

בס"ד

נפלאות הנשיאים המאורות הגדולים

הקב"ה מחולל ניסים ונפלאות פלאי פלאים
לבניו היהודים דרך בניו עבדיו הצדיקים

"לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו"

ספר של אור עצום
מומלץ בכל יום הילולא של צדיק
להדליק נר ולתת צדקה לכבודו

- שנת תשפ"ב -

ירון עמית

יו"ל ע"י: ארגון ברית יוסף יצחק
הארגון שמבצע בס"ד בריתות מילה בעולם בחינם
למבוגרים ילדים ותינוקות

אתר: www.brit-mila.net | www.briyy.org

דוא"ל: amityaron@gmail.com

טלפון לארגון: 053-770-7702

עורך: הרב לב לייבמן - 050-434-1770 - 770leibman@gmail.com

כל התאריכים הלועזיים בספר הם להולדת התנא האלוקי רבי עקיבא

תוכן הענינים

מבוא.....	5
מבוא: צדיקים ונשיאים - המאורות הגדולים.....	6
התנא האלוקי הרה"ק רבי שמעון בר יוחאי - רשב"י.....	9
המקובל האלוקי רבינו משה קורדובירו הרמ"ק זי"ע זצוק"ל.....	18
הרה"ק המקובל האלוקי רבי יצחק לוריא אשכנזי האר"י ז"ל.....	25
הרה"ק רבינו יהודה ליוואי המהר"ל מפראג זי"ע.....	35
הרה"ק חיים למשפחת בן עטר ה"אור החיים" הקדוש זי"ע.....	56
הרה"ק אליהו בעל שם מוורמייזא.....	69
הרה"ק יואל בעל שם מזמושטש.....	76
הרה"ק אדם בעל שם מרופשיץ.....	86
כ"ק אדמו"ר הרב הקדוש ישראל בעל שם טוב זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.....	98
הרב המגיד - כ"ק אדמו"ר הרב הקדוש דוב בער המגיד ממעזריטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.....	158
הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק זי"ע.....	165
כ"ק אדמו"ר הזקן - מוהר"ר שניאור זלמן מליאדי בעל התניא והשלחן ערוך זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.....	206
כ"ק אדמו"ר האמצעי - מוהר"ר דובער זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.....	232
כ"ק אדמו"ר הצמח צדק - הר"ר מנחם מענדל שניאורסאהן מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.....	276
כ"ק אדמו"ר מהר"ש - מוהר"ר שמואל שניאורסאהן מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.....	307
כ"ק אדמו"ר הרשב"ב - הר"ר שלום דובער מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.....	313
כ"ק אדמו"ר הרי"צ - מוהר"ר יוסף יצחק שניאורסאהן מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.....	327
הגה"צ הרה"ק רבי לוי יצחק שניאורסון זי"ע.....	351
כ"ק הרה"ק האדמו"ר מליובאוויטש נשיא דורנו - רבי מנחם מנדל שניאורסון.....	363
מנשיאי החסידות הכללית המאורות הגדולים הרה"ק הרבי אלימלך מליזענסק זי"ע.....	466
הרה"ק רבי משולם זושא מאניפולי זי"ע.....	499
הרוז"נר הקדוש - הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע.....	533
האדמו"ר מרוזין הקדוש.....	546
הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע.....	586
הרב הגאון שמעון וואלף אויערבך.....	635
שער היוחסין	
יחוס המהר"ל לדוד המלך.....	637
מהרב הקדוש יהודה ליוואי הזקן עד אדמו"ר הזקן.....	638
מהרב הקדוש יהודה ליוואי הזקן עד אדמו"ר הזקן.....	639
יחוס המהרש"ל.....	640
מרש"י עד המהרש"ל.....	640
יחוסו של רש"י.....	641
רש"י הק' זי"ע.....	642
המהרש"ל רבינו שלמה לוריא זצ"ל זי"ע.....	651
הרה"ק רבי אריה לייב משפאלע זי"ע.....	659
הרה"ק לייב שרה"ס.....	688
הקב"ה מציל את סבי חיים שטכר ז"ל מהשואה.....	695

ברכות לראש משביר

ליהודי החפץ בעילום שמו

יהי רצון שזכות זיכוי הרבים תעמוד לכל הברכות בגשמיות וברוחניות למזכה הרבים שתתם להוצאת הספר ורוצה בעילום שמו. והקב"ה יברך אותו ואת כל בני ביתו באריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה. הצלחה וס"ד בכל מכל כל בגשמיות וברוחניות. נחת חסידי מכל יוצאי חלציו. בניי חייזר מזונני רווחי ובכולם רווחי. עשירות גדולה וימשיך לזכות הרבים אלפי פעמים יותר לכבוד השם יתברך ויזכה לקבל פני משיח עכשיו.

הספר לזכות לזכרון עולם לכבוד ולעילוי נשמות

מיכאל בן דוד ואינה ליבשיץ ז"ל

נחום בן יצחק וחיה יוזפוביץ' ז"ל

חיה בת יעקב יוזפוביץ' ז"ל

יצחק בן נחום יוזפוביץ' ז"ל

לאה בת יעקב ושרה ריבה גלושקוב ז"ל

הירש בן לייזר ברודצקי ז"ל

תנצב"ה

ולזכות

נעמי בת אירה וגרשון וניצן בן אורה ומרדכי

שיזכו לברכת השם יתברך אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה רינה, דיצה וחדווה, אהבה ואחוה, ושלוש ורעות, מהרה ה' אלקינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחופתם, ונערים ממשחה נגינתם. לבניי עדי עד ויזכו לברכת הי"ת ישמח רעים האהובים, כשמחך יצריך בגן עדן מקדם. אריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה בניי חיי ומזונני ובכולם רווחי בניי ובנות שיעשו נחת חסידי לבוראם ולהוריהם.

מבוא

ישתבח המאציל ויתעלה הבורא ברוך הוא שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. תודתנו להקב"ה על כל חיינו ועל שזיכנו להוציא לאור ספר של אור עצום על הנשיאים והמאורות הגדולים וצדיקים רבים. הספר מבוסס על הפסוק אז יאמינו בהשם ובמשה עבדו.

תודה רבה לרב מזכה הרבים ומקדש שם שמים ברבים הרב אהרון פרלוב. מחבר הספרים 'זכרונם לברכה' - תולדות, הנהגות ואמרות טהורות מצדיקי וגאוני הדורות זי"ע, לפי סדר ימי ההילולא וספר בקדושתו של אהרון ועוד ספרים רבים, שעשה עבודה ענקית במשך שנים רבות והוציא ספרים לתפארת לכבוד השם יתברך. ונתן לנו בשמחה רשות להשתמש בחומר הכתוב שם והיות שאחד העיקרים בספרנו הוא המופתים והניסים והנפלאות שעושה הקב"ה בעולמו דרך הצדיקים, יש כאן רק חלק קטן מהצדיקים המופיעים בסידרה השלמה.

בסידרה 'זכרונם לברכה' מופיע כל מראי המקומות לכל סיפור. ופשוט וברור שכל מי שיכול ללמוד את כל הסידרה 'זכרונם לברכה' עדיף. וכן כל מי שיכול לתרום לרב אהרון פרלוב להוציא את הסידרה שוב בוואדי מצווה גדולה שתעמוד לנצח נצחים לזכות התורם.

תודה רבה לרב מזכה הרבים הרב חיים ששון שנתן לנו רשות להשתמש בחומר של הספר אור הרשב"י ומומלץ מאד ללמוד את כל ספריו ולתרום לו להוצאתם לזיכוי הרבים.

תודה רבה לרב מזכה הרבים הרב אתיאל גלעדי ולהוצאת גל עיני שנתן לנו רשות להשתמש בחומר של השיעורים של הרב המקובל יצחק גינזבורג שליט"א ומומלץ ומצווה גדולה מאד ללמוד את כל ספריו של הרב לזירוז הגאולה ולתרום להוצאת גל עיני לזיכוי הרבים ולהפצת המעיינות חוצה שיהא גילוי משיח בפועל ממש.

תודתנו לרב לב ליבמן שערך ספר זה. ורוב תודות לכל התורמים להוצאת הספר לאור. שכל עם ישראל יזכה לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש. והקב"ה יברך את כל אחד מבני ישראל לאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה. בניי חיי ומזוניי ובכולם רווחי. רפו"ש לכל חולי ישראל. מי שלא נשוי שהקב"ה יחתן אותו/ה השנה. מי שללא ילדים שהקב"ה יברכו בילדים השנה. פרנסה ברווח. נחת חסידי מכל הילדים. וכולם יגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים חסידים יראי שמים ולמדנים. אך טוב וחסד כל ימי חייכם

ירון עמית

מבוא: צדיקים ונשיאים

המאורות הגדולים

• ליקוט אמרות מיוחדות •

צדיקים מבחינת 'לויתן'

אדמו"ר הזקן מבאר את המשמעות הפנימית של 'לויתן' ו'שור הבר', שהם רומזים לשני מיני צדיקים: "הענין כי יש ב' מיני צדיקים. הא' אותן שהם בסתר, שעבודתם ברוחניות, פירוש כוונת הלב לייחד יחודים עליונים ובבחינת עליות. וכגון רשב"י כשהיה במערה י"ג שנה ... וכן האריז"ל היה גם כן גם בבחינה זו" (לקוטי תורה, פ' שמיני). ובהגה"ה נוסף שם: "וכן הבעל שם טוב ז"ל" (המלך במסיבו ח"א ע' שיד וש"נ).

נשמות מלפני הצמצום

... "אמנם, בנשמות שנבקע עליהם הפרגוד וכמו שהן למעלה ירדו למטה שלא ע"י הצמצום, שהם נשמות דאצילות, כמו נשמת משה, וכמו"כ בנשיאי חב"ד, הנה אצלם הוא כמו קודם הצמצום שאלקות הוא בפשיטות, וצריך לייגע את עצמו ולהביא ראיות שישנו גם מציאות. ובאופן כזה יהי' גם הגילוי דלעתיד לבוא, שיהי' אלקות בפשיטות" ... (מאמר ד"ה ונגלה כבוד הוי' תשט"ו).

הרבי – ממוצע המחבר

משיחת קודש של הרבי, אחרון של פסח תש"י:

... "יש מקשין: מה שייך בכלל לבקש מהרבי, הרי זהו ענין של "ממוצע"?

... והמענה על זה: כשם ש"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד", היינו, לא רק שישראל מתקשרין באורייתא ואורייתא בקוב"ה, אלא "חד" ממש, כך גם ההתקשרות בין חסידים לרבי, שאינה כשני דברים המתאחדים, אלא נעשים "כולא חד" ממש. והרבי אינו "ממוצע מפסיק" כי אם "ממוצע מחבר". ובמילא, אצל חסיד, הוא והרבי והקב"ה – כולא חד.

– לא ראיתי שיאמר כך בפירוש בתורת החסידות, אלא זהו "הרגש", ובמילא, מי שרוצה להרגיש כך – ירגיש, ומי שאינו – איני רוצה להתווכח עמו, יהי לו אשר לו –

ובמילא אין מקום לקושיא אודות "ממוצע" – מאחר שזהו עצומ"ה (עצמות ומהות) בעצמו, כפי שהעמיד עצמו ('זוי ער האָט זיך אַריינגעשטעלט') בגוף.

וע"ד מאמר הזהר "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י" [מיהו 'פני האדון השם'? זה רשב"י], או כפי שמצינו שבעת השליחות נקרא אפילו מלאך בשם הוי', או כפי שאמר משה רבינו: "ונתתי עשב".

רבותינו נשיאינו – נביאים

לקוטי שיחות חלק ב', הוספות פ' בלק: ... נאמר "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל". והיינו, שלפני הגאולה דלעתיד – תחזור הנבואה בישראל. איתא בירושלמי על הפסוק "כעת יאמר ליעקב וגו'", שבלעם אמרו בחצי ימיו של עולם.

הרמב"ם כותב באחת מאגרותיו – אגרת תימן – שבלעם אמר זאת בשנת ב' אלפים תפ"ח [2488], וזהו אמרו 'כעת', שלאחרי משך זמן כזה, לאחרי שיעברו מספר שנים כזה, דהיינו בשנת ד' אלפים תתקע"ו [4976] – תחזור הנבואה בישראל.

ובסביבות זמן הנ"ל – ד' אלפים תתקע"ו – היו: הרב הקדוש שמואל הנביא אביו של הרב הקדוש יהודה החסיד, הרב הקדוש אלעזר בעל הרוקח, הרמב"ן, שחיבר כמה ספרי קבלה, ואיתא בכתבי האריז"ל שהוא אחד המקובלים היחידים שסומכים עליהם, הראב"ד, שהופיע רוח הקודש בבית מדרשו, הרב הקדוש עזרא הנביא והרב הקדוש יהודה החסיד, שעליו נאמר שאילו הי' בימי האמוראים הי' אמורא, אילו הי' בימי התנאים הי' תנא, ואילו הי' בימי הנביאים הי' נביא.

ואם כן, היה כבר הענין ד"תחזור הנבואה בישראל". ובמילא היה כבר יכול להתקיים מ"ש לאחרי הפסוק "כעת יאמר ליעקב": "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא", דקאי על הגאולה העתידה. אלא כיון שלא אכשור דרא, ממשיכים אנו עדיין להתיסר.

דורות לאחרי זה, כאשר נעשה קרוב יותר לביאת המשיח, היה עוד הפעם הענין ד"תחזור הנבואה בישראל" – ע"י התגלות מורנו הבעש"ט ותלמידיו עד לרבינו הזקן שעליו נאמר לשון הנ"ל אודות הרב הקדוש יהודה החסיד, ועוד ביתר שאת.

ואח"כ ע"י הרביים ממלאי מקומו, עד לדורנו זה – נשיאינו כ"ק מו"ח אדמו"ר, "הבוקר אור" דא צפרא דיוסף, כדאיתא בזהר הקדוש, והרי על בוקר צפרא דיוסף נאמר "בוקר אערך לך", והפירוש ד"אערך לך" הוא כמ"ש "ערכת נר למשיחי", כמ"ש בזהר הקדוש – שזוהי הגאולה שלימה בימינו ע"י משיח צדקנו.

- ביתר הרחבה ופירוט, ראה שיחת פ' שופטים תנש"א, סעיפים ט' – י'.

נשיא הדור – נשמה כללית

"כי כל ישראל הם קומה אחת שלימה, וראשי הדור כוללים את הנשמות של כל אנשי הדור (כמו שהראש כולל חיות כל אברי הגוף – תניא פרק נ"א), ולכן ההשפעה שממשיכים לאנשי דורם הוא בכל מציאות אנשי הדור, וגם בעניניהם הפשוטים, כמו שאברי הגוף מקבלים כל חיותם, גם החיות שבצפרניים, מהמוח" (לקוטי שיחות כרך ד', פ' קרח, הערה 16).

הרבי מביא מספר 'קהלת יעקב' (מערכת רבי'), שנשיא הוא ראשי תיבות "ניצוצו של יעקב אבינו", שיעקב אבינו היה כולל את כל נשמות ישראל. ומשיח – הוא יחידה הכללית של כל הדורות, הנשיא של כל הנשיאים (שיחת פ' האזינו תנש"א). "נשיא הדור הוא ככל הדור, כי הנשיא הוא הכל" (רש"י פ' חוקת כא, כא).

משיח שבדור

"נשיא הדור, הוא גם המשיח (גואלן של ישראל) שבדור, כמו משה רבינו (הנשיא הראשון), "גואל ראשון הוא גואל אחרון", כידוע שבכל דור ישנו "אחד הראוי מצדקתו להיות גואל, ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו כו" [שו"ת חתם סופר], ומסתבר לומר שהוא נשיא הדור, כמפורש בגמרא בנוגע לרבי יהודה הנשיא: "אמר רב, אי מן חייא הוא, כגון רבינו הקדוש", "אם משיח מאותן שחיין עכשיו, ודאי היינו רבינו הקדוש", נשיא הדור" (קונטרס 'בית רבינו שבבבל', סעיף ה').

וב'שדי חמד' (הרב הקדוש חזקיהו מדיני) בביאור הגמרא לגבי הימצאותו של משיח בכל דור, כתב: "וכן הוא בכל דור ודור צריך להיות אחד מוכשר [להיות משיח] שמה יזכו, ועל פי זה כתבו גם כן תלמידי האר"י ז"ל שבימיו היה האר"י ז"ל ... וכל זה הוא פשוט".

הנשיא הוא הראש ממנו ועל ידו הם כל ההשפעות בגשמיות וברוחניות

רבים המחפשים ומבארים מעלות וגדולת נשיאי חב"ד בכלל, ונשיא דורנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בפרט בענינים שונים: איש המסירות-נפש, גאון, בעל מדות, צדיק, בעל רוח הקודש, מלומד בנסים ועוד ועוד. וגדלו ביותר שבחים אלו, על פי ההגדרה בתורת החסידות, מהו מסירות נפש, מהו גאון וכו'. ובכל זה - העיקר חסר כאן. ונוסף על זה, שהוא עיקר בעצם, חשוב הוא ביחוד משום שנוגע ביותר, וביחוד לנו, קהל חסידי ומקושריו. וזהו - מה שהוא הוא הנשיא, ונשיא חב"ד. כי - נשיא בכלל, נקרא ראש אלפי ישראל, הוא בחינת ראש ומוח לגביהם, וממנו היא יניקה וחיות שלהם. ועל ידי הדביקה בו קשורים ומיוחדים הם בשרשם למעלה מעלה. והנה כמה סוגים בנשיאים: אלו אשר השפעתם בבחינת פנימיות, ואלו אשר השפעתם בבחינת מקיף. ובוה גופא חילוקים: אם השפיעו בתורת הנגלה או הנסתר או בשניהם יחדיו, לימדו דרכי העבודה והחסידות, המשיכו השפעות גשמיות וכו' וכו'. וישנם כאלו, שהי' בהם כמה מבחינות הנ"ל, או גם כולם. וזה הי' מאז ועד עתה ענין הנהגת נשיאי חב"ד, מן כ"ק אדמו"ר הזקן ועד כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועד בכלל, אשר כללו כל הסוגים והחילוקים: השפיעו בפנימיות ובמקיף, בתורה עבודה וגמ"ח, ברוחניות ובגשמיות. ובמילא היתה התקשרותם עם השייכים אליהם בכל תרי"ג אברי נפש וגוף המקושרים. ועל כל אחד ואחת מאתנו כולנו לדעת, היינו להעמיק דעתו ולתקוע מחשבתו בזה, אשר הוא הנשיא והראש, ממנו ועל ידו הם כל ההשפעות בגשמיות וברוחניות, ועל ידי ההתקשרות אליו (וכבר הורה במכתביו איך ובמה מתקשרים) קשורים, ומיוחדים בשרש ושרש עד למעלה מעלה כו'

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו אגרת קודש תרלה בכרך ג

באמיתת שם התואר והמעלה של צדיקים יש בכללות חמשה סוגים

ונמצא, שבאמיתת שם התואר והמעלה של צדיקים יש בכללות חמשה סוגים: א. צדיקים שרואים "באספקלריא שאינה מאירה", שעליהם אומר רבינו הזקן (תניא פ"י) שהן צדיקים שאינם גמורים, שמספרם הוא "תמניסר אלפי צדיקי". ב. צדיקים שרואים "באספקלריא המאירה", אבל "עיילי בבר", והם ל"ו צדיקים ג. צדיקים שנוסף על המעלה שרואים "באספקלריא המאירה" - עיילי בלא בר", שהם צדיקים גמורים, ואלו הם "בני עליה" שעליהם נאמר "והן מועטין" אבל לא פחות משנים). ד. צדיק שהוא "יסוד עולם": הוא מקיים

את העולם. וצדיק כזה - יכול להיות דור שיש בו רק אחד. אבל אחד חייב להיות, שהרי העולם זקוק ליסוד. ה. צדיק גמור שמזכך את העולם עד שאין צורך באות הקשת, וצדיק כזה - ישנו רק בדורות ספורים.

התנא האלוקי הרב הקדוש רבי שמעון בר יוחאי - רשב"י

פלא בדורו

"דכמו שעכשיו תפיסת היש והמציאות הוא דבר טבעי כמו"כ יהי' לעתיד תפיסת האלקו' כדבר טבעי כו', ולא כמו התגלות סודות התו' עכשיו ליחידי סגולה כמו הרשב"י וחבריו שזהו ביחידי סגולה, והי' דבר פלא שסודות התו' נק' נפלאות וההתגלות הוא כמו התגלות דבר הנפלא כו', וכמו נס נפלא שנעשה בהיפך הטבע שנק' נפלאות וכמ"ש נגד כל עמך אעשה נפלאות כו', שמפליא מאוד לב הרואים שמתפעל כל רואה בחידוש גדול ונורא כזה, וכמו"כ סודות התורה נק' נפלאות וכמו 'פליאות חכמה' 'נפלאות מתורתך' כו', והתגלות הסוד הוא כמו גילוי דבר הנפלא כו', וכמו הרשב"י ע"ה שהיה נפלא מאד הן בעבודתו בהביטול שלו דבחד קטירא אתקטרנא כו', והן בידיעה והשגה שלו בנפלאות התורה ובמופתים שלו שהיה מלומד בנסיים והיה לפלא גם בדורו כו', אבל לעתיד לא יהי' זה בדרך נפלא כלל וסודות התורה לא יקראו כלל בשם סוד ולא בשם נפלאות כו'" (המשך תער"ב ח"ב ע' תתקלו)

- הרב הקדוש עקיבא אמר לתלמידו רשב"י: "דייך שאני ובוראך מכירין ערכך". זאת אומרת, שרשב"י היה שלא הערך לבני דורו, אפילו משאר תלמידי הרב הקדוש עקיבא (שיחת ל"ג בעומר תשכ"ב).
- רשב"י אמר על עצמו "אנא סימנא בעלמא", היינו, שאינו מציאות לעצמו, וכל מציאותו אינה אלא סימן להענינים שלמעלה (תורת מנחם ח"ז ע' 52 וש"נ).

אורו של משיח

"היה מאיר בו . . מבחי' הארת אורו של משיח, דכתיב בי' ונחה עליו רוח הוי'" (סידור שער הל"ג בעומר שז, ב)

יהודי שמעל הגלות

הרב הלל מפאריטש רושם ששמע מהחסיד הרב אייזיק מהומיל ששמע מאדמו"ר הזקן, ש"לפני נשמות גבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל", "גם אחר החורבן לא הסתיר להם החורבן" (פלא הרימון שמות ע' ז).

ניצוץ משה

- בכתבי האריז"ל נאמר, שרשב"י ע"ה היה גלגול משה רבינו ע"ה (ספר הגלגולים פל"ה ערך רב המנונא סבא וערך רשב"י).

- "והנה נשמת רשב"י הי' בחי' המשפיע לכללות נשמות ישראל, כמו משה רבינו ע"ה..." (מאמרי אדמו"ר הזקן – אתהלך ליוזנא ע' ב).
- רשב"י סובר (בגמרא מסכת ברכות) דמותר להתגרות עם הרשעים בעולם הזה, משום שרשב"י היה ניצוץ משה, כל כן היה ביכלתו להתגרות ברשעים ולהפילם (ד"ה ראה נתתיך תרע"ז). להכניע את הרשעים גם כאשר הם בתקפם – כשם שמשה דיבר עם פרעה בדברים קשים והביא עליו מכות וייסורים (לקו"ש ט"ז ע' 75).
- הרשב"י היה גלגול אחיה השילוני (התוועדויות תש"י חלק א' 21-20 הערה 6, בשם לקוטים שבסו"ס הגלגולים להאריז"ל). הרשב"י אמר "ברירנא לי דוכתאי בדוכתיה דאחיה השילוני" (ראה זח"ג שט, א. זוהר חדש יט, א – הובא בנצו"א לזח"ג רפז, ב).

גילוי פנימיות התורה

"שרש נשמת רשב"י היה מניצוץ נשמת משה ע"ה, ולכן היה התגלות סודות התורה ופנימיותה על ידו דווקא... כמו שהיה התגלות התורה הנגלית ע"י משה רבינו ע"ה" (סידור שער הל"ג בעומר דש, ג. שז, ב. ספר המאמרים עטר"ת ע' תיט ואילך).

דוגמה מובהקת ל"נשמה דאצילות"

- "נשמות שנקראות זרע אדם, שיש בהן בחי' דעת חזק, והן נשמות דאצילות, וכמו נשמת רשב"י" (תו"א ויצא כג, ג)
- "כגון רשב"י שתורתו אומנתו כמו שאמר בחד קטירא אתקטרנא כו' שלא היה בבחינת נפרד אפילו רגע אחד" (לקו"ת מטות פד, ג).
- "נשמות הצדיקים הראשונים היינו שהנשמה המלובשת בגופם ממש היא בחי' אצילות ממש כמו נשמת רשב"י שהיה לו נשמה דאצילות מלובשת ממש בגוף שלו למטה ממש, ועל דרך מ"ש באגרת הקודש ד"ה איהו וחיוהי, שאף לאחר שירדו הנר"נ דאצילות לעולם הזה לצדיקים הראשונים, אפשר שלא נשתנו מהותן להיות דבר נפרד מאלקות" (לקו"ת שה"ש יט, ג).

ספר הזהר והשתלשלותו

רשב"י אמר בזהר הקדוש הקדוש, שלא ניתן רשות לגלות, רק לו ולחביריו לבדם. ואף על פי כן, הרשב"י ציוה לתלמידו הרב הקדוש אבא להעלות את הדבריו הק' על הכתב, למשמרת, עבור הדורות האחרונים (קונטרס עה"ח ע' 77-76).

אליהו הנביא אמר לרשב"י: "כמה זכות יש לך, שמחיבור זה יתפרנסו כמה [בעולמות] עליונים, עד שיתגלה למטה בסוף הימים" (קוני' עה"ח ע' 66).

"כאשר יהיה קרוב לימות המשיח, אפילו ילדים בעולם יהיו מורגלים להשיג סודות טמירין של החכמה" (זח"א קית, א בתרגום חפשי).

משה רבינו – רעיא מהימנא – אמר לרשב"י: "בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזהר.. יפקון ביה מן גלותא ברחמי" (זהר ח"ג קכד, ב).

ובכן, ספר הזהר היה גנוז במשך דורות רבים, ונתגלה על ידי המעשה הבא:

החיד"א בשם מהר"ר אברהם רוויגו: "... הקרה ה' לפני מלך אחד ממלכי מזרח, שצויה לחפור במקום אחד על עסקי ממון, ונמצא שם ארון אחד ובו ספר הזהר, ושלח אחר היהודים, באו אצלו וראו הספר, ואמרו לו, אדונינו המלך, זה הספר עשאו חכם אחד והוא עמוק ואין אנו מבינים אותו, אמר ליה וכי אין אין יהודי בעולם שמבין אותו, אמר לו, יש במדינת טוליטילה, והמלך שלח הספרים עם גבוריו לטוליטולא, וכשראוהו חכמי טוליטילא, שמחו בו שמחה גדולה, ושלחו למלך מתנות רבות, ומשם נתפרסמה הקבלה בישראל" (שם הגדולים לחיד"א, מערכת ספרים, ערך 'זהר'). ובקדמה ל"אור החמה", ש"ספר הזהר היה גנוז במירון במערה אחת, ומצאו ישמעאלי אחד ומכרו לרוכלים בגליל העליון, ונפלו קצת ניירות ממנו ביד חכם אחד שבא מן המערב, והלך וחיפש וקיבץ כל הניירות מכל הרוכלים...".

מועד מדויק לגילוי של ספר הזהר אינו נודע לנו, אולם 'ראשונים' רבים מצטטים מתוך ספר הזהר, בתור "מדרש רשב"י" וכדומה, כבר בתחילת המאה הראשונה לאלף השישי.

ספר הזוהר נדפס לראשונה בשנת שי"ח במונטובה ובקרימונה שבאיטליה. גאוניה הנודעים של איטליה באותה עת, רבי עזריאל טרביטו, ראש ישיבת אסקולה, ורבי יוסף איטלינג, ראש ישיבת קרימונה, שלחו את הספר אל הגאון והמקובל רבי אליעזר, רבה של פרנקפורט שעל נהר דמיין. באמצעותו התוודעו גדולי התורה של גרמניה דאז אל הספר וסמכו עליו ידיהם בהתלהבות (ספר הזכרונות פרק נ"ה).

חלקי ספר הזהר:

- "זהר", על חמישה חומשי תורה, בשלושה חלקים.
- "תיקוני זהר", 70 פנים לפסוק "בראשית".
- "זהר חדש", נדפס שלושים ותשע שנים לאחר שנדפס ספר הזוהר לראשונה ולכן נקרא שמו 'זהר חדש', הוא נסדר על סדר הפרשיות והמגילות וכולל גם 'תיקוני זהר חדש'.
- "שמעתי ממהר"ם הלוי יפה, שרשב"י חיבר ספרים מספר כ"ב אותיות: ספר האורה, ספר הברכה וכו'. אך לנו לא נגלה רק אות הזי"ן (ספר הזוהר) – וגם לא נגלה כולו, רק אפס קצהו" (בשם אדמו"ר הזקן בעל התניא, ב'לקוטי רשימות ומעשיות' למשפיע הרב גרונום אסתרמן נ"ע).

הזהר הק' אצל רבותינו נשיאינו

- אדמו"ר הזקן היה אומר בליל שבת מאמרים עמוקים ביותר בביאור מאמרי ספר הזהר, והיו מורשים להכנס למאמר זה יחידי סגולה בלבד. לימים, מאמרים אלו נסדרו בספר "ביאורי הזהר" של אדמו"ר האמצעי ושל אדמו"ר הצמח צדק.
- כך כותב אדמו"ר הזקן (המאמרים הקצרים, תקעא): "מי שהוא בעל עסק גדול, יהיה רוב לימודו בזהר הקדוש הקדוש, אף כשאינו מבין, כי מה אכפת ליה שאינו מבין, אפילו הכי הוא סגולה".
- תלמידו הגדול של האדמו"ר הזקן, הצדיק רבי יצחק אייזיק מהומיל, כותב משמו (תנה אריאל, שמות, סד): "וכמו ששמענו בפירוש מפי אדמו"ר הזקן בליאזני, שיש בחינת טמטום המוח וכו', ולזה מועיל קריאת דברי הזוהר הקדוש אף דלא ידע מאי קאמר".

- הצמח צדק אמר להרב הנדל ביחידות: **זוהר מרומם את הנפש**, מדרש מעורר את הלב, ותהלים בדמעות שוטף את הכלי.
- בלקוטי דיבורים נזכר, כי בלויבאוויטש היו כאלו, שהיו לומדים תיקוני זהר בחודש אלול.
- "לקוטי לוי יצחק" – ביאורים של הרה"ק הרה"ג המקובל הרב הקדוש לוי יצחק שניאורסאהן אבא של הרבי, נרשמו על ידו במסירות נפש בתנאי גלות, בדיו שהרבנית חנה הכינה עבורו מצמחים שונים. לימים, הרבי נשיא דורנו, היה מקדיש שיחות קודש ארוכות בביאור דברי אביו על הזוהר.

"שבחים נוראים"

"להבין ענין רשב", הנה ידוע המאמר דל"ג בעומר של אדמו"ר מהר"ש (בעל ההוראה דלכתחילה אריבער), דזה שמצינו בזהר הקדוש ששיבחו את רשב"י בשבחים נוראים, כמו הרב הקדוש יהודה הוה קרי ליה 'שבת', ומאן [=מי] "פני האדון ה'" – דא [=זה] רשב"י, יובן זה מענין השבחים שמשבחים את הבורא ית', דלכאורה תמוה, וכי הוא ית' צריך לשבחים שלנו, וידוע הביאור בזה, דלהיות שכל העולמות הם באין ערוך אליו ית', וההשפעה לעולמות היא ירידה לגבי ית', לכן בכדי לעורר אצלו ית' הרצון להשפיע בעולמות הוא ע"י השבחים. וזהו מה שאמרו רז"ל, "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל", דהגם שתפלה היא מצות עשה מן התורה לבקש צרכיו מהקב"ה, וציווי התורה הוא נתינת כח, מכל מקום, צריך להיות תחילה סידור שבחו של מקום, שע"ז מעוררים אצלו ית' הרצון להשפיע צרכי המשבח. ועד"ז הוא גם בנוגע לרשב"י, שמצד עוצם מעלתו של רשב"י לגבי שאר התנאים, שהי' מובדל מהם באופן דאין ערוך, לכן, בכדי לעורר השפע שלו, הוצרכו לשבחו. ויש לומר, דמ"ש בהמאמר דענין שבחי רשב"י יובן מענין שבחו של מקום, הוא בנוסף על הבאת ראיה שבכדי לעורר השפעה שבאין ערוך צריך לשבחים, אלא גם, שהאין ערוך דשאר התנאים לגבי רשב"י הוא בדוגמת האין ערוך דנברא לבורא. וזהו גם מ"ש בהמאמר שהיו משבחים אותו 'בשבחים נוראים', דלשון 'נורא' מורה על ענין שמובדל בערך לגמרי, עד שמטיל אימה (ד"ה להבין ענין רשב"י תשמ"ה, מלוקט ב' ושי"נ).

לסמוך על רשב"י בשעת הדחק

"כדאי הוא הרב הקדוש שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק, כהפירוש המובא בספרים, שבשעת המיצר והדוחק (של הגלות) צריכים לסמוך על רשב"י שלקח על עצמו (אם יצטרף אחיה השילוני עמו) לפטור את כל העולם מן הדין, עד ימות המשיח, "בהאי חיבורא דילך כו' (ספר זוהר, פנימיות התורה) יפקון ביה מן גלותא ברחמי" – שיומשך בעולם ענינו של רשב"י שהיה למעלה מחורבן וגלות, כנ"ל" (שיחת ל"ג בעומר תשכ"ב).

קרני ההוד של רשב"י

'אמר הרב הקדוש שמעון ... מעיד אני עלי שמים ... וארץ ... שאני רואה כעת מה שלא ראה בן אדם מיום שעלה משה פעם שנייה על הר סיני (היינו 40 יום השלישיים, לקבל לוחות שניות), הנני רואה פניי מאירות כאור השמש החזקה שמביאה רפואה לעולם ככתוב (מלאכי ג) 'זורחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה', ועוד, שאני יודע שפניי מאירות, ומשה לא ידע ולא ראה, ככתוב (שמות לד) ומשה לא ידע כי קרן עור פניו" (אדרא רבא, פרשת נשא דף קלב:).

מבאר אדמו"ר הרשב"ב: "דהנה רשב"י המשיך גילוי התורה למטה כמו משה רבינו ע"ה שעל ידו הייתה התגלות התורה כמו כן הי' התגלות התורה ע"י רשב"י ע"ה, וע"י משה היה התגלות בחי' חיצונית התורה בחי' נובלות חכמה והפנימיות היא בעולם כו' כנ"ל, ורשב"י גילה פנימיות התורה שזהו בחי' תעלומות חכמה שבלוחות שניות דהיינו בחי' פנימיות התורה כו' . . . וכן הקירון אור היה בלוחות שניות, וברשב"י היה כל זה בהתגלות מפני שענינו היה לגלות בחי' פנימיות התורה, וזהו שאמר 'אנא ידענא דאנפאי נהירין ומשה לא ידע', משום דבמשה היה בחי' תעלומות חכמה בעולם וברשב"י היה בהתגלות כו' . . . וזהו הסתלקותו היה בל"ג [בעומר] בספירת הוד שבהוד, דהנה איתא 'ונתן את ההוד למשה' והוא ענין קירון אור דעור פניו, דשרשם מבחי' הוד דעתיק... (ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י עטר"ת).

בשיחה לתלמידים השלוחים הרבי איחל לתלמידי הישיבה, שהאמור על רשב"י – שהיו לו "קרני הוד" (קרני הוד תורה, ראשי תיבות קה"ת, שהיו נושאי הארון, שאלו הם היושבים באהלה של תורה) והוא ידע שקרנו פניו (שלא כמו משה ש"לא ידע כי קרן עור פניו") – יתקיים בהם – בתלמידים – עצמם! (כו"ו אייר תשל"ט. לקו"ש חלק ח"י ע' 427).

צדיק גמור מ"בני עליה"

מובא בגמרא: "ואמר חזקיה אמר הרב הקדוש ירמיה משום רשב"י, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אליעזר בני עמי – מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו – מיום שנברא העולם עד סופו. ואמר חזקיה אמר הרב הקדוש ירמיה משום רשב"י, ראיתי בני עלייה והן מועטין, אם אלף הן אני ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שניים הן אני ובני הן. ומי זוטרי כולי האי? והא אמר רבא תמני סרי אלפי דרא הוה דקמיה קודשא בריך הוא שנאמר "סביב שמונה עשר אלף"? לא קשיא, הא דמסתכלי באספקלריא המאירה הא דלא מסתכלי באספקלריא המאירה. ודמסתכלי באספקלריא המאירה מי זוטרי כולי האי? והא אמר אביי לא פחות עלמא מתלתין ושיתא (36) צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, שנאמר "אשרי כל חוכי לו", ל"ו בגימטריא תלתין ושיתא הוּו? לא קשיא, הא דעיילי בבר [שצריכים לקבל רשות על מנת לעלות], הא דעיילי בלא בר" (סוכה מה, ב).

• "על מעלת צדיק גמור הוא שאמר רשב"י 'ראיתי בני עליה והם מועטים' כו', שלכן נקראים 'בני עליה' שמהפכין הרע ומעלים אותו לקדושה, כדאיתא בזהר הקדוש בהקדמה [ד, א], שכשרצה רבי חייא לעלות להיכל הרב הקדוש שמעון בן יוחאי, שמע קלא נפיק ואמר: מאן מנכון די חשוכא מהפכן לנהורא וטעמין מרירו למיתקא עד לא ייתון הכא וכו'" (תניא פרק י').

רשב"י מול המלאך: וצדיק יסוד עולם

בזהר הקדוש, מתואר: "פעם אחת רשב"י אמר לרב הקדוש אלעזר בנו, הבה ונראה מה חפץ הקב"ה לעשות בעולם. הלכו ופגשו במלאך שדומה להר גדול, ושלישים שלהבות אש יוצאות מפיו, אמר לו הרב הקדוש שמעון: מה רצונך לעשות? ענה לו: רצוני להחריב את העולם משום שאין נמצאים שלישים צדיקים בדור כו', אמר לו הרב הקדוש שמעון: בבקשה ממך, לך לפני הקב"ה ואמור לו, כי בר יוחאי נמצא בעולם. הלך המלאך לפני הקב"ה ואמר לו: אדון העולם, גלוי לפניך מה שאמר לי בר

יוחאי. אמר לו הקב"ה: צא והחרב את העולם ואל תשגיח בבר יוחאי. כשבא המלאך ראהו הרב הקדוש שמעון, ואמר לו: אם לא תלך (שוב לפני הקב"ה), אגזור עליך שלא תעלה לשמים ותהא במקום עזא ועזאל, וכשתעלה לפני הקב"ה, אמור לו: אם אין שלשים צדיקים בעולם, יהא (מספיק) בעשרים וכו', עד – שיהא די בשנים, והם אני ובני (הרב הקדוש אלעזר) וכו', ואם אין שנים, הרי נמצא אחד ואני הוא, ככתוב 'צדיק יסוד עולם' (זח"א רנה, א. ז"ח ר"פ וירא. מובא בלקו"ש ח"ד שיחה לפרקי אבות פ"ו ס"א – אשר מכאן רואים, שרשב"י היה ה"צדיק יסוד עולם" בדורו).

רשב"י מבטל גזירה ע"י רוח רעה

"תלמוד ערוך בפיו של רבי אלעזר בר רבי יוסי, שפעם אחת גזרה המלכות גזרה שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו את בניהם ושיבעלו את נדות [=גזירה על טהרת המשפחה], הלך רבי ראובן בן איסטרובלי וסיפר קומי [פירש רש"י: שגילח השער שעל מצחו והניח השער של אחריו כעין בלורית שהעובדי כוכבים עושין כדי שלא יכירו בו שהוא יהודי] והלך וישב עמהם, אמר להם: מי שיש לו אויב, יעני או יעשיר? אמרו לו יעני. אמר להם: אם כן לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו. אמרו טבית אמר [כלומר נכון הדבר וטוב לעשות לבטל הגזרה. תוס'], ליבטל ובטלוה. חזר ואמר להם: מי שיש לו אויב, יכחיש או יבריא? אמרו לו יכחיש אמר להם: אם כן, ימולו בניהם לשמונה ימים ויכחישו. אמרו טבית אמר, ובטלוה. חזר ואמר להם: מי שיש לו אויב ירבה או יתמעט? אמרו לו: יתמעט! אם כן לא יבעלו נדות. אמרו טבית אמר, ובטלוה. הכירו בו שהוא יהודי, החזירום [החזירו את הגזירות לתוקפן].

אמרו, מי ילך ויבטל הגזרות? ילך הרב הקדוש שמעון בן יוחאי, שהוא מלומד בנסים [שנעשו לו נסים במערה. רש"י] ... יצא לקראתו בן תמליון [שד שקורין נוטיו"ן. רש"י] רצונכם אבוא עמכם [ועל ידי יבוא הנס. תוס']? בכה הרב הקדוש שמעון ואמר: מה שפחה של בית אבא [=הגר שפחת אברהם] נזדמן לה מלאך שלש פעמים, ואני לא פעם אחת! יבא הנס מכל מקום. קדים הוא, על בברתיה דקיסר [השד הקדים ונכנס בגוף הבת של הקיסר. פירש"י: ונשתגעה והייתה צועקת ואומרת "הביאו לי את הרב הקדוש שמעון בן יוחאי" בכל שעה]. כי מטא התם, אמר: בן תמליון צא! בן תמליון צא! וכיון דקרו ליה נפק אזל. אמר להון: שאילו כל מה דאית לכון למישאל. ועיילינהו לגנוזיה לשקול כל דבעו. אשכחו ההוא איגרא [אגרת שבה היו כתובות הגזירות המלכות על ישראל], שקלוה וקרעוה" (מעילה יז, א-ב).

ירידת גשמים ע"י אמירת תורה

בוהר הקדוש מסופר כי פעם נצרך העולם לגשמים, באו הרב הקדוש ייסא והרב הקדוש חזקי' ושאר החברייא אל הרשב"י, מצאוהו שהיה הולך לראות את הרב הקדוש פנחס בן יאיר, ביחד עם הרב הקדוש אלעזר בנו. כיון שראה אותם הרשב"י, פתח ואמר "שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", כדכתיב בכרובים "ופניהם איש אל אחיו", בשעה שהיו "חד בחד" ומביטים פנים בפנים, אז נאמר "מה טוב ומה נעים" כו'.

• במאמרי חסידות מבואר ההבדל בין חוני המעגל, שהיה צריך להתפלל להתחנן ולבקש על גשמים במאמץ מיוחד וכו' (והז"ל תקנו על כך סדר תעניות ותפילות מיוחדות כו'), לעומת רשב"י, שפעל ירידת גשמים "בדרך ממילא" ע"י אמירת תורה.

רשב"י במערה

בעקבות מלשינות למלכות, שגזרה להרוג את הרב הקדוש שמעון בר יוחאי, הסתתר הרב הקדוש שמעון עם בנו במערה. התרחש נס, נברא להם [עץ] חרוב [לאכול פירותיו] ומעיין מים [לשתות] ... ישבו 12 שנה במערה, בא אליהו וקם על פתח המערה, אמר: מי יודיע לבר יוחאי שמת הקיסר וביטל גזירותיו. יצאו, ראו אנשים חורשים וזורעים, אמר "מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה"? כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף, יצתה בת קול ואמרה להם "להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם". חזרו הלכו ישבו 12 חודשי שנה, אמרו "משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש", יצתה בת קול ואמרה "יצאו ממערתכם". יצאו, כל היכן שהיה מכה הרב הקדוש אלעזר, היה מרפא ר"ש. אמר לו: בני, די לעולם בעוסקי תורה אני ואתה. בכניסת ליל שבת ראו שהוא סבא שהיה לוקח שני ענפי הדס ורץ בין השמשות. אמרו לו, אלו למה לך? אמר להם: לכבוד שבת. ויספיק לך באחד? אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. אמר לו לבנו: תראה כמה חביבין מצוות על ישראל! התיישבה דעתם.

שמע הרב הקדוש פנחס בן יאיר חתנו, ויצא לקבל את פניו ... אמר לו: אוי לי שראיתך בכך! אמר לו אשריך שראיתני בכך! שאילמלא לא ראיתני בכך, לא מצאת בי כך. – שמלפני כן, כאשר ר"ש בן יוחאי היה מקשה קושיא, היה מפרק [=מתרץ] לו הרב הקדוש פנחס בן יאיר 12 תירוצים. לסוף, כאשר היה מקשה הרב הקדוש פנחס בן יאיר קושיא, היה מפרק לו רשב"י 24 תירוצים (שבת לג, ב).

- אדמו"ר הזקן מבאר, כי "בזכות צער המערה זכה לזה" (אגה"ק סכ"ו). הרבי מוסיף ומקשר בין ישיבת רשב"י במערה, לבין מאסרו של אדמו"ר הזקן בפטרבורג, אשר ההבדל בין "לפני פטרבורג" ל"אחרי פטרבורג" אצל אדמו"ר הזקן הוא דוגמת ההבדל אצל רשב"י לפני ואחרי שהותו במערה. ועל זה התבטא אדמו"ר הרש"ב, "מה הזית הזה, כשכותשין אותו מוציא שמנו כו" (שיחת ערב ל"ג בעומר תשל"ג).
- "עיקר עסקיהם במערה היה תורת המשניות, ת"ר סדרי [=600 סדרי משנה] שהיה בימיהם עד רבינו הקדוש, דאילו ספר הזהר והתיקונים היה יכול לגמור בב' ג' חדשים" (אגה"ק סכ"ו).
- "וכל עסק רשב"י היה בנגלה כ"ד קושיות וכ"ד פירוקים וגם בכל פרק מפרקי המסכתות שבש"ס נזכר הרב הקדוש שמעון ואפילו בכלים ובנגעים ועוקצין" (לקו"ת אחרי כח, א. וראה הערות הרבי לדברי אדמו"ר הזקן הללו).

רשב"י מטהר את השוק

"שמע רשב"י שדברי גזירת השלטון נתבטלו, אמר, נרד ונתרפא במעיין של טבריה. וירדו לרחוץ שם ונתרפאו. אמר רשב"י: צריכים אנו להחזיק טובה לבני טבריה [על אשר נתרפאו במעיין שלהם] כדרך שעשו אבותינו כאשר הייתה מגיעה להם הנאה מעיר אחרת, שתיקנו להם שווקים והיו מוכרים בזול כדי להנות את בני אותה העיר. ועשה רשב"י אטליז בעיר ומכר בזול.

ועוד אמר רשב"י [בצאתו מן המערה]: צריכין אנו לטהר את טבריה, לפי שהיה שוק אחד שהיה מקום מעבר לרבים, ונפל בו ספק טומאה, והיה צער לכהנים להקיפו וללכת מסביב בדרך ארוכה. והיה רשב"י נוטל תורמוסים [מין קטניות] וחותכם ומשליכם בשוק, וכל היכן שהיה שם מת, נעשה

נס, והיה המת צף ועולה. והיו מציינים את מקום הקברים כדי שיוכלו הכהנים לעבור דרך אותו השוק מבלי להיטמא.

ראה אותו כותי אחד ואמר: אני הולך ומלעיג ביהודי זקן זה. מה עשה? לקח מת אחד והלך וטמן אותו בשוק אחד שטיהר רשב"י. בא אצל רשב"י ואמר לו: האם טיהרת שוק פלוני? אמר לו – כן. אמר לו הכותי: ואם הוציא מת מאחריך, מאותו השוק, מה תאמר? אמר לו רשב"י: לך והראה לי. והלך הכותי והראה לו את המת הקבור שם. צפה רשב"י ברוח קדשו וידע שהכותי הניח שם את המת כדי להלעיג עליו, ואמר: "גוזרני אני על העליונים שירדו ועל התחתונים שיעלו". וכן נהיה, הכותי נבלע האדמה ואותו המת קם לתחייה" (שבת לג, ב).

• הרב המגיד ממעזריטש מבאר: "רשב"י ע"ה, דהוי אדכי [=טיהר] שוקי דטבריא, שהיה מעלה כל המדריגות התחתונות להקדוש ברוך הוא. כמשל בן המלך ששלח אותו אביו בכפרים לבקש אוצרו שנאבד [מאתו]. ממילא הבן מדבר עם כל בני הכפרים הבזויים, אע"פ שאין זה כבודו, מכל מקום עושה זאת כדי שאולי ידבר הבן כפר מן האוצר. כן צריך להניח עצמו למדריגות התחתונות כדי שיעלה אותם.. " (אור תורה, פסוקים מלוקטים, סימן רצ"ה). "כמו שמצינו אצל רשב"י ע"ה שהיה מדכי [=מטהר] שוקי דטבריא, פירוש שוקי הם מדריגות תחתונות, והעלם למעלה" (שם סימן שכ"ה).

בקעה מלאה דינרי זהב

"אמר הרב הקדוש חזקיה בשם ר' ירמיה, מעשה בתלמיד אחד של רשב"י שיצא לסחורה והרוויח והעשיר והיו התלמידים רואים את הריווח שהרוויח והיו מצירים עצמן. מה עשה רשב"י, לקח את תלמידיו ויצא איתם לבקעה [אחת של פני מירון], אמר לבקעה, "בקעה התמלאי דינרין זהב", מיד נתמלאה הבקעה דינרין זהב. אמר לתלמידיו, כל אחד מכם יטול כל מה שהוא מבקש, אלא היו יודעים שכל מי שהוא נוטל ממנו, מתן שכרו שלעתיד לבא הוא נוטל. כיון שראו כן, התחילו אומרים, כי שמחתני ה' בפעלך במעשי ידיך ארנן" (יל"ש תהלים רמז תתמ"ג. שמות רבה פנ"ב, ג).

רשב"י ראה אדם מלקט ספיחי שביעית, אמר לו – ואין איסור? ענה לו – ואין אתה מתיר [במשנה מסכת שביעית, הרב הקדוש שמעון מתיר ספיחים מלבד ספיחי כרוב]? – אמר לו – ואין חבריי חולקין עלי [באותה משנה, חכמים אוסרים כל הספיחים, והלכה כחכמים]? וקרא עליו "ופורץ גדר ישכנו נחש" (קהלת י, ח) וכן היה לו – שנשכו נחש (ירושלמי ברכות פ"א מ"ב).

ברכות נשגבות, שנדמות לקללות

פעם שלח רבי שמעון בר יוחאי את בנו, רבי אלעזר, לשני חכמים כדי שיברכו אותו. שמם של החכמים היה רבי יונתן בן עוסמיי ורבי יהודה בן גרים. "האנשים האלה, אנשים של צורה [=צדיקים] הם" אמר רבי שמעון לבנו. "לך ובקש מהם ברכה."

הלך רבי אלעזר ואמר להם: "ברכוני נא!"

בירכו אותו החכמים: "יהי רצון שתזרע ולא תקצור, תכניס ולא תוציא, תוציא ולא תכניס, ייחרב ביתך ותהיה אורח, שולחנך יהיה מבולבל ולא תראה שנה חדשה!"

רבי אלעזר המבוהל שב לאביו בדאגה. "אבא, לא רק שהם לא בירכו אותי, הם גם ציערו אותי! הם איחלו לי שכל מה שאזרע ירד לטמיון, שאכניס סחורה ולא אמכרנה, ולמרות הוצאותיי להשקעה לא ארוויח מאום; שביתי ייחרב ושחלילה לא אזכה לחיות לשנה הבאה!"

אביו שמע את דבריהם והסביר לבנו: "הם אכן בירכו אותך! וזו משמעות הברכה: שתזרע ולא תקצור: שתוליד בנים ובנות אך לא 'תקצור הרב הקדוש, לא תקבור אותם בחייך שכן הם יאריכו ימים. שתכניס ולא תוציא: שבניך יינשאו לנשים שייכנסו אליך הביתה, אך הן לעולם לא יצאו וישבו לבית הוריהם שכן בעליהן יאריכו ימים. שתוציא ולא תכניס: שבניך יינשאו לנשים ולא יצטרכו לשוב לביתך שכן נשותיהם יאריכו ימים אף הם; שביתך ייחרב ותהיה אורח: העולם הבא מכונה בית, ואילו בעולם הזה אנחנו אורחים. החכמים בירכו אותך שתאריך ימים בעולם הזה. ששולחנך יהיה מבולבל מרוב בנים ונכדים, ושלא תזכה לראות את השנה החדשה: שלעולם לא תצטרך לשאת אישה חדשה אלא אשתך תאריך ימים. רואה אתה? – סיים האב את בנו – לא היו אלה קללות. היו אלו ברכות אותם רמזו החכמים בחכמתם" (ע"פ מועד קטן ט, ב).

רשב"י " צדיק גמור שמזכך את העולם "

התעסק עם העולם, טיהר תיקן וזיכך אותו

במה התבטאה מעלתו של רשב"י על ר' אלעזר? מספרת הגמרא שבת לג, ב: "כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוי מסי' רבי שמעון בכל מקום שר' אלעזר העניש – ריפא ר' שמעון.

ר' אלעזר – אף שהיה צדיק, ומבני עליה, היה בחיי רשב"י מובדל מהעולם: עבודתו היתה לעצמו בלבד, ועד שלא היה יכול לסבול את ההעלם וההסתר של העולם, ולכן – "הוי מחי ר' אלעזר":

אבל ר' שמעון, ה"צדיק יסוד עולם" – התעסק עם העולם, וריפא אפילו מה שר' אלעזר בחי' בני עליה "הוי מחי". גם הזכות של בני עליה, ובפרט של ר' אלעזר, הגינה על העולם, וכנ"ל מדברי

הזהר "להו עשרין כו' להו תרין דאינון אנא וברי" – אבל זהו רק באופן שבזכותם נעשה העולם מוגן, אבל לא באופן שפועל בעולם לזככו.

ובהגנה זו ישנם כמה דרגות, וככל שתהי' המדרגה נעלית יותר, יהי' המספר קטן יותר, כמובן: המדרגה הראשונה, בסוג זה היא – שלושים, ובמדרגה נעלית יותר – רק עשרים וכו', ובמדרגה היותר נעלית – רק שנים: כאשר העולם הוא יותר מזוכך – מספיקה הזכות של המדרגה שבה יש "תלתין", וכו', וכאשר העולם הוא מגושם ביותר – לא מספיקה אפילו הזכות של המדרגה שבה יש רק "תרין".

וזהו פירוש דברי הזהר "ואי לית תרין", שהעולם הוא במצב שלא מספיקה אפילו הזכות של המדרגה שבה יש רק "תרין", משא"כ רשב"י טיהר את העולם ותיקן אותו, הוא מתעסק עם העולם, ועי"ז מזכך אותו. ונמצא, שבאמיתת שם התואר והמעלה של צדיקים יש בכללות חמשה סוגים:

א. צדיקים שרואים "באספקלריא שאינה מאירה", שעליהם אומר רבינו הזקן תניא פ"י שהן צדיקים שאינם גמורים, שמספרם הוא "תמניסר אלפי צדיקי".

- ב. צדיקים שרואים "באספקלריא המאירה", אבל "עיילי בבר", והם ל"ו צדיקים .
- ג. צדיקים שנוסף על המעלה שרואים "באספקלריא המאירה" – "עיילי בלא בר", שהם צדיקים גמורים, ואלו הם "בני עלי"ה שעליהם נאמר "והן מועטין" אבל לא פחות משנים.
- ד. צדיק שהוא "יסוד עולם": הוא מקיים את העולם. וצדיק כזה – יכול להיות דור שיש בו רק אחד . אבל אחד חייב להיות, שהרי העולם זקוק ליסוד.
- ה. צדיק גמור שמזכך את העולם עד שאין צורך באות הקשת , וצדיק כזה – ישנו רק בדורות ספורים.

(תורת מנחם כרך לז ע 071-371)

רשב"י הי' ה"עבד נאמן" וה"עבד פשוט", שלעצמו אין מציאות כלל

מבואר בחסידות הטעם לכך שהחייב דמסירות נפש הוא רק אצל נשמות ישראל להקב"ה, ולא אצל בן לאב, אף שנשמות ישראל והקב"ה הם כמו בן ואב, כמ"ש "בנים אתם לה' אלקיכם" – משום שאצל בן ואב, עם היות ש"ברא כרעא דאבוה", חלק ממוח האב , מ"מ, נפרד ממנו אח"כ ונעשה מציאות בפני עצמו, מה שא"כ אצל נש"י והקב"ה, "בנים אתם לה' אלקיכם", גם לאחר התלבשות הנשמה בגוף, ה"ה חלק מחכמתו ית', וכיון שהוא וחכמתו אחד, נמצא שנש"י והקב"ה הם חד ממש. וענין זה מודגש בגלוי אצל צדיקים הגדולים – שעבודתם היא באופן של עבד פשוט" ו"עבד נאמן", שהוא לעצמו אינו מציאות כלל, וכל מציאותו היא מציאות האדון, ועד כדי כך, שמצד עצמו אין לו תענוג בעבודתו לגמרי, ואעפ"כ עושה עבודתו בתענוג היותר גדול, בגלל שזהו תענוג האדון, היינו, שהתענוג שלו הוא תענוג האדון, וכל מציאותו היא מציאות האדון. ועפ"ז מבואר בחסידות מה שאמר רשב"י על עצמו "ראיתי בני עלי" והן מועטין כו' אם שנים הן אני ובני הן", וכן אמר "אנא סימנא בעלמא", ור' יהודה אמר עליו "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י" – דלכאורה, כיון שרשב"י הוא נברא, איך אפשר לומר עליו "האדון הוי'" – משום שרשב"י הי' ה"עבד נאמן" וה"עבד פשוט", שלעצמו לא הי' מציאות כלל, וכל מציאותו לא היתה אלא מציאות האדון, ובמילא, התענוג שלו הוא תענוג האדון, וכל פעולותיו הם פעולות שנעשות ע"י יד האדון – "האדון הוי'!"

עפ"ז מובן איך יתכן שצדיקים יפעלו בכל ג' העינים הקשורים עם חי' גשמים ותחיית המתים בבת אחת: המדובר הוא אודות צדיקים שנמצאים במעמד ומצב ד"אנכי עומד בין הוי' וביניכם", ממוצע המחבר, וכשנכנסים אליהם ל"יחידות", מקבלים המענה שנותן הקב"ה. . .

(משיחת י"ב תמוז ה'תשי"א. תורת מנחם כרך ג' - ע' 712-812)

המקובל האלוקי רבינו משה קורדובירו הרמ"ק זי"ע זצוק"ל

יום ההילולא - כ"ג תמוז

רבינו משה קורדובירו (הרמ"ק) נולד בשנת רפ"ב לאביו החכם הקדוש רבי יעקב, מגולי קורדובה שבספרד. החיד"א מציין בספרו "שם הגדולים" (מע"ג מ ס' קפ) שרבינו הרמ"ק היה "תלמיד מרן בית יוסף - בפשט, ויש לו תשובה בשו"ת מרן בדפוס... [כוונתו היא לשו"ת "אבקת רוכל" למרן

הב"י (סי' צא) בה חיוה הרמ"ק את דעתו להלכה, בהיותו צעיר לימים, כשכבר נמנה על דייני צפת, ורבו הגדול מסכים עם פסק דינו, וכותב עליו בהערצה גדולה: "לית דין צריך בושש, והאי דיינא נחית לעומקא דדינא, וכל כי האי מילי מעלייתא לימרו משמיה, ויקוים בו מקרא שכתוב (משלי כג, טו): בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני".

בשנת העשרים לחייו, שנת ש"ב, נכנס לבית מדרשו של גיסו - אחי אשתו - המקובל האלקי רבי שלמה אלקבץ הלוי, ושתה בצמא ממעינו בחכמת הקבלה, וכדברי קדשו בהקדמה לספרו "פרדס רמונים": "בראותי ימי הילדות חלפו עברו למו ברדפי כל תאוה, ויכלו באפס תקוה, ויהי בהגיעני קוני אל שנת העשרים, ושער צהוב צמח, ויעירני קוני כאיש אשר יעיר משנתי, ואומרה אל נפשי: עד מתי תתחמקין הבת השובבה, עד מתי תשתכרין, הסירי את יינך מעליך... ויהי כשמעה את קול הקריאה הומה, ותאמר: אקומה נא ואסובבה בעיר בשווקים וברחובות לבקש לי מנוח אשר ייטיב לי, ואשמע קול מדבר עיר וקדיש מן שמיא נחית מורי ורבי המקובל האלקי החכם ה"ר שלמה אלקבץ הלוי נר"... ואשקוד על דלתי מדרשו...".

ברבות השנים זכה להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים הרבה, זאת בד בבד עם כהונתו כמורה הוראה ודיין בעיה"ק צפת ת"ו. בין תלמידיו המובהקים נמנה הגה"ק המקובל רבי אליהו די וידאש - בעל ה"ראשית חכמה". אף הגה"ק המקובל רבי מנחם עזריה (-הרמ"ע) מפאנו זי"ע, ראה עצמו כתלמיד מובהק של הרמ"ק ותורתו, כאשר זכה להחליף עמו אגרות מאיטליא לצפת. וזה לשון קדשו של הרמ"ע בהקדמה לספרו "פלח הרמון" - שהוא כעין קיצור של "פרדס רמונים" וביאור דברי קדשו - אודות רבו הגדול: "אני הייתי יושב ודורש, ותורתו של משה היא בעל הספר הוא החכם הידוע די שפר קדמי להחוויה, שהגדיל תורה הפליא תושיה בפירושו על הזהר וכו'... ויותר שהיה חכם גדול בגמרא, עוד ישב בישיבה כל ימיו, לחדד את התלמידים שתילי זיתים, והיה ג"כ קבוע להוראה ולשפוט צדק...".

אפס מעט משגב קדושתו ורום השגתו יש ללמוד מרוב חיבוריו, אשר מלבד עמקותם וטמירותם, הרי למעלה מבינת אנוש להבין איך הספיק לעשותם בשנות חייו הקצרות עלי אדמות. הטיב לבטא זאת בהתפעלות המקובל האלקי רבי אברהם אזולאי, בעל ה"חסד לאברהם" (-זקיניו של החיד"א), בהקדמה לספרו הגדול על הזוה"ק "אור החמה", שכותב, כי לא יאומן כיצד הספיק הרמ"ק לכתוב כל כך הרבה, "ארוכה מארץ מדה ורחבה, שכולה היא חכמה ולא מלאכה, ובשגם הוא היה שולט בשתי ידים יום וליילה לא ישבותו מלכתוב בספר בדיו, אינו דין ואין די באר, איך עלתה לו פעולה גדולה כזאת, לא זאת בחק האפשר, תחסרהו מעט היות האדם לבדו יכול עשוהו, זולתי כל יכול ית' דבר צוה היות לו לעזרה".

לא זכה הדור, וביום כ"ג תמוז שנת ה'ש"ל, בשנת המ"ח לחייו החזיר נשמתו הטהורה ליוצרה. כשנטמן גופו הטהור במקום מנוחתו בעיה"ק צפת תובב"א - מעיד הרמ"ע מפאנו - אזי "רבו המובהק מוהר"י קארו, רבן של כל בני הגולה, אחים בהספדים על קברו, וכה אמר: כאן נגנו ארון התורה!", ומוסיף הרמ"ע: "תא חזי מאן גברא דאסהיד עליה הוא האר"י ז"ל, שראה תרי עמודי דנורא מלויים אותו לפני המטה ביומא דהילוליה" (מתוך הקדמתו ל"פלח הרמון". גם בעל "קורא הדורות", שחי בסמוך לדורו, מביא בספרו זה (לו, ב): בשם "חכמי צפת תוב"ב, שכשהיו מוליכים אותו לבית הקברות, היה

הולך לפניו עמוד של אש, ולא ראה אותו רק הרב ר' יצחק לוריא אשכנזי...". עי' כתובות יז. - "וגמירי דלא איפסיק עמודא דנורא אלא אי אחד בדרא או לתרי בדרא", ועיי"ש במהרש"א ביאור הענין).

ידוע ומפורסם הספידו של האריז"ל שהעיד על רבינו הרמ"ק שנסתלק בעטיו של נחש, ללא כל חטא מימיו. וכך מביא החיד"א בספרו "נחל קדומים" בפירושו על הפסוק "וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ (דברים כא, כב) - דרש רבינו האריז"ל על רבינו הרמ"ק ז"ל באשכבתיה: 'וכי יהיה באיש חטא משפט מות', חטא לשון חסרון (מלשה"כ מ"א א, כא: 'זהייתי אני ובני שלמה חטאים'), שהוא צדיק גמור ולא נמצא שום חסרון לומר שנתחייב מיתה בעבור חטא זה, כי לא נמצא בו חטא. 'הומת' - ועם כל זה מת, וזו היא שקשה. לזה אמר: 'ותלית אותו על עץ', רצונו לומר, בעטיו של נחש שאכל אדם הראשון [מעץ הדעת], עד כאן אמר קדוש". "עלים לתרופה", בלק תשנ"ח, עמ' ג'

הגה"ק רבי משה קורדובירו זי"ע - בעמח"ס תומר דבורה נודע ומפורסם בספריו העמוקים בדברי קבלה טמירים ונעלמים, והיה גם מפורסם בתורת הנגלה, שהיה מתלמידיו הגדולים של רבינו יוסף קארו זי"ע הבית יוסף. ותורת הנסתר למד אצל רבו המובהק הגה"ק המפורסם רבי שלמה אלקבץ זי"ע שחיבר את הפיוט הנודע "לכה דודי", המושר בנעימות יתירה בכל תפוצות אלפי ישראל מידי שבת בשבתו. רבי שלמה אלקבץ זי"ע האריך ימים אחרי תלמידו הרמ"ק, וידוע שהרמ"ק נפטר במיטב שנותיו בהיותו בן מ"ח שנים בלבד. ישנו ספר שכתב הבית יוסף זי"ע בשם "שו"ת אבקת רוכל", והבית יוסף מזכירו שם בכמה תשובות הלכה למעשה. אגב אורחא, הזכרתי פעם מהגה"ק רבי יהודא גרינוואלד זי"ע שמביא בספרו שבט מיהודא (פ' ויקהל) ששמע מתלמיד נאמן ששמע מהחתם סופר זי"ע, שמי שאינו יודע ש"ס ופוסקים אינו יכול להיות בעל רוח הקודש, ומי שיודע ש"ס ופוסקים ולמד אותם לשמה, בודאי יש לו גם רוח הקודש, עכ"ד. וע"כ כשאנו רואים את רבינו הרמ"ק, שכתב ספרים רבים בתורת הנסתר בבחינת רוח הקודש, זה סימן מובהק שהיה בקי גדול בתורת הנגלה. הגה"צ רבי נתן גשטטנר זצ"ל גאב"ד קרית אגוד י"ב"ב "חודש בחודשו", תמוז תשס"ז, עמ' א'

הגאון רבי שניאור קוטלר זצ"ל, ראש ישיבת ליקוואד, היה אומר, כי רבינו הסבא מקעלם זצ"ל, כינה את ספר "תומר דבורה" להרמ"ק הקדוש - "שלחן ערוך למידות", כשם שחיבורו של רבי יוסף קארו מכונה "שלחן ערוך להלכות".

וללמדנו בא - ר' שניאור וביאר - ששני אלה גם יחד מהוים את הבסיס לקיומו הרוחני של האדם, עד שאי אפשר לזה בלא זה. הרב אשר ברגמן שליט"א "שימוש חכמים" ע' קי"ח

...והנה כל הספר תומר דבורה לרבינו הרמ"ק זיע"א, הם דוגמאות למעשה חסד וטוב וויתורים נפלאים, איך לעורר עלינו הי"ג מדות של רחמים...

דרך אגב, השל"ה הק', בהסכמתו על הספר תומר דבורה כותב שם שאם יגמור האדם הספר הזה פעם אחת בשבוע או פעם אחת בחודש - מובטח לו שהוא בן עולם הבא. ושמעתי מידיד נפשי רבי משה הלברשטאם (שליט"א) [זצ"ל] מגדולי המורים בירושלים ת"ו בשם הרה"ק מסאטמר זי"ע בקבלה מהרה"ק מצאנו זיעועכ"י שהלימוד בספר תומר דבורה הוא סגולה למחלה הידועה רח"ל, ואם אינו יכול ללמוד בעצמו אזי שיקראו לפניו בספר זה. הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א "לקט אמרים" (ירושלים תשנ"ט) ח"א, ע' ק"א

רבנו [אדמוה"ז מהר"ש מבאבוב זי"ע] היה שוקד הרבה על הספר "תומר דבורה" להגה"ק רבי משה קורדוביירא. בהודמנות אחת הפליט ואמר: נעשיתי רבי על ידי הספר תומר דבורה... הרה"ג ר' חיים דוד באקאן שליט"א "שיר המעלות לשלמה" (ברוקלין תשנ"ט) ע' קל"ב

מספרים: כשנודמן רבי אליהו לאפיאן לצפת, הלך אל בית-העלמין העתיק שבשיפולי ההר והשתטח בתפלה על קברו של רבי משה קורדביארו, קרא בקול רם: "רבינו הקדוש! את ספרך "תומר דבורה" לומדים אנו, והועיל לנו הרבה... ה"סבא" מקלם ציוה עלינו ללמוד מתוכו בכל ליל שבת, וכך אנו עושים... במטו שתמליץ טוב במרומים על הישיבות הקדושות שתוספנה להתקיים, במיוחד עבור הישיבות שלומדים בהן מוסר...". (הרב אהרן סורסקי שליט"א "מרבצי תורה ומוסר" (ברוקלין תשל"ז) ח"ד, ע' קס"ט)

הרה"ק רבי חיים דוד מאנזאן מבראדי זי"ע אמר בשם זקנו הרה"ק מרוז'ין זי"ע שיהודי צריך להחזיק בנרתיק הטלית ותפילין שלו את הספר 'תומר דבורה'. [אדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א, ששמע מנכדו ר' ישראל ווינשטוק ז"ל ששמע זאת מזקנו הרה"ק מבראדי והדריכו ללמוד בכל יום בסה"ק תומר דבורה. וראה בסדר היום להרה"ק מהר"ש מפראהבישט שכתב ללמוד בכל יום מספר תומר דבורה.] הרה"ח ר' נפתלי פלינטשטיין שליט"א ("עירין קדישין השלם" (ירושלים תשס"ט) ח"ב, ע' תקנ"ו)

מספרים על חסידי באיאן, שהיו מחזיקים תמיד בכיס הטו"ת שלהם את הספה"ק תומר דבורה, שם נתבאר איך מקיימין הי"ג מידות ע"ד הדבק במידותיו. (אדמו"ר מבאיאן שליט"א בשיחת קדשו- "אמרי קודש", ע' ק"ב)

מובא בכתבי המקובל האלקי רבי חיים ויטאל זי"ע, שראה פעם בחלומו את רבינו הרמ"ק, ושאל אותו מה לומדים במתיבתא דרקיעא בשמי מרומים, את תורת הרמ"ק או את תורת האריז"ל [שהרי ידוע שהיה להם דרכים שונים בלימוד הקבלה], והשיב לו הרמ"ק ששני הדרכים נכונים, אלו ואלו דברי אלקים חיים, ברם בשמים לומדים את השיטות שכתב האר"י הקדוש, כי דברי האריז"ל המה יותר עמוקים מהדברים שלו. ובאמת הרמ"ק כתב ספרים לאלו שמתחילים לעסוק בעסק הקבלה, וע"כ כתב את הדברים בפשטות בכדי שיהיה שוה לכל נפש, אבל האריז"ל כתב יותר בעמקות לבעלי קבלה אמיתיים. ומובא שהרמ"ק עצמו היה עוסק בתורת האריז"ל. עוד כותב הר"ח ויטאל בספר "חזיונות", שראה את הרמ"ק שנפטר עוד טרם הגיע האריז"ל לצפת, והוא עצמו לא הזקין, וכנראה שהרמ"ק זכה להגיע לתכלית הנרצה בזריות, כמו שכתב הרמב"ם באיגרת לבנו רבינו אברהם "אשרי מי שחתם ימיו במהרה". והעולם הזה דומה לפרוודור לפני הטרקלין, והרמ"ק בגודל מדריגותיו הנשגבות, לא היה צריך להיות הרבה זמן להתקין עצמו בפרוודור, והיה מספיק בשבילו מ"ח שנים כדי להכנס לטרקלין מפואר. הגה"צ רבי נתן גשטטנר זצ"ל "חודש בחודשו", תמוז תשס"ז, עמ' א'

רבינו הקדוש הנשר הגדול הרמ"ק זצ"לה"ה זי"ע וכ"י, ליש ולביא. ואליו נגלה אליהו הנביא, ומגלה לי' כל טמירא, ובעת משה עלה אל האלקים נפק קדמוי עמודא דנורא, האיש אשר יהרוס לעלות, לעטרהו בשיר המעלות, וכתב וחקק ורשם, יחטא ואשם, כי לא יגמור את ההלל, ואף אפס קצהו לא ימלל, גם יכונן על יתר מראהו צדקותיו, להודיע לבני האדם גבורותיו, כי הכי לא ידע איש עד היום הזה את גבורתו, גדולתו, צדקתו וקדושתו, הלא מקצה השמים מוצאו, ועד קצה השמים כבוד

רבים ומוראו. אך זאת בשבטי ישראל נאמנה אודיע, מה יראו על ככה ומה יגיע, היות בין כל הספרים הקדושים אשר כתב משה, לנו למורשה, אשר בהם נפתחו השמים, והיו לנו לעינים, ומפיהם אנו חיים, אשרי העם שלו ככה, עוד ממגד שמים השביענו ברכה, סידור תפלה למשה איש האלקים, בו נבעו מצפונות שפונות טמונות, זקוקין דאשא, ומסקו עד רישא, על כל ברכה ותהלה, על כל תחן ותפלה, על כל אות על כל מלה, שמות קודש קדשים, עליות עולמות וספירות, יחד מאירות, גילה סודם, איה מקום כבודם, משובצים במילואותם, בהיכליהם ובטירותם, הכל מברכה העליונה מקור נוזלים האי נהר דנגיד ואיתרבו נובע, ולאיש אשר על רחובות הנהר דעתו נוטע, נוגע כאור יהי' מידו לו קרנים, וירבה ויבוא בעדי עדיים. וגם לאיש כמוני אשר רזי עולם אין לו לב לדעת, ואוזן שומעת, הסידור הזה הוצק חן בשפתותיו, ישא מדברותיו, ונשמתי שדי יבינהו על פי מדותיו, כוונות קדושות בתורה ובתפלה ובמצות ביראה ואהבה דברים השוים לכל נפש דרושים לכל חפציהם, ונועם ה' עליהם, איש איש כפי נחלתו, אשר זכתה לו שדי תבונתו, ישא אלומתו, זה נוטל עד מקום שידו מגעת, וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, וזה וזה שיש בו רוח חיים, לעבוד את אלקינו שבשמים, והכל הולך אל מקום אחד יחיד ומיוחד ב"ה וב"ש, הסידור הזה עד הנה הי' בכתובים טמיר ונעלם אור מופלא שסכהו עתיק יומין... באעה"ח ג' שמות תר"נ מונקאטש, שלמה שפירא (הסכמת הרה"ק רבי שלמה ממונקאטש זי"ע לסידור "תפלה למשה" שיצא לאור בפרעמישלא תרנ"ב)

שורש דרך הבעש"ט מדרך הרמ"ק

החסידות הוא כפי שאמרנו היא המשכה להתגלות אור גם בכלים עצמם, גם בעולם הזה ומלא כל הארץ כבודו, גם בארציות וגשם הכלים, ובשביל זה גם העבודה לא בדחיית הגופניות לבדה היא רק שגם עם הגופניות נעבוד את ה' וגם את המדות הגופניות נעלה לאהבה את ה' ולירא ממנו ית' בהן, ולא עם המדות לבדן כיון שמהרוח שבאדם הן, רק גם עם הנפש, אף כח הגופני באדם אין צריכים לסגף ולדחות רק גם אותן נכניס בקדושה ועבודת ה', ועל כגון זה איתא בספה"ק רמז מהפסוק כי ממנו נקח לעבוד את ה' שאמר מרע"ה לפרעה על הבהמות שגם הם ילכו עמהם, היינו גם ממנו הבהמיות נקח לעבוד את ה', והן עוד ב"ראשית חכמה" אשר קדם להחסידות מצינו עבודה כגון זו, ועי"ש בשער האהבה סוף פרק ד' שאומר בקדשו שמי שאין לו שום רצון אף של תאוה אינו איש, כיון שגם לעבודת ה' לא יהי' לו רצון במה לרצות משא"כ מי שיש לו רצון ותאוה יכניס את רצונו בקדושה וירצה בו להתקשר בתורה וקדושת ה' ואז לא יצטרך לסיגופים ותעניות, אפשר הוא הענין שראיתי במכתבים קדושים מגניזה החרסונית שהדפיסו, שהבעש"ט זצ"ל אמר ששורש דרכו הוא מדרכו של הרמ"ק זצ"ל וכיון שבעמ"ח של ספה"ק "ראשית חכמה" הוא תלמיד הרמ"ק זצ"ל, לכן גם בזה רואים השתוות דרכי העבודה של בעל ראשית חכמה לשל הבעש"ט זצ"ל. (מבוא השערים" (פיאסעצנא) ריש פרק ט', דף מ"ח ע"ב, ועי"ש שמאריך בזה)

סגולה לבטל מחשבה זרה

"מצאתי כתב יד של אלקי מהר"ם קורדובירו ז"ל שכתב וזה לשונו: למדני זקן אחד לבטל המחשבה, יאמר פסוק זה הרבה פעמים: 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה', ובעיני פשוט שזה הזקן היה אליהו הנביא, ולרוב ענותנותו של הרב לא רצה לגלות. על כן יהא נזהר בזה במי שנפל בלבו מחשבת און מחשבת הבל שיאמר הפסוק הנ"ל הרבה פעמים... ויאמר אותו בהתעוררות גדול".

[של"ה הק' (שער האותיות אות ל). ואמנם כיוון לדברי האריז"ל (סידור רבי שבתי סדר הלימוד דף טז): "לטהר המחשבה - והרמ"ק קיבל מפי אליהו זל"ט שיאמר הרבה פעמים: אש תמיד וגו', ותתבטל מחשבתו" (וע"ע בספה"ק: "אור צדיקים" למהר"ם פאפירש זי"ע עמוד התפילה אות טו; "עבודת ישראל" פר' משפטים - מה שמרמז בזה; "באר משה", אזורוב, פר' שלח (עמ' שפו) - שמבאר ענין הסגולה ומציין מקור לכך בזה"ק, עיי"ש). ("עלים לתרופה", בלק תשנ"ח, עמ' ג)

חיבורי הק'

"פרדס רמונים" - הוא ספרו המפורסם ביותר, שראה אור מספר שנים לאחר פטירתו, ועל שמו נקרא בישראל "בעל הפרדס". בספר ל"ב שערים הפותחים את שערי חכמת הקבלה, כולל שער "ערכי הכינויים" המכיל כ"ג פרקים המבארים את הכינויים השונים של מושגי הסוד הנזכרים בזה"ק ובתיקונים ובדברי ראשוני המקובלים.

"ספר גירושין" - חיברה בשנת ה'כ"ו לחייו, שנת ש"ח. ספר זה מופלא הוא ביותר, ובו סדר הגילויים שנתגלו לו בלכתו עם רבו, וכלשון קדשו בספרו הק' "אור נערב" (ח"ה פ"ב): "שהיינו מתגרשים השדה עם האלקי כמהר"ר שלמה נ' אלקבץ הלוי לעסוק בפסוקי התורה פתאום בלי עיון, והיו הדברים מתחדשים דברים שאי אפשר להאמין ענין זה אלא מי שראה או ניסה הענין פעמים רבות...".

ספר זה כולל צ"ט סימנים עם פירוט התאריכים של נדודים אלו הקרויים בפיו "גירושין" (אשר ענינה מבואר בספרו הק' "תומר דבורה" פ"ט, עיי"ש), ובהם העלה דברים שנתחדשו להם בקברי הצדיקים, בהרים ובשדות, וכן חידו"ת שנתגלו לו בחלום.

"אלימה" רבתי - כדאי הוא הדבר לצטט מדבריו המופלאים שכותב הרמ"ק בספרו זה, וזה לשונו הקדוש (ז, א): "ואנחנו תלמידי רבי שמעון בן יוחי ע"ה וספריו וחיבוריו, נכנסנו להשכלת סתרי התורה מתוך דרכיו המסורים לנו, והשכלנו בה השכלה לפי הדרכים ההם, ואנחנו לומדים האלקות מתוך התורה ופירוש סודותיה, אין לנו צורך בכורות נשברים אשר לא יכילו מים, ואדרבה נשכיל כמה ספיקות שנסתפקו אותם החוקרים בדרושי תורתנו, ומבוכותם מבוארות לנו, ואין הטורח אצלנו במבוכות ההם...".

"אור יקר" - ספר זה, כותב החיד"א בשה"ג (מע"ס א סי' נז) "חיבר רבינו מהר"ם קורדובירו פירוש ארוך על זוהר ורעיא מהימנא ואדרות (אדרא רבא בפר' נשא ואידרא זוטא בפר' האזינו) וספרא דצניעותא (בפר' תרומה) וספר יצירה והתיקונים, וראיתי כל הפירושים הללו בביבלי"טיקא (-בית עקד ספרים) של דוכוס מודינא (-מושל מחוז מודינא שבאיטליא), והם ששה עשר קובצים, רובם גדולים וארוכים".

והחיד"א מעתיק מה שכתוב שם בחלק ראשון: "אני היום ילדתיהו, אני הצעיר משה בר יעקב קורדובירו בחודש אדר ראשון משנת השכ"ג ליצירה פה צפת תוב"ב. ובסוף פירוש הזה כתוב כלשון הזה: נשלם הספר הזה יום ה' ו' לחודש טבת, שנת השמ"ב ליצירה, אני הצעיר דוד נ' יעקב כתבתי אותו להחכם השלם כמהר"ר עמנואל מפאנו נר"ו, ה' יזכהו להגות ולדקדק בו לו ולזרעו, ולקיים בו לימו"ז (-לא' ימושו מ'פיך ו'מפי ז'רעך), ע"כ. וידוע דהרמ"ע (-רבינו מנחם עזריה מפאנו) קרו ליה הרב עמנואל, לפני שמנחם בלשון גויים קורין לו מנואל...".

על נסיבות ההעתיקה שהעתיקו החכם רבי דוד בן יעקב לבקשת הרמ"ע מפאנו, כותב החיד"א בשם רבי שלמה שלומיל, מח"ס "שבחי האר"י", כפי שהביא בשמו המקובל רבי יוסף שלמה רופא (היש"ר) מקנדיא בספרו "מצרף לחכמה" (מב, א) וז"ל: "החכם כמהר"ר עמנואל הזיל אלף זהובים אדומים מכיסו לאלמנת מהר"ם קורדובירו, בעד שהשאיילה להעתיק ספר אור יקר שחיבר הרב ע"ה פירוש הזוהר, מלבד הוצאת הסופרים והנייר. ופה צפת הוגד לי שמלבד ששלח להאלמנה הרבנית, שלח כ' זהובים אדומים למהרר"י קארו (-הב"י), ועשרים למהר"ר שלמה [אלקבץ] ועשרה למהר"ם אלשיך - למען ימליצו בעדו" עכ"ל. כלומר בגודל חשקו להעתיקת הכתבים פיזר הרמ"ע מפאנו הון רב, ומלבד אלף זהובים לאלמנת הרמ"ק הוסיף לשלוח מתנות כסף לגדולי הדור האמורים שימליצו לפניה. [בהמשך מוסיף הוא אודות השתלשלות העתיקת כתב היד: "הראית לדעת שאלו הקובצים שיש לדוכוס מודינא הן הן אשר הועתקו להרמ"ע י"ב שנים אחר פטירת מהרמ"ק... ונראה דכששלח המעות הנזכרים היה בסוף ימי מרן מהר"י קארו שהוא עלה לשמים שנת של"ה, והמעתיקים נתאחרו ולא גמרו העתיקתם עד שנת השמ"ב", עיי"ש עוד. ולסיום מצטט הש"ג מה שראה בספר החזיונות של רבינו חיים ויטאל שראה בחלומו את הרמ"ק, "ובחלום ידבר בו הרמ"ק ז"ל, שקבלת רבו האריז"ל אמיתית ופנימית, ושם בעולם הבא הוא - הרמ"ק - לומד חכמת הקבלה על דרך רבו האר"י ז"ל". הדברים מופלאים, ומי יבוא בסוד קדושים]. ואמנם, ידוע אמרם ז"ל כי "הכל תלוי במזל ואפילו ספר תורה שבהיכל" (זוה"ק ח"ג קלד), נתמזל מזלו של חיבור גדול זה, ובעוד שחלק גדול מספרי הרמ"ק ראו את אור הדפוס, נותר הוא גנוז בבית עקד הספרים כארבע מאות שנה, עדי זכינו להתגלות אור יקר, בשנת תשכ"ב, כאשר נתגלגלה לידי הרה"ח ר' מאיר הלוי אלבוים ז"ל והוציא אז לאור את הכרך הראשון בתוספת מבוא נפלא מאת הגה"צ רבי משה יאיר וינשטוק. מפעל כביר זה הופיע במספר שנים וכולל למעלה מעשרים כרכים.

זבחי שלמים - פירושו לתפלות הימים נוראים, נדפסו בשנת שע"ג. חלקו השני - "סדר עבודת יום הכפורים" - בו מתבארים סודות עבודת הכהן הגדול, הדפיסו לראשונה בנו היחיד החכם רבי גדליה קורדובירו זללה"ה, בשנת שמ"ז, וכך כותב בחתימת הספר: "אמר הצעיר גדליה, זיכני ה' להתחיל במלאכת שמים זו ביום ד' כ"ג תמוז ה'שמ"ז צום אבחרהו ואזכרהו לעולם על ראש שמחתי, כי הוא יום שמת בו אבי עטרת ראשי זה לו שבע עשרה שנה, ואני נשארתי כיאשיה במולכו בן שמונה שנים, עוסק בקביעות במקרא, מידה שאינה מידה, ומאז התחלתי להתחנך בעיון ההלכות לפני אבי מורי זצ"ל ובישיבתו, אלא שלא זכיתי בו רק מעט מזועיר, וצדקת הרבנית אמי היא סמכתני בחכמת נשים בנתה ביתה..."

תפלה למשה - על סדר התפלה. אף הוא גנוז היה למעלה משלש מאות שנה, ורק בשנת תרנ"ב ראה אור הדפוס בהסכמת גאוני וצדיקי הדור ראשי אלפי ישראל: מרן מהר"י מבעלזא, ה"דברי יחזקאל" משינאווא, ה"אמרי יוסף" מספינקא ועוד רבים.

תומר דבורה - ספר מוסר קטן שהוא מועט המחזיק את המרובה ושוה לכל נפש, ומיוסד על החיוב של האדם להתדבק במדותיו של הקב"ה: "מה הוא רחום אף אתה תהיה רחום" וכו'. וכך מתבאר בעשרה פרקי הספר הי"ג מדות של רחמים, היאך יעשה אותם האדם בכדי שיזכה להתדמה לקונו. ("עלים לתרופה", בלק תשנ"ח, עמ' ג')

הרה"ק המקובל האלוקי רבי יצחק לוריא אשכנזי האר"י ז"ל

תולדותיו

- נולד בשנת רצ"ד, בירושלים עיר הקודש, לאביו הרב הקדוש שלמה לוריא "חסיד גדול". והיה רגיל אצלו אליהו ז"ל, ולאמו בת למשפחת פראנסיס ממצרים, "שהייתה חסידה גדולה" (לשון עמק המלך).
- ש"ב: בהיותו כבן שמונה נפטר אביו, וירד ביחד עם אמו למצרים לבית דודו הרב הקדוש מרדכי פראנסיס, שהיה עשיר גדול שנתעשר מחכירת המכס של הממשלה המצרית. ושם היה מתלמידי הרדב"ז (רבה הראשי של מצרים, בעל שו"ת הרדב"ז) יחד עם דודו הרב הקדוש בצלאל אשכנזי בעל ה"שיטה מקובצת".
- ש"ט: בהיותו בן ט"ו שנים נשא לאשה את בת דודו, "ואחרי הנישואין נתבודד עם רבו כמהר"ר בצלאל אשכנזי ע"ה שבע שנים. עוד הוסיף להתבודד ולהתקדש בקדושה יתירה עשר שנים רצופות בבית אחד בנוי על נהר נילוס. ושם זכה לרוח הקודש ולפעמים נתגלה אליו אליהו ז"ל ומלמדו סתרי תורה, וזכה שבכל לילה עלתה נשמתו בישיבה של מעלה..." (עמק המלך).
- ש"ל: על פי ציווי אליהו הנביא ז"ל, עלה ממצרים לצפת, עם אשתו ושתי בנותיו, ושם לימד את תלמידו המובהק הר"ר חיים ויטאל ז"ל וסמך את ידיו עליו.
- הסתלקותו: ה' מנחם אב של"ב, בגיל ל"ח.

שבחים קצרים

- הרב הקדוש יחיאל היילפרין בעל "סדר הדורות", שחי כ-100 שנה אחרי האריז"ל, כותב עליו: "המקובל הגדול נורא מאד, מעשיו לא יכלו כל הניירות".
- החיד"א בספרו 'מדבר קדמות' מערכת א' אות כ"ו: "ואני בעניותי פשיטא לי דרבינו האר"י היה נטהר באפר פרה על ידי אליהו הנביא והגם שלא ראית זה כתוב ליבי אומר לי שהרב לרוב ענוה העלים הדבר".
- האריז"ל – "קבלוהו כל ישראל עליהם לפוסק אחרון בכל עניני סתרי תורה וסודותיה" (ממכתב הרבי, אגרות קודש ח"א).

בקי בשיחת אילנות וציפורים

בהקדמת רבנו חיים ויטאל לשער ההקדמות, מעיד על רבו: "והנה היום אביע חידות ונפלאות תמים דעים, כי בכל דור ודור הפליא חסדו אתנו אל ה' ויאר לנו ע"י השרידים אשר ה' קורא בכל דור ודור

כנזכר, וגם בדורנו זה אלקי הראשונים והאחרונים לא השבית גואל מישראל ויקנא לארצו ויחמול על עמו וישלח לנו עיר וקדיש מן שמיא נחית הרב הגדול האלקי החסיד מורי ורבי וכמהר"ר יצחק לוריא אשכנזי זלה"ה מלא תורה כרמון במקרא במשנה בתלמוד בפלפול במדרשים והגדות במעשה בראשית במעשה מרכבה בקי בשיחת אילנות, בשיחת עופות, בשיחת מלאכים, מכיר בחכמת הפרצוף הנז' ברשב"י בפ' ואתה תחזה, יודע בכל מעשי בני אדם שעשו ושעתידים לעשות, יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאו מן הכח אל הפועל, יודע עתידות וכל הדברים ההווים בכל הארץ ולמה שנגזר תמיד בשמיא, יודע בחכמת הגלגול מי חדש ומי ישן ואיפת האיש ההוא באיזה מקום תלויה באדם העליון ובאדם הראשון התחתון יודע בשלהבת הנר ולהבת אש דברים נפלאים, מסתכל וצופה בעיניו נשמות צדיקים הראשונים והאחרונים ומתעסק עמהם בחכמת האמת, מכיר בריח האדם כל מעשיו ע"ד ההוא ינוקא בפ' בלק, וכל החכמות הנוכרים היו מונחים אצלו בחיקו בכל עת שירצה בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליה ועיניו ראו ולא זר דברים מבהילים לא נראו ולא נשמעו בכל הארץ מימי רשב"י ע"ה ועד הנה, וכל זה השיג שלא ע"י שמוש קבלת מעשי' ח"ו כי איסור גדול יש בשימושם, אמנם כ"ז היה מעצמו ע"י חסידותו ופרישותו אחרי התעסקו ימי' ושנים רבים בספרים חדשים ישנים בחכמה זאת, ועליהם הוסיף חסידות ופרישות וטהרה וקדושה היא הביאתו לידי אליהו הנביא שהיה נגלה אליו תמיד ומדבר עמו פה אל פה, ולמדו זאת החכמה ... והנה מלבד החקירות והניסיונות והמופתים אשר ראינו בעינינו מן הרב הנזכר זלה"ה הנה הדרושים והדברים עצמם אשר בחיבורי זה יעידון גידון וכל רואה יכירם כי דברים עמוקים ונפלאים כאלה אין יכולת בשכל אנושי לחברה הקדוש אם לא בכח השפעת רוח הקודש ע"י אליהו ז"ל".

האריז"ל והמשיח

- האריז"ל היה המשיח שבדורו².
- "מקום מנוחתו של האריז"ל החי הוא בעיר הקודש צפת, הנמצאת בגליל. וידוע הרי שמיחיה צדקיניו יתגלה בגליל"³.
- "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", ותרגומו "בריש גלי", "בריש" הוא ראשי תיבות שמו של רשב"י (הרב הקדוש שמעון בן יוחאי), וראשי תיבות שמו של האריז"ל (הרב הקדוש יצחק בן שלמה), הבעל שם טוב (הרב הקדוש ישראל בן שרה, או הרב הקדוש ישראל בעל שם), והרבי נשיא דורנו הוסיף גם – שמו של אדמו"ר הריי"צ (הרב הקדוש יוסף יצחק בן שלום דובער ושטרנא שרה)⁴.
- אריז"ל החי – "תואר שלא נמצא בנוגע לגדולי ישראל, אפילו אלה שעליהם נאמר "לא מתו אלא בעטיו של נחש" (וביניהם ישי אבי דוד), ואפילו על אלו שעליהם נאמר "לא מת" בכלל"⁵.

2 קונטרס בית רבינו שבבבל הערה 58, בשם השדי חמד'. ובשיחות קודש תשל"ו ע' 572 הרבי הזכיר בשם ר' חיים ויטאל, שהאריז"ל שינד לבחינת משיח בן יוסף.

3 פ' דברים תשל"ט, שיחות קודש תשל"ט ע' 464. באריכות יותר – שיחת פ' שלח תשל"ח ע' 571 ואילך

4 לקוטי שיחות ח"ג, שיחה ליו"ד שבט. שיחת ערב ל"ג בעומר תשי"ג הערה 15.

5 התוועדות תשמי"ח ח"ד ע' 109. נתבאר גם בשיחת ה' מנחם אב תשמ"ח בתחילתה.

- רמז גאולה בשמו "יצחק בן שלמה": לעתיד יאמרו ליצחק 'כי אתה אבינו', ושלמה – תכלית השלום בימיו כמו בגאולה⁶.

ניצוץ משה

מספר הרב הקדוש חיים ויטאל: "מורי זצ"ל ה"ה היה ניצוץ משה רבנו ע"ה, והיה בצפת איש אחד שהיה מכחיש למורי זצ"ל ה"ה ואמר לו מורי זצ"ל ה"ה עדיין אתה מכחישי, אם הייתי רוצה אעשה שהארץ תבלע אותך, אלא שאין כוונתי להזיק לשום אדם, ושאלתיו על זה והפצרתי בו, ואמר לי, כי אותו האיש היה גילגול קרח ובא לתקן לשמוע ממנו ואינו רוצה כי עדיין מחזיק במחלוקתו הראשונים.

שאלתי את מורי זצ"ל ה"ה, ממה זכה לחכמה הנפלאה הזאת, ואמר לי, על שהיה טורח על לשון הזוהר שבוע ושבועיים, והיה אומרים לו עדיין לא השגת, והיה מעמיק יותר. ושאלתיו, הלא גם מהרמ"ק ואני טרחנו, ולמה לא זכינו לזה. ואמר, כי אמת שטרחנו, אבל לא טרחנו כל כך כמוהו" (ספר הגלגולים, ליקוטים שבסופו)

'גבור כאר"י' במזל אריה

"האריז"ל נקרא ע"י גדולי ישראל בשם "האר"י". . וגם בזה ישנו לימוד והוראה לכל אחד ואחד מישראל בקשר לעניין הגאולה: ההוראה מ"ארי" היא – שהנהגה בכל הענינים דעבודת השם צריכה להיות באופן של "גבור כאר"י", כמבואר בתחילת השולחן ערוך. ועל ידי זה ממשיכים להיות "יבוא אריה זה הקב"ה, דכתיב אריה שאג גו'... ויבנה אריאל" בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקינו במהרה בימינו ממש" (התוועדות תשמ"ב ח"ד ע' 1955).

שמחה של מצוה

"וכן גילה הרה"ח המקובל כהר"ר יצחק אשכנזי זצ"ל לאיש סודו שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי החכמה ורוח הקודש בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית כו" (ספר החרדים, תנאי המצות, תנאי רביעי. הובא בשל"ה).

"כי ידוע בכתבי האריז"ל ששאלוהו תלמידיו מה הוא העיקר הזכות שזכה לרוח הקודש ולגילוי אליהו כו', והשיב – רק מחמת דבר אחד, שכעשה מצוה עשה אותה בשמחה רבה ועצומה עד מאד" (מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' נא. נסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ג ע' א"רפ ואילך. סה"מ מלוקט ב' קמז).

גיעה בתורה אצל האריז"ל

הרב הקדוש חיים ויטאל מעיד: "כשהיה מורי זללה"ה קורא הלכה בישיבה בין החברים, היה מקשה בכח עד שנלאה מאוד ומזיע זיעה גדולה ושאלתיו למה עשה כן, והשיב לי כי עסק ההלכה כדי לשבר הקליפה שהם סוד הקושיא 'קש ותבן' זה צריך טורח מאוד, ועל זה נקרא התורה 'תושיה' שמתיש כחו של אדם, לכן ראוי להמית עצמו ולשבר כחו ולהתישו, ומורי זללה"ה מרוב גודל חריפותו היה מעיין שש דרכים בהלכה כנגד ששת ימי המעשה, ואחת על דרך הסוד כנגד יום השבת, והיה אומר שמי שהוא חריף ויודע לעיין טוב, שיעיין ב' שעות או ג' שעות בהלכה לשבור הקליפה, ומי שאינו

כל כך חריף עד שילך לו הזמן בלבושי התורה, טוב שיעסוק בפנימיות ורוחניות שהיא חכמת האמת" (טעהמ"צ פ' ואתחנן, סוד העיון).

- "ואמנם מורי ז"ל היה מהיר וקל העיון בתכלית" (שער המצוות פ' ואתחנן)
- "וכבר נודע ששאלו תלמידיו אמאי [=מדוע] אינו מחבר ספר מחכמתו הגדולה בקבלה, והשיב שלא הי"ל מציאות, כי תיכף נפתחים לו מעינות החכמה ואין בו כח לכתוב, ואפילו כשהיה מדבר היה לו טורח למצוא צנור קטן לדבר אליהם" (החיד"א ב'שם הגדולים'. עמק המלך הקדמה ג ספ"ב. הובא בספר המאמרים תרנ"א ריש ע' טו. ה'ש"ת ע' 108. בשיחת חג השבועות תשי"ז, הרבי קישר זאת לאמירת "שא" ע"י אדמו"ר האמצעי בשעת אמירת חסידות, כמובא בלוח היום יום ד' אדר ב').
- "ורוב סודותיו גילה אותם בשדות ובמדברות ולא היה צריך לשום ספר" (עמק המלך שם פ"ה).
- "וכפי שמצינו תשובות שכתב הוא וכתבו אליו בנגלה דתורה, וע"פ סדר הלימוד המבואר בכתבי האריז"ל, הרי מובן בפשיטות – גם לולי העדות הברורה של הרח"ו – שהאריז"ל קיים זאת בעצמו" (י"ב תמוז תשכ"ג).
- האריז"ל היה תלמידו של הרב הקדוש בצלאל אשכנזי בעל ה'שיטה מקובצת'.
- "קבלוהו כל ישראל עליהם לפוסק אחרון בכל עניני סתרי תורה וסודותיה .. והלכה כדברי האריז"ל"⁷.

הידור כשרות נדיר

הרב הקדוש חיים ויטאל מספר: "מורי ז"ל היה נוהג שלא לאכול בשר אחר גבינה וגבינה אחר בשר כל היום" (בטעמי המצוות פ' משפטים). ובסידור האריז"ל (להרש"ש) סדר סעודת תלמיד חכם: "הרב זלה"ה ביום שאכל בשר לא אכל גבינה אפילו זה בתחלת היום וזה בסוף היום"⁸ ויש להעיר בזה מהנהגת אביו של מר עוקבא הנזכרת בגמרא, שהיה ממתין מעת לעת (24 שעות) בין בשר לחלב (חולין קה, א).

לא התמקח על מחיר המצווה

הרב הקדוש חיים ויטאל מתאר: "בענין קניית הדברים של מצוה, כגון לולב ואתרוג וכדומה להם, ראיתי למורי זלה"ה שהיה נותן למוכרים כל מה ששאלו ממנו בפעם הראשונה ולא היה מסרב עמהם על השאר, ולפעמים היה מניח לפנייהם הכיס עם המעות [=הארנק] והיה אומר להם שיקחו מה שירצו" (טעמי המצוות פ' ראה, מצות צדקה. לקוטי שיחות חלק ה' ע' 318. התוועדות תשכ"ה כרך מ"א ע' 242).

בארה של מרים בטבריה

הגמרא מספרת, כי "הרוצה לראות בארה של מרים, יעלה לראש הר הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים, וזו היא בארה של מרים".

7 אגרות קודש כ"ק אדמו"ר כרך א' ע' קמב בהערה.

8 נזכר בהתוועדות תשמ"ה ע' 3089.

וכן מובא בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן: "קצת נוהגים לדלות מים בכל מוצאי שבת מהבארות או מהמעיינות לפי שאמרו חכמים שבארה של מרים שהיא בימה של טבריא היא מחזרת בכל מוצאי שבת על כל הבארות והמעיינות וכל מי שפוגע בה ושותה ממזימה מתרפא מיד מכל תחלואיו לכך נוהגין לדלות בכל מוצאי שבת כי אולי יזדמנו להם מבארה של מרים".

כשאני חיים בחתי חלל חורי ז"ל ללמוד וננו זאת
החכמה הלך חורי ז"ל לטבריא והוליכני עמו וסם
היה ספינה קטנה וכסהינו מהלכין צפונה צחוק הניס כנגד
העמודים של צ"ה היסן אז לקח חורי ז"ל כוס ח' ונילח אותו
מים מצין העמודים והסקה לי אחס הניס וחור לי עכשו
תשיג צאת החכמה כי חלו מים טשית היו ונזחר של חרים
ועלו וחיך המחלתי ליכנס צעווק החכמה הזאת (וע"ח):

"וכידוע שפעם הרב הקדוש חיים ויטאל נסע עם האריז"ל ב"ימה של טבריה", וכאשר הם הגיעו למקום מסוים, האריז"ל שאב מים וצויה על הרב הקדוש חיים ויטאל לשתות, באמרו

שהוא שותה מבארה של מרים". (שיחות קודש, פ' חוקת בלק תשל"ט, סעיף ל"ב. נזכר ב'שם הגדולים' על הרב הקדוש חיים ויטאל בסופו. מאמרי אדמו"ר האמצעי הנחות תקע"ז ע' קנא וש"ג – כסגולה לזיכרון).

אמירת וידוי – בעד כלל ישראל

"הנה בטעמי מצות פ' קדושים כתב האריז"ל וזה לשונו: כי כל ישראל סוד גוף אחד של נשמת אדם הראשון כנודע אצלינו (בספר הגלגולים פרק א' ב') וכל אחד מישראל הוא אבר פרטי ומזה הוא הערבות שאדם ערב בשביל חבריו אם יחטא, ולכן נוהג מורי ז"ל לומר פרטי הוידוים כו' כי כל ישראל גוף אחד עכ"ל.

וביאור דבריו הוא שאדם הראשון הי' כללות כל הנשמות כולם שבישראל (לבד מאותן שיבואו אחר התחיה ע"ש פרק ז') שהי' כולל כולם מהם נתלים בראשו מהם בזרועו כו', ... ועד"ז יובן ג"כ בנשמות ישראל שהם קומה שלימה ביחד דהיינו נשמת אדם הראשון שהיא כללותם והגם שיש בה רמ"ח איברים מיוחדים הרי הם כלולים זה מזה,

וכמו עד"מ בגוף אחד שהגם שהוא בהתחלקות ציור איברים ראש ורגלים וידיים וציפורנים, מכל מקום כל אחד כלול מזולתו, שביד יש חיות מעין הרגל ע"י הוורידים שנמשכו בו וכן בשאר כל האיברים, וכנודע שמרפאים אבר אחד ע"י הקזה בחבירו מצד עירוב הדמים, וההתכללות הזאת באיברי הגוף ובחיות הנפש שבהם הוא מחמת כללות החיות שכולל כולם שהוא המאיר במוח שבראש שממנו נתפרדו כל אחד לעצמו והוא כולל כולם דרך משל ההיולי כידוע, ולכן המוח הוא המרגיש כל כאבי הרמ"ח איברים וכאב היד עם הרגל שווים אצלו אדרבה לפעמים ירגיש המוח יותר כאב מכה שבציפורן מכאב מכה שביד כנראה בחוש,

ועד"ז הי' ההתכללות ברמ"ח איברי נפש אדה"ר זה מזה מחמת מקור חיי נפשו שהוא מבחי' חכמה עילאה דאדם העליון בחי' א"ס ב"ה ששורה ומתייחד בחכמתו שהוא וחכמתו אחד ולכן נאמר בני

בכורי וכמו הבן שהוא טפה ממוח האב, אך אמנם לאחר שנתחלקה נשמת אדה"ר לשרשים רבים וכל אחד נחלק לענפים ולניצוצות רבות בגופות מיוחדות הרי זה כמשל האיברים שנפרדו זמ"ז ולא יכאב להיד מכה שברגל המופרדת ממנו וכיוצא,

אמנם הפירוד הזה הוא רק מצד הגוף אבל הנפש לא נפרדה באמת וכולם מתאימות וכמשל היד שיש בה מוורידי הרגל והעין וכן ברגל מן היד כו' וכיוצא ויש לה כאב עצום ברוחניותה מכאב העין כנ"ל במשל, ולכן אמר האריז"ל כל פרטי הווידויים שחטא אחד מישראל שהרי הוא כאב אותו אבר שבו מושרשת נפש אותו הישראל ומגיע הכאב גם לאבר העליון שמושרש נפש האריז"ל ובפרט מצד מקור נשמותינו מוח האב וחכמתו ית' הכולל את כולם ומרגיש כאב כל הרמ"ח איברים" (דרך מצוותיך, מצות אהבת ישראל. וראה לקוטי שיחות חלק כ"ז ע' 105).

שבחי האר"י: סמכותם של הסיפורים

מלבד עדויות של תלמידו המובהק – הרב הקדוש חיים ויטאל על הנהגות מיוחדות של רבו האריז"ל, קיימים גם סיפורים ממקורות מוסמכים, בהם מתוארים – כלשון החיד"א – "עיזוז נוראותיו":

בספר עמק המלך לרב הקדוש נפתלי הירץ (ספר קבלה המובא על ידי רבותינו נשיאינו) – בהקדמת המחבר, הקדמה שלישית, היא שער "מעשה נסים" של האריז"ל. ובפרק ה' שם: "ואילו באתי לכתוב לכם כל נפלאותיו וכל תוקף גבורתו אשר עשה האר"י ז"ל לעיני כל ישראל בארץ הצבי פה צפת תוב"ב אשר סיפר לנו הרב כמהר"ר מסעוד מערבי ז"ל ומכמה רבני וגאוני ארץ אשר יצקו מים על ידו ועיניהם ראו דברים מבהילים ממנו..".

ספר 'שבחי האר"י' – הן אגרות רבי שלמה שלומיל, אשר שהה בצפת בין השנים שס"ז – שס"ט, תקופה סמוכה לזמן האריז"ל, ומשם שלח לרעיו אגרות על האר"י ותלמידיו.

הולדתו של האריז"ל

"איש היה בארץ הצבי [=ארץ ישראל] ושמו רבי שלמה ז"ל והיה האיש ההוא תם וישר ירא אלקים וסר מרע. ויהי היום ונשאר בבית הכנסת לבדו עומד ולומד, ונגלה אליו אליהו הנביא זכור לטוב ויאמר לו: דע ששליח ה' אני אליך לבשרך שאשתך תהר ותלד לך בן וקראת שמו יצחק, והוא יחל להושיע את ישראל מיד הקליפות ועל ידו יתקונו כמה נפשות שהם בגלגול ויגלה סודות התורה שהם סתומים ופירוש ספר הזוהר, ושמו יצא בכל העולם. לכן היזהר והשמר שלא תמול אותו עד שאבוא אני ואהיה סנדק הילד, ויהי ככלותו לדבר נעלם ממנו ונשאר כל היום בבית הכנסת בוכה ומתפלל לה' וכך היה אומר רבונו של עולם קיים הבשורה שברשתי ואף על פי שאיני הגון וכדאי למענך עשה ולא למעני ואל יגרמו עונותי לבטל ממני בשורה אשר בשרתני, ובלילה הלך לביתו ולא גילה הסוד אפילו לאשתו. וידע שלמה את אשתו ותהר ותלד בן ונתמלא כל הבית אורה וישמח האיש ביוצא מחלציו וביום השמיני הוליקוהו לבית הכנסת למולו כמנהג ואביו היה מסתכל בבית הכנסת בכל ארבע פינותיו לראות אם בא אליהו ז"ל כאשר אמר ולא ראהו וכל העם אצים לאמר גש החזק בבנך למולו, והוא השיב שעדיין לא באו כל קרוביו ועבר בזה במו שעה, ואליהו לא בא, ואז דבר במרירות נפשו ויאמר בליבו אחר שאליהו לא בא עוונותי הטו אלה שלא נתקיימה בי הבשורה, והוא כשהיה בוכה והנה

אליהו נגלה אליו ויאמר לא תבכה עבד ה' קרב אל המזבח ועשה את עולתך שכולה כליל לאשים ושב על כסאי ואני אמול את הילד ונתעכבתי, לדעת התשמור מצוותי ואם תשמע לי, ואז לקח אליהו הילד מיד האשה וימל את הילד ולא ראהו אחר זולתו, ותכף בהגיע הילד לביתו נתרפאה מילתו כבן שנימול מכמה שנים.

ויגדל וייגמל ומיד הוליכוהו לבית הספר ותכף למד יותר מהילדים אשר כגילו, וכשהיה בן ה' שנים למד מקרא ומשנה וכשהיה בן שמונה שנים למד תלמוד ועיין וחקר, ובזמן הזה נפטר אביו ז"ל והיה אחרי ימי אביו, ותאמר לו אמו הידעת שאני עתה אלמנה ואין לי יכולת לקנות לך ספרים כאשר ראוי לך ואך אם אתה לו שמעני נקומה ונלכה אצל דודך אשר במצרים ושם לא תחסר דבר, ויאמר יצחק הנני, ויקומו וילכו מצרימה ודודו קבלו בסבר פנים יפות וחלה פני הרב בצלאל אשכנזי ויקחהו לתלמיד וכן עשה ולמד עמו וראה דעתו זך ויקרא לפניו. ובשתי שנים גברה חכמתו על כל רבני מצרים ולא היה שום בעל ספר יכול לעמוד כנגדו מפני עוצם פלפולו, ואז דודו נתן לו את בתו לאשה ועשה לו כבוד גדול ונתן לו מוהר ומתן" (שבחי האר"י).

שינת צהרים: 80 שנה בתוך שעתיים

"והעיד פעם אחת החסיד כמוהר"ר ר' אברהם הלוי, כי פעם אחת בשבת פ' בלק נכנס אצלו ומצאו ישן שינת צהרים ומהו' אברהם הלוי מצאו שהיה מרחיש בשפתיו בתוך השינה, והלך לו כמוהר"ר אברהם הלוי והטה את אזנו ע"ג הפה של מהר"י זכרונו לברכה לשמוע מה שהוא מדבר, בתוך כך ניעור הרב משנתו וראה אותו עומד על גביו א"ל מה אתה רוצה בכאן, א"ל ימחול לי האדון שראיתי לכ"ת מרחיש בשפתיו והייתי את אזני כדי להקשיב מה שמדבר הרב א"ל האר"י ז"ל תמיד כשאני ישן נשמתי עולה למעלה דרך שבילין ונתיבות הידועין לי ומלאכי השרת באין כנגדי ומקבלין נשמתי ומביאין אותי לפני מטטרו"ן שר הפנים והוא שואל אותי לאיזה ישיבה אני רוצה לילך כנז' ובאותן הישיבות מוסרין לי רזי וגנזי התורה אשר מעולם לא נשמעו ולא נודעו אף בזמן התנאים ע"ה. א"ל כמהור"ר אברהם הלוי ולא יגלה לי הרב מה שלמדו לו עתה בזה הפעם, התחיל הרב ע"ה לשחק אמר אני מעיד עלי שמים וארץ אילו הייתי דורש שמונים שנים רצופים בלי גוזמא לא יכולתי לסיים מה שלמדתי בזה הפעם בפ' בלעם והאתון. וכל זה זכה בארץ הקדושה אחר עלייתו ממצרים" (שבחי האר"י).

- "... התפשטות הגשמיות קרוב למעלת הנבואה כו' וכענין המבואר בפרי עץ חיים שער ט"ז פרק א' על האריז"ל אם הייתי דורש שמונים שנים כו'" (לקוטי תורה פ' שמיני).
- "על דרך מה שכתוב בפע"ח שער קריאת שמע שעל המטה פרק א' גבי האריז"ל, שבשעת השינה ביום השבת שמע בשיבה של מעלה בפ' בלק ובלעם דברים נפלאים מה שלא יכול לפרשם בשמונים שנים רצופים. וזה תמוה לכאורה, איך יכול לתפוס במחשבתו בשעה א' מה שצריך לומר בדבור פ' שנה .. אבל הענין הוא שהשגתו הי' בבחי' ראי' דהיינו ראיית עצמיות החכמה .. למעלה מעלה מבחי' השכל כמו שמלובש בהשגה ואותיות, עד שיתכן שמה ששיג בבחי' ראיית החכמה בשעה ושתיים, כשירצה להלבישה באותיות יצטרך על זה זמן ס' או פ' שנה" (לקוטי תורה פ' צו).
- מאורע זה עם האריז"ל הוא על דרך לימוד התורה על ידי משיח לעתיד לבא, שילמד תורה לישראל באופן של ראייה (שיחת פ' ויצא תשל"ט ע' 331. ובהתוועדויות תשמ"ב ח"ד ע' 2207, כיצד סיפור זה מהווה הוראה לכל אחד).

הזדמנות לגאולה

"מעשה שפעם אחת בערב שבת סמוך להכנסת כלה יצא הרב ותלמידיו חוץ לעיר צפת לבוש ארבע בגדי לבן הירלא"ק ושופיצ"א וכתונת ומכנסים כדי לקבל השבת והתחיל "מזמור לדוד הבו לה' בני אלים" ופזמון מיוסד לקבלת שבת ו"מזמור שיר ליום השבת" ו"ה' מלך" בניגון נאה, ובתוך שהיו משוררים אמר הרב לתלמידיו: חברים רצונכם שנלך לירושלים קודם השבת ונעשה שבת בירושלים [ירושלים היא רחוקה מצפת יותר מכ"ה פרסאות], והשיבו קצת מן התלמידים ואמרו אנו שומעים בכך, וקצת השיבו ואמרו קודם נלך ונודיע לנשותינו ואחר כך נלך, ואז נתחרד הרב חרדה גדולה והכה כף אל כף ואמר אוי לנו שלא היה בנו זכות להיגאל שלפי שמאנתם בדבר חזר הגלות לאיתנו בעוונותינו הרבים ואילו הייתם משיבים כולכם פה אחד שאתם מרוצים לילך בשמחה גדולה תכף היו נגאלים כל ישראל שעתה הייתה השעה עומדת להיגאל" (שבחי האר"י).

ולכאורה: איך יתכן שהאמירה "איזיל ואימליך בדביתהו" תהיה סתירה להבאת הגאולה? הרי כן הוא על-פי תורה, שבנוגע למילי דעלמא צריכה להיות ההנהגה באופן ד"אימליך בדביתהו", ובפרט בשייכות לשבת, שכל עניין נרות שבת הוא בשביל השלום שבין איש לאשתו, ובשבת ישנם כמה ענייני חיוב של איש לאשתו; ואם כן, עניין שכולו על-פי תורה, ומיוסד על השולחן-ערוך – מדוע יעכב את הגאולה? והמענה לזה הוא: ה"חשבון" הוא אמנם "חשבון", אבל למלחמה – אינו ראוי! אי-אפשר להביא את המשיח על-ידי הנהגה כזו, שכאשר שומעים הוראה מהאר"י, מוציאים את ה"שולחן-ערוך", ופונים ל"מורה הוראה" לברר פשט ב"באר היטב"... אם אין סתירה בדבר! באופן כזה – אי-אפשר להביא את המשיח! ואין זה רק מצד פנימיות העניינים, אלא כן הוא גם על-פי נגלה דתורה: כאשר שמעו דבר-מה מהאר"י, שהיה גאון גדול גם בנגלה (כדאיתא בלקוטי-תורה בטעמי-המצות להרח"ו) – היה להם לדעת שאפשר לסמוך עליו שלא ישליל אותם ח"ו לעשות עניין היפך ההלכה. ומי שמפקפק חס-ושלום בדברי רבו – הרי זו הוראה שחסר בהתקשרות שלו אליו, וכשחסר בעניין ההתקשרות, חסר בדרך ממילא בעניין האחדות, "כולנו כאחד", וממילא חסר גם בתיבות שלפני "כולנו כאחד"... איתא בגמרא: "בדרבנן עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא" ("שבקינן לחכם לעשות כהוראתו, והדר מותבינן ליה ללמוד אם יפה הורה"). ולכאורה, אם יש מקום לקושיא ("מותבינן") – היתכן ש"עבדינן מעשה"? והביאור בזה – כנ"ל – שבעניינים שנמסרו לרבנן, נדרש לכל לראש עניין ההתקשרות, ופירוש הדברים על-פי נגלה – שיש לדעת שרבנן הם לומדים גדולים, ואפשר לסמוך עליהם. ומה שיש לו קושיא – הרי זה רק משום שחסרה אצלו היגיעה האמיתית בתורה, וכשתהיה אצלו היגיעה האמיתית, ויזכה לזה – יראה שהדין הוא כדבריהם של רבנן.

ופנימיות העניין – שצריכה להיות התקשרות וקבלת-עול. צריכים לציית לדבריהם של רבנן בלי שום חשבונות כלל.

ב. וזהו ענינו של יוצא צבא – שאין לו שום חשבונות. לא קיימת אצלו שום מציאות כלל; ישנו רק המפקד והוראותיו. וכפי שמצינו בשבט לוי: כאשר משה רבינו הכריז "מי לה' אלי" – אזי "ויאספו אליו כל בני לוי", וקיימו את הוראותיו: "הרגו איש את אחיו גו", באופן ד"האומר לאביו ולאמו לא ראיתו ואת אחיו לא הכיר גו". ולכאורה – הייתכן: זה עתה שמעו במתן-תורה עשרת-הדברות שבהם אמר הקב"ה "כבד את אביך ואת אמך". וכיוון ששבט לוי לא חטאו, אלא היו שלמים בכל

התרי"ג מצוות – איך היו יכולים לציית לפקודה כזו? אלא, מצד התמסרותם למשה רבינו, המקבל הראשון של התורה – לא ערכו שום חשבונות: הם ידעו דבר אחד – שעליהם לעשות כהוראת משה! וכמו כן ידעו, שכל דבריו של משה מתאימים הם לצייוי התורה.

ג. [.] וכן הוא בכל דור ודור, שכאשר שומעים הוראה מנשיא הדור, "אפתשטותא דמשה בכל דרא ודרא" – אין מקום לישוב הדעת, עיון בספרים כו', אלא יש לקיים את ההוראה. וכפי שעשו תלמידי התמימים – שכאשר הרבי אמר להם שילכו לערי השדה, לא התייעצו עם הוריהם או עם החותן והחותנת, וגם לא עשו "חשבונות" שאם ילמדו יותר זמן בישיבה יתוסף בלימודם כו' – כיוון שידעו שהם אנשי צבא ("סאלדאטן"), ואיש-צבא – אין לו שום עניין מלבד מילוי פקודת המפקד. וכיוון שהקב"ה אינו נשאר "בעל-חוב" – הנה בזכות מסירתם ונתינתם להרבי, הצליחו בשליחותם וגרמו נחת-רוח לרבי, נוסף על ההצלחה בענייניהם הפרטיים, הן בגשמיות והן ברוחניות. וכל זה אינו אלא באופן של "מדה כנגד מדה", אבל ברכתו של הקב"ה הרי היא כמה פעמים ככה. וגם עניין זה יתגלה בקרוב – "הקיצו ורננו שוכני עפר", והוא – הרבי – בראשם, ויוליך את כולנו, ותלמידי התמימים שהתמסרו להוראותיו בראש, לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו.

ד. [כ"ק אדמו"ר ציוה שהתמימים שנסעו לערי השדה בשליחות כ"ק אדמו"ר (מוהרי"צ) נ"ע – שכמה מהם נכחו בעת ההתוועדות – יאמרו "לחיים" וינגנו ניגון. ואחר כך אמר:] אף-על-פי-כן, הרי גם אותם תלמידים שאמרו "איזיל ואימליך בדביתהו" – נשאר האריז"ל לקבל שבת עימהם, וגם לאחר זה המשיך ללמוד עימהם, ונשארו תלמידיו. אף-על-פי שמצד העדר ההתקשרות לא היו תלמידים אלו מסוגלים להביא את המשיח, מכל מקום, המשיך ללמוד עימהם לפי ערכם, באותם עניינים שהיו כלים אליהם, כדי שעל-ידי זה יוכל לאט לאט ("ביסלעכווייז") להעלותם למעלה יותר. ואדרבה: מצד זה גופא שהאריז"ל ראה את גודל הרחמנות על תלמידים אלו – הוצרך להישאר עימהם, ללמדם ולהדריך. ועל דרך זה בנוגע למדובר לעיל . . . בעניין "יוצאי צבא", ש"כל היוצא למלחמת בית דוד כתב גט כריתות" לכל עניני העולם, ואם אינו עושה כן, ויש איזו מציאות שעדיין תופסת מקום אצלו, הרי הוא בכלל "הירא ורך הלבב", עליו נאמר "ילך וישוב לביתו": אין הכוונה שעליו ללכת לביתו לישון... אלא עליו ללכת לביתו, ולקיים בביתו על כל פנים את הוראות המפקד, ו"מצוה גוררת מצוה" – שעל-ידי זה יתעלה במשך הזמן ויהיה "מקושר" באמת, עד שיזכה להיות מאלו שיוצאים למלחמת בית-דוד ומביאים את הגאולה.

ה. בביאת המשיח יגאלו כל בני-ישראל, גם "האוכדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים". וכיוון שביאת המשיח תלויה בהפצת המעיינות – לכן שולחים שלוחים בכל המקומות, עד ל"אשור" ו"מצרים", כדי שיפיצו שם את המעיינות, ויכינו גם את היהודים הנמצאים שם לגאולה. אמנם, מתי אפשר לשלוח את השליח? – דווקא כאשר הוא מקושר באמת, אבל כשמתחיל להתיישב בדעתו כו', הנה גם כאשר מסכים לנסוע, הרי, "ישוב הדעת" כשלעצמו מוכיח שחסר אצלו בעניין ההתקשרות, ולכן אי אפשר לשלוח אותו, כי, כאשר חסר בהתקשרות "במשה עבדו", ועל-ידי זה – גם "בה", אזי אי אפשר לדעת אם הוא ישפיע על הסביבה, או שמא חס-ושלום להיפך – שלא זו בלבד שלא יהיה משפיע, אלא אף יהיה מושפע.

כאשר הוא מקושר כדבעי – אזי אין חשש, שהרי הוא קשור למעלה, וכפתגם הידוע "בשעת מען איז צוגעבונדן אויבן פאלט מען ניט אַראָפּ אונטן" (כאשר קשורים למעלה אין נופלים למטה). והיינו, שאפילו אם מצד עניני עבודתו עלול הוא ליפול למטה, מכל מקום, אין חשש שיפול למטה או ימעד ("אויסגליטשן זיך"), כיוון שהוא קשור למעלה. – לא הוא ההולך, אלא המשלח הוא ההולך ("ניט ער גייט, נאָר דער משלח גייט"), וכעין עניין "נשתרבה אמתה" להביא את "מושיען של ישראל".

אבל כאשר חסר בעניין ההתקשרות – אזי יש לחשוש, כנ"ל.

ו. ועל-פי זה יובן הטעם שהאריז"ל נשאר לקבל את השבת בצפת – דלכאורה, כיוון שבהליכה לירושלים היתה תלויה הגאולה, מדוע נשאר בצפת, הרי היה יכול להולך את תלמידיו לירושלים ב"עינים סגורות"? אך הביאור בזה – שכאשר האריז"ל ראה שיש תלמידים שמתיישבים בדעתם, והיינו, שישנו חסרון בהתקשרותם – הרי מעתה גם ההליכה לירושלים לא תוכל לפעול מה שהיה עליה לפעול. כדי להיות מ"חיילי בית דוד" – צריכים להיות שלמים בעניין ההתקשרות. ולא די בהתקשרות בדיבור בלבד – בבחינת "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו" ("ברית" מלשון התקשרות) – אלא צריכה להיות התקשרות בפועל. לכל לראש צריך להיות הפועל, ולאחרי זה יכול להיות גם הדיבור, אבל בדיבור בלבד – לא יוצאים ידי חובה. וכאשר חסר אצלו בעניין ההתקשרות – הרי מלבד זאת שהוא מפסיד את הטוב האמיתי שהיה ביכולתו להגיע אליו, אלא עוד זאת, שהדבר נוגע גם לכלל-ישראל – כהוראת הסיפור הנ"ל, שהרי מזמן האריז"ל ועד עתה עברו כארבע-מאות שנה, וכל עניני הגזירות וכו' שעברו על ישראל במשך זמן זה, הם מצד העדר ההתקשרות להאריז"ל, שהרי אילו היתה ההתקשרות – היתה באה הגאולה כבר לפני זמן רב!

ז. איתא בגמרא: "הנהו בריוני דהוו בשיבבותיה דרבי זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא . . . כי נח נפשיה דרבי זירא, אמרי, עד האינא הוה . . . בעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן רחמי, הרהרו בלבייהו ועבדו תשובה". כלומר: כאשר ישנו מי שהנהגתו אינה כדבעי – צריכים אמנם ללמד עליו זכות. והעיקר הוא – שכאשר "ר' זירא" מלמד זכות עליו, אזי גם הוא מלמד זכות על עצמו... וזה כבר בלתי רצוי ("דאָס טויג שוין ניט"), שהרי "על כל פשעים תכסה אהבה". אבל, לשם מה צריכים "סדר" כזה, שתמיד יהיה צורך ללמד זכות?! – מוטב היה אילו היו מתחילים לציית, ואזי היו חוסכים ל"ר' זירא" עבודה... ומזמן היו מביאים את הגאולה על-ידי משיח צדקנו, שיבוא לגאלנו במהרה בימינו.

(מהתוועדות ש"פ שמיני ה'תשח"י. 'תורת מנחם' כרך כב עמ' 192-792, בלתי מוגה)

השתתחות: שיח עם נביאים ותנאים

"שכך היה דרכו תמיד, כל זמן שהיה מצטרך לדבר עם נביא או תנא אחד, היה הולך על קברו ומשתטח לפניו בפישוט ידים ורגלים ושם פיו על פיו כענין אלישע עם חבקוק, ומכוון ביחוד השם ומעלה נר"נ ונשמה לנשמה של אותו צדיק . . . והוא חי ממש ומדבר עמו כאשר ידבר איש אל רעהו ומגלה לו כל רזי התורה שהוא שואל ממנו" (עמק המלך שם פ"ה)

• וכן מסופר כיצד האריז"ל גילה מקום קבורתם של צדיקים שלא היו מסומנים עד אותה העת, כגון קבר בניהו בן יהוידע, ושל הרב הקדוש כרוספדאי, הרב הקדוש פנחס בן יאיר (עמק המלך שם פ"ד. ובהרחבה – בספר גלגולים).

גילגולים ותיקונם

"וכן העיד כמוהר"ר משה גלאנטי אב"ד דצפת, שמתחילת ביאתו של האר"י זצ"ל לארץ הקדושה, הלך לעין זיתים ונשתטח על קבר הרב הקדוש יהודה בהרב הקדוש עילאי, כיון שהגיע אצל אלוני זית ותאנים העומדים שם סמוך לקברו, ראה על אחד מהאילנות עורב אחד עומד וקורא קרק קרק הרבה פעמים עד אין מספר, אמר האדון האריז"ל למהר"ר משה גלאנטי שהלך עמו: 'הכרת פני אדם אחד שהיה שמו שבתי גובה מיסים בצפת?' אמר לו: 'הכרתיו, והיה אדם רע אכזר גדול'. אמר לו האר"י ז"ל: נשמתו היא מגולגלת בזאת העורב, ועתה אומר לי שהוא פלוני, ובעבור אכזריותו שנהג עם העניים בשעת גביית המיסים, שפשט הגלימא מעל כתפיהם והמשככות מתחת לגופיהם [כדי לגבות מס], לכן העניש אותו הקב"ה בזה הצער שיתגלגל בעורב, ועתה הוא מבקש שאתפלל עליו. אזי אמר לו האר"י זצ"ל: רשע לך לדרכך אני אתפלל עליך. מיד פרח לו העורב.

וכן פעם אחת עבר בטבריא לפני בית המדרש הגדול של הרב הקדוש יוחנן שהוא עדיין קיים, הרבה לתלמידיו אבן אחד בתוך הקיר, ואמר בזה האופן שבו מגולגל נשמה אחת והיא צועקת שאתפלל עליה, וזהו סוד 'כי אבן מקיר תזעק'.

וכן אירע מעשה שפעם אחת ישבו תחת אילני זית הסמוכים לצפת מהלך ג' שעות, והיה אומר שעתה הורגים את המוכסן. וכן היה לעת ערב באה השמועה איך שנהרג המוכסן" (עמק המלך שם פ"ד)

עלייה לתורה לשבעה רועים

"פעם אחת אמר לתלמידיו ביום שבת קודש, אם תקבלו עליכם שלא תדברו כלום בבית הכנסת בשחרית עד אחר יציאת בית הכנסת ולא ימלא אחד מכם פיו בשחוק מכל מה שתראו, כי אני אתפלל עמכם היום לפני התיבה ואקרא לספר תורה השבעה רועים, והשיבו התלמידים אליו אנחנו מקבלים עלינו בשמחה מכל אשר צוית עלינו. . וקרא את אהרן הכהן לעלית הכהן ובא וקרא עצמו הפרשה שלו ואמר הברכה בתחילה ובסוף, וכן משה רבנו במקום לוי, וקרא הפרשה שלו ואמר הברכות והלך לו, וכן אברהם יצחק יעקב, וכן יוסף הצדיק קראו להיותו שישי, עד לשביעי קרא דוד בן ישי, והיה מראה עצמו מרקד ומשחק מפזז ומכרכר בכל עוז לפני ארון ברית השם יתברך והוא חגור אפוד ומעיל בד על מתניו" (עמק המלך שם פ"ז).

הרה"ק רבינו יהודה ליוואי המהר"ל מפראג זי"ע

יום ההילולא – י"ח אלול

מתולדותיו

רבינו יהודה ליוואי (-לייב) הנקרא בפי כל "המהר"ל מפראג", נולד בשנת רע"ב, בעיר פוזנא שבפולין לאביו הג"ר בצלאל ב"ר חיים מוורמייזא. שמו נקרא בישראל ע"ש זקינו "חכם הרזים" הגאון הגדול רבי יהודה ליוואי הזקן מפראג (דודו של הגה"ק רבי אביגדור קארו, רבה של פראג - דודו של מרן הב"י) מגזע

דוד המלך ע"ה. לא נודע מי היו רבותיו אשר מפיהם קיבל תורה, וגם רבינו אינם מזכירים בשם אלא בכגון דא: "שמעתי בקבלה מרבותי". י"א שרבינו חסה בצל המהרש"ל בעיר פשעמישל (פרעמישלע) שבפולין. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את הצדקנית פעריל בת "הקצין הר"ר שמואל ב"ר יעקב שהיה גדול בדורו בעושר ובנכסים ובכבוד וקרוב למלכות, והיו בו תורה וגדולה במקום אחד".

סדר ישוביו, תולדותיו וגלגוליו רבים המה מלפרטם עלי יריעה קטנה זו, ולכן נחשבם בקצרה לפי סדר הווייתן.

בשנת שי"ג היתה ראשית ממלכתו בק"ק ניקלשבורג וכן במדינת מעהרין (מורביה). שם היה רועה צאן מרעייתו באהבה ובמסירות במשך כעשרים שנה. רבינו תיקן להם תקנות שונות וחשובות, וקיבצם בקונטרס מיוחד בשם "קובץ תקנות הקהילות במעהרין". בשנת של"ג חזר לפראג, ופתח שם "בית ועד לחכמים" והרביץ תורה לתלמידים הרבה, לפי דרכו ושיטתו המיוחדת הבנויה עלי השכל וההגיון [להוציא משיטת החילוקים והחידודים מיסודו של הגאון הנודע רבי יעקב פולאק, שהיה נפוץ אז מאוד]. על תלמידיו המפורסמים נמנים הגאונים הגדולים: רבי אפרים לונטשיץ זי"ע בעל ה"כלי יקר", רבי יו"ט ליפמן העליר בעל ה"תוס' יום טוב", רבי דוד גאנו בעל ה"צמח דוד" ורבי אליהו מלואנץ המפורסם בשם "רבי אליהו בעל שם", ועוד. רבינו יסד שם חברות שונות, ביניהם: "חברה קדושה גמילות חסדים" היא ה"חברא קדישא" שנפוצה אח"כ לכל תפוצות ישראל, עד היום הזה; "חברת משניות" ללימוד משניות בעיון, ועוד.

אחר י"א שנים ששהה בפראג, שב רבינו לפוזנא, וישב שם כארבע שנים, וחזר שוב פעם אל פראג המעטירה. בתקופה ההיא, מסופר, ביקש הקיסר רודולף השני - ששם גדולת וחכמת רבינו הגיע אליו - לפגשו ולשאוב מה מחכמתו, ואכן ביום א' ג' אדר שנת שנ"ב נקרא רבינו במפתיע לראיון אצל הקיסר רודולף "וקבלו בסבר פנים יפות ושוחקות ודיבר אתו פה אל פה כאשר ידבר איש אל רעהו", וכפי שנמצא כתוב מתואר סדר פגישתם על ידי חתנו של רבינו. מן הענין להביא מה שכותב רבינו החיד"א זי"ע (שה"ג מערכת גדולים ל' אות יז): "ואני הדל קבלתי מרב אחד אשכנזי מעשה נורא שעשה על ידי מה שגילו בשמים, ומזה נמשך שדיבר עם הקיסר ביחוד כמו שעה וחצי, ועשה לו כבוד גדול". פגישה זו עוררה בשעתו הדים עצומים בכל רחבי המדינה, ורבו השמועות אודות תוכנו. אמנם זאת ידוע, שכעבור חודשיים מאז אותה פגישה בינותם, עזב רבינו את פראג וחזר שוב לפוזנא. שש שנים ישב רבינו וניהל עדתו בפוזנא. באותה תקופה כיהן הגה"ק רבי מרדכי יפה - בעל ה"לבושים" - בפראג. בשנת שנ"ח נתחלפו העטרות, ורבינו עלה על כס הרבנות בפראג ואילו המהר"ם יפה עבר למלוך כרב ואבד"ק פוזנא. רבינו עבר אז להתפלל בביהכנ"ס הגדול "אלטני".

זכה רבינו לראות עולמו בחייו, והעמיד דור של גדולי ישראל. שש חתניו לוקחי בנותיו היו מגדולי הדור, והם וצאצאיהם הרביצו תורה בישראל, ובנו היחיד הגאון רבי בצלאל חריף היה ראש ישיבה בק"ק קעלין, ולמגינת לבו נפטר עליו בחייו, בשנת ש"ס.

ביום ה' י"ח אלול שנת שס"ט נסתלקה ועלתה נשמתו לשמי רום כשהוא זקן ושבע ימים - בן צ"ז שנים - ומנו"כ בק"ק פראג.

רבינו נתן לנו מורשה את תורותיו, חידושי, רעיונותיו והשקפותיו, הלא המה כתובים על לוחות ספריו הקדושים, אשר שמעם יצא לשם ולתהילה בחיים חיותו, אם כי לא כולם ראו את אור הדפוס. והרי רשימת כמה מספריו: "גור אריה" על פירש"י עה"ת; "גבורות ה'" - על יצי"מ ועוד; "דרך החיים" - פירוש עמ"ס אבות; "תפארת ישראל" - על מתן תורה ומעלות התורה והמצוות וכו'; "באר הגולה" - ביאורים על מאמרי חז"ל תמוהים; "נתיבות עולם" - עניני יראה ומוסר; "נצח ישראל" - עניני גלות וגאולה; "אור חדש" - על מגילת אסתר בצירוף "נר מצוה" על עניני חנוכה וכו'; "עט יד" על טור יו"ד, עוד חיבר חידושים על מסכתות הש"ס, על הרי"ף ועל המרדכי. כן ידוע שחיבר מעין גמרא לסדר זרעים וסדר טהרות - "סדר תלמוד". ומסביב "פירוש פשוט כפירש"י ופירוש חריף כפירוש התוספות" (כדמיון ה"סדרי טהרות" להגה"ק מראדוין) אלא שלא זכינו לארו ונשרף בשנת שמ"ט עם עוד כמה ספריו שהיו עדיין מונחים בכתי"ק. "עלים לתרופה", ט"ז אלול תשנ"ו, עמ' ג'

ממעינו המבורך של רבינו המהר"ל מפראג זי"ע שאבו מים חיים בדורות שאחריו, ובעיקר ינקו והושפעו ממחשבתו הברורה ומהגיגונו הבהיר גדולי החסידות, אשר תורת רבינו שימשה נתיב יאיר גם לחסידות חב"ד, פשיסחה, קוצק וסוכטשוב ועוד. (עי' מבוא לפירושי מהר"ל, ירושלים תשי"ח). עד היכן הדברים מגיעים אפשר לראות ממה שידוע מסורת בפי חסידי חב"ד שה"בעל התניא" בהקדמתו לספר תניא בכתבו שם שהדברים "מלוקטים מפי ספרים ומפי סופרים", התכוון ב"מפי ספרים" לספרי המהר"ל (ועי' אגרות קודש מאדמו"ר מליובאוויטש שליט"א [זצוק"ל] חלק י"ז עמ' צב).

תורתו והגיגי מחשבתו של רבינו שימשו יתד נאמן לרעיונותיהם ועקרונותיהם של צדיקי החסידות. החל מתלמידו הגדול של הבעש"ט המגיד הגדול רבי דוב בער זצוק"ל ממעזריטש, כפי שנמצא בתלמידו הרה"ק רבי ישראל המגיד מקוזניץ שחיבר פירוש על ספר גבורות ה', ונדפס בתוך הגש"פ "גבורת ישראל" (למברג, תרכ"ד) וההגהות הופיעו בנפרד בשם "גאולת ישראל" (ווארשא, תרכ"ה), וכן כתב פירוש על שלושת מאמרי המהר"ל ונדפסו בסוף ספר "באר הגולה". כמו כן ידוע כי המגיד רבי ישראל מקוזניץ עמד מאחורי הדפסת ספרי רבינו ע"י תלמידו רבי יעקב מיערוסלאב, שאמנם יצאה לאור בנאווידוואהר בין השנים תקנ"ג - תקס"ט, והיתה זו ההוצאה השניה בהדפסת ספרי מהר"ל מאז הופעתם. כמו כן נמצאים הסכמותיו על דפוסי פירוש המהר"ל הנ"ל יחד עם הסכמות הרה"ק רבי לוי יצחק מבראדיטשוב זיע"א. המגיד מקוזניץ גם הפיץ הלימוד בספרי רבינו. (ועי' מאיר עיני הגולה, פיעטרקוב תרפ"ח).

גם מסופר על הרה"ק רבי בונם מפשיסחה שכשהיה פעם אחת על קבר רבינו אמר: "שידע שהוא היה מפרסם את דבריו" (שיח שרפי קודש, ח"ג עמ' 47). וכאשר היה לומד בספרי המהר"ל היה נותן טעם לדבריו, ואחר כך היה משבח דברי רבינו חיים ויטאל שהמה בבחינה אחרת, ובשורה אחת של דברי רבינו חיים ויטאל נכללו כמה דברים של המהר"ל מפראג (שם), בקיאותו של רבי בונם בספריו היתה גדולה מאד.

מסופר, כי פעם אחת בשיחה עם הרה"ק רבי קלונימוס קלמן אפשטיין זצ"ל בעל "מאור ושמש" בלובלין, אמר לו רבי בונם: "אין זאת אלא שאתה עומד בדף זה וזה שבספר "באר הגולה" (אהרן מרכוס, החסידות, עמ' 124125).

כמו כן, כשרבי בונם היה כבר זקן וסגי נהור, היו תלמידיו קוראים לפניו בין השאר גם מספרי רבינו המהר"ל מפראג (צ.מ. רבינוביץ, רבי שמחה בונם מפשיסחה, עמ' 42).

כאמור, תורתו הבהירה של רבינו שימשה כאחת מאבני הפינה ועליה בנויה תורת החסידות החל מתלמידי הבעש"ט עד ימינו, וקשר גמור ניכר בין ספרי החסידות והשקפת העולם שבספריו. עד כדי כך העריכו את שיטתו הזכה עד שמסופר על הרה"ק רבי אשר מקרלין סטולין, שהתבטא פעם: "ימכור אדם אפילו תשמישי קדושה שלו ויקנה ספרי המהר"ל". (ועי' ברכת אהרן, הר"ד אהרן הויזמן, עמ' קיב). וכבר ציוה הרה"ק רבי אשר ב"סדר היום" שלו "לעיין ברוב פעמים בספר שערי אורה ובספרי מהר"ל מפראג" (בית אהרן, עמ' 10), ואמר שספרי המהר"ל כשהם נמצאים בבית מביאים יראת שמים בלב אדם! (ברכת אהרן, הר"ד אהרן הויזמן, עמ' קיב). ובשם הצדיק רבי יוחנן מקרלין-סטולין מספרים, כי פעם אחת הורה לאדם אחד שילמד בספר "באר הגולה", ובכלל צריך ללמוד בכל ספרי מהר"ל (דברי אהרן, להנ"ל, עמ' רז).

העיד הרה"ק ר' שמואל מקמינקא שספרי המהר"ל מפראג הם מסוגלים להנצל משמץ מינות ח"ו, והזהיר שכל מי שירא לנפשו מבלבולי הרהורים באמונה ילמד ספרי מהר"ל מפראג (שני המאורות, אור שני עמ' 96).

גם ראו בספריו פתח וכניסה להבין גודל קדושת דרשות חז"ל, כדברי הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב, "אם תרצה לרוות צמאונך בדברי דרשות חז"ל להבין עכ"פ במעט קט עפ"י פשוטם, איעצך ויהי אלקים עמך, תדבק נפשך בספרי קדוש עליון בעל ה"גור אריה", ובפרט בספר "באר הגולה", ואז ינעמו לחיכך דברי רבותינו הקדושים, ותבין קדושתם ותגיל ותשיש" (מהרצ"א לס' סור מרע ועשה טוב, פו דף מו).

בעל ה"שפת אמת" מגור יעץ לאחד מבניו שיבחר חברותא אברך מיוחד שנהירין לו ספרי המהר"ל. מענין הדבר כי נינו של המגיד רבי דוב בער ממעזריטש זצוק"ל, והוא אדמו"ר הפלא, "תפארת שבמלכות" החסידות, הרה"ק רבי ישראל מרוזין זצוק"ל, נמנה בשושלת היוחסין כאחד מצאצאי רבינו (כפי מגילת היחס שברשותי) שיחוסם שורש ישי ממלכות בית דוד.

והמעין בפנינו זוהר תורת הצדיק מרוזין וצאצאיו, ימצא כמה מרעיונותיו משובצים במהלכי המהר"ל זקינו, כגון סגולות הצדיק כעובד ה' (גבורות ה', פ"ו) אהבת ישראל, עבודת ה' בשמחה ואחדות ישראל. כמו כן נמצא בתורת בית באיאן רמזים בעקבות תורת המהר"ל.

כן מו"ח הרה"צ רבי מרדכי שלמה האדמו"ר מבויאן זצלה"ה שוחח אתי רבות על המהר"ל ומזכירו לטובה בד"ת שלו.

גם בספרות בעלי המוסר ניכרת השפעתו הרעיונית של המהר"ל, בעיקר שיטת קעלם, וכן בספרי שאלות ותשובות של האחרונים גאוני דורנו, ושאר גדולי תורה.

בספר נפלאות מהר"ל הובא: ר' שמעלקא רייך מהעיר וורמייזא לקח את המהר"ל לחתן בהיותו בן חמש עשרה עבור בתו פערילי. לאחר מכן שלח אותו לעיר פרמסלי ללמוד בישיבת הגאון מהרש"ל. באותן שנים ירד אבי הכלה מנכסיו וכאשר היה המהר"ל בן שמונה עשרה הוא כתב אליו: "מכיוון שבן

שמונה עשרה לחופה, והיות ואין באפשרותי לתת לך את הנדוניה שהבטחתי, אינני רוצה לעגן אותך ח"ו. לכן, אנחנו מוחלים לך ונותנים לך רשות שתעשה שידוך אחר כרצונך."

המהר"ל כתב תשובה שאיננו רוצה לשנות את דבריו, והוא מייחל ומצפה לעזר עליון. אולם, מאידך, אם אבי הכלה אינו מעוניין לעגן את בתו, יעשה הוא שידוך תחילה לבתו, ואח"כ ידע כי חופשי הוא.

מצב המחנות לא הוטב. ותרא הכלה כי מצב אביה ברע הוא, ותפתח לה חנות קטנה למכירת מעשה אופה לעזור להוריה בפרנסה. וישבה כך גלמודה עשר שנים. וכן המהר"ל לא רצה לעשות שידוך אחר, וישב על התורה בהתמדה גדולה ויקראו לו ר' לייב בחור. והרמ"א ז"ל אמר כי עליו כתוב: "הרימותי בחור מעם, מצאתי דוד עבדי", כי יש בו ניצוץ מנשמת דוד המלך.

כעבור עשר שנים בשעת מלחמה עבר דרך שם צבא רב. אחרי אנשי הצבא רכב פרש. כאשר עבר הפרש על יד החנות שישבה בה כלת המהר"ל, הוא תחב את רומחו לתוך ככר לחם גדול שהיה מונח בחלון. רצה אליו הכלה ובכתה לפניו לבל יגזול את הלחם, כי היא עניה, ומפרנסת את הוריה הזקנים החלולים, ויצעק עליה הפרש לאמר: "ומה אעשה לך, אין לי כסף לשלם, ורעב אני מאד. אך זאת אוכל לעשות, יושב אני על שני אוכפים, ע"כ אתן לך אוכף אחד בעד הלחם". וישלוף מתחתיו אוכף אחד וישליכנו אל החנות בכח גדול. וכאשר ניגשה הכלה אל האוכף להגביה אותו נבהלה מאד, בראותה כי נקרעה המרדעת מצד אחד ונפלו משם מטבעות זהב. היא רצה לבשר להוריה את הבשורה. אביה שלח תיכף מכתב אל המהר"ל שיבוא לחתונה, כי עזר לו ה' יתברך בדרך פלא שיוכל לסלק את הנדוניה ולעשות את החתונה. ומספר על כך ר' יצחק כץ, חתן המהר"ל: מעשה זה שמעתי מפי חמי בעת שבא לפניו דין תורה לנתק קשר שידוכין, לרגל עניות, שלא היה ביכולתם לסלק את הנדוניה כמדובר, ומעולם לא רצה מורי חמי להשתתף בפסק דין כזה, אלא אדרבא השתדל בכל כוחו לחזק את קשר השידוכין. רק כאשר הדבר היה נחוץ מאד, הוא שלח את בעלי הדין אל הדיינים שיפסקו את הדין בביתם, ולא בחדר בית הדין שלו.

לידתו וימי ילדותו [של ה"כלי יקר" זי"ע] עטופים אגדה שנדפסה בספר "ספורי קדושים" בשנת תקצ"ז (1837) בעיר לייפציג (ראה גם "ספר המעשיות" למ. בן יחזקאל), ומאחר שהספר הוא יקר-המציאות הריני מעתיק את הדברים כצורתם. "בשנת ש' ליצירה היה איש אחד במלכות פולין ושמו ר' אהרן, ופרנסתו היתה שהחזיק ארענדע מיד האדון הדוכס של עיר לינטשיץ, והיה האיש תם וישר, סר מרע וירא אלקים, ויהי כי ארכו לו הימים, וידל האיש מאד, וילך הלון וחסר עדי כי לא היה ספוק בידו לשלם את החובות אשר היה חייב להדוכס בעד שש שנים דמי החזקת הארענדע וגם בעד תבואות וי"ש, ויהי היום ויקצוף עליו הדוכס מפני שדחהו מיום ליום, ויצו לעבדיו לשים את ר' אהרן וביתו בבור בלי מזון ומים, וגם אשפות החצר יזרקו לשמה, למען ימותו ברעב ובצמא וידו אל תהי בס. חוק נתן, דבר צוה, ויעשו עבדיו דברי האדון, ויקחו את ר' אהרן וביתו וישימו אותם בבור חושך ואפל, ואשת ר' אהרן היתה מעוברת בעת ההיא, ויתפלל ר' אהרן לה' מעומק הבור, ויבך ויתחנן לאלקיו אשר הלך לפניו באמת ובתמים, וישמע ה' את קולו ויתן את חינו בעיני אחד הסריסים, וישכם בבקר ויפן כה וכה וירא כי אין איש, וישלך את הלחם והמים אל תוך הבור, וילך וישב לביתו. כך היה דרכו יום יום ואין איש יודע, גם מנע לזרוק אשפה כמצוות אדוניו. ויהי אחרי מלאת ששה חדשים מיום שהושלכו אל הבור, הולידה אשת ר' אהרן בן בבור אשר לא היה כיפיו למקצה הארץ ועד קצהו, וממש היה להם כנר מאיר

בחסכת הבור, ויקרא ר' אהרן את שם בנו שלמה אפרים, וימל אותו בן שמונה ימים כמצוות ה'. ויהי היום כאשר הלך הסריס לזרוק שמה מים ומזון כדרכו, ואשת ר' אהרן החזיקה את בנה בידיה, וירא הסריס והנה אור מבהיק מתנוצץ מן הבור כשמש בזוהרה, ויתפלא מאד, ויתקרב אל בור ויצעק אל ר' אהרן, העורך חי? ומה האור המאיר אצלך? ויען ר' אהרן ויאמר: תודה לאל אשר לא עזבני, ויתן לי בן אשר ביפיו מאיר את העולם, והנה תתקרב ותראה בעיניך, עיני הסריס נפתחו לרווחה ומיהר הביתה כי נכמרו רחמיו, ויהי היום והדוכס יושב על כסאו ועבדיו עומדים לפניו, ויאמר האדון: מי יודע מה היה בסופו של היהודי וביתו, ודאי נאבד זכרם, ויען הסריס: לא, אדוני, היום בעברי על יד הבור ראיתי כי אור מתנוצץ מן הבור, צעקתי לתוך הבור, והנה שמעתי קולו של היהודי כי הם חיים וקיימים, וכי בן נולד להם אשר אין כמוהו ליופי והוא מאיר חשכתם, ולולא ראיתי בעיני לא הייתי מאמין. ויען האדון בכעס: המצחק אתה לי? וכי אפשר הדבר לחיות ששה ירחים בלי מים ומזון? ויען הסריס ויאמר: למה תכעס עלי, הלא שמעתי מאבותינו מספרים את הנפלאות שעשה ה' עם ישראל בהעלותם ממצרים, כשהמטיר להם מן השמים, ואת הים הגדול בקע לפניהם ויעבירם בחרבה. הידו תקצר להושיע גם עתה להעני הזה, להמטיר לו מן ולהשביעו לחם שמים, לצוות לעורבים לכלכלה? הלא לא רחוק ממך הדרך, לך נא ראה בעיניך ואז תאמין. ויאסור האדון מרכבתו הוא ואשתו לראות את המראה הגדול הזה, והאדון ואשתו זקנים באים בימים ואין להם ולד, וישב אל הבור ויצעק: אהרן אהרן! ויאמר: הנני. ויאמר: הראה נא לי את בנך הנולד לך. וירם את הילד ויראהו לו. וירא והנה אמת נכון דיבר הסריס. ויען האדון ויאמר: עתה הראיתי לדעת כי ה' עשה עמכם נפלאות, ואולם עדיין הנכם בידי להרוג אתכם בחרב, ואין מציל. ואולם בזאת ארצה לכם, אם תתנו לי את הילד במתנה, ויקרא על שמי, אז אשאירכם בחיים, וגם אתן לכם את הארענדע במתנה גמורה עד עולם. ובראות ר' אהרן כי כלה היא מאת הדוכס לקחת ממנו בכוח, ואין סומכיו על הנס, ויתן את הילד להדוכס, והדוכס קיים את דבריו והיטיב עם ר' אהרן. ויהי שלמה אפרים בבית הדוכס, ויצו הדוכס על כל עבדיו לבלי להזכיר אף פעם את עברו של הילד, והילד לא ידע דבר. ויגדל הילד ויגמל, וילמדהו כל החכמות והוא ברוחב שכלו השכיל לעלות בחכמתו על כל מוריו, ובהיותו כבן שש כבר לא היה דבר אשר נשגב ממנו כזקן ושבע ימים. ויהי היום ויעש האדון משתה לכל ידידיו ומכיריו השרים והרוזנים, ויתפאר בבנו ויתמהו על חכמתו. ויהי שם אדון אחד ויאמר לי: הן אמת כי למדת כבר כל החכמות, אבל בהיותי בפאריז ראיתי שם כלי שיר אשר כל המנצחים ומטיבי נגן נלאו למצוא דרך השימוש בו, כי חכמה גדולה צפונה בו, ואתה ברוחב שכלך תתפוס את הסוד, ויבקש הנער את האדון כי יסכים לתת לו לנסוע פאריזה ללמוד מעשה הכלי-זמר. ויסע הנער ויצלח מאד בלמודו ובזמן קצר למד את הענין על בוריו, וישב למקומו. ויעש האדון משתה גדול לשובו והנער ניגן על הכלי-זמר אשר הביא אתו וייטב בעיני כל. והכלי-זמר הזה היה כל שעשועיו וכל חייו היו תלויים בו. ויהי בהיות הנער קרוב לבן שלש עשרה שנים חדש אחד לפני הבר מצוה, נתישן הנער על מטתו והנה אביו ר' אהרן נגלה אליו בחלום ויאמר לו: בני! דע כי אינך בנו של הערל הזה, בני אתה, איש יהודי אתה וחייב במצוות, וכל זמן שלא היית חייב במצוות החרשתי, אולם עתה כשאתה מתקרב להיום שבו אתה מתחייב במצוות בני ברח מכאן מהר אל מקום יהודים וספר להם הכל. והזהירו מאד שבל ישנה מדבריו ויברח מהערל. וייקץ הנער והנה חלום ולא שת לבו. ויהיה בלילה השני ובלילה השלישי והנה שוב בא אליו אביו. אז הבין הנער כי הלא דבר הוא,

ויפלו פניו מאד ולא ידע לשית עצות בנפשו, וילך קודר ושחוח. וישאלו האדון: מדוע פניך רעים? ויחד לו הנער בתירוצים שונים, כי אהוב אהב הדוכס את הנער כנפשו.

ככל המראה הזה ראה הנער ערב ערב עד הגיע השבוע של הבר מצוה. אז התחיל אביו להפחידו ביותר ואפילו הכה אותו בחלום, והיות והנער היה ישן במטה אחת עם הדוכס מרוב אהבה וחיבה, ובשמעו כיצד הנער צועק פחדים נבהל גם הוא, ואז נאלץ היה הנער לגלות את כל הענין. האדון הבין כי הדבר אינו פשוט, אולם להנער אמר כי החלומות שוא ידברון, הלא אני אביך ואשתי היא אמך אשר ילדה אותך. אך הדברים לא נכנסו כבר ללב הנער, ובהגיע ליל הבר מצוה התחיל הנער לצעוק מרוב פחד, והזקן נאלץ היה לישון בחדר אחר כדי לנוח. אז בא ר' אהרן ולקח את בנו ממטתו והעמידהו לפני שער בית הכנסת בעיר פראג, ויצוהו: בני, כשיבוא השמש לפתוח את בית הכנסת וישאלך מי אתה, אל תענה לו דבר ורק תאמר לו כי יובילך אל ראש הישיבה, ובבואך לפני ראש הישיבה תאמר לו בשמי כי בקשתי ממנו שילמד אותך תורה, וכי היום אתה נעשה בר מצוה והוא ילמדך להניח תפילין, ויזהר בך כי נשמתך קדושה וטהורה, והסטרא אחרא רודפת אחרך לתפסך ברשתה, ואם ישגיח עליך וילמוד אתך תהיה לרב וגדול בישראל - בבקר כשבא השמש מצא את הנער ערום עומד לפני בית הכנסת, ויוליכהו לראש הישיבה, הוא הגאון רבי יהודה ליווא, הנקרא מהר"ל מפראג, ויספר לו כדברים האלה, ויקבלהו לביתו ולמד אתו ולקח מלמד אשר למד אתו סדר התפילה ודיני תפילין, וחריפות מוחו גרם לכך כי במשך זמן קצר יכול היה לשבת עם התלמידים בישיבה ולעסוק בתורה. וילך הנער ויגדל עד כי גדל מאד בתורה ובמעשים, והראש ישיבה נהנה מאד ממנו כי לא ראה חכם כזה מימיו. הדוכס בקומו בבקר ובראותו בי אין הנער במטתו, יצא לבו והתאבל עליו ימים רבים, עד כי חלה מאד, והרופאים אמרו כי אם לא ימצא את שאהבה נפשו, אין תרופה למכתו, ויקומו כל עבדיו לנחמו וימאן להתנחם, והחליט לנסוע ולנדוד מעיר לעיר ותמונת הנער בידו להראות לכל עובר ושב פן ראה את שאהבה נפשו, וכל אחד ענה לו שלא ראה, עד כי פעם אחד פגע בעני החוזר על הפתחים וישאלהו לאמור פן ראית כתמונה הזאת. ענה לו העני: אנכי לא ראיתי, אולם לא רחוק מכאן יושב ביער זקן אחד מכשף מגיד יודע עתידות, והוא יגיד לך את כל לבך, והנה לך אות למען יזדקק לך. ויסע האדון ויבוא אל היער, ויבך לפני הזקן ויתחנן לו כי כל חייו תלויים בנער הזה. ויאמר לו: לין פה הלילה ואני יודע בחכמת הכוכבים ובבוקר אומר לך את אשר אתה מבקש. הבקר אור והזקן אמר לו: תדע כי הנער נמצא בפראג, ולומד אצל הרב, במקום קדוש שאין לי כל שליטה שמה, אולם אם יש לך בביתך איזה דבר אשר הנער אהב מאד מאד, הבא את הדבר אלי ואראה מה אוכל לעשות.

ויזכור האדון בכלי-הזמר אשר הנער אהב כנפשו והשאירו בביתו. וישלח מהר רץ מיוחד להביא את הכלי אל הזקן, והדוכס עם הזקן נסעו לעיר פראג ויבואו לפראג בלילה. מיד הרגיש בדבר המהר"ל מפראג, ויצוה על שלשה מתלמידיו כי ילמדו עם שלמה אפרים כל הלילה בלי הפסק ואל תישנו אפילו שינת ארעי, והיה אם ירצה שלמה אפרים לצאת אפילו לרגע אל תתנו לו אפילו אם יבכה ויתחנן בפניכם, ואני אלך להנפש מעט. והזקן עם הדוכס עשו מיני כשפים וסיבכו את הבית, ואז בקש הנער לצאת והם לא נתנו לו. ויבקש לשבור הדלת ולא הניחוהו. והנה נפלה תרדמה על התלמידים והמכשף התחיל לנגן על הכלי-זמר החביב על הנער. כשמוע הנער את הכלי-זמר שבר את החלון וקפץ החוצה ישר לזרועותיו של הדוכס והזקן. הם מיהרו להסתלק מן המקום לאכסניא, ובאמת רצו

מיד לעזוב את העיר אלא ששערי העיר פראג סגורים בלילה ולא יכלו לצאת עד הבקר, וישתו וישכרו עד הבקר. המהר"ל נעור משנתו והרגיש שקרה דבר מה, וימהר לבית הישיבה והנה התלמידים ישנים ושלמה אפרים איננו. נזדעזע ויספוק כף וייצר לו מאד על נשמה גדולה שתפול לידי השטן. מיד בחר לו עשרה תלמידים שטבלו במקווה טהרה ועמדו בתפילה בכוונה עצומה. והנה בבקר יצאה השמועה כי המכשף הזקן מת, ומיד מיהר הרב לבית-המשפט וביקש צו לסגור את שערי העיר מפני אנשים אשר גנבו נער צעיר מביתו, מבחירי תלמידיו. ובהיותו קרוב למלכות ניתן הצו כי רק שער אחד ישאר פתוח ליציאה והרב יעמוד שם ואם יכיר את תלמידו יקחהו. ואמנם כעבור שעה נמצא הנער, אולם הזקן הקים צעקה כי הנער הוא בנו. ויצא הצו כי על האדון להביא הוכחות מביתו כי אכן הנער בנו הוא, ובינתיים יהיה הנער אצל הרב. האדון שב לביתו מלא צער ויגון, ומרוב צערו מת בדרך. והרב מפחד פן יביא האדון עדים כי הנער בנו הוא, החליט לשלחו לעיר פרשבורג, עיר ואם בישראל, ויתן בידו מכתב אל הגאון הר"י דק"ק פרשבורג בו תיאר לפניו את גדלותו בתורה וכי הוא המובחר שבתלמידיו, ובמכתב תיאר לפניו את כל אשר קרה להנער ולתולדות חייו, וביקש ממנו כי ישים עינו על הנער לבל יפול ברשת הסיטרא אחרא הרודפת אחריו, כי נשמה גדולה היא. בברכת פרידה נפרד הצעיר מרבו ושם פעמיו לפרשבורג, והרב קבלו בכבוד גדול וילמוד אתו באהבה. ושם היה עשיר גדול ולו בת יחידה ויקח את שלמה אפרים לביתו ויאכילהו וישקהו כאחד הנגידים וכל מחסורו עליו, כי חשב לקחת אותו לחתן לבתו. והיה שם ר' שלמה אפרים בכבוד וילך עם אלקיו באמת ובתמים וימצא חן בעיני אלקים ואדם, אך הרשעים כים נגרש, השקט לא יוכלו ושוב התחיל השטן לחפור שוחה לנשמה קדושה זו.

לפתע נחלה הבחור ר' שלמה אפרים בנגעים קשים ולא מצאו הרופאים תרופה למכתו אלא שילך במשך ארבעים יום כל יום לעת ערב לשאוף אויר בגן עיר. והעשיר רתם לו יום-יום את מרכבתו לנסוע לגן העיר לשאוף אויר, וביום הארבעים כאשר טייל בגן וילך שקוע במחשבותיו הנשגבות ויעמוד אצל אילן כולו מרוכז במחשבה עד כי שכח את קיומו. העגלון עמד שעות על שעות ובראותו כי לא שב נסע לביתו, העשיר חשב כי בודאי יצא את הגן בדרך אחרת, בידעו כי אין הדבר מסוכן בהיות והגן הוא בתוך העיר. כאשר לא שב גם בערב חשבו כי לומד הוא אצל הרב. ר' שלמה אפרים התעורר מהירהוריו כעבור שעות ובראותו כי הוא לבדו בגן, חושך ואפילה מסביב, נפל לבו ויחרד מאד, כי רך וענוג היה מעודו, ויבך בכי גדול ויעורר בדמעותיו את הפמליא של מעלה, וישלחהו ה' עזר מקודש. וירא והנה איש זקן לנגד עיניו ויאמר לו הזקן: אל תירא בני, אני דוד מלך ישראל, אל תירא כלל, כל מה שיקרה לך הלילה יעבור במהרה, רק חזק ואמץ; אתה פה עמדי, תתבונן בכוונת ה' אשר אני מוסר לך, והיה בראותך גדוד עצום עובר ברעש ויצעקו: תן כבוד למלך, וכן גדוד שני ושלישי ברעש עצום, הן הנה כתות השטן סמאל, וכת דיליה. אל תירא ואל תחת, אחר כך תעבור מרכבה בהוד והדר ובתוכה השטן, עצמו אל תירא מפניו, ולא תפסיק אף לרגע מיחוד השם, כי זה העיקר. אחר פנה הזקן והלך לו.

ויהי בחצי הלילה והנה קרבו גדודים מרעישים אבל לא יכלו לגשת אליו, ור' שלמה אפרים מחזיק בתומו ומכוין את הכוונות, אך כאשר עברה מרכבת השטן וברוב הדר ותפארת והרעש, הפסיק את כוונותיו. מיד נגש אליו השטן ואמו: תדע שהנך בידי לעשות אתך כאוות נפשי, אולם בזאת אתרצה להניח לך לשוב לביתך אם תשבע לי בשם ה' כי תלמוד בספר אשר אתן לך, כל יום דף אחד, אבל

תשבע לי באופן שלא תועיל התרה לעולם. וירא הצעיר כי אין לו ברירה, וישבע לו על הדבר הזה ולקח את הספר מידו, וישב לביתו עצוב מאד וילמד דף ראשון, ומיד אבד את הרצון ללמוד תורה כאשר עד הנה. וכאשר למד את הדף השני, שנא כבר להסתכל בגמרא, ואחרי הדף השלישי התחיל כבר לזלזל במצוות. העשיר אשר הסכין להכירו היטב ובהתבוננו במעשיו שאינו הולך גם לשיבת הרב, וגם מזלזל בנטילת ידים ועוד כמה עברות, החליט להודיע להרב על הדבר. הרב שלח מיד להזמינו אליו, אולם לא רצה ללכת, ואחרי שלקחווהו בחזקה התפרץ בבכי לפני הרב. הרב גזר עליו בגזרת מרא דאתרא כי יאמר לו מה קרה, לו ויספר לו את כל הענין. ויחרד הרב חרדה גדולה עד מאד, וכאשר נח מעט מעצבונו אמר לעשרה מתלמידיו הגדולים, שיקחו עמם את ר' שלמה אפרים ואת הספר הטמא, וילכו לטבול במרחץ ויכוונו בכוונות האמת, ובאמצע שמעו צעקות מסביב הבית: תנה לנו את שלנו, הלא נשבע לנו בשבועה חמורה. והרב התעמק במחשבותיו ועשה יחודים, ואש יצאה מאת ה' ותאכל את בית-המרחץ ואת הספר הטמא, וילכו וישוּבו לביתם בשלום ובשמחה, ור' שלמה אפרים שב לה' בכל לבו ויגבר לבו בתורה. ואחרי כן קרא הרב לר' שלמה אפרים ויאמר לו: בני, הנה נא זקנתי, והסיטרא אחרא רודפת אחריך בכל כוחה לך נא שוב, בני, לעיר פראג, כוחו של המהר"ל גדול מכוחי. וישמע לקול הרב וישב לפראג ויעמוד לפני הגאון המהר"ל ויספר לו כל המוצאות אותו. ויאמר לו הגאון: נצחת את השטן ושוב לא יוכלו להרע לך. ועתה שמע לעצתי, תסע ללבוב בהצנע לכת, עסוק במלאכה של פשוטי עם שלא יכירו בך שאתה גדול בתורה, ותיקח אשה בת איש נסתר במעשיו כמוך, ואחרי פטירתי אם יבואו אליך אנשים עם מכתב אגרת ממני, אל תסרב להם ותקיים את דברי, וה' יהיה אתך. וישמע לקול רבו ויסע ללבוב וישב שם, ואז התחיל לחבר את חברו "עוללות אפרים", ויקח לו אשה בת תלמיד חכם צנוע, ויקרא את עצמו בשם "אפרים עוללות", והתפרנס מזה שהיה מוכר ביצים לאכסניות. ככה נמשך הדבר שנים על שנים, בחוזים ובקבלות היה חותם עצמו אפרים עוללות, והרוב קראו לו בשם "אפרים ייעטשניק" (ספק הביצים) בלשון פולני, ולא נודע לאיש אם קרא או שנה מימיו. ככה חי והתפרנס עם בני ביתו בעוני, ובלילות היה יושב ולומד בשקידה רבה. והנה קרבו ימי המהר"ל למות, ויקרא לאנשי העיר ויאמר להם: אחרי פטירתי תסעו ללבוב, ותמצאו איש בשם "אפרים עוללות", תמסרו לו את האגרת אשר אני מוסר לכם, והוא יהיה רב במקומי. ויגוע ויאסף אל עמיו, ובתום ימי האבל נסעו נכבדי העיר לבובה כפקודת רבם, ודימו בנפשם למצוא גאון ונכבד אשר ימלא את מקום רבם כאב"ד בפראג, ויבואו לאכסניא המכובדת ביותר כיאות וכנאה לנכבדי עיר פראג, וישאלם בעל האכסניא למטרת בואם, אם למסחר פניהם הוא מוכן ליעץ להם, ויספרו לו לאמור כי באו לקחת את הרב הגאון רבי אפרים עוללות לרב בעירם. כשומעו השתומם האיש ויאמר: אבותי ואבות אבותי גרו במקום הזה, ומי מכובד בעירנו אשר אני לא אכירהו, אולם מעולם לא שמעתי על שם כזה, ובפרט כאיש אשר ישב על כסא רם ונשא במקומו של המהר"ל מפראג. ויתמהו האנשים מאד ויחקרו במשך שלשה ימים על מקום המצאו של איש כזה, ולא מצאו. ויהי היום כאשר האנשים כבר עמדו לשוב לביתם בידיים ריקות, והנה התערב המשרת של האכסניא ויאמר: שם כזה ידוע לי, יש לנו איש אחד מפשוטי העם אשר מוכר לנו ביצים וחותם את עצמו על הניירות בשם אפרים עוללות. כשמוע הבעל אכסניא את דברי המשרת חרה אפו מאד ויאמר לו: מה תהתל באנשים נכבדים כאלה, האם רצונך כי "אפרים ייעטשניק" יהיה לרב בפראג? - האנשים אשר ידעו את גודל צדקתו של רבם המהר"ל, הבינו כי לא דבר ריק דיבר המשרת. התחילו לחקור על מקום דירתו של אפרים עוללות,

וילכו אליו, ולא מצאוהו בביתו, ואשתו ובניו לבושים קרועי בגדים כדרך עניים, וישאלו לאשתו: איפה הרב? ותענה האשה: למה זה תצחקו מאתנו, ובעלי איננו רב כי אם איש פשוט, והוא כעת הלך להביא מעט עצים לחמם את התנור. ויהי הם עומדים והנה נכנס רבי אפרים וחבילת העצים בידו, בגדיו גסים, אולם מראה פניו צוהלים ועדינים, ויאמרו לו: שלום לך, מורינו ורבינו! הרי האגרת של הגאון המהר"ל אליך, קום ובא אתנו לפראג ותהיה נגיד עלינו. ויקרא את האגרת ויאמר: שמע מינה כי נח נפשיה דרבי, ויקרע בגדיו ויבך, ואחר פנה אליהם ואמר: פקודת רבינו חזקה עלי ואני נאלץ לקבל עלי, אולם אבוא אליכם רק אחרי ששה חדשים מפני כי אני מוכרח להתכונן כפי שמתאים למקבל כהונה גבוהה כזו. וישאירו האנשים חמש מאות זהובים למען יתלבשו הוא ובני ביתו כראוי, ויבינו כי שר וגדול הוא ליהודים אך נסתרה דרכו. וישמחו מאד ויסעו לביתם שמחים וטובי לב על החסד אשר עשה ד' אתם. ורבי אפרים קנה לאשתו ולבני ביתו מלבושי כבוד כראוי.

ויהי היום ויגנב מבית אדון אחד הרבה כסף ולא נודע מי הגנב, וכאשר ראו האנשים כי אפרים מוכר הביצים התחיל להתלכש יפה הוא ובני ביתו ויעלילו עליו לאמור: אין זה כי אם הוא גנב או יש לו חלק בגניבה, ויושיבוהו במעצר, ולא הועילו טענותיו כי אנשים אשר באו מפראג נתנו לו את הכסף, אין איש שומע לו. ויהי אחרי עבור ששה חדשים הזמן אשר קבע לאנשי פראג לבוא, ולא בא, נשלחו שליחים ללבו. ויהי בבואם לביתו סיפרה להם אשתו את כל המוצאות אתם. מיהרו האנשים ומסרו לגדולי העיר על כל הדבר אשר היה עד עתה סוד כמוס, וישלחוהו בכבוד גדול אנשים וטף, וילך לעיר פראג לשבת על כסאו של הגאון רבי יהודה ליווא המפורסם בדורו בשם המהר"ל מפראג.

לישיבתו של המהר"ל מפראג ז"ל באה משלחת גדולה של אנשים עשירים ומכובדים עם משרתים ונתנו מתנות לישיבה, כי אמרו שהם רוצים לבחור להם בחור חתן לאחד ממשפחתם, והמהר"ל ז"ל נתן להם רשות והי' אצלם שמחה גדולה ונתנו לבחורים הרבה מתנות, אח"כ הסתובבו כמה זמן בישיבה עד שבחרו בחור אחד ושאלו אם מסכים לבא עמם בעיר שלהם, והשיב להם שישאל להרב הסכמה, ושאל למהר"ל ז"ל והסכים להם, ונעשה להם שמחה גדולה מאד ועשו סעודות לבני הישיבה עם כלי זמר ונתנו להם הרבה כסף ומתנות. כשרצו כבר ללכת עם הבחור נכנס להמהר"ל להיפרד, ותפר לו המהר"ל ז"ל תפילין קטנים על הרגל למעלה במכנסיים ושלח אותו אתם בשמחה גדולה ובלווי כלי זמר ומתנות, וכך נסעו עם עגלות מכובדות על הדרך לביתם, וכשבאו לאכסניה הראשונה לנו שם וגם עשו סעודות גדולות עם כלי זמר, וכך המשיכו אתו בדרך ארוכה ובכל אכסניה עשו כנ"ל.

ויהי כאשר ארכה הדרך הבחין הבחור שיחס הגבירים אליו השתנה לרעתו מאד, ואם מקודם גילו אליו קירבה גדולה מאד, הלכה והתקררה קירבתם אליו עד שאפילו לא נתנו לו לאכול, וזה עורר אצלו חשש כבד באיזה לגיון הוא נפל, ונעשה לו קצת קשה על הלב הלא אם הוא החתן שלהם היו צריכים לשמוח אתו יותר, אבל בהיותו צדיק סמך על רבו המהר"ל ז"ל. כשהגיע סמוך לעיר יצאו לכבודם כל בני העיר עם טסי כסף והרבה יין וכו' וזה היה לו לפלא גדולה. בין כך וכך הגיעו לעיר גדולה שהיתה מוקפת בחומה והגבירים פתחו לו את הדלת והכניסו את הבחור מאחורי הדלת וסגרו מאחוריו את הדלת. בבת אחת מצא הבחור את עצמו במקום חשוך מאד אשר אין בה לא חלון ולא דלת ולא שום אור, והתחיל למשש בקירות למצוא איזה דרך של מוצא, וראה ונוכח שהמקום גדול וענק עד למאד ללא סוף ויש שם חדרים ופרוודורים שהולכים שם מחדר לחדר והכל נמצא בתוך האפילה הזאת,

והרחיק נדוד בתוך המבצר לחפש איזה מקום יציאה אבל אין שום אור בקצה המנהרה. ובראותו את הצרה הגדולה שנקלע בתוכה התחיל לפחד אבל בכל זאת סמך על כח רבו המהר"ל ז"ל שיהיה לו לעזור בצרתו, ומרוב צער דפק בידו על רגלו במקום שהיה תפור התפילין ונאנח אנחה עמוקה מקירות לבו וצעק: אוי מה יהיה פה הסוף. ואז שמע איזה קול שענה כנגדו: מה שהיה אתי זה מה שיהיה אתך. ובשמעו זאת התחיל לתור ולחפש אחרי הקול ולהתקרב אליו. במהלך החיפוש הגיע לאיזה מקום וראה שם ראש חתוך ללא הגוף שדיבר אתו, והראש הכרות סיפר לו שהאנשים האלו שהביאו אותו לכאן הם מכשפים גדולים מאד שעובדים לתרפים, ובכח הכישוף שלהם הם מחפשים איש שהוא בכור לאביו ואמו שבע דורות בכור בן בכור, ואותו הבכור מדור שביעי הם חוטפים בארמנותיהם, וחותרים לו את הראש ומכניסים לו שם של טומאה מתחת לשונו, ואז הראש אומר להם כל העתידות להיות בעולם, ועונה להם על כל שאלותיהם, [וכן כתוב בדעת זקנים מבעלי התוספות (בראשית לא, יט) שהיו שוחטין אדם בחור וחותרין אותו ומולחים אותו במלח וכו'], ולכן הם מצליחים בכל עסקיהם והם עשירים גדולים, אבל ראש כזה יכול לדבר רק שבע שנים, ואחרי שבע שנים הם דורשים ממנו שימצא עבורם בכור אחר בן שבעה דורות, ואני אמרתי להם עליך שאתה בכור בן שבע דורות ולכן הם הביאו אותך לכאן, לעשות ממך את מה שעשו לי. בשמעו זאת התחזק שוב ושאל אותו שיאמר לו דרך ועצה איך להיפטר מהם, וענה לו שתחת לשונו נמצא שם של טומאה, ואם הוא יגע בו בידו ויוציא אותו מפיו אז יצק צעקות גדולות ונוראות שישמע בכל העיר, ועליך להזהר במאד שלא תגע בו בידך. ולכן אם תרצה להיפטר מהם ולברוח, עליך להוציא את השם של טומאה מפיו, אבל כאמור לא בידך, אלא על ידי דבר אחר, ואז כשתוציא את השם מפיו, מיד אמות, ותביאני לקבר ישראל. ועתה אייעץ לך, שמיד עם מיתתי תלך לכיוון של הסימנים המיוחדים שאני מוסר לך עתה ואז תמצא פתח קטן מאד ותדחק את עצמך לצאת דרך הפתח הקטן, ושם תמצא ים גדול וענק, אבל עליך לדעת שאין זה ים כלל, והכל אחיזת עינים, ותמשיך לילך עד שתפגוש בחיות רעות ונוראות, ושוב לא תפחד מהם כי הם רק אחיזת עינים, ואח"כ תראה לפניך בור עמוק מאד מאד שתצטרך לעבור בו, ושוב תדע שאין זאת כי אם רק אחיזת עינים. הבחור עשה כציווי הראש הכרות, ובוהירות רבה הוציא את השם של טומאה מפיו ולא נגע בו בידו, ומיד מת הראש והבחור עטף את הראש והכניסו לתוך שק, והלך לפי הסימנים שמסר לו עד שמצא את הפתח הצר והקטן ותחב את עצמו דרך הפתח, ואכן נתגלו לפניו כל המכשולים הגדולים שאמר לו הראש, והגם שידע שאינם רק אחיזת עינים היה צריך הרבה חיזוק ואומץ רוח לעבור עליהם, וכאשר נפגש עם הבור הענק והגדול נתקף בפחד עצום מאד כי לא ראה את הסוף של הבור, והגם שידע שאין זה אלא אחיזת עינים, ומרוב פחד משמש בתפילין שלו, עד שעבר גם את הבור.

כשירד הלילה, נכנס לחורבה ללון שם, וראה שהרצפה היתה מלאה בקברים, ויוצאים האנשים מקבריהם ואחד מהם נוטל לכולם ידים ומתפללים מעריב, ולא הספיק לשאול אותם מה הפלא הזה עד אשר כבר חזרו לקבריהם, למחרת בבוקר שוב ראה האנשים יוצאים מקבריהם כנ"ל והתחזק לשאול אותם מה הדבר כאן, ואמרו לו שפה היה פעם ביהכ"נ ובימים נוראים עשו כאן כולם תשובה באמת ונשבעו שלא יצאו מפה עד שיבוא משיח, ובהיות שלא היה עדיין הזמן נפטרו כולם ונטמנו במקום, וזכו שנותנים להם להתפלל שלוש פעמים ביום כמו בעולם הזה. אח"כ ביקש מהם שיביאו אותו בחזרה לעיר פראג, והעמידו אותו מחוץ לתחום העיר. אותו היום ערב שבת היה, והשמש נטתה

להעריב וכבר הגיע שעת בין השמשות, ומיד לקח הבחור את הראש הכרות וקבר אותו בקבר ישראל, וחכך בדעתו אם מותר לו עדיין ליכנס לעיר, כי אולי הוא רחוק מתחום שבת, ומצא לעצמו היתר כן ליכנס לעיר, ונכנס בשלום לעיר והגיע לפני רבו המהר"ל. כשראה אותו המהר"ל בריא ושלם, הקפיד עליו ולא רצה לומר לו שלום ואמר לו: מה ששלחתיך שתביא את הראש הכרות את זה קיימת, ובכך ביערת את כל הכישופים שלהם. אבל אם היית עומד גם בנסיון הזה והיית מחכה ואינו נכנס לעיר בשבת היית גורם התקרבות הגאולה.

הגולם הוא יצור בעל כוחות על-אנושיים שייצר המהר"ל מפראג על פי סודות תורת הקבלה. הגולם נוצר על מנת להגן על הקהילה היהודית מרדיפות שכניהם הגוים ובעיקר מעלילות הדם שהיו נפוצות באותה התקופה. על פי המסופר, יצר המהר"ל את הגולם מן העפר שעל שפת נהר המלדובה. בשבוע שלפני ציווה המהר"ל לחתנו- רבי יצחק כ"ץ ולתלמידו הגדול רבי יעקב הלוי, שהיו השנים שליוו אותו בעת יצירת הגולם, לצום בכל אותו שבוע, ולאחר שבוע לטבול במקוה ולבוא אליו. ואכן לאחר שבוע הלכו אל אותו הנהר, ויצרו מעפר האדמה צורת אדם. ולאחר אמירת שמות קדושים, קראו בקול את הפסוק: "ויפח באפיו..." ואז קם הגולם על רגליו.

סביב פועלו של הגולם מסתובבים סיפורים רבים רובם סביב עלילות הדם שהיו באותה תקופה.

כעבור כמה שנים ביקר המהר"ל אצל הקיסר, והצליח לשדלו להוציא צו, שאסר על בתי המשפט לדון בעלילות הדם השיקריות. כעת, משלא היה עוד לגולם שימוש, החזירו המהר"ל לעפר, וגופתו נטמנה בעליית הגג של בית הכנסת העתיק "האלטנוי שול". עם הזמן החלו פקפוקים באמיתיות הסיפור, בעיקר עקב העובדה שבספר "שבחי המהר"ל" שנכתב על ידי תלמידיו אין אזכור לסיפור זה כלל.

אולם כ"ק אדמו"ר הרבי מליובאוויטש מספר בשם כ"ק אדמו"ר הרבי הקודם יוסף יצחק כי אכן עלה לאותה עליית הגג וראה את אותו הגולם.

יש כתי"ק גלוי ומצולם של כ"ק אדמו"ר הרבי מליובאוויטש בנוגע להגולם: ובנוגע לעיקר הענין (שהמהר"ל עשה את הגולם) - בעצמי שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר שראה הנשאר ממנו - בעליית ביהכנ"ס דמהר"ל בפראג. ודיבר עד"ז עם אביו כ"ק אדנ"ע וכו'.

וזהו הסיפור: פעם ביקר אדמו"ר הרש"ב יחד עם הרבי הרי"צ בפראג, וביקרו בבית הכנסת של המהר"ל. בנו אדמו"ר הרי"צ רצה לעלות לעליה בה מונח ה"גולם", שיחד את השמש, נטל סולם ועלה. - כשסיפר הרי"צ את הסיפור לרבי, שאלו הרבי מה ראה שם, והרי"צ לא ענה לו.

כשנודע הדבר לאדמו"ר הרש"ב הוכיח קשות את הרי"צ. כעבור זמן אמר לו: הייתה לי עבודה של חודשים (כנראה כדי לתקן שלא יהיה נזק מזה. המספר).

בהתוועדות שבת פרשת בשלח תש"ל איזכר הרבי את הסיפור בקצרה בציינו שסיפר פעם את מה ששמעו מהרבי הרי"צ אודות עניין זה.

רבי לוי יצחק שניאורסון סיפר כי ביקר יחד עם הרבי הרש"ב בבית הכנסת של המהר"ל והרבי הרש"ב ביקש לעלות לעליית הגג בה מונח הגולם למרות שאף אדם אינו מהין לעלות לשם וכשהגיע רק

בראשו לחלל העלייה, ירד מיד כשפניו לבנים כסיד ואמר שאף הוא סובר שאין רשות לאף אדם להיכנס לשם.

בזמנו של המהר"ל סבלו היהודים רבים מ"עלילות דם", כאשר הגויים העלילו עליהם שהם משתמשים בדם ילדים נוצרים כדי לאפות את מצותיהם. בעקבות עלילות שקריות אלו אירעו פרעות רבות ואכזריות ביהודים. המהר"ל נלחם כאריה למענם של יהודי פראג, וניהל ויכוחים רבים עם מאות כמרים. בכל הויכוחים ניצח המהר"ל בוויכוח. ברם, מפני כומר מכשף בשם טודאוס, שונא ישראל מובהק, חשש המהר"ל, ולפיכך עשה "שאלת חלום" ושאל כיצד להילחם בו. התשובה שקיבל מן השמים לימדה אותו "צירופי אותיות", בעזרתם יהיה מסוגל לברוא גולם. מהר"ל שיתף בבריאה את חתנו, ר' יצחק הכהן, ואת תלמידו, ר' יעקב ששון הלוי, ויחדיו יצאו בלילה, 4 שעות לפני עלות השחר שזהו זמן הרחמים, אל שפת הנהר מולדווה. שם יצרו צורת אדם מחמר וטיט והקיפוהו - כל אחר בנפרד - שבע פעמים באומרם צירופי שמות.

לבסוף פתח הגולם את עיניו והביט בהם. מהר"ל ציווה על הגולם לעמוד והנוכחים הלבישוהו בגדים והנעילוהו נעליים. הגולם דמה לאדם, אך כוח הדיבור לא היה לו. מהר"ל הודיע לו שעליו לשמוע בקולו בכל אשר יצוונו, אפילו ללכת במו אש, לקפוץ לתוך מים, או לקפוץ ממגדל גבוה. אל לו לחשוש, שכן הוא לא יינזק בכל פעולותיו. המהר"ל עשה שאלת חלום באיזה כח יוכל להלחם עם הכומר שהוא מתנגדו. ובאה לו תשובה זו מן השמים על פי א' ב' "אתה ברא גולם דבק החמר ותגורו זדים, חבל טורפי ישראל". ועל זה אמר מהר"ל כי בעשר תיבות האלה יש צירופי שמות, אשר תמיד יש באפשרות לברוא בכחם גולם חי מן חמר. המהר"ל קרא אליו בסתר אותי יצחק בן שמשון הכהן חתנו, ואת תלמידו הגדול יעקב בן חיים ששון הלוי, והראה לנו את התשובה מן השמים שהשיג על השאלת חלום, ומסר לנו את הסוד בענין בריאת הגולם מן חמר ועפר מן האדמה. ואמר לנו שרוצה ליקח אותנו להיות בעזרתו בעסק הבריאה, יען כי לבריאה כזו נצרך ארבעה כחות של ארבעה יסודות, אש, רוח, מים, עפר. ועל עצמו אמר המהר"ל, שהוא נולד עם כח של יסוד הרוח, ועלי אמר שאני נולד בכח של יסוד האש. ועל תלמידו רבי יעקב ששון אמר שנולד בכח של יסוד המים. ועל כן על ידי שלשתנו תגמר הבריאה בשלמות. ופקד עלינו לבלתי נגלה זה הסוד לשום בן אדם, וזירז אותנו בתיקונים והנהגות שבעת ימים מקודם: בשנת ה'ש"מ יום כ' לחדש אדר הלכנו שלשתנו בשעה ארבע אחר חצות הלילה מאחורי העיר פראג, עד הנהר הנקרא מלדווקא. בשפת הנהר חפשנו ומצאנו מקום חמר וטיט. ועל הטיט עשינו צורת אדם, ארכו שלש אמות, וציירנו הפנים גם ידים ורגלים, כאדם המונח פרקדן. אחרי כן עמדנו שלשתנו אצל רגלי הגולם עם הפנים שלנו נגד פני הגולם. ואותי צוה מהר"ל לראשונה להקיף שבע פעמים את הגולם, להתחיל מצד הימין להקיף עד הראש, ומן הראש עד הרגלים לצד שמאל. ומסר לי הצירופי אותיות לאמרם בעת ההקפה. וכך עשיתי שבע פעמים. וכאשר גמרתי את ההקפות נתאדם גוף הגולם כגחלת אש. אחרי כן צוה מהר"ל לתלמידו רבי יעקב ששון שיעשה גם כן שבע הקפות כאלו, ומסר לו צירופי אותיות אחרים. וכאשר גמר ההקפות נכבה האש, כי באו מים בהגוף, והתחילו אדים לצאת מן גוף הגולם. וגם נתמלא עם שערות כבן שלשים, וגם צפרנים נתהוו בראשי אצבעותיו. ואז עשה גם המהר"ל שבע הקפות. ואחרי גמרו הקפותיו אמרנו שלשתנו יחד את הפסוק [בראשית ב', ז'] "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" כי גם

באוויר הנשימה צריך להמצא אש ומים ורוח, שהם אמ"ש הנזכר בספר יצירה. ואז פתח הגולם את עיניו, ויבט בפניו כאיש משתאה. אחרי כן קרא מהר"ל בקול נוגש "עמוד על רגליך!" ויעמד הגולם על רגליו פתאם. אז הלבשנו אותו עם הבגדים אשר לקחנו אתנו. בגדים אשר יאתו עבור שמש של בית דין. וגם מנעלים הנעלנו ברגליו. בקצור שנעשה איש כאחד האנשים. ראה ושמע והבין, אבל כח הדבור לא היה בפיו. ובשעה הששית בבקר טרם האיר היום הלכנו הביתה ארבעה אנשים. כאשר הלכנו הביתה אמר מהר"ל אל הגולם בדרך "דע שאנחנו בראנו אותך עפר מן האדמה, למען תשמר את היהודים מכל רעות ומכל הצרות שסובלים מאת שונאיהם ומנדיהם. ויקרא שמך יוסף. אצלי תשב ותדור בהחדר של הבית דין שלי. עבודתך תהיה עבודת שמש של בית דין. ועליך לשמוע בקולי לכל אשר אצוך. אפילו ללכת במו אש, ולטבוע במים אדירים, ולקפוץ מן המגדל עד אשר תמלא פקידתי בשלמות לכל אשר אשלח אותך". הגולם נענע בראשו לדברי המהר"ל כאדם המסכים לדברי חברו. ולנו אמר המהר"ל כי על כן קרא שמו יוסף, כי יען כי המשיך בקרבו את הרוח של יוסף שידא הנזכר בתלמוד, שהיה חצי איש וחצי שד, והוא שימש גם את חכמי התלמוד, והציל אותם כמה פעמים מצרות גדולות. וגם אמר על הגולם, שאף אם ילך במו אש לא יכוה. ונהרות לא ישטפוהו, וגם חרב לא יהרגהו. לפני בני ביתו אמר המהר"ל על אדות הגולם כי כאשר הלך בבקר השכם אל המקוה פגע ברחוב את העני האלם הזה, וראה שהוא איש תם גדול, על כן ריחם עליו וביאהו אל ביתו להיות עוזר לשמשים של הבית דין. אמנם נתן המהר"ל צו, ויזרו לבני ביתו, לבלתי ישתמשו עמו לצורך תשמיש ושירות הבית. ויען כי ישב הגולם תמיד בחדר הבית דין בקרן אצל קצה השלחן, נשען בראשו על שתי ידיו, באמת כמו גולמו בלי וחסר חכמה ותבונה, ולא חשב ולא דאג על אדות כל דבר שבעולם, על כן קראוהו האנשים בשם "יוסילי גולם". ויש אשר קראו אותו "יוסילי האלם":

המעשה הנפלא מן הספר תורה שנפלה לארץ ביום הכפורים.

בשנת ה'שמ"ז קרה מקרה מעציב בעיר פראג, בבית הכנסת הגדולה אשר התפלל בה המהר"ל ביום הכפורים אחרי הקריאה בספר תורה לתפלת מנחה, נתכבד איש אחד במצות הגבה ונפלה מידו הספר תורה לארץ. להמהר"ל היתה חלישת הדעת גדולה ממקרה הזה ונפל בעצבות. ראשית צוה המהר"ל להכריז, שכל האנשים אשר ראו בנפילת הספר תורה יתענו ביום שלפני ערב חג הסוכות. אמנם הבין המהר"ל שהוא איננו יוצא עוד בזה התענית, כי לא בצומות יבחר צור ישראל, כי אם לבער את הרע אשר לרגליו נתגלגל הדבר הזה, כי מקרה כזה בודאי לא על חנם בא. ויחקר המהר"ל וידרוש סבת המקרה ולא נודעה אליו, ויפלו פניו. ביום התענית עשה המהר"ל שאלת חלום ויבקש שיודיעו אליו מן השמים סבת המקרה. אמנם לא נענה בתשובה ברורה, כי אם ברמיזה, כחידה סתומה אשר לא הבין המהר"ל פתרונה. וזאת היתה התשובה הבאה אליו "לא תשא על לב פכש קמה". ולא ידע המהר"ל לשות עצות בנפשו איך להבין הרמז. ויאמר המהר"ל להשתמש גם בענין הזה עם יוסילי גולם, ונפל על עצה הזאת. הוא כתב את החמש עשרה אותיות מן התשובה על ט"ו פתקאות, כל אות ואות על פתקא אחרת ויערב את הפתקאות, אחרי כן קרא אליו את יוסילי גולם, ויפקד עליו שיסדר את אותן הפתקאות על השלחן בשורה אחת, רק שיהיה בסדר נכון באופן שיצטרפו האותיות אלו עם אלו, שיהיה באפשרות לקרותן ולדעת על מה מרמזים. יוסילי גולם לא חקר ולא דרש ולא היה מעיין בזה הרבה רק סידר את הפתקאות בסדר הזה "אאע לתש ללב פכ שקמה". אז הבין תיכף המהר"ל

שהתשובה הזאת מרמזת על הפסוק "אל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה, פסוק כ' של קריאת מנחה היום", כי בקריאת המנחה של יום הכפורים הפסוק הזה הוא פסוק כ' מן הפרשה. ועל פי זה הבין המהר"ל, שזה האיש אשר נתכבד במצות הגבה עם הספר תורה הזה, הוא חוטא עם אשת איש. וישלח המהר"ל את יוסילי גולם עם כתב הזמנה אל זה האיש הנחשד שיבוא תיכף אליו. וכאשר המהר"ל שלח את יוסילי גולם לקרוא לאיזה איש, אז היה יודע זה האיש שאסור לו לסרב כלל וכלל, אפילו רק להשמיט ולדחות את הדבר על זמן מה. כי לא פעם אחת קרה שיוסילי גולם חטף את המסרב על שכמו, וישאהו אל בית המהר"ל ברחובות קריה, כמו שנושאים כבש אל בית המטבחים. וזה האיש הנחשד שהיה הבעל הגבה בא תיכף אל המהר"ל. ויקרא המהר"ל אותו אל חדר בלבדו ונעל אחריו את הדלת ויבקש ממנו שיודה בטוב מה חטאו ומה פשעו אשר בידו, כי אך לבעבור חטאו נפלה הספר תורה מידו לארץ ביום הכפורים. וירא האיש שנתפס ביד המהר"ל כדג בחכה, ויבן שלא יוכל להכחיש הדבר בפני המהר"ל, על כן התודה תיכף על חטאו, שזה זמן רב אשר הוא חוטא עם אשת שותפו. ויסדר המהר"ל לאיש הזה תשובה. וגם שלח אחרי האשה החוטאת ויתקן הדבר על פי הדין:

בעיר פראג היה פרנס הנקרא [פרימוס] הגביר הגדול רבי מרדכי מייזל אשר מסחרו היה נשך ותרבית. טבח ערל אחד היה חייב לו חמשת אלפים כתרים [קראָנען]. זה רבי מרדכי מייזל דרש ממנו בחזקה שישלם לו את החוב, וזה הטבח הערל לא רצה או לא היה ביכלתו אז לשלם את החוב, ועל כן חשב עצה ותחבולה לעשות עליה לרבי מרדכי מייזל, אשר יאסר על ידה בבית האסורים, וממילא לא יהיה נרדף לשלם את החוב. בעיר פראג עמד בית המטבחים, הן של יהודים והן של הערלים, תחת העיר באותו הצד של רבע היהודים. וכאשר הטבחים הערלים היו מובילים בשר העירה, היו נצרכים לנסיע דרך רבע היהודים. איזה ימים קודם חג הפסח מת ילד נוצרי אצל שכנו של זה הטבח הערל. הילד נקבר על בית הקברות של הנוצרים כנהוג, וגם זה הטבח הערל היה שם בשעת הקבורה. בלילה גנב זה הטבח הערל את הילד המת מקברו. ובאותו הלילה המית זה הטבח הערל חזיר גדול בבית המטבחים, ויוריק את בטן החזיר מן הבני מעיים והטמין בו את הילד המת, אשר חתך את צוארו מקודם, כדי שיהיה נראה כמו שנשחט בידי אדם, וגם כרך אותו בחתיכת טלית מצויצת של ישראל, הכל כדי שיהיה נראה שזאת היא מעשה היהודים. בלילה הניח זה הטבח הערל את החזיר הזה על עגלתו, ויסע העירה דרך רבע היהודים, ויעמד עם העגלה לא הרחק מן בית רבי מרדכי מייזל, למען השלך במרתפו את הילד המת, לבעבור עלילת דם. וירא יוסילי הגולם מרחוק את העגלה וירץ אליה, ויחפש בה היטב וימשש את החזיר וירגש מה שמונח בו. אז לקח יוסילי הגולם את החבל של אזורו, ויקשר ביד חזקה את הטבח הערל עם החזיר אל העגלה. הטבח הזה גם כן לא היה איש חלש, והתחיל להתאבק עם הגולם להלחם עמו לבלתי יעקד אותו עם החבל. אולם יד הגולם תקפה עליו, ויכבד הגולם אותו במהלומות גדולות ויפצעו באיזה מקומות, אז נכנע תחתיו הטבח הערל, כי גבורת הגולם היתה דבר שלמעלה מן הטבע. אחרי כן ישב הגולם על העגלה, ויסע עמה מהרה אל בית המועצה של ממשלת העיר, מקום משכן שר השוטרים. בחצר בית המועצה היו הרבה שוטרים ושומרים, ונעשה שם רעש גדול על ידי העגלה, אשר נסעה שמה בחפזון ורעש. ויסבו הרבה אנשים את העגלה. הטבח הערל צעק ממכאוביו של מהלומות הגולם, ודמו היה זב מפצעיו. השוטרים התחילו להתיר את החבל ולמשך את הנפצע מן העגלה, ואיזו מהם רצו להביא רופא לחבש את פצעיו. ואיזו מהם רצו להביא נרות להאיר. ובתוך כך נמלט הגולם משם ואין איש רדף אחריו. כאשר האירו השוטרים את הנרות חפשו בעגלה וימצאו

את החזיר, ויראו בבטנו את הילד המת, אשר נראה כנשחט, נכרך עם טלית של יהודים. המה הבינו תיכף את אשר לפניהם, ויחלו לחקור ולדרוש את הטבח הערל. הוא החל מתחלה להכחיש, אבל יען כי היה ניכר כחשו בפניו, היה מוכרח להודות שהוא לא רצח את הילד, כי אם גנבו מבית קברות הנוצרים לבעבור עשות עלילת דם לרבי מרדכי מייזל, אשר ירדפהו בלי חשך לשלם לו את הכסף המגיע לו. ועל שאלת השוטרים, מי הביאהו הלם ביד חזקה ויכהו ויפצעהו, השיב כי פתאם רץ אליו נצרי אלם אחד מן נושאי הסבל, אשר באומץ גבורתו וגם בתואר פניו הנהו מן השדים ולא מן האנשים. והוא כבדהו במהלומות גדולות ויפצעהו, יען כי לא הניח עצמו להעקד על החבל אשר היה בידו. הטבח הערל נאסר שם בבית הסוהר וינתן בפלילים. למחרת נתפשט המעשה המוזר הזה בכל העיר, אבל איש לא ידע ולא הבין מאין באתה להם התשועה הגדולה הזאת. אולם נפל פחד גדול על שונאי היהודים מזה. ורק כומר טאדעאוס הוא הבין כי אך יד המהר"ל עשתה זאת על ידי כח שלמעלה מדרך הטבע, ועל כן התחיל הכומר לפרסם בעיר שהמהר"ל הוא מכשף, ונעשה להמהר"ל שונא גדול עוד יותר מבראשונה, ויחשוב תמיד עצות ותחבולות להלחם נגד המהר"ל ונגד כל היהודים אשר בעיר פראג:

מעשה נפלא מאד של עלילת דם על ידי הכומר טאדעאוס אשר על ידה באה לו מפלה האחרונה להשתלח מפראג. מעשה נפלא הזה נקרה בשנת ה' אלפים שמ"ה ליצירה. בעיר פראג לעומת בית הכנסת הגדולה עמד בית גדול וישן מאד, אשר היה נראה כמו היכל מלכי שנות קדם. בית הזה היה נקרא בשם "היכל המחומש" [דער פֿיניווער פאלאץ], זה השם קראו לו לבעבור שהיו לבית הזה חמשה צדדים של חמשה כותלים, וכל כותל נכנס ברחוב אחרת. לפני כל כותל עמדו חמשה עמודים גבוהים ועבים מאבני גזית. בין העמודים היו חמשה חלונות גדולים ורחבים. על הגג עמדו חמשה מגדלים גבוהים, ועליהם פטורי צעצועים ודמותים מחוקקים, אשר מהם היה ניכר שהארמון הזה העמד בזמן שהאומות עבדו לשמש. ויען כי כל עניניו היו של מספר חמשה על כן קראו לו "היכל המחומש". לבית הזה לא היה בעל הבית מיוחד, רק שהיה נחשב בין אחוזות ונחלאות של הממשלה. ויען כי הממשלה לא רצתה להוציא כסף על תקון בדקי הבית, על כן נחרב זה הבית בכל פעם יותר ויותר. ועל פי רוב היו דרים בו אנשים עניים ובעלי מלאכות הנמוכים. תחת הבית הזה היו מרתופים גדולים וארוכים כמו מערות. אולם דיירי בית הזה היו יראים מליכנס להמרתופים, כי יצא השם ששעירים ירקדו שם, והשדים קננו למו את המרתופים ההם, ומפילים פחד ובהלה על כל הרוצה ליכנס שמה על ידי השלכת אבנים ורוח מערה. ואמרו שלא איש אחד ניזק שם, ברצותו ליכנס תוך המרתופים. ולכן גם דיירי בית הזה היו מועטים. וממילא נחרב הבית בכל פעם יותר ויותר, עד שהיה נראה כמו חורבה ישנה. ויקר מקרה קודם חג הפסח אחר בדיקת חמץ אצל המהר"ל, כאשר היה צריך לומר "כל חמירא", והנה כבה הנר פתאם ביד השמש הזקן רבי אברהם חיים, אשר עמד אצלו. והמהר"ל היה נוהג שלא רצה לומר שום דבר בעל פה כי אם מתוך הסדור שלו. [ואמר לנו פעם אחת, שטעם המנהג שלו אינו מחמת חומרא, רק משום שמראים לו מן השמים עתידות על פי גוון האותיות של התפלה. כי יש גוונים המורים על חסד ויש מורים על דין ויש על רחמים. והאותיות של הסדור מתהפכים לאותו הגוון של המדה השוררת. ופעם אחת בכה המהר"ל מאד בשעת אמירת העבודה של יום הכפורים. ושאלנו אותו במוצאי יום הכפורים טעם הבכיה. ואמר לנו שהסימן של לשון הזהורית שהיה בבית המקדש שנהפך ללבן יש לו זה הסימן בגוון האותיות של העבודה בהסדור שלו. ובזה יום הכפורים לא נהפכו האותיות לגוון לבן, כי היה קטרוג גדול בשמים על ישראל. והיה לו צער גדול מזה ועל ידי הבכיות שלו המתיק

מעט את הדין]. ועל כן רמזו המהר"ל אל השמש שידליק את הנר, כי חשב זאת למקרה. וינסה השמש להדליק את הנר איזה פעמים, ובכל זאת נכבה הנר ולא רצה לידלק. פני המהר"ל נתלבנו מפחד, כי הבין תיכף שאין זה דבר פשוט. וכן גם כל האנשים אשר עמדו שמה נבהלו מאד. המהר"ל היה מוכרח להפסיק, ואמר להשמש רבי אברהם חיים שיקח את הסדור וילך עמו אל הנר הדולק בתוך מנורת הכותל, ויאמר שם אצל הנר בקול רם מתוך הסדור "כל חמירא" מלה במלה, והמהר"ל יענה אחריו מלה במלה בעל פה. ויעש כן השמש, וילך כמו מבוהל מחמת פחד המקרה אצל הנר של מנורת הכותל והתחיל לומר "כל חמירא". אבל במקום שהיה צריך לומר "דאיכא ברשותי" היה נראה לו שכתוב בהסדור "דאיכא בחמשא", ויאמר כן בקול רם לפני המהר"ל "דאיכא בחמשא". המהר"ל עמד מלענות אחריו ויצעק אליו בקול "נו! נו!" לרמז לו כי טועה הוא. אולם השמש התבהל עוד יותר והתחיל לומר פעם שנית "כל חמירא וחמיעא דאיכא בחמשא". אז הכה המהר"ל באצבע צרדה כדרכו באותו הרגע שהתוודע מאיזה דבר נפלא, ויצעק בקול: אם כן! מבין אני עתה שעת צרה היא ליעקב, ורוצים שוב לכבות נר ישראל. וגם מבין אני עתה פתרון החלום שחלם לי בליל שבת הגדול". אחרי חן רץ המהר"ל בבהלה אצל הנר שדלק במנורת הכותל. ויען כי המנורה היתה גבוה, עמד המהר"ל עצמו על ספסל עם הסדור אצל הנר ואמר מתוך הסדור "כל חמירא" כראוי. ואחרי אמרו צוה על כל האנשים הנמצאים שם בביתו, שהיו מאנשי העיר, שילכו תיכף לביתם. ולא נשאר איש בבית, כי אם חתנו הגאון מוהר"י כ"ץ וצ"ל, עם השמש הזקן רבי אברהם חיים, והשמש השני יוסילי גולם. אז סיפר המהר"ל שחלם לו חלום של פחד בליל שבת הגדול, באשר כי מן "היכל המחומש" יוצא אש ולהב גדול, מחמת שנעשה שם שרפה גדולה. וראה בחלום כי לבת אש גדולה מתנתקת מן "היכל המחומש" ומתפרצת אל תוך חלוני בית הכנסת הגדולה, בשעה שהבית הכנסת היתה מלאה עם יהודים מתפללים. ונתבהל מאד בתוך שינתו והתחיל לצעוק בקול גדול עד כי ניעור משנתו בפחד ובבהלה גדולה. ואמר המהר"ל שעתה הוא מבין פתרון החלום. כי בזה "היכל המחומש" הוכנה איזו עלילה וצרה גדולה על תושבי עיר פראג. ונצרך לבער זאת מהר, כמו שמבערים חמץ. ולכן נשלח מן השמים בפי השמש רבי אברהם חיים שיאמר "כל חמירא וחמיעא דאיכא בחמשא", לרמז כי עלינו לבער את החמץ הנמצא בהיכל המחומש אשר הוכן שם פח ומוקש עבור תושבי עיר פראג. כי אש יצאה מהיכל המחומש ותלהט בחלוני בית הכנסת על כל היהודים הנמצאים בבית הכנסת. וגם מה שנכבה הנר מרמז על זה שרוצים לכבות נר ישראל. והיינו שהוכנה הצרה גם על המהר"ל בעצמו שנקרא נר ישראל, לבעבור שהיה בו ניצוץ דוד המלך ע"ה, שנקרא גם כן נר ישראל. ויתחיל המהר"ל לחקור ולדרוש איך יכול להמצא בבית הזה דבר רע על ישראל. וישאל עצמו המהר"ל על כל התושבים הגרים שם, מי המה ומה מעשיהם. אמנם השמש הזקן זכר מאד והכיר היטב את כל האנשים הדרים שם, ויחשב אותם בשמם כל אחד ואחד, ולא נמצא אחד מהם, אשר יפול עליו חשד על דבר רע. כי כלם היו אך יהודים עניים ובעלי מלאכות קטנים. אולם על דבר אחד עמד עצמו המהר"ל ונרעש ונפחד מאד. כי השמש הזקן סיפר לו, שזוכר כאשר היה נער קטן ספרו הדרדקי דבי רב זה לזה הגדות קדמוניו תעל אדות ההיכל המחומש, וכל אחד סיפר מה ששמע מאבותיו. ואחת מהן היא, שבהיכל הזה היה דר בשנים קדמוניות מלך אחד אשר לא התראה לעולם לפני אנשי העיר. וכאשר היה צריך ללכת להתפלל בקלויסטער, הלך מביתו אל "הקלויסטער הירוק" דרך מערה שנבנתה מן המרתוף של ההיכל עד המרתוף של הקלויסטער הירוק. וזה הקלויסטער הירוק הוא אותו הקלויסטער שיושב בו עתה הכומר טאדעאוס שהוא צורך

יהודי גדול. וכאשר שמע המהר"ל את ההגדה הזאת אמר, שאם כן אין זה כי אם שהכומר הזה, שהוא שונאו ומתנגדו, הכין בהמרתו של ההיכל המחומש איזו עלייה רעה, כי בלתי ספק שהוא יודע מן המערה ההיא, ונקל לו לעשות זאת באין מפריע. כי המהר"ל ידע שזה הכומר אורב ושואף תמיד ומחשב תחבולות להיות כורה שחת של עלילת דם להנקם גם בו, לבעבור שהמהר"ל השתדל תמיד בכל כחו לשמור את העיר מעלילת דם. וגם ידע המהר"ל שזה הכומר טאדעאוס תבער עוד חמתו בקרבו על דבר הילדה בת רבי מיכלי בערגער, אשר נפרעה מזימתו מלהמיר את דתה. וזה הכומר היה גם מכשף גדול והבין שאך יד המהר"ל עשתה זאת, וכי הילדה אך נגנבה משם, והשרפה היתה במכוין על ידי משרתו לבעבור כסות עינים. ומן דברי הכומר טאדעאוס, אשר הצטדק אחרי כן בבית המשפט לפני השופטים, נראה כי הוא חשב, שמשרתו החזיר את הילדה להוריה בעד כסף הרבה, בעת שהכומר היה על אסיפת הכומרים בעיר קראקוי, וחשב שכל זאת נעשה על פי עצת המהר"ל ועל כן החליט הכומר לנקום עצמו במשרתו וגם בהמהר"ל:

והנה אמת היה הדבר הזה שהוכנה עלילת דם נוראה על נכבדי העיר וגם על המהר"ל עצמו. וכך היה המעשה. זה הכומר טאדעאוס היה לו משרת בעל אשה ובנים. בית הכומר עמד בחצר קלויסטער הירוק. מצד אחד היו נכנסים חלונות בחצר הקלויסטער. ומצד השני היו נכנסים חלונות בגן גדול, שהיה מוקף חומה עם שער ברזל, אשר היה נפתח לדרך שמחוץ לעיר. שני שבועות קודם חג הפסח שהתחיל חודש האביב והאילנות מלבלבין, היו יוצאים המשרת של הכומר עם אשתו אחר הצהרים לעבוד איזה שעות בגן לעדור הארץ ולנקות האילנות. והילדים שלהם היה דרכם להתחיל אז להשתעשע בגן ולרוץ הנה והנה. ובזמן שהיו עובדים בגן פתחו את השער הברזל להשליך דרך שם פסולת הגן, אשר נאסף בו בזמן החורף. והרבה פעמים היו רצים ילדי המשרת מחוץ להשער, להשתעשע שם. בערב כאשר היו נכנסים לביתם משרת הכומר עם אשתו, היו קוראים את הילדים שהיו מפוזרים בגן ומחוץ לגן, והיו מחפשים אותם ומאספים אותם הביתה. הכומר טאדעאוס ידע מכל זה, ומצא על ידי זה מקום טוב לנקום נקמתו במשרתו ולעשות עלילת דם להמהר"ל. הוא ארב לילדי משרתו לעת ערב, בשעה שאביהם ואמם טרודים בעבודה, והילדים מפוזרים בגן ומחוץ לגן. וכאשר ראה ילד אחד מהם שהיה נפרד מאחיו והשתעשע בלבדו סמוך לבית הכומר, אז הטעה אותו הכומר ויספחהו אל ביתו, והלך עמו למרתופו הגדול, ושם שחט אותו וקבל את דמו בקלי. ואחרי כן שפך את הדם בהרבה צלוחיות קטנות, וידבק על הצלוחיות פתקאות בכתב יהודית עם שמות נכבדי העיר, וגם שם המהר"ל עם שמות עם שמות בניו וחתניו, וגם שמות השלשה פרנסי העיר הנקראים פרימוסען. וכל זה נשא הכומר מן מרתופו אל המרתוף של ההיכל המחומש. וגם גוית ילד הנשחט נשא שמה. וינח הכל בארון ישן אשר עמד בתוך המרתוף. ומהלך הכומר היה דרך המערה המחברת שני המרתופים. והכין הכומר עלילת דם הגדולה הזאת. למען יוכל להתנפל ערב חג הפסח עם שוטרי הממשלה על רבע היהודים ולעשות שם חיפוש גדול, עד אשר תמצא העלילה, ויוכל אז להביא במאסר את המהר"ל בעצמו עם בני ביתו ועם נכבדי העיר. וכל זה נעשה בערב של ליל שבת הגדול. ובעבור זה חלם להמהר"ל באותו הלילה חלום הנורא כנזכר לעיל: ויהי בערב, כאשר משרת הכומר עם אשתו נחו מעבודתם אשר בגן, ויבקשו ללכת הביתה, התחילו לאסוף את ילדיהם ללכת אתם יחד, ויראו והנה חסר להם ילד אחד. הם חפשו את הילד עד קרוב לחצות הלילה ולא מצאו אותו. בבקר בא משרת הכומר עם אשתו לפני הכומר ויספרו לו את אשר קרה אותם. ויאמר להם הכומר, שלפי דעתו בלתי ספק שהילד היה רץ להשתעשע

מחוץ לשער הברזל על הדרך ההולך שם, ויתע בשדה. אמנם הוסיף עוד הכומר לאמר להם, שנצרך לפחד מדבר אחד. כי כאשר היום סמוך לחג הפסח של היהודים, והמה אורבים בכל שנה על נפש נוצרי לשחטו ולקחת את דמו לערבו בתוך המצות שלהם. ועל כן מי יודע אם לא נפל הילד הזה לקרבן בידי היהודים. ולכן אין עצה כי אם עליכם להודיע ממקרה הזה לשר השוטרים, ולבקש מאתו שיעשה במהרה חיפוש בכל בתי היהודים. וגם יעץ הכומר לאשת משרתו שתאמר בפני שר השוטרים, כי ביום שנאבד הילד ראתה לפנות ערב ממרחק דרך שער הברזל, שיהודי אחד נשא דבר מה על כתפו בשדה בשק, והשק היה מתנענע על כתפו כאלו היה מונח בו דבר חי, ואין זה כי אם שזה היהודי גנב את ילדה לשחיטה. ועוד צוה עליה הכומר שתבכה בכי גדול ותפול לרגלי השר לבקש מאתו שיצוה לעשות החיפוש במוקדם האפשרי, וגם שיבקש את הכומר טאדעאוס ללכת עם השוטרים בשעת החיפוש להיות בעזרתם. האם האומללה כשמעה את דברי הכומר פרצה בבכי גדול ותרץ מיד אל שר השוטרים ותפול לפני רגליו בבכיה, ותספר לו ככל אשר למד אותה הכומר טאדעאוס, וגם בקשה ממנו לעשות חיפוש מיד בעזרת הכומר טאדעאוס. ויענה לה השר שימלא בקשתה ככל אשר שאלה מלפניו. אולם היום אין באפשרות, כי עליו לבקש על זה הסכמת שר העיר, וזאת יעשה ביום הזה. ולמחרתו בבקר יעשה החיפוש בעזרת חיל גדול ובלוית הכומר טאדעאוס. והזהירה לבל תגלה הדבר בפני כל איש:

אמנם כתיב [תהלים קכ"א, ד'] "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל". וכאשר נתגלה מן השמים להמהר"ל כי יש צרה קרובה, אשר עליו לבערה כמו ביעור חמץ, וכי הוכנה בהיכל המחומש, לא נח ולא שקט המהר"ל, ויאזור תיכף את מתניו ללכת בחיל ובכח לבער את החמץ הזה. ויאמר מהר"ל "הן אמת כי יש סכנה ליכנס במרתוף של החורבה, כי הבית הוא לחורבה יחשב. אולם אתמוך יתדותי על מה שאמרו חז"ל כי שלוחי מצוה אינן ניוזקין. והגם כי כפי שאומרים הוא מקום דשכיח בו היזקא, אבל זכות הרבים יעמוד לי שלא יאונה לנו כל רע". אחר חצות הלילה לקח המהר"ל ג' הבדלות עבות עם מוכנה של אש. ויתן ביד שני השמשים שלו, רבי אברהם חיים ויוסילי הגולם שתי הבדלות, וגם המהר"ל לקח בידו הבדלה אחת, וגם את מקלו לקח אתו, וילכו שלשתן אל ההיכל המחומש בלאט, לבל יודע מזה לאיש. כבואם על המודידות המובילות אל תוך המרתף הדליקו את שלשת ההבדלות וילכו הלאה. אמנם כאשר פתחו את הדלת נעשה רוח גדול, והמרתוף נתמלא עם אבק מן הרוח, אשר התגבר לכבות את ההבדלות. וגם שמעו נביחת כלבים הרבה ונפל עליהם פחד גדול. ויאמר להם המהר"ל לבל יפחידו רק יתחזקו לעמוד על מקומם. ויאמר המהר"ל וגם רבי אברהם חיים שלשה פעמים [תהלים צ"א] "יושב בסתר" וינח הרוח עם האבק, וגם נביחת הכלבים שככה. אולם כאשר התחילו ללכת הלאה נפלו עליהם אבנים מן מעזיבה המרתוף, אז נבהלו לבל תפול עליהם מקורת המרתוף. ויאמר המהר"ל אל יוסילי גולם "לך אתה בלבדך, כי גם השדים לא יקחוך, ותחפש היטב בכל החדרים ואם תמצא איזה דבר חשוב של עלילת דם תביאהו לפני". ויסנו אחור המהר"ל עם רבי אברהם חיים עד הדלת, ורק יוסילי גולם בלבדו הלך הלאה עם ההבדלה הדולקת. ויחפש וימצא סל קטון אשר הונח בו הילד הנשחט, מכורך עם טלית מצויצת, וגם עוד סל קטון אשר היו מונחים בו לערך שלשים צלוחיות קטנות עם דם. ועל הצלוחיות היו מדובקות פתקאות קטנות עם שמות המהר"ל ובנו וחתניו וכל נכבדי העיר. כאשר הביא יוסילי גולם כל זאת לפני המהר"ל, פקד עליו המהר"ל שיקח את הילד הנשחט כמו שהוא, וישא אותו דרך המערה המובלת אל מרתופי הקלויסטער של הכומר טאדעאוס, ויחפש שם את המרתוף אשר עומדים בו היינות של הכומר, ויטמין שם את

הילד המת בין החביות לבל יהיה ניכר מאומה, ואחרי כן ישוב אל המהר"ל דרך המערה. וימלא הגולם את כל הפקודת המהר"ל ולא החטיא מאומה. ואחרי חצי שעה שב הגולם מן המערה. אחרי כן צוה המהר"ל שיעשו חור בקרקע המרתוף, וינפצו באבנים את כל צלוחיות הדם, וישליכו הכל בתוך החור ויכסו בעפר, לבל יהיה ניכר מאומה. ויעשו כן. אחרי כן שבו שלשתם הביתה בשמחה. ויצוה אותם המהר"ל לבל יספרו לפני איש מאומה מאת אשר ראו בעיניהם:

ערב פסח בבקר בשעה העשירית התראה פתאם שר השוטרים ברבע מושב היהודים, ועמו הרבה שוטרים ואנשי חיל, וגם הכומר טאדעאוס לא נעדר בהם. החילים והשוטרים התפרצו מהר שנים שנים בתוך מעונות היהודים ויחפשו היטב היטב. שר השוטרים עם הכומר טאדעאוס חפשו לראשונה בבית הכנסת הגדולה, אחרי כן בבית המהר"ל ובבתי נכבדי העיר. וכאשר עברו לפני ההיכל המחומש, אמר הכומר אל שר השוטרים שנצרך גם פה לחפש. כי על פי רוב יעשו היהודים רציחות כאלה בבתים החרבים. ויחפשו גם שם בכל חדרי המרתוף. אולם כאשר בא בגפו כן בגפו יצא. ואחרי הצהרים נסעו כלם לביתם בידיים ריקניות. בעת החיפוש נפלה אימת מות על היהודים תושבי עיר פראג. ואך המהר"ל צוה תיכף שיודיע איש את רעהו בשמו לבל יפחדו מאומה. כי הפח נשבר ואנחנו נמלטנו. ויצונו להכין על חג הפסח בגילה ורינה, כי צור ישראל וגואלו עשה לנו נסים נסתרים להצילנו מעלילות כוזבות:

הילד הנשחט היה מונח שם במרתוף הכומר טאדעאוס במקום סתר איזה ימים, עד כי נסרח היטב. וכאשר קרב חג הפאסחא של הנוצרים, אמר הכומר אל משרתו בשבוע הקודם, כי ילך אל המרתוף וינקוה ויעשה בו סדרים, ויעשה חשבון מכל היינות הנמצאים שם, למען ידע כמה יין לקנות עוד על חג הפאסחא. וירד המשרת אל המרתוף וגם כלבו אשר רץ אחריו תמיד ירד אחריו. המשרת לקח את עצמו אל העבודה. ובתוך זה התחיל הכלב לרוץ במרתוף הנה והנה, ולהריח בחוטמו בכל מקומות המרתוף, כדרך הכלבים המחפשים דבר מה. עד אשר הריח את המקום שבו נטמן הילד המת. אז התחיל הכלב לנבח מאד ולפזז סביב המקום הזה. ויבן המשרת כי אין זה דבר ריק ויתחיל לחפש במקום ההוא וימצא את גוית הילד, ויכיר תיכף כי זה ילדו הנאבד לו. וירץ המשרת החוצה אל שר השוטרים בבהלה גדולה, ויספר לו את שאר קרה לו. חיש מהר בא שר השוטרים בלויית אנשי חיל וירדו אל תוך המרתוף, ויראו כי כנים דברי המשרת. ויצעק המשרת שאין זה כי אם מעשי ידי הכומר טאדעאוס בעצמו, השואף תמיד להתנפל על היהודים ולהתגולל עליהם עם עלילת דם. וכן הבינו כלם כי אמת בפי המשרת. בתחלה נסה הכומר להכחיש כל הדבר, כי איננו יודע מאומה. אולם נגלה עונו בכמה אותות ומופתים, עד אשר הוכרח הכומר להודות, כי ידיו שפכו דם הזה. אמנם הצטדק, כי למען קנא את קנאת דת הנוצרית במשרתו עשה רצח הזה. יען כי משרתו שדד נפש יקרה מן דת הנוצרית, אשר ישבה אצלו איזה שבועות, והחזירה להוריה בעבור בצע כסף אשר לקח מהם, בעת היותו על אספת הכומרים בעיר קראקוי. ולמען קחת נקם גם מן הרב של היהודים, אשר בטח היתה זאת עצתו לשחד את המשרת בכסף, לכן רצח נפש של ילד משרתו, לעשות מזה עלילת דם על הרב, להנקם בשניהם. אבל משרתו ענה כחשו בפניו, כי לא כן הדבר, רק שהכומר משך אליו בגנבה את בת רבי מיכלי בערגער, ויאנסה להמיר דתה ויושיבה בשביה. ומתוך יסוריה קצה בחיה ותשרף את חדרה עליה. סוף הדבר היה שהכומר טאדעאוס נאסר וינתן בפלילים. ויענש להשתלח אל ארץ גזרה על כל ימי חייו. כן יאבדו כל רשעי ישראל: על המעשה הזה אמר המהר"ל בדרך הלצה "גונן בחשובה אשה".

כאשר צור ישראל רצה להגן על האשה החשובה, היא השכינה הקדושה אם הבנים. "וגם בבנים". היינו להגן גם בבנים שלה הכנסת ישראל. "חמשה דברה לו האשה". היינו השכינה דברה לו במה ששלחה לפיו לאמר לפניו מלת "חמשה". כדי שיבין שצריך לבדוק ולבער החמץ מן הבית הנקרא "חמשה" שהוא היכל המחומש

שמעתי כמה פעמים מכ"ק חותני [הרה"ק רבי איציקיל מפשעווארסק] זצ"ל, שהמהר"ל מפראג הי' לו ויכוחים רבים עם גלחים (הכמרים), (והרבה פעמים הי' בסכנה), וכיון שראו הגלחים שיש לו למהר"ל כוח גדול, שאלוהו אם יכול להוריד אליהם את ה'אותו האיש', והוא פחד מאד שלא יזיקוהו, על כן מיאן בזה, עד שהבטיחו לו שלא יעשו לו דבר, אז הוריד המהר"ל את ה'אותו האיש' אליהם כשהוא מונח בקופסא מלא צואה, כאמרם ז"ל (גיטין נ"ז.), וכעסו הגלחים על זה מאד כמובן ולא עמדו בדיבורם ורצו להזיקו, והי' המהר"ל בסכנה גדולה, עד שניצל מהם בדרך נס. [מפי הה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק]

צדיק גוזר

בעיר פראג שבצ'כוסלובקיה חי במקום הצדיק רבי יהודה ליוואי הנודע בכינויו 'המהר"ל מפראג'. המהר"ל מפורסם ברוח קודשו ובניסים המופלאים שחולל.

המלך ששלט במדינה באותה תקופה, היה אדם נבון וישר. אשתו לעומתו היתה מרשעת ושנאה את היהודים בכל מאודה. בשתוף פעולה של הכמרים שונאי ישראל תכופות המלכה היתה מדברת על ליבו של בעלה שיגזור גזירות נגדם. המלך לא קיבל את דברי השטנה שלה ונהג כלפי היהודים כראוי, כמו בכל אזרחי המדינה. באחד הלילות, הציקה המלכה לבעלה המלך עד מאוד בדרישתה לעשות משהו כנגד היהודים. השעה הייתה שעת לילה מאוחרת, והמלך היה עייף מאוד וחסר כח להתווכח עימה. ברצונו לסיים את הויכוח העקר אמר לה: "כתבי מה שאת רוצה על קלף המלוכה ובבוקר אעבור על הכתוב ואראה אם לחתום". במילים אלו נשכב המלך ונרדם. המלכה המרוצה אצה עולזת לסופר המלוכה, ועד מהרה מוכנה הייתה מגילת קלף בה נכתבה המזימה המרושעת – גזירת גירוש כל היהודים מהארץ ונישולם מרכושם שיישאר לשלל לנוצרים. המגילה הגורלית הונחה בזהירות תחת כר השינה של המלך, בכדי למנוע הגעת המידע לידי היהודים, אשר ינסו לעשות כל אשר לאל ידם בכדי לבטל את הגזירה. באותו הלילה, ישן המלך שנת ישרים ויחלום חלום. ובחלמו, והנה הוא נלחם עם צבא המדינה השכנה עימה היו יחסיו מתוחים. הקרב היה קשה ונטה לרעתו, ועד מהרה גברה יד האויב והמלך נפל בשבי. הוא נכלא בתא נעול בראש מגדל שמור היטב, ולא נודע לו כלל מה עלה בגורל ארצו ועמו. לא ניתן לו כי אם מעט אוכל ומים ותו לא. כך עברו עליו ימים, שבועות חודשים ושנים. נארבע עשרה שנים תמימות חלפו --- והנה, נצרכה הרבנית, אשתו של הצדיק המהר"ל מפראג להגיע למדינה השכנה. היא הזדמנה למקום בו היה המלך לשעבר כלוא, בדיוק כאשר פתחו הסוהרים את התא על מנת להכניס למלך את מנתו הזעומה. לתדהמתה הרבה הבחינה במלך, אשר עקבותיו אבדו זה שנים, הכלוא בתא. היא חפשה הזדמנות לבוא עימו בדברים, ובסופו של דבר הצליח המלך להעביר לה מסר – מה תוכל לעשות בכדי לשחררו. היא עשתה כאשר אמר והצליחה להסדיר את התנאים למילוט המלך מהכלא. לאחר שנות שביה ארוכות היה המלך

חופשי. הרבנית לקחה אותו אל בעלה הרב בכדי שיסתתר בינתיים בביתם. המהר"ל נחרד בראותו את ההלך המזוהם, מגודל הציפורניים והשערות, בו זיהה את צל דיוקנו של מלכו לשעבר. הוא רחצו וסייע לו להסתפר ולגזוז צפרניו, והחזירו דרך דלת סודית לחדרו הפרטי בארמון ובעודו עושה כן הביא המהר"ל שתי קערות. באחת מהן הניח את השערות הגזוזות, ובשניה את הצפרנים. המלך פתח את פיו במטרה לשאול לשם מה נחוץ להניח את השערות והצפרנים בשתי הקערות, אולם לפתע התעורר. מספר רגעים ארכו למוחו להצטלל ולהבין שהכל היה חלום בלהות. הוא חייך לעצמו, אולם חיוכו נמוג וקפא במהירות. מול שתי עיניו עמדו על השולחן בחדרו, מוחשיות לחלוטין, שתי קערות. האחת הייתה מלאה בשערות, והשנייה – בצפרניים... המלך רעד מפחד. הוא הבין שלא דבר ריק הוא. חיש מהרה ציוה לקרוא למהר"ל שיבוא לפניו. בהגיע הרב סיפר לו המלך את דברי החלום ואף הראה לו את שתי הקערות. המהר"ל הביט בעיניו העמוקות במלך, ואחר נענה ואמר: "אלקים יענה את שלום המלך תמיד, אך אולי היה איזה דבר רע מתחת ראש המלך הלילה ולכן חלם חלום זה, ואל יפחד ממנו המלך..." המלך החרד מיהר לגשש במיטתו, וחיש מהרה מצא את מגילת הקלף שהכינה המלכה כנגד היהודים, ממתינה אך לחתימתו. "אכן, נודע הדבר" אמר המלך הנפעם, וסיפר למהר"ל את השתלשלות העניינים. הוא שרף לעיניו את המגילה והבטיח לו שמכאן ולהבא יגן הוא אישית על יהודי הארץ...

הרה"ק חיים למשפחת בן עטר - ה"אור החיים" הקדוש זי"ע

יומא דהלולא – ט"ו תמוז

מתולדותיו

בשנת תנ"ו האיר המזרח עם לידת קדוש ה' רבינו חיים למשפחת בן עטר, בעיר סאלי שבמרוקו לאביו החכם רבי משה ז"ל בהגה"ק רבי חיים בן עטר מחשובי המשפחות מגולי ספרד. בילדותו קיבל רבינו תורה מזקנו רבי חיים, כדבריו בהקדמה לספרו "חפץ ה'": "וישבתי ללמוד תורה מפי מורי ורבי הרב המפורסם אדוני זקני מורי אשר נודע בשערים שמו המופלג החסיד העניו כמוהר"ר חיים בן עטר זלה"ה, אשר מימיו שתיתי באר מים חיים, ובין ברכיו גדלתי, ובחיקו ישבתי מיום היותי, לשאוב מדבריו הטובים". בהגיעו לפרקו נשא את בת הנגיד רבי משה בן ר' שם טוב בן עטר, ושם ישב על התורה ועל העבודה, אולם לא ארכו עליו הימים טובים, מחמת עלילה מרושעת שהעלילו על חותנו ועקב כך ירד מנכסיו עד שנלב"ע, וגם אח"כ לא עזבוהו חמת המציק וכפי שכותב בשנת תצ"ב בהקדמה לספרו "חפץ ה'": "זה לי שבע שנים אשר שלל ממני כל כוחי והוני מעת פטירת אדוני חמי איש חיל וכו' הגביר ר' משה נ' עטר נ"ע, אשר הניח אחריו כמה גרבי מלאים חמת תנינים ורוש פתנים, ומהם השקוני, אשר אם אמרתי אספרה כמה הרפתקי דעדו עלי מהם ומהמוניהם וכו'..." מלבד כל אלו אפפוהו צרות רבות ורעות, אנשי בליעל הלשינו עליו, ועבור כך הושיבוהו במאסר. כן שמו עליהם, על יהודי מרוקו, השלטונות שרי מסים למען ענותם בסבלותם, ובתוכם על רבינו: "וקול

הב הב לא פסק, אף כי תם הכסף והיה לדעתי תחת המלך מולאי ישמעאל שמלך בעת ההיא ושם על היהודים שרי מסים". וכיון שכך, העמיס רבינו על שכמו את מקל הנדודים ונדד לאיטליא ותקע אהלו בליוורנו, וזכה שם לקירבת עשירי המקום שתמכו בו בעין יפה וברוח נדיבה. משם נדד דרך ארצות אירופא בדרכו לעלות ולהשתקע בארץ הקודש. בימים ההם, ימי גלותו בארצות אירופא, השלים את ספריו הק' "אור החיים" "פרי תואר". בשלהי שנת תק"ב עלה לאר"י וקבע משכנו בירושלים עיה"ק, ויסד שם ישיבה בשם "מדרש כנסת ישראל", אך בעוה"ר כעבור פחות משנה נסתלק לבית עולמו, במוצש"ב ק"פ פנחס ט"ו תמוז תק"ג והוא אך ורק בן מ"ז שנה. מסופר כי בשעת פטירתו הסב רבינו הבעש"ט זי"ע בעירו מעזיבוו לסעודה שלישית של שבת לאחר ברכת המוציא ואכילת הפרוסה נענה ואמר: "כבה נר מערבי". זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן. ומנו"כ בהר הזותים. "עלים לתרופה", חוקת תשנ"ו, עמ' ג'

חסד ה' עלי והפליא חסדו לי באמצעות אדוני אבי עטרת ראשי ה"ה החכם השלם איש חסד כמוה"ר משה בן עטר נר"ו אשר היה ממציא לי טרף והוא עזרני לבוא עד הלום להיות לי הפנה, וישבתי ללמוד תורה לפני מורי ורבי הרב המפורסם אדוני זקני מורי אשר נודע בשערים שמו המופלג החסיד העניו כמוה"ר חיים בן עטר זלה"ה אשר מימיו שתיתי באר מים חיים ובין ברכיו גדלתי ובחיקו שכבתי מיום היותי לשאוב מדרכיו הטובים ומרוב חסידותו כמעט אני אומר שלא עבר עליו חצי לילה בשינה אפילו לילי תמוז מלקו' ולספוד כאשה אלמנה על חורבן בית אלוקינו בבכי גדול ולהשלים הלילה בתלמוד עמי אני... הקדמת בעל אוה"ח "חפץ ה'"

האוה"ח הקדוש הפליג פעם בשיירה וקידש עליו השבת בהיותו במדבר, ונשאר לשבות שם לבדו כדי שלא לחלל את השבת, ורבץ אריה לידו בכל השבת בכדי לשמרו מחיות רעות ומכל פגע, וכצאת השבת הרכיבו והביאו אל השיירה. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' שי"ט

סיפר ה"דברי שמואל" זי"ע: רבינו חיים נ' עטר זלה"ה בעודנו מתגורר במרוקו, השיא עצה לבני קהילתו בעיר פאס שיפתחו חנויותיהם רק שלושה ימים בשבוע, והימים הנותרים קודש יהיו לתורה ולעבודת שמים, בהבטיחו להם כערב שירויחו פרנסתם בזמן המועט לא פחות משהרויחו לפנים במשך שבוע שלם. עשו כדבריו והצליחו. ברכת ד' שרתה במעשיהם. כה עברו עליהם שנים שלמות. אך כצאתו את המקום והלך לארצנו הקדושה, לירושלים, אט אט נשכחה עצתו של ה"אור החיים" ונתרופף המנהג משנה לשנה, עד שחזרו לנהל עסקים כל ששת ימי המעשה, אך לא הועילו בזה להגדיל רווחיהם מאומה. מה שהספיקו בימיו בג' ימים סיגלו עכשיו בקושי בששה ימים ולא הוסיפו אפילו כדי פרוטה. הרב אהרן סורסקי המודיע, כ"ד אדר-ב'

...הקיפני שאור שבעיסתי... במצרים, נרדף דלקוני בתפיסה במסירה ועלילה ונגידה, ביד שר צר אכזרי, וכשזה נופל זה קם אין מבטח לרגע מחיי להרגיע, ואני בתוך עמקי ים הצרות, תפיסות על עסקי ממון ועל עסקי נפשות, את נפשי הצלתי, וכיושב בעולם חדש ישבתי, ולמות מתוך תורה חשבתי, ואל אור החיים נתתי עיני ולבי ושכלי, ולרגל מלאכתי הלכתי, ולא יכולתי לתת חלק מהימים למלאכה זו בקביעות אלא ד' או ה' שעות בכל שבוע, והי בבוקר יום הו' יום יצירתי כי עת לחננה, ידידי דידן נצח להבראות לעשות רצון מלך החיים, כי חפץ הוא לבריאתי, כי מלאכת שמים על שכמי

שמתי מימי חורפי, ללמוד תורה לחפץ ללמוד, גם לחזר אחרי היכול להבין, נוסף על צרכי ציבור ומשא הנצרכים... לזון נפש אביונים צדיקים וטובים, נוסף על מעמסת פיזור תורה בכל יום ב' דרשות ערב ובוקר לכל בני העיר וכי יאריכו הימים ג' דרשות בכל יום, את כל זה חפצתי עשות לי ויחדתי זמן מועט למצוה זו לפרש ב' או ג' גרגירים ממאמרי אלוקים חיים, אחד המרבה ואחד הממעיט... והאיר ה' עיני שכלי, אין זה אלא לעלות אל מקום חשבתי בו, הוא מקום השכינה עיר הרמה, עיר החביבה על אלקי עולם וממשלות עולם עליון ותחתון, ואזרתי כגבר חלצי וסיכנתי עצמי סכנות גדולות, דרך מדבר באתי בו, עד כי הביאני ה' פה עיר ליאורני יע"א, לעלות דרך כאן לארץ חפצתי, והצצתי ביושבי ארץ וקיימתי גירסת הגמרא או בטולך או בטולא, דבר עשו ומצאתי אנשים בה יחידי סגולה, אותם ידרוש ה' לטובה, אשר מנפשם חמדו להטיב ברוח נדיבה ברוח סמוכה, ובחרו בחיים זה לאהוב זה לכבד וזה לעזור להועיל בני ציון היקרים, הדר היקר נדבה רוחם אותם לעכבני אתם עמם ימים, ימים על ימיהם תוסיף שנות חיים ושלוש עד העולם... מתוך הקדמתו לספרו אוה"ח הק'

שמעתי פעיה"ק מחכמי זקני הספרדים שהרה"ק בעל אור החיים זצוק"ל למד בכל ערש"ק הלכות עדות, ואמר שידע שעפ"י התורה וההלכה הוא ראוי להיות עד כשר ונאמן לעדות שבת. הרה"צ רבי ישעיה אשר זעליג מרגליות זצ"ל בספרו "צבי לצדיק" - אור זרוע לצדיק, דף נ"ו ע"ב

האוה"ח הק' זי"ע, בדרכו לעלות לארץ הקודש, פגעו במדבר בנחש שרף ומזיק, ונבהלו בני השיירה מאד וצעקו מרה, וציוה שיירו בו חץ, וירו בו וניצולו. ובהמשך הדרך יצא לקראתם אריה טורף ושואג, וציוה אשר המה יעמדו במקומם והוא בעצמו יצא לקראתו, כשנתקרב אליו האריה הראה לו מילתו, ותיכף ברח האריה. ואמר שמי שהוא שמור ולא פגם מימיו הרי הוא נשמר מהמזיקים וחיות רעות ומכל דבר רע. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' ש"כ

הרב חיד"א היה פעם אצל רבו האור החיים הק' בסעודת רעווא דרעוין. וכשיצא וסגר הדלת התחיל לרדת גשם ולא יכל להמשיך בדרכו ועמד מחוץ לבית. כעבור זמן לאחר שכבר פסק הגשם פתח לו האור החיים הק' הדלת והכניסו פנימה. ואמר שלא הכניסו מקודם בשעת הגשם, משום שאליהו הנביא היה אצלו... וגילה לו דבר אחד מה שאמר לו תשבי זכור לטוב: "שבליל שבת קודש יאמרו" "מזמור שיר ליום השבת" בעמידה". הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' שכ"א

האוה"ח זי"ע מתחילה (כשהגיע לארץ ישראל) נסע לטבריא ונתאכסן אצל הצדיק רבי חיים אבולעפיא, וקיבלו בספ"י מאוד, ואכלו שניהם, וכשנתנו מאכל להשולחן ולא טעם האוה"ח וחיכה עליו הר"ח זי"ע שיטעום ולא טעם, והשיב האוה"ח זי"ע שהוא רואה רוח הטומאה מסבב, והענין היה שבחדר השני של הבית נפטרה המשרתת ולכך לא אכל, ולפי שהר"ח זי"ע לא הרגיש בדבר נתירא האוה"ח מן חלישות הדעת של הרח"א זי"ע ונסע לירושלים ת"ו. "כתבי רבי משה מידנער", ע' ר"ז, אות תתש"ט

מקובל בידי מאבותינו הקדושים שפעם אחת היה איש א' מאנשי שלומו של ה"אור החיים" הק' שהיה מקורב אליו והיה מתפרנס מיגיע כפו ופתאום נהפך עליו הגלגל ל"ע, ובא בקובלנא לפני מרן האוה"ח הק' זי"ע ושפך לפניו מר לבבו שבביתו עניות יהלכון וממש מחוסר לחם ר"ל, ובתחנונים ידבר רש לעשות לו טובה להעטיר בעדו ולהבטיח לו בברכה מרובה להטיב מצבו, ונכמרו רחמיו של האוה"ח

הק' עליו מאד וצעקת הדל תקשיב להושיע, וכתב פיתקא בקלף בכתב אשורית ובירכו היטב ונתן בידו של העני ואמר לו: תחזיק היטב בידך הפיתקא הזאת ותלך ישר אל הכותל המערבי ובין האבני הקודש תחפש מקום חלל מעט, שם תשים ותניח את הפיתקא ותלך לביתך ותהיה לך ישועה והאיש עשה כן וחלף הלך לו והפיתקה בידו החזיק, ובדרך הליכתו נעשה בחוץ רוח סערה עד שהשליך מעל ראשו כובע העליון, והוא לא חש לכל זה ונשאר בכובע התחתון בראשו שהחזיק בידו השמאלית ואת הפיתקא החזיק בידו הימנית והרוח סער וישא מעל ראשו גם כובע הזה ונשאר בחפוי ראש ובהתאמצו להגביה הכובע בתוך הרוח החזק הזה נפל הפיתקא מידו וישב הרוח ואיננו, ובמר ליבו חזר לבית האוה"ח הק' וסיפר לו המאורע והשיב לו: מה אעשה לך איפוא שלא אסתייע מילתא - ואח"כ מצאו ברחובות ירושלים פיתקא הנ"ל שחתום עליה "חיים בן עטר", והביאו לפני האוה"ח הק', ואז ראו שהיה כתוב בו להשכינה הקדושה בזה הלשון: אחותי רעיתי יונתי תמתי אבקשך ברחמים להשפיע פרנסה טובה לפלוני בן פלוני, וכתב וחתם שמו הקדוש הנ"ל. הגה"ק מנח"א ממזנקאטש וצוק"ל "מסעות ירושלים" ע' צ"ד

שמעתי מכ"ק אאמו"ר זי"ע עובדא דהוי אצל אור החיים הק' אשר פעם אחת בעלותו מן המקוה עמדו בדרכו כמה גויים טמאים וחשש הרה"ק שלא יגעו בו מחמת טומאתם, אמנם רגלי חסידי ישמור, ובשעה שהתקרב אליהם שמע האריך אחד מבני החבורה ואמר לחבירו בואו ונפנה הדרך ליהודי המתקרב ובא כדי שלא ילכלך ויטנף אותנו, ושמח ע"כ שבשנאתם הרבה התרחקו מעמו, ונמנע ממנו לעבור ביניהם. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג שליט"א "צאנז קלויזנבורג" ניסן תשס"ב, ע' ל"ב כשערך האוה"ח הק' זי"ע את ימי גלותו עבר באחת מארצות המערב, בערב שבת קודש ראה אחד חוטב עצים ואומר 'לכבוד שבת קודש' וידע שגרים שם יהודים, ונכנס לשבות בעיר, והתאכסן בבית הרב, בשבת אמר הרב דברי תורה בשולחנו, והעירו האוה"ח איזה תיקון לדבריו, ואמר לו הרב: חייכם שאתם רבי חיים בן עטר, כי תורה זו שמעתי משמו במתיבתא דרקיעא. הרה"ק מרדכי חיים מסלונים וצוק"ל "מאמר מרדכי" ח"ב, ע' ש"כ

הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא הפליג פעם בשבח הצדיקים ואמר: דער סאווריניער רב איז געקומען פון מח צום הארץ, דער באר מים חיים איז געקומען פון הארץ צום מח, דער אור החיים הק' איז גיווען ביידע גלייך. הרה"ק מסאווריין עבד על מוחו והשפיע על לבו, והבאר מים חיים עבד על לבו והאיר על מוחו, והאור החיים הק' היו מוחו ולבו שוים. הרה"ק מרדכי חיים מסלונים "מאמר מרדכי" ח"ב, ע' קנ"ה

...ומעיד אני באמת כי בילדותי שמעתי פה מרבני קשישאי רבני הספרדים אשר אבותם ראו וסיפרו להם כי הרב הקדוש רבי חיים בן עטר זיע"א היה פעם א' בהלולא (של רשב"י) פה עיה"ק צפת וכשעלה למירון והגיע לתחתית ההר שעולים משם אל המקדש ירד מהחמור והיה עולה על ידיו ועל רגליו וכל הדרך היה גועה כבהמה וצועק היכן אני השפל נכנס למקום אש להבת שלהבת קוב"ה וכל פמליא הכא וכל נשמות הצדיקים שמה, ובעת הלולא היה שמח שמחה גדולה והוא בעצמו שרף כמה בגדים יקרים לכבוד הרשב"י זיע"א, וגם הזקנים מהספרדים פה ידעו ושמעו זה. הגאון רבי שמואל העליר וצוק"ל ראב"ד צפת"כבוד מלכים" ע' כ"ה

שמעתי מהרב ר' ישראל נחמן זיידמן ז"ל פעם בא יהודי מארץ ישראל לעיר סלויטא, לאסוף מעות רמבעה"ן, ואשתבוחי קא אשתבח שהוא מצאצאיו של בעל "אור החיים" הקדוש. אמרו המדפיסים דשם, הצדיקים המפורסמים נכדי הרב מסלויטא, שאינם מאמינים לדבריו בזה, כי ידוע להם שהפירוש "אור החיים" הק', הי' חשוב ביותר בעיני זקנם הרב הקדוש ר' פנחס מקארעץ. וכשבא הספר לידי לראשונה לא זו מחבבו, ונישק וחבק אותו ושבח אותו עד למאוד, ואמר "רואה אני שלמחבר הקדוש הזה לא היו בנים, קיין זכרים געוויס ניט, דוכט זיך מיר אז נקבות אויך ניט. דעם גאנצן כח המוליד האט ער אפגעגעבן אויף תורה". ואם כי זקננו אמר, "דוכט זיך מיר", אבל ספיקו של זקננו - ודאי הוא אצלנו. (וחשבתי אני הקטן להוסיף ולהעיר כאן ממה שמצאתי בין כתבי אבא מארי, הרב החסיד ר' שמעיה יהודא ע"ה, שהוא מציין לר"ן פ"ב דגיטין דף י"ט, ד"ה וגרסינן תו בגמרא שם אמר ר' חסדא יכילנא למיפסלינהו וכו' ואע"ג דבלשון דלמא קא אמרינן, קושטא דמילתא הכי הוי עכ"ל). ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל "על אבותינו ועל יחוסם" ע' 126

רגיל היה הגה"ח ר' אלי' רוט זצ"ל לספר סיפור מרבינו רבי חיים בן עטר זי"ע בעל ה"אור החיים" הקדוש, בגודל מעלת אמירת ברכות בבית בקול ובכוונה, אשר היה כצוואת חייו של ר' אלי', נעתיקו איפוא כאן כתוכנו וכצורתו כפי שר' אלי' היה מספרו: האור החיים הקדוש הזדמן פעם אחת בליל הסדר לביתם של אנשים פשוטים ותמימי דרך. ההגדה נאמרה על ידם בשמחה, בחרדת קודש, בחיות ובקול רם. האוה"ח הבחין שעל פני בעל הבית זורח אור גדול, ולמרבת הפלא הרגיש שמכיוונה של בעלת הבית קורן אור גדול פי כמה. תופעה מופלאה זו אצל אנשים פשוטים, הפליאה אותו עד מאד, וביקש מבני הבית שיבארו לו פשר דבר, על מה ולמה מרגישים רוח של קדושה בבית הזה.

פתח בעל הבית פיו וסיפר לו אורחות חייהם:

מאז ומקדם הקפידו מאד בביתם לומר כל הברכות והתפילות בקול רם, בחיות ובנעימות. בסיעתא דשמיא התנהל תמיד על מי מנוחות, בשלוח וברוגע. חרף מצבם הכלכלי הקשה, שמחו בחלקם ובטחו בה'. במיוחד שבעו נחת מילדיהם החביבים ההולכים וגדלים ביראת ה' כשאיפת ההורים. למראה כל זאת נתמלא השטן קינאה, וגמר אומר להחשיך את האור הבוקע מהבית הזה. ביום מן הימים הופיע השטן בביתם בדמות יהודי עשיר ישיש שזקן לבן יורד על פי מידותיו. הוא הראה פנים שוחקות לבני המשפחה, העניק להם תמיכה חמרית ביד רחבה וסיפק את כל צרכיהם. ברבות הזמן אף החליף להם את רהיטיהם הישנים בחדשים ומהודרים. כאשר השתלט כליל על המשפחה, התחיל להטיף להם "מוסר" מדוע נוהגים הם להתפלל ולברך את הברכות בקולי קולות, שאין זה ממנהג דרך ארץ ונימוס, והרי הקדוש ברוך הוא שומע גם כשמתפללים בקול נמוך... ועוד דיבורי ארס נוטפי דבש וצופים, כאילו רק את טובתם הוא דורש. בעל הבית, כאמור, יהודי תמים וישר-דרך, כשראה לפניו יהודי "תלמיד חכם" נשוא פנים ובעל חסד, שהציל אותם מחרפת רעב, מדבר דברי "טעם", החל אט אט להשמע לו, תוך שהרשע הזה ממשיך להשפיע עליו טובו וחסדיו, ואף סייד וכייר את ביתו, ותוך כדי כך צינן את רוח ההתלהבות לאבינו שבשמים ששרר בבית זה. האשה, בעלת הבית, שהיתה אף היא תמימה, נענתה בתחילה גם היא לדברי הזקן הממרא, שחלחלו בהם כארס של עכנאי. אולם, לא עבר זמן רב והאשה הכשרה התחילה להרגיש ברוח הזרה הנושבת בביתה מאז שקבע הזקן האשמאי את משכנו אצלם: יותר ויותר הבחינה בקלות ראש שחדרה לבית שהיה עד הנה מלא ביראת ה'.

כל סיפוקה היה מאז ומקדם בשמעה את צאצאיה מברכים בקול נעים, לומדים ומתפללים בחשק, שהיו לה למשיב נפש ולמרגוע מטרחותיה הקשות, ועתה ירד המצב פלאים. אמנם היתה רווחה גשמית בבית, אולם אותה רוח צהלה ושמחה רוחנית נעלמה ואיננה, ואת מקומה תפסו האדישות והקריירות הגובלת בקלות ראש. היא פנתה לבעלה בלשון נחרצת שאינה משתמעת לשתי פנים, שרצונה שהמצב בבית יחזור לקדמותו כפי שהיה. היא חשה בהתדרדרות רוחנית בעטיו של אותו זקן, ואין היא יכולה לעבור לסדר היום עד שישתפר המצב. בעל הבית שוכנע מיד מדבריה הברורים של רעייתו, אך מה יעשה, וכיצד יוכל למרוד במיטיבו ובאיש חסדו? האשה ענתה ללא היסוס, שהיא מוותרת על כל טובותיו של הזקן המשונה עדיף לחיות בעוני ובדחק, אך בה' חלילה לא למרוד. גם בעל הבית, שהיה ירא את ה' מנעוריו, הסכים לדברי אשתו שיצאו מלבה הטהור, ומיד כשבא הזקן טעון במתנות כדרכו, לא קבלוהו עוד בסבר פנים יפות, והודיעו לו חד משמעית שאין הם מוכנים יותר להשמע אליו ולמזימותיו. בלשונו החלקלקה התחיל הלה לנסות לפתותם ולהסביר להם כי הם הורסים במו ידיהם את עתיד ילדיהם המחוננים בהנהגתם המוזרה, אולם דבריו כבר נפלו על אזניים בלתי קשובות... לא ולא! הם לא הסכימו יותר לקבל ממנו להרוס את חינוכם הטהור של ילדיהם... בראותו שטרפו עומד להשטט מידי, החל לזעוק עליהם ולאיים כי אם לא ישמעו לו, יטול בחזרה את כל הטובה שהשפיע עליהם... בקלות ויתרו על כל טובותיו, והודיעו לו שיראת השמים של בניהם שוה בעיניהם יותר מכל מתנותיו.

בועם נטל את שלו ועזב את הבית בטריקת דלת, כשהוא מותיר אחריו משפחה עניה ללא "גואל ומיטיב" אך חדורה יראת אלקים טהורה. אט אט חזרו ההתלהבות והנעימות ואמירת הברכות לבית הדל והמאושר, וברכות המזון בקול ובכוונה בקעו שוב מן הבית. או אז ידע האור החיים הקדוש מדוע מלא הבית אורה, ובמיוחד חלקה הרב של האשה הצדקנית הזאת בהעלאת האור בבית. "איש חסיד היה" (ירושלים תשס"ב) ע' שמ"ה

...הצדוקים ע"י שכפרו בתורה שבע"פ ירדו עשר מעלות אחורנית ונתפרדו ונתפזרו עם ישראל בכל העולם, והחברה שלהם בטלה ונתמעטה ונתפרדו כל פועלי און, בכח עם ישראל המאמינים, ובכח ממשלת האומות שראו בהם שהם עם של שקר, אינם לא יהודים ולא ארמאים, כי ידוע זאת בסדר הדורות לעם ישראל, ונשאר מהם מתי מעט. וידוע זאת המעשה המפורסמת מאור החיים ז"ל שבזמנו הי' להם בית הכנסת בירושלים, ופעם אחד רצה לכנוס לביהכ"ס שלהם לראות מה הם עושים שם וכשהגיע למפתן הרגיש שספר הרמב"ם מונח תחת המפתן, כי הרמב"ם ז"ל ביאר ענינם הגרועים מאד שאמר עליהם על החברה הזו שכפרו בתורה שבע"פ והחזיקו בתורה שבכתב, אמר עליהם שמה שהחזיקו בתורה שבכתב מפני שידעו שהחברה שאין לה דת מפזרת את הנקבצים וכ"ש שלא תקבץ את הנפזרים ע"כ החזיקו בתורה שבכתב כדי שיוכלו לפרסם כפי רצונם וכפרו בתורה שבע"פ, לכך הניחו את ספר הרמב"ם תחת המפתן, וקלל אותם האוה"ח שלא יהיה להם מנין בירושלים ולא יהי' להם כ"א ט' גברים. הרה"ק הרמ"ח מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" ח"א, ע' רי"ב [ועי"ש ח"ב, ע' שכ"א, שמאז אותו מעשה לא היה ל'קראים' מנין בירושלים].

הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זי"ע אמר שהבעש"ט היה עמוד העבודה והאוהחה"ק היה עמוד התורה. שמעתי מפי כ"ק מרן אדמו"ר ה"עקבי אבירים" מסאדיגורא זצוק"ל

...ורבינו הקדוש אור החיים אמר עליו מרן הבעש"ט, שנשמתו מרוח דוד של אצילות, ובכל לילה שמע תורה מפי הקדוש ברוך הוא, ורוב קדושתו אי אפשר לכתוב, והיה מיורדי המרכבה וגילוי נשמות ומדריגות רוח הקודש באמת, ומרן הקדוש (הבעש"ט) היה נפש דוד דאצילות והיה רוצה שיתקשרו ביחד: נפש רוח ויתגלה הנשמה ויחיה דאצילות ויחיה הגאולה האמיתית ושאל אותו (את האוהה"ק) ע"י גיסו הקדוש ר' גרשון מקיטוב אם אפשר שישע לירושלים ויתראה עם הקדוש (האוה"ח) פנים בפנים, והשיב (האוהה"ק) שיעיין ויכתוב בעת שרואה את צלם דמות תבניתו (של האוהה"ק) בעולמות עליונים, אם הוא רואה את כל אבריו ודיוקנו, אם לא, והשיב מרן הקדוש (הבעש"ט) שאינו רואה את עקביו ואמר הקדוש (האוה"ח) שלא יטריח את עצמו כי לחינם יהיה טרחתו ומרן (הבעש"ט) לא השיג האגרת הזאת, ומסר נפשו ונסע בימי החורף, ובחג הפסח היה בעיר סטאמבול, ושם עשה נוראות ונפלאות, עד שנשמע בבית הקיסר, והיה מה שהיה, והוצרך לברוח בספינה, ואמרו לו מן השמים שיחזור ולא רצה, ולקחו ממנו כל המדריגות, אף תורתו ותפילתו, שלא ידע לומר ברוך בתוך הסידור, שלא הבין האותיות ואמר מה בכך אסע עם הארץ ובור אל הצדיק אור החיים לארץ הקדושה, וקיבל הכל עד שנשברה הספינה, ובתו הצדקת אדל טבעה בים, וצעקה אבי הרחמן היכן אתה שאין אתה רואה בצרתי, ומרוב צערו וצרתו, וגם שנסתלקו ממנו המדריגות וכל הקדושה, בא אליו הס"מ ימ"ש, ואמר לו מה שאמר, וכשראה צרתו צרה גדולה שבא נפשו עד שאול, אמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, רבון העולמים אני חוזר לביתי, ותיכף בא אליו רבו המובהק אחיה השילוני הנביא, והראה לו היכן היה, וברגע הביאו בחזרה לאיסטאמבול ומשם נסע תיכף לביתו, ומזה תראה גדולת רבינו הקדוש אור החיים, ומתוך ספרו ניכר אורו וגדולתו.

[וז"ל הגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש וצ"ל בהגש"פ שער יששכר דף י"ח: ידוע המעשה מרבינו הבעש"ט הקדוש זי"ע בעת נסעו לאה"ק, ומשמים עכבוהו בדרך, כנראה וכנודע מסה"ק מפני שהיה חלק מנפש דוד וכשהיה מצטרף בעיר ה' שמה בירושלים תובב"א עם רבינו בעל אוה"ח הק', שהיה ג"כ חלק מנפש דוד, אז היה הגאולה השלימה, ומפני שלא רצו אז מן השמים, תפסוהו ליסטים (בין כמה הרפתקאות דעו עליו) וקשרו ידם ורגלם אותו ואת החסיד ר"צ סופר שהיה עמו, ומפני גודל הצרה וחלישות הדעת נטלו מרבינו הבעש"ט כל מדרגותיו ולא היו לו מוחין כלל, ושאל אותו ר"צ סופר: רבי עד כאן, ולא יוכל להושיע להנצל מהרוצחים האלו, והשיב הבעש"ט כי שכח הכל אז מרוב הפחד ומבוכה, והתחיל ר"צ להזכירו עפ"י פקודתו אל"ף בי"ת גימ"ל וכו', ורבינו הבעש"ט הגיד אחריו, ונתלהב באש לוהט כדרכו באומרו והזכירו אותיות התורה, ועי"ז נתקו מותרות קישוריו והגולנים ברחו וחזרו לו המוחין ומדרגותיו הקדושים.. "נתיב מצוותיך" (קאמארנא) נתיב אמונה שביל א'-אות ט'

בשבוע האחרון לפני הסתלקותו לבש האור החיים הק' בגדים חשובים ביותר, ואמר לתלמידיו: בואו ונצא לקראת משיח, לאחר זמן פשט את הבגדים, ונענה: שכעת היה העולם מחצה על מחצה והיה קרוב לביאת הגואל, אבל כרגע נכשל עשיר אחד באיסטנבול בעבירה מגונה והכריע את כל העולם, ובשנה זו נסתלק האוה"ח הק'. "מרן הרמ"ח" (סלונים) ע' רפ"א, אות פ"ד

סיפר הרה"ק ר' יחזקאל משינאווא וצל"ה: הה"ק והטהור נורא ונשגב רבי חיים בן עטר וצללה"ה בעל אור החיים הקדוש, היה לו שתי יבמות, ולפני פטירתו בכו היבמות לפניו שיגיד להן עצה ממה שיתפרנסו אחרי פטירתו ואמר להן: הנה אני נותן לכן את התפילין שלי, ואחר פטירתי תפרסמו

בכל המקומות שמי שרוצה להתפלל בתפילין שלי יבוא ויתפלל ועבור זה ישלם כל המתפלל סכום מסוים, ומזה תתפרנסו, אבל דבר אחד אני מזהיר אתכן מאוד מאוד שתשגיחה שכל מי שישם התפילין בראשו ח"ו מלדבר דיבור של חול כשהתפילין בראשו כי קדוש הם ובדיבור הקל יחללו ח"ו את קדושתן והאותיות שבפרשיות תהינה פורחות באויר ויפסלו התפילין תיכף. וכן היה: אחר הפטירה הכריזו בכל תפוצות ישראל כרוז הנ"ל ובאו הרבה אחב"י בהשתוקקות רב להתפלל בתפילין הקדושים הנ"ל ומזה התפרנסו האלמנות הנ"ל, ופעם אחת בא סוחר גדול והתפלל בתפילין הנ"ל, ופתאום בא אדון אחד נשוא פנים ואמר שיש לו לשאול דבר נחוץ מאוד מהסוחר הנ"ל ואין יכול להמתין עד אחרי התפילה כי הוא איך לדרכו, והנה היבמות הנ"ל שמרו תמיד על הפתח שלא להניח שום איש להכנס לביהמ"ד בשעה שהניחו את התפילין רק הוכרחו להתפלל בהתבודדות כדי שלא יהיה אפשר להם לדבר דיבור של חול בתפילין, והנה אותו האדון בא בחיפזון גדול ונכנס בלי נטילת רשות והיבמות העלימו עיניהן כרגע, ודיבר עם הסוחר הנ"ל איזה דיבורים, ובתוך כך באו היבמות וצעקו ככרוכי צעקה גדולה האיך עשו הדבר הרע הזה לדבר בתפילין הקדושים הללו, אח"כ בדקו את התפילין ומצאו שאין בהם אותיות כי פרחו לעילא, והיה לפלא, זי"ע. אנשי ירושלים שהיו על הציון הקדוש של האור החיים וצללה"ה אמרו לי ששתי היבמות מונחות אצל קבר האוה"ח הק' וצללה"ה אחת מימינו ואחת משמאלו. "דברי שלום" (סטראפקוב) ע' קס"ו

בתולדות אוה"ח להרב ראובן מרגליות פ"ט ציין על הנאמר בפי הבריות שרבינו רמז (דברים י"ג, י"ד) כי משיח ה' שמו חיים והוא כשמו, ועי' בהערות שם שציין לספה"ק בית אהרן לכ"ב תמוז ביאור הדברים: "וצדיק אחד אמר שר"ת חיי"ם חזקיה ינון ינאי מנחם וזה כהשמות שנוכרו על משיח בגמ' סנהדרין צ"ח ע"ש. ויש לציין כי בהדיבור למעלה באותו הפסוק בסוף ד"ה ובדרך רמז, כתב רבנו ואמרו בארצך להעיר כי הורתו ולידתו בארץ ישראל הקדושה עכ"ל, ואולי נתכוון להורות כי לא חושב שהוא יהי משיח שהרי הוא נולד בחו"ל. רבי ברוך שמעון שניאורסון וצ"ל "ברכת שמעון" (ירושלים תש"ן) ח"א, עמ' ת'

גם סיפר ששאל הרה"ק רבי גרשון קיטיווער את האור החיים על תלמיד אחד משיבתו שראהו שלא היה הגון אז, והשיבו אוה"ח כך דרכנו לקרב רחוקים, גם דיבר מרן אז מענין הכתוב באוה"ח ואולי יאריך ה' את הזמנים לימות המשיח, שיאריכו זמני הימים לקיים שמחנו כימות עינינו ביתר שאת וכו', וסיפר מרן שמדפיס אחד שהיה שמו אשר והשמיט בדפוסו תיבות "ושמו חיים" שכתוב בס' אוה"ח על המשיח, ואחר כך נכשל המדפיס והדפיס במקום "אמן מאיש אחר", "אמן מאיש אשר" [ועיין בספר "יד אוה"ח" ע' נ"ח הערה 111 שהרה"צ אדמו"ר מסקווירא וצ"ל אמר בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שאמר על זה (תהלים נ"ה) שלח ידיו בשלומיו, שפגע (המדפיס הנ"ל) בכבוד אחד משלומי אמוני הצדיקים, ובזה חילל בריתו, שנתגלה לקלון, בחילול הברית, בפרשת סוטה]. "זכרון טוב" (נעשחזי) ע' 14 אות ח'

בהלווייתו של הגאון רבי דוד שפרבר וצ"ל, בראשוב, סיפר הגאון רבי בנימין מנדלזון וצ"ל, רבה של קוממיות, לרבינו (כ"ק מרן אדמו"ר ה"לב שמחה" מגור וצוק"ל), כי הרב המנוח, היה בשחרותו חשוך-בנים, וכאשר הזכיר את עצמו לפני הרה"ק בעל ה"אמרי יוסף" מספינקא וצ"ל, ציווה עליו ללמוד בכל יום קטע מסויים ב"אור החיים" הקדוש, והוא אכן נושע. אולם, לימים, נשכח מן הרב המנוח הקטע אשר נצטווה ללמוד, ועד סוף ימיו לא יכול היה להיזכר בו.

נענה רבינו ואמר: "כל ספר ה'אור החיים' הקדוש מסוגל לזה שהרי לבעל ה'אור החיים' לא היו ילדים, ועל כן הטמין את הכוח לכך בספרו הקדוש" (מעדות הרב מאיר זילברשטיין ור' שמשון לנדסברג). "לבם של ישראל" ח"ג, ע' ל"ו

הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זצוק"ל אמר בשם חותנו הרה"ק מרוזין זצוק"ל, שכשאמר הרה"ק האור החיים זצוק"ל המאמר "השכל מושכל" בפרשת אחרי הי' לו עשרה פעמים מסירת נפש... [מפי כ"ק מרן אדמו"ר (מסקווירא) שליט"א] "מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' רנ"ד

שמעתי מפי חותן אדמו"ר (שליט"א) הרה"ק רבי ישראל שלום יוסף זיע"א ממעז'בוז' - הרה"ק רבי יעקב שמשון חודורוב מבאהפלי זיע"א שסיפר ששמע מפי אבי זקיניו הרה"ק רבי פינחס מסלאוויטע זיע"א אשר הרה"ק הר' צבי בן הבעש"ט הק' זיע"א היה לו איזה זמן נפילת המוחין מאוד, ונסע אז לכמה צדיקי זמנו מתלמידי הבעש"ט הק' ונתנו לו עצות לזה ולא הועילו, ואח"כ בא אל הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זיע"א ונתן לו ג"כ עצות ולא הועילו, ואמר הרה"ק הר"פ מקאריץ זיע"א להרה"ק הרב משפטיווקיע זיע"א אשר כפי הנראה יש לו להרה"ק רבי צבי הנ"ל הנפילת המוחין מחמת שהוא בע"ח גדול ולכן מהנחוץ לנו ליסע בשבילו ולאסוף לו סכום מעות, וכן עשו שנסעו שניהם ואספו לו סכום גדול ונכבד וכן חזר להמוחין דגדלות כבראשונה...

גם סיפר חותנו של אדמו"ר (שליט"א) שגם זאת הוא שמע מפי אבי זקיניו מסלאוויטא, אשר בעת שנסעו הרה"ק הר"פ מקאריץ עם הרה"ק משפטיווקיע לאסוף המעות בשביל הרה"ק הרה"צ הנ"ל באו לאיזה קרעטשמע [בית אכסניא], וכאשר אך נכנסו להקרעטשמע אמר הרה"ק הר"פ להרה"ק משפטיווקיע אשר הוא רואה שם איזה אור גדול, והתחיל הרה"ק משפטיווקיע לדבר עם הבעה"ב אפשר הוא אדם גדול וראה אשר הוא אדם פשוט, והתחיל לחקור אצלו אולי יש לו איזה ספרים בביתו, וראה שיש סידור פשוט בלא שום פירוש וגם תהלים בלא שום פירוש, ואח"כ שאל אותו על חומש ואמר לו שיש לו חומש, ונתן לו וכאשר פתח את החומש ראה שהוא עם פירוש אוה"ח הק' אשר עדיין לא נגלה אז הפירוש הזה בעולם, והראה הרה"ק משפטיווקיע את החומש עם פירוש האוה"ח לעיני קודש הרה"ק הר"פ ואמר אשר ע"ז היתה מחשבתו הק' בעת אשר אמר שרואה אור גדול. וגם אמר הרה"ק הרב הנ"ל אשר הוא רואה בהפירוש הזה שבעל המחבר היה מחשוכי בנים מחמת שרואה אשר כל הכוח המוליד שלו מסר בתוך הפירוש, וגם סיפר חותן אדמו"ר שהוא בעצמו ראה את החומש הנ"ל אצל אבי זקיניו מסלאוויטא שנפל לו בירושה והיה חביב אצלו מאוד. מכת"י אחד מחסידי הרה"ק רבי ישראל שלום יוסף ממעז'בוז' "כרם בית ישראל" ע' קמ"א

הרה"ק מרוזין זיע"א מצא פעם את חתנו הרה"צ רבי דוד הלפרין זצ"ל סמוך לנשואיו, שאומר וזה"ק, ושאלו: 'האם אתה אומר זוהר?' השיבו חתנו: 'אומרים כי הזוה"ק מזכך את הנשמה'.

"הרי כתוב כי אם האדם חוטא מסתלקת הנשמה, אם כן את מי הוא מזכך?" - שאלו הרה"ק.

"אם כן מה העצה?" - שאלו חתנו. "למד אור החיים הקדוש, שהוא מזכך את הנפש והרוח, ממילא תחזור הנשמה" - ענהו חותנו. כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויז'ניץ זצוק"ל "מאירי החיים" ח"ב, ע' נ"ג

מרן (הס"ק ה"אהבת ישראל" מויז'ניץ זיע"א) זיע"א היה מקפיד ללמוד את ה"אור החיים" הקדוש על הפרשה כל שבוע. כאשר לא הספיק לסיים את כל הפרשה, המשיך ללמוד אותה בשבוע הבא, בכל אופן

השתדל לסיים בסוף השנה את חמשת חומשי תורה. בחומש אשר בו למד, ציין בצדו מראי-מקומות של מאמרי חז"ל המוזכרים באוה"ח"ק (אצל כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ שליט"א נמצא אחד החומשים האלה). הרה"ח ר' נתן אלי' רוט ז"ל "קדוש ישראל" (ב"ב תשנ"ב) ח"א, ע' ק"ח

נגלה בו (בכ"ק אדמו"ר מסקווירא זצוק"ל) מילדותו הקשר הנפשי לספר "אור החיים" הקדוש. מגיל שמונה למדתי בעצמי מידי שבוע את כל פירושי ה'אור החיים' הק' על הפרשה", אמר והוסיף: "ואת פירושו הק' על 'תורת כהנים' אכן קשה היה להבין לאשורו בילדות, אך גם על קטעים אלו עברנו" (בלשונו: "מ'האט עס דורך געשטיפט"). [מפי כ"ק מרן אדמו"ר (מסקווירא) שליט"א]

שח לימים כי מיום עמדו על דעתו הוגה בספר אוה"ח הק' ו"כל זמן שממשמשים בו - מוצאים בו טעם אחר". מפליא היה לאמור כי "כל היהדות כולה 'מונחת' וגנוזה בתיבה אחת מספרא קדישא הדין...". ("... דאס גאנצע אידישקייט ליגט אין איין ווארט פון אור החיים הקדוש...") ואף המליץ לימים למחנכים ומדריכים שהתעסקו עם הצריכים חיזוק ביראת שמים - שיהגו עמם באוה"ח הק' ובאורו יראו אור.

[אמר המלקט: ע"ע בקונטרס 'תולדות יעקב יוסף' (סקווירא) ע' כ"ב, שהרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע אמר איך אפשר לראות - האור החיים - (היינו ה"אור" של ה"חיים") אם אין לומדים אור האור החיים].

[מפי הרה"ח ר' יודא ליכטער הי"ו ששמע מפ"ק את האמור בקטע זה אודות האוה"ח הק'. ואירע פעם שמישהו הורה לבחור שמוטב לו להגות בגמרא בליל שבת קודש ולא באור החיים הק' - והגיב על כך רבינו: "וכי מנין יודע כי זה מה שטוב עבורו?" (מפי כ"ק האדמו"ר מראחמסטריווקא ב"פ שליט"א)]. "בקדושה של מעלה" (שיכון סקווירא - תשס"ב) ע' פ"ד

בשנת הסתלקותו של אדמו"ר הזקן (הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זי"ע) שאני נקרא על שמו, בא להוסיאטין יהודי אחד שחיבר פירוש לאוה"ח הק' וביקש להכנס לכ"ק ולקבל הסכמה על ספרו. המשב"ק ר' דוד שוואגר עיין בפירוש ומצא חן בעיניו, והביאו לפני כ"ק ענה ואמר: פירוש על אוה"ח? אף פירושה של מילה אחת אינו יודע. ליפא שוואגר רבי מרדכי שרגא בוימינגר "כרם בית ישראל" ע' כ"ח 17

היתה לו להגאון רבי שמשון אהרן פולנסקי מטפליק זצ"ל זיקה יתירה לבעל "אור החיים" הקדוש, אשר ידע אותו בעל-פה, ולימד ברבים חומש ואוה"ח בלילות ששי בביהכ"נ "בית יעקב" בשכונת בית ישראל שנים ארוכות, הוא קורא מזכרונו כמתוך הספר והקהל מקשיב כשהם מעיינים בפנים... כל אימת שפנו אליו להתפלל בעד חולה, וכיוצא, היה עולה אל קבר האוה"ח בהר הזיתים ושופך שיח. וכאשר היו מבשרים אח"כ בשורה טובה, שנשתפר מצב החולה, או ישועה כי באה, היה אומר: "ראו כמה גדול כוחו, הכל בזכות האור החיים הקדוש.. "הרב אהרן סורסקי "מרביצי תורה מעולם החסידות תשמ"ט ח"ז, ע' צ"ד

החסיד הישיש רבי משה בטלן ז"ל, שהיה מקורב מאד לרבינו (כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מגור זצוק"ל) זי"ע ידע בע"פ את ה"אור החיים" הקדוש על התורה. יעץ לו רבינו שילמד ג"כ רמב"ן לחומש, בהוסיפו, שאחרי שילמד רמב"ן, ייטיב להבין את ה"אור החיים" (מעדות הרב אליהו פישר) - "פאר ישראל" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' קט"ז

מרגלא בפומיה (של הרה"ח רבי משה שלמה ווייס - רבי משה גבאי - ז"ל) לומר אשר לכל תורת החסידות קיים מקור קדוש בספר אור החיים הק', ואין לך אמרת קודש מבית היוצר של צדיקי החסידות לדורותיה וענפיה - שאינה מרומזת כבר בדברי האור החיים הק' (מפי הרה"ח ר' מנחם הכהן אינבנובי שיחי' מחצור הגלילית). - "בקדושה של מעלה" (שיכון-סקווירא תשס"ב) ע' רנ"ח

פעם אחת חלה בנו של הרז"ל (הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע), וקיבל על עצמו ללמוד בכל יום דף מהאורה"ח בחומש הגדולים דק' זאלקאו. "אמרי פנחס" (קאריץ) ע' קס"ו, אות ע"ב

פעם אחת סיפר (הרה"ק ר' דוד משה מטשורטקוב זצ"ל) שאביו אדמו"ר הקדוש מרוז"ן זצוק"ל אמר שכמו שבדורות הראשונים היה הזוהר הקדוש מסוגל לטהרת הנשמה, כן בזמן הזה מסוגל לימוד האור החיים הק' על התורה לטהר את הנשמה וסיים אדמו"ר (מטשורטקוב) זי"ע שמאותה הזמן ששמע זאת מאביו זי"ע נעשה אצלו כחיוב ללמוד בכל שבוע את האור החיים הקדוש על הפרשה (ומובא בהערה שהאדמו"ר מקאפיטשניץ זי"ע סיפר כי בכל ליל שבת קודם עריכת השולחן למד אדמו"ר רד"מ מטשורטקוב זי"ע כל פירוש האור החיים הק' על סדר הפרשה של אותו שבוע, וכפי אריכות פירוש האוה"ח על הסדרה, ידעו החסידים באיזה זמן יכנס הרבי לעריכת השולחן). [ועיין בס' "יד אוה"ח" ע' שכ"ז מה שמביא מאדמו"ר מראחמיסטריווקא-ארה"ב שליט"א בשם הרה"ק מרוז"ן זי"ע שאוהה"ק הוא ספר הראשון של חסידות שחסידי צריכים ללמוד]. "דברי דוד" (טשורטקוב) ע' קנ"ט

מין אדה"ז (הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע) היה מקפיד לסיים בכל שבוע את פירוש האוהה"ק על הפרשה ולא היה מבדיל במוצ"ש רק אחר שסיים את כל ה'אור החיים' על הפרשה, ואירע פעם באיזה שבת שהיה הרבה 'אור החיים' ולא הספיק לגמור במשך השבוע ואחר מעריב של מוצש"ק התיישב ללמוד בביתו עד שגמר והקהל הוכרחו אז להמתין כשעתיים עד שסיים ואז שמעו ממנו הבדלה.

[כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא (שליט"א) (זצ"ל) ששמע מזקיניו אדמו"ר ר"ד זיע"א, ומסופר שגם בניו הק' של מרן אדה"ז המשיכו והתנהגו בזה כמותו, ואף בנותיו של מרן תפסו מנהג אביהם והיו לומדות אוהה"ק והקפידו לסיים בכל שבוע ושבוע]. והיה מנהגו בקודש שתיכף אחר ההבדלה החל ללמוד את פירוש האוה"ח הק' על הפרשה הבאה. [כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א ארה"ב ששמע מזקיניו מרן אדמו"ר ר"ד זיע"א] "מעייני הברכה", אדר תשס"ג, ע' כ"ב

אני יוסף אחיכם אשר מכתם אותי מצרימה. האור החיים הקדוש כתב על זה פירוש שסמך ליה "אחיכם אשר מכתם" שאפילו בזמן המכר לא כהתה עין האחוה ממנו (מיוסף). והרה"ק ר"י מזאלאטשיץ זצ"ל אמר בשם מרן הרה"ק מלעכאוויץ זצ"ל שגם להאוה"ח הק' היתה מדה זו (מדה זו של רחמנות ואחוה במדה כ"כ גדולה אפילו למי שעושה לו רעה) כי אחרת אי אפשר לומר פירוש זה [ועיין בספר "יד אוה"ח" ע' שכ"ז מה שסיפר כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא-ארה"ב שליט"א, שהרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע אמר שהענין שהרה"ק מלעכאוויטש אמר המאמר הנ"ל כי גם לו היה המדה הזאת]. "בית אברהם" (סלונים) ויגש, ע' ע"ב

בשעה שהערביים כבשו את העיר העתיקה וניפצו מצבות של הרבה קברים בהר הזיתים, וכל הקברים וגם קברו של הרש"ש ושאר צדיקים היו מגולים, ואכן ראיתי את ראשו של הרש"ש והיה שלם, אבל

כשהגיעו לצינו של האור החיים הק' נהפך הטורקטור כמה פעמים ונהרגו שמה ארבע עשרה ערביים והוכרחו להשאירו בשלימות. כ"ק מרן אדמו"ר משומרי-אמונים צוק"ל "אמרות טהורות", תמוז תשס"ז, ע' ל"א ת"ח חשוב שלא זכה לזש"ק, נדר על קבר ה"אור החיים" הק', שאם יוולד לו בן זכר יקראנו חיים על שמו, ואכן נפקד לטובה. לפני לידתו נפטר סבו של הת"ח - יהודי חשוב. נכנס הת"ח אל גיסי הרה"ק מבעלזא לקבל עצתו, אם לקרוא לילד הנוול בשתי שמות של האוה"ח ושל סבו, ענהו גיסי הרה"ק מבעלזא זיע"א: 'האוה"ח הק' היה מלאך ולא נותנים שם משותף אחרי מלאך ואחרי בן אדם! רבי יוסף ליברמן "עולם החסידות"

גדולת נשמתו

החיד"א ז"ל (מערכת גדולים אות מב) **כותב על האוה"ח הק' "עיר וקדיש מק"ק סאלי, ובא לעיה"ק ירושלים ת"ו סוף שנת תק"ב, ואני הצעיר זכיתי והייתי בישיבתו הרמתה, ועיני ראו גדולת תורתו עוקר הרי הרים, וקדושתו הפלא ופלא. ולפי דורנו היה לב הרב מבעית בתלמוד, והיה כמעין המתגבר. והן בעון הדור כמעט שכ"ב ובחודש תמוז תק"ג עלה לשמים, בן מ"ז שנה, זלה"ה. וחיבר: חפץ ד', ראשון לציון, אור החיים, פרי תאר. וחכמתו ניכרת מספריו. אך זה אחד מעשרה מחכמתו, ורוחב לבו וחורפתו הפלא ופלא, וחופף עליו כל היום סדר קדושה והבדלה מעניני עוה"ז ורבו עוזו נוראותיו".**

וראה זה דבר נפלא. שעל אף גודל קדושת ספריו הקדושים של האור החיים הק' [ועיין שו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' ק"ה) שדן מלמד שהכחיש את רוח הקודש של הספר אור החיים - לאפיקורס ר"ל. ובאמת גם המחבר בעצמו מעיד בריש ספרו "נפתחו השמים ואראה מראות אלקים בורא קצות הארץ"], והחיד"א ז"ל בעצמו משבח כ"כ את ספריו הק' וכותב ש"חכמתו ניכרת מספריו" (ועיין עוד מש"כ החיד"א שם בערך דרשות הר"ן ד' אות מב), מ"מ כותב על ספרו אור החיים (מערכת ספרים א אות נד) "פירוש התורה להרב המופלא חסידא קדישא מ' חיים נ' עטר, ונדפס בוויניציה סביב לחומש עם תרגום ורש"י. ושמענו כי עתה בפולוניה הם מחשיבים אותו הרבה, ונדפס עוד שני פעמים. ונתעורר זה ע"י שהרב החסיד הקדוש מהר"י בעל שם טוב הגיד גדולת נשמת מהר"ח הנזכר". הרי שעל אף גדולתו של האור החיים הק', תולה החיד"א ז"ל פרסום הספר במה שהגיד אודותיו מרן קודש הקדשים הבעל שם טוב זי"ע ועכ"י.

[אגב, ראה במסעות ירושלים אודות מה שאמר כ"ק אא"ז אדמו"ר (ה"מנחת אלעזר) זי"ע בשם הגה"ק משינאווא זי"ע, בענין שהאשכנזים מחשיבים את האור החיים הק' יותר מאתב"י הספרדים, והוא מחמת עדותו של מרן הבעש"ט זי"ע (והנה כשיצא לאור ספר מסעות ירושלים, היו מחשובי רבני הספרדים שעיררו על דברים אלו, וראו בזה פגיעה בכבודם. והיה אז להרה"ח רבי משה גאלדשטיין ז"ל (מחבר הספר) חילופי מכתבים עמם בענין זה, והדברים באו אח"כ בדפוס, ואכמ"ל). ויש להעיר, שמלשון החיד"א ז"ל "הם מחשיבים אותו הרבה, ונתעורר זה ע"י שהרב החסיד הקדוש מהר"י בעל שם טוב הגיד גדולת נשמת מהר"ח הנזכר", יש קצת סמך לדברים הנ"ל שאמר כ"ק אא"ז זי"ע בשם הגה"ק משינאווא זי"ע, וד"ב].

והנה במה שכותב החיד"א ז"ל "שהרב החסיד הקדוש מהר"י בעל שם טוב הגיד גדולת נשמת מהר"ח הנזכר", מציין המו"ל בגליון השם הגדולים, מספר שבחי הבעל שם טוב, שכתב "וראה זה דבשנת תק"ג פ' פנחס בש"ק בסעודה ג' שהיה מאריך בשלחנו, אמר הרה"ק מהר"י בעש"ט זי"ע להמסובין,

כמדומה היום כבה נר המערבי. ואחר הבדלה שאלו תלמידיו כוונתו בזה, אמר להם, שהאור החיים נסתלק באותה שעה, משום דיש סוד אחד בנטילת ידים שאין מוסרין אותו רק לאחד בדור. ועד היום היה ביד האור החיים, וכעת נתגלה לו סוד זה, ומזה נודע לו שרבינו חיים אינו עוד בחיים. והיה זה במוצש"ק ט"ו תמוז תק"ג.

מקובל אצל חסידים עוד ספורים וענינים שיש בהם לבאר כוונת מרן החיד"א שהבעל שם טוב זי"ע הגיד גדולת נשמת האור החיים הקדוש. אבל נראה יותר שקאי על מה שכתב בספה"ק נתיב מצותין לזקיני הגה"ק מהרי"א מקאמארא זי"ע, ש"מרן הבעש"ט אמר עליו שנשמתו מרוח דוד של אצילות, ובכל לילה שמע תורה מפי הקב"ה, ורוב קדושתו אי אפשר לכתוב, והיה מיורדי המרכבה, וגלוי נשמות ומדרגת רוח"ק אמת. מרן הקדוש הבעל שם טוב זי"ע היה נפש דוד דאצילות, והיה רוצה שיתקשרו ביחד נפש רוח, ויתגלה הנשמה וחיה דאצילות, ויהיה הגאולה האמתית", עכלה"ק. וזהו שרבינו הבעש"ט הגיד גודל נשמתו של האור החיים הקדוש אדמו"ר ממונקאטש שליט"א "עולת שבת" ע' רמ"ב.

מטהר הנשמה

בכדי לטהר הנשמה במילים הקדושים תלמוד אור החיים. שצדיקו של עולם מרוזין זיע"א אמר שאור התורה שבזוהר ישנו גם באור החיים ומטהר הנשמה, אבל יותר קל להבין קצת ובמילא זה נכנס יותר אל לב ומוח. "ברכת אברהם" (סלונים) ח"ב, מכתבי קודש, ע' שי"ח

אור החיים

וקראתי שם החיבור אור החיים, כי תורה נקראת אור דכתיב כי נר מצוה ותורה אור, ולפי שיש כמה דברים שיתייחס להם אור הנר ואור השמש והירח והכוכבים, לזה ציינתיהו אור החיים, שם זה מיוחס לבורא עולם הנקרא חיים דכתיב ומלך חיים, ולתורה שנקראת חיים דכתיב תורת חכם מקור חיים, ולצדיקים הנקראים חיים דכתיב ואתם הדבקים וגו' חיים כולכם... עבד ה' עבד תורה עבד ישראל חיים בן לא"א החכם השלם כמוהו"ר משה נ' עטר זלה"ה בסוף הקדמתו לספרו אוה"ח הק'

שם הוי' על ציונו הק'

בשעת המלחמה כשעמד היטלר ימ"ש להיכנס לארץ ישראל והכריז שתוך עשרים וארבע שעות יפלוש לארץ ישראל, ואאמו"ר זצוקלה"ה שלח אותי יחד עם עוד שליח לומר לגאב"ד ירושלים מהרי"ץ דושינסקיא צוק"ל שיכריזו יום תפילה בט"ו תמוז אצל ציונו של האור החיים הק', ולעורר רחמי שמים כי המצב היה איום ונורא לאחר שהכריז שיכנס לארץ ישראל ועלול להפיק זממו ח"ו בתוך יומיים בעזרת הערביים, והיה יודע כי היסוד של כלל ישראל הוא הכותל המערבי והיה אומר שלאחר שיכבוש את ארץ ישראל יהרוס את כותל המערבי רח"ל ואז ידע שניצח את ישראל, וקבעו יום תפילה ונאספו שמה כעשרת אלפים איש, וההתעוררות היתה גדולה, וגם הרה"ק מהוסיאטין זיע"א היה שם ועמד אצל הציון ולאחר מכן הסתובב בבת שחוק על פניו ואמר שהרשע לא יכנס לארץ ישראל, ושאלוהו אותו מנין יודע זאת, והשיב מחמת שראה את שם הוי"ה ב"ה על ציונו של האור החיים הק' בגוונין נהירין, וזהו סימן שתהיה לו מפלה, וכן היה. אדמו"ר משומרי-אמונים צוק"ל "אמרות טהורות", תמוז תשס"ו, ע' לא

חיים שמו

...דור הולך ודור בא, ועפ"י המדרש, דור שהולך הוא בעצמו דור שבא, והדבר הזה הוא על שני אופנים, אופן אחד שבא בגלגול בעוה"ז לתקן מה שעיוות בעת שהיה מקודם בעולם הזה, ואופן השני, היינו הצדיקים השלמים באים בגלגול בכדי לתקן את העוה"ז ולתקן את דורו, כי היודע תעלומות הוא שולח בכל דור הצדיקים השייכים לדור כי לפי הדור הוא הצדיק ולפי הצדיק הוא הדור, אבל חלילה לחשוב שהצדיק לא השלים דבר מה ומחמת זה הוא בא לעוה"ז להשלים, לא כן, רק כל צדיק וצדיק משלים ומתקן כל המדה ומדרגה לבחינתו אשר בעבור זה בא לעוה"ז, ומצידו לא היה שום מניעה שיבוא משיח רק הקב"ה הוא יודע שעדיין לא נשלמו כל המדות ומדרגות בכל השלימות, ואי"ה כשיושלם כל המדות אז בוודאי יבוא משיח, אבל זהו אמת ברור אשר כל צדיק וצדיק משלים מדתו השייך אליו לתקן, נמצא לכל צדיק יש חלק במשיח לפי המידה שתיקן, ובוזה ניחא מאמר הגמרא חזקיה אומר חזקיה שמו רבי ינאי אומר ינאי שמו, מנחם אומר מנחם שמו וכו', ולכאורה הוא תמוה וכי בשביל שהיה שמו חזקיה יאמר שגם משיח נקרא שמו חזקיה וכן ינאי או מנחם, אבל לפי מה שדיברנו ניחא, כי זה ידוע כי שמו של אדם מורה על עצמותו של הדבר אשר בעבור זה הוא בא בעוה"ז לתקן, וזה ברור ליו"ח, כמאמר הכתוב וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, ועתה האמוראים זוכרנו עם שמותם ידעו מה שבאו לתקן ותקנו בשלימות כל אחד כל חלקו שיש לו במשיח, אשר זה החלק שמו חזקיה, וזה החלק שמו ינאי, וזה החלק שמו מנחם וכו', לפיכך זה אומר חזקיה שמו וזה אומר ינון שמו וזה אומר מנחם שמו ואלו דברי אלקים חיים לפיכך גם הצדיק השלם בעל אור החיים אמר ששמו חיים הכל כמו שאמרנו, וצדיק אחד אמר שר"ת חיים חזקיה ינון ינאי משיח, או מנחם. "בית אהרן" (קארלין) לכ"ב תמוז, דף קכ"א ט"ד

עוד שמעתי מהנ"ל שהגה"ק החיד"א זי"ע היה פעם אצל רבו האור החיים הק' בעת סעודת רעוא דרעוין, וכשפנה לצאת מביתו של רבו התחיל לרדת גשם שוטף ולא יכל להמשיך בדרכו, ורצה להכנס בחזרה לביתו של האוה"ח אולם הדלת היתה נעולה ולא יכל להכנס. והוכרח לעמוד בחוץ תחת הגשם. כעבור זמן פתח האוה"ח הק' את הדלת והכניסו לביתו. ולתמיהת הרב החיד"א מדוע לא פתח לו הדלת מקודם, התנצל בפניו האוה"ח הק' דאליהו הנביא זל"ט היה אצלו ולמד עמו ענינים נשגבים ולא יכל לעמוד מפניו. ואמר לו אחד מהדברים שלמד עמו אליהו זל"ט הוא שאמירת 'מזמור שיר ליום השבת' שאומרים אותו בעת קבלת שבת, צריך לאומרו בעמידה. רבי ישראל שמעון קסטלניץ זצ"ל "מזקנים אתבונן" ח"ב, ע' רפ"ה

הרה"ק אליהו בעל שם מוורמייזא

ציוני תאריכים

על פי המתואר בספר הזכרונות לאדמו"ר הריי"צ:

- רצ"ז: נולד לאביו הרב הקדוש יוסף יוזפא, שהיה מגדולי המקובלים שבין גולי ספרד.

- ש"י: בר מצווה. אחרי פטירת אביו באותה שנה, יוצא לנדוד בתור צדיק נסתר.
 - ש"נ: מתגלה בוורמייזא כ'בעל שם' ובעל מופת, שם מייסד את ישיבתו.
 - שפ"א או שפ"ג: מייסד את חבורת הנסתרים.
 - שפ"ד: מעביר את ישיבתו מוורמייזא לפראג.
 - האריך ימים קרוב ל-120 שנה.
- מיקומו: וורמייזא – וורמס, גרמניה. הרב הקדוש אליהו לעיתים מכונה גם הבעל שם מחעלם (פולין), שכן ישיבתו של הרב הקדוש אליהו פעלה גם בחעלם, כפי שיתואר להלן מכמה מקורות.
- אחת המסורות אודות הרב הקדוש אליהו בעל שם והצדיקים הנסתרים, נמסרה ע"י מעתיקי בעלי שמועה מוסמכים דייקנים שקבלו מפי הרב שמשון מלמד, שהיה מקושר לבעל שם טוב ולרב המגיד (ספר השיחות קיץ ת"ש ע' עד).
 - כ"ק אדמו"ר הרי"צ רושם במכתבו אל הרב ישראל אריה לייב שניאורסאהן – אחיו של הרבי, שהיה ספרן במקצועו: "מענין אותי דברי ימי הבעלי-שם המקובלים עד הרב הקדוש אדם, הרב הקדוש אדם, מורינו הבעש"ט . . . וספריהם שיצאו לאור, וספורים מהם ואודותם"¹⁰.
 - בספר הזכרונות סוף פרק קל"ה ואילך – סיפור הופעת הרב הקדוש אליהו בעל שם בפניסק, עיר של מתנגדים לתורת הנסתר בתקופתו.

אביו, ילדותו, והתפרסמותו

אביו, הרב הקדוש יוסף יוזפא, הגיע בשנת רס"א או רס"ה מספרד לקראקא (פולין) והוא בגיל חמישים. בשל הנהגות בפרישות זכה לכינוי "הספרדי הקדוש". כעבור 30 שנה, נשא אשה אלמנה, ובשנה השנייה לנישואיהם נולד להם בן, נקרא שמו אליהו, על שם אליהו הנביא. מגיל 2 אביו למד עמו תורה, מגיל 7 לקחו מידי לילה לתיקון חצות. הרב הקדוש יוסף יוזפא נפטר סמוך לבר מצווה של אליהו. אחרי הבר מצוה, בשנת ש"י. וכעבור 40 שנה בשנת ש"נ, נתגלה בוורמייזא כבר בתור "הרב הקדוש אליהו בעל שם" בעל מופת¹¹.

"לוורמייזא לא הגיע בגפו, כי אם יחד עם אשתו. נודע כי יש להם גם בן ושתי בנות, כולם נשואים הדרים במקומות רחוקים. רבי אליהו בעל שם התפרסם מיד כבעל מופת, רופא חולים ופוקד עקריות, ביתו היה פתוח לרווחה, וכל מי שהייתה לו בקשה יכל להגיע אליו. ואכן, המונים נהרו אליו מקרוב ומרחוק. כן החזיק ישיבה על חשבוננו. בעיקר היו העניים בני ביתו, אלה הגיעו מכל קצווי תבל, יושבים אצלו שבועות ואף חודשים. כך ישב ר' אליהו בעל שם כעשר שנים בוורמייזא, ופרסומו גדל משנה לשנה. במרחק מאות מילין סיפרו בהתפעלות את מעשי הנפלאות שלו.

אותה עת התפרסם גם שמו של הגאון הגדול והצדיק ר' פנחס זעליג משפייער. הוא היה אדם טוב לב וידידותי, עניו גדול וסבלן. עם זאת חונן ברצון עז שאינו ניתן לשינוי. כאשר הגיע אליו שמע סיפורי

10 אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ כרך י"ג ע' תנה.

11 על פי: ספר הזכרונות פרק נ"ה. גם לפי התיאור להלן מלקוטי דבורים, ר' אליהו בע"ש הופיע בוורמייזא בשנת ש"נ.

הנפלאות של ר' אליהו בעל שם בחר שלושה מטובי תלמידיו ושלח אותם לוורמייזא כדי לתהות על קנקנו ולעמוד על טיבו ועל טיב הסיפורים המתהלכים אודותיו.

ר' אליהו בעל-שם קיבל את השלוחים הללו בסבר פנים יפות ובידידות. הללו שהו בביתו עשרה ימים, במשך הזמן שוחח אתם בדברי תורה, וגילה להם סודות מתורת הקבלה ולימדם את ספר הזוהר הקדוש. תלמידו ר' פנחס זעליג היו שבעי רצון מלמדנותו וצדקנותו של רבי אליהו.

הם עקבו גם אחרי טיפולו בחולים הרבים שבאו אליו מקרוב ומרחוק, שכולם התרפאו. ה"תרופות" שנתן לחולים היו - מאפי דבש או שמן, צמחי ציפורן טבולים בדבש, מי דבש, יין צימוקים ושכר. שלוחי הגאון משפייער לא האמינו למראה עיניהם כשנוכחו לראות חולים שאינם יכולים לעמוד על רגליהם מבריאים לגמרי תוך יומיומיים לאחר שבלעו רפואות שנתן להם רבי אליהו בעל-שם. חולים רבים לא קיבלו כל תרופה, אלא שרבי אליהו הכניסם לחדר מיוחד והשמיע באזניהם דברי תוכחה והתעוררות לתשובה. חולים אלה פרצו בבכי מעומק לבם וחזרו בתשובה, תוך ימים מספר הבריאו גם אלה. השלוחים חזרו לר' פנחס זעליג ודיווחו לו על התרשמותם החיובית הגדולה מכל מה שראו ושמעו אצל רבי אליהו בוורמייזא. לא היה ספק לידם כי כל הסיפורים המסופרים אודותיו הם נכונים. אגב כך גם סיפרו לו על לימודיהם אצלו, כשהם מזכירים בין השאר את תורת הקבלה ואת ספר הזוהר, ספר הקדוש מאד בעיניו ומכיל לדבריו את סודות התורה¹².

30 שנה ישב הרב הקדוש אליהו בוורמייזא שם קיים את ישיבתו, שעל תלמידיה נמנו גדולי הגאונים. בשנת שפ"ד או שפ"ה עזב הרב הקדוש אליהו את וורמייזא והתיישב בפראג, לשם העביר את ישיבתו¹³.

במקור נוסף: "... גלות ספרד ופורטוגל - בשנים חמשת אלפים ר"נ-רנ"ח - עזרה רבות להתפשטות לימוד תורת הקבלה בכל המדינות אליהן הגיעו גולי ספרד ופורטוגל. בעיר פראג¹⁴, השתקע אחד מגדולי המקובלים שבין גולי ספרד, הרב הקדוש יוסף יוזפא, שלעת זקנותו נולד לו בן בשם הרב הקדוש אליהו. בשנת ש"נ, השתקע הגאון הצדיק הרב הקדוש אליהו ב"ר יוסף יוזפא בעיר וורמייזא - בעיר בה קיים רש"י בשעתו את ישיבתו המפורסמת - וייסד בה ישיבה גדולה מיוחדת לגדולי תלמידי החכמים, ולמד שיעור בקבלה.

הגאון הצדיק הרב הקדוש אליהו הביא בתפילתו בכוונה מרפא לרבה שבורי לב ממחלות מסוכנות, חשוכי בנים והדומה, והוכתר בשם "בעל שם".

כעבור כמה שנים, מייסד הגאון הרב הקדוש אליהו בעל שם מוורמייזא את מחנה הצדיקים הנסתרים, קבוצת תלמידים שעבודתם הייתה להפיץ את לימוד הקבלה בקהילות השונות.

כך עברה תקופה של קרוב למאה שנה ... בשנות נשיאותו האחרונות של הגאון הצדיק הרב הקדוש יואל בעל שם ועשרות שנות נשיאותו של הגאון הצדיק הרב הקדוש אדם בעל שם - באה לידי ביצוע

12 שם פרק נ"ה.

13 על פי: ספר הזכרונות פרק ס'.

14 לפי ספר הזכרונות פנ"ה - אולי צ"ל כאן קראקא. ואולי היה בפראג כמה שנים לפני תקופת קראקא.

ע"י תלמידיהם, מחנה הצדיקים הנסתרים, דרך חדשה לקרב את פשוטי העם על ידי סיפורי התורה והאגדה"¹⁵.

ייסוד חבורת הנסתרים

"הראשון שניהל את תנועת הקבלה בממדים רחבים ובחזק מסירות נפש על אנושית, היה הגאון הצדיק המפורסם, הרב הקדוש אליהו בעל שם מוורמייזא, שייסד ישיבות עם תלמידים בעלי כשרונות מצויינים והשפיע עליהם בלימוד הקבלה. תלמידי הרב הקדוש אליהו בעל שם כל כך מושפעים מלימוד הקבלה, שחלק מהם קיבל על עצמו ללכת מעיר לעיר בערי פולין להשפיע על גדולי הלמדנים להיות חברים לרעיון של לימוד הקבלה, ובמשך כמה שנים מתייסדת חבורת הצדיקים הנסתרים"¹⁶.

חבורת הנסתרים נוסדה ע"י הגאון הצדיק הרב הקדוש אליהו בעל שם מוורמייזא שבגרמניה, על פי הוראתו של מקובל עלום שם, בשנת שפ"א או שפ"ג"¹⁷.

הרב הקדוש אליהו בעל שם, המהר"ל מפראג וה'תוספות יום טוב'

"קבוצה גדולה של מקובלים הייתה בפראג, ובתוכם גם מהנוטים אחרי שיטתו של הגאון הרב הקדוש אליהו בעל שם מוורמייזא"¹⁸.

"הגאון בעל ה'תוספות יום טוב' היה תלמידו של הגאון הרב הקדוש אליהו בעל שם מוורמייזא, שלמד שם כשלוש שנים בשקידה עצומה"¹⁹, ובבואו לפראג החזיק ללמוד את תורת הקבלה כפי שהורה הרב הקדוש אליהו בעל שם, ויתנהג בשיטתו לקרב גם הפשוטים שבישראל..

עוד בחיי המהר"ל מפראג נתפרסם שמו הטוב של הרב הקדוש אליהו בעל שם מוורמייזא, ובהתלקח ההתנגדות הגדולה.. איסור בנידוי חרם על תורתו ושיטתו של הרב הקדוש אליהו בעל שם מוורמייזא, עשה המהר"ל עם בנו הגאון הרב הקדוש בצלאל מסעם לוורמייזא לתהות על קנקנו של הרב הקדוש אליהו בעל שם, ובשובו לפראג פרסם דעתו דעת תורה לזכותו של הרב הקדוש אליהו בעל שם. ומני אז התרבו בפראג ובכל הגליל תלמידי הרב הקדוש אליהו בעל שם..

הרב הקדוש שמואל [נכדו של המהר"ל, ראש הקהל בפראג ועשיר גדול] היה שולח סכומים גדולים בשביל החזקת הישיבות בפולין ובאשכנז, והיה מחזיק בישיבתו של הגאון הרב הקדוש אליהו בעל שם בוורמייזא ברוח נדיבה²⁰. ובהעתיק הרב הקדוש אליהו את ישיבתו לגרודנא חעלם ולובלין – מקום הישיבות המפורסמות ביותר באותה תקופה – תמכו הרב הקדוש שמואל מכיסו בסכומים גדולים, כי

15 שיחת ח"י אלול תש"א (לקוטי דבורים ח"ג ע' 549-550), עיי"ש ההמשך אודות חידושו של הבעל שם טוב. ובספר השיחות תש"ד ע' קא, שבזמנו של ר' יואל בעל שם, למרות שהיה זמן של ה"נסתרים", מכל מקום הייתה התגלות הקבלה יותר מאשר בזמנו של ר' אליהו בעל שם, ש"בזמנו היה הכל בהסתרי". ובספר השיחות תש"ב ע' נד, כי "תולדות החסידות בשרש שורשה", בתקופתה הראשונה, הן "בשלושת דורות הנשיאות של הצדיק הגאון ר' אלי בעל שם מוורמייזא, הצדיק הגאון ר' יואל בעל שם מואמושטש, הצדיק הגאון ר' אדם בעל שם מרופשיץ".

16 ספר השיחות קיץ ת"ש ע' פ. ראה ביתר הרחבה – ספר הזכרונות פרק ק"ז בתחילתו.

17 ספר הזכרונות פרק נ"ד.

18 לקוטי דבורים ח"ג ע' 773.

19 פרטים נוספים בזה – ספר הזכרונות פרק ס'.

20 על עובדה זו – ראה גם ספר הזכרונות פ' צ"א. וראה שם מידע נוסף אודות פרישת ישיבותיו של ר' אליהו בעל שם.

שמע מסבו המהר"ל, אשר מישיבותיו של הרב הקדוש אליהו בעל שם ותלמידיו ותלמידי תלמידיו תצא אורה לישראל".

בשנת שפ"ד, העביר הרב הקדוש אליהו בעל שם את אחת מישיבותיו – לפראג.

"הגאון בעל 'תוספות יום טוב' אם כי היה כבר כבן חמישים ומפורסם בגאונותו, נכנס גם הוא לישיבתו של הרב הקדוש אליהו בעל שם, בין ה-27 בני עליה תלמידי הרב הקדוש אליהו, אשר המליץ עליהם כי הם המה 27 האותיות שבהן ניתנה התורה ובהן ברא הקב"ה את עולמו"²¹.

רפואה במקווה

אדמו"ר הרי"צ מתעד סיפור שבא בקבלה מנשיאי אדמו"ר חב"ד בגודל ענין טבילת טהרה:

"אחד מגבירי פדובה [שבאיטליה] – בימי מהר"ם [מפדובה] – שהיה ירא שמים ובעל צדקה בנדיבות גדולה ובדבורו היה מזלזל בטבילת טהרה שנהגו המקובלים, ולהיותו ראש הקהל בפדובה לא רצה לתת מקופת הקהל לבניין מקוה שגם אנשים יוכלו להשתמש בה, פתאום נחלה באיבוד הזכרון ר"ל ובעצת הגאון מהר"מ הובילו אותו להגאון הרב הקדוש אליהו בעל שם בקראקא, וריפא אותו שקיבל עליו טבילת טהרה"²².

מוהל מבטל מכשפים

בספר "תולדות אדם" (אות פ"ו), מופיעה סגולה "לתינוק הנחלף, שקורין בנעמין" [=חטיפה], בתור "מסורת בידינו מאבותינו ורבותינו הקדמונים" על שמות קדושים המגינים, והסגולה מלווה בסיפור הבא מהרב הקדוש אליהו בעל שם. – את השם הקדוש המופיע במקור לא העתקנו כאן, מפני שאין עיסקינו בקבלה מעשית כידוע, כשם שרבותינו נשיאינו לא הדפיסו מהגניזה החרסונית את הכתבים של קבלה מעשית. וזה לשון הסיפור:

"מעשה שהיה בימי הרב המקובל מוהר"ר אליה זצ"ל שהיה אב"ד דק"ק חעלם. ובעיר קטנה סמוכה לק"ק חעלם היה איש אחד ושמו רבי גבריאל וילדה לו אשתו בן. ושלח לק"ק חעלם להודיע לרב הבעל שם שיבא למול את הילד כי הרב היה מוהל. ושם העיר הקטנה גאלינק והמעשה היה בחודש סיון ביום ה'. והלך רבי אלי' לפנות ערב מעירו לעיר גאלינק ובא לעת ערב קרוב אל עיבורה של עיר גאלינק וראה נשים מכשפות ואנשים מכשפים יותר ממאה אלף ומפי כולם היה יוצא אש ושלחבת וגם סביבם היה אש מלהטת והיו משחקים עם הילד הנולד. וכשראה הרב זה המעשה אמר לנערו שיתן לו מים מכדו ורחץ במים והזכיר את השם הגדול והנורא הזה, וקודם שרחץ ידיו הזכיר שם והביא שבעה סכינים ושבע נסרים וב' ככרות לחם ושבעה מנעלים וכל סכין נעץ במנעל א' ואח"כ זרק מנעליו מעל רגליו ורחץ ידיו ב' פעמים וזקף את אצבע אגודל של יד ימנית בזרת של שמאלית וכך היה אומר: הנני מבטל כישוף של הני אנשים ונשים בלי נזק לוולד, ביקירא וחסנא תקיפא דשמא קדישה ויקירא [כאן באו במקור אותיות השם המדובר...] ברוך הוא וברוך שמו לעד. השם הגדול והאמיץ והתקיף ובעל

21 לקוטי דבורים ח"ד ע' 775-777. ע"פ מסורתו של אדמו"ר הזקן אשר מסר לנכדו הצמח צדק. בספר הזכרונות סוף פרק ל"ח נזכר "הצדיק והמקובל ר' משה גרשון, מי שהיה תלמידו של ר' אליהו, הבעל שם מוורמייזא".

22 אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ כרך ז' ע' רפ.

היכולת הזו יכול לבטל כישוף שנעשה אפילו מאלף שנים, כי אין חקר לסודו ועומקו עמוק עמוק מי ימצאנו, ובזה השם המית הרב הרב הקדוש אליהו בעל שם את כל המכשפים ובא ונטל את הילד והביאו לפני אביו ואמו. וכאשר בא לפניו הזכיר את השם הקדוש [...] ומיד ראו על הנצבים שמה שהונח אצל אמו הוא קש ותבן, ורק למראת עיניים היה בצורת אדם. ונתן את הילד המוצל מאוד אש הקליפות לאמו ...”

הגולם של הרב הקדוש אליהו בעל שם

על צאצאיו נמנה הרב הקדוש צבי הירש אשכנזי, בעל ה'חכם צבי' (תי"ח – תע"ח). – דרך הרב הקדוש אפרים הכהן בעל "שער אפרים", אמא שלו הרבנית רחל בת אלי' נכד הרב הקדוש אליהו בעל שם.

- החיד"א ב'שם הגדולים', מערכת גדולים אות א' סעיף קסג, מספר אודות הרב הקדוש אליהו בעל שם: "והיה בקי בספר יצירה וברא גברא כמו שכתב נכדו הנזכר שם [שו"ת חכם צבי סימן צ"ג]. ושמעתי מעטרת ראשי אמ"ן ששמע מפי בנו של הגאון 'שער אפרים' ז"ל נפלאות שעשה הגאון מהר"ר אליהו הנזכר בכח קבלה מעשית אמתית לעת הצורך וסכנה. וראיתי בספר שאילת יעב"ץ ח"ב סימן פ"ב, ששמע מהרב אביו ז"ל [ה'חכם צבי'] כי אותו הנוצר ע"י ספר יצירה ע"י הגאון מו"ה אליהו הנזכר ראה שהיה הולך וגדל מאד ונתיירא שלא יחריב העולם, על כן נתק השם ממצחו ונתבטל ותבל עפריה [=ושב לעפרו].”

- בשו"ת חכם צבי (שהיה צאצאו של הרב הקדוש אליהו בעל שם) סימן צ"ג: "נסתפקתי אדם הנוצר ע"י ספר יצירה כאותה שאמרו בסנהדרין 'רבא ברא גברא' וכן העידו על זקני הגאון מהר"ר אליהו אב בית דין קהילת קודש חעלם”.

- אודות סופו של הגולם, מתאר היעב"ץ בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סימן פ"ב, שממשיך לדון בשאלת אביו ה'חכם צבי' הנ"ל, ומוסיף "אגב אזכיר כאן מה ששמעתי מפה קדוש אבי מורי הרב ז"ל מה שקרה באותו הנוצר ע"י זקנו הגאון הרב הקדוש אליהו בעל שם ז"ל, כי אחר שראהו הולך וגדל מאד נתיירא שלא יחריב העולם, על כן לקח ונתק ממנו השם שהיה דבוק עדיין במצחו וע"י זה נתבטל ושב לעפרו. אבל הזיקו ועשה בו שריטה בפניו בעוד שנתעסק בנתיקת השם ממנו בחזקה". [וכן ב"מגילת ספר" של היעב"ץ אודות תולדות משפחתו, מזכיר שהוא צאצא של "הגאון הרב הקדוש אליהו בעל שם הזקן ז"ל, שהיה אב"ד בק"ק חעלם בימים ההם", דרך הגאון "שער אפרים" שהיה חתן של אחד מבני בניו של הרב הקדוש אליהו בע"ש].

- ב"סדר הדורות", ה'שלג: "הגאון מ' אליהו בעל שם, אב"ד דק"ק חעלם בוויירמוז, חבר ספר אדרת אליהו פירוש על הזוהר כתב יד (הוא היה מקובל גדול ובעל שם, וברא ע"י שמות אדם).”

- הרב הקדוש אליהו בעל שם נזכר גם ב"צמח דוד" (הרב דוד גאנז) שנת ש"ע, "הרב המופלא מהר"ר אליהו בעל שם רב דק"ק ווירמיישא”.

מסורות עתיקות של הרב הקדוש אליהו

- בסדר הדורות שנת ה'שפ"ג, הגאון הרב יחיאל היילפרין מביא מסורת מאת "הגאון הזקן מוריניו אליה בעל שם בק"ק ווירמוז" שסיפר לרב יוזף שמש [בעל מנהגי וורמייזא] שלמד בישיבתו של

הרב הקדוש אליהו בעל שם בוורמייזא בשנה ה"ל, אודות קדמותה של קהילת וורמייזא עד לזמן חורבן בית ראשון (!) – בשם ספר "מעשה נסים" לרב הקדוש יוזף שמש.

- במנהגי ק"ק וורמייזא (הרב יוזפא שמש): "רוב אנשי גרמיזא קובעין המזוזה זקופות ארכם לאורך הקורה שבפתח, ושמעתי ממורי הגאון האב"ד מהר"ר אליהו . . כי כן הורה רש"י ז"ל, והיה בעת ההוא בית מדרשו פה בקהילה כאשר עדיין יש כאן בית הכנסת של רש"י..."
- הרב יוסף שמש מספר (שם ח"ב ע' רמט): "שמעתי מפי הגאון מהר"ר אליהו בעל השם, שהי' רב פה בקהלה, שכל נר של שעוה אשר מדליקין בבית הכנסת רק פעם אחת, צריכין להדליק אותו הנר בתוך בית הכנסת עד שכלה כל הנר ההוא. ואמר הטעם, כי כיון שעלו לא ירדו."
- שם (ע' רנ): "... שמעתי טעם נכון על זה מפי הגאון הרב מוהר"ר אליהו הנ"ל, מפני שלפנים בישראל, קודם גזירות תתנ"ו וק"ט, הייתה קהילתינו מיושבת מקהל עצום ורב . . ומחמת ריבוי העם, כמה פעמים עברו כל ימי השבוע ולא נאמר בהם תחינה, כי ברוב הימים היה מילה וחתונה..."

ספריו

- ספר "תולדות אדם". בשער בספר: "זה ספר תולדות אדם. בו תמצא פעולות וסגולות מעולות ויקרות, לנשים עקרות, ולהחיות זרע העשוקים בידי מכשפות ארורות, או שמתים ב"מ [=בר מינן, לא עלינו] בשנים קצרות, מסיבת חולי כפיה ועינא בישא ושאר סיבות אשר עליהם עוברות, וגם מקשה לילד ולילודת הרבה שמירות, ועוד שאר רפואות כאשר עיניכם תחזינה בסימני הספר כולם על דגלם סדורות, וגם פעולות לזכרון להיות דברי תורה על לוח לב חרות, נלקטו מכתבי קודש של המקובלים הגדולים המפורסמים בכל העולם ה"ה מוהר"ר אליהו בעל שם וה"ה מוהר"ר יואל בעל שם אשר שניהם הניחו אחריהם שם טוב לדורי דורות, וגם הדפסנו מעשים גדולים שעשו ושאר שמועות וספורות, אשר חכמים יגיעו על פי מסורת..."
- ספר "מפעלות אלקים". בשער הספר: "כולל סגולות נפלאות ע"פ שמות הקדושים והטהורים ורפואות טבעיות בדוקות ומנוסות, מן כתבי המקובלים הגדולים המפורסמים ה"ה הרב המקובל האלקי מוהר"ר יואל בעל שם..."

תלמידיו

- הרב הקדוש יואל בעל שם, ממלא מקומו, אודותיו – באריכות להלן.
- הרב הקדוש יום טוב העלער בעל ה'תוספות יום טוב' (כנ"ל).
- הרב הקדוש יהודה לייב, ניין של המהר"ל מפראג, למד בישיבתו של הרב הקדוש אליהו בעל שם, במחלקה שבפראג (ספר הזכרונות).
- הרב אברהם משה, נכד הרב הקדוש יהודה אריה בהרב שמואל צדוק תלמיד המהר"ל, מ"ראשי תלמידיו" (לקוטי דבורים ח"ג ע' 777). שם (ע' 772 – 785) מופיע סיפור ארוך – שסיפר הבעל שם טוב באלול תקי"ט – על כוונות וייחודים שמסר הרב הקדוש אליהו בעל שם לתלמידו הרב הקדוש אברהם משה, לתיקון ולהתעוררות תשובה של קרוב משפחתו (אחי זקנו) שיצא לתרבות רעה.

- הרב יוזפא שמש (הלוי) הגיע ללמוד בוורמיזא בשנת שפ"ג, לישיבתו של הרב הקדוש אליהו בעל שם, כנזכר גם ב"סדר הדורות". הרב יוסף שמש נפטר תל"ח. בספרו "מעשה ניסים" אות ב' וכן אות י"ד (מעשה מהר"ם מרוטנבורג), מזכיר את הרב הקדוש אליהו בע"ש, "באותו זמן שימש ברבנות בקהילה הגאון מהור"ר אליהו הזקן, קראו לו גם רבי אליהו בעל שם. . גם שמעתי מהרב הקדוש אליהו בעל שם סיפור זה..." (אות ב'). "כל המעשה שמעתי מהגאון הגדול מהור"ר אלי' בעל שם" (אות י"ד). וראה עוד לעיל בכותרת "מסורות עתיקות".

הרה"ק יואל בעל שם מזמושטש

הרב הקדוש יואל הבעל שם מזמושטש שבפולין (באיות כיום: זמושץ'), היה תלמידו, ממשיך דרכו וממלא מקומו של הרב הקדוש אליהו בעל שם.

רבו בתורת הנגלה: הרב הקדוש יואל סירקיס, הב"ח (בית חדש' על הטור. ה'שכ"א - ה'ת) - פרק ס'.

הרב הקדוש יואל בעל שם קיים את ישיבתו בזמושטש במשך 50 שנה.

- בקובץ "לתולדות משפחת רוזנבוים" ע' 5 מופיעה מסורת משפחתית, שהרב הקדוש יואל בעל שם נסתלק בשנת תנ"ח (נח"ת, שנת הולדת מורנו הרב הקדוש ישראל הבעל שם טוב), ואז הרב הקדוש אדם בעל שם מילא את מקומו.

תולדותיו וקורותיו של הרב הקדוש יואל בעל שם

ספר הזכרונות פרק ס' מתואר:

אביו של הרב הקדוש יואל בעל שם, היה הרב הקדוש ישראל יוסף, מתלמידי הגאון המקובל הרב הקדוש מרדכי יפה בעל ה"לבושים". הרב הקדוש ישראל יוסף היה חריף ובקי וירא שמים מופלג אך עסק רק בנגלה, ואת תורת הנסתר לא רצה ללמוד, למרות הערצתו הגדולה לרבו.

"לר' ישראל יוסף היה צער גדול בנים, וכל ילדיו מתו בילדותם. לא אחת השיח את צערו לפני רבו, שעודדו ובירכו. בחורף של שנת שע"ב חלה רבי מרדכי יפה, ובהרגישו כי קרב קצו הזמין אליו את בחירי וחביבי תלמידיו ובירך את כל אחד מהם לפי צרכיו ומשאלותיו. בין התלמידים הללו היה גם ר' ישראל יוסף, והגאון המקובל פנה אליו ואמר: כדי שתתברך בבן עליך לקבל על עצמך ללמוד את תורת הקבלה, וכן עליך לנדוד שהבן שיוולד לך יוקדש ללימוד התורה. ובמלאות לו עשרים שנה עליך לשלחו ללמוד קבלה מפי רב מובהק בתורה זו.

ביום ג' אדר שני שע"ב נפטר רבי מרדכי יפה, בגיל שמונים ושתים שנה. תלמידו התפזרו, איש איש למקומו, ור' ישראל יוסף עבר לגור בזאמושטש, והתמסר שם ללימוד הקבלה, כצוואת רבו. בשנה השניה נולד לו בן ונקרא שמו בישראל - יואל²³.

יואל היה ילד בריא ומוכשר מאד, והצטיין מאד בלימודיו. בבוא העת שידכו אביו עם בת גילו, ובהגיעו לגיל עשרים החליט לשלחו ללמוד את תורת הקבלה. ברם, הוא התלבט קשות בשאלה אל מי לשלחו

הוא עצמו לא ראה את עצמו ראוי לכך, דהרי רבו ציווה עליו לשלחו לרב "מובהק". ר' ישראל יוסף היה שרוי בצער, וקיבל על עצמו תעניות וסיגופים. פעם אחת נרדם ובחלומו ראה את רבו, רבי מרדכי יפה, שאמר לו: אל תצטער, שלח את בנך לפראג, אל רבי אליהו בעל-שם.

כשהקיץ ר' ישראל יוסף משנתו חש רווחה גדולה. הוא קרא אליו את בנו וסיפר לו על נדרו ועל חלומו, והורה לו לנסוע אל ר' אליהו בעל שם מפראג.

ר' יואל חזר דווקא אז משיבתו של רבי יואל סירקיס בבריסק, שם שהה חמש שנים והצטיין מאד בלימודיו. הוא חזר מצוייד בכתבים המביעים את גדלותו המיוחדת במינה של האברך. ראש הישיבה, רבי יואל סירקיס, היה תלמידו של ר' שלמה ליבוש'ס²⁴, חברו של רבי אליהו בעל שם מוורמייזא. רבי יואל [סירקיס] קיים ישיבתו תחלה בלובמלא ולאחר מכן העתיקה לבריסק. משיבה זו יצאו גאונים גדולים שנודעו לשם בחריפות וכח הפלפול שלהם.

ר' יואל הצעיר ידע על רבו שהוא מקובל וכי בישיבה נלמדים בסתר שיעורים בתורת הקבלה, אך הוא לא הורשה להשתתף בהם, מחמת היותו צעיר ורווק. עתה, כשאביו גילה לו לראשונה על נדרו וחלומו, כבר היה נשוי, ומשום כך קיבל בשמחה את הוראת אביו לנסוע לפראג, לרבי אליהו בעל שם.

רבי אליהו כבר היה אז זקן מופלג²⁵, אך עם זאת ישב ועסק בתורה יומם ולילה, כשהוא מסוגר בחדר מיוחד בבית המדרש שלו. הישיבה נוהלה בעיקר על-ידי תלמידיו הגדולים. למרות זאת קיבל את ר' יואל הצעיר כתלמיד אישי שלו ולמד אתו באופן מיוחד זמן ניכר מדי יום.

חמש שנים שהה ר' יואל בישיבתו של הבעל שם ובמשך כל אותה העת למד אתו רבי אליהו באופן מיוחד. לא ברור מדוע מצא ר' יואל חן במדה כזו בעיני רבי אליהו. אך יש להניח שתרמו לכך כשרונותיו הגדולים, צדקנותו, ושקידתו העצומה. רבי אליהו בעל שם העביר לרבי יואל את כל סודותיו, כולל כל עניני סגולות ורפואות שהשתמש בהם למטרות שונות.

לפי הוראת רבי אליהו בעל שם חזר רבי יואל לזאמשטש. בדרך לזאמשטש ביקר רבי יואל את רבו רבי יואל סירקיס, שממנו למד בשעתו את תורת הנגלה. עתה היה מסוגל לשוחח אתו גם בתורת הנסתר, ורבי יואל הצעיר הצליח להוסיף לקח במידה רבה מפני רבי יואל הזקן גם בתורה זו. בחזרו לביתו הוכתר כבעל-שם, והתפרסם לתהלה כבעל-השם מזאמשטש...

רבי יואל, בעל השם מזאמשטש, התפרסם בעולם היהודי לא רק במעשי הנפלאות שביצע, כי אם בעיקר בפעליו הרבים, במיוחד בשטח הרבצת התורה. בין השאר פתח ישיבה בזאמשטש, שהצטיינה בכך שלמדו בה היטב גם נגלה וגם נסתר. בנגלה הנהיג יואל הבעל שם מזאמשטש את דרך הלימוד של רבו רבי יואל סירקיס, שהתבססה על התעמקות בסוגיא להבנתה על אתר באופן הגיוני. מרבית התלמידים הוחזקו על ידו. כן נהג ללמוד בעצמו עם קבוצה נבחרת של תלמידים את תורת הקבלה.

24 ר' שלמה לייבושיס מלובלין (יש ממנו פסקי ושו"ת מהר"מ מלובלין, בהן גם חילופי תשובות עם המהר"ל מפראג). היה גם רבו של בעל השלי"ה הקי'. לעיתים נקרא גם מהרש"ל השני, והיה תלמידו של ר' שלמה לוריא – מהרש"ל הראשון. מדברי ספר הזכרונות כאן אנו למדים, שר' שלמה לייבושיס היה גם חברו של ר' אליהו בעל שם.

25 המובן מהמתואר כאן, שר' יואל היה בן עשרים כאשר הלך לישיבתו של ר' אליהו בע"ש, ולפי הנ"ל שר' יואל נולד לערך בשנת ש"ע"ג, היה זה (לערך) ש"ע"ג, ור' אליהו היה אז (לערך) בגיל 96.

מופת קפיצת הדרך בספינה

"בתקופת גזרות ת"ח ות"ט הציל רבי יואל קהילות יהודיות רבות מחורבן, בהשתמשו באמצעים שונים, על-טבעיים. כך, למשל, בעיר מסויימת על נהר דנייסטר נאלצו היהודים להימלט מן ההיידמקים שהתנפלו עליהם כדי לעשות בהם טבח. על יד החוף עגנה אניה, וכל יהודי העיר מיהרו לעלות אליה, אלא שהאניה לא הצליחה למוש ממקומה, וההיידמקים התקרבו ועמדו לפרוץ אליה. לפתע התגלה שם הבעל שם מזאמושטש שכתב שם קודש על פתק והצמידו אל ירכתי האניה, מיד זזה והחלה לשוט במהירות עם הזרם. הרוצחים עלו על סירות כדי לרדוף אחר האניה, אך האניה התרחקה במהירות רבה עד שהרוצחים נאלצו לחזור אל החוף בידיים ריקות. כך ניצלו יהודי העיר בכוחו של בעל השם" (ספר הזכרונות פ' ס).

סיפור זה מובא גם בספר "תולדות אדם" (ע' לא, סימן קנ"ח): "ושמעתי מהרב המופלג החסיד המפורסם מוהר"ר אהרן צבי הירש כ"ץ נאמן ארבע ארצות פולין, שהמקובל ריב"ש [הרב הקדוש יואל בעל שם] הנ"ל עשה בשנת ת"ח בעת הזעם, שברחו רבים על הספינות, והרקים רדפו אחריהם בדוגיות וספינות קטנות וכמעט שהשיגום, והמקובל הנ"ל היה אצלו טבלא הנ"ל עם הציורים השניים הנ"ל [מתוך "שבעה אתון" של הרמב"ן המבוארים שם לפני כן] כי כבר היה מוכן הטבלא בידו, ותלה הטבלא על הספינה, והלכה במרוצה נפלאה מאד מאד ונתעלמה מעיני הרקים, וזה סיפר לי הרב החסיד מוהרר"ץ כ"ץ בביור גמור, וגם חתנו האלוף המרומם ה"ה החכם הכולל כמוהר"ר אורי נר"י מזאמשט בן הרב המקובל ריב"ש ז"ל הנ"ל סיפר לי בשם אביו שכן היה הדבר".

מופת גירוש הרוחות בפוזנא

ספר הזכרונות סוף פרק פ' – עד סיום פרק פ"ב.

"אגב כך סיפרה רחל [סבתא של אדמו"ר הזקן] לבתה מעשה נורא שאירע בפוזנא, היא העיר שממנה היה מוצא משפחתה. המעשה היה רשום בפנקס קהלת פוזנא – אמרה רחל. ר' ברוך בטלן [אביה של רחל] היה גר אז בדירה שנמצאה בבית שעמד ברחוב הפורטוגלי בפוזנא. הרחוב נקרא בשם זה משום שמרבית תושביו היו גולי פורטוגל שברחו מפחד האינקבזיציה במדינה זו. היה זה רחוב מפואר שבתיו נאים. הבית שבו שכנה דירתו של ר' ברוך בטלן היה שייך לצורף-זהב בשם אביגדור טוביה, ושמה של אשתו שרה גיטל. מלבד בעל הבית דרו שם עוד שבע משפחות, שאנשיה היו כולם יראים ושלמים ואנשי צורה. ר' ברוך בטלן גר שם שלושים שנה. לעומת הדיירים הרי בעל-הבית לא היה כלל אדם הגון. הוא היה ידוע כמשחק קלפים וכחובב הטיפה המרה. כעבור זמן נפטרו האיש ואשתו. ילדים לא היו להם והדירה נותרה ריקה. תוך זמן קצר התפשטה הידיעה בבית, ומשם ברחוב כולו, כי בדירה הריקה השתכנו רוחות רעות, רחמנא ליצלן. לא היה צורך בהוכחות לאימות השמועה, כיוון שהיה ברור שמשוהו נורא מתרחש בדירה. כל ערב עם חשיכה החלו להישמע מן הדירה צווחות פראיות, שנשמעו כאילו מפי שיכורים המתהוללים באופן החמור ביותר. נשמעו גם קולות של רקיעות רגליים ומחיאיות כפיים כשל חבורת סובאים היוצאים במחול פראי. כן נשמעו קולות שירה גסה ונגינת כלים. הבית כולו היה כמרקחה, איש מן השכנים ובני ביתם לא יכל לעצום עין במשך כל הלילה.

ר' ברוך בטלן היה הראשון שהחליט לעקור דירתו. תוך זמן קצר הצליח לבנות לעצמו בית משלו ברחוב בית הכנסת, לשם עבר עם משפחתו. מנהגו של ר' ברוך היה לנסוע אחת לשלוש שנים אל רבו, רבי יואל הבעל שם מזאמושטש. בביקורו הקרוב אצל הבעל שם סיפר לו על הרוחות הרעות שהשתכנו בביתו ושבגלל זה נאלץ לעקור עם משפחתו ומדירתו. רבי יואל התעניין מאד בטיבם של אביגדור טוביה, הצורף המת, ושל אשתו שרה גיטל, ר' ברוך ידע אכן עליהם פרטים רבים, ומסר עליהם לבעל-שם. התברר שלצורף היו הכנסות מספיקות משכר הדירה של ביתו. למרות זאת סחר בתכשיטי זהב, ובמיוחד בתכשיטי נשים, ומכאן כינויו – הצורף. עיקר מסחרו היה עם נשי הפריצים ונשים עשירות אחרות. הוא היה שיכור, משחק בקלפים ומרבה לנבל את פיו. עם זאת הייתה לו יד רחבה לנתינת צדקה, גם אשתו, שרה גיטל, הייתה טובת לב, ועסקה בהכנסת אורחים, הכנסת כלה, ובסיוע ליולדות עניות, אך הייתה מרבה בקללות, רחמנא ליצלן. אחת הקללות השגורות על פיה הייתה: "יקחך שד". לקללותיה של שרה גיטל יצא שם בכל פוזנא, ואנשים פחדו מהן כמפני אש. אמרו שקללותיה – ישמור ה' ויציל – פוגעות קשה, ולא אחד הלך לעולמו בגללן. כששמע רבי יואל בעל-שם את סיפורו של ר' ברוך על הזוג חשוק הבנים, אמר: יש לדאוג לתיקון נפשם של הבעל והאשה שלא הותירו אחריהם ילדים. הדבר ייעשה, בראש ובראשונה, על ידי כך שהבית יימסר לרשות הקהלה לקיים בו בית-מדרש. כיוון שהבית היה שייך עתה לאחד מיורשיו החוקיים של בעליו יש לחפש אותו ולשכנעו למסור את הבנין במתנה לקהלה על מנת להקים בו בית-מדרש.

רבי יואל, הבעל שם מזאמושטש, קבע לר' ברוך סדר הנהגה בתהליך הפיכת ביתו של צורף הזהב לבית-מדרש, כדי לתקן בכך את נשמות בני הזוג שמתו ויחד עם כך לגרש מן הבית את הרוחות הרעות. חנוכת בית-המדרש הייתה צריכה להיות, לפי הוראת הבעל שם כדלהלן: ביום ראשון שבשבוע צריכים עשרה מתלמידי רבי יואל בפוזנא, ובראשם ר' ברוך, לפתוח בצום, בקריאת "זיחל". בלילה שלאחריו עליהם להיות ערים וללמוד תורה. למחרת עליהם לטבול במקוה טהרה ולכוון כוונות מסוימות שאותן מסר הבעל שם בכתב לר' ברוך. לאחר מכן עליהם ללכת לבית-הכנסת של העיר ולקחת משם שלושה ספרי-תורה עטופים בטליתות, שאותם צריכים עשרת בני ה"מנין" להביא לאותו בית של הצורף שנועד להיהפך לבית-מדרש. בפתח הבית, לפני כניסתם אליו, עליהם לומר פרקי תהלים מסויימים ולהכריז כי על הרוחות הנמצאים בפנים להסתלק ולפנות מקום לספר-התורה הקדוש. על הכרזה זו יש לחזור שלוש פעמים. לאחר הפעם השלישית צריכים שני אנשים לפתוח את הדלת, מבלי להתחשב ברוחות הרעות, והאנשים הנושאים את ספרי התורה להכנס לדירה, להעמיד את ספרי התורה להתפלל תפלת שחרית, ולאחר התפלה לערוך במקום סעודת מצוה. הבעל שם הורה כי בבית-המדרש החדש יתפללו שלוש פעמים ביום ויקבעו עתים ללימוד תורה, וכן להכניס לשם "חדר" לתינוקות של בית רבן. כאשר חזר ר' ברוך לפוזנא מביקורו בזאמושטש אצל הבעל שם, נודע לו כי הרוחות הרעות בביתו של הצורף הגבירו את מעלליהם הפראיים, וכל השכונה הייתה שרויה בפחד. כל השכנים התפנו מן הבנין כולו. איש לא היה מוכן להסתכן ולהמשיך לגור שם. בכל לילה נשמעו מן הבית קולות פראיים. מושלה של פוזנא, נוצרי אדוק, הגיע לרחוב הפורטוגלי, לבית הצורף לברר אם אכן יש אמת בידיעות המגיעות אליו בקשר למתרחש בבית זה. הוא לא היה מסוגל להאמין למשמע אזניו. בהתקרבו למקום ושמע את הצווחות והצרחות, קולות שירה ודפיקות, שנישאו מן הבית – נבהל מאוד. הוא מיהר לקרוא לבישוף ודרש ממנו לפעול להרחקת הרוחות.

הבישוף אסף כמרים ולאחר שהיה בכנסיה שלהם יצאו לתהלוכת הקפה מסביב לבית הצורף כשבידיהם צלבים, דגלים ותמונות "קדושות". התהלוכה הקיפה את הבית מספר פעמים ולאחר מכן נעצרה מול חלון דירת הצורף. הבישוף החל ליצור ענני עשן ולהתניז מים "קדושים" על כתלי הבית ואילו הכמרים מילמלו דברי תיפלה. בעוד הטקס הנוצרי מתקיים נפתחו לפתע חלונות הדירה ובעדם נראו פרצופים מטילי אימה, שהושיטו לשונות אדומות ארוכות מאוד, בליווי פרצי צחוק רועמים ודברי לעג וקלס על חשבון הכמרים. על הכמרים נפל פחד מוות. כמה מהם התעלפו במקום, והשאר ברחו בפחד כל עוד נפשם במ. הבישוף עצמו נותר צמוד למקומו כמשותק. פוזנא הייתה כמרקחה. ר' ברוך נוכח לדעת כי הגיעה שעת הכושר לקידוש שם שמים בכוחו של רבו הקדוש, בעל-השם מזאמושטש. הוא כינס את ראשי הקהל ומסר להם את הוראותיו של רבי יואל. ראשי הקהל היו מוכנים לעשות כל אשר יורה להם הבעל שם, הם השפיעו על יורשי הזוג לרשום את הדירה כבית-מדרש על שם, ור' ברוך יחד עם עוד תשעה מחסידי הבעל שם בפוזנא החלו במלאכת הקודש לחנוכת בית-המדרש החדש בהתאם להוראת רבם. כאשר מנין התלמידים של רבי יואל נטלו מבית-הכנסת של העיר את שלושת ספרי התורה, והחלו לצעוד לעבר בית-המדרש החדש, הצטרפו אליהם מאות אנשים, גברים ונשים, יהודים וגם גויים להבדיל, כשכולם מלאי סקרנות כיצד יפול הדבר. כאשר הגיע המנין עם ספרי התורה לפתח הדירה, גדלו בה הרעש והשאון במדה מבהילה. נשמעו מבפנים צווחות מקפואות דם וצחוק פרוץ, נביחות כלבים, קריאות תרנגולים, יללות חתולים, קרקורי צפרדעים, צהלות סוסים, וכהנה וכהנה קולות מוזרים ומשונים. על צבור המלווים נפל פחד גדול, אך ר' ברוך ותשעת תלמידי הבעל שם נשארו בשלוותם. הם חשו עצמם מוגנים בכוחו של הבעל שם. שלוש פעמים קראו העשרה לרוחות שיסתלקו משם. הרעש בפנים לא פסק, ושני היהודים שהלכו בראש בעטו בדלת בכל כוחם ופתחו אותה, כשלאחר מכן נכנסו פנימה ששה יהודים עם שלושת ספרי התורה. מיד עם דרוך היהודים נושאי ספרי התורה על הסף נשמעו קולות נפץ של זכוכית. כל זוגיות החלונות נשברו ודרך החלונות התפרצו החוצה מחנות של ברואים משונים שמראם בלבד הפילו פחד. הם נראו עתה אחוזי אימת מוות כשהם נחפזים להימלט כמי שחייהם נתונים בסכנה. הבית טוהר לחלוטין, אך הבריות המשונות השאירו אחריהם סרחון ועשן מחניק. ברם הכל חלף מיד כשהחל מנין היהודים בתפלתו. כל פוזנא ידעה מיד את אשר התרחש, ושהכל נעשה בכוחו של הבעל שם מזאמושטש. גם מושל העיר והבישוף שמעו על הפלא ודיברו בהתפעלות על הצדיק מזאמושטש. עתה היה ניתן לצפות כי ההערצה לרבי יואל תגדל בפוזנא, וכי המתנגדים לדרך הנסתרים והמקובלים ישתקו מעתה ויחדלו ממלחמתם נגד הבעל שם ושיטתו. ברם, לא כך היה. המתנגדים נותרו ביריבותם המרה, ולאמיתו של דבר אף החריפו התנגדותם. הם רצו למנוע את המצב שבעקבות האירוע עם הרוחות הרעות תקבל דרך הנסתרים והמקובלים אחיזה חזקה יותר בפוזנא, ומשם בערים ועיירות יהודיות אחרות. יותר מכל הסעיר בהתנגדותו לרבי יואל ותלמידיו יהודי בשם ר' שלמה משה, שהיה לו שם בפוזנא כלמדן. ר' שלמה משה נמנה בעצמו על שכני הבית שבו התרחש המאורע. הוא ידע היטב את כל הפרטים על שליטת הרוחות הרעות בבית. לכאורה היה צריך הוא, יותר מכל מישהו אחר, להכיר בהצלחתו הגדולה של הבעל שם מזאמושטש. אלא שר' שלמה משה ביטל את הכל בזלזול. הוא טען שלא כוחו של הבעל שם פעל את השינוי, כי אם, פשוט, הגיעה השעה שנועדה מלכתחילה מן השמים לטיהור הבית, וסייעה לכך העובדה הפשוטה שהבית הפך לבית-מדרש. כן התעוררו בפוזנא ויכוחים אם הבעל

שם מזאמושטש הוא שהשיג את תיקון המצב או לא. עברו ששה שבועות, ולפתע החלו שוב להישמע בבית האמור שריקות ונביחות כלבים. הקולות באו מן המרתף, מקום שבו הוחזקו עצים להסקה. הסתבר שהרוחות הרעות השתכנו במרתף. התברר כי היורש שהעביר את הבית לרשות הקהל לשם בית-מדרש, לא הזכיר את המרתף, מיהרו, איפוא, ראשי הקהל להחתים את היורש על כתב העברה של המרתף, אלא שהדבר לא הועיל מאומה, והרוחות המשיכו במעלליהם. בהלה מחודשת תקפה את השכונה. הכל דיברו על כך שהרוחות הרעות השתלטו שוב על הבנין, ופרט לבית-המדרש הם עושים בכל חלקי הבנין, ובעיקר במרתף, כבתוך שלהם. ר' שלמה משה הרגיש עתה רגש נצחון. עובדת חזרתם של הרוחות הייתה לדידו הוכחה חותכת שלא הבעל שם וסגולותיו הרחיקו אותם בשעתו. הדבר שימש בשביל ר' שלמה משה עילה להגברת התנגדותו לבעל-שם ולחסידיו. גם שאר המתנגדים חשו עתה בטחון עצמי גדול יותר בהתנגדותם. תלמידיו של רבי יואל רצו בכל מאודם לגלות לעין כל את כוחו של רבם, והם החליטו לעשות כל מאמץ לשכנע את רבי יואל לבוא בכבודו ובעצמו לפוזנא ולהראות את כוחותיו. כך לא תהיה למתנגדים כל עילה לחלוק עליו. כשהגיעה ה'שמועה לאזני ר' שלמה משה ומרעיו המתנגדים פתחו בקול צעקה. הם טענו כי אסור להרשות את בואו של הבעל שם לפוזנא, שכן הדבר יביא לחילול השם ויעורר לעג וקלס. בכלל — אמרו — יהדות אמיתית אין לה ולא כלום עם מלחמות נגד רוחות רעות. הם סערו בהתנגדותם לבואו של הבעל שם ההתנגדות המרה מצד ה"מתנגדים" להבאתו של רבי יואל בעל-שם מזאמושטש לפוזנא, כדי שירחיק את הרוחות הרעות ממרתף ביתו של הצורף, השפיעה אפילו על ר' ברוך בטלן ושאר מעריצי הבעל שם שהיו מעוניינים בביקורו. הם פשוט פחדו כי עקב ההתנגדות הגדולה יביאו הדברים לידי פגיעה בכבודו של הבעל שם לשם מה, איפוא, להטריח את הצדיק ולהביאו לכאן?! עם שר' ברוך וחבריו היו עסוקים בהתלבטויותיהם התרחש מאורע שהסעיר את פוזנא כולה. אותו ר' שלמה משה, מנהיגם של המתנגדים, שנלחם בשצף קצף נגד התכנית להביא את רבי יואל בעל-שם ונגד האמונה כי הוא, הבעל שם, היה זה שהביא בשעתו לגירוש הרוחות ובכוחו לעשות זאת שוב, היה סוחר בעורות, את סחורתו היה מחזיק במרתף ביתו של הצורף, אותו מרתף שבו השתכנו הרוחות הרעות לאחר שגורשו מן הבית עצמו. מזמן לזמן היה מגיע לעיר סוחר כדי לרכוש את העורות שאותם צבר ר' שלמה משה במשך הזמן. ר' שלמה משה שלח הפעם את בנו מנשה להוליך את הסוחר אל המרתף על-מנת שיבחר שם את העורות הדרושים לו. לפתע נפתחה דלת אחד התאים ובפתח נראה אדם זעיר, בעל גוף של תינוק, רגלים של עוף, ראש גדול כחמור, כנפיים של נשר, זנב של ארנבת ופרצוף שחור כפחם. הבריה המוזרה פתחה את פיה והושיטה לשון ארוכה, אדומה כדם, כשתוך כדי כך נחשפו שיניים של סוס. היצור נהם כאריה והעוה פרצופו באופנים שונים ומשונים. פחד נורא נפל על הסוחר הזר ועל מנשה בנו של ר' שלמה משה בצריחות אימות נסו שניהם החוצה ובהגיעם אל החצר נפלו בעלפון. במאמצים רבים עוררו אותם מעלפונם, כשלשם כך הקיזו מדמם והשתמשו בסגולות שונות. ברם, הסוחר נותר זמן רב נטול לשון ובעל פנים מעוותות, ואילו מנשה יצא מדעתו. הוא השמיע דברים בשיגעון, הכה אנשים בפראות עד שפחדו לגשת אליו. בסופו של דבר נאלצו לכבול אותו בחבלים. במצב זה, הרי כאשר הועלה שוב הרעיון להביא את רבי יואל, הבעל שם מזאמושטש, לפוזנא, כדי לגרש את הרוחות הרעות, לא העיז ר' שלמה משה להתנגד לכך. גם שאר המתנגדים נאלמו. כשהגיע רבי יואל בעל-שם לפוזנא השתכן דווקא באותו בית שבו השתוללו הרוחות הרעות, בבית-המדרש ששימש קודם כדירתו של הצורף

אביגדור טוביה. הוא החל לנהל חקירה ודרישה על הענין כולו. היה זה יום רביעי בשבוע כאשר הבעל שם הזמין אליו את בית הדין של פוזנא, וביקש מן הדיינים לקבל על עצמם תענית כהכנה ל"דין-תורה". השומעים עמדו משתאים: איזה "דין תורה" שייך לכאן? אך מיד הודיע הבעל שם כי ה"דין תורה" יתקיים בינו, הבעל שם עצמו, לבין הרוחות הרעות. מקומו נקבע באותו בית-מדרש. הדיינים שמעו בהשתוממות דרישה מוזרה זו, אך קיבלו על עצמם לבצע אותה. בתפלת המנחה קיבלו עליהם תענית, ולמחרת, ביום חמישי, לאחר התפילה, התיישבו הדיינים, מוכנים לשמיעת הטענות. הבעל שם עמד וקרא אל המזיקים בהודיעו להם כי הוא מזמין לדין-תורה. תוך כדי כך השביעם שלא יזיקו איש לא בכואם ולא בצאתם. הכל ציפו בנשימה עצורה. מיד עמדו הרוחות הרעות לפני בית-הדין. שוב עמד הבעל שם, והכריז: רוחות רעות! הנני תובע אותכם לדין על כך שעברתם את התחום שקבע לכם הקב"ה, ובאתם למקום מושבם של בני-אדם, מקום שבו אין לכם רשות להיות. המזיקים השמיעו קולות מוזרים, אך לא הייתה אפשרות לשמוע דבר ברור.

רבי יואל פנה אל ראש הדיינים וביקש ממנו לגזור בכוח התורה הקדושה ובכוח בית-דין שאחד הרוחות ידבר וכי ישמיע דבריו באופן ברור. ראש בית-הדין קם ממקומו וגזר את הגזירה האמורה. מיד נשמע קול ברור, כתשובה לטענת הבעל שם. התשובה הייתה כי חריגה זו מן התחום שנקבע להם נעשתה על-פי הוראת הממונה עליהם, אשמדאי. "אך אשמדאי עצמו אין לו רשות לשלוח אתכם אל בין האנשים" – השיב מיד הבעל שם – "ומקומכם הבלעדי הוא במדבריות השוממים". שוב נשמע קול מצד הרוחות: "הרשות שניתנה לנו מבוססת על העובדה שלקחנו את נחלתנו שלנו, שכן אנו צאצאי הזוג בעל הבית, שנולדנו כתוצאה ממחשבותיו הרעות ומעשיו הרעים והחטאים של אביגדור טוביה, ומן הקללות ש"ציצאו תמיד מפיה של שרה גיטל, ועל פי דין-תורה שייך הבית לנו". הבעל שם השיב: אין הרוחות הרעות זכאים להיחשב כיורשים חוקיים של הצורף ואשתו, יהיה אשר יהיה האופן שבו באו לעולם. כשם שהמלאכים הטובים הנבראים ממעשיו הטובים של אדם אינם יורשיו, והם רק סניגוריו – כך מלאכי החבלה הנבראים מחטאיו של אדם הם רק קטיגוריו לאחר מאה ועשרים שנותיו, אך בשום אופן אינם יורשיו. נציגם של הרוחות לא ויתר. הוא הכריז: "את המרתף לא נעזוב, משום שאשמדאי פקד עלינו להיות כאן ואנו נתונים למרותו בלבד. את הדירה למעלה עזבנו בגלל האור הגדול שבא לאחר שהובאו לשם ספרי התורה ונעשה שם בית-מדרש, אך מן המרתף לא נצא". בסיימו את ההכרזה החל לקרקר ולצווח, והדבר שימש כאילו את לכנופיה כולה. על הרצפה ועל הכתלים נראו תולעים בצבעים שונים, ירוקים, אדומים ושחורים. צפרדעים החלו לזחול, ובאוויר ומסביב הופיעו מקקים בגדלים שונים וצבעים שונים. לפתע החלו להישמע זמזומי דבורים, קרקורי צפרדעים, וקולות שונים ומשונים. את האויר חצו דמויות שונות, קטנות שחורות ומכווצות, עם זנבות וכנפים. על כל הנאספים בבית-המדרש נפלו אימה ופחד, ושיניו של כל אחד מהם נקשו ממורא. היחיד שנשאר שליו ורגוע היה הבעל שם. משביעכם אני, השדים והרוחות, וגזור בכוחו של השם היוצא מן הפסוק: "פול מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש" כי תשתקו מיד ותיסרתו מעיני אדם. הקשיבו לפסק בית-הדין-צדק והיו נכונים לקיימו במלואו. אל תזיקו אדם ואל תוציאו ריח רע לטמא את האויר. בבית-המדרש השתרר שקט, כל היצורים המוזרים נעלמו מן הרצפה ומן הקירות,

והדמויות המשונות לא נראו עוד. הדיינים והציבור נשמו לרווחה. עתה קיים בית-הדין התייעצות, וכעבור זמן קצר יצא פסק-הדין באופן ברור ונחרץ: "אין לרוחות הרעות חלק ונחלה בירושת הצורך ואשתו". אך יצא פסק הדין מפי הדיינים ובאוויר התפשט בכי חרישי. בעל השם פנה אל הרוחות ואמר: "עתה, מששמעתם את פסק הדין – עליכם לעזוב מיד את הבית כולו, תוך הימנעות מגרימת כל נזק למישהו". הבעל שם הורה לומר את פרשת הקטורת, ולהתפלל תפילת מנחה. מאז נעלמו הרוחות הרעות ולא נראו עוד. לאחר המעשה המופלא של גירוש הרוחות הרעות נשאר רבי יואל, הבעל שם מזאמושטש, עוד שבוע ימים בפוזנא. הכל, אנשים ונשים וטף, מעריצים וגם מתנגדים לשעבר, נהרו לבקש את ברכתו. בין החולים שנתרפאו על ידו היו גם אותו סוחר ומנשה בנו של ר' שלמה משה, שנפגעו מפחד הרוחות הרעות. ר' ברוך בטלן, מנהיגה של קבוצת חסידי הבעל שם בפוזנא, בא, כמובן, גם הוא לקבל את ברכת רבי יואל, כשהוא לוקח אתו את רחל ובנימין, שני ילדיו שנשארו בחיים מתוך תשעה. רחל סיפרה מאוחר יותר לבתה דבורה לאה כי כל מה שזכור לה מביקורה אצל רבי יואל, הוא כי אביה ביקש ממנו ברכה ששני ילדיו אלה יאריכו ימים, והבעל שם אכן בירך אותם בכך. האב והאם היו ברקיע השביעי. הזיקנה המופלגה שלה זכו אמנם רחל ובנימין הוכיחה שברכת רבי יואל נתקיימה".

סיפור גירוש הרוחות בפוזנא נמצא בספר "קב הישר" (פרק ס"ט)²⁶, ספר מוסר מפורסם שנדפס לראשונה בשנת תס"ה, ושם נרשם, שהמעשה הלזה אירע בשנת תמ"א תמ"ב:

"... כאשר שמענו מהמעשה שנעשה בימינו ואומר לך איזה גופא דעובדא כך היה: כי בשנת תמ"א ותמ"ב לאלף הו' היה בית א' של אבנים עומד ברחוב הגדול בק"ק פוזנא אשר המרתף בתור הבית היה סגור ומסוגר ולא היה יכול לילך שום אדם לתוך המרתף, ויהי היום הלך לשם בחור אחד לתוך המרתף וכמו רביעית שעה מצאווה אנשי הבית להבחור שוכב על מפתן המרתף מת ולא היו יודעים סיבת מיתתו, ואחר מיתת הבחור הנ"ל כמו שתי שנים באו החיצונים לתוך (הפיר הויז) של בעל הבית, וכשהיו אנשי הבית מכינים מזון לבשל על הכירה היו מוצאין בקדירות תוך המאכל עפר ואפר עד שלא היה ראוי המאכל לאכול, ואח"כ היה יד החיצונים מתגבר והולך עד שבא ג"כ לתוך הדירה שהיו דרים שם הבני אדם והיו לוקחין הכלים והמנורות שהיו בחדר תלויים לגרי והיו זורקים את הכלים והמנורות על הארץ, אבל לא היו מזיקין לשום אדם רק היו מבלבלים את האנשים הדרים שם, ואח"כ היו באים החיצונים לכל חדרי הבית עד שנכנס אימתן על אנשים הדרים בבית ובעל כרחם הוכרחו לעזוב את הבית ולעקור דירתם משם, והייתה יללה גדולה בק"ק פוזנא ויתיעצו הקהל יחד להתווכח איך ומה לעשות ועשו פעולות מן הכומרים הנקראים ייע"ז וויט"ר ולא יכלו לעשות שום פעולה לגרש את החיצונים, ואח"כ שלחו שליח מיוחד אחר הבעל שם המפורסם בדורו הנקרא מוה' יואל בע"ש מק"ק זאמושט, והנה תיכף אשר בא הרב מו' יואל ז"ל התחיל להשביעם בשמות הקדושים שיודיעו לו מאיזה סיבה הם באים החיצונים לבית זה אשר היא בית דירה לבני אדם והחיצונים אין להם רשות לדור במקום הישוב כי אם במקום הטינוף או במדבר. והשיבו שהבית הזה הוא שייך להם לחלוטין ע"פ דין ודת התורה והתרצו החיצונים שיבואו לפני ב"ד הצדק שבק"ק פוזנא, ואחר יום או יומיים היו הדיינים דק"ק הנ"ל הולכים עם הרה"ק יואל בעל שם והיו יושבים בב"ד והיו שומעים קול

שאחד טוען אבל לא ראו הב"ד שום תמונת צורה מהחיצונים והתחיל א' מן החיצונים לטעון: כי היה איש אחד דר בבית שהבית היה שייך לו בימים הקדמונים ושמו היה כך וכך, והיה האיש הנ"ל צורף והיה דר עם שידית אחת והוליד בנים זרים ובנים משחיתים ... ואחר זמן נשתרבב מלחמות במדינות פולין מן שנת ת"ח עד שנת תי"ח ומת האיש הצורף במלחמה ההיא הוא ויורשיו, ועתה אין לו שום יורש ואנחנו החיצונים היורשים ולנו יש חלק בנחלת אבינו, עד כאן הטענות של החיצונים. והשיבו האנשים הדרים בבית שאנחנו בכסף מלא קנינו הבית מן הצורף ומיד באי כוחו, ואתם החיצונים אינם נקראים זרע בני אדם, ועוד שאימכם השידית הייתה כופה להצורף בעל כרחו לדור עמה. ויצא פסק מהב"ד שאין לחיצונים שום דין ודברים ולא שום חלק בבית הנ"ל כי עיקר דירתם הוא במדבר ולא בישוב, ואחר הפסק השביע הרה"ק יואל בעל שם להחיצונים שהוכרחו לצאת מהבית ואף מן המרתף למקום יערות ומדברות".

נטילת ידיים לתינוק לפני הנקה

בספר הזכרונות (פרק צ"ג), נזכרת הנהגה טובה של הרבנית רחל בקשר לנטילת ידיים של תינוק וסגולתה, – שקבלה בשם הרב הקדוש יואל בעל שם:

"זהירות מיוחדת הנהיגה בענין נטילת ידיים שחריית. עוד בטרם מלאו לתינוק חודש ימים כבר הקפידו על נטילת ידיים בכל זמן שהקיץ משנתו, בלילה או ביום. במשך הלילה החזיקה כמובן ליד מיטתה כלי מים, וכשהייתה צריכה להניק את התינוק נטלה ידיה לסירוגין ואחר כך את ידי התינוק, ורק אז הניקה אותו. הזהירות המודגשת הזאת בנטילת ידיים לאחר השינה הייתה לפי הוראת הצדיק רבי יואל בעל שם, שהיה אומר כי הדבר נוגע לא רק לקיום ההלכה כי אם גם לבריאות הילד".

ספריו:

- ספר "תולדות אדם" (זולקווי, ת"פ), "לרבינו יואל בעל שם, מסגולות ועניינים, נדפס בזאלקווא שנת ת"פ" (החיד"א ב'שם הגדולים', מערכת ספרים).
- ושם, חתום הרב הקדוש יואל בן החכם הכולל הרבני כבוד מוהר"ר אורי נר"ו היילפרין מזאמשוט, והוא נכדו (בן בנו) של הרב הקדוש יואל בע"ש הראשון (הנקרא ריב"ש שם), וחתנו של הנגיד המפורסם המופלג כבוד מוהר"ר הרב דוד בהגאון הגדול מוהר"ר הרב ארי' יהודא ליב אב"ד ור"מ בק"ק קראקא ובק"ק בריסק דליטא.
- הרב הקדוש יואל בע"ש נזכר גם שם סוף פרק ע': ".. וסגולה שנית היא . . שקבלתי מהאיש הקדוש מהר"ר יואל בעל שם ז"ל דק"ק זאמושט, ואלו הן ..". מדבריו משמע, כי מחבר הספר נפגש בעצמו עם הרב הקדוש יואל בעל שם, והכירו אישית.

- אודות הרב אורי, בנו של הרב הקדוש יואל בעל שם הנזכר בספר "תולדות אדם" הנ"ל, מוצאים אנו גם בספר הזכרונות (פרק ס'): "לבעל-שם מזאמושטש היה בן בשם אורי, שמשחר ילדותו הצטיין בלימודיו. בגיל שתים עשרה שנה כבר רכש בקיאות במספר מסכתות, וניחן במעלות רבות. נוסף לכך הייתה לו הדרת פנים. הבעל שם קיים בו את ציווי חז"ל: "הוה גולה למקום תורה", ושלחו ללמוד בישיבת רבי דוד הלוי באוסטרא, שם היה נהוג סדר לימוד דומה לישיבה שלו. עם פטירת ראש הישיבה נסע אורי ללמוד תורה אצל הרב הקדוש אברהם אבלי גומבינה בקאליש, שם למדו גם תורת הנסתר ומדות טובות" (ושם, שאחרי שש שנים בישיבה בקאליש חזר לביתו, ואביו הרב הקדוש יואל בע"ש מינה אותו לראש ישיבה בתורת הנגלה).
- מהסיפור שב"תולדות אדם" נלמד, שהרב הקדוש יואל בע"ש היה מחותן עם הרב אהרן צבי הירש כ"ץ "נאמן ארבע ארצות פולין", אשר הרב אורי בהרב הקדוש יואל היה חתנו.
- ספר "מפעלות אלקים" (הוא ח"ב מספר הנ"ל) – שער הספר נעתק לעיל.
- בספר "יש מנחילין" ע' תל, אודות קשרי משפחה בין הרב הקדוש יואל בעל שם עם הרב אברהם יהושע העשיל מקראקא.

תלמידיו

הרב הקדוש אדם בעל שם – ראה אודותיו בהרחבה לקמן.

הרב ברוך מפוזנה (המכונה הרב ברוך בטלן), סבא רבא של אדמו"ר הזקן, אבי הרבנית רחל – נמנה על תלמידיו של הרב הקדוש אליהו בע"ש מוורמייזא, ומאוחר יותר על המקובלים והנסתרים שהלכו בדרכו של הרב הקדוש יואל הבעל שם מזאמושטש והיה נוסע לרבו הרב הקדוש יואל בעל שם פעם לשלוש שנים (ספר הזכרונות פ' פ). הרב הקדוש ברוך היה מנהיג של קבוצת חסידי הרב הקדוש יואל בעל שם בפוזנא (פ"ג). הרב יואל ברוך באריכות ימים את שני ילדיו, וכן ברכו על שידוך בנו בנימין. בספר השיחות תש"ד ע' נט: "הרב ברוך בטלן גדל והתחנך בעולם החסידי, הוא התחנך אצל מקושרי הרב הקדוש אליהו בעל שם מוורמייזא והוא עצמו היה אצל הרב הקדוש יואל בעל שם". [בספר הזכרונות נזכר גם אודות הרב דוד אחיו של הרב ברוך בטלן, שאף הוא נמנה על תלמידי הרב הקדוש יואל בע"ש ומעריציו]. הרב ברוך אבי אדמו"ר הזקן נקרא על שמו (ס' הזכרונות פ"י).

גם **הרבנית רחל**, סבתא של אדמו"ר הזקן, ביקרה בצעירותה – אצל הרב הקדוש יואל בעל שם (יחד עם אביה הרב ברוך בטלן), והיה חקוק בזכרונה ביקור מיוחד זה, כמתואר בסוף סיפור גירוש הרוחות הנ"ל.

הרב ברוך מוויאזין (Vyazin, ברוס), נולד לאביו הרב יוסף באיליא, עיירה ליד ווילנא. בצעירותו למד הרב ברוך שנתיים בסלוצק בישיבתו של הרב אלחנן מזלקובקה, תלמיד הרב שכנא מלובלין. שם כינוהו "השתקן". משם חזר לאיליא, ואז – בעברו דרך ווילנא – לישיבה בוויאזין, בראשות הגאון הרב שאול. אח"כ בכריסק, בישיבתו של הרב שלמה. (מתואר בהרחבה בספר הזכרונות פ' סז ואילך).

בספר הזכרונות (בסוף פרק ע"ב ואילך) מתואר כי הרב ברוך מוויאזין נסע אל הרב הקדוש יואל בעל שם ולמד אצלו 6 חודשים (ושם כמה אזכורים אודות צדיקים נסתרים מקורבי הרב הקדוש יואל). בשנת תע"ח מלאו לו 60 שנה (ר"פ ע"ו). אחרי הרב הקדוש יואל בעל שם, הרב ברוך נסע אל הרב הקדוש אדם בע"ש ולמד אצלו 8 חודשים (פע"ח). ואחרי הרב הקדוש אדם בעל שם, נסע הרב ברוך אל הבעש"ט לטלוסט (פ"ט).

הרה"ק אדם בעל שם מרופשיץ

הרב הקדוש אדם בעל שם מרופשיץ שבגליציה, תלמידו וממלא מקומו של הרב הקדוש יואל בעל שם, ורבו של מורינו הבעש"ט.

הרב הקדוש אדם למד את תורת הקבלה בישיבתו של הרב הקדוש יואל בעל שם במשך 15 שנים, ולאחר מכן התקבל לחבורת הנסתרים.

מתלמידיו ומקושריו

- הרב ניסן מבברויסק, לימים מנהיג הנסתרים בהרקי (אביו של הרב יצחק שאול, מפיו קיבל את הסיפור הרב ברוך, אבי אדה"ז).
- הרב הקדוש יחיאל ראש חבורת הנסתרים במינסק (אליה הצטרף הרב ניסן הנ"ל). סה"ז פנ"א.
- הרב מרדכי מדוברבנה – רב העיר (ממלא מקום אביו הגאון הרב חיים),
- הרב יצחק ממונוסטירצ'ינה – רב העיר (ממלא מקום אביו הגאון הרב בנימין סגל).
- (ספר הזכרונות סוף פרק נ"א – תחילת פרק נ"ב).
- הרב נפתלי ובנו הרב זלמן מלוצק (סה"ש תש"ג ע' 157).
- הרב קהת, היה אחד משלושה עליהם הטיל הרב הקדוש אדם בעל שם את גיבוש הרעיונות החדשים בקשר לעבודת הנסתרים (ספר הזכרונות פ' צ"ט).
- מורינו כ"ק הרב הקדוש ישראל הבעל שם טוב, ראה להלן.

צאצאיו

- בנו של הרב הקדוש אדם בעל שם: הרב הקדוש נחום גאון.
- בנו: הרב הקדוש צבי.
- בנו: הרה"ק נחום מצ'רנוביל בעל "מאור עינים" (הרבי אמר ביחידות אל המשב"ק בערל יוניק ז"ל, "אתה הרי צאצא של הבעל שם"²⁷).

27 תורה משמחת הבר מצווה של הת' אליהו שיי יוניק, ג' סיון תשי"ס, ע' 11. מיחידות כ"ב סיון תשי"א. את הייחוס האמור בפנים, השלים ר' אברהם ברוך יוניק ע"ה (בנו של ר' בערל המשב"ק).

מה זה קמח?

אחד מפתגמיו של רבי אדם בעל-שם מרופשיץ: "אם אין קמח – אין תורה". בשביל לקבל דברי תורה צריכים יראת שמים, וכדי להיות ירא שמים צריכים ללמוד ולשמוע מוסר חכמים. וזהו: אם אין קמח – ראשי תיבות: "קח מוסר חכמים" – אין תורה²⁸.

סעודת הרב הקדוש אדם והקיסר

בספר "שבחי הבעל שם טוב", אנו מוצאים סיפור אחד אודות הרב הקדוש אדם בעל שם:

"שמעתי מהרב שמשון אב"ד דק' ראשקוב בן הרב אב"ד דק' פאלינאי [בעל ה'תולדות יעקב יוסף', מן התלמידים ראשונים של הבעל שם טוב] מעשה שהיה מקדם איש אחד ונקרא הרב הקדוש אדם בעל שם טוב, וממנו באו הכתבים להבעל שם טוב,

פעם אחת הזמין הרב הקדוש אדם הנ"ל את הקיסר לסעודה אחת והבטיח לו הקיסר, והוא היה דר בבית קטן מאד, אותו קיסר היה מוזמן לסעודה אצל מלך אחר. והייתה הכנה של שנתיים בכדי שבתוך זמן זה יבנה פלטרין גדולים ועשה עליות של זכויות טוב שנקרא קריסטל טוב ומהודר, ועל העליות הולכת אמת המים ודגים משוטטים במים הנ"ל לכאן ולכאן. והכין כלי שולחן של כסף וזהב ואכילה ומשקאות ומשרתים לפי כבוד המלך. וקבעו יום בו יבוא מלך הנ"ל לסעודה ועל יום זה ביקש הרב הקדוש אדם את הקיסר לסעודה. ונסע הקיסר עם כל שרי המלוכה אליו.

שר אחד שונא ישראל מאד רצה לפתות את הקיסר שלא יסע לסעודה של הרב היהודי, כי יהיה לו בושה, שידע שאין לו לא פלטרין ולא סעודה. והקיסר לא שמע אליו ונסע. בדרך פיתה אותו גם כן שיחזרו לחצר הקיסר, ולא שמע אליו, ואעפ"כ שלח שר אחד לראות אם הכין הרב הקדוש אדם מה לסעודה ואם יש מקום בביתו. ובא השליח ואמר שבית קטן יש לו כמו שהיה מקודם, ואעפ"כ נסע הקיסר. וכשבא סמוך לעיר, שלח עוד שליח והשיב תשובה כבראשונה. וכשבא הקיסר לרחוב שדר שם הרב הקדוש אדם, ראה פלטרין גדולים וחצר גדול, ונכנס לחצר עם שריו ועבדיו, המשרתים כל אחד ואחד על מה שנתמנה רק שהיו כולם אלמים. ואכלו ושתו כולם כל טוב, ואמר להם הרב הקדוש אדם, אכלו ושתו כרצונכם רק שלא ייקח אחד מכם שום כלי מהכלים. ואח"כ אמר הרב הקדוש אדם, "כל אחד ואחד מה שירצה לבקש – יאמר לפניי, דבר זה אני אעשה, ויניח ידו בכיס שבכגדים שלו וימצא את אותו דבר". והתחיל הקיסר ואמר דבר, ומצאו בכיס הבגד שלו, וכן עשו כל שרי המלוכה, וכשהגיע לאותו השר שונא ישראל, אמר גם כן איזה דבר, ואמר לו שים ידך בכיס הבגד שלך, וכשנתן ידו בתוך כיס של בגד שלו, טינף את ידו והוציא את ידו מטונפת בצואת אדם, והיה סרחון גדול, וציוה הקיסר לדחות אותו לחוץ ורחץ את ידו במים ולא הועיל. והתחיל להתחנן לפני הרב הקדוש אדם בעל שם טוב. ואמר לו הרב הקדוש אדם, אם תקבל עליך שלא תהיה יותר שונא ישראל, מוטב. ואם לאו, יהיו ידיך מטונפות כל ימי חייך. וקיבל עליו. והקיסר נטל שני כוסות ממגש אחד וטמן בחיקו, ואחר שנסע הקיסר, נעלמו הפלטרין ממקומו של הרב הקדוש אדם, ולא נחסרו בו כי אם שתי כוסות, ומה שאכלו ושתו. וכשהגיעו הידיעות בעולם על החידוש שנעשה, שנעלמו הפלטרין מחדרו של המלך

שהזמין את הקיסר עם כל ההכנות, וחזרו הפלטרין הכל השלימות רק שנחסרו שתי כוסות ומה שאכלו ושתו, וכשהגיעו הידיעות לקיסר, שלח אגרת למלך וכתוב בתוכו: יש אצלי יהודי אחד שהביא לנו הפלטרין שלך, ואנו אכלנו הסעודה שהכנת, ולסימן אני שולח לך שתי כוסות שלך.

פעם אחת אמרה לו אשתו לרב הקדוש אדם, "עד מתי נצטער בהאי דוחקא (בוה הדוחק)?" ואמר לה: "מה בקשתך, איזה בגד שתרצי, לכי לחדר וטלי מן המוט מלבוש כפי רצונך", והכניסה לבית, והפציר בה שתחזיר, ואמר לה: "מוטב לנו לסבול את הדוחק בהאי עלמא (בעולם הזה)", ועשתה כן והחזירה את המלבוש".

מזימתו של הכומר שנכשלה

הרב הקדוש אדם בעל שם ראה ברוח הקודש שבמקום מסוים ביום השוק, מתוכנן רצח של יהודי מתושבי המקום. הרצח היה אמור להתבצע ע"י יריה מרובה, כשהיהודי הוא חף מפשע, בלא עוול בכפו. הדבר גרם לעוגמת נפש לרב הקדוש אדם והוא החליט להגיע לשם ולהציל את היהודי. יצא הרב הקדוש אדם למסעו הארוך הממושך עד שהגיע אל העיר ההיא, יום לפני יום השוק. למחרת ביום השוק, הלך הרב הקדוש אדם בעל שם לשוק לחפש את היהודי הנ"ל. הוא מצא אותו יושב במסעדה וסועד את ליבו בסעודה שמנה ודשנה. יהודי זה היה אדם עשיר. פנה אליו הרב הקדוש אדם בעל שם ואמר לו: יהודי דע, כי בעוד 4 שעות נגזר עליך למות! העשיר הנ"ל לא התייחס אל הרב הקדוש אדם משום שחשב אותו לשוטה – הכיזד ידע הוא מתי אני אמות, ואפילו אם רופא הוא, הרי אין דרכם של רופאים לגלות זאת. כאשר סיים העשיר את סעודתו, יצא אל השוק. בהגיעו לשם פגש את חבריו וסיפר להם על היהודי שפגש במסעדה ואת הקורות אותו שם. גם חבריו ענו לו שאין זה כי אם אדם שוטה הוא. כעבור שעה הגיע אליו שוב הרב הקדוש אדם בעל שם ואמר לו: דע לך כי נשאר לך שלוש שעות לחיות. גם הפעם צחק העשיר מדברי הרב הקדוש אדם וכשסיפר זאת לחבריו לעגו גם הם לרב הקדוש אדם ולדבריו. כעבור שעה שוב הגיע אליו הרב הקדוש אדם ואמר לו: מלאת פיך צחוק, דע לך כי נשאר לך עוד שעתיים למות. כאשר סיפר זאת העשיר לחבריו, הגיבו הפעם בצורה שונה, רצינית, ואמרו לו: מדוע לא שאלת את האיש לסיבת הדבר וכיצד תוכל להינצל? עתה החליט העשיר שאם וכאשר יגיע אליו אותו יהודי בפעם הבאה, ישאלהו את אשר יעצו לו חבריו. כעבור שעה, שוב הגיע אליו הרב הקדוש אדם בעל שם ואמר לו שנותרה לו שעה אחת בלבד לחיות. אחז העשיר את ידו של הרב הקדוש אדם בעל שם ואמר לו: אם כך הדבר, בקשתי שתיעץ לי מה לעשות כדי להינצל. ענה לו הרב הקדוש אדם: עתה אני רואה שדברי נכנסו לליבך; מדוע תצחק עלי, הרי באתי ממרחקים כדי להצילך. ברוח הקודש ראיתי כי עתיד אתה למות ע"י יריה על לא עוול בכפך. בא איתי! הרב הקדוש אדם בעל שם והעשיר הלכו יחדיו לאכסניא אחת. פנה הרב הקדוש אדם לבעל האכסניא ושאל אותו מה עלות האכסניא ליום אחד, השיב לו – 20 רייניש. אמר לו הרב הקדוש אדם, הא לך 20 רייניש ואל תיתן לאף אחד להיכנס לכאן! נענה להם בעל האכסניא, קיבל את הכסף וסגר את האכסניא למשך כל אותו היום. ציוה הרב הקדוש אדם למשרת אחד שיביא גיגית וישפוך לתוכה מים. את העשיר ציוה להיכנס ולשבת בתוכה. עתה נתן לו הרב הקדוש אדם מראה לראות ואת אשר יראה ישמור בליבו. כאשר הביט העשיר במראה, נפלה עצבות על פניו. שאל אותו הרב הקדוש אדם, מה הנך רואה במראה? ענה לו העשיר, רואה הנני את אשתי יושבת יחדיו עם הכומר שבעירנו, שותים יין בקלות

ראש, ועל השולחן מונח רובה. אמר לו הרב הקדוש אדם: דע לך שהכומר כבר זמן רב הפץ לקחת את אשתך, ועל כן החליט להרוג אותך כעת. כומר זה הוא מכשף גדול והשדים עושים את רצונו. הוא מתכוון לירות בך ממקומו והשדים יוליכו את הכדור אליך, יתקעו אותו בליבך, והוא ישא את אשתך. אך מחשבתו לא תצא לפועל. אל תירא. ה' אתך, רק ספר לי את אשר אתה רואה. ענה העשיר: הכומר טוען את הרובה ומכניס כדור לתוכו. אמר לו הרב הקדוש אדם אל תירא, הבט היטב וכאשר תראה אותו יורה, הכנס מיד ראשך למים ותשהה כך כמה רגעים. כאשר ראה העשיר את הכומר עומד לירות, מיד הכניס את ראשו למים ושהה מס' רגעים, ולאחר מכן הוציא את ראשו. הרב הקדוש אדם בעל שם נתן לו את המראה ושאל אותו מה הוא רואה. ענה העשיר: רואה אני את אשתי עצובה והכומר כולו נסער (כי השדים אמרו לו שלא מצאו את האדם המדובר כדי לירות בו, משום שאדם גדול עומד לציידו לשמרו). אמר לו הרב הקדוש אדם, שכאשר תראה שוב את הכומר עומד לירות, תטבול שוב ראשך במים. ואכן, שוב ראה העשיר את הכומר עומד לירות, ושוב הטביל ראשו במים למס' רגעים. נתן לו שוב הרב הקדוש אדם את המראה ושאל מה הוא רואה הפעם. ענה העשיר שגם כעת רואה את אשתו עצובה והכומר מהלך אנה ואנה נסער ומתוח ביותר. אמר לו הרב הקדוש אדם שעתה בפעם השלישית, שכיראה את הכומר עומד לירות, שיטבול במים אלא שישאיר אצבע קטנה מחוץ למים. וכך קרה. כשראה העשיר את הכומר יורה, טבל במים מלבד אצבעו. כשיצא הושיט לו הרב הקדוש אדם את המראה ועתה ענה לו העשיר שרואה הוא את אשתו והכומר שמחים וצוהלים (כי השדים אמרו לו שהפעם לא החטיא את המטרה). ציוה עליו הרב הקדוש אדם לצאת מהגיגית, אך הבהיר לו שעדיין לא ניצל לגמרי. "אל תסור לביתך, אלא היכנס לביתו של אחד מקרוביך ותסתתר שם כ-3 שבועות. לאחר מכן, כשתצא לשוק ותפגוש בכומר, תראהו משתומם ונסער, היות והוא חשב שהצליח להרוג אותך. כשישאל איך ניצלת, תאמר לו שיהודי קדוש הצילך מידו. הוא ירצה להכיר אותו. אז תבוא ותקרא לי מיד, כדי שאעמוד בוויכוח נגדו. בתחילת הכומר יסרב להתווכח עימי, אך כעבור זמן קצר הוא יתרצה ויקבע מועד. אתה תסכים לדבריו ותודיעני את התאריך שקבעתם, אך דע שאם לא תעשה כן אתה מסכן את נפשך!" כך היה. למועד שנקבע עשה הכומר המכשף סעודה גדולה אליה הזמין את כל חבריו הכמרים כדי להראות להם את כוחו הרב. כאשר נכנס העשיר עם הרב הקדוש אדם בעל שם למקום, השתררה דממה. פנה הכומר לרב הקדוש אדם ואמר לו, נו, עשה פלא אחד, כדי שנראה כוחך. ענה לו הרב הקדוש אדם, אינני עושה נפלאות לחינם. אם אראה פלא מסוים שאחר עושה, אעשה כמעשהו. נתרצה הכומר ואמר לעיני כל: רואים אתם שולחן זה שהוא ריק? בין רגע אגדל בו עץ תפוחים עם פירות גדולים ומתוקים תאווה לעיניים. עתה פנה הכומר לרב הקדוש אדם ושאלו התוכל אח"כ לבטל את העץ כליל, כאילו לא היו דברים מעולם? ענה לו הרב הקדוש אדם בחיוב. ביקש הכומר את הרב הקדוש אדם לצאת לחדר צדדי, וכאשר קראהו לאחר מס' רגעים ראה לפניו הרב הקדוש אדם שולחן ומתוכו צומח עץ תפוחים כפי שהבטיח הכומר. הרב הקדוש אדם בשלוותו ניגש לעץ, הסתובב סביבו, וקרא בפולנית: כמה נחמד העץ, אילו פירות יפים. צחוק אדיר התפרץ מפי השרים הנוכחים. עתה פנה הרב הקדוש אדם לכומר ואמר: כשם שאני יצאתי את המקום ואתה עשית מעשיך, כך עכשיו, צא אתה מהחדר ואני אקיים הבטחתי לבטל את העץ. סירב הכומר בתואנות שונות, אך בלחץ חבריו נתרצה ויצא את המקום. ניגש הרב הקדוש אדם לעץ ושוב הסתובב סביבו וקרא בפולנית: איזה עץ נחמד, אילו פירות יפים. לפתע ננעץ מבטו בתפוח אחד אדמדם. ביקש הרב הקדוש אדם את ראש

הכמרים שיקטוף לו את התפוח הזה, יחתוך אותו לשניים ויגיש לו. נענה לו ראש הכמרים ועשה כבקשתו. עתה ביקש הרב הקדוש אדם לקרא לכומר. כשניגשו לקרוא לחברם מצאוהו חתוך לקרעים בכל פינות החדר. נרעשים חזרו הכמרים וביקשו להיוועץ ביניהם האם יש להעמיד את הרב הקדוש אדם למשפט על אשר הרג את חברם. לאחר התייעצות קצרה החליטו להעמידו לדין כשהשופטים יהיו הכמרים עצמם. כשהמשפט החל, נשמעה טענת הכומר הקטיגור לחייב את הרב הקדוש אדם. לאחר מכן החל לטעון הרב הקדוש אדם לחפותו: "כוונת המכשף הייתה להפיל אותי בפח. היות ואם הייתי מנסה לבטל את העץ היו השדים נלחמים בי. עץ זה היה עשוי מגופות השדים עצמם. לכך החלטתי לעקור את אחד התפוחים שהיה בעצם ראש השדים ולחתכו לשניים. עתה כשראו השדים שראשם נכרת, נקמו נקמתם בכומר משום שהוא הביאם לכאן. גרמתי למותו של ראש השדים ובעקבותיו למותו של הכומר – לפי הכלל "הבא להרגך השכם להורגו" – סיים הרב הקדוש אדם את דבריו. פסק הדין שיצא מפי הכמרים היה – זכאי! יצא הרב הקדוש אדם בעל שם את המקום בכבוד גדול ושמו התקדש ברבים. (ע"פ: סיפורי קדושים, לייפציג תרכ"ו, סימן י"ב)

חלומו המוזר של המלך

בימי הרב הקדוש אדם בעל שם היה מלך אחד בעיר המלוכה פראג. במדינות שתחת ממשלתו היו מתגוררים כמה אלפים ורבבות יהודים. פעם אחת גזר המלך גזירה על היהודים. הגזירה הגיע לאזניו של הרב הקדוש אדם. מה עשה? בלילה, כאשר המלך שכב על מיטתו וישן, הפיל עליו הרב הקדוש אדם חלום, חזיון לילה. ראה המלך בחלומו, והוא עושה מלחמה עם מלך אחר, ואותו המלך ניצחו ולקחו בשבי, הכניס אותו לכלוב ברזל זעיר, בו עמד יומם ולילה. בכלוב היה חלון קטן דרכו היו מכניסים מים ומזון לפיו. נדמה היה למלך שכבר עברה חצי שנה ועודנו בכלוב. אחרי כן נדמה למלך, שבא אליו יהודי אחד והתייצב ממול החלון. אמר היהודי למלך: מה תיתן לי אם אוציא אותך מכאן? ענה המלך: מה בקשתך, עד חצי המלכות! ענה היהודי: לעצמי אינני מעוניין בדבר, אך בקשתך שתבטל את הגזירה מהיהודים. השיב המלך: אני מסכים. ביקש ממנו הרב הקדוש אדם שישבע על דבריו. נשבע לו המלך בכתר מלכותו, שיבטל את הגזירה. מיד הגביה הרב הקדוש אדם את כלוב הברזל והמלך יצא ממאסרו בשמחה רבה. אמר לו הרב הקדוש אדם, מה מקום לשמחה, הרי עדיין אתה בארץ נוכריה ויכולים להסגיר אותך למלכות ועונשך יהיה קשה שבעתיים. שמע לעצתי, לבש בגדי וכובעי, וכולם יחשבו אותך ליהודי, ואקח אותך לעגלה שתיקח אותך לבית מלכותך. עשה המלך כדבריו וכעבור 3 ימי נסיעה הגיע לארמונו. תוך כדי נסיעה שאל המלך את הרב הקדוש אדם לשמו ומוצאו. ענה לו: שמי הרב הקדוש אדם בעל שם רבן של היהודים תושבי פראג. כשהתקרבו לפראג אמר לו הרב הקדוש אדם שאין זה מכבודו של מלך להיכנס לעירו כשבו, מגודל שיער וציפורניים, המלך הסכים והרב הקדוש אדם גילח את פאות ראשו וציפורניו. הרב הקדוש אדם המשיך ואמר למלך, שבטבע האדם לשכוח על החסד והטובה שעושים איתו אחרים בשעת לחצו, לכן יכניס נא את שערך וציפורניו לקופסה וישמור למזכרת על החסד שעשה איתו היהודי. המלך הכניס את השיער והציפורניים לקופסת טבק שהייתה בכיסו, ירד מהעגלה ונכנס לארמונו. כאן – התעורר המלך משנתו! הנה שוכב המלך במיטתו בחושך. מישש המלך את עצמו לראות האם זו מציאות או דמיון. קם המלך והחל להתהלך אנה ואנה בחדרו ולהתבונן בכל אשר קראהו, מאמין ולא מאמין. בדק המלך

את קופסת הטבק, ומה רבה הייתה השתוממותו כשמצא אותה מלאה בשערו וציפורניו. נזכר המלך בשמו של היהודי שהצילו, וציווה למשרתיו לקרא לרב הקדוש אדם בעל שם. הרב הקדוש אדם הובא אל המלך בכרכרה, ונכנס אל הארמון. הכיר המלך את היהודי שהצילו ורץ לקראתו וחיבקו. שאלו המלך: "כיצד אסביר למשרתיי על דבר היותי בשבי, בשעה שהם טוענים שישנתי כל הלילה במיטתי? הרי אתה עד לשביי". "אמת דברת ונכון הוא סיפורך" ענה הרב הקדוש אדם, "אך גם עבדיך צודקים". משתוממים ומתפללים עמדו כולם מקשיבים לרב הקדוש אדם. "בשעה שגזר המלך גזירה רעה על היהודים, נעשה בשמים קטרוג על מלכינו, עד שגזרו עליו מיתה משונה. ובלילה הזה כשנרדם המלך, יצאה נשמתו ונמסרה לידי מזיקים רעים לענותה בכל מיני ייסורים. באתי אני הרב הקדוש אדם בעל שם והייתי סגורו הטוב, להציל משנתו, כדי שיזכה מלכנו לעשות טוב ליהודים שבעירו. השערות שצמחו מאד בראשו הם אות לייסורים שעבר ע"י מלאכי חבלה. ומפני כבודו פקדתי למלאך לגזום. ועתה, זוכר המלך בודאי את הבטחתו הנאמנה שלא להרע ליהודים ולבטל את גזירותיו הקשות, הריני עד לפניך". באותו רגע נודעו כל השומעים, והמלך שהבין את פשר החלום שחזה, ציווה מיד לבטל את הגזירה הרעה על היהודים בארצו. שמעו היהודים את פרשת גדולתו של רבם, והודו לה' על רוב חסדו. אחר הדברים האלה, תכננו שרי המלך תכנית ערמומית, כיצד להחתיים את המלך על גזירה חדשה נגד היהודים. כינסו השרים את המלך לאולם הישיבות, הציגו בפניו מכתב, ודרשו מהמלך באיומים, לחתום על הגזירה נגד רצונו. באותו רגע להפתעת כולם, הופיע לפניו הרב הקדוש אדם בעל שם, לבוש הדור כולו אומר כבוד. "דבר לי אל המלך" הכריז הרב הקדוש אדם, ונכנס עם המלך לגינת הארמון. תוך כדי שיח עם הרב הקדוש אדם, נדמה היה למלך שהוא נמצא יחידי במטרופולין גדול. המלך ניגש אל אחד העוברים והשבים ושאלו לשם המקום, אך הלה לא הבין את לשונו. נכנס המלך לאכסניא אחת, ביקש לאכול ולנוח מעט, אך גם כאן איש לא הבין אל לשונו. כך הסתובב המלך ברחובות ובשווקים רעב ומעונה. לבסוף פגש המלך באדם שהיה מוכר לו: "אנא, הבא לפניי מאכל ומשקה כי עייף ורעב אנכי". השיב לו האיש: "צר לי מאד, אך את מבוקשך לא אוכל למלא, כי במקום הזה לא יוכל לאכול אדם שלא מל את בשר עורלתו". עבר זמן נוסף, וכאשר המלך פגש שוב את אותו האיש, קפץ עליו המלך ואמר לו שמוכן הוא למול את בשרו, ובלבד שיצילו מגויעה ברעב. חיש מהר הביא לו האיש ארוחה דשנה, ולאחר שרוחו שבה בקרבו, הלך עם האיש ועם כמה מחשובי העיר לערוך ברית מילה בבית הכנסת, עם משתה גדול. המלך המתגייר החל ללמוד את תורה ישראל, וביקש לדעת עוד ועוד, עד שנהיה בקי בים התלמוד. לבסוף נשא המלך את בתו של אחד העשירים בעיר, ונולדו לו שלשה בנים אותם חינך ברוח ישראל סבא. באחד הימים כשטייל, ראה את בנו משחקים על שפת נהר. פתאום ראה את בנו הבכור נופל למים. בנו השני רץ להציל את אחיו ונפל גם הוא למים, כך קרה גם לאח השלישי ולאשתו שרצה להצילם, כולם טבעו. הגר שראה כל זאת, איבד את עשתונותו, וצעק צעקה גדולה ומרה... אז הביט סביבו וראה שהוא נמצא בגינת ארמונו כשהוא מגודל זקן ופיאות, וכל השרים עומדים סביבו לדעת מדוע יצעק. שאג המלך: "מדוע לא עזרתם להציל את בניי ואת אשתי המסכנים?" ענו השרים: "הלא אשתך ובניך בארמון, ומדוע תצעק?" סיפר להם המלך את כל אשר אירע איתו בעיר היהודים. עמדו השרים משתוממים, ורצו אל הרב הקדוש אדם שישב לו בפינת הגן. אמר להם הרב הקדוש אדם: "יכולני למחות אתכם מעל פני האדמה, אלא שגזרנו אני ועמי להיות בגלות ולסבול עול מלכות. ואתם אם רצונכם לחיות, היזהרו

שלא להכביד את עול המלכות ולא לגזור רעה על היהודים". חלחלה אחזה את המלך ושריו. מלאי פחד והערצה עמדו מול היהודי הקדוש, ונזכרו במאורע הראשון שאירע למלך עם הרב הקדוש אדם בעל שם. התחרטו השרים על עצתם להחתים את המלך על גזירה רעה, והבטיחו פה אחד שלא להרע עוד ליהודים לעולם. ליטף הרב הקדוש אדם את פני המלך ושכח מיד את כל תורת ישראל שלמד, זקנו ופאותיו נמחו, וכל החזיונות נעלמו מזיכרונו כלא היו. הפך המלך להיות מלך טוב ועשה חסד ליהודים ולכל אזרחי מדינתו. (ארץ החיים, הרב הקדוש חיים ליבערזאהן, פשעמישל תרפ"ז, סימן ו')

הבעל שם טוב מצטרף למחנה הנסתרים של הרב הקדוש אדם

"בהיותו בן י"ד שנה [שנת תע"ב], נכנס מורנו הבעל שם טוב ל"מחנה ישראל" של הצדיקים הנסתרים. היה זה בתקופת מנהיגותו של הבעל שם הקדוש, הגאון הצדיק הרב הקדוש אדם מראפשיץ, תלמידו המובהק וממשיך דרכו של הגאון הצדיק הרב הקדוש יואל בעל שם מזאמושטש, תלמידו המובהק וממשיך דרכו של הגאון הצדיק הרב הקדוש אליהו בעל שם מווירמייזא"²⁹.

מכתבי הרב הקדוש אדם אל הבעל שם טוב, ואופן מסירתם המופלא

ב"גניזה החרסונית"³⁰, נמצאים מכתבים מהרב הקדוש אדם בעל שם אל מורינו הבעל שם טוב שנכתבו בין השנים ה'תצ"א – ה'תצ"ה, וכן מכתב אחד לבנו של הרב הקדוש אדם שנשלח להביא את הכתבים אל הבעל שם טוב כפי שיתואר בהרחבה להלן.

ב"ה יום ה' מקץ תי"ו צ"א

לבני היקר יפה נוף צדיק ותמים שיחי'

מכתבך קבלתי ולהו ידוע לך כי בטח יש בעולם נסתר קדוש שמו הקדוש מוה"ר ישראל, אבל איני יודע היכן הוא, ובידי יש כתבים למסור לידו הקדושה, כי כן נצטויתי מפי הגבורה, ע"כ שמע בקולי חפוש אחריי, והיה אם תמצא אותו מסור לו שיש ת"י [=תחת ידי] כתבים קדושים ותגלה לו מקומי, ולסימן טוב תמסור לו מאמר הזוה"ק מפרשת חיי ת"ח [תא חזי] בזמנא דהו י"ש"ר"א"ל בארעא קדישא אינון הוו משכינ דרכאין מלעילא לתתא וכו' ע"כ [על כן] לדעתי ישים פניו לארעא קדישא, כן תמסור להקדוש.

ממני אביך

אדם בעש"ט מראפשיץ

תמסור לו שיש ת"י בשבילו מ"ח גליונות

ב"ה ד' מטות תי"ו צ"א

...

29 שיחת ח"י אלול תש"א (לקוטי דבורים כרך ג' ע' 548).

30 מכתבי הגניזה החרסונית פורסמו בקובץ 'התמים' ע' 11 ואילך (וראה להלן ציונים נוספים לקובץ הנ"ל). בדבר סמכותם ונאמנותם של מכתבי הגניזה החרסונית, ראה: אגרות קודש אדמו"ר הריי"צ כרך יו"ד ע' שעז ואילך. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר כרך ח' אגרת ביתצז. כרך ט' אגרת ביתרמח.

לרב הק' מן שמיא נחית להאי"ר ולהאי"ר לארץ ולדרים עליה עמוד האש מו"ר ישראל בן הר"ר אליעזר יחי' מאקופ.

תדע כי כל הסודות והכתבים מסרתי בשבילך והשבועתי אותם שרק לידך יגיעו, אני איני יודע אותך אבל מורך הבעל ח"י א"ה [= אחי' השילוני] אמר לי שרק לך לבדך אמסור כל הסודות, כללא דמילתא, אלולי אתה – היה העולם חרב ח"ו, אבל 'כי לא ידח ממנו נדח' כתיב ובזכו"תך שאתה תזכך את אורו של העולם תיסדה, ה' בראה ואתה תיסד"ה, והסימן 'וצדי"ק יסוד עולם'

דברי או"נ מברכך בכל טוב סלה
אדם בעש"ט מראפשיץ

...

ב"ה א' נ"ח ת"צבי"ת [תצ"ב]

לרב הק' מ' ישראל ט' הנסתר

תודיעני מקומך אי"ה, גם מורך מעלים ממני מקומך, היתכן

אדם מראפשיץ מכוונה בעש"ט

...

[המכתב הארוך הבא, הועתק ע"י הבעל שם טוב במכתבו לגיסו הרב הקדוש גרשון]³¹:

ב"ה א' עקב ראפשיץ

לכבוד הנעלם דרזין איתגליין לי' הרב הרב הקדוש ישראל במוהר"ר אליעזר מאקופ נ"י

אם כי איני יודע אי"ה מקום משכן כבודך, אבל מבאר אח"ד שתינו, רב אח"ד ומורה אח"ד לכלנו, מורך מורי, והוא גילה לי מכבודך, שעל ידך יתקנו וימלאו כל הכלים השבורים, ועל ידך יתעלו למקור מחצבתן למעלה ראש, ע"כ מצאתי און [=כח] לי לגלות לך בי"ת מעשים נוראים שראיתם בעיני כמעט, היינו מעשה א' ראיתי ממש בעיני, והמעשה הבי"ת שמעתי ממורנו ורבינו הקדוש, ואלו הן,

שמעתי ממורנו ורבינו הק' בזה הלשון [מכאן ואילך, תרגום מאידיש³²]:

בשנת של"ג היה בעיה"ק צפת תובב"א יהודי שלא ידע כל כך להתפלל, אבל הוא היה יהודי תמים במעשיו והיה הצנע לכת, פעם אחת בלילה, אחרי שערך 'תיקון חצות', שמע שדופקים בדלת חדרו, ועל שאלתו מי שם, ענו לו 'אליהו הנביא זכור לטוב'. האיש פתח את הדלת ואליהו הנביא נכנס החדרה שנתמלא אורה ושמחה. אליהו הנביא פנה אל האיש ויאמר: באתי לגלותך את שנת ביאת משיח צדקנו. אך תנאי יש בדבר שתספר לי מה עשית ביום הבר מצוה שלך, שבגללו פסקו בבית דין של מעלה שתזכה לגילוי פני כדי לגלות לך סודות נעלמים.

31 קובץ יהתמים' ע' 14 ואילך.

32 תורגם גם בספר התולדות – הבעש"ט כרך א' ע' 30 ואילך.

היהודי הצפתי ענה לאליהו הנביא בתמימות: - מה שעשיתי - עשיתי רק לכבודו של הקב"ה, ואיך יכול אני לגלות זאת לאחרים. אך באם משום כך לא יגלה אליהו הנביא את אשר צריך הוא לגלות לי - לא צריכים, כי מקובלני שמה שיהודי עושה צריך הוא להתביא זאת מעיני בני אדם, והדבר צריך להיות רק לכבודו של הקב"ה לבדו...

נתעלם לו אליהו הנביא זכרונו לברכה ויעל השמימה. ובשמים נעשה רעש גדול מאד מתמימותו של איש זה שדחה את אליהו הנביא ואת גילוי קץ ביאת משיח צדקנו, ובלבד שמה שהוא עושה יהיה רק לשם שמים בלבד. בית דין של מעלה דן בדבר ופסק שאליהו הנביא יתגלה שנית לאיש זה בצפת, ילמדו תורה ויגלה לו סודות נעלמים.

איש פשוט זה נהיה חד בדרא, צדיק תמים והצנע לכת שאף אחד לא ידע מגדולתו וקדושתו. ויהי היום, והאיש בא בימים ונפטר לעולמו, ואחרי דין ודברים החליט בית דין של מעלה ששכרו יהיה לרדת עוד הפעם לעולם הזה ויכפו עליו להתגלות ועל ידו תתגלה דרך חדשה בעולם, לבסס ולטהר את העולם ברוח טהרה ורוח הקודש ויאיר אור חדש בלב כל אחד ואחד ועל ידו יתקדש שם שמים ומלאה הארץ דעה שיקרב את הקץ.

וכך היה, הנשמה ירדה חזרה לזה העולם, ומן השמים יכריחו אותה להתגלות בלי שום תירוץ כלל [עד כאן תרגום, מכאן - לשון מקורית], ועתה הנני מגלה אותך בשם מורנו ורבינו הקדוש שכ"ק [כבוד קדושתך!] יחי' הוא הנשמה הק', והוא בא לזה העולם פעם שנית כדי לבשם ולטהר את העולם ברוח טהרה ורוח הקודש ובקרוב יתגלה ויאיר אור חדש בלב כל אחד ואחד ועל ידו יתקדש שם שמים ויקרב הגאולה במהרה בימינו אכי"ר, זהו מעשה א' ששמעתי מפי כ"ק מו"ר

דברי או"נ וכן גילו לא מכירו דו"ש

אדם בעש"ט מראפשיטץ.

[עד כאן העתקתי אות באות מכי"ק הקדושים הרב הרב הקדוש אדם בעש"ט ז"ל ועתה אתחיל איה"ש להעתיק לכ"ק י"נ בכ"י שלי אות באות המעשה הבי"ת שכותב לי שהוא בעיני קדשו ראה אותה:]

פעם אחת בש"ק בבוקר בעת קריאת התורה נגלה אלי מו"ר הקדוש בביהכנ"ס ואמר לי שבמוש"ק תכף אחר הבדלה אהי' לנסוע אתו עמו יחדיו לק"ק לבוב, והנה תכף אחר הבדלה בא אלי לביתי ואמר לי שהעגלה עומדת מוכן לנסוע, ואמר לי שאסע דווקא בבגדי שבת קודש כאשר אני לבוש בהם, ולבשתי תכף הבגד העליון שלי, וישבנו בתוך העגלה ומו"ר הקדוש ישב מימיני ולא דבר אתי מאומה, רק אמר לבעל העגלה שיסע, ועד ק"ק לבוב הי' ערך שבעים פרסאות, ותכף כאשר התחלנו לנסוע אמר לי מו"ר הקדוש שאזמר הפזמון 'אליהו', והנה הספקתי לגמור הפזמון והנה באנו לק"ק לבוב ונשתוממתי מאד, כי זה לי פעם הראשון שראיתי קפיצת הדרך בחוש, ואמר לי מו"ר הקדוש [מכאן תרגום מאידיש 33]: בני, איזה פלא, האם אתה יודע מי הוא העגלון? אילו היית יודע מי הוא, היית יושב בעגלה באימה ופחד כמוני. אחר כך נתן לי מו"ר הקדוש רשות לשתות כוס חמין ושתיתי, ומו"ר הק' התהלך בחדר ממזרח למערב וחזרה הלך ושוב, ערך שתי שעות, ולא דיבר איתי מאומה, רק

פניו הק' בוערות ממש כלפיך אש בלי גוזמא, ואני עמדתי על מקומי כשיש לא נטייתי ימין ושמאל. והנה פתאום נפתחה הדלת ואיש גבה הקומה מאוד זקן נכנס, והלך מו"ר הקדוש לנגדו ואחז אותו בידיו הקדושים ואמר בזה"ל: ברוך הבא הרבי אליעזר שזכה לבן שהוא חד בדרא בעולם התחתון ובכל העולמות, שב הרב אליעזר, וענה לו הרבי אליעזר: אדמו"ר הקדוש יודע שאני אינני עוד מזה העולם, ושם הלא אין ישיבה ולא קימה וכו', וענה לו מו"ר הקדוש בזה"ל: הלא מלאכים כשירדו לארץ והיו אצל אאע"ה ג"כ אכלו כי לעולם לא ישנה אדם וכו', וישב הרבי אליעזר, ושאל אותו מו"ר הקדוש, מה בקשתכם, וענה הרבי אליעזר בזה"ל: שאלתי ובקשתי היא שזה זמן רב שבני הנסתר ישראל יקיל אינו נותן לי מנוחה, כמעט מידי יום ביומו הוא אומר לי, שכ"ק מורו ורבו הק' צוה עליו להתגלות וגם קבע כבר הזמן לכך, והוא מאד אינו רוצה, ולכן הוא מבקש אותי שאבקש עבורו מכ"ק. ענה לו מו"ר הק', שאם יבקש בנו עוד, הוא יגיד בשמו, שהוא צריך להתגלות, כי כן פסקו בבית דין של מעלה, ואם לא יתגלה, אז אין לו ח"ו מה לעשות בזה העולם, כי כל תכלית ירידת נשמתו לזה העולם הוא בשביל שיתגלה ויפוצו מעינותיו חוצה, והראה באצבעו הקדוש עלי ואמר: הוא, אדם, יודע את כל המעשה איך הוא [הבעש"ט] הגיע לזה העולם, ובבא הזמן אתיר לתלמידי אדם יחי' שיגלה לו את כל המעשה מהחל ועד כלה ואז כבר יבין שהצדק איתי ועם תלמידי מרדכי הצדיק נ"י, ותמסור לו בשמי שעד שיתגלה בל יוסיף לראות פני, עכ"ל מו"ר הקדוש, והרבי אליעזר ז"ל נעלם ואיננו, ואני עמדתי כמשתומם ונבהל מכל אשר ראו עיני בזה המוש"ק ממש מעשים נוראים ונפלאים. ואח"כ אמר לי מו"ר הק' שאקיים סעודת מלוה מלכה וישלח אותי חזרה לביתי והוא ישאר בלבוב כי יש לו מה לעשות שם, ועניתי למו"ר הקדוש, שיש לי פחד לנסוע בלילה ביחידות, וענה לי בזה"ל: אל תירא מאף אחד רק מהשי"ת ולרבות תלמידי חכמים, ותכף אחר סעודת מלווה מלכה אחז אותי מו"ר הק' בידו ויצא אתי לרחוב, והנה העגלה אשר נסענו בה וגם הבעל-עגלה הק' עומדת הכן, וברך אותי מו"ר ברכת כהנים, וישבתי בתוך העגלה ונסענו, והק' מריץ הסוסים אינו מדבר אתי מאומה ואני ג"כ יושב ודומם במשך עשרים רגעים והנה אני בעירי בשעה אחר חצות ליל מוש"ק. והנה ביום ב' בשבוע נתגלה אלי מו"ר הקדוש ואמר לי, שלבו הקדוש נוקפו פן ואולי ח"ו בל יסכים הנסתר הק' ישראל נ"י להתגלות ומו"ר הק' כבר גמר בלבו להודיע אותו ע"י אביו ז"ל כי בל יראה אותו מעתה עד אחר התגלותו, ע"כ פקד עלי מו"ר הקדוש שעלי הדבר תלוי שאני אודיע להק' הנעלם הרב הקדוש ישראל נ"י הנ"ל, ואני לא ידעתי ואיני יודע היכן הוא ואיה מקום מושבו, ומו"ר נעלם ממנו, ע"כ גמרתי בלבי לנסוע לק"ק [קהילת קודש] רישא ששם נמצא כעת ידי"נ הקדוש הרב הקדוש מרדכי הצדיק נ"י והוא יודע בטח איה מקום כבוד הק' הר"י הנ"ל, ונסעתי לק"ק רישא, והנה ע"פ סיבה מן השמים עקר מקומו הק' משם למדינת אשכנז ולא ידעתי כעת ג"כ איה מקום קדשו של הקדוש הרב הקדוש מרדכי הצדיק ג"כ. כללו של דבר כל דבר שהוסכם בלבי לעשות בכדי שאיודע איה מקום כ"ק י"נ היו לשוא, ראיתי בלבי כי דבר השי"ת הוא ומאתו נסבה זאת עפ"י ההשגחות הנסתרות והנעלמות מבני אדם, וחייתי אולי יתגלה אלי מו"ר הקדוש אבל לשווא תוחלתי חדשים עברו ולא ראיתי, והתחלתי לנסוע ממקום למקום ומכפר לכפר לחפש אחר הק' הנסתר ר"י הנ"ל חיפשתי ולא מצאתיו עד שגמרתי בלבי לעזוב הדבר כי הלא מלפני השי"ת גלוי וידוע כי בכל רמ"ח אברי ושס"ה גידי מסרתי את עצמי ממש במס"נ גדול בכדי לקיים פקודת מו"ר הק' אבל רואה אני בחוש שמן השמים הוא שבל אתראה עמו פנים אל הפנים מה אוכל לעשות עוד יותר, וגמרתי בלבי אחזור לביתי ומה שיהיה יהיה הכל לטובה, כי חזיתי

שיד השי"ת בזה הענין ומאתו לא תצא הרעות רק (ו) הטוב, והנה בלילה בעת השינה במלון ראיתי את כ"ק מו"ר בחלום ואמר לי בזה"ל: אני רואה, אדם, שמן השמים לא מניחים שתיפגשו ביחד, טעם הדבר גלוי וידוע רק להא"ס דלית מחשבה תפיסא בי' כלל, והוא עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, על כן עצתי שתרום הכל בכתב ידך ותתן לבנך והוא בעצמו אי"ה כן יוכל להשיגו ולמסור לו את הכתבים. מו"ר שוב חזר על הדברים ונעלם, התעוררתי ותיכף נסעתי הלאה עד שהשי"ת הביאני לביתי לשלום, מצאתי ב"ה ג"כ את כל בני ביתי יחיו בריאים ושלמים, ניגשתי תכף לכתביה ולקח לערך משך שבוע עד שרשמתי כל הכתבים ומעשיות העיקרים במכתבי לכ"ק יחי', ואת הכל מסרתי לבני היקר בר לבב יחי' שיתחיל לחפש את כ"ק י"נ. בני יצא לדרך וכעבור חודשיים חזר ואת כ"ק לא מצא, אז גמרתי בלבי לעזוב הענין מכמה טעמים ומה שיהיה יהיה, הלא אני לא חייב ח"ו בזה ועשיתי את הכל אשר היה ביכולתי, והנה נגלה אלי מו"ר הקדוש ואמר לי שהוא אינו יכול בשום אופן לגלות לי איה מקום כ"ק יחי', רק כאשר כ"ק יחי' מתבודד א"ע בכל יום ויום בין ההרים מסביב ק"ק קיטוב, על כן עצמו אמונה שאשלח עוד הפעם ע"י בני יחי' את כל הכתבים, ובני נ"י יטמון אותן תחת אבן בין ההרים אשר סביב לק"ק קיטוב, ואז בעזר השי"ת בטח יגיעו לידו הקדושה. ושמחתי מאוד והיה לי אמונה שלמה כי אי"ה אצליח בזה ואקיים פקודת כ"ק מו"ר, ונתתי ביד בני יחי' את כל הכתבים והב' מעשיות העיקריות, ושולח אותם כעת שיטמנם תחת אבן שם בין ההרים הנ"ל, ותפלתי שגורה להשי"ת כי יקבלם שם, ויקיים כל הכתוב בהם בפקודת כ"ק מו"ר ויגלה ויטהר ברוח שפתיו הקדושים את כל הארץ ומלואה, ואז ומלאה הארץ דעה את השי"ת, ובזה יתקרב הגאולה במהרה בימינו אכי"ר, ואני הקטן מצדי אם שלא ידעתיו, מבקש מכ"ק יחי' שבל יסרב ח"ו כי הלא זה רצונו יתברך, וא"כ מה לו החילוק בין כך ובין כך הוא מקיים בזה רצון השי"ת, בפרט שע"פ קבלת אדומו"ר הקדוש תלויים בו תקון כלל ישראל ותקון העולם וד"ל

דברי ידי"נ קשור לו בעבותות אהבה רבה רחימותא עזיזא ואם איני מכירו מעולם

אדם בעש"ט מראפשיטץ

[ממשיך הבעל שם טוב לגיסו:]

עד כאן העתקתי לו אות באות הב' מעשיות הנוראים ככתבם וכלשונם מכתב יד קדשו של הקדוש איש אלקים וכו' מוהר"ר אדם בעש"ט שמצאתים תחת אבן שם בין ההרים בערך חודש ימים אחרי הטמנתם, ועתה אתחיל לגלותו איך מצאתי אותם, ובטח ירוה כ"ק גיסי י"נ רצון מזה, כי סבות גדולות ונוראות נעשו בזה שמצאתים בעזיה"ת,

הנה פעם אחת ביום ראשון לשבוע בבוקר כאשר באתי ... כדרכי להתבודד שם בין ההרים סמוך לקיטוב, והנה רועה צאן אחד ערל רועה את עדרו על הר אחד, והנה כאשר ראה אותי בין ההרים יושב על סלע צעק אלי בקול גדול כזה 'פאני פאני' שבלשונם הוא 'אדון אדון' שאלך אליו, והכרתי כן שלדבר נחוץ הוא קורא אותי אליו, והלכתי אליו על ההר, ואמר לי על לשון וואלחיי בזה"ל: י"ש בחודש ימים שאני הייתי רועה הצאן על ראש ההר וראיתי איש יהודי אחד בא לבין ב' ההרים וחפש איזה מקום בין האבנים הגדולים ששוכבים פה, ולקח מתוך שקו חבילה של ניירות הרבה ויטמין אותם תחת אבן אחד גדול אשר אראה לך, והוא לא ידע כי אני רואה, והלך לו לדרכו, אבל באמת הלך

לו למרחוק וישב לו על אבן, ואני לא ידעתי שהוא יושב ומסתכל רק דמיתי שהלך לו לדרוכו, ואני ירדתי מההר והלכתי למקום אשר טמן שם הניירות וגללתי האבן ורציתי ליקח אותם, אבל היהודי ראה והביט והתחיל לצעוק בקול גדול אלי שאל אגע בהם והתחיל לגשת אלי, ואני נפל עלי יראה ופחד גדול וברחתי על ראש ההר למקום המרעה, והוא הלך ועלה אלי על ההר ואמר לי בזה"ל: תדע שהניירות האלו הם ... קדושים, וכל יד אשר תיגע בהם זולת הרבי ישראלי אשר הוא מתבודד באלו המקומות – תיבש, על כן אני מזהירך שבל תיגע בהם, וגם תראה שלא יגעו בהם גם זולתך, אבקשך אם אפשר יודע אתה אותו הרבי ישראלי, תאמר לו מכל זה ותחזה לו המקום שמונחים תחת האבן, ובעד זה אני נותן לך חמישים גראש פויליש [שם מטבע], ונתן לי. והנה עד היום לא ראיתך, ועתה כאשר ראיתך אני מגלה אותך את כל הנ"ל, וגם נרד להבקעה ואראה לך מקום הגניזה והאבן, עכ"ל הרועה, ותכף ירדנו שנינו מההר והוא הראה לי המקום וגללתי האבן ומצאתי הכל כאשר מסר לי אמת, ונתתי לו ג"כ שכר טירחא חמישים גראש פויליש ואמרתי לו שבל יגיד מזה לשום בר נש,

והנה בקראי הכתבים הקדושים מאוד נהנתי מאד. אבל גיסי הקדוש, כי בקראי הב' מעשיות תסמר שערות ראשי כי אין דעתי נוחה מזה כלל להגלות, ולקח עלי דבר כבד כזה לעשות כי ... מי אני הלא יש גדולים וטובים ממני בלי שום ספק, אבל, גיסי יקירי רב חביבי, מה אוכל לעשות אם מהשי"ת יצא הדבר, ובפרט שכ"ק מורי ורבי הקדוש מסכים לזה ונתן אומר קודש שבל יתראה אתי עד אשר אשמע לקול ה' מדבר מתוך גרונו, ע"כ גמרתי בלבי להתגלות, אבל באופן הזה רק שכ"ק י"נ יהיה בצוותא חדא אתי עמי באותו היום, זולת זה אי אפשר בשום אופן בעולם, ע"כ מחכה אנכי לתשובתו הקדושה במהרה על איזה יום ובאיזה מקום, כי לא כל הזמנים והמקומות שווין לטובה, ידעתי בבירור שיהיו לי מסטינים ומקטרגים נגד ההתגלות, אבל בהשי"ת בטחוני כי יפלו כקש לפני רוח הקודש של מורי ורבי הק'.

הנני גיסו המתבייש במעשי הנכנע והנדכה מאימתא דציבורא וד"ל דוש"ת מחכה לגי"ה במהרה

ישראל מטלוסט³⁴.

הרבי נשיא דורנו הזכיר פעם פרשה זו בשיחת קדשו, והסיק מסיפור זה הוראה חשובה השייכת לכל אחד³⁵.

"הבעש"ט כותב לרב הקדוש אדם בעל-שם הטעם שאינו רוצה להתגלות, כי אינו רוצה במחלוקת כו', וגם מה חסר לו בהיותו בהתבודדות כשלומד תורה עם רבו הידוע. והרב הקדוש אדם כתב לו, הרי כן הוא רצון הבורא, ובמילא מה איכפת לי'. והיינו, שבמכתבו זה פעל הרב הקדוש אדם אצל הבעש"ט את ענין ההשתוות, שהכל יהי' בהשוואה אצלו, ולא יהי' נוגע לו שום דבר, כי אם להשלים את הכוונה העליונה.

34 בקובץ 'התמים' שם ע' כב, מכתבים נוספים מהבעל שם טוב (מהשנים תצ"ג – תצ"ה) בדבר הציווי מר' אדם להתגלות, ובדבר קבלת הכתבים מר' אדם. ומכתבים נוספים מר' אדם בע"ש אל הבעל שם טוב, מהשנים תצ"א – תצ"ג, בשכנועים להתגלות, נמצאים ב'התמים' ע' 248 – 251; 337 – 339 (ותוכן קצר מהם, נערך שם ע' 116 ואילך). וראה בזה עוד: לקוטי דבורים ח"א ע' 45, 191, 193. אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ כרך ג' ע' עד.

35 תורת מנחם התועדויות כרך כ' ע' 120.

ומתוך סגנון המכתבים מוכח שהתגלות הבעש"ט לא הי' בדרך קבלת עול וכפיה, כי אם, שחבריו הצדיקים הנסתרים פעלו אצלו שירצה להתגלות, כי, הגם שגדלה מעלת הבדידות, ובפרט שע"י ההתגלות יצטרך למחלוקת כו', מכל מקום, בשמעו שזהו רצון הבורא, הרי נעשה כן רצונו. והיינו שעניין ההשתוות אצלו הי' גם בכח הרצון והתענוג, שנעשה רצונו כפי רצון העליון.

וההוראה מזה אלינו בענין ההשתוות בנוגע לפועל עכ"פ – בנוגע לעניין הפצת מעיינות פנימיות התורה, שאין לעשות שום חשבונות, אפילו לא חשבונות בנוגע לעניין השלום, כי אם להשתדל בכל מיני השתדלות בהפצת המעיינות, מכיוון שזהו רצון הבורא".

• מעניין לציין, כי ממכתבים הנ"ל מובן, כי הרב הקדוש אדם בעל שם, מעולם לא התראה עם הבעל שם טוב³⁶.

כ"ק אדמו"ר הרב הקדוש ישראל בעל שם טוב זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

ראשי פרקים מתולדותיו

- נולד ח"י אלול נח"ת, חת"ן.
- תס"ג או תס"ד: הבעל שם טוב נתייתם מאביו ומאמו בגיל 5, וצוואתו האחרונה של אביו אליו הייתה, "אל תירא משום דבר בעולם רק מהקב"ה".
- תס"ט: כבן 11, נכנס לחבורת הצדיקים הנסתרים.
- שנת תע"ב – תבוא עליו ברכה – יסד את שיטתו החדשה באהבת ישראל.
- תע"ו: מציע כי הצדיקים הנסתרים יקחו על עצמם תפקיד חינוך, להושיב מלמדים בכל עיירה ומושב, והצעתו מתקבלת. הבעש"ט בעצמו נעשה למלמד וגם עוזר-מלמד בעיר בראדי.
- ח"י אלול תפ"ד, בהיותו בן 26, בעיר אקופ, נגלה אליו לראשונה אחיה השילוני, ולמד עמו מפרשה בראשית, ונמשך לימודם 10 שנים.
- ח"י אלול תצ"ד: הבעל שם טוב נתגלה כעושה נפלאות ומגלה עמוקות, ושנות נשיאותו – 26 שנים.
- ת"ק: מבקר בסלוצק.
- ח"י אלול תק"ה: עורך סעודת מצווה ואומר, כי ביום זה ירדה נשמה חדשה לעולם, שתאיר את העולם בתורת הנגלה והחסידות ותהיה לה מסירות נפש על דרך החסידות עד ביאת המשיח [הכוונה על אדמו"ר הזקן שנולד ביום זה].
- ראש השנה תק"ז: עליית נשמה להיכל משיח.

- תקי"ט, כ"ו תמוז, נקבע ליום טוב ניצחון על יעקב פראנק, שהובל ע"י הבעל שם טוב באמצעות תלמידיו (כחתום במכתב, התמים ע' 558 ואילך). פועל לבטל את גזירת סגן הארכיבישוף מיקולסקי על קריעת 'עלינו לשבח' מהסידורים. [בשנים שלפני כן, פועל לבטל את גזירת שריפת התלמוד שע"י הארכיבישוף דמבוסקי בקמיניץ-פודולסק].
- הסתלקותו ביום א' של חג השבועות תק"כ.
- ח"י אלול תרנ"ב: אדמו"ר הרש"ב שומע שבע תורות, שהבעל שם טוב אמר במהלך אותה השבת בגן עדן.

אשתו: הרבנית לאה רחל.

בנו: הרב הקדוש צבי

ביתו: אידל (יש ממנה מכתבים בגניזה החרסונית). בעלה: הרב הקדוש יחיאל.

גיסו: הרב הקדוש גרשון מקיטוב.

ספרים הכוללים מדברי תורתו:

- כתר שם טוב
- צוואת הריב"ש
- בעל שם טוב על התורה

אחיה השילוני: רבו של אליהו הנביא ושל הבעש"ט

מורנו הבעל שם טוב קורא למורו אחיה השילוני בשם "בעל ח"י" – חיה יחידה.

מעיר על כך הרבי נשיא דורנו: והנה, לעת עתה, לא מצאתי בשום מקום ביאור שייכות דהבעש"ט ואחי' השילוני, שהוא דווקא הי' רבו.

ויש להעיר ממאמר רשב"י, בעל פנימיות התורה, שיפטר כל העולם מן הדין עד ימות המשיח אם יצטרף אחיה השילוני עמו. ויש לבאר זה על פי מה שכתוב בלקוטים שבסוף ספר הגלגולים להאריז"ל כי רשב"י היה גלגול אחיה השילוני, ועד ימות המשיח שאז "יפקון ישראל מן גלותא ברחמי" ע"י שיטעמו מספר הזוהר שהוא 'חיבורא דילך' – של רשב"י – וא"כ הוא הדין להבעש"ט שכשיפוצו מעינותיו חוצה קאתי משיח, וכמו שכתוב באגרת הבעש"ט הידועה.

והנה בתולדות יעקב יוסף פרשת בלק כתב: אחיה השילוני שקיבל ממושה רבינו ע"ה והיה מיוצאי מצרים, ואח"כ מבית דינו של דוד המלך ע"ה והיה רבו של אליהו הנביא, ורבו של מורי זלה"ה. עכ"ל. משמע קצת דזה שהי' רבו של הבעש"ט שייך למה שהי' רבו של אליהו הנביא.

ויש לומר על פי הנ"ל, דאליהו הנביא ענינו הכנה לביאת המשיח, לקרב את הרחוקים וכו' וכמו שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא לפני גו' והשיב לב גו' (משנה סוף עדיות ובכ"מ). וזהו ג"כ מעניני

הבעש"ט: אהבת ישראל, אפילו ליהודי שנמצא בקצוי תבל, וגם פשוטים ביותר. והפצת המעינות, שזהו הכנה וכלי לביאת המשיח.

ומה שרבן הוא דוקא אחי' השילוני – אולי אפ"ל מפני שהוא ניבא על הפירוד בישראל לשתי ממלכות וכו' והפירוד הזה גרם לעשיית העגלים והגלות וכו' אשר כ"ז יתוקן בביאת המשיח שלא "יחצו עוד לשתי ממלכות עוד ולא יטמאו עוד בגילוליהם גו' וטהרתם אותם גו' ועבדי דוד מלך עליהם".

השייכות דח"י (חי' יחידה) לפנימיות התורה ולמשיח מבוארת ע"פ הידוע דסוד דפרד"ס דתורה הוא באצ"י, חי', ומשיח הוא חי' יחידה (ספר השיחות קי"ז ת"ש ע' 159. התוועדויות תש"י ע' 21 – בהשמטת מראי מקומות).

הבעל שם טוב בהיכל משיח

כותב הבעל שם טוב במכתבו: "בראש השנה שנת תק"ז עשיתי השבעת עליית הנשמה כידוע לך, וראיתי דברים נפלאים במראה מה שלא ראיתי עד הנה מיום עמדי על דעתי, ואשר ראיתי ולמדתי בעלותי לשם בלתי אפשרי לספר ולדבר אפילו פה אל פה, אך בחזירתי לג"ע התחתון וראיתי כמה נשמות החיים והמתים, הידועים לי ושאינם ידועים לי, בלי שיעור ומספר, ברצוא ושוב, לעלות מעולם לעולם דרך העמוד הידוע ליודעי חן, בשמחה רבה וגדולה אשר ילאה הפה לספר וכבד אוזן הגשמי משמוע, וגם רשעים רבים חזרו בתשובה ונמחל להם עונותיהם, באשר שהי' עת רצון גדול שגם בעיני יפלא מאד שכמה וכמה נתקבלו בתשובה, שגם אתה ידעת אותם, והיה ביניהם ג"כ שמחה רבה עד מאד ועלו ג"כ בעליות הנ"ל. וכולם כאחד בקשו ממני והפצירו בי עד בוש באמרם, לרום מעלת כבוד תורתך חננך ד' בבינה יתירה להשיג ולדעת מענינים האלה, עמנו תעלה להיות לנו לעזר ולסעד. ומחמת השמחה הגדולה שראיתי ביניהם, אמרתי לעלות עמהם. . ובקשתי ממורי ורבי שלי שילך עמי, כי סכנה גדולה לילך ולעלות לעולמות העליונים, כי מיום היותי על עמדי לא עליתי בעליות גדולות כמוהו. ועליתי מדריגה אחר מדריגה, עד שנכנסתי להיכל משיח ששם לומד משיח תורה עם כל התנאים והצדיקים וגם עם שבעה רועים, ושם ראיתי שמחה גדולה עד מאד, ואיני יודע לשמחה זו מה הוא עושה, והייתי סובר שהשמחה הזו ח"ו על פטירת מהעוה"ז, והודיעו לי אח"כ שאיני נפטר עדיין כי הנאה להם למעלה כשאני מייחד יחודים למטה ע"י תורתם הקדושה, אבל מהות השמחה איני יודע עד היום הזה. ושאלתי את פי משיח, אימת אתי מר, והשיב לי, בזאת תדע, בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה מה שלמדתי אותך והשגת, ויוכלו גם המה לעשות יחודים ועליות כמוך, ואז יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון וישועה" ... (כתר שם טוב, סימן א').

והנה רשב"י הי' נשמה דאצילות, וכיון שבחי' האצילות הוא אלקות ממש, ולכן הי' יכול לומר על עצמו אנא סימנא בעלמא, וכיוצא בזה בהתפארות ורוממות עצמותו במאד מאד, אף שאין זה מדרכי הצדיקים, כי, ענין זה אינו רוממות והתנשאות עצמו, כי אם רוממות והתנשאות האלקות. וזהו גם ההפרש בין אופן העבודה בעולמות בי"ע לאופן העבודה דעולם האצילות, שהעבודה בבי"ע היא בענין הביטול, לפי שנתהוה ונברא בבחי' נפרד כו', משא"כ נשמה דאצילות שאינה בבחי' נפרד אלא בבחי' אלקות ממש, עבודתה היא באופן של הגבהה כו', לפי שאין זה הגבהה עצמו אלא הגבהה האלקות, שהרי כל מציאותו היא המציאות דאלקות. ועפ"ז יובן מה שאמרו על רשב"י מאן פני האדון כו'.

אך לא כל נשמות הצדיקים יכולים להתנשאות כ"כ, מלבד אלה שנשמתם היא מבחי' אצילות ממש שנקראים אחים ורעים, והם יחידי סגולה שבדור, כנשמת רשב"י וכיו"ב וד"ל (ואח"כ מוסיף: ועיין בתו"א פ' בא בענין שם צבאות. וי"ל ע"ד שאמר משה ונתתי עשב, וע"ד שמצינו שהמלאך נקרא לפעמים בשם הוי").

ד) וזהו גם ענינו של רבינו הזקן שהי' נשמה דאצילות, והיינו, שבהיותו למטה הי' כמו באצילות ממש, ולכן כל הנהגותיו למטה היו נעשים מאליהם, בלי כל השתדלות, באותו אופן כמו שהענינים הם למעלה, וכידוע שבערב ש"ק הי' נרדם מאליו, מפני שלמעלה הוא זמן שינה כו'20. וכיון שהי' נשמה דאצילות, והי' אצלו גילוי אלקות למטה כמו למעלה, לכן הי' בכחו לפעול גילוי אלקות לכל, וכמשנת"ל בפירוש למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, שלמען אחי ורעי שהם נשמות דאצילות נעשה השפעת יסוד ז"א במלכות, שע"ז נעשה גילוי אצילות בבי"ע.

והענין בזה, כידוע שע"י רבינו הזקן נעשה הענין דיפוצו מעינותיך חוצה שנאמר להבעש"ט. והיינו, דעם היות שבשעה שנאמר להבעש"ט שביאת המשיח תהי' בעת שיתפרסם לימודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעינותיך חוצה כו' ויכלו גם המה לעשות עליות ויחודים כמוך כו', התיירא מזה כו', מ"מ, נפעל ענין זה ע"י רבינו הזקן בהתגלות תורת חסידות חב"ד [שהיא היא תורת הבעש"ט ז"ל, והיינו, שאין זה רק באופן די שבכלל מאתיים מנה, אלא שזוהי אמיתית תורת הבעש"ט, וכידוע שהבעש"ט הראה איך צריכים לעבוד את השי"ת, ורבינו הזקן הראה איך אפשר לעבוד את השי"ת] באופן שגם בשכל אנושי ישיגו אלקות, ועד שגם אלו שעבודתם אינה ע"י לימוד והשגה כיון שעדיין לא שייכים לזה, אלא עבודתם היא לשכן שמו שם, ע"י אמירת ברכה ופסוק תהלים, הנה ע"י תורת חסידות חב"ד נעשית גם אצלם אמירת ברכה ופסוק תהלים באופן אחר לגמרי, נעלה יותר מאשר ע"י חסידות הכללית. וכמשל האדם, שכאשר הוא בעל שכל, אזי גם החג"ת והנהי"ם נעשים אצלו באופן נעלה יותר. מאמר ד"ה להבין מ"ש בזהר מאן פני האדון כו' תשי"ז:

לעורר את ישראל מעילפון

בתוך מאמר של אדמו"ר הרשב"ב שאמרו "לפני יחידי סגולה", נאמר: "ובזה יובן מאמר סתום מהרב הגאון הרב הקדוש פנחס מקארעץ ז"ל מתלמידי הבעל שם טוב ז"ל, שאמר שנשמת הבעש"ט ירדה לעוה"ז להעיר את כלל ישראל משינתם שהם בבחי' התעלפות. . שמי שנתעלף אז צריכים להקיצו ברפואות וסמים, ונכתב בספרי הרפואות סגולה לזה שילחשו לו באזנו שמו ואז יקיץ מההתעלפות. . קודם התגלות הבעל שם טוב נ"ע הי' בכלל ישראל בחי' התעלפות, ועל כן ירד הבעש"ט ז"ל לעולם הזה ליתן רפואות חזקות והם דברי חסידות, וגם לחש באזניהם את שמם שנק' ישראל...". (מאמר ד"ה להבין הקושיא י"ט כסלו תרס"ג).

"ידוע שעצמיות ענינו ותפקידו של הבעש"ט הייתה לעורר את עצם הנשמה שבכל אחד מישראל. והמשל לזה – מאדם שנתעלף רח"ל בהתעלפות חזקה, ואי אפשר לעוררו ע"י רפואות כו', אזי העצה היא לקרותו בשמו, כי, ידוע שהשם מעורר את עצם הנשמה, ולכן, גם כאשר הגילויים והכוחות של הנשמה הם בהתעלמות, הנה ע"י הקריאה בשם חוזר ונמשך עצם הנשמה ומתקשר עם הגוף. וכן הוא בענין ירידת נשמת הבעש"ט לעלמא דין: לאחרי הגזירות ושמדות שהיו בשנת ת"ח, ל"ע, היו בני"י במצב של יאוש כו', כמו התעלפות רח"ל. ובאותה תקופה, בשנת נח"ת – שסימנה חת"ן, מלשון נחות

דרגא, ונח"ת, שנעשה נחת רוח למעלה כו' – ירדה לעולם נשמת הבעש"ט שעל ידה חזר ונתקשר כאו"א מישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימין", עם עצם הנשמה שזהו העצם דלמעלה (שיחת י' שבט תש"כ).

מה זה "בעל שם"?

"התואר בעל-שם הוא תואר כפול, כללי וגם פרטי. כל דבר המעולה במינו או בבני גילו הוא מתואר בתואר בעל-שם, וכך שנינו במשנה מפורשת במסכת פאה כל זית שיש לו שם זיתים בשדה, שהאילן ההוא הוא מופלא משאר האילנות בין שהוא עושה זיתים יתר מהאילנות האחרים או שזיתיו מלאים שמן יותר משארי הזיתים או שמקום עמידתו הוא מקום מובחר, הנה ע"י סיבות כאלו והדומה להן יש לאילן זה שם מפורסם, וכן הוא בכל דבר מארבעה הסוגים דדומם צומח חי ומדבר שיש לו איזה יתרון הנה היתרון ההוא עושה לו פרסום ונקרא בעל שם.

זהו כינוי כללי לכל דבר מארבעה הסוגים, אבל הצדיק ר' יואל נקרא בעל-שם לטעם כפול, נוסף על סיבת וטעם פרסום יתרונו לגבי שאר בני אדם, והוא לפי שהי' בקי בתורת הקבלה ובחכמת תורתו זאת היה עושה מופתים כמו שספרתי לך אודות גירוש הלא טובים ורפואת החולים ולכן נקרא בעל-שם.

אלוקינו ית' אדון עולם יש לו כמה שמות, מהם שבעה שמות הגלויים לנו ואנו מזכירים אותם בנוסח תפילותינו ובקשותינו, פעם אנו קוראים לאבינו שבשמים בשם זה ופעם בשם אחר כפי אשר קבעו לנו אנשי כנסת הגדולה שהם ידעו ע"פ הקבלה המסורה להם מדור לדור טעמי השמות, וכל שם ושם פועל פעולה מיוחדת, וצריכים לדעת בכל שם ושם אופן פעולתו ואופן קריאתו במבטא המותר והצדיק ר' יואל ידע את תוארי השמות קריאתם ופעולתם ומשום זה נקרא בתואר בעל-שם שידע לכוין בשמותיו של הקב"ה ולפעול על ידם מופתים...

בהשמוש בשמותיו של הקב"ה רשאי רק מי שניתן לו רשות או שנצטווה מבי"ד הגדול שבשמים, וגם הוא – מי שניתנה לו רשות מבי"ד הגדול שבשמים – אינו רשאי להשתמש בהם לצרכיו הפרטים אלא לטובת הרבים ולקידוש שם שמים" (ספר הזכרונות פרק צ"ג).

• "ולכן קראו לו בשמים להבעש"ט דוקא בעל שם טוב, שהוא המשיך למטה כתר שם טוב, שהוא מדריגת משיח שעולה על כל הג' כתרים" (ד"ה להבין הקושיא תרס"ג)

• "בעל שם" – "בעל הבית על השם"³⁷.

• התוספת "טוב" – על דרך "ותרא אותו כי טוב הוא"³⁸.

פני האדון הוי'

אדמו"ר הצמח צדק סיפר אשר ששמע מאדמו"ר הזקן אמר: כתוב בזהר הקדוש, "מאן פני האדון הוי', זה רשב"י". ואנחנו אומרים שהבעל שם טוב הוא פעמיים הוי', הוי' הנעלם – הן כ"ו השנים שהבעל שם טוב היה נעלם, והוי' הגלוי – הן כ"ו השנים שהבעל שם טוב היה גלוי (ספר השיחות תש"ה ע' 86).

37 סה"ש תרצ"ו-תי"ש ע' 365 וש"נ. סה"מ תרס"ג ח"יב ע' שצא. סה"ש תרפ"ט ע' 27. תורת שלום ע' 45.

38 סה"ש תרצ"ו-תי"ש ע' 365 בשם אדמו"ר הרשב"י. לקו"ש ח"יח ע' 27 בהערות. ועוד: סה"ש תש"ה 92-93.

קולע אל חוט השערה

אדמו"ר הצמח צדק רושם: "וכן מאשר בכל דור ודור גם אחר הנביאים השי"ת מראה אותות ומופתים בישראל כמו מתנאים ואמוראים כמבואר בגמרא ומדרשות, וגם אחריהם כידוע מהרוקח והרב הקדוש יהודה חסיד וסייעתם שהיו אנשי מופת מאד, וגם אח"כ מהאריז"ל שעליו אמרו פלאי פלאות מופתים שהיה השי"ת מראה על ידו, וכן בדורו היה הרב בית יוסף ז"ל שהיה לו מלאך מגיד השלוח לו, ואחריהם בדור שלפנינו הבעש"ט ז"ל אשר כמוהו לא היה מימות הראשונים פלאי פלאות ניסים היוצאים מהטבע היו נראים על ידו, כאשר שמעתי מאאזמו"ר [אדמו"ר הזקן] נ"ע שהוא [הבעש"ט] ותלמידו הרב המגיד נ"ע היו רואים מסוף העולם ועד סופו ממש בעין ראה והיו אומרים מה שהיו רואים כאשר היה נראה בעליל לתלמידיהם, והיינו ע"י שהיה גלוי לפניהם אור שנברא ביום ראשון שהשי"ת גנוז בתורה. הנה כל אלה המופתים האמיתיים מגלים גילוי אין סוף ב"ה הבלתי בעל גבול, גם מזקיני [אדמו"ר הזקן] נ"ע שמענו עתידות קולע אל השערה" (מאמר ד"ה עדות ה' נאמנה, נדפס בספר החקירה סה, סע"א. ראה לקוטי שיחות חלק ד' שיחה לח"י אלול)

ראיית העתיד בהווה: הבעש"ט עם גיסו

מספר אדמו"ר הצמח צדק ב'דרך מצוותיך' (מצוות האמנת אלקות אות י"ב): "... ומזה מובן המעשה דבעש"ט שצפה והשיג בראש השנה מה שהיה אח"כ, כידוע המעשה של גיסו הרב הקדוש גרשון קיטובר עם החכם בארץ הקודש, שכתב לו הבעש"ט כל המעשה טרם שהייתה בפועל, והגם שלא הייתה עלית נשמתו בכלל הקדום דא"ק הנ"ל אלא בהיכלות דיצירה, מכל מקום הרי גם שם יוכל להיות נכללים ט"ו שנים בסקירה אחת כנ"ל" (המעשה מופיע גם בספר המאמרים תקס"ה ע' שכו. של. ביאורי הזהר צמח צדק ח"א ע' רנח).

הבעל שם טוב רושם לגיסו: "ראיתי שדנו אותך בהיכל אחד ורצו לדין אותך למיתה ח"ו מפני שהעזת פניך נגד הרב אב"ד, ורציתי לילך להיכל לטעון עבורך וסגרו ההיכל בעדי ולא יכולתי לכנוס שם. ואמרתי 'רבנו של עולם, הוא עשה לקנאתך'. ויצא קול: 'הניחו לו, כי קנא קנאת ד' צבאות'. ועם כל זה פסקו לך שתהיה סומא ח[ו]ן[ו] דש אחד, וסומא חשוב כמת. ובכן מהיום והלאה לא תהיה קשה כ"ה. ישראל בעש"ט".

והשיב הרב הקדוש גרשון להבעל שם טוב: "איני יודע מה אדון בך, כי המעשה אמת, אבל אתפלא כי ראית שדנו אותי קודם המעשה כפי היום אשר נרשם על מכתבך".

הרבי שואל על סיפור זה: "לכאורה אינו מובן, למה לא כתב הבעל שם טוב, שמעשה זה יהיה בעתיד?" והרבי משיב: "לפי שצדיקים אינם מציאות בפני עצמם, אלא כל מציאותם היא אלקות. . ולכן גם אצל צדיקים ישנו העניין של 'היה הוה ויהיה כאחד' כמו אצל הקב"ה כביכול, ומשום זה לא כתב הבעל שם טוב שמעשה זה יהיה בעתיד, כיוון שאצלו היה זה בהווה" (תורת מנחם כרך ב' ע' 55-56).

חוטי ציצית נעים כבעלי חיים

מסופר על הבעל שם טוב, בספר דברי שלום (קוידנוב) שנדפס בוויילנה בשנת תרמ"ב, בפרשת תבוא:

סיפר אדוני-אבי-זקני ז"ל על הבעל שם טוב הקדוש זכותו-יגן-עלינו, שהציצית שלו היה להם נפש וחיות ממש, אשר היו יכולים לנענע את עצמם בלי נענוע הגוף, כי על-ידי קדושת עשיית המצווה המשיך להם נפש וחיות וכו'.

הרבי נשיא דורנו הזכיר זאת כמה פעמים:

ובדוגמה לסיפור עם הבעש"ט שחוט מציציותיו התנועע מעצמו. כך היה הדבר בגשמיות. עד אשר העומדים סביבו, ואפילו מרחוק, ראו כיצד הציצית הגשמית מתנועעת. כך היה אצל הבעש"ט משום שהוא הכניס חיות כה רבה בציצית, עד אשר הן התנועעו מעצמן. ומכאן נלמדת הוראה לכל אחד ואחד שאצלו יהיה כן ברוחניות הענינים, ולעתיד-לבוא יתגלה כן גם בגשמיות (שיחת פ' נשא תש"מ).

וכנודע סיפור החסידים, שאצל הבעש"ט נ"ע היו הציציות שבטליתו מתנועעות. דהחידוש שבזה הוא, דהגם שכל ישראל על-ידי שלובשים ציצית מקיימים את המצוה, שעל-ידי-זה ממשיכים בה חיות וכו', הנה אצל הבעש"ט נ"ע היה זה נראה בגלוי בהציצית, שהציצית הגשמית התנועעו. ויש לומר שזהו ענין ההוספה במצוות (בתוך מאמר, ח"י אלול תשד"מ).

באחרון של פסח תשמ"ו (התוועדות תשמ"ו כרך ג, עמ' 154), כשסיפר זאת הרבי שוב (על-פי סיפור החסידים) שאצל הבעש"ט ראו במוחש (בכל הזמנים או בזמנים מסוימים על-כל-פנים) שחוט הציצית התנועעו מעצמם כמו דבר חי, הוסיף: כלומר, שאצל הבעל שם טוב התבטא ענין "וחי בהם" (שעל-ידי עשיית המצוה ממשיכים חיות במצוה) בפועל ובגלוי – בגשמיות העולם, בהתאם לכללות הנהגתו של הבעש"ט – "א בעל-שם/סקע הנהגה" שגם במציאות העולם, "עולם" מלשון העלם והסתר, חודר אופן ההנהגה שלמעלה מגדרי העולם.

להעיר מסיפורי החסידים אודות הבעש"ט (שאצלו היו כל הענינים "אויף אַ בעל-שם/סקע אופן"), שבאמרו פרשת ציצית היו הציציות מתנועעות כדבר חי שמתנענע (יחידות ט' סיון תנש"א).

עיזים נעמדות בקבלת שבת

"בגלל עבודתו – לקרב את כולם, זכה להמשיך גילוי אלקות גם בחי, כידוע הסיפור שבעת תפילתו, העיזים שראו אותו נעמדו על רגליהם" (שיחת יום ב' של חג הסוכות תשכ"ג).

"... באלף השביעי, כללות הגילוי דלעתיד, שאז יקויים היעוד של "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'", וכפירוש אדמו"ר האמצעי ש"אפילו בהמות וחיות יכירו את בוראם", וכבר הי' לעולמים מעין זה, כידוע הסיפור אודות הבעש"ט, שהתפלל בשדה, והעזים נעמדו על רגליהם כו', כיון שתפלתו חדרה גם בהם, עד שנתבטלו ממהותם..." (שיחת פ' משפטים תשכ"א).

"פעם אחת, כשאמר הבעל שם טוב קבלת שבת בשדה, הרי העיזים שבשדה שראו אותו, נעמדו על רגליהם, שזהו פעולה בדרך ראייה" (מאמר ד"ה הנה ישכיל עבדי תשל"ב. וראה כתר שם טוב הוספות סימן שנ"א).

התפשטות הגשמיות

"וכמו שסיפרו בצדיקים המופלגים שבדור, כמו הבעש"ט ז"ל כשהיה לו עליית הנשמה כו' היה מופשט מכל הגשמת חיי חומריות גופו כמו המתעלף ממש והוא בחי' תוקף התרדמה (וכמו "ויפל

כו' תרדמה" כו') אשר לא ירגיש כל כאב והכאה שהרי לקח אחת מצלעותיו כו' ולא הרגיש כלל, וזהו למעלה מהפשטת חומר גופם שבנביאים בשעת הנבואה, שאין שם כליון כלל אלא אדרבה שלמים בכל חושי גופם רק בלתי נרגשים מפני שנזדככו לקבלת האור האלקי וממילא נתבטל חומר הגסות כו' וכמ"ש ביד הנביאים אדמה (וכמ"ש בשער הנבואה), ואין זה רק מצד בחי' יחידה שבנשמה שכלולה ודבוקה ממש בגופא דמלכא במהות האלקי ממש" (שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי מו, ד).

כלות הנפש בתפילה

"... ועל דרך סיפור החסידים (אף שלא שמעתי מ"כ"ק מו"ח אדמו"ר) אודות הבעש"ט, שקודם התפלה הי' נפרד מבני ביתו כו', מפני שלא ידע אם ישאר בחיים לאחרי התפלה, כיון שענין התפלה הוא השתפכות הנפש, כמ"ש "ואשפוך את נפשי לפני הוי'" (תורת מנחם חלק מ"ד ע' 10. וראה צוואת הריב"ש סימן ל"ה, מ"ב).

מטבעות יש מאין

"ידוע שהבעש"ט אהב שיהי' אור. ופעם אחת, לאחרי שהבעש"ט ישב עם תלמידיו בסעודה שלישית, לפנות ערב, כשהחשיך אור היום, הנה בצאת השבת, הורה הבעש"ט לתלמידיו שיקחו איזה מטבעות קטנים וילכו לקנות נרות, כדי שיוכלו להדליק אור. – ולמרות שהי' זה מיד בצאת השבת, כך, שלא הייתה אפשרות שיהיו בכיסיהם מטבעות, מכל מקום, מצד גודל האמונה של התלמידים בהבעש"ט, הנה בשמעם את דברי הבעש"ט, הכניסו מיד את ידם בכיסיהם, ונמצאו שם מטבעות אחדים!

וההוראה מזה – שגם אלו שנראה להם בדרך הטבע שאין בידם המזון הדרוש כדי לעזור ולסייע ולתמוך במוסדות החינוך, "זיי זיינען נאך שבת'דיק"... הנה ע"י שתהי' להם האמונה שזהו דבר טוב ונכון שצריך לעשותו, יתן להם הקב"ה את הכח והאפשרות שיוכלו לתמוך במוסדות חינוך ביד רחבה, ועי"ז יתוסף אצלם עוד יותר בכל ענייניהם, הן בגשמיות והן ברוחניות, בנוגע לבריאות, ונחת מהילדים וכו'" (שיחת כ"ה אלול תשי"ד).

ראייה למרחקים מתוך הזהר

"ומזה יובן המעשה דהבעל שם טוב ז"ל שהגיד לאדם אחד שבא לשאול על בנו שהיה מרחוק ממנו מאות פרסאות, ואמר שראה אותו ממש איך הוא עומד כעת בברעסלע, והיינו ע"י שקראו לפניו בזוהר ונפתח ונתגלה האור הגנוז שם שרואים בו מסוף העולם ועד סופו" (מאמרי אדמו"ר הזקן כתובים ח"א ע' רד ואילך).

"וכידוע סיפור הבעש"ט ששאלוהו בענין טבעי הקשור עם שוורים, פתח הבעש"ט ספר הזוהר וענה היכן נמצאים השוורים, ושאלוהו ע"ז מהו קשר הענינים, וע"ז ענה שאור שנברא ביום הראשון אדם מביט בו מסוף העולם ועד סופו, ולאח"ז גנוז לצדיקים. . והיכן גנוז, בתורה גנוז" (מאמר ד"ה זה היום תשל"ג).

"וכידוע הסיפור אודות הבעש"ט, שפתח את ספר הזהר, הביט בו ואמר היכן נמצאים השוורים. והיינו, שספר הזוהר הוא האור הגנוז בתורה, וע"י אור זה ראה בעיניו הגשמיים את השוורים הגשמיים ממש. וענין זה (המשכת האור בגשמיות) אינו ירידה ח"ו בהאור, אלא הפירוש הוא – שמעלת אור זה גדלה כל

כך עד שרוחניות וגשמיות הם בשוה ממש. וכפי שיהי' לעתיד לבוא – שיאיר גילוי אלקות בגשמיות ממש, ואצלם הי' גם עתה הגילוי דלעתיד לבוא" (שיחת כ"ה אלול תשי"ז).

"אור שנברא ביום ראשון שגנזו בתורה, וכידוע הסיפור אודות הבעש"ט, שפתח ספר הזהר, ועי"ז השיב לאיכר א' היכן נמצאים השוורים שלו, וע"ד שמצינו ברשב"י שפעל ירידת גשמים ע"י אמירת תורה על הפסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", והיינו, שבתורה גופא, שבה ישנו כח הפועל – ראה את הנפעל. וענין זה יתגלה בשלימות לעתיד לבוא, ומעין זה – "טועמי' חיים זכו" – גם עכשיו, ע"י הלימוד בפנימיות התורה, ובמיוחד – ע"י חיבור ב' האורות דנגלה וחסידות ביחד" (תו"מ חלק מ"ה ע' 340).

סוכה עם חותמת של מלאך

"ידוע הסיפור המובא בספרי פולין אודות הבעש"ט (בעש"ט עה"ת סוכות בתחילתו) שפעם עשה סוכה, ובאו גדולי מעזיבוז (מקום מגוריו של הבעש"ט) ואמרו שהסוכה פסולה, והבעש"ט התפלפל והתווכח עמהם להוכיח שסוכתו כשרה, ועדיין לא הסכימו עמו. והרכין הבעש"ט ראשו על ידיו, ולאח"ז נמצאה שם פתקא שבה נכתב: "סוכת הרב הקדוש ישראל כשרה היא", וחתום עלי' המלאך מט"ט שר הפנים".

הרבי נשיא דורנו שואל על הסיפור: "וכמדובר פעם, שבודאי לא הי' רצונו של הבעש"ט להראות סתם "קונצן"... ובפרט להטריח את המלאך מט"ט שר הפנים לכתוב עבורו פתקא, ובפרט בחוה"מ שעשיית מלאכה מותרת רק בדבר האבד וכיו"ב. וא"כ, צריך להבין: מדוע הוצרך הבעש"ט לפתקא ממלאך מט"ט? ובכלל אינו מובן: איך אפשר שסוכתו של הבעש"ט לא תהי' בהידור, עד כדי כך שיהיו דעות לפוסלה? – הרי בודאי הי' קיום המצוות אצל הבעש"ט באופן של "מהדרין מן המהדרין", ואיך יתכן שהבעש"ט יקיים מצות סוכה באופן שלכמה דעות ה"ה סוכה פסולה?!"

והרבי ביאר, שהבעל שם טוב וויתר על ההידורים שלו, על מנת להכשיר את הסוכות גם של אלו שיש על סוכתם שאלות וכו', שגם עליהן תגן הסוכה (שיחת חג הסוכות תשכ"ז)

כרטיס אדום לס"מ

"וכמעשה שסיפר הבעל שם טוב ז"ל, שפעם אחת רבו הקטרוגים רעים מן השטן עד להשחית כו' ולא היה מועיל לפוטרו בשום הטענה וזכות לישראל, וצוה ראש בית דין העליון לגעור בו ולדחפו חוץ כו'" (מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' שמז).

"וכהסיפור המובא במאמר של הצמח צדק (אף שבדרך כלל לא הובאו סיפורים במאמרים): "וכזה היה מעשה בימי הבעש"ט ז"ל, שרדפו הבית דין שלמעלה לשטן המקטרג לחוב, ולא רצו לשמוע ממנו הקטרוגים כו'".

ולהעיר, ש"מעשה" הוא מלשון עשיה, והיינו, שנמשך בעולם העשיה, בפועל ממש, ואירע "בימי הבעש"ט", שענינו הי' הפצת המעיינות, שזהו"ע של גילוי, והיינו, שענין זה נמשך בגילוי.

וכיון שהצ"צ כתב ענין זה, ועתה נדפסו הדברים, וכפתגם הצ"צ שדבר שבדפוס הוא לדורות – הרי נקבע לדורות שאין קטרוגים כלל, כיון שלא שומעים אותם, ולא רק באופן שקו הימין מתגבר על

קו השמאל (ועד שהשמאל נהפך לימין), אלא באופן שמלכתחילה אין צד שמאל, אלא כולא ימין, כפי שמביא הצ"צ ש"לית שמאלא בהאי עתיקא".

וכיון שכן, הרי אין צורך בבית-דין כלל, כי, הצורך בב"ד הוא רק כשיש ב' צדדים שיש להם טענה זה על זה, כמו"ש "עד האלקים (דיינים) יבוא דבר שניהם", משא"כ כאשר מלכתחילה יש רק צד אחד, אזי אין צורך בב"ד, אלא הכל נקבע ע"י הקב"ה לבדו. ואף שהשטן טוען: לכך נבראתי – הרי הא גופא לא שומעים, כיון שמגרשים אותו, כך, שאין קטיגור, אלא רק סניגור. וכן תהי' לנו – שהקב"ה בעצמו יתן לבנ"י כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה כו" (כ"ה אלול תשכ"ז).

קדושת הנעליים

הרבי פעם דיבר בשיחת קדשו: ... יש מעלה מיוחדת בעמידה אצל שולחנו של צדיק, שהרי כלי תשמישו של צדיק יש בהם קדושה (ע"ד כלי המשכן), ובפרט שולחנו של צדיק, שאצלו הי' לומד תורה ועובד עבודתו כו' יומם וליילה, שכל זה פועל על העץ הגשמי שנשאת בו קדושה כו',

ולהעיר גם מהסיפור אודות הבעש"ט, שפעם נכנס המשרת לנקות את חדרו בשעה שהי' ישן, וה"פֶּאָנְטֶאָפֶּל" (נעלי הבית) שלו היו מונחים ליד המטה, ולא ידע אם להזיזם או לא, ובסופו של דבר החליט להשאירם במקומם, וכשהבעש"ט הקיץ משנתו, אמר לו "יישר כח" על זה (שיחת פסח תשכ"ז).

ספר תורה מבטל מגיפה

בשנת תקי"ב היה – לא עלינו – קטרוג גדול על מזיבוז, עירו של הבעל שם טוב. הרבה אנשים נשים וטף חלו במחלות שונות, וכמה מהם היו גוססים ר"ל, ותהי צעקה גדולה בעיר, כי אין בית אשר אין שם חולה אחד או שנים. ויבואו אל מורינו הבעש"ט ויבכו במר נפשם על החולים ויתחננו לפניו לרבות בתפלה עבורם. ויען מורינו הבעש"ט שהוא אינו יכול להושיע להם בזה, ורק הם בעצמם יכולים להציל את החולים, להחליש או גם לבטל את רוע הגזירה, כי בתפלת שמונה עשרה אנו מתפללים 'ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך', והפירוש הוא: תמיד עבודת ישראל עמך עושה רצון להחליש את הגזירה ולבטלה, ועבודת ישראל שהיא עומדת תמיד לפני השי"ת לעשות רצון טוב הם אותיות שבתורה, שהם בשני אופנים: אמירת אותיות שבתורה וספר תהלים; וכתובת ספר תורה שבה ישתתפו כולם.

כרגע החליטו פה אחד לכתוב ספר תורה לכולם התחייבו להשתתף בכתיבתו. ומורינו הבעש"ט אמר לסופרו הצדיק הרב הקדוש צבי נ"ע אשר הוא יכתוב שתי יריעות. מיד החלו החולים להרפא, ויקראו את ספר התורה הזה בשם "ספר התורה המופתי".

סיפור זה סיפר השמש הרב טוביה לייב כפי ששמע מאביו ואביו, לכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע בעת ביקורו בבית הכנסת של הבעש"ט במז'בוז".

סיפור רפואתו של פייר לואי

התגלות החסידים הנסתרים בעיירה הרקי באה באופן בלתי צפוי, בגלל מאורע מוזר שהתרחש, אשר גבוריו היו "הצרפתי", שמאוחר יותר היה ידוע בין יהודים בשם "ר' פסח הצרפתי", ואחד מבני

המשפחה הנסיכותית ראדזיוויל. הרקי הייתה בין אחוזותיו של אותו נסיך לבית ראדזיוויל, ששמו היה בנדיקט. האחוזות כללו יערות גדולים והרבה כפרים ועיירות. למרות שוויין העצום של האחוזות נראה בהן בנדיקט לעתים נדירות בלבד, שכן את מרבית זמנו בילה בצרפת, שבה גודל והתחנך. בצרפת התחבר משחר נעוריו עם אחד מבני גילו בשם פייר לואי. ספק אם הנסיך ידע שפייר לואי הוא יהודי ממוצאו. אף פייר לואי עצמו שכח מזה, שכן אביו, שהוא עצמו היה יהודי מתבולל, גידלו כגוי. פייר לואי היה צרפתי מושלם לפי מראהו, אורח חייו והלך רוחו. בשביל הנסיך ראדזיוויל היה איש כרוחו, איש ריעים נפלא להתרועע, כיוון שידע כיצד לבלות וליהנות מן החיים. מאוחר יותר נשא בנדיקט אשה ממשפחה רוסית אצילית שרשית, משפחת דמיטרוב, שהיו לה אחוזות גדולות בחלקים שונים של רוסיה וארמונות במוסקבה. לאחר הנישואין עבר בנדיקט לגור באחוזות משפחת אשתו. כיוון שלא רצה להיפרד מחברו פייר לואי הביא אותו אתו לרוסיה, ולאט לאט הכניסו למעגל תרבות והתנהגות רוסית. כדי לקשור אותו יותר לרוסיה השיא בנדיקט את פייר לבתו של אחד ממנהלי אחוזות דמיטרוב. בנדיקט ופייר לואי המשיכו ללא הפרעה באורח חייהם העליון. הם היו מבליים יחדיו במוסקבה, ומקיימים תכופות מסעי תענוגות והוללות בצרפת ובמדינות אחרות. כך בילו את זמנם כדרך הפריצים. חלפו שנים. פייר לואי הגיע לגיל חמשים וחמש שנה. אשתו הרוסיה מתה עליו, ודבר זה דירבן אותו להגביר עוד יותר, כ"אדם חפשי", את חיי ההוללות שלו בחברה האצילית. כחברו הקרוב של הנסיך ראדזיוויל לא חסרו לו ההזדמנויות לכך. לא עלה כלל על דעתו כי בחייו יחול מיפנה מוחלט, וכי ישוב אל חיק עמו, שהוא היה אבר מדולדל ממנו. הרקי הייתה, כאמור, מוקפת יערות גדולות. בנדיקט החל לבקר תכופות ביערות אלה כדי לערוך בהם ציד, תחלה היה זה לעתים נדירות, אך מאוחר יותר הפכו הביקורים לתכופים וקבועים: פעם אחת בחורף ופעם אחת בקיץ. ברור שהנסיך לבית ראדזיוויל לא הגיע לבדו, כי אם בליווי פמליה גדולה, שהמקום הראשי בה תפס לא אחר מאשר פייר לואי, שהנסיך לא זו אפילו צעד אחד בלעדיו. לפני הציד, אך בעיקר בעת הציד, נערכו חניגות גדולות ונשפי הוללות. כל אצילי הסביבה כולה הוזמנו לחגיגות אלה שנמשכו שבועיים עד שלושה שבועות. גם במסעי הציד עצמם וגם בנשפי הבילוי בלט פייר לואי בהצלחתו והצטיינותו. לא זו בלבד שמיום ליום גברה הערצת הנסיך בנדיקט אליו, אלא שכל הפריצים המשתתפים הפכו למעריציו, והסתכלו עליו ממטה למעלה. איש לא ידע כמובן כי אותו איש ציד ובילוי אינו אלא יהודי. גם יהודי הרקי שהזדמן להם לראות את הנסיך ומלוויו לא העלו על דעתם כי בן הלוייה הצרפתי של ראדזיוויל הוא יהודי. באחד הימים עשה רבי ניסן, החסיד הנסתר, שהיה אביו של ר' יצחק שאול חתנו של הנפח מדוברומיסל, את אחד ממסעותיו אל הבעל שם-טוב במעז'בז. בטרם עמד לחזור לביתו קרא אותו הבעש"ט אליו לחדרו והשמיע בפניו את ה"תורה" דלהלן (ה"תורה" ניתנה כאן כפי שנכתבה במקורה בלשון הקודש על-ידי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע): כתיב: "יורדי הים באניות, עושי מלאכה במים רבים". בתיבת "אניה" יש ב' פירושים: אניה – ספינה, אניה – מספד. "יורדי הים" קאי על הנשמה היורדת להתלבש בגוף שהיא בדוגמת הים, כמו מי הים מכסים על מה שבתוכם כן הגוף מכסה על הנשמה האלוקית שבתוכו. וביורדי הים, היינו בנשמות היורדות, יש ב' אופני ירידה: יש ירידה, הגם שהיא ירידה בים, בכל זה יש לו ספינה, והוא חינוך וסביבה של בני תורה ושומרי מצוה, אבל ישנה ירידה של תאניה ואניה, הנשמה היורדת בגוף של ישראל שאינו בסביבה של בני תורה ועושי מצוה.

אבל ישנם העושי מלאכה במים רבים, והם אלו הנשמות שצריכות לרדת לים, לעשות מלאכה גם במים רבים להציל את אלו הנשמות אשר ירדו בתאניה ואניה.

ר' ניסן האזין ביראת-כבוד גדולה לדברי רבו הבעש"ט, אך לא הבין מה מתכוון הבעש"ט לומר לו בכך. ברם, הבעש"ט לא השאירו זמן רב במבוכתו, כי אם הסביר לו באופן ברור ומוחלט את כוונתו. התברר כי הבעש"ט מתכוון לפייר לואי ה"צרפתי", חברו של הנסיך ראדזיוויל. הבעש"ט סיפר לר' ניסן כי פייר לואי אינו אלא יהודי ששמו האמיתי הוא פסח צבי, על שם סב אמו שהיה גדול בתורה וירא-שמים. הבעש"ט, שבשבילו לא היה קיים כל סוד, אף סיפר לר' ניסן כי מתבולל זה נולד כילד יהודי כשר. אמו דאגה למולו ונתנה לו שם יהודי על שם סבה, ואף היה בדעתה לגדלו כיהודי לכל דבר. אך בעלה, אביו של פייר לואי, היה בעל עבירה שהתדרדר מאד והתרחק לגמרי מיהדות והוא אשר חניך את בנו ברוח גויית. הבעש"ט הטיל על ר' ניסן שליחות מיוחדת בקשר לפייר לואי. הוא נתן בידו מעטפה חתומה ואמר לו: "החורף עומד להגיע, וראדזיוויל יבוא לערותיו הסמוכים להרקי לעריכת ציד. כתמיד יהיה ידו פייר לואי לצדו, והם ישהו יחד בעיירה. ביום השני לשהותם שם רצוני הוא שתפתח את המעטפה שנתתי לך ותקרא את הפתק שבתוכה. אז תדע את אשר לפניך. בד בבד עליך להתוודע אל פייר לואי ולהודיע בפה מלא כי הוא יהודי וכי שמו פסח צבי, על שם סב אמו. הסבר לו כי "פייר" הוא "פסח" וכי "לואי" הוא משום היותו לוי. — ואם לא ירצה פייר לואי לשמוע אליך — המשיך הבעש"ט — תבוא אליו יום אחר יום במשך כל תקופת שהותו של הנסיך בהרקי. שים לב לקיים, בד בבד, את הרשום בפתק שבמעטפה". כך פקד עליו הבעש"ט להימנע מגלות לאיש מכל האמור. מיותר לומר כי ר' ניסן, שכבר ביצע שליחויות רבות עבור הבעש"ט, מהן מסוכנות, הבטיח לקיים את כל אשר דורש ממנו הצדיק והמנהיג הקדוש. הבעש"ט הבטיח שר' ניסן יצליח בשליחותו. ר' ניסן הגיע להרקי חזרה ממעז'בוז באמצע כסלו. בעיירה כבר שררה תכונה לבואו הקבוע של הנסיך ראדזיוויל עם פמלייתו לציד. ציד זה שימש מקור פרנסה לתושבי העיירה. במשך תקופת הציד שרצה העיירה בפריצים מכל הסוגים עם מלוויהם. חנוונים וסוחרים הצטיידו במיטב הסחורות שהפריצים קנו אותם בהזדמנות זו. דרכו של הנסיך הייתה לבלות בעיירה יום או יומיים לפני הציד, ולערוך אז סעודה גדולה עבור פריצי הסביבה, שהגיעו ללוותו בציד שביערות הסמוכים. לאחר הציד, שנמשך זמן מסויים, התקיימו נשפים גדולים במבצר שליד הרקי, ולאחר שנסתיימו הנשפים היו הנסיך ופייר לואי באים שוב להרקי ומבלים שם יום או יומיים נוספים, וחוזרים למוסקבה. בימי שהותם בהרקי היו מתאכסנים בבית כומר העיירה. אותו חורף התרחש המאורע הבא: לאחר הציד הגיעו הנסיך ראדזיוויל ופייר לואי לבית הכומר, כדרכם. אך עבר הנסיך את מפתן בית הכומר נתקלה רגלו במכשול והוא נפל ארצה. אותו רגע נפלט כדור מן האקדח שהיה תקוע בחגורתו וחדר לבטנו של הנסיך, אשר איבד מיד את הכרתו. במקום פרצה מהומה. הרופא שליווה תמיד את הנסיך, נכון לכל תאונה אפשרית, השתמש מיד בכל האמצעים הדרושים כדי לעצור את שטף הדם, אך הדבר לא עזר מאומה. גופו של הנסיך שתת דם, והוא אף קיבל חום גבוה. מצבו הפך להיות קריטי. ברוב מבוכתו שלח הרופא רצים אל הערים הסמוכות כדי להביא משם רופאים נוספים. הוא לא העז להעמיד על דעתו. בין יהודי הרקי עורר המאורע רעש גדול, והם הצטערו מאד. הנסיך היה טוב ליהודים, והיה בכלל אדם טוב. היהודים התאספו בבית הכנסת להתפלל לרפואת הנסיך הצעיר. אז הרגיש ר' ניסן כי הגיעה השעה לפתוח את המעטפה החתומה שהבעל שם-טוב מסר בידו, ולקרוא את הפתק שהכניס בה מייסדה של דרך

החסידות. ר' ניסן השתומם לקרוא במכתבו של הבעש"ט פירוט של רפואות ותרופות שיש להשתמש בהן בשביל מי שנפצע באופן מסוים. תיאור הפציעה שאותה יש לרפא בדרך שצוינה דמתה להפליא לאופן פציעתו של הנסיך ראדזיוויל. במכתבו של הבעש"ט צוינה במדויק דרך הכנתן של התרופות לפצוע האמור. לנוכח גילוי כזה של רוח הקודש מצד הבעש"ט, כשהוכח בבירור שהבעש"ט צפה מראש את מה שיארע לנסיך, היה גם ר' ניסן, מי שנועד ע"י הבעש"ט להיות השליח לביצוע הריפוי, המום לחלוטין. במכתב ציין הבעש"ט כי כאשר ר' ניסן ירפא בדרך שתוארה את הפצוע, לא יקח ממנו שום גמול, גם כשהלה יציע לו שכר, כי אם ידרוש ממנו להיות טוב ליהודים ולספק להם פרנסה. שמו של הפצוע לא הוזכר במכתב, אך גם מפרטים אלה היה ברור בהחלט כי הבעש"ט כיוון למאורע הפציעה של הנסיך. בהמשך המכתב הורה הבעש"ט לר' ניסן כי אם ישאלוהו מנין הוא יודע את אופן הכנת התרופות לא יעלים כלל כי הדבר נובע מהדרכתו של רבו, רבי ישראל בעל-שם טוב ממעזיבז, מייסד הדרך החדשה ביהדות. עוד הזכיר הבעש"ט במכתבו לקיים את השליחות שהוטלה עליו בקשר לגילוי סוד יהדותו של פייר לואי, ידידו ומלווהו של הנסיך ראדזיוויל. דרכו של ר' ניסן הייתה עתה ברורה לפניו: עליו למהר מיד לביתו של הכומר, שם שוכב הנסיך הפצוע, ולהציע את התרופות, אותן הכין מיד בהתאם להוראות הבעש"ט. הדבר היה ביום השני לפציעת הנסיך. מצבו הורע מרגע לרגע, חומו גבר, והוא שכב חסר הכרה. הרופא המלווה היה מיואש, הוא לא ראה שום סיכוי להצלת הנסיך ממוות. הרופאים ששלח להביא מן הערים הסמוכות טרם הגיעו, והיה נראה כי כשיגיעו יהיה מאוחר מדי. מלבד זאת גם אם ימצאו את הנסיך בחיים אין נראים סיכויים שיצליחו למצוא לו רפואה. לפתע נראה ר' ניסן בבית הכומר. מראהו וצורת הופעתו – יהודי בבגד ארוך ובזקן ופאות – משכו תשומת לבם של כל אלה שסובבו את הנסיך הפצוע. הראשון שהבחין בר' ניסן היה פייר לואי, שהסתכל עליו בפליאה רבה, וגם בלא מעט בוז. פייר לואי אמנם ראה לא אחת יהודי כזה, אך זו לו הפעם הראשונה שהזדמן לו לשוחח פנים אל פנים עם טיפוס מסוגו של ר' ניסן. אילולא היה שרוי בצער על מצבו הקריטי של הנסיך ראדזיוויל, הנאבק על חייו, היה ודאי פייר לואי מנסה להתלוצץ על חשבוננו של ר' ניסן. עתה רק הביט עליו ברוגזה, וכאילו בתמיהה על הופעתו הבלתי קרואה ברגע רציני זה. ברם, ר' ניסן לא המתין לשאלות. כיוון שפייר לואי היה הראשון שבא לקראתו פנה אליו מיד במסירת תוכן שליחותו: "שמעתי על מצבו של הנסיך, ובאתי להציע תרופות אשר הנני בטוח כי בעזרת השם תביאנה את התועלת הרצויה". פייר לואי פרץ כמעט בצחוק: "הנשמע כזאתי הרופא נואש מכל תקוה לריפוי הפריץ, וכאן בא יהודון ואומר כי הרפואה נמצאת באמתחתו!" חברו הקרוב של הנסיך עמד לצוות על ר' ניסן להסתלק מיד מן המקום, אך הרופא הספיק לשמוע את דברי ר' ניסן וביאשו כי רב היה להוט להיתפס בכל שביב כלשהו. "הבה ונשמע מה בפיו" – התערב הרופא – "אין לנו מה להפסיד". פייר לואי עזב את המקום, והרופא החל לחקור את ר' ניסן לפשר דבריו. ר' ניסן ניגש אליו עם מטען התרופות וביקש לאפשר לו להתקרב אל המטה: "בטוחני כי בעזרת ה' אוכל להוכיח לכם את כנות דברי" הרופא השתכנע, במיוחד בידעו כי אין מה להפסיד, והכניס את ר' ניסן לחדרו של החולה הנוטה למות. בהתאם להוראות הבעש"ט מרח ר' ניסן את כל גופו של ראדזיוויל במשחה. משחה מיוחדת הניח על פצעו השותת דם, ולאחר מכן טיפסף לפיו של הנסיך טיפות של נוזל מסויים. תוך זמן קצר מסיום טיפולו של ר' ניסן הורגש שינוי במצבו של הנסיך. כעבור שעה נוספת פקח החולה את עיניו. בד בבד ירד חומו, ונוזילת הדם חדלה. הרופא, וכל הנוכחים, ובכללם פייר לואי, היו

נרגשים. במו עיניהם ראו נס גלוי. "חיה יחיה!" הכריזו הרופא בשמחה רבה. היה ברור כי המשבר עבר. "אני הייתי בטוח בדבר למן הרגע הראשון" אמר ר' ניסן. "מנין נבע בטחונך הגדול הזה?" השתומם הרופא. "מן העובדה שהתרופות ניתנו על ידי מורי ורבי הקדוש, והוא אשר הורה לי להשתמש בהן במקרה שלפנינו." "ומיהו זה רבך הקדוש שהנך מדבר אודותו בהערצה כה גדולה?" התעניין הרופא בנימה ידידותית. "שמו הוא רבי ישראל בעל שם טוב, מי שגילה דרך חדשה בעבודת הבורא" השיב. ר' ניסן, שחש עצמו בטוח, פנה עתה לפייר לואי ואמר לו כי הוא רוצה לדבר אתו בארבע עינים. פייר לואי הכניסו לחדר מיוחד, ור' ניסן אמר לו: "בראשית דברי אמרתי כי מעשה הפלא נובע ממורי ורבי הקדוש, רבי ישראל בעל-שם-טוב. עתה רצוני למסור לך משמו של רבי כי עליך לדעת שאתה יהודי וכי שמך היהודי הוא פסח צבי, על שם סב אמך. הבעש"ט אף ביקשני לומר לך כי הלכת עד עתה בדרך לא טובה, ועליך לשוב מיד לאלוקיך!" ר' ניסן נפרד ממנו, בהשאירו את פייר לואי לנפשו, כדי שיעכל היטב את כל אשר ראה ושמע. ביום השלישי, היה זה ערב שבת, היה הנסיך ראדזיוויל די חזק כדי להתיישב על מקומו. לאחר השבת כבר היה מסוגל לעמוד על רגליו וגם להתהלך. עתה שלח לקרוא את ר' ניסן והחל לחקור אותו לטיבן של התרופות שבהן השתמש וריפאו אותו באופן נפלא כל-כך. הוא גם התעניין לדעת יותר על הבעל שם-טוב ועל הדרך החסידית החדשה. ר' ניסן הסביר לו את הכל בפרוטרוט. "ואיזה גמול אתה רוצה לקבל?" שאל ראדזיוויל. "אינני חפץ בשום גמול. הנני רק מבקש שתיטיב עם היהודים ותספק להם אפשרויות להתפרנס" — הייתה תשובת ר' ניסן. כעבור ימים מספר היה הנסיך ראדזיוויל בריא לחלוטין. הוא ומלוויו, ביניהם פייר לואי, עזבו את הרקי. לא עברו ימים רבים ופייר לואי בא שוב להרקי. הוא ניגש הישר לביתו של ר' ניסן.

"למן היום שבו יצאתי מכאן" — סיפר — "לא מצאתי מנוח לנפשי. לא הייתי מסוגל לטעום מזון טרף ולא יכולתי להישאר בין גויים. לבי החל מושכני ליהודים. משהו בקרבי דחפני לחזור לאמונותי ודתי. גיליתי את לבבי לפני הנסיך ראדזיוויל והוא אמר לי כי למרות רצונו העז לא להיפרד ממני הוא סבור שעלי לעשות כפי שאומר לי לבי". פייר לואי, או פסח צבי כפי שהעדיף להיקרא, החליט להישאר בין יהודי הרקי. בראש ובראשונה רצה ללמוד יהדות. הוא חיפש אברך למדן, שידע גם את השפה הגויית וילמדו תורה. כשמצא את האדם המתאים החל הלה ללמדו אלף-בית. תוך שנה אחת ידע להתפלל ולברך את כל הברכות, וגם את החומש. בהתקרב ימי חג הפסח אפשר היה לראות את התמונה הבאה: הגיעה העת לשאוב "מים שלנו" לאפיית המצות, והאירוע קויים בחגיגות גדולה כבשנים הקודמות. רבה הישיש של הרקי, רבי נחמן יצחק, ישב בקידמת המרכבה של הפריץ היהודי בעל התשובה, ר' ליפא ברוך, שהונהגה על ידו אל הנהר. גם פסח צבי ישב הפעם במרכבה כשפניו נוהרות מרוב שמחה על השתתפותו במצוה. נעול מגפים גבוהים, אותם נעל בעבר בשעת הציד, נכנס פסח צבי, פייר לואי לשעבר, אל הנהר כשהוא תומך בזרועות הרב הישיש שנכנס באמצעות מעבורת מיוחדת לתוך המים כדי להיות ראשון בשאיבת המים שלנו. הנסיך ראדזיוויל העניק לידידו פסח צבי את אחוזתו שליד הרקי, ואילו לתושבי המקום היהודים נתן במתנה את חלקות האדמה שעליהן נבנו בתיהם.

כך ידעה עתה כל הרקי על הבעש"ט ותלמידיו. [ספר הזכרונות, פרק ס"ה ס"ו]

מכתב פדיון הבן מהכומר

בגניזה החרסונית, אנו מוצאים מכתב מהבעל שם טוב אל "לחחתי היקר הרב הצדיק הק' עושה פלא מ' יחיאל יחי'" (משנת תקט"ז), שמתוך תוכנו עולה סיפור מופת שאירע:

"מכתבך קבלתי, אבל לא מצאתי בו עונג. לדעתי תסע עם אבי הבן להבישוף, ותמסור לו סימן טוב ממני, כי דיבר אתי על היריד באוסטראה בשנה דאשתקד, ואני מבקשו לעשות עבורי ולהחזיר תכף הבן לביתו, ותגיד לו בזה הלשון, שבאם לאו, יזכור זאת כל ימיו, ועתה רכב והצלה אמן סלה ועד".

ושוב, במכתב הבעל שם טוב אל בנו הרה"צ הרב הקדוש צבי, מתקי"ז: "תקבל על ידי המוכ"ז המעות סך ג' מאות אדומים, ותלך להדוכס אנטאני, ותמסור לידו הסך, ותאמר לו בזה הלשון על פויליש [בפולנית]: אבא פקד לשחררם, ואם לאו בל יהיה סוף טוב, ובעהשי"ת בטחתי שיפעול הדבר".

• "כידוע, שהבעל שם טוב אמר, שיש בכוחו לעלות בסערה השמימה כמו אליהו, רק שהוא רוצה לקיים את כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (כתר שם טוב, הוספות סימן ש"א. המשך תער"ב ח"ג ע' א'רנז).

בשנת נח"ת, עיר וקדיש משמיא נחית, נשמת מורנו רבי ישראל בעש"ט, לאביו רבי אליעזר ולאמו שרה, לעת זקנתם, שהיו אז סמוך למאה שנים.

בשחר ימיו הצניע מעשיו מעיני אדם ואיש לא ידע את גדולתו ואת מדריגותיו הגבוהות להם זכה בדי עמל. ביום מלאת לו כ"ו שנים, ח"י אלול שנת תפ"ד, נתגלה אליו מורו ורבו הנביא אחיה השילוני "שלמד עמו דבר קטן - הויות דאביי ורבא, ודבר גדול - מעשה מרכבה וכל גנוי בראשית". במשך עשר שנים ניהל את עדת הצדיקים הנסתרים, ואחר כמה שנים - אחר שהראו לו משמיא כי הגיע השעה לכך - נתגלה אור שמשו לעין כל והחל להפיץ ולפרסם את שיטת החסידות.

בראש השנה שנת תק"ז היתה לו עליית נשמה המפורסמת, במכתבו לגיסו מספר הבעש"ט על כך: "וראיתי דברים נפלאים במראה שלא ראיתי עד הנה ועליתי מדרגה אחר מדרגה עד שנכנסתי להיכל משיח ששם לומד משיח תורה עם כל התנאים והצדיקים וגם עם שבעה רועים ושאלתי את פי משיח אימתי אתי מר והשיב: בעת שיתפרסם לימודיך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה" (נדפס בסוף ספה"ק בן פורת יוסף).

מורנו הבעש"ט הק' לא חיבר שום ספר אולם דבריו הקדושים ואמרותיו הטהורות, הלא המה בכתובים בספרי תלמידיו ותלמידי תלמידיו, ונקבצו בספרים שונים כגון "דורש טוב", "בעל שם טוב עה"ת" ועוד.

בשנת תק"כ ביום רביעי ו' סיון יום א' דשבועות עלה בסערה השמימה, ונטמן במעזבוז ביום שני ע"י תלמידיו הקדושים. קודם הסתלקותו אמר שבכוחו לעלות בגופו השמימה כמו אליהו הנביא, אך רוצה לקיים מאמר הכתוב "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" זיעוכי"א. "מסע הקודש - טשערנאביל" ע' קי"ח

שמעתי מחותני (כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא) ז"ל, שאחד מהמופתים הכי גדולים אצל הבעש"ט הק' היה שטרם התגלותו למרות שראו אצלו מופתים גדולים, ולא היו אלו סתם מופתים חוץ לדרך הטבע, רק ממש השתנות סדר המערכות, בכל זאת הנה טרם הגיע זמנו להתגלות, לא הכירו בו ולא נתפעלו

כלום, והיו מכנים אותו "ישראלטש"ע קונצען מאכער". אדמו"ר מויז'ניץ-מאנסי זצוק"ל דרשות ח"א, ע' שכ"ד

שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר כו' מו' שמחה בונים מפרשיסחא זי"ע שסיפר המעשה מהבעש"ט ז"ל נבג"מ שהיה ריש דוכנא להתינוקות (בעלפיר) והיה הבעה"ב שלו נוסע לאיזו רב ורצה הבעש"ט ליסע עמו ולא רצה הב"ב לקחתו. ונסע בהתבא על הדף הבולט חוץ לעגלה מאחורי העגלה. וזרק נער כותי אחד אבן להבעש"ט. ויצא ממנו דם מכח האבן. ואח"כ בחזירתו באותו כפר היה שם המון רב מאוד באותו מקום שזרק הנער האבן ולא נתנו להם ליסע עד שיאמרו להם איזהו עצה לאשר כי הנער נדבק לארץ והתחיל לשקוע וכל מה שעשו תחבולה להוציא אותו היה משתקע יותר וכאשר ראה הבעש"ט זה אמר להנער לא תזרוק עוד אבנים ליהודים והרכין בראשו כי דיבור לא היה בו. והיה גם אחר המעשה הלז ולהבא ריש דוכנא (בעלפיר) ולא הרגיש כלל במופת. ואמר הרה"ק ר' לוי יצחק זי"ע מבארדיטשוב יותר פלא על מה שנשתכח הדברים ולא עשה רושם כלל אף שהיה מפורסם הנס. והמעשה הזו נראה כמו בגלית הפלשתי שאמרו רז"ל (רבה ויקרא) שאחזתו הארץ. וזה מדה כ"מ כו' מחמת גודל גאוותו כנ"ל ע"כ הושפל לארץ ממש וזה משפיל גאים עדי ארץ.. הרה"ק שמואל שינאווער זצ"ל רמתים צופים ח"א, דף ט"ז ע"ב

בטרם התפרסם שמו של הבעש"ט, ועדיין לא יצא טיבו בכל הארץ, בא אליו אדם אחד והתלונן לפניו, כי נגנבה עגלתו על כל המשא הרב, שהיה עליה. הביט הבעש"ט קימעה בתוך החומש שלפניו ואמר לאותו אדם: "לך למקום פלוני, ושם תמצא את עגלתך הגנובה". באותה שעה ישב לפני הבעש"ט גיסו, ר' גרשון מקיטוב, שעדיין לא הכיר בגדלותו, והוא העז לשאול את הבעש"ט: "הרי ידענו, שבתורה גנוזים סודות נשגבים, אבל לא ידענו, שגם גנבים גנוזים בתורה?! ומהיכן ידע הבעש"ט, אחרי הבטתו בחומש, היכן טמונה הגניבה?" והשיב לו הבעש"ט: "חז"ל אמרו (חגיגה יב, א), על האור של ששת ימי בראשית, שיכל האדם להביט בו מסוף העולם ועד קצהו, אלא שראה הקב"ה שאין ראוי שהרשעים ישתמשו בו, ולכן גנזו לצדיקים לעתיד לבוא. אותה גניזה היתה צריכה להיות במקום שמחוץ לעולם שנברא בששת ימי בראשית, וזוהי התורה, שנבראה קודם בריאת העולם. נמצא, שאותו אור גנזו בתורה, ומי שזוכה יכול להביט באור זה, הגנוז בתורה, ועל ידי כך לראות מסוף העולם ועד סופו". הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל "ממשנתו של רבי גד'ל" (ב"ב תשנ"ח) ע' קי"ט

עובדא שהי' רגיל אא"ז (כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע) זצוק"ל לספר ביום ב' דחג השבועות, הילולא קדישא של אא"ז אור שבעת הימים רבינו ישראל בעל שם טוב זי"ע ועכ"י. אא"ז הבעש"ט לפני שנתגלה הי' מלמד בסביבות עיר בראד, ונתפרסם הדבר שהוא עושה פשרות טובות באופן טוב ומועיל לשביעות רצונם של שני הצדדים.

פעם הי' סכסוך בין הגאון הגדול ר' אפרים קיטובער זי"ע שהי' ריש מתיבתא בהקלויז דבראד עם אחד מבעלי בתים שבעיר בראד. שני הצדדים ידעו היטב שאם ילכו לפני בית דין שבעיר בראד יהי' קשה מאד שלא ישאו פנים להאי גברא רבא ר' אפרים קיטובער, ובכן בחרו ללכת אל המלמד שתחת עיר בראד ולא יגלו לו מי הוא הבעל דין, והוא יפשיך ביניהם. באו לפני הבעש"ט ועשה פשרה טובה שנתקבלה לשני הצדדים בשביעת רצון. אח"כ אמר הבעש"ט לר' אפרים שיש לו דבר סתר לדבר עמו. נכנסו לחדר שני ואמר לו הבעש"ט שהוא יודע בו שהוא ר' אפרים קיטובער, וגילה לו הבעש"ט קצת

ממדריגותיו, ואמר לו תדע שאני הזיווג מן השמים של בתך, אך בהגיע זמן המיועד שתנשא, אתה לא תהי' אז בעולם הזה, ובכן תמסור לה שלא תסכים לשום חתן כי אם מי שרואה שם הוי"ה על מצחו, ואמר הבעש"ט שברצונו לכתוב עכשיו ראשי פרקים, וכן עשו ויפרדו איש מעל רעהו לשלום. זמן קצר אח"כ נחלה ר' אפרים קיטובער חוליו האחרון, ולפני פטירתו מסר לבתו הדברים האלה. לאחר שנסתלק ר' אפרים ירש בנו הגאון הגדול ר' גרשון קיטובער את מקומו כריש מתיבתא, ונפל על שכמו האחריות להשיא את אחותו היתומה. כשהגיעה לעונת השידוכין, הציעו לפני' כמה בחורים נכבדים וחשובים, עד שבחר ר' גרשון בחור אחד מופלג בתורה ויר"ש ממשפחה חשובה, וביקשה אחותו לראות הבחור לפני שיגמרו השידוך. כך היה, וכשראתה הבחור אמרה לא - היא אינה מסכימה. וכן חזר ונשנה הדבר כמה פעמים, שהציעו לפני' בחורים חשובים, והיא סירבה להשתדך עמהם, ור' גרשון לא ידע לשית עצות בנפשו.

פעם הגיע איזה עני גלמוד בבגדים קרועים ובלואים ודפק על פתחו של ר' גרשון, שאלו ר' גרשון מה בקשתו, השיב העני שהוא הזיווג מן השמים של אחותו, ר' גרשון השתדל לגרשו, אך העני התעקש, עד שעלה בדעת ר' גרשון שיוציא את אחותו והיא תסרב כמו שסירבה לשאר הבחורים, ובכן יוכל לפטרו. אך כשיצאה אחות ר' גרשון, ראתה על מצח העני שם הוי"ה ב"ה, ואמרה כן, זהו החתן שלי. וכל ההפצרות של בני משפחתה לא הועילו להזיזה מדעתה, וזה הבחור הי' הבעש"ט הק'. כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע שליט"א "כוננת מאז" (ברוקלין תשנ"ט) עמ' ג'

מפורסם הוא בכל העולם דברי בעש"ט שאמר שכל מדריגותיו וקדושתו בא לו ממה שהיה רגיל לטבול תמיד במעיינות ומקוואות לשם קדושה יתירה. אדמו"ר מז'מיגראד צוק"ל "אריה שאג" (תשמ"ט) ח"א, ע' שס"ה

הרב בעל התניא היה פ"א בדרך בעיר של מתנגדים ואמר שם דרוש נפלא, עד שהשומעים יצאו ממש מכליהם ואמרו לו, אמת שרבינו בעל התניא הוא גדול בנגלה, אבל רבותיכם המגיד והבעש"ט אינם גדולים בנגלה, והשיב להם הרב, שלא רק המגיד הוא גדול בתורה בנגלה, אלא גם הבעש"ט הק' הוא גדול מאד ממש כמעט כמו אביי, ואמר להם דרוש עמוק מהבעש"ט שלא יכלו להשיגו בשום אופן מעוצם עמקות הדרוש הזה. "גנוזי ישראל" (טשורטקוב) י"ט כסלו תרע"ג, ע' צ"ח

מובא בשם הרה"ק מרוז'ין זיע"א על הא דאיתא בפרי הארץ במכתב להר"י מסמולייין שביקש הימנו להפקד בזש"ק, שענה לו הפרי הארץ "היה היה דבר ה' ביד הבעש"ט זיע"א אחד היה מהקדמונים לא קם כמוהו ואחריו לעפר מי יקום, והוא היה יכול לפעול ישועות בקרב הארץ ולא אנחנו" ונשאל הרה"ק מרוז'ין זיע"א שהרי ראינו בהרבה צדיקים שלא הגיעו למדרגת הבעש"ט והרבה מישראל נפקדו על ידם בפקודת ישועה ורחמים. ותי' דמצינו בזה ב' אופנים, א' מי שמצד תולדתו ושורש נשמתו היה נקצב לו בני חיי ומזוני, רק שע"י חטאים מגלגול זה או מגלגול קודם נסתתמו צנורות השפע ואינו יכול לקבל מה שמגיע אליו, וע"ז כל צדיק יכול לפעול בתפילותיו לפתוח לו צנורות השפע, ב' מי שמצד תולדתו ושורש נשמתו היה שלא יהיה לו בנים, וכמו שנא' לאאע"ה שנוולד במזל שיהיה עקר, ובזה צריך לעשות צירופים חדשים ולשנות את מזלו ושורש נשמתו, וזה כמו בריאה מחודשת, וזה היה יכול רק הבעש"ט זיע"א. הגה"ח רבי ישראל לוריא שליט"א "נתיבי ישרון" ע' נ"ז

כ"ק אדמו"ר זי"ע א היה אומר בשם הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע א בעל "אור יצחק" שאמר בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע א שהבעש"ט הק' קיבל את התורה עוד מהלוחות הראשונות. אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א מוצש"ק פר' נשא תשס"ה "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' רל"ו

מספרים מהבעש"ט הק' שבא פעם אחת לאיזה עיר וביקשו אותו להתפלל בבית הכנסת והלך להתפלל, ובבואו בבית החיצון הוא הפאליש אמר כאן אתפלל ולא נכנס לבית הכנסת להתפלל, ונחלש דעת הבעלי בתים המנהיגים, ואמר להם זה כמה שנים היה כאן איש פשוט (וואסער טרעגער) ובחורף בקור גדול הלך לחלק לכל הבעלי בתים מימיו כמו בכל יום ויום, אבל מרוב הקור התמהמה בהילוכו וחילוקו ובא לבית אחד ושאל מה השעה ואמרו לו למשל שעה י"א וצעק בקול מר עדיין לא התפללתי תפילת שחרית, ורץ לבית הכנסת ועמד בהפאליש להניח תפילין אבל הבית יד שלו [נקרש ונתדבק] מרוב הקור להיד וקרע הבית יד במהירות מהיד והתחיל הדם לשטוף מהיד, ונעשה רע"ש מזה בשמים ונעשה שם שע"ר התפילה ורצה הבעש"ט זי"ע להתפלל במקום הזה. הרה"ק שלום משאץ "אור גנוז" ח"ב, ע' פ"ט

סיפור מהבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שאמרו לו כי יש איזה כומר אחד שהוא עניו גדול להפליא, והיה הבעש"ט ק שבור מאוד מזה, ואמר שהוא מוכרח לראות את העניויות שלו, ונסע וישב אצלו, וראה האיך שהעניויות שלו גדולה עד מאוד, והצטער הבעש"ט ק מאוד. "ווי אזוי קען זיך אזא טמא'ניק אויס ארבעטיג" [כיצד יכול טמא כזה לעבוד על עצמו שיגיע לעניויות כזו]. וכשנפרד הבעש"ט ק ממנו, רץ הכומר אחריו וצעק אליו: שאלה אחת ברצוני לשאול אתכם: "מה אתם אומרים לעניויות שלי"... כשמוע זאת הבעש"ט החיה את עצמו ושמת, שראה כי כל העניויות שלו הוא רק לשם גאווה ולשם טומאה. כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויז'ניץ זצוק"ל "שהשמחה במעונו" (ב"ב תש"ס) ח"ג, עמ' ט'

שני אנשים באו אל הבעש"ט הק' וסאת צרותיהם בפייהם, האחד סבל מאשה רעה שהציקתו מאוד, עד שכשל כח סבלו ובא לשאול עצה מפיו האם לגרשה, והשני התאונן שיש לו בית מסחר גדול, ובעבור כך הוא צריך ללוות מאנשים והם נושים בו ואינו יכול לסבול עוד, ורוצה לסגור עסקיו בכדי להפטר מן החובות ומן הנושים. ואמר הבעש"ט להבעה"ב הראשון שלא יגרש את אשתו אלא יסבול הכל באהבה ובדומיה, וכן להשני שלא יעזוב את עסקיו אלא ימשיך על אף דאגתו מחובותיו ונושיו.

הראשון שמע בקול הבעש"ט ככל אשר צוהו, אך השני לא אבה לשמוע וסגר את בית מסחרו ופתח בית מסחר קטן אשר ממנו נתפרנס בדוחק אך בהרחבת הדעת מבלי טרדות חובות ונושים.

לימים חלה הבעה"ב השני במחלה אנושה, ושלח את חבריו שיסע אל הבעש"ט הק' לעורר רחמים בעדו. ואמר לו הבעש"ט הק' - דע לך שכשבתם אלי ראיתי עליכם שתם ונשלם קצבת חייכם, ולכן צויתי לך שתשאר עם אשתך הרעה, כי מי שיש לו אשה רעה אין חייו חיים ובאופן זה תוכל להשאיר בחיים, וכן אמרתי לחבירך שישאר במסחריו כי על ידי זה שיש לו נושים אין חייו חיים ויוכל להשאיר בחיים, אך מה אעשה לו שהפר את עצתי ולא שמע בקולי. הרה"ק מרדכי חיים מסלונים "מאמר מרדכי" ח"ב, עמ' ט'

סיפר הגר"ב מנדלזון מקוממיות: פעם אחת ישבתי לפניו (לפני הגאון רבי שמשון אהרן פולנסקי מטעפליק זצ"ל) וסיפר מגדולת הצדיקים הראשונים, שבעת פגישת רבי חיד"א מירושלים עם הבעל ה"תולדות יעקב יוסף" בפולנאה, כיון ששמע אותו מדבר על הגילויים הנשגבים שראה אצל הבעש"ט כשהתפלל קבלת שבת - מיד נתעלף. כשהקיץ אמר לו בעל ה"תולדות": מר התעלף מן השמועה גרידא, ואנן גם בעת שגילה לנו הבעש"ט את עצם הגילויים והאורות, אף אחד מתלמידי לא התעלף. בנשימה אחת הוסיף רבי שמשון אהרן ופירש: הבעש"ט בעת הגילוי היה מרומם ומנשא גם את תלמידי לדרגא עילאה, וממילא היו להם "כלים" לקלוט את ההשגות, מה שאינו כן ברבי חיד"א. ויהי כהתימו לדבר געה הרב דטפליק, לתדהמתי, בבכיה גדולה - מרוב געגועים לכאלה גילויים... הרב אהרן סורסקי שליט"א "מרביצי תורה מעולם החסידות" (ב"ב תשמ"ט) ח"ז, ע' צ"ד

ידוע לכל העולם גדולת וקדושת רוח אפינו משיח ד' הבעש"ט הק', ונהרו אליו המון מישראל, צדיקים ת"ח ובע"ב, גם המון ובעלי מלאכות ג"כ, היה פעם אחת באו אליו על ש"ק המון גדול מבני ישראל, וביום ו' עש"ק במנחה קודם התפלה אמר להעולם בני תלמידי חביבי זרע אברהם יצחק ויעקב ע"ה, שתקו ועשו אזנכם כאפרכסת ושמעו דברי אלקים חיים והטו אזנכם ותזכרו את היום הזה, דעו בניי יש בכאן סוגי אנשים ממדרגות שונות, זקניכם ושוטריכם מחוטב עציך עד שואב מימך ובעלי מלאכות בעזיה"ת, אומר מלתא דשוו לכולכם, כי כל אחד ואחד מכם מהמדרגה התחתונה עד הת"ח הצדיק העליון לכולנו יצה"ר סוכן בנו, והוא מתהפך לגוונים שונים, להבעה"ב רוצה להכשיל בחילול שבת ויו"ט בסתר, בטענותיו הנבערים מדעת, ועוד כמה מיני עבירות פשוטות ר"ל, להת"ח [מפתה] ללמוד תורה שלא לשמה רק לכבוד ולתפארת ולפרנסה וכו' וכו', אינו מניח שום אחד מישראל, אומר לכם מעשה שהיה המתאים לכולכם יחיו כ"א לפי מדרגתו, וזה היא.

היה פעם אחת במדינה אחת, מלך גדול ונורא אין דוגמתו בכל העולם, לו הכסף ולו הזהב וסגולת מלכים, לו הגבורה והעוז, לו החכמה והמדע מכל האדם אשר על פני האדמה, פעם אחת ישבו שריו ויועציו ודברו ממנו להללו בכל מיני שבח והילול, אמרו השרים אין נאה למלך גדול וחכם כזה לישב בתוך העיר עיר מלוכה שכל שריו ועבדיו מדברים עמו בכל עת ובכל שעה, מלך כזה צריך לישב מחוץ לעיר ומסובב בשמירות יתירות שונות, שהרוצה דוקא לדבר ולראות פני המלך יעבור מקודם בנסיונות כבדות, ואם יזכה להתגבר על הטבע ויתנסה בנסיונות ויעמוד בכולם - הוא ראוי לדבר עם המלך, וכן נסכם ועשו למלך מחוץ לעיר על פני השדה ארמון מופלג מאוד מאוד, אבל סביב הארמון המופלא הזה מחיצות וגדרים שונות זו מזו, בראשונה - חומה גבוהה דלתיים ובריה סביב הארמון, חוץ לחומה נחל נובע מקור מים סחור סחור, חוצה לו עמק ובו אש תמיד תוקד לא תכבה, חוץ לזה בורות עמוקים וחיות טורפות שונות, והוכרו במדינה מי שרוצה לדבר עם המלך מההכרח לו לעבור כל המסכים המבדילים בינו ובין המלך, ואז כשיתנסה בכל הנסיונות האלו ויזכה לבוא להארמון המלך - רשות לו לדבר עם המלך, ומסתמא יתמלא בקשתו בכל הענינים במלוא מובן המלה באהבה, והתחילו המון אנשים לנסות לעבור המסכים ולבוא לדבר לפני המלך, אבל בראותם המחיצה החיצונה מהחיות הרעות וינחם העם ושבו העיירה, יחידי סגולה אבירי לב גיבורי כח עברו בתחבולות שונות המחיצה הראשונה, אבל בבואם להשניה ומכש"כ להשלישית נפל עליהם אימה ופחד ושבו העירה. אחד היה שאמר יעבור עלי מה אני מוכרח לבוא להמלך, ובתחבולות שונות ועצות וגבורות ואמיצות לב הוצלח

לו ועבר כל המחיצות ובא להארמון, וירא אותו אחד מפקידי המלך והלך והודיע תיכף להמלך ויאמר המלך יבוא, ויבוא האיש, אבל עייף ויגע וסר וזעף מרוב העבודות שעברו עליו, ובבואו לחדר המלך ויפול על הארץ בבכייה רבה, אדוני המלך מדוע אתה כל כך מסתתר, ויעמוד המלך מכסאו הכבודה והעמידו מהארץ ונתן לו מיני מעדנים ויין הרקח להשיב נפשו, ובשוב רוחו אליו לקח אותו המלך ליד החלון ואמר לו הבט נא החוצה ותראה כי אין [כאן כלל] מחיצות לא חומה לא מים לא אש לא חיות רעות, [אלא] הכל היו באחיזת עינים שנדמה לך כן, אבל באמת אין מאומה, ראה גנות ופרדסים ושדה ירוק, וצאן שאננות רועות השקט ובטח. (ע"כ הסיפור). כן דרכו של היצה"ר מסמא עיני העולם, [ואומר לו] אם לא תפתח חנותך בשבת קודש לא יהיה לך פרנסה ואתה וב"ב תמותו ברעב, וכן בכל מיני העבירות עושה כאחיזת עיניים כמו חומה שא"א לתפסה, מחיצות אש מים חיות רעות שא"א לעבור עליהם ולבוא להתכלית. אבל הכל שקר, כזב, דמיונות כוזבות, עצלות, מינות, אפיקורסות, חסרון אמונה. אבל האיש המאמין בהתוה"ק ובהשי"ת וההשגחה העליונה - עובר על כל אלו המסכים המבדילים, ובעברו - אחר כל זה מה גדלה שמחתו ומנוחתו, ב"ה ב"ה שאני שומר ש"ק, וב"ה ב"ה יש לי פרנסה, הצר הצורך הרשע היצה"ר ביקש להדיחני מב' עולמות, ב"ה ב"ה שלא שמעתי לעצתו. הרה"ק רבי שלום משאץ זצוק"ל "דעת שלום" (אנטווערפען תשנ"ו) ח"ב, ע' פ"א

אחד מבני הנעורים שהיה מסתופף בצל הרבי רבי ברוך ממעזיבוז' היה מהרהר בליבו, אם רבי הוא גדול כל כך, אם כן מה כבר היה יכול להיות זקינו הבעש"ט? פעם הצטרף אברך זה אל הרבי רבי ברוך באחד ממסעותיו ועל הדרך באמצע היער הוצרך לצאת לצרכיו וירד מהעגלה ופנה לצידי הדרך, אז ציוה רבי ברוך על הבעל עגלה שימשיך דרכו ויסע הלאה, והניחו את האברך ביער. האברך שהושאר לבדו ביער הוכרח לשרך דרכו ברגליו הביתה, אדהכי והכי נפתחו ארובות השמים וגשם שוטף ניתך ארצה, ומיד בהגיעו על העיר הקרובה פנה אל הבית הראשון למצוא מחסה מהמטר ולפוש ולהתחמם קימעא, בהיכנסו ראה שם יהודי זקן היושב ולומד בהתמדה, וסח לו האברך שהוא מעדת החסידים ומאנשי רבי ברוך ממעזיבוז', ויאמר לו הזקן שמהרבי ברוך לא שמע אך את הבעש"ט ראה, ועובדה דהוי הכי הוי. פעם הגיע הבעש"ט לעירו אבל הוא לא רצה להתבטל מלימודו ולילך אליו, לילה אחד כאשר גבר החום ביותר קם בחצי הלילה לטייל קצת בחוצות העיר באויר הצח, בדרך הילוכו הגיע עד ביתו של הבעש"ט ומבעד לחלון ראה שהבעש"ט יושב ומתעסק בקריאת פתקאות, והרהר אחריו בלבו, עתה בחצות הליל יושב הוא ומבטל זמנו בדברים של מה בכך, ופנה משם לעבר בית המדרש אך מה מאוד נתפלא לראות שהבעש"ט עומד לפני העמוד ועורך "תיקון חצות" בדמעות שליש, ויתמה בליבו: הלא זה עתה ראיתו מתעסק בביתו, ומה זאת? ומיהר מיד לשוב אל בית הבעש"ט וירא כי עודנו שם כבראשונה, וישתומם מאוד, הכיצד? ומיהר חזרה אל בית המדרש וראה שוב שהבעש"ט עורך תיקון חצות, ואז ראה את גדולתו שבכוחו להיות בשני המקומות בבת אחת. ויוסף עוד הזקן לספר לו. פעם ארע לו מקרה רע שבעת שהיה קורא "קריאת שמע" היה רואה צורה כל שהיא לנגדו רח"ל, והלך אל הבעש"ט לבקש עצה לזה, וצוה שיתענה שבוע אחד הפסקה משבת לשבת, ויעש כן ויצום במוצאי שבת, אך בבוקר יום הראשון הרגיש כי הוא רעב למאוד וכי עוד מעט וכוחותיו יעזבוהו וכמעט שהחליט לבטל התענית עד שהתגבר והחליט: יעבור עלי מה ואני אתענה! ומיד כשגמר בליבו כך, הרגיש שובע בנפשו כאילו זה עתה אכל סעודה דשינה, וכך היה בכל בוקר ובוקר, ובערב שבת קודש הרגיש כבר כי נפטר מאותה צרה והיה יכול לקרוא את שמע וליחד את שמו ית' כדבעי. כששמע

האברך כן, הבין על מה ולמה הניחו רבו באם הדרך, למען ישכיל ויווכח עד כמה גדול כח הבעש"ט הק'. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' י"ב

אזכיר מה ששמעתי מחותני (כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא) ז"ל שכידוע דבשעת נסיעת הבעש"ט הק' לא"י שהיה בחג הפסח באיסטאנבול, והעולם מספרים שהבע"ד לא רצה להניחו לנסוע לא"י ולכן נטבע ונעשה לו נס וחזר, אולם חותני ז"ל אמר שמקובל אצלם להיפך, שהבעש"ט רצה לנסוע לא"י וכשכבר היה על אם הדרך נתיישב בדעתו לחזור לחו"ל לפי שבחו"ל יהיה ביכולתו לפעול יותר בקירוב נפשות ישראל תחת כנפי השכינה וא"כ מדוע יסע לא"י אם חשוב יותר כשהוא בחו"ל ואכן התחיל לחזור לחו"ל, וע"ז התגבר הבע"ד ולא רצה שיחזור לחו"ל, מפני שידע שע"י שיחזור לחו"ל יטהר ויקדש לכלל כולו, ואז קרה לו הנס שניצל ולא טבע בים. אדמו"ר מויז'ניץ-מאנסי צוק"ל "דרשות" (תשס"ב) ח"ב, ע' קמ"ז

על החתונה של אחד מבניו של הרה"ק בעל תולדות יעקב יוסף, כשעמדו כל החבריא עם הבעש"ט זי"ע בא ציפור לידם וציפצפה בקולה, הסתובב הבעש"ט אל הרה"ק רבי פינחס מקוריץ זי"ע ושאל אותו אם מבין לצפצוף הציפור? ואמר לו הבעש"ט הציפור מצפצפת הפסוק לאלה תחלק הארץ. לאחר זמן רב רצה הבעל לנסוע לארץ ישראל ואשתו הרבנית לא רצתה בשום אופן ליסע, ונסעו להרה"ק רבי פינחס מקוריץ זי"ע ואמר להם הלא הבעש"ט כבר אמר לאלה תחלק הארץ, זאת אומרת שבשביל הארץ אתם צריכים להתחלק דיינו להתגרש, וכך עשו שגירש את אשתו ונסע לארץ ישראל. (כתבי הרה"צ רבי מנשה הכהן רוזנפלד ז"ל) - "מטה אהרן", ה' סיון תש"ס, עמ' ז'

מרגלא בפומיה דכ"ק אדמו"ר זצ"ל לספר שפעם אחת ישב הבעל שם טוב זצ"ל עם תלמידיו והיה מונח כוס על השולחן, ואמר הבעל שם טוב זצ"ל כי צריכים להאמין שבזה הכוס יש קיום מכוחו יתברך שמו, ואם יסתלק לרגע לא יתקיים, ובפתע פתאום נשבר הכוס. כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא-ב"ב צוק"ל "להבת דוד" (ב"ב תשס"ב) ע' ט"ז טו"ב

אברך אחד קבל לפניו (לפני אדמו"ר מסאדיגורא זי"ע) בענין אמונה, ושאל אותו באיזה ספר אתה מעיין. השיב לו באיזה ספר. ואמר לו אל תעיין בו, כי הגם שהיה חכם גדול, אעפ"כ האמונה שהבעש"ט המשיך להעולם, כשהקש מונח על הארץ קצה זה לרוח זה וקצה השני לרוח זה הוא רק בהשגחה, אמונה זאת לא היתה לו. יוסף חיים מברדיטשוב "כרם בית ישראל" ע' צ"ד

אדמו"ר צוק"ל סיפר שאצל הבעש"ט הק' בשבועות הביא הגבאי קרפלאך לטיש, בדרך כשהביא את הקרפלאך פחד שלא ישאר לו, אכל כמה בפזיזות, כשהגיע עם הקרפלאך לבעש"ט הק' אמר לו מה עשית, ע"י שאכלת בפזיזות ולא עשית ברכה איזה צער עשית לנשמה, התחיל הבעש"ט הק' לגולל לו את כל התהליך של גדילת הפרי, כשמכניסים את הגרעין למטה מתפללת הגרעין ומבקשת שירד גשם ושתיגדל, וכשבאים לקצור מתפללת שיכנסו אותה לאגוד ושלא תיפול החוצה, כשמביאים לטחנת הקמח מבקשת שתכנס במטחנה, כשמגיע לנפה מבקשת שתוכנס לנפה ולא תיפול מהצד, כשמגיע לאפיה מבקשת שתכנס לבצק ולא תשאר דבוקה בקערה, ושוב מתפללת שתיכנס לפה של יהודי שיעשה ע"ז ברכה כראוי ויעלה אותה, ואתה באת וחטפת בלי ברכה. אדמו"ר מספינקא "שיחות קודש" ח"ג, ע' ק"ג

היה עובדא שהבעש"ט שאל בשמים מי יהיה השותף שלו בגן עדן, וגילו לו על רועה אחד, והלך לראות מי הוא זה שישב אצלו בגן עדן, וכאשר תהה על קנקנו ראה והנה הוא איש פשוט מאד שאינו יודע אפי' צורתא דשמעתתא, ואח"כ שמע שהיה אומר האיש ההוא - רבש"ע אני אוהב אותך מאד, ואם היה לך צאן הייתי רועה אותם בחנם, ובוזה הכיר הבעש"ט שיש לו מסירת נפש בלבו, ולקחו ולמדו תורה והדריכו, עד שכבר הגיע לו המקום ההוא בגן עדן לפי מעשיו. כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ-מאנסי זצוק"ל "דרשות" (מאנסי תשס"ב) ח"ב, ע' קל"א

באימה וביראה הי' הסבא (הגאון רבי משה טרשצ'נסקי זצ"ל אב"ד קרמנצ'וק) מספר, שפעם אמר הרה"ק הגאון ר' זאב רחמיסטרביקר נ"ע תורה וסיים בלשון זו: "דבר זה שמעתי מאבא (הרה"ק ר' יוחנן נ"ע) ששמע מאביו (הרה"ק ר' מרדכי נ"ע) ששמע מאביו (הרה"ק ר' נחום נ"ע) ששמע מהבעש"ט הק' והבעש"ט הק' הוא ההר סיני" ["דער בעש"ט - דאס איז דער בארג סיני"]. הרה"ח ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל "על אבותינו ועל יחסם" (כפר-חב"ד תשנ"ט) ע' 55

סיפר לי הרה"ג ר' יוסף שטייכעל (שליט"א) [ז"ל], ששמע מהרה"ק מסקווער זצ"ל, שאחד מתלמידי הבעש"ט הק' (כמדומה הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצ"ל) כשפגש בהרה"ק ר' צבי, בנו של הבעש"ט הק' (כשהרה"ק מסקווער הזכיר את הבעש"ט הק', האט ער געגעבן א ציטער), אמר לו כשאני רואה אותך יודע אני שאביך הי' בשר ודם, ואם לא ראיתי אותך הייתי אומר שמלאך אחד בא מן השמים וניהל פה ענייני וחזר להשמים.

עוד סיפר לי הנ"ל, שהגאון מטארניפאל זצ"ל מעולם לא שח בעניני חסידות באמצע הרצאת השיעור לפני התלמידים, פעם אחת סיפר המעשה כשהרה"ק הר"ר בער זצ"ל בא להבעש"ט זצ"ל שיקבל אותו לתלמיד, שאל אותו הבעש"ט אם הוא מאמין בהשגחה עליונה בזה העולם שאפי' כשבא רוח ומנשב ומפריח איזה עלה ממקום זה למקום אחר גם כן הוי בהשגחה פרטיות, ענה שצריך ליישב עצמו, ואחר איזה זמן כשבא בחזרה שמאמין בזה קיבל אותו לתלמיד. הרב ישראל חיים אשרי שיח זקנים ח"ב, עמ' א'

מנהג אבותינו וכן ראיתי אצל רבותינו, דנהגו לספר מעשה במוצש"ק מהבעש"ט זצ"ל, וכיון שכעת הוא ט"ו בשבט, אספר בעניני דיומא. זכורני שמו"ר (הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל) סיפר, דהבעש"ט קיבל הזמנה מחכמי הקלו"ז בבראד, שבראשו עמד הגאון רבי חיים הכהן ראפאפורט זצ"ל, שיבוא לפני הבי"ד להסביר את שיטתו. בדרך הצטרף אליו רבי זאב וואלף קיצעס זצ"ל. הדרך היתה מכוסה בשלג ונסעו דרך יער, והיה אז ט"ו בשבט. הבעש"ט הצטער שלא הי' עמו פירות לברך עליהם שהחיינו, ויגש לאילן ואמר, "וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו" (מתפילת ר"ה), וגדלו תמרים וברך עליהם שהחיינו. ר' וואלף שליווהו חשב בלבו, שזו הזדמנות נפלאה להוכיח כעת בפני הבי"ד את כשרותו וגדלותו של הבעש"ט. הוא אסף מהתמרים הנ"ל והניחם בקופסא על מנת להראותם לחכמי הקלו"ז, כי באותה תקופה בשנה לא היו תמרים לחים בארץ ההיא, ועי"ז יראו בחוש את גדלותו שהוא איש אלקים. כשהגיעו להבי"ד פתח ר' וואלף את הקופסא, ולא מצא בה רק מים. ברוב בהלה שאל את הבעש"ט לפשר הדבר. וענה לו הבעש"ט, "אינן לנצח בבית דין ע"י אותות ומופתים, וגם בשמים אין רוצים בזה, וישנם דרכים אחרים כדי להוכיח צדקת מעשינו". (מו"ר לא סיפר מעשה אא"כ הי' מקובל איש מפי איש). שאלנו למו"ר, א"כ באיזה דרך הוכיח הבעש"ט את שיטתו? ומו"ר השיב לנו עפ"י מעשה אודות רבי הערשל טשארטקובער זצ"ל, שהי' אביו של בעל ההפלאה והר"ר שמעלקא

מניקלשבורג זצ"ל, ששניהם היו גדולי ארץ, וגם הוא בעצמו הי' גאון עולם. (יש כמה נוסחאות להמעשה, וזה הנוסח ששמעתי ממור"ר בדיוק).

רבי הערשל הי' ממארי דחושבנא. כל לילה בטרם לכתו לישון, עבר על כל מעשיו שעשה במשך היום, ועל כל פסק דין שפסק, פן טעה בו. פעם בעשותו חשבון הנפש, התבונן בפסק דין בנוגע לשאלה הכרוכה באיסור כרת, ונזכר שיש תוספות מפורש להיפך ממה שפסק. והחל לדאוג מאד שעל ידו יכשלו ח"ו באיסור כרת. ר' הערשל החל לפשפש במעשיו מה גרם לו לבוא לידי זה, ובא למסקנא, דהיות והבעש"ט (שהי' בשכנותו בעיר קאליסק הסמוכה לטשורטקוב, שבה שימש רבי הערשל כאב"ד) התחיל אז בדרכו החדשה, והוא לא רדף את הבעש"ט על כך, ע"כ החליט שזו הסיבה שנכשל בפסק הנ"ל. אבל מכיון שאין יכולים לדונו אלא בפניו, החליט לנסוע לקאליסק להבעש"ט. כשהגיע לשם בבקר, ראה כיצד שתי נשים עגונות עומדות לפני הבעש"ט, ומבקשות שירחם עליהן ויושיעם. הבעש"ט הלך להכין עצמו לתפלה, וכשגמר הכנותיו ויצא מביהכ"ס, שמע ר' הערשל שהבעש"ט פונה לשתי הנשים ואומר לכל אחת מהן את המקום היכן נמצא בעלה. בלבו של ר' הערשל החלו לעלות מחשבות, כיצד שייך להשתמש ברוה"ק במקום שאינו נקי? הבעש"ט שראהו עומד בפניה, פנה אליו ואמר לו, "רבי הערשלע טשארטקובער, אל תדאג, לא טעית בשום פסק, תביא לי גמרא", והביאה לו. הבעש"ט ישב ולמד אתו כל הסוגיא עם התוספות, והוכיח לו שדברי התוספות אינם סתירה לפסק דין שפסק. אז נענה ר' הערשל ואמר, "אין אנו מתפעלים מאותות ומופתים, משום שהם יכולים גם לבוא מסיטרא אחרא, אבל הפשט שלמדתני בתוספות הוא תורת אמת, ואין כח בידי הסט"א ללמוד תורת אמת. שלום עליך רבי ומורי". מאז והלאה קיבלו לרבו. אח"כ שאל רבי הערשל את הבעש"ט, "איך יתכן שאחר שיצאת ממקום שאינו נקי אמרת דברים ברוה"ק". ענה לו הבעש"ט, "ידעתי שבעליהן של אלו נמצאים במקומות מתועבים, לכן זמן שאני יכול להרהר בדברי תורה איני מסתכל במקומות כאלו. אולם במקומות כאלו שאי אפשר להרהר בהם בדברי תורה, אז הסתכלתי ומצאתים". וסיים מור"ר, רואים אנו שהבעש"ט שיכנע את מתנגדיו לא ע"י מופתים, רק ע"י לימוד פשט לאמיתה של תורה.

הגה"ח רבי אברהם יעקב טייטלבוים זצ"ל נשיא צעירי אגודת ישראל "קול יעקב" (ברוקלין תשנ"ו) ע' קס"ד

הרוזינר הקדוש זי"ע סיפר שהבעש"ט הלך פעם ביער ופגע בארי'. והתחיל להעלות במחשבתו שאותיות ארי' הן אותיות יראה והתלבש ביראה גדולה עד שהארי' נקרע ונתבתר לשני חלקים. (רמ"ח שמע מחסיד שהחסיד הזה שמע ספור זה מהאדמו"ר מבוהוש זצ"ל). רבי חיים אליהו שטערנבערג "קובץ אליהו", ע' ק"א, אות שי"ט

שסיפר מור"ר הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל, שפעם היתה אסיפה בלעמבערג בשנת תקי"ט שהרשות הכריחה את כל הרבנים להתווכח עם "פראנק" משיח השקר הידו ברבים. רבי חיים הכהן ראפאפורט זצ"ל שהי' אז גאון הדור, פנה להבעש"ט זצ"ל, אעפ"י שלא הי' ניחא משיטתו, וביקשו שיבוא להשתתף עמו בוויכוח, מפני שהבעש"ט הבין את פראנק ושיטתו. בוויכוח התחיל פראנק וטען, "מה זה תורה שבעל פה, שכסדר מוצאים בה מחלוקות מהמשנה ראשונה בברכות שמיד מתחיל, רבי אליעזר אומר כה, וחכמים אומרים כה, ורבן גמליאל אומר כה, וכן הוא בכל הש"ס המלאה מחלוקות. הלזאת תיקרא תורה?" עמד ר' חיים, ורצה להסבירו ששיטת בית שמאי מקורו ממידת הדין, ושיטת בית הלל מקורו ממדת הרחמים, וכו' בסוגי הסברים כיו"ב. אמר הבעש"ט, "עם איש כזה אין יכולין להתווכח

בשיטות, צריכים לכבדו עם קדחת". ומיד שפראנק המשיך לדבר, בא לו קדחת חמה מאד, ותיבה אחת לא הי' לה שייכות עם התיבה שלאחריה, עד שאבד כל הוויכוח. רבי אברהם יעקב טייטלבוים "קול יעקב" ע' קמ"ח

סיפר לי הרה"ג מו"ה אהרן יודא אראק ז"ל רב ומו"ץ בעיר ווינא יצ"ו בעמח"ס מנחת אהרן, ששמע מפי דודו הגאון האדיר שר התורה רבי מאיר אראק זצוק"ל אבדק"ק טארנא בעל אמרי יושר, שמקובל בידו איש מפי איש, שפעם איקלע הרה"ק רבינו ישראל בעש"ט ממעזיבוז זיעוכי"א לאחת מערי ליטא, במקומות מושבותיהם של המתנגדים לדרך החסידות. ובבאו שמה בקש רשות לדרוש ברבים בבי כנישתא דמתא. ואמרו לו כי כאן אין המקום גורם לדרוש בדברי חסידות. כי אנשי העיר אינם נוחים לתורת החסידים. אז אמר להם שא"כ ידרוש שלא עפ"י דרך החסידות. ונתרצו לו, ונשא שם דרשתו משך ג' ימים רצופים. וחשב ומנה לפניו הויות אביי ורבא שבש"ס כולה. והראה לדעת בעומק חריפות כי מימרא דאביי שהולך לשיטתו בסוגיות דמס' שבת, יש לו שייכות לשיטתו במס' יבמות, ומימרא דאביי במס' יבמות יש לו קשר ושייכות לשיטתו במס' עירובין. וכן בכל הש"ס, כולם יש להם קשר ושייכות זה עם זה. כי מה שסובר הכא, היא הנותנת שיסבור שם ככה. וכך הי' מונה אחת אחת כל מימרא דרבא הפוזרים בש"ס, ואוקי שיש לכולם שייכות א' אל חבר', ודבריו תואמים זה עם זה. הרה"ג ר' דוב בער שווארץ שליט"א "אמרי דבש" (ברוקלין תשנ"ט) ע' ט"ו

פעם אחת כשהבעש"ט הק' נטל ידיו לסעודה, אמר לו תלמידו הרה"ק ר' נחמן הארדענקער זי"ע, שעפ"י כוונות האר"י הק' יש לכוין בנטילת ידים כוונה זו וזו, ולא כמו שכיוון הבעש"ט הק' באותה נטילה. וענין זה היתה בלילה ומפני שהנרות כבר נכבו ישבו בחושך, והבעש"ט הק' לבש צורה ופשט צורה, והתלמידים כבר הכירו שבעת שרבע לובש צורה ופושט צורה עולה נשמתו למעלה, וכך ישב הבעש"ט הק' זמן מה, והר"ר נחמן הנ"ל נרדם. כשהקיץ הר"ר נחמן שאל אותו הבעש"ט הק' "מה אתה אומר כעת!!" וסיפר התלמיד שראה בחלומו והנה הוא במתיבתא דרקייע ושמע שמכריזין שהבעש"ט הק' ידרוש היום, והתאספו הרבה נשמות וגם האר"י הק' בתוכם, ובתוך דרשתו פלפל הבעש"ט הק' עם האר"י הק' בכוונת נטילת ידים, והאר"י הק' הודה להבעש"ט הק' שכעת יש לכוין כמו שהוא כיוון. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצוק"ל "עבודת עבודה" (ברוקלין תשנ"ז) ע' שי"א

סיפר לי הרה"ג ר' מרדכי גרובער ז"ל, ששמע ממו"ר מקאלוב זצ"ל ששמע מזקיננו הגאון מקליינווארדיין זצ"ל, ששמע מהרה"ק מקאמינקא, שפ"א נסע בקאלעס ביחד עם הרה"ק מצאנז, שאל לו הרה"ק מקאמינקא מה הוא דרכי הבעש"ט הלא גם לפני הבעש"ט כבר ידעו מכל זאת, איז דער צאנזער רב געגעבן א שפרינג אויף אינעם קאלעס מיט א פייער וצעק דרכי הבעש"ט הוא לחשוב שלית אתר פנוי מיני', ולית מחשבה תפיסא בי' כלל, זאת הוא דרכי הבעש"ט ונפל בדביקות כל כך שהרה"ק מקאמינקא הי' צריך לאחזו בו שלא יפול מהקאלעס, וגם מו"ר כשסיפר הנ"ל האט ער עס דערציילט מיט א ברען ותיאר איך שהרה"ק אמר הנ"ל. הרה"ג ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" ח"ב, ע' רס"ב

בילדותי שמעתי ממו"ר הרה"ח ר' פנחס יעקב פייבושביטש ז"ל, שהיה צדיק בדרכיו וחסיד במעשיו, (הוא עם חברו ר' פנחס דוד חרש הי"ד, היו היחידים שהגיעו לחתונת אדמו"ר ה"לב שמחה" זצ"ל, שהתקיימה תוך מלחמת העולם הראשונה, והדרכים היו בחזקת סכנה, ורק שני אברכים אלו חרפו את נפשם, ולא שמו לב לעיכובים ובאו לשמחת הנישואין) הדברים נחרתו בלבי כיצד הוא הסביר לאחד, "הבעש"ט ותלמידיו חידשו דרך

חדשה, יכולים לשבת ליד השולחן כאן, בעולם הזה, והנשמה מטיילת בעולמות העליונים... ר' מרדכי מיירנץ שליט"א על משכנות הרועים עמ' נ'

בתפלת מנחה של עש"ק עמד הבעש"ט הק' כמה שעות בתפלת י"ח ובפרט בברכת מחיה המתים, ואמר הטעם כי בעש"ק בעת המנחה הוא זמן תיקון ועליית הנשמות למעלה, ע"כ בברכת מחיה המתים מבקשים ממנו אלפי אלפים נשמות שיתקנם, ולכן הוא מאריך בברכה זו עד שמתקן את כולם. אדמו"ר מטאהש צוק"ל עבודת עבודה" (תשנ"ז) ע' שמ"ט

מרגלא בפומיה (של כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מגור צוק"ל): הצדיק מקבל את עיקר כוחותיו מן המקושרים אליו. וכן היה מפרש את דברי משרע"ה לאנשים שלא נטהרו (בפרשת פסח שני): "עמדו ואשמעה..." , כלומר, אם תהיה לכם עמידה ותקומה, אזי תוסיפו כח גם בי, "ואשמעה..."

והיה מספר בענין זה מעשה שארע בבית מדרשו של הבעש"ט, שהיה עומד ומאריך מאד בתפילתו ביחודים ובעליית נשמה. התלמידים שסיימו מכבר את תפילתם, והיו רגילים שתפילת רבם הקדוש מתארכת הרבה, יצאו החוצה לרגעים מעטים, לצורך טעימה בעלמא. ויהי בשובם, ראו שפתאום סיים הבעש"ט להתפלל. והגיד להם, שכל כוחו ותקפו רק בהיות התלמידים עמו במחיצתו, אבל ברגע שעזבוהו, תשש כוחו, ולכן סיים את תפילתו (עפ"י כתיב חסידים) - "פאר ישראל" (ירושלים תשנ"ח) ע' תמ"ו

הבעש"ט זי"ע אמר פ"א לשוחט שיביא לו ראש בהמה ששחט היום. וכשהביא אמר לו הבעש"ט תספור כמה שיניים יש בבהמה זו. פתח את פי הבהמה והכניס האצבע והתחיל לספור. ותיכף שהכניס האצבע נדחק הפה ולא יכול להוציא את האצבע. והאצבע נלחצה מאד עד שהתחיל לצעוק מגודל הכאב. ויאמר הבעש"ט למה הנך צועק. הלא אין בה רוח חיים? רשע תן תודה! והתוודה כי מעולם לא בדק שום ריאה ותיכף העביר השו"ב ונתן לו תשובה ע"ז. הרב חיים אליהו שטרנבערג "קובץ אליהו", ע' י"ח, אות ס'.

סיפר אבא מארי: בכפר קטן אחד התגורר יהודי שהיה לו בית מזיגה והתפרנס ממכירת יי"ש. בא היהודי אל הבעש"ט הק' והתאונן על מר גורלו הרוחני: כל היום הוא נמצא בחברת גויים שיכורים, ועליו לשמוע את כל פטפוטיהם וניבול פיהם. ביקש היהודי מהבעש"ט הק' רשות לעקור מכפר זה ולחפש למחייתו מקור פרנסה אחר. ענה הבעש"ט הק' ואמר לו: מקומך אל תנח. השי"ת, מלוא כל הארץ כבודו. וב"ואתה מחיה את כולם" כלול הכל. גם השיכורים ופטפוטיהם אלא שיש לנצל את מה ששומעים - לעבודת ה'. חזר היהודי למקומו והמשיך למכור יי"ש. לעת ערב, כשגברה עליו העייפות מהעמידה הממושכת - התישב לנוח קצת. והנה התיישבו לידו שני שיכורים, כוסיות הוודקה בידם והם משוחחים ביניהם. נזכר היהודי בדבריו הקדושים של הבעש"ט ויט אזנו לשמוע על מה הם משוחחים. והנה הוא שומע את אחד השיכורים פונה לחבירו ואומר: אתה יודע, איזואן, לפעמים קורים דברים מוזרים שאיני מסוגל להבין אותם. הנה ליד ביתי גר איש אחד, עני מרוד, אין לו כל בבית, כל רכושו הוא רק כרית אחת קטנה שהאיש שם אותה מתחת למראשותיו כשהולך לישון. והנה אתמול בא אליו גובה מס המלך, ומשלא מצא אצלו מאומה, חחרים את הכרית הזאת וילך לו. ואני איני מסוגל להבין, וכי המלך זקוק לכרית הזאת?! עונה לו חבירו: אכן, רואה אני שאינך מבין כלום. האם חושב אתה שגובה המס לקח את הכרית עבור המלך? וכי המלך נצרך לכרית זו? לא ולא!

כוונת הדברים היא כי צריך לזכור תמיד שיש לנו מלך. ולכן מי שמשלם מסים מהכנסתו, זוכר היטב את המלך. אבל זה שאין לו כלום, אם לא יקחו ממנו את הכרית האחרונה, עלול הוא לשכוח, חלילה, על המלך. ודבר זה אסור שיקרה, אסור לשכוח על המלך! שמע המוזג את דברי השיכור והבין היטב אל מה ירמזו דברי הבעש"ט הק' בדברו אליו כי לא יעזוב את בית המזיגה ואשר גם מדברי שיכורים ערלים, אפשר ללמוד דרכים בעבודת ה', כי "לית אתר פנוי מיניה". ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל "על אבותינו ועל יחוסם" ע' 135

שמעתי מהה"ק מ' יעקב ארי' מראדזימין, שהשר ממעזיבוז הי' בצוותא עם שאר השרים, והתחילו לדבר מהכנסת רכושם. ועזובן השר ממעזיבוז עלה על כולם, והכנסתו מצער וקטן מכולם. וחקר אח"ז, והשיבוהו כי היא ע"י שיושב פה הבעל שם, והוא מעניש למי ששוכר אוראנדא שיושב בה ישראל. ע"כ הישראלים הם תקיפים, ובמקום שצריך להוספה מוכרח הראזאנטצי להשכירו בפחות. מיד כעס מאוד, וציוה שיכינו שבטים ומקלות להכותו. ושלח אחרי הבעש"ט, ובא אליו, והושיבו, ודבר עמו בחכמות הרבה שעות. ותמה עליו שלא ראה חכם כמותו, וכיבדו מאוד. אח"ז אמר הבעש"ט להשר, אני יודע שלא בשביל חכמות קראתני, למה שלחת אחרי. הובילו השר לחדר אחר, והראהו השבט מושלים שהכין בעבורו. אך בבואך אלי נבהלנו כולנו ונתהפך לבבי לאהבה אותך בכל לב. אולם איש כמוך אין ראוי לחסר ממוני, ואתה מעניש לכל מי שרוצה לשכור אוראנדא של חבירו. השיבו הבעש"ט, איש כמוך הישר באדם, אין אתה רואה העניות והצער לכל היושבים תחתך. והבטיחו השר לבל יוסף על האוראנדות. מכתבי הגה"ח רבי יוסף לעווינשטיין זצ"ל אבד"ק סערצאק "קובץ נחלת צבי" חט"ו, ע' ר"ז

מסופר על הבעש"ט הק', שפ"א הלך לטבול במקוה ולא היה לו נר להדליק, ולקח חתיכת קרח והדליקה, ודלק כמה שעות, ואח"כ כשיצא כבה ונשאר שלולית של מים. רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל "תורת איש" ח"א, ע' ע"ו

נודע מאז"ז הבעש"ט הקדוש זי"ע שבשעת התפילה היה לו פחד נורא, ופעם התפלל בבית מלא חביות מים, וחביות גדולות של תבואה, וכל החביות התחילו לרעוד גם כן, שהמשיך הבעש"ט בהם פחד נורא בתפילתו, כמו שהיה בשעת מתן תורה כמ"ש (שמות יט, יח) ויחרד כל ההר מאוד. כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע וצוק"ל רעוא דרעוין מקץ תשכ"ד "ניצוצי אורות", מקץ תשס"ד, עמ' ב'

אז"ז מבאיאן זי"ע סיפר, שכאשר הבעש"ט הק' היה בדרכו לארץ ישראל בזמן חג הפסח, בהיותו באיסטנבול בליל הסדר, כיבדו אותו בין חזק עד מאוד, אשר די היה בטיפה אחת ממנו להפיל שינה לימים אחדים, ושתה ד' הכוסות מיין זה. ושאלו החסידים את אז"ז האיך יתכן כזאת, והשיב שהבעש"ט הק' היה בבחינת 'אש אוכלת אש'. אדמו"ר מבאיאן שליט"א "אמרי קודש", ניסן תשס"ו, ע' מ"ט מספרים שפ"א אמר הבעש"ט לאחד מתלמידיו שילך למקום פלוני כדי ללמוד מדות, כמובן שהי' לפלא לתלמידו שצריך לילך ללמוד מדות, מי גדול יותר במדות מהבעש"ט ותלמידו הקדושים. אבל התלמיד שמע בקול רבו והלך לשם. כאשר בא לשם נתאכסן אצל איש עשיר ת"ח וחסיד וראה שהוא אדם הגון ועיין על כל מעשיו כל היום וראה שהוא בעל מדות טובות עוסק בתורה ומצוות, אבל עם כל זה לא מצא בו אלא מה שידע וראה בבית הבעש"ט, הוא ישב שם כמה ימים והבעה"ב קיבל אותו

בסבר פנים יפות מאד, והוא ביקש וחיפש ללמוד מדות ולא מצא, ייב דעתי' למהדר להבעש"ט. אבל בעת שהי' בבית האכסניא שלו ראה שבבית דירתו יש אינש דלא מעלי וע"ז הרהר בלבו על הבעה"ב שהוא עשיר ות"ח למה יחזיק איש כזה בביתו, אבל לא העיז לשאלו על זה. כאשר רצה לנסוע משם אמר להבעה"ב שרוצה לנסוע ונתן לו תודה על שקבלו בביתו כמה ימים בסבר פנים יפות, ואמר לו מה שהרהר בלבו למה מחזיק אינש דלא מעלי בביתו, ענהו הבעה"ב ואנכי לא ידעתי מזה כלום, ועתה אצוה הפקיד שלי שיראה שיעקור האיש הזה דירתו מביתי, אבל אני תמה על מע"כ מתי יש לו פנאי לעיין על אחרים ולא לעיין על עצמו אם מעשיו מהוגנים כראוי. אז הבין שלזה שלחו ללמוד ממנו שצריך אדם לעיין ולחקור אם מעשיו כראוי כדי לתקנם, ולא להביט על אחרים. הגה"צ רבי מרדכי אריה הלוי הורביץ זצ"ל "בשם מרדכי" (ירושלים) ע' של"ט

סיפר רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע זצוק"ל) שפעם בסעודה שלישית בשבת אמר הבעש"ט הק' צוק"ל, שעכשיו נסתלק האור החיים הקדוש, וביאר הבעש"ט הקדוש, שיש יחוד אחד בנטילת ידים, שמוסרים רק לצדיק אחד בדרא, ואותו יחוד היה ידוע להאור החיים הקדוש, וכיון שעכשיו בשעת הנטילה, גילו להבעש"ט אותו היחוד, סימן הוא שנסתלק האור החיים. "אדיר במרום" (ברוקלין תשס"ד) ע' קל"ג

האמונה שאנו מאמינים בזמן הזה, היא בזכות הבעל שם טוב הק' זי"ע. כמאמר הרה"ק מרוז'ין זי"ע, שלולא האמונה שהכניס הבעש"ט הק' בלבות ישראל, לא היה נשאר ח"ו האמונה בישראל. ועל ידי זאת האמונה יש להם לבני ישראל מעמד גם בגלות המור, ובה הם מתחזקים עד ביאת המשיח. ובספה"ק דגל מחנה אפרים איתא בענין האמונה הפשוטה של זקנו הבעש"ט הק', שפ"א עבר הנהר דענסטער מתוך אמונה פשוטה. ויש המוסיפים על עובדא זו, שכידוע למד הבעש"ט הק' בשחר ימיו עם הנביא אחיה השילוני, שלימדו כוונות ושמות הק'. ופ"א היה צריך לעבור בנהר, ועבר אותו על ידי שם קדוש, אך תיכף התחרט על כך, והיה מסגף ומתענה ע"ז. עד שפעם אחת היה הבעש"ט הק' בעת צרה, בעת שרדפו אחריו, ובפעם הנה לא השתמש כלל בשמות הק' ועבר הנהר דענסטער בכח אמונה פשוטה. וזו היתה תשובת המשקל לזה שעבר הנהר ע"י השמות הק'. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א בשוה"ט שביעי של פסח תשנ"ג "אמרי קודש" ניסן תשס"ז, ע' צ"ט

הטשערנובלער מגיד זיע"א אמר, שעד ביאת המשיח, כל יהודי באשר הוא, אף זה הנמצא בקצה הארץ, אפי' בדייטשלאנד - שם לא התפשטה החסידות, כאשר הוא זועק וגונח אל השי"ת אף זה הוא מכח הבעש"ט הק', שהזריח באורו את הכח לאחוז בעבודת השי"ת עד ביאת המשיח, הכל מכח הבעש"ט. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א מוצש"ק פר' נשא תשס"ה "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' רל"ז

עובדא הידועה על הבעש"ט הקדוש שבימיו העלילו הגויים בק"ק שדה לבן אשר בפולין הרוסית עלילת דם על חשובי העיר, ועיננו בעינינו נוראים ר"ל, ולאחר מכן אמרו להם שאם ישתמדו ר"ל יניחום לנפשם, והמה לא עמדו בנסיון ונשתמדו, ובכל זאת לא הועיל להם והרגום בעינינו קשים ושרפום חיים. ונודע הדבר להבעש"ט עש"ק בבוקר, ונפל על פניו ארצה והטיח את ראשו בקרקע וגעה בכיה בלילות גדולות כירמי' הנביא בעת החורבן, והדבר נגע כ"כ לליבו מגודל אהבת ישראל אשר יקדה בקרבו, עד שלא יכלו תלמידיו לדבר עמו, והמה ראו כן תמהו כי לא הורגלו בכגון דא,

והמתינו לעת ינטו צללי ערב ויתקדש היום, אך הבעש"ט לא קם מן הארץ אף להדה"נ ולא הלך למקוה ולא לבש בגדי שבת, רק היה מוטל על פניו ארצה ומירר בככי עד שנתלחלה הארץ מדמעותיו, ולא קם להתפלל תפילת שבת, ושמעוהו אומר בתוך בכייתו ברוך הבא אברהם וברוך הבא יצחק וברוך הבא יעקב, ובכה כן כל הלילה וכל הבוקר עד חצי היום, ובחצי היום שבה אליו רוחו וקם מן הארץ ורחץ את פניו ועמד להתפלל וקידש על היין כקידוש הלילה, ואח"כ הגיד הבעש"ט לתלמידיו שמן השמים הטעוהו והבטיחוהו שלא יאונה כל רעה לאנשי שדה לבן, ולכן חרה לו כ"כ כי היה לבו סמוך ובטוח שינצלו, ומפני כן לא היה בכוחו לסבול את גודל הצער. והמשיך הבעש"ט ואמר שעלה מעולם לעולם, ובכל מקום בואו ברחו המלאכים מפניו ונחבאו מפניו כי היו בושים הימנו, ובקשו לנחמו מן השמים ושלחו את האבות הקדושים לנחמו וימאן להתנחם ולא אבה לסלוח עד שנגלה עליו הבוכ"ע בעצמו ועמד לפני כסא הכבוד, ושם קיבל תנחומין. וזה כעין דאיתא (פסיקתא דבכה תבכה ז' ודנחמו ג') דלעתיד לבוא ישלח השי"ת את הנביאים ואת האבות הקדושים לנחם את כנסת ישראל על סבלה בעת הגלות, ולא תקבל תנחומין עד שינחמנה הקב"ה בעצמו כדכתיב (ישעיה מ, א) נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם. ואז הבטיח השי"ת להבעש"ט שמהיום והלאה לא יהיו עוד גזירות שמד, ואכן מזמן הבעש"ט לא היו עוד גזירות שמד עכ"פ ברבים שיאנסו לעבור על הדת.

למחרת אמר הבעש"ט לתלמידיו שיכינו את עצמם כי הוריד את הס"מ בעצמו שיבוא אליו (ואין לנו השגה בגודל מעלת הבעש"ט). וצוה לתלמידיו שיגביהו מגבעותיהם ויתגלה מצחם, כדי שהס"מ יראה את הצלם אלקים על פניהם ויתירא מפניהם, (ומסתמא יש סודות נוראים בזה) וצווים שיזהרו בעצמם מאד שלא יתפתו ח"ו ממנו ולא יעשו דבריו עליהם שום רושם, ולאחר שגמרו להתפלל נפתחה הדלת ונכנס הס"מ לביהמ"ד לעיני החבראי קדישא, והמה גילו את מצחם כמו שנצטוו, ונענה הס"מ ואמר להבעש"ט שזה לו אך הפעם השלישית שירד לזה העולם בעצמו, בפעם הראשונה ירד כשחטאו בני"ב במדבר, ובשניה ירד כשחרב ביהמ"ק בראשונה, ועתה ירד בשלישית. ושאלו הבעש"ט דהא תינח מה שחפץ שיצאו לשמד אין לו טענה עליו בזה כ"כ, כי הרי זו היא אומנותו של יצה"ר, ולצורך זה נברא, אך למה לא נסתפק בזה והרגם, וענהו הס"מ שבמה שהרגם היתה כונתו לש"ש שלא ידמו להינצל ע"י שמד. אחר שסיים הבעש"ט לדבר עם הס"מ פתח הס"מ את פיו והתחיל להלל ולפאר את מעלת תלמידי הבעש"ט אשר צלם אלקים על פניהם כשעת לידתן, ואמר שכמה רבתה שמחתו על שזכה להסתכל בפניהם הקדושים, שכמותם לא ראו עיניו זה זמן כביר, וביקשם שיסתכלו בפניו כדי להנאותו, והמה לא שעו אל דבריו. ולאחר מכן הגיד הבעש"ט שהס"מ היה חפץ להכשילם במחשבות גאוה ע"י דיבוריו, אך בעז"ה לא עלתה בידו. אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצוק"ל שיעור חומש רש"י וישלח תש"ל

הרבה הבעל שם טוב לקרב ולכבד אנשים פשוטים, תמחו על כך תלמידיו, נענה ואמר: אני כל יגיעתי ועבודתי להיות פשוט, והם, הלא פשוטים הם... הרה"ח ר' יהודה לייב לויין ז"ל "חסידים מספרים" ח"ב, ע' 78

פעם היתה שריפה בבית הרה"ק בעל דגל מחנה אפרים זצ"ל, ובחסדי ה' לא היו נזקים. וראו שבעל דגל מחנה אפרים נאנח על זה, שאלו אותו תלמידיו ילמדנו רבנו מה החרי אף והצער, הלא בעז"ה לא יצא מזה היזק? ענה להם הרה"ק, שפעם היה הבעש"ט בחג הסוכות בעיר בראד, טרם נודע כל כך טבעו בעולם, ואנשי העיר הוציאו שמועה על הבעש"ט בחג הסוכות שהסוכה שלו פסולה. והעיר

בראד רעשה מזה, עד שהבעש"ט הק' שם לב למקורביו שהם מודאגים, ושאל אותם מדוע אתם מודאגים, הם התחילו לספר לו מה שאנשי העיר מדברים על סוכתו שהוא פסולה. ואיך שהבעש"ט שמע זאת, וביקש שיביאו לו קלף שהוקצה למצוה, והניחו על השלחן תחת אצילי ידיו, ומאד עמקו מחשבותיו, ואח"כ הרים ידיו וראו על הנייר שנרשם על זה: הסוכה שר' ישראל בעש"ט יושב עליו הוא סוכה כשרה לכל הדעות. ונעשה שמחה בבית הבעש"ט ונתן את הקלף לנכדו בעל דגל מחנה אפרים, ואמר לו שיחזיק את הקלף אצלו ובזה יתחזק גופו - כי היה לו גוף חלש. ומסיים הדגל מחנה אפרים, ועכשיו שהיה כאן שריפה ונשרף הנייר הנ"ל אני מפחד שאכן הגיע עתו, וכן הוה אחרי שבועיים נפטר הדגל מחנה אפרים ז"ע.

[רבנו (הגה"צ רבי ישראל אברהם שטיין זצ"ל, אבד"ק פאלטישאן) שמע מרבו הרה"ק ר' שימע'לע זעלכאווער זצ"ל ששמע מזקן אחד ששמע בעצמו מפי הדגל מחנה אפרים]. "איש על העדה" (תשס"ז) ע' שי"א

חתנו של הרה"ק הגאון רבי מנחם מענדל מליובאוויטש [ה"צמח צדק"] זצוק"ל, היה עומד פעם אחת בחדר של חמותו הרבנית, ושם היה מונח על השלחן סדור קרבן מנחה, וספר שבחי בעש"ט. ובעמדו בחדר הנ"ל, בא חותנו הרה"ק לשם, והוא היה מקפיד מאד על ביטול הזמן, וכשבא לחדר זה, וראה שם חתנו עומד בטל, אמר לו מדוע אתה עומד בטל, אמר לו חתנו ומה אעשה שאין כאן שום ספר, רק הסדור קרבן מנחה? אמר לו הרה"ק רבי מענדעלי, הרי נמצא איזה ספר, והראה לו על ה"שבחי בעש"ט", אמר לו חתנו, אינו מקובל אצלי. אמר לו הרה"ק רבי מענדעלי, כל מה שכתוב בו בהשבחי בעש"ט, הכל אפס ואין, נגד גדולת הבעש"ט! ואמר לו, שמעתי מזקני (הוא הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי, בעמח"ס התניא והש"ע) זצוק"ל, ששמע מרבו המגיד הגדול ממעזריטש זצוק"ל, שאמר, כי הבעש"ט היה לו ראייה, לראות ארבע מאות פרסאות על ארבע מאות פרסאות, ובנו של הבעש"ט (הוא הרה"ק רבי הירש זצוק"ל), היה לו ראייה, לראות ארבעים פרסאות על ארבעים פרסאות, וסיים הרה"ק רבי מענדעלי, לא תסבור ראייה "רוחניות", שזה היה בלי שיעור, רק היה ראייה "גשמיית" ממש. הרה"ק ר' ישעיה זאב צוקערניק ז"ל "אמת ויציב" (ברוקלין תשנ"ו) ח"א, ע' רפ"א

בזמנו של מרן המאור עינים זיע"א הדפיסו ספר של סיפורים ומעשיות מהבעש"ט הק'. כשראה המאור עינים את הכתוב בספר, נענה ואמר, "כל מה שכתוב כאן יכולני אף אני לפעול, עם כל זאת "בעש"ט" אינני". אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א מוצש"ק פר' נשא תשס"ה "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' רל"ו

הבעש"ט קודם הסתלקותו אמר "אל תבואנו רגל גאוה" (תהלים ל"ו י"ב) ויש לומר שכל ימיו היה מתעסק וטריד בשאר עבודות בצרת ישראל וגלות השכינה, ובעת פטירתו היה מתעסק עם עצמו ועיקר התעסקות עם עצמו הוא שלא יבוא לגאות. כ"ק מרן אדמו"ר מאמשינאו-ארה"ב זצוק"ל "אמרי קודש" ח"ב, ע' קנ"ד

שמעתי מחותני הגאון רבי אהרן ברנשטיין זצ"ל ששמע מהרה"צ ר' מרדכי צבי שמרלר זצ"ל, ששמע מפה קודש הרה"ק ר' דוד צבי חן (ה"רד"ץ) מטשערניגוב זצ"ל: כ"ק אדמו"ר האמצעי זי"ע שאל פעם את אביו הקדוש רבינו הזקן זי"ע שיאמר לו איזה הפלאה על רבו הקדוש המגיד זי"ע, והשיבו, כי הרב המגיד היה ממש מרכבה לא"ס: כאשר היה מזיז ידו הק' הימנית, היה מרים את דרועא ימינא היא מדת

החסד דלמעלה, וכאשר היה מגביה ידו הק' שמאלית, היה מרים את הדרועא שמאלא, מדת הגבורה שלמעלה. **שאלו עוד ומה כבר היה הבעש"ט? ענה:** "גאר עפעס אנדערש" (משהו אחר לגמרי!) הגאון רבי חנניא יוסף אייזנבאך שליט"א "קונטרס מחנה יוסף" ירושלים ע' ל"ה

שמעתי מכ"ק מו"ח מרן אדמו"ר מסקווירא זצוק"ל שפעם אחת נכנס הרה"ק מרוזשין זי"ע לביהמ"ד בשעת לילה מאוחרת וישבו שם קבוצה של חסידים. נענה הרה"ק מרוזשין זי"ע ואמר: "דער זיידע דער גרויסע מגיד איז נישט געוועהן קיין בעדער, און דער בעל שם איז נישט געוועהן כביכול!!" ומיד סיפר שפעם אחת עמד הבעש"ט הק' זי"ע בתפילת שמונה עשרה, ובאמצע התפילה נשמטה כנף אחת מטליתו שהיתה תחובה בתוך החגורה ונפלה ונגעה בארץ. כל העומדים שם לא הרהיבו עוז בנפשם לגשת לתקן הטלית, כי היו מפחדים לנגוע בטליתו של הבעש"ט הק' זי"ע באמצע תפילתו, עד שניגש הרה"ק המגיד הגדול זי"ע לתקנו, אולם כאשר אך נגע בו נפל תיכף בחלשות ולא היו יכולים לעוררו, עד שהיה הדבר כרוך בפיקוח נפש, ובלית ברירה הוכרחו להפסיק את הבעש"ט הק' זי"ע מתפילתו ולהזכיר לפניו את המגיד הגדול זי"ע. סיים הרה"ק מרוזין זי"ע ואמר שוב: "דער זיידע דער גרויסע מגיד איז נישט געוועהן קיין בעדער און דער בעל שם איז נישט געוועהן כביכול, נאר וואס דען, הצדיק דבוק בהקב"ה כל כך עד שנעשה כביכול לבושו של הקב"ה, על כן כיון שנגע המגיד הגדול בלבוש כביכול האט ער גע'חלש'ט. וחזר הרה"ק מרוזשין זי"ע על דברים אלו שלוש פעמים, והמשיך באמרו: "דער אמת איז אז א יעדער זאך איז דאך א לבוש פון כביכול, דער חיות אלקית איז דאך דא אין יעדער זאך, אין יעדער דומם איז דאך דא א חיות אלקית, אין דער טיש איז דא א חיות אלקית, איז ווי אזוי האט מען נישט קיין מורא צוצוגיין צו דער טיש!" וחזר לחדרו. ובאמת מובא בספר דברי שלום מהרה"ק מקאידינאו זי"ע (סוף פר' כי תבא) ששמע מזקיני הרה"ק רבי שלמה חיים מקאידינאו זי"ע שהציצית של מרן הבעש"ט הק' זי"ע היו מתנועעים בחיות ממש, כי הבעש"ט הק' בקדושתו המשיך בהם כל כך הרבה חיות אלקי עד שהיה בהם רוח חיים ממש. אדמו"ר מראחמיסטריווקא-ארה"ב שליט"א "אמרות טהורות" ח"ה, ע' ס"ט

ידוע מהבעש"ט הק' זצלה"ה שהקיש על הדלת אצל איש וביקש לחם ונמלט ולא מצאוהו ואמר: "ויברכתך בכל אשר תעשה" כתיב (ראה דברים טז, יח) מכאן שצריך קצת השתדלות, ומכיון שעשיתי כן נפטרתי, וצריך להיות בעל בטחון וכו' (מתוך מכתב להרה"ח ר' מרדכי זאב דרעזנר ז"ל, מיום א' פר' וישלח תש"ח). הגה"ק רבי מרדכי רוקח מבילגורייא זצוק"ל "אור הצפון", תמוז תשע"ב, עמ' ח'

שמעתי מאדמו"ר זצלה"ה כי כאשר מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע היה בבראד, בערב שבת לא הניח לשחוט עבורו אלא אם כן יראה מקודם את סכין השחיטה, וכידוע שקודם התגלותו היה הבעש"ט שוחט, היה זה דבר חידוש שמבקש לבדוק הסכין בעיר מלאה חכמים ששם היו חכמי בראד הקדושים, וכאשר לאחר מכן בדק השוחט דמתא את הריאה ראה שיש בה נקב, והראה לבעש"ט את הריאה המנוקבת, הפטיר הבעש"ט ואמר אין זה כלום וכשירה היא, וביקש שיכינו לו מבשר זה לכבוד שבת, השוחט פירסם בעיר על דבר הרבי החדש שהגיע לעיר ואוכל טריפות רח"ל, ותהום כל העיר וכי לזה האיש יצאו כולם לכבודו ביותרת הכבוד, והרי הוא שימש כשוחט ואינו יודע את ההלכה שאם יש נקב בריאה הרי זה טריפה. באותו יום נתכנסו כל פרנסי העיר לחסוד עצה כדת מה לעשות, ואמנם לא רצו לעשות מעשה עד שישאלו את הבעש"ט לפשר מעשיו, והסכימו ביניהם שלמחרת

ביום השבת לאחר התפילה יתכנסו כל הקהל המתפללים בבית המדרש הגדול ויבואו למקום שבו יערוך הבעש"ט את סעודת השבת, ואז גדול העדה ישאל אותו מה הדין כשיש נקב בריאה, וכאשר לא ידע מה להשיב יקומו עליו ויגרשוהו מן העיר בבזיונות כראוי לו. והנה בעיר בראד היה אחד שלא היה שפוי בדעתו, והיה רגיל לדבר כל היום לעצמו דברי שטות, וכאשר בא הבעש"ט לבראד כפתוהו והביאוהו אל הבעש"ט, ציוה הבעש"ט שיתירוהו מחבליו ויניחוהו אצלו, ואכן כל זמן שישב בבית הבעש"ט ישב בשקט ובדומיה והגה לא נשמע מפיו, כי אם הסתכל והביט אל פני הבעש"ט. וכאשר אך יצוא יצא מבית הבעש"ט חזר לאיוולתו והתחיל לצעוק ולדבר לעצמו והוצרכו לחזור ולקשור אותו, וציוה הבעש"ט שיביאו אותו בכל יום לכמה שעות אליו עד שיתרפא לגמרי, וכן עשו מדי יום ביומו ששכרו גוי גיבור אחד שהיה כופת אותו בכל יום ומביאו לבית הבעש"ט ושם היה מתיר אותו מחבליו. באותו יום השבת כשהביא הגוי את המשוגע לבית הבעש"ט וראה שיושבים שם הרבה יהודים, ובראשם יושב זקן אחד, חשב הגוי לתומו שזהו הבעש"ט, והתיר אותו מחבליו והכניסו לאותו בית, אמנם כיון שעדיין הבעש"ט לא היה שם התחיל הלה להתפרע ולדבר לעצמו, בתוך הדברים שמעו איך שהוא אומר, אהה מה שעשיתי אתמול, היה מונח כאן ריאה על הארץ ואני לקחתי מסמר ועשיתי בו נקב נאה כל כך... וסיפר בכל הפרטים איך היה הנקב. כיון ששמעו את דבריו עמדו כולם ונשתוממו, שהרי לפי זה מותרת הריאה על פי הלכה, שהרי בהמה לאחר שנשחטה כראוי בחזקת היתר עומדת, וקיי"ל דהיכי דשכיחא ידא דטבחא וכן שכיח ריעותא תלינן (עיין חולין מט, א, ועיין בית יוסף יו"ד סי' לו אות ה; סי' נ"ה אות ג), ואפילו בנקב עגול היכא דאיכא למיתלי מחמת הדקין תלינן (עיין שו"ת הב"ח החדשות סי' טו), וה"נ כיון שהשוחט השאירו מונח על הארץ בלא השגחה ונמצא שם מי שלא שפוי בדעתו הדבר פשוט דתלינן להקל, ולכן על ידי שראה הבעש"ט ברוח קדשו דהוה כשכיחא ידא דטבחא שפיר היה מותר וכשר על פי הלכה, מיד עמדו כולם וינסו משם במהירות שלא יראם הבעל שם טוב, וזה היה המופת הראשון שהראה הבעש"ט בבראד. אחר הדברים האלה שאל הגאון בעל נודע ביהודה את הבעש"ט אמנם איגלאי מילתא שהייתם צודקים וריאה זו כשירה היתה, אבל ברצוני לדעת מנין ידעתם זאת. ענה הבעש"ט ואמר הכרתי שיש על זה רוח טהרה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א רעוא דרעוין פנחס תשע"ג "בצילא דמהימנותא", מטו"מ תשע"ג, ע' י"א

ידוע שפ"א עבר הבעש"ט על נהר דנעסטר ע"י שפרש תחתיו את החגורה ועבר בלי שום דבר רק בכח אמונה פשוטה, וזה היה בגדר תשובה על מה שעשה פעם בימי נעוריו שעבר הנהר בשמות הקדושים שלמדו רבו וע"כ עבר אז רק בכח אמונה פשוטה. אדמו"ר מויז'ניץ-מאנסי צוק"ל "עובדות וסיפורים" עמ' ט' אדמו"ר ידידי הרבי מבהוש רבי יצחק פרידמאן (שליט"א) צוק"ל, אמר בסעודת ט"ו בשבת תשכ"ח ממרן רשכבה"ג מרן הבעל שם טוב זצלה"ה שנסע במיוחד פעם מרחק רב ובאמצע הדרך נכנס באיזה בית נידח בכפר ודבר עם "זקן" אחד שהיה מלא פצעים ובעל יסורים. זה היה עש"ק ותיכף אח"כ נסע משם הבעש"ט זי"ע, ואמר אח"כ מרן הבעל שם טוב על כן לא נשאר שם עם הזקן בשבת קודש, כי זה הזקן היה בחי' משיח בן יוסף וראה כי יסתלק בשב"ק והבעל שם טוב זצ"ל לא רצה להישאר שם בעגמת נפש ביום השבת. עכ"ד הרבי מבהוש זצ"ל. רבי יהודה זאב לעבאוויטש "וזאת ליהודה" ח"ג, ע' י"ט

מסופר על הרה"ק רבי נחמן מקוסוב זי"ע מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' אשר אף שמעולם היה אדם גדול וקדוש, אך מלכתחילה היה מהמתנגדים על הבעש"ט הק'. ופעם אחת בא אליו היצה"ר ושידלו

בדברים ויאמר אליו שמוכן הוא להניחו לנפשו לקיים את כל המצוות ולעשות את כל עבודות הקודש, ורק בתנאי שיוותר על ענינים שבקדושה. ויען לו רבי נחמן ויאמר שהוא מסכים להיפך מזה, לוותר אפילו על כל עניני עבודת ד', רק על הדבר הזה שמירת כח הקדושה, ע"ז אינו מוותר בשום אופן. לאחר זמן מה נתקרב להבעש"ט הק' ובפעם הראשונה שנכנס בקודש פנימה אל הבעש"ט הק', עוד טרם היה סיפק בידו לפצות פיו ולדבר דבר, נענה הבעש"ט הק' ואמר לו: "יפה דנת יפה עשית", כי עיקר הכל הוא כח הקדושה, וכאשר זוכים לזה, אז זוכים לדרגות והשגות סתרי תורה הן בתורת הנגלה והן בתורת הנסתר. אדמו"ר ה"באר יעקב" מנדבורנה זצוק"ל "תל תלפיות", אדר תשע"ג, עמ' י'

אלופינו מסובלים

ידוע מאמרו של מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע על הפסוק (תהלים קמד יד) 'אלופינו מסובלים' שעל ידי שהאישי הישראלי מאמין באלופו של עולם, הרי הוא סובל בנחת את כל הבא עליו, ולא יאבדו עשתונותיו בבוא עליו איזה צרה וקושי, כי ידע שהכל בא מלעילא ולעילא בהשגחה פרטית וחשבון מדוקדק. הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א "באר הפרשה", חוקת תשע"ה, ע' י"א

נפשם בהם תתעטף

רוח אפינו אור ישראל וקדשו הבעל שם טוב נבג"מ [אמר] על פסוק (תהלים קז, ה) "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף", מאין נמשך שהם רעבים וצמאים, מפני ש"נפשם" - ניצוצות הקדושים אשר שייכים לנפשם, "בהם" בהמאכלים ובהתענוגים מעוטף. על כן עשה ה' ככה שיהיה האדם צריך לאכול ולשתות ולהתענג כדי שיעלה הניצוצות הקדושים ההם. רבי שלום פרלוב מבראהין זצ"ל "דברי שלום" ע' ס"ד

רמז משמים

קבלנו מקדוש ישראל הבעש"ט נבג"מ שכאשר בא לאדם אהבה רעה, ידע דמשמיא קא רמזי ליה להפך אהבה זו לאהבת הבורא. והאיך מהפכין אהבה רעה לאהבת הבורא, פירש רבינו הקדוש הנ"ל שיחשוב בנפשו כי מאין נמשך אהבה לדבר זה, אלא שנשתלשל ונמשך מעולם האהבה נצוץ קדוש ונפל לסטרא אחרא רחמנא ליצלן. ויאמר לנפשו - מה לי לידבק באהבה זו הנפולה להדבק בסטרא אחרא ולאבד חיי גופי ונפשי, מוטב לי להדבק במקור האהבה - בחיי החיים ברוך הוא. וכשמהפך אהבה הנ"ל לאהבת הבורא, נמצא שעבד להשי"ת באהבה זו, ועי"ז יתפרדו כל פועלי און, וניצוץ הקדוש שהיה בתוך הקליפה הנ"ל נתעלה לשורשו. רבי שלום פרלוב מבראהין זצ"ל בעמח"ס "דברי שלום", עמ' ס'

הודאי שמו

איתא בשם הבעש"ט הק' וצללה"ה דכשאדם בא לידי ספיקות בודאי אין הקב"ה אצלו וזה כוונת הגמרא (ברכות ג') מי איכא ספיקא קמי שמיא, כי הודאי שמו כן תהלתו ע"ש. הרה"ק אליעזר מויז'ניץ זצוק"ל "דמשק אליעזר" ח"א, ע' קפ"ב

הכל חייבין בראיה

בשם הבעש"ט, הרואה מי שהוא שעבר על עבירה, זה הוכחה שיש לו שייכות לעבירה זו, ורמז לזה, **הכל חייבין - בראיה** (חגיגה ב' ע"א) הגה"ח רבי שמאי גינזבורג ז"ל "אמרי שמאי" (ירושלים תשמ"ב) ויקרא, ע' נ"ז

בעל שם טוב

רבינו הבעש"ט זי"ע נהג לחתום בעצמו "ישראל בעל-שם" או "ישראל בעש"ט". מתנגדיו תמהו עליו, דהרי זה נראה כעין יוהרא ח"ו, להגיד שבחו בעצמו. רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע כותב (דברי תורה מהדורא ד' אות כ"ט), שיש להביא מקור למנהגו בפשטות, דהנה בפסחים (פו, ב) רב הונא בריה דרב נתן איקלע לבי רב נחמן בר יצחק, אמרו ליה: "מה שמך", אמר להו: "רב הונא", אמרו ליה: "מאי טעמא קרית לך רב הונא" (היינו שהוקשה להם דקרית לך בעצמך בתור רב, וזה לא יאתה כי אינו מדרך הענוה, כמובן), אמר להו: "בעל השם אני". ופירש"י: מקטנותי כך קורין לי - רב הונא. והיינו שאין זה יוהרא כי אחרים קורין אותי כן. ועל דרך זה י"ל גם בכוננת איש אלקים קדוש הבעש"ט, דאין זה יוהרא כלל, דבעל שם אני - שאחרים קורין לי כן.

ומסיים רבינו שכל זה הוא רק בפשטות, אבל באמת "אין חקר לתבונתו ומדריגות מעלתו ורוח קדושתו של הבעש"ט זי"ע, ומי יודע איזו טעמים כמוסים על דרך הסוד היה לו עוד בזה ביחודים וכוונות עמוקות". "חודש בחודשו" (מונקאטש) סיון תשנ"ד, עמ' 2

מנהג הבעש"ט

מנהג שהנהיג הבעל שם טוב והועבר אלינו על ידי אדמו"ר הזקן. לפי מנהג זה, אומרים פרק תהלים בכל יום בהתאם לגילו של האדם בשנה מסוימת. כך שעבור אדם שנכנס לשנתו ה-61, אומרים פרק ס"א בכל יום באותה שנה. מכתב קודש מכ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש וצוק"ל ר"ח שבט תשל"ג מ"מורה לדור נבוכ" ח"ג, ע' י"ג

מקוה

הרה"ק ר' משה מזוועהיל זי"ע אמר ששמע מפה אביו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב זי"ע ששמע מפ"ק של מרן הבעש"ט זי"ע שאמר בזה"ל: פעלתי אצל השי"ת שהטבילה שאדם טובל א"ע במקוה בבוקר יהיה נחשב לפני הקב"ה כמו תענית יום אחד עכל"ק. "סידור צלותא דאהרן" (ירושלים) ע' תרמ"ד

תפלה על פרנסה

מרן אדמו"ר הזקן (ה"בית אהרן" מקרלין) זיע"א אמר: יהודי אינו צריך להתבייש לבקש על הפרנסה. הבעש"ט הקדוש אמר מה דאיתא בזוה"ק צווחין וכו' היינו בדורות הראשונים שהיו בריאים ועשירים, אבל בדורות אלו צריך לבקש על הפרנסה מהשי"ת (קובץ מלואים לבית אהרן). "סידור צלותא דאהרן" ע' קפ"א

צרכי ציבור

ברש"י (במדבר י"א, כ"ח) הביא ב' פירושים על לשון כלאם פירוש אחד דהטל עליהם צרכי ציבור והם כלים מאליהם... ושמעתי ממרן מו"ח אדמו"ר זיע"א להקשות בשם הבעש"ט זיע"א שהרי אמרו חז"ל

[מדרש רבה במדבר פרשה כא פסקה יד] כל מי שמבקש צרכי ציבור כאלו בא בזרוע ועוד הרבה בשבח העוסקים בצרכי ציבור, והאיך אמרו כאן שהם כלים מאליהם, ותירץ הבעש"ט זי"ע דכל מי שצרכי ציבור אצלו הוא בבחינת הטל עליהם שהם אצלו כדרך משאוי הם כלים מאליהם, אבל מי שמתכוננת לדאוג לצרכי הכלל הרי זה מביא לו להצלחה מרובה. הגה"ח רבי ישראל לוריאנהתיבות שלום" נתיבי ישורון" ע' קמ"ז

שני עיקרים

שמעתי מתלמידי הרה"ק רבי שימעלי ז'עליחובער הי"ד (היה גאון ומופלא ואיש קדוש ומקובל, והיה לו קבלות מתלמידי הבעש"ט זי"ע) ואמר שהבעש"ט הוסיף שני עיקרים על הי"ג עיקרים של הרמב"ם, א' שכל המאורעות בעולם הוא בשביל ישראל, ב' שבכל דור ודור יש צדיקים כמו הג' אבות והז' רועים, וכמובן שהכוונה ע"ד יפתח בדורו כשמואל בדורו. רבי אלחנן היילפרין "שיחתן של עבדי אבות" ע' ל"א

לחיים

אומרים בשם הבעש"ט זי"ע אמאי נותנים לתיקון, משקה יי"ש, ולכאורה היה צריך ליתן יין כמאה"כ ויין למרי נפש, אך העולם אומרים שעל כל מת יש תירוצ, שהבריות מדמים שאם היו קוראים לרופא פלוני או נותנים תרופה פלונית היה עוזר, והיה נשאר בחיים. והדברים הללו הוא פגם באמונה ופגם לנפש. ולכן תקנו לשמות יי"ש, ולברך שהכל נהיה בדברו, שהכל נהיה מאת הקב"ה. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ג) ע' ל"א

פתוח לרווחה

יהי ביתך פתוח לרווחה, ויהיו עניים בני ביתך: (אבות פרק א' משנה ה'). מובא בשם הבעש"ט זצ"ל: יהי ביתך פתוח, שביתך יהיה פתוח לכל עני, בזכות זו תזכה לרווחה. ר' גינזבורג ז"ל "אמרי שמא"י" ח"ב ע' קכ"ה

קיום היהדות

העיד זקני הקדוש מצאנו זי"ע השי"ת שלח את הבעש"ט הקדוש לזה העולם שיקיים את היהדות עד ביאת משיח צדקנו ב"ב. כ"ק מן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג צוק"ל "ישראל סבא" אייר תשכ"ב, ע' כ"ד

בין ישראל לעמים

סיפר מן אדמו"ר בעל "בית אברהם" זי"ע מהבעש"ט הק' זי"ע, שבא אליו פריץ אחד שסבל ממחלות קשות כי ידע שיש לו ידיעה בחכמת הרפואה, ובא ליטול ממנו עצה למחלותיו. וא"ל הבעש"ט כי מחלותיו נובעות מחמת ששקוע בענינים מכוערים, ואם רוצה שישתלקו ממנו המחלות עליו לפרוש מהכיעור ששקוע בו. ושאל את הבעש"ט, וכי אתה מסוגל לפרוש מזה, והשיב לו שהוא כבר אדם זקן ואינו נמשך לזה. והיה עמו אז נכדו הרה"ק ר' ברוכ"ל ממז'בוז' זי"ע ושאל אותו מדוע השיב לו תשובה כזו ולא את האמת שליהודי יש את הכח לפרוש ממה שאסור עליו. וא"ל הבעש"ט שאי אפשר להסביר לגוי ולהבינו מהו יהודי ומהו כחו. והרה"ק ר' ברוך היה מסיים, זקני אמר שלגוי א"א להסביר מהו יהודי, ואני אומר שאפילו ליהודי ג"כ א"א להבינו מהו כחו של יהודי. ליהודי יש את הכח שהוא

חלק א' ממעל, שזהו כח בלתי מנוצח ואין דבר בעולם שאינו יכול להתגבר עליו. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים זצוק"ל "נתיבות שלום" ויקרא, עמ' פ' טו"א

הרה"ק רבי דוד פורקעס. לפי "שבחי הבעש"ט" שימש כמגיד מישרים בק"ק מעז'בוז'. בראשונה נמנה על גדולי המתנגדים, ואף היה לועג לבעש"ט בפני תלמידיו. מאידך זכה להערכתו של הבעש"ט על תורתו, ואף הסכים שאחד מתלמידיו יצטרף לשיבתו של רבי דוד, ללמוד תורה מפיו, והזהיר אותו לא להגיב, בשעה שישמע גנות הבעש"ט מפי רבו.

כאשר תלמיד זה נתבקש פעם אחת ע"י רבו ר' דוד פורקס שמח לספר לו מדרכי הבעש"ט, וסיפר לו על הדבקות הנמנית בין עקרונות תורת החסידות, לא רק בשעת תורה ותפלה אלא גם בשעת סעודה והוסיף כי בשעה שהבעש"ט נוטל את ידיו, נופלת על כל המסובים תרדמה גדולה. הבעש"ט מייחד באותה שעה יהודים עליונים, ואילו המסובים אינם נעורים מתרדמתם, אלא בשעה שהבעש"ט משמיע ברכת המוציא. ר' דוד לא האמין למשמע אזניו והלך לבית הבעש"ט כדי להוכיח בדבר. אותה שעה היה הבעש"ט מתכוון לסעודה, ואתו תלמידו המגיד רבי בער. ר' דוד שנתבקש לסעוד עמם נטל ידיו והסיב לשולחן, ומיד לאחר נטילת ידים נרדם, וראה בחלומו את האר"י והבעש"ט מתווכחים ביניהם בכוונות נטילת ידים, והאר"י הסכים לדברי הבעש"ט. ר' דוד, שהקיץ מתרדמתו לפני ברכת המוציא מפי הבעש"ט, היה מופתע למראה עיניו בחלום, והוא הופתע עוד יותר למשמע אזניו כאשר בעת הסעודה השמיע הבעש"ט דברי תורה בפרשה זו. המגיד ניסה להעיר לדבריו, הבעש"ט עמד על דעתו והעיד על כך את רבי דוד פורקעס, שידע אף הוא על חלוקי דעות אלו ועל ההכרעה בנידון מפי האר"י עצמו, ומאז נמנה רבי דוד על ראשי החבורה.

פעם אחת גילה בעיני רוחו כי בתו שהתגוררה במרחק רב ילדה בן, ובתשובה לשאלה "מהיכן ידע", הסביר כי "לפי סדר ההשתלשלות, עולם האצילות הוא במדרגה הגבוהה ביותר, וכל מי שעומד בעולם זה, יכול להביט למטה על עולם העשיה, כי מגבוה יכולים להביט למקום נמוך".

רבי דוד נמנה בין מפיצי תורת החסידות, ובהתאם למסורת אחת קירב לחסידות את רבי אהרן הגדול מקרלין. לפי מסורת זו שמע את רבי אהרן כשהוא מתפלל בקולי קולות, וכששאל עליו את בני עירו נענה "על המשונה הזה אתם שואלים", אך הוא עודד את רבי אהרן בדרכו. אף הציע לו להצטרף אליו בנסיעתו לבעש"ט. אולם בדרכם שמעו שנסתלק הבעש"ט, ורבי אהרן כיוון את דרכו אל המגיד ממעזריטש והצטרף לתלמידיו.

בעל "שבחי הבעש"ט" מספר כי שנים רבות לפני פטירתו, עבר הבעש"ט בדרכו מפולנאה לעיר חדש, והדרך עוברת ליד בית הקברות דעיר חדש. הבעש"ט הבחין שם "עמוד אש גדול העומד על קבר אחד, והוא קברו של צדיק שעל מצבתו חרות משה עבד ה'". באותו מעמד הודיע להם הבעש"ט כי ליד קבר זה יובא למנוחת עולמים ר' דוד, כאשר תגיע עת פקודתו. סתם הבעש"ט ולא פירש ואף בני פמלייתו לא הבינו למי התכוין בדבריו אלה.

י"ב שנים לאחר פטירת הבעש"ט, בשבת חזון שנת תקמ"ב, הגיע רבי דוד פורקעס לעיר חדש לשבות שם על שלחנו של הרב, ולא מצאו בביתו כי הלה נסע לדרך, "והיה ר' דוד מתמה עצמו כל יום השבת, מה אעשה כאן, הרב אינו בביתו ואני לא באתי אלא לקבל פני הרב".

"במוצאי שבת תשעה באב, נחלש (ר' דוד פורקעס) וקרא להחברה ועשה צוואה, ונפטר שם ביום א' והובא למנוחות ליד קברו של ר' משה הנ"ל, וכשהיו בבית הקברות ראו מה שנכתב על המצבה והיה לפלא בעיניהם", ואז נזכרו כי עוד לפני עשרים שנה גילה הבעש"ט כי ליד קבר זה ימצא ר' דוד את מקום מנוחתו. הרב בצלאל לנדוי ז"ל "היכל הבעש"ט" (ב"ב תשכ"א) ע' שמ"ח

בתו הבכורה של בבא מאיר היא מרת סוליקא אוחצירא. כל בנותיו של הרב נולו במרוקו, (כשהקטנה בהן עלתה לארץ בגיל שנתיים ימים). בעלה הוא הרב עמינדב מכלוף קריספין שניהן עד לפני שנים אחדות כרבה הראשי של העיר קריית ביאליק, בתו הבכורה של הרב כבר נושקת לגיל שמונים, וזכתה להקים דור ישרים של רבנים ותלמידי חכמים. הרב קריספין התפטר לפני שנים אחדות מרבנות העיר, והוחזר לאחר שהוכחה חפותו בעניינים משפטיים.

הרב עמינדב קריספין סיפר מופת שאחזו אותו בחיי הבבא סאלי וכך היה: הבבא סאלי עלה לארץ בשנת תשכ"ד. לאחר ישיבה קצרה בשכונת בקעה בירושלים קבע את מגוריו בעיירה הדרומית יבנה סמוך לבית חתנו, רבי אברהם אביחצירא, שניהן אז כרב המקום. ביבנה היה ראש כולל אברכים שהיה גאון בתורה ובעל יחוס חשוב, מזרעו של הגאון מוילנא.

רב הכולל פנה לרב מכלוף עמינדב קריספין, רבה של קרית ביאליק הנשוי לנכדתו של הבבא סאלי, שיסדר לו פגישה עם הצדיק. הרב קריספין נכנס לבבא סאלי להעביר את בקשת ראש הכולל ונענה מיד בחיוב. רב הכולל נכנס והצדיק התייחס אליו בכבוד גדול וציווה להגיש לו מיני מזונות ומשקה לאמירת 'לחיים'. הם החלו לשוחח בדברי תורה ולאחר מכן התגלגלה שיחתם לליבון שיטות לימוד ועיון בתורה. בשלב מסוים דיברו על שיטת הגאון מוילנא לעומת שיטת הבעל שם טוב. תוך כדי הדברים אמר אותו רב בביטול: "אי אפשר להשוות את גדלותו בנגלה של הגאון מוילנא לידיעתו של הבעל שם טוב. הגאון מוילנא ירד לעומקם של דברים והקיף את התורה כולה, ואילו הבעל שם טוב היה רחוק מכך". פניו של הבבא סאלי התעוותו מכאב. הוא פנה לרב ואמר: "מי אתה שתכניס את ראשך בנושא כזה להכריע בין הגדולים הללו?! אני יודע מי היה הבעל שם טוב. ועכשיו קום וצא מכאן! איני רוצה לראות אותך על ידי". ראש הכולל עזב את הבית והרב קריספין יצא בעקבותיו בגלל בושותו על שארגן את הפגישה. הוא שאל בצער את ראש הכולל: "איך נכנסת ללוע הארי ודיברת בצורה כזאת?!". הרב קריספין חזר לבית, אבל התבייש להיכנס לחדרו של הבבא סאלי ושהה בחדר עם רבי אברהם, רב העיר. לפתע הגיע הצדיק וביקש שייכנס אצלו. פנה הבבא סאלי לרב קריספין ואמר: "מה עשית לי?! הבאת לפני איש שמדבר כנגד הבעל שם טוב הקדוש?! אתה עוד תראה: אם מחר בבוקר יישאר הכולל שלו ביבנה, אני לא הבבא סאלי!" הרב קריספין יצא וסיפר זאת לרבי אברהם. כאשר שמע רב העיר את דברי הבבא סאלי זלגו דמעות מעיניו והוא אמר: "מה נעשה בלי הכולל הזה?!". "הבבא סאלי יודע מה שהוא עושה", השיב הרב קריספין. לאחר מכן פנה הבבא סאלי לבני ביתו שנדהמו למראה כעסו: "מקום שבו מדברים כך על קודש הקודשים, אור שבעת הימים, מרן הבעל שם טוב זכותו יגן עלינו, אסור לגור בו!" באותו יום פקד הצדיק על חתנו רבי אברהם לארוז את כל חפצי ביתו ועזב את יבנה. למחרת הודיעו ממשרד הדתות כי הכולל, שבראשו ניצב הרב שזולזל בכבוד הבעל שם טוב, אינו עומד בקריטריונים שנקבעו על ידם ומעתה לא יתקצב, וכך הוא נסגר. כעבור כמה שנים הגיע הרב קריספין ליחידות אצל הרבי מליובאוויטש בניו יורק. הרבי ביקש ממנו שיספר

לו דבר מה מהבבא סאלי. לאחר ששמע את המעשה עם ראש הכולל ביבנה קרא הרבי בהתפעלות: "האמנם כך היה!?! יש לך כאלה סיפורים ואתה שומר אותם לעצמך!?!".

חסיד אמיתי

שמעתי מאת ש"ב הרב החסיד ר' ליב פרידמן ז"ל: פעם כשהיה במחיצתו של אדמו"ר ר' מאיר שלמה יהודה (משל"י) רבינוביץ ממזריטש, אמר לו האדמו"ר ז"ל: הבעש"ט הראה דרך קצרה להגיע למעלת חסיד, לפני הבעש"ט היה צריך אדם לעלות ממדריגת זהירות, זריזות, נקיות, טהרה, פרישות, קדושה, ענוה, יראת חטא. הבעש"ט הורה כיצד להגיע לחסידות - המעלה מדרגה - לפני רוח הקודש, בלי שיצטרך לעבור את כל התחנות שפירטן ר' פנחס בן יאיר. הוי אומר, שהחסיד האמיתי כולל ממילא את כל המעלות שמנה ר' פנחס בן יאיר. הרב מאיר איידלבוים ז"ל "רבי אלימלך מליזענסק" (ת"א תשכ"ח) ע' 911.

סיפורי הבעש"ט ואדמו"ר הזקן

מתוך התוועדות ח"י אלול לתלמידי "עוד יוסף חי" (ח"ב) - סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א³⁹ אור לח"י אלול תש"פ - כפ"ח

א. מלכיות-זכרונות-שופרות אצל הצדיק (סיפורי הבעש"ט)

הסיפורים שנספר הערב לכבוד היום הגדול הזה, החג הזה, ח"י אלול, הם ווארטים מלוקטים שאפשר ללמוד מהם משהו בעבודת ה' שלנו. יש ריבוי סיפורי מופתים של צדיקים ומכל סיפור צריך להוציא הוראה, ללמוד ממנו משהו, אבל יש ווארטים מיוחדים שיותר קל וישר מיד להסיק מהם את ההוראה בפועל. אנחנו מחפשים כאלה סיפורים או ווארטים. נספר כמה סיפורים מהבעל שם טוב, בלי לעשות מהם 'פרצוף' דווקא, ואחר כך נספר מבחר סיפורים של אדמו"ר הזקן שכן אפשר לעשות מהם פרצוף.

כל העולמות בכף ידו של הבעש"ט

נתחיל מווארט המקשר את הבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן יחד - 'מלת הערכה'⁴⁰ שאדמו"ר הזקן אמר על הבעל שם טוב⁴¹: כאשר הבעש"ט הרים את היד - הוא הרים את כל סדר ההשתלשלות להבטל ולהכלל באלקות, וכאשר הוא הוריד את היד - הוא המשיך גילוי אלקות בכל סדר ההשתלשלות.

הלימוד כאן בשבילנו: אנחנו היום לומדים על גודל היקום, על מיליארדי גלאקסיות שבכל אחת יש מיליארדי כוכבים - הכל רק בעולם הגשמי, עדיין בלי לדבר על עולמות עליונים רוחניים. צריך

39 נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

40 המלה 'הערכה' היא קצת מלה גסה ביחס לדרגת הבעל שם טוב, שב"אין ערוך" לגמרי ביחס לכל מה שאנחנו מכירים בעולמנו. לכאורה, יותר טוב היה לומר מלת 'מבינות' או 'השגה', אבל ב'הערכה' יש גם משמעות של התפעלות, ואפילו התפעלות עצומה, מדרגת מורנו הבעל שם טוב. ורמז: **מלת הערכה** = 770.

41 רשימת סיפורים ח"א (תשורת חתונת גלובוסקי, כסלו ע"ב) עמ' 30: "אדמוה"ו אמר פעם בעת התוועדות: אז דער בעש"ט פלעגט אויפהויבן די האנט, פלעט ער מעלה זיין כללות סדר השתלשלות צו אלוקות, אז ער פלעגט אראפלאזן די האנט, פלעגט ער ממשיך זיין גילוי אלוקות אין כללות סדר השתלשלות" ["כשהבעש"ט הי' מרים את ידיו הי' מעלה את כללות סדר ההשתלשלות לאלקות, וכשהי' מוריד את ידיו הי' ממשיך גילוי אלוקות בכללות סדר ההשתלשלות"].

לחשוב שיש אחד שבכף ידו, "מלא כף נחת"⁴², נמצא כל היקום. ה"צדיק יסוד עולם"⁴³ הנו בחינת "מועט מחזיק את המרובה"⁴⁴. חשוב להתבונן בגודל היקום, כי התבוננות נכונה בגודל היקום פועלת יראת ה' – כמו שמסופר על הרבה צדיקים שהגיעו ליראת ה' תוך כדי התבוננות בממדים ה'אין סופיים' של היקום הגשמי שה' יתברך מחזיק כביכול ב'כף ידו' ("הנה מקום אתי"⁴⁵ – "הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו"⁴⁶). כאן מתגלה ש"מאן דאיהו רב איהו זעיר"⁴⁷ – כל היקום הגדול הזה נמצא בתוך כף היד של הבעל שם טוב. אצלו מתקיים "תפסת מרובה תפסת", בהיות המרובה "מועט" באמת ("כולא קמיה כלא חשיב"⁴⁸ ממש). כשהוא מרים את היד שלו, בכיף (כף יד), הוא מרים את כל סדר ההשתלשלות – לא רק היקום הגשמי, אלא כל העולמות – הבטל ולהכלל בתוך עצם האלקות.

מה עוד לומדים מהווארט הזה? באמת אין ערוך בין עצם האלקות, ה', וסדר ההשתלשלות. לפי פשט הקבלה, סדר ההשתלשלות מתחיל אחרי הצמצום וה' הרי הוא לפני הצמצום – אין ערוך ביניהם כלל. בכל אופן, הבעש"ט למד אותנו שהצמצום לא כפשוטו, ומכיון שהדבר מאיר אצלו הוא יכול להרים את הכל לעצם האלקות ולהמשיך להכל גילוי אלקות, גילוי אור שלפני הצמצום – שיאיר ויתגלה לנו שה' הוא הכל והכל הוא ה'⁴⁹, שה' אתנו, שההשגחה הפרטית היא עצמותו יתברך, בכל סדר ההשתלשלות.

יעקב מספר על ישראל

היכולת לגלות אלקות בכל פרט ולרומם את כל העולמות קשורה עם עוד סיפור מפורסם על הבעל שם טוב⁵⁰:

הבעל שם טוב אמר לפני הסתלקותו לאחד מתלמידיו – שהיה גם משרת בקדש אצלו – שהוא יספר עליו סיפורים ומכך יתפרנס בכבוד ובהרחבה. איך קראו לאותו תלמיד? ר' יעקב.

כבר יש כאן משהו יפה בפני עצמו – שמי שמספר את הסיפורים על ישראל (רבי ישראל בעל שם טוב) הוא יעקב. ידועה השאלה למה אחרי "לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך"⁵¹ הוא עדיין נקרא בתורה יעקב. למה צריך את יעקב, י-יעקב, אחרי שיש ישראל, לי-ראש? כנראה צריך יעקב שיספר סיפורים על ישראל.

42 קהלת ד, ו.
 43 משלי י, כה.
 44 ראה בראשית רבה ה, ז ובסיפורי מעשיות "מעשה מ-ז' בטעלרס" (בסיפור בעל החטוטרות).
 45 שמות לג, כא.
 46 בראשית רבה סח, ט. ובכ"מ.
 47 זהר ח"א קכב, א.
 48 זהר ח"א יא, ב (בשינוי).
 49 מאמר מו"ה ר' אייזיק מהומיל באגרת. האגרת נדפסה בספר לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" ביאור א (עמ' קסז ואילך).

50 כאן עפ"י הנוסח בנאמנים ונחמדים (לרב מחליטה) מערכת הבעש"ט (עמ' תסט ואילך).

51 בראשית לה, י.

כך אצל כל צדיק: רבי דוד מלעלוב אמר⁵² שלעתיד לבוא ילמדו מסכת דוד מלעלוב – מי יספר את הסיפורים? הוא בעצמו. כל צדיק הוא מסכת, זהו הווארט שלו. בכל יהודי, ובפרט בכל צדיק, יש שתי קומות – מי שהוא בעצם, הלי-ראש שבו, ומי שיכול לספר עליו סיפורים, כל מה שעבר בחיים, כולל כל המשברים שלו, כולל ה"שבע יפול צדיק וקם"⁵³ שלו. חשוב מאד שיהיה לך יעקב לספר את סיפורי ישראל שבך. לכן, אף על פי שקוראים לך ישראל, ולא יעקב, צריך לשמור על היעקב – זהו סוד הזכרונות של ראש השנה, זכרונות של כל מה שעבר על האדם.

קירוב הכומר היהודי

הסיפור הכי מפורסם של אותו יעקב, משרת הבעש"ט הוא סיפור ארוך שהתגלגל ונספר אותו בקיצור. הוא שמע שיש גביר גדול באיטליה שמשלם כסף רב על כל סיפור על הבעל שם טוב ונסע אליו בתקוה שכעת ירויח הון רב, שהרי הוא מכיר סיפורים רבים, אך כאשר הוא הגיע אליו הוא שכח את כל הסיפורים! אותו גביר הזמין את כל העיירה לשמוע את הסיפורים בליל שבת, ביום שבת ובסעודה שלישית – אבל הוא שכח. הגביר לא כעס עליו אלא נחם אותו – אולי בכל אופן תזכור משהו – אבל הוא לא זכר כלום. בבשת פנים הוא נסע משם בלי לספר, אך כאשר רק יצא מהעיר הוא נזכר בסיפור אחד – מתוך מאות הסיפורים שהיו לו – ומיד חזר. הגביר שמח מאד, ושוב אסף את כולם לשמוע.

ר' יעקב ספר שפעם אחת נסע יחד עם הבעל שם טוב והם הגיעו לאיזה כפר ביום אידם של הגוים, בו היתה סכנת נפשות להסתובב ברחובות העיר. הבעל שם טוב דפק בדלת של איזה יהודי שפחד לפתוח את הדלת – מפחד הפוגרומים שהגוים עשו ביהודים ביום אידם. הבעש"ט אמר שאין מה לפחד, ובקושי רב הוא הסכים לפתוח את הדלת ולהכניס אותם בפנים. הסדר היה שראש הכמרים – יש בהם הרבה דירוג, כידוע – נושא דרשה, ואחר כך מלהיב את כל הגוים הצעירים, שיוצאים ועושים שמות בבתי היהודים, שוברים דלתות וחלונות ואם מוצאים איזה יהודי ברחוב "אחת דתו".

הבעש"ט אמר לשמש שלו, ר' יעקב, שילך – ללא חת – לבמה של ראש הכמרים, לפני שהוא נושא דרשתו, ויאמר לו שהבעש"ט קורא לו. הוא הלך לשם – כרואה ואינו נראה – עד למעלה, ואמר שהבעש"ט קורא לו. הכומר מיד הגיב בחיוב – 'טוב, אני רק צריך לשאת כאן דרשה, ומיד אחריה אבוא'. הוא חזר ואמר לבעש"ט את דברי הכומר והבעש"ט אמר שמיד ירוץ חזרה ויאמר לו – 'אל תהיה טפש, ותבוא מיד'. הוא חזר לשם ואמר בדיוק את דברי הבעש"ט, והכומר מיד נחרד והודיע שם לכולם שהוא מרגיש לא טוב וחיבב ללכת לשכב ומינה כומר אחר שימסור את הדרשה במקומו. הוא הלך לבעש"ט, נסגר עמו והסתודד עמו שעה ארוכה, ואחר כך יצא משם. עד כאן ספר ר' יעקב, ואמר שאינו יודע יותר מה קרה ומה היה הענין. זהו הסיפור שהוא זכר – סיפור שבדידיה הוה עובדא, שהיה השליח של הבעל שם טוב.

52 גדולת הצדיקים (בני ברק, תשנ"ח) עמ' כא: "פעם אחת אמר הרה"ק מלעלוב זי"ע לאברך אחד שראה אותו לומד במסכת בבא קמא: "יתדע בני, כמו שאתה יודע שמסכת בבא קמא היא מסכת, כן לעתיד לבוא בעת שמשחי יבוא, תהיה מסכת דוד מלעלוב, מסכת בפני עצמה". כך אמר לאברך הנ"ל והפליג גדולתו כל כך בעצמו". אצל רבי דוד מלעלוב מדובר, לכאורה, דווקא בגדולת הצדיק, אך באמת כל יהודי גדול עד מאד (וזה בעצם מה שהצדיק רוצה ללמד כאשר הוא מפליג בגדולת עצמו), כמבואר בדא"ח (ראה ד"ה "איתא במדרש תלים" תרנ"ג) על הפסוק "השקיפה ממצעון קדשך גוי" (דברים כו, טו). לכן לעתיד לבוא יתגלה שכל יהודי הוא "מסכת" בפני עצמו.

הוא מספר את הסיפור הזה לקהילה באיטליה והגביר – שכולם מכירים אותו כיהודי חרדי ויודע ספר, וגם הגביר של המקום – אומר קבל עם ועדה: 'דעו לכם, רבותי, שאני אותו כומר ראשי. נולדתי יהודי, אבל בגיל צעיר התיימתי והגויים לקחו אותי וגדלו אותי במנזר. הצטיינתי ונעשיתי כומר מפורסם ונואם נפלא. כמה ימים לפני אותו אירוע הופיע אצלי אבי בחלום, ואמר לי שיגיע לכאן צדיק בשם הבעל שם טוב – וכשיקרא לך תבוא מיד'. כך היה, ובאותה שיחה הבעש"ט החזיר אותו בתשובה לגמרי – הוא ברח לאיטליה ושם התחיל חיים חדשים. כמוכן, הוא לא צריך להתגיייר – הוא יהודי. כגוי היה לו המון כסף, והבעש"ט אמר שיקח עמו את הכסף ויתחיל חיים חדשים.

עוד פרט, הכי-חשוב: אותו כומר, שחזר להיות יהודי טוב, שאל את הבעל שם טוב לפני שנפרד ממנו 'מתי אדע שה' כפר על כל העוונות שלי?'. הבעש"ט אמר לו בפירוש – 'כאשר יבוא יהודי ויספר לך את הסיפור שלך, תדע שה' כפר לך'. כשר' יעקב הגיע הוא מיד זיהה אותו – אותו אחד שהיה שם, שקרא לו – ולכן התייחס אליו בכבוד וצפה שיספר את אותו הסיפור. כאשר שר' יעקב שכח את כל הסיפורים של הבעל שם טוב הוא הבין שהשכחה היא בגללו, כי הוא עדיין אינו ראוי, לא זכה לכפרה, ולכן בכה והתחנן לה', עשה תשובה.

רק אחר כך, כאשר ר' יעקב יצא החוצה, הוא נזכר בסיפור שלו. מתאים לכלל הגדול של הבעל שם טוב שגילוי אלקות הוא אחרי שאתה גומר משהו – כאילו מתייאש מהמשך, וחוזר הביתה. כאן הגילוי היה הסיפור שהוא נזכר בו – הסיפור של אותו גביר, מבין מאות הסיפורים שהכיר. כעת הגביר שמח מאוד ונתן לר' יעקב סכום כסף אדיר, ממנו יתפרנס בכבוד ויוכל להשיא את צאצאיו.

יש עוד סיפור ארוך⁵⁴ – שלא נספר כעת – איך הבעש"ט עורר פרופסור גוי (לא שנולד יהודי, גוי ממש) להתגיייר. רואים שהבעש"ט עסק הרבה במה שאנחנו קוראים 'המהפכה הרביעית'⁵⁵. לעסוק בהצלת יהודי שנטמע בין הגוים – אני מבין. אבל גם אותו גוי ממש הוא ניצוץ בין הגוים, "גר שנתגיייר" (ולא 'גוי שנתגיייר'⁵⁶) – הבעש"ט מזהה ומושך אותו, את הניצוץ אל האבוקה.

מלכויות-זכרונות-שופרות ביחס לצדיקים

בכל אופן, ספרנו את הסיפור הנ"ל בגלל הסוד של זכרונות שיש בו. בראש השנה אנו אומרים מלכויות, זכרונות ושופרות. הכל קשור לקב"ה, כמוכן, אבל בפסוק "ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל"⁵⁷ – פסוק של מלכויות – יש שני פירושים אמתיים, או על ה⁵⁸ או על משה רבינו⁵⁹. גם במלכויות, גם בזכרונות וגם בשופרות יש כוונה פשוטה שקשורה לצדיק, "ועמך כלם צדיקים"⁶⁰:

54 נאמנים ונחמדים מערכת הבעש"ט עמי' תנד ואילך.

55 החל מהתוועדות כ"ד טבת ע"ה.

56 כמבואר הדיוק ברובי מקומות. ראה תשובות מהר"ם מרוטנבורג בשם ר"י החסיד (הובא בספר תשובות בעלי התוס' מכת"י – ניו-יורק תשי"ד – עמי' רפו, ס"ט); מדבר קדמות (הרב חיד"א) מערכת ג אות ג; יושר לבב (מבעל משנת חסידיים) בית ראשון חדר רביעי פ"ג.

57 דברים לג, ה.

58 רש"י, רמב"ן, רבינו בחיי שם.

59 ראב"ע וחזקוני שם, רמב"ן בשם "מקצת האגדות" ורבינו בחיי "על דרך המדרש".

60 ישעיה ס, כא.

מהן מלכיות? בהתקשרות לצדיק, כמו לבעל שם טוב או לרבי, יש קבלת מלכותו. איך? על ידי קיום הוראותיו. מלך נותן פקודות, מצוות – כל המצוות הן "מצוות המלך" – ואני מקבל את עול מלכותו (קבלת עול מלכות שמים או קבלת עול של הצדיק שאני מקושר אליו), והביטוי לכך הוא קיום הוראותיו. אם אתה חסיד של הרבי – אתה עוסק במבצעים שלו. אלו המלכיות.

מהם זכרונות? שאתה זוכר לספר על הצדיק סיפורים בכל הזדמנות. כשעושים התוועדות ואומרים 'לחיים' אתה לא שוכח את הסיפורים והמופתים – בעיקר סיפורים ומופתים שאפשר ללמוד מהם הנהגה טובה.

מהם שופרות? השופר של הצדיק הוא עצם התורה שלו. עיקר השופר בחסידות הוא חב"ד – גילוי תורת הדא"ח בשופי. לכן בקבלה שופרות היינו מוחין – חב"ד. מלכיות-זכרונות-שופרות מכוונים כנגד מוטבע (נה"י, מימוש הוראות הרבי בפועל), מורגש (חג"ת, קשר רגשי לרבי שמתבטא בעיקר בזכרונות עליו) ומושכל (חב"ד, תורת הרבי)⁶¹. בפרט, השופר הוא בעיקר התענוג (גילוי עתיקא) שבאמא. שופר (לשון שפופרת) הוא יסוד אמא⁶² (רחם האם – מקום התעוררות רחמים רבים), התענוג שבהתבוננות. שופרות היינו חזרת מאמר חסידות של הרבי⁶³ – כשאתה חוזר מאמר דא"ח של הרבי אתה נעשה השופר של הרבי, של פנימיות הרבי⁶⁴.

תורה והוראה – שופרות ומלכיות

זהו ווארט חשוב: יש קשר בין תורה להוראה⁶⁵, הרד"ק אומר⁶⁶ "ש"תורה לשון הוראה", אבל כאן חילקנו – המלכיות הן ההוראות והשופרות הן עומק התורה, כמו שרבי הלל מסביר⁶⁷ ש"תורה לשמה היינו שעשועי תורה, לא הוראות אלא שעשועים. תורה לשמה היא חב"ד, מוחין בעצם, לימוד אלקות (הלימוד שה' הוא הכל והכל הוא ה')". אבל זכרונות הם סיפורים – סיפורי צדיקים. צריך את כל השלשה.

הרבי מביא תמיד ש"תורה לשון הוראה" כי צריך להוריד את עצם המוחין למעשה, להוריד את החב"ד לנה"י, את המושכל בנפש עד למוטבע (לשנות את הטבע-ראשון שיהיה טבע-שני בגימטריא אמת, וכך להגיע למודעות טבעית, גילוי מלא של הטבע היהודי האמתי, אידישע נאטור⁶⁸). כך, עה"פ

61 פע"ח שער השופר פ"ה.

62 ראה שם פ"א.

63 את הפסוק "נפתלי [אותיות תפלין, מוחין דאמא] אילה שלחה ה' אתן אמרי שפר" (בראשית מט, כא) דרשו חז"ל "אל תקרי 'אמרי שפר' אלא אמרי שפר" (סוטה יג, א; מדרש פרקי הירידות פ"א). ספר יצירה פותח בבריאת העולם על ידי שלשה ספרים כנגד חב"ד – "סופר, ספר, ספור" – כאשר "ספר" הוא כנגד בינה, מוחין דאמא, סוד השופר.

64 בדרך צחות: שפר ר"ת שמע פנימיות דבי. שמע פנימיות רבי = 1218 = 6 צירופי ברא, סוד "ברא-שית" בא' תשרי.

65 תורה ו-הוראה הם זוג חשוב של 13 ו-7 בחכמת המספר – תורה כפולת 13 (13 פעמים) ו-הוראה כפולת 7 (7 פעמים) 31. 47 ו-31 עולים יחד 78, ג"פ הוי', שוב כפולת 13. אבל עם ה-13 ו-7 עולה 98, כבר כפולת 7 ברבוע. עוד יותר מופלא – שניהם (31 ו-47) הם מספרים ראשוניים, שמיקומיהם בסדרת הראשוניים הם 12 ו-16 שיחד עולה 28 = 7 במשולש (4 פעמים) 7. יש מי שמתחיל את סדרת הראשוניים מ-2, ואז הם 15 ו-11, יה-וה, כפולת 13!

66 ספר השרשים לרד"ק שרש 'ירה' (מובא פעמים רבות בשיחות הרבי מליובאוויטש).

67 בבאוריו למאמר אדה"ז ד"ה "ענין רב שמואל בר רב יצחק". נדפס עם ביאורים בספר חתן עם הכלה – ראה שם עמ' לו.

68 ראה באריכות בספרים מודעות טבעית והטבע היהודי.

"תקעו בחדש שופר"⁶⁹ דרשו חז"ל "[חדשו מעשיכם] שפרו מעשיכם"⁷⁰ – צריך להביא את השופר עד ל"שפרו מעשיכם" דווקא. "המעשה הוא העיקר"⁷¹ – הרבי הוא מלכות⁷², לכן הוא רוצה להדגיש את המלכיות, "והיה הוי' למלך על כל הארץ"⁷³.

שוב, המלכיות הן ההוראות, הזכרונות הם הסיפורים והשופרות הם שופרא דשופרא, עצם ההתבוננות, התורה לשמה ממש והפצתה חוצה (בה תלויה ביאת הגואל⁷⁴, תכלית כוונת בריאת העולם). עד כאן סיפור פלוס תורה.

ב. המטאטא של הבעל שם טוב והמטאטא של הרב המגיד

חסידות – הנכונות לרדת ולהתלכלך כדי להשפיע

נלמד עוד משהו יפה מהבעל שם טוב. כולם צריכים להיות משפיעים, שלוחים שיוצאים להשפיע טוב על עם ישראל. הבעל שם טוב לימד – דבר שכתוב כמה פעמים בכתר שם טוב⁷⁵ ובעוד מקומות⁷⁶ – שבשביל להשפיע, גם הצדיק הגדול, צריך לרדת ממדרגתו כדי להתחבר עם ה'עמך'. תוך כדי שהוא יורד הוא צריך לוותר, צריך להקריב – זו מסירות נפש עבור הצדיק. לרדת מהמדרגה שלו בשביל להתחבר עם העם, עם המושפעים שלו, כדי להיטיב אתם.

מהי חסידות? "טבע הטוב להיטיב"⁷⁷. ידוע ש"מח שליט על הלב"⁷⁸, אבל "טבע הטוב להיטיב" היינו הטבע הטוב של הלב, פנימיות הלב, שצריך להתגבר גם על המוחין – במוחין עיקר העליות וצריך לרדת מהם. יש עוד יותר מסירות נפש והקרבה כאשר בירידה ממדרגתך אתה גם מתלכלך. "כל העוסק עם מנוול מתנוול"⁷⁹ – וצריך לעשות זאת, צריך להיות מוכן להתלכלך. זהו כלל גדול של הבעש"ט – כלל מאד חשוב לדור שלנו. אפשר היה לומר שבדור שלנו לא שייך בכלל – כי אין בעלי מדרגות. אף על פי כן – הכל יחסי. יחסית, יש עדיין קצת בעלי מדרגה, ובעל המדרגה צריך לרדת ממדרגותיו כדי להתחבר לעם ולהשפיע עליו. רק חסידות אומרת זאת – לא תמצא כזה רעיון לא בחסידות, זו חסידות טהורה, חסד טהור.

חסד הוא הרצון להיטיב ומסירות הנפש להיטיב. כמו שהבעש"ט עצמו בשביל להיטיב קבל על עצמו בכיף, בשמחה הכי גדולה, להפסיד את כל העולם הבא שלו עבור יהודי. הוא לא סתם התלכלך, אלא הפסיד את כל העולם הבא שלו! כאשר אמרו לו שמכיון שהפציר יותר מדי עבור מישהו – לישועה

69 תהלים פא, ד.

70 ויקרא רבה כט, ו.

71 ע"פ אבות פ"א מ"ז.

72 והנה, מנחם מענדל מלכות עולה תורה-הוראה (828 = ד"פ אור = צפנת פענח)!

73 זכריה יד, ט.

74 ראה כש"ט (קה"ת) אות א.

75 ראה לדוגמה כש"ט (קה"ת) אות קלו.

76 ראה לדוגמה צפנת פענח תרומה, לקומ"ת עח, ובריבוי מקומות.

77 ראה ע"ח שער הכללים רפ"א; עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א; תניא, שער היחוד והאמונה פ"ד.

78 זהר ח"ג רכד, א; תניא פ"ב.

79 תניא פכ"ח.

על-טבעית – הוא הפסיד את כל העולם הבא שלו הוא קם ורקד, שכעת אני יכול לעבוד את ה' לשמה בלי שום נטיה ופניה, בלי עולם הבא⁸⁰. זהו כלל גדול.

המטאטא הצדיק והמטאטא המלקה

בכל אופן, החידוש הוא שכתוב במקום אחד⁸¹ משל מהבעש"ט לענין – משל פשוט מאד, אבל לא ראיתי במקום אחר: הוא אומר שכל אחד צריך להיות מוכן להיות מטאטא. מה המשל? המטאטא מאד נצרך בבית, כדי לנקות את הלכלוך – לכבד את הבית (מכבד הוא שם נרדף למטאטא) אבל מה קורה לו? תוך כדי שהוא מוציא את הלכלוך קצת לכלוך נדבק בו, לשערות שלו. זהו המשל שהוא מביא לצורך הצדיק לרדת בשביל לטאטא את הלכלוך של כולם – הוא צריך להיות מטאטא ואז הוא מתלכלך⁸².

כשראיתי זאת 'נדלקתי', כי יש עוד משל של מטאטא מהרב המגיד⁸³. רואים שלכל אחד היה כנראה מטאטא בבית. המטאטא של הבעל שם טוב והמטאטא של המגיד. מי זוכר את המטאטא של המגיד? הוא הסביר מהו רע – רע מלשון "מלרע", מלמטה – ונתן דוגמה-משל של מטאטא. המטאטא בבית נצרך וחשוב, אבל הוא כלי נחות ביחס לשאר כלי הבית – הוא המדרגה הכי נמוכה בבית (כלי "מלרע"-מלמטה). כשהאבא פתאום כועס על הילד שלו הוא יכול לתפוס את המטאטא ולהרביץ לו. אז המטאטא, במקום להיות כלי חשוב ושימושי בבית, הופך להיות "רצועה לאלקאה", ביטוי בזהר⁸⁴ לקליפה. מטאטא המגיד הופך להיות "שבט מוסר"⁸⁵, "רצועה לאלקאה", והמטאטא של הבעש"ט הוא הצדיק עצמו, שתוך כדי שמטאטא את הלכלוך – מתלכלך⁸⁶. הצדיק צריך להיות מוכן ו'ללכת על זה' לכתחילה – זהו יסוד החסידות.

80 ראה לדוגמה הסיפור המובא באור ישראל ח"ג עמ' ריא.

81 נאמנים ונחמדים מערכת הבעש"ט עמ' תסה.

82 סוד המטאטא רמוז גם בשמו של המלאך מטטרון ("ישר העולם", עולם היצירה בו מלחמת היצרים) – מטט הוא קיצור מטאטא. מה ההבדל בין המלאך מטטרון לבין הצדיק-אמת (כמו הבעל שם טוב)? **מטטרון מטאטא** את הלכלוך מתחת לארון (מדחיק את הרע) ואילו הצדיק מטאטא את הלכלוך החוצה לגמרי (עד שנופל בפומא דתהומא רבא ששם מתבטל לגמרי – "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ" [זכריה יג, ב] – אבד זכר הלכלוך כמו דבר מה שנבלע בתוך חור שחור).

83 אר"ת בראשית אות ז; פ' ראה אות קסט.

84 הקדמת תקו"ז י, ב; יב, א.

85 משלי כב, טו.

והנה, **מטאטא** ברבוע פרטי = 1764 = 42 ברבוע (סוד שם מב של מעשה בראשית)! עיקר שרש מטאטא הוא **טט** (כמבואר בפנים), כך שהמלה **מטאטא** מתחלקת בדילוג אותיות ל-**מטאטא** ו-**מטאטא** – **חי** ו-**מב**. **חי** במשולש = 171 ו-**מב** במשולש = 903, וביחד = 1074 = **משיח משיח משיח**, 'חוקה' של **משיח**, לרמוז שמלך המשיח הנו בעצם מטאטא ביד ה'...

86 על פי דקדוק, צורת השרש המרובע **טאטא** דומה-מקבילה לשרש **לכלך**. **לכלך** הוא סוד "לך לך" שנאמר לאברהם אבינו ע"ה – אמירה שממנה התחילה עבודת הברורים (ראה לוח "היום יום" א' חשון. אברהם ירד ממדרגת אב-רם ("השכל הנעלם מכל רעיון") כדי לטאטא את הלכלוך של אנשי דורו (ולקרבם לאמונה באל אחד), ולשם כך היה מוכן להתלכלך (כני"ל בתורת הבעש"ט), כמבואר אצלנו באריכות במ"א (ראה אנכי והילדים מאמר "העז והענוה", ובכ"ד).

שני השרשים, **טאטא לכלך** = 120 = **מטאטא מטאטא**, המטאטא של הבעש"ט והמטאטא של המגיד. בהכאה פרטית, שני השרשים = 580, י"פ חן (שביחד עם 120 = 700). באתב"ש, **טאטא** מתחלף ב-**תנתת** = 900 = **ל** ברבוע, **לכלך** מתחלף ב-**כלכל** (לכלך הפוך, להפוך את הלכלוך) = 100 = י' ברבוע. שניהם יחד = 1000 = **לי** ברבוע פרטי, סוד "קץ [ץ] = 900" שם לחשך" (איוב כח, ג).

מטאטא הוא מלה חשובה מהמקרא⁸⁷. הרד"ק⁸⁸ מתלבט האם שרש המלה מטאטא הוא שרש מרובע, של ארבע אותיות, טאטא, או שרש אחר. כנראה טאטא – כשרש מרובע, טא-טא – רומז לשתי בחינות של מטאטא, של הבעש"ט ושל המגיד. בכל אופן, המלה מטאטא היא מלה מיוחדת, שכנראה קשורה ל"טטפת בין עיניך"⁸⁹ – "טט" היינו מטאטא, ויש פירושי "פת" על הרצפה שצריך לטאטא. עיקר הלכלוך שצריך לטאטא (במטאטא של הבעל שם טוב) הוא חטאות הנעורים, הפת, בגימטריא ל-י-ל-י-ת. כתוב⁹⁰ שפירושי הפת הם משל לטפות לבטלה. הצדיק צריך לרדת ולהזדהות עם פגם הברית של הנערים, והוא גם נדבק בו – זו הקרבה עצומה. "לטטפת בין עיניך" – שתמיד יהיה "בין עיניך" הצורך-עבודה לטאטא את הפת.

ג. פרצוף סיפורי אדמו"ר הזקן

כעת נעבור לאדמו"ר הזקן ונספר עליו 'פרצוף' סיפורים – סדרת סיפורים שמקבילים לעשרת הספירות⁹¹. קודם נגנן ניגון ממנו (נגנו "אבינו מלכנו").

יש ווארט⁹² שזקני חסידי אדמו"ר הזקן אמרו עליו – שלשה דברים, שהם מקשה אחת, על היחס בינו ובין חסידיו (באידיש, אבל נתרגם לעברית): "שאלו אצלו הכל, והוא היה מתערב בהכל, ואף אחד לא עבר את דעתו".

הסיום ב"דעתו" כבר רומז לדעת, ואם יש כאן שלשה דברים – מתבקש לכוון אותם כנגד חב"ד:

חכם אותו שואלים הכל

גדולי החסידים של אדמו"ר הזקן הם אנשים גדולים מאד – כל אחד מה"ששים גבורים" שלו, היה ראוי להיות צדיק גדול בצדיקי פולין – וזהו ווארט שלהם על אדמו"ר הזקן, ש'יש אחד ששואלים אותו הכל', ה'מבינות' שלהם לגביו (כמו שאמר רבי אייזיק⁹³, שאף שאין לו רוח הקדש יש לו 'מבינות' ברוח הקדש של הרביים). את מי שואלים הכל? לאחד שהוא הכתובת לכל מה שיש לך לשאול, גם ברוחניות וגם בגשמיות, קוראים החכם. "איזהו חכם? הרואה את הנולד"⁹⁴. החכם האמתי הוא כמו אורים ותומים – יש בתוכם שם הוי' שעונה על כל השאלות, "הוי' בחכמה"⁹⁵.

מעורבות מתבוננת

הכי חשוב כאן הדבר השני, שכנגד הבינה – 'הוא מתערב בהכל'. מה פירושו? הוא התעניין בהכל. יש צדיק שמספרים לו סיפור, הוא נותן ברכה – 'ברכה והצלחה' – אך אינך שומע בפירוש שהוא מתעניין לבוא לעומק הדבר, לעומק המצוקה והבקשה שלך. הוא לא שואל אותך שאלות, הוא לא חוקר אותך

87 ישעיה יד, כג.

88 ספר השרשים לרד"ק סוף שרשי ה-ט (עמי רסב).

89 דברים ו, ח.

90 זהר ח"ג רמד, א (ברע"מ).

91 פרצוף סיפורים נוסף על אדמו"ר הזקן נלמד בהתוועדות כ"ד טבת תש"ע.

92 רשימות סיפורים ח"א עמי 11.

93 לשמע אזן מדור אדה"ז אות ב. וראה גם רשימות סיפורים שם עמי 13.

94 תמיד לב, א.

95 משלי ג, יט.

מה קורה אתך בדיוק. לא כל צדיק הוא כך, אבל יש צדיק שבפירוש מתעניין במצב שלך. תוך כדי שהוא מתעניין הוא מוציא ממך דברים שבתת-מודע, דברים שהדחת, וכך הוא יכול לעזור לך – כי הוא מתעניין בך (הוא מוצא בך עניין). איפה כתוב שיש עניין להתעניין? כתוב בקונטרס כללי החינוך וההדרכה⁹⁶ שמחנך אמתי – שהוא לא רק מורה – צריך להתעניין בכל מצב התלמיד שלו, לדעת מה קורה אתו בבית ומה קורה אתו בשדה, כל הזמן להתעניין ולהתערב. יש מי שאומר שלא טוב להתערב. יש גם ווארט שמנהל עבודה צריך להיות מעורב בכל מה שקורה אצל פועליו אך לא להתערב (לגריעותא) בעבודתם⁹⁷. יש התערבות לגריעותא, אבל כאן זו התערבות למעליותא (התערבות שנובעת, בסופו של דבר, ממה ש"כל ישראל ערבים זה לזה"⁹⁸ ו"ערבים זה לזה"⁹⁹). איך התערבות זו בא לידי ביטוי אצל הרבי? כשעברו בדולרים לא היה לו זמן לתחקר ולשאול הרבה שאלות. איך הוא התעניין בכולם? הוא בקש שכולם יכתבו לו בפורטרוט כל מה שקורה אתם.

המעורבות שייכת למח הבינה. בינה היא הבנת "דבר מתוך דבר"¹⁰⁰ – צריך להכנס פנימה, לחקור. כמו סוגיא – כל לימוד הגמרא בעיון הוא בינה, לא חכמה. חכמה היא דרך לימוד הירושלמי, אבל לימוד בבלי והלכה הוא בינה¹⁰¹ – צריך להבין לעומק את העניין. איך העולם קורא לאדמו"ר הזקן כבעל נגלה? רב – לא רבי, שו"ע הרב, "כל רב מבבל"¹⁰², מוחין דאמא. תיכף נראה סיפור בענין שהוא עצמו סיפר. זהו יסוד להבנה מהי בינה – התענינות ומעורבות בזולת, במה שקורה אתו.

היו צדיקים גדולים שקראו עיתון. על אדמו"ר הזקן, עד כמה שאני זוכר, לא מסופר שקרא עיתון – אבל הוא אמר¹⁰³ שכאשר משיח יבוא יכתבו על כך בעיתונים, העולם ידע שמשיח הגיע מתוך העיתון. עיתון הוא דבר חשוב – התענינות במציאות, מה קורה, מה מתרחש בעולם. יש אחד שקורא עיתון, כמו שמסופר על הרבי מסדיגורא בתל אביב, שישב על ספסל בשררות רוטשילד וקרא עיתון. יש אחד שמתעניין – אדמו"ר הזקן כל הזמן התעניין במה שקורה, גם אצל הגוים, מה מתרחש בעולם. ההתענינות שייכת לבינה שלו (שמחיצוניותה "דינין מתערין"¹⁰⁴ ועליו להמתיקם בשרשם בפנימיות (אמא)).

ידוע¹⁰⁵ שצריך לערב בתוך התבואה קב חומטין, אחרת היא נרקבת – צריך לערב בלימוד דברי מוסר ודברי חסידות שמביאים ליראת שמים. לא מספיק ללמוד, לא מספיקה החכמה – צריך את היכולת להתערב על מנת לערב בתוך הדבר את המלח, את כח המשמר (ואדמו"ר הזקן הדגיש¹⁰⁶ שלא די

96 פ"ו. וראה גם הוספה ג שם.

97 ראה באורך בחוברת The Dynamic Corporation (תרגום חלקי לעברית פורסם כמאמר "התנאידי הדינאמי" בתוך אסופת המאמרים "על המחיה ועל הכלכלה") ובשיעור ט"ז אייר ע"ט (נדפס ב"בואביטה" קרח ע"ט).

98 שבועות לט, א (וראה עדיין סנהדרין כז, ב ותנחומא נצבים ב); ספרא בחקתי פ"ז; במדבר רבה י, ה.

99 תנא דבי אליהו רבה פ"א.

100 ראה רש"י על דברים א, יג ועוד (ע"פ חז"ל בכ"מ).

101 **בבל** נוטריקון **בינה בינה לבא**, שתי דרגות בינה, כנגד אמא עילאה ותבונה.

102 תקו"ז חדש צח, א; ראה שם הגדולים סדר תנאים ואמוראים; כש"ט (קה"ת) אות קמ.

103 תורת שלום שמח"ת תרס"א אות ד.

104 זהר ח"ב קעה, ב; ע"ח שיי"ג פ"ח; שם שיי"ד פ"ב.

105 שבת לא, א.

106 רשימת סיפורים ח"א עמ' 20.

בלימוד מוסר וחסידות, אלא צריך לערב אותם בלימוד התורה כולה). גם הכח לערב שייך למוחין דאמא – גם להתערב וגם לערב.

דעת מתקבלת – רוח הקדש

בגלל שתי הבחינות האלה – שרואה את הנולד, אורים ותומים שכולם שואלים אותו הכל, והוא מתערב בהכל – נוצר הדבר השלישי, הדעת, שבטבעיות אף אחד מהגדולים לא עובר על חות דעתו, ברגע שהוא מביע דעה היא נתפסת ומתקבלת על דעת כל מי שקשור אליו. גם חידוש – לא תמיד הדעה שאתה מביע מתיישבת ונתפסת, עד שאין אפילו הוה-אמינא שמישהו יעבור עליה.

מי אמר על אדמו"ר הזקן שדעתו היא רוח הקדש? רש"י כותב¹⁰⁷ על בצלאל ש"דעת" היא רוח הקדש. רבי אייזיק אמר שכל הזמן היתה לאדמו"ר הזקן רוח הקדש. מי הראשון שאמר שהדעה שהוא מביע היא נבואה פורתא? המגיד כתב בצוואתו לבנו, רבי אברהם המלאך, שתמיד ישמע לעצת תלמידו ר' זלמן, אדמו"ר הזקן, כי כל מלה שיוצאת מפיו היא נבואה ורוח הקדש. זו תחושת התלמידים שמה שהוא אומר מכוון ודעתו מתקבלת על דעת כולם.

אם כן, יש כאן ווארט יפה של שלשה דברים כנגד חב"ד – הוא חב"ד.

רב מתחקר הכל

שוב, הכי מענינת כאן התענינותו בנו. כדי להדגיש זאת עוד יותר, יש ווארט שאדמו"ר הזקן אמר בצעירותו¹⁰⁸: פעם אחת, כאברך צעיר, הוא הוזמן כרב לחתונה. הוא שאל למה מזמינים רב לחתונה? כנראה פעם לא היה כל כך פשוט שצריך רב בחופה, לסדר קידושין. הוא שאל – מילא בדחן, אני מבין שצריך להזמין, יש לו תפקיד חשוב בחתונה, חייבים להזמין אותו, אבל בשביל מה מזמינים רב? נשמע כחצי בדיחה (לצאת ידי חובת בדחנות בחתונה...). הוא שאל והוא ענה (באידיש) – רב הוא טיפוס שמתחקר את הכל. קשור לווארט שאמרנו הרגע בשם חסידים, שהוא התערב בהכל. שוב, זהו ההבדל בין רבי לרב. רב הוא בעל נגלה, החוקר מה קורה כאן – טיפוס של חוקר.

אחרי שאדמו"ר הזקן אמר זאת, קרא לכלה – זה היה זיווג שני, היא התאלמנה בגיל צעיר – ותחקר אותה: לבעלך הראשון היה אח? פתאום נתגלה שהיה לו אח תינוק והיא צריכה לקבל ממנו חליצה – התאלמנה בלי ילדים – ורק אחר כך תוכל לעשות חופה. היום לשם כך יש רבנות – כנראה אז לא היה. בסיפור כתוב שזהו המופת הראשון שעשה בתור אברך צעיר. אבל מה הווארט? שרב הוא אחד שמתחקר מה קורה בשטח. הוא נשאר רב – מוחין דאמא. מחזק את ההסבר שהסברנו קודם – שההתערבות שלו היא מוחין דאמא.

עד כאן ווארט אחד של אדמו"ר הזקן שכנגד חב"ד. נמשיך יחסית בקיצור:

107 שמות לא, ג.

108 רשימות סיפורים ח"א עמ' 13: "בא' החתונות שבהם נכח אדמוה"ז, שאל: "למה מזמינים מורה צדק לחתונה, בשלמא בדחן צריכים לו, לשמח, אך למה מזמינים את הרב"? וישתקו כולם, ויאמר: "איך וועל אייך זאגן, א רב פרעגט אלץ פאנאנדער" [אני אומר לכם, רב מתחקר הכל], ויקרא להכלה וישאלה אם הי' לבעלה הראשון אח ותאמר שאכן הי' לו אח קטן רך בשנים, ואמר אדמוה"ז קודם כל תקבל חליצה ואח"כ יעשו את הנישואין. זה המעשה הי' מופת הראשון שהראה אדמוה"ז".

חסד: המשיכה ליהודי שרוצה לרצות

ההתלהבות מרצון לרצון

אדמו"ר האמצעי אמר על אדמו"ר הזקן: כשרק נודע לו שיש אי שם יהודי עם רצון לרצון – היה מתלהב ונמשך אליו כדי לקרב אותו. לי, המשיך אדמו"ר האמצעי, אין מדרגה זו – רק אם אותו יהודי יבוא אלי אני יכול לעשות לו טובה¹⁰⁹.

מי מהצדיקים השתמש בביטוי רצון לרצון? הרבה פעמים הזכרנו שהיהודי הקדוש מפרשיסחא אמר¹¹⁰ שמי שיש לו רצון לרצון, עד עשרים פעמים (רוצה לרצות לרצות וכו') – יגיע (יותר מזה – אין סיכוי...¹¹¹). כאן יש לנו מקור לביטוי רצון לרצון. זו עוד לא התעוררות ממשית לחזור בתשובה, אבל איזה הרהור שהייתי רוצה לרצות. כשאדמו"ר הזקן הרגיש על איזה יהודי רחוק שהוא רק רוצה לרצות, העובדה שיש פה יהודי שרוצה לרצות היתה מדליקה אותו, והיה רץ אליו לקרבו (רצון גם לשון מרוצה, כדרשת הבעש"ט¹¹² על "כי תבוא אל הארץ"¹¹³).

גם מדרגת אדמו"ר האמצעי, שאמר שרק אם הרוצה-לרצות יבוא אליו יוכל לעזור לו, היא גם משהו גדול – הוא יכול לעשות טובה ברוחניות לכל אחד, אבל צריך להגיע אליו. אפילו האריו"ל חכה שרבי חיים ויטאל יגיע אליו – לא חזר אחריו. יש בחינה כזו ויש בחינה כזו.

הרגשת גדולת המקורב

לאיזו ספירה שייכת תכונה זו של אדמו"ר הזקן? זו אהבת ישראל שלו. אהבת ישראל שלו כוללת 'הרגש' – הרגש הוא פנימיות החב"ד – הוא מרגיש רצון לרצון אצל מישהו. הרצון שהוא מרגיש מושך אותו אל הרוצה-לרצות בחבלי עבותות אהבה – והוא מקרב אותו ומחבק אותו ב"מין מקרבת"¹¹⁴ "וימינו תחבקני"¹¹⁵.

כשמקרבים יהודי, כשעושים 'מבצעים', צריך להרגיש את גדולת הזולת שאתה בא לקרב, להרגיש שהוא יותר גדול ממך. מהי הרגשת רצון לרצון אצל מישהו? הרגשת גילוי היחידה שבנפשו. זהו ווארט שאנו גם אומרים הרבה: אפשר לעשות מבצע תפילין, להניח תפילין למישהו, ואתה גארנישט, בלי שום התעוררות, עושה רק "מצות אנשים מלמדה"¹¹⁶ מתוך הצווי. אבל ליהודי שמסכים להניח תפילין יש באותו רגע גילוי היחידה שבנפשו, ואתה צריך לעמוד דום בביטול לפניו. אדמו"ר הזקן

109 רשימת סיפורים ח"א עמ' 13: "אדמו"ר האמצעי אמר: "דער טאטע, אז עס פלעגט זיין ערגעץ א איד וואס פלעגט האבן א רצון לרצון, פלעגט עס שוין באקן און צוציען, מיר קענען דאס ניט, נאר אז מ'קומט שוין צו אונז, קענען מיר טאהן א טובה" [האבא, שהי איזה שהוא יהודי שהי לו רצון לרצון, כבר בער לו ונמשך (אליו לעזרו – המו"ל), אנו לא יכולים זאת, אלא שכבר באים אלינו יכולים אנו לעשות טובה]".

110 עטרה לראש צדיק עמי קלב; נפלאות היהודי עמי נח.

111 אך ראה שם בהערה לנפלאות היהודי שאין לדבר גבול.

112 הוספות לכש"ט (קה"ת, מהדורה שלישית) אות ג; לוח "היום יום" ח"י אלול.

113 דברים כו, א.

114 סוטה מז, א; סנהדרין קז, ב; זהר ח"ג קעז, ב.

115 שה"ש ב, ו; ח, ג.

116 ישעיה כט, יג.

מרגיש את היחידה שבנפש אצל כל יהודי שיש לו רצון לרצון – ורץ אליו לקרב אותו. זו אהבת ישראל בבחינת יחידה – החסד שלו.

גבורה: "ובכן תן פחדך"

"פח... פח... פח..."

גבורה היא פחד. בדרך כלל לא מציירים את אדמו"ר הזקן כטיפוס של פחד – "פחד יצחק"¹¹⁷, "פחד אלהים"¹¹⁸, "פחד הוי"¹¹⁹. את הבעש"ט כן – כמה שהוא אוהב, כתוב¹²⁰ שמעולם לא היתה יראת הוי' כמו שהיתה אצלו. על כל פנים יש על אדמו"ר הזקן כמה וכמה סיפורים שכן מציירים אצלו יראה¹²¹. אחד מהם סיפור של ראש השנה¹²²:

לאדמו"ר הזקן, גם לפני שהתפרסם – בהיותו אברך צעיר בויטבסק, אצל השווער שלו – היה חוג תלמידים שמאד העריכו אותו¹²³. ידוע שהרביים מאריכים מאד-מאד בתפלה הראשונה של השנה, ערבית של היום הראשון של ר"ה. גם ידוע, מה שכתוב במחזור, "מנהג ישראל תורה"¹²⁴, שבסיום התפלה בליל ר"ה, כל אחד מאחל לחברו "לשנה טובה ותכתב ותחתם". כנראה יש בכך המון כח.

בכל אופן, הוא, כאברך צעיר התפלל באותו מנין עם חוג המעריצים שלו. כאשר כולם גמרו להתפלל הוא עדיין בתפלת עמידה. הם חיכו קצת כדי שיוכלו לקבל ממנו ברכת שנה טובה, אך כשראו שנמשך הרבה זמן החליטו שילכו הביתה, יקיימו את מצות סעודת יום טוב, ואחר כך יחזרו – כנראה עדיין יהיה באמצע התפלה. כשהם חזרו אחרי הסעודה לבית הכנסת – שהיה על הר – הוא היה ריק, אין שם אף אחד, פספסו. הולכים הביתה, אבל תוך כדי הם שומעים איזה קול מרחוק שמישהו לוחש 'פח... פח... פח'. הלכו אחרי הקול עד שהגיעו למרגלות ההר, וראו שאדמו"ר הזקן התגלגל מראש ההר עד למטה, והוא שוכב ואומר 'פח... פח... פח'. הם הבינו שהוא באמצע התפלה, חיכו בצד עד שהוא קם ובסוף סיים את התפלה ואמר לו גוט-יום-טוב, "לשנה טובה ותכתב ותחתם". אחר כך התברר מה פשר ה'פח... פח... פח' – כשהוא קם הוא המשיך "ובכן תן פחדך", מרוב פחד לא היה מסוגל לסיים את המלה "פחדך" וחזר עליה המון פעמים. זהו סיפור פחד של אדמו"ר הזקן.

117 בראשית לא, מב.

118 תהלים לו, ב; דברי הימים-ב כ, כט.

119 שמואל-א יא, ז; ישעיה ב, י-יט; כא; דברי הימים-ב יד, יג; יז, י; יט, ז.

120 וראה אור ישראל ח"ג עמ' עב ואילך.

121 ראה גם בגבורה ב'פרצוף' הסיפורים כ"ד טבת תשי"ע.

122 רשימת סיפורים ח"א עמ' 12: "בצעירותו התגורר אדמוה"י אצל חותנו ר' יהודה סג"ל בויטבסק, ובליל ר"ה התפלל באריכות, כשסיימו התפילה, רצו המתפללים לברך ולהתברך מאדמוה"י 'לשנה טובה', בראותם שעומד הוא שקוע בתפילתו, החליטו ללכת לביתם, לסעוד סעודת יו"ט ולחזור מאוחר יותר לביהכ"ס להתברך ב'שנה טובה', בחזירתם לבית הכנסת והנה אין איש, לפתע נשמע מרחוק קול אדם הלוחש: "פח, פח, פח..." ויחפשו את מקור הקול והנה מצאו, ראו, אדמוה"י שוכב על הקרקע, בתחתית ההר (ביהכ"ס עמד בראש ההר – הכותב) ואומר: "פח, פח, פח...", ויניחוהו לנפשו ולא בלבלו אותו, כעבור זמן עמד וגמר תפילתו ואז נגשו אליו להתברך. לאחר מכן התברר שבהיותו בתפילתו כשהגיע לתבית "ובכן תן פחדך", נפל עליו פחד גדול והתגלגל ואמר: "פח, פח, פח...".

123 ראה שיחת יום א' דחג השבועות תשי"ד סעיף יג.

124 שו"ע אדה"ז או"ח סוף סימן קפ; תצד, טז. וראה לקו"ש חכ"ב תזריע א סעיף ב, ושי"נ.

הפחד מ"אמת ליעקב"

ידוע מהבעל שם טוב¹²⁵ שלא צריך לפחד משום דבר אלא רק מהקב"ה – זו צוואת אביו. נחזור לבעל שם טוב: פעם¹²⁶ בא יהודי עם גרון כדי להרוג את הבעש"ט. הוא ברח ממנו. החסידים שאלו – 'מה אתה בורח? הרי אתה מלמד אותנו שלא צריך לפחד משום דבר, רק מהקב"ה! מה הוא יכול לעשות לך?!'. הבעש"ט אמר – 'לא ברחתי מהגרזן, לא מפחיד אותי, אלא מהאמת שלו, הוא מתנגד באמת'.

אפילו הבעל שם טוב, שלא פוחד משום דבר אלא מהקב"ה, פוחד מהאמת. למה? כי אמת היא הקב"ה ("הוי' אלהים אמת"¹²⁷) – זו נקודת הקב"ה. זהו סיפור של הבעש"ט, אבל מתאים כאן לאדמו"ר הזקן, השלישי באבות החסידות, כי הוא "אמת ליעקב"¹²⁸ (וכפי שהוסבר בחלקו הראשון של השיעור, הוא היעקב שבאברהם, "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם"). הפחד שלו הוא פחד באמת, "פחד יצחק"¹²⁹ שהיה ליעקב ("היה לי").

שוב, צריך ללמוד איך לצייר נכון את אדמו"ר הזקן. בסתם תפלה הוא היה נזרק¹³⁰, כמו שמספרים על רבי עקיבא¹³¹ – היו צריכים לרפד לו את הקירות, שלא ישבור את העצמות. הוא לא אדמו"ר האמצעי, שהיה דומם לגמרי – בדיוק ההיפך.

אם כן, היה לנו דבר אחד שכלל חב"ד, סיפור של האהבה שלו וכעת של הפחד שלו.

תפארת ומלכות: בטול שעבוד מלכויות

בתפארת יש ווארט של אדמו"ר הזקן: הרמב"ם¹³² פוסק כשמואל – בגימטריא שנה טובה – שאמר "אין בין העולם הזה לעולם הבא אלא שעבוד מלכויות בלבד"¹³³. מסביר אדמו"ר הזקן¹³⁴ שבעולם הזה המלכות משועבדת לז"א – זהו "שעבוד מלכויות" למעליותא, האשה משועבדת לבעל. אבל בעולם הבא, ימות המשיח, יתקיים "אשת חיל עטרת בעלה"¹³⁵ – האשה לא תהיה יותר משועבדת לבעל.

125 שבחי הבעש"ט פ"א. וראה אור ישראל ח"א ש"ב בשני הסיפורים הראשונים.

126 רשימת סיפורים ח"ב (תשורת גלובוסקי, אדר ע"ב) עמ' 12: "איש אחד רדף אחרי הבעש"ט עם גרון בידו, והבעש"ט ברח ממנו. אח"כ שאלו את הבעש"ט מפני מה פחד ממנו, והלא אם אין רצון הקב"ה בכך מה יעשה לו, ענה הבעש"ט: "ברחתי לא מן הגרון אלא מן האמת, כי הרודף היה מתנגד, ורדף באמת".

127 ירמיה י, י.

128 מיכה ז, כ.

129 בראשית לא, מב.

130 שיחת ליל ב' דחה"ס תרצ"ז.

131 ברכות לא, א.

132 הלכות תשובה פ"ט ה"ב; הלכות מלכים פ"ב ה"ב.

133 ברכות לד, ב; סנהדרין צט, א.

134 רשימת סיפורים ח"א עמ' 22: "ר' יצחק הנ"ל [מחסידי אדה"ז – הערת העורך] ספר עוד שאדמוה"ז פעם אמר: "מה הפי' של המשנה "אין בין ימות המשיח לעוה"ז אלא שעבוד מלכויות בלבד" מה הפי'? רק שלא יהי' מסיס! אלא כך, עכשיו מלכות משועבדת לז"א ולעת"ל יהי' אשת חיל עטרת בעלה".

135 משלי יב, ד.

זהו ווארט חזק מאד – ווארט פמיניסטי מובהק. הווארט הזה הולך יחד עם עוד ווארט שאנחנו תמיד מקשרים – "איזו היא אשה כשרה? כל שהיא עושה רצון בעלה"¹³⁶. היא הכתר של בעלה, ו"עושה רצון בעלה" היינו מעצבת-מתקנת את הרצון שלו¹³⁷.

בעולם הזה השפלות (פנימיות המלכות) משועבדת לרחמים (פנימיות התפארת) – האשה (מלכות) משועבדת לבעל (ז"א). זהו "פרק בעבודת ה'"¹³⁸ – שמתוך שפלות באה הכרת רחמי ה'. שפלות היא "לית לה מגרמה כלום"¹³⁹ – הכל מה', הכל רחמים. מה פירוש "אשת חיל עטרת בעלה"? שהיא הופכת להיות "עטרת תפארת"¹⁴⁰. הווארט הזה, ששייך למלכות, עוסק במלכות שעולה להיות הכתר של התפארת. בכלל, שרש אצילות המלכות הוא מאחורי התפארת דז"א¹⁴¹, אבל לעתיד לבוא היא הופכת להיות כתר בפנים של התפארת. אז היא הכח שמעצב ומנחה את הרחמים, את ההשפעה, והיא למעלה מהרחמים – שרש השפלות הוא למעלה מהרחמים. עוד יותר – שרש השפלות הוא עומק התענוג של ה', יותר מהתענוג ברחמים שלו. מצד אחד, השפלות מקבלת מהרחמים, אבל תכלית הבריאה היא השפלות של המלכות, שבשרש היא התענוג שהופך להיות גם מקור הרצון לעורר ולנווט את הרחמים, הכל בסוד "אשת חיל עטרת בעלה".

נצח והוד: רזי עולם – סוד הבריורים

"רזי תורה" ו"רזי עולם"

יש ווארט שלמדנו¹⁴² על "אתה יודע רזי עולם". נאמר בקיצור:

אדמו"ר הזקן סיפר פעם¹⁴³ שהיה בעל-עגלה – יהודי עם הרבה כח פיזי – שנתקל בדרכו בעגלה עם שבויים. היה צריך לפדות אותם, אבל אין לו פרוטה לפרטה. הוא נאנח עמוק ואמר לקב"ה: 'אם הייתי יכול להציל אותם בכחי הייתי מוסר את הנפש, אבל כאן אני צריך כסף ואין לי, אז איני יכול לעזור להם' – כנראה שללכת מכות עם הממשלה שם לא היה שייך – 'אם העגלה היתה שוקעת בטיט הייתי יכול להוציא אותה. אבל להציל אותם מהפריץ, עם כל החילים שלו, איני יכול, אלא רק עם כסף, ואין לי כסף'. באותו זמן ממש, באותה שעה, במקום אחר קרה עוד סיפור – עגלה שקעה בבוץ, כפשוטו, ועברה שם עגלה של יהודי טוב, גביר, שיש לו המון כסף אבל הוא חלש, אין לו כח. הוא מסתכל על חברו היהודי ששוקע בבוץ, נאנח אנחה עמוקה ואומר לקב"ה: 'אם היה לי כח פיזי הייתי יכול לעזור לו, להוציא אותו מהבוץ. יש לי כסף – ואם הייתי יכול להוציאו עם הכסף הייתי נותן כל מה שצריך. אבל כסף כאן לא עוזר – צריך כח'. שניהם הלכו לדרכם – השבויים לא נפדו והיהודי ששקע בבוץ נשאר בבוץ.

136 תנא דבי אליהו רבה פ"ט.

137 לקו"ש ח"ד פרשת בלק סעיף ד (משיחת י"ג תמוז תשכ"ב סעיף מ); שיחת פורים תשמ"ג סעיף כה.

138 מאמר בספר לב לדעת.

139 זהר ח"ג קפ, ב.

140 ישעיה סב, ג; משלי ט, ד; טז, לא. נוסח ברכת קידוש לבנה.

141 ספר הליקוטים תצוה פכ"ח. ובכ"מ.

142 הכתר בפרצוף כ"ד טבת תשי"ע ובאריכות בהתוועדות י"ט כסלו ע"ז (יצא גם כמאמר מעובד – "רזי עולם").

143 רשימות דברים (חיטריק) מדור אדה"ז אות סה; ספר הצאצאים (היילפרין) עמ' 61.

שאל אדמו"ר הזקן – למה ההשגחה עשתה כך? לכאורה היתה צריכה לשלוח את העשיר לפדות את עגלת השבויים ואת בעל העגלה החזק להוציא את היהודי ששקע בבוץ. על כך אנו אומרים ביום כיפור – וגם בכל יום בקריאת שמע על המטה – "אתה יודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי". הוא הסביר שזהו ההבדל בין "רזי תורה" ל"רזי עולם" – "רזי תורה" אני מבין ו"רזי עולם" איני מבין.

סוד הנשמות וסוד הבירורים

יש אוסף סיפורים בו גם מופיע הווארט הזה, בדיוק אותו סיפור, אבל בשינוי לשון¹⁴⁴ – מונחים אחרים (כמו שאמרנו בחלקו הראשון של השיעור¹⁴⁵, יש ענין ברענון המושגים בכל פעם). שם לא מסופר כ"רזי תורה" מול "רזי עולם", אלא ההבדל בין "סוד הנשמות" ל"סוד הבירורים". אדמו"ר הזקן אמר – אני יודע את סוד הנשמות¹⁴⁶, אבל את סוד הבירורים איני יודע.

התיאור של מה שקורה כאן כ"סוד הבירורים" קשור למה שהוא כותב בסידור עם דא"ח¹⁴⁷ – בכונת המקוה לפי האריז"ל, תחלת חלק ב של הסידור – שזהו הדבר שהחוקרים והפילוסופים לא מבינים, סוד בירורי רפה, וממילא לא מבינים למה יש יסורים בעולם ולמה לפי סוד הבירורים עדיף שאדם מסוים יסבול כל החיים, ר"ל, בלי שום בטול לאלקות (כי הוא סובל), מאשר שיהיה צדיק גמור בבטול מוחלט לאלקות, צדיק גמור שעובד את ה' באהבה ויראה ובטול במציאות. שוב, הוא כותב במפורש בסידור שזהו דבר שאי אפשר להבין בשכל, וכאן מספר על "סוד הבירורים" את שני הסיפורים עם העגלות, בהם נראה שה' עושה הפוך ממה שהייתי חושב.

144 רשימת סיפורים ח"א עמ' 29: בעת תפלה המנחה של יום הקדוש יום הכפורים נגש אדמוה"ז לבנו אדמוה"א ויאמר לו: "את סוד הנשמות אנו יודעים ואת סוד הבירורים אין אנו יודעים" וספר בענין זה מעשה:

"אין ארט געפארן א איד א געזונטער בעל עגלה, און כרגיל ארעמאן און ער האט באגענט מ'פירט אידישע שבויים, וואס פאר געלט, וואלט מען זיי אויסלייזן, גיט ער דער עגלון א קרעכץ: "איי! רבש"ע, וואס קען איך העלפן, איך האב ניט קיין געלט, ווען מ'וואלט דארפן עפעס צו העלפן מיט כח וואלט איך מיט גאנצן הארצן געטאן", און פארט ווייטער אוועק, [אי שם הי' יהודי בעל עגלה בריא וחזק וכרגיל עני, בדרכו פגש יהודים שבויים שבעבור כסף היו משחררים אותם, נאנח העגלון אנחה: "איי! רבש"ע, מה אני יכול לעזור, אין לי כסף, אם היו צריכים לעזור במשהו עם כח הייתי עושה זאת מכל לבי" וממשיך הלאה".]

און אין אנדער ארט פארט א רייכער איד, א שוואכער, א מפונק. און באגענט אין וועג א אידישע עגלון וואס דער שוואכער פערד'ל אריין געזומפ און קען ניט ארויס קריכן, גיט דער גביר א קרעכץ: "איי! וואס זאל איך העלפן דעם אידן, ווען מ'וואלט דארפן געבן געלט, וואלט איך ברצון געגעבן, אבער כח פייסי ניטא" [במקום אחר נוסע יהודי עשיר, חלוש ומפונק ופוגש בדרכו יהודי עגלון שהסוסון החלוש שלו שקע בבוץ ולא יכול לצאת, נאנח הגביר: "איי! מה אני יעזור ליהודי הזה, אם היו צריכים לתת כסף, הייתי נתן וברצון, אבל כח פיזי אין".]

סיים אדמוה"ז: "אויב וואלט דער אויבערשטער מזמין זיין דעם גביר וואו דורך געגאנגען די שבויים, און דער געזונטער עגלון וואו די פערד אין בלאטע... נאר, סוד הבירורים וויסן מיר ניט" [אם הי' מזמין הקב"ה את הגביר היכן שעברו השבויים, ואת העגלון החזק והבריא היכן שהסוס הי' בבוץ... אלא, סוד הבירורים איננו יודעים".]

(ושמעתי נוסחא שאמר: "אולי למעלה יש תענוג מהאנחה שלהם יותר מטובתם" ז.א. מצער על שלא יכול לעזור להשני – הכותב).

145 נדפס ב"נפלאות" נצו"י.

146 כפי שהוסבר בחלק הראשון של השיעור, ששניאור הוא סוד "אור הוי" ו"אור ישראל".

147 קנו, ב.

בנוסף הזה של הסיפור יש עוד ווארט יפה: שני ה'מסכנים' הללו, שיכולים היו לעזור אם רק היה ברשותם מה שאין להם – אם לבעל הכח היה כסף היה יכול לעזור ואם לבעל הכסף היה כח היה יכול לעזור – הם יהודים טובים, רוצים לעזור, ומתוך שלא יכלו לעזור הם נאנחו אנחה עמוקה. כתוב בלוח "היום יום"¹⁴⁸ שאנחה היא תשובה שלמה. יש נוסחא עם תוספת לסיפור – שקצת קשה לומר – שיתכן שאצל הקב"ה יותר חשובה האנחה שלהם, על שלא יכולים לעזור, מאשר אם היו עוזרים בפועל. אמירה חזקה מאד: אם היה עוזר לו – ממש פיקוח נפש, היה מציל אותו – זה היה דבר עצום. אבל יתכן שלמעלה האנחה שלו שלא מסוגל לעזור עוד יותר יקרה מאשר אם כן היה עוזר בפועל.

סודות הנצח וההוד

בכל אופן, הסיפורים האלה נקראים "סוד הבירורים" ובמקום אחר "רזי עולם". לאיפה בספירות הם שייכים? לפי הנוסח הראשון ("רזי עולם" לעומת "רזי תורה") לא כל כך ברור איפה למקם זאת בספירות, אבל לפי הנוסח הזה – של "סוד הנשמות" לעומת "סוד הבירורים" – כבר כן ברור:

"רזי תורה" הם מוחין, חב"ד, וכך גם "סוד הנשמות". בפרט, "רזי תורה" היינו מוחין דאבא ו"סוד הנשמות" מוחין דאמא. מהם "רזי עולם"? אפשר להבין מתוך "סוד הבירורים". לאיפה שייך "סוד הבירורים"? איפה קורים בו זמנית שני סיפורים של העגלות והאנחות, שאם הייתי מחליף את הסיטואציה הכל היה מסתדר יפי – אבל ההשגחה לא עושה כך, היא פועלת הפוך? נצח והוד. הבירורים הם "לבר מגופא"¹⁴⁹. נצח והוד יוצאים מפנימיות הכתר, למעלה מטעם ודעת. זהו שם צבאות – השגחת ה' בעולם המעשה, מה שה' עושה אתנו כאן, שאי אפשר להבין בשכל.

יש עוד הרבה להעמיק ולהאריך בענין – אבל נשאר כך. סוד הבירורים האלה – שאיני מבין, וגם אדמו"ר הזקן אמר שאינו מבין – הוא נצח והוד. בפרט, היכולת שלי לעזור, כולל הרצון הכן שלי לעזור, שייכת לנצח. אך האנחה העמוקה על כך שאיני יכול לעזור שייכת להוד.

יסוד: לא לחפש אשה אחרת

להשאר עם האשה הראשונה

מהו נספר ביסוד? פעם אחת¹⁵⁰ בא יהודי לאדמו"ר הזקן בלבוש של דייטשיל – לבוש מודרני של גרמני, שאצל חסידים סלדו ממנו מאד. הוא נכנס ליחידות והרבי קבל אותו בחום לשעה ארוכה,

148 ג' תמוז.

149 זהר ח"ב קי, ב; רכז, א; ע"ח שט"ז (הולדת או"א וז"ן) פ"ד; שעה"כ דרושי סדר שבת דרוש א. ובכ"מ.

150 רשימות סיפורים ח"א עמ' 26: פעם הגיע יהודי ליחידות הרבינו הזקן, הלה הי' אויסגעפוצט [מצוחצח], מקושט, כמו דייטש [גרמני]. משראו החסידים אשר שוהה הוא בחדר היחידות זמן ממושך, שמו אזניהם אל הדלת, והנה למשמע הדברים צרמו אזניהם, האיש ההוא מספר אודות יפיי של אשתו ומפליג בזה ואח"כ מפרט אהבתו אותה וכל פרטי חייהם יחדיו אלא שברצונו להתייעץ עם רבינו שמכיון שמצא אשה אחרת נאה ויפה ממנה, ברצונו לדעת: "האם לגרשה כדי לישא האחרת או להשאר עם הראשונה", ויען לו אדמוה"ז: "לא כדאי כי אולי תאבד את הראשונה ואחרת לא תשיג".

נתפלאו החסידים ע"כ שאדמוה"ז יבלה זמן רב לשמוע דבורים כאלו, כשיצא אמר אדמוה"ז: "אדם זה היה צדיק נסתר גדול ויספר לי כל פרטי מדרגות בשכינה שהגיע להם ועכשיו הוא רוצה לעלות יותר ואי אפשר להגיע למדרגה גבוהה אם לא לרדת תחילה מהמדרגה הנוכחית ואי לזאת האם כדאי לעשות, וענית לו שאינו כדאי כי אפשר להיות שירד ממדרגתו ולעלות לא יוכל, ויאבד הראשונה".

באופן יוצא דופן לגמרי. החסידים, שלא הבינו מה קורה כאן – שליהודי כזה, שלא שייך בכלל, הרבי מקדיש הרבה תשומת לב – ניסו להקשיב מעבר לדלת מה מדברים בפנים, כדרך החסידים, כדי להבין מה קורה כאן. הם שמעו שיחה ארוכה, בה היהודי הזה מספר לאדמו"ר הזקן על אשתו. הוא מתחיל לשבח אותה, שהיא אשה מאד יפה, עם כל המעלות, וכמה שהוא אוהב אותה – ומתחיל ממש לספר כל מיני סיפורים אינטימיים בינו לבינה, מה הוא עושה יחד אתה, ואדמו"ר הזקן מקשיב להכל. אחרי שהוא מספר כמה שהיא יפה וכו' וכו', הוא אומר – אבל מצאתי אשה עוד יותר יפה ממנה והתאהבתי בה. עכשיו אני לא יודע מה לעשות – האם לגרש את האשה הראשונה בשביל לשאת את האשה השנייה או לא. השאלה לקחה הרבה זמן, כי הכל היה בפרטי פרטים. בסוף אדמו"ר הזקן אמר – לא כדאי לך, אם תגרש את האשה הראשונה תפסיד אותה, ומי יודע אם באמת ילך לך עם האשה השנייה, ופטר אותו לשלום.

החסידים היו בשיא התמיהה – מה פשר העניין?! אחרי שהיהודי הלך אדמו"ר הזקן יצא, הם הביעו את תמיהתם והוא הואיל לשתף אותם. הוא אמר: 'דעו שהיהודי שהיה פה הוא אחד הצדיקים הנסתרים של הדור. תיאור האשה האהובה שלו, עם כל הסיפור האינטימי שלו, הוא תיאור כל המדרגות שלו ברוחניות. עכשיו הוא מרגיש שיש אפשרות לעלות בקדש עוד יותר, באין ערוך – לעלות בדילוג הערך, קפיצה למקום אחר לגמרי ברוחניות – ולהתחתן עם אשה עוד יותר יפה וכו' וכו'. יעצתי לו שלא כדאי לו, כי יכול להיות שירד מהמדרגות הראשונות ולא ישיג את המדרגה הגבוהה יותר – לכן עדיף שישאר עם האשה הראשונה.'

חוש בסדר ודילוג באין-ערוך

הסיפור עצמו מתאים בתוכן לספירת היסוד – יחסי אישות (ברוחניות) – אך גם הלימוד הכללי ממנו: כאן יש מוסר השכל עמוק לגבי שיטת אדמו"ר הזקן, שיטת חב"ד. בחלק הראשון של השיעור אמרנו שלפעמים האדם צריך לקחת סיכון ולפעמים צריך להיות שמרן, ללכת על בטוח ולא לקחת סיכון. כאן יש סיפור בו אדמו"ר הזקן אומר – לא כדאי לך להסתכן, אתה עלול להפסיד הכל.

אפשר לתת משל פחות מסתורי מהאשה שרומזת למדרגה של השגת השכינה: יתכן שיבוא גביר וישאל את אדמו"ר הזקן – שמתעניין בכל דבר, כנ"ל – אם להשקיע בעסק עם ריזיקה גבוהה, בו הוא עלול להפסיד כל מה שיש לו. לפי הסיפור שכאן, הרבי אומר לו – 'לא כדאי לך. תשאר עם מה שיש לך, כי אם תשקיע הכל במשהו אחר יתכן שלא תצליח' – לא תשיג את המבוקש ותשאר קרח מכאן ומכאן'. כאן המשל הוא אשה.

מה העצה מלמדת אותנו לגבי אדמו"ר הזקן? כנראה יש צדיקים אחרים שאכן היו אומרים למישהו ללכת על ריזיקה גבוהה. כלל גדול אצלנו¹⁵¹ שספירת היסוד היא סדר, דין קדימה ואיחור – סדר והדרגה. כתוב בלוח "היום יום"¹⁵² שהבעל שם טוב היה מסודר, המגיד הקפיד על סדר ואדמו"ר הזקן לימד את החסידים להיות מסודרים. הבעל שם טוב עושה קפיצת הדרך – כל הענין שלו הוא קפיצת

151 ראה סוד ח' ליראיו שייח פ"ו.

152 ז' תמוז.

הדרך¹⁵³, דילוג הערך לגמרי. אף על פי כן, יש משהו ביסוד – היסוד של העסק – שהוא הערכת סדר והצמדות לסדר.

ספרנו על אמירת אדמו"ר הזקן שהבעל שם טוב מרים ביד שלו את כל העולמות לאלקות לפני הצמצום ומוריד משם אור לכל העולמות. פעם אחת¹⁵⁴ רבי בנימין קלעצקר, מגדולי חסידי אדמו"ר הזקן – שהיה משכיל עצום וגם גביר, אך 'לא שם' על הכסף שלו כלל, כידוע – בקש מאדמו"ר הזקן שיאמר דרוש, מאמר חסידות בקבלה. אדמו"ר הזקן אמר לו – 'קבלה? מה לי וקבלה? כשאנחנו מדברים אנחנו מדברים העכער און העכער און נאך העכער (גבוה, גבוה ועוד יותר גבוה)'. קבלה היא סדר ההשתלשלות, וכשאנחנו מדברים – השופר שלנו, כמו שהסברנו קודם – הדיבור למעלה ולמעלה ועוד יותר למעלה, באור אין סוף שלפני הצמצום. אלה הדרושים שלנו.

למה מזכירים זאת? מצד אחד החסידות היא דילוג מוחלט. מצד שני יש עדיין חוש – שהוא חוש של תיקון הברית – של סדר. הסדר אומר – ככלל (בגימטריא יסוד), אך "אין כלל שאין לו יוצא מן הכלל"¹⁵⁵. (לא כלל ברזל) – שלא לוקחים ריזיקה גבוהה (לא ברוחניות, כמו בסיפור הנ"ל, ולא בגשמיות, כמו שהסברנו). צריך ללכת שלב אחרי שלב, צעד אחרי צעד, "מהוי" מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ"¹⁵⁶. לכן היחידות הזו עם הצדיק הנסתר, עם האשה האהובה והיפה, עם התשובה וההדרכה של אדמו"ר הזקן, מאפיינת את ספירת היסוד (ספירת ה"צדיק יסוד עולם" – אם הצדיק לא היה צריך להיות "יסוד עולם", מתקן עולם, היה יכול כל ימיו רק לדלג על ההרים ולקפץ על הגבעות בעליות אין-סוף מחיל אל חיל, אבל כעת, שעליו להיות "יסוד עולם" עליו להיות מסודר, להתחשב בגדרי העולם והגבלותיו).

את המלכות והתפארת חברנו יחד – בווארט על עלית המלכות לתפארת ומעליה. אם כן, סיימנו, בקיצור נמרץ, פרוץ סיפורים וווארטים של אדמו"ר הזקן שאפשר ללמוד מהם.

ד. הבעל שם טוב צוחק מהטבע

נחזור ונסיים בעוד סיפור של הבעל שם טוב, שגם בו מופיעים הבעש"ט ואדמו"ר הזקן יחד¹⁵⁷: אותו ר' יעקב שהזכרנו – שמש הבעל שם טוב, שאחרי הסתלקותו ספר עליו – הגיע פעם לאדמו"ר הזקן.

153 וראה גם שיעור ז' אלול ש"ז (נדפס ב"נפלאות" כי תבוא).

154 רשימות סיפורים ח"א עמ' 26: פעם ישב אדמוה"ז עם חסידים, אמר ר' בנימין קלעצקר: "אולי יגיד רבינו ביאור בקבלה", נענה אדמוה"ז ואמר: "בנימינק'ע בעט איך זאל זאגן א ביאור אויף קבלה, וואס איז קבלה, השתלשלות, און מיר וועלן בעזרת השם ריידן העכער און העכער און נאך העכער" ["בנימינק'ע מבקש שאני אומר ביאור בקבלה. מהי קבלה, השתלשלות, ואנו בעז"ה נדבר למעלה למעלה ועוד יותר למעלה"] ואמר מאמר דא"ח. (שמעתי מהרה"ח שמואל ע"ה נוטיק בשם הרש"י וביאר כי קבלה מדברת על השתלשלות שזה מלמעמ"ט וחסידות מדברת על ביטול הנבראים מאין ליש שזה גבוה יותר – הכותב).

155 ראה עירובין כט, א.

156 תהלים לו, כג.

157 רשימות סיפורים ח"ב עמ' 10: פעם בא משמש הבעש"ט, שכבר היה אדם זקן, לאדמוה"ז ואמר שבפיו סיפורים מהבעש"ט שבודאי לא שמעום מעולם, פתח וסיפר: "מעשה היה, והבעש"ט לא חש בטוב, לפתע קם הבעש"ט ממיטתו ניגש אל עמוד התפלה דפק עליו והכריז 'אני בריא, אני בריא'. אמר לי הבעש"ט – בוא אתי, הבעש"ט הלך לנהר, פשט את בגדיו, שבר את הקרח ונכנס למים. קודם לכן, נתן לי הבעש"ט נר והדליקו, והזהיר אותי שאפילו אם הוא ישהה במים זמן רב, שאשב בשקט ואחכה לו ולא אקרא לו. ישבתי זמן רב, והנר כבר דלק עד תומו, וכבה. עוד קודם לכן פחדתי מכך שהבעש"ט שוהה זמן כה רב במים, אך נמנעתי מלצעוק, כי הזהיר אותי שלא אצעק, אך כעת שהנר כבה, חשבתי, זו היא הזדמנות לקרוא לו. התחלתי לצעוק, הבעש"ט הוציא את ראשו מהמים, ובתמיהה שאל 'מה אתה צועק?', השבתי כי קר וחושך וכי הנר

הוא אמר לו 'יש לי שלשה סיפורים על הבעש"ט שודאי לא שמעת – סיפורים ש"בדידי הוה עובדא", שהייתי נוכח'. אדמו"ר הזקן שמח מאד, כמובן, לשמוע את הסיפורים.

'אני בריא!'

הוא סיפר סיפור ראשון: פעם הבעש"ט היה חולה, שוכב במטה, ולפתע קפץ מהמטה והלך לסטענדר שלו, דפק עליו ואמר – 'איך בין געזונט, איך בין געזונט (אני בריא, אני בריא¹⁵⁸)', ומיד צוה על רבי יעקב שילוה אותו בדרכו לטבול בנהר. שוב, הוא היה חולה, אבל אמר 'אני בריא'. זו הוראה עצומה בעבודת השי"ת – "בראשית ברא"¹⁵⁹ לשון בריאות¹⁶⁰ גם כאשר במציאות "והארץ היתה תהו ובהו וחשך", חולה, העיקר להכריז מתוך בטחון גמור 'אני בריא!' וכך מבריא באמת.

הסיפור היה באמצע החורף והבעש"ט הזהיר אותו שעל אף שהוא ישהה הרבה זמן במים – שלא ידאג לו ולא יצעק בשום פנים ואופן. הוא הולך לנהר, שובר את הקרח – כנהוג – ונכנס למים הקפואים (גם סגולה להיות בריא). הוא שוהה שם זמן רב. יש נר שדולק אבל בסוף כבה, ובינתיים נעשה לר' יעקב המשמש נורא קר והוא גם פוחד מהחשך, ובאיזה שלב הוא נשבר – 'כל זמן שהנר דלק מילא, אבל כשאין נר וקר זהו פיקוח נפש, לא רק בשבילו אלא גם בשבילי' – והתחיל לצעוק, נגד הוראת הבעש"ט. אז הבעש"ט הרים את הראש מהמים – 'מה אתה צועק? הרי אמרתי לך לא לצעוק!'. ר'

כבר כבה. הבעש"ט לקח חתיכת קרח והדליקה ונתן לי ושוב נכנס למים, והקרח דלק ובער בעוצמה רבה כל כך", אמר המשמש, "עד שהרגשתי שנהיה חם ליי". כשסיים הסיפור הגיב אדמוה"ז באלו המילים: "ניט דאס איז דער בעש"ט" (י"לא זהו הבעש"ט)."

אז ספר סיפור שני (אך הרשי"ג שכח אותו) וגם על סיפור זה ענה אדמוה"ז באותם מילים "לא זהו הבעש"ט".

סיפר המשמש סיפור שלישי: "אחד מחסידי הבעש"ט לקח עבור בתו חתן 'מתנגד', וכמה פעמים דיבר איתו שישע להבעש"ט, אך החתן סירב. החסיד התלונן להבעש"ט שחתנו מסרב לבוא אל הבעש"ט. אמר הבעש"ט: "אל דאגה, כשאהיה בעירך אפגש אותו".

ואכן, כך הי'. אמר הבעש"ט לחתן המתנגד 'הבה וניסע ביחד'. בעודם נוסעים ברחוב אמר הבעש"ט, "הנך יודע מה זה רבי?" ויקח את הממחטה מכיסו והמשיך בדיבורו: "הרבי יכול לעשות שיירד גשם" ונענע בממחטו והחל לרדת גשם. אח"כ אמר הבעש"ט: "היודע מה זה רבי? הרבי יכול לעשות שייפסק הגשם" והגשם פסק. והמשיך לומר: "אתה יודע מה זה רבי? הרבי יכול לעשות שפה ירד גשם" והצביע בממחטה לצד ימין "וגם פה" והצביע לצד שמאל "ירד גשם, ובאמצע הדרך מול העגלה לא יהי שום גשם", וכך נהי' תיכף שמימינם ומשמאלם ירד גשם ובאמצע הדרך מול העגלה לא היה שום גשם. כשסיים המשמש את הסיפור השלישי אמר אדמוה"ז: "אה, זהו הבעש"ט, זהו הבעש"ט".

(כ"ז שמעתי מהחסיד הישיש ר' ישראל נח בליניצקי בשם הרשי"ג, ואמר שהפירוש אינו מובן במה מתבטאת בכך גדלות הבעש"ט)

158 **אני בריא** הוא האלף-בית של עבודת השי"ת (ראה רמב"ם הלכות דעות תחלת פ"ד), ועוד יותר **איך בין געזונט** הוא האלף-בית-גימטרי! **איך בין געזונט** בגימטריא **רחל** ואילו **אני בריא** בגימטריא **לאה רחל** (אשת הבעל שם טוב, "הכל מן האשה", "אשת חיל עטרת בעלה" להמשיך לו בריאות ואושר). ממוצע שני הביטויים הוא **אהרן** (יו ברבוע, ד בחזקת ד, ב בחזקת ח). **אני בריא אני בריא איך בין געזונט איך בין געזונט = 1024 = לב ברבוע, לב בריא בתכלית.**

159 בראשית א, א.

160 אוה"ת שמות ח"ב עמי תקפה. וראה ד"ה "בראשית ברא" תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט עמי 72), הובא בד"ה "בראשית ברא" תשי"ך (ושם – שהוא בשם הבעש"ט).

יעקב אומר שהנר כבה, וקר וחושך ופחד. הבעש"ט לקח חתיכת קרח – זהו סיפור מפורסם¹⁶¹ – ואמר לו להדליק אותה, והיא דלקה עד שגמר לטבול.

כשאדמו"ר הזקן שמע את הסיפור הוא אמר – לא זהו הבעל שם טוב ('ניט דאס איז דער בעל שם טוב'). כלומר, הסיפור הזה לא מרשים אותי.

'זהו הבעל שם טוב!'

הוא סיפר עוד סיפור, שהמספר שכח אותו, וגם עליו אדמו"ר הזקן הגיב – לא זהו הבעל שם טוב.

אחר כך הוא סיפר סיפור שלישי:

בתחלת התגלות הבעל שם טוב לא היו הרבה חסידים בעולם, והיו חייבים לחתן את הבנות עם מתנגדים. היה חסיד של הבעל שם טוב עם חתן מתנגד, שמאד מצער את חמיו – השווער רוצה שהאיידם שלו יהיה חסיד וילך אתו לרבי והחתן לא מסכים בשום פנים. השווער הלך לבעל שם טוב והתלונן – 'מה עושים? יש לי חתן מתנגד, לא מסכים לבוא אליך. אני מנסה לשכנע אותו, לפתות אותו, אבל הוא לא מסכים בשום פנים ואופן – הוא למדן, טוען שזהו בטול תורה'. הבעש"ט אמר – 'אל תדאג, כשאהיה בעיירה שלך אדבר איתו, אתפוס אותו'. הבעש"ט הגיע לאותו מקום, קורא לאברך הזה – יש הרבה סיפורים דומים – שהסכים בלית ברירה להכנס עם הבעש"ט לעגלה. הם התחילו לנסוע ברחוב, והבעש"ט שאל את האברך – 'אתה יודע מהו רבי?'. היה אז יום קיץ, יום בהיר, והבעש"ט אמר – 'רבי הוא אחד שאם הוא מוציא את המטפחת מהכיס ואומר שירד גשם – מיד ירד גשם'. תוך כדי דבריו הבעש"ט הוציא את מטפחתו ומיד ירד גשם. אחר כך הוא אמר לו – 'אתה יודע מהו רבי? אחד שאם הוא אומר עם המטפחת שיפסיק הגשם – הגשם מיד מפסיק'. שוב, הבעש"ט אמר וגם עשה. אחר כך אמר לו – 'אתה יודע מהו רבי? שאם הוא אומר שירד גשם מצד ימין של העגלה – יורד מצד ימין, וכך עשה עם המטפחת. אחר כך אמר לו אותו דבר לצד שמאל – אז ירד גשם מימין ומשמאל, ומקדימה הדרך יבשה.

מהסיפור הזה אדמו"ר הזקן התפעל ואמר – זהו הבעל שם טוב.

חיבור שמים וארץ

צריך להבין – הסיפור הזה כל כך יותר טוב מהסיפור שהדליק את קרח? הסיפור ההוא לא הבעל שם טוב והסיפור הזה כן הבעל שם טוב? מה ההבדל?! כאן אפשר להבין מהו הבעל שם טוב:

יש ווארט שעיקר החידוש של הבעל שם טוב הוא 'אין וועלט, אויס וועלט'¹⁶² – שהוא בתוך העולם ומחוץ לעולם בעת ובעונה אחת. קשור למה שדברנו בספירת היסוד – כן דילוג, לא דילוג. בזכות הקרבה שלו למשיח, הוא עולה בנקודה זו אפילו על משה רבינו (כ"גואל ראשון") – שאצלו היה "מן

161 וראה בסגנון אחר אור ישראל ח"ב עמ' עד ואילך.

162 ראה כש"ט (קה"ת) אותיות לד, לז, צ, קכא, קלט, קפח, שנו. או"ת אות קפד; אוה"ת שבועות עמ' קלט והלאה בהערה.

ההר אל העם" ¹⁶³, אבל לא בשני המקומות בעת ובעונה אחת. הבעש"ט הוא ברוחניות ובגשמיות, "דאחיד בשמיא ובארעא" ¹⁶⁴, בעת ובעונה אחת. זהו החידוש שלו.

אמירת הבעש"ט שירד הגשם הוא השפעה גשמית. למה שירצה שהגשם יפסיק? הרי צריך כל הזמן להמשיך גשמיות! כאשר הוא רוצה להמשיך רוחניות, שמים, הגשם מפסיק. אם רוצה שירד בצד ימין, אהבה, יורד שם. אם רוצה בצד שמאל, יראה, יורד בצד שמאל. בכלל, הגשם הוא חיבור השמים והארץ וכל מה שהוא רוצה לגבי הגשם הוא בשליטה שלו מאה אחוז.

מופתים ללא צורך

נאמר אחרת: צדיקים עושים מופתים. בכל מופת של הצדיק רואים שידוד מערכות הטבע – כל נס גלוי הוא שידוד מערכות הטבע. שידוד שייך לשם ש-די של היסוד. אבל מה מיוחד בסיפור כאן – 'אתה יודע מה זה רבי? זה שמוריד גשם. מה זה רבי? שמפסיק גשם. מה זה רבי? שהגשם יורד כאן. מה זה רבי? שהגשם יורד שם?' כשאני קורא את הסיפור, מה התחושה שלי לגבי הבעל שם טוב? שהוא פשוט צוחק על הטבע, צוחק על העולם לגמרי. אפשר לצחוק על משהו מתוך בוז, אבל אפשר גם לצחוק עליו מתוך שמחה ושעשועים – כיף וגם עושה לו כיף. כשהבעש"ט צוחק על הטבע – גם הטבע מחייך. זהו הבעל שם טוב.

מה הכוונה שהוא צוחק על הטבע? זו אמתת ה"אין וועלט, אויס וועלט" שלו – מה שהוא "צדיק יסוד עולם", "דאחיד בשמיא ובארעא", "כי כל בשמים ובארץ" ¹⁶⁵, מדת היסוד. זו דרגה גבוהה באין ערוך, מה "צדיק יסוד עולם" שתואר לעיל בסיפור היסוד של אדה"ז – שם הצדיק הוא יסוד עולם התיקון, עולם המסודר, וכאן הצדיק הוא יסוד א"ק ועוד יותר גבוה, דרגה שמעל לשבירה ותיקון לגמרי, ה"צדיק יסוד עולם" בדרגת העליונה, שהיא דרגתו העצמית. לבעל שם עצמו היו את שתי המדרגות, הוא גם היה מסודר כנ"ל, אך העצם שלו הוא הדרגה הזו של אין וועלט אויס וועלט לגמרי, עולם-לא עולם – דאס איז דער בעל שם טוב!

לכן אדמו"ר הזקן אהב דווקא את הסיפור הזה. הקרח נדלק לצורך מסוים – הוא היה צריך לטבול. זהו מופת, אבל היה צריך אותו – השמש היה נזקק לו. יוצא מכאן ווארט, שכל נס נצרך שהבעש"ט יעשה – זה לא הוא, לא גילוי עצמי שלו. גילוי עצמי יש רק אם הוא יעשה נס שבכלל לא צריך אותו – 'סתם', 'סתם להשוויץ'. זהו סיפור של 'שוויץ' – 'מה זה רבי?'. לא מועיל שום דבר, עשה משהו טוב למישהו? לא! זהו הבעל שם טוב! כל דבר שצריך אותו – לא זהו הבעל שם טוב. הרי "צרכי עמך מרובין" מפני ש"דעתם קצרה" ¹⁶⁶, ומי שיש לו דעת רחבה באמת לא צריך לעצמו כלום – זהו עיקר ענינו של הבעל שם טוב, וכך מביאים משיח... (בתורה זהו ענין שעשועי תורה, שעשועים עצמיים, עיקר ענין תורה לשמה, כנ"ל בסוד השופרות). הבעל שם טוב הוא אחד שכל כך מעל הכל, שמחבר את הכל וצוחק על הכל – לא מתוך בוז, אלא מתוך שעשועים אמתיים, שעשועי המלך בעצמותו שמחברים הכל (לכן הצדיק-אמת נקרא "כל", כנ"ל).

163 שמות יט, יד.

164 זהר ח"ב קטו, א. ובכ"מ; וראה נצוצי זהר להר"ר מרגליות שם.

165 דברי הימים-א כט, יא.

166 ברכות כט, ב בפ"י הביאור במאמרי אדה"ז תקס"ו ח"א ד"ה "ויאבק איש עמו" (עמי קנו).

לחיים לחיים, שנזכה להתגלות מורנו בעש"ט ואדמו"ר הזקן, בעלי יום ההולדת, יחד עם משיח צדקנו. היום יום קדוש, לכן נוהגים לנגן גם לסיום את ארבע בבות, עם ניגון ההכנה.

ה. תיקון הזיווג והאכילה בהתקשרות לבעש"ט ולאדמו"ר הזקן

נוסיף עוד משהו ששייך לח"י אלול, יום הולדת שני המאורות הגדולים: כל שנה ביום הולדת מחליפים פרק בתהלים, מקבלים פרק חדש. איזה פרק הם מתחילים השנה (כהכנה לשנה הבאה עלינו לטובה, תוך כמה ימים)?

הפרק החדש של הבעל שם טוב – סגולה לפוריות

הבעל שם טוב נולד בשנת נח"ת ובשנת תש"פ נעשה בן 322 – מתחיל בפעם השלישית את פרק כג, אולי הפרק הכי חשוב בכל ספר תהלים. כפי שדברנו הרבה פעמים, זהו גם הפרק הכי אהוב אצלנו, היהודים, וגם להבדיל הכי אהוב אצל הגוים. אפשר לומר שהפרק הכי אהוב בספר תהלים הוא גם הפרק הכי אהוב בכל התנ"ך. אם כן, העובדה שזהו הפרק החדש של הבעל שם טוב למשך כל השנה הבאה עלינו לטובה היא גדולה וחשובה – נותנת הרבה כח להפיץ את אור התורה, לפעול את המהפכה הרביעית, להיות אור לגוים. לכן נברך את ר' יוסי פלאי שיסיים מהר את הספר על ארבע המהפכות. שנוכל להפיץ את אור התורה בעולם, עם פרק כג בתהלים – הפרק החדש של מורנו הבעל שם טוב.

מה אדמו"ר הזקן כותב בסידור כסגולת הפרק הזה? משהו שלא כותב על שום דבר אחר. הוא כותב (בסוף סדר קריאת שמע על המטה) "יש לומר קודם הזיווג כדי לפרות מזמור לדוד ה' רועי וכו'". זו הברכה הראשונה בגשמיות, "בני", עוד לפני "חיי ומזוני" – הדבר הראשון בו צריך להתברך (וכך הברכה הראשונה שהקב"ה מברך את אדם הראשון היא "פרו ורבו"¹⁶⁷). והנה, אדמו"ר הזקן, שאינו בעל סגולות – כותב בסידורו דבר אחד שהוא מעין סגולה, לומר פרק כג בשביל לפרות. זו סגולה מיוחדת השנה לכל מי שצריך ברכה של זרעא חייא וקיימא¹⁶⁸.

"פרו ורבו" בכל הרמות

אנחנו יודעים¹⁶⁹ שיש כמה פירושים ל"פרו ורבו": יש "פרו ורבו" כפשוטו. יש "פרו ורבו" שכתוב בהרבה ספרי חסידות שפירושו לחדש בתורה¹⁷⁰ – "פרו ורבו" במח. אבל יש פשט אדמו"ר הזקן מהו "פרו ורבו", שעל יהודי לעשות עוד יהודי ("א איד דארף מאכן נאך א איד"¹⁷¹) – לא רק להוליד ילד ממש בגשמיות, אלא לקרב יהודי לתורה ומצות. כל שכן וק"ו שמקיימים זאת כאשר מגיירים גר. אם אתה רק מקרב בעל תשובה – קודם הוא גם היה 'איד', לא עשית 'איד' לגמרי, מאה אחוז, אלא רק קרבת

167 בראשית א, כח.

168 רמז עיקרי של שנת ה'תשפ"א הוא סוד השם הקדוש ה**שתפא** (כפי שנתבאר באריכות בשיעור הקדמה לסליחות השנה, וראה ברמזי השנה שנדפסו לעיל בחוברת) – שם הרומז לשותפות עם הקב"ה. השותפות מתבטאת בלידה, שהרי "שלושה שותפין באדם" (קידושין ל, ב). ביטוי נוסף לכח השותפות עם ה' השנה הוא פתיחתה ב"ה שחל בשבת, כאשר מיד בליל ראש השנה אומרים שלש פעמים "ויקל"ו" (כנגד שלשת השותפים באדם) ו"כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית" (שבת קיט, ב).

169 ראה פנים אל פנים פ"ב סעיף ו ובכ"ד.

170 ראה אוצר החיים (קאמרנא) מצות פריה ורביה.

171 שיחת י"ג תמוז תרצ"א (סה"ש תרצ"א עמ' 262); אג"ק ח"א עמ' קכח.

אותו, כל הכבוד. אבל הקיום של 'יהודי צריך לעשות עוד יהודי' לגמרי הוא בגר. הכי חידוש בגרים הוא גר עמלקי¹⁷².

הסגולה לפרות היא פרק כג, הפרק החדש של הבעל שם טוב. כל השנה הזו כשאומרים פרק כג לפני הזיווג צריך לחשוב להתקשר לדמות של מורנו הבעל שם טוב. חוץ מהזיווג הגשמי כפשוטו, כתוב "בכל דרכיך דעהו"¹⁷³, כל מה שיהודי עושה בחיים הוא זיווג (לשון "והאדם ידע את חוה אשתו"¹⁷⁴) – זיווג קוב"ה ושכינתיה, לכן כל היום כולו מתאים לומר פרק כג. השנה הסגולה היא כפולה ומכופלת – כח הסגולה לפרות הוא כח אדיר, והוא מוכפל כשאתה אומר את הפרק השנה וחושב שזהו עכשיו ה"מזל גובר"¹⁷⁵ של הבעל שם טוב, שהוא כבר גילוי של "אורו של משיח"¹⁷⁶.

הפרק החדש של אדמו"ר הזקן – "שיר המעלות"

מה הפרק החדש של אדמו"ר הזקן? קבו – "שיר המעלות בשוב הוי' את שיבת ציון היינו כחולמים. אז ימלא שחוק פיננו וגו'"¹⁷⁷. אסור לאדם למלא פיו שחוק בעולם הזה, אבל "אז ימלא שחוק פיננו"¹⁷⁸ – זהו הפרק החדש של חב"ד, של אדמו"ר הזקן. את "שיר המעלות" אומרים לפני ברכת המזון. יש שאומרים כל השבוע "על נהרות בבל"¹⁷⁹, אבל רבי הלל – ויש הנוהגים כמותו – אומר רק את הפרק הזה כל השנה¹⁸⁰. השנה בהחלט אפשר לאמץ את מנהגו של רבי הלל, שכל פעם שמברכים ברכת המזון – "ואכלת ושבעת וברכת"¹⁸¹, מצות עשה דאורייתא – לומר "שיר המעלות בשוב הוי' את שיבת ציון וגו'", הפרק של אדמו"ר הזקן.

תיקון הזיווג והאכילה

מה הקשר בין שני הפרקים? הפרק של הבעל שם טוב הוא פרק של זיווג, סגולה לומר לפני הזיווג לפרות, והפרק של אדמו"ר הזקן הוא פרק של אוכל. אלו הן שתי התאוות העיקריות. של האדם. אם כן, השנה יוצא משהו מאד מיוחד: לפני הזיווג אומרים פרק כג, הפרק של הבעש"ט, כסגולה לפרות. בסוף האוכל, אומרים פרק קכו, הפרק של אדמו"ר הזקן, כדי שהאוכל יזין גם את הנשמה – לא רק את הגוף – כדי שיוכל לקיים תורה ומצוות.

לפי ההסבר הזה, יש כאן את שתי העבודות (שההבדל ביניהן והיחוד שלהן מבוארים בכ"ד¹⁸²) – "בכל דרכיך דעהו", העבודה בשעת הזיווג-הידיעה (בזיווג ובכלל), והעבודה של "כל מעשיך יהיו לשם

172 כמדובר בשיעור הקדמה לסליחות ראשונות ש"ז.

173 משלי ג, ו.

174 בראשית ד, א.

175 ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. ועיין קרבן העדה שם ד"ה "היה מעמיד".

176 פסיקתא רבתי פל"ו; זהר ח"ג לד, ב.

177 תהלים קכו, א-ב.

178 ברכות לא, א.

179 תהלים קלו, א.

180 רשימות דברים (חיטריק) מדור חסידים אות ע.

181 דברים ח, י.

182 ראה לקוי"ש ח"ג עמ' 907 ועמ' 932; ח"י עמ' 104 ואילך; תשובת השנה מאמר "בכל דרכיך דעהו" פ"ג ומודעות טבעית

ביאור ד' (עמ' קעא ואילך, וראה שם גם בהפניות נוספות) למאמר "גולה וגאולה" (וראה גם הטבע היהודי עמ' רג).

שמים¹⁸³, כדי שהאוכל המזין יתן כח לדברים טובים. יש סיפורים שאדמו"ר הזקן תקן את תאות האכילה – כשהיה במעזריטש כבר אבד את חוש הטעם הגשמי¹⁸⁴.

בכל אופן, אלה הפרקים של שני המאורות הגדולים שנולדו בח"י אלול – "חי חי הוא יודך כמני היום"¹⁸⁵. גם דבר שראוי להפיץ, והזדמנות להתקשר לשני המאורות הגדולים בכל זיווג ובכל אכילה (אכילה היא גם משל לזיווג¹⁸⁶, הם הולכים יחד).

'בקיצור' – תובנות ונקודות 'עבודה':

- מכל סיפור צדיקים צריך להוציא הוראה בעבודת ה'.
- התבוננות בגודל היקום מעוררת יראת ה'.
- כל העולמות בכף ידו של הבעש"ט, שבתנועת ידו הוא מחבר אותם לעצמות ה' ומגלה שהצמצום אינו כפשוטו.
- כל יהודי – שמעלתו העצמית היא ישראל – זקוק בתוכו ליעקב שיספר את כל קורותיו, ירדותיו ועליותיו, ויעשה מהן 'מסכת'.
- מיסודות תורת הבעש"ט: הגילוי הוא לאחר מעשה, כאשר כבר 'מתייאשים' ממנו.
- כשם שיש מלכיות-זכרונות-שופרות ביחס למלכו של עולם כך גם ביחס לצדיק: מלכיות – מילוי הוראותיו; זכרונות – זכרון מופתיו וסיפוריו; שופרות – הפצת תורתו העצמית.
- "תורה לשון הוראה" – את המוחין יש להמשיך במעשה בפועל.
- יסוד החסידות הוא "טבע הטוב להטיב" – הנכונות לרדת מכל המדרגות והמוחין לטובת הזולת.
- על הצדיק להזדהות עם מי שנפל בפגם הברית ולזכור תמיד שיש לטאטא-לנקות את פגמיו.
- הצדיק מתערב בכל – מתעניין בכל המתחולל בעולם ובעניני הזולת, "מבין דבר מתוך דבר" וחושף פרטים מהתת-מודע, וכך יכול לסייע.
- המעורבות בכל הפרטים מאפשר לערב את האלקות-החסידות בכל.
- אהבת ישראל בבחינת יחידה רגישה לגדולתו ורצונותיו הטובים של הזולת, נמשכת אליו ודוחפת לרוץ אליו כדי לקרבו.
- בעולם הזה השפלות משועבדת לרחמים ותלויה בהם, אך לעתיד לבוא יתגלה שהתענוג האלקי בשפלות נעלה יותר והיא המפעילה ומכוונת את הרחמים.
- "סוד הברורים" – "רוי עולם" – מורכב מהנצח וההוד (ששרשם למעלה מטעם ודעת): נצח הוא הרצון הכן והיכולת לעזור והוד הוא האנחה כשלא ניתן לעשות זאת.
- לצד הדילוגים שבאין-ערוך שמאפיינים את החסידות יש בה חוש יסודי של סדר – המתחיל מהבעל שם טוב ומופיע בצורה עיקרית בחב"ד.
- הדרך להבריא היא להכריז בבטחון גמור – 'אני בריא!'
- שליטת הבעל שם טוב בגשם היא הויסות והחיבור בין גשמיות ורוחניות.

183 אבות פי"ב מ"י"ב.

184 רשימת סיפורים ח"י"א עמ' 27.

185 ישעיה לח, יט.

186 ראה רש"י על בראשית לט, ו ושמות ב, כ. ובכ"מ בתני"ך.

- מופתים נצרכים אינם מגלים את מעלתו העצמית של הבעל שם טוב, אלא רק מופתים בלתי-נצרכים ש'צוחקים' על הטבע.
- כאשר הבעל שם טוב צוחק על הטבע – גם הטבע מחייך.
- אמירת פרק כג לפני הזיווג היא סגולה לפרות, המוכפלת השנה בהתקשרות לבעל שם טוב והזכרון שזהו ה"מזל גובר" שלו – פרק התהלים שלו לפי גילו השנה.
- כל פעולה במציאות היא זיווג – "בכל דרכיך דעהו" – ומתאים להקדים לה אמירת פרק כג.
- עיקר "פרו ורבו" ברוחניות – 'על יהודי לעשות עוד יהודי' – הוא בגיור גרים.
- הפרק החדש של אדמו"ר הזקן – קכו ("שיר המעלות") – הוא פרק של תיקון האכילה.
- תיקון הזיווג ותיקון האכילה הם "בכל דרכיך דעהו" ו"כל מעשיך יהיו לשם שמים".
- בכח פרקי הבעש"ט ואדמו"ר הזקן ניתן לתקן השנה את שתי התאוות העיקריות – תאות הזיווג ותאות האכילה – ולהתקשר אליהם בכל עשיותינו הגשמיות. מצוה לפרסם!

הרב המגיד - כ"ק אדמו"ר הרב הקדוש דוב בער המגיד ממעזריטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

תולדותיו:

- שנת לידתו איננה ידועה.
- תקי"ב: הרב המגיד בא (לראשונה) אל הבעל שם טוב, שמונה שנים לפני הסתלקות הבעש"ט.
- תקכ"א: מקבל הנשיאות ביום טוב שני של חג השבועות. מאמרו הראשון, על הפסוק "מראיהם ומעשיהם". בשלושה חודשים הראשונים לנשיאותו, נתבצרו כל מרכזי החסידים, הן בוהאלין ופודוליה והן בליטא ופולין, ומרכז המרכזים אצל המגיד עבד בשקידה רבה.
- תקכ"ה: נוסדו שלשה מרכזי חסידות גלויים: א) בליובאוויטש בהנהלת הרב הקדוש יששכר בער. ב) בקארלין בהנהלת הרב הקדוש אהרן הגדול. ג) בהורודוק בהנהלת הרמ"מ מויטבסק, בעל "פרי הארץ".
- הסתלקותו: י"ט כסלו תקל"ג.
- בנו: הרה"ק הר"ר אברהם המלאך.

ספריו:

- מגיד דבריו ליערב.
- אור תורה / רמזי תורה.
- מכתבים ממנו: בגניזה החרסונית, פורסמו בגליונות "התמים" ובסוף ספר התולדות.

מעמד העברת הנשיאות: פמליא של מעלה

אחרי הסתלקות הבעל שם טוב, נבחר בנו הרה"צ הרב הקדוש צבי לנשיא ומנהיג. אמנם כעבור שנה ראשונה ראתה החברייא קדישא כי בן מורם ורבים (הרב הקדוש צבי) חלוש בכוחותיו ולפי המצב אז היה דרוש עוז ותעצומות ואיש אשר רוח בו לעמוד בראש ההנהגה, וידאגו מאד.

בסעודת יום טוב שני של חג השבועות ביום הראשון אחר היארצייט הראשון של הבעש"ט, ישב הרה"צ הרב הקדוש צבי בראש השלחן מלובש בבגדי קודש אביו הבעש"ט וכל החברייא קדישא עוטרם אותו. לאחר שגמר לומר תורה, עמד מלא קומתו ואמר: "היום בא אלי אבי הק' ויודיעני כי פמליא של מעלה עם משמשיהם שהיו רגילים להיות אצלו, עברו היום להק' ונורא מרנא ורבנא הרב הקדוש בעריניא בהרב הקדוש אברהם, אשר על כן בני תמסור לו את הנשיאות במעמד כל החברייא קדישא והוא יושב במקומי בראש השלחן ואתה בני תשב במקומו, ודע כי תצליחו, ופי שנים ברוחו". ותוך כדי דיבור פנה אל הרב המגיד בברכת מזל טוב, פשט את בגדו העליון ומסרו לרב הקדוש דובער וישב במקומו. [ה'תמים' ע' 140-142]

'פי שניים ברוחו'

"המגיד היה 'פי שניים ברוחו' מהבעל שם טוב. ומשום כך היו לו 120 תלמידים – כפול מאשר אצל הבעל שם טוב ... בדוגמא זו, מוצאים גם בפי שנים ברוחך באלישע, שהתבטא בכך שהראה מספר כפול של מופתים מאשר אליהו, או בכך שאליהו החיה מתים פעם אחת, ואלישע פעמיים"¹⁸⁷⁷.

בדוגמא של מעלה

אדמו"ר הזקן אמר לאחיו המהרי"ל: הרבי – הרב המגיד – נהג למטה בעשיה הגשמית כפי סדר הספירות בעולמות הרוחניים למעלה, ומענייני ההנהגה של הרבי יכול היה הוא – אדמו"ר הזקן – לדעת את זמני שעות היום או שעות הלילה, על דרך כמו משה רבינו שבהיותו בשמים ידע מתי יום ומתי לילה.

ראיית כח הפועל בנפעל

וכידוע בהרב המגיד שהגיע בסוף ימיו לזה [ראיה והכרה חושית בכוח הפועל האלקי בנפעל כמו שיהיה לעתיד לבא שידע כל פעול כו' שזהו דוקא ע"י מס"נ אמיתית בהזדככות גדולה מאד בנפש הטבעית בכל כוחותיו החומריים להפוך כל תאוה חומרית מן הקצה לקצה דווקא, שאז דווקא עיניים לו לראות בראייה חושית בכוח אלוקי שבכל בריאה ופעולה גשמית] אחר כל הצומות והסיגופים ועוצם הטהרה והקדושה בעבודה תמה שבמוח ולב בשר דווקא, כמו שנאמר בפירוש על מה שהכיר לפועל הכלי מתוך הכלי, שהיה סומא בעין אחת, שאי אפשר להיות זה כי אם במי שיכול להכיר בכל רוחני שבגשם עד כללות אור החיות האלקי הרוחני שהוא כח ומקור לכל פעולה ובריאה מאין ליש, והוא זכה לזה שזהו בחי' התלבשות דראיה רוחנית לראות בגשמיות גם בסוף העולם ועד סופו ולראות העתידות עד שקרוב לנבואה ורוה"ק והכל ענין אחד כמובן מכל הנ"ל וד"ל. [שערי אמונה לאדמו"ר האמצעי]

ברכה לאריכות ימים

אדמו"ר הריי"צ מספר: "החסיד הישיש הרב חיים שמואל קרסלבר היה חמש פעמים אצל הרב המגיד ממזריטש, וברכו באריכות ימים לראות דור רביעי וחמישי עוסקים בתורה וחסידות, וכשהכניס את נכד נכדו ל"חדר", נפטר והוא בן 116 שנה" (לקוטי דבורים ג, תקנז. אודות החסיד הנ"ל ראה שם 6-1054).

קשרי מחשבות בין צדיקים

הרב הקדוש הרב הקדוש פנחס מקוריץ (מתלמידי הבעל שם טוב), כותב אל הרב המגיד, במכתב מערב סוכות תקכ"א (השנה שאחרי הסתלקות הבעש"ט): "רוב תודה לכבוד קדושתו בעד ההזכרה שזכר ונשא אותי כבוד קדושתו על מחשבותיו הק' ביום הכפורים. וידע כ"ק כי באותו הרגע שזכיתי להיעלות על זכרונו הק', תיכף הרגשתי בפה, והסימן שהיה בין תפלת מנחה לנעילה".

ציור פני הרב מבטל קטרוגים

במכתב הבעל שם טוב אל תלמידו המגיד מערב שבת סליחות תקט"ו: "בב' ימים של ראש השנה הקדוש הבעל"ט קודם התקיעות תצייר גם כן את צורתך לפניך וגם צורת קדשו של מורי הידוע שזכיתי לראותו פעם אחת, ואז תלך בטח דרכיך הקדוש בלי שום קטרוג ופגע רע ח"ו רק תשכיל ותצליח...".

"התלמיד המובהק", ומסירת כתבי הרב הקדוש אדם

במכתב הבעל שם טוב אל הרה"ק הרב יעקב יוסף מפולאנה בעל התולדות, תקי"ז: "אי"ה אחר ש"ק נוסע אני על זמן ג' חודשים למדינת וואלחיי, על כן אני מודיע לכ"ק כי על מקומי ישאר תלמידי המובהק הרב הק' לו דומיה תהילה מו' בעריניו נ"י, וידו כידי ממש, ובטוח אני בו שיעמוד תלמידים הרבה ויאיר פני תבל ויוכל כ"ק י"נ לשאול את הכל מפיו וכל אשר יאמר כן יעשה, כי פי כפיו ופי שנים ברוחו וד"ל...".

ובמכתב הבעל שם טוב אל הרה"ק הרב יעקב יוסף מפולאנה משנת תקי"ט: "בסוד סודות אודיעך כי נגלה אלי מורי נ"ע, לא בחלום ולא בחדות, רק ממש במראה פנים אל פנים גילה לי הרבה דברים מכבשונו של עולם ומעקבתא דמשיחא, וגם גילה לי שמקומי ימלא על כסאי תלמידי הקדוש שר התורה בער נ"י, ע"כ תדע תלמידי את אשר לפניך ותמסור לי בחזרה הכתבים מהרב הקדוש אדם בעש"ט ז"ל ואמסרם אליו וד"ל, והדבר יהיה כמוס וחתום".

התקרבותו לבעל שם טוב [פני יהושע]

מתאר הרב יעקב קיינדר ב"סיפורים נוראים":

שמעתי בק"ק וויטעפסק מגביר מופלג ונאמן רוח, ששמע מפי נכד הרב הגאון האמיתי ה"פני יהושע", אשר כזה שמע מאביו בן הגאון הנ"ל, אשר בימי הגאון הנ"ל היה הבעל שם טוב, והגאון הנ"ל לא ראה מעולם פני ה'בעל שם טוב' רק שמע ממנו, ובפרט בכל שנה נתאכסן אצלו כבוד קדושת הרב הגאון ר' דובע"ר ממעזריטש, אשר נסע בכל שנה לקארילסבאד כידוע שהיה כל ימיו חולי ברגליו, ובזמן הזה לא היה הגאון הרב ר' דובער עדיין מתלמידי הבעל שם טוב, ובכל פעם כאשר דיברו מענין הבעל שם טוב היה הגאון ר' דובער הנ"ל מדבר סרה על הבעל שם טוב.

פעם אחת למד הגאון "פני יהושע" עם תלמידיו ישיבתו הרמה. בתוך הלימוד נסע איש אחד אצל בית המדרש, ושלח את משרתו לבית המדרש להגאון הנ"ל, שהאיש היושב בעגלה מבקש מהגאון הנ"ל שיצא אצלו החוצה כי דבר סתר יש לו להגאון. והשיב הגאון להמשרת, איני יכול לבטל תורה דרבים, יבוא הוא לבית המדרש וימתין עד סיום הלימוד. והשיב האיש, הדבר נחוץ כל כך שהוא דוחה אף תורה דרבים. והלך הגאון לאיש הנ"ל ונתן לו שלום, ואמר לו הגאון מה הדבר הנחוץ כל כך, ואמר האיש, הנה השוחט שלכם מאכיל טריפות לכל העיר יותר מעשר שנים, ושתסימו הלימוד ישלח תיכף אחר השוחט ויודה בעצמו.

ואחר שסיים האיש את דברו נסע במהירות מהגאון עד שלא היה זמן להגאון לשאול להאיש מי הוא, ונתפלא הגאון מהמראה הזה. ותיכף סיים הגאון לימודו ושלח אחר השוחט והודה השוחט מכל וכל, והבין הגאון הנ"ל שזה האיש הוא ה'בעל שם טוב'.

ולאחר כמה חדשים בא האיש עוד הפעם אצל בית המדרש, ושלח עוד את המשרת לבית המדרש להגאון הנ"ל שילך החוצה, ותיכף הלך להעגלה וראה שזה האיש הנ"ל, ואמר האיש להגאון, כאשר יתאכסן אצלכם הגאון ר' דובער, תאמר לו משמי שאי אפשר שיהיה בריא ברגליו אם לא שיבוא אצלי, ונסע גם כן במהירות עד שלא היה זמן לשאול מי הוא, והבין הגאון שהוא בבידור ה'בעל שם טוב'. ולאחר כמה חדשים בא הגאון ר' דובער לבית הגאון הנ"ל כדרכו בכל שנה ושנה בעת נסיעתו לקארליסבאד, וסיפר הגאון ה"פני יהושע" להגאון ר' דובער, ואמר גם כן שאין זה כי אם הבעל שם טוב, ואמר הגאון ה"פני יהושע", עצתי נאמנה שיסע להבעל שם טוב כי לא דבר ריק הוא, והסכים לזה הגאון ר' דובער גם כן, ונסע להבעל שם טוב, ונעשה תלמידו וקיבל ממנו רזין דאורייתא. ואמר הבעל שם טוב שעוד הפעם צריך אתה לנסוע לקארליסבאד, וכן עשה. אחר שנה נסע ונאכסן גם כן אצל הגאון הנ"ל, ודיברו מענין הבעל שם טוב, והפליא את הבעל שם טוב כמו אחד מהתנאים. ושאל אותו הגאון ה"פני יהושע", והיכן הם כל הקושיות שהיה לכם על הבעל שם טוב, איך יתורצו? אמר לו הגאון ר' דובער, עד כעת שחשבתי אותו לאיש בין אנשים היה שיך להקשות עליו, אבל כעת כאשר אני מכירו אשר לא יאומן כמעט שהוא ילוד אשה כי אם ממלאכי מרום ואי אפשר לנו להשיג אף שמץ מה ממהותו, לכן על כרחך שהוא למעלה מעלה מהשגותינו לגמרי, אין לנו יד להקשות דבר מה. ולנו אין זה התחדשות כלל, כאשר שמענו כמה פעמים מפה קדוש ישראל אדמו"ר הזקן נ"ע, אשר שמע מפה רבו הקדוש הגאון האמיתי ר' דובער, שפעם אחד דרש הבעל שם טוב נ"ע לתלמידיו רזין דאורייתא אשר לא שמע און מעולם, ואין נמצא מזה כלל בספרי המקובלים הראשונים ולא בכתבי האריו"ל, וכל תלמידיו היו גאוני עולם, ובפרט הגאון האמיתי ר' דובער הנ"ל, אשר ידוע ומפורסם לכל אשר העובד האלקים הזה לא הניח שום ספר בנגלה ונסתר אשר נמצא במדינתינו אשר לא חזר אותו ק"א פעמים, וזה היה קודם התקשרותו לרבו האלקי הקדוש הבעל שם טוב, ואמר לאדמו"ר הזקן בזה הלשון, שבפעם הזה שמע ממנו רזין דאורייתא נבהלנו ברעיונו, עד שאין להאמין שנפש המלוכב בגוף הגשמי מבשר ודם יגלה רזין טמירין אשר בודאי כמוס ונעלם ממלאכי מרום, ועלה בדעתינו שבודאי הגשם חלף הלך לו ורק הנשמה הקדושה לבד היא המדברת, עד שכמה תלמידים מרוב התפעלותם נגשו להבית יד שלו ומשמשו אם יש בתוך הבית יד גשם יד הגשמי.

בריחה פלאית מהכומר

ומקודם נדבר מתלמידו הוותיק הגאון האמיתי ר' דובער ממעזריטש. אשר נודע לכל אשר קודם התקרבותו להבעל שם טוב לא הניח דיבור מתורה הנגלית והנסתר אשר לא חזר ק"א פעמים, לבד עוצם השכלתו וחריפתו היה נעלה מכל גאוני בני דורו. ואופן התקרבותו והתקשרותו להבעל שם טוב יש בזה נוסחאות רבות, לכן לא שלחתי בה יד, כי לא אעלה על הכתב כי אם דבר ברור שראיתי אני ובחנתי, או שמעתי מנכבדי ארץ אשר לא ישנו אף חוט השערה מהאמיתות המכוון. הסכת ושמע הפלא ששמענו מפה הקדוש אדמו"ר הזקן הגאון האמיתי הנקרא הרב ר' שניאור זלמן נ"ע, ושמענו זה כמה פעמים מפה קדשו מצד חביבות הדבר בעיני קדשו. וזה לשונו הקדוש: כשהייתי במעזריטש אצל רבינו הקדוש, הייתי מתגורר בבית אלמנה. פעם אחת באתי בבית האלמנה ומצאתי אותה בוכה ומיללת כמו על מת, ושאלתי אותה מה זאת, ואמרה לי שאין לה בנים כי אם בן יחיד, והוא מסר עצמו להכומרים להמיר דת יהודית, והוא מוסגר בבית חומה בידם. ונתעורר מאוד רחמי על האשה האומללה, ואמרתי לה אל תדאגי כלל, אי"ה בנך יהיה יהודי בעזר ה'. ורבינו הקדוש דרכו בקודש היה להתבודד בחדרו, והדבר היה קשה מאד לבוא במחיצת קדשו לדבר עמו, ובפרט המשרת שלו היה קשה מאוד, ואמרתי לה, למחר ביום ערב שבת קודש אחר חצות כאשר המשרת יהיה בבית המרחץ, אפתח הפתח ממחיצת קדשו, ותכנסו ותספרי לו המקרה הרע, ובודאי יעזור בעזר ה'. וכן היה, אחר חצות היה המשרת בבית המרחץ, וכבוד קודשו היה עוסק בהכנה רבה לקבלת שבת, ופתחתי הדלת ונכנסה האשה בקול יללה וצעקה גדולה ומרה, ומחמת דחיקות המוח והלב לא היה לה כח הדיבור כלל, ולא סיפרה אף דיבור אחד מענייניה כלל, ונדנד רבינו בידו שתלך. והלכה בצרות נפשה בכפליים, כי זכתה לכנוס במחיצת קדשו ולא הועילה בזה כלום, כי לא הודיעתו מהענין הרע כלל. אך אני הייתי בטוח בלי שום ספק שיהיה אי"ה הכל על נכון, כי כאשר הכרתי וידעתי גדולתו וקדושתו, ידעתי שזהו דבר קטן אצלו לידע הענין מעצמו, ואין מהצורך לדבר אליו דבר מה. וגם אחר כך לא שאל כלל מהעניין. ותיכף כשבא המשרת צווה שיכנסו התלמידים לקבל שבת. והיה זה לפלא בעיני התלמידים והמשרת, כי היה עוד היום גדול, ומעולם לא היה דרכו בכך לקבל שבת בעת כזו. ואחר כך ערך המשרת את השולחן ואכלו בלא אריכות כי דרכו היה להאריך בשולחנו, והיה כל זה לפלא בעיני התלמידים, וגם היה בדביקות נפלא אשר גם זה אין דרכו בכך, כי היה הצנע לכת בתכלית, וברכו ברכת המזון, ודרש לתלמידים גם כן בדביקות עצום ובקול רם, אשר דרכו בקודש היה לדבר בחשאי כדברי חכמים אשר בנחת ישמעו, וכמה פעמים אמר בדרוש 'שמעו נא אחיי מתיקות התורה', אשר כל זה היה מהחדשות אשר מעולם לא שמעו כזה מפיו הקודש, ונתפלאו מאד כל התלמידים מכל זה. אך אני לא התפלאתי מכל זה מצד שידוע לי שתיכף כאשר שמע קול בכיות האשה, התחיל לעסוק לעורר את נשמת בנה שיחזור בתשובה.

והנה באמצע הדרוש נתלהב מאוד עד שפניו היה כלפיד אש. ובפתע פתאום התחיל לנשב בחוץ רוח סערה המפרק הרים, ונפל פחד גדול על התלמידים, ובתוך כל היה נשמע דבר מה בכותל הבית בחוזק גדול והודעזעו כולם כי יראו שלא יפול הבית, ותיכף אמר רבינו למשרת, מהר קח את הסוס והעגלה והולך אותו מהרה למלון הסמוך לעיר, ויתפלאו התלמידים מאוד מזה, כי אינו ידוע להם מה הוא זה, אך אני לא התפלאתי כלל מזה, כי ידוע לי הדבר מקודם. תיכף יצא המשרת לחוץ וראה הנה הבן

האלמנה שוכב ובוכה, ולקח אותו והוליכו במלון סמוך לעיר, ורבינו סיים הדרוש בשמחה רבה והלך לו למחיצות קדשו. המלון היה בתוך התחום, והלכתי תיכף לחקר ממנו מה היה לו ואיך היה הצלתו, כי היה סגור ומסוגר בעליה השניה בבית חומה. ומצאתי אותו שקורא הסדרה בדמעות שלישי, אמרתי לו, בני, ספר נא איך היה אופן הצלתך. וסיפר לי, המעשה היה כך, אני הייתי שוכב על המטה, סגור ומסוגר בעליה השניה, ודעתי היה להמיר דתי ולא באופן אחר. והנה בערך ב' שעות קודם הלילה בפתע פתאום דלקה לבי ממש להב אש, ונמשך לבי בעבותות אהבה רבה ליחד נפשי ורוחי לדת היהודים, (ואני יודע שזהו ממש בעת שהאלמנה נכנסה במחיצת קדשו), וקמתי בחיפזון לרוץ, ובאתי אל הפתח לשבור הדלת, אבל לא היה באפשרי, וחזרתי לאחורי ושכבתי על המטה כמו ערך חצי שעה. אך החפץ והתשוקה לדת היהודים בוער כאש בקרבי בכל רגע ביתר שאת, עד שהרגשתי שכוחות הבהמיות עזבוני כמו האדם אחר פטירתו מעולם הזה, והבנתי שאין זה מכוחי כי אם מתת אלקים הרחמן לבלתי ידח ממנו נשמתי הטהורה, ועמדתי בחפזון לשבור הדלת אבל לא היה באפשרי בשום אופן. וישבתי משתומם ודמעותיי על לחיי, ונתיישב דעתי ברעיון זה, כי אני רואה שהתעוררות זה אינו מכוחי, כי אם מאבינו אב הרחמן, בודאי יעזרני שאוציא מחשבתי הטובה לפועל. והלכתי להחלון וראיתי שאפשר שיפתח, אבל בראותי הגובה מהחלון עד לארץ אחוזי פלצות, כי אם אדלג מהחלון לארץ על רצפת אבנים, בודאי כל עצמותי תשברנה ולא אבוא לקבורת ישראל, וחזרתי לאחורי, וכן היה כמה פעמים עד שחשך הלילה, ובפתע פתאום הוגבה גופי ממש מעצמי בלי בחירה כלל ודלגתי על הארץ, והנה אני ב"ה בשלימות הבריאות בתכלית, כי אם הכאה קטנה הרגשתי בפרסות רגלי. ועמדתי זמן מה, ונזכרתי שאני כעת בסכנה יותר גדולה, כי בחצר זה יש כלבים גדולים הטורפים ואוכלים בני אדם, וביום הם קשורים בשלשלאות ברזל, ובלילה מתירים אותם והם טורפים כמו אריות ונמרים, ומה גם מקול נביחתם ישמעו הכומרים ויתפסונו ובוודאי ייסרוני בייסורים קשים ומרים, ועלה בדעתי יהיה מה שיהיה, אלך בעז"ה. והלכתי עד מקום הכלבים ורצו כולם לקראתי כאשר ישמח הכלב עם אדונו ולא השמיעו שום קול, עד שבאתי אצל המחיצה מהחצר, וגובה המחיצה הוא ב' קומות איש, והכותל הוא חלק בתכלית, ובגובה יש חתיכות ברזל מחודדים, עד שאי אפשר על פי טבע לעבור המחיצה בשום אופן. ונשאתי עיני לאבי שבשמים ואמרתי, יוצרי ובוראי, עד כה מסרתי גופי ונפשי על קידוש שמך הגדול, ועשיתי מה שיש בכה אנושי לעשות, וכעת אין לאל ידי מה לעשות. ומדי דברי, תיכף היה רוח עזה והרוח הגביהני למעלה מעלה מגדר החצר, והביאני עד לכותל מחיצת קדשו של רבינו הקדוש. בזה הלשון שמענו כמה פעמים מפה הקדוש אדמו"ר הזקן נ"ע. המשכילים דורשי האמת, התבוננו בסיפור הנורא הזה, הנשמע כזאת אף בדורות הקדמונים לבד התנאים והאמוראים. [סיפורים נוראים].

הסיבה למגפת הילדים

עוד מספר בעל ה"סיפורים נוראים" את אשר שמע ממקור ראשון:

"לתת זכרון טוב למפעלות רבינו הקדוש לזכר עולם יהיה הצדיק, השקט לא אוכל עד אשר אספר עוד פלא אחד. הנה במדינת אשכנז בעיר קעניגסבערג הייתי באכסניא אשר שם היה אסיפה מהסוחרים הגדולים, ובתוכם היה גם סוחרים מעיר סלוצק גבירים ומופלגי תורה. ונזרקה בחבורה דיבורים מענין דרך החסידים, זה אומר כה, וזה אומר כה. ואנשי סלוצק ידועים למתנגדים גדולים על דרך החסידות,

והוציאו דיבה על כל רבנים עדת החסידים, עד שבאו לדבר מענין הרב הקדוש דמעזריטש, ואמרו אנשי סלוצק, אסור לדבר ח"ו רע על האישי המופת, כי אף שאנו באמת מתנגדים גדולים לדרך החסידות, אבל מה שענינו ראו ולא זר אי אפשר להכחיש הפלא הגדולה שראינו במחנינו מהרב הגדול הזה. אברך אחד ממחנינו נסע במדינות וואלין לסחורה, ותעה בדרך חצי יום וחצי לילה, וטעה עד שבא לק"ק מעזריטש אחר חצי לילה, ונתקרה מאד, ורצה לחמם את עצמו אבל כולם ישנו ולא נראה אור הנר בשום בית, ונסע ברחוב עד שבא לבית שמאיר שם אור, והקיש שם על הדלת ופתחו לו, ויבוא הביתה לחמם את עצמו. והנה האור בחדר אחד ושם היה מחיצת קודשו של רבינו הגדול ר' דובער, וכשמוע הרב הקדוש שיש אורח בבית, הלך ונתן לו שלום. ושאל לו הרב מאין הוא, ואמר מסלוצק, אמר לו האיך שטעה בדרך, אמר הרב הקדוש ולא לחנם טעית בדרך ולבוא לביתי הלא דבר הוא, ולבש המשקפיים על עיניו (כי כן היה דרכו בקודש כאשר היה ברצונו להסתכל בדבר פרטי, הוצרך לצמצם ראייתו הרוחנית בלבישת המשקפיים, כי בלא זה נראה לו כל פרטי דברים שבעולם כאחד, והיה קשה לו להסתכל דוקא בפרט זה), והסתכל בפני האברך, אמר לו, בעת נסיעתך מבייתך היה בנך חולה גדול, אמר לו, כן הוא. אמר לו הרב הקדוש, אל תדאג מאומה כי הוא ב"ה בריא בתכלית, ואמר לאברך, כשתבוא בשלום לביתך, תמצא רעש גדול בעיר כי בנים קטנים מתים עד אין מספר, ובנך הוא ב"ה בקו הבריאה, והרב ודייני צדק מחפשים וחוקרים אחר חטאים אשר הסיבה לזה היא מיתת הילדים. וליום מחר יהיה ברית מילה אצל נגיד אחד, ויעשה הנגיד סעודת ברית מילה, וגם אתה תהיה מהקוראים, וכל נכבדי העיר יהיו על הסעודה, וידברו שם מענין מיתת הילדים, ויתנו עיניהם על אברך אחד שהוא החוטא, ובאמת הוא זך ונקי מחטאים ח"ו, רק בראש הקוראים יהיה שם גביר אחד ממנהיגי העיר, והוא באמת חוטא גדול, ובסיבתו הוא מיתת הילדים, וכאשר יעמדו כולם ויכו את האברך שיתן הודאה מחטאיו, וירים הגביר גם כן את ידו להכות את האברך ויאמר רשע תן תודה, תאחו אתה בידו ותאמר להגביר רשע תן תודה כי אתה החוטא ובסיבתך הוא מיתת הילדים, ותיכף יודה על כל חטאיו, ואחר כך ישקוט אי"ה מיתת הילדים. ואמר לו ואם לא תעשה כאשר צויתך ידוע תדע שתיכף ומיד ימות בנך במיתה חטופה. ונסע האברך לביתו, ומלא הכל כדברי קדשו, לא נפל מהדברים ארצה, ותיהום כל העיר מנפלאות המעשה. ואמר, הנמצא כזה איש אלקים אשר רוח השם דיבר בו. את זה ראינו ואי אפשר להכחיש. כה שמעתי מפייהם שהשיחו לפי תומם.

תפיסת הגנב

עוד בספר "סיפורים נוראים":

פעם אחד ישב אצלו אחד מתלמידיו ימים רבים, והיה נחפו לנסוע לביתו ולא נתן לו רשות. פעם אחד הפציר בו מאוד עד שנתן לו רשות, ואמר לו "לך לשלום רק שמור חפצך שלא יגונב ממך בדרך", ונסע לדרכו. והנה ביום ראשון מנסיעתו לן במלון אחד, והנה בקומו בבוקר מצא את עצמו ערום בלי לבוש אחד, כי הכל נגנב ממנו, וחזר בפחי נפש בחזרה למעזריטש וסיפר לו הסיבה הרעה, ושחק ואמר, "הן אמרתי לך שתשמור חפצך בדרך", ואמר לו "אל תדאג כלל, אחזיר לך חפצך בשלימות". אמר לו, "לך אל מקום פלוני בערך רחוק פרסה אחת מהמלון, ותמצא שם איש אחד וכה תארו, ותאמר לו: רבינו ציוה שתחזור לי החפצים שגנבת בלילה במלון הזה", ובוודאי יחזור לך בשלימות. וכן עשה התלמיד ומצא את האישי ואמר לו כנ"ל, אמר האישי אמת הוא כדברי רבך, הגניבה הוא אצלי ואני

אחזיר לך כשלימות, רק רצוני לחזור החפצים ליד רבך דווקא, כי יש לי שאלה קטנה לשאול ממנו. ונסעו שניהם ביחד עד שבאו לכבוד קדשו. וכשבא אמר האיש, "אדוני איש אלקים, הנה האמת הוא שהגניבה בידי, אך לא אחזיר כי אם באופן אשר כבודו ישיב לי על שאלתי שאשאל מפי קדשו, אמר, הנה אני רואה שאיש אלקים קדוש הוא אשר ה' נתן לו עינים זכות וטהורות לראות מרחוק, אך זה אשאל מכבודו, הלא טוב היה שיסתכל בעת הזה בדבר שבקדושה, ולא להשפיל ראיתו הטהורה בדברים שפלים כאלו לראות איך הגנבים גונבים". אמר לו, "בני, יפה שאלת, האמת אגיד שבעת שהייתי בבית הכיסא שהוא מקום שאסור להרהר בדבר שבקדושה כי אם בדברי חול, בזמן הזה ראיתי איך שגנבת החפצים שלו". והחזיר לו החפצים שלו בשלימות.

הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק זי"ע

יומא דהלולא – א' אייר

מתולדותיו

נולד לאביו רבי משה בשנת ת"ץ ונסתלק בא' אייר תקמ"ח ומנו"כ בעיה"ק טברי'. מילדותו תלמיד מובהק להמגיד הגדול ממעוזריטש זי"ע אשר קירבוהו מאד, ובראש השנה שימש אצלו כבעל תוקע (כן מסופר שביקר פעם עם רבו זי"ע אצל רבינו הבעש"ט זי"ע בהיותו נער בן תשע בערך. ויש לברר עוד, כי לפי הידוע הגיע רבינו המגיד אל הבעש"ט רק בשנותיו האחרונות, היינו לפני שנת תק"כ, ובהיות ר"ר מענדיל'ע נער בן תשע, ה' זה עוד לפני שנת ת"ק). ובפטירת רבו נעשה ר"ר מענדיל'ע לראש החסידים במדינת רייסן וקבע את מושבו בעיר הורודוק, והפיץ תורת החסידות בליטא וברייסן.

בחודש אדר תקל"ז אירגן את המסע הגדול עם שלש מאות חסידים לארץ ישראל, - אשר גדולות ונפלאות מסופר על נסיעתו זו, בין הנוסעים היו הצדיקים המפורסמים הכהן הגדול מקאליסק ורבי ישראל פוליצקער זי"ע, בתחילה גם הצטרף עמהם "התניא" זי"ע אך חזר לאחוריו, ונשאר לנהל את החסידים ברייסן, בבואם ארצה התיישבו בצפת שמה נתכבדו בכבוד גדול אף ע"י גדולי הספרדים, אך עקב עלילה נאלץ לעזוב את צפת והתיישב בטברי' שם בנה ביהכ"נ מיוחד לאנשי שלומו, אשר נשאר לפליטה עד היום הזה. גם בארץ הקודש לא הפסיק את הקשר עם חסידיו בחו"ל, וכפעם בפעם בא אליהם בכתובים ועוררם לאהבת ד' ואהבת הבריות ולהתרחק ממחלוקת. באחד ממכתביו הוא כותב: "בני אתם כאילו ילדתיכם, אחר שקיבלתם תחילת הנקודה ביראת שמים מאתי. עמי במחיצתי תהיו, לעולם לא אשכח פקודיכם כי בם חייתנו, וגם עד זיקנה ושיבה, וכל גובה ורוחב וכל סוס ורכב לא יפרידו בינינו, אינני מעלים עיני מכם אפילו שעה אחת". בימי רעב ומצוקה שלח את רבי ישראל פוליצקער זי"ע לחו"ל לאסוף כסף לעניי ארץ ישראל, ויסד מעמד מיוחד לצדקת רמבעה"נ לעניי ארץ הקודש וכל צדיקי הדור תמכו בזה.

באחרית ימיו סבל יסורים קשים. את בנו יחידו רבי משה זי"ע ציווה לפני פטירתו, שלא יקח עליו שום התמנות, ושיאהב את הפחות מישראל, ושיתרחק משקר בכל כוחו אפי' לש"ש, ושלא יחתום את שמו "בהרב", כן לא יאמר ד"ת בשמו, ושעל מצבתו לא יחקקו שום שבח כי אם מוהר"ר מנחם מענדיל.

לפני פטירתו צעק לעומדים לפניו: סורו נא מעלי כי הנה ד' ניצב עלי. "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' תקל"ט

הרה"צ הרה"ק וכו' ר' מנחם מענדל מהאראדאק הי' גם איש כללי, נשיא בישראל, ויתרה מזה, שהיתה לו שייכות לנשיאות דחסידות חב"ד ביחוד. שהרי נשיאותו היתה בחבל רייסין, ועד כדי כך, שאפילו רבינו הזקן בעצמו הי' נוסע במשך זמן אל הרמ"מ מהאראדאק, ונסיעה זו היתה ע"ד ובדוגמת נסיעת חסיד אל רבו (כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר) - כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש - שיחת שבת פרשת לך לך יו"ד מר חשון התשי"א

גדולי הצדיקים אמרו על רבי מנדלי [מוויטעבסק] זי"ע שהיה ניצוץ מנשמת משה רבינו ע"ה (מפי הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצ"ל). כמ"כ קבלה בדינו שרבו המגיד הגדול מהרד"ב ממזריטש זי"ע אמר לו בעת שמשחו לגדולה [מסורה היא בדינו, כי פ"א בעת שיצא רבי מנדלי למסעיו בשליחות רבו, נסע המגיד זי"ע בעצמו ללוות אותו עד הנהר "ד'נייפר" (או "ד'נייסטר"), ושם אמר לו "אין מושחין מלכים אלא על המעיין", לרמוז שמסמיכו לגדולות]. שהוא ניצוץ מחזקיהו המלך ע"ה. הרב אהרן סורסקי "יסוד המעלה" ח"א, ע' י"ט

אמר הרה"ק רמ"מ מויטפסק זי"ע, כשבאתי למדינת רייסין, מצאתי אותם לבושים בבגדים קרועים ולבבות שלמים, והחלפתי להם שיהי' להם בגדים שלמים ולבבות קרועים ושבורים לפניו ית'. "בית אברהם" (סלונים) מקץ, ע' ס"ד

סיפור הידוע שסיפר (הרה"ק רבי מרדכי פייביש מהוסיאטין זי"ע) לבנו-זקיני (הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין) זי"ע ביום הגיעו למצוות קודם הנחת התפילין, והוא: קבוצת חסידים מרייסין באו לפני המגיד הגדול ממעזריטש ומשאלתם בפיהם, מקום מגורינו רחוק ואין בדינו האמצעים להגיע בכל עת למעזריטש, וצר להם מאד להיות זמנים טובא בלי רב ומורה לעצה והדרכה בעבודת ה'. ויען להם המגיד סעו לשלום למקומכם, שם נמצא בעיר וויטבסק תלמידי רבי מענדלע, וקבלוהו עליכם לראש ומורה. ויתן המגיד בידם את מקלו ומעילו שימסרוהו לו בעת בואם אליו. בבואם לויטבסק החלו לחקור ולדרוש את אנשי העיר על מקום מגוריו של רבי מענדלע, כמעט כל היום הסתובבו בעיר ואף אחד לא ידע להשיב להם על כך, וכמעט שנתיאשו כבר מלמצאו, עד שלעתותי ערב פגשו זקנה אחת ושאלו גם אותה אם יודעת היא מאיש בשם ר' מענדלע הדר בעיר זאת, וענתה להם איש בשם ר' מענדלע איני מכירה, אך אם כוונתכם ליהודי בשם מענדלע יש כאן הרבה בעיר, וגם לחתני קורים כן. ואם כוונתכם אליו, הרי הוא דר כאן בחצר הסמוכה ויכולים אתם להכנס אליו ולבקרו. באין להם מה להפסיד ניסו גם צעד זה ויכנסו אליו, אך לא עשה עליהם שום רושם מיוחד, עם כל זאת נגשו אליו ויאמרו לו, באים אנו בזה בשליחותו של המגיד הגדול, והא לך הסימן מקלו ומעילו ששלח אליך ללבשו. ויקם ממקומו וילבש את המעיל ויקח את המקל בידו, ובאותה רגע נשתנתה צורתו מן הקצה אל הקצה ולא הכירוהו. וסיים אא"ז ויאמר לבנו בזה"ל: ס'איז גיווען ערשט אזוי און שוין איז געווארען אזוי, כלומר

ברגע אחד עם הלבשת הבגד נשתנה מן הקצה אל הקצה. הרה"ק רבי יצחק מהוסיאטין זצוק"ל "שיח יצחק" (ירושלים תשנ"ז) ע' קל"ז

קבלה היא בידונו שרבי מנדלי זי"ע נחשב לגדול שבתלמידי המגיד ממזריטש זי"ע (מכתי"ק אדמו"ר מסלונים מהר"א זי"ע בעל "ברכת אברהם". יצויין: אף האדמו"ר מגור הרא"מ זי"ע בעל "אמרי אמת" באחד ממכתביו מתאר את הרמ"מ "ראש רבני החסידים") אף שהיה צעיר לימים. אומר היה המגיד בזה"ל: "מיין מנדלי, וואו ער וועט זיין, און מיט וועמען ער וועט זיין, איז ער דער עלטערער" (= "מנדלי שלי, היכן שיהיה, ועם מי שיהיה, הוא יהיה הראש"). הרב אהרן סורסקי "יסוד המעלה" ח"א, ע' כ'

שמעתי מהרב ר' יואל אשכנזי זצ"ל: הרה"ק הרבי ר' מענדל'ע מוויטעפסק זי"ע ישב פעם בביתו במוצאי ש"ק ואמר: למה אני הרבי ור' איצקע קוידנאווער החסיד. היה צריך להיות הפוך, ר' איצקע היה צריך להיות הרבי ואני החסיד, ופניו בערו ואמר ככה כמה פעמים, בינתיים הגיע ר' איצקע, והשמש גרונם (שראה ושמע כל הנ"ל) שתק וחשב לעצמו מה יהיה, וחשב שהרבי יאמר לר' איצקע אני צריך לנסוע אליך למה באת אלי, ומיד כשנכנס ר' איצקע אמר לו הרבי ר' מענדל'ע: איצקע תקח גחלת ותדליק לי הלולקע, והחסיד קיים מיד בזריות ובפחד מצות רבו, והשמש כשראה זה תמה מאד, הרבי ר' מנדעל'ע הרגיש מחשבתו של השמש ואמר לו: אצל משה רבינו כתיב "והאיש משה עניו מאד", החושב אתה שמשה רבינו אמר לכל אחד אתה גדול יותר ממני, רק משה היה מנהיג ישראל וגדול הדור, וישב על כסא הרבנות וכל העם עמדו, ואעפ"כ התורה מעידה "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" שהיה אצל עצמו שפל יותר מכל האדם אשר על פני האדמה. כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל "דברי אמונה" (ירושלים תשל"ט) דף רכ"ט ע"ב

על תלמידו רבי איצל'ע מקוידנוב אמר (הרה"ק רמ"מ מוויטעפסק זי"ע): כשהוא אתי עומד עליו שלישי העולם, אך כשהוא לבדו דיו להפקיע את עצמו. הרה"ק רמרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" ח"ב, ע' מ"ב

אמר הרה"ק רמ"מ מויטבסק ז"ל על עצמו, שהוא השפל מכולם, ולכן כשהוא מתעלה הריהו מעלה אתו את כולם, כדרך שאם מגביהים את יסוד הבנין מתרומם עי"ז ממילא גם כל הבנין יחד אתו. "דברי שמואל" (סלונים) קרח, ע' קנ"ב טו"א

הוא (הרה"ק רבי נח מלעכאוויטש זי"ע) ז"ל סיפר כי הרה"ק רמ"מ מוויטבסק ז"ל נאנח לפני הסתלקותו ואמר: אוי לי מפניות אוי לי מגיאות. והפטיר: הפניות של הרמ"מ ז"ל לא היו מפני בני אדם ח"ו, כי במה נחשבו, אלא שכל כוונתו היתה על פניות של רוב תענוגים בעבודתו ית'. "תורת אבות" (סלונים) ע' קע"ח, אות כ"ט

מסופר על אחד מהצדיקים מהדור הקודם, שפעם אחת נודע לו על יהודי ספרדי זקן מעיר טבריה שעוד זכה להכיר את הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטבסק זי"ע והלך אליו לשמוע ממנו אם זוכר משהו מהצדיק מוויטבסק. אמנם הוא היה איש פשוט, אך בכל זאת בודאי יזכור איזה שיחה או עובדא. הלה השיב לו, כי אך זאת הוא זוכר, שכל דיבור שיצא מפיו הק' של ר' מענדלי היה קבוע וברור כעין מסמר! (הוא ביטא זאת בלשון ערבית "כול קאלאם מסמור" - ! כל דיבור מסמר!) היינו שזאת הוא זכר מאותו צדיק וקדוש, שכל דיבוריו ותפילותיו היו בהירים וברורים וקבועים כמסמרות (כי מסמר הוא משל לדברים

שהם קביעי וקיימי, חזקים וברורים, ע"ד הכתוב "ויחזקהו במסמרים לא ימוט" - ישעי' מא ז). הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א "ונכתב בספר" (ירושלים תשנ"ט) ח"ב, ע' ס"א

אמרו על הרה"ק הרמ"מ מוויטפסק זי"ע, שהי' לו המדרגה דאיתא בזה"ק (תק"ו יג) מאן דקטיל ההוא חויא וכו' יהבי לי ברתא דמלכא דאיהי צלותא, שתפלתו הי' ע"ד המוכה שחין שרוצה להכנס בהיכל המלך, וזורקין אותו משם, והוא בכל כוחותיו מתאמץ ונדחק שוב שמה, ושוב זורקין אותו כו', שהוא דרך גבוה בעבודת ה' לאיש יהודי. בית אברהם" שמיני, ע' קל"ג

הרה"ק רמ"מ מוויטפסק זי"ע היה שוה אצלו עוה"ז ועוה"ב, כאותו עבד מלך שלפעמים קובע עבודתו בעיר זו ולפעמים בעיר אחרת, וכל זה מחמת גודל הבהירות כי אין בעוה"ז ובעוה"ב זולתו ית"ש. "דברי שמואל" (סלונים) ע' ר"י, אות ע"ח

[כתוב בכת"ק הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע]: דרכו בקודש של הרה"ק ר"ר מענדיל'ע מוויטפסק זי"ע להתנהג בהרחבה כיד המלך, ולכבוד יום ראש חודש לבד היו לו שלשים מלבושים מיוחדים. לעת זקנתו נסע לאה"ק, ושמעתי אומרים מכ"ק חותני הק' (רבינו אדה"ז מסא"ג) זי"ע, כי ר"ר מענדיל'ע נסע לאה"ק עם אותה כוונה שנסע אברהם אבינו ע"ה לאה"ק, דכמו אאע"ה נסע לשם כדי לעשות הכנה לבוא עת אשר ירשו בניו את הארץ, כן הוא זי"ע עשה בזה הכנה עבור ישראל לגאולה העתידה בב"א. (העתקת הרה"ח רד"מ שפיגעל שהעתיק מכת"ק) - "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' תקי"א

נזכיר מה ששמענו מצדיקים, שהרה"ק הרמ"מ זיע"א בעל פרי הארץ מרא דארעא דישראל, אמר פ"א בערב חג השבועות לאחד שביקש ממנו מכתב לחו"ל ולא רצה ליתן לו, וקראו בערב החג ונתן לו המכתב, ואמר כי לא מצא במה לבוא לקבה"ת כי באם יעשה עשי' טוב. מתוך מכתב קודש עליהם חתומים האדמורי"ם הק' ה"בית אברהם", הרמ"ה, ה"ברכת אברהם" מסלונים זי"ע, והגה"ח רי"מ סאנדבערג ז"ל. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"א, ע' קכ"ה

שמעתי מפי קדוש הה"צ ר' מרדכי יוסף אלעזר צוקלה"ה מראדזין שסיפר לי מרבינו הקדוש ר' מנחם מענדיל מוויטפסק צוקלה"ה זי"ע בעת שנתעורר בלבו לנסוע לא"י. פתאום הלך בלילה אצל בעל עגלה אחד ודפק על חלונו להקיץ אותו. ושאלו הבע"ג מה כבודו מבקש, וענה לו הרה"ק שרצונו ליסע לאה"ק ולכך אני רוצה שתיסע עמי, ענהו הבע"ג אינני רוצה ליסע עמכם ולהשאיר ב"ב פה למות ברעב והלך הרה"ק מאתו. והבע"ג חזר לישן. ואשת הבע"ג שאלה אותו מי היה דופק ועל מה, וענה לה שהרה"ק דפק שרצה שאסע עמו לאה"ק. ושאלה מה השבת לו. אמר לה לא פניתי לדבריו כלל מטעם הנ"ל. ואז הרימה קולה עליו למה סרבת כנגד הרה"ק הלא כולנו מתים מפאת הקפדתו, ע"כ תלך אצל הרה"ק תיכף ותאמר לו שיש לך חרטה על מה שסרבת ותסע עמו. וכך עשה הבע"ג ונסע עם הרה"ק. וכאשר היה באם הדרך נתיישן הבע"ג מצד העייפות. והסוסים הלכו כרצונם בלא מנהיג. וממילא מובן שהלכו כמו סוסים בלא דעת בדרך עקש ופתלתול. עד שנסעו אצל בית אדון אחד על החלון. והאדון כאשר ראה זאת נתמלא חימה ויצא מביתו בקצף ובחרון אף עם קנה השריפה בידו להרוג את הבע"ג. וא"ל הבע"ג שאין לו שום אשמה בזה. ורק האשמה הוא על זה האיש. והראה באצבעו על הרה"ק. וניצולו בדרך נס. וכאשר נסעו משם שאל אותו הרה"ק מפני מה היית מראה להערל עלי שיזרוק בי החץ. וענה לו הבע"ג בתמימות בזה"ל: השי"ת יודע ועד, שאני מצדי לא הייתי מרוצה לנסוע רק מפני

הפחד והמורא של כבודכם הייתי מוכרח ע"ז לנסוע. וממנ"פ אם באמת כבודו הוא רבי וצדיק הדור וועט אייך די קאהל נישט שאטיין. ובאם לאו זענט איהר נישט קיין רבי זאל אייך טרעפען די קאהל. וד"ל. הרה"צ רבי משה יהודה טויב מקומיר זצ"ל "דברי משה" (ווארשא תרצ"ב) דף פ"א טו"ד

[סיפר הרה"ק רבי דב בער מליעווא זי"ע]: כשעזב הרה"ק ר"ר מענדיל'ע מוויטעפסק זי"ע את עירו, כדי לעלות לארץ ישראל, התעכב בדרך ועמד כל ימי החורף כד' מיל סמוך לפולנאה. הרה"ק ר"ר מענדיל'ע היה מתנהג בהרחבה גדולה וכן מרכבתו היתה רתומה לג' סוסים, אבל הרה"ק מפולנאה זי"ע בעל ה"תולדות יעקב יוסף" היה מתנהג בפשטות. פ"א אחר סעודה ג' של ש"ק ציווה ר"ר מענדיל'ע לאסור מרכבתו ולנסוע לפולנאה, ונכנס לבית ה"תולדות" זי"ע בעודו יושב בסעודה ג', ור"ר מענדיל'ע היה מסתובב בהרחבה בתוך ביתו של התולדות עם הלילקע, ובכל זאת קיבלו התולדות בכבוד גדול מאד, והתפלאו תלמידיו זי"ע וגם חרה להם על שמתנהג בגדולות בבית רבם. אחרי שנדברו יראי ד' ור"ר מענדיל'ע יצא לדרכו, שאלו תלמידי התולדות את רבם, מפני מה חלק רבינו כבוד גדול כ"כ לאורחו? והשיב להם: אסביר לכם הענין ע"י משל. מלך גדול שהיה צריך לפעמים לעזוב את ביתו ולנסוע למקומות רחוקים, והיה לו אוצרות חשובים כסגולת מלכים, סגרם תחת שמירה מעולה כראוי, רק דבר אחד היה לו, שמאד היה מפחד אודותיו, דשמא יחפשו הגנבים כל מיני עצות לסתור המנעולים ולגנוב את מחמד לבבו, ושם עצה בנפשו, לחפור בור בקרקע ולהטמין שם את היקר לו מכל ולכסות המקום באשפה, ומי הוא זה אשר יעלה על דעתו לחפש באשפה? כן הדבר הזה - סיים התולדות זי"ע לתלמידיו, רבי מענדיל'ע הזה הוא עניו מאד, ומחמת דאגתו ופחדו שהיצר יערים עליו להזיקו ח"ו ע"כ הוא מכסהו באשפה, ומה יותר אשפה מגיאות, ע"כ מתנהג בגיאות, אבל באמת האיש עניו מאד. (כנסת ישראל צב):

(בעירין קדישין י"ז: מובא הסיפור בקיצור בשם רבינו מריז'ין זי"ע, ושרבינו מריז'ין סיים אח"כ: שעל כן קרא אא"ז המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע את ר"ר מענדיל'ע בשם מן דל).

[א.ה. (הרה"ג ר' חיים דב שטערן שליט"א): כנראה שהניקוד צריך להיות מן דל. ומן הוא לשון כלי - כמו אשוויי מנא או תיקון מנא - ודל מורה על שפלות וענוה, והיות שר"ר מענדיל'ע היה עניו ושפל באמת - כמו שהיה חותם במכתביו השפל באמת - אך היה רוצה להסתיר את העניויות שלו, על כן כסהו בכלי ולבוש של גיאות וגדלות, וע"ז מורה מן דל היינו שנעשה כלי ולבוש להסתיר העניויות שלו]. "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' תק"י

כשנסע (הרה"ק רמ"מ מוויטעפסק זי"ע) להיפרד מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ קודם שעלה לארץ הקודש, אמר הרה"ק מקאריץ לבני ביתו שינקו את חדרי הבית שני שבועות מקודם, והרה"ק רבי פנחס בעצמו טאטא את המדריות לפניו. כשהגיע הרה"ק מוויטעבסק לקאריץ אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ: "הנה נוסע אלינו מלך ישראל"... לאחר ששהה אצלו כשמונה ימים נענה הרה"ק מקאריץ ואמר לאנשי ביתו - הייתי חפץ שיסע כבר כי אין ביכולתי לסבול עוד את רוב קדושתו.

בדרכו לארץ הקודש, נקלע לסכנה גדולה, והתפלל ואמר: רבוננו של עולם זכור נא לי היסורים שסבלתי בחוץ לארץ ממה שכבדוני, וכשטאטא הרה"ק מקאריץ המדריות לפני, היסורים הנוראים שהיה לי מזה... הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל "מאמר מרדכי" ח"ב, ע' מ"ג

שמעתי עובדא מפי הגה"ח ר' נתן לובארט ז"ל, דבעת שעלה על דעת הרה"ק הרבי רבי מנחם מענדיל מוויטעבסק זי"ע לעלות לארץ ישראל, הלך אז אל צדיקי דורו להיפרד מהם טרם נסיעתו, ובתוכם יצא לבקר את הרה"ק המאור עינים זי"ע כדי להפרד ממנו. וכשנודע להרה"ק המאור עינים זי"ע שהרה"ק מוויטעבסק זי"ע יבא לבקרו, התחיל להכין את ביתו לקראתו, ובעצמו טרח וסד את כותלי הבית בסיד, ואף יצא לחוץ ועמד בחצרו לסוד את הכותלים מבחוץ בסיד, ובתוך עמדו כך הגיע הרה"ק מוויטעבסק זי"ע אל מעונו, ולא הבחין המאור עינים בביאתו, אבל הרה"ק מוויטעבסק זי"ע ראה מה שעושה המאור עינים לכבודו. ועמד שם איש אחד ושאל את המאור עינים למה הוא טורח כ"כ לסוד את ביתו בעצמו, ונענה המאור עינים ואמר, "וואס הייסט, אז דער מלך ישראל קומט צו מיר אין שטוב...". והרה"ק מוויטעבסק זי"ע שמע וראה כל זה במו עיניו. כשהגיע הרה"ק מוויטעבסק זי"ע אל חוף הים לקראת נסיעתו, עמדו שם כמה ספינות בדרכם להפליג אל ארץ ישראל, אבל כולם לא ישרו בעיני הרה"ק, עד שהגיע איזה ספינה ישנה ובו בחר לנסוע לארץ ישראל, והיה הדבר תמוה בעיני הרואים מה ראה בספינה זו, עד שאחר כך נודע להם חשיבות הספינה שמלפני ששים שנים נסע בה הרה"ק בעל מעשה רוקח זי"ע. ויהי באמצע נסיעתם נעשה סערה גדולה בים, והאנשים אשר בספינה היו נתונים בסכנה, ויהי כאשר ראה רב החובל שסכנה גדולה מרחפת על כולם, ביקש מהתלמידים שיכנסו אל הרה"ק לעוררו להתפלל בעדם שינצלו מהסכנה, אבל כולם פחדו מליכנס ולומר לו שום דבר בהיותו יושב סגור בחדרו המיוחד לו בהכנה רבה לפני ביאתו לארץ ישראל משוטט בעולמות העליונים. אז אמר להם רב החובל שאם הם אינם נכנסים אזי יכנס הוא עצמו אל הרה"ק לבקש ממנו שיתפלל בעדם, ואמרו לו התלמידים דאדרבה כן יעשה. הלך רב החובל ונכנס לחדר הרה"ק זי"ע, ואמר לו כי לפני הרבה שנים נסע עמו בספינה זו חכם אחד – זה היה הרה"ק בעל מעשה רוקח זי"ע – וגם אז התעוררו גלי הים בסערה עד שהיתה סכנה גדולה מרחפת עלינו, והלך אז החכם וביקש רחמים ומיד נחה ושקטה הים והיתה הרווחה, אי לכך אבקש גם אתכם כי כולנו נמצאים בסכנה גדולה והרבי יבקש עלינו רחמים. נענה הרה"ק ואמר, איזה זכות יש לי שאוכל לבקש להנצל מהסכנה, אך בזאת אוכל לתלות בקשתי, כי הגה טרם נסיעתי הייתי בביתו של רבי נחום, ושמעתי איך שהוא אומר עלי אז איך בין א מלך ישראל און איך בין גארנישט נתפעל געווארן, בזכות זה אבקש רחמים שאנצל מהסכנה. ומיד נחה ושקטה סערת הרוח וישוכו המים וכולם ניצלו לרווחה. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריוקא-ארה"ב שליט"א "אמרות טהורות" (ברוקלין תשע"ב) ח"ד, ע' צ"ט

פ"א בעת ששהה רבי מנדלי מוויטעבסק זי"ע בכפר פקיעין הלך לטבול במקוה, ובעלייתו מהמקוה אמר בזה"ל: מה טוב היה שרבי לוי יצחק בעל "קדושת לוי" יעזוב את ז'ליכוב, שם שימש ברבנות, ויעבור לברדיטשוב. וכן אמר על עוד אחד מהצדיקים בחו"ל שיצא מעיר זו ויכנס לעיר אחרת. והיה כעין שאמר בגמ' (ברכות דף ל"ה) "ישבו וכתבו וכיוונו אותה שעה" ונתברר אח"כ שבדיוק באותו זמן יצא הרה"ק מברדיטשוב את עירו הקודמת, וכן הצדיק השני. הרב אהרן סורסקי שליט"א "יסוד המעלה" ח"א, ע' מ"ח

כשהיה פעם מרן הרה"ק מקאברין אצל הרה"ק מרוזין היו שם כמה משולחים אורחים מעיה"ק ירושלים, ודיבר איתם הרה"ק אודות מה שלא קבע הרה"ק מוויטעבסק את משכנו בירושלים קרית מלך רב, וענו הם בתירוץ שונים משום האויר שלא היה טוב עבורו, או משום שיירא מן הישמעאלים

על אודות החובות של רבי יהודה החסיד שכידוע תבעו זאת מכל יוצאי אשכנז, ולא הוטבו דבריהם בעיני הרה"ק מרוזין, ופנה אל מרן מקאברין ושאלו ומה אתה אומר? וענה, שכנראה שהיה ירא מפני קדושת ירושלים... הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב ע' מ"ד

כה דיבר רבינו (הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע) בקדשו: הרב ר' מענדיל'ע מוויטעפסק האט זיך אנגיקערט מיט ארץ ישראל און ארץ ישראל מיט איהם. וסיפר איך שקודם שנסע ר"ר מענדיל'ע לארץ ישראל עשה סעודה גדולה עבור השרים והפריצים הנמצאים בוויטעפסק עיר הפלך, וסידרו לפנייהם הסעודה ובין מאכל למאכל נכנס אליהם ר"ר מענדיל'ע וישב בתוכם. וסיים רבינו זי"ע: כי אין יכולים לבוא לארץ ישראל רק כשמכוונים מקודם סוד של "שעיר לעזאזל" וזה כיוון ר"ר מענדיל'ע בהסעודה שעשה לפנייהם. (כנסת ישראל כד) - "נר ישראל" ח"ו ע' תק"ט

שמעתי מכ"ק אדמו"ר (ה"ברכת אברהם" מסלונים) זצ"ל בשם הרה"ק ר' משה קלירס ז"ל רבה של טבריא, שהי' תמה מה מצא הרה"ק ר' מנדיל מויטבסק בטבריא שאותה איוה למושב לו, טבריא היתה המקום הקשה ביותר לישוב עקב החום ששרר בה, ומדוע בחר דוקא בה להתיישב הוא והחבריא. ואמר, שבצפת ובדומה לה ניתן ללפת את הארוחה בירק טרי צונן ונהנים קצת מעוה"ז, משא"כ בטבריא אין במה ליהנות מעוה"ז, ע"כ בחר לו הרה"ק ר' מנדל דוקא את טבריא הנקי' מהנאות עוה"ז ובה הי' לו טוב. וראוים דברים אלו למי שאוחז במדרגה כזו. אך מעצם הרעיון ניתן ללמוד על משמעות הישיבה בפלטרין של מלך והזיכוך הנדרש לזה. אדמו"ר ה"נתיבות שלום" כ"ג חשון תשמ"ה

סיפר כ"ק אדמו"ר (הרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא זי"ע) מהגה"ק מהרמ"מ מוויטעפסק זצ"ל, שהי' מעשה שכיבד אותו אברך א' מחסידיו במצות סנדק ומוהל, ולבסוף הלך חותנו שהי' מתנגד, ולקח המצוה לעצמו, ושמת הרה"ק מאד, ואמר: כי עתה קיים המצוה בשלימות גמור יותר משאם הי' עושה אותה, כי אחז"ל חשב לעשות מצוה ונאנס מעלה עה"כ כאילו עשאה, א"כ נחשבת כאילו עשאה בשלימות היותר אפשרי, ודפח"ת. הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא זצוק"ל - בעל "חקל-יצחק" בהקדמתו לספה"ק "אמרי יוסף" מאמר ב', אות י'

אמר הרה"ק הרמ"מ מויטבסק ז"ל, כשעבר עליו ועל אנשיו רעב גדול בהיותו באה"ק, ואח"כ הביאו לו השלוחים הרבה מתנות וזה וכסף ומעות והניחו על שלחנו הק'. ואמר: רבש"ע איך הויב זיך אוף צו דיר איך מיט מיינע אלע כלים. וראו שכל הכלים התרוממו מעצמן מעל השלחן. "בית אברהם" ויצא, ע' כ"א

אמר הרה"ק ר' מנדל מויטבסק זי"ע לאנשיו בעת שהיה פעם רעב גדול, אתם מתענים כל היום כי כל היום אתם חושבים על האוכל החסר לכם, אני איני מתענה אלא בעת שצריך לאכול ואין אוכל, שמלבד שעה זו איני חושב על כך. אדמו"ר מסלונים "נתיבות שלום" ויקרא, ע' קל"ג טו"ב

שמעתי ממרן הצדיק מרוזין זצ"ל שסיפר לאדמו"ר (הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ממגליניצא) זצ"ל, שבימי הה"ק הצדיק ר' מענדיל מוויטעפסק ז"ל כשהיה בירושלים אירע אשר איש פתי וחסר דעה עלה להר הזיתים ותקע בשופר ואין איש רואהו, והיה ההשערה להמון ישראל, כי זהו תקיעת שופר המבשר הגאולה וכאשר הגיע הדבר לאזני הה"צ הנ"ל (מוויטעפסק) פתח החלון והביט לאויר העולם, ומיד אמר שאין שום התחדשות, כי ודאי שאם היה סימנא דגאולה היה מרגיש ורואה באויר העולם.

נהירנא, כד הוינא טליא שמעתי מפ"ק הצדיק רבי מרדכי חיים מסלונים זי"ע (שהיה בעצמו חוזר כל יום על מנין תרי"ג [מצוות] בשש דקות!) כי קבלה בידו שהרמ"מ מויטבסק זי"ע בעל "פרי הארץ" דקדק לחזור בפיו יום את מנין התרי"ג, והיה אומר שזו מצוה מפורשת בתורה: "שימה בפייהם". הרב אהרן סורסקי שליט"א "המודיע, כ' אלול תשנ"ח, ע' ט"ז

אא"מ סיפר לי ששמע מח"ז הרה"ג מוהרי"ש העליר זצ"ל שהרה"ק מוהרמ"מ מויטבסק זצ"ל בשבתו בעיה"ק טבריא ת"ו היה דרכו בקודש לקבל ש"ק במוקדם, אבל פ"א ישב בעש"ק סמוך לערב ומקטרתו בפיו ופניו כלפי ים כנרת, טרוד מאוד בעמקי עשתונותיו, כל הקהל היו עומדים מוכנים להתפלל אבל הוא ז"ל לא זו ממקומו, עד כמעט סמוך לשקיעה זרק מידו את מקטרתו ועמד להתפלל, כולם תמהו ע"ז וכמובן ששו"א מהם לא הרהיב בנפשו לשאלו על הפליאה הזאת, אבל בישבו בסעודת ש"ק סיפר לחסידיו ומקורביו וביאר להם את הפליאה (אינני זוכר אם מעצמו רצה להניח ולהשקיט את רוחם או ע"י בקשתם סיפר להם) ואמר להם שבכל מעלי דשבתא מתקבצים כל תפלות ישראל וכל תורותם ומצותם שבכל העולם כולו שעשו בכל השבוע ובאים לאה"ק ומתעלות לשער השמים, וכולם באים דרך ים כנרת וטובלים שם, והים כנרת שואלם באיזה זכות הם באים מארץ הטמאה להכנס לאה"ק, ותשובתם בזכות החזקתם את הישוב באה"ק.

והנה בזמן ההוא היה המנהג שהיו שולחים שד"ר מא"י לחו"ל והיה מסבב בכל קהלות ישראל לקבל את הכסף מקופות רמבעה"נ זי"ע ואח"כ היה חוזר לאה"ק תובב"א עם תיבת הכסף, והנה בשבוע ההוא אירע אסון נורא כי השד"ר עם תיבת הכסף שנסע דרך עיר קאנסטאטינאפול נפלו עליו שודדים והרגוהו ר"ל, ולקחו את תיבת הכסף, וכיון שנעשה הדבר שהכסף של בני חו"ל ילך לטמיון ולא יגיע לבני א"י ע"כ אבד זכותם והים כנרת לא הניח להם להכניס את תפלתם ותורתם וכו', והיה הדבר קשה לבני חו"ל, וע"כ הה"ק זצ"ל עבד כוונותיו ויחודיו שנתפסו השודדים ותיבת הכסף נמסרה להרב דשם לשלחה לא"י ת"ו, ואז הניח להם הים להכניס את תפלתם וכו'. רבי ישעיה הלוי הורוויץ ז"ל "מגדל עז" ע' רס"ו, אות מ"ז

הרבי רבי מענדלע היה מקריא התקיעות אצל רבו המגיד הגדול וכשאירע פעם ונבצר ממנו להיות אצל המגיד הורה המגיד שהרה"ק מבארדיטשוב יהיה בעל מקרא, וכאשר החל הרה"ק מבארדיטשוב לומר "תקיעה" נתעלף תיכף ולאחר מכן שאלו המגיד מה לך כי נתעלפת וכי משום זה שראית את אברהם אבינו? ר' מענדלע רואה דברים גדולים עוד יותר ואינו מתעלף. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א מוצש"ק פר' קדושים תשס"ה"מילין קדישין" ע' ר"ז

הרה"ק (רבי מנחם מנדל מויטעפסק זי"ע) בעל פרי הארץ היה מתלמידי הרב המגיד (ממעזריטש) כשהיה בן י"א שנים והיה ילד חכם מאוד ונבון בכל דבר [והיה אחד מהארבעה תלמידים שלמדו עם המגיד בעת ששלח הבעש"ט זיע"א איש מיוחד לתהות על קנקנו של המגיד ובא ומצאו שפותח חומש ללמוד עם נערים אלו - ושואל - מהם קינדרליך גידינקט איהר מעמד הר סיני, והיה שם ענין נורא וידוע להרבה מאנ"ש ששמעו ממרן אביר יעקב אדמוה"ז (מסדיגורה) נ"ע ומהליעוור נ"ע, עי' אוהב ישראל ריש פרשת תצא].

פעם אחת בלילה לקחו המגיד לילך עמו לרבו הבעש"ט הק', והיה קר מאוד (הבית החורף הוסק ואמרו לו עמוד אצל הבית החורף). וישבו יחד איזה שעות ודברו ביניהם, והוא עומד ושומע ושותק. בתוך כך

באו איש ואשתו לפניהם בבכיה רבה חוץ לטבע, ובתוך הבכיה סיפרו שהם בעלי חוב להאדון בעד האורענדא מזמנים טובא, וכבר בקשו שימתין עוד ואינו רוצה בשום אופן בעולם, רק שיעקרו דירתם מכל וכל, ומטופלים בילדים גדולים וקטנים וצריכין להלבשה ושידוכים ואין להם כסות ומזון סעודה אחת רח"ל, וכעת כבר השכיר הדוכס את כל המחוז לאיש אחר, ולמחר בבקר ישלח עבדיו להוציאם על הרחוב. והנה הזוג בכו מאד עד שכשל כח הסבל של הר"מ מוויטעפסק לשמוע בכייתם ועגמת נפש שלהם, ובכו כל כך עד שנלאו לבכות וליבב, ועמדו בשתיקה, והצדיקים לא ענו להם אפילו מלה אחת - ונלאו הזוג מלעמוד על רגליהם ואמרו א גיטע נאכט, ופתחו בעצמם הדלת כי לא היה אז שום איש זולת הצדיקים והלכו להם לדרכם. והילד החכם הנ"ל עומד ורואה ושומע הכל, והנה תיכף כשהיה הזוג הנ"ל אחורי הדלת - ראה [אצל] הצדיקים הנ"ל כעין שחוק על שפתותיהם, ונתפלא מאד לא די שלא דיברו אפילו מלה אחת עם הזוג להפיג צערם וגם לא האציל שום אחד מהם ברכתו לברכם ולומר שהש"ת יעזור, והלכו בעגמ"נ ומלאים יסורים כאשר באו. ואיך יהיה להצדיקים לב אביר כזה ולשחוק תיכף כשחזרו פניהם להדלת, והיה הילד בוער בלבו, מה זה. ודיברו עוד הצדיקים ביניהם, ובכל הדיבורים היו הרבה ענינים שהילד החכם הבין, ולקח המגיד להילד להוליכו בחזרה. ודיבר הילד להמגיד מהדיבורים ששמע מהם ונתפלא המגיד מעוצם בינתו מאד - כי לא שיער המגיד שיבין כל כך, ואז הרהיב הילד עוזו בנפשו ושאל להמגיד על השחוק שבשפתותיהם, השיב לו המגיד אלמלי ידעת מה שיבא על הזוג לאחר שנה איך שיוושעו אז בכל מחסורם ומשאלת לבבם לטובה, אז לא יפלא בעיניך השחוק כלל, וכך הוה שלאחר שנה בא להם הישועה בכל הפרטים (גם זה סיפר מרן אביר יעקב [אדמוה"ז] זיע"א בשנת תרכ"ו מה ששמע רח"מ אז מפ"ק זיע"א). רבי ישראל פסח מנאוסעליץ ז"ל - "קרית מלך", אייר תשס"ג, ע' מ"ו

הרר"ז מאניפולא אמר: כמו שארץ ישראל גבוה מכל הארצות כך הרבי רבי מנדל'ע גבוה מכל הצדיקים. וכאשר חזר הרר"מ מרייסין וראה אותו הברדיצ'ובר, רץ תיכף להרב המגיד ובישר לו שהתלמיד מובהק שלו חזר משליחותו. הרה"ח ר' יאיר שוורצמן ז"ל "יהי אור" ע' פ"ו

הרה"ק רבי מענדל מוויטעפסק זי"ע היה דר בעיר הארדאק, וקראו אותו רבי מענדל הארדאקער. הוא היה מגדולי תלמידי המגיד ממעזריטש זי"ע. בהיותו אברך בדו עליו עלילת שוא, ובגלל זה הושיבוהו בבית הסוהר ל"ע, אשר שם היו גוים גנבים ורוצחים, והיה מיצר מאוד על שנפל עליו הגורל להיות עם גוים שיכורים ומזוהמים, ולא היה יכול לומר שם דיבורים שבקדושה. ולא ידע ולא הבין על מה עשה לו ד' ככה. כשהגיע זמן תפלה, הלך לקרן זוית ופינה את המקום עד כפי שידו מגעת שיוכל להתפלל שם כראוי. והנה בעת התפלה ראה רבי מענדל שאחד מן האסורים, שהיה דומה ככל הגוים, מסתכל עליו ופניו משתנות. וכן כשהגיע הזמן להתפלל עוד הפעם, ראה שוב שהלה עומד ומביט עליו. ומני אז התחיל איש הזה לשמשו ולעזורו בכל מה שהיה יכול, ותמה רבי מענדל, מה זה שגוי מתקשר אליו ועומד לעזרתו. יום אחד התחיל רבי מענדל לשוחח אתו, ושאל לו מי אתה ומה מעשיך, והגיד לו האיש שהוא יהודי ושמו נחום, והיה במצב דחוק מאד והתעסק בגניבה ל"ע עד שחטפוהו השומרים, ובדרך כלל כאשר יהודי נאסר ח"ו, מתעסקים שתדלנים בפדיונו, אבל מאחר שהוא היה גנב ואיש שפל, לא היה איכפת לאנשי קהלתו שנתפס.

רבי מענדל התחיל ללמדו דרכי ד', עד שהלה התחרט על מעשיו ונתעורר ביראת שמים. האדם נהפך לאיש אחר, הניח תפילין ולא טעם עוד ממאכלי איסור, ונעשה בעל תשובה אמיתי. אך אמר לו

רבי מענדל, שזה אינו רק ההתחלה. וכשהשי"ת יעזור ויהיו נגאלים משם, יקחהו להרה"ק המגיד ממעזריטש, ורק שם יקבל תיקונו בשלימות.

ומדי דברו אלו הדברים, נכנס השר בית הסוהר ובישר לרבי מענדל שנשתחרר, כי הכירו השופטים שחף הוא מפשע. אמר לו רבי מענדל, שאיננו יוצא משם אלא אם כן ישתחרר גם רבי נחום. טען השר, שהלא הוא חטא וצריך לישב במאסר עוד איזה זמן, אבל רבי מנדל לא קם ולא זע, עד שהביאוהו לפני השופט, ואמר לו רבי מענדל, שהוא מקבל על עצמו לשמור עליו שמהיום והלאה לא יגנוב. ונתקבלו דבריו, ושחררו גם את רבי נחום. ואז הבין רבי מענדל למה הגיע על ככה ששמוהו בבור באין עול בכפיו. שניהם נסעו למעזריטש להמגיד הגדול. ומיד כאשר נגשו להדלת, וטרם ראה המגיד מיהו העומד ליכנס, קרא ואמר: על נשמה זו הייתי מחכה (אויף די נשמה האב איך געווארט). וישב רבי נחום בבית מדרשו של המגיד, ונעשה מגדולי תלמידיו. וגם את בני ביתו החזיר בתשובה שלימה.

[והוסיף רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב) זצ"ל, בסעודת מלוה מלכה מוצש"ק פרשת וישב שנת תשנ"ד לפ"ק בבית מדרשינו הגדול בבני ברק, אשר בכל פעם שאירע לאיזה איש שנפל רח"ל לאיזה צרה וכדומה, סיפר לו רבי מענדל זה הענין, שגם אותו שמו פעם בבור, ולא ידע למה הגיע לשם, ולבסוף יצא מזה דבר טוב.] כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצוק"ל "בית צדיקים יעמוד" ח"ב, ע' כ"ח

מסופר מהרה"ק הרמ"מ מוויטעבסק שנסע ביחד עם הרב בעל התניא לעשות נפשות לחסידות ונמנע מליכנס לאחת מהעיירות ואנשי העיר רצו שדווקא כן יבוא שהיה שם אברך ת"ח שנטה למות, וע"כ שיחדו את בעל העגלה והוא הגיע לאותה העיר, ולהפצרת האנשים ביקר אצל האברך ופעל עבורו ישועה והבריא, ושאל הרב את הרמ"מ למה סירב מלכתחילה ליכנס והרי נתקדש שם שמים וגם האברך היה לו רפואה, ואמר לו כי התכוונתי לטובתך שלא תהא אמונתך מחמת מופתים. ע"כ. רבי ישראל לוריא שליט"א "נתיבי ישרון" ח"ב, ע' קס"ט

ר' מיכאל דער אלטער סיפר: כשהרה"ק רבי מנחם מענדל מהורודוק זצ"ל היה טובל במקוה, היה אומר: "גל עיני ואביטה וגו'", והיה נשמע קולו בכל העיר (מר' שמואל לויטין ז"ל). מרשימות הרה"ח ר' אברהם בער בלוספסקי הי"ו "כפר חב"ד", כ' טבת תשס"ד, ע' 42

מויטעפסק קבל רבי מנחם מנדל כתב מגידות, הרבו בני המקום להכתירו בתוארי כבוד: הצדיק הקדוש, מופת הדור, בוצינא קדישא, אור ישראל, יותר ממאה בעלי בתים חתמו על הכתב.

נענה רבי מנחם מענדל ואמר: צ- טוב לקחת כתב כזה לעולם הבא, מאה אנשים מעידים שהנני צדיק וקדוש... אבל מה אעשה כשישאלו אותי, ואצטרך לספר את האמת, והודאת בעל דין כמאה עדים

דמ"ל... הרה"ח ר' יהודה ליב לוינ ז"ל "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ח) ח"ב, ע' 127

לה"שאגת אריה" זי"ע היה אח שהתגורר בוויטעפסק, והוא היה תלמיד חכם וגאון גדול ומפורסם ומקובל מאד בעירו, וכאשר גירשו משם אנשי העיר את רב העיר, ה"ה הרה"ק רבי מנחם מנדל מוויטעפסק זי"ע, אודות חסידותו כידוע וכמפורסם, נענה אותו אח ואמר: "אותי אין מחזיק אחי ה"שאגת אריה" אפילו לא לבן תורה, ואילו על רבי אברהם קאליסקער כתב אחי שהוא "גאון

הגאונים", ואפ"ה הוא רבי אברהם קאליסקער מכניע עצמו לרב העיר, ורב כזה אנו הולכים לגרש?...
 רבי יהוסף חיים שיינפלד "בצילא דמהימנותא", ויחי תשס"ד, עמ' ב'

סיפר מרן אדמו"ר מהרא"א זי"ע [הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקרלין הי"ד] במוצאי ר"ה תרפ"ט בקארלין: בעת שנסע הרה"ק הרבי רמ"מ ז"ל מוויטעפסק לאר"י נסע עם מנין אנשים ובדרך היה להם געגועים מאד והשתוקקות לאר"י, ואצל הרמ"מ לא היה ניכר שום רצון והשתוקקות לאר"י וכשגיעו לשם נתהפך הענין, הרמ"מ התחיל לבעור כלפיד אש ואצלם נכבה ההתלהבות וההשתוקקות שהיה להם מקודם (כתבי הרה"צ ר"מ הכהן רוזנפלד ז"ל). - "מטה אהרן", קרח תש"ס, עמ' ד'

בדרכו לארץ ישראל בירר לו (הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטעפסק זי"ע) על הנמל ספינה ישנה ולא ידעו משום מה מצאה חן בעיניו דוקא ספינה רעועה זו, ובדרכם סער הים מאד והאניה חשבה להישבר ולטבוע במצולות, ורב החובל ביקש שיעוררו רחמים באמרו שלפני כארבעים שנה נסע בספינתו רבי אלעזר מאמסטרדם [בעל מעשה רוקח] ובדרך פרצה סופה וסערה וכאשר ביקש רחמים פעל בתפילתו ויקם סערה לדממה, וכששמעו הדברים הבינו מדוע בירר לו רבי מענדעלע ספינה זו, ונעמד הרה"ק בתפילות וכה אמר - בדרכו לארץ ישראל נסע להיפרד מהצדיקים וביניהם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א והרה"ק המאור עינים זיע"א ושניהם התבטאו עליו בגדולות שהנה מלך ישראל מגיע אליהם והמאור עינים סייד בעצמו את ביתו וכששאלו מפני מה ענה שהנה מלך ישראל מגיע אליו, וסיים רבי מענדעלע - כאשר שמעתי דברים אלו האט צוריבן געווארן כל בני מעי ואעפ"כ סבלתי בדומיה לשמוע עלי דברים כאלו מתלמידי הבעש"ט הק' ובזכות זה יעמוד הים מזעפּו, וכן היה שפסקה הסערה.

כאשר הגיע לארץ ישראל התגורר בפקיעין ונענה שאם תעלה בידו לגור שם במשך שנה תמימה יביא את המשיח וכשראה כן הבעל דבר הביא שם זאבים ועוד איזה דברים והערביים תושבי המקום תלו הדבר בשכיניהם היהודים אשר מקרוב באו ונאלצו לברוח משם.

צדיקים אמרו שאצלו היה [כל] שבת בבחי' כזו כאילו לא היה שבת מעולם ושוב לא יהיה שבת.

התגורר בכאן בעניות גדולה והיה שולח יהודים לחוץ לארץ לאסוף מעות ארץ ישראל וכשהיו הללו מאחרים מלחזור היה שורר רעב באין פרוטה לפרטה, והיו יהודים אשר ישבו כל היום והגו בתורה אך לא יכלו לסבול הרעב ובאו לתנות צרתם בפניו, ונענה להם - אינני מבין האם כל היום צריכים להיות רעבים? מילא בהגיע עת האכילה מרגישים מעט איזה רעבון אך בזמן אחר של הלימוד והשינה למה שירגישו אז רעבים, ואמר להם שהוא רואה מרחוק שהנה המשולחים כבר מגיעים. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א "מילין קדישין" ע' ר"ז

שמעתי מאדמו"ר בעל ברכת אברהם: כי בתחילה כאשר רבי מנדילע הגיע לאר"י התישב בעיר פקיעין, והיה לו תוכנית שחצי יום יעבדו עבודת אדמה, וחצי יום ילמדו, ובא אליו הבע"ד ואמר לו שאם לא יעזוב את המושב הזה, אז יעזוב את כל העולם כולו ויתרכז רק עליו (איך וועל אפלאזן די גאנצע וועלט און זיך נעמען צו דיר), ובלית ברירה היה מוכרח לעזוב את העיר פקיעין, כי אם היה נשאר שם היה לו באפשרותו להחליף בשמים שכל ההשפעות לכל העולם יהיה דוקא מאר"י, וזאת לא הסכים הבע"ד.

ושמעתי עוד סיום על כך מהרה"ח ר' אשר אורקוביץ, ששמע בברנוביץ, שהבע"ד טען להר"מ הכי מעט לך שאומרים יהא שמייה רבא בירושלים בחברון בטבריא ובצפת, ואתה עוד רוצה להוסיף עוד מקומות? ובלית ברירה היה מוכרח לעזוב. והר"מ ציוה לאנשיו שיעזבו תיכף את פקיעין. והיו אחדים שלא רצו לעזוב, והיה להם אחרית רעה ה". הרה"ח ר' יאיר שוורצמן ז"ל "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' ק"כ

התאונן חסיד בפני רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק, בשהותו בטבריה: - עליתי לארץ ישראל כי האמנתי שכאן יותר קל לעבוד את השי"ת ומתברר שלא כן הדבר, העבודה קשה יותר מאשר בחוץ לארץ... נענה לו רבי מנחם מענדיל: - טעות בידך, בחו"ל היו שאיפותיך לעבודה מהולות בגיאות ולכן לא הרגשת בקשיים, לא כן כאן, בארץ, המסוגלת לענוה, באת להכרת ערכך... ר' יהודה ליב לוי ז"ל "חסידים מספרים" ח"ב, ע' 65

שאלו לרבי ישראל מרוזין:-- במכתביו של רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק ששלח לגולה מארץ ישראל, חתם: "השפל באמת", איך הכתיר עצמו בתואר כזה:

השיב רבי ישראל:-- השפלות היתה שרויה בכל עצמותו, עד שלא נראה הדבר בעיניו כמדה טובה או כמעלה יתירה... הרה"ח ר' יהודה ליב לוי ז"ל "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 76

פעם הראה הרבי הריי"צ זי"ע מכתב בכתב יד קודש הרה"ק רמ"מ מהורודוק (מוויטבסק) זי"ע שחתם עליו בתואר "השפל באמת", ואמר על זה רש"ג (המשפיע ר' שמואל גרונם ז"ל אסתרמן) שהרמ"מ התחיל לחתום בתואר זה מאז עלה לארץ ישראל. והרש"ג ביאר זאת על פי המבואר בדא"ח שכשספירת המלכות עולה לאצילות היא נעשית בבחינת נקודה, וכן היה אז אצל הרמ"מ (מר' שמואל לויטין ז"ל). מרשימות הרה"ח ר' אברהם בער בלוספסקי הי"ו "כפר חב"ד", ו' טבת תשס"ד, ע' ל"ג

הרה"ק הרמ"מ מוויטפסק זי"ע שמדתו היה השפל באמת, התנהג בבחי' מלכות ושררה, שהענין ע"ד מי שיש לו אבן טובה ומרגלית אינו מניחה במקום המשומר שדרך גנבים לחטט שמה, אלא דוקא במקום הפקר, סמרטוטים וגללים, שאינו מושך תשומת לב, שם המקום הכי טוב, וע"כ אצלו היה ענין השפלות כ"כ אבן טובה, שלא מצא מקום יותר טוב להחביאה, רק בגאות שהיא המדה הכי גרועה, וע"י מדה זו זכה לש"ק, כמו שהעיד עליו הרה"ק מקוברין זי"ע שהצדיק הק' הזה כל שבת היה אצלו בחשיבות כזאת כאילו מימיו לא היה עוד שבת, ועוד פעם לא יהיה שוב שבת, רק פעם בחיים, כי הא בהא תליא, מי שזכה למדת השפלות זוכה להרגיש קדושת שבת, וזהו כמו דאיתא (תקו"ז בהקדמה) הפך בש"ת ותשכח שב"ת, ומדה זו של שפלות הוא יסוד לעבודת ה', וכל כמה שמעמיק יותר הנחת היסוד, אפשר להעמיד בנין יותר גדול וחזק בכל הענינים. "בית אברהם" (סלונים) קרח, ע' קע"ג

בימי חליו האחרון (של הרה"ק רבי מנדלי מוויטעפסק זי"ע) לפני הסתלקותו, שלח רבי מנדלי לקרוא אחרי הר"א מקאליסק זי"ע (והרה"צ רבי הירש הארקער ז"ל כתב, שאהבתם היתה ממש נפש בנפש, ובימי החולי אמר רבי מנדלי כמה פעמים "רופט מיר מיין גוטען ברודער, מיין הארץ פריינד"). ואמר לו שא"א שיהיו יחדיו ב' אנשים כערכם ולא תהיינה ביניהם שום הקפדות, אבל אנחנו היינו כאחד ולא היתה בינינו הקפדה, ואף אם קרה פעם שהיה משהו, לא לך אצלנו אפי' לילה אחד (-ס'האט נישט איבער גינעכטיגט), מוכח מזה שאנו משורש נשמה אחת, ולכן אבקש אשר בעת שאפטר מהעולם ג"כ יעשה לי טובה. כיון שנסתלק רבי מנדלי, אמר הקאליסקר שיקראוהו בעת שישלימו כריית הקבר ויהיה פתוח, וכשקראוהו אמר

"הבה ונראה את מקום מנוחתו של חברנו" (ולא קראו אז רבי), והשקיף אל תוכו ועמד אז רגעים אחדים נשען על מטהו עד שקרא "זייער א שיינער אורט, א ליכטיגער אורט" (מקום יפה מאד, ומאיר).

אח"כ פתח הצדיק רבי אברהם זי"ע בהספד, וישא את משלו, למלך גדול מאד שהיה מנשא את אחד משריו יותר מכולם, וכאשר נתקנאו בו שרי המלוכה האחרים ושאלו לסיבת הדבר, אמר להם כי לא לחנם הוא מנשאהו, שהשר הזה יש תחת פיקודו חיילים פשוטים ביותר נבערים מדעת, ואעפ"כ השכיל כ"כ להשריש בהם הערצה למלך עד אשר יעבדוהו באהבה ויראה לא פחות מהמקורבים אליו. השיבו השרים למלך, וכי זו ראייה על מצבם, הלא כל זה קורה רק כשהוא מתייגע עמהם יומם ולילה, ועתה קח מעליהם את השר ותראה שישארו חיילים פשוטים ונבערים כמו שהיו, ויעתר להם המלך לבחון זאת ע"י שיקח אותם מהם. והנמשל מובן. הרה"צ רבי אברהם יאראוויטש זצ"ל "להאיר על הארץ" (ירושלים תשס"ג) ע' כ"ד

אברך שהיה סמוך על שלחן חותנו (קעסט) הגיע פעם יחד עם סבו אל רבינו (הרה"ק הישמח ישראל" מאלכסנדר זי"ע). כאשר נכנסו אל רבינו לקחת ברכת פרידה, שאל אותו רבינו: "לערנסט עפעס?" [האם הינך לומד?]. ולא ענהו האברך דבר, כי אמר בנפשו: "אם אומר שהנני לומד וכי זה הוא לימוד כראוי? ואם אומר שאיני לומד באיזה פנים אעמוד לפני הרבי?" פנה הרבי לזקינו של האברך ושאל אותו: "האם נכדך לומד?"

והסב ענה שאינו יודע כי איננו גר עמו באותה עיר. אמר לו הרבי: "באמת הינך יודע! אך אינך רוצה לומר, ממה נפשך, אם הוא לומד אזי לא תרצה לומר כל שבחיו בפניו, ואם הוא אינו לומד אזי לא תרצה למסור עליו לפני. ושוב פנה רבינו אל האברך ושאלו: "וואסט זאגסטו, לערנסט עפעס?" מה אתה לומד ושוב לא השיב לו והיה צר לו מאוד ע"ז. רבינו הרגיש בצער לבבו של האברך ופתח ואמר לו: "מעשה שהיה אצל הרה"ק רבי מענדלי מוויטעבסק זצוק"ל. פעם נחלה מאוד והתחילו המקורבים לבכות, אמר להם ר"מ: אל תפחדו, כי מקובל אני ממורי ורבי כי לא אסתלק בחו"ל [ורבינו אמר כי אינו יודע אם כוונתו היתה על הבעש"ט הק' זי"ע או על הרבי רבי בער ממעזריטש זי"ע], ונתרפא מחליו. אח"כ נסע לארץ ישראל והשתקע בטבריה. יום אחד חלה והחל לבכות. שאלו אותו המקורבים על מה הוא בוכה, והשיב להם: הן אמת, אשר מלאכים שרפים ואופנים יעידו עלי שעבדתי את השי"ת בכל כחי ובכל אברי, אך מה אעשה אם הקב"ה כביכול בעצמו ישאל אותי: מענדילי וואס זאגסט דו, אליין קען מען זיך נישט גירעכט מאכען [אני אינני יכול להצדיק את עצמי] (תפארת ישראל עמוד ק"ז אות של"ג). הרב מנחם אבינועם מקובר שליט"א "תולדות הישמח ישראל" (ב"ב תשס"ד) ח"א, ע' קצ"ג

לפני הסתלקותו נשאל הרה"ק רבי מענדלי מוויטעפסק זי"ע היכן הוא רוצה להיקבר (הכוונה: אצל מי). מיד השיב: וכי זו שאלה, הלואי ולא היו יהודים אחרים מתביישים בי, כמו שאני לא מתבייש באף יהודי, ואני מרוצה אצל איזה יהודי שיקברוני. הרה"צ רבי אברהם יאראוויטש זצ"ל "להאיר על הארץ" ע' כ"ד

נסיעה לצדיק

בשם הרב ז"ל (הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע) שאמר בשם רבי מנחם מענדיל מוויטעבסק ז"ל, משל לבעל עגלה שרוצה לנסוע לדרך רחוקה ואינו יודע את הדרך, ושואל לבעלי עגלה הרגילים, ואומרים לו סימנים, ונוסע לפי הסימנים שמסרו לו, אבל אם מתחיל לנסוע מעירו לצד אחר, אין לו תועלת

בסימנים הנ"ל. כך הנוסע לצדיקים, אם בביתו מקיים דברי השו"ע וספרי מוסר, רק שרוצה לשמוע עוד דרכים שלא לתעות, אז מועיל לו הנסיעה, משא"כ באופן אחר, כשלא התחיל ללכת בדרך הישר. וכן איתא בגמרא (ברכות מ, א) מדת הקב"ה כלי מלא מחזיק וכו'. "אמרי פנחס השלם" (ב"ב תשס"ג) ח"א, ע' רס"ט

השפל באמת

הרב הקדוש ר' מנחם מענדל מוויטבסק היה מוסיף ליד חתימתו את המילים 'השפל באמת', ולאידך התנהג בהרחבה גדולה ולבש לבושי הדר. אמר על כך: מי שיש לו יהלום יקר וירא להחזיקו אצלו מפני הגנבים, מה עושה? טומנו בזבל, שם לא יעלה על דעת הגנבים לחפש. מסופר עוד, שאיש אחד חיקה את הרה"ק הרמ"מ והחל לחתום 'השפל באמת'. אמר עליו אדמו"ר הזקן: הוא באמת שפל... "אוצר פתגמי חב"ד" (קה"ת תשס"ב) ח"ב, ע' 179

המתחיל במצוה

מרן הרמ"ח זי"ע אמר על ציון הרה"ק רמ"מ בעל פרי הארץ זי"ע; - היה זה בשנה הראשונה לעלייתו לארץ ישראל, הציבור נאסף על הציון ואמרו תהילים והוא ניצב על עמדו בעיניים עצומות ולא הוציא הגה, וכשסיימו אמר: המתחיל במצוה אומרים לו גמור, רבי מענדל'ה הרי ייסד את הישוב באר"י בטבריה, והמתחיל במצוה אומרים לו גמור, שיהיה לזה המשך על דעתו ועל כוונתו. כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים צוק"ל בסעודת הילולא - י"א חשון תש"ן

פרי הארץ

הספר פרי הארץ לא ירד משולחן הה"צ מרוזין ז"ל ואמר: שמי שיודע בו יכול לחבר חכמה עילאה עם חכמה תתאה. הרה"ק רמ"ח מסלונים צוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"א, ע' קס"ה

בחיי כל שבת

איתא בשם מרן מקוברין זי"ע, אצל הצדיק הקדוש רמ"מ מוויטבסק זי"ע היתה כל שבת בבחי' כאילו עד עתה לא היה שבת וגם לא יהיה עוד שבת, שיש להבין מזה כמה היה כל שבת חשוב וחביב בעיניו. ושמענו מפ"ק מרן אדמו"ר זי"ע (בעל בית אברהם) שחזר על מאמר זה בשבת האחרונה שלפני הסתלקותו וסיים כי האמת היא כן. ויש להבין דבריו הקדושים ע"פ מה שכתב הרמ"מ זי"ע בספרו פרי הארץ פרשת וישב בזה"ל: להיות כל בריאת העולמות הם לכבודו ית' לכן מיום ברוא אלקים אדם עד סוף כל הדורות אין לך יום שוה לחבירו ואין לך כל שעה ורגע שוה לחבירו וכו' ומעולם לא היה ולא יהיה מששת ימי בראשית עד סוף שום שני רגעים שוין, ושני בני אדם שוין, שא"כ השני למה, עכלה"ק (וכדברים האלה איתא ביסוה"ע ח"ד פ"א בשם האריז"ל וכ' שאין אדם אחד יכול לתקן מה שחברו צריך לתקן ובאדם עצמו אינו דומה משעה לשעה התיקון והבירור שצריך לעשות, עי"ש). ולאור דבריהם הרי כ"ש וק"ו שכל שבת בפני עצמה שהיא התחדשות הבריאה, יש לה יעוד משלה ותפקידים מיוחדים שלא היו מיום בריאת העולם ושייכים לכל אחד בפ"ע לתקן במיוחד מה שמוטל עליו. בחי' שבת כזאת היא בודאי יחידה במינה, שלא היה כדוגמתה. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים צוק"ל "נתיבות שלום" (ירושלים תש"ס)

הילולת רמ"מ מויטבסק

פרצוף סיפורים - בדר"ח אייר, א' אייר ע"ז - טבריה סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א¹⁸⁸

א. רבי מנחם-מענדל מויטבסק והרבי המהר"ש

חיי הצדיק - במיוחד אצל רמ"מ מויטבסק

לחיים לחיים. אנחנו עכשיו יוצאים מההילולא רבא של רבי מענדלי ויטבסקר, מרא דארעא ישראל, ונכנסים ל"תפארת שבתפארת". ידוע שבאגרת הקדש שכתב אדמו"ר הזקן והוא מסביר את ענין הסתלקות הצדיקים ואיך הצדיק חי בעולם הזה גם לאחר שהסתלק מהגוף, והוא נמצא אתנו בעולם הזה אפילו יותר מאשר קודם, ושאלמלא הצדיקים בהאי עלמא שמתפללים עלינו לא היה העולם מתקיים אפילו רגע אחד - את כל זה הוא כותב בנוגע לרבי מענדלי מויטבסק. כלומר, הענין הזה של חיות הצדיק לאחר הסתלקותו שייך אליו באופן מיוחד.

מהילולת הרמ"מ להולדת המהר"ש

למחרת ההסתלקות, ההילולא (שהיתה בשנת תקמ"ח), כעבור מה שנים - "יודע הוי' ימי תמימים" - נולד הרבי המהר"ש (תקצ"ג). יש ביניהם קשר פשוט, גם בכחנת "יודע הוי' ימי תמימים", ששניהם חיו בדיוק אותה תקופה - מט שנים (לפי מסורת סלונים שרבי מענדלי נולד בשנת תצ"ט והסתלק בשנת תקמ"ח. משא"כ לדעת אחרים שנולד בשנת ת"צ וחי חן שנים), קשור לתקופה זו של ספירת העמר, שסופרים מט ימים ואז זוכים להתגלות מלמעלה של שער הנון.

רבי מענדלי חי מט שנים, ובזמן ההסתלקות שלו - כמו שנספר עוד - הוא הכריז לכל הנוכחים 'סורו מכאן, שה' נצב עלי', "והנה הוי' נצב עליו". כלומר, הוא זכה בהסתלקות שלו למעין ההתגלות שהיתה למשה רבינו בשעת ההסתלקות, גילוי שער הנון, יום ה-ג, "תספרו חמשים יום". גם הרבי המהר"ש חי אותו מנין של שנים, מט שנים. יש לפעמים שהצדיק נולד באותו יום ממש של הסתלקות צדיק קודם, כמו שאנחנו מסבירים ב-חי אלול על הסתלקות המהר"ל מפראג וכעבור פט שנים - שגם בזה יש סודי סודות של מנין השנים - נולד הבעל שם טוב באותו יום, וכעבור עוד מז שנים נולד אדמו"ר הזקן באותו יום. הכל קרה באותו יום. אבל כאן זה יום אחרי - כעבור מה שנים אחרי ההסתלקות של רמ"מ נולד הרבי המהר"ש.

ממש: הרמ"מ והמהר"ש

הסימן הוא ממש, המלה הכי חשובה בספר תניא קדישא, המלה שהרבי הכי אהב. החסידים נוהגים לומר שהרבי הכי אהב את ממש כי הוא ר"ת מנחם-מענדל-שניאורסון, אבל הוא גם מנחם-מענדל-שמואל. היו הרבה צדיקים בשם מנחם-מענדל, אבל במסורת נשיאי חב"ד כולם על שם רמ"מ מויטבסק, על שמו אדה"ז קרא לנכדו הצמח-צדק, כמו שקרא לבנו על שם רבו המגיד ממעזריטש. כך הנכד שלו, שהוא צפה ברוח הקדש שהוא עתיד להיות הממשיך, והמגלה העיקרי של התורה שבעל פה של החסידות, הוא קרא על שמו של רבו שהיה מקושר אליו, בעל ההילולא של היום. אחר

כך השם הזה התגלגל הלאה, והרבי נקרא על שם הצ"צ, שנקרא על שם רמ"מ מויטבסק. והנה, אחרי האבא, הצ"צ שנקרא על שם הרמ"מ מויטבסק, נולד בנו שנקרא שמואל. לא היה ברור על שם מי הוא נקרא שמואל, יש הרבה סיפורים בזה, כי אין שמואל במשפחה.

יש כאן סמיכות של מנחם-מענדל-שמואל, ר"ת ממש, וזה הזמן עכשיו – שאנו בין מנחם מענדל לשמואל, ממש, עם כל הסודות של ממש. כל יהודי, כל מי שנמצא כאן, יש לו "חלק אלוק ממעל ממש", וכל שליח של הצדיק, של הרבי, הוא "שלוחו של אדם כמותו ממש", כמו שאדה"ז כותב בשו"ע שלו, בקונטרס אחרון, ועוד אין סוף "ממש". אפשר לומר שזו המלה הכי נפוצה בספר התניא, התורה שבכתב של החסידות, ובמיוחד בחסידות של הרבי. כעת אנחנו ברגע של ממש, מימוש, לממש את כל מה שהצדיקים מסרו את הנפש שלהם בקדושה ובטהרה להביא את הגאולה לעם ישראל, להביא את המשיח – ממש, למטה מעשרה טפחים, שזה יתקיים ממש. לחיים לחיים. שיתקיים ממש, ובדרך של "לכתחילה אריבער".

ב. פרצוף הסיפורים

הערב נספר סיפורים על רמ"מ מויטבסק, בעל ההילולא, כמו שמשדלים כל פעם לסדר אותם לפי הספירות¹⁸⁹:

כתר: חוש הריח

ריח של משיח

ידוע שהסימן המובהק של המשיח שמובא בחז"ל, על פי הפסוק "והריחו ביראת הוי'", הוא "מורח ודאין". כלומר, החוש של המשיח הוא חוש הריח. גם הינוקא בספר הזהר, בפרשת בלק, הריח את בגדי החכמים הצדיקים ולפי הריח הרגיש שלא קראו קריאת שמע באותו יום. הם לא קראו ק"ש כי היו עסוקים בהכנסת כלה לחופה, מצוה רמה ונשאה, "לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה". בחוש הזה, חוש הריח, הצטיין גם רבי מענדלי ויטבסקר.

הסיפור שפעם אחת כאן, בטבריה עיה"ק, שמעו קול שופר. היו בטוחים כולם שהנה שופרו של מלך המשיח "הנה זה בא". רצו מהר וספרו זאת לרבי מענדלי, הוא פתח את החלון והריח בחוץ ואמר לחסידים שלא, שאינו מריח עדיין משיח, הוא עוד לא בא. שאלו אותו למה הוא היה צריך לפתוח את החלון, ואמר שכאן בבית משיח נמצא, יש כאן ריח גן עדן, ריח של משיח, וכדי לדעת אם הגאולה הגיעה הייתי צריך לפתוח את החלון כדי לדעת מה קורה בחוץ. כמו שהמשיח עצמו הוא "מורח ודאין" – דן את המציאות, רגיש למציאות, לפי חוש הריח שלו – ככה יש צדיקים שלפי חוש הריח שלהם מריחים עד כמה משיח מתממש, ממש נמצא במציאות. ריח כנגד ריח.

החוש הזה, חוש הריח של המשיח וחוש הריח של מי שמסוגל להריח את המשיח – גם כך, בכל יהודי, יש משיח. "לא למראה עיניו ולשפוט ולא למשמע אזניו יוכיח" – את המשיח בתוכך איני יכול לראות או לשמוע, אני רק יכול להריח אותו. בקבלה חוש זה שייך לתיקון "חוטמא", התיקון השביעי של ז תקוני גלגלתא, מלכות דעתיק שמתלבש ומאיר בחוטמא דאריך – המלכות של התענוג שבתוך האף

של הרצון, באותיות של קבלה וחסידות. זהו תיקון חוטמא ושם יש את חוש הריח, בחינת כתר. "מראה עיניו" הוא חכמה ו"משמע אזניו" בינה אבל "והריחו ביראת הוי" הוא כתר. "והריחו ביראת הוי" הוא חוש שבעל ההילולא הצטיין בו, והוא בא לו מכח היראה – "והריחו ביראת הוי". כמו שנסביר, מכל מדות הלב המדה העיקרית של רבי מענדלי ויטבסקער, בעל ההילולא, היא מדת היראה, "והריחו ביראת הוי" – מיראה זוכים לריח¹⁹⁰, להריח את המשיח ושהמשיח יריח את המציאות.

'מבינות' באף של אדמו"ר הזקן

אפשר לקשר זאת עם עוד סיפור¹⁹¹ שמספרים על רמ"מ מויטבסק והקשר שלו לבעל התניא. שניהם היו תלמידים אצל המגיד, רבי מענדלי היה מבוגר בסה"כ בשש שנים מאדמו"ר הזקן (לפי מסורת סלונים הנ"ל), שהיה התלמיד הצעיר מבין תלמידי המגיד. היו הרבה צדיקים מתלמידי המגיד שהיו הרבה יותר מבוגרים, והיות שרבי מענדלי נחשב הבכיר בין תלמידי המגיד חידוש לדעת שיחסית היה צעיר מאד, רק שש שנים יותר מבוגר מאדה"ז, ואף על פי כן היה נחשב הבכיר. לכן אחרי הסתלקות המגיד ובנו רבי אברהם המלאך הוא התמנה על ידי שאר התלמידים להיות הממשיך. כמו שנסביר בהמשך, אפילו צדיקים שלא היו כנועים לאף אחד מהצדיקים האחרים בני דורם – רבי ברוך ממעזיבוז, נכד הבעל שם טוב – הצדיק היחיד שהיה כנוע אליו היה רק בעל ההילולא של היום, רבי מענדלי ויטבסקער. גם הגדולים, תלמידי הבעל שם טוב, בעל התולדות ורבי פינחס מקוריץ, החזיקו ממנו כמלך ישראל – כך קראו לו בפירוש.

מה הסיפור? פעם אצל המגיד אדמו"ר הזקן חלה חולי רציני מאד. בסוף התברר שהיו לו מאות תולעים בתוך הראש, משהו מוזר לחלוטין. מי שדאג לו הוא רבו-חברו רבי מענדלי ויטבסקער, בעל ההילולא של היום, שהביא רופא מומחה לטפל בו. מענין מאד, המגיד ודאי היה כמו אבא של אדמו"ר הזקן, אבל מי שטפל בו היה רבי מענדלי ויטבסקער, במסירות נפש. הוא הביא רופא מיוחד, ואותו רופא אמר שכדי לרפאות צריך להשחית את אפו – לפגום לגמרי באף שלו. צריך להוציא תולעים מתוך הראש דרך האף והדרך היחידה היא לפגום לו את האף. אומר לו רמ"מ ש'האף של זלמן מאד יקר אצל הקב"ה, איני מסכים שתוריד לו את האף'. הרופא היה טוב ומסור, הוא הסתגר שבוע שלם להתבונן איזה טיפול הוא יכול לתת לאדמו"ר הזקן בלי הסם החרף שהיה מוריד לו את האף. הרי רבי מענדלי לא הסכים, הוא היה אפטרופוס עליו. בסוף, אחרי שבוע של התבוננות, הוא אמר שהמצאתי

190 **יראה** = 216, **ריח** = 218. "והריחו ביראת הוי" רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת הוי. והריחו...". וכן בהמשך כתוב "וברוח שפתינו למית רשע". **רוח** = 214. נמצא **שיראה** היא הממוצע המחבר את **רוח לריח** (רוח יראה ריח = גי"פ יראה = הרבוע הכפול של חי, רוח חיים). יש כאן סדרה לינארית פשוטה (בהפרשים של 2-2): ... 214 216 218 ... מי זוכה לרוח-יראה-ריח? **רבי** = 212, אבל צ"ל **רבי** שהוא גם **חבר** (כמו רמ"מ ביחס לאדה"ז, וכן היה אצל הבעש"ט שבתקופה של "אך טוב לישראל" היו כולם חברים) = 210. והכל משרש **יצחק** = 208 שהוא ה"דבר אחד לדור", **דבר** = 206 (דור) = 210, על כל אנשי הדור להיות חברים, "כל ישראל חברים". יש במקרא דר חסר = 204, והוא ה**צדיק** של הדור, **צדיק** = 204. והוא גם ה**רב** של הדור (הוא נשמה כללית ששייך ל"כל רב מבבלי" וגם ל"כל רבי מארץ ישראל", משפיע גם לנשמות של נגלה, בהמות, וגם לנשמות של נסתר, ליתן), **רב** = 202 וכו' (בחינת "מלך רב", גם מלך וגם רב). ע"כ: **רב צדיק דבר יצחק חבר רבי רוח יראה ריח** = 1890 = **חשמל פו"א**. אך ניתן להמשיך את הסדרה בשני הכיוונים. על ה**ריח** להיות **טהור** (חוש הריח הוא סימן של טהרה בחז"ל), **טהור** = 220 וכו'. כל מספר זוגי נמצא בסדרה זו (נמצא שמשיח הוא זה שמתקן את הזוגיות בעולם. במספר קטן, משיח = זוג; [היינו סוד משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, דו"נ]), גם ה**רב** (גם הרב) גם ה**חבר** וגם ה**תלמיד**, וגם ה**משיח** (המריח ביראת הוי), וגם השמות הקדושים הוי' **אלהים אלוה שדי** (= 468 = חי פעמים הוי)...

פטנט, תרופה מיוחדת, שלא יוריד לו את האף, אלא רק יפגע במחיצה בין שני נחירי האף – זה בפנים, אבל בחיצוניות האף ישר. בלית ברירה רבי מענדלי הסכים וכך היה, הוא עשה את הטיפול, השתמש בסמים האלה, וכך היה – המחיצה בין שני הנחירים נפגמה. הכל קשור לתיקון החוטמא, בו יש הבחנה בין שני הנחירים. כתוב שנחיר ימין הוא מקור החיים, "חיי", ונחיר שמאל הוא מקור "חיי דחיי", חיי החיים. מה שקרה אצל אדמו"ר הזקן שהמחיצה ביניהם ירדה, ואומרים שאם מסתכלים טוב על התמונה שצייר אותו גוי כאשר ישב בכלא – התמונה היחידה של אדמו"ר הזקן – אפשר לראות איזה רושם חיצוני מהענין, איזו שקיעה שנותרה מטיפול זה (לא ניתוח, אלא טיפול בסם).

בכל אופן, הווארט שבעל ההילולא, רמ"מ מויטבסק, דאג מאד לחוטמא של אדמו"ר הזקן, שלא יתקלקל, כי 'האף של זלמן יקר מאד אצל ה' יתברך'. למה קשרנו את הסיפור הזה ל"מורח ודאין"? אמרנו שלרמ"מ מויטבסק יש חוש במשיח, חוש בריח, חוש באפים – אף הוא אופי, חוש באופי של כל אחד, הכרת פניהם היא באף – וודאי הרגיש שבאדמו"ר הזקן יש ניצוץ גדול של מלך המשיח, ביאת המשיח תלויה בו, וביאת המשיח היא חוש הריח, האף שלו. האף שלו מאד יקר, הדבר הכי יקר, אצל הקב"ה. כך קשרנו שני דברים ביחד – הסיפור שהוא הריח אם משיח פה או לא (הריח בחוץ, כי אצלו משיח נמצא), והסיפור שהוא דאג לחוטמא של אדמו"ר הזקן. כאשר מתפללים, כתוב בזהר "לבעל החוטם אני מתפלל" – התפלה היא בפה, אבל מתפללים להתלבשות, לתיקון הזה, התיקון האחרון החותם את ז תקוני גלגלתא, תיקון חוטמא, מלכות דעתיק (שרש המלכות של מלך המשיח) שמתלבשת בחוטמא דאריך (חוש הריח של מלך המשיח). החוטם הוא סוף עצם הגלגלתא, סוף עצם הרצון (הרצון העקש של הקדושה של "אף על פי כן", "ככה ולא אחרת"), ושם מתלבשת המלכות של התענוג, שאפשר לומר שהיא התענוג של המלכות, "שעשועי המלך בעצמותו".

נסיים את הכתר: אמרנו ש"והריחו ביראת הוי'", שחוש הריח תלוי ביראת ה', כך העבודה לזכות לחוש הריח, שהוא החוש המשיחי – להריח את המשיח אצל כל אחד ואחד – היא עבודת התפלה, התפלה לבעל החוטם¹⁹². אם מתפללים לבעל החוטם והתפלה – "ואני תפלה" – היא גם מתוך יראה, כעבדא קמיה מריה שעומד באימה ויראה ופחד, כך זוכים להארה מהחוטמא, החוש של מלך המשיח. עד כאן הכתר של פרצוף הסיפורים שכעת מספרים על בעל ההילולא¹⁹³.

192 רב המנונא סבא, בחינת משה-משיח, הוא זה שאומר באדרא "לבעל החוטם אני מתפלל" = 841, 29 ברבוע שהוא 21 בהשראה (הנקודה האמצעית של 1681, 41 ברבוע, סוד השם של כב אותיות, שיוצא מברכת כהנים, שמכוונים לפני תקיעת שופר להמתיק את הדינים בשרשם). שם מובאים שני לשונות: "לבעל החוטם אני מתפלל, לבעל החוטם אני מתחנן", וי"ל דהיינו כנגד שני נחירי האף, שמאל וימין, וד"ל. יש ספה"ק שמוסיפים "לבעל החוטם אני מבקש" = משה-משיח (בחינת רב המנונא סבא כני"ל), הבל (להב הלב) במשולש. הפסוק שמובא בזהר על זה הוא "[למען שמי אאריך אפי] ותהלתי אחטם לך" = 959 = 7 פעמים 137 (הר"ת = 37) = אברהם במספר קדמי, סוד עקדת יצחק, המתקת הדינים בחסדים. הערך הממוצע של 841 ("לבעל החוטם אני מתפלל") ו-959 ("ותהלתי אחטם לך") הוא 900, ל ("ימגדל הפורח באויר", מקור החוטמא וחוש הריח של מלך המשיח באוירא ששם שורה הדעת דעתיק, כמבואר באר"י) ברבוע, סוד הלב היהודי כנודע. כללות פרצוף אריך אנפין נקרא על שם תחלת הפסוק "למען שמי [שמו בגימטריא רצון כנודע] אאריך אפי", וכמבואר בלקו"ת שהארת החוטמא ארוכה ביותר ומגיעה עד סוף עולם העשיה (על מנת להלביש את הנשמות המלובשות בגופים בריח טוב של מחשבה-דבור-מעשה של תורה ומצות). ומובא בספה"ק שאורך החוטמא הוא שיע"ה עולמות, וד"ל.

193 וראה גם בשיעור הנ"ל הערה ב בשייכות הכתר וחוש הריח. עוד השלמה לכתר – אליו שייכת מסירות הנפש – ראה לקמן בסוף השיעור.

חכמה: בחינת משה רבינו וסוד השבת

רמ"מ מויטבסק – משה רבינו

נעבור הלאה: אמרנו שהצדיקים המבוגרים ממנו, כמו רבי פינחס מקוריץ, תלמיד מובהק של הבעל שם טוב, ובעל התולדות, תלמיד עוד יותר ותיק של הבעל שם טוב, קראו עליו מלך ישראל. הייתי יכול לחשוב שהוא בחינת דוד המלך, כמו שכתוב על הבעל שם טוב בכבודו ובעצמו שהוא הנפש של דוד המלך, "דוד מלך ישראל חי וקים". שוב, מתאים לומר על רבי מענדלי ויטבסקער שהוא דוד המלך. עוד יותר מתאים כי, כפי שנסביר, היה חותם עצמו "השפל באמת" – "והייתי שפל בעיני" של דוד המלך. לכאורה מאד קל וחלק לקשר אותו לדוד המלך.

אבל מה? הצדיקים של הדור לא אמרו ככה. על הבעל שם טוב אמרו שהוא דוד המלך. מענין שאדמו"ר הזקן בעצמו אמר פעם על עצמו 'אני דוד המלך' – במחלוקת אם אותו צדיק שהזכרנו קודם, רבי ברוך ממעזיבו, שרדף את אדמו"ר הזקן. אז הוא אמר שהמחלוקת בינינו היא בעצם המחלוקת בין שאול המלך לדוד המלך – הוא שאול המלך ואני דוד המלך. אבל על רבי מענדלי ויטבסקער, מנחם מענדל הראשון, אמרו הצדיקים בני דורו שהוא משה רבינו.

כל מנהיג הוא "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא", "מרדכי בדורו כמשה בדורו" ובכל דור יש משה, וכתוב בספר תניא קדישא שכל תלמיד חכם הוא ניצוץ משה רבינו, כל מי שהוא מ"עיני העדה", החכמים שבדור. כל חכם הוא עין מעיני העדה – עין היא חכמה, "מן המים משיתהו", מעין החכמה הוא העין של החכמה. כל מי שיש לו חכמה, "איזהו חכם הרואה את הנולד" בעין שלו, הוא בחינת משה רבינו. אם כן, מתאים ונכון לומר משה רבינו על כל חכם. עוד יותר, כותב אדמו"ר הזקן שלכל יהודי יש ניצוץ של משה רבינו. אבל, אם אמרו שהוא משה רבינו – וכך אמרו עליו – זה לא בכדי, לא משה רבינו של כל אחד מהצדיקים ואפילו לא של כל אחד מהמנהיגים-הרביים שכל אחד הוא משה רבינו. כאן יש משהו מיוחד שהוא משה רבינו.

מה היחס בין משה רבינו לדוד המלך? משה רבינו הוא בטול ודוד המלך הוא שפלות. הוא חתם עצמו "השפל באמת" והתנהג בגינוני מלכות לכל דבר, כמו שעוד נסביר. אבל בפנימיות הוא משה רבינו, "[השפל, דוד] באמת [משה אמת ותורתו אמת]". כנראה הוא גם החכם שבדור. מדוד המלך היו חכמים יותר. אמנם הוא זכה "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא", "זוהי עמו" שהלכה כמותו בכל מקום, אך לא היה החכם של הדור. רבי מענדלי היה חכם הדור, הוא היה בבטול, לא רק בשפלות – "ונחנו מה", ממש גארנישט, לא רק "והייתי שפל בעיני" אלא בטול במציאות ועד לבטול במציאות ממש. כל זה, שקראו עליו משה רבינו, מקשר אותו לחכמה עילאה¹⁹⁴.

194 ובשיעור הנ"ל הערה ב השייכות של רמ"מ למשה רבינו היא בספירת הדעת, וכמבואר בתניא שמשוה רבינו הוא הדעת של כללות נשי"י (ה"רעיא מהימנא" שרועה ומפרנס את האמונה להמשיכה בדעת – "יורעה אמונה" יודעה אמונה) ומכח הניצוץ של משה רבינו שבכל או"א אפשר להתקשר ולדעת את השי"ת. אך שרש נשמת משה רבינו, שעליו נאמר "מן המים משיתהו", מהמים העליונים של חכמה עילאה, היא החכמה דווקא, רק ש"משה זכה לבניה" בגימטריא דעת.

כל שבת חד-פעמית

עוד דבר שמקשר את רבי מענדלי של היום לחכמה עילאה הוא היחס המיוחד שהיה לו כלפי הדבור הרביעי של עשרת הדברות – "זכור את יום השבת לקדשו"¹⁹⁵. כתוב שכאשר הגיעה שבת, כאן בטבריה, פה איפה שאנחנו יושבים, קבלת שבת היתה בבחינה שזו השבת הראשונה של מעשה בראשית – שלא היתה עדיין שבת בעולם. השבת הזאת גם לא תהיה עוד פעם. כך הווארט שמספרים על החויה שהוא חוה והקרין כל פעם כשבאה שבת. לכל יהודי יש חויה מיוחדת בשבת, אפילו עם הארץ לא משקר בשבת, כל יהודי קשור לשבת בעצם – אבל יש משהו מיוחד שמבדיל אותו מכל הצדיקים בחוית השבת ואיך שהוא הקרין אותה לכל מי שמסביב. הווארט, איך שהסבירו, הוא מה שאמרנו עכשיו – שהיתה בשבת תחושת חידוש מופלא ביותר, שלא היה ולא יהיה עוד.

יש מאמר חז"ל מפורסם שאם היינו שומרים ישראל שתי שבתות מיד היינו נגאלים. מתוך הווארט הזה אפשר להבין את החידוש של שתי שבתות. אם היתה לך פעם חויה של שבת, והחויה היתה שלא יכול להיות עוד פעם כזה דבר, לא תתכן כזו קרבה לה' עוד פעם. כמו שדברנו לא מזמן מהרמ"ח אותיות של חב"ד, שיש מה שאדם חווה פעם אחת בחיים ומחזיק אותו כל החיים. לכל אחד יש פעם אחת חוית אלקות בחיים שלו והוא לא צריך יותר מזה, לא צריך יותר מפעם אחת¹⁹⁶. לשם חוית האלקות של כל יהודי ה' נתן לנו את יום השבת. אחרי שבת כזו, תתכן עוד שבת? לכאורה הווארט הוא שלא, לא תתכן עוד כזו שבת. אם אף על פי כן¹⁹⁷ יש לו עוד שבת, עם אותה תחושה ואפילו "מעלין בקדש ולא מורידין", אז ראוי לבוא מלך המשיח.

התחדשות שבתית ("לא שנית") והתחדשות של ראש חדש (שינוי)

השבת היא מוחין דאבא ואבא הוא חידוש, התחדשות. יש בזה גם דבר והיפוכו, שמצד אחד שבת היא הגילוי של "אני הוי' לא שנית" – "אלקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות". דברנו על כך פעם באריכות, שגם ב"אלקות בפשיטות" יש התחדשות. ההתחדשות של "אלקות בפשיטות", ההתחדשות של "אני הוי' לא שנית", היא חוית השבת – הפנימיות של מוחין דאבא. על כך נאמר "פנימיות אבא פנימיות עתיק", וכתוב בפירוש בכתבי האריז"ל שזהו גילוי של משיח. פנימיות אבא פנימיות עתיק שמצד זה שרבי מענדלי הוא משה רבינו. חוית השבת היא בחינת משה (על שניהם נאמר "כל השביעיין חביבין")¹⁹⁸. מזה דוד המלך? התלבטנו כעת אם הוא משה רבינו או דוד המלך. מתי אומרים "דוד מלך ישראל חי וקים"? בקידוש החדש, קידוש הלבנה, כאשר אומרים שעם ישראל עתידים להתחדש

195 וראה גם בשיעור הנ"ל הערה ב בשייכות השבתות של רמ"מ לספירת החכמה. עוד סיפור-השלמה בענין שבת ראה בסוף השיעור (וכדלקמן הערה יא).

196 רמז נחמד: **פעם אחת די = תריג**, כללות כל **תריג** מצות התורה בחוית אלקות פעם אחת בחיים. ידוע שהמילוי של די (דלת יוד) הוא **תמיז**, ואילו המילוי של פעם אחת (פא עין מס אלף חית תו) = **תריג תריג!** תריג הנו מספר ההשראה ה-חי. הר"ת של **פעם אחת די**, אותיות **אפד** (של הכהן הגדול, ר"ת "אלמדה פשעים דרכיך" כנודע) = 85 (מילה, המצוה הראשונה שנתנה לאברהם אבינו, היהודי הראשון, "הכל הולך אחר הפתיחה"), מספר ההשראה של 7 ("יכל השביעיין חביבין"). האוס"ת של **פעם אחת די** = 528 = **לב** במשולש (האמ"ת = 78, ג"פ הוי', זה במשולש, הסי"ת = 450, הרבוע הכפול של יח).

197 "למען שמי אאריך אפיי" – שבת היא שמו של הקב"ה.

198 וראה בהמשך לגבי ים הכנרת, הים השביעי שכנגד היום השביעי, בחינת מוחין דאבא (המאירים במלכות, הספירה השביעית של הלב). וכן העיר טבריה היא לשון טוב רואי, כמבואר בחז"ל, בחינת "איזהו חכם הרואה..." (בחינת עיני העדה). נמצא שבחירתו של בעל ההילולא לגור כאן היא מצד החכמה שלו.

כלבנה. בקידוש לבנה מכריזים שלש פעמים – כמנהג חסידים להכריז על מלך המשיח שלש פעמים "יחי" – "דוד מלך ישראל חי וקים". ראש חודש הוא גם חידוש, חידוש של בר נפלא, אחד שנופל וקם, שמתעלם ומתגלה – חידוש של שינוי. מהי שבת? חידוש של "לא שנית", תכונה של נשיאת הפכים. אבל ראש חודש היא חידוש של שינוי ("החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה", [לחדשי] השנה" דווקא, לשון שינוי). החידוש של שינוי הוא דוד המלך אבל החידוש של "לא שנית" הוא משה רבינו. אם כן, עכשיו גם אמרנו שני ווארטים-סיפורים על רבי מענדלי של היום שמקשרים אותו לחכמה – שקראו עליו משה רבינו וחיות השבת המיוחדת שהיתה לו. הענין של חיות השבת אצל חסידים המשיכה – גם חב"ד ממשיכה את רבי מענדלי ויטבסקער אבל גם סלונים (דרך לעכוויטש וקוברין) ממשיכים אותו, וכל מי שהריח מהי חסידות סלונים – עיקר הווארט שם הוא ירושת הבחינה הזו של השבתים, של חיות השבת. חיות השבת המיוחדת, הטעם המיוחד של שבת קדש, הטעם האלקי לטעום אלקות ממש. זו ירושה רוחנית של בעל ההילולא רמ"מ מוויטבסק.

בינה: "זכה לבינה" בהסתלקות והישוב בפקיעין

"סורו מכאן כי ה' נצב עלי"

נעבור הלאה: אמרנו ש"משה זכה לבינה", שזכה לשער הנון של הבינה בשעת ההסתלקות, כשאמר 'סורו מכאן כי ה' נצב עלי'. הוא זכה להתגלות שער הנון, סוד החמשים, סוד היובל – "מחשבה ויובל תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין". מחשבה חכמה והיובל, שער החמשים של הבינה, הם תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין.

נסיון הישוב בפקיעין להבאת הגאולה

מה עוד אפשר לספר עליו שקשור לבינה¹⁹⁹? כשהוא הגיע לארץ עם שלש מאות החסידים, עליה רצינית ביותר, הראשונה הגדולה לארץ ישראל בתקופה החדשה, קודם כל באו לצפת עיר הקדש. היו שם קצת זמן, עד שהוא החליט שזה לא המקום – כמו שנספר בהמשך – ואז ירדו מצפת לטבריה. לא כולם יודעים שהוא אמר שאם אני אגור שנה אחת בפקיעין אביא את מלך המשיח – זה יספיק להביא את הגאולה לעם ישראל. לכן, אומר ועושה, הוא הלך לגור בפקיעין. במאמר מוסגר, גם בדור שלנו, הרבה זמן אחרי רבי מענדלי ויטבסקער יש חברה, כולל אותנו, שגם היתה הו"א וגם מעשה מסוים לרכוש בית בפקיעין כדי לגור בפקיעין ולקיים מה שאמר רבי מענדלי מוויטבסק ששנה אחת בפקיעין היא מה שיביא את מלך המשיח. כולם מוזמנים לקיים זאת בפועל ממש, זה כמובן להיות מקושר. [יותר קל מתל אביב...]

מה קרה בפקיעין? כנראה גם עלול להיות היום. כנראה הבעל דבר הרגיש שמסוכן לו, שזה משיח בטוח אם יחזיק שם מעמד שנה שלמה. אז מה עשה הבעל-דבר? הביא שם מכת זאבים שהתחילו להסתובב

199 בשיעור הנ"ל הערה ב ספירת הבינה היא יכולתו של רמ"מ לצפות בגלגולים העתידיים של כל נשמה (כך ספר אדה"י לרבי נחום מטשרנובל אודות בעל ההילולא של היום, ולמה הוא בחר להתקשר אליו דווקא, ומה התפעל רבי נחום מאד) – "עמק אחרית". והוא בעצמו מצד הארת שער הנון אצל בעל ההילולא גם בחיי חיותו. רבי נחמן אמר ששער הנון שלו הוא ה"איני יודע" שלאחר כל הידיעה שלו את ה' ודרכי השגחתו. ואילו אצל רמ"מ שער הנון הוא ראית העתיד לבוא (בחינת אמת עילאה, כמבואר באר"י) ממש (אמת עילאה כלולה באבא עילאה בסוד "הבן בחכמה", ההבנה והשמיעה פנימית, דעה"ע, של הראיה לעתיד), בחינת [העבר אין] והעתיד עדיין [וההווה כהרף עין].

ולחזיק, סכנת נפשות. מי גר בפקיעין? ערבים. אמרו שהזקן שבא לגור כאן הוא בעל עבירות גדול ובגלל העבירות שלו הגיעו כל הזאבים, ואז קמו וגרשו אותו משם. בגלל זה לא בא משיח, עדיין, עד עצם היום הזה.

פקיעין – מוחין דאמא (משיח בן יוסף)

למה אנו משייכים את הסיפור על פקיעין והמשיח למוחין דאמא²⁰⁰? בפקיעין היא המערה של רשב"י. ידוע שהמערה של רשב"י היא סוד אמא עילאה. רשב"י זכה למה שזכה בזכות המערה. הבעל שם טוב אמר שזכה בזכות המקוה – מקוה הוא יסוד תבונה ומערת רשב"י היא סוד אמא עילאה. האריז"ל, שבאמצע, זכה בזכות שמחה של מצוה – גם בחינת אמא. עוד פעם, כתוב שרשב"י זכה בזכות המערה, בזכות פקיעין, האריז"ל שמחה והבעל שם טוב מקוה. הכל בחינת אמא ויסוד אמא. רשב"י בעצמו, למה זכה שם? לזיהרא דאמא עילאה, לספר הזהר הקדוש. מיהו רשב"י? הגלגול העיקרי של משה רבינו, וקראנו על רבי מענדלי משה רבינו, "משה זכה לבניה".

למה הוא קודם נקרא משה ואז שמעון? כל זמן שהוא בחכמה הוא משה רבינו וברגע שזכה לבניה הוא כבר שמעון. לכן רבי מענדלי ויטבסקער אומר שאם אזכה לגור שנה תמימה בפקיעין אביא משיח. איזה משיח? משיח בן יוסף²⁰¹. כתוב בפירוש ב"הרכבת אנוש לראשנו" – כתוב בזהר, ברעיא מהימנא, ומבואר באריכות בחסידות – ששרש משיח בן יוסף הוא אמא עילאה, שבעצם נולד במערת רשב"י. אבל מי שיש לו שבת, הבטול של משה רבינו, זוכה למשיח בן דוד. הכלל הוא שמשיח בן יוסף בא מאמא ומשיח בן דוד בא מאבא. אחר כך יש עוד בחינה, רעיא מהימנא, הבחינה השלישית, שבאה מהכתר (מצד שרש הדעת בפנימיות הכתר²⁰²) – זו הבחינה של "מורח ודאין". כדי להבין צריך ללמוד את המאמר "הרכבת אנוש לראשנו".

מה נסיק מזה? מאמר מוסגר: כל בקר כשאני קם ולובש (בלשון התניא) תפילין של רש"י, בעצם אני ממשיך התנוצצות של משיח בן יוסף. זו כוונה פשוטה שכדאי שכל אחד ואחד יכוון מחר בבקר. תפילין של רש"י הם מוחין דאמא, משם משיח בן יוסף. לכן קודם מניחים תפילין של רש"י, קודם בא משיח בן יוסף שעושה את התיקון הראשון, מוחה את עמלק. אחר כך מניחים תפילין דר"ת. יש נוהגים להניח יחד, שניהם באים יחד – קצת בלאגן. יותר טוב שכל אחד יבוא אחר זה. קודם בא משיח בן יוסף, תפילין של רש"י, ואחר כך מניחים תפילין דר"ת, שהם כבר משיח בן דוד.

בכל אופן, בהיות ש"מינה דינין מתערין" באו הזאבים וגרשו אותו משם.

דעת: החזקת ראש בהתפעלות

הגענו לדעת²⁰³, שהיא גם מח האחור. חכמה ובינה הם מח ימין מצד פנים ומח שמאל מצד פנים ודעת היא מח האחור. כמו שנסביר, מכח הדעת לקיים את הכלל הגדול בחסידות חב"ד לעבוד את ה'

200 ובשיעור הנ"ל הערה ב סודה של פקיעין שייך לספירת היסוד (וכדלקמן הערה יא). והיינו בסוד מה שיוסף – וכן משיח בן יוסף – הוא יתום (יפה תאר ויפה מראה) מאמו (יפת תאר ויפת מראה), מצד שרש היסוד בבניה, סוד "שאל מרחובות הנהר", וד"ל.

201 ראה הערה קודמת.

202 ראה לעיל הערה ו.

203 ראה גם לעיל הערה ד.

ולהתייחס לכל מה שקורה בעולם אן-התפעלות. להחזיק ראש ולא להגיע למצב שההתפעלות – גם ההתפעלות של הנפש האלקית, של התפרצות הרגש של אהבת ה' ויראת ה' – תקלקל את המוחין, שהם עצם תחושת האלקות, זהו תפקיד ספירת הדעת.

החזקת ראש של רמ"מ כמקריא בתקיעות הרב המגיד

נספר סיפור: אמרנו שרבי מענדלי הסתלק בשנת תקמ"ח בגיל מט שנים. המגיד הסתלק בתקל"ג, חמש עשרה שנים קודם, כרבי מענדלי היה בן לד שנים בסה"כ. אדמו"ר הזקן היה אז בן עשרים ושמונה, שני אברכים צעירים. הסיפור שנספר כעת בתקופה אצל המגיד, שיתכן שהיה גם עשר שנים קודם, כשהוא היה בן 24, ממש אברך צעיר.

מה הסיפור? מכל תלמידי המגיד ממעזריטש המגיד בחר ברבי מענדל להיות המקריא אצלו בסדר התקיעות, שבמדה מסוימת זהו שיא עבודת ה' כל השנה – להמשיך אור חדש לעולם. כתוב שמליל ראש השנה עד התקיעות יש הסתלקות של האור שהאיר בעולם בשנה החולפת וכשתוקעים בשופר יורד האור החדש בשביל השנה הבאה. קשור גם לארץ ישראל, ש"תמיד עיני הוי' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה". ראשית השנה היא תקיעת שופר. שוב, הוא בחר ברבי מענדלי להיות כל שנה בעל המקריא. הרבי בעצמו הוא הבעל תוקע, הוא ממשיך את האור החדש בפועל, וצריך מישהו להקריא לו.

בשביל מה בכלל צריך מקריא? מה התפקיד שלו? קודם כל, מה ההבדל בין איך שעושים זאת בכל העולם לבין חב"ד? בכל העולם המקריא מקריא ממש, 'תקיעה, שברים, תרועה, תקיעה'. בחב"ד כבר אן-התפעלות של הקראה בקול ממש, לא להתפעל מהכרזת 'תקיעה' – אם כבר להתפעל מהתקיעה עצמה, ולא מכך שמישהו צועק 'תקיעה'. גם בחב"ד יש מקריא – אפשר לחשוב שאין, לא נכון – אבל הוא מצביע באצבע (סוד הדעת, כמבואר באר"י שאצבע בגימטריא שם אהוה, שם הדעת, במילוי יודין). מן הסתם אצל הבעש"ט והמגיד הוא היה מקריא כמו שנהוג אצל כולם, והמקריא היה רבי מענדלי ויטבסקער בעל ההילולא. שוב, כשמספרים את הסיפור הזה מדגישים שהוא היה אברך צעיר, אבל הוא בכיר התלמידים. לפחות בכיר התלמידים כלפי התלמידים, כלפי כולם – מי שנבחר עוד בחיי המגיד להנהיג את כולם. יתכן שזה אפילו לפני שהגיע אדמו"ר הזקן – הוא הגיע רק בשמונה השנים האחרונות של חיי המגיד, לא כתוב מתי היה הסיפור הזה אבל יתכן שהיה לפני כן. פעם אחת הוא לא היה, או שהיה חולה, אז המגיד מינה במקומו את רבי לוי יצחק מברדיטשוב להיות המקריא, מילוי מקום. כשהוא רק אמר 'תקיעה' פעם ראשונה רבי לוי יצחק התעלף על המקום. המגיד היה צריך להעיר אותו. מי שמתעלף מחויות רוחניות – יש בכך בעיה? אולי זה טוב. אם זו בעיה – אם מישהו כאן יתעלף פתאום – כי זו אי-החזקת ראש גם בהתפעלות רוחנית עצומה. צריך מח שליט על הלב, יסוד היסודות של חב"ד, גם כשהלב בוער לה'. מה המגיד אמר אחרי הסיפור הזה? גער קצת ברבי לוי יצחק מברדיטשוב, שאתה לא כמו החבר שלך – הוא כל פעם שאומר 'תקיעה' רואה את אברהם אבינו לפניו ולא מתפעל, ואתה אמרת פעם אחת והופיע אברהם אבינו אז אתה מתעלף! קוראים לכך 'בטלן'. אסור לגור בעיר שאין בה עשרה בטלנים. מי עוד היה 'בטלן' אצל הרב המגיד? החווה מלובלין בסיפור של ה"אין כאלהינו". המגיד היה מתפלל את כל התפלה ביחידות. רק כשהגיעו ל"אין כאלהינו" – כל יום, כל בקר – הוא קרא למנין מצומצם שיבוא לתוך החדר ויאמרו עמו "אין

כאלהינו". החוזה בא למגיד ממש בסוף ימיו. פעם אחת הוא נכנס להשלים את המנין, לומר "אין כאלהינו" יחד עם המגיד, אבל כשרק התחילו לומר הוא התעלף מהגילויים שהיו שם. גם קראו לו 'בטלן', שלא יכול להחזיק ראש – הוא רואה דברים, 'חוויות מיסטיות' לעילא ולעילא, אבל אין לו מספיק דעת להחזיק את עצמו.

הכלת אורות דתהו בכלים דתיקון

שוב, דעת היא מח האחור, כח לרסן את מה שאתה רואה או חווה בפנים. ה"מח שליט על הלב" הוא מח הדעת. כתוב בתניא שזהו הרצון שבחכמה, אבל בעצם בין המוחין זהו הכח של האחור. הווארט הזה היה ווארט שרבי מענדלי גם בתור אברך צעיר, יש לו הרבה דעת שהוא יכול לומר 'תקיעה' ומופיע אברהם אבינו, 'שברים' ומופיע יצחק אבינו, 'תרועה' ומופיע יעקב אבינו – כמו בכונות הפשוטות של התקיעות, ואצל צדיקים הם באים ממש – ואתה לא מתעלף. זה כח מיוחד, מראה על הדעת החזקה, וממילא אפשר להבין למה אדמו"ר הזקן בחר בו להיות הרבי שלו – כי יש לו דעת. שאר התלמידים, הגדולים, כמו רבי לוי יצחק מברדיטשוב, הם בעיקר מדות – רגש קדוש. [למה לרסן?] כי שרש הכלים גבוה משרש האורות, כדי שאת האורות דתהו יהיה אפשר להמשיך וליישב בכלים דתיקון צריך לרסן²⁰⁴.

איך אני יודע שזה עיקר הענין שאדמו"ר הזקן לקח, לקח מהמגיד ומרבי מענדלי ויטבסקער? אחרי הסתלקות המגיד עשו אסיפה של תלמידי המגיד ומינו את אדמו"ר הזקן (לא לראש אלא) למזכיר, ובתור המזכיר היתה לו אפשרות לדבר בפני כולם – הוא פנה לכולם, הגדולים ממנו בגיל, ואמר שכעת הגיע הזמן שעל כולנו למעט אורות ולהרבות כלים. זה קשור לעוד סיפור שנספר על רבי מענדלי ויטבסקער. שוב, מי שיכול לשמוע שיש זמן שצריך למעט אורות כדי להרבות כלים – עולם התיקון – ואחר כך הכלים האלו יכולו את האורות המרובים דתהו ועוד יותר גבוה, יכולו גם אורות ד-עב דא"ק בלשון הקבלה.

אם כן, רבי מענדלי הוא בר דעת. אחרי הדעת שלו, בתור 'מקריא' של התקיעות אצל המגיד, נתחיל עם הלב שלו, עם המדות שלו:

חסד: האחריות לישוב ואהבת צדיקים

זן ומפרנס את הישוב

המדה הראשונה, ה"יומא דאזיל עם כולהו יומין", ספירת החסד, "יומם יצוה הוי' חסדו": הוא בא לכאן עם העליה הגדולה – לבוא אז עם שלש מאות יהודים זה כמו לבוא היום עם מליונים, עליה רצינית ביותר – והוא דאג לכולם בגשמיות. כמה שלא היתה פת לאכול, בכל אופן הוא היה האבא במובן של הזן ומפרנס את כולם. ברמה האישית, הוא בזבז את כל רכושו (המלכותי) לטובת הישוב ונפרט כעני מרוד²⁰⁵ (ובכך נהג בפועל באופן המתואר באגרת הקדש טז בתניא). וכמוכן, הוא שלח את השלוחים לחוץ לארץ להתרים, לעשות את הקופה של כולל רייסין, הקופה העיקרית של החזקת עניי ארץ ישראל.

204 בדרך הלצה, זה הענין של כולל רייסין.

205 כמפורט באגרות ששלחו ר"א מקאליסק ובנו רבי משה לאחר הסתלקותו.

ידוע הסיפור הקצת-עגום בזה: כל שנותיו של רבי מענדלי ויטבסקער הוא מינה כאחראי על קופת החסד את אדמו"ר הזקן – הם היו שותפים בקופת החסד של ארץ ישראל. חסד כדי להביא את המשיח, הכל כדי להביא את המשיח – לשם כך הוא עלה לכאן. "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה", ודווקא צדקת ארץ ישראל, כמו שאדה"ו כותב בהדגשה הכי גדולה באגרת הקדש בתניא. אחרי הסתלקות רבי מענדלי, כעבור כעשר שנים, אינשי דלא מעלי עשו סכסוך בין הקאליסקער לאדמו"ר הזקן. הקאליסקער, שירש את הבעל-בתישקייט על הקופה, העביר אותה רשמית לרבי מרדכי מלעכוויטש, הגם שלמעשה עיקר איסוף הכסף היה אצל אדמו"ר הזקן, אף שלא היה ממונה באופן רשמי. נציין לשבח שרבי מרדכי מלעכוויטש ורבי נח בנו ורבי משה מקוברין שירש זאת ממנו היו מסורים במסירות נפש ממש להחזיק קופה זו בכל רוסיה ופולין וכל אירופה. בינתיים גם קמו עוד כוללים, אבל הכולל המקורי הוא כולל רייסין.

לווי השד"ר

נספר עוד סיפור: כל שליח שהמשלח משלח, אם המשלח הוא בעל שיעור קומה, "צדיק יסוד עולם" – הוא שולח שליח ש"שלוחו של אדם כמותו ממש", כנ"ל, כדי להחזיק את הישוב כאן, אז הוא נמצא עם השליח ממש. כל שליח אמתי של הרבי – הרבי נמצא איתו ממש. "במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא ממש", ביטוי של הבעל שם טוב, אותו "ממש" שדברנו בהתחלה. לכן יש הרבה סיפורים שרבי מענדלי עצמו, אף שהוא יושב בטבריה, ידו שלוחה רחוק מאד – השליח הוא היד שלו – והוא מלווה את השליח ממש בכל ההרפתקאות שהוא עובר. הוא רואה אותו, משגיח על כל מה שקורה איתו. יש על זה סיפורים מפורשים.

אהבת כל הצדיקים

כל זה אהבת ישראל וחסד²⁰⁶. כמו שהוא אוהב ישראל מאד-מאד, מוסר את הנפש לזון ולפרנס את היהודים – בפרט היהודים כאן בארץ, שבכך תלויה ביאת משיח – רואים זאת גם באהבת צדיקים מאד גדולה שלו. לפני שהוא עלה לארץ הוא טרח לבקר את כל תלמידי הבעש"ט שעוד היו בחיים – בעל התולדות, רבי פינחס מקוריץ ועוד. הם כבדו אותו מאד, הוא מאס בכיבודים שנתנו לו הזקנים ממנו, אבל בכל אופן הוא כתת רגלים כדי להפרד, מתוך אהבה רבה, מכל אחד מהצדיקים.

אם חושבים על זה, מתבוננים בזה, זה לא פשוט – לא מה בכך. היום שאיזה צדיק ילך לכל צדיקי הדור – כבר סתם שיבקר משהו אחר זה חידוש... ללכת לבקר את כולם מתוך אהבה וחבה, זו התקשרות לכל הצדיקים והבעת רצון מפורש שהוא עצמו יהיה שליח של כולם. אנחנו במוסדות החינוך שלנו מדברים על התקשרות לכל הצדיקים²⁰⁷, "הוי' אוהב צדיקים". כשמתבוננים על הסיפור שהוא נסע לארץ, הלך לבקר את כולם, זו דוגמה מאד יפה בפועל של אהבת צדיקים. [כתוב שחוץ מ"השפל באמת" הוא רצה לחתום "אוהב ישראל" אבל מהשמים לא הרשו לו]. אוהב ישראל מתחיל מכך שפרנס את היהודים, וכעת דברנו על "אוהב צדיקים".

206 וראה גם בשיעור הנ"ל הערה ב שדאגתו לזון ולפרנס את הישוב היהודי בארץ שייכת לספירת החסד.

207 כמובן ופשוט שעיקר ההתקשרות הוא לרבי שלך, אבל באהבתך הרבה לכל הצדיקים אתה מתקשר למעלה המיוחדת של כל אחד מהם ומקשר את הכל לרבי שלך...

יש כאן שתי נקודות, של מסירות נפש לפרנס את הישוב ומתחיל במעשה בפועל של אהבת צדיקים.

גבורה: עצה נגד הקפדה – "אשרי העם שככה לו"

העצה לבעל התולדות

כשהוא הלך לבקר את בעל התולדות – יתכן שהסיפור הזה לא היה בבקור לפני היציאה לארץ, כנראה הוא בקר אותו כמה וכמה פעמים – הוא היה אברך צעיר ובעל התולדות זקן מופלג. ידוע שלבעל התולדות היתה בעיה. מה היתה הבעיה שלו? שהיה מקפיד, היה בעל קפידא בבית שלו, עד כדי כך שהבעל שם טוב אמר לו שביום שאתה מקפיד אל תחדש דברי תורה, שאין לך סיעתא דשמיא כי הקדושה מסתלקת כל אותו יום. עם כל הצדקות שלו, עם כל הגדולה שלו, היה לו תיקון – לכל אחד יש את התיקונים שלו – של קפידא, של דינים. יש גם צדיקים שיש להם דינים.

שוב, יש כאן סיפור פלא, שבא אברך צעיר והוא זקן תלמידי הבעל שם טוב, זקן צדיקי הדור. הוא מבקש מהאברך הצעיר הזה, רבי מענדלי ויטבסקער, שיאמר לו משהו לגבי תיקון מדת הקפידא, איזה דרוש – שידרוש לו משהו מה עושים עם קפידא. רבי מענדלי שתק, "מלה בסלע משתוקא בתרין", "עשר ספירות בלימה", "תלה ארץ על בלימה", על מי שבולם פיו בשעת מריבה, למי שמבקש עצה לקפידא במריבה. כתוב בספר יצירה "בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר". "משתוקא בתרין", יש להשתיק את הפה מלדבר ויש להשתיק את הלב מלהרהר²⁰⁸. בכל אופן, הוא לא הגיב, הוא שתק, הוא נסע. כעבור זמן מה בעל התולדות נוסע במרכבה שלו ורואה איזה עני שהולך רגלי – מדובר בעני הגון – אז הוא הזמין אותו שיעלה ויסע איתו יחד. יפה, אותו אחד עלה, ותוך כדי שנוסעים אותו אחד אומר לבעל התולדות – אני רוצה לומר לך דבר תורה. מה הדבר תורה? "אשרי העם שככה לו". אומרים שלש פעמים ביום ב"אשרי", מה הפירוש? "אשרי העם הזה שככה לו", שלא אכפת לו, "ככה לו", מה שקורה. הוא ירד מהמרכבה, הכל בסדר. אחר כך רבי מענדלי שלח מכתב לבעל התולדות – בקשת איזה דבר תורה איך לתקן את מדת הקפידא, אז הנה שלחתי לך את אליהו הנביא והוא אמר לך בשמי, צריך להיות "שככה לו".

תקון המלכות באי-הקפדה

הבעל שם טוב אהב את המלה "ככה", כמו שאדמו"ר הזקן והרבי אוהבים את "ממש" הבעש"ט הכי אהב את המלה "ככה", אמר שככה הוא ר"ת "כתר כל הכתרים". "שככה" שוה משה, ו"העם שככה לו" שוה בדיוק מלכות. משה הוא חכמה, מה הקשר למלכות? יש פרשיה בתורה שמתחילה עם משה ועוד מלה ושוה מלכות, רמז מפורסם – "ויקהל משה". המלה "ויקהל" שוה "העם... לו". "שככה" שוה משה ו"העם... לו" שוה ויקהל, נמצא ש"העם שככה לו" שוה "ויקהל משה", ששוה מלכות. משה הוא חכמה אבל "אבא יסד ברתא". מה הוא מלמד את העם כשהוא מקהיל אותו? שהכל "ככה". איך אומרים "שככה לו"? דברנו הרבה פעמים – "זה מה יש", "הכל בסדר". בשביל לתקן את המלכות אסור להקפיד, מי שמקפיד מיד פוגם בספירת המלכות. יש מה ש"אבא יסד ברתא" ויש מה ששרש המלכות ברדל"א, ככה, "כתר כל הכתרים"²⁰⁹.

208 ראה בכל זה בשיעור לי ניסן ש"ז.

209 בנוסחים אחרים מיוחס הסיפור כולו למורנו הבעל שם טוב ששלח את אליהו הנביא לבעל התולדות – ראה הסיפור וביאורו באורך באור ישראל ח"ג עמ' לד ואילך.

איך עוד קוראים למדה הזו? השתוות. זה גם יסוד היסודות בחסידות חב"ד, קשור לאן-התפעלות. הווארט הזה היה כדי לבטל את הקפידא, שלא יקפיד, כמו שקוראים ב"היום יום". תיקון הקפידא הוא תיקון ספירת הגבורה²¹⁰, דינים, כמו שאמרנו קודם שיש אחד שיש לו 'דינים', גבורות על המציאות. איך זה אצלנו? יש פה חבר'ה שכל מי שבא לפנות אותך מהבית שלך, להרוס את הבית שלך, מקפידים – טבע של בן אדם – ואפילו מגיבים. אבל "אשרי העם שככה לו", "זה מה יש" (הכל בהשגחה פרטית מאת הבורא ב"ה, שהוא עצם הטוב, בחינת האמונה של דוד מלכא משיחא, כידוע פירוש הבעש"ט ל"ובקשו... ואת דויד מלכם", היינו שרש המלכות ברדל"א כנ"ל), זה תיקון המלכות הנבנית מהגבורות (כאשר הדינא קשיא של הגבורה הופכת להיות דינא רפיא במלכות ואח"כ מתמתקת לגמרי ב"חסדי דוד הנאמנים").

אנחנו רוצים לתקן את המלכות, אז "אשרי העם שככה לו". זה מה שרבי מענדלי שלח את אליהו הנביא לומר לבעל התולדות ווארט איך לתקן את הגבורות שלו. [למה הוא לא אמר בעצמו?] אברך צעיר, יש לו דרך ארץ, לצדיקים היתה דרך ארץ אחד בפני השני. גם יכול להיות שהווארט הזה לא עלה אז על דעתו, כנראה שייך לאליהו הנביא (כלומר לקשר של רמ"מ עם אליהו הנביא, בהתקשרותו למורנו הבעש"ט שאליהו הנביא לא זו מד' אמותיו כנודע²¹¹).

תפארת: הטמנת הענוה בגאווה והעלאת כל הפאר לה'

הטמנת הענוה בגאווה

מכאן אפשר להגיע לתפארת: כשהוא הגיע לבעל התולדות הוא גם התלבש בצורה שלא היה מקובל, ובכלל נהג בהרבה גינוני מלכות וכבוד. בעל התולדות מיד אמר שעל סתם אדם שמתנהג כך לא הייתי מסתכל, הייתי מסלק אותו, אבל אתה לא יכול לרמות אותי – אני רואה שאתה מחביא את הענוה שלך בגאות.

הוא אמר על זה משל, משל מפורסם על רבי מענדלי מוויטבסק: היתה למלך אבן יקרה והוא לא ידע איפה להחביא אותה, עד שעלה על דעתו שהמקום הכי טוב להחביא את האבן היקרה, שהגנב לא יעלה על דעתו שהיא שם, הוא בתוך האשפה. זה משל איפה לשים את הענוה – בתוך הגאות.

ענינו של ספירת התפארת²¹² הוא "לכבוד ולתפארת". כבוד ותפארת – כל מי שרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו וכל מי שבורח מהכבוד הכבוד רודף אחריו. בהתנהגות בעל ההילולא של היום כאילו הוא מחביא את ה"בורח מן הכבוד" שלו בתוך מה שנראה כ"רודף אחר הכבוד" – ממש דבר והיפוכו²¹³.

איך עובדים את ה' יתברך במדת התפארת? מה אומר הבעל שם טוב? לעבוד את ה' במדת האהבה היינו אהבת ה', לעבוד את ה' במדת הגבורה היינו יראת ה', אבל מה היא התפארת? אומר הבעל שם

210 וראה לקמן הערה טז.

211 וכך אפשר לקשר בפנימיות בין שתי הגרסאות של הסיפור האם הוא מסופר על הבעש"ט או על רמ"מ.

212 ובשיעור הנ"ל הערה ב ספירת התפארת היתה הנהגתו והזכרתו לעסוק ב-תריג מצוות תמיד. כל מצוה היא לבוש של הנפש, כמבואר בתניא – "לכבוד ולתפארת". יעקב, מדת התפארת, אמר "עם לבן גרתי" ופירשו חז"ל "ותריג מצוות שמרתי". לבן היינו סוד הלבון העליון, החוויה החד פעמית של אלקות ששקולה כנגד קיום כל תריג מצוות התורה כנ"ל. והיינו מה שהתפארת היא הבריה התיכון המבריה מן הקצה אל הקצה ועולה עד לפנימיות הכתר-עליון ומשם יורד עד למלכות, "סופא דכל דרגין", לשם בנין המלכות בגימטריא תריג.

213 וראה עוד בסיום השיעור.

טוב לכוון בכל מה שאתה עושה שה' יתפאר בך, "ישראל אשר בך אתפאר". "מה שמו ומה שם בנו" היינו חכמה ותפארת, התפארת היא הבן שמתיפה כדי שהאבא יתפאר בו. כל הכבוד שלך הוא בעצם כדי לתת כבוד לה'. מה שאתה כאילו רודף כבוד – אתה בורח מהכבוד העצמי, "ממעט בכבוד עצמך" בלשון רבי נחמן. אצל רבי נחמן זה פשט, מוסר, "למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד שמים", אבל זה לא קונץ. אדמו"ר הזקן אמר שעובד את ה' בדרך 'קונץ'. ממי קבל זאת? מרבי מענדלי ויטבסקער. הוא מקור הקונץ, קונץ להתלבש בכבוד ולנהוג בגינוני מלכות והכל בורח מן הכבוד, הכל למעט בכבוד עצמך ולהרבות בכבוד שמים, הכל במדת התפארת כמו שלמד מורנו הבעל שם טוב.

נעשה גימטריא: הביטוי שאמרו עליו שהוא מחביא את הענוה שלו בגאות. למי יש כזה חוש? כמה שוה ענוה ועוד גאות? "הוי' מלך גאות לבש", "לכבוד ולתפארת", שוה ישראל. זהו הסוד של ישראל, מי ש"בשם ישראל יכונה", שראוי להקרא בשם ישראל, צריך לדעת איך מחביאים את הענוה בגאות. הרבה פעמים מדברים על גאות יחידה, בצבא, כל החסידים והשלוחים במיוחד הם עם איזו גאות יחידה (אותו גי שבו קבור משה רבינו) – בתוך הגאות הזו צריך להחביא את הענוה, את הגארנישט, את האין.

העלאת היקר והתפארת כ"תרומה להוי"

יש בזה סיפור יפה: בחסד אמרנו שהוא מסר את הנפש על תרומות, להחזיק את הישוב בארץ ישראל. בתפארת יש סיפור מאד יפה איך שכל היקר, התפארת והיקר שהוא קבל, הוא התרים לה'. יש להתרים לעניים, לתת לעניים לאכול, ויש "ויקחו לי תרומה", לתרום לה'. דברנו קודם על פרשת "ויקהל משה", שמקבילה לפרשת תרומה הפותחת "ויקחו לי תרומה". רש"י אומר "לי' לשמי", צריך להרים את כל הכסף והזהב לה', להתרים לה'.

מה הסיפור? כבר הזכרנו שרבי ברוך ממעזיבוז דרש שכל צדיקי הדור יהיו כנועים אליו – גם רדף את מי שלא נכנע לו – חוץ מאחד, רבי מענדלי ויטבסקער, שהוא היה כנוע לפניו. כשרבי מענדלי הגיע כאן לארץ ישראל רבי ברוך קנה כלי כסף מאד יקר ושלח אותו כשי לרבי מענדלי, יחד עם הכסף של ארץ ישראל. כשהביאו את המתנה הזו לרבי מענדלי ויטבסקער הוא ישב בשלחן עם חסידים מסביב. הביאו מתנה, הוא לקח את הכלי הזה, שם אותו על השלחן ואמר לכל החסידים שמסביב – בואו נרים ונתן את הכלי לה'. אז הוא שם את הידים שלו על השלחן שעליו הכלי, ופתאום השלחן כולו התרומם באויר. לא שהכלי באמת נעלם משם, אבל היה ברור שמגישים, מרימים, את הכלי הזה לה' יתברך.

הסיפור הזה הוא המחשה של עבודת ה' במדת התפארת. שמצד אחד אתה קבלת כלי כסף, לעשות לך יקר וכבוד ותפארת, אבל אתה יכול לשים את הכלי על השלחן, לשים את הידים הקדושות שלך על השלחן, והשלחן עם הכלי – הכל מתרומם, הכל חוזר לה' יתברך. ככה כל אחד צריך לצייר את הסיפור הזה, לספר אותו לילדים, לנסות להמחיש אותו – שהכל יעלה לשמים, "ויקחו לי תרומה", תרומה לשמי.

נצח והוד: רצים לפני המרכבה (הלבשת ה'אין');
הנצחת החסידות; צפת וטבריה; עצמאות כלכלית

רצים לפני מרכבת רמ"מ

נצח והוד²¹⁴ הם הרגליים. שם יש ראשית בנין המלכות. בנין המלכות בפועל מתחיל מנצח והוד, שהופכים להיות העינים של המלכות. בז"א נצח והוד הם הרגליים. מבין כל גינוני המלכות – המשך של הספירה הקודמת, התפארת – אחד המנהגים של רבי מענדלי ויטבסקער היה דרישה שהחבר'ה הצעירים ירוצו לפני המרכבה שלו, כמו שרצים לפני מלך. היום כשנוסעים ברכב על 150 קמ"ש קצת קשה שהבחורים ירוצו לפני, אבל בשביל לקיים זאת אפשר לומר לנהג שפשוט יסע קצת יותר לאט – כדי שהחבר'ה יוכלו לרוץ לפני האוטו...

מסופר שפעם אחת לא היו שם חבר'ה בשביל לרוץ לפניו, לפני המרכבה שלו. אחד מזקני החסידים שלו הבין שהרבי בעגמת נפש, אין לו מי שירוץ לפניו, אז במסירות נפש – יהודי זקן, מבוגר, אמר שטוב, אם אין כאן בחורים אני צריך לרוץ לפניו. הוא התחיל לרוץ, נפל והסתכן – ממש סכן את חייו, ה' עזר שהוא לא הלך לעולמו. בכל אופן, היתה לו מסירות נפש בפועל ממש לעשות נחת רוח לרבי, שיהיה לו מי שרוץ לפניו.

הלבשת המלך – כח לפעול במציאות

זה שיש רצים לפניו קשור לנצח והוד, רגלים. מה זה עושה? נצח והוד הם כחות המעשה. בשביל מה זה טוב? למה הוא רצה שירוצו לפניו? זה סימן ונתינת כח לרבי שהרבי יוכל לזוּם ולהצליח ליישם משימות במציאות. נצח והוד הם היכולת לעשות דברים במציאות. לא רק לחשוב מחשבות ולדבר דברי תורה יפהפיים, אלא לחולל שינוי למטה בארץ. בשביל לתת לו את הכח הזה, את העוז לזוּם וליישם מבצעים במציאות – מי שנותן לו הם אותם בחורים שרצים לפני האוטו, לפני העגלה שלו. אותם חבר'ה נוסכים בלב של הצדיק את היכולת לפעול במציאות, הם הנצח וההוד שלו.

איך אומרים את הדבר הזה בלשון הקבלה, שהרצים לפני המרכבה נותנים כח לפעול בתוך המציאות? הוא היה כל כך מופשט. יש אנשים שכולם מציאות, כולם ארציים. בשבילפ הרצים לפני המרכבה זה סתם גאווה. אבל אחד שכולו בשמים, והוא רוצה לעשות משהו כאן – מבין שה' ברא אותי בארץ אז אני צריך לעשות פה משהו במציאות – צריך לטכס עצה (עצה היא נצח והוד, כליות יועצות), והעצה שיהיו לי רצים לפני. מהם רצים לפני? רצים לתקשורת לפני. רוצים לראיין אותי. סליחה, קודם צריך לראיין מישהו אחר – אחד מהחבר'ה. אחר כך, אם תעברו אותו, אולי תגיעו אלי. צריך רצים קודם, שהם הנצח וההוד.

איך אומרים זאת בלשון הקבלה? ווארט מפורסם שיש לנו מאמר שלם עליו במלכות ישראל – "כד אתתקן רישא דעמא אתתקן כולא עמא". כאשר מתתקן-מתלבש, יש מי שמלביש את המנהיג, מתקן אותו, ואז כולם מתוקנים. אבל אם המלך ערום, שהוא לא מתתקן, כל העם לא מתוקן. כל הדברים האלה, כל המשרתים למיניהם וכל הרצים, גינוני המלכות הם בעצם תיקוני מלכות – הכל סוג של

לבושים שמלבישים את המנהיג, שהוא עצמו, בינו לבין עצמו, אחד שהוא גארנישט. מנהיג אמתי הוא גארנישט, וכדי שיהיה פלא שאותו גארנישט אחד, אותו אפס, יצליח לעשות משהו במציאות – צריך לתקן אותו, להלביש אותו.

רמ"מ לא נמנה בנשיאים כי ממשיך ה'אין' של המגיד

לפי זה נסביר עוד משהו עמוק²¹⁵: למה לא מונים את רבי מענדלי ויטבסקער בסדר נשיאי חב"ד? זו קושיא של הרבי עצמו. הרי הוא היה רב של אדמו"ר הזקן, הוא היה רב חבר ואדמו"ר הזקן קבל אותו לנשיאות (אדמו"ר הזקן כתב לו כתב התקשרות). מי גזר על אדמו"ר הזקן שלא יבוא יחד איתו לארץ ישראל? הוא עצמו. אתה צריך להשאיר כנציג שלי – הוא מינה אותו שליח שלו להנהיג את היהודים בחוץ לארץ. לכן בתניא הוא קורא לו "רבותינו שבארץ הקדש". אז למה לא מונים אותו כאחד הנשיאים? כך הרבי שואל, ויש על זה תירוץ. אבל אנחנו נאמר לפי דרכנו:

ידוע ששושלת הרביים מהבעש"ט והלאה – נאמר בקיצור, בתקוה שכולם זוכרים – הם לסירוגין יש האמתי ואין האמתי. קודם יש יש, אחר כך אין, אחר כך שוב יש ושוב אין וכך הלאה לפי הסדר – רבי אחד הוא יש והרבי שאחריו הוא אין. הכל אמתי, יש האמתי ואין האמתי, עד כדי כך שלא ברור מי יותר גבוה ממי. הכל מתחיל מהבעל שם טוב, שהוא יש האמתי. מי שהוא בבחינת יש האמתי מדתו העיקרית בלב היא מדת האהבה ומי שהוא אין האמתי מדתו העיקרית בלב היא מדת היראה. הבעש"ט – יש, המגיד – אין, אדה"ז – יש, אדהאמ"צ – אין, הצ"צ – יש, המהר"ש – אין, הרש"ב – יש, הרי"צ – אין, הרבי – יש. מה שנשאר הוא גארנישט, אין אמתי אמתי...

למה לא נכניס את רבי מענדלי בין המגיד לאדמו"ר הזקן? כי אם נכניס אותו נקלקל את כל הסדר. בסדר הזה רבי מענדלי הוא סניף של האין של המגיד, כמו שרואה מיד מי שפותח את ספרו "פרי הארץ". [גם רבי אברהם המלאך]. נכון, עד רבי מענדלי ועד בכלל הכל בחינת האין שבין הסבא, הבעש"ט, לאדמו"ר הזקן. גם הרבי המהר"ש הוא אין, אז הסמיכות הנ"ל של "ממש", מנחם-מענדל-שמואל, רבי מנחם מענדל מויטבסק והרבי המהר"ש, א' אייר ו-ב' אייר, היא יפה מאד, מאין לאין. כמה שוה מנחם-מענדל-שמואל? 709, "אין מזל לישראל" (ה"מזל עליון", "נצר חסד", מאיר בשעת הלידה, "עת ללדת", וה"מזל תחתון", "ונקה", מאיר בשעת ההסתלקות, "ועת למות" – שתי בחינות של "אין מזל לישראל"). אכן, אם מדובר במנחם-מענדל הצמח צדק ובנו שמואל, המהר"ש, זה מיש לאין (גם יכולנו לעשות רמז של ממש ממנחם מענדל, בעל ההילולא של היום, לשניאור, אדה"ז, והיינו מאין לישי).

כעת נתבונן בהשתלשלות של מנחם-מענדל. מנחם-מענדל הראשון הוא אין, בעל פרי הארץ. מנחם מענדל השני הוא יש ומנחם מענדל השלישי הוא גם יש. אם עכשיו נולד עוד איזה מנחם מענדל הוא יהיה שוב אין, כי כל מה שאחרי השלישי הוא גארנישט. יהיה חותם המתהפך, אין-יש-יש-אין. מה הם לפי מה שאמרנו קודם? דחילו ורחימו ורחימו ודחילו, כמו שכתוב, עיקר החותם המתהפך בקבלה.

לפי זה, אם רבי מענדלי הוא אין, כמו שאמרנו קודם הוא צריך הרבה "כד אתתקן רישא דעמא", הרבה גינוני מלכות. דווקא מי שהוא אין, הוא גארנישט, אם לא ילבישו אותו בהרבה לבושי מלכות למראית

עין הוא ישאר גארנישט. הוא מלך ישראל, הוא משה רבינו. מי שהוא יש אמת, עם אהבה, לא צריך כל כך הרבה תיקונים שיתקנו אותו. דווקא מי שהוא אין צריך תיקונים שיתקנו אותו.

"משה משה" ורמ"מ "לא פסיק טעמא" ביניהם

יש כאן ווארט מאד משמעותי. נספר עוד סיפור שקשור אליו בספירת הנצח – על תלמיד שנקרא משה. דרך אגב, איך רואים שרבי מנחם מענדל מוויטבסק קשור לשם משה – איך קראו לאביו? משה. איך קראו לבנו? משה. מה הוא כותב על הבן שלו בצוואה בשלו? שלא יקבל שום כבוד, לא יהיה רבי, לא יתמנה, יהיה גארנישט. זו הצוואה שלו לבן שלו. עוד פעם, אבא שלו הוא משה ובנו משה – הוא לא יכול להיות משה, יש לו אבא משה ובן משה – אבל "משה משה" לא פסיק טעמא בגויהו", הוא כזה גארנישט שהוא מה ש"לא פסיק טעמא בגויהו". הוא עצמו משה.

הדאגה מהתאיינות החסידות

מה הסיפור? סיפור אופייני למי ששייך לאין: היה לו תלמיד בשם משה – לא בנו אלא אחד התלמידים. פעם אחת אותו משה שמע שהרבי בוכה, וכשהוא התקרב – כנראה היה מאד מקורב לרבי – הוא שאל אותו למה הוא בוכה. הוא אמר לו – אני בוכה כי אני רואה (ברוח הקדש) שמכל העבודה שלנו, של צדיקי הדור הזה, כל הדבקות, כל חוית השבת שהזכרנו קודם, הכל הכל, בדור הבא לא ישאר מזה שום דבר, חוץ מ'א טרונק ברונפן'. אני רואה שמכל מה שאנחנו עושים עכשיו לא ישאר שום דבר חוץ מלגימת משקה. לחיים לחיים. כך הוא אמר.

החסיד זה זכה לשמוע כזה דיבור אמת, משהו מזעזע – מכל החסידות, כל הבעל שם טוב, כל מסירות הנפש, כל הדבקות, לא ישאר כלום. למה לא ישאר מהחסידות כלום? כי הכל אין בעצם (כמו משה רבינו, שמדתו נצח, בפרשת "ואתה תצוה" שלא מוזכר בשמו, שעלה לדרגת אין, לקיים "ואם אין מחני נא מספרך וגו'", כלומר שלא ישאר ממני, מכל העבודה שלי, כלום). איך באמת יכול להשאר מאין משהו? הרי זה אין. לא יתכן שישאר מזה איזה יש. אם זה היה יש...

קודם כל, איך אני יודע שאהבה היא יש? כתוב 'יש מי שאוהב'. מי שאוהב הוא בחינת יש, עד יש האמתי שהוא אהבה בתענוגים, "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים". [כתוב גם 'יש מי שירא']. רק בשם המושאל. כתוב בפירוש שההוה-אמינא היא שאין מי שירא, אבל במדות הלב יש איזה יש – יש לגריעותא, אבל כעת מדברים על יש למעליותא, למעליותא 'יש מי שאוהב'.

העצה להנצחת החסידות

אותו ר' משה, תלמיד רבי מענדלי, שומע כזה דבר. הוא אומר לרבי – אפשר להבין מהו חסיד של פעם, היום אי אפשר לצייר כזה דבר – שיש לו עצה איך ישאר משהו מכל החסידות. כל מה שאנחנו יושבים כאן. היה שם בטבריה עוד צדיק – לכל אחד היה מנין נפרד, אבל היו חברים מאד טובים, רבי מענדלי מוויטבסק ורבי אברהם מקאליסק. ידוע שרבי אברהם מקאליסק קודם שהתקרב לחסידות היה מגדולי תלמידי הגאון מוילנא, וכשהתקרב לחסידות הוא קרב הרבה מגדולי החסידות. למה מציינים זאת? הוא היה מגדולי תלמידי הגר"א אז היה גדול בנגלה. ידוע גם שרבי מענדלי מוויטבסק ואדמו"ר הזקן הלכו להתווכח עם הגר"א אך לא הצליחו להכנס אליו. אחר כך אמרו שהתחרטו שלא

שברו את הדלת. שני אלה שהיו יכולים להתמודד עם הגר"א בטריטוריה שלו, הנגלה – גם היה גדול בקבלה, בזה ודאי יכלו להתמודד, אבל גם בנגלה – הם היו גדולים כמוהו (או יותר). רבי מענדלי היה מאד גדול בנגלה וגם הקאליסקער היה מאד גדול. כל זה רק כדי להבין את הסיפור.

אומר אותו תלמיד, רבי משה, שיש לו עצה שכל הדבר הזה, כל גילוי החסידות, לא ישתכח, לא יחזור לאין ואפס ממש, כמו לפני ששת ימי בראשית. מה העצה? שאתה והקאליסקער, החבר שלך, תקבעו שיעור בגמרא, בנגלה. אם אתם שניכם, שני הגדולים, תעשו ביניכם חברותא בנגלה – זו העצה שלי שתורת החסידות לא תשתכח. עצה מופלאה, ודאי שייכת לכליות יועצות שהן נצח והוד. ממש עצה הפלא ופלא. עצה כל כך טובה שהיא גם התקבלה.

עוורון ר' משה וריפוי

לא רק שהעצה התקבלה על דעת הויטבסקער, אלא שהוא אמר לרבי משה שנתן את העצה – אני גם מרשה לך לשבת אתנו בזמן מימוש העצה, רק בתנאי שתסתכל למטה על הארץ וח"ו אם תרים פעם את עיניך להסתכל עלינו. בסדר, כבוד גדול, אם אתה יכול לשבת יחד עם שני צדיקי הדור שלומדים דף גמרא – ככה התחיל השיעור הזה. כנראה שבזכות השיעור הזה אנחנו עדיין יושבים פה. הם ישבו ללמוד יחד, התחילו ללמוד דף גמרא, אבל כעבור כמה פעמים אותו חסיד לא יכול היה להתאפק – כוונה או שלא כוונה הוא הרים את ראשו והסתכל על פני רבי מענדלי ויטבסקער והוא התעוור, הסתנוור מרוב האור.

זו תורה וזו שכרה?! הוא התחיל לבכות לרבי, כנראה גם היה בחור צעיר – זה העונש על שהרמתי את הראש והסתכלתי עליך לשניה, יתכן שבלי כוונה בכלל? רבי מענדלי אמר לו – טוב, יותר לא תבוא לכאן, ואחזיר לך את הראיה, אבל היות שעשית משהו לא בסדר חמש שנים לפני שתפטר מהעולם הזה תהיה עוור. תדע לך שאתה עתיד עוד פעם להתעוור. כעת אקח את זה ממך, אבל כשעוד פעם תאבד את הראיה תדע לך שיש לך עוד חמש שנים לחיות. טוב, לפחות עכשיו הוא התרפא. עברו שנים, רבי מענדלי נפטר, ובאיזה שלב הוא אבד את הראיה. אז אותו ר' משה הבין שיש לו חמש שנים לחיות, כמו שהרבי אמר, אבל עדיין היה אברך צעיר. הוא מאד הצטער שהוא צריך למות – גם להתעוור למות וגם בגלל הסיפור הזה?!

היו חסידים של רבי מענדלי שאחר כך התקשרו ואפילו נסעו לאדמו"ר הזקן. אבל, כמו שספרנו קודם, רבי מענדלי היה קשור לאדמו"ר הזקן, אבל אחריו – בגלל לשון הרע שהיתה שם, קשור לפרשת שבוע שנגעים באים עבור לשון הרע – רבי אברהם מקאליסק העביר את הסמכות של כולל רייסין לרבי מרדכי ללעכוויטש, לכן הרבה חסידים היו קשורים אליו, ומשם השתלשלה סלונגים עד היום. אותו ר' משה כתב פ"נ לרבי מרדכי מלעכוויטש בחוץ לארץ, ספר לו באריכות את כל הסיפור שהיה, ובקש רחמים – הוא עדיין צעיר ולפי הסימן שרבי מענדלי נתן לו יש לו עוד חמש שנים לחיות. כתב לו בחזרה רבי מרדכי שהוא לא יכול לקחת ממנו את העוורון, הוא ישאר עוור, אבל בטח – כך הוא כותב במכתב – רבי מענדל לא התכוון שהוא יכול לחיות רק חמש שנים, לכן אני מברך אותך שתחיה עוד הרבה שנים עוור, וכך היה.

עצת הנצח (וסוד העינים)

סיפור משונה מאד הסיפור הזה. מצד אחד, אותו ר' משה השכיל משהו מופלא ביותר, לתת עצה להנצחת החסידות. למה מספרים זאת כאן? שייך לספירת הנצח, שאחד מפירושיה הוא הנצחה. מי ששייך לאין מתאיין, אין "ברא כרעא דאבוה", אין המשך. אפשר להסביר כך את צוואתו לבנו, אין לי המשך – אתה בן שלי אבל אתה לא ממשיך אותי, אני גארנישט מלובש ביש ואתה גארנישט שלא יכול להתלבש כמוני. אבל צריך להנציח את החסידות, את החויה. מה העצה? שאם הצדיקים ילמדו יחד דף גמרא, כמו שהם יודעים ללמוד דף גמרא²¹⁶, לא כמו שאנחנו יודעים סתם. רבי מענדלי בפרשת שבוע אומר שמי שלא תקן את הדיבור כל מה שהוא מוציא מהפה הוא כצפוף העופות. כשאנחנו לומדים גמרא זה כצפוף העופות. אבל כששני הצדיקים לומדים זה משהו אחר לגמרי, ויש בו כח להנציח את החסידות (לעשות כלים להנצחת אורות החסידות). זו עצה אמתית ששייכת לנצח.

אמרנו קודם שבקבלה נצח הוא שרש העינים, לכן היה אסור לנותן העצה להסתכל עליהם וכאשר הוא הסתכל בטעות הוא התעוו, אבד את הראיה שלו. זה ההסבר שלנו לסיפור הזה, ששייך לנצח. [מה ההסבר?!] בסדר, לא נשאר שום דבר חוץ מלחיים.

בטחון פעיל ובטחון סביל (והמתנה להכתרה מלמעלה)

ספירת ההוד היא מה שאנחנו יושבים כאן בטבריה²¹⁷. אמרנו שקודם היה בצפת, רצה להיות שנה אחת בפקיעין ולא עלה בידו. הוא ירד לעיר הקדש טבריה וכאן מקום כבודו. הרבה שואלים, גם בדורו וגם אחר כך, למה הוא לא הלך לירושלים עיר הקדש? למה הסתפק בצפת וטבריה? גם על זה יש הרבה פירושים. הפירוש שהתקבל על דעת רוב הצדיקים, למשל הצדיקים בסלונים, שקדושת ירושלים היתה גדולה מדי.

נאמר קרוב לזה, אבל קצת יותר: נצח הוא בטחון פעיל, "בידי מי מפתח הגאולה?", בידי שלנו. הוד הוא בטחון סביל, "חשוב טוב יהיה טוב". זה ההבדל בין "ארדוף אויבי ואשיגם" של דוד להליכה לישון של חזקיהו, כידוע. שואלים למה הרבי מליובאוויטש לא בא לארץ. גם עונים על זה הרבה תשובות. התשובה הכי אמתית היא שמי שבאמת בבחינת גואל עושה הרבה לבד, אבל יש איזה שלב שהוא גם אומר "אני את שלי עשיתי וכעת אתם תעשו", ויש – לא יעזור שום דבר – איזו נקודה מלמעלה, כמו שהרבי אמר שאני צריך הכתרה מלמטה וגם הכתרה מלמעלה. "מלכותו ברצון קבלו עליהם" מלמטה, אך מלך המשיח צריך גם לקבל כתרה מלמעלה. כמו ששואלים למה הרבי לא בא לארץ כך שואלים על רבי מענדלי – שנקרא מנחם מענדל, שם של מלך המשיח – למה לא בא לירושלים. התשובה היא אותו דבר, שמהו צריך להשאיר לקב"ה. צריך לעשות מקסימום, אבל המכה בפטיש – בסוף צריך להיות מכה בפטיש – של ה'. הרבי צפה שה' יאמר לו לבוא לארץ.

216 דף גמרא = חשך (ויבמחשכים הושיבני"י זה תלמוד בבלי), ואצל צדיקים נאמר "אור צדיקים ישמח", והיינו כאשר לומדים יחד דף גמרא וזוכים ל"יתרון האור מן החשך" דווקא.

217 וראה גם בשיעור הני"ל הערה ב שהישיבה בטבריה שייכת לספירת ההוד (כני"ל הערה יא).

בשביל רבי מענדלי ויטבסקער, לגור בצפת שייך לנצח²¹⁸, "עמק רום" (כך כתוב ב"חסד לאברהם"), בטחון פעיל, וטבריה היא "עמק תחת", הוד. הוא מתחיל מנצח – הוא יזם את העליה לארץ, המקום הכי מתאים לזימת העליה הוא צפת – אבל אחר כך הוא הגיע לטבריה. בטבריה צריך לצמוח המשיח, כך כתוב בפירוש, ואז עולים לירושלים (מלכות, ובסוד "איהי בהוד", "הוד מלכות" – מטבריה, הוד, לירושלים, מלכות). אבל לעלות לירושלים צריך כבר עם איתות מפורש מלמעלה, כמו הכתרה מלמעלה.

בין צפת (כולם רשעים) לטבריה (כולם צדיקים)

כשהוא ירד לטבריה, התיישב בטבריה, היו כל מיני סיבות חיצוניות למה לא הסתדר בצפת. אבל, כמו כל הצדיקים, כל מה שנראה סבה גשמית הוא לא הסבה האמתית. הוא אמר שהסבה האמתית שלא יכולתי להיות בצפת יותר כי יש שם אור מאד צח, והוא כל כך צח שכל הזמן שומעים בת קול – מרוב בת-הקול שאני שומע שם כל הזמן אני לא יכול לישון ולא לעשות שום דבר. אי אפשר לסבול את זה, אז יורדים לטבריה.

יחד עם זה הוא אמר משהו שנשמע מוזר ביותר – שבטבריה כולם צדיקים ובצפת כולם רשעים. זה קשור גם לסבה הפשוטה למה הוא נאלץ לעזוב את צפת ולרדת לטבריה. כך הוא אמר בפירוש, כאן בטבריה כולם צדיקים ובצפת כולם רשעים. צריך להתבונן מה אפשר ללמוד מזה היום. בפשטות אפשר לומר שצפת הוא מקום טוב לעשות בעלי תשובה ואילו טבריה הוא מקום טוב לספר סיפורי צדיקים (כמו שאנחנו עושים כעת) וללמוד ספרי צדיקים. ועוד אפשר לומר שבצפת המשיח מחזיר את הרשעים בתשובה אך בטבריה הוא מחזיר את הצדיקים בתשובה – עיקר יעודו וחיידושו של מלך המשיח "לאתבא צדיקא בתיובתא" (היינו העבודה הפנימית של ספירת ההוד, לתת תודה, להודות שעוד לא התחיל לעבוד את ה' באמת ובתמים).

איך הסברנו כעת את צפת שהיא נצח? צפת היא נצח וטבריה היא הוד. נצח הוא בטחון פעיל, כמו עצם היזמה לעליה לארץ, הסוכנות היהודית. זה משהו פעיל, אבל איך נופל מי שעם בטחון פעיל? מה הסכנה שלו? "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה". הוא שוכח שזה לא אתה, ה' "הוא הנתן לך כח לעשות חיל", זה זכרון ארץ ישראל. הסכנה של הנצח, היזמה בבטחון הפעיל לעלות לארץ – זו הציונות, בזה כולם רשעים. אבל בטבריה אפשר להיות גארנישט בכיף, אז כאן כולם צדיקים.

העצה לעצמאות כלכלית

נאמר עוד משהו לגבי הוד בטבריה: ספירת ההוד אצל רבי מענדלי היא מה שהוא בחר להיות כאן. טבריה היא ספירת ההוד, "פה אשב כי אויתה", במקום ה"מודה אני לפניך". יש על זה עוד סיפור, שאולי הוא הכי חשוב מכל הסיפורים שספרנו הערב²¹⁹, הכי נוגע לעם ישראל, איך מביאים משיח:

כמו שספרנו בחסד, הוא דאג לכלכלה של המתישבים פה. מי שזוכר את הפרצוף של המכללה התורנית, כלכלה היא בהוד. פעם אחת השליח אחר לבוא, היה רעב כפשוטו – כמעט גוועו ברעב. הרי השליח היה שנה-שנתיים בחו"ל, תקופה ארוכה מאד שמחכים בכליון עינים לכספים שהוא יביא,

218 וראה גם בשיעור הנ"ל הערה ב שהישיבה בצפת שייכת לספירת הנצח (כ"ל הערה יא).

219 וראה באורך ובעומק ביאור סיפור זה גם בשיעור הנ"ל הערה ב, ושם הוא בשייכות לספירת הגבורה ממנה מסתעפת ספירת ההוד.

שאפשר להתקיים. פעם אחת השליח – שכמו שאמרנו קודם, העינים והלב של רבי מענדלי, המשלח, יחד איתו, כל הכלכלה עומדת עליו – התאחר. באו החסידים, כל היהודים כאן בטבריה, ובכו והתלוננו בפני רבי מענדלי שהשליח לא בא ואנחנו מתים ברעב. כמו מה נשמע? כמו היהודים במדבר, כמו התלונות למשה רבינו – עוד סימן שהוא משה רבינו. באו וצעקו לו, כמו למשה רבינו, שהנה אנחנו הולכים למות. איך הוא כאילו נחם אותם? זה לא עבד... הוא אמר להם, ווארט שצריך להתבונן בו הרבה: כמה סעודות אתה אוכל ביום? שתים? שלש? כמה זמן לוקחת כל סעודה? רבע שעה. מתי רעבים? לפני שאוכלים. אני, כשבא זמן האוכל, אני רעב, אבל כשהוא עובר אני כבר לא רעב. מותר לכם להיות רעבים חצי שעה ביום, שלשת רבעי שעה – סעודה אחת, שתים, שלש – אבל אחר כך אין טעם להיות רעבים, כי כבר לא זמן של אוכל. רק בזמן האוכל מותר להיות רעבים, לא אחר כך. זה אצלי. זה לא עבד...

זו עצה כנראה מספירת ההוד, נצח והוד הם עצות והוא נתן להם עצה מצד ההוד (עצה מובנת היא מצד הנצח משא"כ עצה בלתי מובנת, שלמעלה מטעם ודעת, היא מצד ההוד, צריך להודות בה אף על פי שלא מבינים אותה ואינה מתישבת על הלב כלל. זהו מה שהמשיח הוא "פלא יועץ" בגימטריא רופא, כמבואר במ"א). היא לא עבדה, עדיין בוכים ומתלוננים כמו היהודים במדבר שאין לנו מה לאכול. אז הוא נאנח קשה, הסתכל ואמר שאני כבר רואה שהשליח על ההר מול טבריה, עוד מעט יגיע לאחר כמה שנים, עוד מעט ה' יושיע.

הוא אמר שבגלל שכל כך התלוננתם, היה כאן נסיון שלא עמדתם בו. אם הייתם נשארים במוחין דגדלות, מקבלים את המצב באמונה הייתי פועל עצמאות כלכלית לישוב. היה כאן נסיון שלא עמדתם בו, עמידה בנסיון היא גם מכח הרגלים, נצח והוד, אבל אם הייתם עומדים בנסיון (וכך מלבישים-מתקנים אותי מצד ההוד) הייתי פועל – עצמאות. כל הישוב היה עצמאי לעולם ועד, בלי תמיכה מחו"ל – היתה פרנסה מארץ ישראל, בלי הסתמכות על חסדי חו"ל.

פלאי פלאים. אנחנו כעת בתקופה של עצמאות. מה הוא אמר כאן? ווארט מפורש של העולה הראשון בציבור רב, שרש כל העליה. מי אחריו דבר על עצמאות כלכלית בארץ? אחד מגדולי ישראל, האבני נור²²⁰. אכן, הראשון שאמר בפירוש שפה צריכים להיות סוף כל סוף עצמאיים, כעת תלויים בחסדי חו"ל אבל הגאולה היא להיות עצמאיים זה הוא.

קנין הארץ ביסורים

צריך לעמוד לשם כך באיזה נסיון, והנסיון הוא על דרך מאמר חז"ל ששלשה דברים נקנים ביסורים – תורה, עולם הבא וארץ ישראל. כעת היה נסיון. פשיטא שהעולים הראשונים היה להם יסורים כפשוטו, וכעת היה נסיון של יסורי ארץ ישראל – אם הייתם מחזיקים ראש, לא מתלוננים, הייתם נותנים לי כח לפעול עצמאות כלכלית לעולם ועד. אבל לא עמדתם בנסיון...

גם העצה וגם הווארט, כל ההקשר של הסיפור הזה, הם תיקון ספירת ההוד. מי שמתלונן ולא מקבל את היסורים של ארץ ישראל באהבה. קודם דברנו על איך לא להקפיד על מי שבא להרוס את הבית שלך, בגבורה, וכעת אנו בענף הגבורה, הוד – אלה יסורי ההתנחלות. אם מקבלים בשקט – ובנחישות,

שאנחנו פה, יש מסירות נפש, אנחנו פה ויהי מה – אז יש לצדיק כח בקדושה, כח של רבים, לפעול עצמאות אמתית, לפעול דידן נצח בכח ספירת ההוד. התלונה היא "הודי נהפך עלי למשחית", אלה התלונות של היהודים במדבר, התלונות של אי-יכולת לקבל את יסורי ארץ ישראל, שנקנית אך ורק ביסורים. אם כן, כמו שאמרנו, אולי זה הסיפור הכי חשוב מכל הסיפורים – סיפור של ספירת ההוד.

סדר הנצח וההוד

[לכאורה זה הוד שקודם לנצח.] יתכן שההוד קודם לנצח כמו שהרבה פעמים הגבורה קודמת לחסד, השמאל קודם לימין. והוא סוד "הולך בתם ילך נצח", הצעדה ברגלים של 'שמאל ימין שמאל ימין' כנודע (הכל שייך לשם צבאות, השם של אנשי הצבא, אלהים צבאות בהוד והוי' צבאות בנצח). אך על פי פשט יש כאן נצח קודם להוד – הנצח הוא הכח והנחישות לעלות לארץ בכלל ואחר כך ההוד הוא ההתמדה להחזיק פה מעמד גם במצבים הקשים המתרחשים, לקנות את ארץ ישראל ביסורים. מי שזוכר, בתיקון המדינה עלית היהודים לארץ היא בנצח (והגירת הזרים היא הוד, היינו גם בזכות העמידה בנסינות ישוב הארץ לגבולותיה).

יסוד: הצדיק החי לדורות

מכאן ליסוד²²¹: בעזרת ה', מי שמעונין, מי שעוד לא היה בציון הקדוש של רבי מענדלי, אחרי שנברך ברכת המזון נלך לשם. הדבר הזה שעכשיו נאמר מתקשר גם למה שאמרנו בהתחלה, שאדמו"ר הזקן כתב את אגרת התנחומים והסביר שהצדיק חי וקים, אחרי מאה ועשרים שלו הוא עוד יותר חי וקים – הוא אמר זאת על רבי מענדלי מויטבסק.

חסידיים בכלל, לא חב"ד, אמרו שמכל הצדיקים, מכל הציונים הקדושים – אצל רבי מענדלי, כאן בטבריה, מרגישים כשעומדים לפני הציון שלו שמדברים עם צדיק חי. כמו שהיום החב"דניקים אומרים, אצל רבי מענדלי מדברים עם צדיק חי בגוף גשמי. אומרים שאין את התחושה הזו בשום ציון – לא צריך אפילו לנסוע לאוקראינה, שום ציון של שום צדיק. יש צדיק אחד שמרגישים אצלו שהוא חי ממש, ואני מדבר איתו כמו שאני מדבר עם אדם חי – הציון של רבי מענדלי כאן, זמין, שאפשר לשפוך שיח נכח פני צדיק חי.

זה שהצדיק חי שייך לספירת היסוד. יש משהו מיוחד אצל רבי מענדלי ויטבסקר של "צדיק חי עלמין", גם במובן של חי לעולם. שוב, בעלמא דין הוא חי מט שנים (לפי מסורת סלונים הנ"ל), אבל מרגישים עליו שהוא עדיין חי (היינו ההתנוצצות של שער הנון, סוד היובל שבתורה נקרא "לעולם"). זה ווארט לא של חב"ד, אבל מתקשר באופן הכי טוב עם מה שאדמו"ר הזקן כתב עליו בתניא²²².

221 ראה לעיל הערה ז.

222 מעניין שבעקבות האגרת הזו הרבה מן החסידיים שבטבריה התקשרו לאדמו"ר הזקן (מסתמא כך גם היתה כוונתו בכתיבת האגרת תוך כדי שהוא מביע את התקשרותו לרבי מענדלי, ע"ד הבעת ההתקשות של הרבי לרבי הקודם [עד כדי 'שמנו בי'] – בכך שהוא תלמיד וחסיד הקשור לרבי יש לו יתרון לגבי הקאליסקער, החבר, ודוק). מפאת המחלוקת שנוצרה עברו הקבוצה של חסידי חב"ד מטבריה לייסד את הישוב בחברון ע"ה"ק. היינו צעד חשוב לקראת העליה של משיח לירושלים (בחינת ההכתרה מלמעלה כנ"ל), שהרי נצח-הוד-יסוד הם צפת-טבריה-חברון (ואח"כ עולים לירושלים, מלכות). [ראה ספר טבור הארץ של רבי משה קליערס זצ"ל לגבי הכתיב של טבריה, עם ה או עם א – טבריא = 222 = 6 פעמים 37, ו צירופי הבל וכו'. **צפת טבריא חברון** = 1058 = הרבוע הכפול של **חיה-חודה, תענוג תענוג** (עיקר גילוי התענוג, הכפול, הוא בספירת היסוד, חברון, לשון

מלכות: "השפל באמת"

אחרון אחרון חביב: הכתר הוא סיפור מפורסם וכן המלכות. הכתר הוא שהריח משיח, סיפור ידוע עליו – הוא הריח שעדיין לא בא משיח, כאשר בתוך הבית שלו כל הזמן נמצא משיח. במלכות הוא חותם עצמו "השפל באמת", שפלות היינו פנימיות מדת המלכות כנודע. כמו משיח, שבפנימיות הוא משה רבינו, "מה" ובטול, אבל בגוף הוא בשפלות של דוד המלך (היינו הפנימיות של דוד המלך ביחס למה שבחיזוניות הוא מתנשא על עם).

לכן בעל ההילולא בחר לגור בטבריה, "איהי [מלכות] בהוד". "השפל באמת", חבור השפלות למדת אמת, הוא במיוחד ביסוד שבמלכות, שנקרא "נקודת ציון"²²³ בקבלה. הוא מקבל את כל שפע שלו בנקודת ה"שפל באמת" שלו, הנקודת-ציון שלו. באמת הוא-הוא הציוני האמתי, אין ציוני יותר ממנו. הציוני האמתי נקרא "השפל באמת"²²⁴.

עד כאן פרצוף הסיפורים.

פרי הארץ תזריע: יראת הדבור

[מה עם היראה שלו?] טוב, נאמר ווארט שהוא אומר בפרשה. הוא אומר שעיקר היראה הוא כאשר הצדיק מדבר, היראה נמצאת בתוך בדבור שלו. מי שדבורו לא מתוקן דבורו כצפוף העופות, אבל הצדיק שלא שקוע בעולם הזה הדבור שלו הוא המדרגה התחתונה של העליון שיורדת לתחתון. כשיצא ספרו הוא לא מש משולחנו של דער הייליגע רוז'ינער. הרבה צדיקים חבבו את ספרו, אבל הוא הצדיק שהכי חבב אותו, לא זו משולחנו, ואמר שמי שקורא בספר זה ומבין מה שכתוב שם יש לו כח לחבר עליונים ותחתונים.

אם רוצים להבין מתוך הספר מה פירוש לחבר עליונים ותחתונים, הווארט של הריז'ינער, צריך ללמוד פרשת תזריע. שם הוא אומר שכמו שהפה הוא התחתית של הראש כך הדבור הוא הכח התחתון של העליון שמחבר את העליון לתחתון. מתי? מתי שתוך כדי שאדם מדבר הוא ירא מכח המדבר שבו, כי הכח המדבר הוא הקב"ה. בלשון הבעש"ט קוראים לכך יחוד יראה-נורא. אם הוא ירא מכח המדבר, המלכות, הוא ראוי להיות "דבר אחד לדור", דבור מלשון הנהגה.

בקיצור נמרץ, הוא אומר שהם היינו הך – דבור, יראה, הנהגה. אלה המלים שלו, תסתכלו בתורה. דבור שהוא מלכות, רוח ממללא, נפש חיה, "מלת הלשון" בספר יצירה, שמכוונת כנגד "מילת

חיבור וזיווג). **צפת טבריא חברון ירושלים** = 1644 = "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" = 4 פעמים **תהו**, הערך הממוצע, כאשר כל **תהו** עולה ג"פ 137, הערך הממוצע של כל אות, ודוק. בערי הקדש שבארץ ישראל יש כח מיוחד להתעצם עם האורות המרובים דתהו ולהמשיך אותם בכלים רחבים של תיקון – "לא תהו בראה לשבת יצרה" היינו ישוב הארץ בכלל וישוב הערים הקדושות, במיוחד אלו שכנגד נהי"מ, בפרט.

סימן שלשת הצדיקים: **אברהם מנחם מענדל שניאור זלמן ר"ת אמ"ש** ("שש אמות אמ"ש") = 1274 = 49, 7 ברבוע, פעמים שם **הוי' ב"ה**.

223 "נקודת ציון" = **משיח משיח** – יחוד משיח בן יוסף ומשיח בן דוד.

224 וראה גם בשיעור הנ"ל הערה ב בשייכות שפלותו הפנימית (והתפארתו החיצונית) של רמ"מ לספירת המלכות. והנה, כתר מלכות יוצא מאחורי תפארת ז"א בסוד "לעולם הוי' דברך נצב בשמים", לפי פירוש האריז"ל, ודוק.

המעורר" – לשון-מעורר שוה שבת, סוד השבת שלו, תיקון הברית גם למעלה וגם למטה, לז' (לשון-מעורר) של ה"צלם" של הצדיק יסוד עולם. ה-צ הוא האור הפנימי, ה-ל היא תיקון ה"נפש חיה", "רוח ממללא", וה-ם היא תיקון ה"לסרבה המשרה ולשלום אין קץ", היחידה שלו. הדבור הוא תיקון היראה והוא כח ההנהגה שלו כ"דבר אחד לדור". כמה שוה הנהגה-דבור-יראה? הלשון שהוא משתמש בה. שוה מלכות. כעת נראה אם אתה באמת ער: תעשה סדרה, מה המספר החיובי הבא? יש רק עוד מספר חיובי אחד בסדרה – 80, בגימטריא יסוד. שלשת הדברים שוים מלכות והמספר הבא הוא יסוד – ממלכות עולים ליסוד, בסוד "בכל דרכיך דעהו", חבור ה-ה (מלכות) ל-1 (יסוד), ואז הכל שוה שלמות של כד (ד בעצרת) ברבוע. בשביל להבין צריך לדעת איך עושים סדרה רבועית, על ידי הפרשי המספרים מחשבים את המספר הבא – כאן יש רק עוד מספר אחד חיובי, 80. שוב, ממלכות עולים ליסוד, זו שלמות, ובעבודת ה' זהו סוד "בכל דרכיך דעהו", הכלל הגדול, "פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה".

בכל אופן, זה היה לגבי היראה של בעל ההילולא. יש יראה עילאה בחכמה, אבל הוא תמיד מקשר יראה לדבור – עיקר כח האדם בהיותו מדבר. התורה הזו היא על צרעת, על מה שמכריז רבי ינאי "מאן בעי סמא דחיי?" מי רוצה סם החיים? "נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה", שמירת הלשון. אבל, כמו שאמרנו קודם, מלת הלשון ומילת המעורר הא בהא תליא, "ברית יחיד מכוון באמצע".

מה שאמרנו בסוף הוא בקיצור נמרץ התורה של פרי הארץ לפרשת שבוע²²⁵. עיקר מה שעשינו הערב הוא הפרצוף של הסיפורים וההנהגות של בעל ההילולא. לחיים לחיים, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן, שתבוא הגאולה תיכף ומיד ממש.

נגנו ניגון געגועים לרמ"מ.

גינוני המלכות של צדיקי האין

זה שלכל ה'אין'ים יש גינוני מלכות, שהם ה"אתתקן רישא דעמא" שלהם, רואים גם אצל אדמו"ר האמצעי בניגון הקאפליא שלו, היו לו גם פרשים. אצל רמ"מ היו רצים לפניו ואצלו היו פרשים. לאדמו"ר הזקן לא היתה קאפליא ולא פרשים. הקאפליא שלו היה כל כך מלכותי עד שהמלכות התקנאה בו ולכן הפסיקו. לכן שכחו את ניגון ברכת כהנים, כי היה מניגוני הקאפליא. מפחד המלכות, שהתחרה במלך, היה צריך לבטל. מי אחר כך נהג בגינוני מלכות? הרבי המהר"ש. שלשה 'אין' אחד אחרי השני, ממש מחזק את הווארט שלנו. הבא בתור הוא הרבי הקודם, הוא היה בזמן השואה ובזמן הרדיפות, ומהרגע הראשון שהיה רבי הוא היה חולה על סף המות, אז לא היו בדיוק תנאים מתאימים לנהוג בגינוני מלכות. גם אנחנו, הגארנישט שבגארנישט, גארנישט באמת, צריך להתבונן מה צריך להיות... בכל אופן, לחיים לחיים.

אמרנו שיש קשר גם לאדמו"ר האמצעי. התחלנו את ההתוועדות בלכתחילה אריבער של הרבי המהר"ש, אבל מי שמחבר אותם (בעל ההילולא והרבי המהר"ש) הוא אדמו"ר האמצעי – כדאי לנגן את

הקאפליא שלו, מגינוני (גם מלשון ניגונים) המלכות שלו. אם יש דמיון במגנינות, לכתחילה אריבער של הרבי המהר"ש קצת דומה לקאפליא של אדמו"ר האמצעי. נגנו הקאפליא וניע זשורצי.

[אין תמונה של המגיד, הויטבסקער והרבי המהר"ש.] ווארט יפה, לאלה שהם בחינת אין לא נשארה תמונה (לבעש"ט ישנה איזו תמונה שמיוחסת אליו אבל באמת אינה שלו, ובכל זאת זה שרוצים לצייר אותו, אפילו בדמיון, אומר שהוא שייך ליש האמת). אין תמונה של המגיד ולא של הויטבסקער ולא של הרבי המהר"ש. [יש ולא מפרסמים.] כלומר שלא רוצים לצייר אותו, היות שהוא שייך לאין. התמונה הכי יפה של ההרבי ריי"צ היא "צחוק אחד גדול", בחינת אין (יצחק הוא בחינת אין ויראה בעוד אברהם בחינת יש ואהבה), אין מי שצוחק כל כך יפה (ממש כמו יצחק אבינו) כמו הרבי ריי"צ.

הצלה מהסערה בזכות בריחת רמ"מ מהכבוד

שאלו אם אין עוד סיפור, אז נזכרתי שיש עוד סיפור, ששייך לספירת התפארת: בחד אמרנו שמרוב אהבת הצדיקים, אהבת כל הצדיקים תלמידי הבעל שם טוב, לפני שהוא נסע לארץ הוא נסע להפרד מכל אחד ואחד ולקבל את ברכת הדרך. אחד מהם היה רבי פינחס מקוריץ, מגדולי תלמידי הבעש"ט. הוא שלח אליו מכתב שהוא עומד לבקר אותו וכתב שהוא מקוה לשהות אצלו שבועיים, שתי שבתות – נקשר זאת עם שתי השבתות שאם שומרים אותן מיד נגאלים. רבי פינחס ידע שהוא מגיע אז הוא החריד את כל בני ביתו לנקות את הבית, והוא עצמו – הצדיק הזקן – לקח מטאטא וטאטא את מדרגות הבית שלו 'לכבוד מלך ישראל', אברך צעיר שעתיד להגיע²²⁶. הדבר הזה גם נודע לרבי מענדלי, שרבי פינחס מקוריץ בכבודו ובעצמו טאטא את מדרגות הבית שלו לכבוד מלך ישראל.

אחר כך, כשהוא הגיע לאיסטנבול לשכור אניה בשביל לעלות לארץ, הוא הסתכל על כל האניות שהיו שם – היו אניות חזקות וחדשות וטובות. הוא היה יחד עם כל האנשים שלו, פמליא של מאות אנשים שחיי כולם תלויים בו. הוא בחר באניה הכי ישנה, הכי טרנטה שיש בנמל, ואף אחד לא הבין למה הוא בחר באניה זו. בימים ההם גם היתה סכנה גדולה בנסיעה לארץ, כמו "ארבעה צריכים להודות" – הודיה בטבריה, בהוד. אם פורשים בים צריך להודות בטבריה.

באמת עלו לאניה ובנסיעה לארץ היתה רוח סערה, האניה חשבה להשבר והיה מסוכן ביותר. אז רבי מענדלי צעק לקב"ה בתפלה – כמו שאמרנו קודם בכתר, "לבעל החוטם [בזמן של אף בעולם] אני מתפלל" – ומה הוא צעק? זכור לי עתה איך שמעי התהפכו עלי מרוב בושה כששמעתי שאותו צדיק, רבי פינחס מקוריץ, מטאטא את הבית שלו לכבודי באמרו שהוא מטאטא את הבית לכבוד מלך ישראל. זכור לי, ה', איך הקישקעס שלי, המעים שלי, התהפכו מרוב בושה. ה' שמע את התפלה שלו והציל אותו ואת כולם והצליחו להגיע לארץ. זה קשור לתפארת – החבאת העונה בגאות – ובעיקר למלכות, עצם השפלות שלו (והבושה מהכבוד שנותנים לו) דווקא בזמן שהוא צריך להתפלל על חייו ועל

226 הסיפור מזכיר גם את המסופר אודות הרה"ח פרץ חן, מחסידי אדמו"ר הזקן שהאריך ימים עד ראשית נשיאות הרבי המהר"ש, שכאשר התענד לבקר הרבי המהר"ש (שהיה אברך צעיר) הוא עמל בעצמו לקרצף את קירות החדר. הרבי המהר"ש הגיע וראה אותו מסיים את מלאכתו ותמה על כך שרב זקן מקרצף בעצמו את קירות הבית, וענה לו ר' פרץ חן – 'תפלין אני גם מניח בעצמי'. מכאן נלמד שההתקשרות וההתמסרות לרבי היא בשעבוד המח והלב, מעין הנחת תפלין. קשר הסיפורים ממחיש גם את הקשר של ממש בין הרמ"מ מוויטבסק לרבי המהר"ש, כמבואר בפנים, ובפרט בדמיון ביניהם ששניהם בבחינת 'אין' הזקוק שילבישו אותו בכבוד מלכות (ויש לרמוז גם לקשר בין רבי פינחס מקוריץ ור' פרץ).

חיי האנשים אשר אתו. אם כן, ספרנו עוד סיפור. איפה מי שבקש? מסתובב, כמו אליהו הנביא, פעם פה ופעם שם.

נשיר את הניגון של הפרק החדש של הרבי – "כוס ישועות".

דבקות בצדיק שעלה לארץ עד מסירות נפש

לחיים לחיים. נשלים את הסיפור האחרון²²⁷: למה הוא בחר באניה הטרנטה הזו? יש הסבר. הוא הרגיש ששורה רוח קדושה באניה זו. יכול להיות שכמה שזו היתה אניה ישנה, הרי הבעל שם טוב לא הצליח לבוא לארץ, ודאי גם עליו היה קטרוג, במיוחד שהוא בא עם עליה שלמה – הראשון שהעז לזום כזה דבר. בכל אופן, למה הוא בחר באניה הזו? הוא הרגיש באניה הזו קדושה. מה? כמה עשרות שנים קודם, כארבעים שנה קודם, באניה הזו עלה לארץ רבי אלעזר רוקח, בעל מעשה רוקח, ראש שושלת משפחת רוקח של חסידות בעלז, השר שלום מבעלז, ועוד משפחות חשובות מאד בעם ישראל.

אותו צדיק, מהצדיקים הגדולים ביותר, מזמן קצת לפני הבעל שם טוב, היה רב גדול בערי פולין ואחר כך מינו אותו – היות שהיה כל כך חשוב, הפירושים שלו מודפסים בכל רמב"ם – להיות הרב של אמסטרדם, שאז היתה קהילה מאד מכובדת. פתאום, אחרי שהיה שם שנה בכבוד מלכים, הוא הודיע לקהילה שלו – כשהיה כבן חמשים, לא מבוגר מדי – שהוא מתפטר, עוזב את הרבנות, ועולה לארץ. מספרים שעלה לארץ, כמו שהבעש"ט רצה לפגוש את אור החיים ויחד להביא את הגאולה, כך מספרים שגם לו היה צדיק אחד בארץ (רבי נחמן מהורודנקה, סבו של רבי נחמן מברסלב) שידע ברוח הקדש שאם יפגשו יזכו יחד להביא את הגאולה. לכן הוא הודיע לקהילה שלו הוא עוזב, בקושי קבלו זאת אבל כך היה, והוא עלה לאניה הזו. כמה שבגשמיות היא היתה מסוכנת, רבי מענדלי בחר לעלות בה בגלל הקדושה.

מה אנחנו יכולים ללמוד מסיפור זה? שכל מי שעולה לארץ, במיוחד כדי להחיש את הגאולה, צריך עד כדי מסירות נפש וסיכון להזדהות עם הצדיקים הגדולים שקדמו לו במשימה הזאת. לכן בעצם כל כך חשוב שאנחנו יושבים כאן עכשיו, לכבוד רבי מענדלי ויטבסקער, שאם אנחנו רוצים להצליח כאן בשליחות שלנו. אנחנו פה בארץ ישראל, יש הרבה חסידים טובים שאינם בארץ ויש לכל אחד שליחות במקום שלו, אבל אנחנו פה – הולכים בעקבות הצדיקים שעלו לארץ. כמו שאמרנו, הציוני האמתי ביותר הוא רבי מענדלי ויטבסקער, ומי שעולה לארץ צריך עד כדי מסירות נפש, קודם כל להריח את קדושת האניה של מי שעלה לארץ כך וכך שנים קודם באותה מגמה, להזדהות אתו לגמרי, אפילו בלי לספר לאף אחד, כמו שהוא ודאי לא ספר. הוא ידע שתהיה סכנה בדרך, וצריך לומר שכמו שקודם הלך לכבד את תלמידי הבעש"ט כך כשעלה לאניה היה בהתקשרות נפשית לאותו צדיק גדול שקדם לו, הצליח להגיע לארץ – לא הצליח להביא את המשיח, וכעת הוא עושה עוד נסיון. גם אנחנו, ביחס לרמ"מ אנחנו גארנישט שבגאנישט, אבל בכל אופן צריך להביא את הגאולה – באים להמשיך את הענין שלו. צריך בצורה לא רציונאלית להמשיך את הקודמים, להכנס לאותה אניה שלו (איהו אני איהי אניה, היינו להכנס לאני' הנקבי, המקבל, שלו, איך שהוא, הקודם לי, קבל אף הוא מהקודם לו, וכך למעלה בקדש

עד לאברהם אבינו הראשון שה' אמר לו "לך לך... אל הארץ אשר אראך", כמה שהיא רעועה בגשמיות – אבל אנחנו נוסעים באותה אניה. לחיים לחיים.

אחד מארבעה דברים אשר "לא ידעתים", רדל"א, הוא "דרך אניה בלב ים". בשביל לבחור באניה צריך להיות ברדל"א. לחיים לחיים. נגנו "מעין עולם הבא".

דג שמן לשבת

יש עוד סבה שרבי מענדלי בחר להיות כאן בטבריה, שדומה למה שמסופר למה מורנו הבעל שם טוב בחר לגור במעזיבוז. כתוב שהבעש"ט בחר לגור במעזיבוז כי היו שם שני נהרות עם דגים טובים וטריים לכבוד שבת קדש, לכן צריך לבחור בשבת בעיר שיש בה דגים טובים לכבוד שבת. לכן בעל ההילולא של היום בחר לגור ליד הכנרת. גם היום יש דגים בכנרת, אבל כנראה אז היו דגים עוד יותר טובים ומיוחדים. ידוע בפרקי דרבי אליעזר שיש שבעה ימים – כנגד שבעת ימי השבוע – שמקיפים את ארץ ישראל, והים השביעי שכנגד יום השביעי, ים השבת שכנגד יום השבת, הוא ים כנרת²²⁸.

מסופר על בעל ההילולא, עוד סיפור, שהיה שולח שליח מיוחד כל ערב שבת לכנרת להביא דג לכבוד שבת – מאד קרוב – והיה קופץ אליו דג שמן וטוב לכבוד שבת קדש. כעת מי שהולך לים – הולך לציון קרוב לים – נראה אם אנחנו צדיקים או לא. אם אנחנו מספיק מקושרים לבעל ההילולא כנראה יקפוץ איזה דג גדול. מהו היום דג גדול שקופץ לכבוד שבת? אם אתה הולך ברחוב וקופץ איזה מישהו, רוצה שתאכל אותו, תחזיר אותו בתשובה – זה היום שקופץ דג גדול. פעם אחת קפץ דג, ותוך כדי שקפץ לשליח הוא השפריץ מים בפנים שלו. הוא ספר לרבי מענדלי, איזה דג חוצפן – קופץ ומשפריץ לי מים בפנים. הוא אמר שזה אחד מצדיקי חו"ל שהיה קפדן. מי שבארץ ישראל צריך להיות נעם ("מקל נעם" אלו ת"ח של א"), פה יש דגים נוחים. אם יש דג שמשפריץ עליך מים כנראה הוא אחד מצדיקי חו"ל הקפדנים (ת"ח שבחו"ל הם "מקל חובלים"). זה גם איזה דג שמן, איזה בעל תשובה שמשפריץ עליך משהו.

הסיפור של מסירות הנפש, בחירת האניה, הוא בכתר. הסיפור של הדג הוא בחכמה, שייך לשבת. [אחרי שיר המעלות:] היום ערב שבת קדש, אז באמת מגיע לנו איזה דג שמן וטוב לכבוד שבת קדש. אפשר להשפריץ גם משקה... "אשרי העם שככה לו, אשרי העם שהוי' אלהיו".

228 "ים כנרת" (פעמיים בתנ"ך) = 6,720 בעצרת (מספר הצירופים של 6 אותיות בראשית), כאשר הערך הממוצע של כל אות = 120, 5 בעצרת (מספר הצירופים של 5 אותיות אלהים). במילוי, ים כנרת = 1222 = הוי' פעמים הוי' אהיה = תורה תורה (שבכתב ושבעל פה). חלק המילוי = 502 = אמונה פשוטה = "שכינה ביניהם" וכו' = עיר טבריא. 'איזה כנור איכה כנרת', 'הללוהו נבל וכנור' (נבל כנור = משיח. הללוהו = נבל, 'הללוהו נבל וכנור' = חש מל מל = מלך משיח).

כ"ק אדמו"ר הזקן מוהר"ר שניאור זלמן מליאדי בעל התניא והשלחן ערוך זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

ראשי פרקים מתולדותיו

- ח"י אלול קה"ת: נולד
- ח"י אלול תק"ח: ביום הולדתו השלישי, אימו מביאתו – בסוד – אל הבעל שם טוב, שחונך אותו בתספורת ומברכו בברכת כהנים.
- תקי"ב: בגיל 8 היה אדמו"ר הזקן בקי בסידור השל"ה הק' (סידור 'שער השמים'), מתפלל בכוונות השל"ה ונוהג בכל כפי השל"ה.
- תקי"ח: בחג הבר מצוה – תארוהו גאוני הדור בשם 'רב תנא הוא ופליג'.
- תק"כ: חתונתו. נתפרסם שמו וגדולתו בין חכמי המדע. עושה תעמולה גדולה – בטרחתו ובממונו – בקרב היהודים להתעסק בעבודת האדמה.
- תקכ"ד: הולך למעזריטש בפעם הראשונה.
- תקכ"ז: מקבל את המגידות של ליוזנה. בהושענא רבה, רואה לראשונה את הבעל שם טוב בהקיץ, בסוכתו של הרב המגיד.
- תק"ל: התחיל ע"פ ציווי המגיד לסדר את השלחן ערוך. המגיד מעמיס עליו את כללות ההנהגה בבלרוס.
- תקל"ב: יסד שיטת חסידות חב"ד. מנהל תעמולה אשר היהודים הגרים בגליל וויטבסק יעתיקו מושבם מעבר לגבול – למדינת רוסיה.
- תקל"ג-ל"ח: יסוד הישיבה בליוזנה, וידועה בשם חדר א', חדר ב' וחדר ג'.
- תקל"ד: נוסע עם הרה"ק מנחם מענדל מוויטבסק לוילנא להתראות עם הגר"א, הגר"א אינו מקבלם לראיון.
- תקל"ז: מלווה את הרב הקדוש מנחם מענדל מוויטבסק בנסיעתו לארץ הקודש ת"ו – עד מוהילוב על נהר דנסטר.
- תקמ"ג: ויכוח גדול במינסק ומנצח בוויכוחו.
- תקמ"ז: מבקר בעיר שוונציאן ומקרב מאות יהודים לחסידות.
- תקמ"ח: מקבל עול הנשיאות.
- תקנ"א: כתביו בנגלה ובנסתר מתפשטים במרחב גדול.
- תקנ"ד: מדפיס את ספרו "הלכות תלמוד תורה".
- תקנ"ז: מדפיס את ספר התניא.
- תקנ"ט: אסרו חג של סוכות נאסר. בי"ט כסלו יצא לחירות.
- תקס"א: אסרו חג של סוכות נתבקש לפטרבורג. בי"א מנחם אב נוסע מפטרבורג לליאדי.
- תקס"ג: מדפיס את סידורו.

- תק"ע: טבת – סיוון עורך את 'מסע ברדיטשב' – לנחם את משפחת הרה"ק לוי יצחק שנסתלק בתשרי תק"ע, ובמסע זה נפגש גם עם הרב הקדוש אברהם מקאליסק, עם הסבא משפולי, עם הרב הקדוש ברוך ממז'בוז', הרב הקדוש נחמן מברסלב.
- תקע"ב: פועל לניצחון ממשלת רוסיה במלחמה נגד נפוליון. ערב שבת מברכים אלול עזב עם בני ביתו והרבה מהחסידיים את ליאדי מטולטל במסע.
- תקע"ג: י"ב טבת בא לכפר פיענא פלך קורסק, מוצאי שבת קודש אור ליום ראשון כ"ד טבת נסתלק, מנוחתו כבוד בעיר האדיץ' פלך פולטבה.

ספריו

שמו של אדמו"ר הזקן, שניאור זלמן: 'שניאור הרב הקדוש' – 'שני אור', שני אורות, כפי שהבעל שם טוב התבטא אודות אדמו"ר הזקן (בהיותו בגיל 3), שהוא יאיר את העולם בשני האורות של תורת הנגלה ותורת הנסתר. ו'זלמן' אותיות ל'ז'מ'ן' והוא שם בלעז – להמשיך את שני האורות לתוך גדרי הזמן ומציאות העולם. [ע"פ לקו"ש ח"ו, כ"ד טבת. באריכות – לקוטי לוי"ק אגרות ע' ריח ואילך]

- הלכות תלמוד תורה
- סדר ברכות הנהנין
- תניא
- סידור
- שלחן ערוך
- שאלות ותשובות, נדפס בהוספות לשלחן ערוך
- תורה אור, מאמרי חסידות על חומש בראשית ושמות, חנוכה ופורים
- לקוטי תורה, מאמרי חסידות על ויקרא במדבר דברים ושיר השירים
- מאמרי אדמו"ר הזקן (בסדרה זו כרכים רבים לפי סדר השנים ועוד: תקס"ב – תקע"ג. על פרשיות התורה והמועדים, ב' כרכים. על מאמרי רז"ל. הקצרים. ענינים. נ"ך, ג' כרכים. הנחות הר"פ. אתהלך ליוזנה).
- אגרות קודש

עשר זכויות

- עשר זכויות מנו זקני החסידיים לאדמו"ר הזקן:
- סידור השולחן ערוך
 - נוסח התפלה [שסידר מתוך 60 נוסחאות]
 - תיקון המקווה [פטנט לחימום מקווה בתוך הנהר]
 - השחזת הסכין [לשחיטה]
 - פרסום תורת החסידות
 - החזקת בני ארץ הקודש ת"ו
 - הישיבה במאסר והגאולה
 - ספריו התקבלו בכל העולם כספרי הגאונים הקדמונים
 - [חיבור] עשרה הניגונים ושפועלים התעוררות תשובה ודביקות
 - ברכתו שבכל מקום אשר חסידיים ישתדלו בהחזקת תורה ומצוות יצליחו והאחד יהיה לרבבה (שיחת י"ט כסלו תרצ"א).

דין תורה מיוחד בגיל 10

כשהיה כ"ק רבינו הזקן בן שמונה שנים כתב פירוש על התורה, ובפירושו זה, היו כלולים שלשת הפירושים של רש"י ראב"ע ורמב"ן. ובהיותו בן עשר חלם חלום נורא, והנה הוא יושב בחדר שני דבית הכנסת דליאזנא ולומד, והנה נכנס הרב הקדוש ראובן בעל שם ואמר לו שהוא נתבע לדין, ומצוה עליו להכנס לבית הכנסת. וכשנכנס ראה והנה בית דין יושב אצל שולחן הדרומי ושלשה זקנים עם הדרת פנים עומדים בריחוק מקום, וכשנכנס רמז להם האמצעי מאלה שישבו אצל שולחן הדרומי שיגשו, ואותו הוליך הרב הקדוש ראובן בעל שם אל השלחן.

הדיינים ישבו עטופי טלית והזקנים היו לבושים בגדים לבנים, ובגשתם פנה הדיין היושב באמצע אליו, ויאמר:

שלשה זקנים אלו, רש"י ראב"ע ורמב"ן, תובעים אותו לדין על אשר רצה לשלול את זכותם מלהיות מזכי הרבים מלהגות וללמוד בפירושיהם, ע"י פירושו שכלול משלושת פירושיהם.

דברים וכח לא היו לו לאחי מו"ר [אדמו"ר הזקן] במה להתנצל, ויאמר בתום לבו ובבכיה רבה שישרוף את פירושו. וישימו הזקנים את ידיהם על ראשו ויברכוהו שיצליח בלימודו, ויחדש חידושי תורה ודרכי עבודה בעבודת השי"ת, אשר אלפים ורבבות מישראל בכל הדורות, עד כי יבוא גואל צדק ילכו לאורו.

ובהקיצו התעצב אל לבו וידאג במאד וישב בתענית, וכשחלם החלום הלזה עוד שני פעמים עמד ושרף את פירושו. (מסיפורי מהרי"ל אחיו של אדמו"ר הזקן. מתוך רשימת אדמו"ר הרי"ז).

הרב הקדוש ראובן בעל שם

אגב הסיפור הקודם שנזכר בו הרב הקדוש ראובן בעל שם, הנה מה שמתואר אודותיו ברשימה הנ"ל: "הרב הקדוש ראובן בעל שם היה לוחש על המכה, נותן רפואות, ועושה סגולות לאדם ולהבדיל לבהמה, ושמו מפורסם בכל הגליל".

במקום נוסף מספר אדמו"ר הרי"ז: "היו הרבה בעלי שם"²²⁹ – "בזמן של אדמו"ר הזקן היה בליאזנא הרב הקדוש ראובן בעל שם, הוא היה יהודי נעלה, היה נוהג במופתים, וכשנגנב דבר שאלו אצלו, ואמר מקום הגניבה והגנב" (ספר השיחות תרצ"ט ע' 321 ואילך).

הרב הקדוש ראובן בעל שם היה בליאזנא כאשר אדמו"ר הזקן הגיע בהיותו אברך (סה"ש תש"א ג' תמוז סעיף ז). גם אדמו"ר הרש"ב מזכיר "ליאזנער בעל שם" (תורת שלום ע' 45), ולפי הנ"ל ככל הנראה הוא הרב הקדוש ראובן בעל שם.

גילוי מעיין הרפואה, נגד הרעלת המכשף

מתאר אדמו"ר האמצעי: סמוך לאחוות אביו הרב הקדוש ברוך בפאתי העיירה ליוזנה, שכן מעיין, שהיה מכונה בפי כל – "המעייין הלבן", ברוסית – "ביעלי רושי".

מספרים כי מעיין זה נפתח באחד הימים, אחרי שהמכשף של הכפר לויצובה קלל את המעיין אשר מעבר השני דעיר ליאזנע ונהפכו מימיו לשחור, הצאן והבקר של הכפר שהיו רגילים לשתות מהמעייין ההוא נחלו בחוליים, והרבה מהם מתו, גם הרועים שהיו רגילים לרחוץ בתעלה של המעיין ההוא, הנה אחר קללתו של המכשף אוקים – כן הי' שמו – גם הם נחלו בצרעת ובקדחת. הצאן ובקר של היהודים מבני הישוב ובתוכם גם צאנו ובהמותיו של זקנינו ר' ברוך [אביו של אדמו"ר הזקן] נחלו, ובכל הסביבה הסמוכה לא הי' לא נהר ולא תעלה, ויצטערו כל בעלי חיים במאד, כי היו צריכים להשקותם ממי באר. באחד הימים ישבו כ"ק אדמו"ר [הזקן, בהיותו בן 7 שנים] ודודי הרי"ל [הרב יהודה ליב אחיו של אדמו"ר הזקן, בהיותו בן 3 שנים] בכרם. ובכרם היו כמה אילני פירות, אבל הייתה השנה הרביעית ולא אכלו הפירות, אמנם אחת המשרתות – האינה יהודית – לקחה תפוח ואכלה, ונתנה גם להילד – דודינו הרי"ל – ובירך ואכלו, ורק לשאול מאת אחיו הבכור – כ"ק אדמו"ר – נוסח ברכה האחרונה אחרי אכילת תפוח. כ"ק אדמו"ר שאלו – איה איפוא לקחת תפוח, סיפר לו דודי הרי"ל כי המשרתת נתנה לו תפוח שלקחה מאחד האילנות. כ"ק אדמו"ר התעצב במאד, ויסביר לאחיו הצעיר את האיסור ויסדר לו סדר תיקון, ואשר יקח עצמו אשר מעתה לא יאכל שום מאכל ולא ישתה שום משקה עד אשר יודע תחלה כי כשר הוא, וכאשר דודנו הרי"ל קיבל עליו לקיים כל אשר אמר לו כ"ק אדמו"ר, אמר לו כ"ק אדמו"ר כי צריך לטבול את עצמו, ואשר גם הוא רוצה לטבול, ויסביר לאחיו כי ישנה טבילת טהרה – לצאת מטומאה לטהרה, וטבילת קדושה – לצאת מחול לקדש – ומרגיש הוא אשר תחת הנהר הזה ישנו מעיין, וכאשר יחפרו וימצאו המעיין והמים ירדו אל המחצב – העשוי כמו בור – אשר אצל הנהר, אז יהיה זה להם לבית טבילה [=מקווה], ויחפרו הילדים בהר, ויתגלה המעיין ויבואו מים רבים, ויעשו תעלה, ותהי רווחה לבעלי החיים וישתו ממי התעלה ויתרפאו, וגם הרועים ברחצם במים אלו נרפאו. ובהיות כי המעיין יצא מתחת לאבן לבנה אשר בהר, קראו למעיין – "מעייין לבן" (ספר המאמרים תש"ט ע' 87-88. וראה מאורע דומה שאירע כשנה לפני כן – בספר השיחות תש"ב – המתורגם – ע' קמ-קמא).

ילד גאון באסטרונומיה

בהיות אדמו"ר הזקן בן תשע שנה למד חכמת ההנדסה והתכונה. בהיותו בן עשר – סדר לוח [עם זמני התקופות והמולדות וימי ר"ח שבתות ומועדים] על חמש עשרה שנה [תקט"ו – תק"ל]. בהיותו בן שנים עשר נזדמן שלמד ברבים הלכות קדוש החדש להרמב"ם, ולא מצאו הגאונים, שהיו באותו מעמד, ידיהם ורגליהם בבית המדרש.

פתרון תעלומות מדעיות

שני מאורעות שאירעו שני חדשים אחרי חתונתו של אדמו"ר הזקן [בהיותו בגיל 15!], שעל ידו נתפרסם שמו בין יחידי סגולה בחכמי המדעים, דבר שהביא תועלת מרובה ליסוד העסקנות הצבורית לה התכוון.

מאורע א': בעת ההיא הנה עוד טרם היו בתי ספר גבוהים – אוניברסיטאות – בפולין, אלא היו בתי מדע פרטיים אשר נסיכי המדינה היו מחזיקים על חשבונם הפרטי ונקראו בשם אקדמיה. בחבל ליטא היו שלש אקדמיות כאלו, באחוזת הנסיך רודוויל סמוך לוילנה, באחוזת הנסיך שקסינסקי סמוך

לוויטבסק, ובאחוזת הנסיך צקרט על חוף נהר דנייפר בין דוברובנה וליאדי. מצב המדעים בעת ההיא במדינת פולין היה נמוך, כי העם הפולני הנאה והמסולסל בשפמו, לא היה מסוגל לייגע בחכמות, והמורים באקדמיות היו צרפתים. באחוזת המושל של וויטבסק היה ארמון מפואר ובחצר הארמון היה קבוע מורה שעות של שמש – שעון שמש – וזה כשנתיים אשר משעה השניה עד החמישית אין מורה השעות מציין את זמני השעות, וכבר הזמין המושל חכמים שונים, פרופסורים מהאקדמיות ואין אחד מהם יודע לפתור את החידה, וכשהגיע לאזני המושל תהלת חתנו של הרי"ל סג"ל [=אדמו"ר הזקן], שלח משנהו אל הרי"ל סג"ל בבקשה שיבא עם חתנו אל אחוזתו לבקר את מורה השעות פן יעלה בידו לפתור את החידה מדוע אין הוא מורה את השעות משעה שניה עד החמישית. אדמו"ר הזקן מיאן לנסוע באמרו כי עצת חז"ל אל תתוודע לרשות, היום יש להם שאלה זו ולמחר שאלה אחרת ויבא לידי ביטול תורה, אך אחר רוב הפצרות והבטחות אשר יותר לא ידרשו ממנו לבטל מלימודו הסכים לדבר. כשבא עם חותנו לאחוזת המושל, אף שהבין שפת המדינה ויכול לדבר בה כראוי מיאן לדבר בשפה הפולנית וידבר בשפה יהודית – אידיש – וחתנו היה מליץ ביניהם. וכשבדק את מורה השעות שלשה או ארבעה פעמים בשעות שהיה מורה ובשעות שהיה מפסיק להורות, אמר: "איתא בתלמוד אשר באמצע היום השמש הוא בראש כל אדם, ואז הנה מלבד עננים אין שום דבר המפסיק, אבל מצהרים ואילך כשהשמש מתחיל לנטות אז אפשר שיזדמנו דברים המעכבים את קווי השמש, ולדעתו הנה במרחק כ-12 או 15 וויארסט [=מידת אורך, קצת יותר מקילומטר] מאחווה זו לדרומה יש הר גבוה ובראשו גדלים אילנות, ובטח הנה במשך שתי השנים האחרונות גדלו האילנות ובגבהם מעכבים בשלש שעות אל, משעה השניה עד החמישית, את קווי השמש מלהראות במורה השעות, ומכיוון שהשמש נוטה ממקום ההוא שוב מגיעים קווי השמש למורה השעות". המושל נפעל במאד ויאמר לשלוח ציר מיוחד לבקר את המקומות במרחק מ-12 עד 15 וויארסט לדרומה של האחווה ולראות אם נמצא שם הר גבוה ואילנו בראשו. אמנם הפרופסור מרסיי, מורה הראשי באקדמיה של הנסיך סקשינסקי מהנדס מפורסם, שחק וישם לאל את דברי אדמו"ר הזקן ויאמר, "עם פלאי הם היהודים והכל הם יודעים מספר התלמוד, זעליג הרופא יודע לרפאות ע"פ רפאות התלמוד, ברוך הגנן יודע איך להטיב את האדמה ע"פ התלמוד, וזנוויל הסרסור יודע איך לרמות את בעלי האחוזות ע"פ התלמוד, ואברך זה יודע איך קווי השמש מגיעים למורה השעות ג"כ ע"פ התלמוד". אדמו"ר הזקן השיב במתינות, "המופת הוא גרזן הגודע את המתייהרים במדע". "האם גם זה הוא פתגם מהתלמוד שלכם?", שאל הפרופסור, "לא" – השיב אדמו"ר הזקן – "זה פתגמו של החכם גאלינוס היווני אשר נשא על המתייהרים במדע שלא הגיעו לרום גבהה". עקיצות הפרופסור נגעו ללב הרי"ל סג"ל, וכשחזר הביתה ספר את המאורע לאחדים ממכריו הנכרים וישאל את עצתם, והם אמרו שהם בעצמם יסעו לבקר את המקומות ההם, וכן היה אשר במרחק שאמר אדמו"ר הזקן מצאו הר גבוה ובראשו אילנות גבוהות ביותר, ויחליטו ביניהם לבלי ספר מאומה מזה גם להרי"ל סג"ל וישכרו אנשים לכרות את האילנות הגבוהים מראש ההר. עברו איזה ימים, ומנהל האחווה הודיע לאדונו המושל כי מורה השעות שבחצר הארמון חזר להראות את השעות כתקונן גם משעה השניה עד החמישית ויתפלא המושל מאד על הדבר ויספר לפקידים והקול נשמע ברבים אשר מורה השעות שבחצר הארמון חזר לתקונו. וכשהגיע השמועה למכרי הרי"ל סג"ל אשר כרתו את האילנות מראש ההר הביאו את אנשי הכפר להר הסמוך להר ההוא להעיד לפני המושל אשר ע"פ הוראתם כרתו

את האילנות הגבוהים מההר ההוא והם בעצמם הביאו איתם תעודה כתובה באותם הימים ומאשרת מבית פקידות הכפר אשר האכרים כרתו אז כך וכך אילנות מההר ההוא, ואז נתפרסם שמו של אדמו"ר הזקן בין חכמי המדע.

מאורע שני: כשמוע הפרופסור דע לאנגו' ראש המורים באקדמיה של הנסיך צקרט את שמע גודל חכמתו של אדמו"ר הזקן בחכמת התכונה וההנדסה, הנה אף שהוא בעצמו עסק בחכמת טבעי הצמחים אבל זה רבות שים אשר שמע – כשהיה עוד תלמיד בית הספר הגבוה בסורבון – מאת הפרופסור לחכמת החשבון והנדסה שם, חידה הנדסית, ומני אז בהיפגשו עם מהנדסים הוא מראה להם את החידה כפי אשר כתבה אז ואין פותר אותה, וכשמעו כי חתן הגביר סגל בוויטבסק מופלג בחכמת התכונה וההנדסה, עשה את מסעו לוויטבסק. ביאתו של הפרופסור הבוטני הישיש דע לאנגו' עשה רושם בין חכמי האקדמיה של הנסיך שקשינסקי ויבאו לקבל פניו בבית ראש העיר שהתאכסן אצלו, כשמוע הפרופסור מרסיי את מטרת בואו של הפרופסור דע לאנגו' לבקש פתרון החידה ההנדסית – שזה איזה שנים ששאל גם אותו ולא ידע – מחתן הרי"ל סגל, הוכיח אותו על אשר זילזל בכבודו כבוד חכמים להטריח לבוא לשמוע לקח מדעי מפי עברי תלמודי צעיר אשר כל ידיעותיו שואב מן התלמוד. דע לאנגו' בידעו שמרסיי עוין את היהודים, לא ענהו מאומה.

שר העיר שלח את אחד מפקידי להגביר סגל להודיעו כי הפרופסור דע לאנגו' הישיש בא ביחוד להתראות עם חתנו המופלג בחכמת ההנדסה ושואל מתי יוכל חתנו לקבלו להתראות, אדמו"ר הזקן השיב שאיננו חפץ להטריחו ויבוא אליו. הפרופסור הציע את שאלתו בשפה הפולנית, אמנם הניירות עם המספרים שהיו לו כתובים צרפתיים, אדמו"ר הזקן התעמק בשאלה וביום השלישי כשבא הפרופסור לבקר את אדמו"ר הזקן בבית חותנו, פתר אדמו"ר הזקן את החידה, והאיש משה מענדל הצרפתי – שהיה מנהל חשבונות בבית מסחרו של הרי"ל סגל העתיק את כתבו של אדמו"ר הזקן מלשון הקודש לצרפתיים. הפרופסור נתפעל במאד מפתרון החידה ההנדסית אשר עמלו ויגעו עליה כמה מבחירי חכמי ההנדסה ולא פתרוה ויספר בשבחו של אדמו"ר הזקן ויהללו לפני כל מכריו, מה שהביא תועלת מרובה לתעמולה של אדמו"ר הזקן בדבר הסתדרות היהודים בעבודת האדמה (מרשימת אדמו"ר הרי"צ "דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן").

נשמה חדשה – נשמה מן העתיד

שלוש שנים לפני לידת אדמו"ר הזקן, הבעל שם טוב ידע ש"נשמה חדשה" עומדת לבוא לעולם.

המגיד ממזריץ' גילה לתלמידו אדמו"ר הזקן שהוא נשמה דאצילות, ושהוא "נשמה חדשה".

בלקוטי תורה (פרשת צו) מבאר אדמו"ר הזקן, כי כל הנשמות בזמן הזה היו כלולות באדם הראשון, ואילו נשמות חדשות – הן הנשמות של לעתיד לבוא, ועל שם זה נקראות "חדשות" – שלא היו כלולות באדם הראשון, והן במדרגה גבוהה הרבה יותר מהנשמות של עכשיו, נשמות מבחינת 'סובב כל עלמין'.

הבעש"ט והרב המגיד על התלמיד הצעיר

במכתב הרב המגיד לבנו הרה"ק הרב אברהם המלאך, תק"ל: "... כי את אשר יאמר לך תלמידי הרב הק' מ' זלמינא י"נ תשמע בקולו, כי כל הגה היוצא מפיו הוא ברוח הקודש".

במכתב הרב המגיד לבנו הרה"ק הרב אברהם המלאך, תקל"ב: "בני מחמדי, אם כי קשה עלי כעת מלאכת הכתיבה, אבל בל אוכל לתן מעצור ברוחי הוודיע אותך, וזהו אתמול בלילה אחר חצות נגלה אלי כ"ק מורי ורבי האלקי הבעש"ט נבג"מ ואמר לי בולה"ק: תדע בני בעריני, שבכרמך אשר נטעת יש גפן אחד אשר זה מאות שנים לא נטע גפן כזה בישראל, והוא עודנו צעיר בימים וזכה לגילוי אליהו ז"ל זה ב' פעמים לא בחלום רק במראה פנים אל פנים, כל כן תדע את אשר לפניך איך להתנהג אתו עמו וד"ל, ונרתעתי ושאלתי את מורי נ"ע מה שמו, וענה לי, שמו שניאור זלמן, ונחרדתי מב' טעמים, א' מפני שהעלים ממני תלמידי הק' מ' זלמינא נ"י הדבר, וב' – שקודם [גיל] ארבעים שנה לזה לא זכה שום ב"נ [=ברנש, בן אדם] זולת ד' ה' אישים אלוקיים, ואח"כ נעלם רבי הק' נבג"מ מעיני, אשר על כן בני מחמדי, אני אומר אשרי חלקי ואשרי חלקך אשר בחרתי לאח לך וד"ל, ראוי שתזהר בו כבוד גדול ומעתה כל אשר יאמר לך תעשה...".

הר"ר שלום בן הרה"ק הרב אברהם המלאך, רושם להרה"ק הרב ברוך ממז'בוז' נכד הבעש"ט, את אשר שמע מאביו: "האבא ז"ל [הרב המגיד] אמר לי פעם, שמי שיחלוק על זלמינו שלי שי', זה כמו לחלוק על התורה הקדושה, כי בו נכללת כל התורה הקדושה".

אדמו"ר הזקן היה רואה את רבו הרב המגיד נ"ע בכל עת שרצה, בהקיץ ולא בחלום, והיה שואל אותו כל ספקותיו, ואת הבעל שם טוב ראה בחלום בשבת ובמועדים, בעת שהתגלה אליו – ולא בכל עת שרצה – ואחר פטרבורג התגלה אליו בכל עת שרצה, ובשבת ובמועדים בהקיץ (ספר המאמרים תש"ט ע' 87).

בדוגמא של מעלה: חי לפי השעון העליון

מדברי אדמו"ר הרש"ב: "הרביים שלנו היו בדוגמא שלמעלה, אדמו"ר האמצעי רושם, שיש צדיקים שהם בדוגמא שלמעלה. . אדמו"ר הזקן, היה מתפלל כל יום שעתיים, חצי שעה עד 'ברוך שאמר, שעה מ'ברוך שאמר עד שמונה עשרה, וחצי שעה שיורי התפלה. יבואו וישאלו האם הרבי החזיק שעון והביט בשעון בתוך התפילה. . הרבי לא הביט בשעון בתפילה, כך שמעתי מאבי [אדמו"ר מהר"ש] שהוא התפלל כל יום שעתיים בדיוק, כמו לפי שעון" (תורת שלום ע' 12 ואילך).

גלגלי מרכבה שקבלו מוקדם את השבת

כל ענין המאסר היה בהסכמת כ"ק רבנו הגדול. לא רק כ"ק רבנו הגדול, כי אם כל צדיק וצדיק, מושל ושולט על כל העניינים הגשמיים. . אילו לא הסכים הרבי – לא היו אוסרים אותו. הוכחה לדבר – מהנסיעה לפטרבורג, שביום שישי נעצרה העגלה השחורה [בה מובילים את המורדים במלכות], ולא עזרו ארבעת הסוסים למשוך את העגלה, היא לא זזה ממקומה, מפני שהרבי לא רצה: היה זה ביום שישי [כ"ה תשרי תקנ"ט], שש שעות טרם זמן הדלקת נרות של שבת, הודיע רבינו הזקן לשר ולמלוויו כי ברצונו להפסיק את הנסיעה עקב קדושת השבת, ולהמשיך את המסע רק לאחר צאת

השבת. כאשר סירב השר למלא את בקשתו, נשברו צירי המרכבה. בתגובה, התבטא רבינו בדרך הלצה מתוך זמירות השבת: "צווחין אף עקתין (אקסין – צירים באידיש) בטילין ושבתין" (בטלים ושובתים).

השר סירב להשלים עם המצב וציווה לאנשיו להביא אומנים מהכפר הסמוך על מנת שיתקנו את הצירים. משתיקנו את הצירים, נפל אחד הסוסים ומת. הביאו סוס אחר מהכפר אך הסוסים כלל לא הצליחו להזיז את המרכבה. הבין השר את אשר לפניו והציע לרבינו הזקן לנסוע לפחות אל הכפר הסמוך. הרבי לא הסכים לכך, אך הרשה להטות את המרכבה לשדה אשר בצד הכביש, על מנת שישבות שם את היום הקדוש. מקום השביתה היה במרחק שניים שלושה קילומטרים מהישוב סעליבא-רודניא, סמוך לעיר נעוול פלך וויטבסק. חסידי נעוול נהגו במשך שנים להראות את המקום המדויק בו שבת רבינו הגדול. החסיד הנודע הרב הקדוש מיכאל הזקן מנעוול נהג לספר, שהכיר חסידים שידעו להצביע על המקום בו שבת רבינו הזקן, והוא בעצמו הלך לשם כדי לראות את המקום בעיניו. לדבריו, לכל אורך הדרך – משני צידיה, ניצבו אילנות עתיקים ושבורים, ורק בסמוך למקום בו שבת רבינו הזקן ניצב אילן גדול ויפה, מרובה בענפים (לקוטי דבורים ח"א ע' 53 ואילך).

לעצור את הסירה פעמיים: למעלה מהטבע ובתוך הטבע

ליד העיר סטרדוב חי פריץ, שאביו – הפריץ הזקן – היה הממונה על הסירה שהייתה מעבירה את אדמו"ר הזקן מן המבצר הפטרופלובסקי בנהר 'ניווה' אל הלשכה החשאית "טאיינע סאוועט" (כפי הנראה לחקירות). פעם אחת בנסעם בסירה, רצה אדמו"ר הזקן לקדש את הלבנה, וביקש את הממונה לעצור את הסירה, והממונה סירב. אמר לו אדמו"ר הזקן, שביכולתו לעצור את הסירה בעצמו, ואחרי שהממונה עמד בסירובו, נעצרה הסירה מעצמה, והרבי אמר "הללו את ה' מן השמים" עד לברכה, ואת הברכה עצמה לא אמר, והסירה החלה שוב לשוט מעצמה. אדמו"ר הזקן ביקש שוב את הממונה לעצור את הסירה, שאל הממונה: מה נתן לי? ואדמו"ר הזקן נתן לו פתק בכתב יד קדשו עם ברכה. הממונה עצר את הסירה ואדמו"ר הזקן קידש את הלבנה. הפתק בכתב יד קדשו של הרבי נמצא אצל בנו של הממונה, ממוסגר במסגרת כסף או זהב, והוא מייקר אותו מאד. הרב הרב הקדוש דוב זאב נ"ע רבה של יקטרינוסלב ראה בעצמו את הפתק וסיפר על תוכן הברכה הרשומה עליו.

בשמעי סיפור זה, בהיותי בן 9 – מספר אדמו"ר הרי"צ – הרהרתי מדוע לא אמר אדמו"ר הזקן את הברכה כשהסירה נעצרה מעצמה, והיה זקוק לטובה מן הזולת לשם כך, לאחר מכן כשהשי"ת עוזר, מתבגרים ולומדים חסידות, מבינים שזה ענין שלם בעבודה, ורק כך צריך להיות, שמצווה יש לקיים כפי שהיא מלובשת בדרכי הטבע.

אלא, כללות העניין, שכתב יד קדשו של הרבי יהיה בידי אינו יהודי – הוא גם כן מפליאות תמים דעים יתברך ויתעלה (לקוטי דיבורים חלק ה' ע' 1098 ואילך).

תפילין מטיל אימה

הצמח צדק סיפר לאדמו"ר המהר"ש, כי כאשר הביאו את רבינו הזקן ל"טאייני סאוועט" הכניסוהו למשרד בית הסוהר, שם ישבו פקידים רבים. רבינו הזקן ניגש לחלון, הוציא את התפילין שלו והניחם, והפנה את פניו לעבר הפקידים, ועל כולם נפל מורא ופחד: אלה שישבו לא היו מסוגלים לקום, ואלה

שעמדו לא היו מסוגלים לשבת. ביאר הצמח צדק: על תפילין נאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך", תניא הרב הקדוש אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין שבראש.

אין אדם יודע במה משתכר

מספר החסיד הרב הקדוש יעקב קיידנר, מחסידי אדמו"ר האמצעי, שהכיר באופן אישי רבים מחסידי אדמו"ר הזקן: שמעתי כמה פעמים מהחסיד הגביר הנקרא ר' שלמה רפאל'ש מווילנא, שפעם היה הוא בלאדי ועוד החסיד המופלג מו"ה יוסף רפאל'ש, ושאל מקודם החסיד מו"ה יוסף עצה מאדמו"ר, אם יעשה פרנסה משכר טוב, ואמר אדמו"ר, איך הוא אופן העמדת השכר, אמר לו שמעמידים השכר תחלה על הקרח כל ימות החורף, ובימות הקיץ מוכרים, אמר אדמו"ר, פרנסה כזו הוא קרוב להפסד, כי יוכל להיות שישתברו כל החביות ולא ידע כלל מזה. למחרת נכנס החסיד ר' שלמה, ושאל את פי קדשו גם כן, ושאל אותו גם כן איך הוא אופן העמדת השכר, ואמר לו גם כן כנ"ל, ואמר, פרנסה כזו ישר בעיני מאד, כי כל ימי החורף השכר מכוסה מעין רואה, זהו דבר הסמוי מעין ברכה מצויה בו. אחר כך עשו שניהם הפרנסה, ולא נפל דבר מדברי קדשו, ור' יוסף נתדלדל מזה כי נשברו כמה וכמה חביות תחת הקרח, ובמרתף של החסיד ר' שלמה היו כולם בשלימות ונתעשר מזה. הפלא הזה שמעתי כמה פעמים מפי החסיד ר' שלמה. [סיפורים נוראים]

ידע השעה המדויקת לפי צירופי השם

שמעתי מהרב החסיד המפורסם מו"ה צבי דיסנער, שפעם אחד היה בלאדי, ונכנס במחיצות קדשו לדבר מעניניו, ודיבר עם כבוד קדשו זמן רב, ובתוך זה הלך כבוד קדשו מחדרו לבית אחר, והחסיד ר' צבי נשאר בחדרו, והמורה שעות של האדמו"ר היה מונח על השולחן, וראה ר' צבי הנ"ל שהמורה שעות של אדמו"ר אין מהלכו על קו הישר, וסיבב אותו בערך עשר מינוט, כי לר' צבי הנ"ל היה גם כן מורה שעות יקר ומובחר, לכן סיבב אותו כדי שיהיה תהלוכתו בשווה עם מורה השעות שלו.

ואחר כך חזר אדמו"ר לחדרו, ודבר עמו עוד מענין הנ"ל כמו ערך שעה. ואחר זה כאשר רצה ר' צבי הנ"ל ליטול רשות להיפרד ממנו, הביט אדמו"ר על המורה השעות שלו, והקפיד מאוד, ואמר לו אדמו"ר, מי זה שסיבב את המורה השעות שלי עשרה מינוט, אמר ר' צבי הנ"ל כי יש לי מורה שעות טוב ומובחר לכן סיבבתי אותו שילך בשווה לו. אמר לו אדמו"ר, מאין אתה יודע שהמורה שעות שלך מהלכו על קו הישר, פן העמדת אותו אחר מראה שעות שמהלכו אינו על קו הישר. אמר לו זהו רק בדרך אפשר, אבל מאיזה סברה היא הברור שהמורה שעות שלי אינו אמת. השיב לו אדמו"ר, הנה מבואר בכתבי האריז"ל שביום יש י"ב צרופי שם הוי', והשעה נחלק לששים חלקים הנקרא מינוטין, הנה בכל שעה בפרט, יש שישים הוויות, ובפרטות יותר, יש גם כן שם הוי' מחדש בכל רגע, והוי' הוא לשון התהוות, שמהווה העולמות יש מאין, הנה בכל שעה הוא התהוות העולמות מחדש, וזהו ובטובו מחדש בכל יום מעשה בראשית. הנה כאשר ראיתי המורה שעות שלי, הכרתי שסיבבת אותו עשרה מינוט, כי ידוע לי שצירוף שם הוי' כעת הוא צירוף אחר, לא כמו הצירוף המובן מהמורה שעות, אשר ידוע לי שזה הצירוף יהיה אחר עשרה מינוט. כך שמעתי מפי הנכבד החסיד המפורסם הנ"ל. [סיפורים נוראים]

פרצוף סיפורי אדמו"ר הזקן

מוצש"ק שמות אור לכ"ד טבת תש"ע – רמת אביב אופשערעניש לשמואל שי' גינזבורג

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א²³⁰

א. גיל שלש – "ראשית דעת"

הדעת ב"מנהג ישראל תורה"

לחיים לחיים! מזל טוב! שמענו כעת במכתב של הרבי²³¹ שהענין של אַפְשָׁעֲרֵנִישׁ, האלקה, זה ענין גדול בישראל – ראשית החינוך. כתוב שילד שנעשה בר מצוה מקבל דעת²³². אפשר לחשוב שלפני הבר-מצוה אין לו בכלל דעת, אבל לא נכון לומר כך. כתוב שעצם הנשמה האלקית, התכונה העיקרית של הנפש האלקית, היא דעת. הנשמה נכנסת בשלבים, אז בכל סימן דרך בחינוך הילד יש עוד תוספת של דעת. כל הענין של מנהג ישראל הוא דעת. מה הוא מנהג ישראל? רוח הקדש. כתוב²³³ שדעת היא רוח הקדש, ומנהג הוא רוח הקדש של עם ישראל. כתוב²³⁴ שיש מצוות דאורייתא, "אורייתא מחכמה נפקת"²³⁵, ויש מצוות דרבנן שהן "תורת אמך"²³⁶, בחינת בינה, ויש "מנהג ישראל" – לא מדאורייתא ולא מדרבנן, אלא מתוך הלב של עם ישראל. בלשון הבעל שם טוב – "לב ישראל חי"²³⁷. הלב של עם ישראל חי והוא מכוון לאמת לאמתו (כמו ששמענו קודם רמז ש"אהיה אשר אהיה"²³⁸ – אהיה פעמים אהיה – זה אמת²³⁹). כל דבר שהוא מנהג ישראל קשור לדעת, רוח"ק של עם ישראל. הרבי אומר שהאופשערעניש הוא משהו גדול מאד במנהג ישראל, סימן שיש בו הרבה רוח"ק והרבה דעת.

"ראשית דעת" הנדרשת לחנוך – גיל שלש

הענין קשור גם לשנת השלש, שהרי הילד עכשיו נכנס להיות חיל בצבאות ה' – בשביל להיות חיל צריך דעת, צריך לכוון נכון את הרובה. לכוון זו פעולה של דעת – לא חכמה ולא בינה אלא דעת. כדי להיות חיל צריך לדעת איך לכוון. שנת השלש היא אחרי שנה ראשונה, שכנראה בה נכנסת חכמה – לפי המדה, לפי הענין. בשנה השניה בינה לפי הענין. אבל שנה שלישית – כעת הילד בן שלש שנים – היא כבר בחינת דעת. לכן אז הזמן של ראשית החינוך, שיש משהו – איזה בסיס, איזה יסוד – של

230 נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

231 אג"ק ח"ה אגרת א'רמב, כי מרחשון תשי"ב. שם מעתיק את דברי הרבי הרי"צ, ודבריו הובאו גם בלוח "היום יום" די אייר:

גזיות השערות - אפשערענעש (של תינוק) - הוא דבר גדול במנהגי ישראל. ועיקרו הוא בהחינוך דהשארת פיאות הראש. ומיום הגזיזה והנחת פיאות הראש נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברהמ"ז וק"ש שעל המטה.

232 ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך 'גדולי בתחלתו, ושי"ן. וראה קונטרס התפלה פ"ה (עמ' 15 ואילך); סה"מ עת"ר עמ' קטו; המשך תער"ב ח"ג עמ' א'רכז.

233 רש"י על שמות לא, ג.

234 ראה גם שיעורים בסוד ה' ח"א עמ' מח ואילך.

235 זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

236 משלי א, ח. ע"פ מדרש משלי א, ח. וראה זהר ח"ב רעו, ב (עמ"פ "כבד את אביך וגו'").

237 הוספות לכש"ט (קה"ת, הוצאה שלישית) אות קסט.

238 שמות ג, יד.

239 אורחות צדיקים שער האמת. מופיע בכ"מ בכתבי האריז"ל.

דעת. מה היא דעת? כח להבחין. מה הרבי אמר? שצריך להתחיל להקפיד, ללבוש טלית קטן, ליטול ידים בבקר, לומר ברכות. מה הענין על פי פשט? שגם ילד לא ישכח את הדברים הבסיסיים. לא לשכוח תלוי בדעת, זו 'החזקת ראש' של ילד. עד גיל 3 אי אפשר לתבוע מהילד שיחזיק ראש, שיזכור לעשות דברים. ודאי שאומרים לו לעשות דברים טובים גם לפני כן, אבל שהוא עצמו יחזיק ראש – לא נטלתי ידים, לא אמרתי ברכה – זו בחינה של דעת. אז אם המנהג אומר שמקפידים על הדברים המינימאליים מגיל שלש סימן שיש בחינה של דעת בילד שמסוגל לזכור ולא לשכוח.

א. ההבדלה האחרונה של אדמו"ר הזקן

המצוה האחרונה של אדמו"ר הזקן – הבדלה

בהשגחה פרטית יושבים כאן במלוה מלכה, סעודתא דדוד מלכא משיחא, אור לכ"ד טבת, יום ההילולא רבא של אדמו"ר הזקן. הקביעות היא אותה קביעות כמו בשנת ההסתלקות (תקע"ג). בבית דברנו על כך שגם לפני שלש שנים, כששמוליק נולד, כ"ג טבת היה בשבת קדש. יום ההולדת של שמוליק הוא כ"ג טבת, אבל מכיון שאי אפשר לגזור את השערות בשבת בהשגחה פרטית עושים את החאלקה עכשיו, במוצאי שבת, וממשיכים מחר במירון בע"ה. יוצא שבפועל החאלקה היא בכ"ד טבת, יום ששייך לאדמו"ר הזקן. ושוב, אדמו"ר הזקן הסתלק במוצאי שבת.

כשילד נעשה בר מצוה מציינים²⁴⁰ שהמצוה הראשונה שהוא מקיים כשהוא איש, ולא ילד, היא קריאת שמע של ערבית. לכן גם המשניות מתחילות במשנה "מאימתי קורין את שמע בערבית". כמו שבר מצוה מקיים מצוה מעשית ראשונה – "עקימת שפתיו הוי מעשה"²⁴¹ – קריאת שמע של ערבית, מה המצוה האחרונה שאדמו"ר הזקן קיים בחיים חיותו בעלמא דין? הסתלקות הצדיק כוללת את כל חייו, וכנראה שהם כלולים גם במצוה האחרונה שלו. המצוה האחרונה שהוא קיים היא הבדלה²⁴². הבדלה עושים לאחר ק"ש של ערבית, לאחר ערבית של מוצאי שבת, מצוה להבדיל על הכוס. במוצאי שבת, כמה שהוא היה חולה, הוא הבדיל בעצמו – זו המצוה האחרונה של אדמו"ר הזקן. אם המצוה האחרונה היא הבדלה של מוצאי שבת סימן שיש משהו בהבדלה שמסכם את כל חיי אדמו"ר הזקן. לכן גם היום, כאשר סועדים סעודת מלוה מלכה לאחר הבדלה, יש לכך קשר עם האופשערעניש.

מה ענינה של הבדלה? כתוב ש"אם אין דעת הבדלה מניין?"²⁴³. עשית הבדלה היא פעולה מובהקת של דעת. אחד שאין לו דעת לא יכול להבדיל, לא יודע מה ההבדל בין דברים. גם בין חשך לאור הוא עלול להתבלבל – לשים חשך לאור ואור לחשך, כמו שהנביא אומר²⁴⁴. הכי יתכן שהוא לא מבדיל בין יהודי לגוי, בין ישראל לעמים, וגם שהוא לא מבדיל בין יום השביעי לששת ימי המעשה. בשביל להבדיל צריך דעת. אם המצוה האחרונה של אדמו"ר הזקן היא הבדלה, סימן שהדעת להבדיל – בין

240 חידושי הרי"ם ריש ברכות.

241 סנהדרין סה, א.

242 "הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר" לשו"ע אדה"ז. ולהעיר מכתבי הרח"א ביחובסקי עמ' קיט שאדה"ז הבדיל לפני תפלת ערבית.

243 ע"פ ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב.

244 ישעיה ה, כ.

קדש לחול, בין אור לחשך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה – היא העיקר של תורת חב"ד. הנקודה העיקרית מאדמו"ר הזקן עד הרבי, אצל כל רבותינו נשיאינו, היא דעת.

על מה מבדילים?

יש כמה סיפורים על ההבדלה הזו: קודם כל, הוא עשה הבדלה על קפה שחור²⁴⁵ – זו נקודה חשובה שצריך להתעמק בה. לא שלא היה שם יין, כנראה היה קשה לו לשתות יין – זו השערה – או שאולי למרות שלא היה קשה לו לשתות הוא רצה דווקא שווארצע קפה. אחד מניניו, המהרי"ן – רבי ישראל-נח, בן הצ"צ – אמר²⁴⁶ בשם אדמו"ר הזקן, הסבא-רבא שלו, שלכתחילה עושים הבדלה על קפה שחור. אלו שני סיפורים (לא מאותו מקור), הוא לא הביא את סיפור ההסתלקות בתור ראיה. דברי המהרי"ן הם רק אסמכתא לכך שבפעם האחרונה שאדמו"ר הזקן עשה הבדלה, בלילה הזה, הוא הבדיל על קפה שחור.

כתוב שהמהרי"ן, אותו נין של אדמו"ר הזקן, הוסיף מדיליה – שגם על תה אפשר לעשות הבדלה. מגדולי החסידים של חב"ד לדורותיה יש את החסיד המפורסם רבי הלל מפאריטש, שהיה צדיק – ככה הרביים כינו אותו²⁴⁷ – והוא היה נוהג קבוע לעשות הבדלה על חלב חם, כוס חלב²⁴⁸. היה לו הידור, ענין מיוחד אצלו, שהיה לוקח חלב להבדלה – אומר לרבנית או למישהו אחר לחמם לו חלב. יש בענין סיפור שלם: החלב כמובן צריך להיות חלב ישראל. פעם אחת הביאו לו חלב עכו"ם, והוא עמד שעה שלמה ליד הכוס ולא ראה את החלב. לשון חז"ל על חלב עכו"ם היא "חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו"²⁴⁹. הוא לא ראה את החלב – "אין ישראל רואהו" – ומכך הבין שאיננו חלב ישראל²⁵⁰. בכל אופן, זה סיפור של רבי הלל מפאריטש.

כמובן, על פי פשוט עושים הבדלה על היין, כמו קידוש. הרבי רצה שיעשו הבדלה דווקא על יין²⁵¹. אבל כאן רואים שאדמו"ר הזקן לכתחילה עשה הבדלה על קפה שחור (תיכף נחזור להמשך הסיפור מההבדלה האחרונה).

יוצא לנו י-ה-ו-ה לגבי מצות הבדלה, ועוד רגע נדגיש בו איזה ווארט): אפשרות אחת היא לעשות הבדלה כמנהג רוב עם ישראל, על יין. רק בפשט, שנבין את ההלכה – כתוב²⁵² שאפשר להבדיל על "חמר מדינה", כל משקה שנוהגים לשתות במדינה כמשקה חשוב אפשר להבדיל עליו. לכן אם אנשים נכנסים לבית קפה ומזמינים כוס קפה – אפשר להבדיל עליה הבדלה, היא "חמר מדינה". בכל אופן, לכתחילה יש להבדיל על יין, כמו קידוש. רבי הלל מפאריטש עשה על חלב. אדמו"ר הזקן עשה על קפה שחור. המהרי"ן אמר שגם על תה אפשר להבדיל.

245 לקוטי סיפורים (פרלוב) עמ' קכב.

246 רשימות דברים (חיסריק) מדור אדה"ז אות עז.

247 לקוטי סיפורים עמ' תכב.

248 ר' הלל מפאריטש-סיפורים (היכל הנגינה) עמ' 131.

249 ע"ז לה, ב.

250 היכל הנגינה שם (ושם מצוין לסיפור כיו"ב על רבי מנחם-נחום מטטרוביל).

251 ראה שלחן מנחם או"ח סימן קעט (ושם סימן קס).

252 שו"ע או"ח רפט, ב.

ארבע הבדלות

אמרנו שהענין של אדמו"ר הזקן הוא דעת, כל תורת חב"ד היא דעת. כתוב שיש ארבעה דברים שצריכים לדעת להבדיל ביניהם – "בין קדש לחול, בין אור לחשך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה [לדעת לשמור שבת]". אפשר להקביל את ארבע ההבדלות הללו לארבעת המשקים שהזכרנו להבדלה – יין, חלב, קפה ותה:

בסיום ההבדלה חותמים "ברוך אתה הוי' המבדיל בין קדש לחול" – הכל נכלל בהבדלה האחרונה, "בין קדש לחול", ולא חוזרים על שלשת הדברים האחרים. ההבדלה בין קדש לחול שייכת ליין – קידוש עושים על היין, ואילו אחרי המבול כתוב "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם"²⁵³, כאשר חז"ל דורשים על "ויחל" לשון חולין²⁵⁴. נח עשה את עצמו חולין כשנטע כרם והשתכר. אם כן, מי ששותה לא כדבעי עושה את עצמו חולין ואילו מי ששותה יין כמו שצריך מתקדש בכך. לכן עיקר "המבדיל בין קדש לחול" נאמר על היין. היות שחותמים רק בהבדלה זו, ולא בשאר, סימן שהכי טוב להבדיל על היין, כמו שהרבי אומר.

אבל, הענין של רבי הלל מפאריטש (מלשון "בהלו נרו עלי ראשי"²⁵⁵) היה אור לעומת חשך. איזה אור יש כאשר עושים הבדלה על כוס חלב? בכוס חלב לבן יש הרבה אור בעינים. כנראה שעיקר הדעת של רבי הלל מפאריטש הוא שרצה להבדיל בין אור לחשך.

מה הענין של אדמו"ר הזקן, שלא רק שלא עושה על חלב לבן אלא מודגש שעושה על "שווארצע קווה" (קפה שחור, בלי חלב)? מי שרוצה ללכת במנהג אדמו"ר הזקן (והרבי גם ימחל לו, אם הוא מכוון לאדמו"ר הזקן) יעשה על קפה שחור, כמו שעשה היום בערב. כנראה שיש משהו בקפה שחור של "המבדיל בין ישראל לעמים". קראנו היום בתורה, בפרשת שמות (השייכת להסתלקות אדמו"ר הזקן במוצאי שבת), על לידת משה רבינו. מה הדבר הראשון שעשה? הוא גדל אצל הגוים, ולכאורה ינק תרבות של גוים, ואף על פי כן היה כל כך יהודי והבדיל לחלוטין בין יהודי לגוי – הוא מארמון המלך, מתרבות של מצרים, וכאשר הוא ראה גוי מצרי מכה יהודי "ויך את המצרי ויטמנהו בחול"²⁵⁶. מבדיל טוב טוב מי הוא היהודי הקדוש ומי הוא המצרי החולין – אתה שייך לחול, "ויטמנהו בחול". כנראה שיש משהו בקפה שחור שמבדיל בין ישראל לעמים, וזו ההבדלה שאדמו"ר הזקן רצה לעשות.

מה לגבי תה של המהרי"ן? כנראה שיש משהו בתה שמבדיל בין שבת לששת ימי המעשה – לגבי אופן הכנת התה, שכל אחד יחשוב בעצמו איך לפרש זאת. בכל אופן, דרשנו קצת שארבע האפשרויות איך להבדיל הן כנגד ארבעת הדברים שיש להבדיל ביניהם.

"קוה אל הוי"

היום כותבים קפה, אבל במקור הוא נקרא "קוה", וחסידיים וצדיקים אמרו שכאשר שותים קפה צריך לכוון לפסוק "קוה אל הוי"²⁵⁷. כל אחד שילך הביתה עכשיו וישתה את כוס הקפה של מוצאי שבת

253 בראשית ט, כ.

254 בראשית רבה לו, ג.

255 איוב כט, ג.

256 שמות ב, יב.

257 תהלים כז, יד.

יכול לכוון זאת. כנראה שיש מנהג, שגם אם לא הבדלתי על כוס קפה, אפשר להשלים זאת בשתית כוס קפה. כתוב "חמין במוצאי שבת מלוגמא"²⁵⁸ ודרשו לפי הפסוק "ומחבש לעצבותם"²⁵⁹ שזו רפואה לעצבות²⁶⁰. לא כל כך מבחינים בין תה לקפה, קפה שחור או עם חלב – צריך לשותת משהו חם – אבל רוב האנשים שותים כוס קפה, איך שלא יהיה, וזה ה"קוה אל הוי' חזק ויאמץ לבך וקוה אל הוי'".

בכלל אדמו"ר הזקן אהב לאכול דברים שחורים. הוא אכל צנון שחור מטוגן בדבש²⁶¹. אפשר לנסות זאת הערב – צנון שחור מטוגן בדבש יחד עם קפה שחור. יש "פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה"²⁶², אבל יש גם צנון שחור מטוגן בדבש וקפה שחור. בכל אופן, קוה שחור רומז ל"קוה אל הוי' וגו'". יש בזה גם גימטריאות יפות, לא נעשה יותר מדי הערב.

יארציט ויום הולדת בכ"ד טבת

עד כאן פתחנו את הערב עם נקודה של דעת. לפני שנמשיך צריך להזכיר שחוץ מהשמחה של האופשערניש של שמוליק, כל שנה בתאריך הזה יש לנו יארציט של אחד החברים הכי קשורים ומסורים אצלנו, הלוא הוא ר' אליהו לב-עמי ע"ה, אז זה גם יאר-ציט שלו. שתהיה עלית נשמה. הרוח שלו היתה רוח של גבורה, מתאים לפסוק "ויך את המצרי ויטמנהו בחול". יש פה גם יום הולדת מחר בערב – מזל טוב לשניאור, יום הולדת שמח. לכל אחד שיש לו שמחה פרטית, שיהיה מזל טוב לכולם! יש גם יום הולדת היום לשמשון-יעקב עיני. לחיים לחיים.

שפיכת הקפה בהבדלה וראית האלקות בקורות התקרה

נסיים את הסיפור²⁶³: מה היה באותה הבדלה על כוס קפה שחור? הוא היה מאד חולה, עוד זמן קצר הוא מסתלק מהעולם הזה, והוא היה בדבקות. תוך כדי ההבדלה הכוס נשפכה, וכתוב שנשפך מהקפה על הפנים של אשתו, הרבנית סטערנא. אמרו שזה היה סגולה לאריכות ימים שלה.

יש לסיפור כמה גירסאות, אבל לפי הגירסא שאולי היא הכי נכונה – תוך כדי כך הוא הסתכל לתקרה ואמר לנוכחים שם (וחזר על כך נכדו הצ"צ): 'תאמינו לי שעכשיו איני רואה את התקרה, את הקורות הגשמיות, אלא את "דבר הוי'" שמהווה את התקרה' (כמו שכותב בשער היחוד והאמונה²⁶⁴ על "לעולם הוי' דברך נצב בשמים"²⁶⁵). אחר כך הוא גם כתב משהו. היו כמה דברים באותו לילה, אבל כעת ספרנו מה שהיה סביב ההבדלה. הוא הבדיל על קפה שחור, אחר כך נשפך על הרבנית, ובשלב שלישי (כנראה קשור, בזכות מה שקדם) הסתכל על התקרה ואמר שלא רואה גשמיות אלא דבר הוי' שמהווה את התקרה.

258 שבת קיט, ב.

259 תהלים קמו, ג.

260 דברי יצחק אות ד, הובא בזהב המנורה (לקוטים מרבי זושא מאניפולי) פאה עמ' פו (ירושלים תשע"ג); אור צדיקים לקוטי תהלים כב, א (בשם החווה מלובלין). וראה ספר הזכירה (סימנר, בני ברק תשס"ט) עמ' תקנט הערה 2888 שהביא רמז וביאור זה בשם רבי אריה לייבוש מוישניצא. הובא ברשימות דברים מדור אדה"ז אות מב.

261 ראה בית רבי ח"א פט"ו עמ' 89 (מהדורת תשע"ד).

262 אבות פי"ו מ"ד.

263 רשימות דברים מדור אדה"ז אות פו.

264 פ"א.

265 תהלים קיט, פט.

ב. פרצוף סיפורים על אדמו"ר הזקן

נספר עוד כמה סיפורים של אדמו"ר הזקן, וכפי שאנחנו אוהבים לעשות – נסדר אותם לפי סדר הספירות:

כתר: "אתה יודע רזי עולם"

נתחיל עם סיפור של הכתר, על-מודע, דברים נסתרים ונעלמים ש"לית כל מוחא סביל דא": רוב הדברים שנאמר עכשיו בקיצור הם יותר בגדר ווארטים, אמרות של אדמו"ר הזקן, ולא דווקא סיפורים ארוכים. יש ווארט על מה שאומרים ביום כפור – "אתה יודע רזי עולם". אמר אדמו"ר הזקן⁶⁶: כתוב "אתה יודע רזי עולם" דווקא, לא "רזי תורה". "רזי תורה" הקב"ה מוסר גם לחכמים ולצדיקים של הדור, אבל "רזי עולם" רק אתה יודע, ואף אחד לא יודע. כלומר, "רזי עולם" הם יותר מ"רזי תורה". כדי להמחיש זאת הוא נתן שתי דוגמאות, סיפר שני סיפורים שקרו בעת ובעונה אחת:

מתי צריך כח ומתי צריך כסף

פעם אחת נסע איזה יהודי שלווה כסף בשביל לקנות סחורה לבעלי חנויות בעירה שלו. הוא הלך ליריד, קנה סחורה וחוזר אתה – הכסף לא שלו וגם הסחורה לא שלו, הוא רק מקבל אחוזים. הוא היה עיף מאד, ישב בעגלה, העגלון נוהג והוא נרדם. פתאום הוא מתעורר ומוצא שהעגלון טעה בדרך, הם הגיעו למקום שהעגלה שוקעת בבוץ ואי אפשר להוציא אותה. לא רק שאי אפשר להוציא את העגלה מהבוץ, אלא יש סכנה שכל הסחורה היקרה תתלכלך והוא יפסיד הכל. ברגע שהתעורר וראה את המזל הביש הוא התחיל לבכות ולצעוק לה'. עובר בדרך יהודי אמיד ושומע קול בכי תמרורים, מתקרב לראות מה הענין ורואה יהודי עומד ובוכה במצוקתו שהעגלה טובעת בבוץ. הוא רוצה לעזור, ומה הוא יכול לעשות? הוא מפשיל שרוולים ומנסה בכל כחו לעזור ליהודי ולעגלון להוציא את העגלה מהבוץ, אך הוא לא מצליח – אין לו כח. אז העשיר הזה מסתכל לשמים ואומר – 'רבנו של עולם, אני רוצה לעזור ליהודי המסכן. אם הדבר היה תלוי בכסף – יש לי כסף, והייתי מפזר כל מה שיש לי בשביל להציל אותו. אבל העזרה לא תלויה בכסף אלא בכח, וכח אין לי'.

ממשיך אדמו"ר הזקן ומספר, שבאותו זמן, במרחק של עשר פרסאות, יש יהודי אחר – בחור צעיר בעל כח, גיבור חיל יהודי. הוא הולך ברחוב וגם הוא שומע בכי של מישהו. הוא חושב שיש פה גולנים שהתנפלו על מישהו, אך כשהוא מתקרב למקום הוא רואה שם הרבה אנשים סביב משפחה בוכה. הוא חושב שהסובבים שודדים אותם, תופס אותם ומתחיל להרביץ להם. אומרים לו: 'רגע רגע, אנחנו משטרה, פועלים מטעם החוק. זהו בעל קרעטשמע שלא שילם לפריץ, וצריך ללכת לבור – זהו חוק המדינה'. הוא שואל כמה צריך לשלם בשביל לפדות אותם ומתברר שהחוב הוא מעבר ליכולת שלו. הבחור מרגיש מסכן וצועק כלפי שמיא – 'רבנו של עולם, אם היו פה שודדים וגולנים סתם, אתה נתת לי כח והייתי משתמש בו. אבל פדיון המשפחה לא תלוי בכח אלא בכסף, וכסף אין לי'.

266 רשימות דברים מדור אדה"ז אות סה; ספר הצאצאים (היילפרין) עמ' 61. וראה נוסח אחר ברשימות סיפורים (תשורת לוכובסקי, כסלו ע"ב) ח"א עמ' 29, שהובא בשיעור אור לח"י אלול תש"פ.

ה' מנהל את העולם באופן רזי

מסיים אדמו"ר הזקן – שמספר את שני הסיפורים – שעל הסיפורים האלה צריך לכוון ב"אתה יודע רזי עולם", רק אתה הקב"ה יודע למה העשיר שאין לו כח הגיע למקום שצריך כח ולא כסף והבחור בעל-הכח שאין לו כסף הגיע למקום שצריך כסף ולא כח. לכאורה, אם אנחנו היינו מנהיגים את העולם, היינו עושים ההיפך – שהעשיר יגיע למקום בו צריך לפדות את המשפחה מידי הפריץ והבחור בעל-הכח למקום בו צריך לחלץ את העגלה מהבוץ. אבל רק "אתה יודע רזי עולם".

יש הרבה מה לומר על הווארט הזה, אבל יש הרבה להמשיך – אז נתקדם הלאה. זהו ווארט ששייך לכתר, לעל-מודע הנסתר, ובהמשך ל"אתה יודע רזי עולם" אומרים "ותעלומות סתרי כל חי". הפלא כאן שה"רזי עולם" יותר עמוק מ"רזי תורה". שוב, לכל הפרטים בסיפור צריך הרבה לתת את הדעת.

חכמה: הפקח מסתדר גם בעולם הבא

יהודי צריך להיות חכם (קלוג)

יודע מהבעל שם טוב²⁶⁷ שיש שלשה דברים שלא כתוב שהם מצוה בתורה אבל הם היסוד של כל התורה: שהאדם צריך להיות 'קלוג' (חכם, פקח), צריך להיות תמיד שמח (לקבל בשמחה כל מה שקורה לך), וצריך לפעול בזריזות במתינות (כל הזמן להיות רזי, אבל לא להיות פזיז אף פעם). אדמו"ר הזקן, שהוא הנכד הרוחני של הבעל שם טוב, גם אמר ווארט לגבי 'קלוגער'.

נקדים שהרבי הרש"ב לא אהב (בלשון המעטה) את הבן החכם של הסדר²⁶⁸. הוא מאד לא אהב את מי שמתחכם. הפשט של בן חכם בהגדה אינו מי שמתחכם, אבל בדור של הרבי הרש"ב היו מתחכמים, חכמולוגים, שהוא לא אהב – והוא ירד עליהם כשהגיע לכך בהגדה. עם זאת, הבעל שם טוב אמר שתכונה ראשונה של יהודי שצריך להיות פקח. הכוונה היא לא רק חכם בתורה, אלא חכם בעיני העולם – קצת המשך ל"רזי עולם" – אחד שיוודע תמיד איך להסתדר וכו'. אדמו"ר הזקן המשיך זאת ואמר באידיש – 'טוב להיות פקח, מי שחכם יודע להסתדר אפילו בעולם ההוא'.

החכם מסתדר בכל מצב

יש אנשים שבעולם הזה פתאום נקלעים לאיזה סיטואציה ולא יודעים איך להסתדר. לדוגמה, לפעמים מישהו נקלע לבית הסהר. רואים שיוסף הצדיק הוא יהודי חכם – לא משנה איפה הוא נמצא, הוא יודע להסתדר טוב. לא שהוא אוהב להיות שם, הוא מתחנן לצאת משם, אבל הוא יודע להסתדר – הוא לא מסכן שם. גם כשהוא נקלע למקום שאף פעם לא חלם להיות בו, כשזורקים אותו לשם הוא מסתדר יפי – נעשה הכי מכובד שם, מוצא חן בעיני שר בית הסהר ועושה כל מה ששר בית הסהר צריך לעשות.

שוב, אדמו"ר הזקן אומר שטוב להיות חכם, וחכם תמיד מוצא איך להסתדר, אפילו בעולם הבא. יש סיטואציות בעולם הזה שאתה נקלע אליהן, אתה לא יודע מה הסיטואציה ולא מכיר אותה – אבל אם אתה חכם אתה מסתדר יפי. אדמו"ר הזקן אומר שכך גם בעולם הבא – אדם לא יודע מה מחכה לו

267 חוספות לכש"ט (קה"ת, הוצאה שלישית) אות רה. וראה מודעות טבעית מאמר "בכל לבי דרשתיך" פ"ה ואילך (ובכ"ד).

268 שיחת סדר הראשון דחה"פ תשי"ב סעיפים ט-ל (סה"ש תשי"ב, אידיש – עמ' 88, לשה"ק – עמ' פה).

בעולם הבא, אבל אם אתה חכם זה לא מאד משנה, כי תדע להסתדר. תקלע לאיזו סיטואציה, גיהנם או לא משנה מה, תמיד תדע איך להסתדר. לכן, אומר אדמו"ר הזקן, כדאי להיות חכם.

זהו ווארט של אדמו"ר הזקן, סימן שהוא מעין 'מורה דרך' של חסידות חב"ד. יש אחד שחושב שהוא חכם – נראה אותך כשפתאום תפול לאיזה ענין לגמרי לא צפוי, אז המבחן. המבחן לחכמה הוא שאתה יכול להסתדר בכל מקום בו אתה נמצא, אפילו בעולם הבא. כמובן, זהו הווארט של ספירת החכמה – צריך להיות חכם.

בינה: השמחה בשמים מעבירה אחת פחות לא להרחיק מי שירד מהדרך

בינה היא תשובה בקבלה, כך בכל ספר הזהר, ולאור זאת נסביר עוד סיפור קצר²⁶⁹: ידוע שבכל מרכז של חסידים, כל קהילה בכל עיירה, יש צדקה מיוחדת להחזיק את בית הרב – כספי מעמד (מעמד געלט). יש כל מיני סוגים של קופות צדקה, אבל זו קופה מיוחדת שלתרום אליה זו זכות מיוחדת, כי היא מיועדת לפרנסת הרבי ובני ביתו. כמובן, אם מגיע לרבי המון כסף הוא לא לוקח אותו לעצמו, אבל הכסף שייך לו והוא עושה בו כראות עיניו. הצדקה הזו, 'מעמד געלט', היא הצדקה הכי יקרה אצל החסיד. איך היו עושים? בכל שנה כל החסידים בכל קהילה היו תורמים את המעמד שלהם דרך אחד מזקני החסידים שהיה הגבאי הממונה במקומו. אותו זקן היה נוסע לרבי כל שנה ומביא לו רשימה שהכין עם שמות כל התורמים והמשפחות שלהם וכמה שתרמו. כך היה נהוג.

שנה אחת בא הגבאי לאדמו"ר הזקן עם רשימת התורמים. הרבי, שזוכר את הכל, מסתכל ואומר שיש תורם אחד שחסר כאן. יש אלפי ורבבות חסידים, אבל הרבי זוכר כל אחד בפני עצמו, כמובן, ואומר שחסר כאן מישהו – 'מה איתו?'. לא נעים לגבאי, אבל הוא אומר לרבי – 'צר לי לספר, אבל אותו אחד ר"ל ירד מהדרך. פשוט, הוא עזב את החסידות, והוא כבר לא עושה מצוות, הוא עושה ההיפך ממצוות. לכן, אחרי שהיהודי הזה התקלקל, הרחקנו אותו מהמנין הפנימי – מהחברים הפנימיים – הוא גם לא מתפלל יותר במנין שלנו, וגם כמובן שלא לקחנו ממנו את המעמד, מכיון שהוא בחוץ'.

אותו גבאי הוא לא סתם מישהו, הוא אחד מזקני החסידים של אדמו"ר הזקן – הם לא פעלו מתוך הרגש, אלא לפי השכל שלהם. אדמו"ר הזקן נעשה מאד רציני, ואומר לו: 'אתה לא יכול לשער לעצמך מה עושה לנשמה ההמצאות שלה ב-ד אמות של שטיבל החסידים'. זהו עדיין לא עיקר הווארט, העיקר – 'אתה לא יכול לשער לעצמך כמה נחת רוח יש למעלה כשיהודי עושה עבירה אחת פחות'. הוא לא אמר 'תחזיר אותו בתשובה', אלא 'לא נכון שהרחקתם אותו, כי אף שירד מהדרך ועושה עבירות, אבל אם ישאר במנין כולי האי ואולי שיעשה עבירה אחת פחות, ואין לכם דעת לשער כמה נחת רוח יש למעלה לקב"ה כשיהודי עושה עבירה אחת פחות'. השערה היא תכונת הבינה, כמו חמישים שערי בינה.

חיצוניות ופנימיות אמא ביחס לחוטא

אדמו"ר הזקן לימד כאן דרך בתשובה, שאיננה תשובה מפורשת. על הבינה כתוב ש"מינה דינין מתעריין"²⁷⁰ – החסידים הרחיקו את היהודי מצד חיצוניות הבינה, מצד ה"מינה דינין מתעריין". אבל

269 רשימות דברים מדור אדח"ז אות ל.

270 זהר ח"ב קעה, ב; ע"ח שיי"ג (א"י) פ"ח; שם שיי"ד (א"י) פ"ב.

דברי אדמו"ר הזקן, שאין לשער את גודל נחת-הרוח מכך שיהודי עושה עבירה אחת פחות, נובעים מפנימיות אמא, שם יש המתקת הדינים בשרשם. מתוך התודעה הזו צריך לקרב את היהודי הזה.

כאן המקום להוסיף דבר בקיצור: באגרת התשובה בתניא²⁷¹ משמע שגדר בעל תשובה הוא שלא יחזור שוב לעבירה, ואם לאו – זו לא תשובה. אדמו"ר האמצעי כותב בדרך חיים²⁷² שגם יהודי שמתחזק בתשובה אבל לא מצליח – כל פעם יש לו נפילה, אבל "שבע יפול צדיק וקם"²⁷³, "ועמך כלם צדיקים"²⁷⁴, "כי נפלתי קמתי"²⁷⁵ – עושה נחת רוח עצומה לקב"ה. לפי התניא וגם לפי הרמב"ם²⁷⁶ מי שעושה תשובה ונופל שוב לחטא לא באמת עשה תשובה, לכאורה, אי אפשר להעיד שלא ישוב לחטא לעולם, אבל אדמו"ר האמצעי אומר שיש מכך נחת רוח עצומה לה'.

בכל אופן, הווארט כאן הרבה יותר חזק – מדובר ביהודי שלא חושב לעשות תשובה בכלל, אבל כאשר שומרים עליו, החסידים מזמינים אותו לאיזו ארוחת ערב ובאותו זמן עושה עבירה אחת פחות (שהיה עושה בחוץ), אי אפשר לשער את גודל נחת הרוח שנגרמת מכך בשמים. אם כן, יש כאן בעצם שלש מדרגות בפנימיות אמא, ששם סוד התשובה. יש הרבה להאריך בכך, אך אין כעת זמן.

דעת: ישוב ושקול הדעת במהירות הבזק

המופת הגדול של אדמו"ר הזקן

אחד מגדולי המשפיעים בחב"ד בדור של הצמח-צדק אמר שמספרים הרבה מופתים על אדמו"ר הזקן. במיוחד מהשנים הראשונות שלו בלאז'ניא, אז הוא היה בעל מופת גלוי. אחר כך, אחרי פטרבורג, כדרך חב"ד בכלל, הוא עשה פחות מופתים גלויים. אותו משפיע אמר²⁷⁷ שיש מופת שגדול אצלו יותר מכל המופתים שמספרים על אדמו"ר הזקן. כמובן, המופתים מהסוגים שאנחנו מכירים הם לרפא חולה, להמשיך בני חיי ומזוני ריחי, וכולהו ריחי, ליהודים שזקוקים. אבל הוא אמר שישפר מופת שלדעתו הוא הכי גדול:

אנחנו במוצאי שבת, אבל זהו מופת של ערב שבת קדש. בערב שבת קדש הולכים למקוה, למרחץ. כתוב בקבלה²⁷⁸ שצריך להתרחץ במים חמים, שמורידים את הקליפות של החול, של ששת ימי

271 פ"א (לפי דברי חז"ל והפוסקים).

272 ראה בהקדמת דרך חיים: אותן שיריאים מן מעשה החטא וגם לחשוב ולהרהר בו אבל כבר מושקע בדבר ההוא עד שלבו תמיד נמשך אחי"ו וגם שתמיד מדחהו חוזר ונופל בזה כו' ואינו שב בתשובה שלימה כי חוזר לקולו תמיד כידוע לכל מי שאינו מטעה אי"ע ואינו מחפה באהבתו אי"ע לעשות בלבו הקטנה בדבר או לעשות שקר בנפשו כאילו אינו עושה רע גמור ואע"פ שחוזר וניעור בהתעוררות תשובה אבל אינו מתקיים בה זה לא נק' יראת חטא ולא בעי"ת אמיתי. ומי"מ באותה שעה ששב ומתחרט ומדחה הרע שבמחשבתו לגמרי נק' תשובה ויראת חטא ויעלה לרצון לפני ה' באותה שעה באשר הוא שם כי כל לבבות דורש ה' לשעתו ורחמנא לבא בעי כו'.

273 משלי כד, טז.

274 ישעיה ט, כא.

275 מיכה ז, ח.

276 הלכות תשובה פ"ב ה"ב: ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו' וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידנו וגו' וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו.

277 רשימות דברים מדור אדה"ז אות כה.

278 פע"ח שער השבת פ"ג.

המעשה. בקיצור, הרחיצה ביום ששי במים חמים היא סגולה גדולה לשרוף את כל הקליפות. אדמו"ר הזקן נהג ללכת למרחץ עם כולם, קצת חידוש, ובמרחץ היו מכינים לו שוקת מיוחדת עם מים רותחים בה הוא חפף את ראשו – הוא התכופף, שם את ראשו בתוך המים הרותחים ושפשף חזק, חפף את הראש. כך היה מנהגו מדי ערב שבת – עבודה קשה, עבודת פרך, לחפוף היטב את הראש. היו שם עוד אנשים, הוא לא היה היחיד, ופעם אחת כשעשה זאת בא אחד החסידים, שלא שם לב שהעומד שם הוא אדמו"ר הזקן, הוא הרי התכופף עם הראש לתוך השוקת. הוא ראה יהודי שעובד קשה על הראש, וזה קצת הצחיק אותו כנראה, אז הוא בא וטפח לו מאחורי הראש. אמר אותו משפיע – אם אדמו"ר הזקן היה פונה לראות מי נתן לו את המכה, אותו יהודי היה מת במקום או על כל פנים מתעלף, אחד מהשנים. אדמו"ר הזקן, שקבל את המכה מאחורי הראש, לא הגיב בכלל – הוא המשיך את מלאכת הקדש שלו, חפפת הראש, בלי לפנות אחורה, כך שהיהודי לא למי הוא נתן מכה.

שוב, המשפיע שספר אמר שאצלו זהו המופת הכי גדול מכל המופתים, כי בטבע האדם אם פתאום מישהו נותן לך מכה בגב – אתה מסתובב. באופן טבעי, אין אדם שלא יפנה – לא שייך לטבע האנוש שלא יפנה לראות מי נתן לו את המכה, שלא יגיב בכלל. אבל זו תפיסה תוך חלקיק של שניה, שגם אדמו"ר הזקן ידע שאם חלילה הוא יפנה ואותו אחד יבין מי זה זה סכנת נפשות, אז שמר את עצמו ולא עשה כלום.

דעת – שליטה עצמית בשלמות

איזה תכונה בנפש זו? אמרנו שאף שחב"ד ר"ת חכמה-בינה-דעת, מכל התכונות בנפש העיקר בדרך חב"ד הוא הדעת. כמו אצל משה רבינו, "רעיא מהימנא", שזן ומפרנס את הדעת²⁷⁹ – לוקח אמונה, שהיא מקיף, וממשיך אותה בדעת, במודעות מלאה. שוב, זהו מופת של בר-דעת. מי שיש לו דעת יש לו גם שליטה עצמית – שולט על עצמו במאה אחוזים, ולא מגיב ספונטאנית כמו טבע כל בני האדם, כי הוא בר-דעת באמת. חשובה גם העובדה שתכונת הדעת – מאה אחוז, אלף אחוז, של דעת – מתגלה במקוה, כאשר הרבי חופף את הראש במים רותחים. זה ווארט קצר ששייך לדעת, שאדמו"ר הזקן גם רוצה ללמד אותנו החסידים – "אפס קצהו תראה וכלו לא תראה"²⁸⁰.

חסד: "מעל שמים חסדך"

תנאי השחרור מהמאסר – נסיון להשכין שלום עם ה'מתנגדים'

אדמו"ר הזקן היה פעמיים במאסר. במאסר השני היה יהודי אמיד שפעל את השחרור. היה קיסר חדש שעלה לכס המלכות, ובשלשת הנירות הראשונים שמקבל הוא חונן אוטומטית. אותו יהודי בפטרבורג, שלא היה חסיד גמור, אמר לאדמו"ר הזקן²⁸¹: 'אני יכול לפעול שהניר שלך יהיה הראשון, וממילא אתה בחוץ, אבל בתנאי אחד – שכאשר תצא אתה מתחייב שתטרח ותגיע לשלשת הרבנים הכי גדולים בדור הזה בין המתנגדים (זה היה אחרי פטירת הגאון מוילנא), ותראה להם את צדקת הצדיק של החסידות'. היתה לו כוונה מאד טובה, לעשות שלום בין החסידים והמתנגדים. אדמו"ר הזקן קבל

279 ראה תניא פמ"ב (ומבואר במקומות רבים).

280 במדבר כג, יג.

281 רשימות דברים מדור אדה"ז אות מח.

את התנאי, וכך באמת היה – הניר שלו היה הראשון, הקיסר קבל זאת וחנן אותו, ואז הוא התחייב לגשת לשלשת הרבנים. ביניהם אחד היה רבי משה חפץ – זקן מופלג.

בסיפור יש הרבה פרטים²⁸², ונאמר מה שנוגע לספירת החסד: אותו רב גדול שאל את אדמו"ר הזקן – 'למה כתבת בספר התניא²⁸³ שמי שעושה מצוות בלי דחילו ורחימו, בלי יראה ואהבת ה', הן לא עולות לשמים? אני יודע שכך כתוב בזהר²⁸⁴, אבל אתה עושה מזה פסק, קביעה גמורה, ואנחנו לא פוסקים לפי הזהר אלא לפי הגמרא! מה המקור שלך?'. אם הוא היה חסיד לא היה משנה לו שהמקור הוא הזהר, אבל הוא לא חסיד והוא אומר שפוסקים לפי הגמרא, ושואל 'איפה כתוב כזה דבר בגמרא?!'. יש גם בכך כמה פרטים, אבל הווארט שבסוף אדמו"ר הזקן אמר שזו גמרא מפורשת במסכת פסחים²⁸⁵. הענין חשוב לנו השנה, כי הלימוד בגמרא הוא מהפרק של הרבי השנה, פרק קח. קודם בתהלים כתוב פעם אחת "כי גדל עד שמים חסדך"²⁸⁶ ובהמשך כתוב "כי גדול מעל שמים חסדך"²⁸⁷. רבא בגמרא רמי, מקשה, בין שני הפסוקים האלה – למה כאן כתוב "עד שמים" וכאן "מעל שמים"? הוא מתרץ "כאן בעושים לשמה וכאן בעושים שלא לשמה". אם עושים שלא לשמה "חסדך" הוא רק "עד שמים" ואם עושים לשמה הוא "מעל שמים". רבא, החשוב באמוראים בגמרא, שפוסקים כמוהו, מסביר שמי שעושה שלא לשמה מגיע רק "עד שמים" ומי שעושה לשמה מגיע "מעל שמים". זהו המקור בגמרא למה שכתוב בזהר שבלי דחילו ורחימו המצוה לא פרחא לעילא, לא עולה "מעל שמים".

"מעל שמים חסדך" – "רב חסד" לעובדים מאהבה

יש כאן כמה דיוקים: לכאורה "חסדך" היינו החסד שה' עושה, ולא המצוה שלנו. ועוד, בזהר כתוב על העבודה שלנו שבלי דחילו ורחימו לא פרחא לעילא, ומהגמרא רואים שעיקר הגורם למצוה לעלות לשמים הוא דווקא החסד, "רחימו". על הדיוק צריך להסביר לפי הכתוב ש"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא"²⁸⁸ – עיקר עבודת ה' הוא אהבת ה'. עוף אכן לא יכול לעוף בלי שתי כנפים, ולשם האיזון צריכים גם יראה, שאף מגבירה את האהבה, אבל עיקר מה שמרים הוא האהבה.

לגבי הדיוק הראשון, שהמדובר כאן בחסד ה' ולא במצוות האדם, צריכים להסביר שלפי החסד של האדם כך החסד של ה' – זהו הפשט, שלא כתוב מפורש. לפי החסד שלי כך ה"חסדך" – בשלא-לשמה "עד שמים" ובלשמה "מעל שמים" (אודותיו כתוב בפרק של הרבי השנה, לכך צריכים להגיע). זאת אומרת שאנחנו צריכים לעבוד את ה' עם ה"רחימותא" שלנו, וממילא העבודה תעורר למעלה את גילוי החסד. "אית חסד ואית חסד"²⁸⁹ – יש "חסד עולם", "עד שמים", ויש "רב חסד", בלי גבול ובלי סוף, "מעל שמים". אבל בשביל "רב חסד", כותב אדמו"ר הזקן, אנחנו צריכים לפעול למעלה ממדידה והגבלה, ומתוך אהבה רבה בפנימיות.

282 נתבאר גם בהתוועדות כ"ד טבת ס"ז.

283 פרקים לט-מ.

284 תקו"ז י (כה, ב).

285 פסחים נ, ב.

286 תהלים נו, יא.

287 שם קח, ה.

288 זהר ח"ג רסז, א.

289 תניא, אגה"ק י ו-יג (ע"פ זהר ח"ג קמ, ב).

כמובן, כל הסיפור הזה שייך לספירת החסד – "חסדך".

גבורה: יראת שמים בעת קידוש ליל שבת

יראת רבי מנחם-נחום מטשרנוביל ויראת אדמו"ר הזקן

יש סיפור קצר שאדמו"ר הצמח-צדק ספר על סבו²⁹⁰, אחרי הקדמה של סיפור על אחד מגדולי הצדיקים, זקן תלמידי המגיד – הרבי ר' מנחם-נחום מטשרנוביל. דרך אגב, אצל המגיד היה התלמיד הקשיש רבי נחום מטשרנוביל והתלמיד הצעיר היה אדמו"ר הזקן. פעם אחת המגיד²⁹¹ אמר שהמשיח יבוא מתלמידי הקשישים ומתלמידי הצעירים, לכן אדמו"ר הזקן דאג לעשות שידוך בינו לבין רבי נחום, כדי שהמשיח יוכל לבוא מתוך הקשיש ומתוך הצעיר. אדמו"ר הזקן ורבי נחום נהגו להתוועד יחד, בפרט בסוכות.

בכל אופן, פעם אחת סיפרו לצמח צדק על יראת הרבי מטשרנוביל, שפעם אחת לקח את הכוס לעשות קידוש בליל שבת, והתחיל להתבונן לפני מי שעומד ולרעוד בחזקה ונשפכה לו כל הכוס. קודם ספרנו שבהבדלה האחרונה נשפך הקפה של אדמו"ר הזקן, אבל כאן הסיפור היה בקידוש. הביאו לו עוד פעם כוס לעשות קידוש, והוא התחיל לרעוד חזק, וכך כמה פעמים – כל פעם מזגו את הכוס והוא רעד והכוס נשפכה, עד שבסוף הוא הצליח להחזיק את עצמו חזק ולגמור את הקידוש.

כאשר ספרו זאת לצמח-צדק הוא הגיב למספר שאספר לך סיפור שמדגים את היראה בקידוש עוד הרבה יותר: פעם אחת אדמו"ר הזקן לקח את הכוס לעשות קידוש, ולפני שמזג את היין לתוך הכוס הוא הלך להדיח ולשטוף את הכוס, כפי שמורה ההלכה²⁹². אחרי ששוטפים את הכוס מנגבים אותה, שלא תשאר טפת מים כשמוזגים את היין לתוך הכוס – כך נוהגים גם היום הרבה חסידי חב"ד. אחרי שטיפת הכוס הוא הלך למקומו, לקח מפית, והתחיל לנגב את הכוס בפנים, כנהוג. מספר הצמח צדק שניגוב פנים הכוס לקח לו בדיוק שעתיים, על השעון. הצמח צדק אמר שהסיפור הזה יותר גדול מהסיפור על הרבי ר' נחום מטשרנוביל.

היראה בקידוש

איזו מדה בנפש מתבטאת כאן? יראה. שני הסיפורים הם בענין של קידוש. כנראה שיש משהו שזמן הקידוש בליל שבת הוא זמן של יראה-עילאה. כתוב שבראשית אותיות ירא-בשת²⁹³ וגם ירא-שבת²⁹⁴ – כנראה יש משהו ב"בראשית" של השבת, בקידוש, שבו מופיע הירא-בשת, ירא-שבת, יראה עילאה ובטול במציאות.

בסיפור על אדמו"ר הזקן מופיעה יראת ה', אבל יראה חב"דית – זו לא יראה של רעד ושהכוס נשפכה (כפי שקרה בהבדלה האחרונה, אף שלא כתוב שהוא רעד אז), אלא יראה שכולה דעת. כאן הפעולה היא ניגוב הכוס, ומתבטאת בה יראה עצומה עם מלוא הריכוז במשך שעתיים. עוד פעם, הצמח צדק אומר שזה

290 רשימות דברים מדור אדה"ז אות פט.

291 שם אות מב.

292 או"ח רעא, י (ומפורט בהלכות בהמ"ז קפג, א).

293 תקו"ז תקון כח.

294 הקדמת תקו"ז ה, ב; יב, א ובכ"מ.

יותר יראה מיראת ה' שאתה רועד ונשפך היין. צריך לומר שבניגוב הכוס אדמו"ר הזקן המשיך רפואה לכל מי שסובל מהפרעות של שטיפת ידיים שעתיים וכיו"ב.

תפארת: רפואת הקדחת

בכל ספירה, במיוחד מספירות הלב, יש מלאך. המלאך של ספירת התפארת הוא רפאל²⁹⁵, מלאך של רפואה. השרש של תפארת הוא פאר, אותיות רפא, ולכן כתוב²⁹⁶ ששם מקום הרפואה. לכן נספר סיפור אחד איך אדמו"ר הזקן פעל את פעולת המלאך רפאל:

הפיכת קדחת סופנית לקדחת נפוצה

פעם אחת²⁹⁷ אחד מגדולי חסידי אדמו"ר הזקן נסע למסחר, ובדרך הרגיש לא טוב. הוא הגיע לשקלוב ונכנס לאיזה פרופסור מאד מפורסם בימים ההם. הפרופסור בדק אותו, למה מרגיש לא טוב פתאומית, ואחרי הבדיקה אומר לו – 'מצטער לומר לך, יש לך מחלה אנושה ואני מציע שתיסע מיד הביתה, להפרד מהמשפחה, כי אין מה לעשות'.

הוא הרי חסיד של אדמו"ר הזקן, אז אצלו לנסוע הביתה היינו לנסוע לרבי. לפני שנסע הביתה הוא עבר דרך לאז'ניא או ליאדי, איפה שהרבי היה, נכנס לאדמו"ר הזקן וספר לו את הסיפור – 'הרגשתי לא טוב, הלכתי לפרופסור הגדול, אמר לי שאין מה לעשות, שמחלתי אנושה, ושעלי לנסוע מיד הביתה'. אדמו"ר הזקן הסתכל עליו ואמר לו – 'מה זאת אומרת? יש לך קדחת?! מהי קדחת? חום גבוה, שפעת. צריך להיות פקח, אז החסיד עונה לרבי – 'מה אתה אומר לי קדחת? הרי סימן לקדחת הוא שכל הגוף רועד מרוב חום, ואני לא רועד בכלל. איך אתה אומר שיש לי קדחת?!'. בתשובה אדמו"ר הזקן אמר לו – 'אתה לא רועד?! אז תרעדי!'. באותו רגע שהוא אמר לו כך כל הגוף שלו התחיל לרעוד, משהו מפחיד, וכעבור כמה ימים הוא התרפא וקם על רגליו – רועדים עד שהחום יוצא ואז קמים.

אותו חסיד לא רצה לנסוע מיד הביתה אלא לחזור לאותו פרופסור, לומר שסך הכל היתה לו קדחת. הוא חזר לפרופסור וסיפר את כל הסיפור, והפרופסור אמר: 'אסביר לך את הענין. יש שני סוגי קדחת. יש קדחת שכל העולם מכיר, שמקבלים חום גבוה ורועדים עד שהכל עובר – שפעת. אבל יש קדחת פנימית, שאין שום רעד בחוץ, ולסוג הזה של קדחת אין רפואה (כך היה אז), והיא מחלה אנושה. אני אבחנתי שלך יש את הקדחת מהסוג השני, שאין לו רפואה, כי אין לך רעד, ולכן אמרתי לך מה שאמרתי לך. נס גדול שהרבי הפך את הקדחת מהסוג שלא רועדים לסוג שרועדים, ואז הכל הסתדר'.

כח מדת הרחמים – להקל במסגרת הנתונים הקיימים

פנימיות התפארת היא מדת הרחמים שבלב. הכח של התפארת הוא לקחת את הנתונים הקיימים ולרחם. לא מדובר במשהו על-טבעי לגמרי, אבל רואים כח של אדמו"ר הזקן שלוקח איזה נתון, ועם איזה שינוי קל יכול להפוך אותו ממחלה אנושה למחלה קלה לגמרי מאותו סוג. נפגוש את התופעה

295 קהלת יעקב ערך 'רפאלי' אות ג.

296 עבודת ישראל תחלת פרשת וירא. ראה קהלת יעקב ערך 'רפואה'.

297 רשימות דברים מדור אדה"ז אות כא.

הזו גם בהמשך. יש כאן כח לעשות מקדחת שאין לה תרופה קדחת פשוטה שקצת רועדים ממנה, עד שהחום יוצא, ויש רפואה שלמה.

תוך כדי שאנחנו מספרים את הסיפור הזה, הדבר נפעל שוב בזכות אדמו"ר הזקן, אז כל מי שיש לו משהו שחושב שמי יודע כמה הוא גרוע – אפשר לקחת משהו שנראה גרוע, ועם שינוי קל הוא עובר ולא היה שום דבר, עד שיתברר שכל מה שהרופאים אומרים הוא גוזמאות. יש לך קדחת פשוטה, ואם חסר לך רעד – תרעד קצת והכל יעבור.

נצח והוד: בטול גזרת הפיכת המלכות למינות

"גזרה עבידא דבטלא"

נצח והוד הם צבאות ה' – השם הקדוש של נצח והוד הוא "צבאות"²⁹⁸, שייך למלחמות. ידוע שבסוף ימי אדמו"ר הזקן הוא ברח מנפוליון, במלחמת צרפת-רוסיה, ותוך כדי כך הסתלק. היתה אז מחלוקת עצומה בין צדיקי הדור, אם להתפלל שנפוליון ינצח או שרוסיה תנצח. אדמו"ר הזקן היה נגד כל הצדיקים שרצו בנצחון נפוליון – רק הוא רצה שנפוליון יפול.

יש כמה מסורות מה היתה המחלוקת, אבל מה שנאמר כאן הוא מה שנראה הכי מוסמך מכל המסורת החב"דית²⁹⁹: כתוב בחז"ל³⁰⁰ שלפני ביאת המשיח המלכות תהפוך למינות – כל תרבות העולם תהפוך למינות. כל צדיקי הדור הסכימו שנפוליון מסמל את המינות בעולם. מה סברו הצדיקים האחרים (החווה מלובלין ועוד ועוד מגדולי הצדיקים)? שלא כדאי לחכות עוד מי-יודע-כמה זמן עד שהמינות תתפשט כנבואת חז"ל. כאן יש 'הודמנות פז', במרכאות, לקיים את הגזירה – אם המלכות הזו עכשיו תנצח ונפוליון ימלוך על כל העולם זאת אומרת שכל העולם הפך להיות אפיקורס. למה אנחנו מתפללים שכך יקרה? כי אנחנו מרגישים שבכחנו להתמודד – לצדיקי הדור הזה, עדיין תלמידי המגיד, יש מספיק כח רוחני להלחם ולנצח את המינות הזו. אדרבה, שהמינות תתפשט וכל העולם יהפוך להיות אפיקורס גדול, ולכולנו – כל צדיקי הדור – יש מספיק אמונה להחזיק מעמד ולנצח את המינות. כלומר, המינות לא תקח את עם ישראל, רחמנא ליצלן.

לפעמים כתוב שאדמו"ר הזקן הגיב בצורה אחרת, אבל לפי הנוסח שכעת אנו חוזרים עליו – אדמו"ר הזקן לא התנגד עקרונית למה שהם אמרו. הוא אמר שאם באמת המינות צריכה להתפשט לכל העולם, באמת עדיף עכשיו ולא בעוד כמה מאות שנים, אבל אני אומר שלא בטוח שבכלל המלכות תהפך למינות – "גזירה עבידא דבטלא"³⁰¹.

לקיחת אחריות על בטול הגזרה

יש כאן משהו מאד מיוחד. מי אמר שהמלכות תהפוך למינות? חז"ל. אדמו"ר הזקן אומר שהגם שכך כתוב בגמרא, בתורה שבעל פה, בחז"ל – זו גזירה רעה, וכמו כל גזירה רעה היא יכולה להתבטל, "גזירה עבידא דבטלא". כאשר הגזרה הרעה מתבטלת היא בכל זאת משאירה רושם, או ברוחניות או

298 זהר ח"ג יא, א; ראה קהלת יעקב ערך 'צבאות'.

299 רשימות דברים מדור אדה"ז אות עח.

300 סוטה פ"ט מט"ו.

301 כתובות ג, ב.

גם בגשמיות, אבל במדה הרבה יותר קטנה מהגזרה המקורית – אני 'הולך על זה'. אדמו"ר הזקן אומר שאיני רוצה לקבל כעת את המינות של נפוליון, כי גם כאשר חז"ל אמרו שהדבר יקרה – הגזרה יכולה להתבטל. יש כאן נכונות לקחת אחריות כזאת על הכתפים.

נתבונן רגע: יש את כל צדיקי הדור, שמאמינים שדברי חז"ל אודות המינות שבסוף תתפוס את כל העולם יתממשו, וכעת יש הזדמנות שיקרה ועדיף עכשיו – מוטב שנפוליון ינצח, ואנחנו כבר יכולים להתמודד, אבל מי יודע אם עוד דור יהיה מישהו להתמודד. אומר אדמו"ר הזקן ש"גזירה עבידא דבטלא". בשביל לקחת אחריות על כזה דבר צריך לומר שהוא בעצמו אומר על עצמו שיכול לבטל את הגזירה מעיקרה. הוא גם הוסיף שאינו אומר שלא יהיה שום דבר, אבל לא יהיה כמו שאתם חושבים.

לא להתפעל מנבואות קשות – מה שכתוב יכול להשתנות לטובה

לא נאריך, אבל הדרך הזאת היא דוגמא קלאסית של הדרך של הרבי, שאין גזרות רעות – שכל מה שכתוב על צרות עקבתא דמשיחא כבר היה. איני זוכר אם הרבי פעם הזכיר זאת כמקור. כמובן שהרבי גם הסתמך על דברי הרבי הקודם בהרבה דברים, אבל יש מקור חשוב בווארט הזה – לא לקחת דברים שליליים כמו שהם כתובים, אפילו שכתוב בזהר מה יהיה בגוג ומגוג. יש כל מיני גוגים ומגוגים, יש מי שמצביע על מקור אחד ומי שמצביע על אחר, מי שמצביע על הזהר ומי שמצביע על הגמרות והמדרשים, ומשום מה הרבי לא נע ולא זע מכל הגוגים ומגוגים האלה. למה? הרי כך כתוב! כנראה שבא מהווארט הזה. שוב, יש המון מה להתעמק בענין, אבל ככה כתוב, שזו הסיבה שאדמו"ר הזקן התנגד לגישת שאר צדיקי הדור בענין מלחמת נפוליון – אל תאמרו שכל העולם חייב להפוך לאפיקורס מוחלט ושאתם תתמודדו עם הבעיה, אני אומר שעצם התופעה שאתם חושבים תשתנה לטובה ולא תהיה כמו שאתם חושבים.

כל פעולת הצדיק לבטל גזירות שייך לנצח והוד, כמבואר במ"א באריכות³⁰² – שבנצח "צדיק גוזר והקב"ה מקיים"³⁰³ ובהוד "הקב"ה גוזר וצדיק מבטל"³⁰⁴. כאן אדמו"ר הזקן מבטל את הגזרה של המלכות תהפוך למינות. זהו הסיפור של נצח והוד יחד – ההשקפה לגבי מלחמה ולגבי כל מיני נבואות שחורות. אדמו"ר הזקן אוהב לשתות קפה שחור, אבל אין אצלו נבואות שחורות – "גזירה עבידא דבטלא".

יסוד: להשליך את הכל על ה'

"השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך"

היסוד הוא הצדיק, "וצדיק יסוד עולם"³⁰⁵, וכאן יש משהו דומה להסיפור הקודם: פעם אחת³⁰⁶ צדיקי אותו הדור, יחד עם העסקנים, ישבו עם אדמו"ר הזקן לדון על גזירה שנגזרה על עם ישראל וחפשו עצה טובה בדרך הטבע איך לבטל אותה. ישבו הרבה זמן, שברו את הראש, ולא מצאו עצה בדרך

302 אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה".

303 ע"פ תענית כג, א.

304 ע"פ מו"ק טז, ב; תנא דבי אליהו רבה פ"ב.

305 משלי י, כה.

306 רשימות דברים מדור אדה"ז אות סא (ושי"ט).

הטבע. פתח אדמו"ר הזקן, בעל ההילולא של היום, ואמר: 'אם אין עצה – אין מה לעשות, צריך להשאיר את הענין לקב"ה'. הוא אמר שצריך לסמוך על הקב"ה ולקיים את הפסוק "השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך"³⁰⁷. מה פירוש "יכלכלך"? שהוא יעשה גם את ריבוי הכלים. חיפוש עצה בדרך הטבע הוא עשית כלי לברכת ה', אבל יש זמן שאין עצה, שאין מה לעשות, ואז איני יודע איך לעשות כלי. ברגע שאיני יכול לעשות כלי כתוב "השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך" – הוא גם יעשה את הכלים וגם ימשיך את האורות לתוך הכלים, ולא צריך לעשות שום דבר.

"לא יתן לעולם מוט לצדיק"

מי יכול לפעול ככה? ה"צדיק יסוד עולם" – המשך הפסוק הוא "לא יתן לעולם מוט לצדיק". כתוב שיוסף הצדיק לא היה צריך לעשות שום דבר בדרך הטבע, לא היה צריך לדבר עם שר המשקים, ולכן כאשר עשה זאת, פעל בדרך הטבע, הוא נענש וישב עוד שנתיים בכלא³⁰⁸. צדיק הוא טפח מעל העולם³⁰⁹, וצריך לדעת להשליך הכל על ה' – שה' יעשה גם את הכלי. אמנם, בדרך כלל, לא הדרך של כולם – בדרך כלל צריך לעשות כלים בדרך הטבע, בכל הענינים. אבל כשאין – אומר אדמו"ר הזקן, בעל ההילולא – יש זמן שכל אחד צריך לקיים "השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך", הוא יעשה כלים.

שוב, זו דרך של צדיק אמת, "לא יתן לעולם מוט לצדיק". הידיעה כיצד להשליך הכל על ה' – את כל כולי, שכולי מושלך על ה' – היא תכונה של צדיק. אם אדמו"ר הזקן אמר זאת ודאי קיים זאת, ובזכות הנהגתו זו נמשך הנס שהיה צריך לעם ישראל. זו בחינה של "צדיק יסוד עולם" – כך הוא מבסס את העולם. יש כאן משהו שחוזר קצת ל"אתה יודע רזי עולם" – לכך ש'משאירים' לה' את הנהגת המציאות. בספירות אצלנו, זו המשכת תיקון הברית מהכתר.

מלכות: מזוזה במילוי הלבנה

כתיבת מזוזות לאדמו"ר הזקן בעת מילוי הלבנה

נספר סיפור אחרון³¹⁰ – "אחרון אחרון חביב" – כנגד המלכות, בקיצור נמרץ: לאדמו"ר הזקן היה סופר סת"ם, ר' ראובן סופר מינוביץ'. פעם הוא שלח את אחד החסידים שלו, שכנראה היה בלאו הכי בדרכו לאותו עיירה, שיכנס לר' ראובן סופר ויבקש מזוזות עבור אדמו"ר הזקן. החסיד בנאמנות קיים פקודת הרבי, אבל אמר לעצמו – 'אנצל את ההזדמנות ואבקש שיכתוב גם לי. זהו סופר, זהו המקצוע שלו, אזמין ואשלם'. הוא הזמין מזוזות לרבי ולו, נסע למסחר, וכעבור שבוע חזר ובקש את המזוזות. הסוחר שם בזהירות שתי שקיות של מזוזות – 'זו בשביל הרבי וזו בשבילך'. המחיר היה אותו מחיר. המדובר הוא בחסיד אמיתי, ורואים שלפעמים חסיד אמיתי יכול לעשות 'משחק' גם עם הרבי. הוא אמר לעצמו – 'מה פירוש ששנינו משלמים אותו דבר ויש הבחנה בין המזוזות?! הסופר הוא יהודי ישר. מה ההבדל?'. הוא רצה לראות מה ההבדל, אז 'בטעות' נתן לאדמו"ר הזקן את השקית שלו.

307 תהלים נה, כג.

308 רש"י סוף פרשת וישב. ובענין היחס בינו לבין יעקב (שכן עשה השתדלות) – ראה יחל אור לתהלים מ, ה (עמי קנא-קנב); רמ"ח איותות אות קד (נלמד בשבת מטו"מ ע"ז).

309 על אדה"ז בפרט – ראה רשימות דברים מדור אדה"ז אות יד.

310 רשימות דברים מדור אדה"ז אות לב.

אדמו"ר הזקן פתח, הסתכל על המזוזות, והגיב – 'ככה הוא כותב לי מזוזות?!'. החסיד מיד 'תפס את עצמו' – 'אולי טעיתי והתבלבלתי בשקיות – אולי אלה המזוזות שלי ומה שבתיק בשביל הרבי'. הוא נתן לרבי את השקית השניה, ואז אדמו"ר הזקן פתח והסתכל ואמר – 'זה כבר טוב, בדיוק מה שבקשתי'. הלב של החסיד נפל – 'הסופר עושה איפה ואיפה? לרבי כותב יפה ולי כותב לא יפה?!'. באופן מיוחד הוא נסע לינוביץ' ושאל את ר' ראובן – 'מה עשית כאן? איך אדמו"ר הזקן מיד הבחין מה בשבילי ומה בשביל הרבי?'. אמר לו – 'אסביר לך, אל תקפיד עלי. כל הכוונות וכל הקדושה הן בדיוק אותו דבר – אני הולך למקוה וטובל לפני כתיבת כל שם, ומכוון את כל הכוונות שהרבי לימד אותי, ועשיתי לך אותו דבר. ההבדל הוא רק שהרבי מקפיד שיכתבו לו את המזוזה במילוי הלבנה, בזמן שהלבנה במילואה. זו הנהגה שלא כתובה בשום מקום, משהו מיוחד שאדמו"ר הזקן מבקש ממני שאכתוב לו, וכך אני עושה בשבילו. בשבילך לא עשיתי כך, אבל חוץ מזה המזוזות הן ממש אותו דבר'. עד כאן הסיפור.

שלמות מלכות המזוזה בזמן של "סיהרא באשלמותא"

אמרנו שהסיפור הזה שייך למלכות, אחרון אחרון חביב. מה הוא הסוד של מילוי הלבנה ומה היא מזוזה?

ידוע שלרבי יש עשרה מבצעים, כנגד הספירות (אפשר לראות בפרטיות במקום אחר³¹¹). המבצע שכנגד המלכות הוא מבצע מזוזה. תפילין בבינה, ה עילאה שבשם, ומזוזה במלכות, ה תתאה. כתוב באר"י שמזוזה בגימטריא א-דני, שם המלכות, והמזוזה היא על פתח הבית שהוא גם מלכות – "הוי' ישמר צאתך ובוואך מעתה ועד עולם"³¹².

הלבנה בכלל היא מלכות, וכשהיא במילואה היא "סיהרא באשלמותא"³¹³, בחינת שלמה המלך בשעתו – שמו הוא מלשון שלמות, והוא הדור ה-טו מאברהם אבינו (וכן שלמה עולה טו במספר קטן), כמו טו בחדש, זמן מילוי הלבנה. שלמה בנה את המקדש והמשיח יהיה גם מזרע דוד וגם מזרע שלמה.

לכן, כנראה, אדמו"ר הזקן הקפיד שהמזוזה, בחינת המלכות, תכתב לו בזמן של סיהרא באשלמותא – שלמות הלבנה, שלמות המלכות.

ידיעת "רזי עולם" וכתובת המזוזות במילוי הלבנה

רק בשביל נעוץ תחלתן בסופן: יש עוד הרבה מה לומר על כל הסיפורים, ובמיוחד על הספור הראשון – "אתה יודע רזי עולם". נאמר עליו משהו רק בשביל "נעוץ תחלתן בסופן":

אתה יודע" בגימטריא מלכות. הצמח צדק אומר, גם בשם אדמו"ר הזקן, שיש מדרגה במלכות שיותר גבוהה מכל הספירות. זו הספירה הכי נמוכה, אבל היא נעוצה בכתר שבכתר, ויש דרגה שעולים לפני הצמצום עד מלכות שאין גבוה ממנה שום ספירה – זו המלכות של המשיח. עליה כתוב "אתה יודע [בגימטריא מלכות] רזי עולם", ולא "רזי תורה". לא שהם לא גנוזים בתורה, אבל לא כל הצדיקים

311 שכינה ביניהם פיו הערה ז.

312 תהלים קכא, ח.

313 בטוי שגור בזוה"ק.

משיגים זאת. אפילו רבי לוי יצחק מברדיטשוב אמר³¹⁴ שכל החיים שלי, אם היו נותנים לי להנהיג את העולם, הייתי מנהיג באופן אחר ממה שה' מנהיג. רק בסוף חיי הגעתי לכך שהייתי מנהיג כמו ה', אבל קודם הייתי מנהיג אחרת – הייתי שולח את העשיר להוציא את המשפחה מבית הסהר ואת הגיבור להוציא את העגלה מהבוץ. בסוף ימיו הגיע ל"רזי עולם".

אדמו"ר הזקן אמר כבר בצעירותו שאם היו נותנים לי להנהיג את העולם הייתי מנהיג בדיוק כמו שהקב"ה עושה. זו בחינה של משה רבינו, "בכל ביתי נאמן הוא"³¹⁵. "אתה יודע רזי עולם". צריך לומר שרזי תורה שנמסרים לחכמי וצדיקי הדור, כלשון הסיפור, הם "רזין", אבל "רזי עולם" הם "רזין דרזין" – "מעשה מרכבה" ולא רק "מעשה בראשית", וגם מה שלמעלה ממעשה מרכבה. אין כאן המקום להאריך יותר, אבל כנראה שיש קשר בין "רזי עולם", בחינת כתר, לבין ההקפדה לכתוב לאדמו"ר הזקן את המוזוות במילוי הלבנה, בחינת מלכות. האור שהוא מקבל מהמוזוזה של ר' ראובן סופר שנכתב לו במילוי הלבנה הוא אור של "אתה יודע רזי עולם".

בכך נסיים, שנזכה מיד לביאת מלך המשיח, הוא יודע "רזי עולם" ויזכה גם אותנו להבין "רזי עולם". שהכל יהיה בפקחות, בשמחה ובזריזות במתינות – כל הדברים שהבעל שם טוב אומר – ושהכל יהיה תיכף ומיד ממש.

כ"ק אדמו"ר האמצעי - מוהר"ר דובער זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

ראשי פרקים מתולדותיו

- ט' כסלו תקל"ד: נולד.
- תקמ"ח: חתונתו.
- תקנ"ג-תקנ"א: נמסר על ידו הדרכת צעירי החסידים.
- תקס"ט: מקבל ליחידות ועונה לשואלים בענייני עבודה והשכלה.
- טבת תקע"ג: קבל את הנשיאות (בעקבות הסתלקות אביו הוד כ"ק אדמו"ר הזקן).
- ח"י אלול תקע"ג: קבע דירתו בעיר ליובאוויטש.
- תקע"ד: מקים ועד מיוחד לבנין ערי ישראל בחבל בלרוס אשר נהרסו במלחמה.
- תקע"ה: משתדל ופועל בספירות הממשלה להפריש חלקי אדמה בפלך חרסון ומייסד שם מושבות יהודים.
- תקע"ו-ז: מיסד ישוב חסידי חב"ד בחברון.
- תקע"ז: מבקר במושבות ומתעכב שם מפסח עד אלול.
- תקפ"ה: מבקר אצל הגאון הרב הקדוש עקיבא איגר בדרך נסיעתו לקאריילסבאד.
- תקפ"ז: נאסר ע"פ מלשינות, וביו"ד כסלו יצא לחרות.

314 ספר הצאצאים (היילפרין) עמ' 62.

315 במדבר יב, ז. וראה בתחלת מאמרי אדה"י "אתהלך-לאזניא" מפרש עה"פ שצדיק בדרגת משה אינו מגלה לאדם שעתיד לבוא עליו אסון ל"ע, וזו הנאמנות שלו – שכיון שיודע שהדבר לטובת האדם אינו מגלה את העתיד להתרחש.

- כשנתפרסמה פקודת המלך על אודות לקיחת צעירי היהודים לעבודת הצבא [=קנטוניסטים], עושה מסעו לבקר את היכל ציון הוד כ"ק אביו [אדמו"ר הזקן] בהאדיין'.
- ביום הרביעי ט' כסלו תקפ"ח, בהיותו בעיר ניעז'ין פלך צ'רניגוב בחזרתו מביקורו באהל הוד כ"ק אביו, נסתלק, ושם מנוחתו כבוד.

יום הסתלקות ביום הולדת

אצל אדמו"ר האמצעי מוצאים אנו חידוש, שיום ההולדת ויום ההילולא שלו חלים באותו היום, ט' כסלו.

החידוש בכך שיום ההולדת ויום ההילולא של צדיק חלים באותו היום – מובא בחז"ל: על דברי משה רבינו "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום", אומרת הגמרא "מה תלמוד לומר 'היום', היום מלאו ימי ושנותי, ללמדך שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש שנאמר 'את מספר ימיך אמלא'".

... ויש לומר: שלימות עבודת הצדיק היא בשעה שהשלימות הרוחנית משתקפת גם בשלימות גשמית – שלימות בזמן עבודתו, בשנים ובימים הגשמיים שלו. ובלשון חז"ל "יודע ה' ימי תמימים... כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים".

הרבי מבאר, שאצל אדמו"ר האמצעי ראו במיוחד ובהדגשה את החיבור המושלם בין עבודתו הרוחנית לבין הגשמיות שלו (שיחת ש"פ ויצא, ט' כסלו תשנ"ב)

משפחתו

- אשתו: הרבנית שיינא.
- בניו: (א) הרה"ק מנחם נחום. (ב) הרה"ק ברוך.
- בנותיו: (א) הרבנית שרה – נפטרה בנעוריה. (ב) הרבנית ביילא, בעלה הרה"ח יקותיאל זלמן נכד הרה"ק לוי יצחק מבארדיטשב. (ג) הרבנית חיה מושקא, בעלה הוד כ"ק אדמו"ר הצמח צדק. (ד) הרבנית דבורה לאה, בעלה הרה"ק יעקב ישראל טברסקי מצ'רקס, בן הרה"ק מרדכי מצ'רנוביל ונכד הרה"ק אהרן הגדול מקארלין. (ה) הרבנית ברכה, בעלה הרה"ח הרב הקדוש יונה הכהן מז'טומיר. (ו) הרבנית מנוחה רחל – שעלתה לחברון והתפרסמה בצדקנותה, בעלה הרה"ח יעקב כולי סלונים. (ז) הרבנית שרה [על שם אחותה שנפטרה], בעלה הרה"ח הרב הקדוש אהרן משקלוב.

ספריו

"ידוע שגילוי תורת חסידות חב"ד הי' באופן מסודר, וכל אחד מרבתינו נשיאינו גילה ופעל עוד שלב ודרך בגילוי, בהתאם לסדר ההתגלות של שכל חדש [אף-על-פי שמי הוא זה ואיזהו להיכנס ולחלק בין מאורות החסידות, אבל רבותינו נשיאינו עצמם גילו את הדרגות]: אדמו"ר הזקן הוא דרגת חכמה של תורת החסידות – הוא גילה את ענייני החסידות באופן של נקודה. אחריו אדמו"ר האמצעי – דרגת הבינה – הביא את הנקודה (נקודת החכמה) בביאור רחב בהבנה והשגה, עד להתפשטות והתרחבות,

"רחובות הנהר" של בינה, בדוגמת מי הנהר (בינה) הנמשכים ממעיין (חכמה), אלא שבנהר הם מתרחבים ומתפשטים. וכפי שרואים בדרושי החסידות שלו, שענייני החסידות של אדמו"ר הזקן, באים אצלו בגילוי רב, בהתפשטות ובהתרחבות" (ט' כסלו תשנ"ב).

- תורת חיים, על חומש בראשית.
- תורת חיים, על חומש שמות.
- מאמרי אדמו"ר האמצעי: בראשית. שמות, ב' כרכים. ויקרא, ב' כרכים. במדבר, ה' כרכים. דברים, ד' כרכים.
- מאמרי אדמו"ר האמצעי, כרך נביאים כתובים.
- דרושי חתונה לאדמו"ר האמצעי, שני כרכים.
- קונטרס ההתפעלות, ה' מדרגות בהתפעלות אלוקית בתפילה.
- קונטרס ההשתטחות, ה' מדרגות בהשתטחות על קברי צדיקים.
- שער היחוד, נקרא גם קונטרס ההתבוננות (בספר 'נר מצוה ותורה אור').
- עטרת ראש, על ראש השנה שבת תשובה ויום הכפורים.
- שערי אורה, על חנוכה ופורים.
- שער האמונה, על פסח ספירת העומר ושבועות (בספר 'נר מצוה ותורה אור').
- דרך חיים, בעניין תשובה, מקובל ללמוד בחודש אלול את י"א הפרקים הראשונים.
- שערי תשובה, כולל ענייני תפילה, שני חלקים
- פירוש המילות, על סדר התפילה.
- קונטרס פוקח עוורים.
- קונטרס בד קודש, אשר כתב אל המושל בקשר עם מאסרו.
- אמרי בינה, מאמרי דא"ח עמוקים על קריאת שמע, ציצית ותפילין.
- ביאורי הזהר.
- אגרות קודש, מכתביו בנושאים שונים.
- פסקי דינים, על שלחן ערוך יורה דעה ואבן העזר.

מהירות כתיבה

סיפר אדמו"ר המהר"ש: "הסבא (אדמו"ר האמצעי) היה כותב במהירות עצומה ובלתי רגילה. כשהיה כותב את השורה ה-40 או ה-50, היו השורות הראשונות [בעמוד] לחות עדיין. חסידים אמרו שהוא כותב בהשבעת הקולמוס – חלילה, חלילה, הסבא לא השתמש בהשבעות, כי אם ידו הייתה קשורה לכוח המחשבה והוא כתב במהירות המחשבה [נוסח אחר: ידו הייתה בבחינת מרכבה לאלוקות. סה"ש תש"ב ע' 122]. שולחנו היה רשום מאד, כי את סופי השורות היה כותב על השולחן..." (סה"מ תרס"ז-ז ע' שכת).

תקדים מדעי: גילוי עורק במוח

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שבשנים תרנ"ד-ה גילו חכמי הרפואה עורק חדש במוח, אשר, עורק זה מועיל לזיכרון ולהעמקה. אחד מבני הבית סיפר זאת בהתפעלות גדולה להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק (מהורש"ב) נ"ע,

– כ"ק אדמו"ר הרה"ק הי' אז באמצע נטילת ידיים לסעודה, ובכלל לא הי' סובל שהיו מדברים אליו אז, דאף שע"פ דין נחשבים רק דיבור או זמן כהפסק, מ"מ, לא הי' סובל כשמפסיקים אותו אפילו במחשבתו בלבד –

הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק הקשיב ("האט אויסגעהערט") ולא אמר דבר. לאחר ברכת המזון ביקש שימתינו איזה זמן. ונכנס לחדרו, והוציא משם כרך קטן ("א קליין ביכל") חסידות, כתב-יד של הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, והראה, שמובא שם – בשש-שבע שורות – אודות עורק זה.

הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי מבאר שם, שבמוח נמצא עורק שהוא מלא אדים, ומתנענע אנה ואנה ("היין און צוריק"), ועורק זה מועיל לזיכרון ולהעמקה. כאשר העורק נע למוח החכמה והבינה, הרי זה מועיל לזיכרון, וכאשר נע לכיוון מוח הדעת, הרי זה מועיל להעמקה. לפיכך אנו רואים, שבשעה שאדם רוצה להזכר בדבר-מה ה"ה מרים את ראשו, ואילו בשעה שרוצה להתעמק בדבר-מה – מכופף הוא את ראשו.

שאלו את הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק: אם כן, הי' הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי פרופסור גדול. השיב על כך הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק: הוא – הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי – ידע זאת, לפי שלמעלה ב"אדם העליון" ישנו ענין זה, וממילא ישנו בודאי גם אצל האדם למטה. (משיחת פ' מטות מסעי תשי"ב)

איש האלקים

- אדמו"ר הצמח צדק אמר, שכאשר מחשבתו של אדמו"ר האמצעי "הייתה נתונה בעומק השגה אלקית, הייתה נפשו בעולם אחר והגוף היה למטה, והגוף היה ניזון בדרך ממילא מההשגה האלקית".
- עוד התבטא הצמח צדק: "אילו היו חותכים אצבע לחותני – אדמו"ר האמצעי – לא היה נוטף דם כי אם חסידות" (סה"ש תש"ד ע' עג).
- פעמים צריך היה להזכיר את אדמו"ר האמצעי על דבר אכילה ושתייה ושינה (רשימת היומן שטו).
- אדמו"ר האמצעי היה כה מופשט מן הגשם, עד שהצמח צדק התבטא עליו כי "לא ידע צורת מטבע" (ספר השיחות תש"א ע' צה).
- לאדמו"ר האמצעי היו כמה עשרות אלפי חסידים שהייתה להם אהבה בתענוגים (הרב הקדוש שמואל גרונם אסתרמן, רשימות דברים אות כ"ה).

זיעה בראש הכובע

טיפות זיעה נטפו מכובעו מרוב התעמקות מחשבותיו ויגיעת המוחין. "בעת התפילה .. מהמצנפת שבראשו הייתה ניגרת זיעה מפני גודל ועוצם יגיעתו בהתבוננות" – מהשפיץ העליון של הכובע!. הרבי קישר תיאור זה למסופר על האריז"ל, שהיה מזיעה זיעה גדולה בעת לימודו [סה"ש תרצ"ו ע' 163. תרצ"ט ע' 303. תש"ג ע' 14. ו' תשרי תשמא (ע' 98). תשמ"ה ח"א ע' 538].

והנה עוד תיאור ממקור ראשון, ע"י החסיד הרב יעקב קיידאנר ("סיפורים נוראים"): "כאשר בעיני ראיתי בראש השנה שהאריך מאוד בתפילתו, היינו שעמד בתפילתו שמונה עשרה בערך ג' שעות ולא

ראיתי ממנו שום תנועה קלה, רק עמד כמו עמוד ברזל הנעוץ בקרקע ממש. ואחר התפלה הלך לחדר אחד להחליף הכתונת, ובעת הליכתו לא היה ביכולת להסתכל בפני קדשו כי היה פניו בוערות כמראה הלפידים. ואחר כך ראינו הכתונת ביד המשרת, אמרנו לו שלא יאחז את הכתונת בידו כי בוודאי יסחוט ביום טוב, כי הכתונת היה לח ממש כמו שנשרה במים. וגם אחר תפילת מוסף החליף פעם ב' הכתונת והיה גם כן לח כמו שהוציאה מהמים, ובתפילת מוסף עמד גם כן כנ"ל בלי שום תנועה".

חסידות 18 שעות רצוף

המהרי"ל – הרב יהודה ליב בן הצמח צדק, היה נקרא בכינוי "סטנדר" של אדמו"ר האמצעי, מפני שסבו אדמו"ר האמצעי היה יוצא לפעמים אל השדה מחוץ לעיר והיה אומר שם חסידות והיה סומך עליו, ובעבור כך נתנו לו כינוי ה"סטנדר". פעם שאלו אחיו אדמו"ר המהר"ש, כמה זמן היה סמוך עליך זקננו? ואמר לו, שעה או שעתיים. ואמר לו אדמו"ר המהר"ש, לא, זה לא יכול להיות שבשביל שתי שעות יקראו לך סטנדר, ואמר המהרי"ל עוד שהיה מזדמן גם ג' או ד' שעות, והשיב אדמו"ר המהר"ש שוב, שגם זה לא יכול להיות, ואמר לו שהיה מזדמן שש, שבע או שמונה שעות, ואדמו"ר המהר"ש עדיין לא נחה דעתו בכך, ויאמר לו אחיו הגדול ממנו המהרי"ל שיניח לו ומה זה נוגע לו כל כך לדעת, ויען אדמו"ר מהר"ש שלא יניח לו כי הוא צריך לדעת זאת, ולא הניח לו אדמו"ר המהר"ש עד שאמר לו, שנזדמן שאמר עליו חסידות שמונה עשר שעות, ונתנו לו הכינוי "סטנדר", ואז נחה דעתו (לקוטי סיפורים – פרלוב ע' פח).

להכיר אדם ממרחק 80 פרסאות

מספר החסיד הרב יעקב קיידאנר, בסיפור אישי שאירע איתו ("סיפורים נוראים"):

"ואסדר התחלת היותי בצל קדשו, ישבתי בליובאוויטש חצי שנה, וציוה לי כ"ק לנסוע לביתי, ואמרתי לו, כאשר עולה בזיכרוני מנסיעותי לעירי, אחזני פלצות, כי אנשי עירי הם מנגדים גדולים לדרך החסידות, לכן דעתי שבוודאי לא יהיה לי מקום אצל חותני, כי גרש יגרש אותי מביתו, כי אהיה בעיניו כמו מכת שבתי צבי ימ"ש, ובפרט אנשי עירי ידברו על לבו שיגרש אותי, מיראתם פן אשחית את בניהם להמשיכם לדרך החסידות אשר הוא בעיניהם פיגול. וכשמוע כ"ק ממני דיבורים כאלה, נשתנו זיו הוד פני קדשו ללהב אש, ואמר לי, "לא תדאג כלל מזה, תסע לביתך בשלום, וחונתך יראה לך פנים שוחקות ויקרב אותך בכל מיני התקרבות כי הוא איש כשר וישר מופלג ואיש אמת וחכם, ואף שיהיה לו יסורין מאנשי עירך מה שאינו מגרש אותך מביתו אף על פי כן יקרב אותך כמקדם". וכששמעתי הדברים מפה קדשו נפלאתי מאד, כי זהו ממש דברי נביאות להכיר אדם ממרחק שמונים פרסאות אשר לא ראה אותו מימיו ולא שמע מעולם שמו כאשר ידוע לי בבירור, ואני רואה שהוא מכיר אותו בכל פרט ופרט. וראה כ"ק שאני עומד כמו משתומם מדבריו, ואמר לי עוד הפעם, "האמת הוא כן שחונתך הוא איש ישר ואיש אמת בתכלית, הוא יכיר את האמת ולא יקפיד כלל עליך ויקרבך כמקודם". והנה דבריו החייני ונסעתי לביתי. וכשבאתי לביתי, נתן לי חותני שלום בפנים יפות ומאירות וקירב אותי בכל מיני התקרבות, ולא נפל דבר מדברי קדשו ממש, כי גם אחר זה היה לחותני יסורים קשים מגדולי העיר מה שאינו מגרש אותי מביתו, באמרם שהוא מחזיק מכשול בעיר, כי פן אמשוך בניהם לדרך החסידות אשר זה מוזרים בעיניהם כעין זבובי מוות אשר יבאישו שמן רוקח, וגם הרב דקהילתינו

התחנן לפני חותני שיגרש אותי וכל זה לא הועיל כלל, כי הוא קירב אותי בכל מיני התקרבות יותר ויותר ממקודם. ואמר לו הרב, פליאה נשגבה היא בעינינו, כי אנו מכירים את רום מעלתו לאיש כשר וישר, ואיך אין רצונו לקיים ובערת הרע מקרבך. אמר לו חותני, באמת אין זה בכוחי להיות מכריע בין הרים גדולים הרמים כאלו, היינו, אין לאל ידי שאהיה נמשך בעצמי לדרך החסידות כי אהיה כמכריע אשר הדין הוא עם הגאונים רבנן מכת החסידים, ואם אגרש את חתני אהיה כמו מכריע שהדין הוא עם רבני הגאון האמיתי רבינו אליהו [הגר"א מווילנה], ובאמת אין ערכי כלל להכניס ראשי בין הרים הרמים, לכן 'שב ואל תעשה' עדיף. והנה ראה ראיתי שלא נפל דבר מדבריו הקדושים, כאשר ישאל איש בדבר אלקים ממש".

לא יאונה לצדיק כל און

פעם זכיתי לנסוע עם כ"ק [אדמו"ר האמצעי], ובאנו לק"ק קריסלאווע ונתאכסנו בבית החסיד המפורסם הנקרא ר' ישע'לע קריסלאווער, והוא לא היה בביתו, ובלילה דרש כ"ק [אדמו"ר האמצעי] דרוש ונמשך הדרוש על אחר חצי הלילה, עד שאשת הבעל הבית לא המתינה ליתן לכ"ק סעודת ערבית והלכה לישן, ואחר הדרוש נתן המשרת לכ"ק את הסעודה. ובבוקר קודם התפלה הלכתי בפרוודור לעשן הלילקע, שמעתי שאשת הבעל הבית בוכה ומייללת כמו על מת ר"ל, ושאלתי אותה מה זאת, ואמרה איך לא אבכה כי השם זיכני שישכון כ"ק אדמו"ר בצל קורת, וכעת נעשה סיבה לרעה שאכל כ"ק טריפות בסיבתי, כי הלכתי לישן ושכחתי לאמר שיש בצד אחד מהכירה קדירה והוא טריפות שבישלנו בעד שר אחד שהוא לן בביתי, והנה השר לא בא לאכול, ודמייתי שנשאר קדירתו בשלימות, וכעת ראיתי שנתחלף הקרירות, ונתנו הטריפות לכ"ק, והכשרה נשאר בשלימות. כששמעתי כזה נפל עלי פחד עד שארכבותי דא לדא נקשן, והלכתי למשרת, ואמר לי המשרת, מהו הפחד הגדול אשר משוך על פניך, וסיפרתי לו הסיבה הרעה, ושחק [=צחק] ממני המשרת, ואמר לי, שוטה, וכי אין אתה יודע ומכיר קדושת רבינו, ואיך תאמין שיאונה לצדיק עוון כזה, והולך אותי לחדרו והראה אותי איך הקדירה היא מלאה ולא נחסר ממנו טיפה. ואמרתי אפשר שטעם מעט ח"ו, ואמר לי, תאמין לי שכך היה, ערכתי לו את השלחן ונטל ידיו וברך המוציא, ואחר כך לקח כף ושאב מעט מהמרק, והסתכל ב' פעמים, ואמר לי אין רצוני לאכול את המרק, אמרתי לו אפשר שיאכל כבודו את הבשר כי לא אכלתם כל היום כי אם ב' כוסות טיי, ושחק ואמר גם לא את הבשר, ואמר לי, גם אתה לא תאכל מזה, ולקחתי ממנו ושפכתי בתוך הקדירה, והנה אתה רואה בחוש שלא נחסר אף טיפה.

ואחר זה שאלו החסידים הגדולים את פיו הקדוש, מאין ידוע לו בהסתכלות בכף שזהו טריפה. ודרכו בקודש היה להליבש כל המופתים בלבוש הטבע מצד מהותו ההצנע לכת בתכלית, אמר להם כמדומה לי שאתם סוברים שזהו מופת השגת הרוחניות, לא כן הוא הענין, כי המחשבות הנופלת לאדם פתאום אינו לחנם, ובעת שלקחתי הכף בידי, נפל במחשבתי דין מעניני הטריפות, לכן לא רציתי לאכול מזה"

זעזוע בבית דין של מעלה

"שמעתי מהחסיד המופלג ומפורסם ר' אליעזר מק"ק קאוונע, ששמע המעשה מחסיד מפורסם שסיפר לו אשר לו בעצמו קרה. כי היה דר במלון אחד סמוך לליובאוויטש, וסיפר לו שהיה יום אחד שהיה לו יארצייט אחר אמו, ובלילה למד משניות עבור נשמתה. ובתוך הלימוד נרדם, ושמע קול

קורא אותו בשמו מהחוך, ותיכף יצא וראה שני מתים עומדים בבגדים לבנים, ומת אחד הכיר שזו היה אמו, והשני לא הכיר, ואמרה "אני אמך, והשנית הוא אמך זקנה [=סבתא שלך] שהיא אמי", ואמרה, "בני, באנו להודיעך שבבית דין של מעלה יש עליך קטרוגים גדולים עד שפסקו מיתה עליך, וכל בני משפחתנו המליצו טוב עבורך ולא הועיל כלום, לכן בני ראה מה תעשה לזה". ואמרה האם הזקנה שלו, אין לו כי אם תרופה אחת, כי הרב הקדוש ר' דובער מלויבאוויטש חשוב מאוד למעלה, וכאשר מזכירים שמו למעלה מזדעזעים הבית דין של מעלה, לכן עצתי שתסע לכ"ק, ובודאי יהיה פעולה, ואחר זה נעלמו ממני. והלכתי לביתי וישבתי כמשתומם עד אור הבוקר, ותיכף נסעתי ללויבאוויטש, ובאתי למחיצת קדשו וסיפרתי לו כל הסיפור הנורא, ושחק כ"ק ואמר: לא תירא לא תמות. ושאל אותי אם הייתי אצל אביו אדמו"ר [הזקן] נ"ע, ואמרתי, הייתי כמה פעמים במחיצת קדשו, ואמר לי, האם שמרת התיקון שנתן לך על ח"נ, ונזכרתי שבתוך הזמן נתליתי ולא היה ביכולתי להשלים התעניות שציווה לי, אמר, תראה להשלים מכל וכל שציווה לך ותחיה אי"ה ולא תדאג כלל. וב"ה אני השלמתי את התיקון, ולבד מה שנשארת בחיים עוד ב"ה נתרום קרני ומזלי שהרווחתי בזה השנה לא לפי ערכי. כה סיפר החסיד המפורסם אליעזר הנ"ל ששמע מפיו" (סיפורים נוראים).

שלוש אזהרות קולעות

סיפר אדמו"ר הרי"צ³¹⁶: קרוב משפחתנו, רב חסידי בקהילת וועליז, סבל רדיפות גדולות משני גבירים ואשה גבירה. הוא כתב מכתב לאדמו"ר האמצעי, שהיה באותו זמן בקרלסבאד. כ"ק אדמו"ר האמצעי שלח שלשה מכתבים: לשני גבירים ולאשה אחת גבירה. נוסח המכתבים היה:

(א) התחרט תתחרט באחרונה, ואני תפלה כי תהיה בעוד מועד.

(ב) אני תפלה כי תתחרט ובאם לאו בחרב אצא לקראתך.

(ג) תתחרט בעוד מועד ובאם לאו אין חכמה לאשה אלא בפלך.

כשהובאו שלשת המכתבים לוועליז, הנה מקבל מכתב הראשון, בקראו את המכתב עוד הסתפק אם לחדול מן המחלוקת או להמשיך הלאה, ובלילה הראשונה אחר קבלת המכתב הנה פתאום נחלו אשתו ובנו יחידו ונהיו למסוכנים, ובמעמד מגין אנשים אמר כי מתחרט הנהו על אשר התערב במחלוקת, וכאור בקר רצה לנסוע לכ"ק אדמו"ר, אבל הרופא עיכב בעדו באמרו כי לא יעזוב את העיר, כי החולים גוססים המה במחלת דלקת המוח. אמנם החסיד הרב הערש ליב אמר לו כי לא ישים לבו אל דבר הרופא – ויסע, ובנסעו הוקל מחלת החולים, ונתקיים בהם ברכת כ"ק אדמו"ר בעשירות ובאריכות ימים.

מקבל המכתב השני היה איש אלם גבר ועז פנים, ובקראו את אגרת קדשו העז פניו, כי הוא היה בנו של אחד המתנגדים של וילנא, ובבחרותו היה מהנוטלים חלק בהלשנות על הוד כ"ק אדמו"ר ועל החסידים, כי אביו היה מפרנסי הקהילה ועוין את החסידים. והנה כשנתקבל אגרת הקדש מכ"ק אדמו"ר האמצעי, הנה גם המתנגדים אמרו לו אשר יעזוב את המחלוקת, והוא באחת, אשר את דעתו

לא ישנה ואינו ירא מהפחדתו, כי אינו מאמין ברביים של החסידים, גם בברכתם ומה גם בקללתם, ואדרבה, יראו דעתו של מי יתקיים, אם דעת החסידים כפי רצון הרבי שלהם, או דעתו.

החסידים ובראשם הרב הערש לייב עוררו את הבעלי-בתים החשובים מצד המתנגדים אשר יפעלו עליו שלא יתעקש, והציעו אופני פשרה ולא קיבל.

האשה מקבלת המכתב השלישי גם היא הייתה מגוע המתנגדים, בעלה היה מגדולי הלומדים בוועליו ושקד בלימודו. הוא לא היה מתערב לא בענייני העיר וגם לא בענייני עסקם שהיה להם בראני הוז [=בית משרפה] – שמבשלים משקאות יין שרף ושיכר – והכל היה מתנהג על ידי אשתו, והצליחה בעסקה להרוויח סכומים גדולים והי"ש הייתה מוכרת רק לממשלה, וזה היה יסוד ההיתר שהותר ליהודים להחזיק בתי משרפות י"ש אשר הי"ש ימכרו לממשלה, והגבירה הייתה יד אחת במחלוקת עם שני הגבירים הנ"ל.

בקבלה את האגרת נפלה ברוחה ותלך להתיישב עם הגביר – מקבל האגרת הב' – ויחזקה בדברים אשר לא תתפעל כלל מהמכתב, וביום השני, בהוודע דבר אשר [אשתו ובנו יחידו של מקבל האגרת הא' נחלו פתאום בדלקת המוח, והתחרט כו' ונסע לכ"ק אדמו"ר האמצעי, שוב נפלה ברוחה והלכה להתיישב עם הנ"ל, ועודד אותה אשר לא תתחרט, ואם תתחרט הנה לא יחזיר לה את פיקדונה, שלא היה לה שום כתב על זה.

כעבור איזה ימים, טרם שחזר מקבל האגרת הא', הנה הזמין הגביר העז פנים את שר המשטרה אל ביתו, ויעריך עבורו ארוחה טובה במאכל ובמשתה, ואחרי אכלו ושתו ביקש אותו החדרה לדבר עמו בסתר. שר המשטרה היה שיכור למחצה. מה הדבר אשר ביקש הגביר מאת שר המשטרה, אינו ידוע, אך שר המשטרה התרגש והתקצף במאד ויוציא את חרבו מתערה ויניפה להכותו בראשו, והשי"ת הצילו ויכהו בכתפו ובזרוע ידו השמאלית, ויפול על הארץ, מתעלף ומתבוסס בדמו. ויבהילו את הרופא ויעירוהו מהתעלפותו ויעצור בעד הדם, ויאמר להובילו לעיר הפלך ויטבסק אל הרופאים הגדולים, והם מצאו כי צריך לחתוך את ידו השמאלית, וכעבור ימים אחדים הנה פרץ שריפה ברחוב שדר שם ונשרף ביתו עם החנות אשר לו. ובהוודע דבר השריפה שלח אחד מבני ביתו לחפור במרתף ביתו, במקום המצויין, להוציא משם תיבת פחי ברזל – ולהביא לו שטרי כסף סכום גדול, וכשחזר השליח בישר הבשורה העצובה כי התיבה וכל מה שהיה בתוכה נשרפו, ולא נשאר רק פחי ברזל שרופים, נתן אל לבו ויצא מדעתו עד יום מותו.

באותו הלילה שהיה המאורע עם הנ"ל, הנה באו פקידים מעיר המלך ויטבסק ויסגרו את בתי משרפות הי"ש והשיכר של הגבירה, ויבואו אל ביתה וידרשו מאיתה את ספר החשבונות, וימצאו כי אמת הדבר אשר שלישי מהי"ש מכרה לאחד הנכרים, ובאמת הנה היא לא ידעה מזה, כי עיקר עסקה היה בחנות ובמכירת השיכר, ואת בתי משרפות הי"ש והשיכר ניהלו שני אנשים שהיו אצלה על שכירות, האחד השגיח על העסק והשני ניהל את החשבונות, ושניהם היו מבני דור החדש – משכילים – ועשו יד אחת עם נוכרי אשר הוא היה מוכר את הי"ש הגנוב, וכה התנהל רבות בשנים. ולא הועילו כל טענותיה ויענשו אותה קשה, כי לקחו כל מה שבחנותה, נוסף על בתי משרפות הי"ש והשיכר, ויחד עם שני האנשים ולהבדיל עם הנוכרי הושיבוהו במאסר. וישבה כמה חדשים עד אשר ברוב עמל

הצליחו להוציאה מבית אסורים, בני הבית מכרו הרבה חפצים בשביל הוצאות מחייתם, וכשיצאה מבית האסורים מכרה את ביתה, ואת בניה ובתה סדרה במלאכות שונות, ותקנה לה בית קטן בקצה העיר וקנתה מכונת מטווה והייתה עסוקה במטווה לבד.

הסתלקות פלאית

בהקדמת הרב הקדוש מנחם נחום בן אדמו"ר האמצעי ל'תורת חיים': "וביחוד כי אספר מעשי יה ונפלאותיו אשר הראנו בעת אשר כ"ק אאמו"ר ז"ל רוחו ונשמתו אליו יאסוף... ורוחו ונשמתו שבו אל בית אביהן ובטרם הלקחו מאתנו, בעינינו ראינו כי אפסו ותמו כוחותיו הטבעיים לגמרי בהתפשטות הגשמיות והתגברות כח השכלי יוצא מפיו, ולכולם בשמות יקרא שיעמדו לפניו, והחל לדרוש דברים עתיקים ונפלאים, לא ברוחו כי אם ברוח ה' אשר דיבר בו ודבריו שמענו מתוך האש שלהבת יה המתלקחת מתוך הקרח הנורא אשר יצא מפיו, כי אפס ממנו חום הטבעי לגמרי, וקול דממה דקה ישמע. ודרש כשעה ויותר עד שהגיע לפסוק כי עמך מקור חיים חיי החיים לא סיים בוצינא קדישא למימר [לומר] 'חיים' עד דאשתכחו מילוי ונפשו שבה למקומה בגנזי מרומים".

חתנו אדמו"ר הצמח צדק אמר: "הסתלקות כזו לא מצינו מיום פטירת רשב"י, כפי המובא באידרא זוטא, שאמר רשב"י 'כי שם ציוה ה' את הברכה חיים', אמר הרב הקדוש אבא: לא סיים בוצינא קדישא למימר 'חיים' עד דאשתכחו מיליה, זכאה חולקי, עלי' אתמר לך לקץ ותנוח לגורלך לקץ הימים בב"א" (ספר התולדות אדה"א ע' 134).

ובספר סיפורים נוראים: "הנה תיקצר היריעה מהכיל סיפורי פלאים מהסתלקותו, לכן אקצר במילין, אך את זה ראו כולם שהיה ממש כמו בחינת נשיקה כהסתלקות אהרן. וכן סיפר לי המופלג ר' אברהם הנ"ל [שו"ב של ניעז'ין], כי כמה ימים קודם הסתלקותו כולם ראו ותמחו מגודל שמחתו והחוט של חסד שהיה משוך על פני קדשו, ובכל שעה שמעו מפיו הקדוש איך שאומר בלחש "בידך אפקיד רוחי ונשמתי הקדושה והטהורה", והימים הללו לא פסק מפיו הקדוש מאמירת רזין דאורייתא בשמחה עצומה בדביקות נפלא. וב' שעות קודם שלקח אותו אלקים דרש הדרוש "כי עמך מקור חיים", והיה שם חסידים גדולים ומפורסמים, ואמרו שמעולם לא שמעו מכ"ק רזין כמוסין כאלו, ונמשך הדרוש בערך ב' שעות עד שבא להסבר "באורך נראה אור", ובדיבור "באורך נראה אור" נשתתק, וסברו שמצד תלישותו רוצה לנוח מעט, עד שהמתינו עד בוש והנה אין קול, והנה עמדו כולם מרעידים ברוח נכאה עד שהרגישו שהפקיד נשמתו הטהורה בנחל עדנים, ובאורו יראה אור צח ובהיר".

עפר שבקרקע המשכן

"ובעת שהייתי בנעז'ין היה עת התגברות חולי קדחת בעיר, והיה חולי הזה בעיני אנשי העיר כשחוק, כי זהו דבר פשוט ומפורסם בדוק ומנוסה, שמי שנחלה מחולי זה ונטל מעפר הקרקע אשר על גבי הגוף הקדוש וצורר בחלוקו, נתרפא מחולי זה תיכף ומיד. והנה זהו מפלאות הבורא שגם בגשם העפר יש השתנות למהות רוחני מצד עצמות הטהורות הגנוזים בגשם המקום" (סיפורים נוראים).

שקט שמיימי

פעם באו ליום טוב אל אדמו"ר האמצעי לליובאוויטש קבוצה גדולה של חסידים, כאלפיים איש. בית הכנסת לא הכיל את כולם ולכן בנו שאלאש (אוהל גדול) שיכיל את כל אנ"ש. הנסיך ליובאמירסקי הלך לצייד עם אחד ממקורביו, ובדרכם עברו על יד ה'שאלאש', ושמעו אחד שמדבר וקהל גדול סובב אותו ושקט ודומיה שוררת. הנסיך התפלא מאד ונכנס גם הוא עם עמיתו. הם עמדו כעשר דקות והתפלאו מאד לראות קהל גדול כזה עומד ושומוע, ואינו נשמע אפילו קול של פיהוק או שיעול, עד שאפשר לשמוע זבוב מעופף. כשהנסיך יצא הביט על שעונו, וראה שעמד עשר דקות בתוך השאלאש, ותימהונו עלה עוד יותר, כי הנסיך היה משתעל תדיר, ולא הייתה עוברת עליו דקה בלי להשתעל, וכאן במשך עשר דקות לא השתעל אפילו פעם אחת. (מהרשג"א. רשימות דברים חסידים מדור אדה"א סיפור ח').

שואב המים הנסתר

כ"ק אדמו"ר האמצעי היה פעם בעיר באריסוב (שם הייתה קהילת חסידים), ושם היה איש אחד שואב מים. תושבי המקום, היה מקובל עליהם ששואב המים הוא איש חסר דיעה [=לא שפוי], והיו עושים אותו לשחוק ומהתלות, בפרט הנערים. ושואב המים היה מקבל על עצמו את כל הבזיונות שעשו לו [בשתיקה]. כ"ק אדמו"ר האמצעי, כשראה את שואב המים, אמר לחסידים שאל ישחקו ממנו מהיום והלאה. ונתקבל אז אצל חסידי באריסוב, ששואב המים הוא אחד מהצדיקים הנסתרים.

רפואה מרחוק ומקרוב

לחסיד הר"ר מרדכי ליעפלער, בימי נשיאות אדמו"ר האמצעי, נחלה בנו. ויסע הרב מרדכי עם בנו לפטרבורג לדרוש ברופאים. לאחר שבדקו אותו הרופאים אמרו שאין להם תרופה למחלתו, שהמחלה אחזה בעצמותיו והם הולכים ונרקבים. כשמוע דברי הרופאים, שלח מכתב לאדמו"ר האמצעי עם כל הפרטים. להשערתו, המכתב יגיע לליובאוויטש תוך 5 ימים, ותשובה אדמו"ר האמצעי תגיע כעבור 5 ימים נוספים, ס"ה 10 ימים. וכך כעבור 10 ימים עמד בחוץ והמתין לדוור. כאשר עבר הדוור, אמר לר"מ שאין עבורו מכתב. וכן היה גם למחרת. ליום השלישי הדוור אמר לר"מ שיש עבורו מכתב, אבל אין לו פנאי לחפש את המכתב. ר"מ רץ אחריו ויתפוס בילקוטו לחפש אחר המכתב, ובינתיים שאל את הדוור מדוע הוא נחפז היום כ"כ. ויספר הדוור לר"מ, שבבית נסיך ידוע ממשפחת הקיסר חולה אחד מבני המשפחה, ונקרא לביתם רופא המלכותי של מדינת אוסטריה, והיום הוא נוסע לווינה עיר הבירה, ועליו – על הדוור – להמציא לו סוסים ועגלה לדרכו. הר"מ פתח את מכתב אדמו"ר האמצעי, והיה כתוב בזה הלשון: "קבלתי מכתבך, והלכתי בחדר אנה ואנה, וראיתי שתשועה קרובה לבוא מרחוק ומקרוב". בצד המכתב נוסף: "אל תחוס על הממון". וישאל ר"מ את כתובת הנסיך, והלך תיכף לבית ההוא, וימצא שם בחוץ המון אנשים נדחקים, אולי יעלה בידם שביקר הרופא בביתם או עכ"פ יעשה הביקור במקום. הר"מ להיותו איש נכבד ורבים הכירוהו, נכנס בדוחק אל הבית פנימה ודיבר עם הרופא שביקר את בנו. אך הרופא מיאן באמרו שאין לו רשות להתמהמה כי הוא רופא המלך. ויאמר ר"מ לרופא, שבעבור הביקור יתן לו אלף רובל. כשמוע הרופא את הסכום, שבימים ההם היה אוצר גדול של ממון, נתרצה לבקר את בנו החולה. אחרי שביקר ומצא את סיבת המחלה, אמר שברוסיא

אין בנמצא רפואה למחלה זו, אבל אם היא נמצאת בילקוט הרפואות שהביא עמו, אז בודאי יתרפא. תיכף שלחו שליח להביא את הילקוט, ומצא בה את התרופה הדרושה, וציוה להביא רופא מפטרבורג, והוא ילמד אותו איך להתנהג ברפואה זו לרפא את החולה. אחרי שמשחו כמה פעמים את המשחה, נפתח פתח בצידה, ותצא המוגלה, ונתרפא. ואמר הרופא, שהמחלה באה מכאב שיניים, ועלה ניפוח, והמוגלה נתפשה בעצמות. ונתקיימו דברי אדמו"ר האמצעי שתשועה קרובה לבוא מרחוק – שהרופא בא מווינה, ומקרוב – שהרפואה נמצאה בילקוטו, והעצה שלא יחוס על הממון – שבלי זה לא נתרצה הרופא לבוא (רשימות דברים שם אות י"ד)

גאונות בנגלה

מתאר החסיד הרב יעקב קידאנר ממקור ראשון, ב"סיפורים נוראים": "ואופן התמדתו בנגלה ראינו שהיה למעלה מהטבע לגמרי, היינו בכל מעת לעת היה לומד חמש עשרה שעות לא פחות, וחזר כל הלכה כמה פעמים, ובפעם האחרון היה דרכו בקודש לדקדק ולהעמיק ממש כמו בפעם ראשון.

ובעיני ראיתי הפלאותו בלימוד הנגלה, שפעם אחד היה פלפול עצום בין גדולי הדור, היינו הגאון המפורסם ר' אברהם מקאליסק, והגאון ר' יהודא ליב אחי אדמו"ר הזקן נ"ע [בעל שו"ת שארית יהודה], והגדול הרב ר' נחמיה מדובראוונע [בעל שו"ת דברי נחמיה], והרב הגדול ר' ברוך מרדכי [רבה של בוברויסק], ונמשך הפלפול כמה ימים, בכל יום זה בונה וזה סותר, ולא ירדו בשום אופן לאמיתית הפשט, עד ששמעתי שאומרים זה לזה, אם כן שלא נתברר לנו ההלכה עד כעת, מוכרחים אנו לכנוס במחיצת קדשו. ונכנסו כולם ושהו ערך חצי שעה ויצאו בשמחה גדולה, כי אמר להם הפשט הפלא ופלא, ולא היה שום מענה בפיהם לסתור. מזה מובן גודל הפלגתו בתורה הנגלית, מה שלא ירדו לאמיתו גדולי הדור בכמה ימים, אמר להם תיכף במושכל ראשון".

שערי אורה אדמו"ר האמצעי

(מו). ולהבין זה הנה ידוע בענין שם הוי"ה ואלקים כמו עד"מ שמש ומגן שהמגן נרתק להסתיר לאור השמש כך שם אלקים מסתיר לשם הוי"ה והוא צמצום אור האלקי להיות הבריאה מאין ליש עד שאת זלע"ז עשה האלקים כו' וכונת הצמצום הזה הוא שיבורר עה"ד טו"ר לאהפכא חשוכא לנהורא כו' בביטול היש לאין במלאכי' שאו' שירה בכל יום כו' וכמ"ש ברוך יחד כו' ויריעו כל בני האלקים וזהו הנק' עובד אלקים שמתקן לשם אלקים להוסיף אור רב בשם אלקים ע"י העבודה שעובד ומתקן דבר וכמ"ש אשר ברא אלקים לעשות לתקן כו' ובתקון זה נמשך רוב ברכות והמשכות אורות העליונים בשם אלקים וכו' ועד"מ העבד שעובד לאדונו בקבלת עול בכל עבודתו בבית ובשדה הנה ע"י אמתית עבודתו יתברך האדון בכל אשר בביתו רק על ידי העבד כי האדון לא יוכל לעשות בעצמו כל מה שהעבד עושה וכמו יוסף שהיה עבד לפוטיפר ונתברך על ידו מאד וכך אליעזר עבד אברהם נק' זקן ביתו כו' שמעבודתו נתעשר בכל כו' וכך הוא למעלה במלאכי' שנק' עובדי אלקים עד בחי' מט"ט שנק' עבדו זקן ביתו שע"י נתברך שם אלקים וכמאמר נער הייתי גם זקנתי שרו ש"ע אמרו שזהו ענין הברורים דבחי' ב"ן ע"י חנוך מט"ט כמ"ש ויתהלך חנוך את האלקים כו' וד"ל וכמו"כ יובן בענין עבד הוי"ה לתקן ולברך לשם הוי"ה בתוס' ברכה בלי שיעור כו' היינו כמו משה עבד ה' וכמ"ש לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא כו' עד"מ עבד שנתן לו רבו כל אשר לו במתנה ומינהו תחתיו להיות

מושל ולעשות כרצונו בכל אשר יש לו שנק' בעל הבית במקומו ממש בכל ענין עסקי הבית והשדה ועבדי הבית נשמעים אליו כמו לבעה"ב עצמו כו' וכך הוא בעבודה דתו"מ שעבודה זו אינה כעבד שעושה מלאכו' גשמיות בעול כו' אלא הוא כמו בעה"ב בעצמו שגוזר ואומר כך וכך יעשו כו' והיינו ענין מצות ת"ת בדיבור כמו שא' מתנית' מלכתא שגוזר ואומר זה כשר כו' וכאשר יגזור כן יקום שנמצא הברכה המרובה באה שלא ע"י תיקון מלאכה שהעבדים עושים רק ע"י חכמתו וכח ידיו שרב לו לטרוח ולעסוק לצוות לעשות המלאכות והעבודות כך וכך וזהו עבד שלמעלה מבחי' בן כי הבן לא יוכל להביא לאביו ברכה מלמעל' כ"א כפי ערך שקיבל מאביו כו' אבל עבד זה יכול להביא ברכה ביתר מכפי ערך ומדה מאשר יצליח בחכמתו ויגיעתו כו' וזהו בחי' משה עבד הוי"ה שהוא עבודה ביגיעה ועול בתורה ומצות כמו שאמר תורה צוה לנו משה שזהו כמו הפוקד ומצוה בשלו ממש כך וכך יעשו מצוה זו ומזה ירחק כו' שבוה נמשך תוס' אור בשם הוי"ה בבחי' אור חדש כמו שנמשך אור חדש בשם אלקים ע"י הברורים דמלאכים בביטול היש לאין כי הצדיקים ביגיעתם בתו"מ הוא בא ג"כ ע"י עול אבל עול זה הוא לעשות ולתקן לשם הוי"ה כמ"ש כ"א בתורת הוי"ה חפצו כו' אך בקבלת עול תו"מ מלמטה למעלה עי"ז נמשך תוס' אור גדול בשם הוי"ה דאצילות בכל פרטי הע"ס באו"כ וד"ל וזהו שא' הללויה לחו"ב דאצילות להוסיף אור ואח"כ הללו עבדי ה' בעבודה ותיקון לשם הוי"ה ע"י עסק תו"מ מה שבחכמה שבתורה אתברירו במדות בין טמא לטהור וע"י עבודה זו שעובדים ומתקנין לשם הוי"ה אח"כ הללו את שם הוי"ה שניתוסף אור גדול בשם הוי"ה אבל בלא עבודת הצדיקים שנק' עבדי הוי"ה ע"י ההלל והשבח לתקן לשם הוי"ה מלמטה למעלה לא הי' נמשך תוס' אור בשם הוי"ה משום דנעוץ תחלתן בסופן דוקא שהוא ע"י ברורים דשם הוי"ה ע"י הצדיקים (וזהו ההפרש בין פסד"ז להלל לשם הוי"ה ובין שתים לפני' שאינו מדבר רק בעבודת המלאכים שנק' עובדי אלקי' כנ"ל וד"ל) (מפני שפסד"ז הכנה לש"ע ושתים לפני' הכנ"ל לק"ש ומטעם הנ"ל וד"ל):

שמעתי מהרה"צ ר' הלל מפאריטש ז"ל שהי' תלמידו של בעל התניא זצוק"ל והיתה דרכו להיות סובב והולך בכפרים להוכיח ולעורר את המון עם לתשובה ולמע"ט, וכמוכן לפעמים נסתבב שמוכרח הי' לישוב בביתו ולעת קזאת ישב ולמד כל היום שיעוריו, והנה הרגיש הרה"צ הנ"ל בנפשו הרגשה משונית שבשעה שחזר מסיבוביו בכפרים ואח"כ עבד עבודתו בקודש עבודה זו תפילה הרגיש הרגשה נפלאה והתרוממות נפש עילאית, משא"כ אחרי יושבו ועוסקו בתורה כל היום בביתו לא הרגיש שום הרגשה מיוחדת והתלהבות בתפלתו, ונכנס לקודש פנימה לרבו הק' האדמו"ר האמצעי זי"ע לשאול את אשר עם לבבו מהו ההופעה המשונית הלז, ויענו בנועם שיחו כי כל נשמה ישראלית יורדת לעולם עבור תיקון מיוחד וכשהוא עוסק באמונה בשליחותו לעולם הזה אזי הנשמה מרגשת הסתפקות ונחת רות ומתרוממת למקורה ולכן תתפרץ מרוב התלהבות דקדושה, וזהו הסבר ההופעה המוזרת שלו משום שנשמתו ירדה לעולם להשפיע ולהדריך את בני" לעבודתו ית"ש ע"י שיכתת רגליו בין המון העם להשמיע את דבר ה', וע"כ בחזירתו משליחתו זאת מתלהבת הנשמה שבקרב ע"י שעשה שליחותו בשלימות וע"כ תפלתו ותורתו אחרי זאת הוא בהתרוממות הנפש, משא"כ כשאינו עוסק בשליחותו המיוחדת לתיקון נשמתו אף שעוסק בתו"מ ועבודת ה' אין נשמתו מוצאת די סיפוקה ואינה יכולה להתרומם עצמה למדרגתו הנכונה, אלו תוכן דברי קדשו המתוקים אשר שמעתי. הגה"צ

רבי הלל ליכטנשטיין זצ"ל גאב"ד קראסנא "כונת הלב" תצוה, ע' פ"ג טו"ב

התוועדות יום הולדת והילולת אדמו"ר האמצעי

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א³¹⁷ ט' כסלו ע"ה – כולל תורת חיים, כפ"ח

א. "יודע הוי' ימי תמימם" – דן שנות חיי אדמו"ר האמצעי

"יודע הוי' ימי תמימם" בגילוי אצל אדמו"ר האמצעי

כתוב "יודע הוי' ימי תמימם", שהקב"ה יודע – מתייחד – עם הימים של התמימם. לפעמים כתוב שחסיד יותר גבוה מתמים – יש ארבע מדרגות צדיק-ישר-תמים-חסיד – אבל לפעמים כתוב שתמים הוא הכי גבוה. הרבי הרש"ב קרא לשיבה "תומכי תמימים", על כולנו להיות תמימים. אחד מהפסוקים של התמימים הוא "יודע הוי' ימי תמימם".

בפנימיות "ועמך כלם צדיקים" וכולם תמימים, אבל יש צדיקים שהתמימות שלהם מתגלה בגילוי, מתגלה ה"יודע הוי' ימי תמימם". מבין כל צדיקי החסידות, עיקר הגילוי של "יודע הוי' ימי תמימם" הוא אצל אדמו"ר האמצעי, בעל יום ההולדת וההילולא של היום, שהקב"ה השלים ימיו ושנותיו מיום ליום ממש – תופעה של צדיקים גמורים – שבאותו יום שנוולד הוא הסתלק.

"ברוך אתה בבוואך וברוך אתה בצאתך", באותו יום – יום ה-ט של חדש ה-ט, ט שב-ט. ט היא ספירת היסוד, ה"צדיק יסוד עולם", אז ט שב-ט הוא "יסוד שביסוד". בספירת העומר יסוד שביסוד הוא ו שב-ו, כשסופרים רק את מדות הלב, אבל כשסופרים גם את החב"ד ספירת היסוד היא הספירה התשיעית³¹⁸. ט שב-ט – כבר משהו מושלם – הוא ה"יודע הוי' ימי תמימם" של אדמו"ר האמצעי.

דן שנים מיום ליום

כמה שנים הוא זכה להיות – ואנחנו זכינו שיהיה אתנו לעינינו – בעלמא דין? נד שנים. הרב המגיד, שעל שמו הוא נקרא, הסתלק ב"ט כסלו תקל"ג והוא נולד קצת לפניו – עשרה ימים לפניו – בשנה הבאה, ט' כסלו תקל"ד. יש ווארט אצל חסידים ש-י' כסלו – חג הגאולה שלו, שאנחנו כבר נכנסים אליו – הוא יום הולדת של חסיד, וי"ט כסלו הוא יום הברית של חסיד (אם כי שיש כאן קצת יותר משמונה ימי מילה, אבל כך מקובל אצל חסידים). בשנה הזו, הראשונה, לאחר הסתלקות המגיד, מאד בלט הקשר של ט' וי"ט. אדמו"ר האמצעי נקרא על שמו של הרב המגיד וקשור בעצם לנשמת הרב המגיד – הוא נולד בט', וכעבור י ימים היה היארצייט הראשון של המגיד.

אם כן, הדבר הראשון שצריך להתבונן בו הוא המשמעות של דן השנים של אדמו"ר האמצעי – חמשים וארבע שנים מיום ליום. מה אומרות דן שנים? איך זה קשור לאדמו"ר האמצעי, עליו כתוב "יודע הוי' ימי תמימם"? הוא יודע מלמעלה, והוא מחדיר דעת מלמעלה, ומי שמתבונן בימי הצדיקים גם יכול לקבל דעת הוי' מתוך התבוננות בחיי הצדיק. שוב, אין עוד אחד בין גדולי החסידות שהשלים את ימיו בדיוק, מיום ליום.

317 נרשם על ידי איטיאל גלעדי. לא מוגה.

318 בספירת העומר, יסוד שביסוד הוא יום ההסתלקות של חסידו הגדול של אדה"א, רבי אייזיק מהומיל זצ"ל.

מקור השם דן – "דן אנכי"

בקבלה יש שם קדוש של הקב"ה שהוא שם דן, שרמוז בפסוק שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים בביתו "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". זה המקור עוד לפני שנולד דן, הבן החמישי של יעקב אבינו, הבן הראשון של בלהה שפחת רחל, כפי שקראנו בשבת. אחרי שנולדו ארבעה בנים מלאה, עד יהודה, המלך, ואז "ותעמוד מלדת", ורחל מסרה את שפחתה ליעקב כדי שתבנה ממנה, ואז נולד הבן החמישי-המשיחי שבא בהמשך לשבט המלכות, שבט יהודה. לכן בברכת יעקב הוא מברך את בנו דן "דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל", כשבט יהודה – קשר הדוק בין דן ליהודה³¹⁹. לפעמים אומרים שדן יוצא מה-ד של יהודה, האות הנוספת על ד אותיות שם הוי' ב"ה (ה-ד של יהודה, הבן הרביעי, היא האות ה-ד בשמו, בין ה-ו ל-ה של אותיות שם הוי', מקום היחודא תתאה שבשם, ורמוז הן לדן שנולד אחריה והן לדוד המלך שיוצא ממנו).

השם הקדוש דן – גילוי ה"אנכי"

נתחיל להתבונן: מהו השם הקדוש המדובר? מאיפה יוצא שם שהוא בגימטריא נד? אנחנו מכירים ארבע מילויים עיקריים של שם הוי' – **עב, סג, מה, בן**. שם **עב** הוא מילוי יודין, שם מה מילוי אלפין ושם **בן** מילוי ההיין. שם **סג** הוא משהו באמצע, כי בשתי ההיין שלו יש מילוי כמו בשם **עב** וב-ו מילוי כמו בשם **מה** – שתי ההיין שלו שייכות לשם הקודם לו וה-ו (שעיניה המשכה) שייכת לשם הבא אחריו.

מהו שם דן? בדיוק ההגיון ההפוך משם **סג** – למלא את שתי ההיין ב-א, כמו בשם **מה**, ואת ה-ו ב-י, כמו בשם **עב**: **יוד הא ויו הא עולה נד** (יוד הא עולה הוי', בתוספת ויו עולה כוכב). **שוב**, הגיון בדיוק הפוך משם **סג** – לקחת את ה-ו של הקודם, ו היינו מדות, המשכה, להמשיך את **עב**, אבל ה עילאה ו-ה תתאה, מחשבה ודבור, עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא, הם כמו שם **מה**.

יש משהו מאד עצמי בשם דן, בו נמלא את שם הוי' ב"יודע הוי' ימי תמימים" של אדמו"ר האמצעי. מה הסימן ששם דן הוא עצמי, כמו **עב** ואולי אפילו בבחינה מיוחדת? שכתוב "דן אנכי" – שעל ידיו מתגלה "אנכי מי שאנכי" דלא אתרמיז בשום אות ובשום קוץ. כלומר, יש גילוי העצמות ששייך ליציאת מצרים, ל"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ש"וגם את הגוי... דן אנכי" (מתגלה בזכות הגוי). "דן" היינו עשר מכות ו"אנכי" היינו "אנכי הוי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" – תכלית מתן תורה ביציאת מצרים. התורה היא מפי הגבורה, "וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר" – שם הגבורה והצמצום, הדין, ולא שם הוי'.

אדמו"ר האמצעי – מדרגת מדת הדין שלעתיד לבוא

כל מה שאמרנו מאד מתאים לאדמו"ר האמצעי. כתוב "בקש הקב"ה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שתף עמו מדת הרחמים ולא עוד אלא שהקדימה למדת הדין". בעולם הזה,

319 דן יהודה ר"ת די (בגימטריא דוד), סוד ה-די של שם ש-די, שאמר לעולמו די (ושדי באלקותו לכל בריה ובריה; לפי זה, י"ל ש-ש של ש-די רומז לשמעון, שבברכות משה לשבטים נכלל בברכת יהודה, "שמע הוי' קול יהודה" – שמעון דן יהודה = ש-די ועוד רלו, "שיעור קומה של יוצר בראשית", [גדול אדונינו: רוב כח]). **דן יהודה** = פד (מספר הרומז לתיקון הברית כנודע, סוד חנוך וגם חלום) = ז פעמים זה (הערך הממוצע של אותיות דן יהודה, המתחלקות ל-ב ו-ה, כמו נרות מנורת הזהב, בסוד ז-הב; "זה" היינו נבואת משה רבינו באספקלריא המאירה). **דן יהודה** בר"פ = 2718 = ברכת כהנים!

העולם לא מתקיים במדת הדין, כפי שה' רצה לכתחילה, אבל לעתיד לבוא יהיה כך. יש צדיקים – כמו בעל ההילולא של היום – שהם בדרגת מדת הדין של לעתיד לבוא, שאפילו הרבה יותר גבוה ממדת הרחמים שבאה להמתיק ולאזן את הדין בעולם הזה.

יום הילולת אדמו"ר האמצעי – סיום פרק נ"ד ותחלת פרק נ"ה

לפני שבוע וחצי, בכ"ח חשוון, דברנו על גיל שבעים. ביום הולדת גם מסיימים את הפרק של השנה החולפת וגם מתחילים את הפרק של השנה החדשה. באותו יום שאדמו"ר האמצעי הסתלק מהעולם הזה – ט' כסלו תקצ"ח – הוא סיים פרק נד, פרק דן, בתהלים, כפי הקבלה מאחיה השילוני, והתחיל את פרק נ"ה. פרק נ"ה הוא הפרק של "פדה בשלום נפשי", וגם הפרק הראשון של יום י' לחדש.

כידוע, יש שיחה של הרבי³²⁰ שה"פדה בשלום" של אדמו"ר האמצעי ב-י' כסלו היא אפילו למעלה מה"פדה בשלום" של אדמו"ר הזקן בי"ט כסלו, כי הוא פתיחת שיעור התהלים החדשי – שכך לומדים כל שנה. כמדומני שהרבי לא מזכיר בשיחה שזוה הפרק שאדמו"ר האמצעי התחיל ביום ההסתלקות שלו, בשנה שאחרי הגאולה שלו. יארציט הוא תאריך שנתי – הסתלקות או משהו אחר – ויום לפני יום השנה לגאולה הוא כבר התחיל את פרק נ"ה, אבל הוא סיים את הפרק שלו, נ"ד, באותו יום.

פרק נ"ד – "ובגבורתך תדינני"

מה כתוב בפרק נ"ד? ראינו שבפרק ע"א יש כמה רמזים מאד בולטים דווקא לגיל שבעים. גם פה, בפרק נ"ד, יש ביטוי – שאיני זוכר בשום מקור אחד – שדוד המלך מתפלל לה' בשם אלקים (יש תופעה מעניינת של שמות ה' בפרק, ד פעמים שם אלקים, עובר לשם א-דני פעם אחת ובסוף יש שם הוי' פעם אחת) – "אלהים בשמך תושיעני ובגבורתך תדינני". פסוק מאד מיוחד, שדוד המלך מתפלל לה' שידון אותה במדת הגבורה שלו, והפניה היא לשם אלקים, שם הדין. מתחיל "אלהים בשמך תושיענו" – יחסית רגיל, ואז החידוש – "ובגבורתך תדינני", מבקש מה' את מדת הדין מתוך גבורה.

כנראה שמדרגה זו שייכת לגיל נד – ה"יודע הוי' ימי תמימם" של אדמו"ר האמצעי, שתקן בתכלית את מדת הדין, הוא רוצה מדת הדין. יש צדיקים שבקשו יסורים, כמו רבי אלעזר בנו של רשב"י, וכמו שמסופר אפילו על כמה צדיקים של החסידות. כאן זו לא חלילה בקשת יסורים, כאשר אומר "בגבורתך תדינני", אלא המשך של בקשת ישועה. כנראה שהישועה הכי גבוהה באה משרש הדין. [משרש הבינה, שם סג?] כעת אמרנו שיש משהו בשם דן – הגיון הפוך משם סג (כמו שעוד נסביר) – שיותר עצמי.

על ידי מדת הדין מגיעים ל"אנכי מי שאנכי" (דן – אנכי), תורה חדשה של מלך המשיח שגם היא מפי הגבורה, כמבואר בחסידות – במיוחד אצל רבי אייזיק – ש"מפי הגבורה" היינו מכח נשיאת ההפכים של ה'. המלה גבורה היא כינוי של ה', וכפי שלמדנו הרבה פעמים היינו שם הספירה היחיד שהוא כינוי של ה' (הכי קרוב "נצח ישראל", אבל לא רק נצח אלא נצח של ישראל). הגבורה הזו היא שתתגלה ביתר שאת ויתר עז בביאת משיח, כשנקבל מפיו – "מפי הגבורה" – את ה"תורה חדשה מאתי תצא", "חדוש תורה מאתי יצא". תורה חדשה היא היפוך יוצרות, כדוגמה של חז"ל על שחיטה פסולה שפתאום

מותרת, "עתיד חזיר ליטהר" וכיו"ב – דברים שנראים הפוכים מהתורה שלנו. אם כי אין שום שינוי, "אני הוי' לא שניתני", אך בגילוי הדברים נראים הפוכים – יש משהו שלוקח את שם סג והופך את ההגיון שלו, ומזה מגיעים ל"אנכי מי שאנכי". שוב, המדרגה הזו מתגלה בפרק נ"ד, של גיל נד – "ובגבורתך תדינני". מכאן באים לפרק נ"ה – "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי" וכל ההמשך עד סוף הפרק.

ט' כסלו תשע"ה – מעבר מפרק צ"א לפרק צ"ב

היות שיש מנהג חסידים שאומרים את הפרק של הרבי בכל שנה ושנה, נעשה חשבון איזה פרק אדמו"ר האמצעי סיים היום. הוא נולד בשנת תקל"ד, אז היום הוא בן 241, אז הוא סיים היום פרק צ"א – פעם שניה, במחזור השני שלו – והתחיל פרק צ"ב. אלה שני פרקים מאד מיוחדים – צ"א הוא "שיר של פגעים", "יושב בסתר עליון", שמופיע כמה פעמים בתפלות, וצ"ב הוא כבר "מזמור שיר ליום השבת".

בסוף פרק צ"ב יש פסוק שמקשר בין נד ל-ע – הגיל של אדמו"ר האמצעי הוא נד ו-ע הגיל של דוד המלך – "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו". "עוד ינובון" ס"ת דן ו"בשיבה" היינו גיל שבעים – "בן שבעים לשיבה". כמה שוה רק ינובון (המלה המיוחדת)? 124, ע-דן. מה הקשר בין ע ו-דן? שיחד יוצרים את המלה עדן, נשמתו עדן... אדמו"ר האמצעי אמר היום – במתיבתא דרקייעא, איפה שהוא נמצא, אין לנו מושג להיכן כבר עלה, שיזכה תיכף ומיד לרדת לעולם הזה – את פרק צ"ב, ושם כתוב "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו".

מסורת ברכת דן

אין הרבה מדרשים שמציינים תופעה של מסורה בתנ"ך, אבל יש כמה כאלה. אחד מהם הוא שבברכת דן, שמתחילה "דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל", יש שבעים אותיות. "למה נקרא שמם סופרים? שהיו סופרים כל אותיות שבתורה" – הסופרים סופרים הכל, אבל מדרשים מפורשים בחז"ל על מספר מילים או אותיות בפסוק או פרשה הם נדירים, יש מעטים. בכל ברכות יעקב לא מציינים מספר על שום ברכה, ורק על ברכת דן מציינים שיש ע אותיות – או כנגד ע פנים לתורה, ע זקנים, או עוד הרבה דברים שהם ע (כמו שדברנו בקבר דוד).

הפלא הוא שכאשר סופרים את האותיות רואים שב"דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל" יש כב אותיות – כמו כב אותיות התורה – וב"יהי דן נחש [שוה משיח] עלי דרך שפיפן עלי ארח הנשך עקבי סוס ויפל רכבו אחר" יש כוכב אותיות. חלוקה מעניינת ל-כב ו-כוכב – בפסוק השני יש כו אותיות יותר מבפסוק הראשון. עד כאן יש יחד שבעים אותיות, אבל יש פסוק שלישי – התופעה הכי מיוחדת בכל ברכות השבטים, שיעקב צועק (בשם שמשון) "לישועתך קויתי הוי'". מסוף פרשת וישב לא מופיע שם הוי', 318 פסוקים, עד לפסוק זה בברכת יעקב – כמו שמים פורצים סכר, כך שם הוי' פורץ כאן את הסכר אחרי 318 פסוקים.

כמה אותיות יש ב"לישועתך קויתי הוי'?" שם הוי' הוא שם בן ד – 2 ברבוע – ויש בפסוק זו תופעה פשוטה של שלשה רבועים מהסוף. הוי' – ד אותיות, 2 ברבוע; קויתי הוי' – ט אותיות, 3 ברבוע;

לישועתך קויתי הוי' – טז אותיות, 4 ברבוע (השרש הוא 4 האותיות המקוריות של שם הוי'). כל הפסוק הזה הוא שם, כי ראשי התיבות שלו הם שם קדוש – לק"י. יש שאומרים את הפסוק בכל צירופיו, אבל אדמו"ר הזקן בקריאת שמע שעל המטה תיקן לומר רק ישר שלש פעמים ("גד גדוד יגודנו" אומרים ישר והפוך), כל הצירופים נשארים אצלו סוד.

דן – משיב את אבדת הזהות

מה הפלא באותו מדרש? שחז"ל דורשים שיש שבעים אותיות בברכת דן, והחידוש הראשון הבולט שלא סופרים את הפסוק הזה. על פי פשט הפסוק "לישועתך קויתי הוי'" הוא חלק מברכת דן. איך יודעים? רש"י מסביר זאת כתפלת יעקב על שמשון הגבור – הקול בוקע ופורץ מתוך גרונו של שמשון הגבור, שעומד בין העמודים ומפיל את הבנין על הפלשתים. אין יותר "דן אנכי" משמשון שמפיל את הבנין על הפלשתים.

איך חז"ל דורשים לפי זה במדרש? שיש משהו בדן, שהוא "המאסף לכל המחנות" – נקרא הירוד שבשבטים, אך הוא שמאסף את האבידות של כולם. מה האבדה של כולם היום? אבדן זהות (אב-דן). העם אבד את הזהות שלו, ומי מוצא את האבדות ומחזיר אותן? שבת דן. אם כן, התפקיד של דן היום, בדור שלנו, הוא הכי פשוט – כמו שדברנו על נהגי המוניות, היהודים הכי טובים שהם הכי פשוטים – והם מוצאים אבדות (אתה מאבד דברים בתוך המונית בדרך כלל... – נהג מונית צדיק מחפש את תעודת הזהות שלך, מחפש ומחזיר את האבדה). יש מי שמחזיר לעם ישראל את הזהות שלו – שבת דן.

לכן, מתוך שבת דן מגיעים – לפי מדרש זה – ל"לישועתך קויתי הוי'" שמעל כל הברכות. הפסוק "לישועתך" הוא באמצע הברכות, אבל הוא האבדה ששבת דן מחזיר לכל עם ישראל. יתכן שזה בדיוק מה שחז"ל רצו לומר – שאמרו שיש שבעים אותיות כדי שנספור בעצמנו ונראה שהחשבון אינו כולל "לישועתך וגו'". בתוספת 16 האותיות הללו יש סה"כ 86 אותיות, שם אלהים – "אלהים בשמך [בשם דן] הושיעני ובגבורתך תדינני". זה ה"לישועתך קויתי הוי'", שבו צריך למלא שם זה במילוי דן.

כוונה לשלש המצות בליל הסדר

אחרי כל זה נאמר שלש כוונות מה לכוון – אם נזכור, או שנקבל במייל לפני פסח (לזכור זה הרבה זמן, אז נקוה שנקבל במייל) – כשמסדרים את שלש המצות בקערה:

- כוונה אחת היא שמצה היא בגימטריא "דן אנכי" (תיכף נראה לאיזו מצה מכוונים זאת), שנאמר בהקשר ליציאת מצרים.
 - יש כוונה שמצה היא יחוד שני השמות עב-סג (דן הוא גם שם, אבל לא אחד מהמילויים הידועים עסמ"ב) – השם של אבא והשם של אמא, תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין.
 - אבל מה קורה כשמחלקים 135 ב-3? עולה מה-מה-מה. בולט במלה מצה – מה בראש ובסוף ועוד צ, שעולה מן, מה-מה, באמצע. סימן שמצה היא ג שמות מה.
- בעצם העובדה שמה-מה-מה עולה עב-סג – שני השמות שמעליו – יש כבר חידוש מענין. אבל יש גם שם דן – "דן אנכי", שמגלה את העצמות, את "אנכי מי שאנכי", "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".

אם יש כאן שלש כוונות ושלש מצות, איך מסדרים את הכוונה? המצה העליונה היא הכהן, השניה היא הלוי והשלישית היא ישראל. איזו כוונה מתאימה לכל אחת מהן? הכהן הוא שם עב, הוא חסד, וגם יש לו סג – הכהן מקפיד, יש לו מדת הקפידא. המצה של הכהן היא ודאי עב-סג. המצה של ישראל היא ג"פ מה – שם מה הוא השם של התפארת, "תפארת ישראל". אבל כוונת "דן אנכי" בדיוק מתאימה ללוי, מדת הדין, כמו שאבא של הרבי מסביר באריכות שעיקר כל כוונות פסח – אף שהוא חג של חסד בכלל, אך בכוונות הפרטיות – הכל רומז לגבורה (מסביר גם בקשר לשם של עצמו, שנולד בפסח).

"יחץ" במצת "דן אנכי"

אם כן, אנחנו מנסים לכוון – בסידור שלנו – שהמצה האמצעית דווקא היא "דן אנכי", למעלה ממנה יש עב-סג ולמטה ממנה מה-מה-מה. מה המיוחד של המצה האמצעית? שוברים אותה – "יחץ". כששוברים את המצה האמצעית, "יחץ", צריך לכוון במיוחד "דן אנכי". קודם כל שוברים את המצה האמצעית לשני חלקים (אחר כך לוקחים את החלק הגדול, שמיועד לאפיקומן, ושוברים לחמשה חלקים – לא מעיקר הדין, אלא מנהג הרבי הרש"ב, שאנו כחסידיים עושים אותו). שוברים לאחד גדול ואחד קטן, ומה היחס המדויק? דן אנכי. אם נחלק את המצה ל-135 יחידות, אז צריך ש-81 ילכו לאפיקומן ו-54 נשאיר בקערה. אחר כך לוקחים את ה"אנכי" ומחלקים לחמש, לפי מנהג הרבי הרש"ב, להמתיק את חמש הגבורות.

אז הרווחנו מכל ה"יודע הוי" ימי תמימם" של אדמו"ר האמצעי כוונה יפה למצות.

ב. סוד שם דן – סיפורי איפכא מסתברא של אדמו"ר האמצעי

להפוך כל סברא מכח החיבור לאין

לגבי כך ששם דן הוא הגיון הפוך של סג רק נאמר ווארט, נספר שני סיפורים על אדמו"ר האמצעי שממחשים זאת, ובעצם הם כבר מסורת מהבעל שם טוב. הבעל שם טוב אמר – כנראה בהתאם לגאוני אותו דור, שכל מה שראש ישיבה או גאון גדול יכול לחדש בנגלה – איזו סברה שלא תהיה – אני יכול לסתור, לומר בדיוק ההיפך.

דברנו הרבה פעמים על כך, והסברנו מה הווארט. הוא התפאר שיכול לסתור כל חידוש? מה הענין בזה?! הסברנו, וכך מוסבר בכמה ספרים בחסידות, שהבעל שם טוב היה מחובר לאין האלקי – שהוא הנקודה האמצעית של כל מדרגה ומדרגה, עמוד האמת שעובר דרך כל הנקודות האמצעיות של כל הספירות, הפרצופים והעולמות (כמו שכתוב גם בתניא) – ודווקא מי שאחוז באין, בנקודה הפנימית, יכול בחפשויות לעלות ולרדת בכל העולמות, כמו "ברית התיכון המברית מן הקצה אל הקצה", מהכתר העליון, האין סוף, עד העולם הזה התחתון. הסימן לכך שהוא אחוז בנקודת האין האמתי הוא היכולת לראות בכל סברא שכלית את ההיפך, את האיפכא מסתברא, וממילא כל מה שלא תאמר אני יכול לסתור – למצוא שבדיוק ההיפך.

כרגע היחיד שאני זוכר שהיכולת הזו מומחשת אצלו הוא אדמו"ר האמצעי, בשני סיפורים ידועים – "על פי שנים עדים יקום דבר". שני הסיפורים הם יחס של אדמו"ר האמצעי לחתן שלו, מי שעתיד להיות הרבי הבא, הצמח צדק.

גדלות אדמו"ר האמצעי בנגלה שבתורה

אדמו"ר האמצעי היה מאד גדול בנגלה, רק שהנגלה אצלו היה נסתר – לא עסק יותר מדי בפסיקה, ויש רק מעט חידושי תורה בנגלה שהוא כתב (יש כמה חוברות), והוא מפורסם בגדולתו בתורת החסידות, עליה באמת מסר את נפשו, שאין כמוהו – הוא הגיע למדרגה אין כיוצא בה בפנימיות התורה. הכינוי שלו הוא "רחובות הנהר", רחבות עד למרחב העצמי.

בכל אופן, בתור הקדמה, מסופר שפעם אחת הוא שלח את המשרת שלו לשמוע מה אומרים עליו ולספר לו. מענין, חוזר אצל כמה מהרביים. כך, פעם אחת הרבי הקודם, שכעת אנחנו לומדים את ההמשך שלו תש"ה – לכבוד השבעים שנה – גם שאל את הרבי מה אומרים עליו. הרבי אמר שאומרים עליך שאתה המשיח. בכל אופן, אדמו"ר האמצעי שלח לשאול מה אומרים עליו, במה כחי גדול, בנגלה או בחסידות. המשרת יצא החוצה, שאל, וחזר ואמר לרבי – נסה להרגיע את הרבי – שכולם אומרים שאתה מאד גדול בנגלה, אבל עיקר הגדולה שלך הוא בחסידות. לא כתוב שהיה מאוכזב מהתשובה, כנראה הסכים, אבל אמר – תדעו לכם, כל העולם, שאם הייתי מקדיש את עצמי חצי שנה ללימוד הנגלה לא היה בעולם גאון כמוני בנגלה, אבל מה אעשה שנפשי חשקה בפנימיות התורה.

כל זה הקדמה למה שנספר כעת. כלומר, מעבר לכך שהיה גדול בנגלה, היה לו מאד 'חוש' בנגלה.

טעות הצ"צ בתשובה לפני שהיה רבי

לאחר ההקדמה הנ"ל, הסיפור הראשון הוא שהוא מינה את החתן שלו, הצמח-צדק, בתור אברך, שיקבל את השאלות בנגלה ויכתוב את התשובות, רק שהתנה אצלו שיכניס אליו את התשובות לפני שהוא ישלח לשואל. פעם אחת אדמו"ר האמצעי היה בנסיעה, לא היה זמין, והתשובה היתה נחוצה. הצ"צ קבל את השאלה, כתב את התשובה, ולא יכול היה להראות אותה לרבי – והוא שלח אותה. אחרי שהרבי חזר הוא שאל אם היו שאלות בתקופה שלא הייתי, והצ"צ אמר שהיתה שאלה חמורה. ומה עשיתי? עיינתי מאד – שאלה מסובכת – וכתבתי תשובה.

אדמו"ר האמצעי אמר להראות לו את התשובה, וכשראה מיד הצביע שכאן כתבת משהו שיש תוס' הפוך מזה. מיד נפלה רוחו וחלשה דעתו של הצמח צדק – לא אמר, אבל אוירה של 'אני הולך להתפטר' (כמו שאנשים אומרים מדי פעם...). לא מתוך הפגנה אלא מתוך נמיכות רוח – ואדמו"ר האמצעי נחם אותו ואמר לו, אל תדאג, אתה עוד לא רבי.

אדמו"ר האמצעי הופך את ראיות כל הרבנים

הסיפור השני, שעוד יותר טוב לעניננו, שהיתה שאלת כשרות בבית אדמו"ר האמצעי. כנהוג שאלו הכל את הצמח צדק. בחב"ד גדולת הבנות של בית רבי היתה להפליא, כמו פריידקא בת אדמו"ר הזקן – אחות אדמו"ר האמצעי – שהיו מאמרים שאדמו"ר הזקן אמר רק לה, ואדמו"ר האמצעי היה צריך להתגנב על מנת לשמוע. היא גם זכתה להיות קבורה ליד אביה. כאן לא כתוב איזו בת – לאדמו"ר האמצעי היו הרבה בנות, שמונה בנות (שאחת היתה נשואה לצמח צדק).

כאן כתוב שהתעוררה שאלה לבת אחת בעוף, אז היא לקחה אותו לצמח צדק לחוות דעה. הוא עיין, היתה שאלה קשה, וענה מה שהוא ענה – אבל אמר שאיני רוצה לסמוך על דעתי, יש כאן עוד רבנים

גדולים (אצל אדמו"ר האמצעי היו הרבה רבנים חשובים). הלכו ודנו בכך כל הרבנים שהיו אז בליובאוויטש, וכולם הגיעו למסקנה אחת לגבי כשרות העוף, ואמרו לבת של הרבי את המסקנה של כולם. כאן שוב רואים את גדולת הבת – היא 'הריחה' שהתשובה של הצמח צדק וכל הרבנים הגדולים לא נכונים. היא אמרה שלא מקבלת את הפסק שלכם עד שלא נראה לאבא. בדרך כלל זה לא היה הסדר, אבל הלכו להראות לו.

הצמח צדק לקח את העוף אליו וגם פתח את הספר והראה שפסקנו כך וכך לפי מה שכתוב כאן. עוד יותר חריף: אדמו"ר האמצעי לקח את הספר, עיין בו, ואמר – תקרא מה שכתוב כאן, במקום שהצבעת עליו כתוב הפוך ממה שאמרת. הצ"צ מסתכל בספר ויוצא מדעתו – הוא וכל הרבנים הסתמכו על איזה מקור בתוך הספר, וכשמראים אותו לרבי הוא אומר להם שכתוב הפוך, רק תקרא שוב. כלומר, שמסקנת מה שכתוב היא הפוכה.

בהמשך הסיפור כתוב שהביאו עוד מקורות, וכל מקור שהביאו הראה שהבינו את המלים בדיוק הפוך מהאמת. אז אם יש סיפור אחד שמדגים את הווארט של הבעל שם טוב שאמרנו בהתחלה – שכל מה שלא תאמר, אראה לך הפוך – הוא הסיפור הזה. יש הרבה דברים שאדמו"ר האמצעי דומה לבעל שם טוב, קשור לאין האלקי שבתוך כל דבר.

"דן אנכי" – להפוך את הסברות

מה רצינו מכל הסיפור? שהוא שייך לשם "דן אנכי". הוא הפוך משם סג – הסברות באות משם סג, בינה, ו"דן אנכי" הפוך משם סג, ההגיון ההפוך ממנו. זו טעימה של סוד השם "דן אנכי", "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי". מהו "הגוי אשר יעבודו"? יש לו פילוסופיה שלמה, סברות, וכל העולם משועבד לסברות. כמו היום, שיש תרבות שמבוססת על סברות שכולם עבדים שלהם, אף עבד לא יכול לברוח – כולם תחת סברות שם סג, התרבות שמשעבדת את עם ישראל.

"וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי" – צריך לבוא שם דן ולהפוך לו את הראש. "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" – במיוחד היום צריך להפוך את הראש. אתה סובר שזו גזענות ואני סובר שזו הומנטריות. כל מה שאתה חושב – אני חושב הפוך, "איפכא מסתברא". רק מי שיש לו את הכח הזה של שם דן יכול להפוך את הראש. שוב, לבקש מה "בגבורתך תדיניני". זו גבורת אדמו"ר האמצעי, קשור ל"יודע הוי' ימי תמימים" – שיש השגחה הכי נפלאה באורך החיים שלו, דן שנים. לחיים לחיים.

ג. אדמו"ר האמצעי משיח בן יוסף – ביאור החסידות

כל משה רבינו צריך יהושע בן נון

לחיים לחיים. כעת נכנסנו לי' כסלו, חג הגאולה של אדמו"ר האמצעי. אחרי הגאולה אדמו"ר האמצעי אמר לחתנו הצמח צדק על אותו גוברנטור שעצר אותו – אותו נסין, נציג ממשלה שהיה בויטבסק – שהוא עמלק, ואם אתה היית יהושע בן נון היינו 'פוטרים אותו'.

מה לומדים מהסיפור הזה? הרבי הוא משה רבינו שבדור, ובשביל להלחם עם עמלק הוא – על פי הצו העליון – לא יוצא להלחם (עוזר בתפלה) אלא שולח את שר הצבא שלו, יהושע בן נון, שגם אמור להיות ממלא המקום שלו. מי שעושה את העבודה בפועל הוא יהושע, עם כל כח התפלה של משה

רבינו שעומד מאחוריו ומתפלל – כשמרים את ידיו עמלק נופל בידי יהושע. כאן הוא 'מאשים' את הצ"צ, שאם היית יהושע בן נון היינו גומרים עם עמלק, 'פוטרים אותו'. צריך בכל דור ודור, כמו שיש "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא", מאד חשוב שלמשה רבינו יהיה את היהושע בן נון שלו. לחיים.

משיח בן דוד ומשיח בן יוסף – גילוי החסידות וביאור החסידות

עוד ווארט קצר לסיום: החסידים היו אומרים על אדמו"ר האמצעי שהוא משיח בן יוסף. כך היה מקובל אצל חסידי חב"ד.

הרש"ג – רבי שמואל גרונם, המשפיע הדגול של תומכי תמימים אצל הרבי הרש"ב – הסביר למה אמרו דווקא עליו שהוא משיח בן יוסף. אם הוא משיח בן יוסף, מיהו משיח בן דוד? אם הסביר כך, או ששמע מרבי הלל מפאריטש – שהיה חניך שלו – או שאמר מהמבינות שלו, שאפשר לסמוך עליה, היה אדם גדול. הוא הסביר – ומאד חשוב לנו – על גדר משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, שמשיח בן דוד הוא מי שמגלה רזין דאורייתא ומשיח בן יוסף הוא מי שמסביר ומבאר בטוב טעם ודעת רזין דאורייתא.

בקבר דוד הסברנו את מה שנאמר במשיח "ונחה עליו רוח הוי' רוח חכמה ובינה" שהיינו חכמה לשם בינה – חכמה היא המצאה, ראשית הגילוי, ובינה היא הסברה, היכולת להסביר בטוב טעם ודעת לעצמך ולאחרים את הברקות החכמה. הסברנו שחכמה לשם בינה היינו המצאה איך להסביר. חכמה בפני עצמה היא לא תכל'ס, התכלית היא בינה.

לפי הווארט עם הסבר הרש"ג יוצא משהו מאד מוזר. אם משיח בן יוסף הוא מי שמבאר רזין דאורייתא אני מבין למה שייך לאדמו"ר האמצעי, שהרי הוא "רחובות הנהר", בינה. מה שהוא "דן אנכי" לפי הפשט (שה' דן את מצרים בעשר מכות וכו') היינו הגבורה שלו – גבורה היינו ענף הבינה (רק שיש גם את הגבורה דאריך, זרוע שמאל דאריך, שמתלבש בפרצוף אמא, בסוד "אני בינה לי גבורה" לפי פירוש האריז"ל, והיינו כח האיפכא מסתברא של שם דן הנ"ל) – אבל במקור הוא "אלהי יצחק", בינה. הגדולה שלו היא להסביר בהרחבה הכי גדולה, "רחבה מיני ים", את הרזין דאורייתא. אבל מה יוצא? שאביו, אדמו"ר הזקן, שגילה את הסודות שהוא מסביר – כל דרושי אדמו"ר האמצעי הם הרחבה על 'נקודה' מתוך דרושי אביו – אז הוא משיח בן דוד. איפכא מסתברא, אני מבין שמשיח בן יוסף בא לפני משיח בן דוד – וכאן מי שמגלה הוא משיח בן דוד ומי שמסביר הוא משיח בן יוסף. ודאי כשהרש"ג אמר את ההסבר שלו לקח בחשבון את הבעיה הזו.

מקור ביאור הרש"ג ב"הרכבת אנוש לראשנו" וביאור בסדר הדורות

במאמר הגדול של רבי הלל – שהיו אמורים ללמוד בכלל רק טרם הגיעו לזה, "הרכבת אנוש לראשנו" – כתוב בפשטות שמשיח בן יוסף הוא מוחין דאמא ומשיח בן דוד הוא מוחין דאבא. אז אם יש מקור לדברי הרש"ג הוא באמת בדברי רבי הלל, שהוא חניך מובהק שלו – יתכן מאד שלקח את הווארט מ"הרכבת אנוש לראשנו", שם מבואר באריכות שמשיח בן דוד הוא חכמה, גילוי רזין דאורייתא, ומשיח בן יוסף הוא בינה, ביאור רזין דאורייתא.

הענין שהסביר הוא מאד מבוסס, ורק השאלה איך עובד לגבי סדר הדורות. גם ב"רוח חכמה ובינה" של משיח – המשיח בן דוד קודם למשיח בן יוסף. אפשר גם לומר – אם כי מן הסתם החסידים לא התכוונו כך – שהרי בכל דור ודור יש משיח שבדור. יש דורות מיוחדים שהניצוץ או הענין של משיח הוא מאד גדול יחסית. כמה שיש משיח בן דוד ומשיח בן יוסף – יש עוד פעם משיח בן דוד. מן הסתם לא התכוונו כך, אבל אם אדמו"ר האמצעי הוא משיח בן יוסף והוא מבאר משהו – ממצה את יכולת הביאור שאין מיצוי להסברת אדמו"ר הזקן יותר ממנו – אז כעת צריך משהו חדש, מהדורה חדשה, "פנים חדשות באו לכאן". זה דומה מאד לווארט של רבי אייזיק שצריכים "א נייעם סדר", שמשחית יבוא רק כשיהיה סדר חדש.

היפוך יחס האר"י ורבי חיים ויטאל בסוד המשיחים

בכל אופן, נכון שבתוך משיח עצמו יש משהו שמשחית בן יוסף מלביש את משיח בן דוד. כלומר, יש הגיון שמשחית בן דוד הוא הפנימיות והוא קודם, וכל משיח בן יוסף הוא לבאר אותו – להסביר אותו לעם. אצל האריז"ל נשמע הפוך – גם קושיא שצריך להתבונן בה – שיש לו את רבי חיים ויטאל, שאולי הוא בשבילו יהושע בן נון, אבל האריז"ל אמר לו שאתה משיח בן דוד ואני משיח בן יוסף. האריז"ל גילה ורבי חיים ויטאל הסביר, נשמע הפוך. העיקר שהדברים יהיו הפוכים, לחיים לחיים. כבר י' כסלו, אז צריך לסיים ב"פדה בשלום נפשי".

תמיד כשקראתי שהאריז"ל אמר שהוא משיח בן יוסף ואמר לתלמידו שהוא יהיה משיח בן דוד לא התיישב אצלי – לא מצא חן בעיני... ידוע שפעם אחת אחד מתלמידי הבעל שם טוב נרדם תוך כדי אמירת התורה וראה בחלומו שלמעלה, בחיי הבעל שם טוב, דנו על פירוש בזהר הקדוש. הבעל שם טוב אמר כך והאר"י הקדוש אמר הפוך ואמרו שנלך לרשב"י. רשב"י אמר כמו האר"י הקדוש, אבל הבעל שם טוב אמר – כך אתה חשבת, אבל כתבת ברוה"ק אז נשאל את השכינה מה היא חשבה. הלכו לשאול את השכינה, את הקב"ה, ואמר כמו הבעל שם טוב. זה סיפור מפורסם (שכדאי לקרוא אותו במקור).

הבעל שם טוב אמר שכל מה שאחד יאמר – אני יכול לומר הפוך. לפי הסיפור הזה הולך גם על האר"י. בקאמארנא הוא כל הזמן בספק מי יותר גדול – זו הבעיה שלו. לכן הרבי הרש"ב למד אותו עד נקודה מסוימת, ואז הפסיק. [למד עד שחלק על אדמו"ר הזקן] כן, אך הא בהא תליא – חלק כי היה לו ספק מי יותר גדול. רואים כאן שהבעל שם טוב לא תמיד אומר כמו האר"י, וכמוכן – לנו – הלכה כמו הבעל שם טוב. גם כאן, האריז"ל אומר שאני משיח בן יוסף ואתה תלמידי האהוב משיח בן דוד, ובא משהו – או הבעל שם טוב או אנחנו – ואומר לאריז"ל שבמחילת כבוד מעלתו, אולי הפוך, אולי אתה משיח בן דוד והתלמיד הוא משיח בן יוסף. אפשר לומר שאמר כך מתוך ענוה, אבל יכול להיות שפשוט איפכא מסתברא.

[מה זה משנה לנו?] למה לא התיישב אצלי? כי מי אני רוצה כמשיח – את האריז"ל או את רבי חיים ויטאל? אדמו"ר הזקן אמר שמשחית שמצפים לו לא יבוא, אבל לא מונע ממני לצייר את המשיח. אני אוהב את רבי חיים ויטאל, אבל כמשיח רוצה את האריז"ל. ואם האריז"ל הוא באמת משיח בן יוסף אז כנראה שהבעל שם טוב הוא משיח בן דוד (גילוי אור חדש לאחר מיצוי ביאור האור הראשון כנ"ל).

התוועדות חג הגאולה של אדמו"ר האמצעי סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א³²¹

א. המתקת דינים בשמחה – המקהלה והקוזאקים של אדמו"ר האמצעי

המקהלה והקוזאקים

אפשר לחשוב שהיום הוא חמום ליי"ט כסלו (כך נשמע לפי אופי השירה...), אבל יש מעלה עצמית גם בי' כסלו. מברכים שיש פה כלייזמר, כי כתוב על בעל הגאולה של היום – אדמו"ר האמצעי – שהיתה לו קאפעליע. אבל לא רק קאפעליע היתה לו. יש אנשים שיכולים להצטרף לקאפעליע, שיש להם כושר, שהם טובים בנגינה. אבל יחד עם הקאפעליע היו לו קוזאקים. מה זה קוזאקים? שהיו לו חסידים שרכבו על סוסים כפרשים. אלה שידעו לנגן ניגנו, ואלה שכנראה לא היו הכי טובים בנגינה אבל היו גבורי חיל רכבו על סוסים. כעת רצון הרבי עשה סימן להביא את הקאפעליע והקוזאקים – הוא הסתכל מחלון הבית – ואז ביחד, הקאפעליע החלה לנגן והקוזאקים לרקוד על הסוסים.

יש סיפור על הבן החביב של אדמו"ר האמצעי, רבי נחום. לפעמים מכנים אותו כ"ק בכתבי החסידות. אותו רבי נחום לא היה בקאפעליע – הוא היה בין הקוזאקים. הוא היה בחור כארז ורכב על הסוס. פעם אחת באמצע השבוע, בלי שום סיבה נודעת למה הרבי מבקש את הקאפעליע לנגן ואת הקוזאקים לרכוב על הסוסים, הוא עשה סימן – כולם הזדרזו, הגיעו הקאפעליע והקוזאקים, הקאפעליע נגנה והקוזאקים רקדו ועשו שמח על הסוסים. באמצע צועקים לרבי שהבן שלו, רבי נחום, נפל מהסוס ושהוא מסוכן ר"ל. הרבי לא עשה שום תגובה, ואמר להמשיך את הנגינה ואת הרכיבה – כאילו לא קרה שום דבר. המשיכו הרבה זמן – כמובן שלא הבינו, אבל אם הרבי אומר עושים בדיוק מה שהרבי אומר – ואחרי קצת זמן באו והודיעו לרבי שסך הכל נשברה לו הרגל והוא לא בסכנה. הרבי אמר שגם יתרפא לגמרי, וכך היה.

המתקת דינים בשמחה

אחר כך, בעת רצון, שאלו את הרבי מה זה היה: למה הוא קרא לקאפעליע ולקוזאקים באותו יום, ללא סבה גלויה, והעיקר, למה כאשר הבן נפל הוא לא הגיב כלל? הוא אמר שבאותו בקר הוא ראה או הרגיש שיש קטרוג גדול על בנו, ומקובל אצלו – כך מקובל אצלנו, כל החסידים, וזה הווארט שצריך ללמוד מהסיפור הזה – שהדבר העיקרי שממתיק דינים הוא שמחה.

אצלו השמחה הכי גדולה היתה המחזה המדובר – הקונצרט והמחזה, שהקאפעליע שרה והבחורים הגבורים רוכבים על הסוסים, הקוזאקים. הוא כבר צפה מראש שהולך לקרות פה משהו, וברגע שהודיעו שבנו נפל מן הסוס היה מובן שזו הגזרה שהוא צפה, הקטרוג על בנו, והוא אמר ביתר שאת להמשיך את השמחה – כך היה, והשמחה כבר פעלה שמיד הודיעו שלא כל כך נורא כמו שחשבו בתחלה. ואחר כך, בזכות השמחה, הכל התרפא לגמרי – כלומר, הדין נמתק לגמרי ולא נשאר שום רושם. זה גם המסר של "דין נצח", שלא נשאר רושם של הדין – הדין מתבטל ומתמתק לגמרי.

המילים האחרונות ששמענו מפי הרבי הן "ברוב שירה וזמרה" – אותו ענין, שהרבי היה בדינים וההוראה לחסידים היתה "ברוב שירה וזמרה". מה החסידים צריכים לעשות? לשמות, והשמחה ממתיקה דינים ומביאה את המשיח, משיח אותיות ישמח (בעצמו) וישמח (אחרים). "קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים" – צריך קודם להיות שמח בעצמו ואז לשמח אחרים, כך אנחנו תמיד והרבי אומר. אבל יש גם הפוך, שהוא לא שמח בעצמו, אך אחרי ששמח אחרים הוא נעשה שמח. לחיים לחיים.

"דידן נצח" – נצחון בכח הדעת

"דידן נצח" קשור כמוכּן לספירת הנצח, אבל גם לספירת הגבורה – דהנה "דידן נצח" שוה גבורה. לא רק ששוה גבורה, אלא שאנחנו דורשים תמיד ש"דידן נצח" היינו ד פעמים דן. אדמו"ר האמצעי חי דן שנים (כפי שהוסבר אתמול בהתוועדות), ויש כאן ד"פ דן – דן בסוף המלה הראשונה, ר"ת דן, ועוד פעמיים דן בגימטריא (חוץ משני ה-דן המפורשים, שאר האותיות – חצי = דן דן. חצי הוא באמת חצי מגבורה, סך הכל של "דידן נצח", ואילו חצי של חצי הוא דן). יחד עולה גבורה, יראה, ועוד דברים חשובים.

דן עצמו הוא ר"ת של שתי ספירות – דעת-נצח. יש ספירה אחת שמתחילה באות ד, דעת, וספירה אחת שמתחילה באות נ, נצח. מה הקשר? לכל יהודי יש דעת – זה ההבדל בין יהודי לגוי, להבדיל, שלגוי אין דעת ("אל אחר אסתרים ולא עביד פירין"). למדנו במאמר שיש דעת נוטה למדה מסוימת. מה הדעת של דן? יש לו הרבה דעת, והדעת שלו נוטה שחייבים לנצח תיכף ומיד ממש – לנצח את המערכה, להפוך את המדינה, להפוך את העולם היום. זו הדעת של דן (שהוריש לבנו חשים אותיות משיח, לשון חיש מהר, ואכן כך הוא פעל כאשר ערף את ראשו של הפעטער עשו. ואחריו בא שמשון, "בדן", דהיינו בן דן, וכך הוא פעל במלחמתו עם הפלשתים³²²) – שאומר נצח, צריך לנצח. כתוב בחסידות, במאמר "באתי לגני" של הרבי הקודם, שהשמחה הכי גדולה בעולם היא שמחת הנצחון. לחיים לחיים.

ב. עבודת "דבשי" וסגולת ארץ ישראל

היום פרשת וישלח, וחסידים נוהגים לשיר "הצילני נא". יש כמה גירסאות, השאלה אם אתם מכירים את הגרסה המקובלת אצלנו, כפי ששמענו מר' פולע כהן כאן בכפר חב"ד, וגם ר' אליה היה שר אותו דבר.

לחיים לחיים. ספרו שהחסידים של פעם היו שרים זאת לילה שלם – רק את ה"ואתה אמרת היטב איטיב עמך", החלק המהיר – בלי להפסיק.

הפחד מעשו שבתוכנו

הרבי אומר שבדור שלנו עשו כבר מוכן לגאולה, והבעיה רק בתוך יעקב גופא. עשו ויעקב הם שני תאומים שנפרדו, "ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר". מה שהרבי התכוון שעשו כבר מוכן היינו העשו החיצוני, הגוי, אך הבעיה היום היא העשו שבתוכנו – העשו שבתוך כל אחד ואחד מישראל והעשו שבתוך עם ישראל בכלל.

לכאורה, אנחנו החסידים לא פוחדים מאף אחד, כמו שהבעש"ט לימד לא לפחד מאף אחד אלא רק מהקב"ה – אז איך אפשר לעשות מזה שיר? אמנם פסוק בתורה, אבל לא מתאים לחסידים לשיר "כי ירא אנכי וגו'". רק מה? מהעשו היהודי יש קצת מה לפחד³²³ – העשו שלי. העשו היהודי הוא העשו שלנו. בכל אופן, אנחנו בוטחים בקב"ה שאמר לנו "היטב איטיב עמך".

"היטב איטיב" – טוב ארץ ישראל (בכח טעימת יחודא עילאה)

יש בכך כמה רמזים יפים. יש כאן כמה יהודים יקרים שאוהבים חשבון, "בואו חשבון", "עיניך ברכות בחשבון". היטב עולה הוי' ו-איטיב עולה לב או כבוד – יחד עולה חן. מה קורה כאשר מכפילים היטב פעמים איטיב? ידוע ש-לב פעמים הוי' – כבוד הוי', "וימלא כבוד הוי' את כל הארץ" – עולה ארץ ישראל. זה גם פשט הפסוק, שהוא אומר "היטב איטיב עמך" היינו שה' הבטיח ליעקב את ארץ ישראל. הוא הבטיח לו את ארץ ישראל שלעתיד לבוא, ש"עתידה ארץ ישראל להתפשט בכל הארצות", "נחלת יעקב אביך" שהיא "נחלה בלי מצרים", "ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה". זו הבטחת הקב"ה ליעקב אבינו, ה-היטב פעמים איטיב.

נחזור למה שאמרנו קודם: היום העשו שקצת פוחדים ממנו הוא העשו שבפנים. יתכן שיש יהודים שפוחדים גם מהעשו החיצוני. כתוב שליעקב יש יותר פחד – הוא בורח. ליוסף יש פחות פחד. כתוב שגם למשה רבינו יש פחד והוא בורח. משיח יכול להיות שאין לו שום פחד, לא מעשו בחוץ ולא מעשו בפנים. יש לו גם דעת – יודע איך לטפל בו, הוא סומך על החוש שלו איך מטפלים בעשו, איך מתקנים אותו ועושים לו "אתהפכא", "איפכא מסתברא" כמו שדברנו אתמול.

בכל אופן, ההבטחה והעימות בין יעקב לעשו קשורים דווקא כאן לארץ. העימות בין יעקב, היהודי שחי כאן על פי תורה, רוצה שהסמכות כאן תהיה התורה, רוצה להשלים את ההבטחה והיעוד של הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים – הארץ המובטחת – ואת הבטחת הארץ לכל האבות על ידי ה', עד "נחלה בלי מצרים". רוצה להשלים הכל לפי התורה, חי לפי סמכות התורה. הבקר הסברנו שבדור שלנו מי שחי על פי סמכות התורה חי ביחודא עילאה – עצם הווארט שהתורה היא הסמכות והכל בטל לתורה הוא יחודא עילאה. כתוב שאדמו"ר הזקן מסר את הנפש שכל יהודי, גם מי שלא שייך ליחודא עילאה, יטעם טעם יחודא עילאה. כך כותב בעל הגאולה של היום בתחלת קונטרס ההתפעלות – על מה היתה מסירות הנפש של האבא, שכל יהודי יטעם יחודא עילאה.

שוב, יש את העימות בין יעקב ועשו, ויש את הבטחת ה' ליעקב – שהוא בוטח בה – "ואתה אמרת היטב איטיב עמך", שמתייחס לארץ ישראל, היטב פעמים איטיב.

"אכלתי יערי עם דבשי" – ברכת יוצר וקריאת שמע

אתמול וגם היום דברנו בשיעור הבקר על בעל הגאולה, שאתמול היה בעל ההילולא ויום ההולדת, ואמרנו שדב-בער שייך לסוד הדבש. דברנו על המלה דבש, שיש לה הרבה רמזים. למדנו במאמר של הרבי את הפסוק משיר השירים, פסוק מאד חשוב בכתבי החסידות – "באתי לגני אחתי כלה אריתי

323 על אותו פחד נאמר "פחד יצחק", הפחד הזה עתיד לצחוק, בסוד "רישיה דעשו בעטפוהי דיצחק", וד"ל. פחד עשו = חי פעמים הוי' – ראה הערה הקודמת – וביחד עם יצחק ("פחד יצחק") = הוי' ברבוע..

מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים" ואחר כך "אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה".

בכל אופן, הווארט – כפי שמוסבר בכל הדרושים, וכך מסביר גם כאן – ש"יערי" היינו ברכת יוצר, התבוננות בעבודת ובטול המלאכים, שהם שרש הנפש הבהמית, לה', איך שהם מתבטלים לה' ואומרים "קדוש" ו"ברוך", ואילו "דבשי" היינו קריאת שמע.

"דבשי" – עבודת בעל הגאולה

כל הרביים, כל החסידות, כל חסידות חב"ד – אם יש ענין אחד, התבוננות עיקרית על פי פסוק בתורה, פשוט שכל החסידות היא התבוננות ב"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד". יש את שער היחוד של בעל הגאולה, שגם נקרא קונטרס ההתבוננות. יש לבעל הגאולה קונטרס ההתפעלות וקונטרס ההתבוננות. לקונטרס ההתבוננות יש עוד שם, שער היחוד. שם מופיע כל סדר השתלשלות על פי דא"ח, איך מסבירים כל דבר, החל משלש המדרגות שלפני הצמצום – יחיד-אחד-קדמון בלשונו – ואחר כך כל סדר השתלשלות. יש על שער היחוד ביאור של רבי הלל. הווארט שם – ועוד יותר באריכות בביאורי רבי הלל – שכל חסידות חב"ד היא התבוננות ב"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד". וגם, הספר הכי עמוק של אדמו"ר האמצעי – שעיקר ההשכלה של חסידי חב"ד בו – הוא אמרי בינה, שכולו עוסק ביחודא עילאה ויחודא תתאה.

זה גם הנושא של חלק ב' בתניא, שבהו"א של אדמו"ר הזקן היה גם להקדימו, שהוא יהיה תחלת התניא, רק שמשום סבה הקדים את החלק של ההתפעלות לחלק של ההתבוננות. היה דיון, שקלא וטריא אצל אדמו"ר הזקן, מה צריך קודם? להסביר את נושא ההתפעלות או את נושא ההתבוננות. כל החלק הראשון של התניא הוא ההתפעלות, אהבה ויראה – גם כל שאר המדות, אבל העיקר – התכלית, ואילו החלק השני של התניא הוא ההתבוננות. כנגד שני חלקים אלה אדמו"ר האמצעי כתב את שני הקונטרסים שלו – קונטרס ההתפעלות כנגד לקוטי אמרים וקונטרס ההתבוננות כנגד שער היחוד והאמונה. הסדר הוא כמו סדר התניא. אחר כך יש לו שערי תשובה, כנגד אגרת התשובה. עיקרי הספרים של אדמו"ר האמצעי הם כנגד שלשת חלקי התניא. בתחלת שער היחוד הוא מסביר שיש מצוה להתבונן ביחודא עילאה, "כל המאריך באחד מאריכים לו ימיו ושנותיו", וזה הנושא של אמרי בינה.

מה אנחנו רוצים מכל זה? העבודה הזו של אדמו"ר האמצעי נקראת דבש – "אכלת יערי עם דבשי". "דבשי" היינו ברכת יוצר של המלאכים, איך הם מתבטלים לה' ואומרים "קדוש" ו"ברוך", אבל "דבשי" היינו קריאת שמע.

סוד הדבש בקריאת שמע

אמרנו כמה רמזים למה קריאת שמע קשורה לדבש. רמז אחד, מאד מפורש בתורה, שלפני "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" כתוב "ארץ זבת חלק ודבש". כאשר מצרפים את תבת "ודבש", שעולה יב פעמים (צירופים של שם) הוי' ב"ה, לפסוק הבא אחריו, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד", שעולה

מג פעמים הוי', מקבלים את המספר הידוע 1430, שעולה הכל פעמים הוי' וכו', שלמות היחוד של קריאת שמע (ראשי התבות של "ודבש. שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" = 338 = הוי' פעמים אחד! השאר = 1092 = מב פעמים הוי'³²⁴, מספר האזכרות של שם הוי' ב"ה בתפילין, אהיה פעמים הוי' בתש"י ואהיה פעמים הוי' בתש"ר, בסוד "אהיה אשר אהיה". והוא עולה הפסוק שכתוב בתפילין דמארי עלמא – "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" – כך הוא יתברך עושה אותנו חטיבה אחת בעולם כנגד מה שאנו עושים אותו חטיבה אחת בעולם באמרנו "שמע ישראל וגו'").

עוד רמוז, שבסוף ק"ש יש ד רבתי של "אחד", ואחר כך חז"ל הוסיפו את הפסוק "ברוך שם וגו'", יחודא תתאה, והר"ת של "ברוך שם" הם בש, ובצירוף ל-ד של "אחד" שוב יוצר את המלה דבש.

אז יש "ודבש" מפורש בתורה לפני ק"ש ויש "אחד-ברוך-שם", דבש בהתחלה ודבש בסוף, ק"ש³²⁵ מוקפת בדבש. גם בפסוק שמע ישראל גופא יש תופעה דומה של דבר אחד שמקיף מכאן ומכאן עוד דבר – יחוד השמות בק"ש, "הוי' אלהינו הוי'", שבמזוזה, בצד האחור, כותבים בחילוף אותיות. היחוד הפנימי של ק"ש הוא "הוי' אלהינו הוי'"³²⁶.

בעל הרוקח אומר ש"הוי'" הראשון הוא "אני ראשון" והאחרון הוא "ואני אחרון" ו"אלהינו" שבאמצע הוא "ומבלעדי אלהים". אם כן, יוצא בהשוואה שהדבש בהתחלה ובסוף הוא "אני ראשון ואני אחרון" וכל ק"ש היא "ומבלעדי אין אלהים", "אלהינו", באמצעיתא (בעולם הזה, "היום לעשותם"). והנה, הערך הממוצע של שלש אותיות דבש עולה "אלהינו" (= אמונה), ללמד שגם באמצעיתא "אין עוד מלבדו", הכל דבש³²⁷ מתחלתו ועד סופו!

חיבור יחו"ע ויחו"ת

חוזרים על מה שלמדנו הבקר. חסידי הרב המגיד אמרו שכאשר מגיעים למעזריטש נכנסים לעובי היער ושם מתגלה דב גדול. מה הדב עושה? הוא שוקק, "דב שוקק", גם נוטריקון דבש. הדב הכי אוהב לאכול דבש. גם הדבורה שמייצרת את הדבש וגם הדב שאוכל את הדבש מתחילים דב. יש דב ודבורה ודבש (דב דבורה דבש = 529 = חיה ברבוע = תענוג!³²⁸), דבורה לשון דבר, בחינת "דבר מלכות" והדבש הוא "דבש מלכות"³²⁹. בכל אופן, יש דב-דבורה-דבש, עם קשר הדוק בין שלשתם.

שוב, לפי הרמז השני, שדבש הוא "אחד. ברוך שם", הוא לא רק יחו"ת אלא כח לחבר יחו"ע ויחו"ת – להביא את טעם יחו"ע לכל נשמה ונשמה, שגם נשמות של "זרע בהמה" (רובנו, נשמות דבי"ע) ירגישו טעם עבודת "זרע אדם" (הצדיקים הגדולים, נשמות דאצילות), דבר שעליו מסר עצמו אדמו"ר הזקן. כל זה

324 רק סופי התבות, "ודבש. שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" = 420 = י פעמים מב. נמצא שאמצעי התבות, "ודבש. שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" = 672 = הוה פעמים מב, ודוק.

325 בר"ת ק"ש – ק באתב"ש ד ו-ש באתב"ש ב, ק ואותיות דבש.

326 נמצא ששם הוי' ב"ה רומז למתיקות הדבש, מכאן ומכאן (לפני שנברא העולם ולעולם הבא, "מה שהיה [לפני שנברא העולם] הוא שהיה [לעתיד לבוא]"). "דבש הוי' = ר"ת "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד".

327 דבש = אשה (כמבואר בכוונות הארז"ל). הכל דבש = חוה ברבוע.

328 והוא עולה ג פעמים דב ועוד ז פעמים חכמה (סוד אסנת אשת יוסף הצדיק ששוה "אלף נשים" של שלמה).

329 דבש מלכות = מנחם מענדל חיה מושקא (חיה מושקא = מנחם מענדל מנחם, על משקל [חיה מושקא] "הוי' אלהינו הוי'") כנודע. בסדרה הרבועית המתחילה דב-דבורה-דבש המספר הבא הוא 273 (3 פעי 7 פעי 13) וביחד עם דב-דבורה-דבש (תענוג) = דבש מלכות!

היה רק לומר שאין דבש כמו החסידות של אדמו"ר האמצעי, רבי דוב-בער – זה הדבש של חסידות חב"ד (סוד "דעה בינה והשכל"³³⁰). עד כאן בקיצור. מי שרוצה לטעום את מתיקות הדבש של דא"ח ילמד את החסידות של אדמו"ר האמצעי.

"ארץ זבת חלב ודבש" – "מדן ועד באר שבע"

מה נוסף כאן להרחבת הענין? כעת דברנו על ארץ ישראל, "היטב איטיב עמך" בסוד ארץ ישראל שה' מבטיח ליעקב אבינו. התואר של ארץ ישראל בכל מקום בתורה הוא "ארץ זבת חלב ודבש". אם כן, התכל'ס של ארץ ישראל היא דבש, התכל'ס של ארץ ישראל היא להגיע לחסידות של אדמו"ר האמצעי. כמובן, צריך להוריד ולהתאים את הדבש הזה לכל אחד ואחד.

באיזה פסוק לגבי ארץ ישראל – ודווקא שלמות הארץ, מן הקצה אל הקצה של ארץ ישראל – יש רמז של דבש? כמו שיש ביטוי ארץ זבת חלב ודבש, איך כוללים את כל ארץ ישראל, מהצפון עד לדרום? "מדן ועד באר שבע". דן-באר-שבע ר"ת דבש. כמה פעמים כתוב הביטוי בתנ"ך? אפשר לנחש – שבע פעמים, "כל השביעין חביבין".

מה רואים כאן? שהדבש מתחיל מהסוד של דן, ימי חייו של בעל ההילולא, בסוד "דן אנכי" ובסוד שבט דן. חז"ל אומרים שבברכת שבט דן יש ע אותיות, קשר בין גיל דן לגיל ע, שביחד הם עדן. ביחד עם הפסוק "לישועתך קויתי הוי" יש עוד יו אותיות, אלהים אותיות, "אלהים בשמך הושיענו ובגבורתך תדינני" שכתוב בפרק דן בתהלים. דוד המלך מבקש מהקב"ה לדון אותו בגבורה שלו, הדין שלע"ל, כפי שדברנו אתמול.

"חלב ודבש" – גוש חלב ו"מדן ועד באר שבע" – "ארץ זית שמן ודבש"

נאמר עוד משהו: אם הדבש של ארץ ישראל, "ארץ זבת חלב ודבש", הוא "מדן ועד באר שבע", האם יש גם חלב בארץ ישראל? יש מקום שנקרא חלב? [גוש חלב]. מישוהו יודע איפה זה גוש חלב? בצפון, כתוב בחז"ל שהוא בנחלת אשר (בראשית אותיות בית אשר)³³¹.

כתוב שהוא מצטיין בזיתים שלו, שהרי אשר התברך בשמן זית. הזיתים המעולים ביותר של אשר, האלפא, הם בגוש חלב. לפי זה "ארץ זבת חלב ודבש" היינו "ארץ זית שמן ודבש" – יש בתחלה "ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון" ואז עוד ארץ (נוגע להלכות ברכות), "ארץ זית שמן ודבש". יש קשר בין השמן לחלב, כי גוש חלב מצטיין בשמן זית. גוש חלב הוא החלב של הארץ, "מדן ועד באר שבע", הוא הדבש.

הפצת החסידות מדן ועד באר שבע

פתחנו בהתבוננות שמכא אדמו"ר האמצעי, הדבש של החסידות, נזכה לשלמות הארץ – "היטב איטיב עמך", היטב פעמים איטיב.

330 "דעה בינה והשכל" = דבש ועוד ג"פ בינה. "אם אין דעת אין בינה ואם אין בינה אין דעת". דעת בינה שכל (בחינת חכמה, עצם כח השכל, כח מה) = 891 = שלשה דברים = משה אהרן מרים = יציאת מצרים = "נעשה ונשמע" וכו' (= 3 בחזקת 4 פ' 11).

331 גם יהודה התברך בחלב – "הכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלבי".

כלומר, הארץ היא טוב³³² – "אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו"³³³.

לחיים לחיים, כמו שנסביר צריך להפיץ את החסידות – זו צריכה להיות סיסמת הפצת החסידות – מדן ועד באר שבע. צריכים להפיץ את תורת החסידות, תורתו של משיח, מדן ועד באר שבע – הרבה שלוחים, ומקומות אלה הם כנראה הכי חשובים. צריך הפצת דא"ח בדרך והפצת דא"ח בבאר שבע ואז ממילא הפצת החסידות תתפוס בכל ארץ ישראל.

ניגנו "ואתה אמרת היטב איטיב עמך". לחיים לחיים.

ג. "מדן ועד באר שבע" – נבואת שמואל ומעשה פילגש בגבע

"כי נאמן שמואל לנביא"

אחד הפסוקים של "מדן ועד באר שבע" הוא בתחלת שמואל – "וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא להוי". הרי היו ימים רבים ש"אין חזון נפרץ", שלא היתה נבואה בעם ישראל, עד שהגיע שמואל הרמתי – ששקול כנגד משה ואהרן – ומגיל הכי רך התחיל לגלות רוח הקדש, מאז שה' קרא אותו כילד קטן "שמואל שמואל" (הוא חשב בתחלה שעלי קורא לו).

"וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע כי נאמן... – על מי נאמר "נאמן"? משה רבינו, "בכל ביתי נאמן הוא", יש כאן דמיון בין שמואל למשה רבינו – "... שמואל לנביא להוי". אפשר לומר שהפסוק הזה הכי מתאים לרבי המהר"ש, כי מדבר בשמואל. בכל אופן, אנחנו היום בחג הגאולה של הרבי האמצעי, אז צריך לדרוש גם עליו את הענין של "כי נאמן... לנביא להוי". גם על הרבי, שמאד קאך-זיך בכך ש"יש נביא בישראל" – שמזמן הגלות "אין חזון נפרץ" וכעת חוזר.

"חזון נפרץ" – פריצת הנבואה

יש שבעים פני חן – שבעים הופעות של המלה חן בתנ"ך, וכנגדם אנו דורשים שבעים ר"ת של חן, אחד מהם "חזון נפרץ". כמו שה' אמר ליעקב אבינו "ופרצת", צריך גם שהחזון-הנבואה בישראל תהיה נפרצת, "אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם", שיהיה "חזון נפרץ". יש תקופה בלי נבואה, ואז מגיע שמואל – כמו שדברנו על כך שמים מגיעים לסכר ואז פורצים ביתר שאת ויתר עוז.

צריך "ופרצת" של חזון, שהחזון יהיה נפרץ – יש לנו חזון של משיח, השאלה אם החזון פורץ, החזון צריך לפרוץ לתוך העם. בשביל שהחזון יפרוץ צריך נביא. החזון באמת הוא חזון שיהיה מלך, אבל מי שפועל את ה"ופרצת" של החזון, שהחזון מגיע לכולם, הוא הנביא. לכן הרבי דבר גם עם משיח – רמז על עצמו שהוא משיח – ועוד יותר בפירוש רמז-אמר שהוא הנביא שבדור, שחזרה הנבואה לעם ישראל, "יש נביא בישראל".

332 דבש = אשה = היהלום של טוב (טוב פעמים חי). דן באר שבע = דבש ועוד 323 = טוב פעמים חוה. דן באר שבע = 629 = טוב פעמים הבל-יחידה. "מדן ועד באר שבע" = "אשת חיל".

333 "אם תאבו ושמעתם" = 1306 = אלף ועוד דבש. "טוב הארץ תאכלו" = 770. כל הפסוק = 2076 = 6 פעמים חלב-דבש

מי אמר "יש נביא בישראל"? אלישע, בעל המופת העיקרי בתנ"ך, אמר על עצמו. כאן הפסוק מעיד, תוך שימוש בביטוי "מדן ועד באר שבע" – "וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע", זה ה"ופרצת" של החזון, שכולם צריכים לדעת – "כי נאמן שמואל לנביא להוי". יש נביא, יכול להיות קטן, לפני בר מצוה – לפני הגיל של תום ודעת. יכול להיות גם אחד הבחורים, יכולים להיות כולם – שהחזון יהיה נפרץ וה' ישפוך את רוחו על כולם, "ונבאו בניכם ובנותיכם".

רמזי הפסוק

היות שהפסוק כל כך יפה מתבקש לעשות את הגימטריא שלו: "וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע" ("מדן ועד באר שבע" הוא סוד הדבש, "ארץ זבת חלב ודבש. שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד. ברוך שם וגו'", וצריך דעת בכך – "וידע כל ישראל"³³⁴) עולה 1430, הכל פעמים הוי' וכו'. והוא עולה "ודבש. שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" כנ"ל! למה עוד שווה מספר זה, חוץ מ"יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד"? "אני ואתה נשנה את העולם" – זה גם ה"חזון נפרץ". את זה צריך לדעת "וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע" – צריך להביא את הבשורה.

כעת נחשב את סוף הפסוק – "כי נאמן שמואל לנביא להוי'". יש אחד שהוא לא רק משה רבינו שבדור, אלא משה רבינו וגם אהרן הכהן – שמואל שקול כנגד שניהם – ונאמר בו "כי נאמן שמואל לנביא להוי'", שעולה 697.697 הוא הביטוי בו הרבי השתמש לתאר מה הוא רואה ברבי הקודם – אם אתה לא רואה מה שאני רואה, תהיה בריא, אבל אני רואה – "עצמות בגוף" (שעולה ברית מילה, יוסף ישראל, ועוד...). כידוע, יש לנו על ביטוי זה מאמר גדול בספר לב לדעת בשם "וצדיק יסוד עולם".

כלומר, החלק הראשון של הפסוק הוא "יחי אדוננו וכו'" והחלק השני "עצמות בגוף" – פסוק מאד חשוב, במיוחד שכל חב"דניק ידע אותו... הפסוק שייך ליעוד של שלמות ארץ ישראל ("מדן ועד באר שבע"), כנראה שכל הגילויים הנ"ל תלויים בשלמות הארץ ובדבש של אמרי בינה מאדמו"ר האמצעי. לחיים לחיים.

[ספרו על רבי ברוך-מרדכי אטינגר, אחד מגדולי חסידי אדמו"ר הזקן (שהאריך ימים עד לימי אדמו"ר הצ"צ), שלילד שנקרא על שמו – דור עשירי – עשו אפשרעניש. הוא עשה אתהפכא, התהפך ממתנגד (מחשובי תלמידי הגר"א) לחסיד (של אדמו"ר הזקן) – "כיתרון האור מן החשך". לחיים לחיים.

[שמו לילד כפה וציצית]. תיכף נספר סיפור על כפה של צדיק, של אדמו"ר האמצעי – אני אספר ואחר כך אבא יספר לך שוב בבית. מזל טוב, תברך בבקר – כעת לילה – ותן נשיקה לציצית. זו מצוה, מאד מתוקה המצוה הזו. מזל טוב מזל טוב.

להקים גדוד קוזאקים

לא גמרנו את הווארט של הקוזאקים: אנחנו היום עם אדמו"ר האמצעי, ואדמו"ר האמצעי צריך שתהיה לו גם קאפעליע וגם קוזאקים. קאפעליע ב"ה יש לנו קצת – צריך להרחיב, ליותר כלים –

334 "וידע כל ישראל" = ברכה ברכה ברכה, רמז לברכה המשולשת בתורה, ברכת כהנים. מכאן שברכת כהנים ממשיכה דעת בכל ישראל, דעת להכיר בנביא האמת שבדור.

אבל יחד עם הקאפעליע חייבים קוזאקים. בשביל קוזאקים צריכים סוסים. היום יש בגל עיני קרן לרכישת סוסים, רק צריכים כמה חבר'ה שירצו להיות הקוזאקים – אם אין קוזאקים אין טעם לקנות את הסוסים. בכלל, צריך חוש ציור. הרבי הקודם אומר שצריכים חוש ציור – לצייר שמוסיפים לקאפעליע שלנו גם כמה חבר'ה פה, התחלת גדוד הקוזאקים, שכאן בחוץ רוכבים על הסוסים.

יכול להיות שעכשיו שומעים אותנו ביצהר. יש הכנסת ספר תורה, אז אנחנו יחד. "במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא ממש", וכל שכן שבזכות הטכנולוגיה של היום גם רואים ממש בעינים הבשריות. מה שאמרנו שיש קרן לסוסים – נאמר במיוחד לגבי הישוב יצהר. אם יש שם שני בחורים שמוכנים להיות הקוזאקים של יצהר, לעשות פטרול מדי יום ביומו – אבל על סוסים גדולים! (הסוסים יכולים להגיע גם מיצהר לגבעת רונן לסיבוב) – אנחנו רוצים להקים את מחלקת הקוזאקים של גל עיני. [צריך בדווקא 400 קוזאקים?] רצוי, איני יודע כמה היו אצל אדמו"ר האמצעי – אבל 400 זה טוב.

ארבע מאות אלף שולפי חרב "מדן ועד באר שבע"

– "כאיש אחד חברים" בתנועת דרך חיים

אם כבר אמרת 400, מה הפעם הראשונה שכתוב "מדן ועד באר שבע" בתנ"ך? במעשה פילגש בגבעה, כאשר התאספו כל עם ישראל להלחם במי שהיה נדמה שהוא העשו שבקרבו – שבט בנימין או. כמה היו שם? גייסו את כולם, "מדן ועד באר שבע", והיו 400 אלף. אז כתוב, הביטוי הכי חזק של אהבת ישראל, שמואב בתניא, שהיו "כאיש אחד חברים". בהמשך אותו פסוק בו כתוב שהתקבצו מדן ועד באר שבע ארבע מאות אלף שולף חרב, והיו "כאיש אחד חברים".

עד שהתבוננתי בפסוק הזה חשבתי שמספיק שיהיו בתנועה מאה אלף מתפקדים, אבל עכשיו – מה האתגר שלנו? לא מספיק מאה אלף אלא צריכים ארבע מאות אלף, "כאיש אחד חברים", ואז אפשר ללכת נגד "הגוי אשר בקרבך", אבל בדרכי נעם, לא כמו אז. כעת כבר משיח, הרבי אומר שהכל מתנהל בצורה אחרת, אבל יש איזו מלחמה בתוך ארצנו הקדושה. צריך "כאיש אחד חברים" ארבע מאות אלף איש שולף חרב.

צריך להבין מה הכוונה "שולף חרב". הר חרב הוא הר סיני – צריך מי שיכול כל רגע לשלוף מהשרוול דבר תורה. אז כעת אתה יודע כמה צריכים לעשות, אבל בזריזות – "ארבע מאות אלף... כאיש אחד חברים".

[ארבע המאות של דוד המלך הם כנגד ארבע מאות איש של עשו]. נכון, הכל מתחיל מ"ארבע מאות שקל כסף" – ת עלמין דכיסופין – של אברהם אבינו. בעצם, עוד לפני כן, בברית בין הבתרים כתוב שיעבדו את מצרים ארבע מאות שנה, "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי" (הפסוק שאנו מתבוננים בו ביחס ל-דן השנים של אדמו"ר האמצעי, שעל ידיהם מגלה את ה"אנכי", "אנכי מי שאנכי"). "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", אמנם הוציאו אז רק רב ניצוצין, אבל אצלנו יהיו כל ה-רפח ניצוצין (רב אלהים), וכמו שהרבי אמר שכבר נסתיימה עבודת הבירורים.

שבעת קני "מדן ועד באר שבע"

הפסוק של פילגש בגבעה הוא הראשון והפסוק של שמואל השני. כמו כל תופעה של שבעה, יש חלוקה כמו שבעת קני המנורה. הנר השני הוא נר המערבי, שמדליקים אותו ראשון והוא כבה אחרון,

מחזיק יותר מכולם בנס, הוא העדות ששכינה שורה בישראל. לגבי שבע פעמים "מדן ועד באר שבע" הנר המערבי הוא "וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא להוי" – "יש נביא בישראל", ואותו נביא הוא המושח את מלך המשיח, "רמה קרני בהוי", הקרן בה משח שמואל בשמן המשחה את "דוד מלכא משיחא".

ד. סיפורי התפעלות ואן-התפעלות של אדמו"ר האמצעי

התהלים של אדמו"ר האמצעי בזמן פיוט עשרה הרוגי מלכות

אמרנו שנספר סיפור לאפשערעניש, הסיפור של הכפה (וגם הזכירו את הרש"ג, אז נספר עוד משהו עליו): פעם אחת רבי שמואל גרונו, המשפיע בתו"ת של הרבי הרש"ב, נכנס לרבי הרש"ב. מהסיפור הזה שומעים כמה הוא היה 'היימיש' עם הרבי, שהיה יכול לדבר דברים מהלב. הוא אמר שאנשים אומרים שבזמן שאומרים עשרת הרוגי מלכות בצבור ביום כפור הרבי לא אומר עם כולם, אלא אומר תהלים – האם זה נכון? כי מקובל אצלי שכך היה אצל אדמו"ר האמצעי, שבזמן שאמרו עשרת הרוגי מלכות הוא אמר תהלים. בכך הוא השווה בין אדמו"ר האמצעי לרבי הרש"ב.

איך הגיב הרבי הרש"ב? שאל איך אתה משווה אותי לאדמו"ר האמצעי?! כשאדמו"ר האמצעי אמר תהלים בזמן של הרוגי מלכות הכפה שלו נעשתה רטובה מהצד השני. צריכים לחנך את הילד לומר תהלים כמו אדמו"ר האמצעי, בעל הגאולה של היום, והסימן לכך הוא שהכפה תהיה רטובה מלמעלה. לחיים לחיים.

תפלת אדמו"ר האמצעי ללא התפעלות גלויה

נספר עוד כמה סיפורים על הרבי האמצעי:

הרבי האמצעי היה מפורסם כ'מוחין' לגמרי. כשהיה מתפלל לא הזיז אבר, לא כמו אדמו"ר הזקן שכאשר התפלל בינו לבין עצמו היה כמו רבי עקיבא, שנזרק מקיר לקיר. כשהוא התפלל במנין הוא החזיק את עצמו, אבל כשהיה לבד הוא 'עף', היו צריכים לרפד אצלו את הקירות שלא ישבור את העצמות. אבל אצל אדמו"ר האמצעי, הבן, היתה הנהגה אחרת והפוכה – שהיה דומם, התפלל לבד כאבן דומם. עד כדי כך, סיפור מופת, שהיה אפשר לסובב אותו תוך כדי שהוא בדבקות בלי שהוא ירגיש שום דבר. מסופר שהיה לו משרת אחד, לא בסדר, שבאמת היה תמורת כסף מסובב אותו לחסידים שיראו אותו מתפלל. כשזה נודע לאדמו"ר האמצעי באיזה שלב הוא פיטר את אותו משרת.

החסידים שלו, שלא הבינו אותו עד הסוף, הבינו שהאידיאל הוא להיות לגמרי אן-התפעלות, כמו הרבי. לכן בקונטרס ההתפעלות שלו, בהקדמה, הוא צריך לשלול את ההו"א הזו – שבכלל לא נכון, ועיקר תכלית הכוונה להגיע להתפעלות בנפש, עיקר התיקון של האדם. כמו שרבינו סעדיה גאון אמר שתיקון האדם הוא תיקון המדות, תיקון הלב.

יחס אדמו"ר הזקן להתפעלות בנו

מספרים שכאשר אדמו"ר האמצעי היה בחור צעיר, פעם אחת אבא שלו אמר לו במעין קפידא – שאני אקח מקל ואוציא את ההתפעלות שלך מהלב. ככה אבא אומר לבן – אקח מקל, א שטעקן, ו'אגרש'

את ההתפעלות שלך מהלב. איך הבן הגיב? אמר – 'אבא, איך אפשר לא להתפעל כשמרגישים רוממות אין סוף?!'.

נספר סיפור שני, שבסיפורים אין קשר ביניהם, אבל נראה שכן יש קשר. לפי הסיפור הנ"ל, כאשר הוא היה בחור היה לו הרבה התפעלות, עד כדי כך שאביו אמר שצריך להוציא ממנו התפעלות, ובסוף כשנעשה רבי התפלל כמו אבן, בלי תנועה. יש עוד סיפור עליו כאשר היה צעיר, ולפי הנשמע הוא קצת יותר מאוחר מהסיפור הראשון – כך מובן, בדרך אפשר.

אן-התפעלות של אדמו"ר האמצעי מקטרוג עליו והצלתו

פעם אחת אחרי יום כיפור, כשאדמו"ר הזקן ישב עם בנו אדמו"ר האמצעי, וישבו עוד כמה חסידים מסביב, הוא אמר לבנו – בערל'ה, היום היה עליך בשמים קטרוג גדול, קטרוג עליך שאתה מגלה רזין דאורייתא.

מה עם אדמו"ר הזקן? על כך הוא ישב בכלא, זה כל הענין של היו"ט של י"ט כסלו, והוא קבל על כך גושפנקא. רואים פלא, שאחרי כל הגושפנקא של אדמו"ר הזקן לגלות רזין דאורייתא – לא מגיע לכל מה שהבן שלו, שעדיין לא רבי, מגלה. הוא כבר מגלה רזין דאורייתא שפועלים קטרוג בשמים. מצטרף לווארט שאמרנו אתמול שהחסידים אמרו שאדמו"ר האמצעי הוא משיח בן יוסף, והרש"ג הסביר שמשיח בן דוד מגלה רזין דאורייתא ומשיח בן יוסף מבאר רזין דאורייתא – כאן מהסיפור משמע שבביאורים שלו הוא גלה ממד פנימי יותר של רזין דאורייתא ממה שגלה אביו, ועל כך היה קטרוג גדול.

ממשיך אדמו"ר הזקן ומספר לבנו – לא היה לך שום מליץ יושר, גם לא אחד מאלף, רק שפתאום הופיע להציל אותך הבן של המגיד – רבי אברהם המלאך, רבי אברהם הקדוש (יש לו שני כינויים), שהיה חברותא של אדמו"ר הזקן. הוא לימד עליך זכות ובזכותו ניצלת.

זה סיפור מאד מרגש, לכאורה. כמה חסידים נכחו שם, וכדרך חסיד שיש לו עין בוחנת הם הסתכלו תוך כדי הסיפור לראות אם יש לאדמו"ר האמצעי התפעלות כל שהיא – האם הוא מתרגש מהסיפור שהיה עליו קטרוג, ענין של היפך החיים ר"ל, ואם לא היה בא ברגע האחרון בן המגיד להציל אוי ואבוי מה שהיה. יש כמה סיפורים בחב"ד שמסתכלים אם מישוהו מתפעל, מי זוכר? [רבי אייזיק והצמח צדק ורבי משה מייזליש אצל נפוליאון]. הם הסתכלו וראו שהוא לא התפעל בכלל, והוא רק עצבני קצת ומסתכל אנה ואנה מי יבקש מאבא לומר חסידות. חשוב לו שאבא יאמר חסידות, ומה מענינים אותו סיפורים – שהיה עליך קטרוג וכמעט ר"ל ופתאום בא מישוהו והציל אותך, מה זה מענין בכלל?! מענין שאבא יאמר חסידות! כתוב על אדמו"ר האמצעי שלא רצה להתחתן אבל הסכים כי ידע שיהיו הרבה דרושי דא"ח בשבע ברכות (נוגע לבחורים כאן...). בכל אופן, זו דוגמה שאדמו"ר האמצעי לא מתפעל.

יחס הסיפורים – נקיות ההתפעלות

הסיפור השני יכול ללמד לגבי הסיפור הראשון – מה שאדמו"ר הזקן רצה לקחת מקל ולהוציא ממנו את ההתפעלות הוא לא כי התפעלות היא משהו רע, אלא כל מגמת אדמו"ר האמצעי שההתפעלות

תהיה מבוררת בתכלית. יש לו קונטרס שנקרא קונטרס ההתפעלות – התפעלות היא התכלית – ומה שהוא אומר שם שההתפעלות צריכה להיות נקיה, התפעלות חיי נשמה. זה בדיוק מה שאדמו"ר הזקן רצה לפעול אצלו, לברר אצלו.

בסיפור הראשון הוא הגיב שאיך אפשר לא להתפעל מרוממות אין סוף. מה מלמד הסיפור השני? קודם כל, מענין שהוא ספר דבר כל כך אישי בפני המאזינים שם. אבל התכלית היא המבחן – המבחן הוא המקל – לבדוק האם תתפעל משהו מעצמך, או שאתה נקי ואין לך שום התפעלות מעצמך כלל וכלל, ש'אני' לא מענין אותי בכלל, והדבר היחיד שמענין אותי הוא שאבא יאמר חסידות, כי אז יש גילוי רוממות אין סוף ומכך אני מתפעל, אי אפשר שלא. זה בירור ההתפעלות – שתהיה התפעלות חיי אלוה, כפי שאדמו"ר האמצעי רוצה. שנזכה לטעום משהו מזה, כפי שאדמו"ר הזקן מסר את נפשו על זה.

ניגנו ניגון הקאפעליע. נתפלל ערבית ונמשיך אחר כך (לא צריך לנקות את השלחן, רק לעשות מקום לסידור...). ניגנו "יחי".

ה. 15 שנות נשיאות אדמו"ר האמצעי

"ימי תמימים" – אכילת 'ימים' ולימוד תורה מכל אדם

אתמול דברנו על הפסוק "יודע הוי' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה" – מתאים להמשיך כעת, כשיש כאן הרבה תמימים, כן ירבו. ה' יודע ימי תמימים – הפסוק מדבר על החיים של הצדיקים, שה' יודע, יש כוונה מיוחדת מתי קורה כל אירוע, כמה שנים יש מאירוע לאירוע וכו', הכל סודי סודות. כפי שידוע בנוגע לשנות חייו של הבעל שם טוב והמגיד וכו', וכך גם אדמו"ר האמצעי וכל הצדיקים ועוד, "יודע הוי' ימי תמימים" הולך גם על ה"תמימים" כפשוטו – שה' יודע ומחזיר דעת בתוך חיי התמימים.

פעם התמימים – כמו כל בחורי הישיבות – היו 'אוכלים ימים', 'עסען טעג'. לא היתה פנימיה עם אוכל, והיו צריכים לאכול אצל בעלי הבתים של העיר – היו מחלקים לימים, היום אתה מתארח אצל בעל הבית פלוני ויום אחר אצל אלמוני וכו'. אז אפשר לפרש את הפסוק "ימי תמימים", שכל יום אוכלים אצל מישהו, וה' יודע – הכל מתוכנן, אצל מי אתה אוכל כל יום.

לאכול היינו גם לימוד תורה, "לכו לחמו בלחמי". כל יום צריכים לשמוע איזה ווארט, "מכל מלמדי השכלתי", "איזה הוא חכם הלומד מכל אדם", ומי שאוכל ימים, כל פעם לומד משהו ממישהו, הוא גם בגדר תמים. יש הרבה בחינות תמימים. יש תמימים שלומדים את כל הפרד"ס שבתורה, לא מסתפקים בפשט אלא גם רמז, דרוש וסוד – "תורת הוי' תמימה" – אז הוא תמים. יש תמים לפי פירוש הבעל שם טוב, שידוע שהתורה אין סופית וכמה שאלמד ממנה היא נשארת אותו דבר, "תורת הוי' תמימה", כי לא החסרתי ממנה כלום, ואז היא "משיבת נפש". יש הרבה פירושים ל"תמימים", וכאן הוספנו עוד פירוש – שבעים פנים לתורה. בתוך המלה תמים רמוזה המלה ימים, ותמים – כמו שהרבי הרש"ב אומר על 'פנימי' – הוא אחד שכל הימים מחושבים אצלו, הימים והשעות וכו'. "יודע הוי' ימי תמימים" – זו הקדמה כללית.

חלוקת נד שנות אדמו"ר האמצעי – טל לפני הנשיאות ו-יה שנות נשיאות

לכן אתמול התחלנו לדבר על נד שנות אדמו"ר האמצעי מיום ליום, רק אצלו, מבין הצדיקים הגדולים תלמידי הבעל שם טוב, החיים הם מיום ליום – גם תמים, מיום ליום, "ברוך אתה בבוואך וברוך אתה בצאתך", מברוך לברוך בשלמות. דברנו על דן השנים, אבל לא הסברנו את החלוקה שלהם. אצל כל רבי החיים מתחלקים לשנים – לפני שהוא מקבל את כתר הנשיאות ולאחר שנעשה רבי. לא הסברנו אתמול איך מתחלקות נד השנים שלו.

בן כמה היה הרבי האמצעי בהסתלקות אביו? הוא נולד בתקל"ד, שנה אחת אחרי הסתלקות המגיד, ואדה"ז הסתלק בתקע"ג (חדש אחרי יום ההולדת של בנו) – הוא היה בן 39. אם כן, יש 39 שנים בהן הוא עדיין לא היה רבי – אפשר לדרוש "טל ילדותך", היה עדיין בגדר ילד (טל עולה "הוי' אחד", חשב רק על כך שה' אחד ולא על שום דבר אחר, חשב על רוממות אין סוף והתפעל ממנה ותו לא מידי) – 1-15 שנה היה רבי, שם יה³³⁵.

מאד מתאים לו, אדמו"ר הזקן אמר שהוא קשור למגיד – שרש נשמתו, קרוי על שמו – וגם קשור לרב המנונא סבא. הוא מנוני ימא, עלמא דאתכסיא, לכן הוא מגלה רזין דרזין דאורייתא – לא רק מבאר, אלא תוך כדי הביאור מגלה עד שאביו אומר שאתה מגלה דברים חדשים יותר ממני, יש לו "רוח חכמה ובינה", מגלה בחכמה ומבאר בבינה באופן של "רחובות הנהר", היכולת לבאר רחבה מיני ים – זה שם י-ה. י-ה הם גם י של איש ו-ה של אשה, "שכינה ביניהם".

15 שנות שלשת האבות בעולם

מי זוכר תקופה של 15 שנים בתורה? המקור בתורה של יחידת 15 שנים – "יודע הוי' ימי תמימים" – היינו משך הזמן שהאבות היו בעולם כולם יחד. חשבון קל – אברהם היה בן 100 בלידת יצחק ויצחק היה בן 60 בלידת יעקב, כך שעד גיל 175 של אברהם הוא חי בעולם עם יעקב. 15 שנים כל האבות היו יחד בעולם הזה. היה זמן שגם יוסף היה יחד איתם? יוסף כבר נולד הרבה אחרי הסתלקות אברהם אבינו. זו גם אחת הסיבות ש"אין קורין אבות אלא לשלשה, אברהם יצחק ויעקב" – יש משהו באבות שיש להם יחידת זמן שכולם יחד, דווקא השלשה, שנמצאים יחד 15 שנה, כמנין י-ה, "הנסתרת להוי' אלהינו".

לפי רמז זה יש משהו ב-15 שנות נשיאות אדהאמ"צ על דרך 15 השנים שכל האבות נמצאים יחד. זה דבר שאמור להשתקף בנשיאות אדמו"ר האמצעי – שאפשר להרגיש את נוכחות כל שלשת האבות יחד, בתוך החסידות שהוא כתב ואמר בתור נשיא בישראל. מה זאת אומרת? "אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב" היינו חב"ד כאשר האבות עצמם הם חג"ת.

אדהבה-יראה-אמונה כנגד האבות

אתמול היה יום הילולת אדמו"ר האמצעי – מה כתוב באגרת הקדש על חיי הצדיק? שהם אהבה-יראה-אמונה. מסביר האבא של הרבי שהיינו אברהם-יצחק-יעקב. הייתי חושב שאמונה היא מדת

335 המשולש של 39 = 780 (בן פעמים יח) ושל 15 = 120 (ח פעמים יח), יחד = 900 = 30 (ל, יהודה) ברבוע, סוד הלב היהודי כידוע. 39 ברבוע = 1521, 15 ברבוע = 225, יחד = 1746 = חי פעמים מהיטבאל (יחוד מה בן, הראשוני ה-26 כמנין שם הוי' ב"ה).

אברהם, "ראש כל המאמינים", "תשורי מראש אמנה", אבל בהקשר של אהבה-יראה-אמונה מסביר בעומק האבא של הרבי שאמונה כאן היא תפארת, יעקב. פשיטא שאהבה ויראה הן ימין ושמאל, כנגד אברהם אבינו ויצחק אבינו, ואמונה היא באמצע – הקו האמצעי שמחבר את הקצוות. הוא כותב בתניא שכל המדות האלה הן רוח הצדיק – בתוך נרנח"י, המדות האלה הן הרוח של הצדיק, חג"ת, רוח היא ז"א בקבלה.

אם אנו אומרים שבחסידות אדמו"ר האמצעי יש סגולה – שסימנה 15 השנים שהוא היה רבי – שהוא מאחד יחד את שלשת האבות, היינו אהבה-יראה-אמונה. מי זוכר ווארט מפורסם שאנו תמיד מביאים מכש"ט בשם הרמב"ן (שבעצם זה מדרש חז"ל)? שרק בעבודת ה' אמתית אפשר לחוות אהבה ויראה בו זמנית. על פי טבע אי אפשר לאהוב מישהו ולפחד ממנו באותו זמן, אך נס מיוחד שבעבודת ה' אפשר. דורשים "ואהבת את הוי' אלהיך", שה"את" בא לרבות יראה – שכאשר אתה אוהב אתה גם ירא. זה חידוש מופלא, וכאן יש עוד חידוש – לא רק שחיות שתי מדות יחד בעולם הזה, שאתה חווה בלב שתי מדות (חיה היא חיים), אלא שיש כאן גם את יעקב, הבחיר שבאבות, שהוא מדת אמונה שלמה.

אמרנו שאפשר היה לחשוב שאמונה היא אברהם – מה פירוש שאמונה היא תפארת? הפירוש פשוט מאד, יעקב הוא עמוד התורה – תפארת היא עץ החיים, עמודא דאמצעייתא – וכתוב "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו", "משה אמת ותורתו אמת". כשאני אומר שאברהם אבינו הוא אמונה – הכוונה אמונה בה', "והאמין בהוי' ויחשבה לו צדקה" – אבל האמונה בתורה שייכת ליעקב אבינו. זו המדה השלישית כאן. כתוב "משה מלגאו יעקב מלבר" – משה הוא הפנימיות, הנשמה, של יעקב. מי מאמין במשה ובתורת משה? גם אמת – "תתן אמת ליעקב", "תורת אמת", "משה אמת". מי מאמין במשה? אמונה היא גם התקשרות, ויעקב הוא המאמין במשה.

יחוד אהבה-יראה-אמונה בחסידות אדמו"ר האמצעי

חיי האבות יחד היינו שאתה חווה יחד אהבה ויראה ואמונה. על פי פשט אתה אוהב את ה', ירא את ה' – ואתה מאמין בתורה. אם אתה אוהב את ה' ודאי אתה מאמין בו – אי אפשר לאהוב דבר שאינך מאמין בו ואי אפשר לירא מדבר שאינך מאמין בו. אז מה התוספת של האמונה? אמונה ב"אורייתא וקוב"ה כולא חד", שלא נכללת באהבה ויראה, והיא עיקר החידוש.

כנראה יש משהו – לפי תחושה פנימית – שדווקא כשלומדים את אדמו"ר האמצעי, יותר מכל אחד אחר, גם בחב"ד, משדר אהבה ויראה ואמונה. התורה שלו היא דבר מופלא, היא דבש, משהו מתוק ביותר. יש בה גם יראה גדולה מאד – "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה" – דברים מופלאים מעוררים יראה, אני עומד משתאה, כמבואר בחסידות. דברים נפלאים מעוררים משיכה אין סופית לה', אהבה, וגם מעוררים יראת הרוממות, ויש גם סגולה מיוחדת בתורת אדמו"ר האמצעי שמחזקת את האמונה בתורה.

כתוב בחז"ל "שלשה דברים צריכים חיזוק", והראשון הוא תורה. מה החיזוק? גם כפשוטו, שתשב ותלמד תורה, בפרט אם אתה בחור ישיבה – שתתמיד, זה צריך חיזוק כל יום, לא מובן מאליו. אבל החיזוק מתחיל מחיזוק באמונה בכת התורה, ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד", ושאם אשב ואלמד דף גמרא זה קודם כל אושר אין סופי. יש סיפור על בעל הגאולה, שהיה פעם בנסיעה ולא היו לו גמרות,

לא היו ספרים. אחרי כמה שבועות של נסיעה כשהתקרבו הביתה הוא הרגיש כזה צמאון ללמוד גמרא, עד שקפץ מהעגלה כשעדיין נסעה – רץ הביתה בכל כחו, תפס את הגמרא הראשון כמי שאחזו בולמוס אכילה וישב ללמוד, תאבון ו"תאות צדיקים אך טוב" ללמוד תורה. זה מתחיל מאמונה בכח התורה. זו האמונה שהולכת יחד עם אהבה ויראה, וכנראה שאת כל שלשת הדברים האלה מקבלים בלימוד החסידות של אדמו"ר האמצעי. הסימן הוא "יודע הוי' ימי תמימים" – 15 שנות הנשיאות שלו, כנגד 15 השנים בהם היו האבות יחד בעולם³³⁶.

טעות בשיקול הדעת – 'נס' אצל רבי

[שאלה על הסיפור שהרב ספר אתמול, שאדמו"ר האמצעי אמר לצ"צ – אתה עוד לא רבי, אתה יכול לטעות. הרי יש מקומות שמוסבר שגם רבי יכול לטעות, ומצד שני הצ"צ הוא רבי בכח שלכאורה גם לא טועה. כלומר, או שגם כשיהיה רבי יכול לטעות או שגם קודם לא יכול לטעות.] ברור שעד משיח גם רבי, גם משה רבינו, יכול לטעות בשיקול הדעת. לומדים ממשה רבינו "כיון שבא לכלל כעס בא לכלל טעות" וכתוב בחסידות בפירוש שגם רבי יכול לטעות בשיקול הדעת.

אם הבטול היה ממש מוחלט, שהוא לא קיים, אז לא יכולה להיות טעות בשיקול הדעת. אך היות שבעולם הזה "הן בקדושי לא יאמין" – חז"ל דורשים זאת על יצחק אבינו, שיעקב פחד לומר "אלהי יצחק" אפילו שהקב"ה יחד שמו עליו בחייו (מה שלא היה באף צדיק, רק אצלו כי היה כלוא בבית ועור ויצר הרע בטל ממנו) – פשיטא שבשביל רבי טעות היא בגדר 'נס'.

תיכף נספר סיפור מפורסם, שלומדים מאדמו"ר האמצעי עצמו, שגם הוא – כרבי – יכול לטעות, אך הטעות שלו היא בגדר יוצא מהכלל. הצ"צ ודאי כל הזמן כיוון לנקודת האמת, אבל לפני שהוא רבי – אם הרבי לא ישמור עליו, לא יבדוק אותו, ושהוא יודע שמביא את התשובה לרבי – הוא עלול לטעות. הצ"צ לפני הנשיאות, רבי לפני הנשיאות, עלול לטעות, יכול לטעות. אחרי שהוא רבי הוא כבר לא עלול לטעות, ואם כבר פעם טועה זה יוצא מהכלל, בגדר 'נס'.

חיטוט אדמו"ר האמצעי אחרי העלם הרע

אם כבר, מה הסיפור? סיפור מפורסם, שפעם אחת הרבי האמצעי בנסיעה, להפתעת החסידים, ביום אחד בהיר קם מתוך יחידות עם מאן דהו ונסגר בתוך חדר האכסניא שלו – לא מכניס דבר לפה, לא אוכל ולא שותה, לא מקבל אנשים. כך יום ועוד יום ועוד יום – שלשה ימים רצופים – שלא באה שום טעימה לפיו, והחסידים רואים שבתוך החדר הוא בוכה ואומר תהלים, איום ונורא, לא יודעים מה קרה. אחרי שלשה ימים הוא יצא מהחדר ואמר שאפשר לנסוע הלאה – היו באמצע מסע. לאט לאט הוא התחזק.

באיזו עת רצון זקני החסידים – שהיתה להם אפשרות לדבר דוגרי עם הרבי – שאלו אותו מה היה. הוא אמר שבאותו יום שהתחלתי את הצום נכנס אלי אברך וספר לי עברה שהוא עשה ובקש תיקון. ידוע שרבי לא יכול לתת תיקון לעברה של מישהו, אם אינו מוצא בעצמו את אותו ענין בדקות

336 ידוע הרמז ש"בראשית" = שלשה דברים יחד (ר"ת ש-ד, "שאמר לעולמו דיי"), רמז, גם, לשלשת האבות. אם נוסף ל"בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" אברהם יצחק יעקב יה (שנים ביחד – "שכינה בנייהם") יעלה הכל 3354 = 3 פעמים 1118, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד".

שבדקות – לא בגסות, לא כמו שההוא עשה, אבל את אותו ענין צריך למצוא בעצמו בדקות שבדקות. מה שהוא ספר לי מאד הבהיל אותי וכמה שחפשתי בתוך עצמי לא מצאתי בי דבר דומה לזה גם לא בדקות שבדקות. אז הבנתי – זה עיקר הווארט – שהדבר שהוא ספר נמצא אצלי בלא-מודע לגמרי, מבחינת העלם הרע שבי. כלומר, שיש אצלי רע שאיני מודע לו כלל וכלל.

אם יש לך רע – לפחות תהיה מודע לרע שלך, אבל אוי ואבוי אם יש לך עדיין רע נעלם, אז אתה עדיין לא צדיק. צדיק הוא בעל הבית על הלא-מודע שלו. בינוני הוא בעל הבית על המודע שלו, מחשבה, דבור ומעשה, אבל אין לו גישה לטפל בלא-מודע שלו. זה ההבדל בין בינוני לצדיק, שצדיק מודע למה שקורה אצלו בחדרי חדרים. והנה, אם איני מוצא אצלי בדקות שבדקות שום דבר שדומה לחטא של אותו אברך סימן שיש לי עדיין העלם הרע, שאיני מודע – שומו שמים, על זה צריך לעשות תשובה. אחרי שלשה ימים של צומות ותשובה ותהלים – הוא מצא בעצמו את הענין.

התהלים בזמן אמירת עשרת הרוגי מלכות

כמו שאמרנו קודם, בתהלים שלו הצד העליון של הכפה שלו נעשה רטוב... לא הסברנו מה הסוד בכך, וגם לא הסברנו שהתהלים של הרביים הם בחינת עשרה הרוגי מלכות. אמירת עשרה הרוגי מלכות היא אחד מהשיאים הרגשיים ביום כיפור – אז בוכים (האריז"ל אומר שבכלל צריכים לבכות בימים הנוראים). יש גם סימן אצל צדיקים, שדווקא העמודים האלה במחזור רטובים מדמעות.

למה הוא לא אמר זאת יחד עם הצבור? אפשר לומר, כמו שאצל הרבי הרבנית שמרה אותו מלהתרגש יותר מדי (וכך מסופר על עוד צדיקים), סכנת נפשות. יש צדיקים שפוחדים לומר עשרה הרוגי מלכות – יכולים להסתלק מהעולם הזה. כמו שרבי מיכאל מזלוטשוב הזהיר שהוא צריך שמירה כשנכנס לדבקות בנגינה, ופעם אחת לא שמרו עליו והוא הסתלק. זה הסבר אפשרי.

בכל אופן, פשיטא שאמירת התהלים באותו זמן שייכת לאותה עבודה. אמרנו שכל עבודת אדמו"ר האמצעי היא שייכת להתבוננות של קריאת שמע. אחת הכוונות הפשוטות של קריאת שמע היא לקבל ארבע מיתות בית דין כשאומרים "אחד" – הכל היה בעשרה הרוגי מלכות.

טעות בשיקול הדעת – מהעלם הרע

בכל אופן, הוא צם והתפלל במסירות נפש ואחרי שלשה ימים גילה את הרע הנעלם, בדקות שבדקות. מה היתה העברה של אותו אברך? יש שני סיפורים – או משהו איום ונורא לגבי עריות, לא רוצה אפילו לומר זאת, או אכילת חלב, שהיא עברה של שגעון. זה כן אפשר לומר כמה החטא מופלא ב'איום ונורא' שלו – שאברך למד תורה כל הלילה לאור הנר, ואז הנרות היו של חלב, וכל לילה כשהנר הולך לכבות נכנס בו יצר הרע (יותר מתאים לומר שנכנס בו שד) שאומר לו לאכול את שארית הנר. אפשר להבין כמה היה קשה לאדמו"ר האמצעי למצוא זאת בעצמו. יש אומרים שהסיפור עם החלב היה אצל הצ"צ, ובדרך כלל הסיפור עם אדמו"ר האמצעי הוא על עברה אחרת, עברה הזויה, כמו שאומרים היום.

אם היה נשאר אצלו העלם הרע, חוץ מזה שלא יכול לתת את התיקון לאברך – יכולה לצאת טעות מהעלם הרע. כל זמן שיש העלם הרע יכולה להיות טעות בשיקול הדעת – טעות בדרך 'נס' כנ"ל,

לגמרי יוצאת מהכלל, אבל יכולה להיות. כתוב שהמשיח יתקן לגמרי את העלם הרע – לא יהיה העלם הרע, ובכל העולם יתקיים "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ", ולא תהיה יותר שום טעות בשיקול הדעת. כך בימות המשיח, אחרי שהוא משיח ודאי.

[הרב חפש את הנגן על הקלידים] מחפשים כל אחד במקום שלו – איזה הוא חכם? המכיר את מקורו.

המלחמה בקליפת סיסרא

[אברהם אבינו נטע אשל – שוה אמונה-אהבה-יראה]. כן, יש את הגימטריא הזו, אבל יש לה קליפה. רצינו לומר לפני כמה ימים, כשדברנו על "זה היום" – למדנו דבור המתחיל "זה היום תחלת מעשיך" – ואמרנו שה"זה היום" הראשון הוא בשופטים, "ותאמר דברה אל ברק קום כי זה היום אשר נתן הוי' את סיסרא בידך". סיסרא הוא קליפה מאד קשה, ששוה 331 – הוא הקליפה שמנגדת לאמונה-אהבה-יראה, לאשל של אברהם.

צריך את ברק, מישהו מבריק מאד, ואת דבורה – קשורה לדוב-בער, כנ"ל – שנותנת לו את הפקודה לקום כי "זה היום אשר נתן הוי' את סיסרא בידך". שה' ימסור בידינו את כל האויבים, כל מי שצריך להפיל ולהפוך, שיהיה "דידן נצח". "קום" עולה פעמיים "זה היום" (חכמה), וכל הפסוק עולה כח פעמים "זה היום", "קום" כפול יד ("בידך"), כפי שהסברנו.

[סיסרא לא נפל בידי ברק ולא בידי דבורה]. כן, כי דבורה אמרה שמכיון שהוא מהסס "ביד אשה ימסור הוי' את סיסרא". [לא בידיה?]. לאו דווקא, כנראה שהיא בכלל מנצחת על כל התזמורת – מנצחת על ברק, אז היא גם מזכה את יעל. מייעל לומדים ש"גדולה עברה לשמה ממצוה שלא לשמה" – כמה שעברה לשמה היא גדולה, לא כל כך מתאים שהיא תהיה על ידי דבורה, השופטת של הדור, משה רבינו של הדור. למשה רבינו לא בדיוק מתאים ליוזם "גדולה עברה לשמה" – שתהיה אשה אחרת, יעל אשת חבר הקיני.

[ספרו כמה דוגמאות למה שמתאים למישהו אחר ולא לנשיא הדור]. יש כמה פתגמים כאלה, יש אפילו ווארט של חסיד של בעל הגאולה שהגיהנם של חב"דניק יותר טוב מגן עדן של חסיד אחר (שלא לדבר על מתנגדים...).

ניגנו ניגון הכנה, ארבע בבות, נייע זשורצי כלאפצי. לחיים לחיים.

1. סיפורים להמחשת קוי אופי של אדמו"ר האמצע

נספר עוד כמה סיפורים:

מה שחושבים עליו קיים

לפני ההסתלקות של בעל הגאולה הוא חלה, הביאו רופאים, והרופאים לא השכילו מה הבעיה שלו, מה המחלה שלו. בעצם זה קרה פעמיים. פעם אחת שקראנו עליה בביאור על "היום יום" של היום – כאשר הוא היה במאסר, שנה קודם, הוא דווקא קבל יחס טוב מהשלטונות (לא כמו אדמו"ר הזקן). הוא חלה במאסר, בתא, ואז הביאו רופאים לבדוק אותו, והרופאים לא ראו שום דבר, לא הבינו מה המחלה שלו, עד שרופא אחד אמר שזו מחלה רוחנית, משהו נפשי. כמו שהיום אומרים – אם הרופא

לא מוצא את הסבה הגשמית הוא אומר שזו בעיה נפשית. כך גם שם, הרופא אמר שזה משהו נפשי. השלטונות הרגישו חובה לעשות משהו – לא רצו לשחרר אותו, אבל אמרו שמה שחסר לו הוא לומר חסידות. אם תרשו לו לומר חסידות זה ירפא אותו. כך היה, הרשו כל בקר למנין חסידים להכנס למאסר, הוא אמר דא"ח, אמר חסידות, התחזק והתרפא. כך היה שנה קודם. אבל בשנה אחר כך, לפני ההסתלקות, הוא חלה מאד – היה על ערש דוי, הביאו רופאים, והם לא מצאו את סבת המחלה. שוב, הרופא הגדול אמר שאני מבין עליו שיש לו תשוקה לדבר שלא נמצא בעולם – זו היתה הדיגאגנוזה של הרופא הגדול. פעם היו רופאים עם כח מדמה פורה... הרופאים הכי גדולים.

הרבי שמע שהרופא אומר ככה, שהוא משתוקק לדבר שאין במציאות, ושאל – אתה יכול לחשוב על דבר שלא נמצא במציאות? יש כזה דבר? הרופא אמר – כן, למה לא? הרבי אמר – תחשוב כעת על משהו שלא נמצא במציאות, תראה אם אתה מסוגל. הרופא עצם עינים, חשב, ואמר – חשבתי. הרבי שאל על מה חשבתי? מה לא נמצא במציאות? הרופא אמר – חשבתי שהשלחן הזה מתחיל להסתובב סביב עצמו – אין כזה דבר. הרבי אמר, מה אתה שח? יש שלחן במציאות? יש. יש גלגל שמסתובב? יש. אז לקחת את סיבוב הגלגל ושמת על השלחן וזה מה שיצא – באמת זה איזה הרכב, אבל לא משהו שלא נמצא.

אפשר להתבונן בכל מה שקיים

זו תורה של אדמו"ר האמצעי לפני ההסתלקות שלו. מה זה מלמד אותנו? מה הווארט? ידוע מה שהרבי הרש"ב אמר על "אילו ידעתיו הייתי" – שכאשר הוא יושב מאחורי דלת נעולה ופותח את הלקוטי תורה מתקיים אצלו "ידעתיו הייתי". באמת "לא ראיתם כל תמונה" ו"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", ואף על פי כן כל החסידות היא שאפשר להתבונן באלקות, אפשר להתבונן אפילו בעצמות, וברגע שאפשר להתבונן – בהכרח שזה קיים.

מה הוא רצה? מה הווארט כאן? יש משחק מילים, לשון נופל על לשון, בין אמונה לתמונה – כל ההבדל הוא רק חילוף אתב"ש של האות הראשונה, חילוף א-ת. אמנם "לא ראיתם כל תמונה" ו"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", אבל אמונה – לשון אמנות, חוש הציור – היא הוכחה למציאות ה'. לפי הסיפור הזה להוכיח שיש ה' בעולם תלוי בהתבוננות בה' – זו החסידות – כי אי אפשר להתבונן בדבר שאינו קיים כלל. זה סיפור מאד עמוק של בעל הגאולה, סיפור אחד שיש בו הרבה חומר למחשבה. גם הביטוי חומר למחשבה אומר שלכל מחשבה יש חומר – אי אפשר לחשוב בלי חומר.

[מה עם "תמונת הוי' יביט"?] כתוב שראה תמונת אחוריים, ואדמו"ר הזקן מסביר שהוא רואה את תמונת העולם כפי שה' רואה. לפני החסידות מוסבר שהאחורים של ה' היינו איך שה' מנהיג את העולם – את ההנהגה אפשר לראות.

[ציטטו את הרס"ג שמתרגם את הפסוק "ותמונת ברואי ה' יביט" – מקור לווארט של אדמו"ר הזקן] לחיים לחיים.

שמיעת פשט מגלת אסתר בפעם הראשונה

נסיים עם עוד שני סיפורים שהם ארבעה:

כתוב שעוד בחיי אביו, אדמו"ר הזקן, הוא שלח אותו באיזו שליחות. מסורת חב"דית בכל הדורות שהאבא שולח את ממלא מקומו להתעסק בעניני הצבור, עסקנות ציבורית. זה התחיל מאדמו"ר הזקן ששלח את אדמו"ר האמצעי. בזמן שאדמו"ר הזקן הסתלק אדמו"ר האמצעי כבר היה בן 39, היה מבוגר. בתוך התקופה הזו הוא שלח אותו פעם אחת לאיזה מקום והוא שהה בו בפורים. בפורים שומעים מגלת אסתר – הוא נכנס לבית כנסת, שמע את המגלה.

היה מנהג – שהיום לא רואים אותו כל כך, רואים אותו אצל מי שמנגן בגיטרה במדרחוב – שנותנים פרוטות לבעל קורא. אצל יהודים כך היו עושים למי שקורא את המגלה, נותנים מגלה-געלט. הוא לא מקבל משכורת, וכדי לקרוא את המגלה צריך להתכונן ולטרוח, והוא מהנה את הצבור, אז כל אחד אחרי קריאת המגלה בא ונותן לו מגלה-געלט (כנראה יש לו שם קופסא או כובע...). בא אדמו"ר האמצעי, אברך, ושם בכובע שלו חמשה רובל כסף. כל מה שהוא קבל מכל הקהילה שם, מאות שומעים, לא הגיע לרובל אחד – והוא נתן לו חמשה רובל. הבעל קורא, שהיה יהודי טוב וצנוע, אמר לו – רבי, זה יותר מדי, לא נותנים כל כך הרבה. הרבי – לפני הנשיאות שלו – אמר 'ניין, ניין, כזה סיפור נפלא ויפה לא שמעתי מעולם'.

איך מסבירים את הסיפור? שהוא היה שומע כל שנה את הקריאה מאביו, אדמו"ר הזקן, ואז היה שומע רק את הסודות – הרזין דרזין של מגלת אסתר – ופעם ראשונה שהוא שמע את הפשט, שבאמת קרה כזה דבר, סיפור מופלא ביותר, השגחה פרטית. לא יודעים בן כמה הוא היה, אבל יתכן גם שהיה בן 35 – יהודי מבוגר – ואומר שכזה סיפור לא שמעתי, מגיע לך חמשה רובל.

שמיעת פשט התוכחות בפעם הראשונה

הסיפור הזה כתוב בפני עצמו, אבל מישוהו זוכר סיפור יותר מפורסם עם אותו רעיון רק בנושא הפוך? הסיפור שהיה לפני הבר-מצוה שלו, בקריאת תוכחת כי תבוא, לפני ראש השנה, כמה חדשים לפני הבר-מצוה שלו. על פי דין הוא צריך לצום ביום כפור, מדין חינוך, אבל כל כך היתה לו עגמת נפש מהקללות שהוא שמע ממישהו אחר – כי אביו לא היה באותה שבת – שהוא חלה, נפל למשכב. גם, שאלו אותו מה קרה? הוא אמר שכל שנה שמעתי מאבא – שמעתי ברכות, ופעם ראשונה שמעתי קללות.

אדמו"ר האמצעי – העדר 'חוש' בעולם התחתון

"על פי שנים עדים יקום דבר", מאד מענין שמי שמספר את הסיפור הזה לא מזכיר את הסיפור השני. פלא, כל כך דומה, נושא אחר אבל אותו רעיון. אם יש פה שני סיפורים כאלה, סימן שזה קו אופי מובהק אצל אדמו"ר האמצעי. בזכות אבא שלו, אבל נוגע לאופי שלו – הוא נמצא במקום אחר לגמרי, עד שפתאום מישוהו אחר מוריד אותו למציאות. זה קו אופי, שמתבטא אצלו לגמרי. כתוב שהיו שלשה שהיו להם חוש ברוחניות, בעולם העליון ולא בעולם התחתון, והיו שלשה גדולי עולם הפוכים, שהיה להם חוש למטה.

לכאורה אדמו"ר האמצעי הוא מהנשמות הגבוהות שעיקר החוש שלהן הוא למעלה, וכאשר באים למטה ופתאום פוגשים את המציאות יש להם התפעלות עצומה – "התחדשות". הלמעלה בפשיטות

בשבילם, וכאשר פוגשים את הלמטה זו התחדשות גמורה בשבילם. מספרים על אחד מגדולי האחרונים, שהיה גדול בנגלה, וכאשר פעם ראשונה נעשה רב בעיר והביאו לו עוף עם קורקבן הוא אמר בהתפעלות 'דער הייליגע קורקבן!', פעם ראשונה שהוא רואה בעולם מה שהוא למד בהלכה...

ההבדל בין אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצ"צ ביחס לכסף

בכל אופן, יש לו חוש למעלה. יש עוד סיפור שממחיש זאת מאד חזק. היה לאדמו"ר האמצעי עגלון גוי, ואחרי הסתלקותו ירש אותו הצמח צדק – נסע עם העגלון של חמיו. פעם ראשונה שהצמח צדק נסע עם העגלון, אחרי הסתלקות השווער, הגיעו לאיזה קרעטשמע – בית מלון, שיש לידו גם בית מרוח שמוכרים יי"ש – והמנהג היה שכאשר מגיעים לקרעטשמע שוכר הרכב נותן כמה פרוטות לעגלון לשתות כוסית יי"ש. גם כאן, הגיעו והעגלון בקש כסף כנהוג. הצמח צדק נתן לו מטבע, הוא נכנס וקנה כוסית וודקה – הכל בסדר. הוא חוזר והצמח צדק שואל אותו – איפה העודף? הגוי הסתכל על הרבי הצ"צ ואמר לו 'גם אתה רבי?!' הרי הרבי, שנסעתי איתו כל השנים, אף פעם לא בקש עודף.

למה הרבי האמצעי לא בקש עודף? כי לא הכיר צורת מטבע. זה ביטוי של חז"ל, שיש צדיקים – בנן של קדושים – שלא מכירים צורת מטבע. הוא לא יודע מה זה לקבל עודף. הצמח צדק הוא הפוך – צריך את העודף. יש אפילו סיפור מפורסם אחר על הצמח צדק – גאון בנגלה – שפעם התיר עגונה על פי ירושלמי. הבעל השתגע, שוטה שלא יכול לתת גט לאשתו והיא עגונה – איך הוא התיר? הוא קרא לבעל השוטה לחדר ושלח אותו לקנות משהו במכולת – קופסת סיגריות או משהו – ונתן לו מטבע. השוטה קפץ מהחלון, קנה והביא את מה שהוא בקש ואת העודף. הצ"צ אמר שלפי הירושלמי הוא בסדר – מי שיכול לשלם ולמנות עודף הוא שפוי – ועל המקום הוא כתב את הגט.

רואים כאן שיש הרבה סיפורים שמבטאים קו אופי זהה – אם רואים משהו אצל צדיק, מן הסתם יש עוד סיפור דומה לכך כי מתאים לו. כאן ראינו שני סיפורים שכאשר שמע מאחר מה שהיה רגיל לשמוע מאביו פתאום 'נפל' למציאות. פעם אחת מאד לגריעותא, שחלה מכך ששמע לראשונה קללות, עד ששבועיים אחר כך היה ספק אצל אדמו"ר הזקן אם יכול לצום ביום כיפור. ופעם אחרת הפוך, שכל כך שמח ששמע את סיפור המגלה עד ששווה לו לתת חמשה רובל מגלה-געלט. [אולי גם לא היה לו 'חוש' כמה כסף נותנים...] זה עוד תשובה, אבל בסיפור הוא אומר שמגיע הרבה כי כזה סיפור נפלא ויפה לא שמעתי מעולם.

חלק מההתבגרות – הכרת הרע

מה אפשר ללמוד מזה? ברור שהסיפור של המגלה הרבה אחרי הספור של התוכחה – הוא כבר מבוגר, אדמו"ר הזקן שולח אותו לשליחות.

"אין חכם כבעל הנסיון". מה צריך ללמוד? השבוע אדמו"ר האמצעי הוא המורה שלנו. יש משהו דווקא לפני בר מצוה כשאדם מקבל דעת, שבהשגחה פרטית – הכל בהשגחה פרטית, אביו לא קרא והוא שומע ממשהו אחר, ומגיע לעגמת נפש ונופל למשכב – שלפני שאדם נעשה בר מצוה, הוא מקבל דעת, הוא חייב איזה חוש שיש רע בעולם, יש עונש, יש דברים לא טובים לדאבוננו, עד ביאת גואל צדק.

ילד – זה כלל גדול לגבי חינוך – לא צריך לפגוש רע. הלואי, אם הוא גר בשומרון קשה מאד שלא יפגוש את הדברים הרעים, ובכל מקום, אבל חינוכית – ילד לא אמור לדעת מדברים לא טובים שיש בעולם, מעונשים קשים. אבל לפני בר מצוה – במיוחד אחד שהוא הולך להיות רבי – חייב למצוא את המציאות של הלא-טוב. איך בכלל הוא הסתלק מהעולם? מה גרם לכך שהוא חלה? גזרה. מה היה הסיפור? הוא היה בנסיעה, בניעוץ, המקום בו הוא הסתלק. הוא התאכסן באכסניא שלו, באה אשה מסכנה וצעקה – רבי, הצילני, את בני היחיד לקחו לצבא. מזה הוא חלה והסתלק. צריך באיזה שלב איזה חוש, דווקא לפני בר מצוה.

ראשית השגחה פרטית בבטול גזרות

החידוש, עוד יותר, הוא מתי צריך לשמוע פעם ראשונה מגלת אסתר – כזה סיפור נפלא ויפה. מתי האדם כלי לשמוע את הסיפור הנפלא הזה של אסתר המלכה ומרדכי היהודי? הוא צריך להיות ודאי נשוי, לפי הסיפור הזה הוא גם צריך להיות בשליחות. מהי מגלת אסתר? עניני מלכות, גזרות ובטול גזרות – בדיוק מה שאמרנו קודם, שכל הרביים היו שולחים את ממלאי המקום להשתדל בבטול גזרות. דווקא בהקשר הזה צריכים לשמוע, לחוש ולהמחיש לגמרי, שיש השגחה מופלאה בכל מה שנוגע לגורל של עם ישראל.

יש בזה הרבה "רצוא ושוב" – מצד אחד, ה' שומר אותנו; מצד שני הרבי מת מתוך גזרת הקנטוניסטים, חוזר לפרשת התוכחה. רואים שצריך להתפכח למציאות התוכחה כחלק מקבלת הדעת של בר המצוה ולמציאות מגלת אסתר בשלב קצת יותר מאוחר. עיקר מגלת אסתר הוא שכל אחד מאתנו צריך לפעול איזו שליחות למען הכלל, ואז פתאום, פוגשים באופן מוחשי את מגלת אסתר – וזה שווה הרבה כסף.

זה דבר אחד שהוא סיפור כפול, בשני הקשרים.

אי אכילת סעודה שלישית ואי שינה בסוכה בשל הגילויים

יש עוד משהו שראיתי במקום אחד ספור, ווארט, שכולנו נזכור משהו דומה לו אף שלא כתוב שקשור. ידוע שבחב"ד לא אוכלים סעודה שלישית או שרק טועמים, ונוהגים לדרוש את הפסוק "היום לא תמצאוהו בשדה" – "היום לא". אבל אדמו"ר האמצעי לא אכל סעודה שלישית, בלי להזכיר את הפסוק של "היום לא", אלא אמר – איך אפשר לאכול ברעוא דרעוין, כשיש התגלות של עתיק יומין ואריך אנפין ורדל"א?! לכן הוא לא אכל.

מי זוכר סיפור דומה? שהוא לא ישן בסוכה בגלל מקיפין דאמא – איך אפשר לישון במקיפין דאמא?! פלא שלא ראיתי מי שמקשר בין הספורים. מזל שהגילוי לא יחד – גם מקיפים דאמא וגם התגלות עתיק יומין ואריך אנפין ורדל"א – אז אי אפשר לישון ואי אפשר לאכול. גם מזל שלא הפוך – אם היה בסוכה גילוי אריך ועתיק ורדל"א אי אפשר היה לאכול, שזה עיקר המצוה, כפי שהרבי מוכיח בשיחות. לפי הסיפור הזה אפשר לישון ברעוא דרעוין, רק לא לאכול...

שוב, זו דוגמה נוספת למה שאמרנו קודם – שבשני הקשרים מופיע אותו רעיון. כאן יש משמעות הלכתית, שיש לך גילוי ובשלו אתה לא עושה משהו שלכאורה צריך עפ"י שלחן ערוך. לכן הרבי צריך

ל'שבור את הראש' איך אי-השינה בסוכה בסדר על פי נגלה, ולגבי סעודה שלישית – הרבי היה אוכל פרי, וגם יש אסמכתא בפסוק "היום לא". כתוב גם בחסידות שרעוא דרעוין הוא כמו יום כיפור, בחינת יום כיפור. בכל אופן, זה לא הפשט הפשוט של השלחן ערוך, לא הכי פשוט. מה רואים? שעל פי שני עדים יקום דבר – אדמו"ר האמצעי הוא במקום אחר, כל כך במקום אחר שגילויים אלקיים משפיעים על הנהגתו לפי שו"ע. הרבי בשיחה המפורסמת שלו על סוכה מבסס זאת על פי נגלה (וכיוצא בכך בשיחה על סעודה שלישית³³⁷).

החידוש של אדמו"ר האמצעי ביחס לאביו בהנהגות אלה

מה אדמו"ר הזקן עשה לגבי סוכה וסעודה שלישית? מן הסתם ישן בסוכה ואכל סעודה שלישית. אלה חידושים של אדמו"ר האמצעי, והם נעשו 'שפיץ חב"ד' – בלי זה היום אתה בכלל לא חב"דניק. מן הסתם שאצל אדמו"ר הזקן לא היה, לכן מסופר על אדמו"ר האמצעי. ומדובר בגילויים רוחניים – עתיק ואריך ורדל"א, מקיפין דאמא. יש פה הרבה מה להתבונן, שהרבי רוצה שהכל יהיה חלק על פי נגלה, אבל כשקוראים במקור – אף חסיד לפני הרבי לא נסה להצדיק על פי נגלה. ודאי שמוצדק על פי נגלה, כמו שהרבי מוכיח, אבל מה היה? הפשט פשוט – יש פה מקיפים דאמא, אני לא יכול לישון. אצל הרבי, אחרי כל הפלפול, יש לך צער שאינך מרגיש את המקיפים כמו שאדמו"ר האמצעי הרגיש, ולכן אתה מצטער ופטור מלישון בסוכה. כך גם צריך לומר בנוגע לסעודה שלישית, שאני כל כך מצטער שאיני מרגיש מה שאדמו"ר האמצעי הרגיש שאני לא יכול לאכול.

עיקר ההידור של הרבי היה ליטול ידיים במלוה מלכה. לכן, אפילו היום, יש חסידים שלא נוטלים ידיים בכלל – לסעודה שניה – כי הרבי לא תמיד נוטל ידיים. יש שפיץ-חב"דניקים שלא נוטלים ידיים בכלל, אלא רק מקדשים על מזונות ומשאירים את כל התאבון לסעודת מלוה מלכה – סעודת דוד מלכא משיחא, הסעודה היחידה שמזינה את עצם הלזו, חיים נצחיים.

[אצל רשב"י היו גם גילויים והחמיר מאד בסעודה שלישית]. אדמו"ר האמצעי גם משנה מאבא שלו, אדמו"ר הזקן, שהיה כמו רשב"י. [לכן אני חושב שיש טעם סמוי שלא נכתב.] אבל בסוף קונטרס ההתפעלות, בעל הגאולה של היום, כותב ש'אני נשבע שאין יותר סודות'. הוא אומר שהחסידים אומרים עלי שאני שומר סודות – שאני אומר רק מה שמתאים לכולם, ושומר סודות – ואני נשבע שאין סודות, "הולך רכיל מגלה סוד" כמו שרשב"י אמר. תסתכלו ותראו את הלשון שלו בסוף שם. זה לגבי עבודת ה' – לגבי מנהגים, לא יודע... בכל אופן, אם אמר שלא אוכל סעודה שלישית בגלל הגילויים של אריך ועתיק ורדל"א – אני מאמין לו שזו הסבה. רדל"א הוא אמונה. הוא מבין בגילויים ולא אוכל, ואנחנו מתוך צער שלא חשים כמוהו – אני מקושר אליו, אבל לא מרגיש מה שהוא מרגיש. [דברו על תאריכי כסלו] כן, האבא של הרבי מסביר מאד יפה את סודות תאריכי הגאולה של חדש כסלו – י, יט, כט³³⁸ (השחרור השני של אדמו"ר הזקן, נר חמישי, לפי מסורת החסידים; ב"היום יום" כתוב נר שלישית).

337 לקו"ש חכ"א עמ' 84 ואילך.

338 י יט = כט, יחד = חן, כסלו = חן חן. נמצא ש-י כסלו יט כסלו כט כסלו = ? פעמים חן (= כח במשולש) = אתה, גילוי אלקות לנוכח.

כ"ק אדמו"ר הצמח צדק - הר"ר מנחם מענדל שניאורסאהן מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

ראשי פרקים מתולדותיו

- כ"ט אלול תקמ"ט: נולד בליוונזה, לאביו הרה"ח המפורסם הרב הקדוש שלום שכנא ולאמו הרבנית דבורה לאה בת אדמו"ר הזקן, ונקרא ע"ש הרה"ק הרמ"מ מוויטבסק, שנסתלק א' אייר תקמ"ח.
- תקנ"ב ביום צום גדליה מתה עליו אמו ויקח אדמו"ר הזקן את נכדו לביתו, שם נתגדל ואדמו"ר הזקן בעצמו התעסק בחינוכו בחביבות יתירה. היה ישן בחדרו של אדמו"ר הזקן, וכשנמלאו לו 3 שנים, סידר אדמו"ר הזקן אשר מקום השינה של הילד יהיה סמוך לארון הקודש "בד' אמות של תורה".
- תקנ"ה: בגיל 5 החל לרשום לעצמו הנהגות סבו אדמו"ר הזקן, וסיפורים ששמע מזקני החסידים מתלמידי המגיד שהכירו את הבעל שם טוב, וכן סיפורים ששמע מהרבנית רבקה אם אדמו"ר הזקן ועוד.
- משנת תקס"א התחיל לרשום חידושי תורה – בנגלה ובנסתר – מה ששמע מסבו, בהוספת ביאורים משלו. – המאמר 'עדות' (נדפס בספר החקירה להצ"צ), הבלול מנגלה קבלה וחסידות, כתבו בשנת תקס"ב. אלא שסיומו ניתוסף הרבה שנים אח"כ.
- עד היותו בן 13 היה עיקר לימודו בתורת הנגלה. אחרי עונת הבר מצוה שלו קבע אדמו"ר הזקן זמנים מיוחדים ללמוד עמו קבלה ודא"ח.
- תקס"ג: חתונתו עם בת דודו – אדמו"ר האמצעי – הרבנית חיה מושקא.
- תקס"ו: אדמו"ר הזקן מוסר על ידו – ועל יד המהרי"ל אחי אדמו"ר הזקן – את השאלות בהלכה למעשה המתקבלות, והם עונים עליהן, אחרי הראותם התשובה לאדמו"ר הזקן לביקורת.
- תקס"ז: אדמו"ר הזקן מוצא את 'שרש מצוות התפילה' של הצ"צ (שכתב בתקס"ו) והוטב בעיניו.
- תק"ע: אדמו"ר הזקן מוסר על ידו את עסקנות הכלל, יחד עם דודו מהר"ר משה.
- תקע"ג: היה נוכח בהסתלקות אדמו"ר הזקן (כ"ד טבת, בכפר פיענא).
- תקע"ד – תקפ"ז: מתבודד ולומד בהתמדה גדולה.
- תקפ"ח: אחרי הסתלקות חותנו אדמו"ר האמצעי (ט' כסלו), נתוועדו זקני החסידים והוחלט, אשר יתנו נזר הנשיאות על ראש הצ"צ. זמן רב סירב לקבל את הנשיאות, ורק אחרי כמה השתדלויות ובקשות הסכים. – מאמר דא"ח הראשון אשר אמר בנשיאותו הוא המאמר: על שלושה דברים העולם עומד.

- מייסד ישיבה גדולה בליובאוויטש.
- באוסף כתבי היד של הרבי נמצא כתב יד ק' אדמו"ר המהר"ש שהעתיק מכתב יד ק' אביו הצ"צ, אשר החליט ללמוד בכל יום 6 שעות בלילה בעמידה נגלה. ות"ל שקיים ועבר על ש"ס בבלי, ירושלמי וארבעה חלקי השו"ע בעיון.
- תקפ"ז - תרט"ו: מאז החלה תקופת עבודת הצבא ליהודים וגזירת ה"קנטוניסטים והחוטפים" (שהיו חוטפים ילדי ישראל ומוסרים אותם לפקידי הצבא. הילדים היו נשלחים לכפרים ולמקומות הרחוקים, ששם היו משתדלים בכמה תחבולות ואמצעי כפייה להעבירם על דתם, זמן השירות בצבא: 25 שנה. והיו נקראים: קנטוניסטים), היה הצ"צ שולח בחשאי אל כל הקהילות בפלכים הסמוכים, כי יבערו את החוטפים מעדתם ויחרימום. ע"פ ציווי היו נוסעים אנשים מיוחדים לחזק את לב העובדים בצבא שישמרו את התורה והמצוות כן היה שולח שלוחים לפדות את הילדים שנחטפו. כל פעולות אלו היו כרוכות בסכנת מות, כי נחשבו למרידה במלכות.
- תקצ"ז: מדפיס את ה"תורה אור".
- תקצ"ח: ע"פ בקשת אנ"ש, מבקר בפלכי מוהילוב, מינסק, ווילנא, וחוזר דרך פלך וויטבסק. בנסיעתו זו נפגש עם גדולי המתנגדים, ומאז היו באים עם הצ"צ בשו"ת ושקו"ט. וזה גרם אשר שקטה המחלוקת של המתנגדים.
- תקצ"ט: קונה מאת הנסיך שצעדרינאוו אחוזה גדולה - כוללת אדמת זריעה ויער - מייסד שם מושבה ליהודים עובדי אדמה (שצעדרין, פלך מינסק) ועוזר להם גם במכשירי עבודה.
- תר"ב: מקבל תעודת אזרח נכבד בחתימת הקיסר.
- תר"ג: הממשלה מנתה ועד בן ארבעה אנשים נציגים מהתושבים היהודים, לדון על החוקים השייכים ליהודים ובפרט על שאלת החינוך, והצ"צ נבחר להיות אחד מהם. במשך ההתוועדות שארכה כמה חודשים, עמד על דעתו - בשמירה על הדת והחנוך על טהרת הקודש - בתוקף גדול. הרבה פעמים, בזמן ההתוועדות, נאסר בעד מחאותיו הנמרצות, אבל סוף סוף נתמלא דרישותיו.
- תר"ה: מקבל תעודת אזרח נכבד לדורותיו.
- תר"ח: מדפיס את הלקוטי תורה.
- תרי"ד: מוחה נגד דרישת המיניסטרום ע"פ הצעת לילנטאל לקצר את סדור התפלה לנערי בני"ו ולהנהיג קיצור חומש לילדי בני".
- י"ג ניסן תרכ"ו נסתלק, ומנוחתו כבוד בליובאוויטש.

ספריו:

שו"ת שלו חידושו ומאמריו, הן בנגלה הן בנסתר, רבו מאד. אדמו"ר המהר"ש סיפר אשר אביו כתב בערך 60,000 בויגן ('בויגן' הוא מחברת בת 8 עמודים גדולים. ו-60,000 בויגן הוא קרוב לחצי מיליון עמודים גדולים!) אבל בשריפה הגדולה אשר הייתה בליובאוויטש נשרפו כמה תיבות עם כתבי יד שלו.

עוד בימי חייו בעלמא דין נעתקו כתביו לאלפים, אבל לא נדפסו – לבד מביאוריו והגהותיו אשר נכללו בספר לקוטי תורה – ורק אחרי הסתלקותו התחילו להביאם לבית הדפוס.

- דרך מצוותיך (ספר המצוות), אותו חיבר בגיל 18.
- דרך אמונה (ספר החקירה)
- אור התורה – 42 כרכים.
- יהל אור, רשימות על תהלים.
- שו"ת הצמח צדק, על ד' חלקי השו"ע.
- חידושים על משניות
- פסקי דינים
- קיצורים והערות לספר לקוטי אמרים – תניא
- ביאורי הזהר, ב' כרכים
- מאמרי הצמח צדק – הנחות
- אגרות קודש

משפחתו:

- בניו: (א) כ"ק הרה"ח הרב הקדוש ברוך שלום (הרב"ש, בילדותו התחנך אצל אדמו"ר הזקן, והוא זקנו של הרבי נשיא דורנו). (ב) כ"ק הרב הקדוש יהודה ליב מקאפוסט. (ג) כ"ק הרב הקדוש חיים שניאור זלמן מליאדי. (ד) כ"ק הרב הקדוש ישראל נח מניעו"ן. (ה) כ"ק הרב הקדוש יוסף יצחק מאורוטש. (ו) הרה"ח הרב הקדוש יעקב מארשא. (ז) כ"ק הרב הקדוש שמואל (אדמו"ר המהר"ש).
- בנותיו: הרבנית ראדע פריידא, בעלה הרה"ח הרב הקדוש שניאור זלמן נכד אדמו"ר האמצעי. (ב) הרבנית דבורה לאה, בעלה הרה"ח הרב הקדוש לוי יצחק (זלמנסון), נין הרב הקדוש לוי יצחק מבארדיטשב.

מתנת חכמה

סיפר אדמו"ר הצמח צדק לבנו אדמו"ר המהר"ש: בהיותי בן 9 והיה לי שיעור ללמוד, והנהוג היה שסבי רבינו הזקן היה בוחן אותי. אחרי הבחינה נתן לי ענין ללמוד, והייתי אז מיוגע מן הלימוד הקודם, וגם רציתי להיות באוויר, ודחיתי את הלימוד לשעה מאוחרת יותר ויצאתי החוצה. בראות סבי מבעד לחלון שאני נמצא בחוץ, קראני ושאלני מדוע אינני לומד את הענין שנתן לי. ואמרתי, שישעתי כבר מוחי מהלימוד הקודם. לקח סבי רבינו הזקן את מקלו, נתנו על כתפי, ואמר: "הא לך חכמה, הא לך בינה, הא לך פתיחת הלב".

תורה לשמה וזיכרון מופלא

מספר אדמו"ר הריי"צ את אשר שמע מהמלמד שלו – החסיד הרשב"ץ:

הרשב"ץ היה מוכר ספרים, והגאון הרב זלמן מלובלין, בעל ה"תורת חסד", כאשר היה מגיע לליובאוויטש, היה קונה אצלו הרבה ספרים. מפני שהרב זלמן היה בעל זכרון מצויין וכאשר הסתכל פעם אחת באיזה ספר, כבר ידע אותו בעל פה, התנה עימו הרשב"ץ שיביט רק על השער של כל ספר, ואם ירצה יקנה אותו.

פעם אחת בא הרשב"ץ לאכסנייתו של הרב זלמן בליובאוויטש (סמוך לבנימינס שטיבל), ומצא אותו מבוהל מאד, מסתובב אנה ואנה בחדרו. על שאלת הרשב"ץ לסיבת הדבר, ענה הרב זלמן שבא עתה מיחידות אצל הצמח צדק, ו"כעת ראיתי מה פירוש תורה לשמה". ומעשה שהיה כך היה: מנהגו של הרב זלמן היה להביא בכל פעם בואו לליובאוויטש איזה דבר חידוש בתורה לפלפל עם הצ"צ, וזה היה בתור מתנה ליהנות בזה את הרבי. הפעם הכנתי ענין בתורה שהייתי בטוח שיהיה בו משום חידוש גדול לרבי וייהנה מזה הנאה רבה. כשהצעתי הענין לפני הצ"צ, ענה לי, הרי משנה מפורשת... הרב זלמן פנה אל הרשב"ץ ואמר, מה הנך חושב, אני בקי בששת סדרי משנה? חיפשתי בזיכרוני ולא מצאתי, אמר לי שוב הרבי: בסדר קדשים. חשבתי שוב, עד שהרבי אמר לי שם המסכת, וחשכו עיני מבושה, כיצד אפשרי להיות לעיוור כל כך, להתייגע עשרות שנים בתורה ולא לדעת עומק המשנה. בתוך הדברים אמר לו הצ"צ ענין בתורה ששמע בדרך אגב בהיותו בן 8 מאדמו"ר הזקן שדיבר והתפלפל אז עם אחיו הרב מרדכי.

בין הצמח צדק לרב הקדוש ישראל מרוז'ין

אדמו"ר המהר"ש סיפר:

בהיותו בן 8, נכנסתי באחת השבתות אל אבי – הצ"צ – וישב על מקומו ולמד ספר הזהר. בתוך כך נכנס אחי הרב הקדוש ברוך שלום – וסגר הצ"צ את ספר הזהר, ואמר שבשעה שהצדיק הקדוש מרוז'ין אומר תהלים, כל העולם פתוח לפניו, ובתהלים של שבת הוא רואה ומסתכל בשרשי כל עניני העולם, ואז הוא יכול לתקן בשרש ובמילא נדחת ומתבטלת הגזירה. ומסכים אני – סיים הצ"צ – לעצתו של הצדיק הקדוש מרוז'ין.

מעשה שהיה כך היה: אהבה גדולה וחיבה יתירה הייתה בין הצ"צ והרב הקדוש ישראל מרוז'ין. פעם אחת אירע ענין כללי גדול, ושלה הצ"צ את הגאון הצדיק החסיד הרב אייזיק הלוי אל הרב הקדוש ישראל מרוז'ין, להתיישב ולטכס עצה נכונה בביטול הגזירה.

בבוא הרב אייזיק הלוי אל הרב הקדוש ישראל מרוז'ין, קיבל אותו בסבר פנים מאירות, ובשמעו את דבר השליחות שמסר לו הצ"צ, אמר: - נאמר כמה פרקי תהלים, ויאיר השי"ת שערי אורה ונראה מה נעשה. ביום השבת – מספר הרב אייזיק הלוי – בשעה שהרב הקדוש ישראל מרוז'ין אמר תורה כדרכו, פסק באמצע מלאמור, ציוה על כל הנוכחים לצאת את החדר, ועלי פקד להישאר, וכשיצאו כולם אמר לי: עצתי נאמנה שישלחו שני שלוחים לעיר המלוכה בטענות אלו, והגזירה תיבטל בעזה"י, וגם הרבי שלכם מסכים לדעתי...

ביום הסתלקותו של הרב הקדוש ישראל מרוז'ין, ג' חשוון תרי"א, היה גשום מאד. בשעה שלוש אחר הצהריים צוה הצ"צ בליובאוויטש למשרתו שיקרע לו קריעה והורה להביא לו את התפילין. באותה תקופה עדיין לא היו ידיעות טלגרפיות. נכנסה הרבנית ושאלה מה קרה? ענה לה הצ"צ: הרב הקדוש ישראל מרוז'ין נסתלק.

הקיסר שעלה על שלחן הרבי

בראש השנה תרצ"ה סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפור שסיפר הצ"צ בשנת תר"ג:

הצ"צ אמר אז בשם הרב המגיד, שישנם זמנים שבהם צריכים נשיאי ישראל לדבר אודות מלכים, וסיפור, שפעם בראש-השנה – בשנת מות הקיסר פאוול – דיבר אדמו"ר הזקן אודות מלכים. וכשסיפר זאת הצ"צ – בשנת תר"ג – דיבר גם הוא אודות מלכים.

באותה שנה (תר"ג) קראו את הצ"צ לפטרבורג, והוכרח לנסוע לשם. והייתה מוכנה אז גזירה מהמלוכה שהצ"צ יישאר כל ימיו בפטרבורג, כדי שיוכלו לשמור עליו שלא יעסוק בהפצת הקבלה ובחסידות. בפועל, כשנתנו את הגזירה לקיסר כדי שיחתום עלי', הי' הקיסר שיכור בשעת מעשה. באותו זמן כתב הקיסר מכתב כלשהו, והמכתב לא מצא חן בעיניו, והדליק גפרור כדי לשרפו, אבל מכיון שהי' שיכור – שרף את הנייר שעליו נכתבה הגזירה... וכך נתבטלה הגזירה (תורת מנחם חלק ח"י ע' 131).

באסיפת הרבנים

- הצ"צ מנה שלשה דברים שבזכותם הצליח בשנת תר"ג בפטרבורג באסיפת הרבנים. ואחד מהם הוא זכות שלשים ושתיים אלף השעות, אשר טרח ויגע בדרושי רבינו הזקן במשך שלשים השנים תקס"ד-תקצ"ד
- עשרים ושניים פעמים אסרו את הצמח צדק באסיפת הרבנים בפטרבורג, תר"ג, על התקוממותו נגד דרישת המלוכה אודות שינויים בחינוך וכו'. השר שאל אותו: "זהו הרי מרידה במלכות?" הצמח צדק ענה לו: "מורד במלכות חייב מיתה בגוף, אבל מורד במלכות שמים חייב מיתה בנפש. אז מה חמור גדול?"

משקפיים מפני עין הרע

הצמח צדק, לסוף ימיו, נשא משקפיים, אבל [לא על עיניו כי אם רק] על מצחו, [משום שלא היה זקוק למשקפיים לצורך ראייה, ונשא משקפיים רק] מפני עין הרע (רשימת היומן ע' שטז).

מופת כפול: העגונה ובנה

"כבוד אמי זקנתי הרבנית הצדקנית [רבקה] נ"ע סיפרה לנו, שבאתה אשה אחת עגונה לרבינו חותנה הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק [הצמח צדק] נ"ע והוביאה בנה נער כבן י"א וי"ב שנה שלא דיבר וגם שמיעתו הייתה כבדה. עברו כמה שבועות ומפני רוב הבאים עוד לא הגיע תורה להכנס לרבינו (כי הי' זמן אשר את העגונות היו נותנים לעמוד בחדר השני ופתח חדרו הי' פתוח, ורבינו הי' יושב ושומע תחנונה וסיפור של כל אחת והי' מושיב למשרת ר' חיים דוב ז"ל אמור לה כי תסע למקום פלוני או תשאל אצל רב פלוני וכו'). העגונה הזאת הייתה באה אליו עם בנה זה, והיא הייתה נותנת להם לאכול איזה ימים בשבוע, פעם

אחד הושיבה את בנה תחת השולחן במנין הקטן אשר רבינו הי' מקבל ליחידות והזהירה אותו שכאשר רבינו יקבל אנשים אז יעמוד ממחבואו וימסור הצעטיל [=הפתק] לרבינו. הנער עשה כאזהרת אמו וישב לו תחת השולחן מכוסה במפה שע"ג השולחן ואיש לא ראה אותו - הסדר הי' כי המשרת הי' עומד אצל השולחן והמשרת ר' אלי' לייב הי' מסדר את החסידים מי יגש בראשונה, ופתאום יצא הנער ממחבואו, והתקצף המשרת במאד, וקרא לו בשם שייגעץ, אמר רבינו "אמונה פשוטה עושה אור בעיניים, כלום ניתן גדולה אלא בשביל ישראל", ופנה אל הנער ואמר בלשונו הק': "לך אמור לאמא שאבא חי, שתיסע לדענענבורג". העגונה - מספרת כבוד א"ז הרבנית הצדקנית נ"ע - ישבה אצלי ובוכה אתי על רוע גורלה כי זה שבע שנים אשר בעלה נאבד וכבר יש לה התירים מרבנים באם שיסכים אדמו"ר עמהם להתירה, ופתאום נכנס בנה ויקרא בקול גדול "הרבי אמר לך אמור לאמא שאבא חי ושתיסע לדענענבורג", והתעלפה העגונה. המופת הכפול הזה הרעיש במאד ותאמר חמותי [הרבנית חיה מושקא אשת הצמח צדק]: ממה מתפעלים? אצל האבא [אדמו"ר האמצעי] אצל הסבא [אדמו"ר הזקן] התגלגלו מופתים ואף אחד לא רצה להרים, ראו מה הולך כאן ממה מתפעלים, הסבא אמר שרצונו שייבנו חסידות, והתפעלות של מופתים שייך לואהלין" [אגרות קודש אדמו"ר הריי"צ ח"ב ע' צג-צד].

מספר "סיפורים נוראים":

"מה שיצא מפיו הקדוש לא שבה ריקם, כמו שכתוב [איוב כב, כח] 'ותגזר אומר ויקם'. הנה הגם שיש בפי המון סיפורים רבים נפלאים, אך אני לא אחקוק בעטי כי אם המעט אשר מבורר לי כסולת נקי: אציע סיפורים מעגונות אשר ידוע לנו בבירור. הנה פעם אחת הייתי בדעניבורג, והייתי אצל הרב הגדול בישראל הנקרא ר' לייב בייל', וסיפר לי שרבינו הקדוש הנ"ל היה תלמידו בנערותו כמו רבע שנה, לכן אחר שנתגדל להיות דבר הדור, היה דרכי כשבא לידי דבר גדול באיסור והיתר או בדיני ממונות, לא רציתי לעמוד על דעתי בלתי שאשיג תשובה מכ"ק, והיה דרכו בקודש להשיבני מיד במכתב. פעם באה אלי אשה עגונה מכמה שנים, ועיינתי בדינה והיה דעתי להתיר, אך לא רציתי לעמוד על דעתי, ושלחתי לכבודו השאלה, ולא השגתי שום תשובה מכ"ק, והיה זה לפלא בעיני, ודמיתי אפשר שהוא טרוד בעיני הכלל אין לו פנאי להשיבני, ושלחתי עוד הפעם לכ"ק, ובקשתי מאד במכתבי שישבני דבר, כי האשה העלובה בוכה באזני יום יום. ואחר כל זה לא השגתי מכ"ק שום תשובה, והיטב חרה לי מזה, עד שלא רציתי עוד לשלוח לכ"ק מזה הענין כלל, אך רחמי נכמרו על האשה מבכיותיה יום יום, והוכרתי לשלוח עוד הפעם, ובקשתי מכבודו שאם לא ישיבני גם זה הפעם על שאלתי, תייקר נפשי בעיניו להשיבני הטעם מה היום מיומיים אשר מנע פרי עיטו אשר זה לא היה מעולם. ואחר כל זה המתנתי זמן רב ולא השגתי שום תשובה, והיה זה בעיני פליאה נשגבה. והנה אחר כמה ימים היה שריפה במחננו, והלכה האשה לראות את השריפה, ומצאה והנה בעלה עומד שם, והביאו אותו אצלי ונתן גט לאשתו. ושאלתי את הבעל מהו עסקו בכאן, אמר שאין לו בכאן שום עסק, והייתי רחוק מכאן חמשים פרסאות, רק לבי המשיך לי שאהיה בדעניבורג בלי שום טעם. ואחר כך השיב לי הצמח צדק על שאלתי כמקודם על המכתב הראשון. ואמר הרב, כעת ראיתי בחוש שרוח קדוש ממרום מתנוצץ באיש הקדוש הזה".

עוד שמענו בבירור גם כן מענין עגונה. שפעם באה לכ"ק אשה עגונה עם אחיה, ושאלה פה קדשו שיגיד לה ברוח קדשו היכן נמצא בעלה. אמר להם, אני איני נביא ולא בן נביא. אמר אחיה, אני רוצה ליסע לארץ הקדושה לכן בקשתי שיברכני. אמר לו אדמו"ר, אם כן דעתי שגם אחותך תיסע, כי בריבוי הדרך אפשר שתשיגנו באיזה מקום, והסכים לזה אחיה ובירך אותם. ואחר זה נסעו לארץ הקדושה, ולאשה היה גם כן בן נער קטן, ונסעו על דרך אודסה, ושם מחמירים מאד בעניני הדרכונים, ובדרכון שלה לא היה מוזכר הנער שלה, אמר לה אחיה, דעתי שאני אסע דרך אודסה, ואת והנער תסעו דרך יאס, כי שם אינם מחמירים כל כך בענייני הדרכון. ולא רצתה האשה להיפרד ממנו ונסעו כולם דרך יאס. בכל הדרך חקרו ודרשו בכל עיר אם נמצא איש כזה, ואין קול. וכאשר נסעו קרוב ליאס נסעו בלילה, והיה חושך כפול ומכופל, ובאו סמוך למלון אחד, ושם עמד עגלון ועגלה מפאסט, ומצד חשכת הלילה לא ראו, ונסעו על העגלה מהפאסט, וצוח עליהם העגלון בלשון רוסיא וחירף אותם. וכשמוע האשה קולו, אמרה, כמדומה לי שזה קול בעלי. וכשבאו למלון שאלו את בעל הבית מי הוא זה העגלון העומד סמוך למלון, אמר להם, הוא יהודי שהמיר דתו מכבר. אמר לו אחיה, הנה האשה בדמיונה שהוא בעלה שעיגן אותה. אמר הבעל הבית, זהו דבר רחוק להשיג ממנו גט, כי הוא רשע גדול. ובתוך דיבורם בא המומר לבית בחירופים וגידופים מה שנסעו על עגלה שלו. וכאשר ראו אותו הכירוהו, וגם הוא הכירה ולא כיחש כלל, ונסעו כולם לעיר הסמוך למלון ונתן גט, ולא לקח מהם אף פרוטה אחת, והיה זה לפלא גדול בעיני בעל הבית, כי מכירו שהוא רשע גדול. ושאל אותו הבעל הבית, מהו זה שלא לקחת מהם אף פרוטה אחת, כי אם היית מסרב בזה בודאי השגת מהם כמה ר"כ. אמר לו המומר אני אספר לך הענין ולא יהיה זה לפלא בעיניך, כי ידוע לך שאני נוסע דרך המלון שלך בכל יום ויום, ואני נוסע בכל יום סמוך לחורבה אשר הוא סמוך למלון, ואין אני ירא כלל מהשרים כי מה יעשו לי השרים. והיום כאשר רציתי לנסוע סמוך לחורבה, נפל עלי פחד ומורא עד ששערות הראש עמדו אצלי, ואחר כך נתישבתי בדעתי מהו הפחד שלי, מה היום מיומיים, ורציתי לנסוע ונפל עלי עוד הפחד כפול ומכופל, ואחר שנסעו על העגלה שלי תיכף ומיד היה הפחד מהחורבה כשחוק בעיני כמקדם, לכן הבנתי שזה הענין אינו דבר פשוט, שהפחד היה רק כדי שתשיג ממני הגט, לכן לא רציתי ליקח ממנה מאומה. ואחר כך נתן המומר כמה ר"כ להנער בן האשה, כי בנו הוא, ונסעו בשמחה וגיל לארץ הקדושה.

ועוד פלא, פעם בא לכ"ק איש אשר אשתו עיגנה אותו כמה שנים, ורצה להשיג מכ"ק היתר שישא אשה אחרת. אמר לו כ"ק, נבחון בדבר הזה, אפשר שלא תצטרך כלל להיתר, כי באמת זהו דבר שאינו נמצא כלל שהאישה תעגן לאיש, אם כן בודאי היא מופקרת, ומקומה הוא בבתי הזונות, אפשר שתמצאנה. אמר לו האיש, וכי אחפשה בכל בתי הזונות בכל כדור הארץ, אמר, אף על פי כן בחון פעם אחד הנמצא בסמוך לכאן, הוא כרך גדול וויטאפסאק, אפשר שם תמצאנה. וכן עשה האיש, ונסע לוויטאפסאק והלך בבית הזונות. ושם יש בית המשתאות, וביקש י"ש ודגים, ונתנו לו, ואחר כך נתן ר"כ לשלם מה שלקח והמותר יתנו לו מעות קטנים, אמר הבעל הבית, רבקה, תני להאיש מעות בעד ר"כ, וזו הייתה אשתו, וכשראתה אותו והכירה אותו, מיד נתעלפה ונפלה לארץ, ותיכף רץ האיש החוצה וקיבץ אנשים בכדי שלא תברח, ואחר כך הודתה, ולקחה ממנו גט. וזה הסיפור מפורסם בפי כל. שמעתי מחסיד אחד מתושבי שקלאוו. שפעם אחד היה בעיר דיסנע באכסניא, והיה שם גם

כן אורח מעיר צאסניק איש מופלג, ונפל דיבור ביניהם מענין הפלאת קדושת רבינו. ונעשה האיש מצאסניק לפיד אש בהתפעלות גדולה, ואמר, ידידי הסכת ושמע הפלא ופלא מה שבעיני ראיתי.

הנה יש לי שני בנים, אחד בן ח"י שנה ואחד בן עשרים שנה, ושניהם מופלגי התורה, ונפל עליהם הגורל שאחד מוכרח להיות מאנשי חיל ואין לזה שום הצלה, ועשיתי מסע לכ"ק וסיפרתי לו הענין הרע שלי. ואמר לי כ"ק, מה אתה רוצה ממני, וכי שר מיניסטער אני. ומצד מר נפשי התחלתי לבכות, ואמרתי לכ"ק, אני איני יודע מפני מה כ"ק מתרחק ממני כל כך, כי אני מקושר לכבודו כמו חסידים החדשים. ואמר, מי יאמר שאתה מהמקושרים אלי, אמרתי לו אני הייתי בליובאוויטש בשנה שעברה ובשנה זו, ואני בקי בכל הדרושים ששמעתי מכ"ק. ושאל לי הענין מכל הדרושים, ואמרתי אותם על פה, ונכמרו רחמיו עלי, ואמר, בעזר ה' בניו ינצלו מזה. ואמר לי, אתה תיסע לעיר לעפלי, ושם יש איש אחד אשר הוא בקי גדול בענין זה והוא יעזור לך בזה מכל וכל, ותיכף תיסע לעיר לעפלי, וכאשר תבוא בתוך העיר תלך תיכף ומיד לבית האיש. ואמרתי לו הלא האיש אינו מכיר אותי כלל, אמר מה אתה חושש, הוא יכיר אותך ויעזור לך מכל וכל. ומיד נסעתי ללעפלי, ובאתי בעיר בלילה קודם אור הבוקר, והלכתי תיכף לבית האיש, והנה השער סגור, ועמדתי בחוץ עד ששמעתי שהמשרת נעור, ודפקתי על השער ופתח לי, וישבתי בבית, ושמעתי שהוא כמו איש מבולבל משתיית היין, כי בכל רגע ורגע צווח רבונו של עולם מה זאת, ואחר כך יצא מחדרו לבית הגדול אשר אני יושב שם, והיה רץ בבית אנה ואנה כאיש משוגע וצווח מה זה, ולי לא נתן שלום, כי מצד בלבול הדעת לא ראה אותי. ואני יושב כמשתומם, עד שראה אותי, רץ עלי בחיפזון ונתן לי שלום, ושאל אותי בחיפזון מאין אתם, ואמרתי מצאסניק. וכאשר שמע הדיבור מצאסניק התחיל לרקד ולהכות כף על כף, וצווח בקול הנה הוא מצאסניק, אמרתי בדעתי שהוא משוגע כאחד המשוגעים, עד ששב רוחו ואמר לי, אני יודע שאתם חושבים אותי כמשוגע מה שהכיתי כף על כף כאשר שמעתי שמעלתו הוא מצאסניק, אספר למעלתו הענין ולא יתמה כלל מהתפעלות שלי. הענין הוא פלאי, כי אני לא ראיתי פני כ"ק אדמו"ר זה חמש שנים, והנה בחלומי שכ"ק אדמו"ר עומד מראשותי, ומפציר בהפצרות רבות, עזור את האיש מצאסניק מצרתו, ונתעוררתי ונבהלתי מהמראה, ואחר זה ישנתי עוד והנה כ"ק עומד ומפציר, וכן היה כמעט כל הלילה. הנה בבוקר הייתי מבולבל, ומצד בלבול לא ראיתי את מעלתו בבית, והנה כאשר ראיתו ואמרתי לי שהוא מצאסניק, יצאה נפשי בדברו, והבנתי שאין זה חלום מדברים בטלים. לכן ידידי, בקשתי שיגלה לי ענין צרתו. וסיפרתי לו הענין, אמר לי, אף שהוא דבר קשה מאוד להחליף הצערדעס, אך בעזר הבורא ובזכות אדמו"ר הקדוש יהיה בודאי על צד היותר טוב. ואחר זה שתה צלוחית טיי והתפלל קריאת שמע ושמונה עשרה, והלך למשרד הממונה והיה שם עד אחר חצי היום, ובא בשמחה רבה ואמר לי, שלא יעלה שום מורא על ראשי כי בניי ניצלו מזה לגמרי. כל זה שמעתי מפי נאמן רוח אשר אינו כלל בערך שיגום מה ח"ו, והוא שמע מפי הבעל דבר בעצמו, ואמר, בעת שסיפר לו הענין זלגו עיניו דמעות מרוב התפעלות.

עוד פלא נפלא, מענין עגונה שבאה אצל רב אחד להתירה, הרב הנקרא ר' אברהם טראקטירער מפאלאצק, והיה בדעתו להתירה אך לא רצה לעמוד על דעתו, ושלח השאלה לכ"ק שיחווה דעת קדשו בזה. ושלח לו כ"ק תשובה, ובסוף התשובה כתב פסוק זה [תהלים כז, ה], כי יצפנני בסוכה ביום רעה יסתיירני בסתר אהלו בצור ירוממני. וכשבא התשובה ליד הרב הנ"ל, וקרא איך שסתר סברתו

שהיה להתר, ואחר זה ראה את הפסוק בסוף, ונבהל מזה, כי אינו שייך כלל לענין של מעלה, והראה הרב את התשובה ללומדים גדולים ולא מצאו שום פתרון לזה. ואחר זה נפל בדעתם, שאפשר שכוונת כ"ק הוא, שיחפשו את המעגן במקומות המכוסים וטמונים, כי נזכרו שהאיש לא נסע מביתו כלל כמו שאר המעגנים נשותיהם, כי אם שהיה בביתו ונאבד פתאום, לכן אפשר ששוכב הרוג במקום טמון. והתחילו לחפש אותו במקומות המכוסים ולא מצאו אותו, ואחר כך נזכרו שיש בחצר זה חורבה ישנה, מרתף ישן נושן אשר לא עבר שם אדם מכמה שנים והוא עמוק בארץ, ועלה בדעתם שיתפשוהו שם אף שהוא דבר רחוק שאדם ילך לשם, והלכו בהמרתף לאור הנר חדר לפנים מחדר, עד שמצאו אותו מושכב הרוג ואבן גדולה על ראשו. והבינו כולם רמו הפסוק מרוחניות קדושת אדמו"ר נ"ע, היינו, 'כי יצפני בסוכה', 'כי' הוא כמו נתינת טעם, היינו מה שכתב הרב להתירה על פי דין, אין מהצורך כלל דין לזה, כי ימצאוהו טמון בסוכה היינו במטמונות, ו'ביום רע' הוא רמז שהלך לשם לעשות מעשה רע, כי אם לא כן למה הלך במקום אשר לא עבר שם אדם מכמה וכמה שנים, ו'בצור ירוממני' רמז כ"ק שיצרכו לרוממו מתחת האבן אשר על ראשו. והסיפור הזה מפורסם הוא בפי כל".

פרצוף סיפורי הצמח-צדק

סליחות ערב ראש השנה אור לכ"ט אלול תש"פ – כפ"ח

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א³³⁹

יום הולדת הצמח צדק

נגנו "אלי אתה" (צ"צ), "צמאה לך נפשי" (אדה"ז), "כאיל תערוג" (צ"צ).

היום יום ההולדת של הרבי הצמח צדק – היום הוא בן רלא שנים ונכנס לשנת ה-רלב שלו – שני מספרים חשובים בקבלה³⁴⁰ (ביחד, רלא רלב עולה תבונה – "מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה"³⁴¹ וכידוע בסוד הבל אורות של העוה"ז, עלמא דשקרא שבו "שקר החן והבל

339 נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

340 רלא שערים פנים ואחור של ספר יצירה (פ"ב מ"ד), סוד "עולם המלבוש" (ראה עמק המלך שער א), מה שה' "שער בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות בפועל" עוד לפני הצמצום הראשון (ראה מקדש מלך על זהר ח"א טו, א; עמק המלך תחלת ש"א; ובכ"ד בדא"ח). רלב היינו ארבעת מילויי שם הו"י ב"ה עב סג מה בן.

341 משלי כ, ה. יש שני "מים עמקים" (שניהם במשלי) – "מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה" ו"מים עמקים דברי פי איש נחל נבע מקור חכמה" (שם כ, ד – שני פסוקים לאחר "לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו", כמו שיתבאר). "מים עמקים" הוא "ממעמקים [קראתיך הוי"] עם תוספת ה-י של "מים". "ממעמקים" "מים עמקים" = "משה משה" (י"לא פסיק טעמא בגווייהו"י) שנקרא בשם משה על שם "מן המים [העמקים] משיתהו". "מים עמקים" = שכל (= עמרם אבי משה), 7 פעמים 50 (נ שיערי בינה).

"דברי פי איש" "עצה בלב איש" (האיש משה – משה נקרא "איש" סתם) = 1127 = 49 (7 ברבוע) פעמים 23 (חיה – משה = יה פעמים חיה) = "והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד" (סוד "הווי' אלהינו) הוי' אחד" ל"ל, כמבואר ברש"י על "שמע ישראל").

"מים עמקים דברי פי איש" "מים עמקים עצה בלב איש" = 1827 = סג (שם התבונה, ג"פ אחיה) פעמים 29. "נחל נבע מקור חכמה" "ואיש תבונה ידלנה" = 1508 = חן פעמים הוי' = בן פעמים 29. ביחד, שני הפסוקים = 3335 = 29 פעמים 115, חזק (סג בן), ה"פ חיה, שליש משה (שהוא הערך הממוצע של ג אותיות משה שעולה חזק חזק חזק חזק כנודע).

"מקור חכמה" (סוד כח המשכיל בנפש, חכמה סתימאה דאריך אנפין) "תבונה" (שמקורה אף היא בתבונה דאריך אנפין) משלימים ל-882 = אמת אמת, הרבוע הכפול של אהיה (ראשי התבות מקור חכמה תבונה = 448, 7 פעמים 8 ברבוע. אמצעי התבות מקור חכמה תבונה =

היפ"י³⁴², ותבונה אורות של העוה"ב, סוד "לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו"³⁴³, וד"ל. היום הוא מסיים היום (בפעם השניה) את פרק פא, בו כתוב "תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו", ומתחיל (בפעם השניה) פרק פב, שיר של יום שלישי (שהוכפל בו "כי טוב", "טוב לשמים וטוב לבריות"³⁴⁴) – "אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט וגו' אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם".

לכבוד אדמו"ר הצמח צדק נספר עליו סיפורים שכמדומני לא ספרנו בעבר, וכדרכנו נעשה מהם פרצוף (כלומר, נסביר שיש סיפור שמלמד אותנו משהו ביחס לכתר, סיפור שמלמד ביחס לחכמה, ביחס לבינה וכו' – בכל הספרות).

כתר: "היום לא"

בכתר יש סיפור, שהוא בעצם ווארט, שאמר הצמח צדק לגבי סעודה שלישית בשבת:

ידוע שיש מצוה לאכול שלש סעודות, אותה לומדים³⁴⁵ מהפסוק של שבת שבו חוזרת המלה "היום" שלש פעמים – "ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום להוי' היום לא תמצאָהו בשדה"³⁴⁶. בפעם השלישית כתוב "היום לא" – "היום לא תמצאָהו בשדה" – ללמד ש יש בסעודה שלישית בחינת שלילה, "היום לא" (נשים לב ש"לא",³¹ היינו הנקודה האמצעית של "היום",⁶¹). יש הרבה מנהגי חב"ד שהיום פשוטים, אבל פעם כלל לא היה פשוט וחסיד חב"ד נהגו כמו כולם. אפילו כאן בבית כנסת בכפר חב"ד, לפני פחות מדור, היה פשוט שנוטלים ידים לסעודה שלישית – כל זקני החסידים בזמן סעודה שלישית נטלו ידים, בדרך כלל על מצות. אבל טוב, היות שיש כאן רמז של "היום לא" משמע שסעודה שלישית אינה דומה בדיוק לשתי הסעודות הראשונות.

פעם אחת³⁴⁷, כשהגיע הזמן של סעודה שלישית אצל הצ"צ אמרו החסידים שהגיע זמן סעודה שלישית, צריך ליטול ידים. ענה הצמח צדק – זאג א ניגון. 'נאמר' ניגון חב"ד די עמוק, וזה יהיה במקום סעודה שלישית. סיום הווארט שמכאן למדו החסידים שנטילת ידים בסעודה שלישית – לאו דווקא. עד כאן. כלומר, אפשר לצאת ידי סעודה שלישית עם ניגון.

224, 7 פעמים לב, החצי, סוד "שלם וחצי". סופי התבות מקור חכמה תבונה = 210 = ? פעמים ל, סוד הבל המשלים את תבונה ל-500 אורות של 5 הנקודות המקוריות שיצאו מעיני א"ק, התיקון שנעשה על ידי משה רבינו – "אשר עשה משה לעיני כל ישראל", וד"ל).

342 משלי לא, ל.

343 שם יח, ב. "לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו" = 1759. מבואר בדא"ח ש"תבונה" היינו עבודת התבוננות באלקות בכלל ובפרט ההתבוננות בפסוק הראשון של ק"ש "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" ("שמע" לשון תבונה שענינה השגה טובה וקליטה בלב) = 1118. יחד, 1118 ועוד 1759 (ה-1118 בא לתקן את ה-1759) = 2877 = 21 (אהיה, שם התבונה – אהיה תבונה = 484 = כב ברבוע) פעמים 137 (קבלה בלב). ר"ת "לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו" = 115 וביחד עם 1118 = 1233 = 9 פעמים 137. אמצעי וסופי התבות "לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו" = 1644 = 12 פעמים 137 = "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", תכלית התבונה של "שמע ישראל וגו'", התפעלות פנימית בלב כו', ודוק.

344 קידושין מ, א; ילקו"ש שמות רמז רצח.

345 שבת קיז, ב.

346 שמות טז, כה.

347 רשימת סיפורים ח"א (תשורת גלובסקי, כסלו ע"ב) עמ' 47: "שבת א' בהגיע זמנה של סעודה שלישית, אמרו חסידים לפני הצ"צ זצ"ל: "מימדרף דאך פראווען שלוש סעודות" ["יצריך הרי לערוך סעודה שלישית"]. אמר אדמו"ר הצ"צ: "מיר וועלן זאגן א ניגון וועט זיין במקום שלוש סעודות" ["נאמר ניגון ויהי במקום סעודה שלישית"]. ומני אז הבינו החסידים שסעודה שלישית לאו דוקא".

שלושה מנהגים בסעודה שלישית

לפי מנהג חב"ד היום³⁴⁸ – שלא נוטלים ידים לסעודה שלישית (כפשט המצוה) – יש בעצם שלש דרגות איך לצאת ידי חובת סעודה שלישית:

או כמו שמספרים על הרבי שהיה אוכל פרי – היה אוכל משהו לצאת ידי חובת סעודה שלישית.

ההנהגה השניה היא לצאת ידי חובה בחזרת מאמר חסידות. להנהגה זו יש אסמכתא אפילו בהלכה³⁴⁹, שאם יש רב שדורש ומעורר את העם בתשובה – הדרשה היא במקום סעודה שלישית (כלומר, שלא מפסיקים את הדרשה בשביל ליטול ידים לסעודה שלישית). אז מקיימים סעודה שלישית בדברי תורה, בעיקר בדברי מוסר השכל וחסידות לעורר לתשובה – מתאים לכך ששבת היא יום של תשובה (שבת אורתיות **תשב**, כמבואר בתניא³⁵⁰).

הווארט של הסיפור הזה, שאפשר לצאת ידי סעודה שלישית גם בניגון – לנגן ניגון עמוק חב"די. ניגון עמוק הוא ניגון דבקות, ואין סעודה שלישית יותר מכך. סעודה שלישית היא רעוא דרעוין, רצון הרצונות, פנימיות הרצון של הקב"ה – הדבקות בפנימיות נקודת רצונו יתברך שהוא ורצונו אחד (כמבואר בתניא) היא בניגון דבקות³⁵¹. מה פירוש "היום לא"? הסעודה היא משהו גשמי, קשור לגוף, אך יש מדרגה של התפשטות הגשמיות (על דרך עבודת יום הכפורים, "שבת שבתון"). שבת הוא יום הסגולה להתפשט, לצאת מהגוף לגמרי. אם אין גוף – אין אוכל, אין בשביל מה לאכול. זו לא התעוררות לשוב, אלא פשוט התפשטות הגשמיות, ואפשר להגיע אליה דווקא על ידי ניגון שמעל לתורה. מסופר על חסידים שהיו שומעים איזה כנר מנגן – אפילו לא ניגונים חסידיים – פשוט נפל על הרצפה בהתפשטות הגשמיות לחלוטין. יש כח בניגון להתפשט מהגוף לגמרי, להגיע לדבקות אמיתית.

שלוש עליות בשבת

לאיפה נקביל את הסיפור הזה? סעודה שלישית היא בחינת כתר. בכלל, יש בשבת שלש עליות, שהן לא בדיוק שלש סעודות – אבל שלש עליות כלליות³⁵²:

המדרגה הראשונה היא "שבת מקדשא וקיימא"³⁵³ – קדושה מעצמה, מששת ימי בראשית, בלי שום עבודה שלנו. כתוב³⁵⁴ שמה ששבת מצד עצמה "מקדשא וקיימא" היינו מצד אמא. שבת היא למעלה מששת ימי החול, ו"ק, שש מדות הלב (חסד-גבורה-תפארת-נצח-הוד-יסוד). המדרגה הראשונה שמעל מעשה בראשית היא אמא, מה ש"שבת מקדשא וקיימא".

348 ראה באורך שולחן מנחם או"ח (ח"ב) סעיף קעד.

349 מגן אברהם או"ח רצ ובשו"ע אדה"ז רצ, ד. וראה גם מגן אברהם או"ח תמוד, ב (עפ"י זהר ח"ג צה, א).

350 ראה אגה"ת פ"י.

351 **נגון דבקות** בגימטריא **כתרא**, ג"פ **אור**, שרש ג רישין שבכתר כפי שהם כלולים בראש העליון, רד"א, אמונה פשוטה. והוא עולה 9 פעמים 69 (ג"פ חיה-זיו כו), הערך הממוצע של כל אות. ראשי התבות הם כפולת 9 (9 פעמים 6) וכן אמצעי התבות (9 פעמים 13) וכן סופי התבות (9 פעמים 50), ודוק.

352 נתבאר באריכות בד"ה "את שבתתי" היש"ת (נלמד בארוכה בשנת ס"ט, ואי"ה יתפרסם בספר בקרוב).

353 ביצה יז, א.

354 ראה גם סה"מ תרפ"ט עמ' 81, ובכ"ד.

המדרגה השנייה של שבת היא מה שאנחנו, עם ישראל קדושים, מקדשים את השבת – "זכור את יום השבת לקדשו"³⁵⁵ וגם "שמור את יום השבת לקדשו"³⁵⁶, "זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו"³⁵⁷. כח הנשמה היהודית לקדש את השבת – להמשיך בשבת קדושה יתירה ממה שהיא מקדשא וקיימא מצד עצמה, על דרך הנשמה היתירה אליה זוכה כל יהודי בשבת – הוא כמו הכח לקדש אשה, שהרי שבת מלכתא היא בת הזוג שלנו³⁵⁸. הקידושין הם המשכת מוחין דאבא, בחינת חכמה (עליה נאמר "קדש מלה בגרמיה"³⁵⁹).

המדרגה השלישית היא מה שהשבת שוב עולה מעצמה לכתר עליון, ועד לרעוא דרעוין, רצון כל הרצונות. עליה זו היא במנחה דשבת, זמן סעודה שלישית. אם כן, בכלל זמן מנחה של שבת, רעוא דרעוין, הוא הכתר של השבת.

שוב, השבת מתחילה ממקדשא וקיימא (בינה); ממשיכה בכח הקידוש-קידושין (חכמה) של הבעל-ישראל; ומסתיימת בהכתר, רעוא דרעוין, הוא סוד "אשת חיל עטרת בעלה"³⁶⁰. כך מסבירים למה שמים את הווארט הזה בכתר – זהו ווארט של סעודה שלישית, שהיא הכתר של השבת.

ג' רישין שבכתר

אמרנו שיש שלשה מנהגים כיצד לצאת ידי חובת סעודה שלישית: בטעימה כל שהיא; בדברי תורה – המעוררים לתשובה, לשוב אל ה'; בכניסה לדבקות אלקית, שיש בה גם התפשטות הגשמיות.

אמרנו שסעודה שלישית בכלל היא הכתר, ושלת המנהגים מכוונים לשלשה רישין שבכתר³⁶¹:

הראש התחתון שבכתר הוא רישא דאריך (אריך לשון מלכות, היינו כתר מלכות), רצון, שהוא עדיין חיצוניות הכתר – יש בו איזה ממד של גוף ושל ענג שבת, במובן שגם הגוף יהנה (מלכות היא בחינת גוף³⁶²). אלו שייכת ההנהגה לצאת ידי חובה בטעימה של איזה פרי.

הראש שמעל רישא דאריך נקרא רישא דאין, והוא מקור החכמה, כתוב בפירוש – "החכמה מאין תמצא"³⁶³. רישא דאין הוא המנהג לומר דברי תורה המעוררים לתשובה בזמן רעוא דרעוין (רישא דאין הוא סוד כתר תורה, שכדי לזכות לו צריך להיות בבחינת אין, כנודע).

אבל הניגון – הווארט של הצ"צ שעל ידי ניגון יוצאים ידי חובת סעודה שלישית בלי לאכול – הוא אמונה (סוד כתר כהונה, שכולל 'כתר לוי' המשוררים בבית המקדש, שלעתיד לבוא הם יהיו הכהנים,

355 שמות כ, ח.

356 דברים ה, יב.

357 ר"ה כז, א.

358 בראשית רבה יא, ח.

359 זהר ח"ג צד, ב.

360 משלי יב, ד.

361 על שלשת הרישין כפי שנתבאר כאן, והקבלתם לשלשה כתרים – כתר תורה, כתר כהונה וכתר מלכות – הנזכרת בפנים, ראה באריכות סוד הוי' ליראיו שער א פ"א ובהוספה לשער א ובשיעורים בספר סוד ה' ליראיו ח"ג (ושי"ג).

362 ראה גם יבמות סב, א וברש"י שם.

363 איוב כח, יב.

כנודע³⁶⁴ בסוד "הכהנים הלויים"³⁶⁵, "רישא דלא ידע ולא אתידע"³⁶⁶, עצם ה"לא" של "היום לא" ("היום לא תמצאהו בשדה" נאמר על המן, "לחם אבירים אכל איש" [האיש משה]³⁶⁷, כאשר 'לחם [גשמי] לא אכל גו'³⁶⁸)³⁶⁹ – סוד "מן הוא כי לא ידעו מה הוא" [בחינת רדל"א]³⁷⁰ אותיות אמונה³⁷¹ (והיינו שרש המן לפני שיוורד ומתגשם "בשדה" – "היום לא תמצאהו בשדה" אך כן תמצאהו בשרש הרוחני, באמונה פשוטה המתגלה בניגון דבקות, וד"ל). תמיד המדרגה הכי גבוהה היא הכי קרובה לפשט. הפשט של "היום לא" הוא לא גוף, התפשטות הגשמיות, ולהגיע ל"לא ידע ולא אתידע", שהוא לא יודע ולא נודע. זהו הראש העליון של הכתר בו שורה "חביון עוז העצמות"³⁷². כך אפשר להסביר את הווארט של הצמח צדק שאפשר לצאת ידי חובת סעודה שלישית עם ניגון.

חכמה: הצדקת היתר הט"ז

מוחין דאבא – כח דהיתרא

הסיפור השני הוא כנגד הספירה הבאה – חכמה. חכמה כבר שייכת לתורה, "אורייתא מחכמה נפקת"³⁷³. חכמה היא מוחין דאבא, שצריך להבין מה ענינם. יש מוחין דאבא ומוחין דאמא, כמו תלמוד ירושלמי ותלמוד בבלי, כמו תפילין דרבינו תם ותפילין דרש"י. זהו גופא גם היחס בין תורת הנגלה של אדמו"ר הזקן ותורת הנגלה של הרבי הצמח צדק. לא נאריך בכך כעת, אך בנגלה אדמו"ר הזקן הוא יחסית מוחין דאבא – לפי הסיפור שנספר כעת נבין מה המשמעות – והצמח הוא יחסית מוחין דאמא. צריך את שניהם, וידוע שפסק ההלכה למעשה הוא כמו תלמוד בבלי דווקא.

יש פירוש שמוחין דאבא, לאו דווקא תלמוד ירושלמי אלא בכל התורה כולה, באים לידי ביטוי במה שנקרא "כח דהיתרא עדיף"³⁷⁴. מה הכוונה? יש הלכה שקולה, לא יודעים אם להחמיר או להקל, ויכול לבוא רב – צריך לשם כך רב מאד גדול – ובעיונו המעמיק למצוא פתח להיתר בדבר שרוב הפסוקים אוסרים. כמו שאדם נודר ומחפשים פתח חרטה כדי לפתוח לו, להתיר את הנדר, להתיר את הקשר – כמו התרת-פתיחת קשר מסובך מאד. כתוב שכח ההיתר עדיף. למה? כי צריך מח ושכל הרבה יותר עמוק וחד כדי למצוא את הפתח להתיר.

בכלל, המושג פתח – פתיחת דבר קשור – הוא חכמה בקבלה. נקודת החכמה היא הפתח³⁷⁵ (נקודת הכתר היא הקמץ, לשון סגור וסתום), סוד "פתח רבי שמעון כו"³⁷⁶ (שפתח את צנור החכמה, גילוי אור חדש

364 שער הגלגולים הקדמה לה; שער הפסוקים יחזקאל סימן כ.

365 יחזקאל מד, טו.

366 ע"פ זהר ח"ג רפת, א-ב.

367 שמות יא, ג.

368 שמות לד, כח.

369 תהלים עח, כה.

370 שמות טז, טו.

371 ראה קיצורים וביאורים לד"ה "הרכבת" (נדפס במגיד מראשית אחרית) אות ב; סוד ה' ליראיו ש"א הערה ג.

372 שער מאמרי רשב"י פירוש ספרא דצניעותא פ"א, ע"פ חבוקק ג, ד. וראה גם מאו"א מערכת אלף אות סד.

373 זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

374 עירובין עב, ב ובכ"מ.

375 תקו"ז תקון ע (קכט, א-ב).

376 בזהר ברבוי מקומות.

בחכמה עילאה מחכמה סתימאה, כח המשיכל בנפש). כדי להתיר-לפתוח צריך חכם, מוחין דאבא. חכמה צירוף אותיות כח-מה, וכעת נפרש שהכח-מה של החכמה הוא הכח להתיר בתורה (בחינת שם מה החדש המברר שם בן, היינו שמתיר את האסור-קשור שנתהוה על ידי השבירה וירידת שם סג לשם בן, המציאות המסובכת כו', וד"ל). היתר הוא תמיד ימין – בשכל חכמה היא מח ימין – ואיסור הוא שמאל, בינה. עד כאן רקע לסיפור.

לעשות טובה לט"ז

הסיפור הראשון שספרנו התרחש בסעודה שלישית של שבת והסיפור השני בליל שבת:

פעם אחת³⁷⁷ בליל שבת הצ"צ שהה בחדרו ולא יצא לתפלה. הבנים שלו – כנראה עם שאר החסידים – המתינו לו. כאשר יש רבי מחכים, שעה-שעתיים-שלוש, לא משנה. הבן ש'ניהל את הענינים', היה המהרי"ל, הבן השני של הצמח צדק ובקשו דרכו לברר מה קורה. בסוף יצא הצמח צדק והסביר שהתעכב כי היה עסוק. במה? הוא מספר סיפור שלם:

פעם אחת התפילין של אדמו"ר הזקן לא היו מונחות במקום. ידוע שאדמו"ר הזקן, הסבא, נהג להתפלל בהתפעלות עצומה (מה שקראנו "התפשטות הגשמיות"), עד שמסופר³⁷⁸ שהיה צריך לרפד את קירות החדר כדי שלא ישבור את העצמות כאשר הוא נזרק מקיר לקיר (הוא התפלל מקירות לבו הטהור). על רבי עקיבא כתוב³⁷⁹ שכאשר התפלל במנין היה עומד בתפלה כמו כולם, לא להיות יוצא דופן, אבל כאשר התפלל ביחידות היה מתחיל בפנה אחת ומוציאים אותו בפנה אחרת – באופן לא רצוני הוא היה עובר מצד לצד כו'. בדומה לכך, אדמו"ר הזקן כל כך נזרק בתפלתו מצד לצד שהיתה סכנה – לכן רפדו לו את הקירות. מדובר גם בתפלות יום חול, כשמונחות תפילין על ראשו, וכנראה כשהוא נזרק מצד לצד ברוב התפעלותו התפילין זזו מהמקום. הנה, אדמו"ר הזקן, צדיק גדול, גם בנגלה הוא פוסק הדור – רב פוסק – והתפילין שלו לא במקום. כתוב שהמלאכים שהשתתפו בתפלה – או באו לראות, כמו באיזו הצגה, המלאכים באים להשקיף – צחקו עליו. הוא לא שם לב, לא ידע, והמלאכים צוחקים עליו. אז ירדה מהעולם העליון נשמה גדולה מאד, נשמת רבינו הט"ז. הט"ז הוא רב פוסק גדול שחי כמאה חמשים שנה לפני אדמו"ר הזקן, שכתב את אחד משני הפירושים הגדולים על השו"ע – הט"ז והש"ך – שאדמו"ר הזקן אמר שכתבו אותם ברוח הקדש³⁸⁰. הט"ז ירד מספיק בגשמיות שהוא פשוט לקח את התפילין ויישר אותם על הראש של אדמו"ר הזקן, כדי שהמלאכים יפסיקו לצחוק עליו.

377 רשימת סיפורים ח"א עמ' 41: "בליל שבת א' התממה אדמו"ר הצ"צ בחדרו ולא יצא לקבלת שבת. בניו הק' המתינו לאביהם עד שיסיים עסקיו, ובראותם שהשעה מתאחרת בקשו ע"י [לא ברורה כוונת הכותב ב"בקשו ע"י" ואולי כוונתו שביקשו ע"י המהרי"ל שיכנס לאביהם. – המו"ל]. כעבור זמן נוסף יצא הצ"צ ואמר: "אחרתי כי הייתי עסוק". ויספר זה המעשה: "פעם א' התפלל אדמו"ר הזקן, והיות שהתפילין שעל ראשו לא היו מונחים במקומם, צחקו המלאכים ע"ז, ויבוא הט"ז מעולם האמת ויסדר את מקום התפילין. לאחמ"כ בא הט"ז לאדמו"ר ויבקש ממנו לגמול עמו טובה: "היות שיש שאלה בהלכות טריפות שכל הפוסקים אוסרים ואני התרתי, ולמעלה צר לי מזה, לכן אני מבקש ממך שתפסוק כמוני ואז ירווח לי". ובאמת כך הוה, אדמו"ר הזקן פסק כהט"ז. כעת נעשה לסבי צר מכך שפסק כהט"ז כנגד כל שאר הפוסקים, ויבוא אלי ויאמר: "עתה הנך הפוסק, ונא לפסוק ההלכה כמוני". עיינתי רבות עד שיכולתי לפסוק ולכן לקח לי כח הרבה זמן לצאת".

378 ראה תורת מנחם חלק ל עמ' 320 הערה 22 (ובכ"ד).

379 ברכות לא, א.

380 לוח "היום יום" ו' שבט.

אם כן, הט"ז עשה טובה לאדמו"ר הזקן – יישר לו את התפילין. אחר כך הוא בקש תגמול. הוא בא לאדמו"ר הזקן ואמר לו – עשיתי לך טובה, תעשה לי גם טובה. מה הטובה שאתה יכול לעשות לי? יש מקרה בהלכות טריפות, בשו"ע יו"ד, שכל הפוסקים אוסרים אותו ורק אני בספרי התרתי אותו. אני דעת יחיד, וההלכה לא כמוני, אבל אתה פוסק הדור – תעשה לי טובה, תעיין בסוגיא ואולי תזכה אותי, תפסוק כמוני, בכח דהיתרא, ובכך תעשה לי טובה גדולה בעולם העליון, שיהיה עוד מישהו שמסכים אתי להתיר. אדמו"ר הזקן הסכים – הוא עיין ובאמת התיר.

עכשיו, ממשיך הצמח צדק לספר, אדמו"ר הזקן נמצא גם בעולם העליון, אחרי מאה ועשרים שלו, והוא מהרהר שם – לא מספיק שאני פוסק כך. בכלל, כל הסיפור הזה מוזר – פוסקים הלכה לפי טובה? רב מבקש – עשיתי לך טובה, אז תעשה לי טובה ותפסוק כמוני. נשמע מוזר קצת... כנראה אדמו"ר הזקן עצמו לא לגמרי שקט למעלה מהסיפור הזה, והוא בא לנכדו הצמח צדק – שמספר את כל הסיפור – ומבקש ממנו בדיוק אותו דבר. הוא אומר שכך וכך היה, ובדור הזה אתה הפוסק – פוסק הדור – אז עשה לי טובה ותעיין בסוגיא, ואולי גם לך יצא לפסוק כמוני להתיר. אז כבר יהיו שלשה – הט"ז, אדמו"ר הזקן והצמח צדק. לכן הייתי מאד עסוק, ובסוף כח דהיתרא עדיף, וב"ה פסקתי בסוף להתיר. שוב, היות שהכל נקרא מוחין דאבא – "כחא דהיתרא עדיף" – אנחנו שמים את הסיפור באבא.

השאיפה להתיר

נחזור לענין, מישהו יכול להציע הסבר לרעיון ש'אתה עשית לי טובה, אז אני עושה לך טובה לפסוק כמוך? האם דומה למשהו? [תשובה: כתוב³⁸¹ ש'משה רבינו מתפלל שתהיה הלכה כיהודה]. טוב. על דוד המלך כתוב "'והווי' עמו³⁸² שהלכה כמותו בכל מקום"³⁸³ – "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא"³⁸⁴ זהו משהו מיוחד, וגם משה מתפלל עליו.

כתוב ש'משה אשי תבות משה-שמאי-הלל³⁸⁵ או מחלוקת-שמאי-הלל³⁸⁶ – יש לו קודם נטיה לפסוק כמו שמאי, להחמיר-לאסור, ורק אחר כך הוא עובר להלל, להקל-להתיר. זה משה רבינו, סוד "לא כן [קודם 'לא', שמאי, ואח"כ 'כן', הלל³⁸⁷] עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא"³⁸⁸. מוחין דאבא הם בטול

381 דברים לג, ז (וברש"י שם). סוטה ז, ב.

382 שמואל-א טז, יח; יח, יח. יד.

383 סנהדרין צג, ב; במדבר רבה יג, א.

384 ע"פ סוטה כא, א; ב"ק צב, א.

385 ראה אמרי אמת שמח"ת תרס"ז. משה שמאי הלל = 20,761 בהשראה = "[אשר עשה משה] לעיני כל ישראל", חותם כל התורה כולה.

386 מגלה עמוקות רנ"ב אופנים אופן עד. ראה לקו"מ נו, ח. מחלוקת שמאי הלל = 1000, סוד אלף אורות שנתנו למשה במתן התורה.

387 שמאי-לא הלל-כן – יא אותיות = 517 = 11 פעמים 47, הערך הממוצע של כל אות. והוא עולה "כי טוב", כמו שנאמר בלידת משה רבינו "ותרא אותו כי טוב הוא" (שמות ב, ב) ופירשו חז"ל שנתמלא הבית כולו אורה. יש את ה"כי טוב" המקורי של מעשה בראשית "וירא אלהים את האור כי טוב" (בראשית א, ד) – "כי טוב לגנוז" (זהר ח"א מו, א) היינו אור המאיר לעצמו, שרש שמאי לאסור. אך מה שאצל משה רבינו ה"כי טוב" הוא שנתמלא הבית כולו אורה היינו "אור המאיר לזולתו", שרש הלל (לשון אור, ודווקא אור המאיר לזולתו, "יהל אורי") להתיר, כח דהיתרא עדיף. עיקר המעלה של נבואת משה רבינו, "זה הדבר אשר צוה הוי", נאמר בהקשר להתרת נדרים על ידי "ראשי המטות", חכם מתיר, ודוק.

388 במדבר יב, ז.

(פנימיות החכמה). כנראה בשביל ההיתר גופא צריך בטול, כמדת משה רבינו עצמו – "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"³⁸⁹. הוא לא ח"ו משוחד כאן – הוא פוסק בסוף אליבא דאמת, "משה אמת ותורתו אמת"³⁹⁰. אבל בהחלט יש כזה דבר לכון שאני רוצה להגיע להיתר.

באיזה סוג הלכות במיוחד יש כזה דבר? [אבילות]. גם, אבל משהו יותר חמור? [עגונות]. כן, היתר עגונות. על פני השטח אסור, אבל הרב עושה מאמץ-על כדי להגיע להיתר. יש המון סיפורים של הצמח צדק על היתר עגונות. את הנושא של היתר עגונות בכלל נמקם בספירת הדעת – הוא קשור לחכמה אבל קובע ברכה לעצמה. בשביל להתיר עגונה צריך כך דעת מכריע. כתוב³⁹¹ שדעת המכריע היא דעת משה (חושבנא דדין כחושבנא דדין). מהו היתר עגונות? להתיר עגונה כפשוטו, שהיא תוכל להתחתן – דעת, תיקון הדעת. אם כן, יש כזה דבר לבקש שתעיין טוב – אם אתה אוסר יכול להיות שלא עיינת עד הסוף. תעיין טוב-טוב-טוב, אולי תמצא פתח להתיר את האסור לכתחילה. כתוב³⁹² שדבר אסור קשור בידי הקליפות, ולהתיר אותו היינו להוציא אותו – "חיל בלע ויקאנו"³⁹³, להוציא איזה ניצוץ קדוש מהקליפה, להוציא "יקר מזולל"³⁹⁴ ("ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה" – צדיק גוזר, להתיר, והקב"ה מקיים).

זהו לימוד חשוב ועיקרי לכל לומד תורה, שהמגמה האמתית היא להתיר. כתוב³⁹⁵ שהמלה תורה גופא גם רומזת ללשון היתר. כח דהיתרא הוא עצם כח התורה, לא הכח לאסור. לאסור קל – גם על פי פשט קל, אם אינך יודע אתה אוסר. כל אחד שלא יודע אוסר – ואז הוא בסדר, אך הנהגה זו היא לא התכל'ס. התכל'ס היא שתלמד יותר ותעיין יותר ותתיר – "תתיר צרורה", "אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה". זהו הכח של מוחין דאבא.

קשר אדמו"ר הזקן לט"ז

הכל כאן מתחיל מהט"ז, שקודם בא ומיישר לאדמו"ר הזקן את התפילין, כדי שהמלאכים לא יצחקו עליו. בהרבה מקומות הט"ז הוא דעת יחיד. כנראה דעת יחיד היא חכמה ודעת רבים היא בינה. הלכה לא כמוהו – "יחיד ורבים הלכה כרבים"³⁹⁶ – כמו שהלכה כתלמוד בבלי. אבל אותו יחיד בא ומבקש שאולי עוד רב יגיע להיתר שלי, בעוד דור. כאן יש שלשה רבנים בשלשה דורות.

הסברנו הרבה פעמים³⁹⁷ שיש רמז בתחלת התניא שאדמו"ר הזקן קשור לאחד האמוראים הגדולים, רבה, שאמר "כגון אנא בינוני"³⁹⁸. עכשיו אנחנו אומרים, לפי הסיפור הזה, שבין האחרונים אדמו"ר

389 שם פסוק ג.

390 תנחומא קרח יא.

391 מעין גנים וישלח עמי עב. ובכ"מ.

392 תניא פ"ז.

393 איוב כ, טו.

394 ירמיה טו, יט.

395 ראה עץ פרי מאמר "עירוב תבשילין" פ"ט.

396 ברכות לו, א וברבוי מקומות.

397 וראה באריכות שיעורי ר"ח אייר, י"ב וי"ט סיון תשי"ע.

398 ע"פ ברכות סא, ב (וראה רמ"ח אותיות אות קפז שאדמו"ר הזקן התבטא כך על עצמו).

הזקן קשור לט"ז. אדמו"ר הזקן עצמו אמר³⁹⁹ שלבעל שם טוב יש מוחין דאביי – תלמיד של רבה. בדרך כלל לא פוסקים כאביי, גם יחיד, אלא כרבא, החבר שלו. יש ט"ז וש"ך, ובדרך כלל כשיש מחלוקת ביניהם פוסקים כמו הש"ך. סימן שהט"ז הוא יחיד, וכנראה היחיד הזה הוא מוחין דאבא. [הערה: הט"ז עצמו הוא לוי]. גבורה דעתיק, פנימיות החכמה. צריך לחפש האם בעוד מחלוקות הוא המתיר דווקא (נגד דעת הרבים). הוא מבקש שאדה"ז יעיין בסוגיא – לא פוסקים בלי לעיין עיון עמוק⁴⁰⁰ – ויעמיק היטב עד שכולי האי ואולי יצא לו לפסוק כמוהו.

אדמו"ר הזקן מעביר את הענין הלאה לנכדו, שיחסית אליו הוא בינה, שיעיין טוב. מתי שיעיין? העיתוי כאן מענין – סיפור שקרה בתחלת שבת. שבת היא מוחין דאבא. יש כאן עליה מחול לשבת – בליל שבת – חול הוא מוחין דאמא ושבת היא מוחין דאבא. בשבת בדרך כלל לא לומדים נגלה, אבל כאן בתחלת שבת הוא אומר לו להעמיק בסוגיא בנגלה עד שתפסוק כמוני להיתר. עד כאן ה"כחא דהיתרא עדיף⁴⁰¹ ששמנו בחכמה.

[שאלה: אדמו"ר הזקן פסק כמו הט"ז כי עשה לו טובה. מדוע לומר שיש ביניהם קשר מהותי?] אם הט"ז אחרי מאה ועשרים יורד למטה ליישר לו את התפילין סימן שיש זיקה ביניהם – כמו שסבא בא לנכד, יש קשר נשמתי ביניהם. הוא כמו קרוב משפחה שלו, ואחר כך אדה"ז מבקש מהנכד שלו, הצמח צדק.

בינה: שמחה ועולם הנשמות

התחרט שקלקל שמחת יו"ט

בבינה, הסיפור הבא, הוא גם סיפור של תורה – קשור לתורה וקשור לשמחה, שמחת יום טוב. בקבלה שמחה בכלל ושמחת יום טוב בפרט היא אמא, בינה, "אם הבנים שמחה"⁴⁰². הסיפור קשור גם לתשובה – חרטה ותשובה – ולפי הזהר בכל מקום בינה היא תשובה, כמו שהפסוק אומר "ולבבו יבין ושב ורפא לו"⁴⁰³.

מה הסיפור? גם ווארט⁴⁰⁴: הצמח צדק פרסם את דעת אדמו"ר הזקן שיש לאסור שרויה בפסח. אחר כך התבטא שהוא מתחרט ומצטער שפרסם תשובה זאת. ה'עולם' מתירים שרויה – להשרות מצה שמורה במים ולעשות קניידלאך. אין פסח בלי קניידלאך – אתה יהודי? אם אתה יהודי אתה אוכל קניידלאך בפסח! לומר שזה אסור? אי וואבוי! הצמח צדק אמר שאני מתחרט ומצטער על כך שפרסמתי את דעתו של סבא – כאן זו דווקא דעתו לאסור (אמרנו שהיתר בחכמה ואיסור בבינה). למה כל כך מצטער? כי כך מנעתי מהרבה-הרבה יהודים שמחת יום טוב. עם הקניידלאך שמחים בפסח.

399 תחלת סיפורים נוראים לר"י קידנר (נראה גם ספר השיחות תש"א עמ' 137).

400 עיון מעמיק מגיע עד לכת המשכיל שבנפש, חכמה סתימאה, המכונה "מעמיק" בלשון אדמו"ר האמצעי בשער היחוד פ"א, כפי שמבאר שם רבי הלל מפאריטש.

401 "כחא דהיתרא עדיף" = "וואמר אלהים יהי אור ויהי אור" שעולה "וואמר אלהים נעשה אדם", וד"ל.

402 תהלים קיג, ט.

403 ישעיה ו, י.

404 רשימת סיפורים ח"א עמ' 41: "אדמו"ר הצ"צ הפיץ את תשובתו של אדמו"ר שלא כדאי לאכול מצה שרויה בפסח. אח"כ אמר הצ"צ שהוא מתחרט על שהוציא לאור את תשובתו של סביו, בכך מנע מהרבה יהודים שמחת יו"ט".

שוב, מדובר בשמחת יום טוב עם הגוף. כתוב⁴⁰⁵ שההבדל בין חכמה לבינה הוא בין "חיוה" ל"גרמוה"⁴⁰⁶, בין נשמה לגוף. כל הווארט הזה קשור למוחין דאמא. גם הצער והחרטה – הצמח צדק עצמו עושה כאן תשובה – וגם האיסור של דבר שהעולם נוהג דווקא להתיר, ובעיקר ענין השמחה, שמחת יום טוב שהיא גדולה מאד.

משניות לנשמה

נאמר עוד שני דברים קצרים ששייכים לספירת הבינה:

הצמח צדק אמר⁴⁰⁷ שטוב שכל אחד ילמד וידע משניות בעל פה. אנחנו יודעים שגם הרבי הקודם הרבה לדבר בענין. יש כמה מקומות ב"היום יום"⁴⁰⁸ שהרבי מביא את הרבי הקודם – כמה חשוב ללמוד משניות. ידוע שכבר אדמו"ר הזקן אמר לחסידים שצריך ללמוד משניות בעל פה. אנחנו בפרשת האזינו. המגיד אמר שכל אחד ידע האזינו בעל פה. הבעש"ט אמר שכל יהודי צריך לדעת תהלים בעל פה⁴⁰⁹. הבעש"ט הוא תהלים, המגיד האזינו ואדמו"ר הזקן כבר משניות⁴¹⁰. כאן חידוש הצ"צ שגם נימק:

הוא אמר שחשוב שלכל אחד תהינה משניות שיודע בעל פה, כי אחרי מאה ועשרים – כשהנשמה יוצאת מהגוף – בין הפטירה לקבורה, שלוקח כמה שעות, ולפעמים אפילו יום או יממה, הנשמה לא יודעת מה לעשות, מבולבלת קצת. אם למדת משניות בעל פה – הנשמה תחזור על המשניות בעל פה דווקא בזמן הזה, ומאד חשוב לתיקון הנשמה. כאשר הצמח צדק עצמו הסתלק, בנו הממשיך, הרבי מהר"ש, אמר לחסידים – ודאי לא סתם אמר כי שמע זאת פעם מאבא, אלא שמע זאת עכשיו – שעכשיו אבא חוזר משניות. כשאבא שלו הסתלק, עוד לפני הקבורה, הוא אמר שעכשיו אבא לומד משניות.

משנה אותיות **נשמה**, וכתוב "נשמת שדי תבינם"⁴¹¹ – נשמה בקבלה היא ספירת הבינה. מהי ההסתלקות ומהי הקבורה? יש בעצם שלשה שלבים: הסתלקות – דברנו על התפשטות הגשמיות, ומיתה היא התפשטות הגשמיות, יציאת הנשמה מהגוף – אחריה קבורה ובסוף רקבון⁴¹². הרקבון

405 ראה ע"ח שמ"ב (דרושי אבי"ט) פ"ה; לקו"ת שה"ש לט, ג; סה"מ תשי"ח עמ' 161.

406 ע"פ הקדמת תקו"ז ג, ב.

407 רשימת סיפורים ח"א עמ' 51: "הצ"צ אמר שצריכים לחזור משניות בעל-פה, כי זה טוב בשביל הנשמה לאחר צאתה מן הגוף לפני הקבורה. כשנסתלק אדמו"ר הצ"צ אמר בנו אדמו"ר המהר"ש: 'עכשיו אבא מהרהר משניות'."

408 כ"א כסלו; ג' ניסן; ד' ניסן; ה' שבט; ז' טבת; י"א טבת.

409 שיחת כ"ז סיון תשי"ד סעיף ו.

410 **תהלים האזינו משניות** = 1370. עיקר החידוש – "תורה חדשה" – של שלשת אבות החסידות (הבעל טוב המגיד ואדמו"ר הזקן) הוא דא"ח – **דברי אלהים חיים** = 370 (שנתגלה בזכות אמירת התהלים-האזינו-משניות בעל פה), היינו זוג מובהק של 137 ו-37 (גילאי אברהם ויזחק בעקדה וכו').

411 איוב לב, ח.

412 **רקב** צירוף **קבר**. הרקבון נעשה בקבר אך יש כאן שתי בחינות, קודם תיקון הקבורה עצמה, שינוח המת על משכבו, ואח"כ הרקבון, ובסוד * וקוצו של י. ובסוד הצירוף, **רקב** כנגד **יוה** המאיר בנצח, חיים נצחיים, ו-**קבר** כנגד **והי** המאיר ביסוד, "וצדיק יסוד עולם" (משלי י, כה), "לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בס" (תהלים טז, ג), וד"ל.

הוא כמו גרעין שנרקב לצורך צמיחה – הכנה לתחית המתים, ל"הקיצו ורננו שוכני עפר וארץ רפאים תפיל"⁴¹³, הארץ תפיל-תוציא את הרפאים-המתים. לשם כך צריך להרקב.

מה הם שלשת השלבים? ההסתלקות מהגוף היא בינה. הקיום בגוף הוא פרצוף ז"א, נשמה בגוף. בהסתלקות, עוד לפני הקבורה, אתה בספירת הבינה. הקבורה היא כבר בחינה של אין, של בטול, חכמה. הרקבון, שהוא אין אמתי – שהגוף מתאין – הוא כתר. בקבר הגוף נח. בהסתלקות יש ריחוף – הנשמה מרחפת על הגוף – ובקבר יש כבר מנוחה. בדיוק מה שכתוב בתניא⁴¹⁴ שיש בחינה של "ילכו מחיל אל חיל"⁴¹⁵ בבינה, אבל בסוף יש מנוחה. בכתר יש אין האמתי, שמשם יצמח יש חדש, תחית המתים – בא מהכתר, מהרדל"א. הכל נועד להסביר שהזמן הזה, מיד אחרי ההסתלקות, הוא בחינת בינה. באותו הכי טוב לומר משניות – ולהכין זאת כבר בעולם הזה – כי משנה אותיות נשמה, ונשמה היא בינה, "נשמת שדי תבינם". זהו עוד ווארט שאפשר לשים בפרצוף בספירת הבינה – הטעם ללימוד משניות בעל פה – משהו אחר לגמרי.

כולם יהיו כמו רבי זאב וואלף מז'יטומיר

עוד משהו אחר לגמרי ששייך לבינה: עכשיו דברנו על עליה, עלית העולמות, "ילכו מחיל אל חיל". כל העלאה היא מצד הבינה. כתוב שלעתיד לבוא כאשר יבוא מלך המשיח, הכל יתעלה. כל מדרגה תתעלה למדרגה שמעליה. יש הרבה ווארטים כאלה, כמו ברמ"ח אותיות⁴¹⁶ שהגוים יהיו מתנגדים, המתנגדים יהיו חסידים, החסידים יהיו רבי והרבי יוכלל בעצמות אין סוף – כל אחד יתעלה ויתכלל בדרגה שמעליו. כאן⁴¹⁷ יש ווארט מיוחד של הצמח צדק שמזכיר צדיק מסוים בשמו: הוא אמר פעם בהתוועדות שבימות המשיח כל היהודים יהיו כמו רבי זאב וואלף מז'יטומיר – פתאום הוא מזכיר צדיק אחד שחב"דניק אולי לא כל כך מכיר. כולנו, היהודים, נגיע למדרגה של רבי זאב וואלף מז'יטומיר, בעל אור המאיר⁴¹⁸. הוא אמר עד כאן. אחר כך שאלו אותו החסידים שהיו באותה התוועדות – ורבי זאב וואלף, לאן הוא יגיע? הוא אמר שהוא יגיע לדרגת בעל שם טוב. שאלו הלאה – והבעל שם טוב? הוא אמר שאי אפשר לתאר לאן יגיע הבעל שם טוב – מעל ההשגה שלנו. כמו בווארט הקודם, הוא יתעלה להכלל באור אין סוף שלפני הצמצום.

אם כן, כל אחד צריך להתכונן להיות כמו רבי זאב וואלף מז'יטומיר – אנחנו מאמינים בביאת המשיח כל רגע, אז כל רגע צריך להיות מוכן ומזומן לעליה זו, עליה מהותית ביותר. מי הוא היה בכלל? הוא מגדולי תלמידי המגיד. כלומר, הוא חבר של אדמו"ר הזקן. צדיק גדול, א גוטער איד – צדיק נוסח פולין, דרך כל הצדיקים חוץ מחב"ד, והוא כנראה האב-טיפוס של א גוטער איד, של יהודי טוב. מיהו יהודי טוב? מי שפועל ישועות בקרב הארץ – מי שדבוק בה' וממשיך ברכה, כמו שמתואר הצדיק בספר נועם אלימלך, ספר של צדיקים. לא יודעים כל כך הרבה על הצדיק הזה, אבל לפי הווארט

413 ישעיה כו, יט.

414 אגה"ק יז.

415 תהלים פד, ח.

416 ראה רמ"ח אותיות אות קיג, ובאריכות בספר לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" פ"ב.

417 רשימת סיפורים ח"א עמ' 44.

418 "אור המאיר" בגימטריא תבונה, סוד "ואיש תבונה ידלנה" כ"ל. רבי זאב וואלף = משה שזכה לבינה-תבונה.

הזה הוא מאד חשוב, אם דווקא הוא התקווה הטובה של כל אחד מאתנו להגיע למדרגה שלו בביאת המשיח. איזה דבר דומה אמר הרבי? הרבי אמר⁴¹⁹ שכאשר יבוא מלך המשיח, תיכף ומיד, כל יהודי יהיה אדמו"ר. שיהיו הרבה אדמו"רי חב"ד קצת קשה לתאר – אין בחב"ד הרבה אדמו"רים באותו זמן – אבל אם כל אחד יהיה אדמו"ר זהו כנראה אותו ווארט שכל אחד יהיה רבי זאב וואלף מז'טומיר. מחמאה גדולה, אומר שהוא א גוטער איד באמת. מתארים אותו כמאד מתלהב בתפלתו, דומה לרבי לוי יצחק מבארדיטשוב, ומצד שני מאד ענו – היה בטל. יש סיפור ארוך, שלא נספר כעת, על בטולו בפני הסבא משפולי – בפני החברים שלו הוא היה ענו מאד, והיה מתלהב מאד, והיה א גוטער איד באמת, המשיך שפע רב לעם ישראל.

לגבי הספר שלו יש הרבה פולמוס בין גדולי החסידות. הוא לא הוא כתב את הספר בעצמו, אלא אחד מגדולי תלמידיו, והוא מקובל כאחד מספרי היסוד של החסידות הכללית. אבל הרבי מקאמארנא מביא⁴²⁰ שהוא קבל מסורת שכאשר התלמיד שכתב את הספר – שהיה שוחט שלו – בא והראה לרבי את כתב היד, 'זה ספר שלך', הרבי הסתכל בספר ואמר לו שאפילו בדבר אחד בספר לא כוונת לדעת... זהו ספר מענין, כדאי להסתכל בו.

בכל אופן, כל הענין שכל אחד יתפשט מממדרגתו ויגיע למדרגה שמעליו – אפילו שבאין ערוך יותר ממנו – היינו אמא עילאה בקבלה. התופעה של "ילכו מחיל אל חיל" היא באמא. ההגעה למנוחה היא באבא, אבל ההתעלות מחיל אל חיל היא לא סתם אמא אלא אמא עילאה. יש שרש לאמא עילאה למעלה מאבא. לכן אצל אדמו"ר האמצעי⁴²¹, "רחבות הנהר"⁴²², העיקר הוא ההליכה מחיל אל חיל. אצל אדמו"ר הזקן בתניא העיקר הוא המנוחה.

אם כן, אמרנו שלשה גוונים שונים של בינה: הראשון – חבל שפרסמתי את דעתו של אדמו"ר הזקן לא לאכול שרויה בפסח; השני – ללמוד משניות בעל פה, סגולה לבין ההסתלקות לבין הקבורה; השלישי – הווארט שכל יהודי יהיה כמו רבי זאב וואלף מז'טומיר, יהיה אדמו"ר, א גוטער איד. צריך באמת שכל אחד יתכונן להיות א גוטער איד.

דעת: רוח הקדש בהיתר עגונות

היתר עגונות בבעל חי או מת

כבר אמרנו שבדעת נמקם נושא גדול לו הקדיש הצמח צדק הרבה מחייו, הרבה מלימוד התורה שלו – היתר עגונות. נספר שני סיפורים, שני מקרים.

בדרך כלל היתר עגונות הוא כשלא יודעים עם הבעל מת או חי, כמו שאחד טבע במים שאין להם סוף, בים, ואין גופה – זהו בדרך כלל מקרה שהאשה עגונה ואין מה לעשות. הרבה פעמים סיפורים של עגונות הם תוצאה של מלחמות. אפילו כאן בארץ, כשיש מלחמה וחיל נעדר – מה קורה עם אשתו? היא עגונה. הלכות מאד קשות ועמוקות איך להתיר עגונות.

419 שיחת הו"ר תשנ"ב.

420 נתיב מצותיך (קאמרנא) נתיב התורה שביל א פלי"ב.

421 אמרי בינה שער ק"יש עד, א.

422 ראה שיחת י' כסלו תשמ"ח שיחה א' (תורת מנחם תשמ"ח ח"א עמ' 570).

יש עוד גוון של היתר עגונה – לא שהבעל נפטר ואי אפשר להוכיח זאת, אלא שהבעל ברח, תפס רגלים וברח מאשתו ונעלם והיא נשארת עגונה. יכול להיות כל החיים – הבעל ברח, איננו. כאן ההיתר שלה דורש מופת, למצוא אותה, וגם להכריח אותה לתת גט. אם הוא לא רוצה לחזור לאשתו – לפחות שיתיר אותה, שיתן גט. קודם צריך למצוא אותו.

בעצם, גם הסוג הראשון של היתר עגונות הוא למצוא את הבעל – צריך למצוא אותו בין החיים או בין המתים. למצוא מישהו – או שהוא מת או שהוא חי אבל נעלם – זהו כח של דעת, לדעת איפה הוא. קודם צריך לדעת איפה הוא. אחר כך, אם צריך כפיה – לכופף אותו לתת גט, אם הוא חי ומסרב גט, ברח מאשתו – זו הגבורה של הדעת. צריך גם למצוא אותו, וגם להכריח אותו – במקרה שהוא חי – לתת גט, אם הוא לא רוצה לחזור. זה רק שנבין מה בדיוק הדעת כאן בסיפור. דעת היא רוח הקדש (כפי שרש"י כותב על בצלאל⁴²³). סיפורי היתר עגונות, אצל צדיקים, הם ביטוי עיקרי לרוח הקדש שלהם.

שני הסיפורים שנספר – סיפורים מאד חמודים – הם מהסוג השני, שהבעל ברח ולא יודעים איפה הוא:

ה'כומר' מקייב

הסיפור הראשון⁴²⁴ שלצמח צדק היה קרוב משפחה, אבל היה מתנגד. כמו הרבה פעמים, הבעל הוא מתנגד ולאשתו יש אמונת צדיקים חזקה, היא חסידה. תוך כדי הסיפור הזה מוזכר שמסורת אצל

423 רש"י על שמות לא, ג.

424 רשימת סיפורים ח"א עמ' 42: "אחד מקרובי הצ"צ ה' במצב כספי דחוק מאד ונוספה צרה על צרתו אשר חתן בתו נעלם מביתו ובתו ישבה עגונה בביתה. ביקשה ממנו אשתו שישע לאדמו"ר הצ"צ להתברך ממנו ולשמוע עצתו, אך מכיון שבעלה הי' מתנגד סירב להצעתה. ותפציר בו אשתו ותאמר: "והלא כל העולם נוסעים לרבי ונושעים, ומדוע לא תסע"?

לאחר ריבוי הפצרות ותחנונים נכנע בעלה ונסע לליובאוויטש. בהגיעו לחצר הרבי קיבלו אדמו"ר הצ"צ בסבר פנים יפות וקירבו בקרבה מיוחדת. (כידוע שבהגיע קרובי משפחה לרביים היו מקרבים אותם קירוב גדול, אף אם הלה לא הי' חסיד גדול...) סיפר היהודי לרבי את סיבת בואו, שמרוב צרותיו הפצירה בו אשתו שילך לשאול בעצת הרבי ולהתברך ממנו. ויאמר אדמו"ר הצ"צ: "פעם כשישבתי במטבח שמעתי שקראו עתון בו כתוב שבעיר קייב דרוש בעל מרקחת ומכיון שזה המקצוע שבו הנך מתמחה סע לשם, ובדבר בתך השי"ת יעזור".

חזר האיש לביתו עצוב ומדוכדך, בבואו לעירו אמר לאשתו: "אה! הרבי לא יכול לעזור.. הרבי אמר לי שפעם שמע מישהו קורא עיתון בו כתוב שבקייב מחפשים רוקח, מי יודע ממת העיתון, אולי כבר נתיישן, ואינם זקוקים לרוקח, וגם האם זה רבי שסמכותו היא על עיתון?" ותשאל אשתו: "ומה אמר בנוגע לבתנו?" ויען: "לא נתן לי שום עצה או דרך מעשית למצוא את בעלה רק ברכני שהשי"ת יעזור". אמרה האשה: "אל תדאג, אם אלו דברי הרבי בוודאי נושע, עלינו רק לקיים את הוראותיו וה' יעזור, והרי כולם נוסעים לרבי, האם כולם השתגעו?" כה דברה אל לבו עד שנשתכנע ונסע לקייב. בהגיעו לקייב התעניין אודות מקום העבודה שנתפרסם בעיתון ולהפתעתו ולשמחתו הרבה מצא את המקום, שמה מצא חן בעיני האדון ויתן לו עבודה במשכורת גבוה.

וככה עברה השנה בטוב ובנעימים, בהתקרב חדש האביב לקח חופשה מעבודתו ונסע לביתו לחגוג את הפסח יחד עם משפחתו. באמצע ימי חוה"מ פסח הופתע לקבל מברק ממעבידו בו נכתב: "אתה מתבקש להגיע בדחיפות לקייב". נבהלו בני ביתו וחששו מאד מהבלתי נודע, אך אעפ"כ החליטו שתיכף יסע לקייב כבקשת אדונו, נטל עמו צידה לדרך, מצות וסוכר ויצא לעבר העיר הגדולה, קייב.

בהגיעו לקייב, קיבל מעבידו את פניו בחמימות ובסבר פנים יפות והתנצל על אשר הטריחו בפתאומיות לבוא קודם זמנו, והוסיף ואמר: "בקרוב חל יום הולדתו ובדעתי לערוך מסיבה גדולה, אזמין אורחים רבים ונכבדים, פריצים, קצינים וכומרים. ישבתי

אדמו"רי חב"ד – רבותינו נשיאנו – לקרב ביותר קרובי משפחה, לא משנה אם הקרוב חסיד שלי או מתנגד אלי. עצם המושג קרובי משפחה גם שייך לדעת – קשר, ידיעה, הרגשת הזדהות ואחדות עם קרובים.

שוב, יש קרוב משפחה שהוא מתנגד חזק לצמח צדק, אבל הוא קרוב שלו, בן דוד שלו. אשתו מאמינה בצדקות הצמח צדק. מה קרה? החתן ברח, נעלם, לא יודעים איפה הוא כמה שנים טובות – הבת שלהם יושבת עגונה והחתן איננו. האשה מפצירה בבעלה – יש פה רבי, בן דוד שלך, לך ותתייעץ אתו, אולי ממנו תצמח הישועה. 'לא, בשום פנים ואופן, הרבי לא יכול להועיל לנו כלום!'. אבל אשה היא עקשנית, היא יודעת לנדנד, עוד ועוד ועוד, עד שבסוף היא פועלת – בסדר, בסוף בעל כרחו הוא נוסע לצמח צדק. הרבי אומר לו – אתה יודע מה? שמעתי מישהו קורא עיתון, ושם היתה מודעה שבעיר קייב מחפשים רוקח. אני יודע שזהו המקצוע שלך – אולי כדאי לך להתעניין. הוא ענה בלי קשר בכלל למה שבא לשאול – הוא בא לשאול על החתן והבת. ולגבי הבת, ממשיך הרבי – ה' יעזור. הוא חוזר הביתה בנמיכות רוח ושברון לב גמור ואומר לאשתו – תראי, שלחת אותי לרבי, והוא לא יכול לעשות שום דבר, הוא רק אמר לי משהו מתוך העיתון.

היא רק שומעת ואומרת שאם אמר לך ככה – ודאי משם תצמח הישועה, חייבים לפעול כך. עוד פעם היא פעלה, "הכל מן האשה"⁴²⁵ – העיקר שתהיה לכל אחד אשה חסידית, עם הרבה אמונת צדיקים – ובעל כרחו הוא נוסע לקייב. המודעה בעיתון היתה לפני זמן, ובדרך הטבע המשרה כבר לא פנויה, אבל למזלו – הוא מתעניין ומוצא שעדיין מחפשים רוקח. הוא בא לשם ומאד מוצא חן בעיני בעל הבית – גוי כמובן – שמיד נותן לו את המשרה, במשכורת גבוהה. לשם כך הוא צריך לשהות במקום. הוא היה שם, הרויח יפה, ומדי פעם נסע הביתה.

הגיע חג הפסח, הוא נסע לכל החג, ובאמצע החג הוא מקבל טלגרמה מבעל הבית שלו שיבוא מהר – צריך אותך מהר בבית המרקחת. הוא נבהל, מה פירוש מהר לבוא? הוא מתייעץ עם אשתו – אולי צריך לברוח. היא אמרה לו – הוא טוב, הוא אוהב אותך, ואם אמר לך לבוא תסע. הוא שוב מקשיב לאשתו ומכין צידה לדרך – מצות וסוכר. בשביל להסתדר שם מספיק לו מצה של פסח וסוכר של פסח – זה מה שצריך לאכול (מכך אפשר להבין איך חיו היהודים בפסח). הוא נוסע לקייב, הגיע והאדון מאד

וחשבתי מי יוכל לנהל טקס גדול כזה. משלא מצאתי איש מסור, אשר ראוי לארגן האירוע, פניתי אליך. אמנם הנך רוקח, אבל מבקש אני ממך להכנס לתפקיד".

ויהי היום, יום ההולדת, אורחים רבים חשובים מגיעים מכל האזור, והאדון בעל השמחה מקבל את פניהם ומושיבם ליד השולחן המפואר, כל א' לפי מעמדו וחשיבותו, כשלתע מבחין בעל השמחה אשר הרוקח היהודי המנצח על כל הארוחה, עומד מבוהל ומרוגש ופניו נפולות במאד. נגש אליו האדון ושאלו: "האם משהו התרחש? ענה הרוקח היהודי ואמר: "א' האורחים שלך אשר הציג את עצמו ככומר הוא חתן בתי אשר נעלם מביתו והשאיר את בתי עגונה ולכן עומד אני מבוהל ומרוגש". אמר לו אדונו: "כעת תמשיך בעבודתך ללא שינוי ובגמר הסעודה אסדר העניין". משנסתיימה המסיבה החלו האורחים הרבים לצאת לדרכם, נגש בעה"ב וקרא לאותו "כומר" לחדרו ושאלו: "היכן אשתך, האם נכון הדבר אשר הנך יהודי ונעלמת מביתך והשארת את אשתך עגונה". הכחיש הכומר את כל טענות הבעה"ב ואמר אשר לא היו דברים מעולם. למשמע זאת שלף הבעה"ב אקדח מחגורתו ויקרא לרוקח ויאמר לכומר: "את האיש הזה אתה מכיר?" ויאמר: "לא". ויאמר הבעה"ב: "אם לא תתן עכשיו גט פיטורין לבתו, אחת דתך...". בליט ברירה הודה ה"כומר" שאכן הוא בעלה של בתו ומיד קראו לרב שישדר כתיבת גט כהלכתו.

חזר קרוב משפחתו של הצי"ח הנ"ל לביתו שמח וטוב לבב, ועוד ועיקר משוכנע ובוטוח שדברי הרבי ממשיים הם".

שמח לקראתו, ואמר שעוד כמה ימים יש לי יום הולדת. אני מתכנן השנה לעשות מסיבה מלכותית, להזמין את כל האנשים הכי חשובים, כל הכמרים הכי חשובים, כל הפריצים וכו'. אין לי מישהו שיארגן לי את כל הסעודה, ואני סומך עליך יותר מכולם – אתה מסוגל. זהו לא המקצוע שלך, אתה רוקח – אבל אני מכיר אותך, סומך עליך, תעשה לי טובה תקח את הפרוייקט על עצמך. עכשיו צריך לעשות זאת. הוא מבקש והיהודי נענה לו. הוא מארגן לו את כל הסעודה הגדולה. באים כל האנשים החשובים, מגיעים אחד-אחד לסעודה, והוא מושב כל אחד במקום הראוי לו.

פתאום מגיע מישהו שמציג את עצמו ככומר – היהודי מסתכל עליו ומתרגש מאד, הוא רואה שהכומר הזה הוא לא אחר מאשר החתן שלו! הוא ממש מזדעזע. האדון רואה שפתאום קרה משהו לעובד הנאמן שלו, שנעשה חיוור. הוא מיד נגש אליו ושואל – 'קרה לך משהו?'. הוא מספר לתומו – יש לי בת, הבעל ברח לה, ואני רואה שהכומר הזה הוא החתן שלי. האדון אומר – אל תדאג, אני אסדר את העניין. נסיים בטוב את הסעודה, וכשכולם ילכו אני אסדר זאת. כולם הלכו ובסוף, לפני שאותו כומר יוצא מהבית, הוא קורא לו ושואל דוגרי 'אתה יהודי? יש לך אשה?'. הוא מכחיש, 'מה פתאום?!'. האדון מוציא אקדח מהכיס, קורא לעובד שלו ושואל – 'מכיר אותי?'. הוא אומר – 'כן, הוא החתן שלי'. הכומר עדיין מכחיש, והאדון מאיים עליו באקדח – או שתודה עכשיו, תכתוב גט לאשה, או שאחת דתך. אז הכומר הודה, ומיד קראו לרב בקיב לכתוב גט על המקום, ושולם על ישראל. למה אחד בורח מהבית? אם הבעל בורח, וגם הופך לכומר, כנראה לא היה שם יותר מדי שלום בית...

לשתות רק בירה!

נספר עוד סיפור חמוד של היתר עגונות⁴²⁶:

בסיפור הזה האשה עצמה, העגונה, באה לצמח צדק ובוכה – הבעל נעלם, ברח, כבר כמה שנים. מה לעשות? הצמח צדק אומר שמיד תתארגני ותסעי למוסקבה, ובדרך אל תשתי מים, רק בירה – זו דוגמה של דעת... כמובן, עושים מה שהרבי אומר – היא לקחה אתה הרבה בירה, שיהיה לה מה לשתות. בכל אופן, מתחנה לתחנה ומשתיה לשתיה לקח זמן, ונגמרה לה כל הבירה. זו דרך עם הרבה תחנות. היא שאלה מישהו איפה אפשר להשיג בירה, והוא אמר לה שלא רחוק מכאן יש בית חרושת לבירה – 'לכי לשם, אפשר לקנות שם הרבה בירה'. היא יצאה ממסלול המסע שלה והלכה לבית החרושת, וכאשר נכנסה היא פתאום רואה שהפועל הראשי שם הוא בעלה. ככה, בעימות ישיר, היא מצאה ופעלה עליו שיתן לה גט. זו רוח הקדש של בירה. כנראה שזו סגולה למצוא את הבעל שברח – רק לשתות בירה.

אלה שני סיפורים יפים של היתר עגונות, נושא גדול ורציני – עבורו נדרשת הלמדנות הכי מעמיקה בתורה – שקשור בעצם לספירת דעת.

426 רשימת סיפורים ח"א עמ' 44: "לפני הצ"צ באה עגונה א' ותבקש את ברכתו שתזכה למצוא את בעלה. אמר לה הצ"צ: "סעי לוויילנא אבל בדרךך לא תשתי מאומה כי אם בירה". בדרכה לוויילנא נגמרה הבירה שברשותה, והיות שחפצה במאוד לשתות, שאלה את העוברים ושבים היכן אפשר להשיג בירה, ושיבו לה שבסמיכות מקום יש בית חרושת לבירה, ותט מדרכה לעבר בית החרושת, והנה מיד שנכנסה ראתה שהאומן המבשל את הבירה זהו לא אחר מאשר בעלה, לא הניחה אותו לנפשו עד אשר כתב לה גט".

חסד: "יש מתפעל"

"יש מי שאוהב"

בחסד נמקם ווארט שכבר הזכרנו באחד השיעורים הקודמים⁴²⁷. קודם נאמר את הווארט עצמו, ואחר כך את הרקע לאמירתו:

כתוב בתניא ביטוי – "יש מתפעל ויש מתפעל"⁴²⁸, יש מתפעל מכך ויש מתפעל מכך. כשהצמח צדק למד ולימד זאת – כמו שנספר תיכף – הוא הסביר⁴²⁹ שמעצם ההתפעלות שאדם מתפעל אפשר להיות 'יש', שההתפעלות תעשה אותך יש, בעל ישות, גאווה.

יש שני סוגי התפעלות עיקריים – אהבה ויראה. על כל אחד מהם כתוב⁴³⁰ 'יש' – 'יש מי שאוהב' ו'יש מי שירא'. אפשר לאהוב את ה', ומתוך אהבה לקבל ישות, ניפוח אגו. כמובן, זהו לא פשט המלים בתניא, "יש מתפעל ויש מתפעל", אבל כך הוא דרש. עיקר ההתפעלות הוא אהבה ו'יש מי ש...' כתוב בעיקר על אהבה⁴³¹ – 'יש מי שאוהב'. כלומר, מתוך אהבה יש ניפוח הישות. לכן אנחנו שמים זאת בחסד – חסד הוא אהבה. זו הישות של האהבה, של התפעלות החסד.

מהות לימודי החול – ישות

כדי להבין עוד יותר טוב, צריך להבין את רקע הסיפור – מתי הצמח-צדק אמר את הווארט. משהו מאד מענין: הממשלה הכריזה-חוקקה שחייבים ללמוד בבית ספר עממי-ממלכתי שיש בו לימודי חול – שכולם צריכים לדעת רוסית ושאר מקצועות החול. כמובן, היהודים החרדים לדבר ה' התנגדו להשכלה הזו. מי שהכי התנגד הוא הצמח-צדק עצמו – הוא נסע לפטרבורג ונאסר (כמה וכמה פעמים). יש בענין סיפורים שלמים⁴³².

בכל אופן, באיזה שלב הממשלה פנתה ישירות אליו ואמרה שדורשים ממנו שלפחות את אחד הנכדים שלו יכנס לבית ספר שלומדים בו חולין (שלא על טהרת הקדש...). אולי היה אפשר ללכת על מסירות נפש, "יהרג ואל יעבור", אבל מאד מענין שהצמח צדק – עם כל מלחמתו נגד ההשכלה – קבל את הפניה הזו. כנראה ידע שחייבים למלא אותה, אולי כדי לבטל את הגזרה הכללית. הוא בקש מאחד מנכדיו שהוא יהיה הקרבן. אולי הוא בקש מאחד הבנים או החתנים שינדבו את הילד הזה, אבל לפי נוסח הסיפור הוא בקש מהילד עצמו – ר' מרדכי בן הרב"ש – שישכים ללכת ללמוד בבית ספר.

427 שיעור כ"ז אלול – פורסם ב"נפלאות" האזינו-יו"כ תשפ"א.

428 תניא פ"ג.

429 רשימת סיפורים ח"א עמ' 48 (וראה לשמע און מדור הצ"צ אות כז): "הממשלה דרשה מהצ"צ שלכל הפחות א' מנכדיו ילמד בבי"ס העממי אך הנכדים לא רצו. קרא הצ"צ לנכדו ר' מרדכי בן הרב"ש (בנו) ובקש שילך ללמוד בביה"ס ובעבור זה מנכדיו הוא לו שבחירתו מבית הספר ילמדו יחד תניא בכל יום, ואכן כך הי', הנכד למד בביה"ס ובכל יום למד עם סביו הצ"צ תניא.

כשלמדו פרק ג' בתניא, הגיעו לתיבות "יש מתפעל כו" יש מתפעל כו", אמר הצ"צ: "מתפעל ויש" מיקען האבן התפעלות אין אלוקות און ערשט זיין א "יש" [יכולה להיות התפעלות באלוקות ואז ביחוד להיות "יש"]".

430 ראה ביאורי הזהר (אדמו"ר האמצעי) אמור, ובכ"ד.

431 ראה תו"א קכג, א (ובכ"ד).

432 ראה באורך קונטרס "אדמו"ר הצמח צדק ותנועת ההשכלה".

תמורת הסכמתו הוא הבטיח לו שהוא, הרבי עצמו, ילמד עמו כל יום שיעור תניא – כנראה זו הבטחה לנכד שכך ישמור עליו בקדושה. הנכד הסכים.

אפשר ללמוד מהסיפור הרבה דברים. רואים שכדי ללמוד מהרבי כל יום שיעור תניא כדאי אפילו להכנס לבית ספר וללמוד מקצועות חול. על הרקע הזה מסופר שכאשר הגיעו לפרק נ בתניא, בשיעור היומי, אמר לו את הווארט על "יש מתפעל ויש מתפעל"⁴³³ – שמתוך התפעלות אלקית, בעיקר של אהבת ה', אפשר להגיע לישות, 'יש מי שאוהב'. כנראה הולך יחד – כנראה מי שלומד חולין בבית ספר רגיל, חילוני (לשון חולין), עלול עוד יותר עלול להגיע לישות גם כאשר הוא לומד תורה. זהו בדיוק הרצון של ה'משכילים' – שהאווירה של החולין תשפיע גם על הקדש, תוריד אותו מקדושתו ותכליל אותו בתוך המקיף של החולין. זהו רצון שתלמד כמו שלומדים תורה באוניברסיטה, בגסות, שתכניס בקדש ישות (כמוכמגמת היונים "להשכיחם תורתך"⁴³⁴, שילמדו תורה אבל בלי התודעה שהיא "תורתך"⁴³⁵) – שלא תלמד תורה בבטול אלא בישות, וממילא גם כל ההתפעלות שלך תהיה עם ישות, עם אגו. אז הם ישיגו את מטרתם בכל – גם החולין וגם התורה, הכל יהיה בגדר חולין. לא אכפת להם תורה, בעיקר אכפת להם הישות. לכן – כך אפשר להסביר – הוא אמר פירוש זה דווקא לאותו נכד בשיעור התניא שהבטיח לו.

שוב, מאיפה מתחילה הישות של המדות? מהחסד, דווקא מהאהבה, מהמדה הראשונה. לכן שמנו את הווארט הזה בחסד.

גבורה: הפחד מרעמים

נעבור לגבורה:

גבורה היא פחד – "פחד יצחק"⁴³⁶. כתוב⁴³⁷ שבסוף ימיו של הצמח צדק הוא נורא פחד מרעמים, עד כדי כך שכאשר היו רעמים הוא התחבא והתכסה תחת הכרים והשמיכות. ברוסיה לא חסרים ברקים ורעמים, יש הרבה – יותר מכאן.

פלאי פלאים, רבי, צדיק, גדול הדור, פוסק הדור, פוחד כמו ילד קטן, כמו תינוק שפוחד מרעמים, ומתכסה תחת השמיכות?! יש הרבה סיפורי פחד של צדיקים שהתחבאו תחת המטה – פחד אלקים, כמו רבי לוי יצחק ועוד צדיקים, שאמרו ברכה ופתאום הגיעו לאיזו יראה עילאה של ה' ומחמת פחד אלקים התחבאו. כאן הפחד הוא מרעמים.

מה צריך לומר? ודאי שלא היה אצל הצמח צדק פחד גשמי, אלא "פחד יצחק", פחד אלקי, שבא לידי ביטוי בפחד מרעמים. איפה כתוב דבר כזה בתורה? יש פסוק מפורש "ורעם גבורתו מי יתבונן"⁴³⁸.

433 יש הוא חצי מתפעל – "שלם וחצי" – נמצא ששני "יש" = מתפעל אחד שעולה כתר, וד"ל.

434 נוסח "ועל הנסים" לפורים.

435 לקו"ש חכ"ה שיחה לחנוכה סעיף ד.

436 בראשית לא, מב.

437 רשימת סיפורים ח"א עמ' 51: "לעת זקנותו היי מפחד אדמו"ר הצ"צ מרעמים עד כדי כך שכשהי רעם היי מתחבא בכרים.

(בליוואויטש היי הבתים של עץ ונדלקים מרעמים (אוצ"ל ברקים – המו"ל) לפעמים)."

438 איוב כו, יד.

בחז"ל כתוב⁴³⁹ שה' ברא רעמים כדי ליישר את העקמומית שבלב. קודם דברנו על ישות שבלב, הכל מתחיל מגאווה, ועל רעם כתוב שנברא לפשט את העקמומית שבלב, שהיא ישות. הפסוק אומר "אני בינה לי גבורה"⁴⁴⁰ וכאן הפסוק מחבר - "רעם גבורתיו מי יתבונן" ("מי" היא גם שאלת הבינה בקבלה⁴⁴¹) - הוא פוחד וכנראה תוך כדי הפחד גם מתבונן.

מה לומדים מהסיפור הזה בכלל? ה' ברא סיבות. הוא רוצה להביא אותך למדות של קדושה דווקא - ויש 'סיבות' במציאות שגורמות לכך. הרעם הוא סיבה מן השמים להביא את האדם ליראה, כדרשה המפורשת הזו בגמרא על הפסוק "והאלהים עשה שיראו מלפניו"⁴⁴². הצדיק מעלה את המדות - היראה שלו היא לא פחד גשמי. אבל דווקא הרעם הוא סבה - סבה היא גם אמא⁴⁴³, "מי יתבונן" - להגיע לפחד הפנימי מהאין סוף, יראה עילאה, שהיא גבורה. כל אחד ואחד, אפילו צדיק, מרגיש שיש לו עדיין רושם של עקמומית שבלב, שצריכים ליישר - ומיישרים על ידי פחד הרעמים. עד כאן גבורה, ווארט של גבורה.

"והאלהים עשה שיראו מלפניו"

הדרשה בגמרא היא על הפסוק "והאלהים עשה שיראו מלפניו"⁴⁴⁴, כנ"ל - ה' מסובב סבות שייראו מלפניו. "מלפניו" = יראה. "והאלהים עשה שיראו מלפניו" ראשי תבות שמעו ("לכו בנים שמעו לי יראת הוי' אלמדכם"⁴⁴⁵). "לכו שמעו ואספרה כל יראי אלהים אשר עשה לנפשי"⁴⁴⁶ - שני פסוקים בהם "שמעו" מופיע בהקשר ליראה. כל פסוק הוא כפולת 7, וביחד = 3913 = 7 פעמים 559 = 3.5 פעמים 1118, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"⁴⁴⁷. שמעו = יצחק יצחק), "הוי' שמעתי שמעך יראתי"⁴⁴⁸, שרש הגבורה-יראה בשמיעת הבינה כנ"ל.

חוץ מדרשת חז"ל את הפסוק "והאלהים עשה שיראו מלפניו" על רעמים, "רעם גבורתיו", חז"ל דורשים אותו גם על חלום (ביסוד). ה"שמעו" הראשון בתורה - "הכל הולך אחר הפתיחה"⁴⁴⁹ - הוא "שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי"⁴⁵⁰), גם על מיתה (שנקנסה על אדם הראשון, בנצח והוד, מחיים נצחיים ל"הודי נהפך עלי למשחית"⁴⁵¹). מיתה היא חלום טוב שנהפך לחלום רע שיותר קשה מאשר מלקות שבמקום מיתה. על ידי הטבת חלום הופכים את היוצרות חזרה ואז המיתה הופכת להיות "תנה הודך על השמים"⁴⁵², וד"ל), גם על שמים וארץ (שנבראו כדי "שיראו מלפניו", תפארת ומלכות), גם

439 ברכות נט, א.

440 משלי ח, יד.

441 ע"פ זהר ח"א א, ב.

442 קהלת ג, יד.

443 ראה דרך מצותיך קיב, ב ובלב לדעת ביאור ה' לפרק בעבודת ה'".

444 קהלת ג, יד.

445 תהלים לד, יב.

446 שם סו, טז.

447 דברים ו, ד.

448 חבקוק ג, ב.

449 ע"פ פרקי דרבי אליעזר פמ"ב.

450 בראשית לו, ו.

451 דניאל י, ח.

452 תהלים ח, ב.

על מי הם (מבול מים, חסד), ללמד שכל הז"ת נבראו כדי "שיראו מלפניו", כאשר עיקר הגבורה-יראה שייך לרעמים, שמקורם בבינה (כידוע, ומבואר באריכות במ"א, שברק-רעם בחכמה, אור, ובינה, קול, ודוק).

והנה, הפסוק "ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע והאלהים עשה שיראו מלפניו" הוא פסוק ה"חן" ("ונח מצא חן בעיני הוי") של מגלת קהלת⁴⁵³. ראה בפירוש תעלומות חכמה על קהלת שפסוק זה מדבר מסוד הידיעה (המוחלטת) של ה' ("ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם וגו") ויחד עם זה הבחירה החפשית של האדם ("והאלהים עשה שיראו מלפניו", ומובא בספר עקדת יצחק עה"פ שללא בחירה אין יראה⁴⁵⁴). כל הפסוק "ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע והאלהים עשה שיראו מלפניו" = 3848 = הוי' פעמים נצח (הבל פנים ואחור)⁴⁵⁵.

תפארת: יב ילדים

נמשיך לספירת התפארת – מדתו של יעקב אבינו. חסד הוא אברהם אבינו, גבורה-פחד היא יצחק, "פחד יצחק", ותפארת היא יעקב אבינו. שלשת הרביים הראשונים של חב"ד הם גם 'סדר' של שלשת האבות. גם הבעש"ט, הרב המגיד ואדה"ז הם אברהם, יצחק ויעקב – אבות החסידות בכלל – אבל רק בתוך חב"ד שלשת הראשונים הם אברהם, יצחק ויעקב של חסידות חב"ד.

כאן יש ווארט מפורש שהרבי הצמח צדק מזדהה עם יעקב אבינו. הוא אומר⁴⁵⁶ – התפללתי שיוולדו לי יב בנים, יב שבטים, כמו יעקב אבינו. סימן שהוא בחינת יעקב אבינו. אבל מה? שכחתי להתפלל לה' שיזכו לאריכות ימים. כנראה שהיו כמה ילדים שנפטרו צעירים – פעם הרבה היו נפטרים צעירים. אנו יודעים שהיו לו שבעה בנים ועוד שתי בנות. אם כך אמר סימן שכן היו לו יב, אבל לא כולם החזיקו מעמד.

הוא התפלל לה' שיהיו לו יב שבטים – יב גבולי אלכסון. כמו שיש וקצוות, צדדי הקוביא, יש בקוביא יב גבולי אלכסון של הו"ק. אם יש לך קוביא, יש יב קוים שמחברים את הו"ק – זהו אחד הפירושים ל-יב גבולי אלכסון. בכל אופן, כאן זהו ווארט מפורש שמקביל את כ"ק אדמו"ר הצמח צדק ליעקב אבינו. מהי מדת יעקב? אמת – "תתן אמת ליעקב"⁴⁵⁷. זו הבחינה של הצמח צדק, "אמת מארץ תצמח

453 בפרק א של קהלת יש חי פסוקים, בפרק ב פסוקים, ובפרק ג – סוד הוי' יח-יד = חן, ודוק. חי ברבוע ועוד הוי' ברבוע = 1000, "האלף לך שלמה", ועוד יד ברבוע = 1196 = הוי' פעמים אלהי, סוד שם עב כנודע.

454 "והאלהים עשה שיראו מלפניו" ועוד בחירה = 1430 = הכל פעמים הוי'!

455 והוא מתחלק לארבעה קטעים של כפולות 13: "ידעתי" = 494 = 19 פעמים הוי'. "כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו" = 1391 = 13 פעמים 107. "אין להוסיף וממנו אין" = 455 = 5 פעמים א-דני. "לגרע והאלהים עשה שיראו מלפניו" = 1508 = חן פעמים הוי'. הערך הממוצע של שלשת הקטעים האחרונים (חוץ מהתבה הראשונה, "ידעתי") = 1118 = "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד". האתנחתא היא תחת לתבת "לגרע" – סוף החצי הראשון (ידיעת ה') הוא "לגרע" ותחלת החצי השני (בחירת האדם) הוא "והאלהים" = 400 (שלמות של 20 ברבוע, סוד האות ת, שלמות וחיות האלף-בית), ועם התבה הראשונה של הפסוק, "ידעתי", והתבה האחרונה, "מלפניו" (= יראה כני", תכלית הכל, "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם") = 1110 = 30 פעמים הבל כאשר שאר תבות הפסוק = 2738 = ב"פ הבל ברבוע! 456 רשימת סיפורים ח"א עמ' 47: "אמר אדמו"ר הצ"צ: איך האב אויס געבעטן ביין זיידן י"ב שבטים, נר פארגעסן אויס בעטן פאר זיי אריכות ימים", [בקשתי בתחנונים מסבא י"ב שבטים, רק ששכחתי לבקש בעבורם אריכות ימים].

וצדק משמים נשקף⁴⁵⁸. אם אמרנו שיחסית לסבא שלו הצמח צדק הוא מוחין דאמא, זו תופעה של "בינה לבא"⁴⁵⁹ – הבינה מתגלה-מתפשט עד הלב, שהוא תפארת, יעקב אבינו.

נצח: הרבי מהר"ש ושמואל הנביא

הנשמה הכללית של עם ישראל שכנגד הנצח היא שמואל הנביא – הוא תיקן את הנצח⁴⁶⁰, ושקול כנגד משה ואהרן⁴⁶¹ (שבמדות הלב הם כנגד נצח והוד, כאשר העיקר, משה, הוא בחינת נצח⁴⁶²). הוא אמר את הפסוק "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם"⁴⁶³. הבן הממשיך של הרבי הצמח צדק הוא הרבי מהר"ש (השביעי מבין בניו – "כל השביעין חביבין"⁴⁶⁴). גם משה הוא השביעי לאברהם, וכן אהרן. תפארת אצלו היא הכללות, התפלה שיהיו לו כל יב הבנים, אבל כמו שהבן המיוחד אצל יעקב הוא יוסף, עליו כתוב "גופא ובריתא חשיבין חד"⁴⁶⁵. הבן המיוחד של הצמח-צדק הוא הממשיך שלו, המוז'ניק שלו, בנו הצעיר (כמו שיוסף הוא בן צעיר, חוץ מבנימין). קוראים לו שמואל ולפי הקבלה שמואל הוא בנצח.

מה הסיפור⁴⁶⁶? אשתו של הצמח צדק נקראה הרבנית חיה מושקא (כמו אשתו של הרבי, שנקרא מנחם מענדל על שם הצמח צדק). פעם אחת בליל טבילה, כאשר הרבנית חיה מושקא חזרה מהמקוה, היא הרגישה שמישהו עוקב אחריה ונתקפה פחד אימים. היא הגיעה הביתה מזועזעת כולה, וכשהצמח צדק ראה את הפחד ושאל אותה מה קרה היא אמרה שמישהו הלך אחריה מבית הטבילה עד הבית. הצמח צדק הרגיע אותה – אל תדאגי, זה היה שמואל הנביא. זה היה ליל הטבילה שממנו נולד הרבי המהר"ש. שוב, זהו סיפור של הצמח צדק עם שמואל הנביא והרבי מהר"ש, שלפי הקבלה שייך לספירת הנצח.

הוד: גם אני יהודי

הוד הוא גם לשון וידוי ותשובה וגם לשון יהודי. בבינה (שמתפשטת עד הוד⁴⁶⁷) הזכרנו יהודים סתם, כולל יהודים פשוטים, שלעתיד לבוא כל אחד יהיה כמו רבי זאב וואלף מזי'טומיר.

כעת הסיפור⁴⁶⁸ הוא שפעם בפסח מצאו בבית הצמח צדק מונחת על ארון חתיכת טארט, עוגה של חמץ גמור. כולם נבהלו – הרבנית, כל החסידים שהיו שם – היתכן שבבית הרבי ימצא חמץ גמור (הרי

458 תהלים פה, יב. "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף" = 2470 = 95 פעמים הוי' = "ידעתי" הנ"ל ב"רצוא ושוב", קשר בין גבורה-יראה לתפארת-אמת כאשר נשמת התפארת היא הדעת (ע"ח כללי מהרח"ו כ; פעי"ח שער הלולב פרקים ב-ג) – "ידעתי".

459 הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

460 שער הפסוקים תחלת שמואל-א.

461 ברכות לא, ב; רש"י על במדבר טז, ז.

462 זהר ח"א כא, ב; ח"ג רמג, א.

463 שמואל-א טו, כט.

464 ויקרא רבה כט, ט.

465 זהר ח"ג רכג, ב ובכ"מ; ע"ח שלי"א (פרצופי זוי"ף) פ"ג.

466 רשימת סיפורים ח"א עמ' 48: "פעם חזרה הרבנית של הצ"צ מבית הטבילה בפחד ובבהלה, שאלה הצ"צ: "וואס ביסטו אזוי צו שראקן" ["מה את כ"כ מפחדת?"] ותען שכל הדרך בחזרתה מבית הטבילה הלך אחרי אדם א', ויאמר הצ"צ: "נו, דאס איז דאך שמואל הנביא" ["זה הרי שמואל הנביא"]. ואז נולד אדמו"ר המהר"ש."

467 הקדמת תקו"ז ז, א. ראה ע"ח שער הכללים פ"ד; ע"ח שכ"ט (הנסירה) פ"ח.

468 רשימת סיפורים ח"א עמ' 42: "בא' מימי חוהמ"פ מצאו בבית הצ"צ על הארון טארט (עוגה) באריזה, ונעשה רעש, ויאמר הצ"צ: 'איך בין אויך א איד [אני גם יהודי], וקורה אצלי הלכה משו"ע"'.
הוא אומר: "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף" = 2470 = 95 פעמים הוי' = "ידעתי" הנ"ל ב"רצוא ושוב", קשר בין גבורה-יראה לתפארת-אמת כאשר נשמת התפארת היא הדעת (ע"ח כללי מהרח"ו כ; פעי"ח שער הלולב פרקים ב-ג) – "ידעתי".

יש מצות "בל ימצא"⁴⁶⁹), חמץ גלוי, באמצע חג הפסח?! כמובן, יש הלכות מה צריך לעשות במקרה כזה, צריך לבער מיד. כשנודע לצמח צדק, וראה שכולם בהתפעלות של בהלה – כנראה עם הרבה ישות של 'היתכן?!' – הוא אמר: מה אתם חושבים? גם אני יהודי, יהודי של שלחן ערוך, גם לי קורים כאלה דברים וצריך לעשות מה שכתוב בשו"ע. גם אני יהודי, קורים לי דברים, ופותחים את השו"ע ועושים מה שכתוב שם.

מי עוד אמר כזה דבר, שצריך לפתוח שו"ע ולעשות מה שכתוב? הרבי, שנקרא על שמו, ובהקשר אחר לגמרי. כאן הוא היה בלי התפעלות, 'גם אני יהודי'. אצל הרבי הסיפור הוא שכאשר הרבנית נפטרה הוא אמר להביא קיצור שלחן ערוך – נסתכל מה עושים. גם הסיפור של הרבי שייך להוד – "הודי נהפך עלי למשחית"⁴⁷⁰ ("איהי בהוד"⁴⁷¹).

אם ההוד הוא למצוא חתיכת חמץ באמצע חג הפסח – צריך מיד להודות. קודם כל, להודות על המציאות – ואז לעשות, לפתוח שו"ע ולראות מה עושים במקרה כזה. שוב, זהו ההוד של הצדיק, ודאי שייך לכל אחד ואחד, להודות ש'איך בין אויך א איד'⁴⁷², הכוונה שגם אני נכשל לפעמים. כמובן, כאן הוא נכשל שלא מדעתו. למה צריך שולחן ערוך בכלל? כי כתוב "איך אדם עומד על הלכה אלא אם כן נכשל בה"⁴⁷³. רק ככה עומדים על ההלכה, וזוכים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

יסוד: צדקה בחיות

אנחנו יודעים שבעשרת המבצעים של הרבי המבצע שכנגד היסוד הוא צדקה⁴⁷⁴. הצדיק – "צדיק יסוד עולם"⁴⁷⁵ – הוא מי שנותן צדקה, משפיע. כאן יש סיפור יפה⁴⁷⁶ שקשור לצדקה:

אצל הרבי הצמח צדק היו מונחות שתי קופות צדקה. פעם נכנס ליחידות אחד מגדולי החסידים, רבי פרץ חן, שהיה מאד היימיש עם הרבי – כמו בן בית. הם יושבים, מדברים, אולי אפילו הרבי יוצא רגע וחוזר. כלאחר יד, בלי לשים לב, רבי פרץ הזיז מטבע מקופה אחת לקופה השניה. כשהצמח צדק חזר, או שם לב לזה, הוא הבין שמהו לא בסדר – בשכל אי אפשר להבין – והחזיר את המטבע לקופה הראשונה. לרבי פרץ היה נראה שיש כאן משהו מיוחד – מה משנה לרבי איפה נמצאת המטבע? אחר כך הוא עשה את עצמו כאילו סתם מזיז את היד, ובכוונה הזיז מטבע או שטר מכאן לכאן – כדי לבחון

469 לשון חז"ל ע"פ שמות יב, יט.

470 דניאל י, ח.

471 בשם התקו"י. ע"ח שער הכללים פ"א, ובכ"מ; ע"ח שער לו (מיעוט הירח) פ"ח; שעה"כ שער חנוכה דרוש א; מבוי"ש שער ג ח"א פ"ב.

472 בדרך צחות, צריך לומר זאת "שנים מקרא ואחד תרגום" (כדי שיחזור בכל מציאות): **גם אני יהודי גם אני יהודי איך בין אויך א איד = משיח בן דוד...**

473 גיטין מג, א.

474 שכינה ביניהם פ"ו הערה ז.

475 משלי י, כה.

476 רשימת סיפורים ח"א עמ' 46: "כשנכנס הרה"ח ר' פרץ חן ליחידות אצל אדמו"ר הצ"צ, ראה שעל שולחנו של הרבי מונחים שתי קופות מלאים מטבעות כסף. באמצע היחידות, העביר ר' פרץ מס' מטבעות (מבלי משים לב, כמובן) מקופה א' לשני'. הבחין בכך הצ"צ ותיכף לקח המטבעות והחזירם למקומם. ראה זאת ר' פרץ ורצה לבדוק האם אכן מדייק הצ"צ בסדר הנחת המטבעות בקופות או שזה באקראי בעלמא. עשה עצמו ר' פרץ כמתעסק בעלמא ונטל שוב מס' מטבעות מקופה א' ויעבירם לקופה האחרת, אך שוב הבחין בכך הצ"צ והחזירם למקומם. משניסה ר' פרץ להעביר המטבעות בפעם השלישית, אמר לו הצ"צ: 'מה אתם מערבים, האם אינך רואה שסוף זה שונה מכסף זה, זה ניתן בחיות וזה ניתן בלי חיות'."

האם זה בדווקא, האם הרבי מקפיד איזה מטבע ואיזה שטר נמצא כאן ואיזה כאן. שוב, כשהוא עשה זאת הוא ראה שהרבי באמת מקפיד – הוא לקח והחזיר. בבדיקה השלישית שלו הרבי אמר לו – אתה לא רואה את ההבדל? הקופה הזו היא של מטבעות שנתנו בחיות והקופה הזו של אלה שנתנו בלי חיות. אלה היו קופות של פדיון-נפש – כמו שנותנים לפני ראש השנה – והרבי הבחין בין המטבעות שנתנו אותן בחיות לאלו שלא.

מה לומדים מהווארט הזה? קודם כל, שצריך לתת צדקה בחיות. מי נותן צדקה? צדיק. איך קוראים לצדיק שנותן בחיות? "צדיק חי עלמין"⁴⁷⁷. מהי מדת הצדיק בלשון הבעל שם טוב? הבעש"ט אומר⁴⁷⁸ שכל מצוה צריכה להיות עם "אבר חי", בחינת צדיק. עיקר קיום הצדקה בהידור הוא נתינת צדקה בחיות⁴⁷⁹. קודם דברנו על ישות שיכולה להיווצר מהתפעלות, אך לא חלילה שהתפעלות היא משהו לא טוב – חיות היא התפעלות, היא שמחה. צריך התפעלות וריכוז של אבר חי, אבר התענוג⁴⁸⁰, ובאופן הזה לתת צדקה.

על איזה עוד צדיק כתוב שהיה מבחין בין הפדיונות שנתנו לו? רבי ישראל מרוז'ין, דער הייליגע ריז'ניער, בן דורו של הצמח צדק, שהיתה ביניהם הערכה הדדית גדולה. הוא היה מחלק את הצדקה לפי ההרגשה איך שהאדם נתן את הכסף. היו לו שלש מגירות. אם נתן בשיא ההתלהבות והחיות – הוא שם את הכסף במגירה העליונה, שנועדה לצרכי הבית (מה שבחב"ד נקרא כסף מעמד של הרבי עצמו). אם נתן פחות טוב – שם במגירה השניה. אם עוד פחות – בשלישית (בכסף שבה השתמשו לסוסים שלו, וכיו"ב). כאן היו שתי קופות, עם חיות ובלי חיות. כאן רואים שכאשר יהודי הכי פשוט – לא בינוני של תניא – נותן צדקה בחיות הוא הופך להיות צדיק, "צדיק חי". זהו הענין של התקשרות לרבי – לתת צדקה לצדיק. זהו ווארט וענין שבאופן מובהק שייך לספירת היסוד.

מלכות: "שקר החן והבל היפי"

"אחרון אחרון חביב" – הסיפור⁴⁸¹ של ספירת המלכות: כתוב בספר יצירה שבמלכות "תמורת חן כיעור"⁴⁸². מלכות היא האשה, ובאשה במיוחד – יש אשה בעלת חן, אשה יפה, ויש אשה מכוערת.

פעם אחת בא לצמח צדק יהודי זקן, שגם צאצאיו היו חסידי חב"ד, אך למרבה הפלא בסיפור הוא נשמע כמו א גראבע אינגעל (נער מגושם), לא כמו חסיד. הוא בא לרבי ואמר שרוצה לגרש את אשתו

477 זהר ח"א ד, ב; רנב, ב; ח"ג רכח, ב ובכ"מ.

478 כש"ט (קה"ת) אות טז.

479 **צדקה בחיות** = 625 (25 ברבוע, 5 בחזקת 4) = אדם במילוי: **אלף זלת מם** – שלמות האדם, כאשר מקיים "ובכל מאדך" (דברים ו, ה), "בכל ממונך" (ברכות פ"ט מ"ה), שנותן ממונו לצדקה בבחינת "בכל" – כל היינו מודת היסוד, ה"אבר חי". ואז הנו "יעושה רצונו של מקום" ואף מתנוצץ אצלו ניצוץ של מלך המשיח עליו נאמר "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד" (ישעיה נב, ג). בכלל, **חיות** = **משיח בן דוד** כנודע.

480 **תענוג** = **חיה** ברבוע (יומספר את רבע ישראל", סוד הזיווג). **אבר התענוג** = **"בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"**.

481 רשימת סיפורים ח"א עמ' 44: "הי יהודי אשר לעת זקנותו בא להצ"צ ויאמר: ברצוני לגרש את אשתי כדי לישא אשה אחרת נאה הימנה, כדברי הגמרא 'מצא אחרת נאה הימנה מותר לגרשה'. למשמע זאת אמר הצ"צ: "מיקען נעמן א שיינע און לעבן מיט א מיאוסע" ["אפשר לקחת יפה ולחיות עם מאוסה"]. נשאר הזקן בשלו, גירש את אשתו ונשא אחרת, והנה לא עבר זמן מועט וצרה צרורה נפלה עליו, אשתו החדשה צמחה בוועה על אפה, נסעו יחדיו לטובי הרופאים ולא מצאו שום תרופה אלא לנתח את אפה, עשתה את הניתוח ונתכערה. והתוצאה הי' כדברי הצ"צ שחי עם אשה מאוסה. (שמעתי מר' בן ציון מאראז, ששמע הסיפור בליובאוויטש מחתנו של בעל המעשה, רב"צ הי' אוכל אצלו פעם בשבוע והוא סיפר המעשה הנ"ל על חמיו – הכותב). ספר יצירה פ"ד מ"ג.

כי מצא יותר יפה, וכתוב בגמרא⁴⁸³ שאם מצא יותר נאה מותר לגרש את הראשונה. צריך להקדיש הרבה דבור, הרבה התבוננות, כדי להגיע לאמתה של תורה – לשון הוראה בפועל – במימרא הזו, ואין כאן המקום⁴⁸⁴. בכל אופן, הוא הסתמך על התפיסה הפשוטה של לשון הגמרא, ואומר לרבי שרוצה לגרש את אשתו כדי לשאת נאה הימנה. הרבי כמוכן לא היתה נוחה דעתו מכך, והוא ענה לו – יש פעמים שלוקחים נאה וחיים עם מכוערת, מ'נעמט א שיינא און מלעבט מיט א 'מיאוסה' (מלשון מיאוס, מכוערת). היהודי לא הבין בדיוק מה הרבי התכוון והוא התעקש. כנראה לעת זקנה הוא קצת יצא משיווי המשקל, וכך עשה. יש עוד הלכה – תקנת רבינו גרשום מאור הגולה שאין מגרשין אשה אלא מדעתה⁴⁸⁵, היא צריכה להסכים. הדעה של "אפילו מצא אחרת נאה הימנה" היא במשנה, הרבה לפני כן, כאשר האשה לא היתה צריכה להסכים. כאן כנראה היא הסכימה וכך היה. לא עברו הרבה ימים אחרי שהוא נשא את האשה השניה, היפה, ופתאום היא חלתה – גילו איזה גידול באף שלה. חפשו את הרופאים הכי מומחים שהיו אז בעולם, שבסוף אמרו שחייבים לעשות לה ניתוח – הניתוח עיקם לה את האף ופגם בו, והיא הפכה להיות מכוערת לגמרי. בדיוק כמו שאמר לו הצמח צדק שלוקחים יפה וחיים עם מכוערת.

מה מוסר ההשכל של סיפור המלכות? מוסר השכל הכי פשוט, שכל אחד, במיוחד בחור, חייב לדעת – "שקר החן והבל היפי⁴⁸⁶". "שקר החן והבל היפי אשה יראת הוי' היא תתהלל" – מחפשים באשה שתהיה "אשה יראת הוי'", וככל שתעריך את יראת ה' שלה היא תהפוך להיות יותר ויותר יפה ואזי "היא תתהלל" גם ביפי שלה⁴⁸⁷. אך לכך זוכים רק אחרי שלכתחילה מואסים בחן וביפי החיצוניים.

נסיים ברמז-גימטריא בנין: הצמח צדק הוא מנחם מענדל. כשמתפללים ומזכירים צדיק, וגם כל יהודי, מזכירים את שם אמו. האמא שלו היא בעל מסירות נפש על החסידות – דבורה-לאה, הבת של אדמו"ר הזקן, שמסרה את נפשה בפועל ממש כדי להציל את אבא שלה, ולכן זכתה להיות בהיכל של הבעל שם טוב⁴⁸⁸. מנחם מענדל בן דבורה לאה שוה 637, 7 ברבוע כפול 13, מספר חשוב בחכמה המספר, ששוה "יראת הוי'". המלה "יראת" היא ראשי תבות "[פתחי לי] אחתי רעיתי יונתי תמתי"⁴⁸⁹ – ארבע עליות האשה – ושוה תורה. כלומר, "יראת הוי'" שוה תורה-הוי', ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד"⁴⁹⁰. כנראה אצל הצמח צדק דבר זה הוא עצמי – "אשה יראת הוי' היא תתהלל".

עד כאן סיפורים. שנזכה כולנו בתוך כלל ישראל לכתובה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, שתהא שנת גאולה וישועה, שנת משיח למטה מעשרה טפחים!

'בקיצור' – תובנות ונקודות 'עבודה':

- שלש בחינות בסעודה שלישית, כנגד אמונה-תענוג-רצון שבכתר: ניגון, תורה, טעימה.

483 גיטין צ, א.

484 ראה גם יין משמח ח"ד שער ג בתורה "ארבעה זיווגים".

485 שו"ע אבה"ע קיט, ו.

486 משלי לא, ל.

487 ראה חדושי מהר"ם ש"י"ף לכתובות יז, א ועבודת ישראל פרשת ויצא ד"ה "ורחל היתה יפת תאר".

488 ראה בית רבי חלק ראשון פכ"ד עמ' 167 (מהדורת תשע"ד). וראה ספר התולדות אדמו"ר הזקן ח"ב עמ' 465 ואילך.

489 שו"ש ה, ב.

490 ראה זהר ח"א כד, א; ח"ב ס, א; תקו"ז תקון ו בתחלתו; תקון כד; תניא פ"ג פכ"ג; לקו"ת נצבים מו, א.

- כח-מה של החכמה הוא כח דהיתרא – הכח לפתוח-להתיר מה שאסור בקליפה.
- לעתים מכוונים לפסוק להיתר – כדי להתיר מהקליפות מה שנקשר בהן.
- החיים בגוף הם ז"א, ההסתלקות בינה, הקבורה חכמה והרקבון (כהכנה לתחית המתים) כתר.
- עיקר הישות מתחילה מהאהבה – "יש מי שאוהב".
- מגמת ההשכלה היא לגרום לאדם ישות – הן בלימודי החול והן בלימודי הקדש.
- צדקה יש לתת בחיות ותענוג – וכאשר יהודי פשוט עושה כך הוא הופך ל"צדיק חי עלמין".
- כאשר מקיימים "שקר החן והבל היפי" וזוכים ל"אשה יראת הוי"ו אזי "היא תתהלל" גם בחן וביפי שלה.

כ"ק אדמו"ר מהר"ש מוהר"ר שמואל שניאורסאהן מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

ראשי פרקים מתולדותיו

- ב' אייר תקצ"ד: נולד, בליובאוויטש.
- תר"ח: נשא בזווג ראשון את בת אחיו אדמו"ר שניאור זלמן. בתוך שבעת ימי המשתה, חלתה הכלה, וכשלושה חדשים ארכה מחלתה ונפטרה.
- תר"ט: נשא בזווג שני את הרבנית רבקה נכדת אדמו"ר האמצעי.
- תרי"א: בגיל 17 ע"פ הוראת אביו נבחן ומקבל סמיכה. והיו לו סמיכות – מזמנים שונים – מהרב יצחק אייזיק עפשטיין מהומיל, מהרב שניאור זלמן בעל ה"תורת חסד", מהרב הלל מפאריטש, והרב יצחק אייזיק מוויטבסק.
- תרי"ג: בחדש מרחשון קבע הצמח צדק, מלבד השיעורים האחרים, שיעור למוד עם אדמו"ר המהר"ש בכל יום שתי שעות ומחצה – בחורף מתחיל משעה העשירית לילה ובקיץ משעה הרביעית לפנות בוקר. – שתי שנים הי' הלמוד: קבלה עם ביאורי חסידות. אחר זמן זה – עד אלול תרט"ז, שאז נפסק השיעור, למדו ספרי מחקר: הרס"ג מורה נבוכים עיקרים כוזרי ועוד ע"פ תורת החסידות.
- תרט"ו: התחיל בעבודת הכלל.
- תרי"ז: נוסע לפטרבורג בעניני הכלל.
- תרי"ח: נוסע לקייב ולפטרבורג לבטל גזירת הגירוש על היהודים החוכרים שדות בכפרים ומושבות, ומצליח.
- תרי"ט: נוסע לאשכנז להתראות עם עסקני הצבור.
- תרכ"א: נוסע לפטרבורג ונפגש עם שרי המלוכה לעניני הכלל.
- תרכ"ג: נוסע לקייב ומציל מאות משפחות שעמדו לפני גירוש מהכפרים בוואהלין.
- תרכ"ה: נוסע לפטרבורג ומעביר הגזירה שהכניסו לסענאט בחוקים מגבילים ליהודי ליטא וזאמוט.

- תרכ"ו: חורף, מתחיל לומר דא"ח ברבים ע"פ ציווי אביו. בקיץ – בעקבות הסתלקות אביו הצמח צדק (בי"ג ניסן) – מקבל הנשיאות.
- תרכ"ח: נוסע לצרפת להתראות עם עסקני הכלל. חוזר דרך בוקרסט-יאסי ומתעכב כמה ימים באודסה.
- תרכ"ט: כל חודש תשרי תרכ"ט – בקישינוב. מסדר ועד קבוע בפטרבורג המתעניין בעניני הכלל.
- תר"מ: השתדל בחרף נפש ופעל השקטת הפרעות.
- תרמ"ג: אור ליום שלישי י"ג תשרי נסתלק, ומנוחתו כבוד בלויבאוויטש.
- בניו: א) הרב שניאור זלמן אהרן (הרז"א). ב) כ"ק הרב הקדוש שלום בער, אדמו"ר הרש"ב. ג) הרב אברהם סנדר, נסתלק בן ח' שנה. ד) הרב מנחם מענדל.
- בנותיו: א) מרת דבורה לאה, בעלה הרה"ח הרב משה אריה לייב גינבורג מוויטבסק. ב) מרת חיה מושקא, בעלה הרה"ח הרב משה הכהן הארענשטיין.
- לקוטי תורה על ג' פרשיות
- תורת שמואל – סדרה מרובת כרכים (מעל 20 כרכים), מאמרי אדמו"ר המהר"ש על סדר השנים (תרכ"ו – תשמ"ב)
- תורת שמואל, דרושי חתונה
- אגרות קודש

תפארת שבתפארת

אדמו"ר המהר"ש נולד בב' אייר, בספירת 'תפארת שבתפארת'.

מספר אדמו"ר הרי"צ: בהיות אדמו"ר המהר"ש בן שבע, בחן אותו פעם הצמח צדק. הסבא (אדמו"ר המהר"ש) עשה כל כך טוב, שהמלמד שלו מאוד התפעל, ולא יכל להתאפק ואמר לצמח צדק: הא, מה אתם אומרים, הוא עושה טוב? הצמח צדק ענה לו: מה ההתפעלות, שתפארת שבתפארת עושה טוב (לוח היום יום, ב' אייר).

בגיל 10 היה בקי בעל פה בתורה, נביאים ראשונים ואחרונים, וברוב כתובים (לקוטי דבורים).

ברוך כישרונות

נוסף על גאונותו וגדלו בכל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר, היה בעל חושים נפלאים וזכרון נעלה ביותר. להלן כמה דוגמאות (ספר התולדות אדמו"ר המהר"ש):

- היה בקי בכמה לשונות: רוסית, צרפתית, לאטינית כו'.
- ידיעות רבות בפרט היו לו בחכמת הרפואה.
- ידע לקרא תווי נגינה.
- היה בקי ואומן בכתיבת סת"ם. לכל אחד מבניו נתן מגילה כתובה בכתב יד קדשו, וכן ישנן מזוזות גוף כתב יד קדשו.

- מפני הבריאות ציוו עליו הרופאים להתעמל ולעסוק במלאכת יד, והיו בבית הרב כמה כלים שנעשו על ידו והם מעשה אומן עד להפליא. מהם: מנורה גבוהה כקומת איש בעלת יב-יג קנים, שולחנות עשויים בחתיכות קטנות של עץ ואבן "מוזאיקה" וכיו"ב.
- היה בעל זכרון נעלה ביותר. פעם בקשו אותו לחזור מאמר ששמעו ממנו לפני 5 שנים. והרהר במחשבתו רגעים אחדים ויאמר את הדרוש אות באות. בניו הרז"א ומוהרש"ב למדו פעם בחדרם סוגיא מסובכת. אביהם נכנס לחדרם ויעמוד מרחוק וישמע את פלפולם. ויאמר: יש כאן רש"י חמור, ואמר הלשון בעל פה. ויתחיל להציע הענין ולפלפל משך זמן רב. וסיים שזה בערך 28 שנה מאז עסקו בנושא.

טיולים עם סיפורי עתידות

ספרה הרבנית רבקה, אשת אדמו"ר המהר"ש: על הרוב, היה נוסע פעמיים בכל יום לטייל מחוץ לעיר. היה יורד מהמרכבה ויושב בין האילנות והיו מתגלות אליו נשמות כ"ק אבותיו והיה מדבר איתם, וכמה פעמים סיפר לי עניני עתידות מה שגילו לו.

בביקורו על אוהל אביו וחותני – אדמו"ר הצמח צדק – היה שואל אותי לפני נסיעתו האם יש לי מה לבקש או לברר, ובשובו היה אומר לי – "כך ענה אבי..."

כוונות שמעלות זכרונות

כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע סיפר, אודות מאורע שאירע אצל אביו אדמו"ר מהר"ש עם החסיד הרב מאָניע מאָניסזאָן, שפעם התפלל אדמו"ר מהר"ש תפלת מנחה בחדרו, ולפתע התחילו לעבור במחשבתו של הרמ"מ – שעמד בסמיכות מקום – כל מיני מאורעות שאירעו אצלו לפני כמה וכמה שנים וכבר נשכחו ממנו, וביניהם גם ענינים כאלו שלא היו לפי ערך מעמדו ומצבו בהוה, ובפרט בעמדו בסמיכות מקום לאדמו"ר מהר"ש, והתחיל לצעוק: פע פע!... ואח"כ נודע שבאותה שעה אמר אדמו"ר מהר"ש את הפסוק "זכר רב טובך" בכוונה מיוחדת שעל ידה מעוררים את כח הזכרון (שיחת פ' בראשית תשכ"ד. מקור הסיפור: ספר השיחות תש"ד ע' 27. לקו"ד ח"ד תקצד, ב ואילך).

הגנרל שבא להאזין לתפילתו של הרבי

באחד הפעמים שהי' הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק מוה"ר שמואל זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בעיר פעטערבורג לרגלי עניני הכלל הוכרח להשאר יום ח' טבת - יום היאצ"ט של כבוד אמו הרבנית הצדקנית מרת ח' מושקא נ"ע זי"ע, והוד כ"ק אדמו"ר הי' מדייק תמיד להיות ביום היאצ"ט בביתו בליובאוויטש, אבל אז הוכרח לטובת עניני הכלל להתעכב עוד איזה ימים בפטרבורג, האכסניא שלו הייתה במלון סעראפינסקי, וכדרכו בקדש התאכסן באיזה חדרים ולרגלי קיבוץ קהל גדול מנכדי פטרבורג והסביבה וגם באו כמה אנשים ממרחק נוסף על החסידים שבפטרבורג שהשתוקקו לשמוע את תפלתו הקדושה, לכן סדר אולם גדול במלון הנ"ל אשר שם התפלל את שלש התפלות לפני התיבה.

בין הבאים לשמוע את תפלת הקודש היו אנשים מסוגים שונים, בהם מזקני תושבי פטרבורג, הישיש ר' חיים אלי' מסלוצק שלמד פעם השמיני ש"ס מאז נהי' לפרוש והוא קרובו של הבאראן יוזל ע"ה

גינצבורג, והישיש ר' זלמן מאיר מבריסק שהי' סמוך על שלחן בנו האדיר משה זיו, והלומדים המפורסמים מאיר שלום טייץ ושלמה יהודה קוסיצקי וברוך שמואל סימאויטש שהיו מבחירי תלמידי וואלאזין, אף כי הנהגתם בשמירת מצות מעשיות הייתה רפוי' אבל דבר לימוד גמרא לעיונא שמרו והתפארו בזה. החסיד ר' אליעזר אליאנסקי מצארסקאיע סעלא שהי' נוכח באותו מעמד סיפר לי אשר כשהלך אז למלון סעראפינסקי פגש בו באחד הגענעראלים ממכריו - כי בעבר השני של הרחוב, לעומת המלון סעראפינסקי הי' בית אולפנא לצעירי פקידי הצבא - קאדענסקי קארפוס על שמו של הקיסר ניקאלאי הראשון - וישאלהו לאן הוא הולך וגם אמר אשר בישבו בבית עבודתו בבית האולפנא ראה כי הרבה יהודים הולכים למלון סעראפינסקי ויתעניין לדעת מה קרה שמה. ר"א סיפר להגענעראל - פאוועל דעמידאוו שמו - כי הרבי שניאורסאהן מליובאוויטש מתארח כעת בפטרבורג ומתאכסן במלון הלוזה ולרגלי תקופת השנה להסתלקות אם הרבי יעריך הרבי תפלה למנוחת נשמתה ומתאספים לשמוע את התפלה.

הגענעראל התפלא ויאמר העוד הרבי שניאורסאהן מליובאוויטש חי כי זוכר הוא אשר זה יותר משלשים שנה מלפנים והוא - הגענעראל - אז פקיד של מחלקת אנשי חיל בקראנשטאדט ספרו לו - הוא בעצמו הי' אז חולה ושכב בבית החולים - כי הרבי שניאורסאהן מליובאוויטש בא לבקר את אנשי החיל היהודים ולברכם ואמרו עליו - על הרבי - אז שהוא זקן כבן ששים וחמש או עוד יותר. ר"א אמר לו כי אין זה הרבי שניאורסאהן שבקר את החיילים היהודים אלא בנו הרבי שניאורסאהן מליובאוויטש הממלא מקום אביו. ומה מאד נשתומם ר"א בשמעו את הגענעראל דעמידאוו מביע חפצו לשמוע את תפלת הרבי, ובאשר אין חפצו שירגישו בו הוא מבקש את ר"א לשכור עבורו חדר אצל האולם ששם יתפלל הרבי שיוכל לשמוע גם הוא את תפלתו, ויתן על ידו שטר בן עשר רובלים להוצאות שכירת החדר ומתנה להמשרת שלא יספר מאומה.

ר"א הכיר את הגענעראל דעמידאוו זה רבות בשנים שהוא אחד מפקידי הצבא הגבוהים ותופס מקום חשוב מאד בגלל הצטיינותו במערכות המלחמה ושני בניו אבדו את חייהם בקרב ומאז נתאלמן הוא דר יחידי במעונו ומסור לכהונת משמרתו בצבא. ר"א מלא את בקשת הגענעראל ויסדר עבורו חדר הסמוך אל האולם אשר שם התפלל כ"ק אאזמו"ר, ויצו על משרת ההאטעל שלא יספר מאומה על דבר האיש שיגור בחדר ההוא.

עוד טרם נכנס כ"ק אאזמו"ר אל האולם להתפלל כבר הי' האולם מלא מפה לפה ובביאה - קארידאר - עמדו אנשים ונשים עד אפס מקום. כשלושה רבעי שעה ארכה תפלת ערבית, קולו של כ"ק אאזמו"ר הי' חזק אף כי מחריד את הלב ומרעידו אבל עם זה מלפפו בנעימה מיוחדת. רגעים אחדים עמד כ"ק אאזמו"ר סמוך על העמוד מנגן בינו לבין עצמו ניגון חרישי המביע געגועים. באולם הושלך הס אשר גם עפית זבוב הי' נשמעת, כל העינים צופיות למקום אחד באזנים קשובות ולכבות רועדים ומתוך כך נשמע קולו של כ"ק אאזמו"ר כמנחם ומעודד 'והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו', כל מלה ומלה נכנסת אל הלב, וכרגע הנה כל הקהל עונים ואומרים בהתרגשות גדולה והוא רחום יכפר עוון וגו', הלואי - אמר לי ר"א - הייתי זוכה להתעוררות כזו בתפלת נעילה בשנים האלו כאותה ההתעוררות שהייתה לי בתפלת ערבית ההיא (אגרו"ק אדמו"ר הריי"צ ח"ח ע' קמז ואילך).

טיול יומי ליער, ונמלים שנשמעות לפקודות

הרבי סיפר בהתוועדות פורים תשכ"ח: הנהגתו של הרבי מוהר"ש הייתה בהרחבה מופלגה. כל כלי תשמישו היו זהב, ולפי שהיו עשיותיו בעיר המלוכה פטרבורג ונהג שם בעל-בתיות בעניני הממשלה (וכפי שידועים כמה סיפורים מענין זה), הרי שהיו לו שני שעוני זהב, וכמנהג אותם ימים נשאם בכיסו בגד חזהו אחד לימינו ואחד לשמאלו, והם אחוזים בשלשלות זהב. את הסיגריות עישן הרבי בפיית זהב, טבק ההרחה היה נתון בקופסת זהב, כלי המאכל היו עשויים זהב, מרכבתו קושטה בזהב, לבושו תפארה, ואף למקלו הייתה גולת זהב בראשו. כשחזר זקני לעירו וסיפר עניינים מהנהגתו זו של הרבי, נשאל על ידי אחד השומעים (וכפי ששואלים לרב, שהרי זקני רב היה): מאי האי?! האם זהב הוא דבר הכרחי שאי אפשר להתקיים בלעדיו? הלא מוטב לרבי שיתן הכל לצדקה, והוא עצמו יסתפק בלחם צר ומים לחץ, כדרכם של ישראל בגלותם! "פעטאח, פעטאח!" (טיפש, טיפש) השיבו זקני לשם מי נברא הזהב בעולם, האם בשבילי ובשבילך? או שמא בעבור הגויים להבדיל? הרי בשבילו נברא העולם! מסופר ששאלה זו נשאל אדמו"ר מוהר"ש עצמו, מדוע תובע הוא מחסידיו להתנהג בפשטות, ואילו הוא עצמו מתנהג בהרחבה, "וענה להם למה ברא הקב"ה אותם דברים שאינם מוכרחים? (אלא) יש אנשים בעולם שצריכים גם דברים כאלו, ואני הנני מן האנשים האלו שבשבילם נבראו".

וסיפור נוסף מהנהגתו של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש: סדר יומו של הרבי היה כך שהוא השכים קום, התפלל מוקדם, ואחר כך היה יוצא בימות החול לטיול. לשם זה הייתה ממתינה לו מרכבה רתומה לארבעה או לששה סוסים מובחרים, ועגלון מיוחד גוי נוהג בה. המרכבה הייתה צריכה להיות ערוכה ומוכנה לנסיעה בדיוק לרגע המיועד, הגוי היה מובילו אל היער, ואחר שהייה של זמן מה היו חוזרים לבית הרבי. אותו עגלון היה מצווה ועומד מהרבי באזהרה חמורה, שלא יספר לאיש מכל אשר נעשה עמם בלכתם ליער, אבל החסידים נוהגים כמנהג החסידים, חפשו ומצאו עצה כיצד להוציא מפי הגוי את הידוע לו: השקוהו לשכרה, או שמא מצאו תחבולה אחרת לרדת לחייו עד שפתח את פיו: "טשעדנאי טשאלאוועק" (אדם משונה) הוא הרבי, אמר. לא להבין בכלל! נוסעים אנו ליער, מתיישב לו הרבי תחת אחד האילנות, ופורץ בבכיו... ומכל עבר נאספות אליו נמלים, נמלי-יער עוקצניות שפגיעתן רעה, חודרות הן אל תחת מלבושיו, עוקצות אותו, והוא בוכה... לפתע מסתלקות להן הנמלים במנוסה. הרבי מפסיק לבכות, עולה על המרכבה ואנו חוזרים הביתה "טשעדנאי טשאלאוועק" ממשיך הגוי, מה הוא בוכה לו כל כך? כלום חסר לו משהו? יש לו מרכבה וסוסים משובחים, יש לו רכב, יש לו אשה ובנים, יש לו כלי כסף וכלי זהב אז מה הוא בוכה? עוזב הוא את ביתו המפואר, מתיישב לו בלב היער, מזמן אליו את כל הנמלים מסביב סביב, ובוכה... ופתאום איני מבין כיצד, ממשיך הוא ללא שהרבי עושה להן מאומה, עוזבות אותו כל הנמלים מעצמן, ובורחות להן... וכך חוזר הדבר ונשנה מדי יום ביומו. כשנודע לאדמו"ר מוהר"ש כי הגוי לא נצר את לשונו, פוטר העגלון ממשרתו על אתר, ורק אחר הפצרות מרובות ותחנונים, ובהבטחה ששוב לא יפתח את פיו הוחזר לעבודתו (וכפי שלמדים מנינוה שאצל אר"ה מועלת תשובה במה שנוגע לעתיד).

והנה, אלמלא פצה אותו גוי את פיו, מה היו רואים? נוסע לו הרבי מדי יום ביומו במרכבה רתומה לארבעה או ששה סוסים משובחים, עגלון מיוחד מוכן לשירותו, והרבי מטייל לו לרוח היום...

רכבת שמחכה לרבי, ו"ברוך תהיה מכל העמים"

הרבי סיפר: הנהגתו של אדמו"ר מהר"ש הייתה בהתרחבות גדולה. ולדוגמא: קופסת הטבק שלו הייתה מזהב, וכן המזלג ושאר כלי תשמיש (גם הדברים שאין להזכירם בשבת) היו עשויים מזהב. וכמו כן הייתה הנהגתו באופן של התרחבות בענין הנסיעות – שכמעט בכל שנה הי' נוסע לחוץ-לארץ, ולפעמים – פעמיים בשנה. וסדר הנסיעה הי' באופן שהרכבת הייתה ממתנינה עבורו. בעיירה ליובאוויטש עצמה לא הייתה תחנת-רכבת, והיו צריכים לנסוע במרכבה לתחנת-הרכבת שהייתה בעיירה סמוכה. ולפעמים הי' אדמו"ר מהר"ש מתאחר, והרכבת הייתה ממתנינה עבורו. פעם הגיע לתחנת הרכבת פקיד חדש, שלא ידע אודות הסדר שצריכים להמתין לרבי מליובאוויטש, וכשהגיעה השעה המיועדת לנסיעת הרכבת, שרק שריקה, והרכבת יצאה לדרכה, מבלי להמתין לאדמו"ר מהר"ש, שהגיע לאחרי שהרכבת יצאה לדרכה, והוצרך לנסוע ברכבת אחרת. כעבור ימים אחדים, הגיעה פקודה מהממשלה לפטר את הפקיד הנ"ל. – הם לא ידעו מדוע הם מפטרים אותו; הם תלו זאת בטעמים אחרים, אבל האמת היא שסיבת פיטוריו הייתה בגלל שלא המתין על אדמו"ר מהר"ש, שכן, הרכבת כולה (עם כל הנוסעים שבה) היא בשביל הרבי מליובאוויטש, ואם לא ממתנינים עליו – אזי אין נתינת-מקום עבור הפקיד ...! (שיחת פ' מטות תשי"ד)

בהזדמנות אחרת, הרבי סיפר בתוספת תיאור: כ"ק אדמו"ר מהר"ש הוצרך פעם לנסוע לחוץ-לארץ, ונסע מליובאוויטש לעיירה הסמוכה שבה הייתה תחנת-רכבת. מצד סיבה התאחר אדמו"ר מהר"ש לרגע ולא הגיע בזמן, והרכבת יצאה לדרכה; הפקיד הממונה על הרכבת לא המתין לאדמו"ר מהר"ש, ובינתיים הורה שהרכבת תסע. כאשר אדמו"ר מהר"ש הגיע ונוכח שהרכבת כבר נסעה – הקפיד על כך. ולא ארכו הימים והגיע ציווי מעיר-הבירה, פטרבורג, לפטר את הפקיד הממונה על הרכבת.

– בפטרבורג לא ידעו שום מעשיות. אלא, כיון שמדובר אודות אדמו"ר מהר"ש שהי' רבי, נשיא בישראל, שענינו הוא כמ"ש "אנכי עומד בין הוי' וביניכם גו' להגיד לכם את דבר הוי'", ענינו הוא למסור בכל מקום את השליחות של הקב"ה שנמסרה על ידו, הנה כאשר הי' פקיד שלא מילא את תפקידו – שעל ידו יוכל אדמו"ר מהר"ש לנסוע ולמלא שליחותו – ואדרבה, עוד גרם בלבול לדבר, אזי פיטרוהו מתפקידו. ואף שבפטרבורג לא ידעו מכל הענין – הרי כיון שגוים אינם בעלי-בחירה, לא נוגע השכל והידיעה שלהם, כי אם העשי' שלהם בפועל, ולכן, מבלי הבט על כך שלא ידעו מכל הענין, הייתה העשי' שלהם כדבעי – שפיטרו את הפקיד הנ"ל, כיון שלא מילא את תפקידו. כאשר אדמו"ר מהר"ש נסע חזרה לליובאוויטש, עבר בדרכו בעיירה "אַחַרְעִמְאָאָ", ויצאו כל הגוים תושבי המקום יחד עם זקני וחשובי העיר ("סטאַריסטי") וקיבלוהו בכבוד גדול, שהלכו לקראתו עם לחם ומלח, ונפלו לפניו על ברכיהם. – בנסיעה זו נסע גם אחיינו של אדמו"ר מהר"ש, הרב ישעי' ברלין, ואמר לאדמו"ר מהר"ש בהתפעלות: "פעטער!" ראיתם איזה כבוד גדול נתנו לכם!... והשיב לו אדמו"ר מהר"ש: "פעטאַך!" ומה אתה חושב? וכי על מי נאמר "ברוך תהי' מכל העמים... (שיחת כ' מג"א תשט"ז ס"ג)

ברכה לגוי חשוך בנים

מסיפורי חסידים: בעיר נעוועל התגורר גוי, שהיה מתייחס יפה אל יהודי המקום, והם השיבו לו כגמולו, ומאחר שהיה חשוך בנים, בקשו עבורו ברכה מאדמו"ר המהר"ש. הרבי ברכו, והוסיף: כשילדו לך בן ובת, קרא להם בשם אדם וחווה. ואמנם כן היה (שמועות וסיפורים ח"ג ע' 185).

מילים באמצע מאמר, שלא כולם שומעים

"ידוע שאצל הנשיאים, ובפרט שמעתי שאצל אדמו"ר מהר"ש נ"ע, הנה בעת אמירת המאמר היה אומר מילות בודדות שהיו שייכות רק לאנשים פרטים מן השומעים, וכל אחד ואחד היה שומע רק השייך אליו. אלא שכ"ק אדמו"ר [הרש"ב] נ"ע ביקש את אביו שהוא ישמע גם את כל המילות הנ"ל, וניתן לו – כך שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ג ע' רמג. וראה שיחת פ' וישב תשח"י).

בנו המופלא, הילד הרב הקדוש סנדר

אדמו"ר הרש"ב סיפר, כי אחיו הגדול, הגאון הצדיק הרב אברהם סענדער, היה מופלא בחושים ובעל מוחיו ומדות. הוא נפטר בהיותו בן 8. הצמח צדק אמר, שהילד הצדיק הרב הקדוש אברהם סענדער היה נשמתו של אדמו"ר הזקן. כשמלאו לילד ארבע שנים, למד איתו הצמח צדק משניות. ואברהם סענדער היה מדקדק כל מה שנאמר בגמרא. היה תמים. לא הבין כלל מה פירוש לשחק. היה תמיד עסוק בלימוד ובתפלה.

בשעת הסתלקותו נכחו אדמו"ר הצמח צדק, אדמו"ר המהר"ש ואחיו. וראו אז ממנו דברים נפלאים. ישוב הדעת שלו בעת ההסתלקות. כולם השתוממו ממוחין דגדלות שלו. ביום הסתלקותו אמר: אדמו"ר הזקן קרא לי לבוא אליו. וביקש להלבישו בגדי שבת, התפלל מנחה בשמחה, ואחרי עלינו לשבח אמר 'שמע ישראל' ויצאה נשמתו ב"הוי' אחד" (ספר השיחות קיץ ת"ש).

כ"ק אדמו"ר הרש"ב - הר"ר שלום דובער מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

ראשי פרקים מתולדותיו

- כ' מרחשון תרכ"א, נולד בליובאוויטש.
- תרכ"ה – בהיותו בן 4 – ע"פ בקשת הצמח צדק, הוריו עשו שידוך עבורו עם בת דודו הרבנית שטרנא שרא (בת כ"ק הרב יוסף יצחק בן הצמח צדק).
- תרל"ה, מוצש"ק י"א אלול, חתונתו. משנה זו, חוזר מאמרי אביו וכותב הנחות עליהם.
- תרל"ז: כותב ביאורים על מאמרי אביו.
- תר"מ: מתחיל להשתתף בעבודת הכלל.
- תרמ"ג: התחיל להדריך את אנ"ש וקבל הנשיאות.
- תרמ"ד: שוהה משך זמן בפריז. אחרי חג השבועות נוסע למעיינות הרפואה – בורבול, צרפת.

- תרמ"ו: נוסע ליאלטה. בשובו מתעכב ג' שבועות בחרקוב ע"פ בקשת חסידי רוסיה הדרומית, שבאו לבקרו ולשמוע דא"ח מפיו.
- תרמ"ח: נבחר לגבאי החברא קדישא.
- תרמ"ח-תרמ"ט: נוסע למקומות הרפואה בצרפת, אשכנז, ביהם, אוסטריה ואיטליה, ורק מזמן לזמן בא לליובאוויטש.
- תרנ"ג – תרנ"ד: מתכתב בעניני צבור עם גדולי ישראל, האדמו"ר מטשורקוב, האדמו"ר מבויאן, האדמו"ר מואהלין, האדמו"ר מסלונים, עם הגאון הרב יצחק אלחנן מקובנה, הרב אלי' חיים מלודז', הרב דוד קרלין, הרב ה' חיים מברסק, ד"ר צדוק כהן – רב הכולל בפריז, ריטר – רב הכולל בהולנד, בארון גינבורג – פטרבורג.
- תרנ"ב: משתדל אודות גירוש מוסקבה ופעל הארכה עד הקיץ ועוזר בסכומים נכבדים למגורשים להתיישב במקומות חדשים.
- תרנ"ג: מקיים מחדש ועד עסקני הכלל בפטרבורג.
- תרנ"ד: מבקר את המושבות בפלך חרסון.
- תרנ"ה: משתדל ביותר בחיזוק הכולל אשר בארץ הקודש ת"ז.
- תרנ"ז: מייסד ישיבת תומכי תמימים.
- תרנ"ח: עושה מסעו בעניני הכלל לברדיטשב, קייב, אודסה.
- תרנ"ט: מחווה דעתו בשלילה למפלגת הציונים.
- תר"ס: מגיה ומדפיס את ספר התניא בדפוס ווילנא.
- תרס"א: עושה מסעו לאשכנז, צרפת והולנד בעניני הכלל.
- תרס"ב: מייסד, בעזרת האחים הנדיבים פוליקוב ובעזרת יק"א [ארגון התומך בהתיישבות יהודית], בית חרושת לאריגה ולמטוה צמר בעיר דוברובנה, ובערך 2000 יהודים עובדים בו ומתפרנסים בריווח. כסלו – נוסע למוסקבה ופטרבורג לענין של פדיון שבויים, ושוהה שם כ-6 שבועות.
- תרס"ד-תרס"ה: מייסד ועד לשלוח מצה ליהודים חיילים במזרח הרחוק (במלחמת רוסיה יפן).
- תרס"ו: נוסע לפטרבורג ומוסקבה להשקיט את הפרעות ומצליח.
- תרס"ז: עורך תכנית מפורטת בשם 'התאגדות היראים' [לטובת יהדות גרמניה], ומוסרה ע"י הרב ברייער והרב החכם אי"א מוה"ר יעקב רוזנהיים. בחודש אדר נוסע לפרנקפורט.
- תרס"ח: משתתף באספת עסקני הכלל באשכנז בעיר ברלין.
- תרע"א: מייסד ישיבת תורת אמת בעיר חברון ת"ו. בא בהתכתבות על עלילת בייליס, ומראשי המתעסקים בשנה זו ולאחריה בארגון ועד הפרקליטים, ועד הרופאים, ועד המומחים בתלמוד, קבלה וכו' בכל הנוגע לעלילה זו. מכסלו עד חג הפסח – בוסיבאדען. מעורר להוציא לאור את שבועון "האח".
- תרע"ו: מרחשוון עוזב את ליובאוויטש ומעתיק את מושבו לעיר רוסטוב על נהר דאן. בסוף השנה מייסד הישיבות במדינת גרוזיה.

- תרע"ז: משתדל ומצליח שיתנו חופשה על פי החוק מעבודת הצבא – ל-2382 איש שומרי משמרת הקודש: רבנים, שוחטים, חזנים וכו'. בסוף השנה, מרחיב פעילות הישיבות במדינת גרוזיה וקווקז.
- תרע"ח – תר"פ: מתעסק בסידור כתבי יד קודש כ"ק אבותיו. מייסד הוצאת ספרים "עזרא". מו"ל סידור "תהלת השם".
- תר"פ, במוצש"ק ויקרא, אור ליום א', ב' בניסן, בשעה חצי הרביעית, נסתלק ומנוחתו כבוד בעיר רוסטוב.

בנו יחידו: כ"ק הרב הקדוש יוסף יצחק, אדמו"ר הריי"צ.

ספריו:

- 1173 מאמרי דא"ח נשארו מאבי הכ"מ בעצם כתב יד קדשו...". ואמר עוד מאות מאמרים שלא העלה אותם על הכתב, וחלקם – כ-800 מאמרים – נרשמו על ידי ה'חוזרים'.
- ספר המאמרים, סדרה מרובת כרכים, לפי סדר השנים (תרמ"ג – תר"פ)
 - המשך בשעה שהקדימו תער"ב, ג' כרכים.
 - קונטרס התפילה
 - קונטרס ומעין
 - קונטרס עץ החיים
 - קונטרס העבודה
 - קונטרס חנוך לנער
 - הגהות על התניא, על תורה אור, על לקוטי תורה, ועל הסידור.
 - הגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח.
 - תורת שלום – ספר השיחות.
 - תורת שלום – שאלות ותשובות.
 - אגרות קודש, ה' כרכים.

רישומי גיל הילדות

בברית מילה, בעת קריאת השם של אדמו"ר הרש"ב, אמר סבו אדמו"ר הצמח צדק: "נולד כ' חשון תרכ"א, שיש בו שני כפ"ן [שתי אותיות כ'], שהוא רומזו לכתרא עילאה" [תרכ"א – אותיות כתרא].

בהיות אדמו"ר [הרש"ב] בן ד' או ה' שנים נכנס אל זקנו הצמח צדק בש"ק פ' וירא, והתחיל לבכות באמרו: מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה. ויענהו הצ"צ: "כשיהודי צדיק, מחליט בגיל תשעים ותשע שנים שצריך למול את עצמו, ראוי הוא שה' יראה אליו" (היום יום ט' חשון).

בגיל 8, היה כבר נוכח בשעת אמירת דא"ח.

ביום הולדת ה-12, כ' מרחשון תרל"ג, סיים אדמו"ר הרש"ב בעל פה ששה סדרי משנה, ואדמו"ר מהר"ש אמר שזהו יום שמחה אצלו ואמר מאמר על סיום הש"ס בפני האורחים שבאו לליובאוויטש (תו"מ כרך מ' ע' 118).

בגיל 12 החל לרשום רשימות ביאורים בתורת הנגלה.

"כשהייתי בן 12, חינכתי את גופי שכל איבר יעשה את אשר מוטל עליו לעשות. . . עיבדתי את כל גופי כפי הוראות השלחן ערוך" (ספר השיחות תש"ג ע' 4. 64). הרבי הזכיר עניין זה כמה פעמים, והביא לכך מקור מתלמוד ירושלמי ("כי מטי למודים מנפשי' כרע") – (תורת מנחם כרך ל"א ע' 38).

בגיל 15 רושם 'הנחות' מסודרות למאמרי אביו, בתוספת ביאורים והערות, ועד להסתלקות אביו כותב כ-350 הנחות.

אדמו"ר הרש"ב, היה חוזר לפעמים על מאמרים של אביו אדמו"ר מהר"ש – 60 פעמים! (תורת מנחם כרך א' 29 ויש"נ).

יחידות אחרי הסתלקות

מתאר אדמו"ר הריי"צ במאמרו הראשון לנשיאותו – 'ראשית גוים עמלק' תר"פ:

"ומקום התורה והעבודה של צדיק בקדושתו הוא גם לאחר עלותו מחיי הגופות לחיים האמיתיים והארת אור עבודתו נשאר במקומו, די"ל שהמקום שבו למד ועסק בתורה וכל כליו שהשתמש בהם לצרכי העבודה קדושתו עליהם מחלקי בירוור בעולם";

"וראיתי פעם כי כ"ק אדמו"ר הרה"ק הכ"מ נכנס לחדר אביו כ"ק אדמו"ר וצוקללה"ה זי"ע והיו עוד סדרי החדר כמו שהיו בחייו (זה הי' בערך בשנת מ"ה או מ"ו) ונכנס לבוש בחגורה ועמד אצל השולחן למול כסא שבתו, ושפתיו נעות כמדבר, ובכה הרבה".

במקום אחר סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בפרטיות יותר, שבהיותו ילד קטן הי' רגיל להכנס לחדר היחידות של כ"ק אדמו"ר מהר"ש. ופעם אחת ראה שהדלת נפתחת, ונפל עליו פחד והסתיר עצמו, וראה את המחזה הנ"ל. בדיוק באותו זמן הרהר על סיפור ששמע מהמלמד שלו (הרב חנוך הענדיל), שהרב הקדוש יהודה הנשיא היה בא בכל שבת לבקר בביתו אחרי הסתלקותו מן העולם הזה, וחשב שכן גם סבו אדמו"ר המהר"ש בא לבקר בכל שבת או גם בכל יום, ונבהל מאד בראותו את המחזה איך שאביו היה לבוש במעיל משי ובשטריימל ומחזיק גיליון נייר בידו, קורא ובוכה.

מפגש בהיכלות עליונים

ישנו סיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בגלל ענין מסויים שפעל אדמו"ר מהורש"ב, לקח אותו אביו, אדמו"ר מהר"ש נ"ע, להיכלות העליונים, עד למקום מסויים, שעד שם הי' באפשרותו של אדמו"ר נ"ע להצטרף לאדמו"ר מהר"ש, ומשם המשיך אדמו"ר מהר"ש ללכת בעצמו. בינתיים, הבחין אדמו"ר נ"ע בהיכל מואר ביותר, שבו ישב יהודי שמצד מדריגתו לא הי' שייך לכאורה להמצא בהיכל זה. כשחזר אדמו"ר מהר"ש, שאלו אדמו"ר נ"ע: כיצד מגיע יהודי זה לאותו היכל? והשיב לו אדמו"ר מהר"ש, שהוא אמנם יהודי פשוט, אלא שהי' בקי בתניא ונהג תמיד לחזור תניא בעל פה.

וההוראה מסיפור זה – שגם בשעה שחסר בענין ההבנה וההשגה, בכל זאת מאיר אור, נמצאים בהיכל מואר כו'. (תורת מנחם כרך י"א ע' 93).

הרמב"ם של תורת החסידות

מספר אדמו"ר הרי"צ: החסיד מורי הרשב"ץ נ"ע כינה את אבי, "הרמב"ם של חסידות", היות וכל ענין אצל אבי הוא הלכה קבועה ומסודרה עם ההסבר השלם של הענין, דבר דבור על אופניו. כל מאמר חסידות בודד אצל אבי הוא מעיין של ים החכמה, מסכת שלמה (ספר השיחות תר"ץ ע' 95. נתבאר בלקו"ש ח"ז ע' 209).

שליטה על האזנים

כידוע הסיפור אודות אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, אשר פעם התאונן שאינו שומע באוזן אחת. כאשר החלו לחקור את סיבת הדבר, נודע, שביום השבת, בשעה שאמר מאמר חסידות, התנהלה בחדר הסמוך שיחה שהפריעה לו באמירת המאמר, וכיון שהרבי נ"ע הרגיש את אחריותו, שתפקידו הוא להשפיע חסידות, סילק את חוש השמיעה מהאוזן שהייתה מופנית לעבר אותו חדר.

וזהו שמצינו באחד מהמאמרים שהיו "צדיקים גדולים שלא טעמו טעם המאכל בעת אכילתם מפני הרצון הנפש האלקית שאינו רוצה לטעום טעם גשמי, וכמו"כ היו צדיקים גדולים שלא ראו ולא שמעו מה שלא רצו לראות ולשמוע מצד הנה"א כו' וזהו שליטה וממשלה גם בעת ההתלבשות באברי הגוף".

והוא על דרך מה שנאמר בגמרא "כתיב אברם וכתיב אברהם, בתחלה המליכו הקב"ה על מאתים וארבעים ושלושה אברים, ולבסוף המליכו על מאתים וארבעים ושמונה אברים, אלו הן, שתי עינים ושתי אזנים וראש הגויי'", "שבתחילה המליכו הקב"ה על אבריו שהם ברשותו ליוזר מעבירה, אבל עיניו ואזניו של אדם אינם ברשותו, שהרי על כרחו יראה בעיניו ובאזניו ישמע, ולבסוף כשנימול המליכו הקב"ה אפילו על אלו כו'". (תו"מ ז' 156).

ביקור אצל הבעל שם טוב בגן עדן

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם בהתוועדות של שמחת תורה (תרצ"ז) אודות מה שאירע בח"י אלול שנת תרנ"ב – שחל ביום הש"ק – שאביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע עסק אז בענין מסויים, ואמר, שכיון שהקב"ה לא נשאר בעל-חוב, הנה בגלל ההתעסקות בענין הנ"ל, שילם לו אביו, אדמו"ר מהר"ש, בשבת ח"י אלול, באמרו אליו: בוא נלך לשמוע תורה מהבעש"ט [מאורע זה אירע תשע שנים לאחר הסתלקות אדמו"ר מהר"ש בשנת תרמ"ג, וריבוי שנים לאחרי הסתלקות הבעש"ט], ולקחו עמו להיכל הבעש"ט, ושמע מהבעש"ט באותו ש"ק שבעה תורות.

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בפרטיות אודות זמני אמירת שבעת התורות, מי היו המסובים בעת אמירת שבעת התורות, וכללות ציור הדברים ("ווי ס'האט אויסגעקוקט"), וגם חזר על שבעת התורות – לא לשונם, אלא תוכנם (תו"מ ט' 239).

אדמו"ר הרשב"ב תיאר את הסדר של גן עדן התחתון וגן עדן העליון. אדמו"ר הרשב"ב היה בעל חוש-ציור מופלא, ובכל פרט ביאר והסביר כך שראו את הדבר במוחש. כאשר אדמו"ר הרשב"ב דיבר אודות ההבדל בין געה"ת וגעה"ע, ועל סדר העליות, אנו ראינו זאת [אדמו"ר הרי"צ הראה באצבעותיו] במוחש ממש. אדמו"ר הרשב"ב אמר אז: "הנני רואה זאת. ואתם שמעו לכל הפחות ותרגישו זאת" (ספר השיחות תש"י ע' 373).

חזיון מלמעלה: מאמר ביום הולדת

ישנה רשימה של כ"ק מו"ח אדמו"ר מכ"ף מר-חשון תש"ה – שבו מלאו שמונים וארבע שנים מיום הולדת אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, וביום זה מסתיימת השייכות לקאפיטל פ"ד (כידוע במנהגי אמירת תהלים) – ע"ד חזיון לילה, שבו אמר לו אביו שיאמרו דרוש על קאפיטל פ"ד.

זה לשון הרשימה (הועתקה מגוכי"ק כ"ק מו"ח אדמו"ר): ב' כ' מר-חשון. היום הוא יום הולדת כ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע שנולד ביום ב' חיי שרה בעשרים לחודש מר-חשון בשנת תרכ"א בשעה תשיעית בוקר.

בחלומי ראיתי את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בבגדי שבת קודש ובפנים צוהלות במאד.

ואמר, במעת לעת זה (כ' מר-חשון תש"ה) שנתמלאו שמונים וארבע שנים לאח"ז, לאחרי בוא כ"ק מו"ח אדמו"ר לאמריקא, אשר, אילו הי' אז כ"ק אדנ"ע נשמה בגוף בעלמא דין, הי' בשנת הפ"ד (תו"מ ח"ב ע' 207 ובהערה 16).

• גמירא מילתא – על פי סיפור מקובל מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] צוקללה"ה נבג"מ זי"ע - אשר בו ביום - ח"י אלול - אומר כ"ק רבנו הבעל שם טוב נ"ע דברי תורה ברבים לפני תלמידיו ותלמידי תלמידיו וכל המקושרים אליהם" (אגרות קודש אדמו"ר הריי"צ כרך ד' ע' קיז).

למעלה ממקום וזמן

סיפר אדמו"ר הריי"צ: (סה"ש תרפ"ד ע' 62. נזכר גם בסה"ש תרצ"ו ע' 45).

"פעם הייתי עם אאמו"ר בחו"ל, ודרכו של אאמו"ר הייתה לנוח מעט על הספה לאחר ארוחת הצהרים, לא שוכב ולא יושב, אלא משעין עצמו. אאמו"ר היה קורא לזה "וואלגערן זיך" [להשתרע]. פעם לאחר סעודת הצהרים בזמן שהיה נח בצורה כזאת על הספה, האריך במנוחה זו זמן רב, ואני לא ידעתי מה לעשות. ראיתי שהוא כאילו איננו בעולם הזה. הוא לא היה ישן, אלא מוטה על צדו, ועיניו גם הן נראו בצורה משונה. להעירו הייתי ירא ולהניחו כך גם כן פחדתי. התחלתי ללכת בחדר אנה ואנה בקול רעש, אולי יתעורר, אך ללא הועיל. התחלתי להזיז את השולחן בכוונה אך הוא לא הקיץ. עד שהיה כבר מאוחר.

פתאום התעורר אאמו"ר ושאלני: איזה יום היום? איזו סדרה היום? – משום שהוא היה לומד אתי בכל שבוע את הדא"ח לאותה פרשה – עניתי לו שהיום יום רביעי, וגם השבתי לו מהי פרשת השבוע. אאמו"ר בהתעוררו היה נראה כמבולבל. אחר כך התכוונן לתפלת ערבית והוא האריך באותה תפלה והתפלל כעין תפלת ראש השנה, עם הניגון של אדמו"ר הזקן. כל זה היה לפלא בעיניי."

הרבי הזכיר סיפור זה כמה פעמים, והסיפור נכלל אפילו בלקוטי שיחות: "מצינו סיפור נפלא אודות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע: פעם נסע כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ביחד עם כ"ק מו"ח אדמו"ר לווינה, כדרכם, התאכסנו במלון כל אחד בחדר בפ"ע, ונוסף לכך – חדר משותף לשניהם. כאשר נכנס כ"ק מו"ח אדמו"ר – ראה את כ"ק אדמו"ר נ"ע יושב על הספה, עיניו פתוחות, ואינו מבחין מה נעשה מסביבו. כעבור שעה נכנס שוב וראה שממשיך לשבת באותו מצב מבלי לנוע, וכך חזר הדבר ונשנה

כמה פעמים – שנכנס לחדרו וראה שיושב בלי נוע כמקודם, וכן ישב על מקומו במשך שעות אחדות שקוע במחשבתו, כמי שנמצא בעולם אחר. לאחר שהתעורר – לא ידע איזה יום זה, באיזה מקום נמצאים וכו' – כפי שהי' מובן מאופן השאלות ששאל אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות ענינים צדיים, כדי שעי"ז יתברר לו איזה יום היום, ובאיזה מקום נמצאים. כמוכן שכ"ק מו"ח אדמו"ר עשה עצמו כמי שאינו משים לב לכך, והשיב לו על שאלותיו מבלי שיהי' ניכר שהוא מכיר מצבו המיוחד. ויש אומרים שלאחרי זמן גילה כ"ק אדמו"ר נ"ע לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שעניני החסידות שבהם התבונן באותם שעות היו היסוד להמשך תער"ב הידוע. ויש לומר שמאורע זה הוא בדוגמת הענין דכלות הנפש: לאחר שכ"ק אדמו"ר נ"ע התעורר מדביקותו – לא ידע באיזה זמן ומקום הוא נמצא, מכיון שבעת דביקותו הסתלק לגמרי מציאות העולם שגדרו – מקום וזמן, עד כדי כך, שאפילו לאחר שהתעורר לא היה מסוגל להזכר באיזה זמן ומקום הוא נמצא. ואם כן, הרי זה בדוגמת הענין דכלות הנפש – יציאת הנפש מהגבלות הגוף (מציאות העולם, זמן ומקום). (לקוטי שיחות כרך כ"ז ע' 275).

הפלאה בעבודת התפילה

מספר הרב חיים מרדכי פרלוב, ב"לקוטי סיפורים", את אשר שמע וראה אצל אדמו"ר הרשב"ב: "ידוע זה לכולם, שהיה מאריך מאד בתפילת ערבית בליל א' של ראש השנה, לא פחות מג' או ד' שעות, ואח"כ בסעודה היה מקצר מאד, וסיפר באיזה פעם הרה"ח הרב אלחנן דוב מורוויב ז"ל [הי"ד, שהיה מזכירו של אדמו"ר הרשב"ב], שאחר כך קרא קריאת שמע שעל המטה במשך ארבע שעות.

הרבי דיבר על כך לקראת ראש השנה תשנ"ב: "להעיר מהידוע על דבר גודל הפלאה עבודתם של רבותינו נשיאינו בתפלת ערבית דליל א' דר"ה (כפי שראינו אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ממלא מקום אביו כ"ק אדנ"ע, וכל רבותינו נשיאינו שלפני זה), ומזה מובן שמעין זה ושמץ מנהו צריך להיות גם אצל כאו"א מהחסידים".

הכנסת כלה שמיימית בפרשבורג

בהמשך לסיפור הקודם, שאירע בבית מלון בווינה, מספר אדמו"ר הריי"צ: למחרת בבוקר שאלני אם יש עמנו כסף. בהיותנו בדרך היה הכסף אצלי. והאמת נתנה להאמר שהייתי אז בדוחק, אך מכיון שאאמו"ר שאלני, הלכתי לבית המשכון השארתי שם את מקל הכסף שלי, קבלתי בעבורו סך כסף ומסרתי לאאמו"ר. אחר כך אמר לי שרצונו ללכת לכמה מקומות, והואיל ולא אמר לי ללכת עמו, הבנתי שאין ברצונו הק' שאתלווה אליו. נשארתי במלון ואאמו"ר הלך. כעבור זמן מה הגיע שליח מחנות עם חבילה בידו. וישאל: כאן מתגורר שניאורסאהן? עניתי שכן. ויאמר לי: הנה הבאתי חבילה מחנות פלונית עבור אדון אחד שקנה וצוה להביאה לכאן. במשך השעות הקרובות הגיעו חבילות נוספות מחנויות אחרות. בהביטי על החבילות ראיתי שהיו אלה חבילות עם פירמות של חנויות לבגדי נשים ונעורות, אמרתי אל לבי: כנראה קנה מתנות לבנותי. לעת ערב חזר אאמו"ר למלון ואמר לי שבדעתו לנסוע, שאתכונן. לאן נוסעים, לא אמר לי. פרעתי את החשבון בבית המלון, ארזתי את החפצים ויצאנו אל תחנת הרכבת, שם אמר לי לקנות כרטיסים לפרשבורג עירו של החתם סופר זצ"ל. בהגיענו לשם רציתי לשכור עגלה מתחנת הרכבת לעיר כרגיל, אולם אאמו"ר אמר לי שנלך ברגל, ואקח בידי את המזוודה ונלך. ברחוב פגשנו בבחור אחד שהיה רץ וממהר. עצר אותו אבי ושאלו:

איפה המלון והמסעדה של פלוני? אמר לו הבחור בחיפזון: אין לי פנאי, לכו ישר ושם תשאלו. אמר לו אאמו"ר: היתכן? כך מקיימים מצות הכנסת אורחים? הלא רואה אתה שאנשים זרים אנחנו במקום, הולכים אנו מתחנת הרכבת. בשמעו זאת הבין שלא התנהג בנימוס, נעמד והראה לנו לאן ללכת והוסיף שבעל בית המלון נפטר בימים אלה (בדיוק באותו זמן שאבי נח את מנוחת אחר הצהריים), ובביתו יושבים שבעה רח"ל. אאמו"ר הודה לו, ואנחנו המשכנו בדרכנו. בהגיענו למלון ראינו אשה ושלוש בנותיה יושבים שבעה ר"ל. המשרתים שבמלון נתנו לנו חדר, נחנו מעט ואח"כ אמר לי אאמו"ר שנצא ונהלך מעט בעיר. יצאנו החוצה והלכנו לישיבה אחת שם ישבו ולמדו בחורים רבים. אאמו"ר שוחח עם אחדים מהם בלימוד, גם זה שפגשנו ברחוב היה שם בין הלומדים וגם איתו דיבר אבי בלימוד, אבל עם אחד הבחורים הרבה להתפלפל ואח"כ שבחו מאד.

כשחזרנו למלון נכנס הרבי לנחם את האלמנה ואת בנותיה. וסובב את הדברים עד אשר דיבר אתה שתשתדל להשיא את בנותי'. התחילה האשה להתאונן שמצבה רע, ובמיוחד עכשיו לאחר מות בעלה, הוצאות הבגדים מרובים וכדומה, ובכלל אין מזדמנים לה שידוכים מתאימים. אאמו"ר הציע להבכירה את בן הישיבה אשר הרבה להתפלפל עמו ושבחו. ובדבר הבגדים אמר לה שלא תדאג משום שמלבושים עבור הכלה יש לו מן המוכן, הכל. גם לבת השני' הציע, את הבחור אשר פגשנו ברחוב, ואמר שגם עבורה יש לו את כל הבגדים הנחוצים. לבסוף התקיימו שני השידוכים ונסענו משם מפרשבורג. לאחר חמש שנים – מספר כ"ק אדמו"ר – הייתי בקרבת מקום לפרשבורג, ואסע לשם במיוחד כדי לראות כיצד הסתדרו הבנות אשר אאמו"ר השיאן. מצאתי שם את השלישית בלבד. היא הכירה אותי וסיפרה לי: גם אני נשואה כבר, וגם אני מרוצה. אולם שתי אחיותי, אשר אביך השיא אותן, הן מאושרות מאד. בעליהן – אחד מהם רב בעיר מסוימת והשני ראש ישיבה והם חיים עם נשותיהם באושר גדול. [לאחר שסיפר זאת כ"ק אדמו"ר, שאלו אחד, מי הי' בעל המלון שנפטר. ויענה לו כ"ק אדמו"ר, ששמו הי' הרב אברהם ביק והוא חיבר ספר קטן].

גם סיפור זה, הרבי הזכיר (תו"מ לג 431 – בשותם בווינה): "... והוסיף כ"ק מו"ח אדמו"ר לספר, שבשנה ההיא – תרס"ג – אירעו הרבה בעל-שם'סקע ענינים", וסיפר דוגמא אחת:

בכל יום היו לומדים יחדיו – כ"ק אדמו"ר נ"ע עם בנו כ"ק מו"ח אדמו"ר – בבית המדרש טור שו"ע חושן משפט הל' טוען ונטען. באחד הימים, לאחר הלימוד, אמר אדמו"ר נ"ע: היום יהי "אויספלוג" – הנקרא בשפת המדינה: "הייק" (מסע-טיול). ולקחו שניהם הטלית ותפילין, ונסעו שעות אחדות, עד שהגיעו לעיירה קטנה, ולנו בבית-מלון ("האָטעל" – בשפת המדינה) שהי' פחות במדרגה – לפי ערך מעמדה ומצבה של אותה עיירה קטנה. למחרת אמר אדמו"ר נ"ע לבנו – בקראו בשמו – צריך ללכת לנחם אבליים.

– אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר לא הי' הסדר לשאול שאלות, ובמילא, לא שאל מאומה, "וואו נחום אבליים, ווען נחום אבליים", והלכו מיד. באו לבית אחד, ומצאו שם אלמנה ושתי יתומות יושבים "שבעה", רחמנא ליצלן. ואדמו"ר נ"ע דיבר על לבם וניחם אותם. אדמו"ר נ"ע ביקש גם מאת האלמנה שתשיג בעדו חלב כשר, כיון שבדעתו להישאר בעיירה יום אחד. וסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שאדמו"ר נ"ע התפלל שם במנין של מנחה ומעריב, ודייק בסיפורו – כדרכו – שמנחה התפלל עוד מקודם, ורק הי' בשעת התפלה, אבל מעריב התפלל גם הוא שם. על שאלתם של האלמנה והיתומות – מי הוא?

ענה: "אָ ווייטער קרוב" [=קרוב רחוק]. ועל שאלתם אם הכיר את הבעל-האב? ענה: הן זה אינו נוגע. – כן הי' הלשון בסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר, אף שכ"ק אדמו"ר נ"ע – שדיבר באידיש – אמר מסתמא "וואָס איז די נפקא מינה", וכיו"ב. משם נסע אדמו"ר נ"ע לפרעסבורג, ובחר שם שני בחורים מתלמידי הישיבה לחתנים בעד שתי היתומות. וגם הלך בעצמו לקנות כל הנצרך להיתומות, מתנות וכו', בסכום של כמה מאות רובל ("אָ שיינע עטלעכע הונדערט רובל"). חתונה אחת – נערכה תוך שבועות אחדים, כאשר כ"ק אדמו"ר נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר שהו עדיין שמה, והחתונה השני' – נערכה אחרי חג השבועות דשנה ההיא.

קריאת מחשבות הקיסר, שהפריעה לו נוכחות הרבי

פעם נסעתי עם אאמו"ר לברלין, ושלח אאמו"ר את משרתו הרב אברהם גרליק (אביו של הרב ירוחם ז"ל מבאברויסק) החוצה צו דערוויסן זיך "וואָס הערט זיך עפעס נייעס" [=מה יש חדש]. כשחזר הרב אברהם, אמר ששמע שהקיסר ווילהעלעם ינאם נאום בסרטיא אחת, וילך אאמו"ר עמו לשם. כשבאנו לשם, היו הרבה נאספים, והמלך היה מוכן לנאום, ופניו היו לבנים כסיד, ולידו עמד יורש העצר שלו. ראינו מרחוק שהקיסר מסתכל עלינו במבט חריף, והרכין ראשו אל יורש העצר ולחש דבר מה באזנו, ויורש העצר שחק שחוק קל. כעבור שעה קלה נגשו אלינו שוטרי הבולשת ופקדו אותנו לעזוב את המקום. כשהתחילה מלחמת העולם הראשונה, אמר אלי אאמו"ר: זוכר אתה כשהיינו בברלין כשנאם ווילהעלעם, והיו פניו לבנים כסיד – כבר היה אז במוחו ובמחשבתו כל חלקי ופרטי (אַלע פלענער) המלחמה הזאת.

כשהיינו בברלין, הלכנו פעם לשוח בגן הנקרא "קייזערליכער גאַרטן", הנכנסים לשם היו מוכרחים ללבוש על מנעליהם אנפלאות מיוחדות ("לייוונטענע קאַלאַשן") שלא ללכלך הגן, ומשום חשש שעטנו לבשנו על המנעלים מטפחות אף. בגן היה היכל קטן המיוחד לקיסר ווילהעלעם, כאשר המלך הי' בא לגן, היה נכנס לשם לפוש, והי' שם שומר שלא הניח לשום אדם להכנס. אאמו"ר התבטא לפני שיש לו חשק להכנס לשם. נגשתי לשומר ונתתי לו מטבע אחת גדולה שיקנה לי איזה דבר לשתות, וכשהביא המשקה והעודף מהמטבע, נתתי לו העודף בעד טרחתו, ועי"ז נתקרב עמי, ובקשתי אותו שירשה לאאמו"ר להכנס לשם, וגם נתתי לו שוחד, והרשה לאאמו"ר להכנס, והשומר עמד מבחוץ לראות אם הקיסר יבוא, כדי לרמוז לו שיצא. אאמו"ר נכנס לפנים, שם היה כסא ושולחן, ועל השולחן היו מונחים נייר וקסת הסופר ועט. אאמו"ר ישב על הכסא (ער האָט זיך אַ זעץ געטאַן), ואמר: "אָ קלוגע שטול". וכתב דא"ח על גליוני הנייר המיוחדים לקיסר שהיו מונחים שם.

שליחות בחלום

אדמו"ר הריי"צ סיפר בחורף תרצ"ה: בשנים הראשונות אחרי הסתלקות אדמו"ר המהר"ש, יצא קול על אשה אחת בהנהגותיה בענין טהרת המשפחה. ושלח אדמו"ר הרשב"ב – ע"י הרב שלמה חיים שוחט ובודק של ליובאוויטש – להזהירה. והאשה לא שמה לב לאזהרה. והוסיף אדמו"ר הרשב"ב ושלח להודיעה, שהוא ישלח את אימה – אימה מתה עליה כשהייתה בת 3 שנים. – אך היא צחקה על זה. אח"כ היא באה בבכיות אל הרב שלמה חיים, שאמא שלה באה בחלום... (רשימות היומן ע' שנו)

פטור מהצבא הרוסי: עת רצון

"ידוע, שבלייל שמחת תורה קודם הקפות, הי' הסדר אצל כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שהיו נכנסים אלו שקיבלו צו-גיוס לצבא ("פריזיוניקעס"), ואדמו"ר [הרש"ב] נ"ע הי' מברך אותם שיגאלו מן המיצר אל המרחב". (תורת מנחם כרך כ"ז ע' 93).

"תינצל מאש וממים"

זלמן בן הרב שלמה החייט מביישניקוביץ סיפר, שבתחילת המלחמה קראו לו להתייצב לצבא, בלי להתחשב שיש לו "כרטיס לבן" המשחררו משרות צבאי בגלל היותו בן יחידי להוריו.

הבחור נסע עם אביו לאדמו"ר הרש"ב לליובאוויטש, וכשקרא הרבי את הפתקא, אמר: אי אפשר להיעשות חייל, אלא חייל נולדים. והמשיך: אתה הרי בחור ישר, יעזור השי"ת ותינצל מאש וממים. מובן שגייסו את זלמן, הוא היה בחזיתות שונות ובסכנות גדולות, ובכל פעם ניצל. פעם נגלה אליו בחלום הרב יחיאל הלפרין השד"ר, ויעץ לו להסתלק מיד מהגדוד, למחרת השמידו את כל הגדוד. ימים אחדים אחר המלחמה אירע לו נס נוסף, קרתה תאונה לספינה בה הפליג מוויטבסק, כ-200 אנשים טבעו בנהר והוא ניצל. וכך התקיימה ברכתו של הרבי, והוא ניצל מאש וממים (שמועות וסיפורים ח"ג ע' 204).

הפנייה רפואית

מספר הרב יהודה חיטריק ב"רשימות דברים" את אשר שמע מפי בעל המעשה: החסיד הש"ץ [החזן] הרב מנחם מענדל וולוסוב, כאשר קיבל את משרת החזנות בעיר ליבובה במדינת קורלנד (כיום בשטח של ליטא), ונסע דרך מינסק לשבת הראשונה לליבובה, הרגיש לפתע שניחר גרונו ואינו יכול להוציא קול. הוא הודיע על כך במברק לאדמו"ר הרש"ב, ושאל מה עליו לעשות. אדמו"ר הרש"ב ענה לו, שייסע לוילנה ויפנה אל רופא, ונקב בשמו של הרופא, וכל אשר יצווה עליו הרופא – יעשה, אפילו אם ידרוש ניתוח. וייסע תיכף לוילנה, ודרש אחר רופא שכתב לו הרבי. והרופא לא היה ידוע כל כך בוילנה, שזה לא כבר נתיישב בוילנה. הרופא אמר לו שגידים אחדים שעל ידם יוצאים הקולות – נתחברו יחדיו, וכתוצאה מכך ניחר גרונו, ודרוש ניתוח להפרידם, ועשה לו הרופא את הניתוח. ואמר הרופא, שזה לו פעם ראשונה שהוא עושה את הניתוח הזה, והתפלא על עצמו איך שעלה הניתוח יפה מאד ובהצלחה מרובה.

גשם למקווה: זה הקטן גדול יהיה

בשנת תרע"ח קנו לאדמו"ר הרש"ב בית בעיר רוסטוב וחפשו בקרקעיתו מקווה, אך מים למקווה לא היו, מכיוון שהבית היה על גבי הר, וקשה היה לחפור בעומק שימצאו בו מים, וגם לא יכלו להעביר מים מהנהר עד עונת הגשמים שהיא בחורף, והרבי רצה מאד שתהיה לו מקווה כשרה לראש השנה. באותה שנה חל ראש השנה בשבת קודש ויום ראשון. ביום חמישי שלפני ראש השנה היו כבר הרבה אורחים, פנה הרבי לרב זלקיה פרסיץ, שגם הוא בא כאורח, ושלח אותו שיצא לראות האם עומד לרדת גשם. הרב זלקיה חזר ואמר כי השמים זכים ואין סימן לגשם מתקרב. אחרי זמן, שלח אותו הרבי שנית, ושוב ענה שאין כל גשם באופק. אך כעבור כמה וכמה פעמים חזר ואמר כי נראה שמתחיל

לטפטף גשם קל, אמר הרבי: זה הקטן גדול יהיה, ותוך שעה קלה התחזק הגשם והצליחו בנקל למלא את הבור כנדרש לצורך המקווה. שמועות וסיפורים ח"ג ע' 201א.

למי הרבי ממתין באמצע הלילה

פעם חלתה בתו של הרב אברהם פרדקין מליאדי, בת 15, במחלה אנושה, והייתה בטיפולו של הרופא המקומי של ליאדי. מחלתה התגברה והרופא אמר נואש לחייה. היה זה אחרי חצות הלילה ושערי הבית והחצר היו כבר נעולים [בשעה כזו], אבל הרב אברהם רץ אל הרבי, ולתמהונו מצא את שער החצר פתוח, גם שער הבית היה פתוח, ואף דלת חדרו של הרבי פתוחה הייתה, והרבי יושב כממתין לבואו. הרב אברהם סיפר לרבי את כל העניין, והרבי אמר לו שיושיבה למשך 15 דקות באמבטיה מלאה מים בחום של 28 מעלות. הרב אברהם נזדרז לעשות כמצוות הרבי, לקח את בתו ששכבה כמעט ללא רוח חיים, והכניסה לאמבטיה. תוך 15 דקות, החלה להתאושש מעט, ואח"כ הלכה והבריאה והייתה ככל האדם. למחרת התברר לרב אברהם, שבאותו ערב ציווה הרבי למשרתו מענדל, שישאיר את כל דלתות הבית והחצר פתוחות. שמועות וסיפורים ח"ג ע' 202.

הרוח שביטלה את הגזירה

הוריו של הרב יעקב איציקסון גרו בכפר, ומכיוון שהמשפחה גדלה, התחילו לבנות להם בית חדש ורחב. באותה עת נגזרה גזירת גירוש על כל יהודי הכפרים שבאו לגור במקום מתאריך מסויים, אמנם משפחת איציקסון לא הייתה כלולה באותה גזירה משום שהתגוררו בכפר עוד לפני התאריך הנקוב, אך הגויים השתדלו להצר להם. כשראו הגויים שהם עסוקים בבניית בית חדש, מסרו עליהם לשלטונות, והמושל רצה להעמידם למשפט. מובן שנסעו אל אדמו"ר הרשב"ב, והרבי אמר להם שאין בכך כלום, ויכולים להמשיך לבנות.

כשעמד המושל לנסוע בעניין המשפט לעיר, תפר לו מעיל ארוך ומפואר. כשבא לתחנת הרכבת, טייל הלך ושוב עם מנהל הרכבת, ורק כשהרכבת עמדה לנסוע מיהר לעלות לקרון, כשבידו האחת אוזן בתיק המסמכים ובשניה התאמץ לעלות לקרון. לפתע נשבה רוח חזקה שפזרה את כנפות מעילו, והסתבך בין גלגלי ברכבת וכל אבריו התרסקו לגזרים, וגם הניירות שאחזו התפזרו לכל רוח וכך בא הקץ למשפט (שמועות וסיפורים ח"ג ע' 203).

"נתחיל לומר דא"ח והם יתבטלו מאליהם"

בחורף תר"פ התקדמו הבולשביקים לעבר רוסטוב. הכול ידעו כי סכנה טמונה רבה בבולשביקים, ובבית הרבי התכוננו לעקור מן העיר, אולם בטרם הספיקו לארוז את חפצי הבית, אלו כבר נכנסו לעיר ושוב אי-אפשר היה לממש את היציאה. דומה היה כי אצל הרבי נתהפכו סדרי בראשית. מאז כניסתם ראו שינוי גדול בהנהגת הרבי. לפתע היה מסתגר רבות בחדרו ומתבודד בינו לבין עצמו; כמעט לא קיבל חסידים, והיה במצב של עבודה עצמית. אם לא די בכך, הרי שבראש חודש שבט תר"פ, לאחר תפילת שחרית, קרא הרבי לאחד החסידים שיכנס אל חדרו הקדוש וביקשו לומר לכל החסידים בשמו כי הוא מבקש מהם שלא יבואו אליו להתפלל, גם לא כדי לשמוע דא"ח ואפילו לא ליחידות, משום שאינו חפץ בכך שהבולשביקים יידעו על קיומו. החסיד מיהר לבצע את שליחותו והעביר את בקשתו

של הרבי לאנ"ש בכל אתר ואתר. ואכן, מאז, כמו עננה שחורה ירדה על חצרו של הרבי. אותה חצר חסידית שוקקת חיים הפכה לשקטה. אווירה של תוגה שררה במקום. החסידים כמעט לא פקדו את בית הרבי, עובדה נדירה ביותר. רק כאשר התעורר עניין דחוף שהיה צריך ללבן אצל הרבי, או אז היו מגיעים, וגם אז בתחבולות ובהיחבא. מצב זה נמשך כל חודש שבט ומחציתו של אדר. בפורים החליטו החסידים כי אי-אפשר לתת לפורים לעבור סתם כך, בלא ציון מיוחד, והחליטו להכנס לביתו של הרבי ולו להתוועדות קצרה. הרבי נתן את הסכמתו, אך הכול הבינו כי הרבי לא יאריך הרבה בשולחנו, ישמיע שיחה קצרה מענייני דיומא ומיד לאחר גמר אמירת דברי התורה, ילך כל אחד וישוב לביתו. הפחד לא היה בכדי. באותם ימים נהגו השלטונות הבולשביקים ביד חזקה. הם הוציאו שורה של תקנות מחמירות בניסיון למנוע הפיכת אורחים נוספת בכל מחיר. התקנות קבעו כי בלילה אסור להימצא ברחוב לאחר השעה שבע. אפילו ביום היו נמנעים ללכת עד כמה שאפשר, אלא במקרה דחוף ביותר. כל התוועדות של כמה אנשים נאסרה בהחלט ונחשבה לעוון חמור ביותר. לא פלא אפוא שהחסידים שהגיעו לביתו של הרבי להתוועדות פורים, ישבו בתנועה של כיווץ ובחשאינות. כל אחד מהם נטל ידיים, אכל כזית 'המוציא' מתוך ידיעה כי יצטרך לקום מהמקום מיד כשיתאפשר, ולחזור הביתה במהירות האפשרית.

הרבי עצמו נטל ידיים, ולאחר מכן מזג יי"ש ובירך 'לחיים'. בו במקום הרגישו הנוכחים בשינוי במצב רוחו של הרבי, כאילו רוח אחרת נחה עליו. הרבי החל לעודד את החסידים להוסיף בשמחה. הוא לא הסתפק בכך, ואף הוציא מכיסו סכום כסף והורה להביא עוד הרבה בקבוקי משקה. לאחר מכן ציווה לנגן ניגונים שמחים כפי שנהג בחג פורים בכל השנים. "עמדנו מבוהלים ומשתוממים", כתב לימים אחד החסידים, "היינו מוכנים לעזוב את בית הרבי מיד לאחר שמיעת התורה. אך כשראינו את השינוי שחל ברבינו, קרבנו אליו והתחלנו לנגן בקול רם ובהתרגשות גדולה עד שהקולות בקעו את קירות הבית ופרצו אל הרחוב. שכחנו לגמרי באיזה מקום ובאיזה זמן אנחנו נמצאים". אל השולחן הובא משקה לרוב החסידים שראו את מצב רוחו המרומם של הרבי, התעודדו אף הם ורוחם הייתה טובה עליהם. הרבי עצמו השגיח שכל אחד מהמתוועדים ישתה יי"ש, והוא עצמו התחיל לנגן בקול רם עד שקולו היה נשמע מחוץ לבית, אף על פי שדירתו הייתה במקום מפורסם ביותר בעיר... בני משפחתו של הרבי פחדו מאוד. הרבנית ביקשה ממנו, ממש התחננה, כי החסידים ינמיכו את קולם וינגנו בלחש פן ישמעו עוז בנפשם להמרות את פקודתו. גם בנו יחידו של הרבי, אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, נבהל מאוד ולא ידע לשית עצות לנפשו. הוא חשש שמא בסופו של דבר יתנקם זה באביו הרבי. אך הרבי חיזק אותו בכל פעם בדבריו המתוקים המלאים חכמה ועונג רוחני. פעם אחת אף נטל אותו בידי הקדושות בתנועה של קירוב ואמר לו: "יוסף יצחק. אל תירא! אינני מתפעל מהם! שלום יהיה לנו! אינני מתכוון בחדרי חדרים אלא בכל היציאה וההתפשטות שלנו! בכל ה'עצמיות' שלנו, אמשך ללכת, אם באופן של סדר והדרגה ואם כ'מדלג, כך הנני 'שומע' וכך הנני מרגיש, שלום יהיה לנו, כי הקליפה לגבי הקדושה איננה כל מציאות, רצוני שהקדושה תהיה בהתגלות..." פניו של הרבי היו להבות ודבריו חוצבי להבות אש. כל הסדר באותו לילה היה אצל החסידים לפלא רב. "הרבה פעמים היינו אצל הרבי בלילות של שמחה בעת התוועדות, אבל באופן כזה של שמחה לא ראינו אצלו אף פעם. דברי התורה שהשמיע אז היו עמוקים וטמירים", ממשיך אותו חסיד לתאר את זיכרונותיו. לפתע, בשעה

שהיו כולם שרויים בשמחה עצומה, הגיעה הידיעה המרעישה כי הבולשביקים עורכים עתה סיוור ברחובות העיר ובודקים בכל בית ופינה אם האזרחים שומרים על חוקי החירום. עוד הוסיפה הידיעה, כי בעוד רגעים אחדים יגיעו הבולשביקים לביתו של הרבי. חיל ורעדה אחזו בחסידים, שכן באותה שעה היה קהל גדול של חסידים בהתכנסות בביתו של הרבי, ואסיפה זו הרי אסורה היא לפי החוק. לאיש מהנוכחים לא היה ספק כיצד ינהג השלטון במפרי החוק והסדר. אך הרבי לא הניח להפסיק אפילו רגע אחד מהשמחה ומהניגונים "וראינו שהעניין הוא משונה ופלאי, כי לא היה אף פעם באופן כזה, וממש ראינו מופתים גלויים ממנו באותו לילה". פניו של בנו יחידו, הרבי הריי"צ, כמו נפלו עוד יותר. המתח היה ניכר היטב על פניו. אף על פי כן, הרבי המשיך לשבת על כיסאו ולא הפסיק אף לא לרגע מדבקותו ומדבריו הקדושים. המסובים שהבינו היטב את המשמעות החמורה של מסיבה זו והתוצאות העלולות לבוא, ניגשו אל רבינו וסיפרו לו מהמתרחש כעת בעיר, אך הרבי לא שת לבו לכך. אדרבה, הוא זירז את הנאספים שלא להפסיק מלנגן ולשמח ביתר שאת – הן פורים היום... באותו רגע נשמעו מהלומות בשער הבית. החסידים הביטו ברבי, כמו שואלים מה לעשות כעת. הרבי הורה להם בניע ראש קל לפתוח בפניהם את השער ומיד החזיר פניו אל החסידים כאילו מאום לא אירע. חברי הבולשת נכנסו לתוך הבית והתבוננו מרחוק. אחד החסידים אז אומץ וניגש אליהם והעיר להם כי הרבי עסוק כעת מאוד ואין לו פנאי לשוחח עמם. "מתי יתפנה?" "מאוחר יותר", השיב החסיד בפשטות, "רק בעוד שעתיים בערך תסתיים המסיבה"... הנוכחים הביטו בו מלאי חרדה. למרבה הפליאה הבולשביקים לא הגיבו והסתלקו כלעומת שבאו... רגש של הקלה ירד על החסידים ושוב החלו לנגן והשמחה מילאה את לבבות כולם. הרבי מצדו פתח שוב בדברי תורה, ובניגונים נוספים, ניגונים עליזים וניגוני דבקות. שעות מספר חלפו ושוב נשמעו מהלומות בשער הבית. החסידים סחופים היו בשמחת החג לא שמעו כלל את הדפיקות. הדפיקות הלכו וחזקו עד שהד קולן כבר נשמע היטב בפנים הבית. כולם ידעו במי מדובר – אנשי הבולשת חזרו ובדעתם לערוך כעת חיפוש מדוקדק. המצב היה בכי רע. השולחנות היו עמוסים ביינות ובמשקות חריפים, דבר האסור לפי החוק. כמו כן הצטברו סכומים הגונים שהיו מונחים בקערה על השולחן, נדבתם של החסידים לצורכי מצווה – וגם זה נאסר לפי החוק החדש. לאיש מהחסידים לא היו אשליות. לבם החסיר פעימה ולא ידעו כיצד להיחלץ ממצב חמור זה. הרבי שהרגיש במבוכה ובפחד, הורה שלא לגעת בשום דבר ולא להוריד מעל השולחן מכל הנמצא עליו. "פתחו להם. כי במצב שאני נמצא עכשיו אין לי שום פחד מהם!" הדלת נפתחה ועל הסף הופיעו הבלשים, הפעם חמושים בנשק חם... הם התקרבו לשולחן ועמדו בקצהו האחר, בדיוק אל מול פני הרבי. אבל הרבי לא שם לבו אליהם, אלא החזיר פניו אל החסידים ואמר בקול בוטח:

"נתחיל לומר דא"ח והם יתבטלו מאליהם". בו במקום החל באמירת מאמר דא"ח מבוססים על הפסוק "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד" כאשר תוכן המאמר עוסק בכך שה'קליפות' הן העדר המציאות ואין להן מציאות אמיתית. דרוש זה נמשך על פני שעה ומחצה. במשך כל זמן אמירת הדרוש עמדו הבולשביקים מול פני הרבי ולא גרעו ממנו עין. לאחר שסיים לומר את הדרוש, הסתלקו אלו לדרכם מבלי להגיב מאום על כל שורת "הפשעים" שהתרחשו לנגד עיניהם... את מאורעות אותה פורים כתב הגאון החסיד רבי שלמה זלמן הבלין ז"ל שהגיע מעט לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה מירושלים לרוסטוב כדי לבקר את כ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע. כיוון שפרצה המלחמה, נשתבשו הדרכים

והיו בחזקת סכנה, ושוב אי-אפשר היה לחזור לארץ ישראל. הגאון נותר אפוא במשך תקופה במחיצתו של הרבי, ובתוכה גם בחג הפורים תר"פ, הלוא הוא הפורים האחרון בחייו של הרבי בעלמא דין. את רשמיו מאותו פורים העלה הגאון במכתב שכתב ביום ראשון, י"ט באדר תרפ"ד, אל דודו בארה"ק הרב דוד שיפריין, כשהוא מסיים: "ראינו אז בחוש מופת גלוי, ממש לא יאומן כי יסופר, והגם שכולנו רעדנו מפחד, בטחנו בהשם יתברך ובעבדו הנאמן. והתקשרנו בחזקה אל רבינו ולא חשבנו מאומה. רק השתוקקנו לא להחסיר מפיו אף מילה. כה ישבנו שם עד לערך שעה ארבע לפנות בוקר. "שתים עשרה שעות רצופות ארכה סעודת הפורים, והייתה זו מעין מסיבת פרידה. לאחר שבועיים עלתה נשמתו הקדושה למרומים.

"סעודת פורים זו, על כל מה שראינו בעינינו, לא תמוש מזיכרוני לעולם" ("תורת שלום" – ספר השיחות; "אוצר סיפורי חב"ד" חלק י. מנחם זיגלבוים)

"אני עולה השמימה"

בשעת הסתלקותו, ב' ניסן תר"פ, פנה אדמו"ר הרש"ב אל בנו אדמו"ר הריי"צ, ואמר לו בדיבור צח ומבורר בזה הלשון: "אני עולה השמימה, ואת הכתבים אני משאיר לכם".

מבאר הרבי בלקוטי שיחות: פירוש הדברים "צדיקים דומין לבוראם", וכשם שהקב"ה "נתן (הכניס) את עצמו" בתורתו, כמחז"ל "אנא נפשי כתבית יהבית", עד"ז בצדיקים, ש"נותנים" (ומכניסים) את עצמם בדברי תורתם. וזוהי הכוונה בדברי אדמו"ר נ"ע "איך גיי אין הימל די כתבים לאַז איך אייך" – שע"י (לימוד) כתביו (תורתו) שהלימוד מביא לידי מעשה בפועל ועד להפצתם חוצה, מתקשרים וכו' עמו בעצמו (מכיון שהכניס את עצמו בכתביו), עצמו – כפי שנמצא במצב של עלי' השמימה. ומכיון שה"כתבים" נמצאים למטה בגשמיות העולם – הרי על ידם נמצא אדמו"ר נ"ע בגשמיות העולם, היינו, שזוהי התקשרות נצחית בגשמיות בין הנשיא אדמו"ר נ"ע וכל ישראל (לקו"ש חלק ל"ב שיחה לניסן. וראה חלק כ"ז שיחה לב' ניסן).

[הרב הגאון משה דובער רבקיין, זכה לשמש את אדמו"ר הרש"ב בשבוע האחרון לפני הסתלקותו, והעלה דברים נפלאים אשר זכה לראות מקרוב בקודש פנימה, בספר "אשכבתא דרבי"].

גוף קדוש

כעבור כמה שנים אחר הסתלקות אדמו"ר הרש"ב, השלטונות הקומוניסטיים החלו לבנות סמוך לבין עלמין הישן בו היה הציון הק', והחסידיים חששו להרס בבית העלמין. באישורו של אדמו"ר הריי"צ (שהתנה תנאי בשעת הקבורה בתר"פ, שיוכל להעביר את הציון לליובאוויטש), ובהתייעצות עם הרה"ק הרב לוי יצחק שניאורסאהן אביו של הרבי, רבה של דנייפרופטרובסק, העבירו החסידיים את הציון הק' מבין העלמין הישן, לבין העלמין החדש ברוסטוב.

היה זה בחודש אדר תרצ"ט, 19 שנה אחרי הסתלקותו. שלושה מהחסידיים ירדו אל הקבר פנימה. על השלושה נמנו הרב יונה איידלקופ, הרב צמח קוטמאן וחסידי נוסף. החסידיים נדהמו לראות כי גופו הקדוש של אדמו"ר הרש"ב נמצא בשלימות.

כ"ק אדמו"ר הריי"צ מוהר"ר יוסף יצחק שניאורסאהן מליובאוויטש - זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

ראשי פרקים מתולדותיו:

- נולד בליובאוויטש, י"ב תמוז תר"מ.
- תרנ"ה: נכנס בעבודת הכלל בתור מזכירו הפרטי של הוד כ"ק אביו אדמו"ר ומשתתף באספת עסקני הכלל בקובנה.
- תרנ"ו: משתתף באספת ווילנא.
- תרנ"ז: י"ג אלול, נשא את בת הרה"ח הרב אברהם מקישינב, הרבנית נחמה דינה.
- תרנ"ח: נמסרה על ידו הנהלת ישיבת תומכי תמימים.
- תרס"א: עושה מסעותיו – לטובת ההכנה להתיסדות בית החרושת בדוברובנה [ראה לעיל בתולדות אדמו"ר הרש"ב, תרס"ב] – לוויילנא, בריסק, לודז', וקניגסברג.
- תרס"ב: נוסע לפטרבורג בעניני הכלל.
- תרס"ה: משתתף בארגון המגבית לצרכי הפסח לחיילים המזרח הרחוק.
- תרס"ו: נוסע לאשכנז והולנד ופועל השפעת הבנקים להשקיט את רוח הפרעות.
- תרס"ח: נוסע לפטרבורג למנוע גירוש משפחות יהודיות מ-212 עיירות ויישובים.
- תרס"ט: נוסע לאשכנז להתראות עם עסקני הכלל.
- תר"ע: עוסק בהכנת אספת הרבנים.
- משנת תרס"ב עד תרע"א נאסר ארבע פעמים בזמנים שונים במוסקבה ופטרבורג לרגלי עבודתו האמורה.
- תרע"ז: משתתף בעבודת אספת הרבנים במוסקבה.
- תרע"ח: משתתף בעבודת אספת חרקוב.
- תר"פ: מקבל את הנשיאות.
- תרפ"א: מסדר עבודת הכלל בהחזקת היהדות והתורה במדינת רוסיה, ומייסד ישיבת תומכי תמימים בוורשה.
- תרפ"ג: משתדל ועולה בידו להשיג היתר ללמד תורה לילדי תינוקות של בית רבן.
- תרפ"ד: מוכרח מה"צ'קא" המשטרה החשאית על פי הלשנת ה"ייבסקים" משתפי פעולה יהודים לעזוב את רוסטוב. מתיישב בפטרבורג ועוסק בהחזקת התורה והיהדות, רבנים, חדרים, ישיבות, שוחטים ומגידי שיעורים ויסוד מקוואות. מייסד ועד מיוחד לעזור לעובדים במלאכת יד שיוכלו לשמור את השבת. מייסד אגודת חב"ד בארצות הברית וקנדה.
- תרפ"ז: מייסד הישיבות במדינת בוכרה ובעיר ווילנא שבליטא. ט"ו תמוז נאסר במאסר. ג' תמוז נשלח לעיר מקלט קוסטרמה. י"ב תמוז נתבשר אשר חופשה ניתנה לו. י"ג תמוז יצא לחירות, ומטעם הרשות העתיק מושבו למלחובקה – הסמוכה למוסקבה.

- תרפ"ח: באסרו חג של סוכות נוסע מרוסיה ומתיישב בריגה – לטביה. מייסד שם ישיבה.
 - תרפ"ח – תרפ"ט: מעורר ומצליח לשלוח מצה לרוסיה.
 - תרפ"ט: עושה מסעו לארץ הקודש ת"ו ולארה"ב.
 - תרצ"ד: מעתיק מושבו לעיר וורשה. מייסד איגוד התמימים. מייסד מחלקות ישיבת תומכי תמימים בכמה מערי השדה בפולין.
 - תרצ"ה: התחלת הו"ל הקובץ "התמים".
 - תרצ"ו: מעתיק את הישיבה תו"ת ואת מושבו מוורשה לעיר אוטבוצק.
 - תרצ"ט: מייסד אגודת חב"ד העולמית.
 - ת"ש: ט' אדר שני, בא לעיר ניו-יורק ומתיישב בברוקלין, עוסק בהצלת תלמידיו ומצליח. מייסד ישיבה מרכזית תומכי תמימים.
 - תש"א: התחלת הו"ל "הקריאה והקדושה". מייסד חברת "מחנה ישראל".
 - תש"ב: מייסד ישיבת תו"ת עם מכינות במונטריאול, קנדה. מייסד מרכז לענייני חינוך. מייסד ישיבת אחי תמימים בניו-יורק, ווסטר ופיטסבורג. מייסד הוצאת ספרים "קרני הוד תורה" – קהת – ליובאוויטש.
 - תש"ג: מייסד "ספרית אוצר החסידים ליובאוויטש".
 - תש"ד: מייסד חברת "נחוח" (ניגוני חסידי חב"ד) לאוסף והוצאה לאור של ניגוני חב"ד. מייסד חברת "ביקור חולים".
 - תש"ה: מייסד לשכת עזרה לפליטים וסידורם, עם מחלקה בפאריז. מייסד חברת "עדינו", "של"ה" (שיעורי לימודי הדת בבתי ספר העממיים). מסדר עבודה להטבת מצבם הרוחני של האיכרים היהודיים ובעלי היישוב באמריקה.
 - תש"ח: מייסד את כפר חב"ד בארץ הקודש ת"ו לפליטי רוסיה.
 - תש"ט: מעורר לייסד "ועד המסדר" להצלת חינוך הילדים העולים לאה"ק ת"ו במחנות המעבר, ומצליח.
 - תש"י: בשבועות לפני הסתלקותו מניח היסוד וסדר לעבודת החינוך וחיוזוק התורה במדינת צפון אפריקה, אשר כפועל יוצא מזה נוסדו שם בית מדרש למורים, ישיבה, ישיבה קטנה, תלמוד תורה לילדים ות"ת לילדות, כולם בשם הכללי "אהלי יוסף יצחק – ליובאוויטש".
 - בשבת ק' פ' בא, יו"ד שבט התש"י, בשעה שמונה בבוקר, נסתלק ומ"כ בניו-יורק.
- בנותיו:** (א) חנה, בעלה הרה"ח וכו' הרב שמריה גוראריה. (ב) הרבנית חיה מושקא, בעלה – כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. (ג) הרבנית שיינא הי"ד, בעלה הרה"ח וכו' הרמ"מ הורנשטיין הי"ד נכד אדמו"ר המהר"ש.

ספריו:

- ספר המאמרים, סדרה מרובת כרכים, לפי סדר השנים (תר"פ – תשי"א)
- ספר המאמרים קונטרסים, ג' כרכים.
- ספר המאמרים, אידיש.
- ספר השיחות (על סדר השנים, תר"פ – תש"י).
- לקוטי דיבורים, ד' כרכים

- קונטרס תורת החסידות
- קונטרס לימוד החסידות
- קונטרס אדמו"ר הצמח צדק ותנועת ההשכלה
- רשימת המאסר
- קיצורים ל"שערי אורה" לאדמו"ר האמצעי; קיצורים ל"ביאורי הזהר"; קיצורים ל"דרך חיים"; קיצורים לקונטרס התפילה, ועוד.
- ספר הזכרונות, ב' כרכים
- מורה שיעור (ללימוד התניא היומי)
- אגרות קודש, עד כה י"ז כרכים.
- יומנים ורשימות (חלקן נדפס, בקובץ "התמים" ובמקומות נוספים)

הכתרה בברית מילה

בשעת ברית המילה שלו (י"ט תמוז תר"מ) בכה הרבי, כדרך התינוקות. אמר לו סבו כ"ק אדמו"ר מהר"ש: מדוע הנך בוכה? כשתגדל תהיה ... ותאמר חסידות בשפה ברורה. – כך רשום ברשימות המאסר של הרבי, במקום חלק לאחר התיבה "תהיה". – מחסידים שמעתי שאמר "תהיה רבי". עפ"ז מובן מדוע יש מקום חלק ברשימותיו של הרבי. (תורת מנחם כרך א' ע' 9).

בשיחת ר"ח ניסן תשכ"ד, הרבי התבטא, שבמעמד זה הייתה התחלת הכתרת אדמו"ר הריי"צ לרבי.

כמה אפשר לדעת בגיל 8?

"כשהייתי בן ח' שנה הייתי בקי בסדרי זרעים ומועד, תורה, נביאים ראשונים וישעיה. יחזקאל – היה קשה לי לחזור בעל פה. בירמיה – הייתי ממעט, מפני שהוא "מרה שחורה, עצבות". אדמו"ר [הרש"ב] נ"ע היה בוחן אותי, והוא רואה [=עוקב] בספר" (רשימת היומן ע' קסה. וכן מתואר בסיפור המאסר הראשון בילדותו, שחזר בעת מאסרו על סדר זרעים ומועד).

גדלות מוקדמת: תפילין

אדמו"ר הריי"צ החל להניח תפילין – ע"פ ציווי אביו בחשאי שאיש לא ידע מזה – בתמוז תרנ"ב, בהגיעו לגיל 12. ויש מקום שמסופר, שהחל להניח תפילין בתמוז תרנ"א, ליום הולדתו ה-11! (ספר השיחות קיץ ת"ש ע' 151. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ג ע' קלז).

השתקפות רבי בתוך רבי

כשהרבי הי' בארץ ישראל, נכנס אליו יהודי זקן שזכה לראות את אדמו"ר מהר"ש, ובראותו את הרבי... התעלף, וכשהעירו אותו מעלפונו ושאלוהו לפשר הדבר, אמר, שבהכנסו אל הרבי ראה בו את אדמו"ר מהר"ש... (תו"מ א 94).

הרבי עדיין לא ירד מההר...

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם ליהודי אחד שנכנס אליו בימים שלאחרי חג השבועות לשאול באיזה ענין – שעדיין לא ירד מההר...

כלומר: למרות שהיה זה כמה ימים לאחרי חג השבועות, שבדרך כלל הרי זה כבר מעמד ומצב ד"במשוך היובל", הנה הרבי נשאר בהר סיני עוד כמה ימים! (תו"מ כרך מ' ע' 271)

מופת חי, שפועל מופתים בכמויות

רואים בפועל בימינו אלה, שכאשר מראים "מופת", הרי זה פועל זעזוע ("גיט זיך יענער אַ טרייסל") ... ולכן, ראו אצל רבינו נשיאנו את ענין המופתים בריבוי גדול לגבי הדור שלפנ"ז – כידוע לכל אלו שרצו להתבונן בזה: נוסף לכך שהרבי עצמו היה "מופת חי" – כפי שאמרו הרופאים שבע עשרה שנה לפני ההסתלקות, שעצם המציאות של חיים חיותו בעלמא דין הו"ע שלא הי' לזה מקום בדרך הטבע (אלא, שזהו ענין שלא נתפרסם לרבים, שלא ידעו פרטי הענינים בזה) – הרי היו גם עניני מופתים, כפי שכמה וכמה מאלו שנמצאים כאן ראו בעצמם בעיני בשר (תו"מ כרך מ"ז ע' 189).

חיים גשמיים מסוג אחר

רופאו של הרבי אמר, שאין לו תפיסת מקום בתור רופא בשעה שמדובר אודות הרבי. בתור רופא אינו יכול להבין את חייו הגשמיים של הרבי. האמת היא שחייו של הרבי הם חיים רוחניים – "חיי הצדיק אינם חיים בשריים כי אם חיים רוחניים". מזה מובן שאצל הרבי אין חילוק בין המעמד ומצב שהי' לפנ"ז למעמד ומצב עתה. גם עכשיו נמצא הרבי אתנו בגשמיות (תו"מ כרך א' ע' 18).

הרופא שביקש תיקון מהרבי

"שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שכשהיה בספינה בדרכו מביקורו בארץ הקודש (בשנת תרפ"ט), והגיעה אליו הידיעה אודות הפרעות שאירעו אז בחברון ר"ל, נחלה מגודל הצער כו'. בספינה היה עמו רופא ירא שמים שטיפל בו ברפואות כו' עד שחזר לאיתנו. אחרי זמן נכנס הרופא לכ"ק מו"ח אדמו"ר כדי לבקש תיקון, ולשאלת כ"ק מו"ח אדמו"ר על מה ולמה, השיב: דבר ברור הוא, שהרבי, להיותו מנהיג ישראל שרבים צריכים לו, חייב להיות בריא, וא"כ, אילו לא הייתי בספינה ביחד עם הרבי, שאז לא הייתה אפשרות לרפואה בדרך הטבע, לא היה הרבי נחלה מלכתחילה, ונמצא, שהעובדא שהייתי בספינה גרמה לזה שהרבי יצטער משך זמן, ועל כך (סיים את דבריו) באתי לבקש תיקון... (לקו"ש כרך ל' ע' 67).

הוא הוא הבעל שם טוב

נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ הוא הוא הנשיא הבעש"ט, אלא שהוא בגוף אחר, שהרי, ענין ההשתלשלות אינו שייך בהמאור עצמו, כי העצמי, אם הוא נמצא, נמצא הוא במילואו כפי שהוא, ולכן אמרו חז"ל (על הפסוק "ובאת גו' אל השופט אשר יהי' בימים ההם") ש"יפתח בדורו כשמואל בדורו", ובדורנו זה, כ"ק מו"ח אדמו"ר הוא הוא הבעש"ט והמשה רבינו שבדור. (תורת מנחם כרך א' ע' 111).

קליעה למטרה

הרבי הי' מוכשר בכל התחומים ... כמו רכיבה על סוס וקליעה למטרה. – אלי' חיים [אלטהוויז] סיפר לי שנסע פעם עם הרבי, בחיי אביו כ"ק אדמו"ר [הרש"ב] נ"ע, ובעברם בסמיכות למקום שמיועד לקליעה למטרה, הציע לרבי – הייתה לו "ברייטקייט" [=העזה] ... – להתחרות עמו בקליעה למטרה.

הרבי הסכים. ומפליא הדבר – סיפר אלי' חיים – הרבי, קלע למטרה בכל ירי', ואילו אני, בכל ירי' החטאתי את המטרה!... (תורת מנחם כרך ב' ע' 163).

לחישת שמו למחוסר הכרה

לפני שנים אחדות פנו לכ"ק מו"ח אדמו"ר ע"ד אשה חולה מאד שהייתה במצב של אבדן-הכרה זמן ממושך, ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שילחשו באזנה את שמו (של הרבי), וכן עשו, וחזרה הכרתה, ובמשך הזמן שבה לאיתנה. ולכאורה: מה שייך שמו של הרבי לאותה אשה, שלחישת שמו של הרבי באזנה תעזור לה? וההסברה בזה – שהטעם להתעוררות מהתעלפות ע"י קריאת השם, הוא, משום שבעת ההתעלפות מסתלק החיות הפרטי, אבל החיות הכללי ישנו, ועל ידי קריאת השם, שמגיע ("דערלאַנגט") בהחיות הכללי, מעוררים את החיות הכללי שיומשך ויבוא בגילוי. ומזה מובן שגם כאשר חסר בהחיות הכללי, הרי, עי"ז שלוחשים באזנו את שמו של הרבי – שנשמתו היא נשמה כללית, וביחס אלי' גם החיות הכללי דנשמת החולה אינו אלא פרט – אזי נמשך חיות גם להחיות הכללי שלו. וזהו הענין של התעוררות בני ישראל מהתעלפות ע"י ירידת נשמת הבעש"ט בעולם הזה – כיון שנשמת הבעש"ט היא נשמה כללית של בני ישראל. (תורת מנחם כרך ב' ע' 226).

שכר עבור מיליוני אותיות תהלים

בראש-השנה שנת תרצ"ה. . . סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר מה שסיפר הצ"צ בראש-השנה תר"ג:

בליל א' של ראש השנה נהגו רבותינו נשיאינו שלא לדבר כלל בהסעודה. אבל בליל ראש השנה של שנת תקס"ט, קרא אדמו"ר הזקן את אדמו"ר האמצעי ואותו (את הצ"צ), ואמר: במשך שנה זו פעלתי כך-וכך בעלי-תשובה, כך-וכך עובדים, וכך-וכך צדיקים – אדמו"ר הזקן נקב במספר הבעלי-תשובה, הצדיקים והעובדים – ובמילא מגיע לי שכר. ובשכר זה שמגיע לי, תובע אני, שלפלוני בן פלוני – בנקבו שמו – תהי' פרנסה בהרחבה, לפלוני בן פלוני – בנקבו שמו – בריאות הגוף וכו'. וסיים אדמו"ר הזקן: אתם הנכם שני עדים, ו"על פי שנים עדים גו' יקום דבר".

- כשסיפר זאת כ"ק מו"ח אדמו"ר, שאלוהו, האם סיפור הצ"צ בשנת תר"ג הי' גם בשביל לפעול ענין כזה? כ"ק מו"ח אדמו"ר לא ענה על כך בפירושו, אבל מרושמי פניו הי' ניכר שכן הוא –

כשסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר לספר מעשה זה בשנת תרצ"ה, אמר: כיון שהנהיגו תקנת אמירת תהלים, הרי ניתוספו עי"ז כמה מיליוני אותיות התורה. יתן השי"ת לישראל כך וכך ליטראות דינרי זהב. והוסיף, שמצד חושך הגלות, הרי שוויין של אותיות התהלים הוא הרבה יותר. וע"ד שמצינו בנוגע לאברהם אבינו, שתבע סכום רב תמורת המזון שנתן להאורחים במדבר, כי שוויין של המזון במדבר הוא הרבה יותר משוויין בישוב [וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א]: כל זה הי' בשנת תרצ"ה. איני יודע אם עתה כבר אזל ("האָט זיך אויסגעלאָזט") השכר עבור מיליוני אותיות התורה שניתוספו עד שנת תרצ"ה, אבל אפילו אם כן הדבר – הרי מאז עד עתה ניתוספו עוד הרבה אותיות התורה וענינים נוספים שפעלו, ועל כך מגיע שכר. וכיון שכן, יכולים לתבוע שכר זה יינתן לישראל בפשטות, בענינים גשמיים (תורת מנחם כרך י"ח ע' 130).

למכה מלכים גדולים

מתאר הרב יהודה צבי פוגלמן ז"ל, שליח הרבי מנהל מוסדות חב"ד בווסטר, מרשימות זכרונותיו: פסח תש"ה לסדר ליל ב', באנו, כמו בכל השנים, לאחר שגמרנו עריכת הסדר שלנו בבית, להיות אצל הסדר של כ"ק אדמו"ר הרי"צ. הגם שבאנו בערך בשעה אחת אחר חצות לילה, היה עדיין הסדר באמצע. חיכינו אז בכניסה לחדר האוכל ואצל השלחן ישבו חסידים וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו ישב משמאל כ"ק אדמו"ר הרי"צ. ומראה הסדר היה ממש שלחן מלכות. אני עמדתי מאחורי המשפיע הרב ישראל ג'ייקובסאהן. היו אומרים בהגדה את הלל הגדול. פתאום שמענו שהרבי הרי"צ הגביהה קולו בחזק ואמר בקול רם "למכה מלכים גדולים כי לעולם חסדו". הרב ישראל ג'ייקובסאהן פנה אלי ואמר "תיכף יהיו חדשות". ממש בערך שבוע או שבועיים לאחר זה, נהרג היטלר ימ"ש ומת פרזידנט פראנקלין ד. רוזוולט מארצות הברית (תן לחכם" ע' ט).

"קריעת ים סוף" מרחוק

בחודש כסלו שנת תש"ז, קבוצה גדולה של משפחות חב"דיות עברה את הגבול הרוסי, באמצעות דרכונים פולניים מזוייפים, והגיעה לפריז. בל"ג בעומר שהה בפריז הרבי נשיא דורנו – אז היה מכונה בתואר הרמ"ש, חתנו של אדמו"ר הרי"צ, וסיפר לחסידים: "יום אחד בחודש כסלו האחרון ישב חותני ליד השולחן, עיניו היו עצומות ופניו להבים. התקרבתי אליו, הטיתי את אוזני ושמעתי שהוא אומר 'אז ישיר בדבקות נפלאה. לאחר שסיים החל לקרוא את שירת הים עוד פעם, וכך כמה וכמה פעמים. לאחר מכן נפלטה מפיו אנחה של שביעות רצון והוא אמר בלחש: 'ברוך השם, ברוך השם, הכול עבר בשלום'. למחרת נתקבל מברק כי עברתם בשלום את גבול רוסיה והגעתם לפְּשְׁמִישֶׁל שבפולין". (ראה רשימות דברים ע' 194).

מופת בלית ברירה

לאחותו של הרב שמאי וויגון הי"ד צמחה יבלת על לשונה, והרופאים אמרו שזו מחלה מסוכנת, וצריך לנתח אותה. הרב שמאי רץ אל הרבי ושאל מה לעשות, הרבי ענה לו שאחותו תלך לרופא שיניים, כי כנראה יש לה שן רקובה שגרמה לה ליבלת, באמת הלכה לרופא שיניים ומצא שיש לה שן רקובה ועקר אותה, והיבלת נרפאה. אח"כ אמרו לרבי: הרי אתה מראה מופתים! ענה הרבי: שמאי בא וצעק שצריך להושיע את אחותו מהצרה הזו, נו, ומה היה עלי לעשות? (שמועות וסיפורים ח"ג ע' 218)

אדמו"ר הרי"צ אודות קרבתנו למשיח

- "נמצאים כעת ד' אמות לפני פסגת ההר ... כעת נמצאים ליד ראש ההר, באמת רואים הרי שמישח כבר קרוב, מאחורי הקיר, ומי שיש לו חוש שמיעה טוב וחוש ראייה טוב – שומע את קולו ורואהו" (י"ט כסלו תרצ"ט)
- "מצחצחים כבר את הכפתורים של בגדי השרד בהם יצאו לקבל את פני משיח" (שמחת תורה תרפ"ט).
- "בתקופה הנוכחית של "הרת עולם", כשהעולם כולו מזדעזע מפאת "חבלי משיח", והשי"ת הצית את חומת הגלות, מחובתו של כל יהודי, איש ואשה זקן וצעיר, לשאול את עצמו: מה עשיתי ומה

אני עושה בכדי להקל את "חבלי משיח" ולזכות לגאולה השלמה על ידי משיח צדקנו" (מכתב, בפתח לוח היום יום).

- אדמו"ר הריי"צ יצא בקול קורא "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה".

"את חליינו הוא נשא"

הרבי אודות אדמו"ר הריי"צ:

וכפי שסיפר הרבי הנשיא אודות זקנו, אדמו"ר מהר"ש, שבשנותיו האחרונות היה בעל יסורים כפשוטו שאין כמוהו, ואף פעם לא אירע שיכנס אליו יהודי ולא ימצא אותו עם חיוך, ולא חיוך מעושה (א' געמאכטן), אלא חיוך אמיתי.

ועד"ז הי' בנוגע לנשיא דורנו... אשר, "חליינו הוא נשא... והוא מחולל מפשעינו"... וביחד עם זה, הייתה תמיד קבלת כל אחד בסבר פנים יפות, ולא באופן מעושה, אלא באופן אמיתי, ותמיד תבע, הן מהזולת והן מעצמו... וגם פעל, שיהי' הכל בשמחה ובטוב לבב... (תורת מנחם כרך ל"ג ע' 53).

בשנת תרצ"ב השתדכתי בברכת הרבי עם התמים שמעון קצנלבוניג בנם של ר' מיכאל ושרה [ה"מומע"] קצנלבוניג, משפחה חסידית ידועה.

לאחר החתונה התגוררנו במשך כשנתיים בסטארי-רוסיה ואז עברנו לגור במלחובקה, פרבר של מוסקבה. סבל רב סבלו בני משפחתי - משפחת גורליק - ומשפחת בעלי - משפחת קצנלבוניג - מרדיפות השלטון הקומוניסטי. בליל שבת אחד של שנת תרצ"ה, נעצרו אבי, הרב חיים אלעזר, ואחי מענדל. בבוקר שלמחרת, כשהגעתי לבקר את ההורים, מצאתי את אמא מודאגת מאוד. היא סיפרה לי על מעצרים. אבא הואשם בלימוד תורה לילדים, ואחי הואשם בלימוד תורה. במשך שבועות ארוכים עונו במרתפי החקירות במטרה להוציא מהם שמות של מארגני ה'חדרים' והישיבות, שמות המלמדים וההורים ששלחו את ילדיהם. בכתב האשמה המתפרס על ששה עמודים (התגלה בשנים האחרונות בארכיוני הק.ג.ב) נכתב באריכות על התעסקותם במעשים נגד השלטונות: הקמת ישיבות וחדרים מחתרתיים. על כך נגזר עליהם שלוש שנות גלות בכפר צ'ימקנט שבקזחסטן. היה זה עונש חמור, אבל באותן שנים, כאשר רבים הוצאו להורג בגין "עבירות" כאלו, היה זה נס גדול, ועל כך הודינו לה'. לפני שאבא נסע לקזחסטן, נסענו בני המשפחה להפגש עמו. עמדנו מאחורי סורגים ושוחחנו במשך מספר דקות. הדמעות זרמו כמים. המראה של אבא באותם רגעים לא ישכח ממני לעולם - על ראשו היתה מגבת. ברגע הראשון לא ירדתי לסוף דעתו, כשלפתע הבנתי כי בכלא אסור לחבוש כיפה כיון שזוהי מצווה דתית, לכן אבא מניח מגבת לראשו. בהיותו בגלות, חלה אבא, ולכן אחותי מריישא נסעה לסייע לו. יותר מאוחר נסעה גם אמא עם נכדה מוטל (קוילינר) שהיה כבן חמש. הוריו חפצו שימשיך ללמוד תורה אצל אבא. מדי פעם קיבלנו מכתבים מאבא, אבל מהם לא ידענו הרבה, כיון שידע שהכל עובר צנזורה ובדיקה חיצונית. על מנת להבטיח את שהותם של הגולים בעיר גלותם, היה עליהם לבוא מידי בוקר לתחנת המשטרה ולחתום נוכחות. הגלות הארוכה היתה קשה - הרחק רחוק מהמשפחה ומהחסידיים, תוך מעקב בלתי פוסק. כל העת ייחלנו לסוף זמן הגלות, אולם האכזבה היתה קשה. גם כשהסתיימו שלוש שנות הגלות, אבא ומענדל לא שוחררו. מסמכי השחרור

שלהם אבדו, ומשום כך נאלצו להישאר בגלות עד שימצאו המסמכים. עוד אבי ואחי שהו בגלות, נאסר גם חמי הרה"ח מיכאל קצנלבוניגן. היה זה במוצאי שמחת תורה. הוא נעצר והוגלה – אך עד היום הזה לא נודעו עקבותיו, הי"ד. בשנת תרצ"ח הגיע אלי הרב נחום זלמן גורביץ בשליחות הרבי, שאסדר לו פטור אצל הרופא בעיר סטארי רוסיה, אותו רופא שסידר את הפטור לאחי מענדל.

כשהגיע אלי עם סיפורו, לא ידעתי במה אוכל לעזור לו, היות וצו הגיוס שקיבל היה ממוסקבה, וצריך היה להיבדק דווקא אצל הרופאים בעיר זו, ולא אצל הרופא בסטארי-רוסיה הרחוקה. אבל הבנתי שאם הרבי שולח – בוודאי יש סיבה. הצעתי לו אפוא שישאר בינתיים בביתנו עד שאחשוב מה לעשות. לפתע צץ רעיון בראשי: אמרתי לו שייסע בחזרה למוסקבה ויבקש מרופאו האישי אישור לנסוע לעיר סטארי רוסיה, כדי להינפש ממחלה שכמובן לא היה בה ולא כלום. העיר סטארי רוסיה נחשבה אז לעיר נופש, ולכן שיערתי כי הרופא יסכים. כפי ששיערתי, הרופא אכן אישר את הנסיעה לסטארי רוסיה. יצאנו יחד לעיר זו, והלכנו מיד לביתו של הרופא. הלה התפלא לראות אותי, שכן כבר מזמן לא גרנו בעיר. כשאמרתי לשם מה הגעתי, סירב לסייע לי, בטענה שכבר עשה מספיק למען היהודים והוא אינו רוצה לסכן עצמו שוב. לאחר שלחצתי עליו הסכים, באומרו כי זו פעם האחרונה שהוא נותן מסמכים כאלו. לאחר שהפטור סודר, נסענו בחזרה לביתי ומשם כתב ר' נחום זלמן לרבי עם בשורת 'מזל טוב'. לא חלף זמן רב, וקיבלתי מענה מהרבי: "מזל טוב על שחרור נחום זלמן גורביץ מהצבא, וכל מה שלא טוב יעבור; ולך – ה' יעזור במה שאין לך, כתבי לי מכתב בשפה שקל לך, ותישלחי בו את תמונתך". התבוננתי בדבריו של הרבי הריי"צ, והבנתי אותם כך: "כל מה שלא טוב" – דהיינו המסמכים שאבדו לאבא – "יעבור", העניין יסתדר. הרבי גם הוסיף: "וה' יעזור במה שאין לך", הבנתי שהכוונה לכך שעדיין לא היו לי ילדים, שש שנים לאחר נישואנו. במשך השנים הלכנו לטובי הרופאים שקבעו כי הכול תקין ואין סיבה טבעית שלא יהיו לנו ילדים. לא כתבנו על כך לרבי, כיון שלא ראינו שיש בעיה רפואית. בעת שקיבלתי מענה כה ברור מהרבי, התמלאתי בביטחון גמור כי דברי הרבי יתקיימו במילואם.

הברכות הגיעו מהר ובצוותא – – בשנת תרצ"ט ילדתי את בתי פייגא, ובדיוק באותם ימים שבו אבא אמא ומענדל מגלות קזחסטן. כשיצאתי מבית הרפואה הביתה, נפגשנו לראשונה. השמחה היתה כפולה. אבא בירך "שהחינו" בשם ובמלכות ובדמעות רבות... (מתוך הספר "סוערות בדממה" – סיפור גבורתן של נשים חסידיות מאחורי מסך הברזל)

פרצוף סיפורי הרבי הריי"צ

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א⁴⁹¹ ליל שבת שמות, אור לכ"א טבת תש"פ – כפ"ח

שבעים שנה להסתלקות הרבי הריי"צ

קשר אדמו"ר הזקן לט"ז

עוד כמה שבועות נגיע להילולא של הרבי הריי"צ – שבעים שנה להסתלקותו. שבעים שנה הם פרק זמן חשוב, "ימי שנותינו בהם שבעים שנה"⁴⁹². בפרט שייכת התקופה של "שבעים שנה" לרבי

491 נרשם (מהזכרון) על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

492 תהלים צ, י.

הרי"צ, שחי בעולם שבעים שנה. מי עוד שייך במיוחד ל"ימי שנותינו בהם שבעים שנה"? דוד המלך, שחי בדיוק שבעים שנה. ביניהם יש עוד מישהו, שהיום היה יום ההילולא שלו, שגם חי שבעים שנה – הרמב"ם⁴⁹³.

כל מי שחי "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" קשור, והזמן של שבעים שנה להסתלקות הרבי הרי"צ הוא זמן לחזק את ההתקשרות ולעורר את הזכות של דוד המלך, של משה – לא משה רבינו (שחי 120 שנה, 70 ועוד "עולם" של יובל שנים⁴⁹⁴), אבל "ממשה עד משה לא קם כמשה"⁴⁹⁵ – ושל הרבי הרי"צ, שהיה בעל מסירות נפש, ובזכותם נזכה ל"דוד מלכא משיחא". יש כאן דף עם עשרה סיפורים שאסף החתן שלי⁴⁹⁶ – נספר ונסביר אותם, וכדרכנו נשייך כל אחד מהם לאחד הכחות בנפש, אחת הספירות, כפי שקוראים לכך בקבלה⁴⁹⁷.

כתר: "רבה אמונתך"

כמו שאמרנו, הרבי הרי"צ היה בעל מסירות נפש. באותה תקופה ברוסיה היתה סכנת חיים לעסוק בחיזוק היהדות – היו נענשים על כך בהיפך-החיים או במאסר ושילוח לסיביר. הרבי הרי"צ עצמו פעל בכך בכל כחו וניצל מגזר דין מות בנסי נסים, וגם שלח את חסידיו לעסוק בחיזוק היהדות – ורבים מהם הוצאו להורג או נאסרו והוגלו לסיביר לשנים רבות. הסיפור הראשון⁴⁹⁸ כאן הוא אודות רב חשוב – הרב יחזקאל אברמסקי, בעל ה"חזון יחזקאל"⁴⁹⁹ (שהיה במטה הרבנים שהקים הרבי הרי"צ לעבודה משותפת בהפצת היהדות⁵⁰⁰) – שנאסר בעוון של החזקת היהדות (וקצת בדומה לרבי הרי"צ, בתחלה רצו לגזור את עונשו למות, אך בלחץ בין לאומי הומתק העונש למאסר של חמש שנים, ובהמשך הלחץ הוא שוחרר כעבור כשנה וגורש מרוסיה⁵⁰¹):

על מה אומרים "מודה אני" במאסר?

רב אחד סיפר לרבי הרי"צ: באחד הלילות, כאשר ישבתי במחנה כפיה ברוסיה, חלף בי הרהור: מחר אקום ויהיה עלי לומר "מודה אני". על מה אודה לה' כשאיני יכול לקיים שום מצוה? מה המלים הראשונות שיהודי אומר בבקר? "מודה אני לפניך". אלה לא סתם מלים – צריך לומר זאת באמת – והוא יושב במאסר קשה, במחנה כפיה, ויודע שלמחרת לא יוכל להניח תפילין ולא לקיים שום מצוה ותוהה על מה הוא יאמר "מודה אני". קודם כל, רואים מכאן מה החיים של יהודי. בשביל מה יהודי חי – לאכול, לשתות, מה שנקרא 'לעשות חיים'? יהודי חי בשביל לקיים מצוות. הענין של יהודי הוא לעשות טובה – בקיום מצוה הוא עושה טובה לנשמתו, לזולתו וגם לקב"ה. כתוב "ישראל מפרנסין

493 ראה סדר הדורות ד'תתצ"א (ועיי"ש כמה שיטות בשנת לידת הרמב"ם).

494 ראה רש"י על דברים טו, יז.

495 פתגם עממי. ראה אג"ק ח"ז אגרת איתתקצו; פרדס יוסף שמות ד, ב.

496 הרה"ח יהודה-ליב שי' ויסגלס. הסיפורים מתפרסמים בעלון 'פנימיות'.

497 פרוץ סיפורים נוסף של הרבי הרי"צ נלמד ב-'י' תמוז ס"ז ופרצוף חלקי נוסף (מגבורה עד מלכות) ב-'י' שבט תש"ע.

498 אוצר סיפורי חב"ד עמ' 137.

499 כמפורסם במקורות חסידיים וליטאיים כאחד (ראה שארית יעקב ברכות לד, ב אות ט; סיפורים חסידיים אלפנבין ח"א עמ' 41

ועוד).

500 ראה אודות המטה בהקדמת "אישים ושיטות" לרב זוין (שאף היה מארבעת הרבנים באותו מטה).

501 ראה קובץ 'המעין' שבט תשל"ז, ובכ"ד.

לאביהן שבשמים⁵⁰² – הקב"ה כוסף ומשתוקק למצוות שלנו⁵⁰³. אם הוא במחנה כפיה ולא יכול לעשות שום מצוה – על מה יש לו לומר "מודה אני"?

כל זה היה הרהור שעבר במחו בלילה, כשהוא חושב על הקימה שלו בבקר, בעוד כמה שעות.

מצות האמונה

ממשיך אותו רב ומספר לרבי, מיד עברה לי בראש עוד מחשבה, 'תירוץ' על השאלה:

ועלה לי התירוץ על כך, בהמשך התפלה: "רבה אמונתך". כלומר, מודה אני על יכולתי לקיים מצות האמונה. המשך הנוסח הוא "מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך". קודם כל – מה הפשט⁵⁰⁴? החזרת הנשמה ליהודי בבקר מחזקת את האמונה בתחית המתים – כשם שה' החזיר את נשמתי אחרי השינה, שהיא אחד משישים במיתה⁵⁰⁵, כך הוא עתיד להחזיר את הנשמה בתחית המתים. אבל, לאותו רב עלה פשט: נכון שהוא במחנה כפיה, שהוא לא יכול לקיים מצוות, אבל יש מצוה אחת שאי אפשר לקחת ממנו בשום מצב – מצות האמונה. לא רק האמונה בתחית המתים, אלא האמונה בה' בכלל. הוא יהודי, יש לו "חלק אלוך ממזעל ממש"⁵⁰⁶, ומתוך כך יש לו אמונה – זהו נכס שאי אפשר לגזול ממנו, מצוה שהוא יכול לקיים תמיד. עצם האמונה הוא מצוה⁵⁰⁷, ולכן גם אמונה היא עשית טובה – עשית טובה לנשמה שלי, עשית טובה לה' וכנראה גם עשית טובה לכל העולם. העובדה שיהודי נמצא באיזה מקום ומאמין בה' – משפיעה על המציאות.

הגיב הרבי: כל המאסר היה כדאי בעבור הכרה והרגשה זו.

דברי הרבי מחזקים את ההסבר שהאמונה פועלת בעולם, והאמונה של רגע אחד במאסר – כשהרב מכיר במעלת האמונה – שקולה כנגד כל המצוות שנמנע ממנו לקיים באותן שנים. אחרת, למה ה' עשה ככה, שהוא לא יוכל לקיים מצוות ולתקן את העולם? כנראה את אותה פעולה הוא עשה באמצעות מצות האמונה. באיזו ספירה נשים את הסיפור הזה? זהו סיפור של אמונה, שהיא הכח הכי גבוה בנפש – בתוך הכתר יש שלשה ראשים, והאמונה היא הראש העליון שבכתר⁵⁰⁸.

"מצוה רבה"

צריך להעמיק עוד במוסר ההשכל של הסיפור. הפירוש שעלה במחשבתו של אותו רב, ש"רבה אמונתך" היינו מעלת מצות האמונה, אומר שהאמונה היא "רבה". על איזה מצוות חז"ל אומרים בפירוש שהן "מצוה רבה"? יש שתי מצוות כאלה:

מה המצוה הראשונה בסדר התורה? [פריה ורביה]. למצות "פרו ורבו"⁵⁰⁹ חז"ל קוראים "מצוה

502 זהר ח"ג ז, ב.

503 ראה אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" בענין "עבודה צורך גבוה".

504 ראה איכה רבה ג, ח (וקונטרס ענינה של תורת החסידות פ"ו).

505 ברכות נו, ב.

506 תניא פ"ב (ומופיע כן בשפע טל, הקדמה בן מאה שנה). ע"פ איוב לא, ב.

507 ראה תניא פל"ג – מובא בהמשך בהרחבה.

508 ראה סוד הוי' ליראיו שער א (וביאוריו בשיעורים בסוד הוי' ליראיו ח"ג) ובספר הנפש פ"ב.

509 בראשית א, כח.

רבה⁵¹⁰. חוץ מזה שהמלה "רבה" כלולה בה – "ורבו" – זו המצוה הכי גדולה, להרבות את הדמות⁵¹¹. לכל ילד יהודי שנולד יש אמונה, ובכלל יהודי הוא "צלם אלהים"⁵¹² – כשמולידים הרבה ילדים מרבים את דמות ה' בעולם, מוסיפים עוד ועוד גילוי אלקות.

יש עוד מצוה לה קראו חז"ל "מצוה רבה"⁵¹³ – מצוה עליה מסרו את הנפש הבעל שם טוב ותלמידיו אחריו – פדיון שבויים. אם מישהו היה בא ופודה את אותו רב מהכלא, המצוה שלו היתה שקולה כנגד האמונה – "רבה אמונתך" – של הרב. שבויים הם לא רק מי שבבית הסהר, במחנה כפיה, אלא גם מי ששבוי בידי יצרו הרע – מי שהכפייתיות שלו מונעת ממנו לקיים מצוות – וכשמחזירים אותו בתשובה פודים אותו.

בכל אופן, הפשט של המצוה, עליה מסרו את הנפש הצדיקים, הוא פדיון שבויים כפשוטו: יהודי שלא היה יכול לשלם את דמי החכירה והפריץ השליך אותו עם בני משפחתו לבור, בלי אוכל, והוא היה בסכנת נפשות – והצדיקים עשו כל טצדקי להשיג את הכסף כדי לפדות אותו.

נעשה גימטריא פשוטה – כמה עולה שבויים? [358] בגימטריא משיח. זה די קל, כי כאשר מחברים את ה-ב וה-ו של שבויים מקבלים אותיות משיח. כנראה שבמאסר נמצא ניצוץ משיח, שמגלים אותו במצות פדיון שבויים. שוב, בסיפור כאן מתחדש שגם מצות האמונה היא "מצוה רבה" – "רבה אמונתך".

"בא חבקוק והעמידן על אחת"

באמת, הדבר כבר כתוב בתניא, כלומר, בפסוק ומאמר חז"ל שאדמו"ר הזקן מקדיש פרק שלם בתניא – פרק לג – כדי להסביר אותם. הגמרא אומרת "בא חבקוק והעמידן על אחת"⁵¹⁴ – על איזה מצוה העמיד חבקוק את כל תריג מצוות? הפסוק בחבקוק אומר "וצדיק באמונתו יחיה"⁵¹⁵ – חבקוק העמיד את כל המצוות על מצות האמונה, מצוה רבה ששקולה כנגד כל המצוות וכוללת אותן.

איך אדמו"ר הזקן מסביר? הוא אומר שלפעמים אדם לא יכול לקיים את כל המצוות – לפעמים הסיבה היא חיצונית, כמו מחנה כפיה, ולפעמים האדם מצד עצמו אינו מסוגל לקיים את כל המצוות. אז הוא צריך להתבונן שיש עליו רק מצוה אחת – מצות האמונה (שהיא ירושה לנו מאבותינו) – וכשהוא עושה כך "צדיק באמונתו יחיה". איך אדמו"ר הזקן מפרש? אין לו כח לקיים את המצוות, הוא כמו מת, וכאשר הוא מקיים בשמחה את מצות האמונה (כמו אותו רב בכלא) הוא מתחיה – קם לתחיה, כמו בתחית המתים – ומתוך כך יש לו כח לקיים את כל המצוות. חוזרים כאן לתחית המתים, שהיא הפשט של "רבה אמונתך", כמו שהסברנו. ראשי התבות של "צדיק באמונתו יחיה" הן צבי⁵¹⁶ – כמו שארץ

510 תוספות פסחים פח, ב ד"ה "כופין לשבת"; גיטין לח, א ד"ה "כל המשחרר".

511 ראה יבמות סג, ב; שו"ע אבה"ע א, א.

512 בראשית א, כז; ט, ו.

513 ב"ב ח, א-ב.

514 מכות כד, א.

515 חבקוק ב, ד.

516 שלי"ה מסכת תענית, דרוש להספד מיתת הצדיקים.

ישראל היא "ארץ הצבי" 517 – בגימטריא אמונה⁵¹⁸. גם המלה צדיק היא בגימטריא פעמיים אמונה, שרמוזות גם ב"באמונתו" – ב אמונות⁵¹⁹. כתוב "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו"⁵²⁰ – אני מאמין בה' ומאמין שהוא שולח לי (בכל דור) את משה רבינו שנותן את התורה, אומר לי מה ה' רוצה. כשמדברים על אמונה אומרים "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו", אבל יש ביטוי דומה-הפוך על כפירה – שבני ישראל כפרו-מאסו בה' ובדוד עבדו, והגאולה לא תבוא עד שיתקיים "ובקשו את הוי' אלהיהם ואת דויד מלכם"⁵²¹.

נסיים רק בעוד גימטריא, שנראה כמה הסיפור מכוון: כמה שוה "מודה אני לפניך"? [306]. קודם כל, רואים כאן כמה שייך לנשים – "מודה אני לפניך" בגימטריא אשה. במלה אשה יש שלש אותיות וב"מודה אני לפניך" שלש מלים, לכן כשמחלקים 306 לשלש מקבלים את הממוצע של כל אות ב-אשה ושל כל מלה ב"מודה אני לפניך" – 102, אמונה. עוד גימטריא של אותו מספר היא בנים – אשה היא בנים-בנים-בנים (ואכן אמרו חז"ל "אין אשה אלא לבנים"⁵²²). כאשר יש לאשה אמונה יהיו לה הרבה בנים, בנים-בנים-בנים היינו 'חזקה' של בנים⁵²³.

חסד: עזרה למעוברת

את הסיפור הבא⁵²⁴ סיפר יהודי שהיה כאן בכפר חב"ד, גם אני הכרתי אותו, ר' פולע כהן (אבא של ה'חזור' של הרבי – ר' יואל כהן). הרבי הרש"ב לא היה בקו הבריאות והרבה פעמים הוא היה צריך לנסוע להבראה. הסיפור כאן הוא מאחת הנסיעות שלו, אליה הוא לקח את הבן שלו, הרבי הריי"צ:

סיפר הרה"ח רפאל נחמן הכהן [ר' פולע]:

סיפרה לי אמי, שפעם כאשר אדמו"ר הרש"ב ובנו הרבי הריי"צ היו בנאות דשא סמוך לליואזנא, הייתה שם גם היא, ובאותו הזמן הייתה מעוברת. יום אחד הלכה אמי עם עוף ביד לשוחט, וביד השניה אחזה את בנה, כדי להגיע לשוחט שהיה גר על ההר. פעם – כשאשתי היתה ילדה בכפר חב"ד היא עוד עשתה זאת – כשהיו רוצים לאכול עוף היו לוקחים אותו אל השוחט. לוקחים את העוף אל השוחט – צריך להיות שוחט חסיד וירא שמים – ומחזירים אותו הביתה שחוט. אז צריך למרוט את העופות ולמלוח וכו' – להכשיר את העוף עם כל הפרטים, כל ההלכות – ולבשל את העוף הטרי, שבטח גם יוצא הכי טעים. זו מצוה שמסורה בעיקר לנשים, לאמהות. היום לא כל כך מצוי – אולי מתאים שיהיה מבצע של "באתי לגני", שבת תקח עוף לשוחט ואחר כך למרוט את הנוצות ויחד עם

517 דניאל יא, טז.

518 קול מבשר פרשת תולדות ובכ"ד.

519 ראה סוד ה' ליראיו כללי השערים פ"ח.

520 שמות יד, לא.

521 הושע ג, ה. מדרש שמואל יג.

522 כתובות נט, ב.

523 המלה בנים (= אמונה) = ו"פ טוב (היינו ששה צירופי טוב). והנה, כל הנוסח של "מודה אני": "מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך" = 3111 = אני ("מודה אני") פעמים נא, חצי אמונה-בנים, ג"פ טוב. והוא סוד "מאין באת ולאן אתה הולך" (אבות פ"ג מ"א), וכן סוד אחורי "אני" בהכאה: א פעמים אנ פעמים אני. חוץ מ"מודה אני לפניך" (= אשה = ג"פ אמונה-בנים) השאר = 2805 = מודה ("מודה אני") פעמים נא (טוב-טוב-טוב). ראשי תבות כל הנוסח = 680 = 40 פעמים טוב, אמצעי וסופי התבות = 2431 = 143 פעמים טוב.

524 עפ"י שמועות וסיפורים ח"א עמ' 193.

אמא להכשיר את העוף ולבשל מרק עוף ועוף. זה מבצע של הבנות, האחים של הבנות צריכים ללמוד שחיטה. למישהי כאן יצא בכלל פעם להחזיק עוף חי? אולי בכפרות – זו ההתחלה של הענין, לפחות שהבנות ילמדו להחזיק את העוף. קצת הארכנו בשביל לצייר טוב את הסיפור כאן – הולכת האמא של ר' פולע כהן, סבתא של ר' יואל כהן – עם עוף ביד אחת והילד הקטן ביד השניה ובטן גדולה של הריון, עוברת את העיר כדי להגיע לשוחט שגר על ההר ממול.

באותה שעה ישב אדמו"ר הריי"צ במרפסת, ובראותו אשה במצב כזה (הוא לא הכיר אז את אמי), הולכת בקושי, עם ילד ועם עוף בידה, עצרה ואמר לה: אם רצונך אשחוט אני את העוף עבורך. וכך מנע ממני את ההליכה לשוחט.

הרבי הריי"צ רואה את המחזה ומיד קופץ לעזור לה – הוא מציע לה לשחוט בעצמו את העוף. רואים כאן שהרבי הריי"צ ידע לשחוט, אבל בדרך כלל הוא לא היה שוחט – זה לא היה המקצוע שלו. בשביל לשחוט צריך סכין מיוחדת וכו' – למה היתה עם הרבי הריי"צ בחופשה ערכה של כלי שחיטה? כנראה שהוא היה שוחט עבור אביו, הרבי הרש"ב. פעם כשצדיק היה נוסע – ולא רק צדיק, גם סתם יהודי ירא-שמים – הוא היה לוקח איתו שוחט, כדי שיהיה מי שישחט לו בשר. כנראה שהרבי הריי"צ שחט עבור אביו ועבורו, אבל לא שחט עבור אחרים. כאן, כשהוא ראה את מצבה של האשה, הוא מיד הציע לשחוט עבורה וחסך לה את ההליכה הקשה.

וסיים ר' פולע: מכאן רואים את גודל אהבת ישראל שאצל רבותינו הקדושים.

יש הרבה סיפורים על רבותינו נשיאינו שעזרו ליהודים בדברים פשוטים⁵²⁵, גם כשהעזרה היתה לעשות דברים שאינם מתאימים לאדם חשוב. גם על הרבי והרבנית יש סיפורים כאלה, שהיו הולכים יחד לעזור ליהודים. לדוגמה, מסופר שבתחלת הנשיאות היו נכנסים למונית ונוסעים לאזור רחוק בניו-יורק – שאף אחד לא ידע – לבקר בבית של איזה זוג לשבת אצלם בבית ולדבר אתם כדי לעשות שלום בית.

לאיזו ספירה מתאים הסיפור הזה? [חסד]. זהו ספור של אהבת ישראל ומתוכה עשית חסד עם הזולת.

חו"ב: עוד נתראה...

הסיפור הבא⁵²⁶ קשור גם הוא למסירות הנפש של הרבי הריי"צ וחסידיו. אחרי שנגזר על הרבי היפך-החיים והוא ניצל בנס שלחו אותו לגלות, ובסופו של דבר הוא גורש מרוסיה. לפני שהוא עזב את רוסיה באו חסידים להפרד:

בעת שהרבי עזב את רוסיה, בשלהי חודש תשרי תרפ"ח, באו החסידים להיפרד ממנו טרם נסיעתו, וביניהם הייתה גם משפחתו של ר' חאניע מרוזוב (אשתו וילדיו, כי ר' חאניע עצמו היה באותה עת אסור בבית האסורים, או משולח לסיביר).

בנו הקטן, ר' שלום, נאחז ברבי ולא רצה להניחו ואמר הרבי: "מען וועט זיך נאך זעהן..." [עוד נתראה].

525 ראה גם רשימת סיפורי אהבת ישראל על הרביים שספר הרבי במאמרו הראשון – "באתי לגני" תשי"א.

צריך לצייר את הסיפור: הרבי הרי"צ בדרך לצאת מרוסיה, ומגיעה להפרד ממנו משפחתו של ר' חאניע (אלחנן) מרוזוב – טוב להכיר את השמות האלה, שמות של בעלי מסירות נפש – כאשר ר' חאניע עצמו נמצא במאסר או בסיביר בשל פעולותיו לחיזוק היהדות, אליהן נשלח על ידי הרבי. יש שם בן קטן, ר' שלום, שאביו במאסר וכעת הרבי עבורו כמו אבא (דבר טוב – לא טוב שאביו במאסר, אבל טוב שהוא מתייחס כך לרבי), והוא אוהו בו ולא רוצה לתת לו ללכת. הרבי מרגיש את הצער שלו ורוצה להרגיע אותו, ומבטיח לו – אומר לו בבטחה – 'עוד נתראה'. בימים ההם ובמצב שהיה, כשהרבי יוצא מחוץ לרוסיה והם נשארים בתוך רוסיה, מאד לא פשוט להבטיח שהם עוד יתראו, אבל כך אמר לו הרבי. עברו 22 שנה, ודברי הרבי התקיימו (ממש בתקופה זו של השנה, לפני שבעים שנה):

ואכן, חרף כל ההתפוכות בימי האופל, בחודש טבת תש"י – חודש לפני הסתלקות הרבי הרי"צ – הגיע ר' שלום לחצרות קדשנו. כשנכנס ל"יחידות", אמר לו הרבי: "נו, מען זעט זיך" [נו, מתראים].

כל סיפור היא מוסר השכל – מוסר השכל וכח בנפש. מה מוסר ההשכל של הסיפור? [הראיה למרחוק של הרבי]. נכון, ולאיה ספירה שייכת ראה למרחוק? מי רואה את הנולד? [חכם]. "איזהו חכם? הרואה את הנולד"⁵²⁷. יש כאן גם חכמה, ראית העתיד, וגם בינה – הבינה, שנקראת גם 'לעתיד לבוא' ו'עולם הבא'⁵²⁸, היא העתיד המשמח שרואים (שמחה היא פנימיות הבינה⁵²⁹, "אם הבנים שמחה"⁵³⁰).

יש כאן עוד לימוד חשוב: הרבי רואה ילד בוכה, והוא מסתכל לתוך הנשמה שלו – יודע מה הוא צריך לשמוע, מה ירגיע אותו, ואומר לו מה שהוא צריך, ש'עוד נתראה'. את ההסתכלות הזו כל אחד צריך ללמוד, להתייחס כך לזולת. מה שהרבי אומר לו הוא לא רק ראית העתיד, אלא מה שהוא צריך לשמוע כרגע ושיחזק אותו במשך כל הזמן עד שהדבר יתגשם. איזה צדיק דבר על המעלה של להתראות עם הצדיק? רבי נחמן מברסלב אמר⁵³¹ שיש הרבה תועלת בכך שאדם יראה את עצמו עם הצדיק, פשוט ידמיין את עצמו עם הצדיק – הוא אומר שהדבר יכול להציל אותו במצבים קשים ובנפילות. הרבי אמר לר' שלום ש'עוד נתראה' והאמירה הזו ודאי לוותה אותו ושמרה עליו כל השנים ברוסיה – עד שהוא זכה לצאת משם ולהתראות עם הרבי.

נעשה עוד גימטריא – כמה שווה 'להתראות עם הרבי'⁵³²? 1369. מישהי מכירה את המספר הזה? 1369 הוא מספר מושלם, רבוע – 37, יחידה (גילוי היחידה שבנפש, כמו בזמן 'יחידות' עם הרבי) ברבוע.

527 תמיד לב, א.

528 עי"ח שטי"ו פ"ה.

529 ראה סוד ה' ליראיו שער א פ"ג (וביאורו בשיעורים בסוד ה' ח"ג).

530 תהלים קיג, ט.

531 ראה לקומ"ת עב.

532 בביטוי 'להתראות עם הרבי' יש 13 אותיות, מספר השראה. נצייר את הביטוי בצורת השראה:

ל
ה ת ר
א ו ת ע ס
ה ר ב
י

הנקודה האמצעית, ת = 400 = 20 ברבוע. ארבע הפנות = 81 = 9 ברבוע. ארבע הפנות עם הנקודה האמצעית = 481 = 13 פעמים 37 (מספר ההשראה של 16, 16 ברבוע ועוד 15 ברבוע), השאר = 888 = 24 פעמים 37 (י"אני הוי' לא שניתיי" = "קץ שם לחשך"). המקיף הקרוב = 676 = 26, שם הוי' ב"ה, ברבוע. דילוג אותיות (הציר האמצעי ושני קצוות השורה האמצעית) = 1081, 46 במשולש, 23 פעמים 47 = תפארת (מדתו של יעקב אבינו שהוא הבחיר שבאבות, וידוע שנשיא היינו ניצוצו של יעקב אבינו – הנשיא הוא הרבי). הדילוג השני = 288, הרבוע הכפול של זה (יזה אל זה"), סוד רפח – "ורוח אלהים מרחפת על פני המים" (כבפנים).

והוא עולה "זרוח אלהים מרחפת על פני המים"⁵³³ ("זה רוחו של מלך המשיח"⁵³⁴).

דעת: קדושה נמשכת לקדושה

את הסיפור הבא⁵³⁵ כבר ספרנו והסברנו פעם⁵³⁶ באריכות. כעת נאמר בקיצור:

כשקנה החסיד ר' שמואל גוראריה המכתבים וכלים שונים מהגניזה דחרסון, שהיו שייכים להבעש"ט ותלמידיו, והביאם לרוסטוב במתנה לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב – כ"ק אדמו"ר לקח כל אחד ואחד, ואמר: זה אמת וזה אינו אמת. כן בירר כל אחד ואחד בייחוד. וכ"ק אדמו"ר הרש"ב אמר לו שיראה את כל החבילה לבנו, כ"ק הריי"צ.

אח"כ נכנס לבנו כ"ק אדמו"ר הריי"צ, ולא סיפר לו דבר ממה שאמר כ"ק אביו. וכ"ק הריי"צ נטל גם-כן בזה הסדר, ובירר ממש כמו כ"ק אביו.

אצל כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לא הרהיב עוז בנפשו לשאול מאין הוא יודע, אבל אצל כ"ק מוהריי"צ, שהיה לו עמו קירוב הדעת, שאל לו מאין הוא יודע מה אמת ומה שהוא אינו אמת.

ענה לו כ"ק: כל יהודי יש בו קדושה, וכאשר הוא אוהו דבר שבקדושה – אז יש כח המושך. קדושה נמשך לקדושה.

טוב מאד שיהיה לאדם חפץ מצדיק, הדבר מעורר לעבודת ה'. יש אנשים שיש להם סירטוק או חולצה של הרבי, וגם כשהרבי חלק מטבעות או שטרות יש בכך אותו ענין. הרבי הריי"צ הסביר שליהודי יש 'מגנט' של קדושה, שנמשך לקדושה ומושך אליו קדושה. הוא נמשך לחפץ שיש בו קדושה אמיתית, חפץ שהיה שייך לצדיק, והקדושה אצלו בנפש מתעוררת ומתחזקת מכח הקדושה באותו חפץ. ל'מגנט' הזה יש גם שייכות לעבודת הבירורים – בו טמון הכח של יהודי לזהות ולמשוך את הניצוצות שצריך לברר ולהעלות מתוך המציאות.

איזה כח בנפש הוא ה'מגנט' הזה? אמנם מגנט בגימטריא אמונה (לשון אמנות וכן לשון כלי, מנא בארמית, מתאים לסיפור על זיהוי כלי קדש), אבל כאן הכוונה לאמונה כפי שהיא נמשכת במודע של הנפש. בסיפור הראשון הארכנו לדבר על כח האמונה, הכח הכי גבוה בנפש, והסברנו שכאשר יהודי מאמין הולך ברחוב – בכך גופא הוא פועל על המציאות. איפה האמונה מתבטאת בכחות המודע שבנפש? הכתר הוא העל-מודע, אבל במודע הכתר מתבטא בדעת (ועל כן הם 'מתחלפים' – 'כאשר אתה מונה את הכתר אי אתה מונה את הדעת וכאשר אתה מונה את הדעת אי אתה מונה את הכתר'⁵³⁷), כדי לשמור על קדושת המספר עשר, "עשר ספירות בלימה, עשר ולא תשע עשר ולא אחת עשרה"⁵³⁸). ה'מגנט' שמושך קדושה במודע, בהכרה מלאה, הוא ספירת הדעת, שאדמו"ר הזקן מסביר⁵³⁹ שהיא

533 בראשית א, ב.

534 בראשית רבה ח, א.

535 רשימת דברים ח"א עמ' קצ (במהדורה החדשה: מדור הרבי הריי"צ אות ג).

536 ראה כינוס ילדים י"א שבט ושיעור יי תמוז ס"ז (בפרצוף שם מוקם השיעור בתפארת, שהדעת היא נשמתה הפנימית).

537 ראה ע"ח שכי"ג (מוחזק דצלם) פ"ה (מ"ק); שיעורים בסוד ה' ח"ב עמ' קטו; ח"ג עמ' קנט.

538 ספר יצירה פ"א מ"ד.

539 תניא פ"ג.

התקשרות והתחברות. ליהודי יש דעת, בעוד שלאינו-יהודי אין דעת, לכן יש ליהודי כח להמשך לקדושה ולהעלות את הניצוצות הקדושים.

הדעת היא גם הכח להבחין ולהבדיל – הכח באמצעותו הבדילו הרבי הרש"ב והרבי הרי"צ בין החפצים האמתיים לחפצים המזויפים. וכך אמרו חז"ל – "אם אין דעת הבדלה מנין?"⁵⁴⁰. הסיפור גם מלמד על הקשר העצמי בין הרבי הרש"ב לבין בנו יחידו, הרבי הרי"ץ, בסוד "מה שמו ומה שם בנו כי תדע"⁵⁴¹ – "כי תדע" דווקא, כח הדעת מקשר בין האב לבנו (לא כל אב זוכה להיות קשור לבנו בקשר עצמי מודע, להיות בדעה אחת עם בנו).

גבורה: "והוי' יראה ללבב"

גם את הסיפור הבא⁵⁴² סיפר ר' פולע כהן, וגם הוא שייך לשחיטה:

סיפר לי תמים אחד שהיה שו"ב באחת המושבות שבסביבות מוסקוואה, ואחר כך קמה מחלוקת נגדו. כתבו לרבי, וגם הוא כתב אל הרבי, והרבי ציווה עליו לעזוב את השחיטה. כעס מאד השוחט על הרבי, משום שבגלוי לא הייתה סיבה אשר תצדיק איסור זה.

תפקידו של שוחט ובודק בעירה יהודית מאד חשוב לחיים היהודיים, כמו תפקידו של הרב. לפעמים כתוב שעל השוחט להיות ירא שמים אפילו יותר מהרב – את השוחט 'אוכלים', מה שהוא שוחט נכנס אליו לגוף, אז הוא עוד יותר משפיע אפילו ממה שהרב אומר. לפעמים יש מצב שעל השוחט יש שמועות לא טובות, מרגנים עליו שעשה משהו, ואז תפקיד הרבנים לבחון האם הוא יכול להמשיך לשחוט או שצריך להעבירו מתפקידו, לפטר אותו. בסיפור כאן כנראה כולם היו חסידים – כתבו לרבי על המחלוקת כנגד השוחט וגם השוחט כתב מכתב כדי להצדיק את עצמו, והרבי אמר לו להפסיק לשחוט. כנראה הוא לא היה כל כך חסיד, והוא כעס על הרבי, שלא הבין-התחשב בו ובתשובתו.

הסיפור התרחש כשהרבי הרי"צ עוד היה ברוסיה, ולכן כעבור זמן – כאשר הרבי הרי"צ הגיע למוסקבה – הוא יכול היה להכנס אליו ולשטוח את טענותיו:

כאשר היה הרבי במוסקוואה, נכנס אליו הנ"ל ליחידות בבית השו"ב ר' חיים זלמן גורדון.

בצאתו מן היחידות סיפר לי: שתבע מהרבי מדוע אסר עליו הרבי את השחיטה? מה פסול מצא בו?

אמר לי הרבי: כתיב "האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב" מיר זיינען שייכות צום אנדער האלבן פסוק [אנו שייכים לחלק השני של הפסוק]. כשאמר לי הרבי זאת לא הוספתי לשאול עוד.

אם השוחט היה חסיד הוא היה צריך להבין – וצריך ללמד עליו זכות שכך אכן היה – שכדאי היה כל הסיפור כדי 'להוציא' מהרבי את הווארט הזה, על השייכות של הרבי לחלק השני של הפסוק.

540 ע"פ ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב.

541 משלי ל, ד.

542 שמועות וסיפורים ח"א עמ' 204-204.

"והוי' יראה ללבב" – סוד בית דוד

איפה כתוב "האדם יראה לעינים והוי' יראה ללבב"⁵⁴³? [בספר שמואל]. כאשר שמואל נשלח למשוח את דוד המלך הוא חושב בהתחלה למשוח את אחיו הגדול, אליאב, וה' אומר לו שהוא לא מתאים למלוכה – אתה, האדם, רואה לעינים ושופט לפי מראה עיניך, אבל אני, ה', רואה ללבב ויודע שאינו מתאים. פלא, שמואל הוא הנביא הכי גדול אחרי משה, כתוב שהוא שקול כנגד משה ואהרן⁵⁴⁴, וה' אומר לו שהוא רואה רק לעינים ואילו ה' רואה ללבב – וכאן הרבי הרי"צ אומר שלו יש שייכות לחצי השני של הפסוק, "והוי' יראה ללבב"⁵⁴⁵.

על מי כתוב עוד שאינו שופט למראה עינים? [על משיח]. נכון. במשיח – שבא מצאצאיו של דוד המלך, אותו מושח כאן שמואל – כתוב "והריחו ביראת הוי'", לא למראה עיניו ישפוט וגו'⁵⁴⁶. אם "האדם יראה לעינים" סימן ש"הוי' יראה ללבב" הוא "לא אדם" – איפה כתוב שה' הוא "לא אדם"? גם אצל שמואל הנביא. כאשר שאול המלך – הראשון שמשח שמואל – טעה ולא הרג את אגג מלך עמלק שמואל אמר להביאו אליו ושיסוף אותו. מה פירוש לשיסוף? [להרוג]. כן, אבל איך? שיסוף הוא חיתוך שתי וערב. עוד לפני כן שמואל אומר לשאול שה' יעביר את המלוכה ממנו לרעו הטוב ממנו ואומר לו שהדבר מנוי וגמור – "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם"⁵⁴⁷. הפשט ש"נצח ישראל" הוא ה' – הנצח של עם ישראל, הנצחיות שלנו וגם הנצחון שלנו – אבל מוסבר⁵⁴⁸ ש"נצח ישראל" מתייחס למלכות בית דוד. אם כן, דווקא לבית דוד – עד לדוד מלכא משיחא – יש שייכות לחצי השני של הפסוק.

כן, בפסוק "האדם יראה לעינים והוי' יראה ללבב" ה' מורה לשמואל לעבור מהזדהות עם שאול להזדהות עם דוד. כל זמן ששמואל מזוהה עם שאול הוא מתפעל מ'חיצוניות', ממה ששאול הוא "משכמו ומעלה גבה מכל העם"⁵⁴⁹. וכן כתוב כאן לגבי אליאב, "ויאמר הוי' אל שמואל אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו [היינו בעצם מה שה' מאס בשאול] כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים והוי' יראה ללבב" (דוד הוא "איש כלבבו"⁵⁵⁰ של השי"ת)⁵⁵¹.

543 שמואל-א טו, ז. "האדם יראה לעינים" = 476 = 7 פעמים 68; "והוי' יראה ללבב" = 312 = 13 פעמים 24. זוג של 7 ו-13 היינו נוקבא ודכורא, כנודע (ועוד, ב"האדם יראה לעינים" יש 14 אותיות, ב"פ 7, ואילו ב"והוי' יראה ללבב" יש 13 אותיות, ודוק). שמו של הרבי הרי"ץ, יוסף יצחק = 364 = 4 פעמים 7 פעמים 13, נמצא שיש בו התכללות של שתי הבחינות, 7 ו-13, אך בהיות שכל שם שלו בפרט הוא כפולת 13 (ולא 7) – יוסף = 13 פעמים 12 (חצי 312, "והוי' יראה ללבב") ויצחק = 13 פעמים 16 – יש לו יותר נטיה לסוד ה-13, בחינת הדכורא, "והוי' יראה ללבב". והנה, יוסף יצחק ועוד "והוי' יראה ללבב" = 676 = 26, הוי' ב"ה, ברבוע!

544 ברכות לא, ב; רש"י על במדבר טו, ז.

545 חז"ל אומרים (ספרי דברים יז ובכ"ד) שדברי ה' לשמואל היו מעין עונש על כך שאמר "אנכי הראה" (שמואל-א ט, יט), ועל פי המבואר בקומי אורי מאמר "מבית שאול לבית דוד" פ"ב שהרבי הרי"צ הוא 'גלגול' (צד משה) של שמואל הנביא הרי יש בכך יתיקוין והשלמה של שמואל עצמו.

546 ישעיה יא, ג.

547 שמואל-א טו, כט.

548 רד"ק עה"פ. ראה גם תו"א עב, ג; סה"מ תער"ב פרק קצג; ד"ה "באתי לגני" תשמ"א (פ"ו); מלכות ישראל ח"א מאמר "נצח ישראל בארצנו הקדושה" ועוד.

549 שמואל-א ט, ב.

550 שם יג, יד.

551 וראה עוד בספר מלך ביפיו מאמר "בקש הוי' לו איש כלבבו" (ובפרט שם עמי צט ואילך).

והנה, הרבי בכל דור, נשיא הדור, הוא המשיח שבדור – כפי שראינו אצל הרבי – והוא גם יודע זאת (פעם שלח הרבי הריי"ץ את חתנו הרבי החוצה לשמוע מה מדברים ה'עולם'. הרבי חזר ואמר שה'עולם' אומרים שהרבי הוא המשיח, וחיך הרבי הריי"ץ, כנראה זה מה שהוא רצה לשמוע...). מצד זה אומר הרבי הריי"ץ שיש לו שייכות לחצי השני של הפסוק, "והוי' יראה ללבב".

מה מוסר ההשכל עבורנו? בשביל שיתגלה המשיח צריכים שבכל אחד מאתנו יתגלה ניצוץ משיח, עד שמגיעים ל'מסה קריטית' שתגלה את המשיח עצמו. אם כן, צריך לגלות אצל כל אחד את השייכות ל"הוי' יראה ללבב" והשפיטה לא למראה עינים. כאן השייכות של הרבי לחצי השני של הפסוק היא בשביל לדון את השוחט לכף חובה (לטובתו, כמובן) – על אף שבגלוי אין רואים סבה שיפסיק לשחוט, הרבי רואה ללבב ויודע שהוא לא מתאים לשחיטה. ככלל, מי שרואה ללבב דן את האדם לכף זכות, וכמו שאמרו חז"ל "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו"⁵⁵², אל תדון לפי מראה עינים אלא תנסה להכנס למקום הפנימי שלו, לראות ללבב, ולדון אותו לכף זכות לפי הלב שלו. אך לפעמים, אם לבו פגום וצריך תיקון, יש לדון אותו לכף חובה (שגם זו זכות עבורו), לטובתו ולטובת הצבור התלוי בו. באמת, החובה שרואה רבי כאשר מביט ללבב היא חיבה, הרי את כל היהודים הוא מחבב ואוהב כבבת עינו וחפץ להצדיקם (הרבי הוא המשיח שבדור שנקרא "גואל צדק", הוא גואל את ה"צדק" במה שמקיים בתכלית את הפסוק "בצדק תשפט עמיתך"⁵⁵³ – "הוי דן את כל האדם לכף זכות"⁵⁵⁴).

שחיטה, דין ויראה

לאיזו ספירה שייך הסיפור הזה? [גבורה]. נכון. בכלל דין שייך לספירת הגבורה, מדת הדין, ובפרט שהרבי כאן 'דן' את השוחט לחוב והורה לו לחדול מלשחוט. גם ה"לא למראה עיניו ישפוט" אצל המשיח שייך למדת הגבורה-היראה, שהרי הניגוד ל"מראה עיניו" הוא "והריחו ביראת הוי'" דווקא. בכלל, לאיפה שייכת שחיטה? חז"ל אומרים⁵⁵⁵ שמי שנולד במזל מאדים עלול להיות שופך דמים – הוא שייך לצד הדין והגבורה – ועליו לנתב את תכונותיו למצוה כמו שחיטה. השוחט שייך למדת הדין דקדושה, ולכן חשובה במיוחד יראת השמים שלו – השומרת ומתקנת את הגבורה שבאופיו.

תפארת: הרופא הגדול ביותר

רפואה ברחמים

הסיפור הבא⁵⁵⁶ הוא שוב סיפור מהשנים האחרונות של הרבי הריי"ץ, לקראת ההסתלקות שעוד מעט יהיה שבעים שנה ממנה:

סיפר ר' אברהם מאיור: כידוע בשנותיו האחרונות של הרבי הריי"ץ בעלמא דין, בעת שהיה בארצות הברית, היה המזכיר ר' משה ליב ראדשטיין עומד בעת היחידות, ומעביר לנכנסים את דברי הרבי, כיון שלא כולם יכלו להבינו מפני קושי ההברה.

552 מסכת כלה פ"ט.

553 ויקרא יט, טו.

554 אבות פ"א מ"ו.

555 שבת קנו, א.

556 אלה תולדות פרץ עמי 676.

בדרך כלל יחידות היא, כשמה, הרבי לבד עם החסיד. חסידים מסבירים⁵⁵⁷ ש"יחידות" היא מלשון יחידה – היחידה שבנפש של החסיד מתחברת עם היחידה שבנפש של הרבי. אמנם, בשנים האחרונות הרבי הריי"צ היה חולה ומשותק, ובקושי יכול היה לדבר – לכן עמד ביחידות גם מזכיר, שהיה רגיל והבין יותר את דברי הרבי, כדי לעזור למי שנכנס ולא מצליח להבין את מענה הרבי. כנראה שמאותו מזכיר יודעים את התוכן של היחידות שמתוארת כאן:

פעם אחת נכנס מישהו לרבי, והתאונן שהרופאים אמרו לו שבגופו מקננת אחת המחלות הגרועות, ולכן בא לרבי. אמר לו הרבי שיבקר אצל רופא גדול ומומחה, אבל האברך אמר: "איך בין יעצט ביי דעם גרעסטן דאקטאר" [אני כעת נמצא אצל הרופא הגדול ביותר].

פני הרבי השתנו, ובמאמץ (כידוע) סובב את פניו לצד שמאלו, אל החלון, והסתכל אל השמים ובירכו. מיד הרגיש החסיד שהחולי סר ממנו, ואכן בבדיקות שערך לא מצאו הרופאים שום רושם למחלה. וכמו שאומרים "אראפגענומען מיטן האנט.." [הרבי 'הסיר בידו' את המחלה].

לאיזו ספירה שייך הסיפור הזה? [תפארת]. יפה, רפואה שייכת לספירת התפארת⁵⁵⁸. מה הרבי הריי"צ עשה כאשר הוא הסתכל לשמים? הרבי הריי"צ רחם על אותו חסיד, וכאשר הוא הסתכל לשמים הוא עורר עליו רחמי שמים. רחמים הם פנימיות התפארת⁵⁵⁹. כמובן, גם זהו מוסר השכל עבור כל אחד ואחת – צריכים לרחם על החבר ולעורר עליו רחמי שמים, וכך ממשיכים לו רפואה.

רבי נחמן והרבי הריי"צ

החסיד הפקח כאן אומר שהרבי הוא הרופא הגדול ביותר – 'מה הרבי שולח אותי לחפש רופא מומחה? הרבי הוא הרופא הגדול ביותר!'. איזה עוד צדיק, שכבר הזכרנו קודם, אמר שצריכים ללכת לרופא הגדול ביותר? [הרמב"ם?]. הרמב"ם⁵⁶⁰ שהחכמים הם רופאי הנפשות, אבל היה צדיק – שכבר הזכרנו קודם – שאמר שצריך ללכת לרופא הגדול ביותר, והוא התכוון לצדיק הגדול ביותר, ובעצם התכוון לעצמו. רבי נחמן אומר⁵⁶¹ שכדי לתקן את הנפש צריך ללכת לרופא הגדול ביותר, והוא התכוון לעצמו.

יש סיפור שהרבי הריי"צ בעצמו לקח איתו בנסיעות – לפחות בנסיעה אחת – ליקוטי מוהר"ן. כמו שספרנו קודם, שצריך הבחנה מה באמת חפץ של צדיק ומה מזויף, גם בסיפורים צריכים הבחנה ודיוק. את הסיפור הזה שמעתי מידי-נפשי (שגם חתן נכדה אמש), שיהיה בריא וחזק⁵⁶²: פעם הרבי הריי"צ ביקר בפולין, כנראה בוורשה, והגיעו אליו הרבה יהודים – לא חסידי חב"ד – עם פתקאות. כשמגיעים לרבי בדרך כלל מבקשים עניינים גשמיים – בני חיי ומזוני שאנשים נזקקים להם. כך היה אצל 99.99% מהחסידים שם – חסידי פולין. פתאום יהודי אחד שנכנס הגיש פיתקא שכולה בקשות

557 ראה שיחת י"ב תמוז תשי"א; שמח"ת תשכ"ב.

558 מוסבר ברובי מקומות. בכתבי הארלי"ל (שעה"כ, ענין כונת העמידה) מוסבר שברכת "רפאנו" בתפארת (וניקוד שם הוי' שבו הוא חולם, לשון החלמה), ו-רפא אותיות פאר. ראה שיעור מוצאי י"ח טבת ה'תש"פ – נדפס ב"ואביטה" וירא.

559 בכ"מ בספה"ק. ראה סוד ה' ליראיו ש"א פ"ט (ומבואר בשיעורים בסוד ה' ח"ג).

560 הלכות דעות פ"ב ה"א.

561 לקומ"א ל, ב.

562 הרב בן ציון שיי גרוסמן.

רוחניות – שיהיה לו ישוב הדעת ללמוד, שיזכה להתפלל בכוונה וכו'. זה היה מאד נדיר, אז הרבי הריי"צ התפלא ושאל אותו מיהו, איזה חסיד הוא, והוא אמר שהוא חסיד ברסלב. הרבי הריי"צ פתח את התיק והראה לו שיש אתו בנסיעה לקוטי מוהר"ן והוא לומד בספר זה. בכלל, הסברנו כמה פעמים שיש קשרים בין הרבי הריי"צ ורבי נחמן.

מלכות: גם אתה מאמין

הסיפור הבא⁵⁶³ הוא מראשית נשיאות הרבי הריי"צ, קצת יותר משנה אחרי שאביו הסתלק (השנה מציינים מאה שנה להסתלקותו). כפי שצינינו, אלה היו הימים של מלחמת הקומוניזם – שהתבסס על כפירה מוחלטת – כנגד היהדות. השב"כ שם נקרא ג.פ.או והיה גוף, שנקרא יבסקציה, של יהודים שהצטרפו לקומוניסטים ונלחמו בכל התוקף כנגד היהדות. ה'יבסקצים' היו יכולים להיות נכדים או נינים של חסידים גדולים שהתקלקלו והצטרפו לקומוניזם. בסיפור כאן החוקר הוא כנראה אחד כזה, שלמד תורה והתקלקל, והוא מתפאר שאף שהוא יודע הכל על יהדות וחסידות הוא כופר גמור:

אחרי חג הפסח תרפ"א, כאשר התחילו הצרות ממלשינות ה'יבסקציה', גזרו על כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ לבוא לחוקר של ג.פ.או.

החוקר התחיל בוויכוחים, כאילו הוא יודע דבר בעיניי אמונה ויהדות, והתהלל שאין לו שום אמונה ח"ו. ויאמר לו כ"ק אדמו"ר, שאינו אומר אמת [אתה שקרן!], שגם הוא מאמין. ויאמר לו כ"ק: מאין אתה נולדת? [שלשה שותפים באדם, הקב"ה אביו ואמו⁵⁶⁴. מה יענה מי שמוציא את האמונה בקב"ה?] ויאמר החוקר: מאבא ואמא.

ויאמר לו כ"ק: האם ראית בעיניך שנולדת מאב ואם? [הרי היית שם – אתה זוכר בעצמך שנולדת מאב ואם?] אפשר שנולדת מאבן?

ויאמר לו עוד כ"ק: אתה יודע, מכיוון שאנשים אמרו לך, ואתה מאמין לדבריהם. הרי שגם אתה מאמין.

האמונה היא גם הכח הראשון בנפש וגם הכח האחרון – "אני ראשון ואני אחרון"⁵⁶⁵ – היא מתבטאת גם באמונה וגם במלכות. יש מלכות דקדושה ולעומתה יש מלכות הרשעה, איתה יש לנו מלחמה. מהי מלכות הרשעה? הכפירה. הרבי הריי"צ אומר לו שגם הוא, המתיימר לייצג את מלכות הרשעה, מאמין – כל מלכות היא אמונה, השאלה היא במה מאמינים. החוקר מאמין למה שאנשים אומרים. איך אומרים היום להאמין למה שאנשים אומרים? להאמין לתקשורת. בן אדם פותח עיתון או רדיו, או אמצעי תקשורת אחר, ושומע שם הרבה דברים. אין לו חוש הבחנה – כמו שספרנו קודם על הרבי הרש"ב והרבי הריי"צ – להבחין בין חדשות אמתיות לבין שקרים, והוא מאמין לכל מה שהוא שומע שם. זהו פגם המלכות.

איך אומרים היום להאמין? השאלה במי נותנים אמן. מישהי זוכרת סיפור על צדיק שגם אמר למישהו שצריך להאמין בו? אל הלל הזקן בא אדם על מנת להתגייר ואמר לו שבתורה שבכתב הוא

563 רשימות דברים ח"ב עמ' קכט (במהדורה החדשה: מדור הרבי הריי"צ אות כא).

564 קידושין ל, ב.

565 ישעיה מד, ו.

מאמין, אבל בתורה שבעל פה הוא לא מאמין – לכן הוא מבקש שהלל יגייר אותו וילמד אותו רק תורה שבכתב. הלל לימד אותו אלף-בית, ולמחרת אמר לו בית-אלף. הגר טען – אבל אתמול לימדת אותי הפוך! הלל אמר לו – ומי אמר לך שמה שלמדתי אותך אתמול הוא הנכון? לא כתוב בתורה מה הסדר של האלף-בית, ואין שום הכרח הגיוני שיהיה דווקא כך ולא הפוך – אז על מי אתה סומך, עלי? תסמוך עלי גם בכל עניני התורה שבעל פה! ⁵⁶⁶ תורה שבעל פה היא המלכות – "מלכות פה, תורה שבעל פה קרינן לה" ⁵⁶⁷. כל אחד מאמין, והתיקון של המלכות הוא לדעת למי להאמין.

יסוד: וקווי ה' יחליפו כח

הרב מנחם מענדל דובראווסקי שימש זמן מה כראש ישיבה בליובאוויטש. פעם אחת בעת שלמד את שיעורו עם התלמידים, נכנס הרבי הרי"צ וגמרא בידו, והתיישב מאחוריו לשמוע את שיעורו. השיעור היה במסכת קידושין, בעניין קנין חליפין. בסיום השיעור נאנח הרב דובראווסקי. שאל אותו הרבי מדוע נאנח, והשיב שהעבודה קשה. אמר לו הרבי: אולי יש לפרש גם את הפסוק "וקווי ה' יחליפו כח" על דרך עניין החליפין, כי ה' הוא בוודאי רב כח. ⁵⁶⁸

מתי אדם קונה משהו? כשהולכים לחנות וקונים משהו בכסף, הקנין הוא כאשר מושכים את החפץ. יש כל מיני סוגים של קנין, ואחד מהם הוא קנין חליפין – "המחליף פרה בחמור" ⁵⁶⁹ – בו הקנין הוא כשמוסרים דבר אחד וזוכים בדבר השני. כאן אומר הרבי הרי"צ לראש הישיבה שנאנח על קושי עבודתו – קשה להכין שיעור וקשה להסביר את הדברים היטב לתלמידים – שאפשר לעשות 'קנין חליפין' עם הקב"ה, לפי הפסוק "וקווי הוי' יחליפו כח" ⁵⁷⁰. זו תשובה שמתאימה דווקא לתלמיד חכם, שיבין את הדברים, וכאן אומר זאת הרבי הרי"צ לראש הישיבה אחרי שהעביר שיעור במסכת קידושין – בהשגחה פרטית, זו המסכת שלומדים כעת בישיבות חב"ד – על קנין חליפין.

לפעמים אומרים שה' הוא 'כל יכול', אבל כאן הביטוי הוא "רב כח", כלשון הפסוק "גדול אדונינו ורב כח" ⁵⁷¹. זהו פסוק חשוב, שגם לומדים ממנו בקבלה ⁵⁷² את "שיעור קומה של יוצר בראשית", שהוא כמנין "ורב כח", רלו פרסאות וכו' – לא הנושא שלנו כרגע, רק להדגיש את חשיבות הכינוי של ה' 'רב כח'. הרבי אומר שה' הוא רב כח, ואפשר לעשות איתו קנין חליפין ולקבל ממנו כח. מה אנחנו נותנים לה' ומקבלים תמורתו כח? הפסוק אומר "וקווי הוי' יחליפו כח" – מה אדם יכול לתת לה' את התקוה שלו, לקוות לה'. הפסוק הכי חזק של תקוה לה' הוא הפסוק שמסיים את פרק כו בתהלים, הפרק שאומרים באלול ועד הושענא רבה – "קוה אל הוי', חזק ויאמץ לבך, וקוה אל הוי" ⁵⁷³. ה' לוקח את התקוה של היהודי ונותן לו תמורתה כח ⁵⁷⁴.

566 שבת לא, א.

567 הקדמת תקו"ז ('יפתח אליהו').

568 אלה תולדות פרץ עמי 679.

569 ב"מ פ"ח מ"ד.

570 ישעיה מ, לא.

571 תהלים קמו, ה.

572 מדרש "שעור קומה". הובא בע"ח שמ"ב (דרושי אבי"ט) פ"ב.

573 תהלים כו, יד.

574 שתי המלים, **כח ותקוה** הן כפולות 7 (רמז שקנין חליפין שייך למספר 7, שבו חביבות מיוחדת) – **כח** = 28 = 4 פעמים 7, המשולש של 7 **ותקוה** = 511 = 7 פעמים 73, **חכמה** (נמצא שבעל תקוה הוא חכם שלם. בעל תקוה = אמונה תקוה = 613, שלמות מצות תורתנו

לאיזו ספירה שייך הסיפור הזה? יש כמה אפשרויות. אפשר לומר שהוא שייך לספירת הנצח (והרמז: "וקוי הוי" עולה נצח), בה נמצא הבטחון הפעיל וצריך לזכור "כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל"⁵⁷⁵ – זו התודעה של הנצח, שאת הכח מקבלים מה'. אבל החידוש כאן בסיפור הוא החליפין עם ה' – מי עושה את החליפין? הצדיק, ספירת היסוד (והרמז: הערך הממוצע של ד התבות "וקוי הוי" יחליפו כח" הוא יסוד!). הביטוי "וקוי הוי" מופיע פעמיים בתנ"ך, כאן בישעיהו ובתהלים – "וקוי הוי" המה יירשו ארץ"⁵⁷⁶. יש באותו פרק בתהלים גם "וענוים יירשו ארץ"⁵⁷⁷ ו"מברכיו יירשו ארץ"⁵⁷⁸ ו"צדיקים יירשו ארץ"⁵⁷⁹ – אבל הכל מתחיל מ"וקוי הוי" המה יירשו ארץ". הכל סוגים של צדיקים שיורשים את הארץ ("וקוי הוי" מצד הנצח שביסוד, "וענוים" מצד המלכות שביסוד, עטרת היסוד, "מברכיו", לשון כריעת ברך והכנעה, מצד ההוד שביסוד, "צדיקים" עצם ספירת היסוד, "וצדיק יסוד עולם"⁵⁸⁰) – הצדיק-היסוד יורש את הארץ-המלכות (כמו הפסוק האחרון בפרק, וכמו פסוק אחר בישעיהו – "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ"⁵⁸¹). לכן נשים את "וקוי הוי" יחליפו כח" בספירת היסוד-הצדיק⁵⁸².

היסוד בלב הוא כנגד ספירת הדעת במוחין (ענין שתי הספירות הללו הוא התקשרות). היסוד עולה לדעת (דרך הקו האמצעי, לשון תקוה) להמשיך משם הארת דעת ה' לתת למלכות. היינו גם ענין קנין חליפין – כל קנין הוא בדעת (בשביל קנין צריך "דעת מקנה" ו"דעת קונה", ועוד אמרו חז"ל "דעת קנית מה חסרת דעת חסרת מה קנית"⁵⁸³) – תקות הצדיק עולה לדעת וממשיכה משם כח אלוקי, עושה קנין חליפין עם ה'. קודם אמרנו שעצם מהות ספירת הדעת הוא בחינת חליפין – הדעת מחליפה את הכתר, המודע מחליף את הלא-מודע.

ועוד רמז: כתוב שהיסוד נוטה לשמאל⁵⁸⁴, לגבורה, והוא סוד השם של הרבי הריי"ץ, יוסף יצחק – יוסף הוא ה"צדיק יסוד עולם" ויצחק הוא הגבורה, "פחד יצחק"⁵⁸⁵. בסיפור הגבורה הרבי העביר את השוחט, כנראה שפסל את הסכין שלו (יראת השמים של שוחט מתבטאת בעיקר בכשרות הסכין, שיהיה מלוטש היטב. נהוג שהרב בא לבדוק את סכין השוחט⁵⁸⁶). סכין השוחט (שהוא סמל מובהק בקבלה לספירת היסוד) נקרא 'חלף', לשון חליפין (העלאת חיות לה' והמשכת שפע מה'). גם בסיפור החסד הרבי שחט לאשה, השתמש בחלף. נמצא שהיסוד, הצדיק, ממשיך גם מהדעת, גם מהחסד וגם מהגבורה (כאשר שרש החסד והגבורה בתרין עטרין דדעת).

הקדושה). גם הר"ת שלהן, כת = 420 = 7 פעמים 60 (420 = יעקב רחל – כל אחד כפולת 7). אמצעי וסופי התבות = 119 = 7 פעמים 17, טוב. כח תקוה = 539 = 7 ברבוע פעמים 11.

575 דברים ח, יח.

576 תהלים לו, ט.

577 שם פסוק יא.

578 שם פסוק כב.

579 שם פסוק כט.

580 משלי י, כה.

581 ישעיה ס, כא.

582 בספירת היסוד נמצא הכח להשפיע – כמו ראש ישיבה המלמד את תלמידיו (ויחסו אליהם כאב לבנים, וראה תניא אגה"ק וט) – ודווקא שם ניכר כיצד בכל פעם אחרי ההשפעה נגמר הכח ונדרשת המשכת כח חדשה (מהדעת, כמבואר בפנים).

583 קהלת רבה ז, לב (ובכ"מ). ראה נדרים מא, א.

584 ראה השמטות הזהר ח"א רנב, ב.

585 בראשית לא, מב.

586 ראה שו"ע יו"ד יח, יז.

הוד: מהר יותר

אחרי המאסר של הרבי הרי"צ, עם גזר דין מות שנמתק, הוא נשלח לגלות. גלות איננה כמו כלא, אלא כמו עיר מקלט – הוא חפשי, אך אסור לו לצאת מהעיר אליה הוא מוגלה. על כך מסופר: כאשר בא כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בשנת תרפ"ז לעיר גלותו קאסטרעאמא, אמר בעל הבית שאצלו התאכסן הרבי: פה היה בגלות רבי חמש שנים. ויאמר כ"ק לבעה"ב: "מיר וועלן דאס מאכן שנעלער" [אנו נעשה זאת מהר יותר] (או "פריער" [מוקדם יותר]).⁵⁸⁷

בעל הבית ספר על רבי ששהה באותה אכסניא חמש שנים, ובכך רמז לרבי על שנות הגלות הצפויות לו, אך הרבי אמר לו שאנחנו נעשה זאת מהר יותר. כמה זמן שהה הרבי בגלות? מ-ג' תמוז עד י"ב-י"ג תמוז, כעשרה ימים – הרבה יותר מהר... אומרים ש'עילוי' עושה דברים מהר. כך, כאשר שאלו את הרבי איך הוא מסתדר עם לא יותר משעתיים שינה ביממה – ולפעמים פחות, בסוכות הרבי כלל לא ישן – והרי יש גם גוף גשמי שצריך את שלו, הרבי השיב שהוא 'ישן מהר'. כלומר, הרבי לא מוותר על איכות השנה הנדרשת לגוף, אך הוא מספיק אותה מהר יותר. כך כאן הרבי הרי"צ אמר שיסיים את הגלות מהר יותר.

לאיזו ספירה שייכת הגלות? שרש הגלות הוא בספירת ההוד, כאשר ההוד – "הודי נהפך עלי למשחית"⁵⁸⁸ – ומתקיים בכנסת ישראל "כל היום דוה"⁵⁸⁹. תיקון הגלות הוא להפוך חזרה את ה"דוה" להיות הוד (שייך גם ל"מודה אני" בו פתחנו – במדות הלב האמונה משתקפת בעיקר בהוד). כאשר נשיא ישראל גומר את הגלות מהר, ומחזיר את ה-דוה להיות הוד, הוא זוכה ל"הוד מלכות". על שלמה המלך כתוב "ויתן עליו הוד מלכות"⁵⁹⁰ – מה פירוש? חז"ל מסבירים⁵⁹¹ שה' נתן לו מתנה, שהעטרה הולמת אותו. כאשר רוב האנשים חובשים את הכתר הוא לא מתאים להם, נראה מצחיק, כמו משחק, וסימן המלך מבית דוד הוא שהכתר הולם אותו. בספר יצירה רגל שמאל – ספירת ההוד בגוף – היא המנהיגה של חוש ההילוך⁵⁹², וגם הריצה (הקשורה גם לספירת היסוד, בסוד "צדיק [יסוד] תמים [הוד]"⁵⁹³ הנאמר בנח, שבו, ביסוד, נאמר "עד מהרה ירוץ דברו"⁵⁹⁴, "בו ירוץ צדיק"⁵⁹⁵), וממנה הכח לסיים את הגלות מהר יותר.

נצח: גם רגלך תבריא

נשאר עוד סיפור אחרון⁵⁹⁶: הרבי הרי"צ שמע פעם איך שחסיד אחד קובל בפני חברו על כאב ברגלו. אמר לו חברו: בקרוב יבוא משיח, ורגליך תבריא. השיב החסיד הראשון:

587 רשימות דברים ח"א עמ' קצד (במהדורה החדשה: מדור אדמו"ר הרי"צ אות לג).

588 דניאל י, ח.

589 איכה א, יג.

590 דהיי"א כט, כה

591 ראה עייז מד, א.

592 ספר יצירה פי"ה מ"ז.

593 בראשית ו, ט.

594 תהלים קמז, טו.

595 משלי יח, י.

596 אוצר סיפורי תב"ד עמ' 436.

כלום לשם כך אנו מצפים לביאת המשיח? הרי המשיח בא לגלות אלוקות בעולם!

מי עוד אמר משהו דומה, שהענינים הרוחניים לא נועדים לרפואה גשמית? הרמב"ם⁵⁹⁷, שהיום היתה ההילולא שלו. האם מותר להתרפא בדברי תורה? [כן]. הרמב"ם פסק שלא. כאן לא מדובר בדברי תורה אלא במשיח, אבל החסיד אומר – אנחנו לא מחכים למשיח בשביל לפתור את כאב הרגל שלי, בשביל לפתור את הבעיות הגשמיות, אלא כדי לגלות אלוקות בעולם.

הרבי הריי"צ שמע את השיחה, והוא הצדיק את המענה של החסיד הראשון וגם את מה שאמר לו החסיד השני:

נענה הרבי ואמר: זה נכון, אבל ביאת המשיח תביא גם לרפואת הרגל.

באמת מחכים לביאת המשיח בשביל לגלות אלוקות בעולם, "כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"⁵⁹⁸, אבל כאשר המשיח יתגלה גם הרגל תתרפא (בסוד "עד דמטו רגלין ברגלין"⁵⁹⁹, שלמות הבריור ותיקון התחתונים על ידי מלך המשיח). הדבר מתאים לשיטת הרבי, שכל הענין הוא לחבר את הרוחני שברוחני עם הגשמי שבגשמי, הדברים לא נפרדים. איזו רגל כאבה לחסיד? לא כתוב בסיפור, אבל אנחנו ננחש – הגם שאסור לנחש... – שכאבה לו רגל ימין, כנגד הנצח (בחינת "ברא כרעא דאבוה"⁶⁰⁰ – סתם כאב הוא כ-אב, כמבואר אצלנו במ"א), הספירה שנשארה לנו בפרצוף. והוא סוד "איהו [תפארת] בנצח"⁶⁰¹ – סיפור התפארת היה בנוגע לרפואה (רפואה פלאית של הרבי הריי"ץ) וכן סיפור הנצח הוא בענין רפואה (היות שהנצח שייך למוטבע שבנפש, הרפואה באה בדרך ממילא, משא"כ ביחס לרפואת התפארת, הבאה על ידי התעוררות רחמים רבים של "הרופא הגדול ביותר").

סיימנו פרצוף של עשרה סיפורים שאפשר להתבונן בהם לקראת ההילולא השבעים של הרבי הריי"צ – שהסיפורים יעשו אותנו מקושרים יותר, וגם שמחים יותר, כמו שהסברנו שכאשר רואים את עצמנו עם הרבי נעשים שמחים באמת.

'בקי צור' – תובנות ונקודות 'עבודה':

- החיים של יהודי הן עשית מצוות – טובה לעולם, לנשמתו וגם לה' יתברך.
- אמונה היא הנכס שאי אפשר לגזול מיהודי.
- האמונה פועלת תיקון גם על העולם, ורגע של בהירות האמונה יכול לפעול ולתקן כמו כמה שנים של לימוד תורה וקיום מצוות.
- התקוה להתראות עם הרבי מעודדת ושומרת גם בתקופות קשות.
- כשהזולת בצער יש להתבונן בנשמתו ולומר לו מה שהוא צריך לשמוע.
- ליהודי יש 'מגנט' של קדושה – הדעת-המודעות שלו לאמונה – הנמשך לקדושה (ומתעורר על ידי חפצא דקדושה, כמו חפץ של צדיק) ומושך אליו ניצוצות קדושים.

597 הלכות ע"ז פי"א הי"ב.

598 ישעיה יא, ט.

599 זהר ח"ב רנח, א.

600 ע"פ עירובין ע, ב.

601 ע"ח שער הכללים פ"א. ובכ"מ.

- החידוש של בית דוד בכלל ומשיח בן דוד בפרט הוא השייכות ל"והוי' יראה ללבב" – על כל אחד לגלות את ניצוץ משיח שבו, ולדון את הזולת לכף זכות מתוך ראית לבבו.
- כשצדיק אמת דן מישוהו לכף חובה הוא עושה זאת מתוך חיבה – לתיקונו-טובתו ולטובת הכלל.
- חסיד צריך להיות פקח – להאמין בכחו של הרבי ולעורר אותו לפעול.
- על ידי התעוררות רחמים על הזולת ניתן לעורר עליו רחמי שמים ולהמשיך לו רפואה.
- יש לעשות עם הקב"ה קנין חליפין: לתת לו את התקוה שלנו ולקבל ממנו כח לעשות חיל.
- כתר המלכות הולם את הצדיק-העילוי, שמסוגל לסיים את הגלות מהר.
- המשיח מחבר את הרוחני שברוחני עם הגשמי שבגשמי – רוצים שהוא יבוא כדי לגלות אלקות, אך כשהוא יבוא בדרך ממילא יתרפאו גם תחלואי הגוף.

הגה"צ הרה"ק רבי לוי יצחק שניאורסון זי"ע

יומא דהלולא – כ' אב

מתולדותיו

הגאון החסיד המקובל רבי לוי יצחק נ"ע, היה דור רביעי, בן אחר בן, לכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק", מצאצאי בנו בכורו הרה"ק רבי ברוך שלום נ"ע...

אביו רבי ברוך שניאור היה בנו של הרה"ח ר' לוי יצחק ז"ל, בנו של רבי ברוך שלום. הוא היה מחסידיו ושומעי לקחו של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, והיה ידוע בגדלותו בכל חלקי התורה...

רבי לוי יצחק נולד לרבי ברוך שניאור והרבנית ביום י"ח ניסן תרל"ח, בעיירה פודוברונקה ליד האמיל ברוסיה הלבנה, ונקרא שמו בישראל לוי יצחק, על שם הסבא - אבי אביו - רבי לוי יצחק אשר נפטר, בדמי ימיו והוא בן ארבעים וארבע בלבד.

רבי לוי יצחק למד תורה אצל דודו זקנו, רבה של פודוברונקה, הרה"ג ר' יואל חייקין אשר, היה תלמיד מובהק של הרה"ח ר' פסח מאלאסטובקר.

בגיל צעיר ניכר היה כבר בגדלותו הגאונית ובכשרונותיו המזהירים...

הרב ר' לוי יצחק הוסמך בצעירותו להוראה מגאוני דורו, ביניהם: הגאון רבי חיים מבריסק והגאון רבי אליהו חיים מייזל מלודז'...

רבי לוי יצחק התווכח פעם עם הרה"ג רבי בנימין זקהיים, מי שהיה רב ביקטרינוסלב, אודות אפיית מצות מכונה (הרב זקהיים היה משתמש במצות אלה). רבי לוי יצחק הוכיח לו טעמיו ונמוקיו על מה ולמה אין להשתמש במצות-מכונה. על אחת מהוכחותיו אמר לו הרב זקהיים כי זוהי "עם-הארצות". ענהו רבי לוי יצחק בתוקף: איך אפשר לכב' להתבטא כך - כאשר יש לי סמיכה משנים-עשר גאונים!

בהגיעו לפרק האיש מקדש, בא רבי לוי יצחק בקשרי שידוכין עם הרבנית חנה, בתו של הגאון רבי מאיר שלמה ינובסקי ז"ל, שהיה רבה של ניקוליוב.

הצעת הנכבדות היתה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

החתונה התקיימה - ביום י"ג סיון תר"ס (בביתו של נגיד העיירה, מר ברישקובסקי ז"ל).

כמה שנים - מספר הרה"ח ר' שמואל גראסמאן - ישב הצעיר רבי לוי יצחק סמוך על שולחן חותנו ופומיה לא פסיק מגירסא. נוהג היה רלו"י ללמוד שמונה עשרה שעות ביממה, ורק בשעה החמישית לפנות בוקר עלה על יצועו לישון לאחר שהספיק לקרוא קריאת שמע של שחרית עם תפילין, ובשעה התשיעית כבר התפלל בצבור עם המנין הקבוע של תפילת שחרית.

קביעות היתה לו - להנ"ל - ללמוד בצוותא עם הרב מאיר שלמה, בשעה החמישית לפנות בוקר, ולא אחת היה ר' מאיר שלמה מראה לו איך חתנו ר' לוי יצחק מכין עצמו לישון לאחר ששקד והגה בתורה כל הלילה.

קרוב לעשר שנים סמוך היה רבי לוי יצחק על שולחן חותנו בניקוליוב, עד שנת תרס"ט.

הרב מאיר שלמה היה, כאמור, אביה של הרבנית חנה ע"ה, אשת הגאון רבי לוי יצחק, ובביתו אשר בניקוליוב היה חתנו סמוך על שולחנו כמה שנים, עד אשר נקרא לכהן פאר כרבה של יקטרינוסלב.

בהיותו סמוך על שולחן חותנו, נולד להורים המאושרים בנם-בכורם, רבי מנחם מענדל, ה"ה כ"ק אדמו"ר הכ"מ [מליובאוויטש זצוק"ל] אשר נולד בי"א ניסן תרס"ב, בניקוליוב, מערי הפאר של הענקים לבית חב"ד.

הרב ר' לוי יצחק עלה לכהן פאר כרב בעיר הגדולה יקטרינוסלב בגיל צעיר, בהיותו כבן שלושים ואחת, בשנת תרס"ט.

רבי לוי יצחק קיבל את המינוי - בעודו סמוך על שולחן חותנו בניקוליוב - לפי פקודת רבו, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, אשר ציוה עליו לקבל את הרבנות, ואף עשה ופעל רבות בנידון.

בתקופת רבנותו ידע הרבה התנכלויות נגדו. בעיקר סבל מהתנכלות השלטונות אליו אשר ידעו היטב מה מידת השפעתו על הקהל, עמידתו ללא חת על משמר היהדות, התורה ומצותיה, וכי לא יוותר אף על קוצו של יו"ד בכל הנוגע והקשור אל הדת.

אך הוא עמד נגדם בגבורת ארי, ולא קם ולא זע מפני אותם מחבלי כרמים. הוא עשה את אשר מוטל עליו ללא פניות, ללא מורא וללא מחשבה מה יהיה ביום המחר, פן יאסרוהו בנחשתיים או יעבירוהו אי שם לארץ גזירה, ממנה אין דרך חזרה.

היה פה מפיק מרגליות ומעין המתגבר. כאשר פתח את פיו בדברי חסידות או קבלה, לא היה שום כח מסוגל לעצרו. זרם של מי מעין החכמה, קבלה, גימטריאות, נוטריקון וכו' קלחו מפיו בשטף כזה אשר קשה היה גם לבעל מוח חריף לעמוד בתלם ולעקוב אחר כל היוצא מפיו. הבנתו, עמקותו, חריפותו וכח זכרונו הפליאו את כל אשר בא אתו במגע כלשהו.

כוחו לא היה בפיו בלבד. היה ספרא רבא וישב שעות על שעות לכתוב הערותיו וחידושיו בכל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר.

רבי לוי יצחק היה גאון בהלכה, ומרבה להשיב לשואליו הרבים בדבר ה' זו הלכה. הוא היה חכם הרזים. מגדולי יחידי הסגולה שבדורו במקצוע זה של תורת הקבלה. רבי לוי יצחק היה מנהיג, שניהל עדתו עשרות בשנים, כשכל אחד מן הקהלה רואה בו אב ומורה דרך, והכל נהנים ממנו עצה ותושיה. רבי לוי יצחק היה מגדולי עסקני הכלל בדורו, ומאבירי הלוחמים במלחמות ה' במסירות נפש עד להסתלקותו בגולה.

כל אלה עשאוהו לאיש אשכולות מורם מעם, הגבוה משכמו ומעלה. אך המיוחד שבו - היותו מעין הנובע, המחדש והמגלה רזי תורה בדרך מאירה ומשמחת שלא היתה ידועה לפניו, הן בעל פה והן בכתב. אם בדרך "הרגילה" של לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ואם בדרכו המקורי של שילוב ואיחוד הרמז והסוד, ומציאת ה"פנימיות" שבכל דבר ומאורע.

רבי לוי יצחק היה משמיע ברבים שיעורים, או דורש, בהזדמנויות שונות. בכל שבת-קודש, בעלות המנחה, בעת רעוא דרעוין היו אנשיו-חסידיו-תלמידיו מתכנסים בבית הכנסת ושומעים ממנו שיחות רצופות וארוכות, מענין לענין, המיוסדות בעיקר על המדרש לפרשת השבוע. גם לפני בודדים שביקרו אצלו, או לפני קבוצות של מספר אנשים שהזדמנו לביתו, היה מרצה בשטף רב את חידושי המיוחדים במינם, כשקהל השומעים עומד נפעם ומשתאה לגילויים הנשגבים של אור עליון.

רבי לוי יצחק היה יושב תכופות וכותב שעות ארוכות, וממלא גליונות-גליונות של חידושי תורה. מתחת קולמוסו היו ניתזים ניצוצות של נביעת המוחין שלו כנחל שוטף המפכה במים חיים. רבים מספריו כתב כהערות על שולי גליונות. כן ניהל חליפת שו"ת ענפה בהלכה, בקבלה ובחסידות. בכל הזדמנות שבאה לידו היה מרבה לכתוב, שעות רבות בכל יום, מתוך חדוות יצירה זוהרת של שפע בלתי נפסק.

היה זה בליל ט' ניסן תרצ"ט. בשעה 3 לאחר חצות נשמעו לפתע דפיקות בדלת בית הרב, אשר ברחוב באריקאדנאייא 13 בעיר יקטרינוסלב. כאשר פתחה הרבנית את הדלת, עמדו מולה ארבעה מאנשי הנ.ק.ו.ד. - "היכן הרב שניאורסאהן?" - שאלו מיד עם הכנסם לבית. בעוד שהרבנית נכנסה להודיע לבעלה הרב על ה"אורחים" הבלתי-קרואים, צעדו הארבעה אחריה ונעמדו כל אחד ליד כל דלת מדלתות הבית. הם קראוהו מיד אליהם, והמבוגר שביניהם הצביע על הוראת-חיפוש וצו-מעצר שבידו. מספר שעות עבדו ללא הפסק לרגע. בשעה שש בבוקר, לאחר שכבר הספיקו לחפש ולחטט בכל החדרים, נענה הגדול שביניהם: - "רבי, התלבש ובוא אתנו!" מאחר שזה היה סמוך לחג-הפסח, והוא בחכמתו ראה את הנולד שבחג הפסח לא יוכל להיות בבית - ביקש מהם לאפשר לו לקחת עמו חבילה קטנה בת שני קילוגרמים מצות, והם לא מנעו בעדו. רק כעבור חמשה חדשים נודע לה [לזוגתו הרבנית חנה ע"ה], כי למחרת מאסרו, ביום י' בניסן, העבירוהו לבית הכלא בקיוב! במחצית חודש אלול תרצ"ט - אוגוסט 1939 למספרם - החזירוהו לדנייפרופטרובסק (יקטרינוסלב), וכך נוצרה האפשרות להעביר לו מדי עשרה ימים, חבילה עם מצרכי אוכל. אך, לעומת זאת, לא הסתננה החוצה שום ידיעה משלומו ובריאותו. היו אמנם רופאים ועובדים אחרים - אנשים מוכרים - שראהו מדי

יום ביומו, אך פחדו למסור איזו ידיעה ממנו, וכאשר קרה שאנשים מסוימים העיזו למסור לה דרישת שלום התברר לאחר מכן כי אין זה נכון כלל. אנשי ה-נ.ק.וו.ד. עשו מאמצים מרובים למצוא הוכחות נגד הרב על פעילותו נגד המלוכה, אשר לשם כך עומד הוא בקשר מתמיד עם גורמים שונים מחוץ למדינה, וכן עם מחותנו הרבי שניאורסאהן מליובאוויטש, ולכן יש לגזור עליו משפט מוות בתור מורד במלכות. אולם, למרות מאמציהם, העלו חרס בידם, והרב עמד על גירסתו כסלע איתן ולא הודה בשום אשמה שטפלו עליו. בלית ברירה נאלצו לגזור דינו להגלות למקום מרוחק, מקום שם אין ישוב יהודי, בכדי שלא תהיה לו באפשרות לנצל השפעתו על איש.

גזר הדין: חמש שנות גלות למזרח אסיה! צ'י-א-י-ל-י. שם של עיירה נדחת בקאזחסטאן, במזרח אסיה הרחוקה. למקום-לא-מקום זה, הגיע הרב ביום השני, י"ט בשבט ת"ש, לעת ערב.

לאחר חג הפורים אותה שנה, החליטה הרבנית להצטרף אליו במקום גלותו. דרכה הראשונה היתה - מוסקבה, ומשם נסעה דרך של חמשה ימים עדי הגיעה לצ'אילי. למרות הקשיים המרובים, לקחה אתה מצות ויין כשרים לפסח. היא הצליחה איכשהו להשיג גם מצרכים אחרים במוסקבה אשר יספיקו לו לתקופת זמן. כן לקחה אתה ספר תהלים עבורו. בשעותיה במוסקבה השתדלה ללא הרף אולי יעלה בידה לשחרר את בעלה הגולה. אך, כל מאמציה עלו בתוהו. [שנות מאסרו וגלותו וסבלו מתואר באריכות בס' "תולדות לוי יצחק"]. השחרור ביום החמישי, מיד אחר חג הפסח, כ"ז ניסן תש"ד (20 באפריל 1944), הגיע הרב לאלמא-אטא. חולשתו של רבי לוי-יצחק הלכה וגברה; הוא הצליח להתהלך רק בקושי וגופו המשיך להצטמק בצורה מבהילה. בימיו האחרונים היה כבר חלוש ביותר. "הלא תראה - הצביע על היד שלו לאיש שיחו - כי לא נשאר על גופי אלא עור ועצמות בלבד. טעמה של אכילה אינני חש כלל - - -". על היום האחרון ולילו, אור ליום הרביעי, מספר אחד שעמד כל הלילה ליד מטתו: ביום השלישי בערב, בלילה השייכת ליום הרביעי, זכיתי אני ועוד אחד לעמוד כל הלילה ליד מיטתו ולשמשו. שפתותיו מלמלו ללא הרף, אך קולו לא ישמע ולא דיבר מאומה. לפתע התעורר, פתח את עיניו, וביקש להביא לו מים לנטילת ידים. כאשר הגישו לו את המים - נענה: "מען דארף זיך אריבער כאפן אויף יענער זייט!" (יש להתכונן לעבור לעולם אחר).

היו אלה דבריו האחרונים באותו יום - ולא יסף. רק שפתותיו נעות וקולו לא יישמע. למחרת, ביום הרביעי, יום העשרים לחודש מנחם-אב, שנת חמשת אלפים שבע מאות וארבע לבריאת העולם, הורע מצבו באופן אנוש. בבוקרו של אותו יום לא פסקו שפתיו מלמלמל בלי הרף. מכאוביו היו גדולים ביותר, וכמה פעמים רמו להושיבו או להפכו על צדו. ר' הירשל רבינוביץ, שאף הוא עמד ליד מטתו, הטה אזנו לשמוע מה מרחשין שפתותיו ושמע מלים מקוטעות יוצאות מפיו באנחה: ועקבותיך לא נודעו - - - אי, עקבות משיחא - - - עקבות משיחא - - -

לעת ערב הרגיש מאוד ברע והבהילו אליו את הרופא אשר רשם לו כמה תרופות. הוא עוד הספיק לטעום משהו מן התרופות הללו. אחדים ממקורביו שהיו באותה שעה בבית, לא משו ממטתו. הם הרגישו כי הקץ קרב וכי הגרוע מכל יתרחש בשעות הקרובות. הם מלמלו חרישית פסוקי קריאת-שמע ושאר פרקי תפילה הנאמרים עת מגיע זמנה של הנשמה להפרד מהגוף. לא ארכה השעה, ובטרם שקעה החמה, נצחו אראלים את המצוקים - - - נשמתו של אותו גאון וצדיק נפרדה מעל גופו הטהור ועלתה לשמי רום, חזרה למקור מחצבתה, להתדבק בחיי החיים ב"ה. ביום הסתלקותו

של מוהרלו"צ נ"ע - מספר הרה"ח ר' יוסף נימויטין ז"ל - הגיע אלי ר' משה חיים דובראווסקי, כשהוא מודאג, ואמר, כי ר' לוי'ק אמר בצוואתו שמי שלא טבל במים לא יגע בגופו. מיד הלכנו שנינו לאגם מים שם עבר "אריק" (נהר). המים היו קרים מאד וזרמו בזרם אדיר וחזק מההרים הגבוהים המפרידים בין סין לבריה"מ. במרוצתם היו המים סוחפים אתם אבנים וכו' והרעש היה גדול מאד; ממש אי אפשר היה לשמוע איש את דברי חברו. בעודני עומד ותוהה, פשט רמ"ח את בגדיו וקפץ למים במקום ששם היתה סכנה גדולה של טביעה, כי המים סחפו במרוצתם את כל אשר נקלע בדרכם. בראותיו כך, עשיתי גם אני כמוהו וטבלתי שם גם אני, וכך יכולנו ללכת אחר ארונו של הצדיק נ"ע. בצהרי יום החמישי - לאחר שמקורביו של הרב ביניהם יהודים מלניגרד, רוסטוב וחרקוב, גמרו להתעסק בטהרה - יצאה ההלויה מבית הרב, בנשאם את גופת רבם הטהור והמוזכך למנוחתו האחרונה. באלמא אטא. מתוך "תלדות לוי יצחק" (קה"ת תשנ"ה) ע' 29-760

פחד! המילה האחת הזאת ביטאה את תחושותיהם של יהודי רוסיה הסובייטית בשנות המהפכה הקומוניסטית. כל התכנסות נחשבה עוון פלילי. פעילות יהודית, כגון תפילה או שיעור תורה, כונתה 'אנטי-מהפכנית', והייתה עלולה לעלות בחיי הפעיל, או בהגלייתו לסיביר לשנים רבות. אלה היו הימים האפלים של שלטון סטלין, אשר רדף ללא רחם כל מי שנחשד בפעילות ה'אסורה'. הנשיא הרשמי של רוסיה היה מיכאיל קלינין, שמדיניות הפנים הייתה בסמכותו. מגמת השלטון הייתה לדכא את מעמד הרבנים ברחבי המדינה. הרוסים ניסו לכפות עליהם את דרכם באיומים. רבנים רבים חששו לעורם, ולא אחת חתמו שלא ברצונם על מסמכי הממשלה. כך התפרסמה עצומה חתומה בידי רבני ישראל כי ממשלת רוסיה אינה רודפת את הדת. יוצא מן הכלל היה רבי לוי-יצחק שניאורסון, רבה של יקטרינוסלב (כיום דנייפרופטרובסק) ואביו של הרבי מליובאוויטש. את רבנותו ניהל ברמה ועמד בתוקף על אמונתו, בהצהירו כי לא יוכל לתת את הסכמתו על שום דבר שאינו תואם את ההלכה. פעילותו הגיעה לשיא בלתי-נתפס בסיפור המדהים של אפיית המצות לקראת הפסח. יקטרינוסלב הייתה עיר-מחוז ראשית באוקראינה. בגלל שטחי-הענק של שדות התבואה בסביבותיה, נהפכה ליצרנית הקמח העיקרית בעבור רוב ערי רוסיה ואוקראינה. עם התקרב חג-הפסח החליטה הממשלה ליטול לעצמה את החסות על ייצור המצות לכלל יהודי המדינה. לשם כך הפעילה טחנות קמח רבות, שהוחזקו על-פי-רוב בידי יהודים, ודרשה מהרבנים לחתום על כשרות המצות לפסח. קהילות היהודים ברחבי המדינה נתנו את אמונן אך ורק בכשרותו המיוחדת של רבי לוי-יצחק שניאורסון. היה ברור לכול כי חתימות שאר הרבנים הושגו בלחץ ובהפחדות, ואילו רבה של יקטרינוסלב הוא היחיד שבפיקוחו המצות נאפות בתכלית ההידור. בשנת תרצ"ט זימנו נציגי השלטונות את רבי לוי-יצחק לפגישה ובה ביקשו ממנו לאשר כי כל תוצרת הקמח והמצות שבמפעלי הממשלה כשרה לפסח. רבי לוי-יצחק השיב כי הוא מוכן לקבל עליו את האחריות לכשרות, אך עליהם להסכים שיעמיד משגיחים מטעמו שיפקחו על מלאכת טחינת הקמח ואפיית המצות, ושלא יגבילו את המשגיחים בפעילותם בשום צורה. אנשי השלטון השיבו כי הנהלים המחמירים שהוא מציע יגרמו לפסילת כמות גדולה של קמח, והדבר יסב למדינה הפסד גדול. זה צעד נגד הממשלה, הזהירו אותו. רבי לוי-יצחק לא נבהל. פתאום קם ממקומו וקרא: "אני מעוניין להיפגש עם קלינין וראשי הממשל, כדי להסביר את העניין", אמר. באולם הושלך הס. אחרי רגע של דממה הסכימו נציגי השלטון לבקשתו. רבי לוי-יצחק נסע למוסקוה ונפגש עם נשיא רוסיה קלינין ועוזריו. הוא הסביר את עמדתו, כי האינטרס הממשלתי הוא

שלא לשקר לאזרחים. אם ייתן הכשר על-כורחו, יאבדו היהודים את אמונם בממשלה, טען. תוצאת הפגישה הייתה בלתי-נתפסת: ראשי השלטון במוסקבה הוציאו צו לכל טחנות הקמח באוקראינה, שיש לתת למשגיחים של הרב שניאורסון יד חופשית, לעזור ולסייע להם, ולמלא בדיוק את כל הוראותיהם. אנשי השלטון התחייבו שלא להתערב בשום צורה בעבודת הרב ואנשיו, גם אם יפסלו המשגיחים קמח רב. מצוייד ברישיון המפתיע חזר רבי לוי-יצחק לעירו והחל במלאכה. הוא הכשיר את שתי טחנות הקמח הגדולות ביותר בעיר, והרכיב בהן נפות חדשות, שעלו ביוקר. כמו-כן העמיד במקום צוות משגיחים מיומן, ונתן בידם רשימה של עשרה כללי-ברזל בהשגחה. רשימה זו הועברה גם לידי הרשויות הממשלתיות, והן הבהירו כי כל הוראותיו יתמלאו. הלא-י'אמן קרה: בתקופה שבה היה במדינה עוני משווע, כאשר אורח קיבל כשלושים גרם לחם שחור ליום, תמורת כרטיסים מיוחדים – סיפקו השלטונות קמח לבן בשקים חדשים ובכמויות ענקיות בעבור אפיית המצות! הרב שניאורסון ניצח על כל המלאכה, והוראותיו היו קפדניות ביותר. בצק שהושאר דקות אחדות מעבר לזמן, הועבר מיד למאפיות החמץ. מהמאפיות היו מתקשרים לבית הרב, לברר בדיוק את שעת הפסקת העבודה בימי שישי, ושעת התחלת העבודה במוצאי השבת. גם פקחי הניקיון הממשלתיים קיבלו הוראות מפי הרב כיצד לדאוג שהכול יהיה על טהרת הכשרות לפסח. באותה שנה היו הזמנות-שיא מכל רחבי רוסיה למצות הכשרות של יקטרינוסלב. למרבה הצער, ולמרות התענוג הרוחני שהסב ההישג האדיר לרבי לוי-יצחק, הוא עצמו לא זכה לחגוג את חג-הפסח בביתו. כמה ימים לפני החג נעצר, ומאז החלה מסכת ייסוריו. הוא הוגלה למקום נידח בקזחסטן, בריאותו לא עמדה לו בחמש השנים המפרכות שעברו עליו, והוא נפטר בכ' במנחם-אב תש"ד בעיר אלמה-אטה. באחת מחקירותיו שאל אותו החוקר: "כיצד עלה בידך לאפות כמות אדירה כזאת של מצות לפסח, בשנה של מחסור בקמח, ועוד בעבור צורכי דת?!". "שיחדתי את הנשיא קלינין", ענה הרב בחיוך, והחוקר השתתק...

מעשה בחסיד אחד בשם רבי עוזר וינוקורבסקי. הוא נקרא להתייצב בפני שלטונות הצבא, פעם אחר פעם, חמשה במספר, ובכל הפעמים שנאלץ היה להתייצב בפני הועדה הרפואית שרוי היה במתח וחרדה גדולה. בצר לו פנה אל רבי לוי-יצחק וביקש את ברכתו והדרכתו כדי שיזכה להנצל מצפורניהם. כאשר ראה הרב את צערו וסבלו של אותו חסיד, נתן לו הדרכה מפורטת את אשר עליו לעשות. הוא אמר לו באיזה יום יתייצב בפניהם ובאיזו שעה, אלו פרקי תהלים יאמר לפני-כן, וכמה מטבעות יתן לצדקה, כן אמר לו, כי בעת שיעמוד בדלת הכניסה יצייר לעצמו במחשבתו – את שם ה' – ורק לאחר-מכן יתייצב בפניהם. הרב נתן לו את ברכתו והבטיחו שלא יאונה לו כל רע. כן ביקש ממנו כי לאחר גמר התייצבותו יבוא אליו להודיעו מכל אשר ארע אותו שם.

מספר ר' עוזר על מה שעבר עליו בעת שהתייצב לפני חברי הועדה: באותו יום שבאתי לשם, עשיתי בדיוק, כפי שהורה לי רבי לוי-יצחק, ואחר נכנסתי להתייצב בפני אנשי הועדה. נכנסתי לחדר הגדול, בחדר זה עמדו מספר שולחנות, וליד כל שולחן ישב רופא מומחה, אשר תפקידו היה לבדוק את המועמד, באותו שטח רפואי שהוא התמחה בו. עברתי את הביקורת של כל אחד מהרופאים הללו, איש איש בתחום שהוא מופקד עליו, וכל אחד מהם רשם על-גבי הגליון את חוות דעתו.

לבסוף, לאחר שעברתי סדרת בדיקות זו, נגשתי אל הפקיד לקבל את ההחלטה הסופית של הועדה. – הסתכל עלי הפקיד במבטי חמלה, ושאל אותי: מה מתרחש איתך, מסכן שכמוך? – הרי כל אחד

מהרופאים מצא אותך חולה במחלה אחרת?"... – כך, מסיים רבי עוזר את סיפורו המפליא – "קבלתי שחרור מהצבא, בזכות רבי לוי-יצחק".

פרופסור לא יהודי שהיה עם הרב בכלא, סיפר פעם לרעייתו הרבנית חנה ע"ה: לעולם לא אשכח איש דגול זה, מוחו החריף, ידיעותיו המקיפות ואומץ-ליבו הנדיר!

ארבעה היינו בתא אחד, ואנו השלושה, הצלחנו להחזיק מעמד הודות לאומץ-רוחו והשפעתו הקוסמת, לבל ניפול ברוחנו – למרות כל הצרות והגלים הזועפים העוברים עלינו. בתקיפות וללא חת עמד על עקרונות דתו. עובדה שהפליאה אותי ביותר היא – ממשיך המספר – שיום אחד הגיעה הפקודה לכל האסירים לגלח את זקנם. כמה מהאסירים ביניהם רבנים ויהודים דתיים, ניסו להתנגד, אך מאומה לא עזר להם והפקודה יצאה לפועל. לא-כן הרב, כאשר הגיע תורו, עמד כצור חלמיש וקרא בתוקף: "את זקני לא תורידו בשום פנים ואופן!" דבריו שנאמרו בתקיפות כה רבה, הבהילה אותם ועזבוהו לנפשו.

סיפר הרה"ח ר' יעקב לבקובקר: "שנים על שנים הגשתי לשלטונות הסובייטיים בקשות להיתר-יציאה, ותמיד דחוני בלך-ושוב ולא נתנו לי את האישור המבוקש. בינתיים מצבי הלך ונעשה קשה יותר ויותר, איבדתי את פרנסתי, ולא היה לי במה לפרנס את בני-משפחתי. לימים פגשתי באחד מתושבי אלמא-אטא, שם מצוי ציונו של הצדיק רבי לוי-יצחק. סיפרתי לו על מצבי העגום, מסרתי לו מכתב פדיון-נפש, על-מנת להביא לציון הצדיק, וביקשתיו שיבקר על ציונו בשמי ובשליחותי, ויתפלל שם לישועתי הקרובה.

מילא השליח אחר שליחותו, קרא והניח את הפ"נ על הציון, ובכה במר-ליבו על צרת חבירו. וראה זה פלא: למחרת ביקורו של השליח על הציון – קיבלתי ידיעה שעלי להתייצב במשרד "אוביר". עוד באותו יום ביקרתי שם, ובו במקום הגישו לי היתר-יציאה לעזוב את גבולות המדינה.

סיפר הרה"ח וכו' ר' יעקב רסקין ע"ה: "מעשה באחד החסידים אשר התקשה במאוד בהשגת היתר-יציאה מברית-המועצות. הוא עשה נסיון אחר נסיון, אך הכל היה לשוא, ואת ההיתר המיוחל – לא קיבל. הוא ביקש מאחד מחבריו שזכה לעלות לארץ-הקודש, שיזכירוהו לטובה אצל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

כ"ק אדמו"ר שלח לאיש זה את תמונתו ויצוהו ללכת לציון אביו הרה"ק ר' לוי-יצחק נ"ע ולומר שם – כי הוא שליח מבנו המבקשו לעורר רחמים עליו, שיזכה לצאת ממדינה זו. השליח נסע מיד לאלמא-אטא, עשה ככל אשר צווה ונשאר שם כשבוע ימים. כאשר חזר הביתה מצא להפתעתו את ה"היתר-יציאה" מוכן על שולחנו!".

הרה"ח ר' הירשל רבינוביץ ז"ל, שהיה משמשו הנאמן של הרב, בעת גלותו, שומר היה על מקלו של רבי שלוי-יצחק, וכל אימת שהיה זקוק לפעול פעולה של הצלת נפשות, או לחדור למקום-סכנה, היה לוקח עימו את מקלו של הצדיק, אשר ראה בזה סגולה בדוקה להצלחה ולהצלה.

סיפר הרה"ח וכו' ר' אליעזר ננס ע"ה: "באייר תשט"ו השתחררתי ממחנות הריכוז לאחר עשרים שנות ישיבה במאסר. הגעתי לידידי אשר גר בעיר גדולה ברוסיה, שם הגיע לדירתו קצין גבוה מהמטרה החשאית, מלווה בשלושה שוטרים, לקח ממני את תעודתי והודיע לי כי לפושע כמוני אסור לגור בעיר

זו הקרובה לגבול. חברי לקח אותי אל ר' הירשל ז"ל שישתדל בעדי. ר' הירשל נענה ואמר: הנה אני לוקח את מקלו של ר' לויק, ובע"ה, בזכותו של ר' לויק ירשם בפספורט (דרכון) שלכם, על הרשות הניתנת לכם להתגורר כאן!

ר' הירשל יצא לדרכו ובידו המטה – מקלו של הרב, כעבור שעה הגיע ר' הירשל חזרה ובידו ה"פספורט", כתוב וחתום בחותמת של המשטרה על הרשות הניתנת לו להתגורר בקביעות בעיר זו.

כאשר אאמו"ר ז"ל למד לקבל 'סמיכה' לרבנות, החליט – מאיזה טעם שהוא – לנסוע להיבחן ולקבל 'סמיכה' אצל כמה וכמה מגדולי ישראל שלא היו מחוגי החסידים, כמו הגאון רבי חיים מבריסק והגאון רבי אליהו-חיים מייזל מלודז', ועוד הרבה מה'עולם' שע גדולים" בזמן ההוא. כיון שעל-פי לבושו היה ניכר על אאמו"ר עובדת היותו חסיד, ומה גם שנודע שהוא ממשפחת בית הרב – הרבה ר' חיים לייגעו בבחינה, שמא יצליח להשתמט מלתת לו סמיכת חכמים. וכשנוכח לדעת, בסופו של דבר, שלא יעלה בידו להשתמט מנתינת הסמיכה, הפטיר ואמר: "געוואלד, ר' לויק! אזא גוטע קאפ, אין וואס האט איר עס אריינגעלייגט?!..." [=אבוי, ר' לויק! ראש כזה טוב, במה השקעתם אותו?!...]. כוונתו היתה לכך שאאמו"ר ז"ל השקיע את ראשו בלימוד חסידות וקבלה! [...]

כדי לקבל 'סמיכה' הוצרך המועמד לקבלת הסמיכה לשהות במחיצתו של ר' חיים בריסקער – בחדר בית-הדין – בשעה שהיה פוסק שאלות, והיה מתבקש ע"י ר' חיים בריסקער לחוות דעתו איך צריך לפסוק. בין השאלות שהופנו אליו היתה גם שאלה שהגיעה לר' חיים בריסקער בעיצומו של חג הסוכות – ביום טוב שחל בשבת או בשבת חול-המועד, ובכל אופן, לאחר כניסת השבת – על-דבר אנשי החצר שמשתמשים בסוכה אחת ושכחו לעשות עירוב-חצירות. כשר' חיים בריסקער הפנה את השאלה לאאמו"ר, נענה אאמו"ר והשיב מיד – הסוכה עצמה מערבת. ר' חיים בריסקער נהנה מה'המצאה', ואישר שהפסק הוא כדברי אאמו"ר ("תורת מנחם" ח"ג). כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש נשיא דורנו "אספקלריה", ראה תשס"ח, ע' 19

נפגשתי עם הגה"צ רבי לוי-יצחק שניאורסון נ"ע מספר פעמים בשנת תרפ"ג, תרפ"ד ותרפ"ה, כשלמדתי בישיבת "תומכי תמימים" בחרקוב, שפעלה שם במחלת. מפעם לפעם היה הגה"צ רבי לוי-יצחק מגיע לעיר בשל ענייני יהדות ועסקנות הכלל, וכך נודמן לי לשוחח עימו. אחר-כך, עברתי ללמוד בישיבה בנעוויל. בשנת תרפ"ט, נסגרה גם הישיבה בנעוויל, והנהלה שלחה מספר בחורים מבוגרים ואני ביניהם ליקטרינוסלב, שם שהינו קרוב לשנה. באותו זמן, כיהן רבי לוי יצחק כרב העיר, עד שנאסר בשנת תרצ"ט. מידי שבת-קודש היה עולה ל"מפטיר", אף קיבל גם "הגבהה". את ספר-התורה היה פותח לכל רוחבו בזרועות פרושות, וכשהגביה, ניתן היה לראות, בערך, כתשעה עמודי ספר-תורה. לאחר הגלילה, היה מוסר את ספר-התורה למישהוא, חוזר למקומו ליד התיבה ואומר את הברכות וההפטרה. את ההפטרה נהג לקרוא באיטיות ובהטעמה מיוחדת, והכל הרגישו בשעת מעשה, שהוא מכוון כוונות על-פי הקבלה. כששמעתי את רבי לוי-יצחק קורא את ההפטרה, נזכרתי בסיפור אודות אדמו"ר הזקן, כפי ששמעתי בזמנו מפי זקני החסידים.

בעת שהמחלוקת בין החסידים והמתנגדים בימי אדמו"ר הזקן היתה נטושה בכל עוזה, הגיעו הדי המריבה עד ארץ-הקודש. שלחו מקובלי ארץ-ישראל נציג משלהם, שהיה גם גדול בנגלה דתורה,

כדי לתהות על קנקנו של "המגיד מליאזני". הנסיעה לליאזני ארכה למעלה מחודש, ואחת התחנות היתה בעיר האמיל. הנציג הגיע לעיר ביום שישי ובילה את השבת אצל המרא-דאתרא, הגה"ח ר' יצחק-אייזיק הלוי עפשטיין, שהיה מחסידי אדמו"ר הזקן ונקרא בפי החסידים, "ר' אייזיק מהומיל". במשך השבת נשא ונתן האורח מארץ-הקודש עם ר' אייזיק בנגלה ובנסתר, והתפעל מאוד כשנוכח לדעת, שלרב זה עשר ידות בנגלה ובחסידות כאחת, וכשנודע לו שהרב הינו מתלמידי אדמו"ר הזקן, סיפר לרב שהוא נוסע בשליחות מקובלי ארץ-ישראל אל רבו, כדי לתהות על קנקנו ולדווח להם על התרשמותו. הגאון ר' אייזיק לא הגיב על עצם הדבר, רק ביקש מהאורח שבדרכו בחזרה מליאזני לארץ-ישראל, יסור שוב להאמיל ויספר לו, לרב, מה ראה ומה שמע שם. כעבור מספר ימים, האורח-המקובל הגיע שוב להאמיל ובא לבית הרב. הגאון ר' אייזיק תמה ושאל, האם האורח היה בכלל בליאזני. האורח השיב שהיה, והוסיף, שעם הרבי עצמו, אדמו"ר הזקן, לא החליף אף לא משפט אחד, "ולכן הספקתי לשוב כל-כך מהר". שאל אותו ר' אייזיק, מדוע לא דיבר עימו? השיב האורח: "הגעתי לליאזני ביום הקריאה, והרבי עצמו היה הקורא בתורה ואף עלה ל"שלישי". כששמעתי את קריאת-התורה שלו, הבחנתי שהרבי מכוון בשעת מעשה את כל הכוונות של הרמ"ק והאריז"ל ואינו טועה אף לא בתג אחד, ולא-כל-שכן, שכל הטעמים מדוייקים. כששמעתי זאת, הדבר הספיק לי, ולא הייתי צריך להיכנס אליו ולדבר עימו. עכשיו אני יודע בכירור, שקדוש-אלוקים הוא הרבי". וכך, כל מי ששמע את קריאת-ההפטרה מפי הגאון רבי לוי-יצחק, גם מבלי שתהיה לו ידיעה בקבלה, חש בוודאות, שיחד עם הקריאה עם כל ה"תגים" של הטעמים, הוא מכוון על-פי הקבלה.

וכן, בכל שבת-קודש, בעת רעווא דכל רעווין, בסעודה שלישית, היה הגאון רבי לוי-יצחק חוזר מאמר דא"ח, ומבארו על-פי קבלה. כל מאמר נמשך שעה ארוכה. המשפיע הרה"ח מענדל פוטרפאס ז"ל "כפר-

חב"ד ע' 296

הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל, [אביו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל] ערך פעם מגבית בעירו לטובת ישיבת "תומכי תמימים". בדרשה חוצבת להבות אמר בין השאר: ידוע מה שהגמרא אומרת (שבת דף קמ"ז ע"ב) אודות אותו תנא, שקרא "החרש היה לבם" במקום "החדש הזה לבם". בשלוש מילים אלו רמוזים שלושה דברים שמונעים את האדם מלתת לצדקה ביד רחבה, גם כאשר מדברים אליו דברי התעוררות. החרש - הדברים אינם נקלטים כדבעי, וכמו אדם חירש שאינו שומע. היה - גם כאשר כבר שומע, הרי זה עניין של עבר ("היה") שאינו שייך להווה. לבם - גם כאשר הוא קולט שהדברים שייכים להווה, הם נשארים בלב, האדם מסתפק ברצון טוב, באומרו "רחמנא ליבא בעי", והדברים אינם מגיעים לידי מעשה. תמורת זאת צריך להיות:

החדש - מלשון חידוש. חידוש, כטבע האדם שדבר חדש הכל רצין לקראתו. הזה - הדבר נוגע לו לפועל, בבחינת "מראה באצבעו ואומר זה". לבם - הדבר נוגע לכל יהודי ששומע את דברי ההתעוררות. "אספקלריה", ואתחנן תשס"ח, ע' י"א

הסיפור דלהלן אירע בשנת תרצ"ה. באחד הלילות, בשעה 11, נשמעה לפתע נקישה קלה בדלת ביתו של הרב [הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון זצוק"ל]. היתה זאת אשה באה בימים אשר נעצרה ליד הדלת וסקרה את כל החדר באם אין שם איש זר. כאשר השתכנעה כי אין שם איש - נגשה חרישית אל הרב. "רבי - לחשה באזניו - "הנני באה כעת מעיר רחוקה אשר לא אוכל לנקוב בשמה. בעוד

כשעה, בחצות, יבואו לכאן בתי וחתני. שניהם תופשים משרות ממשלתיות בכירות ובואם לכאן כרוך בסכנה מרובה. רק לאחר בקשות ותחנונים מצדי, הבטיחו לי לבקר אצל רב יהודי שיסדר להם חופה וקידושין כדת וכדין. אבל תנאי התנו עמי, שהחופה תתקיים אך ורק בביתך, אדוני הרב, ולא אצל שום רב אחר. ולכן באתי להודיע הדבר לפני הרב למען ידע את אשר לפניו!" בדיוק בחצות הלילה, בשעה השתיים-עשרה, הגיעו השנים לבית הרב. הם הועברו מיד לחדר צדדי, להסתירם מעין רואים. הרב התחיל בהכנות לחופה. ראשית - יש להשיג מנין יהודים. השעה כבר אחרי חצות, הרחוב שמם וריק ונפש חיה לא נראית בו. רבוננו של עולם, מאין לקחת בשעה כזו עוד שמונה יהודים למנין?! את החופה יש להעמיד בכל מחיר. כל דחיה לא באה בחשבון. יש לאתר שמונה יהודים כשרים, כלומר, אנשים שאפשר לסמוך עליהם אשר ישמרו על סודם ולא יספרו לאיש מכל אשר ראו. אחרת, חיי של הרב, של הזוג הצעיר ושל שאר הנוכחים בסכנה. לא עברה מחצית השעה ובחדר היו כבר תשעה יהודים. רק אחד חסר, עשירי למנין. מה עשה הרב? באותו בנין בו גר הרב, הוטל מטעם השלטונות, על אחד הדיירים, צעיר יהודי, לשמש כיו"ר ועד הבית, ועליו היה לבדוק ולתור היטב באם אין תנועה של יוצאים ונכנסים אל בית הרב, וממנו, וכן באם לא נערכים בבית זה ענינים וטכסים דתיים. שלח, אפוא, הרב אחר איש זה מבלי לגלות לו מראש שהמטרה היא למען ישלים את המנין! כאשר הגיע לבית הרב, הסביר לו כי רוצה הוא לצרפו כעשירי למנין בכדי שיוכל לסדר קידושין לזוג יהודי צעיר אשר בא הערב בברית הנשואין. "א-נ-י"? - קפץ הלה כנשוך-נחש.

"כן, אתה" - היתה תשובת הרב. הוא ניגש במהירות אל החלונות, סגר את התריסים, התיישב בשקט על מקומו וציפה בדריכות ותמהון לבאות. הרבנית הביאה מפה גדולה אשר דומה היתה במראה לפרוכת של חופה וארבעה מבין הנוכחים אשר משכמם ומעלה היו גבוהים מהאחרים, החזיקו בארבע פינותיה, משל היו עמודים חיים... כאשר גמרו לכתוב את הכתובה, קראו אחר החתן והכלה ממחבואם אשר בחדר השני. פני הכלה היו מכוסות, וגם החתן השתדל לכסות את פניו, לבל יכירום. החופה התחילה. נרות לא הודלקו מחמת פחדם של החתן והכלה. הרב סידר את הקידושין, ברך את שבע הברכות, החתן קידשה בטבעת ובאמירת "הרי את מקודשת לי", לאחר שבעת ההקפות שנערכו מסביב לחתן, כנהוג, והכל נגמר בשעה טובה ומוצלחת. השעה אחת ושלישים. החתן והכלה מיהרו להסתלק מהמקום כל עוד נפשם בם ואתם כל שאר המשתתפים - מלבד שנים היו אלה אשר ברשותם כרטיסי המפלגה הקומוניסטית. הם הוציאו את הכרטיסים מהכיס, נגשו אל הרב ואמרו לו בהתרגשות: - "כעת הננו, רבי, במחיצתך ואיננו רוצים להפרד ממך. כל זה" - הם מצביעים על הכרטיסים שבידיהם - "אינם שווים בעינינו מאומה בעת שהננו יחד אתך, אדוני הרב!" (מזכרונות

הרבנית חנה ע"ה). - הרה"ח ר' נפתלי צבי גוטליב ז"ל "תולדות לוי יצחק" (קה"ת תשנ"ה) ח"א, ע' 167

רבי אליעזר ננס, מגדולי חסידי חב"ד, ישב קרוב לעשרים שנה בכלא הסובייטי 'בעוון' הפצת תורה ויהדות. בצעירותו, כששהה פעם בביתו של הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון, קרא לו רבי לוי יצחק ואמר לו: אראה לך משהו שייטיע לך. הוא לקח אותו לדלת ואמר לו תסתכל דרך חור המנעול, והראה לו נער, שפניו מאירות, יושב והוגה בתורה. הנער היה בנו מנחם מנדל, שלימים הפך לרבי מליובאוויטש. עברו שנים רבות, רבי אליעזר נאסר ונחקר בידי חוקרי הקג"ב הידועים לשמצה. פעמים רבות, ניסו החוקרים לשבור את רוחו, אך כל פעם הוא היה מעלה בדמיונו את דמותו של מורו

ורבו האדמו"ר רבי יוסף יצחק (הרי"ץ), שכיהן כרבי מליובאוויטש באותם ימים, ולא נשבר. הגיעה שנת תש"י, והאדמו"ר רבי יוסף יצחק נפטר. רבי אליעזר ננס, שישב בכלא מנותק מהעולם החיצון, לא ידע על הפטירה. והנה, באחת החקירות, אמר לו לפתע אחד החוקרים – 'אנחנו יודעים את הסיבה שאינך נשבר. אתה מתחזק מכוחו של הרבי שלך מליובאוויטש. ובכן, דע לך – הרבי שלך נפטר! אין לך רבי!' באותו רגע, הרגיש רבי אליעזר, שהחוקר דובר אמת. הוא חש שהוא נופל לתהומות עמוקים, וכמעט נשבר. לפתע, משום מקום, צפה מולו תמונת פני הנער המאירות, שראה בצעירותו. הוא שב והתחזק, ואמר לחוקרים – 'יש לי רבי ולא אשבר'!

מנחם משיב נפשו

"מה שמו (של משיח)? ... מנחם בן חזקיה שמו, שנאמר כי רחוק ממני מנחם, משיב נפשי" (סנהדרין צח, ב). על דברי הגמרא האלו מציין המהרש"א: "בן חזקיה - לאו מקרא משתמע, אלא קבלה בידם הוא". אך יש לומר, שהדבר נרמז בפסוק עצמו. סך סופי התיבות של מנחם משיב נפשי (מב"י) עולה 52, כמספר ב"ן; וסך ראשי-התיבות של מנחם משיב נפשי (ממ"ץ) עולה 130, כמספר חזקיה"ה. הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון צוק"ל אביו של כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש צוק"ל "אספקלריה", ואתחנן תשס"ח, ע' י"א

שם יהודי

תני בר קפרא: כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, שנאמר והיה שמך אברהם (ברכות יג). הסביר [הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון צוק"ל] פעם, מדוע אמור כן רק למי שקורא לאברהם אברם, משא"כ לקורא את ישראל בשם יעקב - כי הנה השם אברם ניתן לו על-ידי אביו תרח, א גוי'אישן נאמען, ולהחליף שם יהודי בשם שניתן לו ע"י גוי, עובר בעשה. לא כן בשמות יעקב וישראל ששניהם שמות יהודים הם... "תולדות לוי יצחק" (קה"ת תשנ"ה) ח"ג, ע' 843

גמרא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד (ברכות ח, א). ארבע פעמים אמ"ה (=184) עם הלכ"ה (60) בגימטריא 244, כמנין גמר"א. (לקוטי לוי יצחק אגרות עמ' תיא) הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון צוק"ל "אוצר פתגמי חב"ד" (קה"ת תשס"ב) ח"ב, ע' 67

החרש היה לבם

חז"ל [שבת דף קמ"ז ע"ב] מספרים, כי רבי אלעזר בן ערך נקלע פעם למקום שבו היין משובח והמים מענגים, ושם נעקר תלמודו ונשכח ממנו, עד שכאשר חזר למקומו קם לקרוא בספר-התורה, ובמקום "החדש הזה לכם", קרא "החרש היה לבם".

פירש רבי לוי-יצחק: הטעות בכל שלוש המילים היתה באות האמצעית - הדל"ת של "חדש", היו"ד של "היה", והכ"ף של "לכם", וזאת משום שהמאכלים והתענוגות גרמו לטמטום הלב, והלב הוא הממוצע המחבר בין המוח והכבד, ולפיכך הפגם הוא באותיות האמצעיות דווקא.

אך מכיוון שהפגם לא היה רק במידות שבלב, ואילו המוחין נשארו בשלמותם, יכלו חכמים לבקש עליו רחמים ולהחזירו לדרגתו הקודמת. הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון צוק"ל "אספקלריה", ואתחנן תשס"ח,

העיתונאי שאול שיף הביא סיפור מופת מדהים ב'הצופה' מהגה"ק רבי לוי יצחק שניאורסון. "ביום שלישי בשבוע שעבר, בשעות הערב, הובא למנוחות בהר המנוחות בירושלים, ר' ברוך קופרמן ז"ל. אילו היה חי היום ברוסיה, יש להניח, כי היו מדווחים על פטירתו במדורי השחמט. שכן, קופרמן היה שחקן שחמט בעל שיעור קומה ונטל חלק בתחרויות חשובות שנערכו בחבר העמים. בהגיעו לישראל לימד מתמטיקה באוניברסיטה העברית ובשנים האחרונות לימד יהדות במכון לב לתלמידים שעלו מחבר העמים. בהיותו ברוסיה היה כרוך אחר הקוה"ט "הריבניצר" (רבי חיים זאנוויל בן משה אברמוביץ זצ"ל). היה חסיד בנשמתו וכך גם היה לבושו בשבתות. כאשר נולד פניו היו כחולות והרופא איתר איוושה בליבו, ובדיקות נוספות העלו, כי סיכוייו להישאר בחיים קלושים ביותר. הרופאים לא הסתירו מהוריו, כי זו שאלה של שעות, אולי ימים, עד שישב את נשמתו לבוראה. ההורים לא אמרו נואש ובאו לביתו של הצדיק המקובל, רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל, אביו של האדמו"ר מלובביץ'. לאחר ששמע מההורים את חוות-דעתם של הרופאים על הגורל הצפוי לבנם, שזה עתה ראה אור-עולם אמר: "אל תדאגו. הוא יחיה ויחיה 70 שנה". ואכן, להפתעת הרופאים, התינוק הבריא וגדל לתפארה. ההורים צפנו בליבם את הבטחת רבי לוי יצחק שיחיה 70 שנה ולא סיפרו על כך לבנם ולו מילה אחת. רק סמוך לפטירתם סברו שאין זה מן ההגינות שלא לספר לבנם ברוך את תולדות ימי הבראשית שלנו, בבחינת "אל תמנע טוב מבעליו". משהגיע ר' ברוך לגיל 70 היה אומר: "כל יום נוסף שאני חי זוהי מתנה מהקב"ה", והיה שמח בחלקו. ויהי היום ור' ברוך לקה בסרטן, נרפא ממנו (על-פי ה. C.T.) ומת מה"כימו" והוא בן 71. בלוויתו סיפרו זה לזה והזכירו זה לזה את הבטחתו של רבי לוי יצחק שניאורסון זצוק"ל ואיך שעמד בה עם עודף. ואת כל זה סיפר לי יו"ר מכון "פועה", הרב מנחם בורשטיין, מבני משפחתו הקרובה של ר' ברוך קופרמן ז"ל"

רבי איצ'ה דער מתמיד שציטט את אמרת אדמו"ר הזקן, בשם המגיד ממעזריטש: "מוצאו של משיח יהיה מזקני התלמידים או מצעירי התלמידים". זקן תלמידי המגיד היה רבי נחום מצ'רנוביל, והצעיר שבהם היה אדמו"ר הזקן. כדי לצאת מהספק, שידך אדמו"ר הזקן את בתו של אדמו"ר האמצעי עם בנו של רבי מרדכי מצ'רנוביל. וסיים ר' איצ'ה דער מתמיד: "הרבי הריי"ץ הינו מיוחס הן אל אדמו"ר הזקן ואל רבי נחום מצ'רנוביל". וכך גם כ"ק אדמו"ר הרבי מנחם מענדל שניאורסאהן נשיא דורנו

והעולה על כולנה – עשרות ואולי מאות הפעמים בהן התייחס הרבי אל הרבי הריי"ץ כאל משיח צדקנו, בביטויים שונים, וכפי שהרבי סיכם פעם את הדברים: "כל חסיד מאמין באמונה שלימה שהרבי שבדורו – בדוגמת נשיא דורנו – הוא הוא המשיח" (משיחת הרבי בליל ה' דחג הסוכות תשמ"ז)

כ"ק הרה"ק האדמו"ר מליובאוויטש נשיא דורנו - רבי מנחם מנדל שניאורסון

רבי מנחם מענדל שניאורסון הרבי נולד ביום שישי י"א בניסן תרס"ב. בעיירה רוסית אוקראינית ניקולייב לאביו הרב הקדוש רבי לוי יצחק שניאורסון ולאימו הרבנית חנה. בתו של הרב מאיר שלמה ינובסקי שהיה רב העיר ניקולייב. בי"ח ניסן נכנס בביתו של אאע"ה תחת כנפי השכינה. והסעודת מצוה התקיימה בבית סבו של הרבי. הרבי נקרא בשם "מנחם מענדל" על שם סב-סבו האדמו"ר הצמח צדק. בשנת תרס"ט התמנה אביו של הרבי, ר' לוי יצחק לרבה הראשי של דנייפרופטרובסק שנקראה בעבר יקטרינוסלב משפחתו עברה לגור במקום. כבר בגיל צעיר נודע הרבי בשקידתו וזיכרונו הפנומנלי. את זמנו השקיע בעיקר בלימוד מקיף של כל חלקי התורה. כשאת הדרכתו הלימודית קיבל בעיקר מאביו. את שנות ילדותו תיאר הרבי כזמן בו התגבשה אצלו השקפת עולמו אותה יישם במהלך חייו ובעיקר בהיותו רבי במכתב נדיר למר יצחק בן צבי הוא מתאר את הלך מחשבותיו כילד. מיום הלכי ל'חדר' ועוד קודם לזה התחיל להתרקם בדמיוני ציור הגאולה העתידה גאולת עם ישראל מגלותו האחרונה גאולה כזו באופן כזה שעל-ידה יהיו מובנים ייסורי הגלות. הגזרות והשמדות.

יחיד בדור בגדולתו בתורה וברוב כשרונותיו. בעל כוחות מופלאים שאין להבינם "בדרך הטבע".

פעל עם חותנו מימי נעוריו, לאחר נשואיו בשנת תרפ"ט. התמדתו אף היא מן המופלאות. בשנת תש"א ניצול בנס מן השואה והמשיך להיות יד ימינו של חותנו גם בארצות הברית. משנת תש"י וממקום מושבו בברוקלין הוא מפזז קרני אור של תורה וחסידות בכל רחבי העולם ואין מקום שיד חב"ד אינה מגעת שם ומקדשים את השם.

סופר פורה. יצירתו התורנית מגעת לכל שטח ויצירתו הספרותית היא עצומה, אולי ללא תקדים בתולדות ישראל. לו שיטה חדשה בפירוש רש"י והוא מחשיב ביותר יצירה זו הבאה לבאר כל פירוש על פי פשט. לא יצא מעולם את מקום מושבו, לא נסע לאף מקום ואף לא לקח לעצמו אפילו יום חופש אחד.

- נולד י"א ניסן תרס"ב, בעיר ניקולייב, אוקראינה. לומד בשקידה עצומה ומצלח.
- תרס"ט: עובר עם משפחתו ליקטרינוסלב (דנייפרופטרובסק), שם מתמנה אביו לרב העיר.
- תרע"ח: עומד לימין אביו ומסייע בארגון עזרה לפליטי פולין שהגיעו בהמוניהם ליקטרינוסלב עקב מלחמת עולם הראשונה.
- תרפ"ד: כ"ק אדמו"ר הרי"צ מכניסו לסוד ענייניו והנהגתו הציבורית, מטיל עליו תפקידים מיוחדים בתחומים שונים, ומגדיר אותו כ"שר ההשכלה" שלו.
- תרפ"ה: נפגש עם הגאון מרוגוצ'וב, מקבל ממנו סמיכה, ועומד עמו בקשרי מכתבים.
- תרפ"ז: משתתף בוועידת הרבנים בעיר קורוסטין (וואהלין). פועל רבות לשחרורו של אדמו"ר הרי"צ ממאסרו.
- תרפ"ח: משמש תקופה כמזכירו הפרטי של אדמו"ר הרי"צ.

- תרפ"ט: י"ד כסלו, נישואיו עם הרבנית הצדקנית מרת חיה מושקא, בת אדמו"ר הריי"צ, בוורשה שבפולין, ורבים מגדולי ישראל משתתפים בחתונה. אדמו"ר הריי"צ מבקשו להתוועד עם החסידים מפעם לפעם, ומפנה אליו את השואלים בענייני הלכה, קבלה וחסידות.
- תרצ"ב: בשליחות חותנו מבקר את הרה"ג ר' חיים עוזר גורדו'נסקי. נפגש עם הרה"ג ר' ברוך לייבוויץ'.
- תרצ"ג: נפגש עם הרה"צ בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש, ועם הרה"ג ר' שמעון שקאפ.
- תרצ"ה: נוסע בשליחות חותנו לנחם את האדמו"ר בעל ה"אמרי אמת" מגור. מתעסק בעריכת קבצי "התמים".
- תרצ"ו: נפגש עם הרה"ג ר' שבתאי הכהן רפפורט בעל "שפתי כהנים". מבקר את האדמו"ר ר' אהרן מבעלז.
- ת"ש: עוזבים את פאריז (מפני הכיבוש הנאצי) לוישי. אחרי כמה חודשים, לניצא.
- תש"א: כ"ח סיוון ניצל בניסים מעמק הבכא האירופאי ומגיע איש וביתו לניו יורק.
- תש"ב: נתמנה ע"י אדמו"ר הריי"צ ליו"ר ועד הפועל "מחנה ישראל", "מרכז לענייני חינוך", ו"הוצאת ספרים קה"ת".
- תש"ג: נתמנה לעורך ראשי של "ספרי" – אוצר החסידים – ליובאוויטש, ומני אז מו"ל ספרים וחוברות בהוספת הגהותיו והערותיו וכו'. מדפיס קובץ "היום יום" סוסדר על ידו.
- תש"ו: מדפיס הגדה של פסח עם לקוטי מנהגים וטעמים שנלקטו על ידו.
- תש"י: עוסק במרץ גדול בהרחבת והתפשטות מוסדות התורה והחינוך שנוסדו ע"י אדמו"ר הריי"צ. מייסד בתי ספר "אהלי יוסף יצחק" – ליובאוויטש בצפון אפריקה.
- תשי"א: יו"ד שבט, מקבל את הנשיאות.
- תשי"ב: מייסד "צעירי אגודת חב"ד" בארץ הקודש ת"ו. מייסד אגודת נשי ובנות חב"ד בארץ הקודש ת"ו. מייסד רשת "אהלי יוסף יצחק" – ליובאוויטש באה"ק ת"ו ובאוסטרליה.
- תשי"ג: מחדש המנהג לעשות חלוקת הש"ס בי"ט כסלו. מייסד אגודת נשי ובנות חב"ד בארה"ב ובכמה מדינות.
- תשי"ד: מדפיס מפתח ענינים וכו' לספר התניא שנערך על ידו. מייסד בי"ס חקלאי בכפר חב"ד. מייסד קופת "קרן השנה".
- תשט"ו: מייסד "צעירי אגודת חב"ד" בארה"ב וקנדה. מייסד קופת "קרן תורה". מייסד בי"ס למלאכה בכפר חב"ד.
- תשט"ז: מייסד ישיבת "אהלי תורה". מייסד ארגון "בית רבקה" באוסטרליה, ובמונטריאול, קנדה.
- תשי"ז: מייסד ישיבת ליובאוויטש בטורונטו, קנדה.
- תשי"ח: מעורר אודות הפצת המעיינות חוצה, שיהיה באופן של "ופרצת".
- תשי"ט: מתחיל ייסוד בתי חב"ד בכל העולם.
- תש"כ: מתחיל לבאר ספר "צוואת הריב"ש" להבעל שם טוב. בהנחייתו החלו שיעורי תניא ברדיו, והחלו להופיע תקליטי ניח"ח (ניגוני חסידי חב"ד).
- תשכ"ב: מייסד כולל לאברכים. מייסד "קרן שניאור".
- תשכ"ד: מייסד "קרן לוי יצחק" ע"ש אביו הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק ז"ל.

- תשכ"ה: מתחיל לבאר (בכל שבת קודש) פירוש רש"י על התורה על פי פשוטו של מקרא ו"יינה של תורה".
- תשכ"ז: מייסד "קרן חנה" על שם אמו הרבנית מרת חנה ע"ה.
- תשכ"ז: מייסד ישיבה גדולה במלבורן, אוסטרליה. פותח בתעמולה אודות "מבצע תפילין". מחדש בית כנסת "הצמח צדק" בירושלים בעיר העתיקה. מתחיל מאבק נגד החזרת שטחים (שהוחזרו לידי ישראל במלחמת ששת הימים).
- תשכ"ט: מתחיל לבאר "אגרת התשובה" לאדמו"ר הזקן. מייסד שיכון "נחלת הר חב"ד" באה"ק.
- תש"ל: מסיים את ספר התורה "לקבלת פני משיח צדקנו" שהתחיל אדמו"ר הריי"צ. מתחיל מאבק נגד הגזירה האיומה של "מיהו יהודי". מתחיל להדפיס ספרי אביו ז"ל ולבאר (בכל שבת קודש) הערות אביו ב"לקוטי לוי יצחק" לתניא.
- תשל"א: יוצא בקריאה "לכבוש" את העולם ע"י לימוד התורה. מתחיל לבאר הערות אביו ז"ל ב"לקוטי לוי יצחק" לזהר.
- תשל"ב: מייסד מייסד ועד "ע"א (71) מוסדות".
- תשל"ג: מעורר לייסד ספריות לספרי קודש בכל רחבי תבל. יוצא בקריאה אודות חינוך תשב"ר, בקשר לנאמר "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז גו' להשבית אויב ומתנקם". מייסד "קריית חב"ד" בצפת.
- תשל"ד: מייסד ישיבה במיאמי. פותח בתעמולה (בנוסף ל"מבצע תפילין"), ל"מבצע תורה", "מבצע מזווה", "מבצע צדקה", "בית מלא ספרים – יבנה וחכמיה", ו"מבצע נרות שבת קודש ויו"ט". מתחיל עניין ההפצה ע"י "טנקים".
- תשל"ה: פותח בתעמולה אודות "מבצע כשרות האכילה והשתייה", ו"מבצע טהרת המשפחה".
- תשל"ו: מעורר ע"ד קבלת "סמיכה". מייסד ישיבה גדולה בסיאטל, וושינגטון. שולח שלוחים לארץ הקודש: ירושלים וצפת. מכריז כי השנה היא "שנת חינוך". מבקש שכל ילד וילדה ישנו את י"ב הפסוקים מאמרי רז"ל. מעורר אודות לימוד ענייני בית הבחירה בימי בין המצרים. מכריז על "מבצע אהבת ישראל".
- תשל"ז: מעורר לחדש את ענין ה"משפיעים" וה"משפיעות". מדפיס המשך "בשעה שהקדימו תער"ב", ומורה להדפיס "ספר הליקוטים – דא"ח צמח צדק". מייסד ישיבה גדולה בוונצואלה.
- תשל"ח: מחדש מנהג "מעוות חטים". מגביר המאבק נגד הסכם "קמפ דייוויד". מייסד ישיבה גדולה בקליפורניה. מורה להדפיס את ספר התניא בכל המדינות.
- תשל"ט: מייסד כולל אברכים במלבורן, אוסטרליה.
- תש"מ: מכריז אודות מבצע "והשיב לב אבות ע"י בנים". מייסד ישיבה גדולה בבונס-אירס, ארגנטינה. מבקש שיארגנו "תהלוכת ל"ג בעומר" ברחבי תבל. מעורר שילדי/ילדות ישראל ואפילו תינוקות יבואו לבית הכנסת לשמוע עשרת הדברות בחג השבועות. מרעיש נגד "תכנון משפחה". יוצא בקריאה לייסד כוללים לזקנים ולזקנות, וכן לצעירים.
- תשמ"א: מייסד ארגון "צבאות השם" לילדים וילדות שלפני בר/בת מצווה, בסיסמת "זוי וואנט משיח נאו". מעורר ע"ד שמחת בית השואבה בחג הסוכות. מעורר ע"ד הדפסת מפתח ענינים

- לספרי דא"ח. מייסד ישיבה גדולה בקזבלנקה, מרוקו. מסדר "סדר ברכת החמה – ע"פ מנהג חב"ד". יוצא בקריאה על רכישת אותיות בספר תורה לילדי ישראל, שנכתב עבורם בירושלים.
- תשמ"ב: תהיה שנת ביאת משיח. יוצא בקריאה שכל בני ישראל אנשים ונשים יתאחדו "באחדות אמתית ונצחית" ע"י רכישת אות בספר תורה הכללי שייכתב לזכותם – כל אחד ואחד במנהגו (צורת האותיות של אשכנז, ספרד, תימן, הארז"ל וכו'), ואשר היא מצווה אחרונה מתרי"ג מצוות ויש מקשרים אותה לסיום וקץ הגלות. מעורר לסיים בהקדם את "מבצע שלום הגליל", על מנת למנוע קרבנות נוספים משני הצדדים.
 - תשמ"ג: מכריז שהשנה היא תהיה שנת גאולת (גילוי) משיח. יוצא בקריאה להשפיע על אומות העולם – בני נח – שיקיימו את שבע המצוות שלהם. מכריז על "רגע של שתיקה", להנהיג בתחילת יום הלימודים בכל בתי הספר בעולם. מציע שיחתמו על עצומה למנהיגי האומה האמריקאית (ועד"ז שאר האומות) אודות הנחיצות שבזה, וכן אודות תמיכה כלכלית ממשלתית לבתי ספר דתיים.
 - תשד"מ: מכריז שהשנה היא תהיה שנת דברי משיח. מעורר – בקשר למצב העולם – שכל אחד ואחד (ללא הבדל איזה נוסח הוא מתפלל) יאמר "הריני מקבל עלי מצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך", ו"אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך". מעורר על כך שעבור ילדי ישראל ישתמשו בצעצועים וציורים של חיות טהורות דווקא. מייסד ישיבה ביוהנסבורג, דרום אפריקה. מעורר שכל אחד מבני ישראל בכוחו ובחובתו לתבוע כביכול מהקב"ה על הגאולה האמתית והשלמה ע"י משיח צדקנו תיכף ומיד. יוצא בתקנת לימוד הרמב"ם היומי.
 - תשמ"ה: מכריז שהשנה היא תהא שנת מלך המשיח. מעורר שנשים ובנות, הן מישראל והן להבדיל מאומות העולם, יצאו בקריאה רמה שיונהג "רגע של שתיקה" בהקדם הכי אפשרי.
 - תשמ"ו: מעורר לפרסם ע"ד דברים האמורים בספרים אודות הקיווי והדרישה לביאת משיח צדקנו עי"ז שכל א' ישלח מכתב (שבו יצטט מהספרים) לעשרה מישראל, ולהציע לו ולבקש ממנו לשלוח העתק כזה לעוד עשרה מישראל וכן הלאה. מעורר על עשיית פרוזבול בערב ראש השנה של שנת השמיטה.
 - תשמ"ז: מכריז שהשנה היא תהא זו שנת משיח. מעורר אודות הקמת בתי חב"ד (בית תורה תפילה וגמ"ח) בכל מקום ומקום, ובהקדמת הקמת בית חב"ד של כל אחד (אנשים נשים וטף) בביתו הפרטי. מעורר על דבר הצבת "שיר המעלות" בחדר היולדת והתינוק, גם כאשר נמצאים בבית הרפואה. ה' טבת – "דידן נצח" באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי) בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאינו שבספריית ליובאוויטש. מייסד שיכון חב"ד חדש בירושלים עבור עולי רוסיה.
 - תשמ"ח: מכריז שהשנה היא תהא שנת חירות (ע"י) משיח. בהקשר לשנת "הקהל", מעורר שכל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, ישתתפו בפעולות "הקהל" ע"י שאוספים בני ובנות ישראל שבסביבתם ומעוררים אותם לתורה וליראת שמים. מעורר שכל ילד/ה ידליק נרות חנוכה בפתח חדרו ("בית מקדש" פרטי) ושכל אחד יקיים את מנהג "דני חנוכה" בכל ימי חנוכה. מבקש מכל הרבנים מחברי ספרים והמו"לים שיואלו מטובם לשלוח עותק לספרייה הגדולה של אגודת חסידי חב"ד. מכריז ע"ד "מבצע יום הולדת". מכריז על "שנת הילד והילדה". מעורר על המנהג

לברך איש לרעהו ואשה לרעותה ב"כתיבה וחתימה טובה", ועל בדיקת התפילין והמזוזות בחודש אלול, ושאצל כל אחד תהיה קופת צדקה מובנית בבניין ביתו.

- תשמ"ט: מכריז שהשנה היא "שנת הבנין" ו"שנת הילד והילדה". וכמו"כ מכריז ששם השנה היא "השנה תהא שנת מעשים טובים", "השנה תהא שנת משיח טובה". מעורר ללמוד בכל יום מימי חודש כסלו מתורת כל רבותינו נשיאינו, ולארגן התוועדויות חסידיות לרוב. מעורר לארגן "כינוס תורה" בכל מקום באסרו חג. מורה להדפיס ספרי חסידות ב"אותיות מרובעות".

- תש"נ: מכריז שהשנה תהא שנת ניסים. מודיע שה"מהפכות" הקיצוניות המתרחשות בכמה מדינות גדולות בעולם – בשקט ובמנוחה, מעידות שנמצאים ברגעים האחרונים של הגלות. מעורר להקהיל קהילות ביום השבת וללמוד בפרשת השבוע. להנהיג (עכ"פ – בעש"ק) שמנהל כל מוסד חינוך יחלק "שליחות מצוה לצדקה" לכל תלמידי ועובדי המוסד ועי"ז יעורר את התלמידים/ות לתת צדקה. מעורר לנצל את זמן החופש בבתי-ספר ממלכתיים (באמצע השנה) להוספה בלימוד התורה וקיום המצוות. מצהיר שבקיום מצות הצדקה ויושר בעולם ישקטו רעידות האדמה בעולם. ביום ה' דחנוכה עורך כינוס עולמי (באמצעות הליין) לילדי ישראל מה' מדינות: ארץ הקודש, רוסיה, לונדון, פאריז וארצה"ב.

- תנש"א: מכריז שהשנה היא תהא שנת נפלאות אראנו. מעורר ע"ד תיקון הפירצה של נסיעת אשה ובת ישראל עם נהג גבר במונית. מעורר לערוך "סדרים" ציבוריים בב' הלילות דחה"פ. בליל כ"ח ניסן מכריז שכל יהודי, אנשים נשים וטף, יש לו אחריות להוסיף בעבודתו להביא את משיח צדקנו בפועל ממש. כדי לפעול התגלות וביאת המשיח תיכף ומיד – על כאו"א להוסיף בלימוד התורה בעניני משיח וגאולה – ומה טוב שהלימוד יהי' בעשרה. ועוד ועיקר – כפשוט – להוסיף בקיום המצוות בהידור. מעורר לפרסם בכל מקום שנוסף לכך שכל בית צ"ל בית תורה תפלה וגמ"ח צ"ל כל בית מעין ודוגמת ישיבת "תומכי תמימים" ע"י לימוד החסידות.

- תשנ"ב: מודיע שסימני השנה הבעל"ט הם הי' תהא שנת נפלאות בינה, תהא שנת נפלאות בה (בו, בהם), תהא שנת נפלאות בכל (מכל כל), וש"בכל מכל כל" הוא גימטרייה "קבץ". לאור המצאת דברים חדשים במדע, מעורר שצו השעה הוא בעסק פענוחם ובירורם כפי שהם בהלכות שבתורה. לאור ההכנה לביאת משיח צדקנו, מעורר ע"ד הוספה בזהירות והידור בקידוש לבנה "שהם עתידים להתחדש כמותה" ושזה יוסיף בבריאות הגוף בפשטות. מודיע שבימינו אלו כו' ישנה לא רק המציאות דמשיח אלא גם ההתגלות דמשיח, ועכשיו צריכים רק לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש. מכריז שעתה עומדים במצב שצריכים רק לפתוח את העינים כדבעי, ואזי רואים שהכל כבר מוכן להגאולה. מעורר שהתפילה צריכה להיות מתוך שירה.

משפחתו

אשתו: הרבנית הצדקנית מרת חיה מושקא ע"ה ז"ל. כ"ה אדר תרס"א – כ"ב שבט תשמ"ח. כל ימיה נתקיים אצלה "כל כבודה בת מלך פנימה". ראה תולדותיה בקובץ "הרבנית" (ברוקלין תשס"ג).

אביו: הרה"ג הרה"ח המפורסם המקובל הר' לוי יצחק, ח"י סיון תרל"ח – כ' מנחם אב תש"ד. רבה של יקטרינוסלב. מסר נפשו על התורה (נגלה וחסידות) ומצוותיה לרבים, באופן של יסורים וגלות ומסירת נפשו בפועל ועלייתה השמימה בהיותו בגולה. אביו – הרה"ח ר' ברוך שניאור. אביו – הרה"ג הר' לוי

יצחק, רבה של פודוברנקה ושל ביישניקוביץ. אביו – כ"ק הרה"ק הרה"ח ר' ברוך שלום – בנו בכורו של הוד כ"ק אדמו"ר בעל הצמח צדק נ"ע.

אמו: הרבנית הצדקנית מרת חנה. כ"ח טבת תר"מ – ו' תשרי תשכ"ה. אבי – הרה"ג הרה"ח הר' מאיר שלמה הלוי ינובסקי, רבה של ניקולייב, ובנו של הרה"ג הרה"ח הר' ישראל ליב ינובסקי ושל הרבנית ביילא רבקה בתו של הרה"ג הרה"ח הר' אברהם דוד לאוואט, רבה של ניקולייב ומחבר "שער הכולל" "קב נקי" ועוד. אמה – הרבנית רחל, בתו של הר' יצחק פושניץ, רבה של פודוברנקה.
 אחיו: (א) ר' דובער הי"ד. (ב) ר' ישראל ארי' לייב ז"ל. [ראה יתר הרחבה בספר "תולדות לוי יצחק"].

ספריו

הרבי אמר לאורך השנים 1562 מאמרי חסידות, "דברי אלקים חיים". תורתו של הרבי רחבה מיני ים, בנגלה ובנסתר. תיבת הדואר של הרבי הייתה מן העמוסות ביותר בעולם, המכתבים והתשובות שהרבי רשם במגוון נושאים ולמגוון רחב של נמענים מכילים עצות והדרכות חשובות ביותר לכל אנשי הדור. בספרים רבים, הרבי עמד מאחורי ההוצאה לאור וההדיר מבוא ומפתח עניינים כמו גם מראי מקומות והערות למדניות. שלא לדבר על כך, שהרבי עודד ו"דחף" מחברים להוציא לאור ספרים, כך שספרים תורניים רבים בנגלה ובנסתר, ולא רק של חסידים, לא היו יוצאים לאור לולי הרבי. להלן רשימה חלקית של ה"סדרות" מתורת הרבי.

- הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים, 2 כרכים.
 - ספר המאמרים מלוקט, 6 כרכים.
 - ספר המאמרים לפי סדר השנים, תשי"א – תשנ"א.
 - לקוטי שיחות, לפרשיות השבוע ומועדי השנה, 39 כרכים.
 - התוועדויות תשי" – תשל"ד, עד כה 74 כרכים.
 - התוועדויות תשמ"ב – תשנ"ב, 43 כרכים.
 - שיחות קודש (באידיש), 39 כרכים.
 - אגרות קודש, חליפת מכתבים, עד כה יצאו מעל 30 כרכים. כרכים נוספים של אגרות באנגלית.
- ספרים רבים מספור יצאו לאור, המלקטים מדברי הרבי בנושאים ממוקדים, וכן ספרים המתבססים על תורת הרבי.

חלום ושברו

שנים ארוכות נהג הרב ירון לנסוע עם חבריו מידי 'ליל שישי' לקבר יוסף הצדיק בשכם, ולשהות שם במשך לילה שלם. במשך השנים הללו, זכה הרב ירון לראות בעיניו ניסים גלויים, מופתים של ממש שהתרחשו בזכות התפילות על ציון הצדיק. מתים קליניים שחזרו לחיים, אנשים ששכבו כשהם מוגדרים כ'צמח' והתעוררו ועוד מופתים על טבעיים לחלוטין – 'בעל-שם'סקע מעשה'ס'.

היה זה בשנת תשמ"ו. לילה אחד, חלם הרב ירון חלום מיוחד. בחלומו, הוא עומד בכניסה האחורית לבניין 770, המרכז העולמי של חסידי חב"ד. שמאלה מהכניסה, ניצב עמוד צהוב. אז, הוא היה עדין

צבוע בחוס. סמוך לעמוד ניצב הרב ירון בחלומו, ולפתע הוא רואה את פניו הקדושות של הרבי. הרבי פונה אליו ואומר: "יישר כוח גדול על הנסיעה ליוסף הצדיק!".

חלפו ארבע שנים. בתש"נ, זכה הרב ירון לממש את משאת נפשו ולהגיע בפעם הראשונה לרבי. בלב נרגש הוא נכנס בשעריו של הבניין העתיק, נושם אל קרבו את הניחוח המיוחד וחש שהגיע הביתה. ואז, אחזה בו צמרמורת... הוא זיהה את המקום בו עמד לפני ארבע שנים עם הרבי, ושמע את דבריו. חלום ומציאות התערבבו כשעמד סמוך לעמוד, בדיוק באותו מקום בו ראה את הרבי לראשונה. שש עשרה שנה נוספות חלפו. בשנת תשס"ו, כשהגיע הרב ירון פעם נוסת אל הרבי, הוא שוחח עם הרב ישראל הלר – מוהל בניו יורק שעובד עם ארגון 'ברית יוסף יצחק' – בייסודו ובראשותו של הרב ירון. במהלך השיחה, הצביע הרב ירון על המקום מדויק בו ראה את הרבי בחלומו, ואמר לרב הלר: "כאן, לפני עשרים שנה חלמתי על הרבי!". הרב הלר הגיב: "אתה יודע מה זה המקום הזה? זה המקום שלי בהתוועדויות לפני עשרים שנה!" --- הרב ירון הנרגש סגר ברגע זה מעגל בן עשרים שנה. מבחינתו, לא יכול היה לקבל הוכחה מוחצת יותר לקורת הרוח של הרבי מפעולותיו הברוכות של ארגון 'ברית יוסף יצחק'. אולם מסתבר שהמעגל טרם נסגר... כעבור כמה שנים שוב הגיע הרב ירון אל הרבי. הפעם, שוחח עם יהודי אחר האחראי על אגף דוברי ספרדית בארגון, ושמו הרב יעקב טוויל. גם הפעם, הצביע הרב ירון על המקום המדויק וסיפר את פרטי החלום. משסיים, קרא האיש בהתרגשות: "אתה יודע מה זה המקום הזה?? זה המקום שלי בהתוועדויות עם הרבי מלפני שלושים שנה!..."

למעלה מהזמן

בשנת תש"נ הגיע הרב ירון לראשונה אל הרבי. בחיל וברעדה הוא עמד בתור והמתין לקבלת דולר מידו הקדושה של הרבי. מספר מקומות לפניו בתור עמד אדם גדול מימדים. כשהגיע תורו של יהודי זה לעבור לפני הרבי, הוא אחז בידו של הרבי ונשקה כמנהג יהודי עדות המזרח. הוא לא הסתפק בכך, ועבר לאחוזו ביד הרבי בשתי ידיו, תוך שהוא משוחח עם הרבי ארוכות. הסדרנים שתפקידם לשמור על הסדר והמהלך התקין של התור החלו לגלות סימני חוסר סבלנות. התור ארוך וישנם עוד אלפים שמחכים, אולם הלה לא הראה כל סימנים שבכוונתו לסיים. מכיוון שידי אוחזו בחוזק את ידו הקדושה של הרבי לא ניתן היה להזיזו ממקומו, וסף הסבלנות של הסדרנים הגיע לגבול. סוף כל סוף הרפה היהודי מהרבי והמשיך הלאה, בעוד הם ממהרים להחזיר את התור אל הקצב הרצוי. התור התקדם בעוד מספר מקומות ואז הגיע תורו של הרב ירון. הוא ניצל את ההזדמנות המיוחדת וביקש מהרבי מספר ברכות עבור בני משפחתו, עבור הבריתות ועבור הנסיעות לקבר יוסף הצדיק, וזכה לקבל מידי הרבי מספר דולרים – בעבור כל אחת מהמטרות אותם הזכיר. התמזל מזלו של הרב ירון לעבור בדיוק לאחר היהודי שניצל את כל מכסת הסבלנות של הסדרנים. הללו לא אהבו את השתהותו הממושכת מול הרבי, כמו גם מספר הבקשות לברכה שהשמיע בפניו. כעת אף יכלו להשתמש בכוח הזרוע בכדי לזרז את הרב ירון, ומימשו את יכולתם זו ללא היסוס. הרב ירון הצעיר והחסון היה מופתע. הוא לא התכוון לקבל מול פני הרבי את הדחיפות הבלתי מתפשרות שהבהירו לו כי עליו להתקדם, אולם מומנט ההפתעה לא מנע ממנו להתנגד לכך בכל תוקף. לאחר מספר שניות נוספות הוא מצא עצמו מחוץ לתור כשבידיו אוצר יקר מפז של חמישה דולרים מהרבי. אחד הסדרנים אמר לו בתקיפות: "אני מזמין לך משטרה". הרב ירון הנסער הטיח בו בתגובה: "השתגעתם? עברתי חצי עולם כדי להגיע אל

הרבי. מה המשיכות והדחיפות הללו אמורות להביע?! הסדרן הגיב במעין התגוננות "כך הורה הרב גרונר". לרב ירון לא היה שמץ של מושג מיהו הרב לייבל גרונר, מזכירו של הרבי. הוא הגיב במשיכת כתף: "מי זה הרב גרונר? אני לא באתי לרב גרונר, באתי לרבי". סערת רוחו של הרב ירון לא באה על חלל ריק. כל נסיעתו אל הרבי הייתה בגדר מסירות נפש כאשר לא היה בידו שום סכום לנסיעה. את מאת השקלים הראשונים הוא קיבל בתרומה מידידו החיפאי אברהם פסח ז"ל, שהקדיש אותה כסכום ראשוני עבור נסיעה לרבי. את שארית הסכום הוא קיבץ, לא בקלות, שקל לשקל.

הרב ירון ידע כי לפניו שהות של כחמישה שבועות בניו יורק. בעקבות החוויה שעבר, החליט כי בפעמים הבאות שיעבור בחלוקת הדולרים, יפצל את משא הבקשות ויבקש בכל חלוקה ברכה בעניין אחר. בהתאם לאסטרטגיה זו, הוא ביקש מהרבי ביום ראשון הבא ברכה בעניין אחד שהיה בעל חשיבות עבורו. הרבי העניק לו דולר וברכו ב"ברכה והצלחה".

מה שהרב ירון לא ידע קודם בפעם הראשונה שעבר בפני הרבי הוא, כי יש לבקש מהצלם ומהמסריט הניצבים מול הרבי להנציח את הרגע בו הוא עובר. אחרת לא תיוותר מזכרת מהמעמד. לקראת הפעם השנייה הוא כבר הגיע מצויד במידע, וסימן מראש לצלם ולמסריט לבצע את מלאכתם. הרגע המדהים בעוצמתו הגיע. הרב ירון ניצב שוב מול פני הקודש של הרבי, והנה הוא חש כי הרבי 'מפצה' אותו על החוויה שעבר בחלוקה הקודמת ומשדר לו כי יש לו בעבורו את כל הזמן שבעולם. אמנם הרב ירון ביקש רק את הבקשה האחת שהכין, והרגיש כאילו הרבי ממתין שיבקש עוד ברכות. אך כיון שהכין רק ברכה אחת לא עלה במחשבותו בקשה נוספת. אולם תחושתו הייתה מרוממת. חלפו רגעי הנצח והרב ירון יצא החוצה בהרגשה ששהה זמן רב במחיצת הרבי. מאוחר יותר הוא שילם לצלם ולמסריט וקיבל את התמורה. משהסתיים הביקור והרב ירון שב ארצה, הוא חפץ לראות את קלטת הוידאו המתעדת את הרגעים שלו עם הרבי. אך דא עקא, שהקלטת האמריקאית לא התאימה למכשיר הוידאו הישראלי. המרת הקלטת כך שתתאים למכשיר הוידאו הישראלי הייתה כרוכה בתשלום גבוה, ומשאלתו של הרב ירון נדחתה לעת עתה. זמן רב חלף, ובשורה חדשה הגיעה ארצה בדמות מכשיר הוידאו 'מולטי סיסטם' שאפשר לצפות בקלטות מכל הסוגים והשיטות. הרב ירון יכול היה סוף סוף לממש את חלומו. בלב נרגש הוא הכניס את הקלטת אל מכשיר הוידאו והחל לצפות ברגעים המרטיטים. והנה לתדהמתו הוא רואה את עצמו עובר לפני הרבי, אומר דבר מה, הרבי מושיט לו דולר ואומר לו "ברכה והצלחה" ו... הופ, הוא בחוץ. הבא בתור כבר חולף מול הרבי. הרב ירון משפשף את עיניו ולא מאמין. הלא הוא זוכר בוודאות כי במציאות עמד זמן רב מול הרבי! מסרטת הוידאו המגושמת לא קלטה את המציאות כפי שחווה אותה הרב ירון...

במוחו של הרב ירון נצנץ הסיפור המופלא אודות המהר"ל מפראג וחלום המלך שהיה למציאות. גם אני חויתי שליטה של הצדיק על מימד הזמן... הרהר בהתרוממות הרוח. וזה דבר הסיפור:

צדיק גוזר

היה זה לפני כשלוש מאות ושמונים שנה בעיר פראג שבצ'כוסלובקיה. באותה תקופה חי במקום הצדיק רבי יהודה ליוואי הנודע בכינויו 'המהר"ל מפראג'. המהר"ל מפורסם ברוח קודשו ובניסים המופלאים שחולל.

המלך ששלט במדינה באותה תקופה, היה אדם נבון וישר. אשתו לעומתו היתה מרשעת ושנאה את היהודים בכל מאודה. בשתוף פעולה של הכמרים שונאי ישראל תכופות המלכה היתה מדברת על ליבו של בעלה שישגזור גזירות נגדם. המלך לא קיבל את דברי השטנה שלה ונהג כלפי היהודים כראוי, כמו בכל אזרחי המדינה. באחד הלילות, הציקה המלכה לבעלה המלך עד מאוד בדרישתה לעשות משהו כנגד היהודים. השעה הייתה שעת לילה מאוחרת, והמלך היה עייף מאוד וחסר כח להתווכח עימה. ברצונו לסיים את הויכוח העקר אמר לה: "כתבי מה שאת רוצה על קלף המלוכה ובבוקר אעבור על הכתוב ואראה אם לחתום". במילים אלו נשכב המלך ונרדם. המלכה המרוצה אצה עולות לסופר המלוכה, ועד מהרה מוכנה הייתה מגילת קלף בה נכתבה המזימה המרושעת – גזירת גירוש כל היהודים מהארץ ונישולם מרכושם שיישאר לשלל לנוצרים. המגילה הגורלית הונחה בזהירות תחת כר השינה של המלך, בכדי למנוע הגעת המידע לידי היהודים, אשר ינסו לעשות כל אשר לאל ידם בכדי לבטל את הגזירה. באותו הלילה, ישן המלך שנת ישרים ויחלום חלום. ובחלומו, והנה הוא נלחם עם צבא המדינה השכנה עימה היו יחסיו מתוחים. הקרב היה קשה ונטה לרעתו, ועד מהרה גברה יד האויב והמלך נפל בשבי. הוא נכלא בתא נעול בראש מגדל שמור היטב, ולא נודע לו כלל מה עלה בגורל ארצו ועמו. לא ניתן לו כי אם מעט אוכל ומים ותו לא. כך עברו עליו ימים, שבועות חודשים ושנים.

ארבע עשרה שנים תמימות חלפו---

והנה, נצרכה הרבנית, אשתו של הצדיק המהר"ל מפראג להגיע למדינה השכנה. היא הזדמנה למקום בו היה המלך לשעבר כלוא, בדיוק כאשר פתחו הסוהרים את התא על מנת להכניס למלך את מנת הזעומה. לתדהמתה הרבה הבחינה במלך, אשר עקבותיו אבדו זה שנים, הכלוא בתא. היא חפשה הזדמנות לבוא עימו בדברים, ובסופו של דבר הצליח המלך להעביר לה מסר – מה תוכל לעשות בכדי לשחררו. היא עשתה כאשר אמר והצליחה להסדיר את התנאים למילוט המלך מהכלא. לאחר שנות שביה ארוכות היה המלך חופשי. הרבנית לקחה אותו אל בעלה הרב בכדי שיסתתר בינתיים בביתם. המהר"ל נחרד בראותו את ההלך המזוהם, מגודל הציפורניים והשערות, בו זיהה את צל דיוקנו של מלכו לשעבר. הוא רחצו וסייע לו להסתפר ולגזוז צפרניו, והחזירו דרך דלת סודית לחדרו הפרטי בארמון ובעודו עושה כן הביא המהר"ל שתי קערות. באחת מהן הניח את השערות הגזוזות, ובשניה את הצפרנים. המלך פתח את פיו במטרה לשאול לשם מה נחוץ להניח את השערות והצפרנים בשתי הקערות, אולם לפתע התעורר. מספר רגעים ארכו למוחו להצטלל ולהבין שהכל היה חלום בלהות. הוא חייך לעצמו, אולם חיוכו נמוג וקפא במהירות. מול שתי עיניו עמדו על השולחן בחדרו, מוחשיות לחלוטין, שתי קערות. האחת הייתה מלאה בשערות, והשנייה – בצפרניים...

המלך רעד מפחד. הוא הבין שלא דבר ריק הוא. חיש מהרה ציוה לקרוא למהר"ל שיבוא לפניו. בהגיע הרב סיפר לו המלך את דברי החלום ואף הראה לו את שתי הקערות. המהר"ל הביט בעיניו העמוקות במלך, ואחר נענה ואמר: "אלקים יענה את שלום המלך תמיד, אך אולי היה איזה דבר רע מתחת ראש המלך הלילה ולכן חלם חלום זה, ואל יפחד ממנו המלך..." המלך החרד מיהר לגשש במיטתו, וחיש מהרה מצא את מגילת הקלף שהכינה המלכה כנגד היהודים, ממתינה אך לחתימתו. "אכן, נודע הדבר"

אמר המלך הנפגע, וסיפר למהר"ל את השתלשלות העניינים. הוא שרף לעיניו את המגילה והבטיח לו שמכאן ולהבא יגן הוא אישית על יהודי הארץ...

"כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך"

ידוע כי בשעת התפילה מתנועע גופו של היהודי. ההסבר הרוחני לכך הוא, כי הנשמה רוצה לצאת מהגוף ולדבוק בה', בדומה לשלהבת הנר השואפת לעלות למקורה, אולם בעל כורחה שבה אל הגוף כי זהו רצון ה' – שתפעל בגוף הגשמי. על פי הפשט קיים חיוב להתנועע, בכדי לקיים את הכתוב "כל עצמותי תאמרנה", אך מאידך ישנם מקורות על פי קבלה האוסרים להתנועע בזמן התפילה. אכן ידוע כי הרבי לא היה זו בשעת התפילה.

היה זה באותו ביקור של הרב ירון אצל הרבי, בשנת תש"נ. באחת השבתות, בעיצומה של ההתוועדות, כאשר הרבי יושב ומדבר בשפת האידיש מול אלפי חסידיו, החלה לנקר בראשו של הרב ירון שאלה, אותה הוא הפנה במחשבתו אל הרבי: כיצד ייתכן שעל פי קבלה אסור לנוע בתפילה, בעוד שעל פי הפשט – זוהי חובה? הרבי המשיך בדבריו כאשר הרב ירון ממשיך לעמוד ולהקשיב בקבלת עול, אף שאינו מבין מילה משפת האידיש.

למחרת, ביום ראשון, יצאה כרגיל 'הנחה' [תמלול ותרגום דבריו של הרבי, שנכתב על פי זכרון ה'חוזרים'] מדברי הרבי בשבת. הרב ירון נטל לידיו את הדף הכתוב בעברית והחל לעיין בו. להפתעתו הוא מבחין כי הרבי מדבר על נושא מסוים, עוצר, עובר לעסוק בשאלתו של הרב ירון, מתרצה – וחוזר לנושא הקודם.

כיסא רחמים

היה זה באותו ביקור ראשון של הרב ירון אצל הרבי, בשנת תש"נ. השבת הייתה שבת מברכים. כמנהג חסידי חב"ד בשבת מברכים, אמרו החסידים לפני התפילה את כל ספר התהילים. הרבי, שבגילו המתקדם שמונים ושמונה, עמד על רגליו הקדושות כל משך זמן אמירת התהילים, ואף לאחר מכן, במהלך התפילה. למותר לציין שכל הציבור העצום נשאר אף הוא לעמוד על רגליו.

סמוך למקום עמדו של הרב ירון, ניצב יהודי מבוגר בעל נכות ל"ע. ניכר היה בו שהעמידה הממושכת קשה עליו מאוד. הרב ירון הבחין במצוקתו של היהודי, ופנה אל הרבי במחשבתו: "כ"ק אדמו"ר שליט"א, כל זמן שהרבי לא ישב, היהודי שלידי לא ישב..." בו ברגע התיישב הרבי במקומו. שבריר שנייה לאחר מכן, התיישב אף היהודי הנכה כשאנחת רווחה פורצת מליבו.

דולרים מתגלגלים

בשנת תשס"ו טס הרב ירון עם בני שפחתו לשליחות בארה"ב מטעם הארגון. במשך שבע שנים התגוררה המשפחה בפלורידה. באותה תקופה הגיע לאמריקה יעקב הרצוג. יעקב הינו יהודי יקר, שסייע בעבר ומסייע בהווה לארגון ותרום לו רבות מהונו. בהמשך, החליט לתרום גם מאונו והפך למוהל בארגון. יעקב הגיע לניו יורק לכבוד שבת ה'אופרוף' של אחיו, שנערכה בבית מדרשו של הרבי. לאמתו של דבר, הייתה באמתחתו מטרה נוספת לנסיעה, אותה סיפר לרב ירון. יעקב השתוקק בכל ליבו לקבל דולר של הרבי. היטב ידע יעקב כי משאלה זו היא בגדר חלום שלמרבה הצער בדרך

הטבע – אינו יכול להתממש. בתקופה זו בה חושך יכסה הארץ, איש אינו זוכה לקבל דולר מידי הקדושות של הרבי, עד אשר ירחם עלינו ה' ויוציאנו מן הגלות. יעקב ידע. ובכל זאת, המשיך לקוות לנס. יעקב נפגש עם הרב ירון ושמע ממנו את הסיפור הבא:

סיפורו של הרב ירון: דולר ל"שמח" ומנוע חדש

היה זה בשנת תש"נ, עת הגיע הרב ירון בפעם הראשונה לרבי. הוא עמד, כהרגלו, בתור לחלוקת הדולרים. אלפי יהודים עמדו והמתינו בדחילו ורחימו לתורם. התור היה ארוך מתמיד והשתרך עד רחוב יוניון. בסביבות השעה ארבע וחצי, לאחר שש שעות בהן עמד הרבי על רגליו הקדושות וחילק דולרים, מצא עצמו הרב ירון סמוך לדלת. לאחריה, הוא ידע, עליו לטפס גרם מדרגות קצר והופ... אוטוטו הוא כבר במסדרון המוביל לחדרו של הרבי. מפלס ההתרגשות כבר החל לעלות בקצב מהיר, כשלפתע – אכזבה. מאי שם הופיע משהו והודיע כי נוסעי טיסת אל-על הקרובה יוכנסו כעת, שלא לפי התור, לקבל דולר מהרבי. לשם מעברם המהיר של הנוסעים, נפתחה דלת צדדית והם נכנסו דרכה. 'שוב המתנה'... הרהר לעצמו הרב ירון בהשלמה ונשען אחרנית, מרפה מעט את שריריו הדרוכים. כשהגיע תורו והוא עמד סוף סוף מול הרבי, מקבל מידי הקדושות את הדולר וזוכה לברכתו, פרח להן בן רגע שעות ההמתנה הארוכות והמתישות. הכל היה שווה על מנת לזכות ברגעים היקרים הללו. בתחושה עילאית יצא הרב ירון אל הרחוב הקריר.

מאוחר יותר, משניגש הרב ירון אל הצלם שהנציח את הרגעים המשמעותיים וקיבל לידי את התמונה – התבהרה לו ההשגחה הפרטית המופלאה שכיוונה את קבלת הדולר בדיוק למועד המיועד לו. השעון הניצב מעל מזוזה על השעה המדויקת בה קיבל הרב ירון לידי את הדולר: 5:00.

המספר 5 לא אומר הרבה למרבית בני האדם. אך לירון, מספר זה אמר המון. בצבא, לכל מפקד יחידה ישנו קוד המהווה חלופה לשמו הפרטי. שם הקוד של הרב ירון בצבא היה – "חמש". כאשר קיבל קריאות בקשר הן הופנו ל"חמש". מבחינתו – חמש זה הוא, הרב ירון. כעת הובהר לו מדוע נאלץ להמתין זמן כה רב בכדי לזכות להגיע אל הרבי ולקבל את הדולר מידי. השעה המיועדת לו הייתה 5:00. רגע לא קודם לכן.

"חמש" – הן גם אותיות "שמח". באותה תקופה קשה היה לקרוא לירון "שמח". הארגון שהקב"ה הקים, ארגון "ברית יוסף יצחק" היה בתחילת דרכו. קשיי ההתחלה, העבודה עם הרופאים שספק יודעים את מלאכת מילת המבוגרים-ספק לא יודעים, ההכרח לענות לטלפונים בשבת, כל אלו הנמיכו את רוחו. הקש שכמעט שבר את גב הגמל היה מקרה בו הוזעק הרב ירון בעיצומו של יום השבת לביתו של ילד שנזקק לטיפול רפואי לאחר הברית. הסיטואציה המביכה בה נהג בעל כיפה גדולה, פאות וזקן עבות, נוהג בחוצות העיר בעיצומו של היום הקדוש, ברכב שעל ראשו מתנוסס בגאון שלט צהוב, גדול ומאיר עיניים המכריז "היכוננו לביאת המשיח"...

הדולר שקיבל הרב ירון מהרבי באותו ביקור, בשעה חמש בדיוק, סימל עבור הרב ירון את הוראתו הברורה של רבי: המשך בבריתות – ובשמחה! שמח על הזכות הגדולה שנפלה בחלקך. בנוסף, חמש – עולה בגימטריא: "שליח". "חמש" הם גם אותיות: שמח. הרב ירון קיבל מהרבי את המסר: "היה שליח שמח!".

בשבתות הבאות מצא עצמו הרב ירון מתוח ודרוך כקפיץ, ומתפלל בכל ליבו שהשבת תעבור בשלום. הוא הודה לה' על כל שעת מנוחה שעברה עליו, וכאשר החריד צלצול הטלפון את מנוחת השבת, החסיר ליבו פעימה. כעבור תקופה קצרה נוספת של מתח נפשי רב, חש הרב ירון כי המשא והלחץ הזה גדול... גדול מידי.

בשנת תשנ"ב בחנוכה הוא החליט לנסוע אל הרבי על מנת לשאול האם להמשיך בבריתות. כך הגיע הרב ירון ביחד עם חבר אמיתי הרב שמואל סבן מאיתמר אל הרבי.

--- היה זה בעיצומה של תפילת שחרית. הרבי עמד על הבימה, ולחש תפילתו הזכה הרעיד את ליבו של הרב ירון, שישב בשורה הראשונה ליד הקיר הדרומי של 770. בעיצומן של ברכות קריאת שמע, חלפה מחשבת פתע במוחו של הרב ירון: 'כ"ק אדמו"ר שליט"א! אם אני צריך להמשיך לעסוק בבריתות, אני מבקש ממך, בבקשה: תן לי סימן!!!'.

בו ברגע, הסתובב הרבי לכיוונו של הרב ירון, התבונן בו במבטו החודר והניף את ידו הימנית אל על בתנועת עידוד... הרב ירון זינק לגובה שלא היה מבייש ספורטאי מצטיין. מנת העידוד שקיבל באותו רגע היתה מחשמלת. מאוחר יותר, יעיד ידידו שמואל סבן שישב שני ספסלים מאחור, שהרב ירון קפץ לא פחות ממטר וחצי באוויר. הרב ירון לעומתו, יצהיר כי באותו הרגע ממש, נטל ממנו הרבי את המנוע הישן וחסר החיים והרכיב תחתיו מנוע חדש ועוצמתי. מנוע, שלא נס ליחו מאז עד היום. בזכות מנוע זה, זכו בס"ד הרב ירון וחברי הארגון לערוך 63,000 בריתות במאות נקודות שונות על פני הגלובוס --- את סיפורם של הדולר שניתן בחמש והעידוד המיוחד לו זכה מהרבי, סיפר הרב ירון ליעקב הרצוג, והגביר בלבו את התשוקה העזה לזכות בדולר. ביום ראשון, הגיע יעקב הרצוג לבניין 770 ונעמד באופן 'סתמי' בדיוק ב... מקום בו עמד הרבי וברך את הרב ירון בחלומו, ובו עמדו פעילי הארגון שנים קודם לכן בזמני ההתוועדויות. במקום הזה, כזכור, הנצו ניצניו הראשונים של ארגון 'ברית יוסף יצחק'. לפתע הופיע במקום יוסף יצחק לוי, ידידו של יעקב. יעקב פנה אל יוסף יצחק וסח לו: "היום אני טס לישראל". בתגובה, הכניס יוסף יצחק את ידו לכיסו ודלה משם דולר. הוא הושיטו ליעקב באמרו: "הא לך, שליח מצוה". יעקב העיף מבט בדולר וקריאת השתאות פרצה מפיו. "אמור לי" - נופף בדולר מול עיניו של יוסף יצחק - "אתה יודע איזה דולר נתת לי?? זהו דולר של הרבי!". יוסף יצחק הגיב ספונטאנית: "הוי, תחזיר לי את הדולר... לא ידעתי שזה דולר של הרבי". "אשיב לך" - השיב יעקב - "אך ברשותך אספר לך סיפור קודם לכן". "נו, נשמע" הגיב יוסף יצחק. "ראשית" - פתח יעקב בהצהרה חגיגית - "הגעתי הנה בכדי לקבל דולר של הרבי והנה, קיבלתי!". אל מול חיוכו הסלחני של יוסף יצחק הוא סיפר לו את סיפור חלומו של הרב ירון, ואת סיפורו של הדולר שקיבל הרב ירון בדיוק בשעה חמש. פניו של יוסף יצחק החליפו גוונים. הם עמדו בדיוק במקום בו עודד הרבי את הרב ירון בחלומו, ובו נבטו הזרעים של הארגון רב הפארות 'ברית יוסף יצחק'. "הבט בשעון" - הוא אמר ליוסף יצחק, נפעם. יוסף יצחק הביט. השעה הייתה בדיוק 5:00 בבוקר.

"מה שם הארגון שהנך שותף בו?" הוא הוסיף ושאל, ויעקב השיב: "ברית יוסף יצחק". "ומה כתוב על הדולר?" הצביע יוסף יצחק על כתב ידו המציין את שם בעל הדולר: "יוסף יצחק". "ומהו התאריך?" הוא סיים, והשניים קראו יחד את התאריך הרשום על הדולר: "ט אב תשמ"ח. ת, שמח-חמש.

"אם כך" – סיכום יוסף יצחק – "קח את הדולר, הוא שלך"...⁶⁰²

תחיית המתים

היה זה כאשר שירת ירון במשטרה. מפקד המטה הארצי היה ניצב משנה באחת ההזדמנויות, הסיע את ירון 'טרמפ' לביתו, ובדרך סיפר לירון סיפור מופלא שהוא היה גיבורו הראשי: כאשר עדיין היה שוטר פשוט, היה עסוק באחד הימים במרדף אחרי מבוקש שברח. בעיצומו של המרדף, התהפכה מכוניתו המשטרתית והוא ספג מכה אנושה. הרופאים שהוזעקו למקום נאלצו לקבוע את מותו. גופתו כוסתה והועברה לחדר קירור בו משהים את גופות המתים עד לקבורתם. תעודת הפטירה כבר הונפקה ונמסרה למשפחתו בצער רב... מאוחר מידי.

חמיו של הקצין היה מקובל גדול. משהגיעה לאוזניו הבשורה המרה פנה אל אלוקים וביקש ממנו לערוך 'עסקת חליפין': נשמתו של חתנו תשוב אליו, בעוד הוא עצמו יעלה השמימה... דבריו של המקובל התגשמו. בו ברגע הוא התמוטט במרפסת ביתו ונפטר, והשוטר המונח בחדר הקירור פקח את עיניו. תחושת הקור הרעידה את גופו הוא החל דופק על הדלת...

השומר ההמום נבהל מאוד למשמע הנקישות. הוא פתח את הדלת וכמעט התעלף לראות את המת העומד מולו רועד מקור ומבקש ביגוד חם...

חלפו כמה עשורים. השוטר ששב לחיים הדרדר מדחי אל דחי, עד שבסופו של דבר עזב את אשתו ונשא, רח"ל, ערביה ממזרח ירושלים.

...כנראה שלא תמיד כדאי להתערב בדרכי ההשגחה.

שישו בני מעי

היה זה כאשר שירת הרב ירון במשטרה במטה הארצי. הוא שימש כקצין ביקורת על המשטרה. אחד מחבריו ומעמיתיו למקצוע היה ניסים טויטו, ששימש כרב פקד בחשבות של המשטרה. רעייתו של ניסים, עליזה, סבלה ל"ע במשך חמישה חודשים ייסורים איומים כתוצאה מהתהפכות במעיים. מלבד הכאבים הבלתי נסבלים, מדובר במצב של סכנת נפשות כאשר המעיים עלולות להסגר וליצור נמק.

היה זה לאחר כ"ז אדר ב' תשנ"ב, התאריך הזכור לכל חסיד, בו עבר הרבי אירוע מוחי. בתקופה זו ענה הרבי לשאלות שהופנו אליו בתנועת ראש לחיוב או לשלילה. הרב ירון, שניסים שיתפו במתרחש, הציע לידידו לשלוח פקס למזכירות הרבי ובו בקשת ברכה לרפואת אשתו. ניסים קיבל את העצה ושלח פקס. התשובה שקיבל מהמזכירות הייתה שהרבי בירך את האישה, כלומר – הנהן בראשו לאחר שהזכירו בפניו את שמה. בינתיים נקבע לאישה תור לניתוח.

בהגיע המועד, הוכנסה האישה לחדר הניתוח. ניסים המתוח עמד מאחורי הדלת והמתין בדריכות רבה לבשורות הרופאים. דקות אחדות לאחר שהחל הניתוח, נפתחה הדלת והרופא המנתח יצא החוצה. ניסים נבהל. הוא לא ציפה לסיום הניתוח במהירות כה רבה. הרופא לא הותיר אותו במתח זמן רב.

602 (מעניין לציין כי הפסוק היחידי בתנ"ך בו מופיע השם 'ירון' הינו: ב'יִשְׁעֵי אִישׁ רָע מוֹקֵשׁ וְצָדִיק יָרוֹן וְשִׁמְחָה" (משלי פרק כט, ה). בהשגחה פרטית מופיע בפסוק 'מוקשי' – ממנו ניצל ירון כמסופר לעיל, 'שמח' – גימטריא 'שליח' והמסר להיות 'שמח', ובשינוי אותיות – 'חמשי', מספר הגיפי של ירון והשם שלו ברשת הקשר.

הוא חיך ואמר לניסים: מזה ארבעים שנה שאני עובד כמנתח, וטרם ראיתי כדבר הזה! המעיים חזרו מעצמן למקומן בצורה מושלמת, ללא צורך בהתערבות יד אדם. זהו נס רפואי של ממש!"

מבחינת הרופא היה זה נס בלתי מוסבר. אולם לדידו של הרב ירון, שניסים הנרגש מיהר לעדכנו בבשורות הטובות, לא היה בכך כל פלא. הרבי מליובאוויטש בירך – והמעיים חזרו למקומן הטבעי...

יחידות שהצילה ממוות

את שמוליק שכטר הכיר הרב ירון בפלורידה. שמוליק הוא ישראלי במקור, יליד העיר בני ברק. שמוליק גדל בבית חסידי. בצעירותו התגייס לצה"ל ושירת ביחידת הצנחנים.

באותה תקופה ביקר אביו אצל הרבי ונכנס אליו ליחידות. הוא הושיט לרבי פ"נ – פדיון נפש, ובו רשימה של כל בני משפחתו, לברכה. הרבי קרא את כל השמות המופיעים ברשימה על פי הסדר, אולם כשהגיע לשמו של שמוליק אירע דבר מוזר. הרבי דילג על השם והמשיך הלאה, לשם הבא. האב המופתע הבחין כי שמו של שמוליק נשמט מהברכה, ומיהר 'להזכיר' לרבי בעדינות כי שמוליק זקוק אף הוא לברכה. הרבי נטל לידיו את הפ"נ בשנית, וקרא שוב את השמות על פי הסדר. אך שוב... משהגיע לשמו של שמוליק, דילג עליו והמשיך לשמות הבאים.

כאן כבר ברור היה לאב כי יש דברים בגו. בקול שבור הוא פנה לרבי: "רבי, אין לי רבי אחר, למי אלך לקבל ברכה עבור שמוליק???" הרבי נטל לידיו את הדף בפעם השלישית, וקרא שוב את כל השמות. הפעם, הזכיר הרבי גם את שמו של שמוליק לברכה. הרבי הושיט לאב בקבוק וודקה קטן, ואמר: "זה עבור ההתוועדות". האב לא הבין, ושאל בתמיהה "איזה התוועדות?" והרבי השיב: "אתה עוד תדע".

זמן קצר לאחר מכן אירע הדבר. שמוליק שירת כמ"מ (מפקד מחלקת) סיור ביחידת הצנחנים. היה זה זמן קצר לאחר מלחמת ששת הימים. בתקופה זו רבו המרדפים אחר מחבלים מסתננים בבקעת הירדן, עד שהבקעה קיבלה את הכינוי 'ארץ המרדפים'. המחבלים היו נכנסים לישראל מגבול ירדן, ומתחבאים בהרים במערות הרבות הפזורות באזור. הם השתמשו באמצעים שונים לטשטש את עקבותיהם. לדוגמא, הם נעלו את נעליהם בכיוון הפוך מהכיוון הנכון במטרה להטעות את הגששים הצבאיים, ולגרום להם לחשוב שהעקבות שייכות לאנשים היוצאים מישראל לירדן, ולא לכאלו הנכנסים מירדן לישראל. כך, בדרכים מתוחכמות ואפלות, היו חודרים לקיבוצים, כפרים וישובים ומבצעים פיגועים קטלנים. הייתה זו תקופה קשה בתולדות הארץ, והמאבק במפגעים הרצחניים גבה מחיר כבד של אזרחים וכוחות הביטחון. באחת הפעמים, הסתננו המחבלים כדרכם אל בקעת הירדן והסתתרו במערה. יחידת הצנחנים בפיקודו של שמוליק שכטר רדפה אחריהם. הצנחנים נסעו בג'יפ סיור שהוא ג'יפ פתוח, והגיעו סמוך למערה בה הסתתרו המחבלים, היה לאחרונים יתרון על גביהם: הם היו במעלה ההר, בעוד הצנחנים עם הג'יפ – למטה. המחבלים ניצלו את היתרון וזרקו רימון לעבר החיילים. הרימון פגע ישירות בג'יפ, מאחורי מושב הכיסא של המפקד, והתפוצץ. שמוליק נפגע באורח קשה בגבו. הוא נלקח מיד אל בית הרפואה, שם, במחלקה האורתופדית, נאלצו הרופאים להשכיבו באוויר, באמצעות רצועות שהשתלשלו מהתקרה, כשפניו כלפי מטה. הוא לא יכול היה לשכב על מיטה. במשך שלושה חודשים הוא שכב כך, מתייסר נוראות, שעה שהרופאים עמלו לתקן את הפגיעה שנוצרה בעמוד השדרה. במשך כל הזמן הזה לא שהו הוריו לצדו ולא הגיעו לבקר.

זאת משום שביקש מפיקודיו לבל יספרו להוריו על דבר פציעתו. הוא ידע שאם ייוודע להם מצבו, לא יעזבו הוריו את מיטתו בדאגתם לו, וחשש ששאר אחיו, ביניהם ילדים רכים, יפגעו מכך. הוא הורה לחיילים למסור להוריו שהוא בפעילות בצבא ואינו יכול להגיע הביתה. כעבור שלושה חודשים החלים שמוליק בחסדי השי"ת בנסי ניסים והשתחרר מבית הרפואה. הוא צעד רגלית מבית הרפואה תל השומר עד ביתו שבבני ברק, מרחק של מספר קילומטרים. עבור מי ששירת בחיל הצנחנים הליכה כזו היא משימה קלה ביותר, אולם שמוליק שאך זה עתה החלים מפציעתו הקשה בגב, חש שהוא כמעט מתמוטט מכאבים. משהגיע סוף כל סוף אל ביתו, סיפר להוריו כי שהה במשך שלושה חודשים בפעילות בבקעה. אביו התבונן בפניו, ומשהו לא 'הריח' לו. הוא ידע היטב כי גם עורו של החייל הבהיר ביותר מתכהה במהלך פעילות ממושכת בבקעה המדברית. אך עורו של שמוליק היה חיוור באופן בלתי הגיוני. מוחו של האב עיבד במהירות את הנתונים והוא הבין מיד כי שמוליק לא היה בצבא. כאשר פרש שמוליק למנוחה, פתח אביו את התיק הצבאי של בנו. הוא מצא את תיקו הרפואי ועיין בו, ונחרד עד מאוד לגלות מה עבר על בנו בחודשים האחרונים.

כששמוליק התעורר מהשינה, גילה את אביו יושב מולו ובידו בקבוק קטן של משקה. "שב", הזמינו האב "הנה משקה מהרבי, הבה נתוועד ונודה לה' על הצלתך". שמוליק הבין שאין יותר מה להסתיר. השניים מזגו כוסיות משקה ואמרו "לחיים". הם שוחחו על קורות החודשים האחרונים. האב הנסער שמע משמוליק על התקופה הקשה שעבר, ושמוליק שמע מאביו על שהתרחש ביחידות עם הרבי. סוף דבר, שמוליק החלים ב"ה ושב לאיתנו.

חלפה תקופה, וצרה חדשה התרגשה על הוריו של שמוליק. בנם היקר החליט כי הוא רוצה להרוויח כסף טוב. העבודה שמצא בכדי לממש את מטרתו הייתה מסוכנת והחרידה את שלוותם של ההורים. הוא החליט להצטרף לצוות מכבי אש מוצנח בקנדה. שם ישנם יערות גדולים, ובמקרה של שרפה מצניחים למקום מכבי אש, שמנסים להשתלט על האש. תפקיד זה מסוכן מאוד, אך שכרו בצדו. מרגע שכבש הרעיון את שמוליק, לא ניתן היה לעצור בעדו. משראה אביו הפיקח כי כך הם פני הדברים, הגה רעיון במוחו. הוא פנה אל בנו בבקשה: "אתה הרי נוסע לקנדה. סבא שלך מתגורר בקראון הייטס, בשכונה של הרבי. עשה טובה והיכנס לבקר את סבא". מטרתו האמיתית הייתה כמובן שבנו יבקר אצל הרבי. שמוליק הסכים ויצא לדרך חמוש בתרמילו המצויד. בינתיים, הוכנס הסב בסוד העניינים ונתבקש לסדר לנכדו יחידות אצל הרבי. בדרך לקנדה עזר שמוליק כמתוכנן בקראון הייטס לביקור אצל סבו. המפגש היה חמים ונחמד, ואז אמר הסב כבדרך אגב: "סידרתי לך יחידות אצל הרבי". שמוליק, הגם שלא צעד בדיוק בתלם בו חניכו אותו הוריו, גדל בבית חסידי – חב"די וידע היטב מהו רבי. הוא לא חשב פעמיים ונכנס ליחידות עם הרבי. בחדרו של הרבי ציפתה לו הפתעה. הרבי פונה אליו ומורה לו "לך ללמוד במשך שנה בישיבה". שמוליק היה מבולבל. הוא כעת בדרך ליעד אחר לגמרי, ואילו הרבי אינו שואל אותו אם מעוניין או לא, אלא מודיע לו שעליו ללכת לישיבה. כיהודי מבית חסידי שמוליק העריך מאד את הרבי וידע בברור עם הרבי לא מתווכחים, ושמוליק שאל את הרבי: "רבי למה רק לשנה?... תשובתו של הרבי הייתה צופנת סוד: "אתה תדע".

--- בדיוק ביום השנה לכניסתו לישיבה, נכנס שמוליק בשעה טובה תחת החופה.

ספר התורה מחוץ אל חוץ

הרב הרצל בורוכוב הינו ידיד ותיק של הרב ירון. בעבר, התגורר הרב בורוכוב בשכנת קאנרסי שברובע ברוקלין בניו יורק. בשנת תשמ"ט התארח בביתו הרב ירון לצורך מסע פרסום לארגון 'ברית יוסף יצחק' שהיה בימי ראשיתו. בהזדמנות זו, שמע ממנו הרב בורוכוב לראשונה בחייו על המושג "כתיבה לרבי".

הרב ירון סיפר לו כי הוא נוהג לפתוח את אחד מספריו של הרבי בביתו שבירושלים בכל עת שיש לו ספק בנוגע לעניין מסוים. בכל פעם, בהשגחה פרטית מופלאה, נפתח הספר בעמוד העוסק במישרין או בעקיפין בנושא בו התחבט. רעיון זה שאב משיחותיו של הרבי. לא פעם התייחס הרבי לכתיבה ופתיחת ספר קודש בעת שצריכים לקבל תשובה דחופה ואין דרך לכתוב לרבי. הרבי הצביע על כך שכבר מקדמת דנן, כשרצו לברר עניין מסוים, נהגו לפתוח ספר קודש, ובמקום שנפתח ונחה העין, שם ראו הוראה בהשגחה פרטית.

הרבי כתב שככותבים אליו, עומד העניין לנגד עיניו של הרבי באותו הרגע ממש, ולכן יש לצייר כאילו נמצאים ב'יחידות' אצל הרבי. לכן הסביר הרב ירון להרצל, כדאי לכתוב ולדווח על המצב הרוחני ועל הקבלות העצמיות להוספה בתורה, במצוות ובגמילות חסדים כדי להיות 'כלי' לברכה. הרבי הוסיף עוד, שכאשר יכניסו את ה'פדיון נפש' לאחד הספרים של הרבי, במקום שייפתח, שם יראו הוראה! חסידים אף תמיד אמרו, כי ברגע שכותבים לרבי, הרבי כבר עונה את התשובה ופועל את הפעולה הנדרשת למען היהודי. הרב בורוכוב הפנים את הדברים, והתקשרותו לרבי העמיקה והכתה שורשים בליבו. את המניין בבית חב"ד בשכונת קנארסי, ייסד הרב בורוכוב במסירות נפש בשנת תשנ"א. תחילה התקיים המניין רק בשבתות ובחגי ישראל, אך מהר מאוד נוסף מניין לתפילה יום יומית, שחרית בשעה שבע בבוקר. לשם קיום המניין והצלחתו נדרשה מסירות נפש מצד כל אחד מן המתפללים. היו יהודים שהרב בורוכוב הביאם מידי בוקר ברכבו, בדרכו לבית חב"ד, בכדי שישלמו את המניין. אל אחרים, נדרש לצלצל מבית חב"ד, בכדי שישכימו ויבואו להתפלל. היה גם קושי עצום להשיג ספר תורה, ולו בהשאלה. אמנם הרב בורוכוב הצליח להשיג ספר תורה אחד, אך לאחר זמן קצר ביקשו אותו בחזרה. התופעה חזרה על עצמה פעם אחר פעם. בעקבות המצב, התעוררה רעייתו הגב' חגית בורוכוב לכתוב ספר תורה. היא טענה שיש לדבר על העניין עם המקורבים והמתפללים, כדי שכל אחד ישתתף בזכות הגדולה הזאת. לאחר לא מעט היסוסים החליטו בני הזוג בורוכוב לקחת את הפרויקט על עצמם. הרב בורוכוב הוגיע את מוחו בניסיונות למצוא מקורות להשגת הסכום הנכבד עבור כתיבת ספר תורה, סכום שנע בין שלושים לארבעים אלף דולר. תורמים נכבדים כאלו לא היו בין המתפללים הקבועים בבית חב"ד. זוגתו ביטלה את החששות וקבעה כי יש לבקש תחילה ברכה מהרבי. "מחר, יום ראשון, נתייצב בתור לחלוקת הדולרים לברכה, נקבל את ברכתו של הרבי וזו תהיה ההתחלה". היה זה בשלהי חודש כסלו תשנ"ב. הרב בורוכוב נסע עם זוגתו חגית לקבל את ברכתו של הרבי לכתוב ספר תורה עבור בית חב"ד. כשהגיע תורו, ביקש מהרבי את ברכתו לעניין זה, והרבי אכן האציל ברכה ואף העניק לו דולר נוסף על מנת לתנו ב'פושקה' (קופת צדקה) של בית חב"ד קנארסי. מאוחר יותר עברה גם זוגתו בתור הנשים וביקשה שוב ברכה לכתוב ספר תורה לבית חב"ד בקנארסי. הרבי נתן לה דולר נוסף עבור ספר התורה ואמר לה לתת את הדולר לצדקה ב'פושקה'

(קופת צדקה) של בית חב"ד ב... לוס אנג'לס! כשחגית בורכוב יצאה מחוץ לבית רבנו 770 ובידה הדולר לברכה, פגשה בחוץ את בעלה ואת הרב ירון עמית. היא סיפרה להם שהרבי בירך אותה בברכת 'ברכה והצלחה' ובנוסף דיבר על לוס אנג'לס. ההתרגשות הייתה גדולה, ועוד יותר מכך ההפתעה. איש לא הבין מה הקשר של לוס אנג'לס. "כדאי לכם לקנות את הוידאו המתעד את המעבר ליד הרבי, כך תוכלו לשמוע בשנית את דברי הרבי" הציע הרב ירון לבני הזוג. בעוד שהם תוהים לפשר דברי הרבי, סיפר הרב בורכוב לזוגתו על בחורה בעלת תשובה שלמדה ב'מכון חנה' ברחוב פרזידנט בשכונה, ועברה ליד הרבי וביקשה ברכה לזיווג. הרבי הפנה אותה לרב מסוים בפריז, ומתוך קבלת עול הגיעה כבר באותו שבוע לפריז. היא נפגשה עם הרב שלא היה 'חב"דניק', והוא נדהם לשמוע שהרבי שלח אותה אליו; מעולם הוא לא התעסק בשדכנות... הרב בורכוב הבין כי כך הוא הדבר גם במקרה שלהם: אם הרבי נתן לרעייתו דולר עם הוראה לתתו בקופת צדקה בלוס אנג'לס, הרי שהישועה תבוא דווקא משם. רעייתו הסכימה בכל לב לדברים והשניים החליטו שחגית תטוס ללוס אנג'לס. כששיתפו בני הזוג מכרים מהשכונה בסיפור ובהחלטה, התגובות היו שונות. היו כאלה שאמרו שאפשר לשלוח את הדולר על ידי שליח, ואפילו בדואר, ולהניחו שם בקופת הצדקה. מישהו אמר שבקראון הייטס התארחת בשבת האחרונה קבוצה שלמה מלוס אנג'לס, גם הם עברו ב'דולרים' והיו אמורים לטוס באותו היום חזרה ללוס אנג'לס, ואפשר לשלוח את הדולר אתם. לעומתם, הרב יהודה פרידמן, השליח בקנארסי אמר, שהוא עצמו היה טס ללוס אנג'לס בעצמו ולא על ידי שליח. לבני הזוג בורכוב הייתה תחושה ברורה שלא צריך להתחשב כרגע בשיקולים כאלה ואחרים, וחגית צריכה לטוס ללוס אנג'לס. כיוון שניו יורק ממוקמת בחוף המזרחי ולוס אנג'לס בחוף המערבי, הדבר כרוך בטיסה מחוף אל חוף – למעלה מחמש שעות טיסה. כששבו בני הזוג לביתם, פתחה חגית את האלפון המרכז את שמות הטלפונים של כל בתי חב"ד בעולם ('צא"ח ליסט'). היא גילתה שבלוס אנג'לס יש עשרות בתי חב"ד. דא עקא, שהרבי לא ציין בית חב"ד מסוים, והשניים לא ידעו לאן עליה לנסוע. סימני שאלה רבים אפפו את הנסיעה הצפויה. חגית המשיכה לעבור על רשימת שמות בתי חב"ד בחוף המערבי, כשלתע הצביעה על כתובת של אחד מבתי חב"ד בהכריזה: "השגחה פרטית! זה בית חב"ד שעלי להגיע אליו". לשאלתו של בעלה מדוע בחרה דווקא בו, הסבירה בהדגישה את ההשגחה הפרטית: מספר הבית של בית חב"ד האמור הוא 9017, ומספר בית חב"ד בקנארסי הוא 917 – המספר זהה פרט לספרה 0 (כידוע בתורת החסידות, ש'אפס' מסמל ביטול והעדר מציאות). בנוסף, בית חב"ד המדובר בלוס אנג'לס, בראשות הרב ימיני, נקרא "ישראלי סנטר" (מרכז לישראלים), דבר המאפיין את הצביון של בית חב"ד בקנארסי.

חגית פנתה להזמין מיד כרטיס טיסה, אולם הופתעה לשמוע שזו תקופת השיא בשנה, ומחיר הכרטיס עומד על \$1400, סכום רב לכלל הדעות. רק בעוד שלושה שבועות המחירים ירדו שוב. בעבור חגית לא היווה המחיר מכשול, אך הרב הרצל סבר ש'כל עכבה לטובה', בעיקר בגלל המחיר המופרז, וההחלטה נפלה אפוא לחכות פרק זמן זה, עד שהמחירים יוזלו. בתקופת ההמתנה בשבועות אלו, הגיעה חגית לרבי בכל יום ראשון כדי לקבל את ברכתו. ביום ראשון של השבוע השני הסיע הרב הרצל את זוגתו לרבי לקבל את ברכתו בחלוקת הדולרים לברכה ובשליחות מצווה. בדרך ביקשה חגית לעצור ליד תיבת הדואר. היא הכניסה \$13 לתוך מעטפה מבוילת אל בית חב"ד בלוס אנג'לס ושלשה אותה לתיבה. "צריכים להיות זריזים במצווה ולא להחמיצה", הסבירה נוכח תמיהתו של בעלה. "היות ששליחות"

מצווה מתעכבת, לכן אני שולחת למקום היעד \$13 לצדקה כנגד י"ג מדות הרחמים להצלחת העניין". בשבוע השלישי שוב נסעה חגית לרבי לבקש את ברכתו לפני הטיסה שתוכננה ליום רביעי באותו השבוע. שתי בנותיה הצטרפו אליה. אוראל הגדולה שהייתה בת ארבע שנים, הכריזה כהרגלה: "וי וואנט משיח נאו" (אנו רוצים משיח עכשיו), הרבי הביט בה וענה "אמן". חגית ציינה שהיא אמורה לטוס השבוע ללוס אנג'לס בקשר לספר התורה לבית חב"ד בקנראסי. הרבי נתן לה דולר נוסף, והפעם אמר לתת אותו לצדקה בלוס אנג'לס מבלי תוספת. הרבי הצביע פתאום על מיטל הקטנה, שטרם מלאו לה שנתיים, שנישאה בידי אימה, ושאל אם גם היא נוסעת. הרבי כפל את שאלתו פעמיים, וחגית הנהנה בחיוב. הרבי הוסיף דולר לנסיעה בעבור הקטנה בלבד. שוב ראתה חגית הנפעמת גילוי של רוח הקודש: בזמן ההמתנה החליטה חגית שאת הבת הגדולה תשאיר בבית והתלבטה מה לעשות עם מיטל הקטנה, האם לקחת אותה ללוס אנג'לס או להשאיר גם אותה. היא לא הצליחה להכריע, וכשהרבי שאל פעמיים, הבינה שעליה לקחת עמה את הקטנה. חגית החלה להתרחק ממקום הקודש מבלי שהספיקה לבקש ברכה נוספת בעבור יום הולדתה שחל בסמיכות, ביום ל' בכסלו. הרבי קרא לה לחזור, נתן דולר נוסף "עבור יום ההולדת", צירף ברכות למכביר וחתם "אזכיר על הציון". במהלך ימי ההכנות לנסיעה, נזכרה חגית בגננת שלה מתקופת הגן, עשרים ושבע שנים קודם לכן. הוריה גרו בגבול בני ברק רמת גן, והגננת, בלהה אלון שמה, הייתה מיוחדת עם הוריה של חגית. מאימה שמעה חגית, שבלהה אלון גרה זה שנים רבות בלוס אנג'לס. חגית הרגישה דחף פנימי לפגוש את הגננת מהגן. לעומתה סבר בעלה שעליה להתמקד בשליחות לבית חב"ד, ואין זה הזמן המתאים לחיפוש נעדרים... אולי בפעם אחרת. אולם חגית התעקשה ולאחר מאמצים הצליחה לאתר את מספר הטלפון של הגננת, כתבה אותו על פתק ושמרה בארנקה. באותו שבוע ארעה התפתחות נוספת בנושא ספר התורה. בשבוע זה היה על הרב בורוכוב להשיב את ספר התורה שהיה בבית חב"ד בהשאלה, וכך נותר בית הכנסת שוב ללא ספר תורה. והנה, נס בתוך נס: באחד הערבים של אותו שבוע, יצאה חגית עם מיטל הקטנה לחדר מיון בחצות הלילה, לאחר שזו לא חשה בטוב. השתיים המתינו זמן רב לרופא, כשבניתיים ניגש אליהן יהודי שומר תורה ומצוות לברר את סיבת המתנתן במקום כל כך לא סימפטי. כשהבין שהעניין סובל דיחוי עד למחרת, המליץ על רופא יידי, ומסר לחגית כרטיס ביקור. למחרת השתפר מצבה של מיטל הקטנה וחגית התקשרה אליו לבשר זאת. בינתיים התפתחה שיחה במהלכה נודע לחגית שמו של אותו יהודי: ר' יעקב שפיצר. במהלך השיחה סיפרה לו חגית על בית חב"ד בקאנרסי, על המניין הטרי ועל המשפחות הצעירות שמתחזקות ומתקרבות לתורה ולחסידות. היא גם סיפרה לו על הבעיה של ספר התורה אותו נאלצו להחזיר באותו שבוע, וכי יום חמישי מתקרר, וטרם הושג ספר תורה חלופי. "זו השגחה פרטית מופלאה", השיב הרב שפיצר, וסיפר כי ברשותו כמה ספרי תורה וכי הוא מוכן להשאיל לבית חב"ד ספר תורה לזמן בלתי מוגבל, כמובן לאחר חתימה על טופסי ביטוח. ביום רביעי, יום הטיסה של חגית, הפנה הרב שפיצר את בני הזוג לבית אבות מסוים כדי לקבל שם את ספר התורה. איזו הקלה! השניים הגיעו למקום בצהרי יום רביעי, ולאחר שחתמו על הטפסים הנדרשים, מיהרו להביא את ספר התורה לבית חב"ד. השעה הייתה ארבע אחר הצהריים בעוד הטיסה הייתה אמורה להמריא בשש בערב. רק בנס הגיעו בני המשפחה ברגע האחרון אל הטרמינל. משנכנסו פנימה שמעו הכרזה במערכת הרמקולים: "גב' חגית בורוכוב, טיסה מספר... ללוס אנג'לס עומדת להמריא..." דבר בלתי שגרתי, במיוחד כאשר בדרך הטבע לא הייתה אמורה

חגית להספיק את זמן ההמראה... השניים חשו שגם ב'קנדי' הרבי מנהל את העניינים. כששב הרב בורוכוב לביתו, ניסה ליצור קשר עם בית חב"ד בלוס אנג'לס כדי להודיע להם על בואן של חגית ומיטל הקטנה, אלא שנוצרו קשיים של ממש להשיג את השליח. השעות נקפו, השעה כבר הייתה חצות לפי שעון ניו-יורק, לפי החשבון של הרב בורוכוב נראה היה שכבר נחתו בלוס-אנג'לס, אך איש אינו יודע על בואן בשעת לילה. באותו רגע נזכר הרב בורוכוב בגננת שגרה בלוס אנג'לס והחליט לצלצל אליה. מכיוון שלא היה מענה, השאיר הודעה. כעבור כחצי שעה צלצלה אליו הגננת המופתעת בחזרה. הוא הציג עצמו כחתן של משפחת שניידר, שבתם למדה אצלה בגן לפני עשרים ושבע שנים. "האם את זוכרת אותה?!". שאל. "כמובן. מה העניין?". שאלה בסקרנות. הרב בורוכוב ציין שזוגתו אמורה לנחות בזמן זה בלוס אנג'לס, ואולי כבר נחתה. "שמא שמעת משהו אודותיה?!". לאחר שהשיבה בשלילה, שאלה לאן מועדות פניה בשעת לילה מאוחרת שכזו. הרב בורוכוב ענה שבכוונתה לפנות לבית חב"ד של הרב ימיני בטרזנה. הגננת אמרה בהתרגשות שהיא מכירה את הרב ימיני, ויש לה אפילו קשר עם משפחתו. הרב בורוכוב ביקש ממנה שתנסה ליצור עמם קשר כדי לוודא שאכן הגיעה, או לשמוע אם ידוע להם משהו על בואה. בבית חב"ד השיבו כי לא ידוע להם דבר אודותיה. היא הוסיפה והתקשרה לשדה תעופה והתברר שהמטוס נוחת לאחר עיכוב קטן בקנדי.

משחזרה הגננת עם האינפורמציה שבידה אל הרב בורוכוב, שאלה לתומה: "מה עושה אישה עם תינוקת באמצע הלילה בלוס אנג'לס?". במטרה לסיים את השיחה, ענה הרב בורוכוב שהיא קיבלה מהרבי דולר לברכה על מנת לתת בלוס אנג'לס. "נס! נס! נס!" נשמעה מפייה קריאת התפעלות. "הרבי שלח לי דולר עם התלמידה שלי. כן, הרבי שלח לי דולר", חזרה הגננת שוב ושוב על נוסח זה בהתרגשות רבה. תדהמה אחזה ברב בורוכוב. הוא לא הבין על מה היא מדברת. הוא הופתע לגמרי מהתרגשותה ומהצורה הנחרצת שבה הודיעה שהרבי שלח לה דולר לברכה עם תלמידתה. הגננת לא השתתה והבהירה את כוונתה. היא סיפרה כי זה שבע עשרה שנים שהם חיים בלוס אנג'לס, ולפני אחת עשרה שנים פקד אותם אסון טרגי. היה זה ביום שבת קודש, כאשר הגיעה הביתה וראתה התקהלות אנשים ליד ביתה לצד רכבי משטרה ואמבולנס. לבה, לב של אמא, ניבא לה רעות. רופא שנכח במקום סיפר לה כי בנה רועי בן השנתיים, טבע בבריכה הפרטית שבביתם והלך לעולמו. ההלם והכאב היו גדולים מנשוא. באותן שעות משבר אימות, הגיע הרב מרדכי אייבינדר, משלוחי הרבי באיזור, ולקח את העניינים לידיים. הוא אירגן את כל הקשור ל'חברה קדישא' וליווה את המשפחה ברגיעה הקשים. לאור היותם ישראלים במקור, נוצר קשר עם בית חב"ד 'מרכז לישראלים' בראשות הרב ימיני. הגננת הוסיפה וסיפרה, כי בעקבות האסון הדרדר מצבה והיא חלתה נפשית ופיזית. בני משפחתה היו מודאגים מאוד; כל ההצעות והרעיונות להשכיח ממנה את הכאב הנורא, לא הועילו. "מה שנתן לי כוח להתגבר ולהמשיך הלאה באותם ימים קשים", סיפרה, "היה קול פנימי שהביא אותי להחלטה, כי כאשר יגיע זמן הבר מצווה של רועי ז"ל, בעוד אחת עשרה שנים, אתרום ספר תורה לעילוי נשמתו. החלטתי אז שספר התורה יוכנס לבית חב"ד של הרב מ. אייבינדר שיחיה". תכניות לחוד ומציאות לחוד. עם התקרב מועד הבר מצווה, נקלע העסק המשפחתי שלהם לקשיים, ולא היה באפשרותם לממש את החלום. ככל שהתקרבו למועד הבר מצווה, גבר הצער. הרב ימיני הציע לה אפוא להצטרף לקבוצה שיוצאת ביוזמת בית חב"ד, לשבות עם הרבי בקראון הייטס. ביום ראשון תעבור כל הקבוצה מול פני המלך בחלוקת הדולרים, ואז תוכל לבקש מהרבי ברכה לכל העניינים.

תאריך השבת הזו היה סמוך לתאריך בר המצווה. גברת בלהה אלון התלהבה מהרעיון, אלא שגם הפעם היו מניעות ועיכובים, ולא עלה בידה להצטרף. הגננת בלהה סיימה את דבריה במשפט מדהים: "הרבי ראה את הצער שלי ושלח לי דולר לברכה עם התלמידה שלי..." גברת אלון, כל הפאזל ברור עכשיו", צעק הרב בורוכוב לתוך האפרכסת. כעת הגיע תורה להיות מופתעת. "איזה פאזל, על מה אתה מדבר? אינני מבינה כלום!" כעת הגיע תורו לספר לה על בית חב"ד בקנארסי, על המניין שנוסד לפני קרוב לשנה ועל כך שעדיין אין לבית חב"ד ספר תורה משלו. "גמלה בלבנו ההחלטה לעשות מעשה ולכתוב ספר תורה. באותו יום ראשון, שבו חשבת להגיע לרבי עם קבוצת בית חב"ד של הרב ימיני ולא זכית, חלפה תלמידתך חגית מול פני קודשו של הרבי וביקשה ברכה לספר תורה חדש לבית חב"ד בקנארסי. הרבי אמר לה לתת את הדולר בלוס אנג'לס." גברת אלון עצרה את הסיפור בהתרגשות גוברת. "זו ממש רוח הקודש" – הצהירה – "ממש מדהים". "אכן", הוסיף הרב בורוכוב. נפלה שתיקה ממושכת, ואז אמר הרב בורוכוב: "אין מה לדאוג", כשהוא מתכוון לקשיים הכספיים עליהם סיפרה קודם ואשר מנעו ממנה להקדיש ספר תורה. "לאחר גילוי אלוקות כה ברור, כשהכול החל בניסים ובהשגחה פרטית מופלאה בכל צעד, כך יהיה בוודאי גם ההמשך". לאחר רגע שאלה הגננת במבוכה: "הרי כל השנים היה ברור ומוסכם שהספר יונס לבית חב"ד של הרב מרדכי אייבינדר... ומה נעשה בנידון?" לאחר שראית את ההשגחה הפרטית ואמרת בעצמך שזו רוח הקודש, האם יש לך עדיין ספק?" שאל-קבע הרב בורוכוב. לאחר רגע של מחשבה החליטה הגננת שספר התורה צריך להיות, ללא ספק, עבור בית חב"ד בקנארסי! --- בינתיים הגיעו חגית ומיטל בשלום אל ביתו של השליח, הרב גורביץ. למחרת, ביום חמישי, הגיעה הגננת בלהה אלון לפגוש את תלמידתה. לאחר רגעי ההתרגשות הראשוניים, שלפה חגית מתיקה מספר מחזיקי מפתחות עם תמונת הרבי. הגננת הביטה בשי והבחינה שמספר מחזיקי המפתחות הוא בהשגחה פרטית כמניין נפשות בני ביתה, ששה במספר... לפתע הצביעה המארחת, הגברת גורביץ, על מיטל הקטנה בהתרגשות. כולם הביטו בה בפליאה ותהו לפשר התרגשותה. מסתבר שהחליפה החדשה שלבשה מיטל הקטנה לראשונה, נושאת מאחור את המספר 9017. המספר היה מוכר וידוע... מספרו של בית חב"ד בלוס אנג'לס. השגחה פרטית. זמן קצר לאחר מכן התקשר הרב ימיני וסיפר בהתרגשות כי בית חב"ד עבר לכתובת חדשה. הבוקר, יום חמישי, הגיעה לכתובת הישנה ב-9017 לבדוק אם יש דואר וגילה את המכתב שנשלח שבוע קודם לכן על ידי חגית עם שלושה עשר הדולרים בתוכו. הדולר של הרבי והדולרים שנשלחו בינתיים, הגיעו בו זמנית. הרב ימיני הוסיף כי הוא מרגיש ששלוש עשרה הדולרים קשורים לבר מצווה – י"ג למצוות. רצף של סימני השגחה פרטית על כל צעד ושעל. הרב ימיני אמר לגברת אלון שהזמן קצר ויש להתארגן בהתאם לקראת מוצאי שבת ולהתאסף אצלה לסעודת 'מלווה מלכה' כדי להחליט מה לעשות. ואכן, מכרים, ידידי משפחה, שכנים ובאי בית חב"ד פקדו במוצאי שבת את ביתה של גברת אלון. היא סיפרה את השתלשלות העניינים מאז התרחשות האסון ועד לרגע זה, והרחיבה בעניין החזון לכתוב ספר תורה לקראת בר המצווה של הילד רועי ז"ל ביום בר המצווה. היא פירטה את הקשיים שנוצרו עד שהרבי התערב בסיפור, ובהשגחה פלאית הולך העסק וקורם עור וגידים בעזרת חגית בורוכוב, נציגת בית חב"ד קנארסי, שהגיעה במיוחד בשליחות הרבי ללוס אנג'לס. כעת נפנו האורחים לשמוע מחגית על השתלשלות העניינים מזווית ראייתה, וההתרגשות הרקיעה שחקים. כולם נרתמו ונתנו את נדבת לבם. חלק נכבד תרמה הגננת. באותו ערב כוסו כשני שלישים

מעלות ספר התורה! ... מיותר לציין שההתרגשות בבית חב"ד קנארסי הייתה גדולה. הכול התאחד בתחושת השותפות עם בית חב"ד. חגית חזרה מלוס אנג'לס לאחר השבת ומיד נכנסו בני הזוג להילוך גבוה. בעזרת הרב פרידמן, חיפשו סופר סת"ם ומצאו את הסופר הרב פנחס קארף. בו במקום הם סיכמו על כתיבת ספר תורה, וחגיגת כתיבת האותיות הראשונות נקבעה לפורים קטן תשנ"ב. הזמנות הודפסו, ואחת מהן נמסרה לרבי בידי גבאי בית הכנסת בבית חב"ד קנארסי, ר' יהושע הלוי. הרבי ענה ובירך "ברוב עם הדרת מלך". כתיבת האותיות הראשונות לזכות הרבי והרבנית נמכרו בסכומים יפים, וכך גם שאר האותיות. הגננת; בלהה הגיעה מלוס אנג'לס במיוחד לכבוד האירוע. ביום האירוע, יום ראשון, הגיעה בלהה יחד עם חגית לרבי במעמד חלוקת הדולרים. היא תכננה לבקש מהרבי ארבע בקשות, ביניהן גם על ספר התורה, אך כשעמדה מול פני המלך, לא יכלה לפצות פיה מרוב התרגשות. הרבי לא המתין ונתן לה בדיוק ארבעה דולרים כנגד ארבעה הבקשות. את הדולר הרביעי נתן בידה באמרו "זוה עבור ספר התורה!". עוד זמן רב הייתה בלהה נתונה תחת הרושם העמוק מרוח הקודש הגלויה, אך הייתה מאוכזבת מעצמה שסוף סוף הגיעה לרבי ולא דיברה. חגית החליטה להמתין לזמן שבו הרבי נוסע לאחר החלוקה לאוהל של חותנו, הרבי הריי"צ. היא ידעה שלפני הכניסה לרכב מחלק הרבי מטבעות וברכות. לבלהה תהא זו הזדמנות נוספת לבקש ברכה. לאחר סיבוב בשכונה חזרו לבניין 770, אך לצערן גילו שהרבי כבר בתוך הרכב שהחל לנסוע. "הרבי ראה את הצער שלי, וכשהרמזור התחלף לאדום התקדמתי לכיוון הרכב. כשהרבי ראה אותי, פתח ביוזמתו את החלון ובירך אותי בידידי", סיפרה בלהה לאחר מכן. ח"י חודשים חלפו עד ליום ט"ו באב תשנ"ג, יום סיום כתיבת ספר התורה והכנסתו לבית הכנסת בחגיגה גדולה ברוב עם והדר. גם הפעם הגיעה הגברת אלון במיוחד להכנסת ספר התורה, שנכתב לעילוי נשמת הילד רועי ז"ל בן בלהה, לזכות כל משפחת בית חב"ד קנארסי ולקרוב הגאולה.

שנה חלפה. החיים מלאים תהפוכות הם ומשפחת בורוכוב מצאה עצמה בארץ ישראל בג' בתמוז תשנ"ד. היה זה במוצאי אחת השבתות. משפחת בורוכוב יצאה לביקור קצר בכפר חב"ד. בדרכה חזרה צירפו לנסיעה 'טרמפיסט' – בחור הלומד בישיבה בכפר וביקש לצאת לכיוון צומת בילו. בדרך התברר כי הוא מקריית עקרון. ברכב התפתחה שיחה ערה, במהלכה סיפר לו הרב בורוכוב את סיפורו של ספר התורה. הבחור האזין בריכוז. באמצע הסיפור הפסיק את בן שיחו בהתרגשות ואמר, כי בשבת זו סיפר המשפיע, הרב לוי יצחק גינזבורג, את הסיפור הזה לתמימים. באותו שבוע הגיעה בחורה מקריית עקרון לערב הנשים השבועי המתקיים בבית משפחת בורוכוב ב"מרכז אגרות קודש". היא סיפרה שבחור הישיבה הטרמפיסט הוא שכנה וסיפר לה את הסיפור. הוא ציין, כי כששמע בשבת את הסיפור מפי הרב גינזבורג, הטיל ספק באמיתות הסיפור, אך מיד במוצאי שבת זכה לשמוע את הסיפור מבעלי המעשה עצמם! היא מצידה ציינה שהיא מכירה את חגית ומאז היא מגיעה לשיעורים ולמסיבות ראש חודש הנערכות ב'מרכז'. באחד הימים פגש הרב בורוכוב את הרב עמרם מויאל ממכון 'אסנט' (קבלה וחסידות) שבצפת. הלה סיפר לו שבדרך כלל הוא פותח את ההתוועדויות וההרצאות שלו עם מקורבים בסיפור של ספר התורה מקאנרסקי, כדי להמחיש את עניין האמונה בצדיק הדור וההתקשרות אליו. בכל פעם שהוא מספר את הסיפור, הוא זוכה לראות השגחה פרטית מיידית: תמיד מישהו מקהל המאזינים נעמד בסיום ההרצאה ומציין את הקשר שלו לסיפור. הוא אף סיפר דוגמאות אחדות: "פעם הוזמנתי להתוועדות באחד מבתי חב"ד באזור חיפה. בעודי מספר את סיפור

ספר התורה, נעמדה בחורה וציינה שהיא עמדה בדיוק מאחורי חגית כאשר ביקשה לראשונה ברכה לספר תורה והרבי אמר לה לתת דולר בבית חב"ד לוס אנג'לס. ההתרגשות בקהל ששמע את הדברים, הייתה גדולה. בהזדמנות אחרת התוועדתי בבית חב"ד רמת השרון בפני ציבור נשים. פתאום נעמדו שלוש נשים ואמרו שהן מלוס אנג'לס וגרות בשכנות לבלהה אלון הגנת. הן שמעו בזמנו את כל הסיפור מפי הגנת עצמה ואף קראו עליו בעיתון יהודי מקומי בלוס אנג'לס.

"שוב סיפרתי את הסיפור בפני קהל מקורבים וסקרנים שהגיעו לשבת אירוח ב"אסנט". היה נראה לי שאחת הנשים המבוגרות היושבת בקהל, כועסת משום מה למשמע הסיפור. בסיום דבריי נעמד איש עסקים, שוחר מיסטיקה, שסיפר בהתרגשות, כי באותה תקופה גר בלוס אנג'לס והבטיח לתרום מעשר אם אחת העסקאות החשובות שעמד לבצע, תצליח. ההצלחה אכן האירה לו פנים, והוא הסתפק למי לתרום את המעשר. בדיוק אז הוזמן למלווה מלכה במוצאי שבת בביתה של גב' בלהה אלון, שם שמע על ספר התורה ועל חגית שהגיעה מניו יורק בברכת הרבי. הסיפור ריגש אותו מאוד והחליט לתרום מיד לספר תורה... "אנחה בקעה מפי אותה גברת שנדמתה לי ככועסת, והיא קמה ממקומה ופתחה אף היא בדברים. היא סיפרה שהיא גרה בתל אביב ובתה התקרבה לחב"ד. בתה ניסתה להשפיע עליה לבוא לחב"ד, אך היא סירבה בטענה כי היא 'חילונית' ול'דוסיס' השחורים' היא אינה הולכת. באותה תקופה נתקלה במודעה של 'אסנט' ובה הזמנה לשבת של מיסטיקה וקבלה. היא נענתה והגיעה מתל-אביב אבל לא 'חלמה' שמדובר באותם 'דוסיס' חב"דניקים, ולכן הייתה כעושה ומרירה. "כששמעה את סיפור ספר התורה שסיפרתי, זה הגדיש מבחינתה את הסאה. הסיפור נשמע לה מוגזם ודימיוני, וכעסה גאה עוד יותר, איך ייתכן שהפאנטים הללו מאמינים לכל בדיה... כעס זה נמשך עד לאותו רגע בו קם הבחור וסיפר כי הוא עצמו היה שם ותרם מכספו לספר תורה... עדות ראשונית זו שברה את מחסום ההתנגדות אצלה ומאז היא נסחפה. במהלך כל אותה שבת קראה ספרי סיפורים על הרבי... "רק לאחרונה" – הוסיף הרב מויאל וסיפר – "הגיעה אלי שיחת טלפון מידידי הרב ירון עמית, ראש ארגון "ברית יוסף יצחק" המתגורר במיאמי ביץ' שבפלורידה. אשתו סיפרה שהייתה בהתוועדות שלי וסיפרתי את הסיפור הזה, כשאני מוסיף כי תמיד לאחר שאני מסיים לספר את הסיפור, קמים אנשים מקהל השומעים ומספרים שהיו קשורים בצורה זו או אחרת למאורע. כשאשתו של הרב עמית שמעה זאת, קמה היא בעצמה וסיפרה לקהל שבעלה, הרב ירון, היה בביקור אצל הרבי, ושהה בבית משפחת בורוכוב שבקנארסי ואף היה שותף לסיפור...".

כי אמרתך חייתני

היה זה בשנת תש"נ, כאשר שהה הרב ירון בקנרסי, ניו יורק, והתארח אצל משפחת הרצל וחגית בורוכוב. בזמן שהותו בביתם, הכיר משפחת מכרים של מארחיו – זוג שחיכה שנים רבות לילדים. האישה, יעל, חזרה בתשובה ואילו בעלה, בשלב ההוא, טרם. יעל נהגה לעבור בכל יום ראשון בחלוקת הדולרים אצל הרבי, כשהיא מבקשת רק דבר אחד: ילדים. בכל שבוע העניק לה הרבי שני דולרים, באומרו: "אחד עבורך ואחד עבור בעלך". מאות דולרים הצטברו בביתה של יעל, והישועה – טרם הגיעה. ביום ראשון בלתי נשכח זה, עברה יעל כהרגלה לפני הרבי על מנת לקבל מידיה את הדולרים. אך הפעם הזו הייתה שונה. הרבי הושיט ליעל שלושה דולרים, באומרו "עבור כל המשפחה". יעל הייתה המומה. היא יצאה החוצה כמו רוח סערה, הראשון שראתה בחוץ היה הרב ירון, שזכה אף

הוא לקבל דולר מידי הקדושות של הרבי, ויצא לפניה. יעל מיהרה לספר לו בהתרגשות את דבריו המסעירים של הרבי, ושאלה אותו למה התכוון הרבי. הרב ירון הסביר לה כי בעזרת ה' המשפחה תגדל ויבואו ילדים. בשבוע הבא, עמדה שוב יעל בתור לחלוקת הדולרים, ורצתה לשמוע במפורש מהרבי, שהדולר הנוסף מבשר על הילד שעתידי להגיע. אך בהגיע תורה, נחלה אכזבה מרה. הסדרנית העומדת על המשמר לא אפשרה לה להתקדם לעבר הרבי, בטענה שכבר קיבלה היום דולר מהרבי. הייתה זו טעות כמובן, אולם הסדרנית עמדה על דעתה והוציאה אותה מן התור. סוף דבר, באותה שנה זכו בני הזוג להיפקד ונולדה להם בתם הבכורה. בהמשך גדלה המשפחה ברוך ה', ועלתה ארצה. בחסדי ה' שב גם הבעל אל צור מחצבתו והמשפחה אף שימשה בשליחות הרבי.

יש נביא בישראל

היה זה בשנת התשנ"א באותה תקופה, נהג הרב ירון למסור שיעור חסידות באחד מבתי הכנסת הספרדיים בירושלים. בהוראת הרבי הוא החל ללמד עניני גאולה ומשיח.

אחד ממשותפי השיעור היה יהודי ששימש כנהג אוטובוס. יהודי זה עבר תלאות רבות וחייו האישיים היו רצופים בצרות. באחד השיעורים הוא נפתח והחל לספר לרב ירון את מסכת תלאותיו. הרב ירון האזין בקשב רב וחמלה פשטה בליבו. "שמע" הוא אמר לבן שיחו הכאוב "יש רבי בישראל! תכתוב לרבי מליובאוויטש ובעזרת ה' תקבל עצה וברכה". היהודי נשמע לעצתו וכתב לרבי. התשובה שקיבל הייתה כי עליו להחליף את התפילין ולתקן את המזוזות.

הוא מסר את התפילין והמזוזות לבדיקה אצל סופר סת"ם, ואכן התברר כי המזוזות דורשות תיקונים קלים בעוד התפילין אינן ניתנות לתיקון ויש להחליפן בתפילין חדשות... למותר לציין שכעבור זמן קצר התהפך הגלגל לטובה, וכל הקשיים הסתדרו על הצד הטוב ביותר. חלפו חודשים מספר ואחותו של היהודי חלתה ל"ע והוצרכה לעבור ניתוח. ללא היסוס פנה אליה האח והציע לה בביטחון לכתוב לרבי. "מניסיון", הוא אמר לה, "זה עוזר". האחות קיבלה את ההצעה אולם הוסיפה כי בנה שוהה בניו יורק, ויוכל להיכנס בעצמו אל הרבי ולבקש ברכה בעבורה. ללא שהיות היא התקשרה לבנה וביקשה ממנו להיכנס אל הרבי ולבקש את ברכתו להצלחת הניתוח ולהחלמתה. הבן הסביר לאימו כי לא ניתן להגיע אל הרבי ולהיכנס סתם כך. בכדי להתברך יש להגיע ביום ראשון לחלוקת הדולרים, להמתין זמן רב בתור הארוך ולקבל מידי של הרבי דולר לברכה. "ביום ראשון הקרוב, אם כן, תעבור לפני הרבי ותבקש ברכה עבורי" ביקשה האם, והבן הסכים. הגיע יום ראשון. האם המאושפזת בבית הרפואה נמה את שנתה. והנה בחלומה מופיע הרבי בכבודו ובעצמו ומברך אותה בברכת רפואה שלמה והצלחה בניתוח. מספר דקות חלפו וקול מוחשי, קולה של אחות בית הרפואה, חדר להכרתה והעיר אותה: "גברתי, יש לך טלפון מארה"ב, הבן שלך על הקו". האם התרוממה באיטיות ממיטתה ושרכה את צעדיה אל עבר הטלפון הציבורי, היחיד שעמד במחלקה. היא הצמידה את אוזנה אל השפופרת. "הלו" לחשה בהתרגשות. מעבר לקו בקע קולו של בנה: "לפני חמש דקות הייתי אצל הרבי והוא אמר – רפואה שלמה והצלחה בניתוח" --- ברכתו של הרבי התגשמה במלואה. הניתוח עבר בהצלחה והאישה החלימה.

דולר במתנה

היה זה כאשר התגורר הרב ירון בכיי הרבור שבפלורידה. בתקופה זו, נהג להתפלל בבית כנסת חב"ד בראשות הרב שלום בער ליפסקר, שליח חב"ד במקום. באחד הימים נכח הרב ירון באירוע ברית מילה של בנו של אחד המפללים, שנערך בבית הכנסת. כנהוג, הקריא אחד הנוכחים את מכתבו של הרבי לפני הברית. הלה צירף בטבעיות את שמו של אבי הרך הנולד, והקריא אותו כחלק מן המכתב. "עוד מעט תגידו שהרבי מחלק כעת דולרים..." העיר אחד הרבנים הנוכחים בציניות. היה זה ביום רביעי בשבוע. בחצות הלילה של אותו היום עתידה הייתה להיערך הגרלת לוטו הגדולה בהיסטוריה עד אותו זמן על סך \$560.000.000. קשה היה למצוא באותו היום אזרח שנשאר בביתו ולא יצא אל תחנת הפיס הסמוכה למקום מגוריו, לקנות כרטיס. גם מיודענו הרב חפץ להשקיע שני דולר – השקעה פעוטה תמורת ההזדמנות הקלה להתעשר, במידה ויזכה. בתחנה הסמוכה לביתו השתרך תור ארוך מאוד של אנשים החולמים להתעשר, והוא החליט לנסות את מזלו במקום אחר. הוא נסע אל תחנת דלק, קנה כרטיס הגרלה, קיבל עודף ושב לביתו.

למחרת בבוקר חל יום ההולדת של ביתו. רעייתו בקשה ממנו דולר עבור הבת, בכדי שתיתן צדקה, והוא השיב לה שיש דולר בארנק. האישה פתחה את הארנק והביטה פנימה וקריאה נרגשת פרצה מגרונה: "מניין הדולר הזה???" בעלה התמה לא הבין על מה היא מדברת, עד שהציץ בעצמו בדולר – וקריאת תדהמה נשמעה אף מכיוונו. היה זה... דולר מהרבי. על גבי הדולר נכתב בכתב ידה של אישה כי זהו דולר שקיבלה מהרבי, וצוין התאריך בו נתקבל. הרב המום לא ידע את נפשו. שעות מספר לאחר חוסר האמון שהביע בחלוקת דולרים בימינו – וכבר הוכיח לו והרבי כי הוא ממשיך להעניק את ברכותיו ואת הדולרים, גם כיום...

גודל הזכות לתרום למוסדות על שם האדמו"ר הריי"ץ.

כ"ק אדמו"ר הרבי נשיא דורנו משיחת יום א' פ' פינחס, י"ג תמוז ה'תשי"ב.

משיחה של הרבי על מעלה וגודל הזכות לתרום למוסדות על שם האדמו"ר הריי"ץ

כשכ"ק אדמו"ר הרבי נשיא דורנו אמר שיחה זאת היה קיים רק מוסד אחד רשת "אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש", על שם כ"ק האדמו"ר הקודם האדמו"ר רבי יוסף יצחק!

וידוע שבמשך השנים כ"ק אדמו"ר הרבי נשיא דורנו לא נתן רשות ששום מוסד יקרא על שם כ"ק האדמו"ר הקודם האדמו"ר רבי יוסף יצחק!

והארגון היחידי שנוסף שנים רבות לאחר מכן הוא ברית יוסף יצחק.

ז. ובנוגע לפועל

ישנם כמה וכמה מוסדות ששםם "אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש", על שמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמתנהלים ברוחו וכפי רצונו,

– עד כמה שיכולים לשער שכך הוא רצונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, וכיון שניהול המוסדות הוא ללא פניות, נכונה השערתו –

ובהצלחה מופלגה למעלה מדרך הטבע, כיון שבמוסדות אלו נמצאים כחותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר. אמנם, כיון שמוסדות אלו שנושאים את שמו של הרבי, ומתנהלים ברוחו וכפי רצונו, הם קדושים ביותר - חלים עליהם דברי הרמב"ן: "כל המקודש מחבירו חרב יותר מחבירו"... כך שקיים מחסור גדול בכסף הדרוש להמשך ניהול המוסדות, ועאכו"כ - להרחבתם.

המוסדות מתנהלים אמנם בהצלחה מופלגה למעלה מדרך הטבע, אבל, ההצלחה לא הגיעה עד כדי כך ("עס איז ניט דערגאנגען אזוי ווייט") שיוכלו לנהל את המוסדות ללא כסף!....

- יתכן שהסיבה לכך שלא ניתן לנהל את המוסדות ללא שום כסף היא כדי לזכות את כאו"א שיוכל להשתתף בהחזקת המוסדות של כ"ק מו"ח אדמו"ר.

וע"ד מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לכתיבת הספר תורה לקבלת פני משיח צדקנו במהרה בימינו - שהי' יכול ליתן בעצמו את כל הכסף הדרוש, אלא שמצד גודל הזכות שבדבר, רצה לזכות את כאו"א מבנ"י להשתתף בזה.

ודוגמתו בנוגע למוסדות האמורים - שלאמיתתו של דבר היו יכולים להתנהל ללא כסף כלל, כיון שבלאה"כ מתנהלים למעלה מן הטבע, והסיבה לכך שהמוסדות מתנהלים באמצעות כסף, היא, כדי שכאו"א יוכל ליתן בהחזקת המוסדות ע"י הנתינה מכספו, אשר, בפעולה זו מתקשר הוא עם (עבודתו של) כ"ק מו"ח אדמו"ר בכל מציאותו (לא רק בחלק מסויים ממציותו), כמובן ממ"ש בתניא ש"במעו"ת אלו הי' יכול לקנות חיי נפשו. . הרי נותן חיי נפשו לה".

כ"ק אדמו"ר הרבי נשיא דורנו

אגרות קודש כרך יח ו'תקיא: ועל גודל הענין וערך הדבר, בודאי אין צריך ביאור ואריכות, ורק באתי להדגיש ע"פ מאמר רז"ל, שמא מילתא היא, ובפרט בהנוגע לצדיק נשיא ישראל, אשר רועה נאמן לא יעזוב צאן מרעיתו גם בעלותו השמימה עומד ומעורר ר"ר על כל עניניהם, ובלשון הזהר הק' מובא באגה"ק לרבנו הזקן, צדיקא דאתפטר אשתכח ככולהו עלמין יתיר מבחיוהי, עאכו"כ בצדיק נשיא ישראל נשמה הכללית אשר מקשר הוא עמו נשמות הפרטיות שהן המקושרים אליו וההולכים בעקבותיו, ובעיקר אלו הממלאים הוראותיו באותן הענינים עליהם מסר נפשו בחיים חיותו, ואשר בהנוגע לכ"ק מו"ח אדמו"ר, ה"ז ענין החינוך, עטה"ק, ודוקא מואר באור וחום תורת החסידות ועניניה.

שמהנ"ל מובן, אשר כל השתדלות ויגיעה כדאיות הן בענין זה ובמוסד קדוש הנקרא על שמו וגורם נח"ר לנשמת הצדיק הנשיא, שעיי"ז עוד מוסיף בהתעוררות ר"ר (רחמים רבים) שלו על הצלחת המוסד והצלחת כל העוסקים בזה

ומה שנראים קישורים ועניני התנגדות ולפעמים עניני התנגדות מכאלה, אשר אדרבה צריכים היו לסייע בזה בכל תוקף, ה"ז עצמו הוכחה אשר מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת וגו'.

וכידוע הבחינה בזה, שכל פעולה והתנגדות האמורה ה"ז מסוג זה, שמונעת את איש הישראלי מענין של תורה ומצות, והרי מקורה לא מצד ימין, ועיין היום היום כ"ג סיון.

ויהי רצון שינצלו במילואה את ההצלחה והברכה שמשפיעים מלמעלה.

נוסח הברכה ששלח כ"ק אדמו"ר לארגון ברית יוסף יצחק:

בחודש טבת התשנ"א התקבל פקס ברכתו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לארגון:

נת' ות"ח ותהא פעולה נמשכת ובהוספה והזמ"ג, כנתינת כח דחו"ל וברכתם דכל המוסיף מוסיפין לו, ובמיוחד ברכתו דהקב"ה שתוספתו מרובה כו'.

והזמ"ג - חותם חודש כסלו - חודש השלישי - בדוגמא דחודש השלישי דקיץ - שבו ימי סגולה - ט', יו"ד, י"ט וחותרם דימי חנוכה,

והמשכם בשנת ה' (ת) (הא) ש(נת) א(ראנו) נ(נפלאות) אזכיר עה"צ.

רב"י: ראש בני ישראל

רב"י: בראשי תיבות ראש בני ישראל נקרא גם נשיא הדור הינו צדיק אשר נמצא בכל דור, דרכו נמשכת החיות לאנשי הדור ומשמש כממוצע המחבר בין ישראל להקדוש ברוך הוא. נשיא, ראשי תיבות: ניצוצו של יעקב אבינו, שיעקב נשמתו כלולה מכל הנשמות שבישראל (מופיע בספר קהלת יעקב מערכת "רבי") נשיא הדור הראשון הינו משה רבינו עליו אומר רש"י: "משה הוא ישראל וישראל הם משה, לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור, כי הנשיא הוא הכל" ובכל דור"אין דור שאין בו כמשה" וכן נכתב בתיקוני זוהר: "אתפשטותיה בכל דרא ודרא" שבכל דור יש את נשמתו של משה המלוכשת בנשיא הדור.

וכך אומר הרבי: "נשיא בכלל, נקרא ראש אלפי ישראל, הוא בחינת ראש ומוח לגביהם, וממנו היא יניקה וחיות שלהם. ועל ידי הדיקה בו קשורים ומיוחדים הם בשורשם למעלה מעלה". ספר השיחות תשנ"ב חלק ב' עמ' 470 אותו נשיא הוא גם המשיח שבדור, כיוון שהנשיא כולל את נשמות ישראל וניצוץ משיח שבכל אחת מהם יחידה הפרטית, הרי הוא המשיח הכללי שבדור, יחידה הכללית, והוא העתיד לגאול את ישראל. כ"ק אדמו"ר הזקן תניא שער היחוד והאמונה פרק ה: והנה על זה אמרו רז"ל בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדה"ד ראה שאין העולם מתקיים שתף בו מדת רחמים דהיינו התגלות אלהות על ידי צדיקים ואותות ומופתים שבתורה.

ביאר רבי דוד שלמה אייבשיץ מסורוקא זצוק"ל (פר' קורח לו, דה"ה דרך השלישי). "כי בכל דור ודור ההכרח להיות צדיק אחד, היותו גדול מכל צדיקי הדור, אשר מקור נשמתו אגוד במקור המקורות כולם, ונוקב ויורד דרך כל העולמות, עד גופו של צדיק זה, נמצא ראש נשמתו במקור המקורות, וראשו השני בטבור הארץ בגוף שלו, והוא המקשר כל העולמות זה בזה, והוא כדמיון קו מרגליות אשר לולא החוט שנוקב בהם, היו נופלים זה מזה ומתפרדים, רק מחמת שהחוט נוקב ויורד בהם מראשן עד סופן קשור בשני ראשיו, ע"י זה הם כולם מתחברים זה בזה, כך נשמה זו קשורה בראש ובסוף".

אותו צדיק "אשר נשמתו קשורה ונשתלשלה מגבהי מרומים" הוא כדוגמת "החוט בתוך המרגליות", כך שכל העולמות תלויים בו "והוא הנקרא יסוד עולם, כי הוא יעדן וקיומן של כל העולמות" ולפיכך, "הוא מבחר כל העולמות, והוא המשפיע על פי שורש נשמתו מן המקור כל השפעות הצריכות לכולם, ובלעדו היו כל העולמות בטלים מן המציאות".

במקום אחר (פרשת בהעלותך י', א') הוא מסביר כי צדיק זה "הוא עיקר המושגח שעיקר ההשגחה וההשפעה אליו, וכלל ישראל הם מושגחים ומושפעים ומקבלים חיותם על ידו וכו', ואין כלל ישראל יכולים לקבל שום שפע מבלעדי הצדיק".

מאחר שההשפעה עוברת דרכו של צדיק זה, לפיכך עושה לו הקב"ה רצון לעניני עולם הזה, בכדי שיהיה קשור לכל צרכי העולם, וכתוצאה מכך יבקש ויתפלל על צורכי העולם, ובוה תתעורר להם ההשפעה – "וזהו כוונת הפסוק רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם (תהילים קמ"ה, י"ט) רוצה לומר, הקב"ה עושה רצון אל הצדיק, שיהיה לו רצון לעסקי עוה"ז, בכדי שיהיה: ואת שועתם ישמע ויושיעם, שיתפלל להקב"ה על כך, ותפילתו תתקבל ומשאלותיו יתמלאו לטובת הדור.

רגישות לרגשות של ילד

באחת הטיסות מארה"ב לארה"ק ישב ליד ירון יהודי כבן שלוש פלוס. היהודי סיפר כשהוא היה ילד בן שמונה היה בכינוס ילדים ב 770 ביחד עם כ"ק אדמו"ר הרבי מליובאוויטש.

הוא קיבל מהמדריכים הזכות להגיד פסוק משנים עשר הפסוקים לפני כל הילדים. והילדים והרבי יחזרו אחריו מילה מילה. אך בגלל איזה אי הבנה קראו בטעות לילד אחר. והוא נפגע עד עמקי נשמתו. אך המצב לא נמשך זמן רב. כשהילד סיים הפסוק. הרבי הורה למנחה הכנוס להפסיק את אמירת הפסוקים. הרבי הצביע עליו בתוך אלפי ילדים וסימן לו לעלות לבמה. כשעלה הרבי אמר לו להגיד שנית את הפסוק.

שעת לילה מאוחרת במרכז הרפואי בבוסטון. כל החולים נמים את שנתם. הרופא התורן עובר במסדרון ומופתע לראות אור חזק בוקע מאחד החדרים. הוא מוצא שם אישה המפעילה ממיטת חולייה משרד שלם. היו עמה טלפון, מכונת כתיבה, קלסרים עמוסים, וכל הנדרש לניהול עבודה משרדית. האישה יושבת מרוכזת בעבודתה. הרופא מתנצל על ההפרעה, ושואל את האישה לפשר עבודתה בשעה כזאת. האישה, חנה ליליאן כהן, מסבירה לרופא, כי היא עובדת בניהול יחסי-הציבור של ישיבת ליובאוויטש המקומית, ואושפזה בשיא ההכנות לערב התרמה שיערך בקרוב. "לכן נאלצתי להביא את ה'משרד' לכאן, כדי לבצע את כל המוטל עליי", אמרה. אזכור המילה 'ליובאוויטש' הצית זיק בעיניו של הרופא. הוא הרהר רגע ואמר: "אם את עובדת במוסד של ליובאוויטש, אספר לך סיפור מפתיע שקרה לי עם הרבי מליובאוויטש". והוא החל לספר: "אני יהודי, אך לא קיבלתי חינוך לאמונה דתית. שנים הייתי רופא-קצין בחיל-הים האמריקני, שם חברתי ניסיון רב ברפואה. "יום אחד קיבלתי טלפון ממשרדי פיקוד הצי, באי גוואם שבאוקיינוס השקט. הקצין, מעברו השני של הקו, סיפר על התפרצויות חוזרות ונשנות של הרעלות קיבה ומחלות מעיים, שפשטו בין החיילים המשרתים באזור, ועד כה לא נמצא מקורן. "יש לפנינו שתי אפשרויות או שנאתר במהירות את הסיבה לתופעה ונטפל בה, או שניאלץ לשחרר את כל החיילים לבתיהם. האם תהיה מוכן להתייצב למילוי משימה זו?", סיים הקצין את בקשתו. הסכמתי. ראיתי בכך אתגר מכובד. פונים דווקא אליי כדי לפתור בעיה שהרופאים האחרים לא הצליחו לפותרה. "קודם נסיעתי הלכתי לבקר את אמי. היא ניהלה חנות מצליחה, ונהגה לתרום סכומים הגונים מרווחיה לצדקה. את הכסף הייתה שולחת אל הרבי מליובאוויטש, שיחלקו על-פי הבנתו. כאשר סיפרתי לה כי לצורך הנסיעה עליי לעבור בניו-יורק, ביקשה שאהיה שליח

להעברת הכסף. סביר יותר שרצתה להפגישני עם הרבי... "את התור לפגישה עם הרבי קבעה אימא בעצמה. הפגישה נקבעה למחרת בלילה, בשעה שלוש לפנות בוקר. "נכנסתי לחדרו הצנוע של הרבי. הרבי לחץ את ידי ואני הנחתי את הכסף על השולחן. הוא הביט בי במבט שלא אשכח לעולם, והתעניין בי ובמטרת נסיעתי. הרבי שמע ממני על פרשת ההתפרצות המוזרה, ועל התקווה בפיקוד הצי שאני אמצא את סיבתה. "פני הרבי הרצינו. הוא לחץ על הזמזם שתחת שולחנו, וכעבור רגע נכנס המזכיר. הרבי ביקשו להביא סרגל, דף משבצות ומפת אזור גוואם. בתוך זמן קצר היו כל אלה מונחים לפניו. "הרבי הוציא מאחד המדפים העמוסים בספרים חוברת של האקדמיה של חיל-הים האמריקני, חוברת שהייתה מוכרת היטב לכל רופא בצי. לאחר דפדוף קל מצא את טבלת זמני הזריחה והשקיעה באותו אזור, ושעות הגאות והשפל במשך היממה. "הרבי הביט בי במבטו החודר ואמר: 'אומר לך מה תוכל לעשות בקשר למחלה, אך אינך צריך לפרסם את מקור המידע שלך'. "בעזרת המפה והסרגל ערך הרבי מדידות של קווי אורך ורוחב על הדף, ורשם את התוצאות בפתק. לאחר מכן שרטט כמין מפה, הקיף נקודה אחת, ואמר: "כשתגיע לגוואם, חפש את המקום הזה. המקום נמצא על שפת קו המים, וכדי להגיע אליו יש לבוא בשעת בוקר מוקדמת מאוד, כאשר מפלס המים הוא הנמוך ביותר. קח דגימות מחול הים ובדוק אותן במעבדה. ייתכן שעל-ידי כך תגיע לפתרון התעלומה". "הייתי מופתע למדי, ואולי גם השעה המאוחרת עשתה את שלה. עצתו של הרבי נראתה לי תמוהה. לקחתי את הפתק בנימוס והכנסתי לכיסי. הפגישה הסתיימה, הרבי לחץ את ידי במאור-פנים ובירכני לשלום. "מיד בהגיעי לגוואם השתלבתי בצוות המחקר, והתחלתי לנסות את כוחי בעיבוד הנתונים ובחיפוש מקור ההתפרצויות. עבר שבוע שבו ערכנו בדיקות מקיפות ביותר, ושום פתרון לא נראה באופק. באין-ברירה שולחו רוב החיילים לבתיהם.

"לפתע נזכרתי בפגישה עם הרבי. מיהרתי לבדוק בכיסי ומצאתי שהפתק שמסר לי עדיין אצלי. 'כדאי לנסות', אמרתי בליבי. עוד באותו לילה יצאתי לעבר הנקודה המדוייקת בחוף הים והמתנתי לשעת השפל. ואכן, כפי שהצביע הרבי, המים הגיעו אז למפלס התחתון. מיהרתי לקחת דגימות מחול הים. "החול נבדק במעבדה ופתאום החל להיראות קצה חוט. העמקנו את הבדיקות והגענו למסקנה חד-משמעית: התברר כי הגורם להתפרצויות הוא חומר המופרש על ידי צידפות-הים בשעת השפל, כאשר המים אינם מכסים אותן. נמצא קשר ישיר בין החומר הזה לבין הרעלות הקיבה שבהן לקו החיילים, ובהמשך הבדיקה גילינו איך הגיע החומר למזונם של החיילים".

הרופא סיים את סיפורו: "על הגילוי הזה קיבלתי תעודת הוקרה רשמית מהפיקוד הבכיר של חיל-הים האמריקני, אך בעבורי הייתה לסיפור הזה משמעות עמוקה יותר – נהפכתי ליהודי מאמין...". (סופר מפי הגב' חנה ליליאן כהן ז"ל, שהייתה מנהלת המרכז לקידום העיוור בצפת)

ברזיל, בריו די ז'נירו', אחד מן הכרכים הגדולים והסואנים ביותר בעולם, התגורר לפני כשישים שנים החסיד רבי צבי הירש (הירשל) חיסריק ע"ה ושימש בה כשליחו של כ"ק האדמו"ר מליבאוויטש לכל עניני יהודי. איש חמודות היה רבי הירשל, תורה וגדולה התאחדו על שולחנו. אף ל'בעל מספר' נפלא נחשב. מידי פעם נשמעו מפיו עובדות שאת חלקם חווה בעצמו. אחת מהן, הפלא ופלא, נראית כלקוחה מן הדור של תלמידי הבעש"ט, אך היא התרחשה במחיצתו של הרבי מליבאוויטש: בקהילה היהודית בריו דה ז'נרו בלט שמו של יהודי יקר, ר' משה זינגרביץ היה שמו. כמה תפקידים

נכבדים ומשמעותיים היו מוטלים על כתפיו והוא עשה אותם בנאמנות וביושר. בין היתר שימש כיו"ר 'אגודת ישראל' ו'המזרחי' בעיר, ראש ה'חברה קדישא' ועוד. בכל כינוס ושמחה יהודית הוזמן ר' משה לשאת דברים כנואם בחסד עליון ולמעשה הוא נחשב כאחד מראשי הקהילה היהודית בברזיל. באחד מאותם ימים היה על זוגתו של ר' משה זינגרביץ לנסוע לניו יורק. באותם ימים לא הייתה עדיין טיסה ישירה מברזיל לכל המרכזים הגדולים בארצות הברית. מרת זינגרביץ רכשה כרטיס לטיסה שתעצור לחניית ביניים ממושכת במיאמי, ומשם המשיכה לניו יורק. סיימה האישה החשובה את ענייניה בניו יורק ויצאה לשוב באותו מסלול. עודה עומדת בתור הארוך להפקדת המזוודות מצאה את עצמה מתקדמת יחד עם אישה מבוגרת שהתעניינה בה ארוכות:

"את טסה למיאמי?", שאלה הגברת בחביבות ובעניין רב.
 "כן", השיבה מרת זינגרביץ בנימוס, "בדרך לריו דה ז'נרו".

"או", נאנחה הסבתא בהקלה, "את נראית כמי שאפשר לסמוך עליה. אני צריכה למסור את תיק היד הזה לבתי שמחכה בשדה התעופה במיאמי. יש כאן בגדי תינוקות שנחוצים לה מאוד. זו טובה גדולה עבורי. אנא ממך".

נטלה מרת זינגרביץ את התיק שדמה יותר למזוודה קטנה. צירפה אותו אל כבודת היד שברשותה והקשיבה לכל מילות ההדרכה של האישה הזו המתארת ארוכות כיצד נראית בתה, היכן היא תחכה לה בשדה התעופה במיאמי. שוב ושוב הרעיפה דברי תודה ודחקה את עצמה לצאת מהתור אל שערי הטרמינל בדרכה החוצה. הטיסה למיאמי חלפה במהירות ובנעימים. מרת זינגרביץ ירדה מן המטוס עם כבודת היד בדרכה אל רחבי הטרמינל, תרה בעיניה אנה ואנה לזהות את מי שאמורה ליטול ממנה את המזוודה. מהרהרת גמילות חסדים וקידוש ד' שהיא מקיימת בבת אחת. הגיעה עד המעבר החוצה. שוטר מכס עמד לא הרחק ממנה והמזוודה שבידה צדה את עינו. ריתקה אותו מאוד. הוא התקרב אליה ובהינף יד הורה לה להניח את כבודתה על שולחן הבדיקה... יחד עם שוטר נוסף פתחו את התיק לבדיקה שגרתית, ואולם, בחושיהם המחודדים משנים של ניסיון הם חשו שיש כאן יותר מכמה סטים של בגדי תינוקות. מיששו סביב וקרצו עין האחד לחבירו כשגילו דופן כפולה, ובתוכה... כמה עשרות יהלומים בשווי מיליוני דולרים... חיוורון עז פשט על פניה של מרת זינגרביץ טובת הלב ויישרת הדרך. בעיני רוחה ראתה עתה את האישה ההיא, שכנראה התחפשה לישישה, מבקשת ממנה טובה גדולה... עתה הבינה שנפלה בפח יוקש. שימשה בלדרית להברחת מכס בסכום עתק. מי יאמין לה שלא ידעה מה היא נושאת עימה. ניסתה להסביר את עצמה. לתאר להם את השתלשלות העניינים. את האישה שביקשה ממנה לעשות לה טובה גדולה. השוטרים גיחכו. אלו הלא ניגונים ידועים... זו שפתם של המבריחים כשהם נתפסים ומיתממים, לא ידעו ולא שמעו ולא ראו... אחרי כמה רגעים כבר הייתה מרת זינגרביץ אזוקה ועצורה. למחרת הרעישו כותרות העיתונים בברזיל בידיעה הקשה: אשתו של אחד מראשי הקהילה היהודית האורתודוכסית בריו דה ז'נרו ניסתה להבריח יהלומים בשווי מיליונים ונתפסה... עגמת הנפש בקהילה החרדית בברזיל הייתה איומה. העיר ריו דה ז'נרו כולה עסקה בידיעה הזו. סאת הביזיונות התגברה מיום ליום ויהודים חשו אי נעימות להסתובב ברחוב. הגויים, אנשי העסקים, לא האמינו שמדובר בטובה תמימה וכי האישה לא ידעה איזו שליחות היא באמת מבצעת. אפילו נשיא ברזיל ביקש לשמוע פרטים על היהלומים וסכומי העתק שנעצרו

בדרך... ר' משה זינגרביץ אסף כוחות נפש ויחד עם חבריו ראשי הקהילה נסעו למיאמי ונפגשו עם עורכי דין מהשורה הראשונה, הדגישו להם כי אין כל ספק שהאישה חפה מכל פשע. מי שמכיר אותה יעיד על כך בעדות אופי שאין עליה עוררין. זה לא כל כך משנה מה אתם יודעים וחושבים", הסבירו המשפטנים המנוסים, "אנחנו בתקופה של מלחמת חורמה בעבירות הכלכליות. אף שופט לא יקבל את הגרסה הזו. ככל שהמבריה איש מפורסם ונכבד יותר כך ייטלו עליו עונש כבד יותר למען יישמעו וייראו. אשתו של דמות חשובה כל כך בקהילה היהודית הברזילאית, עונשה יכול להסתכם בעשר שנות מאסר"... דבר עורכי הדין ופניהם של בני המשפחה וחברי הקהילה חפו.

ר' דוד שלא ידענו את שם משפחתו היה קרוב משפחה למרת זינגרביץ נסע באותם ימים לניו יורק לנסות ולמצוא עורכי דין מומחים שאולי יטו אוזן ויהיו להם כיווני דרך כיצד אולי לשכנע את חבר המושבעים ביום המשפט בחפותה של האישה היהודייה באחד מתחנותיו פגש את ידידו מברזיל הרב הירשל חיטריק שנסע לניו יורק אל רבו כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע. כמוכן שגם הרב חיטריק הכיר את הסיפור וכמובן שאף היה בטוח שהאישה הזו נפלה קרבן והיא חפה מכל עבירה פלילית. בראותו את ר' דוד גיסה של מרת זינגרביץ החל משכנעו לנצל את שהותו כאן ולהשתדל להיכנס אל הרבי ליחידות. מה לי ולרבי שלכם?!", הפגין ר' דוד קרירות לעצה הלבבית, "במה הוא יכול להועיל?!" הרב חיטריק לא וויתר. הוא היה מודע לכך שאיש שיחו הינו בוגר ישיבות הרחוקות מן החסידות ולכן אינו יודע מה רב חילו של הרבי. "כמה יעלה לך?", פתח במסע שכנועים, "הרי אפילו עורכי הדין נואשו בטרם התחילו ללוות את התיק, כדאי לטובע להיאחז אפילו בגבעולי קש, מה תפסיד?". באותן שנים היה סדר יומו של הרבי מליובאוויטש מחולק כך: במשך שעות היום היה יושב והוגה בתורה בחדרו, פעמיים בשבוע הקדיש כשעה בצהריים להשיב על מכתבים ושלוש לילות בשבוע היה הרבי מקבל אנשים לפגישות אישיות המכונות בשפה החסידית 'יחידות', למשך כל הלילה. קשה היה להתקבל מיד. בדרך כלל עלה בידי המבקשים להירשם לעוד כחצי שנה... הרב חיטריק הסביר למזכירי הרבי שמדובר במקרה חריג ובהול. פדיון שבויים של אימא יהודיה לילדים קטנים שבאמת לא עשתה כל עוול וצפויה למאסר קשה וממושך. היה זה באמצע השבוע ור' דוד, גיסה של מרת זינגרביץ קיבל תור אל הרבי מליובאוויטש ליום חמישי הקרוב... הקשיב הרבי רוב קשב לכל פרטי הסיפור, רכן קדימה ושאל בעניין רב: למתי נקבע המשפט? ליום שלישי בשבוע הבא, ידע הגיס ר' דוד להשיב או אז כמו פקד עליו הרבי בשתי מילים בלבד "סע למיאמי".

ר' דוד יצא מן הקודש ופגש ברב חיטריק שביקש לשמוע את המענה ולדייק בכל מילה. אבל הגיס לא מצא בתשובה הזו כל טעם. "מה אעשה במיאמי? את מי אני מכיר שם בעיר הענקית? את מי אחפש לפגוש?"

שוב היה על רבי הרשיל חיטריק להשקיע מאמצים בשכנוע היהודי הזה להחשיב את דברי הרבי למען גיסתו שגורלה מונח על כף המאזניים. "אנא סע נא", ביקש השליח החב"די למדינת ברזיל, "אצל הרבי אין תשובות סתמיות. דע לך שכשסיפרת על מצבה המשפטי המסוכן של מרת זינגרביץ הרבי נטל את האחריות למה שיתחולל עימה על עצמו, ולכן כשהורה לך לנסוע למיאמי הוא יודע היטב למה ומדוע"... ר' דוד נסע. תוהה בליבו על המנהג החסידי המוזר לציית להוראות חסרות היגיון... הגיע למיאמי ביום חמישי בלילה. שכר חדר במלון כשר שבית כנסת מהודר התנוסס בסמוך לו. בבוקר

השבת, בעיצומה של התפילה באותו בית כנסת עלה בליבו מצבה של גיסתו ועולליה המתגעגעים אליה. שנות המאסר המצפות לה לכאורה פצעו את ליבו, מעיניו החלו זולגות דמעות ובלי להרגיש נמלטו מפיו יבבות צרודות. אט-אט נרגע. שב לסדר התפילה הרגיל. ואולם, היה מי שהבחין בבכייתי, ניגש אליו לאחר תום תפילת מוסף, בירכו ב'שבת שלום' והודה על האמת: "ראיתך בוכה למאוד, שמא תגלה לי את פשר הצער שבו הינך שרוי?"

אכן צר לי ולבני משפחתי, אבל לא תוכל לעזור לי... השיב ר' דוד המופתע אבל היהודי המקומי הזו הלבוש בהידור ובקפידה בהחלט לא ויתר. הוא ממש נתקף בבולמוס של סקרנות שכלל לא התאים לאישיותו הכבודה. "ספר לי", הפציר באורח הנבוך, "מה מעיק עליך ועל משפחתך, אני מקושר בקשרים עם אנשי מפתח רבים. אולי אוכל לעזור, להקל, יש לי תחושה חזקה שלא תתחרט... ר' דוד נעתר. הוא כבר כמעט עמד ביציאה מבית הכנסת ושב פנימה. ישב על ספסל והיהודי המקומי לציידו. במשך דקות ארוכות גולל את פרשת נפילת גיסתו, אשת ראש הקהל בריו דה ז'נירו, בידיהם הפליליות של מברחים ומעלימי מס. תיאר את ילדיה הכמהים לשובה והמאסר הכמעט בטוח המרחף מעל ראשה..."

ר' דוד הוסיף לציין את יום שלישי הקרוב כתאריך בו יתקיים המשפט והמקום בו יערך. זיק ניצת בעיניו של היהודי המסכית לו והוא הכריז בסערה: "לא יאומן. אני חבר בצוות השופטים במשפט הזה. לא בחינם חשתי צורך לשמוע אותך. עתה אני באמת בטוח בחפותה. ניכרים דברי אמת. היא תצא לחפשי!" המשפט במיאמי הסתיים כמובן בזיכוי מוחלט ושוב רעשו כותרות העיתונים, הפעם לטובת האישה היהודיה שהכל נוכחו לדעת שלא היה בה כל עוול.

כעבור שנה מתאריך המשפט והזיכוי ערכה הקהילה החרדית בברזיל סעודת הודיה לכבוד אותו הנס שהרבי מליובאוויטש היה נביאו. אורחי הכבוד היו השופט היהודי ההוא ולצידו ישב הרב הרשיל חיטריק כשליחו של הרבי. ועדיין, במשך ימים רבים עסקה ריו די ז'נירו בסיפור המופתי הזה. בפעם הבאה שהשליח הרב חיטריק היה אצל הרבי מליובאוויטש פנה אליו הרבי ושאלו: "נו, ומה היה בסוף עם הנסיעה ההיא למיאמי?"

"זה היה מופת גלוי", 'גילה' השליח לרבי, "הנסיעה ההיא הצילה את האישה ביום המשפט..."

דווקא לא", חייך הרבי בנועם, "אם כבר, המופת היה שהגיס הזה ציינת לי ונסע למיאמי..."

הטלפון צלצל במשרדו של הרב אבצן ועל הקו אשה בשם מלכה שהזדהתה עם הסיפור אותו פירסם ברשת. אכן היא מאשרת גם אם לא נראה ולא מבינים את דברי הרבי, דבריו תמיד נכונים מנסיון.. הרב אבצן חסיד הסטוריון וחוקר הגר בקראון הייטס שכונת המלך. מלכה מספרת שגדלה בבית נעים הורים מקסימים, בית של תורה ומצוות. בגיל בת מצווה 12 הוריה מגלים כי היא מאומצת ותיק האימוץ חסוי לגמרי כך שלא יודעים כלום על עברה... וזה גרם לה לטלטלה ומשבר לא פשוט, ואם לא די בכך כשביקרו אצל רב חשוב להתייעצות, הלה הוסיף היות ולא ידוע כלום על עברה, עליה להתגייר.. זה היה כמו פצצה אחרי המשבר הראשון ומתוך כעס אמרה לרב שאם היא צריכה לבחור מחדש אז לא מעוניינת להתגייר. הוריה המאמצים ניסו לשכנעה כי אחרת תשאר גויה. אבל למלכה כבר לא היה איכפת. אם כך ברא אותה הקב"ה אז זה רצונו. ברור שהכעס והתיסכול הנורא גרמו לה להגיב

בקיצוניות ובכאב. כעס על ההורים שהביאוה לעולם ונטשו אותה ועל ההורים המאמצים שהסתירו עובדה כה חשובה. וכעת היא חסרת זהות. הרב שראה את הסבך המליץ להגיע לרבי מליובאוויטש. ואמר רק הוא יכול לעזור. כך עשו ונכנסו ליחידות. הרבי ביקש מהוריה המאמצים לצאת ואז אמר למלכה שהוריה האמתיים היו יהודים טובים שאהבו אותה מאוד אך נהרגו בתאונת דרכים. אין אנו יודעים למה אך הקב"ה רצונו היה שיעברו לעולם שכולו טוב ואת תמשיכי לחיות. ה' הוא הוא אבי יתומים ואוהב אותך באופן מיוחד הדגיש הרבי. את יהודיה אמר הרבי. אם תתגיירי או לא, זהותך היהודית לא תשתנה. עלייך להבין היות ואין שני עדים כשרים שיעידו על מוצאך ומוצא הוריך ותיק האימוץ חסוי, מבחינת ההלכה עלייך לעבור גיור מספק וגם אם תבחרי לא להתגייר את יהודייה במאת האחוזים. כי אמך יהודיה. דברי הרבי היו חידוש מרעיש, גם מפני שהרבי שהיתה אצלו אמר שתחשב כגויה... ואולי הרב ההוא מחמיר והרבי מקל... מלכה עדיין לא ממש ידעה מה זה רבי.. אך הרבי קרא את מחשבותיה ואמר שאולי לא אאמין לו וחושבת שזה רק תרגיל להרגיעה, אז הרבי נקב בשם עיר פלוגנית ותלך לבית העלמין היהודי, היא תראה את המצבות של הוריה וגם תוכל לשאת תפילה שם. לא היה ברור לה מהיכן לרבי כל האינפורמציה... הרבי גם בקש ממנה שלושה דברים שתבטיח לשמור שבת להקפיד על כשרות ולהגיע אליו פעם בשנה. מלכה הסכימה ויצאה קצת מבולבלת אך רגועה.. הוריה לא נטשו אותה ואהבו אותה וממשיכים לאהוב אותה וזה הקל עליה והסכימה להתגייר מהספק. ואז אסון נוסף.. הוריה המאמצים נפטרו בבת אחת בנסיבות טרגיות וזה שבר אותה עד היסוד כעת ללא שום משענת קשה להכלה. והיא נערה צעירה בגיל העשרה.. ומתוך כעס החליטה להתנתק ולברוח לעירה נידחת ללא יהודים למצוא מרגוע לנפשה. כדי לשמור על כשרות הפכה לצמחוננית ושבת נמנעה מלנסוע או להדליק חשמל ופשוט נחה וגם הגיעה לרבי לביקור. אחרי האסון כשהגיעה לרבי פשוט נעמדה על המדרכה וכשהרבי עבר היא פשוט צעקה, למה...?! הרבי היה בדרכו לרכב ופנה אליה ואמר, הוריך הביולוגים היו אנשים מאוד טובים, אך לא זכו לשמור תורה ומצוות. הקב"ה הוא שותף בבריאה שלך וגם הורה שלך ואוהב אותך וידע כי נשמתך זקוקה לאוכל כשר ושבת. לכן במשך שנות התפתחותך דאג לך והפקידך בידי הורים מאמצים שנתנו לך מזון כשר ושמירת השבת. המשיכי לשמור על שבת וכשרות, ואז הרבי נכנס לרכבו. כעבור שנים ניתנה גישה לתיק האימוץ ואכן כל מה שהרבי אמר היה מדויק.. מהיכן הרבי ידע.. ברור שידיעותיו ממימד שלא מוכר לנו והרבי הביט לנשמתה ונתן לה תרופה. הרב אבצן לאחר ההתרגשות ביקש לשלוח לה מצה שמורה שכן זה היה בסמיכות לפסח.. מלכה הגיבה בשמחה רבה. והוסיפה שכל פעם שהגיעה לרבי הרבי הוסיף וחיזק את שלושת הבקשות מכיוונים שונים. פעם אמר לה לברך לפני האכילה כך האוכל יהיה כשר כראוי, פעם אחרת הרבי אמר לה ליטול ידיים בקומה מהשינה כדי לברך כראוי, כי כשרות כוללת גם טבילת כלים וכי מזון הנאכל ביום כיפור אינו נחשב לכשר.. וכך הרבי הרחיב לה את מעגל המצוות מידי שנה והכל בנועם ואהבה ורגישות אין קץ. פעם הרבי שאל ומה את מברכת על אורז.. שהוא המזון העיקרי שלה וענתה מזונות.. הרבי חיך חיוך ענק והציע לברך שהכל. וכעת אתה מגיע עם מצה שמורה ומרחיב את הנתחיבות אז בשמחה. ובעצם יש לה סיפור מטלטל, כעשר שנים לאחר פטירת הוריה המאמצים, שומעת פתאום נקישות בדלת וכשפתחה נדהמה לראות חסיד חב"ד.. איך הוא הגיע לחור הנידח אליו ברחה.. ו החבדניק שואל, את יהודיה.. ומלכה נסערת שואלת, מה אתה עושה פה...?! והוא עונה, הרבי מליובאוויטש שלח אותי לתת לך מצה שמורה. אבל איך מצאת אותי שאלה מלכה..

החסיד אמר שהרבי פשוט אמר להגיע לאותה העיירה ולמצוא את היהודי היחיד שגר שם לתת לו מצה. אז איך מצאת אותי.. והוא ענה שכולם באמת אמרו שאין כאן יהודים.. ואז הוא שאל אשה מבוגרת שאמרה שחושבת כי את יהודיה מפני שאת לא מגיעה בימי ראשון לכנסיה... מלכה היתה במבוכה וסיפרה לחבדניק שהחברות הפצירו ב"ה תדיר וכמעט שחשבה ללכת והנה הגעת בזמן וזה סימן מובהק שעליה לשמור על זהותה היהודית. הרי הרבי יכל לומר לחסיד את שמה לכתחילה, אך היא לא היתה שומעת את המסר החשוב על זהותה כיהודיה וזה ממש מופת של הרבי.

את הסיפור הבא כתב הרב זלמן פרקש, משפיע בישיבת חב"ד בבואנוס איירס, מה שאני הולך לספר לך עכשיו יהיה ארוך. זה אולי ישמע לך כסיפור מהאגדות אבל זה קרה במציאות איתי. בעיני ראיתי ובאזני שמעתי כל זה ביום ראשון שעבר (כ' סיון תשע"ה - 7 ביוני 2015). ביום חמישי בערב יצאתי מבואנוס איירס בדרכי לחתונה של בת אחי. החתונה הייתה בסיאטל, אבל ניצלתי את ההזדמנות כדי לעצור בניו-יורק ולבקר ב"אוהל" של הרבי. ידידי, יהודה (שם בדוי) נתן לי טרמפ לשדה התעופה. לפני הרבה שנים יהודה חלה בסרטן ובניסים הוא שרד והחלים, אבל בעקבות המחלה נשללה ממנו האפשרות להביא ילדים לעולם. בדרך לשדה התעופה סיפר לי יהודה שהוא ואשתו שוקלים לאמץ ילד והם עומדים בפני התלבטות קשה. מצד אחד, הם רוצים לאמץ ילד יהודי; מצד שני, לא קל למצוא ילד לאימוץ ואולי עליהם להתפשר ולקחת גם ילד לא יהודי אך לגייר אותו ולגדל אותו כיהודי "התייעצתי עם רבנים שונים ולכל אחד דיעה משלו" אמר לי יהודה. הוא נתן לי את שמו ושם אמו וביקש "האם תוכל בבקשה להזכיר אותנו לברכה ב'ציון' של הרבי שנזכה שבורא העולם יאיר את עינינו ונדע כיצד לפעול?" כמובן שהבטחתי לו לעשות זאת. לניו-יורק הגעתי ביום שישי, ונשארתי שם עד ליום ראשון בערב, אז המשכתי לסיאטל לחתונה. ביום ראשון בבוקר ישבתי בבית הכנסת שלידי ה"אוהל" ולמדתי מספר חסידות. במקום התקבצו אנשים שונים שהחלו להתפלל תפילת שחרית. אחד מהם היה יהודי מבוגר שהגיע מלווה באיש צעיר, הוא התיישב מולי והתפלל. הבחנתי שהוא אומר "קדיש יתום" במשך התפילה. התפילה הסתיימה, היהודי קיפל את הטלית והתפילין והתכוון לצאת.

לפתע הוא הסתובב לכיווני, חיטט בשקית התפילין, הוציא משם פתק ישן ומקופל והגיש לי אותו. "תסתכל, תקרא מה כתוב כאן" הוא אמר באידיש מעורבת באנגלית. "בטח זה יעניין אותך". לקחתי את הפתק מתוך נימוס... מעולם לא נפגשתי עמו ודבריו היו נשמעים לי קצת מוזרים. אבל לקחתי את הפתק והתחלתי לקרוא. הדברים הדהימו אותי היה זה מכתב מקורי של הרבי, שעסק ב... נושא של אימוץ ילדים! הרבי העניק תשובה מדויקת וציין מה לא לעשות ומה כן לעשות. בדיוק תשובה לשאלתו של ידידי יהודה! נדהם, ביקשתי מהיהודי האלמוני רשות לצלם את המכתב. בתחילה הוא סירב, אבל כשסיפרתי לו על הידיד בבואנוס איירס הוא התרצה והסכים שאצלם את המכתב ללא שם המשפחה של הנמען, וכך עשיתי.

לאחר-מכן הוא סיפר לי את הסיפור שעומד מאחורי המכתב: "את המכתב הזה שלח הרבי לאבי זכרוני לברכה" הוא פתח בדבריו. "לאבי לא נולדו ילדים במשך שנים רבות, והוא ביקש לאמץ ילדים. הוא פנה לרב משה פיינשטיין, אחד מפוסקי ההלכה המפורסמים באותם ימים, והוא הציע לו להתייעץ עם הרבי מליובאוויטש. אבי פנה לרבי שבתשובתו יעץ לו שלא לאמץ תינוק גוי אלא לחפש משפחות

יהודיות חסרי יכולת שמבקשות להעניק את ילדיהן לאימוץ. היהודי הנרגש סיים את דבריו: אני הוא הילד המאומץ, והיום הוא היום האחרון לאמירת הקדיש אחר אבי המאמץ עליו השלום...

אינני יודע מדוע אבל כשסיימתי את הקדיש הרגשתי דחף לא מובן להראות לך את המכתב ולספר לך את הסיפור... כעת שנינו ידענו מדוע. הרבי מצא את הדרך להשיב ליהודה על שאלתו.

אפרים שטיינמץ הוא איש עסקים מקראקס, ונצאולה. הוא מספר את הסיפור הבא: בכל פעם שהייתי מבקר בארצות הברית, הייתי מתקשר למזכירות של הרבי וקובע זמן להיכנס ל'יחידות'. פעם אחת, בשנות השבעים, התקשרתי כהרגלי למזכירות אבל המזכיר הראשי הרב חדקוב ביקש ממני לוותר הפעם על הזכות. "אנשים רבים מחכים להיפגש עם הרבי, והרבי עייף" הוא אמר. "אני יודע שאתה אוהב אותו ולא רוצה להטריח אותו"... כמוכן שאני לא רוצה להטריח אמרתי, "אבל אני נוסע בעוד שבוע ליפן, אנא בקש את ברכתו של הרבי". הרב חדקוב לקח את פרטי הטיסה שלי והבטיח לבקש את ברכתו של הרבי. הייתי אמור לנסוע קודם להוריי לשבת, משם להמשיך לסן פרנסיסקו ואז להחליף מטוס ליפן. כשהגעתי לשדה התעופה בסן פרנסיסקו, רגעים ספורים לפני שעליתי על המטוס, שמעתי במערכת הכריזה של שדה התעופה: "מר שטיינמץ, יש לך שיחת טלפון". מופתע ניגשתי אל הטלפון ושם שמעתי את... הרב חדקוב. איך אתה יודע שאני כאן? התפלאתי. הרב חדקוב הסביר שהוא ידע שהייתי אצל הוריי, הוא התקשר לשיקגו ואבי מסר לו שאני בדרך ליפן. תן לי בבקשה את הכתובת בה תשהה ביפן ביקש הרב חדקוב. "יש לי חבילה בשבילך". נתתי לו את הכתובת והוא אמר: "יש לך את ברכתו של הרבי, שתהיה לך נסיעה טובה והרבה הצלחה." כשהגעתי לקובה שביפן החבילה כבר חיכתה עבורי. זו הייתה חבילה מהרבי ובתוכה היה סידור תפילה וספר התניא, עם פתק שעליי לתת זאת למישהו שיצטרך אותם. אז מה עושים עם סידור ותניא בעיר היפנית? לקחתי אותם לבית הכנסת. בבית הכנסת פגשתי ידיד טוב אותו הכרתי מונצאולה. שמו הוא בן דוד; הוא היה סוחר פנינים והגיע ליפן לרכוש פנינים. הוא שמח לפגוש אותי. ואז הוא שאל: "מה יש לך ביד?" פתחתי את החבילה והראיתי לו, והוא התחיל לבכות מסתבר שיש לו מנהג קבוע, עוד מגיל צעיר, ללמוד בכל יום את השיעור היומי של ספר התניא. הוא נמצא בעיר כבר שישה שבועות אבל את התניא הוא שכח בונצאולה. "התקשרתי לבני, הוא הבטיח לשלוח לי את הספר אבל החבילה עדיין לא הגיעה. הרבי ראה את צערי ושלח לי ספר תניא! הוא אמר.

כאשר תפילת שחרית בשבת הייתה מסתיימת בבית-מדרשו של הרבי, אלפי הנוכחים לא היו פונים לבתיהם לסעוד את סעודת השבת. הם היו ממהרים לתפוס מקומות טובים באולם הגדול ל'התוועדות' שתתחיל בעוד שעה קלה. התוועדות עם הרבי היא שילוב של דברי תורה וחסידות, הגות ומחשבה, עם הפסקות לשירה ולאמירת 'לחיים' עם הרבי. החסידים ציפו להתוועדות בכליין-עיניים כי היא סיפקה להם חוויה רוחנית אדירה ומרתקת. הרבי היה נכנס ותופס את מקומו במרכז השולחן. הוא מקדש על היין והקהל פותח בשירה. ואז, באחת, משתררת באולם דממה מוחלטת והרבי מתחיל לדבר. הוא מדבר בנועם, בשטף, בלי שום סממנים רטוריים. אך הקהל מרותק לדבריו, שתמיד מעניינים, מחדשים ומחממים את הלבבות. בדרך כלל כשמגיע יום מיוחד, כגון: חגי ומועדי ישראל. או ימים מיוחדים בחסידות חב"ד - יש 'התוועדות' עם הרבי.

בשנת ה'תשל"ה (1975) חל ט' בכסלו ביום שבת. יום זה הוא יום ההולדת ויום ההילולא של האדמו"ר האמצעי, הרבי השני בשושלת חב"ד. היה זה טבעי וברור לכל החסידים שבשבת זו בוודאי תתקיים התוועדות. אך כגודל הציפיה כך הייתה התדהמה שדווקא בשבת כזו לא התקיימה התוועדות! ומדוע באמת היא לא התקיימה? מספר הרב נחמן יוסף טברסקי: באחד ממוסדות החינוך בשכונה למד נער בעל מראה חיצוני חריג, ובכיתתו היו כמה נערים שהתגרו בו בשל כך. אמו כתבה לרבי את כל המתרחש עם בנה, והרבי ביקש ממזכירו הרב חודקוב לטפל באופן אישי במאורע ולדאוג לתחושתו הטובה של הנער. בט' כסלו תשל"ה (1975) התקיימה חגיגת בר המצווה של הנער באחד מבתי הכנסת בשכונתו של הרבי. בסיום התפילה ישבו המתפללים לחוגג ולשמוח עם אותו נער חריג, אך הם רצו לעשות זאת במהירות כדי להספיק ולהשתתף בהתוועדות עם הרבי. רגעים ספורים לפני שהם סיימו את החגיגה הגיע אחד החסידים והודיע שהיום לא תיערך התוועדות עם הרבי! כך המשיכו המסובים לחגוג עם הנער בנחת עוד כמה שעות והדבר גרם לו עונג רב. לאחר מכן הסביר הרבי למזכירו מדוע הוא לא התוועד באותה שבת: כדי שהנער לא יתאכזב מכך שחגגו לו את בר המצווה במהירות. הרבי ויותר על התוועדות עם החסידים ביום מיוחד זה כדי לשמח את לבו של נער חריג אחד. המודל התלת ממדי משך תשומת לב מרובה. גם הדיילים החולפים במעברי המטוס נעצרו מידי פעם להביט על המוצג שבלט למראה על ברכיו של הנוסע, הרב יעקב ביטון. במהלך הטיסה מפריז לניו-יורק, הספיק הרב ביטון לספר לא מעט פעמים את סיפורו של המודל לנוסעים סקרנים וכמובן גם לדיילים. היה זה בתחילת שנת תשנ"א (שלהי שנת 1990). קהילת חב"ד בעיר סרסל הצרפתית הלכה וגדלה ונוצר צורך אמיתי בהקמת פעוטון לילדי הקהילה. הרב יעקב ביטון, השליח המקומי של הרבי מליובאוויטש מלך המשיח, לקח על עצמו את המשימה, שהייתה לא פשוטה כלל ועיקר. ראשית, למצוא מקום הולם, שנית, להכשיר אותו לצרכים המבוקשים, ושלישית ועיקר – למצוא את הפילנתרופים שיממנו את הפרויקט. הרב ביטון עמד בכל חלקי המשימה בכבוד. המקום שנבחר היה קומה שלמה במבנה דירות גדול במרכז העיר. שני אנשי עסקים, מהתורמים הנכבדים לפעילות בית חב"ד סרסל, פרסו את חסותם על הקמת המוסד, והרב ביטון התרוצץ בין אדריכלים וקבלנים, לבחור את האנשים המתאימים להכשרת קומת הדירות והפיכתה לפעוטון. בהסכמת התורמים, הוחלט להקדיש את הפעוטון לשמה של הרבנית חיה מושקא, רעיית הרבי מליובאוויטש, שנפטרה כשלוש שנים קודם לכן. לפני שהוחל בהכשרת המקום, הזמין הרב ביטון אצל האדריכל מודל מוקטן של המקום כפי שייראה לאחר שתסתיים בנייתו. מטרתו הייתה להגיש את המודל לרבי ולהסב לו עונג רב.

התורמים, שנודעו מתכניתו של הרב ביטון, הביעו רצון להצטרף אליו לטיסה לניו-יורק ולהגיש יחד עמו את המודל לרבי. "והנה הם", טפח הרב ביטון בחיבה, בפעם המי יודע כמה, על שכמם של הנדבנים שישבו לידו במטוס. יום ראשון הוא העיתוי בו מחלק הרבי דולרים לצדקה וברכה. זו הייתה ההזדמנות הניאותה לעבור לפני הרבי ולהגיש לו את המודל המיוחד. הרב ביטון וידידיו השתלבו בתוך הנחשול האנושי האדיר שהתפתל מתוך מרכז חב"ד העולמי ונמשך על פני המדרכות הסמוכות. הכול עמדו בתור והמתינו לרגע בו יזכו לקבל מהרבי דולר וברכה. בהגיע תורם, נעמד הרב ביטון ראשון. הוא הגיש לרבי את המודל, סיפר על ייעודו של המבנה וכמובן הדגיש את תרומתם הגדולה של שני הידידים שלצדו, שבזכותם יכולה התכנית לצאת לדרך. הרבי שאל אם במקום ייבנה בית חב"ד. "לא", אמר הרב ביטון וחזר על דברים שאמר קודם. "יוקם שם פעוטון לילדים. בית חב"ד נמצא במקום אחר

בעיר, הוסיף. הרבי, כאילו לא שמע את דבריו, שב ושאל, הפעם שאלה אחרת: "האם יוקם שם בית ספר?" "לא", שב ושלל הרב ביטון. "עדיין אין לנו שום תכנית להקים בית ספר. רק פעוטון". יותר לא הוסיף הרבי לשאול. הרבי נתן לרב ביטון ולנדבנים דולרים ובירכם בהצלחה. זו לא הייתה הפעם הראשונה שעמד הרב ביטון בד' אמותיו של הרבי. פעמים רבות קיבל מהרבי ברכות, בחלקן אף זכה להיות ביחידות עם הרבי בחדרו הפרטי. אבל דו שיח מסוג כזה מעולם לא חווה. לא היה לו ספק, כי כבר בפעם הראשונה שמע הרבי היטב כי בכוונתם להקים פעוטון. מה פתאום החליט הרבי לשאול על בית חב"ד ועל בית-ספר?

חלפו שנים. הפעוטון קם והיה לסיפור הצלחה. הוא התנהל במיומנות ובמקצועיות, ומשפחות יהודיות רבות בסרסל אהבו לשלוח את ילדיהם דווקא לשם. לאחר חמש שנים, התפתה קומה נוספת במבנה – הקומה הראשונה. הרב ביטון החליט כי קומה כזו יכולה בהחלט לשמש את בית חב"ד, שמקומו הישן נעשה צר מלהכיל את המקורבים הרבים המשתתפים בפעילות המתנהלת בו. הוא בא בדברים עם הבעלים, רכש את הקומה בעזרת תומכים מהקהילה וכך הצטרף בית חב"ד אל המבנה. נקפו מספר שנים נוספות במהלכן עזבו את המבנה דיירים מקומות אחרות. ההתפנות מרצון גירתה את הרב ביטון לרכוש את כל המבנה ולייעד את הקומות הפנויות לבית ספר הקהילתי, שהוקם זמן מה קודם לכן. וכך הפך המבנה כולו לקומפלקס מוסדות חב"ד בסרסל – בדיוק כפי שחזה הרבי בשאלותיו המפתיעות. הוקם במקום גם בית חב"ד וגם בית ספר ל-350 ילדים. הרב ביטון חותם את הסיפור בווידיאו אישי: "השיחה הראשונה של הרבי שזכיתי לשמוע בחיי הייתה בשנת תשל"ו (1976), ובה פנה הרבי למנהלי מוסדות חינוך ואמר כי מן הראוי להחזיק במוסד לפחות עשרה אחוז תלמידים ממשפחות מעוטות יכולת, שאין ביכולתן לשלם שכר לימוד." הייתי אז נער צעיר וחשבתי כי אלה דברים שכנראה לעולם לא יהיו משמעותיים עבורי. אך מסתבר, שהרבי צפה למרחוק ואותם דברים יועדו גם לי. כיום, לומדים בבית ספרנו ילדים רבים שהוריהם לא מסוגלים לשלם שכר לימוד, ורק בזכות הדברים ששמעתי מהרבי אני ממשיך להחזיקם."

מספר הרב ניסן מנגל כשהייתי תלמיד בשיבת חב"ד במונטריאול שכרתי חדר אצל אחת מהמשפחות שגרה בקהילה. בעלת הבית הייתה בהריון שהסתבך, והרופא ביצע בדיקה ארוכה בסופה הוא קבע כי העובר לא ישרוד. הוא הציע לבצע הפלה כדי להציל את חייה של האם. הרופא היה אחד מהרופאים הטובים ביותר בתחום – היו לה סיבוכים בהריונות קודמים כך שהם חיפשו רופא מתאים – והוא קבע בתוקף שעליהם לבצע הפלה. לפני שהם חתמו על הטופס לביצוע ההפלה, אמר הבעל: "אני רוצה לחשוב על כך." הוא התקשר לרבי לבקש את עצתו. הרבי שמע את כל הפרטים ואמר לו לא לחתום על הטופס לביצוע ההפלה אלא לבקש מהרופא לעשות כל שביכולתו כדי להציל את חיי העובר והאם. הבעל שב אל הרופא ואמר לו: "ברצוני שתעשה כל שביכולתך כדי להציל את חיי אשתי והילד!" – "האם אתה צריך להגיד לי?" השיב הרופא בכעס. "הרי ברור שלו הייתי יכול, הייתי עושה זאת. דע לך שאם תתעקש לא לבצע הפלה, גם העובר וגם אשתך עלולים למות. המצב מאוד חמור." שוב ביקש הבעל לחשוב על כך והתקשר לרבי, אך הרבי חזר על דבריו: אל תחתום על כלום, תתעקש שעל הרופא להציל את חיי האם והעובר. כשהרופא שמע את הדברים, הוא אמר: "אשתדל ככל יכולתי לעשות זאת, אך ההליך יארך שעות רבות. יש לך ילדים בבית, שוב לביתך ואתקשר

אליך מיד כאשר תהיינה התפתחויות "היה זה בשעה עשר בלילה. בארבע לפנות בוקר הטלפון צלצל. "מזל טוב! אשתך והתינוק בריאים ושלמים. הכול עבר בשלום!" מיד לאחר קבלת הבשורה הטובה התקשר האב המאושר למזכירו של הרבי. למרות השעה המאוחרת הוא רצה שגם הרבי ישמע את החדשות. בשבע בבוקר התקשר אליו המזכיר ואמר כי הרבי רוצה לדעת האם אכן התינוק נולד בארבע לפנות בוקר, כי לפי חישוביו של הרבי הוא נולד בשלוש וחצי. כשהבעל פגש את הרופא, הוא חיבק אותו בחום והודה לו. לאחר-מכן הוא ביקש לדעת מתי נולד הילד. "מה זה משנה?" לא הבין הרופא. "לי זה אכן לא משנה" השיב האיש, "אבל הרבי רוצה לדעת." הרופא בדק ברישומים. היה כתוב כי התינוק נולד בארבע לפנות בוקר. הוא החליט להתקשר לאחות שטיפלה בילד. "מתי רשמת את שעת הלידה? כשהתינוק נולד או לאחר שהבאתם אותו לתינוקיה?" מתברר שהרישום התבצע רק כשהוא הגיע לתינוקיה, כחצי שעה לאחר שהוא נולד "הרבי שלך צדק!" אמר הרופא. "אבל כעת סקרנותי התעוררה: מדוע היה חשוב לרבי לדעת מתי נולד התינוק?" האב התקשר למזכירות של הרבי ושאל אותם על כך. "לא יכולתי להירדם עד שהייתי בטוח שלאם ולתינוק שלום. בשלוש וחצי, הצלחתי להירדם" השיב הרבי.

הסיפור הבא פורסם בספר 'השגחה פרטית' בהוצאת לדורות

רצועת עזה, גדר המערכת. חשון תשע"ג. כוח צה"ל שנע לאורך גדר הגבול, זיהה מטען חשוד סמוך לאחד השערים בגדר. סרן זיו שילון, מפקד-פלוגה מוערך, בן 24 בעת התקרית, יצא לפעולה ונפגע אנושות לאחר שהמטען הופעל בשלט רחוק, התפוצץ וקטע את ידו. היה זה סמוך לשעה שתיים לפנות בוקר, סיפר סרן שילון לאמצעי התקשורת מאוחר יותר. "זחלתי לשם לבדי, כי חששתי שמישהו אחר ינסה לעשות זאת וייכשל. פחדתי להיפגע כי המחבלים פועלים בחכמה, הם למדו לנצל את ימי הערפל כדי להניח מטענים ליד הגדר. הייתה לי תחושה שאני עומד להיפגע אבל ידעתי שזה מה שאני צריך לעשות." לאחר שהתעשת, הוא הרים את עצמו מהקרקע ורץ לג'יפ שלו מחשש שמחבלים יחטפו אותו. הוא עשה זאת כאשר ידו האחת נקטעה ונתרה על הגדר, וידו השנייה מדממת. הוא צעק לחובש שנבהל למראה עיניו, שיפעל מהר כי הוא פצוע. "תתעשת", אמר לו, "שים עלי חוסם עורקים ותעיף אותי לבית חולים כי אחרת אני אמות." בעקבות פעולתו ההירואית הוצג סרן זיו שילון באמצעי התקשורת כסמל לאומי, אך הוא עצמו נפגע קשות. הוא איבד את ידו השמאלית ואילו ידו הימנית התרסקה וחדלה מלתפקד. הוא הועבר בבהילות לבית הרפואה 'סורוקה' בבאר-שבע לייצוב מצבו, לאחר שהוגדר בסכנת חיים מיידית. מאוחר יותר, הוא הועבר לבית הרפואה 'תל-השומר' לטיפולים נוספים. מאז ועד עתה, הוא נמצא בתהליך שיקום מייגע. רבים בצה"ל ראו בפגיעתו את הקש ששבר את קש הגמל, והביא לפתיחתו של מבצע 'עמוד ענן' שבמסגרתו תקף הצבא אלפי יעדים ברצועה עזה ובמקביל נורו מהרצועה אלפי רקטות לעבר יישובי ישראל. מיד עם היוודע דבר פציעתו של סרן זיו שילון, החל השליח הרב מנחם קוטנר - העומד בראש מטה צעירי חב"ד למען נפגעי הטרור - בהענקת סיוע ועידוד לחייל הפצוע ולבני משפחתו. הוא ליווה את הפצוע באופן אישי ויצר עמו קשר חם ולבבי, בניסיון לסייע לו התגבר על המצוקות והקשיים הנפשיים שהתחוללו בקרבו בעקבות המהלומה האנושה. קצין צעיר ומצליח, שאיבד את ידי וחלומו נגדע. "כמה חודשים אחרי הפציעה", מספר הרב קוטנר, "לאחר שזיו קצת

התחיל להתאושש אבל עדיין היה במצב נפשי לא פשוט, הוא קיבל אישור מהרופא וצירפתי אותו למשלחת של חיילים נפגעים שאנו מוציאים לניו-יורק כבר מספר שנים. השנה זה היה בל"ג בעומר".

"היינו במשך עשרה ימים בניו-יורק. לקחנו את המשלחת שהורכבה מחיילי צה"ל שנפצעו באירועים שונים לאתרים ולאטרקציות הכי נחשבות שניו-יורק יכולה להציע לתייר. דברים שתייר ישראלי ממוצע אפילו לא חולם להגיע אליהם. סיור בהליקופטר מעל מנהטן, כניסה למשחק של בייסבול במושבי אח"ם, סיור אופנועים למשך יום שלם ועוד אטרקציות מרהיבות המותאמות במיוחד לנכים. את יום שישי אנו מקדישים ליום של קדושה. מהמלון שבמנהטן אנו נוסעים לאוהל ומשם ממשיכים לחדרו של הרבי בבניין 770. לאחר מכן אנו עורכים סיור מודרך בשכונת קראון-הייטס. תמיד מעניין לראות את התגובות של החיילים הישראלים, כאשר הם רואים באמצע אמריקה הגדולה חסידים מתכוננים לשבת. זו אוירה מאוד סוריאליסטית בשבילם. כאשר נסענו באוטובוס מהמלון במנהטן לאוהל, לקחתי לידי את המיקרופון באוטובוס. חשבתי ביני לבין עצמי, איך אני מכין אותם לקראת הביקור האוהל הקדוש ובסופו של דבר החלטתי לספר להם כיצד חסיד אותנטי ניגש לאוהל, עם כל ההכנות הכרוכות בכך. בעקבות הדברים שאמרתי, כמה חיילים אפילו נכנסו למקווה וטבלו לפני כניסתם. לפני הכניסה לאוהל עצמו, חילקתי למשתתפים דפים חלקים ועט והכתבתי להם את הנוסח המקובל לכתוב פדיון-נפש. הסברתי להם כיצד עליהם לכתוב את שמם ושם אימם ולאחר מכן כל אחד ייקח את הזמן שלו ויכתוב לרבי את כל מה שעל ליבו, עבורו ועבור בני משפחתו. כל אחד יכול לכתוב ולבקש ככל העולה על רוחו. בלוח הזמנים של יום שישי, הוקדשה שעה לביקור באוהל. אבל למעשה, רק כתיבת המכתב ערכה כמעט שעה. הם ישבו עם מצח מכווץ ויד על הרקה, בריכוז גבוה מאוד. הם הרגישו היטב את גודל המעמד וכיצד הרבי אוהב כל יהודי, הרבי אוהב אותם. יחד עמם התיישב גם סרן זיו שילון, ולמרות הפרוטזה שהותקנה על-ידו הוא עשה מאמץ עצום לכתוב בעצמו את כל המכתב ללא סיועו של איש. הוא נעזר לשם כך במלקחיים מיוחדות, בהעדר אצבעות מתפקדות, ובאותיות קידוש לבנה, לאט לאט, הוא רשם את שמו ואת שם אמו. כאשר כולם סיימו לכתוב, הקבוצה כולה נכנסה יחד אל האוהל. התמקמתי בנקודה מסוימת וביקשתי שכל אחד מהם ייגש אלי כאשר נוח לו ויחדיו נאמר את פרק התהילים המיוחד שלו הנקבע לפי מספר שנותיו. בזה אחר זה, הגיעו אלי החיילים וקראנו יחדיו את פרקי התהילים. לאחר מכן כל אחד מהם קרא את מכתב פדיון-הנפש וכפי הנהוג קרע את הדף והניח אותו על האוהל. "כאשר הגיע תורו של זיו, שאלתי אותו בן כמה אתה, כדי לדעת איזה פרק תהילים צריך לומר. הוא ענה שהוא בן 25 וכך התחלנו יחד לומר את פרק כ"ו בתהילים. אחרי שקראנו את כל הפרק מילה אחר מילה, הוא לפתע פנה אלי ואמר שהוא טעה, הוא בעצם רק בן 24. בעוד עשרה ימים יחול יום הולדתו ורק אז הוא יהיה בן 25. אם כך הבהרתי, "קראנו את הפרק הלא נכון וכדאי שכעת נקרא יחד גם את הפרק הקודם בתהילים, פרק כ"ה". קראנו יחדיו את כל הפרק ולאחר-מכן למרות הקושי העצום הכרוך בכך, הוא התעקש לקרוע את הפתק בעצמו ולהניח אותו על האוהל. יצאנו מהאוהל. בין החיילים היו כמה מהם שבכו בדמעות שליש שלא ניתן לתאר. הם היו ממש בעולם אחר לגמרי. עלינו על האוטובוס והמשכנו בנסיעה אל עבר 770. אחד מהם היה כל כך מרוגש, שהוא המשיך לבכות כל הדרך מהאוהל עד ל-770. סערת הרגשות בה הוא היה נתון הייתה כה אינטנסיבית, שהוא לא היה אפילו מסוגל לרדת מהאוטובוס ולהיכנס לחדרו של הרבי. לאחר הביקור בחדר והסיור שערכנו בשכונה, שבנו למנהטן כדי להתכונן לשבת. את סעודת

ליל השבת חגגנו כאורחיו של בית חב"ד באפר-איסט-סייד מנהטן בהנהלתו של השליח הרב אוריאל ויגלר. זו הייתה סעודת שבת מפוארת בהשתתפות חמש מאות איש מבני קהילתו, וחברי המשלחת היו לאורחי הכבוד. תוך כדי שהיילים מתיישבים, ניגש אלי זיו ומבקש להתיישב לצדי. הוא חיכה שהארוחה תתחיל, ואז אמר לי: "תשמע מנחם, אני רוצה לדבר אתך על משהו. תראה, אגיד לך את האמת, יצאתי מהרבי בהרגשת מועקה קשה מאוד". מה קרה?" נדרכתי, וזיו ענה: "לפני שנכנסתי לאוהל באה לי מין מחשבה כזאת, תחושה פנימית חזקה, שאם בפרק התהילים שאתה תקרא איתי יהיה רמזו שלוש פעמים את המילה יד, זה יהיה אות וסימן שהרבי יברך אותי והיד שלי תתרפא". זיו המשיך וסיפר כי הרופאים בסורוקה רצו לקטוע לו גם את יד ימין, אבל הוא התעקש שלא לקטוע את היד. הרופאים אמרו לו שהסיכוי שהיד הימנית תחזור לתפקד היא אפסית ולכן עדיף לו לקטוע אותה כדי שלא תגרום לנזקים, אבל הוא המשיך להתעקש שהם יבצעו ניתוחים וטיפולים ובלבד שהיד לא תקטע. כאשר קראת איתי את הפרק הראשון, פרק כ"ו בתהילים, המשיך זיו לספר, "מצאתי שם שלושה רמזים והתמלאתי באושר. נאמר שם "ארחץ בניקיון כפיי" (פסוק ו'), ואחר כך גם נכתב "אשר בידיהם" (פסוק י') שמשמעותו כמה ידיים. גם נכתב שם "וימינים" (פסוק י"א), רמז נוסף ליד הימנית שלי שעליה אני נאבק. זיו המשיך ותיאר את תחושותיו. "ראיתי בכך סימן מוחשי מהרבי ושמחתי מאוד. אבל אז כאשר אמרתי לך שזו טעות ואני למעשה רק בן 24 ואמרנו יחד את הפרק הקודם, פרק כ"ה, שבו לא מצאתי אפילו רמז אחד, הבנתי שטעיתי. מאז אני לא יודע את נפשי. מה אני אמור לעשות עם עצמי. הרבי החליט שלא לברך אותי. אני כבר לא יודע מה יהיה". ראיתי כיצד הדבר נוגע לו בציפור הנפש. הוא זה שצריך עכשיו להתמודד עם המצב האיום שבו הוא נמצא בו ואני כמובן לא ידעתי מה לעשות. באותם רגעים הקדוש ברוך הוא שלח את המיילים הנכונות לפי וביקשתי ממנו לעזור לי לחשב מחדש בדיוק בן כמה הוא. ייתכן ואתה מסתמך על לוח השנה הלועזי במקום העברי, אמרתי, וביקשתי ממנו שיאמר לי מתי בדיוק הוא נולד. התאריך העברי שלי הוא כ"ג אייר, הוא אמר. היום היה כ"ג באייר! אמרתי לו בהשתאות. הוא לא ידע שיום הולדתו העברי חל בדיוק באותו יום! ביום בו הוא זכה להיכנס ולהשתטח באוהל של הרבי. פרק התהילים שקראנו בהתחלה התגלה כפרק הנכון, מכיוון שבאותו יום הוא הפך לבן 25. לשמחתו לא הייתה גבול. לאחר צאת השבת, המשכנו בטיול כמתוכנן. ביום שלישי בשבוע, זיו ניגש אלי ואמר שאני חייב לראות משהו. "תסתכל מה קורה", הוא אמר והראה לי את אצבעות ידו הימנית, "תראה אני מסוגל לעשות שלום! האצבעות שלי מתחילות פתאום לזוז. מאז פציעתו לא הצליח זיו להניע את אצבעותיו. הרופאים ניסו כל העת לגרום למערכת העצבים לשדר אותות ולהביא לכך שהאצבעות תזוזנה, אך נכשלו במשימתם. רק כעת לאחר שביקר באוהל וזכה לברכת הרבי, הם החלו לנוע". "תראה מה הרבי עשה לי!" הוא זעק בהתפעלות, "ביום ההולדת שלי הרבי רמז לי שהוא ירפא אותי, והנה הברכה מתקיימת!" מאז ועד עתה, חלה תפנית חדה בהחלמתה של ידו הימנית של זיו. כעת הוא מסוגל להזיז את היד והוא החל לחזור לתפקוד. כברת דרך עוד ניצבת בפניו, אך בזכות ברכתו של הרבי חדלו הרופאים להמליץ על קטיעת היד, וכעת הם מדברים על החלמה מלאה.

הגעתי לווינה יחד עם אשתי אדלה בשנת 1981, כדי לשמש כשלוחיו של הרבי מליובאוויטש וצ"ל באוסטריה. מיד התחלנו לשרת את הקהילה היהודית המקומית באמצעות ארגון שיעורי תורה לילדים, תוכניות למבוגרים ולנוער, וכדומה. היינו מודעים לכך שד"ר ויקטור פראנקל המפורסם גר בעיר זו,

אך כיוון שהוא מעולם לא קיים קשר עם הקהילה היהודית בווינה, לא הייתה לנו הזדמנות להכירו. בוודאי שהוא מעולם לא הניח כף רגלו בבית חב"ד שהקמנו. כמה מופתעים היינו כאשר ד"ר פראנקל שלח תרומה למגבית השנתית שלנו, ששלחנו לכל היהודים המקומיים יחד עם לוח שנה יהודי לכבוד תקופת החגים המתקרבת. הוא המשיך בנוהג זה מדי שנה מאז ואילך – מעולם לא פגשתי אותו ולא דיברתי אתו, אך תרומתו תמיד נשלחה. ד"ר ויקטור פראנקל (1905–1997), פסיכותרפיסט וינאי, בילה שלוש שנים ארוכות במחנות הריכוז של היטלר. בעטיו של "הפתרון הסופי" הוא איבד את הוריו, אחיו ואשתו הרה – אך לא איבד את חזונו על כבוד האדם. במחצית הראשונה של ספרו הרב-מכר "האדם מחפש משמעות", הוא מתאר את חוויותיו המזוועות במחנות הריכוז, ובוחן את השאלה, כיצד יתכן שנראה היה שכמה מרעיו למחנה הצליחו להתעלות מעל המציאות שלהם. הוא כותב: "מי שחי במחנות הריכוז יכול לזכור את האנשים שהלכו דרך הצריפים וניחמו אחרים, בנותנם להם את פיסת לחם האחרונה... הם מהווים הוכחה מספקת לכך שאפשר לקחת מן האדם בכל סדרת חוץ מדבר אחד: את האחרון שבחירויות האדם: לבחור את גישתו האישית של האדם בכל סדרת הזדמנויות; לבחור את דרכו שלו". הוא מסכם שאפילו בסבל החמור ביותר, האדם יכול למצוא משמעות ולכן – תקווה. כדבריו, "אלה שיש להם 'למה' שלשמו הם חיים, יוכלו לסבול כמעט כל 'איך'. אחרי המלחמה שב פראנקל לווינה, שם פיתח את הגישה שלו לריפוי פסיכולוגי והרצה עליה. הוא האמין שאנשים מונעים בראש ובראשונה על ידי "השאיפה למצוא משמעות בחיים", וכי זהו מובן המשמעות המאפשר לנו להתגבר על חוויות כואבות. בחציו השני של ספרו, מתאר פראנקל את שיטת הפסיכותרפיה שהוא פיתח בהתבסס על אמונות אלה. שיטה זו נקראת לוגותרפיה – הטיפול בכאב רגשי על ידי סיוע לאנשים למצוא משמעות בחיים. כאמור, לא הבנתי מדוע ד"ר פראנקל שולח תרומה, עד שיום אחד בשנת 1995 הכול התבהר. זה התחיל בביקור שקיבלתי מאישה צעירה ואנגרטיית בת 85, שהציגה את עצמה כמרגריטה הייאס. אולי אתה חושב שאתה השליח הראשון של הרבי מליובאוויטש בווינה", אמרה לי מרגריטה, "אך זה לא לגמרי נכון. אני עשיתי כאן שליחות חשובה בשם הרבי הרבה לפני שהגעת לאוסטריה". שם נעוריה של אמה היה הגר. בני הזוג הגר היו קרובי משפחה של רבני שושלת ויז'ניץ החסידיית המהוללת. מרגריטה נולדה בצ'רנוביץ, אך בילתה את ילדותה בווינה. מרגריטה הפכה לזמרת אופרה. היא התחתנה ונולדה לה בת. ימים ספורים בלבד לפני מלחמת העולם השנייה עזרו לה חברים להימלט, יחד עם בעלה ובתה, אל מעבר לגבול, לאיטליה, שם היא הצליחה לעלות על האוניה האחרונה לארצות הברית. מרגריטה ומשפחתה התיישבו בדטרויט. לרוע המזל, שאר משפחתה נותרה מאחור ונספתה. חלפו שנים. בתה של מרגריטה גדלה ונישאה לרופא שבשנת 1959 התכבד בהזמנה לערב חגיגי של חב"ד. לפני אירוע זה הלכה מרגריטה לפגישה עם הרבי מליובאוויטש, רבי מנחם מענדל שניאורסאהן זצ"ל. "איני יכולה להסביר מדוע", אמרה מרגריטה, "אבל בחדרו של הרבי פרצתי לפתע בכי. הרגשתי שזה בסדר לבכות. הסכר שעצר את נהר הדמעות שלי נפתח. כמו ניצולי שואה רבים, מעולם לא בכיתי קודם. אילו הייתי מתחילה לבכות, חשתי שאני עלולה לא להפסיק לעולם... תמיד הרגשתי שאני חייבת לכבוש את רגשותיי כדי להיות מסוגלת לתפקד כאדם". מרגריטה סיפרה לרבי את כל סיפור חייה. יתר על כן, מערכת יחסים מיוחדת נולדה בלילה ההוא בחדרו של הרבי בברוקלין. מרגריטה יצאה מן הראיון בהרגשה שהיא קיבלה אבא שני. מרגריטה גם אמרה לרבי שמזה זמן מה היא כמהה לשוב לבקר בארץ מולדתה. הרבי ביקש

שבמקרה שהיא תיסע לשם, תבוא לראותו לפני כן. זמן לא רב לאחר מכן, תכננה מרגריטה נסיעה לווינה, וכמובן שבאה קודם כל לרבי, לדווח לו על תכניתה. כמה הופתעה מרגריטה כאשר הרבי שאל אותה אם היא מוכנה לעשות לו טובה. הרבי רצה שהיא תבקר שני אנשים בווינה למענו. אחד מהם הוא ד"ר ויקטור פראנקל, ראש המחלקה הניוירולוגית בווינה. אנא מסרי דרישת-שלום ממני לד"ר פראנקל והעבירי לו את המסר הבא: שעליו להיות חזק ולהמשיך בעבודתו בנחישות גמורה. אסור לו לוותר, ויהי מה. אם ימשיך לפעול מתוך עצמה ומחויבות, הצלחתו מובטחת". לא היה קל לארגן פגישה עם פראנקל. כאשר הגיעה לבית-החולים, נאמר לה שהפרופסור נעדר מזה שבועיים. אולם לאחר מאמצים מצאה מרגריטה את כתובת ביתו של פראנקל ועשתה דרכה לשם. היא נקשה על הדלת ופתחה לה אישה. הדבר הראשון שבו הבחינה היה צלב התלוי במקום בולט על הקיר. (בשנת 1947 התחתן פראנקל עם אשתו השנייה, אלאונורה קתרין שווינדט, קתולית אדוקה). מרגריטה נסוגה קמעה, ותהתה אם זוהי טעות, אם אולי אין זה האדם שאותו רצה הרבי שתבקר, אך בכל זאת, שאלה את האישה אם בבית זה גר מר פרופסור פראנקל. מרגריטה נתבקשה להמתין. מספר דקות לאחר מכן, הופיע ד"ר פראנקל, שנראה קצת נרגז ולא גילה עניין רב. מרגריטה, שחשה מאוד נבוכה, אמרה לו שנתבקשה למסור לו דרישת שלום מאת "הרב שניאורסאהן מברוקלין, ניו-יורק". מרגריטה חישלה עצמה והמשיכה: "הרב שניאורסאהן, הידוע בכינויו הרבי מליובאוויטש, שלח לך מסר כדלקמן: היה חזק! המשיך בעבודתך בנחישות גמורה. אל תוותר. בסופו של דבר תצליח." הרופא, שעד לאותו רגע נראה אדיש לחלוטין, השתנה פתאום אל מול עיניה הנדהמות של מרגריטה. דמעות מילאו את עיניו. לאחר שהתעשת קמעה, הודה למרגריטה, ותוך כדי השיחה ששוחחו לאחר מכן, סיפר לה שהוא חשב לנטוש את מאמציו להיאבק למען תורתו והפילוסופיה שלו, ולמעשה שקל לעזוב את ווינה – אך עכשיו הוא ישקול את העניין מחדש... "אם כך, הרב בידרמן", סיכמה מרגריטה את דבריה, "עכשיו אתה מבין למה התכוונתי כאשר אמרתי ששימשתי כשליחת הרבי לווינה הרבה לפני שאתה הגעת לכאן!"

סיפורה של מרגריטה ריתק אותי. איזו משמעות הייתה למסר של הרבי עבור ויקטור פראנקל? הדבר שאותו לא ידעתי לפני כן, אך שמרגריטה הסבירה לי עכשיו, הוא שפראנקל לא זכה להערכה ולכבוד כפי שהוא זוכה כיום. בנעוריו היה פראנקל עמית צעיר של זיגמונד פרויד ושל אלפרד אדלר, אך אמונותיו קראו תיגר על משנתם. ההשקפה הדומיננטית באותה תקופה הייתה שאנשים מונעים על ידי הצורך לספק צרכים פיזיים, "שאיפה להנאה", אבל פראנקל ראה את המין האנושי באופן שונה. לפי השקפתו, אנו ישויות ייחודיות, ומה שמניע אותנו הוא "השאיפה לפשר", כלומר השאיפה למשמעות, ויש לנו יכולת בחירה חופשית והיכולת להתעלות מעל עצמנו. "בין גירוי לתגובה... מצוי כוחנו לבחור בתגובתנו. בתוך תגובתנו קימות צמיחתנו וחירותנו". פראנקל החל לפתח רעיונות קיצוניים אלו לפני המלחמה וביססם במהלך תקופת שהותו במחנות המוות הנאציים, בראותו כיצד אפילו שם הצליחו אסירים מסוימים להפיק במאמץ תחושת מטרה ולשמור על גישה חיובית. הוא מצא עצמו כעת בודד במערכה עם רעיונותיו אלו. הוא היה מוקף תלמידים נאמנים של פרויד, אשר הוקיעו אותו והדירו רגליהם מהרצאותיו. פראנקל חווה סערה רגשית עצומה, ואפשר להבין זאת. הלחצים היו כה גדולים שהוא החליט פשוט לוותר. הוא החליט לעקור לאוסטרליה, להצטרף לאחותו שגרה שם. הוא היה מותש רגשית, ומדוכדך כליל נוכח האפשרות שמפעל חייו ילך לטמיון. כאשר

הגיעה מרגרט הייאס לביתו של פראנקל, הוא ישב וכתב טיטוה למסמכי ההגירה שלו, כך סיפרה לי. היא הביאה לו מסר מרבי, מנהיג חסידי צעיר מעבר לים, שעליו מעולם לא שמע קודם לכן. "אל תוותר", היא אמרה לו. "אתה תצליח". תדהמתו של פראנקל הייתה כבירה. איך ידע בכלל הרבי על הסיטואציה שלו? ומדוע שיהיה לרב החסידי הזה איכפת בכלל ממנו או מהפצת הפילוסופיה שלו? הייתה זו בדיוק זריקת העידוד לה היה פראנקל זקוק, והתזמון לא יכול היה להיות טוב מזה. במקום להצטרף לאחותו באוסטרליה, הוא המשיך לעבוד כפסיכיאטר ושב לעבודתו מלא מוטיבציה מחודשת, עוז ואופטימיות. סיפורה של מרגריטה הסביר בהחלט את התרומה השנתית שנהג פראנקל לשלוח לתמיכה במוסדות הרבי בווינה. שמיעת הסיפור הניעה אותי ליצור קשר עם ד"ר פראנקל בעצמו, בחושי שאולי יהיה לו משהו להוסיף. ימים מספר לאחר מכן, התקשרתי לפראנקל וביקשתי לפגוש אותו.

אך היה לו קשה לפגוש אותי פנים אל פנים. עליכם להבין, כי בעת שהתרחשו דברים אלה, בשנת 1995, היה וויקטור פראנקל כבר בן 90. לכן דיברנו בטלפון. "אתה זוכר את מרגריטה הייאס?" שאלתי. כמובן שהוא זכר. היא נעשתה לידידת המשפחה. אך לכל אורך השיחה הקצרה הזו, פראנקל נשמע קצר-רוח. אתה זוכר את דרישת השלום שהיא מסרה לך מאת הרבי שניאורסאהן מברוקלין?" שאלתי אותו. כאן הורגש שינוי ניכר בנימת קולו והוא השיב כעת בחום, "אה... בוודאי! כיצד אוכל לשכוח זאת? הרבי בא לעזרתי בתקופה קשה מאוד בחיי. אני חב לו תודה עצומה!" החיפוש אחר משמעות נעשה אופנתי. מה הייתה למעשה תוצאת שליחותה של מרגריטה? ובכן, זמן קצר לאחר מכן, בשנת 1959, תורגם לאנגלית ספרו של פראנקל "האדם מחפש אחר משמעות" (בתחילה הוא תורגם תחת כותרת שונה) והפך לרב-מכר ולטקסט השייך לקלאסיקה של הפסיכיאטריה. הצלחת הספר העמידה במהרה את פראנקל באור הזרקורים ברמה בינלאומית, והוא נעשה מרצה אורח באוניברסיטאות בחמש יבשות. הוא קיבל תארי דוקטור כבוד מאוניברסיטאות בכל רחבי העולם וכן פרסים לאומיים ובינלאומיים ומדליות על עבודתו החלוצית בתחום הפסיכותרפיה. לפני מותו ב-1997 תורגם ספרו העיקרי לעשרות שפות ונמכר במיליוני עותקים. שיטת הריפוי שלו נתנה השראה לאלפי ספרים אחרים, סמינרים, סדנאות, קבוצות רוחניות מתנועת העידן החדש ואחרות – כולם מבוססים על רעיונו של פראנקל בדבר יכולתו הייחודית של האדם לבחור וללכת בעקבות הדבר המשמעותי עבורו. החל מספרו של סקוט פק "הכביש שפחות נסעו בו" (Road Less Traveled) ועד לספרו של סטיבן קובי "שבעה הרגלים" וכן מאות רבי-מכר אחרים שיצאו לאור בשלושים השנה האחרונות – כולם מהווים וריאציות על השקפתו של ויקטור פראנקל. כל כך הרבה אנשים הפיקו תועלת – במישורין או בעקיפין – מן המסר של הרבי לד"ר פראנקל. לפעמים חולפת בי צמרמורת כשאני מדמיין לעצמי מה היה קורה אלמלא המסר הזה שנשלח והגיע ליעדו בדיוק בעיתו המושלם.

במכתב מתאריך 19 ביוני 1969 (ג' תמוז התשכ"ט) כותב הרבי (בתרגום חופשי) הייתי רוצה ליטול הזדמנות זו כדי להוסיף עוד נקודה, שמצבו הרפואי של ... מוכיח (אם נחוצה הוכחה בתחום זה) את עצמתה הכבירה של האמונה – במיוחד כשהיא מיושמת ובאה לביטוי בפעולות מעשיות, בעבודה קהילתית, בקיום מצוות וכו' – לחזק את שלוותו הרגשית של האדם ולהפחית למינימום ואפילו לסלק כליל קונפליקטים פנימיים וכן תלונות שעשוי האדם לחוש ביחס לסביבותיו וכו'.

זאת למרות התיאוריה שאמונה ודת דורשות את המשמעת לכבוש ולהדחיק אינסטינקטים ודחפים טבעיים, ולכן שבאופן כללי הן לא רצויות, ובמיוחד במקרה של אדם הדורש טיפול לבעיות רגשיות. גיליתי עניין מיוחד בכתביו של ד"ר פראנקל (מוינה) בנושא זה. אך להפתעתי, נראה כי גישתו לא זכתה לתפוצה ולהערכה הראויות. למרות שניתן למצוא סיבות רבות לכך שרעיונותיו לא זוכים לתפוצה נרחבת – כולל העובדה שטיפול כזה קשור לסגנון החיים האישי של הרופא המטפל – אף על פי כן, השאלה [מדוע גישתו אינה זוכה להערכה רבה] בעינה עומדת... פרטים נוספים יוצאים לאור כותב הדון קלינגברג, מחבר הספר *When Life Calls Out To Us: the love and lifework of Viktor and Elly Frankl* [כשהחיים קוראים לנו: אהבתם ומפעל חייהם של ויקטור ואלי פראנקל, הביוגרפיה המוסמכת היחידה של ויקטור ואלאונורה אלי:

"... אחרי מותו שאלתי את אלי אם הוא התפלל למעשה כל יום. 'בהחלט. הוא מעולם לא החמיץ אף יום. בכל בוקר, במשך למעלה מחמישים שנה. אך איש לא ידע זאת.' בנסיעותיהם סביב העולם לקח ויקטור את התפילין ובכל מקום, בכל בוקר, הוא התפלל. הוא אמר בעל-פה את מילות התפילות היהודיות ומזמורי התהילים... אחרי שנפטר ויקטור, ראיתי את התפילין שלו בפעם הראשונה. אלי הניחה אותם בתא הקטן יחד עם חפציו המועטים והפשוטים..."

אכן, חתנו הלא-יהודי של פראנקל אישש עובדה זו בפניי: "חמי נהג להסתגר בחדרו כל יום למשך זמן מה. פעם פתחתי את הדלת וראיתי אותו עם קופסאות שחורות על ראשו ועל זרועו. הוא התרגז על כך שהפרעתי לפרטיותו. אך כאשר נלקח לבית-החולים, נודע ברבים מנהגו להניח תפילין".

למרות שלא הייתי חסיד, תקופה קצרה לפני נישואיי התגוררתי בשכונת קראון הייטס שבברוקלין והשתתפתי בכמה התוועדויות של הרבי. כשלוש שנים לאחר נישואיי עברתי להתגורר בסיילבר ספרינג שבמרילנד, שם למדתי באוניברסיטה המקומית. קיבלתי תואר פרופסור בפסיכולוגיה והתחלתי לעבוד במקצוע ברשת בתי הספר המקומית. בנוסף לכך, הייתי מעביר שיעורים בגמרא – שיעור אחד בשבת אחר הצהריים שהיה פתוח לקהל הרחב, והשני ביום שלישי בלילה לקבוצה קטנה יותר שרצה ללמוד בעיון. הייתי אז בשנות השלושים לחיי. משבר אמצע החיים לא היה אמור להופיע – אולי הוא הופיע מוקדם מהרגיל – אך בערך בזמן זה שאלות רבות החלו להציק לי. האם עליי להקדיש את חיי ללימוד התורה בלבד, או להמשיך בעיסוק בפסיכולוגיה? ואם פסיכולוגיה, כיצד אקדם את הקריירה שלי? לעבור לתחום הריפוי הפרטי, או לקבל משרה שהוצעה לי מאחד הארגונים החברתיים באזור מגורי? התלבטתי גם לאיזה מקום לימודים לשלוח את ילדיי, ואם לא די בכך היו לי גם ספיקות באמונה לצד שאלות פילוסופיות. בקיצור, הייתי נבוך. שאלות אלו הכניסו אותי לדיכאון ולא ידעתי להיכן לפנות. שוחחתי עם כמה מחבריי, ואחד מהם – חסיד חב"ד – הציע שאיפגש עם הרבי. בפברואר 1971 התקשרתי לרבי. מזכירו של הרבי השיב לטלפון. שלום, מי זה? הוא שאל בפשטות. תוך כדי שיחה, אני שומע קול ברקע. זיהיתי את הקול מההתוועדויות בהן השתתפתי – היה זה הרבי שדיבר באידיש ורצה לדעת מי בטלפון. מדבר יהודי ממרילנד אמרתי. סיפרתי למזכיר על השאלות הרבות שרצייתי להציג לרבי – להיכן עליי לפנות בחיי, כיצד לפתח את הקריירה, שאלות באמונה... הסברתי כי אני מאוד מבולבל ולא יודע להיכן לפנות. דיברתי באנגלית, ותוך כדי המזכיר חזר על דבריי באידיש – כנראה כדי שהרבי ישמע במה מדובר. ואז שמעתי את הרבי אומר באידיש: "אמור

לו שיש יהודי המתגורר במרילנד והוא יוכל לשוחח עמו. שמו הוא ויינרב. "שמעת מה אמר הרבי?" שאל אותי המזכיר. לא יכולתי להאמין למשמע אוזניי! ידעתי במאת האחוזים שלא אמרתי למזכיר מהו שמי, אך הרבי אמר את שמי – ויינרב! נדהמתי ורציתי לוודא ששמעתי היטב. כשהמזכיר שאל אותי אם שמעתי, השבתי בשלילה. הוא חזר על דברי הרבי. (יש יהודי במרילנד עמו עליו להתייעץ. שמו הוא ויינרב). השבתי: "ויינרב זהו שמי!" אם כך, עליו לדעת שלפעמים על האדם לדבר אל עצמו. יכולתי להבחין כי המזכיר בעצמו היה נדהם ממה שהתרחש למול עיניו. הוא עצר לרגע, שמעתי אותו מתנשם, ואז הוא אמר לי: "הרבי אמר שלפעמים הדבר הטוב ביותר הוא כי האדם ידבר אל עצמו. האם אין שמך ויינרב?" כן, שמי הוא ויינרב, אולי הרבי מתכוון לויינרב אחר. לא, הרבי אמר 'דבר עם ויינרב' והוא הסביר שכוונתו היא שעליך לדבר עם עצמך. הודיתי לו מקרב לב, והשיחה הסתיימה. אם יורשה לי לפרש את כוונת הרבי, אני מאמין שהוא ביקש לומר לי "אתה מחפש תשובות מחוצה לך. אך אינך ילד, אתה אדם מבוגר. אתה בן שלושים, אבא, מלמד תורה לרבים. עליך להיות יותר בטוח בעצמך. הגיע הזמן שתתבגר ותאזין לעצמך. אל תהיה תלוי באחרים, סמוך על עצמך." מאותו הרגע הפכתי להיות החלטי יותר. אני חושב שעד אז הייתה לי נטיה לפסוח על שני הסעיפים. לא הייתי לוקח סיכונים והייתי מתעצל להחליט. אך מאותה נקודה ואילך, הפכתי להיות החלטי ונחוש. הרבי יכל להרים את הטלפון ולומר לי בעצמו מה עלי לעשות. אבל אז, אולי לא הייתי מציית לדבריו. כמו אנשים רבים, יש לי רתיעה טבעית מציות לאנשים אחרים שאומרים לי מה לעשות. דומני שהרבי ידע שמוטב שהתשובה תבוא מתוך עצמי מאשר שאשמע אותה ממנו. וזה, לדעתי, היה חלק מחכמתו הגדולה. כמה חודשים לאחר אותה שיחת טלפון ששינתה את חיי, הייתה לי ההזדמנות להביע את תודתי לרבי פנים אל פנים. היה זה כשביקרתי את חמי וחמותי בברוקלין, וחמי עודד אותי לבקר את הרבי ולהודות לו. כשניגשתי אל הרבי, אמרתי לו "שמי הוא ויינרב ואני ממרילנד" והרבי חיך אליי חיוך גדול. ראיתי את הרבי פעמים רבות, וראיתי תמונות רבות של הרבי, אך לחיוך זה הייתה משמעות רבה עבורי. עזבתי את סילבר ספרינג, ובסופו של דבר שיניתי קריירה מפסיכולוג במשרה מלאה למשרת רב בבית ננסת. במשך שנים רבות כיהנתי כרב בקהילה נפלאה בבולטימור בשם שומרי אמונה. מאוחר יותר הוצע לי להיות סגן נשיא של OU האו יו, האיגוד האורתודוקסי. קיבלתי הצעה זו למרות שהיה קשה לי לעזוב את תפקידי בבולטימור.

מאז 1971, היו פעמים רבות שעמדתי בפני החלטות קשות בחיי. ולפני שהתייעצתי עם איש, הייתי מקשיב לקול הפנימי שלי. הקדשתי מעט זמן ללמוד את תורתו של הרבי – כמו הליקוטי שיחות – כדי להתחבר שוב, ואז הייתי מקשיב לעצה שהוא העניק לי: דבר עם עצמך. ועודדתי אחרים לעשות זאת בעצמם.

בשנת 1967, לפני מלחמת ששת הימים, יזם הרבי את מה שלימים הפך לראשון מ"עשרת המבצעים" – מבצע הנחת תפילין לכל יהודי. באותה תקופה מכר שאל אותי מדוע הרבי בחר דווקא במצוות התפילין. "מדוע לא מצווה יותר אוניברסלית, כמו שמירת כשרות?" הוא שאל. מאוחר יותר באותה שנה כשנפגשתי לראיון אישי עם הרבי ("יחידות") העברתי לו את שאלת מכרי. הוא השיב שישנן שתי סיבות לבחירתו זו. הסיבה האחת היא, שהתלמוד קובע שמרגע שיהודי מניח תפילין על ראשו – אפילו פעם אחת ויחידה בחייו – הוא מתעלה לרמה גבוהה יותר ביהדותו. הסיבה השנייה שנתן

לכך הרבי היתה: "כאשר יהודי במיאמי רואה תמונות של יהודים בכותל המערבי שמניחים תפילין, הוא חש בדחף להניח תפילין בעצמו". בשנת 1974 קיבלתי שיחת טלפון מאמריקני אחד שלפני שנים רבות עשה עסקים באנגליה והיה לקוח במשרד רואי החשבון שלי. אדם זה התגורר כעת במיאמי, והוא רצה שאטוס לעירו כדי להיפגש עם רואה חשבונו ולשוחח על כמה פרטים עסקיים. האם אוכל להגיע למיאמי לפגישה? הסכמתי ולאחר מספר שבועות טסתי למיאמי. נחתתי בשעת ליל מאוחרת וקבענו להיפגש לארוחת בוקר למחרת. בבוקר, השותף של הלקוח שלי חשש כי אני עשוי להתעורר מאוחר בשל השעה המאוחרת בה נחתתי, והוא הגיע למלון כדי להעיר אותי. הוא נקש על הדלת, כשלא קיבל תשובה – הייתי באמצע תפילה ולא יכולתי להפסיק – הוא פתח את הדלת וראה אותי עטוף בטלית ומעוטר בתפילין. הוא לא אמר מאום ויצא מן החדר. לאחר התפילה ניגשתי למסעדה בה קבענו להיפגש. כולם ישבו לאכול ארוחת בוקר אך אני שתיתי מיץ תפוזים. רואה החשבון – שהיה יהודי – הופתע לשמוע שאני אוכל רק מזון כשר. השותף הוסיף וסיפר כי בשעות הבוקר המוקדמות הוא ראה אותי "לבוש בבגד ארוך עם קופסאות על ראשו וזורעו". אתה מניח תפילין? שאל רואה החשבון האמריקני. "כן!" השבתי. "ואתה לא?" "לא הנחתי תפילין מאז בר המצווה שלי בניו יורק לפני כחמישים שנה", הוא אמר. "אבל לאחרונה ראיתי תצלום של יהודים בכותל המערבי שמניחים תפילין וחשתי דחף להניח תפילין בעצמי". כמעט אותן מלים שאמר לי הרבי למעלה משבע שנים קודם לכן. לאחר הפגישה הוא הניח תפילין בחזרי.

לצד ענף היהלומים המשגשג באנטוורפן שבבלגיה, פורחת בעיר גם תעשייה מפותחת של תכשיטים. גם בתחום זה השתלבו היהודים בהצלחה רבה. אליהו הוא יהודי שהיגר לבלגיה מגרוזיה, בעל חנות לתכשיטי זהב ברחוב שיש בו חנויות רבות דומות. לפני כמה שנים נרקם קשר חם בינו ובין הרב שבת סלביצקי, שליח חב"ד ורב קהילה באנטוורפן. בזכות הקשר הזה החל אליהו לקיים כמה מצוות, כמו הנחת תפילין ושמירת כשרות. מפעם לפעם הוסיף מצווה חדשה לרשימת המצוות שכבר קיים. אבל בתחום אחד נחל הרב סלביצקי כישלון חרוץ – שמירת שבת. כרוב חבריו הסוחרים, גם אליהו פתח את חנותו בשבתות. "זה יום המכירות הטוב ביותר", טען אליהו. הרב היה אומר לו שזה כסף ללא ברכה, אך ללא הועיל. יום אחד בא אליהו אל הרב ועיניו נוצצות. "החלטתי שלא לפתוח עוד את חנותי בשבת", בישר בהתרגשות. הרב סלביצקי היה נרגש לא-פחות. "כל הכבוד!", אמר לאליהו ונשק לו על מצחו. עברו חודשים ואליהו דבק בהחלטתו.

יום ראשון אחד, התקשר אליהו אל הרב סלביצקי. "כבוד הרב, אני חייב לראות אותך בדחיפות!", אמר. "בוא", הזמינו הרב. כשהופיע היה אליהו נסער. "אני צריך תיקון, תיקון גדול!", אמר. "במה מדובר?", התעניין הרב בזהירות. אליהו החל לספר את שאירע ביום האתמול – בשבת. זו הייתה השבת שלפני ראש-השנה האזרחי. שבת זו נקראת כפי סוחריה הזהב היהודים באנטוורפן – כמה אבסורדי – 'שבת הגדול', משום שבשבת זו הכול קונים תכשיטים לנשותיהם. היקף המכירות נוסק למעלה והרווח בהתאם. "כל הלילה התהפכתי על מיטתי", התוודה אליהו. "המחשבה על יום המכירות הגדול שאחמיץ מחר לא הרפתה ממני. כשקמתי בבוקר חשתי כי מעיי נהפכים בקרבי. התגברתי והלכתי לבית-הכנסת. כל התפילה לא הייתי מרוכז. בשובי מהתפילה החלטתי לעבור, רק לעבור, דרך הרחוב של החנויות, להציץ ולהמשיך הלאה. "אני נכנס לרחוב. מה אומר לך, כבוד הרב,

זה היה מחזה קשה בשבילי. כל החנויות מלאות קונים עד אפס מקום. רק החנות שלי סגורה, ריקה ושוממה. "פתאום הבחין בי חבר מחנות סמוכה. 'היי, אלי! מה קורה? פרשת לגמלאות?!', שאל בתימהון. דבריו כמו חתכו בבשרי. 'לא פותח בשבת', עניתי. הוא הביט בי כפי שמביטים באדם שיצא מדעתו. 'אני רציני לגמרי. כבר כמה חודשים איני פותח את החנות בשבת', אמרתי. "הוא הישיר מבט לעיניי ואמר: 'שמע טוב, אלי, תן אתה לאלוקים את כל שבתות השנה, אבל שבת אחת הוא חייב לתת לך. לסגור חנות ב'שבת הגדול'?! אני מתפלל עליך... פקח את העיניים, ראה מה קורה כאן!', אמר והצביע על ההמון שגדש את חנותו ואת שאר החנויות. "כמעט התפתיתי. ברגע האחרון נשאתי את רגלי ומיהרתי לביתי. נכנסתי הביתה מבולבל כולי. עשיתי לאשתי ולילדיי 'קידוש' ולפתע חשתי סחרחורת. לנגד עיניי ריחפו צמידים, שרשרות, טבעות ושאר תכשיטים. חשבתי על חבריי שבסוף היום יצחקו כל הדרך לבנק וליבי נחמץ. רגליי ביקשו להוליכני חזרה אל החנות. "ברגע הזה ידעתי כי עליי לעשות צעד קיצוני. 'לא מרגיש טוב', פלטתי, 'אני הולך לנוח'. הסתגרתי בחדר-השינה. רוקנתי לתוכי חצי בקבוק וודקה וכעבור דקה או שתיים שקעתי בשינה עמוקה שממנה התעוררתי רק בערב. לשבחה של אשתי ייאמר כי לא הציקה לי בשאלות מיותרות. כנראה חשה כי דבר-מה מסעיר אותי. אליהו סיים את סיפורו. "כבוד הרב", אמר, "אני באמת מצטער על שכך עברה עליי השבת – בשכרות ובשינה. באתי אליך לבקש תיקון". לפתע הבחין אליהו כי עיניו של הרב סלבטיצקי דומעות. אליהו החל לבכות גם-כן. "כל-כך נורא המצב? אין לי שום תיקון?!", שאל בחרדה. הרב סלבטיצקי נזקק לכמה דקות כדי להירגע מהתרגשותו. "לא, אליהו יקירי, לא הבנת. איני בוכה על גודל העוון שלך. להפך, אני בוכה מקנאה. אתה פשוט צדיק. למעשה, אתה הרבה יותר מצדיק, שכן 'במקום שבעלי-תשובה עומדים, אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד!'. אליהו נראה נבוך. "ראה", הסביר הרב, "אני בוחן את השבת שעברה עליי ומנסה להשוותה לשבת שלך. אני קמתי בבוקר, טבלתי במקווה, הלכתי לבית-הכנסת והתפללתי בנחת וברוגע. שום דבר לא טרד את שלוות השבת שלי ושום סערה לא התחוללה בקרבי. שבת הביתה לסעודת שבת, עם דגים, בשר וזמירות. ממש תענוג. ובכן, מה השבת תרמה לי – זה ברור לגמרי. לעומת זאת, מה אני נתתי לה, מה אני הקרבתי למענה – על כך אין לי תשובה של ממש. ואילו השבת שלך, לאחר שהיית רגיל במשך שנים לפתוח את חנותך בשבת, התגברת וחדלת מכך. והנה אתה ניצב מול כל החנויות המלאות קונים, מתלבט ומתייסר – ובכל-זאת מצליח לעמוד בניסיון העצום. יש לך מושג איזה עונג גרמה השבת שלך במרומים? כעת אתה מבין מדוע אני מקנא בך?"... אליהו חש מעודד מדברי הרב. בליבו כבר ידע כי מכאן והלאה שמירת השבת לא תהיה עוד עניין ללבטים ולספקות. לאחר שעמד בפיתוייה של 'שבת הגדול', דבר כבר לא ישבור אותו.

בחודש חשוון תשע"ב נפטר במפתיע הפרופסור ולוול גרין. יהי סיפור זה לעילוי נשמתו. בשנת 1963 היה פרופסור ולוול גרין מאוניברסיטת מינסוטה כוכב עולה בשמי המדע. כמי שיצא לו מוניטין כחלוץ בתחום הבקטריולוגיה, הוא הוזמן על ידי ארגון נאס"א להצטרף לקבוצה נבחרת של מדענים שיחקרו את ההשפעות שיכולות להיות למסע בחלל על חייהם של בני אדם (להזכירכם, רק 6 שנים מאוחר יותר נחת אדם על הירח). הפרופסור קיבל בקשות רבות מספור להרצות בפורומים ובסימפוזיונים שונים, וחיש-מהר מצא המדען הצעיר את עצמו מבקר בעשרות אוניברסיטאות בכל רחבי ארצות הברית כל שנה 1963 הייתה גם השנה שבה נפגש ד"ר גרין לראשונה עם הרב משה פלר שליחו של הרבי

מליובאוויטש במיניאפוליס. עד אותן זמן, ולוול ואשתו, כמו יהודים אמריקניים רבים בדורם, לא גילו עניין רב במורשתם היהודית. קיום מצוות דוגמת שמירת שבת ושמירת כשרות או הנחת תפילין נראו להם מיושנים ואף פרימיטיביים, ובכל מקרה לא שייכים לחיים המודרניים. אולם הקשר שלהם עם בני הזוג פלר חולל אצלם שינוי. בני הזוג גרין ראו אצל זוג הצעירים החסידיים השקפה וסגנון חיים תוססים ומלאי סיפוק, שנראה היה כי יש בהם כדי למלא את החלל הריק העמוק שבחייהם שלהם, חיים שהתאפיינו בהצלחה חיצונית אך בהיעדר שורשים. לפי הצעתו של הרב פלר, כתב ד"ר גרין לרבי מליובאוויטש, ותשובתו החמה והמקסימה של הרבי לא איחרה לבוא. השניים החלו להתכתב התכתבות סדירה, ועד מהרה נשבה המדען הצעיר בקסמי רוחו ושכלו הפנומנליים של הרבי ומסירותו הנלהבת ליעוד חייו. בכל מכתב מצא עצמו הפרופסור שואב עידוד נוסף למסע הגילוי הרוחני שלו ולמחויבותו ההולכת וגדלה לאורח החיים הדתי. עד מהרה הכשירו בני הזוג גרין את המטבח בביתם והחלו לגשש את דרכם במבוך הלכות שמירת השבת. באחד מדיוניו של ולוול עם הרב פלר עלה הנושא של "בריאה לעומת אבולוציה". כאן שב הפרופסור למנהגו הישן, הלגלגני והספקני. "אתה יודע שאני רוחש כבוד רב לתורה", הוא אמר. "משנתה ומצוותיה ממלאים כעת תפקיד חשוב מאוד בחיי. אך ביחס לנושא זה, אנשיך עדיין תקועים בימי הביניים. אני נדהם לראות שאתה עדיין מבין את סיפור ששת ימי הבריאה כלשונו, למרות כל תגליות המדע אודות גילו של היקום ודרך התפתחותו. אני מודה שהידע המדעי שלי מוגבל, השיב הרב פלר. "וודאי שאיני מסוגל לדון עמך בנושא זה ברמה שלך. אך הרבי כתב מכתב ארוך על הנושא הזה, מכתב שבו הוא ממחיש כי תאוריית האבולוציה אינה אלא תאוריה, ולא זו בלבד, אלא שהיא תאוריה גרועה, גדושת סתירות ונעדרת יסוד מדעי איתן". הפרופסור נדהם. "תאוריית האבולוציה מקובלת כמעט על כל מדען שחי כיום! אך הראה לי את המכתב – אני רוצה לראות מה הרבי כותב על כך". לאחר שולול קרא את המכתב הוא עדיין לא השתכנע. כאשר הציג בפני הרב פלר את התנגדותו לתזה של הרבי מליובאוויטש, חזר הרב פלר והודה שהוא אינו מוסמך להתווכח עם מדען בענייני מדע. "מדוע שלא תכתוב לרבי?" הוא שאל. וד"ר גרין אמנם עשה כך. הוא כתב דברי ביקורת חריפים על טיעונו של הרבי, וכיום הוא נזכר: "זנחתי את הנימה הסלחנית שמדענים כיום משתמשים בה לרוב כשהם מדברים אל פשוטי העם, ודיברתי עם הרבי כאילו היה עמית למקצוע שאני חולק על טיעונו. הכרזתי בחריפות שהוא טועה, ופירטתי את השגיאות, לדעתי, בדבריו. בסוף מכתבי אמרתי שמוטב שהרבי יעסוק בתחום המומחיות שלו, התורה, וישאיר את המדע למדענים". מכתבו הבא של הרבי המשיך את התכתבותם מן המקום שבו הפסיקה, כלומר, מחיפוש הרוחני של ולוול וזהותו היהודית. בנושא האבולוציה – אף מילה. הפרופסור הניח שהרבי עמד על טעותו והודה בכך שבענייני "עובדות אמפיריות" התורה צריכה להסכים עם החשיבה המדעית העכשווית. בכך הוא ראה את העניין כסגור. הוא הוסיף להתקדם לקראת חיים נאמנים לתורה, ובמהלך השנה וחצי הבאות הוא דיווח לרבי על כל אחת מאבני הדרך שהוא ומשפחתו עברו במסעם: שמירת שבת מלאה, קיום מצוות טהרת המשפחה, וכו'. הרב השיב במילות עידוד וברכה, ובאחת הפעמים גם שלח כמתנה זוג תפילין שולול החל להניח מדי יום ביומו. ואז הגיע המכתב שבו בני הזוג גרין סיפרו לרבי שהם החליטו לשלוח את ילדיהם לישיבה, כדי שיקבלו שם חינוך יהודי מלא. תשובתו של הרבי הייתה חמה ומעודדת במיוחד, כיאה לנקודת המפנה בחייהם שעליה הצביעה התפנית הזו. ואז, בסוף מכתבו, הוסיף הרבי: "אגב, ביחס למה שכתבת לי באשר לסיפור הבריאה

בתורה... "וכאן המשיך הרבי והחל להפריך אחד לאחד את טיעונו של ד"ר גרין כנגד דעותיו ה"בלתי מדעיות" של הרבי בנושא הזה. אתה תוהה בוודאי, כך סיכם הרבי את מכתבו, "מדוע המתנתי זמן רב כל כך כדי להשיב להערותיך בעניין הזה. אולם תפקידי בחיים אינו לנצח בוויכוחים. משימתי היא לקרב יהודים לתורה ולמצוותיה".

גדלתי בקורקאו שבאיים הקריביים. באותה תקופה לא היו כל בתי ספר יהודיים על האי, ונאלצתי ללמוד בית הספר הפרוטסטנטי. הלימוד בבית הספר היה קשה מאוד. על אף שגדלתי בבית לא שומר מצוות, סירבתי בעקשנות להשתתף בטקסים הנוצריים ובשיעורי הנצרות שהיוו חלק מתוכנית הלימודים של בית הספר. תלמידים לא יהודיים התגרו בי בקביעות ואף הייתה לי תחושה שמוריי ומנהל בית הספר מצדדים בהם ולא בי. כשהגעתי לכיתה ז', מצב העניינים הלך והחריף. החיים לא נעשו קלים יותר. להפך, המריבות ביני ובין תלמידי בית-הספר הלכו ותכפו, ויחסי עם מנהל בית הספר נהיו עויינים במיוחד. התחלתי להיעדר מבית הספר. במקום לשבת בכיתה, הייתי מבלה את היום במשחק גולף במועדון הגולף הסמוך ושבתני לחצר בית הספר בדיוק בזמן כדי לפגוש את אבי, שהסיעני הביתה מדי יום ביומו. יום אחד קרא מנהל בית הספר לאבי להגיע למשרדו, על מנת לברר מדוע לא הייתי בבית הספר בשבועות האחרונים. כשנפגשנו כשהוא בא לאסוף אותי, כרגיל, שאל אותי אבא, "איך היה בבית הספר היום?" – "כמו תמיד", השבתי. ואז שאל אותי אבי, "האם הלכת לבית הספר היום? ובשבוע שעבר, ולפני שבועיים?" כיוון שלא רציתי לשקר, הודיתי שלא הייתי בבית הספר בשבועות האחרונים. אבי נתן לי שתי ברירות: או להיכנע ולהשתתף בפעילויות בית הספר כמו כל הנערים האחרים, או לעזוב את בית הספר וללכת איתו כל יום לעבודה. לא הייתי צריך לחשוב הרבה. נכנסתי למשרדו של המנהל, הנחתי את הספרים על שולחני ורצתי חזרה החוצה אל אבי. ואז החלו להגיע לביתנו מכתבי אזהרה. על-פי החוק המקומי, כל קטין חייב לבקר בבית הספר. יחסי משפחתי עם הקהילה החלו להתקלקל אף הם. אבי היה מודאג ביותר בשל מצבי, אך הוא לא ידע מה לעשות. לילה אחד הוא חלם חלום. בחלומו הוא ראה את עצמו כילד בן שלוש כשהוא יושב בחיק סבתו. סבתו אמרה לו, "ליובו ("אהובי" ברוסית), בכל פעם שתהיה בצרה, הרבי מליובאוויטש יוכל לעזור לך". הייתה זו הפעם הראשונה שהוא שמע את שמו של הרבי. בבוקר שלמחרת הלך אבי לבית הכנסת שלו, מבנה קטן ולא בולט הסמוך לביתו. הוא ביקש מן הגבאי לפתוח עבורו את הדלת והלך לארון הקודש, שם שפך ליבו בפני אלוקים ופנה ללכת משם

באחד מימי ינואר 1984, הרב משה קוטלרסקי, קיבל שיחת טלפון מעוזרו הראשי של הרבי, הרב חיים חודקוב. "רחץ את ידיך", הורה לו הרב חודקוב. היה זה קוד שפירושו שהרבי היה על הקו ומקשיב לכל מילה. "הרבי רוצה שתיסע מיד לאי קורקאו".

בשנת תשל"ט (1979) התרחשה המהפכה האיסלמית באיראן. השאה הודח מהשלטון והאיסלמיסטים בראשות חומייני השתלטו על ההנהגה. הרבי מליובאוויטש פעל אז בצורה חשאית לחלץ ילדים יהודיים ולהעביר אותם למקום בטוח, ובמסגרת פרויקט ההצלה הזה חולצו מאות ילדים מטהרן והועברו לפנימייה בארצות הברית. בערב פסח, המדריכים של הילדים קיבלו מסר מפתיע מהרבי, מסר שמקפל בו את הרגישות המיוחדת של הרבי: הרבי הורה להכין לילדים אורז לליל הסדר, כדי לתת להם הרגשה של בית. זו הייתה הפתעה: האשכנזים נוהרים לא לאכול אורז בפסח, בגלל גזירת

הקטניות. אך עבור הילדים מאירן, אורז היה חלק בלתי נפרד מאווירת החג. ולכן, חשוב יותר שהם יאכלו אורז 'כמו בבית', מאשר שהמדריכים החבדיים יקפידו על החומרה האשכנזית וימנעו גם מהילדים את האורז...

כשהרבי אומר לחסיד לפעול, הוא לא שואל שאלות. הוא פועל. הרב קוטלרסקי לקח עמו תלמיד ישיבה צעיר בשם לוי קרינסקי ושניהם עלו על הטיסה הבאה לקורקא. כשהגיעו לנמל התעופה, כיוון שלא ידעו לאן ללכת ומה לעשות שם, עצרו מונית וביקשו לנסוע לבית הכנסת. בקורקאו, נהגי מוניות רגילים לבקשות שכאלה, ובדרך כלל הם מביאים את הנוסע לבית הכנסת הגדול ביותר באי, "מקווה ישראל עמנואל", הידוע כבית הכנסת העתיק ביותר בחצי הכדור הצפוני. בית כנסת זה, שבו מתנהלים תפילות בשבת בלבד, משמש גם כמוזיאון במהלך השבוע. הוא ניחן במאפיין ייחודי: רצפתו מכוסה בחול לבן, יתכן כי הדבר נובע מכך שמייסדיו, שברחו מן האינקוויזיציה, כיסו בחול את המדרגות המובילות לבתי הכנסות שלהם בפורטוגל כדי להשתיק את צליל צעדיהם. אולם משום מה, נהג המונית לקח את הרב קוטלרסקי לא לבית-הכנסת מקווה ישראל עמנואל, אלא לבית כנסת שכונתי קטן. כשהמונית עצרה ליד הדלת, הרב קוטלרסקי ראה אדם עוזב את הבניין. הוא ראה בכך הזדמנות לקבל מידע על הקהילה היהודית במקום, ולפיכך פנה אליו ואמר לו: "נשלחנו לכאן על ידי הרבי מליובאוויטש. אנו רוצים להכיר את היהודים כאן. אנו גרים במלון פלאזה. האם אתה יכול לספר לנו על הקהילה המקומית?" האיש, שהיה לא אחר מאשר אבי שזה עתה יצא מבית הכנסת, כמעט והתעלף. אבי סיפר לרב קוטלרסקי על המצוקה שבה הייתה שרויה משפחתנו. הוא ערך בינינו היכרות. השאלה הראשונה ששאלתי את הרב קוטלרסקי הייתה: "האם מותר לאדם להגן על עצמו אם מישוהו בא ומכניס לו אגרופ?" מן הסרטים ותוכניות הטלוויזיה שבהם צפיתי אודות השואה, קיבלתי את הרושם שיהודים הם חלשים ולא יודעים להגן על עצמם. הרב קוטלרסקי השיב לי: "בוודאי שעליך להגן על עצמך! השב להם מנה אחת אפיים, כך שלעולם לא יריבו איתך שוב!" חשבתי לעצמי: איזה רב מגניב! הרב קוטלרסקי הזמין אותי לטוס לניו יורק באותו קיץ ולהשתתף בקייטנת 'גן ישראל' בהרי הקטסקילס, ולאחר מכן ללכת ללמוד בתיכון-ישיבה בספטמבר. הייתה זו התשובה לתפילותיי וקיבלתי את הצעתו מיד. אני רוצה להודות לרבי על כך שהוא דאג לי ולבני משפחתי. על כולנו ללמוד מן הדוגמא שהוא משמש לנו כיצד עלינו לדאוג ליהודי אחר. לא רק ליהודי בקורקאו הרחוקה, גם למישהו שגר ממש בסמוך אלינו. אין ספק שעל ידי הליכה בעקבות הרבי נזכה כולנו בהתגלותו של המשיח. תוכן המכתב שקיבל אבי מן הרבי זמן קצר אחרי הסיפור הזה:

מנחם מענדל שניאורסאהן ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי, ברוקלין, נ.י.

ב"ה ג' בניסן התשמ"ד ברוקלין, נ.י.

מר חיים יוסף גרויסמן ת"ד 2073 ברידרסטראט 74 קורקאו, האנטילים ההולנדיים

שלום וברכה,

שמחתי לקבל את ברכותיך באמצעות ידידינו המשותפים הנכבדים. אולם, עליי לחלוק על הכינוי שכינית את עצמך "יהודי קטן מקורקאו". הרי אין כל צורך להדגיש בפניך באריכות כי כל יהודי, איש או אישה, יש לו נפש אלוקית, המהווה "חלק אלוקה ממעל", כפי שמוסבר בתנאי, החל בפרק השני.

לפיכך לא קיים דבר כזה "יהודי קטן", וליהודי(ה) אסור אף פעם לזלזל בפוטנציאל העצום שלו/ה. עם התקרוב חג הפסח, אני מנצל הזדמנות זו כדי לברך אותך בתפילתי שחג החירות יביא לך ולבני ביתך חירות אמיתית – חירות מחרדה חומרית ורוחנית ומכל דבר שעלול להסיח את דעתך מעבודת הבורא בשמחה ובלב שלם – ושתישא חירות ושמחה אלו במשך כול השנה.

בברכת פסח שמח וכשר לך ולבני ביתך בברכה

מ. שניאורסון

חברים בקהילה היהודית של קורקאו כתבו לנו ודיווחו כי מצב החיים היהודיים על האי השתפר בהרבה במהלך עשרים השנים שחלפו מאז המאורעות המתוארים בסיפור זה. כיום יש שם בית ספר עברי משגשג ושירותים קהילתיים נוספים.

הכול יודעים שהצדיקים הם אנשים קדושים שיש להם יכולות בלתי-רגילות ותובנה נבואית ממש. מה שרוב בני האדם אינם מעריכים כראוי הוא שיחידים כאלה אינם סתם מחוללי נסים שירדו אל האדמה בשביל לפתור את צרותיהם הכספיות, הרפואיות או החינוכיות של חסידיהם. במהותו הצדיק הוא רופא רוחני. הוא מסוגל לפענח את הגרעין הפנימי ביותר של נשמת האדם. בכוחו לראות את יכולותיה ואת חולשותיה, וחשוב מכול – את ה"תכלית", את המטרה שבשבילה הגיעה נשמה מסוימת לעולם הזה. מרגע שהוא משלים את האבחון, הצדיק מיישם את מה שנחוץ כדי להעניק לאותו אדם השראה ולסייע לו להגשים את משימת חייו שנועדה לו משמים, ותהא משימה זו אשר תהא. הצדיק אינו מחליט במקום חסידי. הוא אף לא משחרר אותם מאחריותם האישית ואינו פותר את בעיותיהם. הוא שם לפניהם אתגרים ומכוון אותם להגשים את שליחותם בחיים, ואם לפעמים נדרשת שימת דגש מיוחד כדי להעביר את המסר, הצדיק יחולל נס או שניים רק בשביל להזיז את העניינים. הסיפור הבא הוא דוגמה לדרך שבה כמה מילים של צדיק עשויות לשנות את פני חייו של חסיד.

במשך שנים רבות הייתי מרצה בשבתון אמצע-החורף שנערך בשכונת קראון הייטס שבברוקלין, ניו יורק. אולם לפני שנים מספר התחלתי לחוש שחיקה. הדבר הגיע עד כדי כך שבקושי יכולתי לסבול את צליל קולי שלי. לא יכולתי לשאת עוד את הצורך להשיב שוב ושוב על אותן שאלות. נמאס לי. זה היה המצב-רוח שלי כאשר הגעתי לקראון הייטס בדצמבר 1990 למה שחשבתי אז שתהיה הרצאתי האחרונה. בשעמום שלי נמהלה תחושת אשמה לא קטנה. הרבי מליובאוויטש עודד אותי להוסיף ולהרצות, וחששתי שמא הוא יתאכזב. החסידות איננה סבלנית מאוד כלפי מי שנוטשים את משמרתם. אולם לא היה מה לעשות. פשוט לא נשארתי שום דיבורים או הרצאות. השקעתי שעות בניסיון למצוא פעילות הולמת שתוכל לשמש כתחליף להרצאות, אולם בינתיים לא מצאתי דבר. כצפוי, ההרצאה שנשאתי באותו סוף-שבוע הייתה כישלון מוחלט. היא הייתה ארוכה מדי, בלתי-אחידה ונטולת השראה. שירת הברבור שלי הייתה בהחלט מזויפת, ונוסף על תחושות השעמום והאשמה חשתי כעת גם מדוכדך. הרבי נהג לקבל אורחים בימי ראשון בבוקר. כל מי שרצה יכל לפגוש אותו ולקבל ממנו ברכה ודולר לצדקה. קהל המבקרים שבאו לראות את פני הרבי הגיע תמיד לאלפים, וההמתנה בתור הייתה ארוכה ולא נוחה. למרבה המזל הייתי, כאמור, במעמד של מרצה בשבתון, ואורחי השבתון והמשתתפים בו נכנסו ראשונים. בגלל הרצאתי העלובה בלילה הקודם וכוונתי

לפרוש ממעגל המרצים חשתי חשש גדול מן הרגיל לפגוש את הרבי. אף על פי כן יצאתי בשעה המיועדת של אותו בוקר יום ראשון כדי להצטרף לקבוצת השבתון שהייתה אמורה ללכת אל הרבי בשעה 11:30. בדרך פגשתי קבוצת אורחים משתתפי השבתון, והם בירכו אותי בבוקר טוב ושאלו אותי על ההרצאה הגרועה שנשאתי בליל אמש. הם אמרו שהנושא, אף שהיה מעניין, היה מורכב וקשה להבנה. הם רצו לדעת אם פרסמתי את הרעיונות הללו במקום כלשהו. כשהשבתי בשלילה הם שאלו לסיבת הדבר. אמרתי להם שלמעשה מטבעי אני מרצה ואינני מבטא עצמי היטב בכתיבה. הם לא יכלו להבין זאת. הם ידעו שכדי לשרוד בעולם האקדמי נדרשתי לכתוב הרבה והיטב. הסברתי שכתובה מדעית שונה מהפרוזה של ההרצאה. ואכן, כתיבתי העילגת התאימה יפה לסגנון המונוטוני, היבש והפדנטי המאפיין כתבי עת אקדמיים. כשהגענו למלון ניגשה אליי קבוצת אנשים נוספת כדי לשאול היכן הם יכולים למצוא כתבים שלי. כשאמרתי להם שאין כאלה, גם הם רצו לדעת מדוע אין. כך שהיה עליי לחזור שנית על ההסבר שלי. עליתי ללובי שבו הייתי אמור להמתין ליציאתנו אל ה"770" (לשכתו המרכזית של הרבי שוכנת באיסטרן פארקוויי בברוקלין מס' 770). כמה תלמידי ישיבה שסייעו בפרויקט השבתון הגיעו ורצו לדעת היכן הם יכולים למצוא את ה"חומר" שלי. אמרתי להם שאין שום "חומר" מודפס. "למה לא?" בשלב הזה כבר התחלתי לאבד את סבלנותי. הסברתי להם בחריפות מסויימת שאינני סופר וכי מעולם לא הייתי סופר, וכי למעשה, אינני מסוגל לכתוב. "איך זה ייתכן, הרי אתה פרופסור, לא?" קמתי ויצאתי מהאולם. לבסוף עזבה קבוצת השבתון ויצאה לפגישה עם הרבי. בדרך לשם צעדתי בצד בני-זוג שהציגו עצמם בפניי ורצו לדעת איפה אני כותב... ממש לא האמנתי. חייכתי אליהם, העמדתי פנים שלא שמעתי את השאלה והמשכתי ללכת. כשהגענו ל-770 עברנו את המוני בני האדם הממתינים בתור ונכנסנו בעד דלת בקומת המרתף של הבניין. בעוד הטור שלנו זוחל קדימה החל לבי לפעום בחוזקה וחשתי יובש בפי.. ככלות הכול, המפגש עם הרבי איננו עניין של מה בכך. לפניי בתור היו הרב שמואל לו, ידיד מלונדון, ובנו, שהתארס זמן קצר לפני כן. כעת יכולתי לראות את הרב נותן דולר לרב לו ולבנו ואומר להם משהו. רגע לאחר מכן עמדתי בפניו. שהפגישה עם הרבי אורכת רק כמה שניות, היא נמשכת רגעים ארוכים מאוד. במהלך רגעים יקרים מפז אלה הרבי מקדיש לך את מלוא תשומת לבו. חוץ ממך לא קיים בעולם דבר או אדם. הרבי הביט בי באהבה בל תשוער, נתן לי דולר ואיחל לי ברכה והצלחה. התחלתי ללכת בדרכי החוצה, ולפתע אחז מזכירו של הרבי בשרוולי. הסתובבתי לעבר הרבי וראיתי שהוא מושיט לי דולר נוסף. כשלקחתי אותו, הרבי, בחיוך קטן ומלא משובה בעיניו, אמר לי: "הצלחה בכתיבה". הייתי המום. כשעזבתי את הבניין, בנו של הרב לו, ששמע את הדברים שאמר לי הרבי, שאל: "יענקל, אתה סופר? כן, מעכשיו", השבתי לו.

מספר הרב יהודה קרינסקי ממזכרי כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש: היה זה לפני 25 שנה, כאשר אלמנתו של ז'אק ליפשיץ, הפסל הנודע, באה ליחידות אצל הרבי, זמן קצר לאחר פטירתו הפתאומית של בעלה. במהלך היחידות הגב' ליפשיץ הזכירה שכאשר בעלה נפטר הוא היה לקראת סיום של פסל גדול של הפניקס (עוף החול), בסגנון מופשט, עבודה שהוזמנה על ידי ארגון הנשים הדסה עבור המרכז הרפואי הדסה על הר הצופים בירושלים. כאמור ובתור פסלת בזכות עצמה, הגב' ליפשיץ אמרה שהיא היתה רוצה לסיים את היצירה שבעלה לא סיים, אבל – כך היא אמרה לרבי – מנהיגים יהודיים אמרו לה שעוף החול הוא סמל לא יהודי, ואם כן, כיצד ניתן להציב יצירה כזו בירושלים? עמדתי ליד דלת

חדרו של הרבי אותו לילה. בתגובה לדבריה, הרבי קרא לי וביקש ממני להביא לו את ספר איוב מארון הספרים שלו, וכך עשיתי. הרבי פנה לפרק כ"ט, פסוק י"ח, וציטט: "ואמר עם קיני אגוע וכחול ארבה ימים", והוסיף וחזר באוזני הגב' ליפשיץ את פירוש רש"י על הפסוק: "וכחול ארבה ימים – עוף ושמו חול ולא נקנסה עליו מיתה, שלא טעם מעץ הדעת, ולבסוף אלף שנה מתחדש וחוזר לנערותו", וכפי שמבואר במדרשים שהעוף קם לתחיה מתוך אפרו לאחר שנשרף. ואם כן, סיכם הרבי, ברור שזה סימן יהודי. גב' ליפשיץ התלהבה מאוד מהתשובה של הרבי והפרוייקט נשלם זמן קצר אחר כך. כמה אופייני שהרבי הביט על הצד החיובי שבדבר, בעוד אחרים הביטו על הצד השלילי. במבט רחב יותר, ההשוואה לתקומה מתוך אפר מתאימה להפליא שכן באמצעותה הרבי – בדרכו המיוחדת, המעוררת השראה – הביא תקווה חדשה לאלמנה השבורה. בעצם, זה מה שהרבי עשה לרוחו של העם היהודי כולו, אותו הקים מחדש מאפר השואה לחיים חדשים.

סיפורו של איש עסקים חבד"י בניציון רייזר: באוגוסט 1975 נסעתי לדטרויט למספר פגישות עסקיות. הגעתי ביום שלישי בבוקר, היו לי פגישות עסקים כל אותו יום, ובערב נסעתי לשהות למשך הלילה אצל אחד האנשים שהיה קשור בפגישות העסקיות, שמשפחתו היתה קשורה עם קהילת חב"ד המקומית. המארחים שלי הזמינו כמה זוגות לביתם באותו ערב. למרות שלא יזמתי זאת, השיחה גלשה לענייני דת, ואחד הגברים שם כל הזמן שאל שאלות בבדיחות הדעת בנושא תפילין, כגון: "מדוע התפילין אינם יכולים להיות עגולים?" "מי אומר שהם צריכים להיות שחורים?", וכו'. שיחת הערב הסתיימה בסביבות 2.00 לפנות בוקר. כשנפרדנו זה מזה, אמרתי לאיש ששאל את השאלות: "אני מניח שיש לך עניין מיוחד בתפילין; האם זו הסיבה מדוע שאלת את כל השאלות הללו בקשר לתפילין?" "לא הנחתי תפילין יותר מ- 20 שנה!" היתה תשובתו. "אך היית צריך!", השבתי. ואז אמר: "כל אחד כאן הולך עתה לביתו לישון, אך אני הולך לעבודה. יש לי מאפיה, ואנחנו עובדים במשך כל הלילה. אם אתה רוצה שאניח תפילין, אתה יכול לבוא למאפיה שלי ב- 6.30 בבוקר. בשעה הזו אני בהפסקה בין אפיות ואוכל להניח תפילין". אני מוכרח להודות שזה לא הסגנון שלי, אך לא יכולתי לסרב. ביום רביעי ב- 6.30 התייצבתי במאפיה עם זוג תפילין, סידור וכיפה, ובין שקי הקמח הוא הניח תפילין. מה שהפתיע אותי הוא, שהוא לא נזקק כלל לעזרה – הוא ידע בדיוק מה לעשות ומה לומר. אחרי שסיים אמרתי לו: "נראה שאתה יודע בדיוק איך להניח תפילין, אתה מכיר את הברכות והתפילות, מדוע אינך מניח תפילין יום יום?" הוא אמר לי שאין לו תפילין, ושזו לא אחת מהעדיפויות שלו לקנות אותם כרגע, אך אם מישהו היה נותן לו זוג תפילין, הוא יניח אותם באופן סדיר. עניתי שאני חוזר לאנגליה דרך ניו יורק, אך מצפה לשוב לדטרויט בעוד שישה שבועות ואז אביא לו זוג תפילין. באותו ערב טסתי לניו יורק ושהיתי בלילה בקראון הייטס. ביום חמישי בבוקר התפללתי עם הרבי והכנסתי פתק. כתבתי לרבי על פגישות העסקים שהיו לי ועל האפיזודה עם האיש בדטרויט ועל התפילין. סיימתי את הפתק באומרי לרבי שאני חוזר ללונדון באותו ערב, יום חמישי, ושאני כבר מאד מחכה לשבת, שתהיה שבת מיוחדת, שכן כל המשפחה שלי תהיה עימנו בביתנו בלונדון: בתי, בעלה ושלושת ילדיהם מלונדון, בתי, בעלה והתינוק מניו יורק, ובני שלומד בארץ וישהה אצלנו בטרם יחזור לניו יורק. זו תהיה הפעם הראשונה שכל המשפחה, כולל הנכדים, יהיו יחד בשבת. אחר התפילה נסעתי למנהטן. היה בכונתי לחזור לברוקלין בזמן לתפילת מנחה עם הרבי ואז לצאת לשדה התעופה כדי לחזור הביתה. זמן קצר לפני תפילת מנחה חזרתי ל- 770, והמזכיר של הרבי אמר לי שניסה להשיגי כי יש לו תשובה מהרבי

על הפתק שלי. בתשובתו הרבי נתן ברכה לפגישות העסקים, אך כתב: "האם אתה חושב שזה נכון שיהודי שהניח תפילין אתמול בפעם הראשונה אחרי 20 שנה, יחכה עוד שישה שבועות כדי שאתה תקנה לו זוג תפילין כדי שיוכל לבצע שוב את המצווה? אתה צריך לקנות את התפילין היום, ואם תוכל לסדר שהם יגיעו אליי בדטרואיט בזמן שעוד יוכל להניח אותם היום, מה טוב; אם לא, אתה צריך לחזור אישית לדטרואיט היום עם התפילין כדי שהאיש יספיק להניח אותם בזמן. אתה צריך לעשות זאת גם אם זה אומר שלא תהיה עם המשפחה שלך בשבת". אח"כ הוסיף הרבי: "וכאשר היהודי הזה יראה כמה זה חשוב לך שלא יחמיץ אפילו יום אחד של הנחת תפילין, תהיה למצווה הזו חשיבות מיוחדת בעיניו". היו מספר בעיות. היה זה זמן של פיקוח על מטבע זר באנגליה, ואפשר היה לקחת רק כמות קטנה של מטבע זר לחו"ל; השתמשתי כמעט בכל הכסף שהיה ברשותי, ונשאר לי רק מעט מאד כסף. בוודאי לא היה לי מספיק כדי לקנות כרטיס טיסה נוסף. הבעיה השנייה היתה להשיג זוג תפילין בקראון הייטס. קודם כל ניסיתי במשרד לענייני נוער של לובאוויטש, אך לא היה להם. אחר כך ניסיתי בחנות היודאיקה "דרימס" וכבר לא היה לו במלאי. לבסוף הצלחתי לקנות זוג תפילין בחנות בקינגסטון אבניו – הזוג האחרון שהיה להם ושלמתי בצ'ק. לאחר מכן טלפנתי לחב' אמריקן איירליינס, שהיו מוכנים להעביר אותם, והאדם שאצלו שהיתי ביום שלישי בלילה בדטרואיט יאסוף אותם בשדה התעופה ויעביר אותם בזמן ליעדם, לאותו יהודי. אחד מתלמידי הישיבה נתן לי טרמפ לשדה התעופה לה-גוורדיה, והתפילין הושמו על המטוס. חזרתי ללונדון לא לפני שדיווחתי לרבי מה סודר, ואחרי שחיכיתי לשמוע שהתפילין נאספו כמתוכנן והועברו ליעדם. מספר חודשים לאחר מכן, פגשתי את אותו אדם שוב בדטרואיט ושאלתי אותו איך הולך לו עם התפילין. הוא אמר לי שלא החמיץ אף יום. אפילו יום אחד כשנתקע בשלג, הספיק להניח תפילין לפני שקיעת השמש. הוא אמר לי: "בגלל כל הטרחה שטרחת כדי לוודא שאני מקבל תפילין מיד למחרת אותו יום שבו הנחנו תפילין יחד, תפילין אלה חשובים לי במיוחד".

כמעט באותם מילים שהרבי כתב לי.

אחת בלילה, בשדרה השביעית במנהטן. שלושתנו חיכינו למונית. לבסוף עצרה מונית לידינו ונהגה שאל, "לאן, בנות?" כשנסענו, הנהג, אדם בעל מבטא כבד, שאל אותנו: "אתן יהודיות?" באי-רצון מסוים השבנו בחיוב. ואז שמנו לב לשם שהופיע על רשיון המונית שלו: ויליאם גוטמן. מי זה ויליאם גוטמן הנוהג במונית סביב מנהטן במשמרת לילה? בסוף העזתי לשאול אותו בחזרה: "האם אתה יהודי?" עם שם כמו גוטמן, מה נראה לך? המחשבה שיכולנו ח"ו לטעות ולחשוב שהוא אינו יהודי נסכה בו גאוות השתייכות. "מאיפה אתה?" שאלתי. תיארתי לעצמי שהוא כנראה מרוסיה, אולי ממדינה אחרת. "מאושוויץ".

וויליאם גוטמן הוא ניצול שואה. "הורי גרו בבודפשט. הייתי בן ארבע כשלקחו אותנו. אמי עבדה במחנה הריכוז לנשים, ואחר כך הגרמנים ימח-שמם הרגו אותה בתאי הגזים. אבי נפטר במחנה העבודה. את הוריי כמעט ולא הכרתי. אינני יודע אם יש לי אחים ואחיות. זהו אני, המשיך בנימה מעשית. "הייתי בבית יתומים לאחר המלחמה, והצלב האדום הביא אותי לארה"ב. לא היתה לי משפחה כשהגעתי לכאן. נישאתי לישראלית, אך איננו דתיים. אני לא לובש כיפה ועובד שבעה ימים בשבוע כדי לעזור לבני לעשות את הדוקטורט. הוא מסיים את ביה"ס לרפואה בעוד חודשיים". אתה

וודאי גאה מאד בבנך". "כן. אני לא דתי. אבל יש לי הרבה מזל". תהיתי לעצמי איך ניצול שואה יכול לחשוב שהוא בר מזל. אחר כך שאל אותנו: "האם הוריתם חסידים?" החסידים במשפחתנו אבדו איפשהו בין ה'שטטל' לאזור הפרברים לפני הרבה, הרבה זמן. אולם אמרנו לויליאם גוטמן שאנחנו עצמנו חסידי ליובאוויטש. שאלנו אותו אם שמע על ליובאוויטש. "אה, ליובאוויטש? אני מכיר היטב" אמר. "יש לי דולר של מזל מהרבי. הוא הרבי הכי טוב בעולם. הלכתי אליו, הוא נתן לי דולר ואמר לי שיהיה לי מזל ולבן שלי תהיה הצלחה. מאז, הכל הולך לי טוב. מאז שדיברתי עם הרבי, כל דבר מצליח לי. לעולם לא אתן את הדולר בעד שום דבר, גם אם לא ישאר לי עוד כסף בכיס". הוא נשמע רציני ומשכנע, אפילו באנגלית העילגת שלו. הרבי היה מהונגריה, טען, "ידעתן?" כמעט ותיקנתי אותו אך החלטתי שעדיף שלא. הרבי היה הונגרי עבור יהודי מהונגריה. הוא היה מברזיל, מהונג קונג, ומכל מקום שממנו בא יהודי. ושוב הוא חזר, "אני לא דתי ואשתי לא דתיה". "אבל כשהרבי היה בבית חולים, היא הלכה לשם יום יום כדי לבדוק מה שלומו. כאשר היה אירוע בג' תמוז, בכינו שלושה ימים. "הוא היה כמו אבא בשבילנו..."

מספר הרב אהרן דב הלפרין בסוף קיץ תשמ"א, נסעתי לבקר אצל שלוחי חב"ד בלוס אנג'לס וסביבותיה.. ביום השלישי לשהותי בקליפורניה, באותו ביקור ראשון, ביקרתי בבית-חב"ד בס. מוניקה. הייתי במקום כחמש שעות. שוחחתי עם השליח חב"ד בעיר, הרב לויטנסקי, וראיתי מקרוב את הפעילות המתבצעת שם עם סטודנטים. לאחר תפילת מנחה הרב לויטנסקי חיפש לי 'טרמפ' שיסיעני חזרה ללוס-אנג'לס, שם היתה אכסניית הקבע שלי בשבוע הביקור. במקום היה יהודי חובש כיפה, כבן ארבעים שנכנס לבית-חב"ד לתפילה מנחה, וכששמע שמחפשים מישהו שנוסע ללוס-אנג'לס הציע את עצמו. את שמו של היהודי לא שכחתי עד היום. לא בגלל כושר הזיכרון המעולה שלי כמו בגלל שמו המאוד לא-שגרתית: חיים ויצמן. לא. אין לו שום קירבה משפחתית, לדבריו, עם חיים ויצמן ההוא. על-כל-פנים, לא לפי מה שידוע לו. כשהתוודענו אחד לשני, במהלך הנסיעה, הסתבר כי בפיו של מר ויצמן סיפור מדהים: חיים נולד בבוסטון, להורים שומרי מסורת. בגיל צעיר יחסית עברו להתגורר בהונג קונג, לשם נקרא אביו לנהל סניף של חברה מסחרית גדולה. בהונג-קונג, במשך השנים, התרחקה המשפחה לחלוטין מענייני היהדות והמסורת וחיים גדל כילד מערבי לכל דבר. לאחר שסיים את התיכון נשלח ללמוד באוניברסיטת אוקספורד באנגליה. בשלב זה לא היה לו אפילו קשר קלוש ליהדות ולמסורת. באוניברסיטה הכיר נערה לא יהודייה וכעבור כמה שנות ידידות עמדו להתחתן. כאן התחיל החיכוך הגדול עם הוריו. למרות התרחקותם מהמסורת לא היו מוכנים בשום פנים ואופן להשלים עם כך שבנם יתחתן עם גויה. הוויכוחים הרבים הביאו כל הזמן לדחיית החתונה, עד שהגיע שלב מסויים שבו לא הסכים לוותר עוד, ובביקורו האחרון בהונג-קונג, באחת החופשות, הודיע להוריו חד-משמעית: בשבוע הבא אני מתחתן. אתם רוצים – בואו עמי לחתונה בלונדון. אינכם רוצים – תישארו בבית. ההורים הודיעו לו: אנחנו נשארים בבית. "בתחילת השבוע" - מספר חיים - "מיד לאחר החופשה, עליתי על מטוס ללונדון. בדרך היו כמה חניות-ביניים, ולקראת סוף הטיסה ממש לפני הנחיתה בלונדון, שמעתי לפתע הכרזה מאוד משונה ברמקול: "לתשומת לב הנוסעים – אם יש במטוס יהודי הוא מתבקש לפנות לאחד מאנשי הצוות". "לא ידעתי מה לחשוב. פעם ראשונה בחיי שיוצא לי לשמוע הכרזה משונה כזו במטוס. מבלי לחשוב פעמיים, קמתי ממקומי, הצגתי עצמי בפני אחת הדיילות, וזו הובילה אותי לקידמת המטוס, ל'מחלקת העסקים'. להפתעתי

הרבה ראיתי שם יהודי עטור זקן כשלידו עומד הדייל הראשי. הדייל התנצל בפניי על ההכרזה המשונה: 'לעולם איננו נוהגים לעשות זאת. אבל היהודי הזה מטרטור לנו את המוח מתחילת הטיסה שיש איזה יהודי במטוס והוא מוכרח לפגוש אותו. הוא ניסה לחפש בעצמו ולא הצליח. כל הטיסה סירבנו. אבל עכשיו, לפני הנחיתה, לא היינו מסוגלים לעמוד בלחצים שלו. אם אינך מעוניין לשוחח עם האיש הזה' - ממשיך הדייל הראשי - 'אתה רשאי לשוב מיד למקומך. אם אתה מוכן לשוחח עמו - הנה האיש. ושוב המון סליחות על ההכרזה במידה שהביכה אותך.' כמובן שהסתקרנתי ונשארתי לשוחח עם היהודי. היהודי כנראה התרגש קצת. הוא התחיל לדבר אתי במהירות, הוציא איזה ספר מהתיק שלו ונתן לי באומרו: "זה מהרבי מליובאוויטש". אמרתי לו: "בן-אדם, תירגע. תגיד לי בדיוק מה כל העניין". ואז הוא מספר לי סיפור כזה: "אני איש עסקים שעוסק באבנים טובות. אני נוסע הרבה בעולם ואני מקורב לרבי מליובאוויטש. לפני שבוע הייתי אצלו ב"יחידות" וגם סיפרתי לו שאני נוסע להונג קונג וללונדון. לפני שיצאתי ממנו הוא נתן לי ספר "תניא" - איזה מהדורה חדשה שהדפיסו - ונתן לי ברכת הדרך. אחר-כך הוא נתן לי עוד ספר כזה ואמר לי: "לפעמים גם בטיסה פוגשים יהודים - אז שיהיה לך עוד תניא ביד". "שאלתי את היהודי מה בדיוק כתוב בספר הזה ולא הצלחתי להבין ממנו אף מילה. פתחתי את העמוד שבו היתה הסימנייה וביקשתי ממנו שיגיד לי לפחות מה כתוב בעמוד הזה. הוא הקריא לי ותרגם לי לאנגלית. את רוב הדברים לא הבנתי בכלל. הבנתי רק קטע אחד שבו כתוב שאפילו היהודי הגרוע ביותר מוסר את נפשו על קידוש ה' ואיכשהו זה התקשר לי מיד עם מה שההורים שלי צעקו לי כל הזמן שגם ליהודי הכי גרוע אסור להתחתן עם גויה. "הודיתי ליהודי שנתן לי את הספר והמשכתי בדרכי. במוחי החלה להתרוצץ כל הזמן המחשבה על צירוף המקרים הזה ומרגע לרגע היססתי יותר האם באמת אני עושה צעד נכון בחתונה הזאת." כעבור יומיים הודעתי לחברתי שיש לי הרגשה מאוד לא נוחה וטובה לגבי כל העניין ואני מוכרח להיות עם עצמי לזמן מסויים בטרם אחליט מה לעשות. עוד באותו לילה צלצלתי להורי, וסיפרתי להם את כל הסיפור, לשמחתם והפתעתם הגדולה. אבי הציע לי לנסוע לניו-יורק, לסבא, כדי שילמד אותי קצת יהדות ויהיה לי מושג טוב יותר בכל הנושא של חתונה ונישואי תערובת. וכך אמנם עשיתי. "את ספר התניא שהרבי שלח לי אני שומר עמי עד היום. וכבר הייתי גם כמה פעמים בהתוועדויות שלו. אינני חסיד ואולי גם לא "יהודי חרדי" במלוא מובן המילה, אבל יותר ממסורת. הקמתי בית יהודי, אשתי בת למשפחה שומרת שבת מניו-ג'רסי. אני משמש כמרצה בכיר למינהל ושיווק ומסתובב הרבה בקליפורניה. כשאני מזדמן לבתי חב"ד, כמו היום בס. מוניקה, ואני רואה את הסטודנטים הצעירים ששלוחי חב"ד מנסים לקרב אותם ולהציל אותם מהתבוללות - אני מספר להם את הסיפור שלי, מוציא להם את ספר התניא - היום יש לי כבר גם תרגום באנגלית - פותח להם עמוד כב, ומקריא להם את השורות שבזכותן ניצלתי אני מהתבוללות..."

אהרן דב הלפרין מספר באחת מנסיעותיי הזדמן לי לשבת ליד יהודי הדור צורה, עם לבוש חסידי, וכאשר תוך כדי שיחה התברר לו שאני חסיד חב"ד - אורו עיניו. "אמנם", כך אמר לי, "אינני חסיד חב"ד. אני חסיד מונקאטש. אבל אני בהחלט חסיד גדול של הרבי מליובאוויטש". היהודי הזה, הרב חיים צבי שוורץ, הספיק להוציא לאור לא-מעט ספרים הקשורים ברבי מונקאטש בעל ה"מנחת אלעזר" וצוק"ל. אחד מהם - על מסעו של ה"מנחת אלעזר" לירושלים ופגישתו השמימית עם ה"חכם אליפנדר" - שלח לי בדואר כמה ימים לאחר פגישתנו. הקשר של הרב שוורץ עם הרבי

התחיל בערך בשנים תש"ו-תש"ז (1906 - 1907), כשהגיע לארה"ב כפליט מהשוואה. הוא היה יחיד ובודד וביודעו על הקשר ההדוק בין רבו ה"מנחת אלעזר" לבין הרבי הריי"ץ נ"ע, החליט - כך סיפר לי - להיכנס, מיד עם הגיעו לניו-יורק, לרבי הריי"ץ, לקבל את ברכתו והדרכתו. "נכנסתי לרבי", מספר הרב שוורץ, "גוללתי את הקורות אותי וביקשתי את ברכתו ועצתו מה לעשות בהמשך דרכי. הרבי נתן לי את ברכתי וייעץ לי להיפגש עם חתנו הצעיר, "הרמ"ש", כפי שנקרא אז. "נפגשתי עם הרמ"ש ששוחח עמי באריכות. הרמ"ש אמר לי שלדעתו עלי לנסוע לברזיל כי יש שם לא-מעט יהודים והוא צופה שכעת יתחילו להגיע לשם עוד הרבה יהודים פליטי השואה וכיוון שאין שם חינוך יהודי כמעט על-כן הוא מייעץ לי לנסוע לשם ולעסוק בחינוך יהודי. "כך אמנם עשיתי. אפשר לחבר ספר שלם מכל מה שעבר עלי בנסיעה לארץ הרחוקה והזרה ההיא, מכל הגלגולים שעברתי, אבל ב"ה עשיתי כעצת הרבי, פתחתי שם בית-ספר יהודי וב"ה ראיתי פרי טוב בעמלי והרבה יהודים נשארו ביהדותם, יראים ושלמים, הודות לבית-ספר זה. "במשך השנים היו לי כמובן קשרים הדוקים עם הרבי שבינתיים עלה על כס הנשיאות, ולמרות שהייתי ונשארתי קשור למונקאטש, הריני חסיד גדול של הרבי מליובאוויטש שנתגלה לי כאיש אלוקים ובמשך הזמן זכיתי שיעברו על ידי כו"כ "בעלשמסק'ע מופתים", ובאם יזדמן לנו להפגש אוכל לשבת עמך ימים ולילות." לצערי, לא הזדמן לי להיפגש שוב עם הרב חיים צבי שוורץ. כשניסיתי ליצור עמו קשר - לאחר שנים רבות - במסגרת המדור ב"כפר חב"ד", התברר לי כי כבר שבק חיים לכל חי. אבל גם במהלך השיחה בנסיעה שעשינו יחדיו זכיתי לשמוע ממנו כמה סיפורים. להלן אחד מהם. אחד מתלמידיי, מספר הרב שוורץ ע"ה, "בא אלי יום אחד לאחר שעות הלימודים ואומר לי שהוריו רוצים להיפגש עימי בדחיפות. אמרתי לו שיודיע להוריו כי הם יכולים לבוא הערב לביתי ואשוחח עמם בשמחה.

"כשהורים נכנסו אלי, עוד בטרם הספיקו לדבר, פרצה האם בכי. הבת המבוגרת שלהם התיידדה עם גוי, וכעת התחילו לדבר על כוונתם להתחתן וכל מאמצייהם להניאה מהחלטתה עלו בתוהו. "אם היא תתחתן עם הגוי" - אמרה האם בכי - "חיינו לא יהיו חיים. כיון שאתה המנהל של בית-ספר שהילד שלנו לומד שם ואנחנו מאד מרוצים מהחינוך שלו באנו לבקש ממך שתקרא לבת שלנו ואולי תנסה אתה להשפיע עליה שלא תתחתן עם הגוי." "הסכמתי, כמובן, מיד, ועוד באותו ערב התקשרתי אל הבת והזמנתי אותה לשיחה, אלא שהיא לא היתה מוכנה לשמוע ואף טרקה בחוצפה את הטלפון. ניסיתי עוד פעם ושוב אותו דבר. לא ויתרתי. למחרת ביקשתי מההורים את הכתובת של הדירה שבה היא מתגוררת והלכתי לשם. היא כנראה לא העיזה עד כדי כך לא להרשות לי להכנס וכשנכנסתי התחלתי לשוחח עמה ולהסביר לה שמלבד הדבר החמור שהיא עושה היא גם גורמת להוריה הרבה צער ועגמת-נפש וכו'. אולם כל דיבוריי היו לשוא. לאחר שעתיים של שיחה עזבתי את הדירה כלעומת שבאתי ללא שום תוצאות. החלטתי להתייעץ עם הרבי מליובאוויטש, כמו שעד היום העצות שלו תמיד הועילו לי. לצלצלתי לרב חודקוב - שכבר הכיר אותי היטב - סיפרתי לו את הבעיה וביקשתי ממנו לשאול בשמי עצה מהרבי מה לעשות. הרב חדקוב ביקש ממני להמתין על הקו וכעבור כמה דקות הוא השיב לי, "הרבי אמר שתגיד לבחורה שיש יהודי בניו-יורק שלא יכול להירדם בלילה בגלל זה שהיא רוצה להתחתן עם גוי." "ברגע הראשון לא קלטתי או לא הבנתי את משמעות הדברים ובאופן ספונטני שאלתי את הרב חדקוב מה שמו של היהודי הזה? ואז לפתע אני שומע את קולו של הרבי על קו הטלפון: "קוראים לו מענדל שניאורסאהן..." ייבוה הסתיימה השיחה. נדהמתי מצד אחד,

ותוך כדי כך אני חושב לעצמי מה זה יהיה איכפת לה אם יש יהודי בניו-יורק שלא יכול להירדם? הרי אפילו הצער הגדול של ההורים שלה לא משפיע עליה! תוך כדי שאני שקוע במחשבות שעה ארוכה מצלצל הטלפון ועל הקו שוב הרב חזקוב: "הרבי ביקש ממני זה עתה למסור לך 2 דברים: ראשית – שליח צריך לעשות את השליחות שלו מתוך אמונה ובטחון ולא מתוך ספקות. שנית – אתה יכול להגיד לה שהיא מכירה טוב את היהודי הזה מניו יורק". "אין צורך לומר שתדהמתי גברה שבעתיים, וכבר חיכיתי בקוצר רוח להיפגש עמה. הלכתי מיד לביתה אך היא לא היתה בביתה. השארתי פתק על הדלת שאני מחפש אותה דחוף מאד והשארתי את מספר הטלפון שלי." "למחרת בבוקר היא התקשרה ואמרתי לה שיש לי משהו חשוב מאד למסור לה. בתחילה לא הסכימה לשמוע כי הבינה שהדבר קשור במאמצי השכנוע שלי, רק לאחר שהשתכנעה שבאמת מדובר במשהו בעל חשיבות מיוחדת הסכימה להיפגש עמי באותו יום. כשנפגשתי עמה מסרתי לה בדיוק כפי שהרבי הורה לי: "יש יהודי בניו-יורק" – אמרתי לה – "שלא מסוגל להירדם בלילה בגלל שאת עומדת להינשא לגוי". "מי זה היהודי הזה?" היא שאלה. ואני עניתי לה: "הרבי מליובאוויטש". הבחורה קמה בכעס מהמקום: "בשביל זה קראת לי? זה הדבר הדחוף? מי זה הרבי מליובאוויטש? מה מעניין אותי הרבי מליובאוויטש?" "הוא אמר שאת מכירה אותו" – עניתי לה. "אינני מכירה אותו". "את בטוח מכירה אותו. אם הרבי אמר – סימן שאת מכירה אותו". "איך הוא נראה?" היא שואלת. חיפשתי בביתי שעה ארוכה עד שמצאתי תמונה של הרבי מליובאוויטש. כשהראיתי לה את זה ראיתי שהחזירה כסיד. "כבר שני לילות שאני רואה את האיש הזה בחלום בא ומתחנן אלי שלא אתחנן עם החבר שלי. לא יחסתי לכך שום חשיבות כי הייתי בטוחה שזה בגלל שחשבתי ביום על הנדנודים שלך והשיחה שלך אתי..."

"אתה מבין לכד" – אמר הרב שוורץ – "שהבחורה בסופו של דבר, לא התחנתה עם גוי..."

מספר הרב יוסף וינברג החנייה בדאקאר הלכה והתמשכה. המטוס מדרום-אפריקה ללונדון ולניו יורק כבר עמד על המסלול יותר מהזמן הדרוש, לפי ניסיוני, כדי להצטייד בדלק, כאשר הדייל הודיע לנו שקרתה תקלה וניאלץ לחנות כאן יומיים. ברגע הראשון הייתי נבוך מאוד. תוכנית המסע הנוכחית שלי היתה מוכנה לפרטי-פרטים, ועכשיו הכול נדחה. ואז נזכרתי ב"יחידות" האחרונה שלי אצל הרבי. זה היה ממש לפני שיצאתי לשליחות הזו. רק ימים אחדים לפני כן חזרתי משליחות אחרת, וכשנכנסתי למסור לרבי דו"ח, שאל אותי לפתע הרבי על סדר הנסיעות ממקום למקום באפריקה, והתעניין האם באמת מוכרחים לעבור במהירות ממרכז יהודי אחד לשני, או שאפשר "לעשות איזושהי חניית ביניים במקום קטן שאין בו הרבה יהודים"... עכשיו, כשהודיעו לנו על חניית-בינתיים לא צפויה בדאקאר, הבנתי למה הרבי התכוון ואפשר להבין למה התרגשתי. הרבי היה מלא דאגה לגורלם של אותם יהודים יחידים המתגוררים בערים קטנות ונידחות, הצפויים יותר מאחרים להינתקות מצור-מחצבתם, ואז, בעיתוי מדהים, שאל אותי פתאום על חניית הביניים – והנה קרתה תקלה ואני נאלץ לעשות חניית ביניים בדאקאר... עכשיו המבוכה שלי נגמרה לגמרי. לקחתי את התיק וקראתי למונית. הוריתי לנהג להסיע אותי למרכז העיר. יצאתי לחפש יהודים... אבל, לך ותמצא יהודים בדאקאר... אני הולך ברחובות העיר, נועץ מבטים בפני עוברים ושבים, מחפש פנים יהודיות, הופעה יהודית. אני מביט גם בשלטי החנויות – אולי יהיה שם איזה שם יהודי ואוכל להיכנס ולדבר... אני עצמי עם זקן, מגבעת וסירטוק (בגד חסידי ארוך), פוסע לאט – אולי יזהה אותי איזה יהודי ויפנה אלי...? הייתי בטוח

שאמצא יהודי. זה מוכרח לקרות. כמו כל השליחויות ה'שמימיות' של הרבי. הרי רק לשם כך מתעכב כאן המטוס ליומיים... ואז פתאום טופח לי מישוהו על הכתף. אני מסתובב, ורואה לפני צעיר גלוי ראש. "תסלח לי", הוא אומר בצרפתית, "האם אתה יהודי או הודי?" כשהבנתי מה שאל אותי (אני דובר טוב אנגלית אבל חלש מאוד בצרפתית) ירד מעלי בבת-אחת משא גדול, ולבי אמר לי שמצאתי מה שחיפשתי. והצעיר ממשיך: "באמת תסלח לי על שאני מטריד אותך בשאלות"... עכשיו לא היה לי ספק. לפני עמד יהודי הגר בדאקאר, ומרוב התרגשות לחשתי: "שמע ישראל". הצעיר השיב: "ה' אלוקינו ה' אחד", והבטנו זה בזה, ופתאום השמחה פרצה, ומצאנו עצמנו מתחבקים באמצע הרחוב. מצאנו פינה לשבת ולשוחח, ולמרות הקושי הלשוני, מצאנו מיד שפה משותפת. הצעיר סיפר ששמו קלמנט באג'יו והגיע לדאקאר ממצרים. הוא עובד בבית-מסחר של דודו, יהודי עשיר הגר זה ארבעים שנה בדאקאר, שנשא לו אשה נוכרית וניתק כל קשר עם העם היהודי. "מאז יצאתי ממצרים", אמר באג'יו בצער, "לא ראיתי יהודי ממש. כשראיתי אותך הולך לאט ברחוב ידעתי מיד שאגש אליך ואציג את עצמי". השיחה קלחה, וכל הזמן הרגשתי שיש דברים בגו. מצד אחד קלמנט היה באמת מאושר מפגישתו עמי, אבל מצד שני לא היה יכול לדבר בשטף, בגילוי-לב גמור. החלטתי שלא ללחוץ, ושאלתי את יום שני לו תפילין. "לא", השיב, "גם במצרים לא הנחת תפילין, חוץ מאשר זמן קצר לאחר הבר מצווה שלי". אמרתי לו שזו לא בעיה, הוצאתי את התפילין שלי מהתיק ונתתי לו. "עכשיו יש לך תפילין", אמרתי. "האם תניח אותן יום יום?" אצבעותי מיששו את התפילין באהבה, אבל במקום לענות ב"כן", ב"לא" או ב"אולי", נפלטה מפיו אנחה, והוא הסב ממני את מבטו. קלמנט לא זו ממני כל 48 השעות ששהיתי בדאקאר. הוא נלווה אלי בכל מקום וסייע לי לחפש יהודים נוספים, וכל אותו זמן הרגשתי בלחץ שהוא נמצא בו. ידעתי שהזמן קצר וניסיתי לדובב אותו, אך קלמנט לא נענה לי. הגיע ערב ההמראה. עוד מעט אעלה למטוס וניפרד. הוא ליווה אותי אל שדה-התעופה. ואז פתאום אמר: "נוכל להתעכב עוד קצת? יש משהו שאני רוצה לספר לך"... היו לפני עוד שעתיים-שלוש. מצאנו לנו פינה במסעדת שדה-התעופה, והדברים פרצו ממנו בשטף מלא כאב. "מזה זמן אני כבר מתכוון להתחתן עם נערה. יש בה כל המעלות אבל היא לא יהודיה... הדבר ממש מענה אותי. אני לא רוצה להיות כמו דודי שנשא לו אשה לא יהודיה. אני יודע שעלי להיפרד ממנה, אבל אין כאן נערות יהודיות ואינני יודע מה לעשות. המחשבות על כך אינן מרפות ממני. גם כשהלכתי ברחוב ופגשתי בך חשבתני רק על זה. ואז ראיתי אותך ואמרתי לעצמי, הנה יהודי, אולי הוא רב? אולי הוא יוכל לעזור לי? – ואז ניגשתי אליך". שאלתי אותו: "ומה אתה חושב עכשיו?" וקלמנט היה גלוי. "כל עוד אתה פה, רבי", השיב לי, "אני בטוח שלא אוסיף להפגש עמה. אבל אני מפחד מהרגע שתטוס. אני חושש שלא אוכל לעמוד בניסיון ובסוף אתחתן עמה, מיד לאחר שתעזוב אותי..." זה היה לפני כארבעים שנה, אבל אני זוכר את תחושת החרום שעברה בי באותו רגע, כאילו זה קרה ממש לפני שעה. הזמן היה קצר, עוד מעט המטוס ממריא, וידעתי שאני צריך לפעול מהר. לקחתי את ידו בין ידי והבטתי בעיניו. "אני מבטיח לך קלמנט שעוד אחזור אליך ואהיה אתך בקשר. אבל כעת אני רוצה שתבטיח לי בתקיעת-כף, שתצא בקרוב לצרפת ותישא שם נערה יהודיה". הבטתי בקלמנט וידעתי ש"הגעתי" אליו. עיניו התמלאו פתאום דמעות. הוא הרים את ידו הימנית והושיט אותה אלי. "רבי", אמר בקול רועד, "אתה לא יודע מה היתה הפגישה אתך בשבילי. רבי, תודה לך, ואל תשכח אותי..." מובן שלא שכחתי. מיד כשהגעתי ללונדון, שלחתי מברק לרב חדקוב – מנהל משרד ה'מזכירות' בניו-יורק,

וביקשתי ממנו לשלוח לקלמנט תפילין וחומר-הסברה מתאים. תוך זמן קצר הגיעו לקלמנט מ-770 תפילין מהודרים, ציציות, סידור-תפילה נאה, אף בפרוס הפסח, הרבי לא שכח להעביר לו חבילה של 'מצות שמורה' בשבילו ובשביל שאר היהודיות הגרים בדאקאר. כששמעתי על כך נרגעתי. ידעתי שקלמנט יצא מבדידותו, וימצא בו את הכוח לקיים את הבטחתו. ואילו קלמנט, כשהוא-לעצמו, מצא דרך מקורית להשיב לרבי. יום אחד אני מקבל הזמנה לחתונתו, שנערכה בצרפת עם בחורה יהודיה, ולא סתם יהודיה, אלא צעירה שומרת מסורת, שהספיקה כבר לערוך ביקור אצל הרבי. ושוב יצאתי לשליחות באפריקה, ולפני כן נכנסתי לרבי ל"יחידות". "אני מקווה שהפעם תבקר בדאקאר, גם אם לא יחול קלקול במטוס", אמר לי הרבי בחיך. כיון שבלאו הכי רציתי לקיים את הבטחתי לקלמנט ולחזור ולבקרו בביתו, שמחתי להוראת הרבי, ועליתי לטיסה שהיתה לה חניה בדאקאר. כאן ציפתה לי הפתעה טובה. בערב הראשון לשהותי בבית קלמנט, ערך לי מסיבה. כאן הכרתי את מר פינסו, שהחל להניח תפילין בהשפעת קלמנט; את מר אדוארד פוליטי, העומד בהתכתבות קבועה עם הרבי; את גר הצדק מר ריצ'רדסון, שהיה תחילה שומר המצוות היחידי בדאקאר ועתה הצטרף לחבורת והיהודים אשר שבו לאלוקים. כשמצאנו לנו שעה קלה לשוחח, סיפר לי קלמנט איך התחוללה ה"מהפכה הדתית" בדאקאר: כאשר הגיעו אליו "מצות השמורה" של הרבי, סיפר על כך ליהודי המקום, והם החליטו לערוך "סדר" משותף "כולם התרגשו מהמשלוח המצות של הרבי", סיפר לי מר קלמנט. "רצינו לעשות סדר כהלכה ולאכול בו את המצות השמורות, ויותר מכל כולם רצו להודות על הנס הגלוי הזה, שיש צדיק גדול בעולם שאינו שוכח שום יהודי, גם את "השכוחים והנידחים", ומשגר אליהם שליח לעוררם ליהדות ושולח להם מצות לכבוד החג. הם אמרו שאם יש עדיין יהודים כאלה, כדאי להיות יהודי"...

מספר הרב פינחס טייץ יום אחד, לפני נסיעה לרוסיה, הגיע אלי משהו בשליחות הרבי ונתן לי חבילה של סידורים וחומשים וכמה זוגות תפילין. עד כאן היה הכל כרגיל. התרגלתי כבר, זה זמן רב, שאינני שואל ואינני מתפלא מניין יודע הרבי כל פעם שמתכונן אני לנסוע לרוסיה. הרבי ידע שלי קל יותר עם השלטונות והיה מנצל את נסיעתי להכניס לרוסיה תשמישי קדושה. אולם הפעם היה משהו שונה, קצת מפתיע: בנוסף לתשמישי קדושה, הוא נתן לי גם ספר תניא קטן ואמר לי: 'את זה הרבי אמר שלא תיתן לאף אחד, רק תיקח עמך את זה בנסיעה לרוסיה'. האמת היא שבתחילה התלבטתי. סוף-סוף אינני חסיד, ועניין אחד הוא לפעול יחד עם הרבי לספק תשמישי קדושה ליהודי רוסיה (שזה עשיתי בשמחה ובששון), אך עניין שונה הוא שאשא באמתחתי, דווקא בנסיעה לרוסיה, את ספר התניא. אולם במחשבה שנייה החלטתי שאם הרבי מצא לנכון לשלוח לי את הספר ולבקש שאשא אותו באמתחתי - סימן שיש דברים בגו. ביום השלישי לשהותי במוסקווה (לאחר שב"ה הצלחתי גם הפעם להכניס את כל תשמישי הקדושה ולהעבירם ליעדם), כשיצאתי לאחר תפילת ערבית מבית-הכנסת הגדול ופסעתי כמה רחובות, התנפלו עלי לפתע, בסימטה די חשוכה, שני צעירים, וגררו אותי בכוח לתוך מכונית מבלי שהספקתי לפצות פה. כמובן שבתחילה מאוד נבהלתי, אבל מיד הם הציגו עצמם כשני צעירים חב"דיים שמעוניינים לשוחח עמי על עניין דחוף, והדרך היחידה להביאני בלי חשד לביתם ה'מחתרתי' היתה ה'חטיפה' הזו. מובן מאליו שסלחתי להם... שני הצעירים הללו לא הכבירו במילים ולא היו מוכנים לספר לי מה בדיוק הם עושים ומה הן פעולותיהם המחתרניות. הם רק אמרו לי שביררו עלי ואפשר לסמוך עלי ולכן הם רוצים להעביר דרכי לרבי שתי שאלות מאוד-מאוד בוערות

ואין להם פנאי לחכות עד שיבוא איזשהו שליח חב"די סודי שדרכו היו מעבירים את השאלות לרבי. המבוגר יותר ביקש לשאול את הרבי: היות שנודע לו ממישהו שהק.ג.ב. מחפשים אותו ולכן מצד אחד כדאי שיברח ממוסקווה לעיר אחרת, אלא שאז תתבטל כל הפעילות המחתרתית הגדולה שלו (שהרבי יודע עליה). השני, הצעיר יותר, ביקש לשאול: היות וכמה יהודים לאחרונה הגישו וקיבלו אשרת יציאה לארץ, האם להגיש בקשה (שאו הוא מסתכן שיאבד מיד את מקום עבודתו כמהנדס בכיר, כי הם יפטרוהו ברגע שיגיש את הבקשה וייתכן שבכלל לא יאשרו לו וכך ייצא קירח מכאן ומכאן), או, למרות הכל להסתכן ולהגיש את הבקשה. האמת היא שלא הייתי מאושר מהשליחות שהטילו עלי, שכן נזהרתי, כדי שלא לקלקל את יחסי עם השלטונות (לטובת יהודי רוסיה), שלא להיות מעורב בשום עניין מחתרתי, יחד עם זאת הלב יצא לשני היהודים היקרים הללו, בעלי מסירות-הנפש ולא יכולתי לסרב לבקשתם. מובן שהייתי צריך לחרוט במחשבתי ובזכרוני את השמות, שמות האימהות, והשאלות, כי היה אסור לי להסתכן שיהיה באמתחתי איזשהו פתק. ואז, כשהתארכה השיחה וזרמו הניגונים והדמעות, סיפרתי להם לפתע על ספר התניא שהרבי נתן לי לפני נסיעתי הנוכחית תוך בקשה שאשא זאת עמי בעת הביקור. 'זוה נמצא עכשיו אצלך' - שאלו אותי שניהם בהתרגשות. 'כן', עניתי להם והוצאתי מכיס מעילי את התניא. אינני יכול לתאר לך את ההתרגשות שאחזה בהם, רק אז הבנתי מה זה חסיד. 'זה תניא שהרבי עצמו נגע בו השבוע בידי הקדושות', הם חזרו ומלמלו בהתרגשות רבה תוך שהם ממשמשים שוב ושוב את הספר. לפתע, פרץ אחד מהם בצעקה. חשבתי שקרה לו משהו, ואז הוא מצביע לי על אחד העמודים שהיה מקופל בצורה מוזרה. מתברר שתוך כדי משמוש הוא הבחין שיש קפל בדף אחד (כעין סימן שאדם עושה לעצמו כשהוא אוהו באמצע ספר) והמילים הראשונות של העמוד הזה (קונטרס-אחרון קסב) הן: "שהשעה דחוקה לו ביותר ואי-אפשר לו בשום אופן להמתין". הנה תשובה ברורה לשאלה שלי" - הוא צועק לי נרגש - "הרבי אומר שעלי לברוח מיד ממוסקווה ואינני יכול להמתין". ואז, לאחר דקה ארוכה של הלם, כמו קוראים האחד את מחשבות רעהו, מתחילים לחפש אם יש עוד סימן. ו... כן. היה בספר הזה עוד עמוד אחד מקופל. עמוד לח ב"ליקוטי-אמרים", והמילים הראשונות בעמוד היו: "להיכנס לארץ"... הספק אם להגיש בקשה לאשרת-יציאה הותר במקום... הם ביקשוני כמובן להשאיר אצלם את התניא, אבל אמרתי להם שהרבי אמר לי שאשאיר זאת אצלי. ומאז ועד היום, כשמזדמן לי לראות וללמוד בספר הזה, אני נזכר בהתרגשות בשליחות השמימית הזאת...

הרב אליהו ומלכה תגר מספרים קסם אישי רב, מקצוענות וחוצפה חביבה ובלתי מזיקה - בכל אלה ניחן ר' לוי יצחק פריידין, הצלם של '770'. ר' לוי איצ'ה, כפי שכינוהו בחיבה, נהג מאז תשל"ה לעזוב את ביתו בישראל ולבקר בחצר הרבי מדי שנה בשנה בחודש תשרי. עדשות מצלמתו הנציחו רבים מן הרגעים המרגשים ב'בית חיינו' - למשל, ברכת הרבי לתלמידי הישיבה ה'תמימים', בערב יום הכיפורים. עם עין אחת על השעון, לבל יחלל את היום הקדוש, ועין שניה על עדשת הפוקוס, צילם ר' לוי איצ'ה עוד ועוד תמונות מן המעמד הבלתי נשכח. כה עמוק היה שקוע במעשיו, עד כי פעם אחת ביקשו הרבי לומר לתלמידי הישיבה ב"770" כי אילו היו חדורי התלהבות כמו פריידין בעבודתו - מסתמא היו הדברים נראים טוב יותר... פריידין רצה מאד לחלוק עם הציבור בארץ-ישראל את החוויות שחש ב'770'. 1976 פתח תערוכה ב'בית סוקולוב' (בית העתונאים בתל-אביב) ובה הציג את עבודתו. התערוכה, שהוצגה גם באוניברסיטת בר-אילן ובירושלים, איפשרה לקהל הרחב להתרשם מן השילוב שבין מומחיות מקצוענית וחוויה רגשית עזה. התערוכה זכתה לשבחים רבים. עם זאת,

עתונאי אחד כתב בספר האורחים את השורות הבאות: עם כל הכבוד למומחיות בצילום, הרי הנושא שבחרת לצלם מחזיר אותנו אל תקופת החושך הפרימיטיבית של ימי-הביניים. "בביקור הבא שערכת בארה"ב", סיפר פריידין, "הצגתי בפני הרבי את ספר האורחים. אף שדיפדף במהירות, הצליח הרבי להבחין באותה הערה שלילית. הוא ביקשני שאשלח את איחולי לאותו עתונאי על כנותו ואמר כי דרוש אומץ לב להביע דעה השונה מן הדעה הכללית. "אך אמור לו גם, כי בימי הביניים לא הכל היה חשוך ובימינו - לא הכל כל-כך מזהיר ובקש ממנו שיציץ בטורי החדשות בעתון בו הוא כותב, ויווכח". הרבי מסר לו דולר המיועד לצדקה, וביקשני לתיתו לעתונאי. בכל פעם שהיה עליו לשוב לארץ-ישראל, היה ר' לוי איצ'ה נוהג להמתין על המדרכה מול ביתי של הרבי כדי להיפרד ממנו. הוא היה מודה לרבי על שהואיל לאפשר לו לצלמו ותמיד נהג להתנצל על אי הנוחות הנגרמת לרבי. באותה הזדמנות היה גם מבקש ברכה עבור בני משפחתו. פעם אחת המתין ר' לוי איצ'ה בהתרגשות. קודם לכן פגש אברך צעיר שסיפר לו כי הוא ואשתו חשוכי ילדים ונתונים במצוקה קשה. "יש לך גישה מיוחדת אל הרבי", התחנן לפניו הצעיר, "אנא ממך - ספר לו על בעייתנו". הדברים נגעו מאוד לליבו של ר' לוי איצ'ה, והוא החליט להעלות את הדבר בפגישתו הקצרה עם הרבי. בתארו לפניו את מצוקתו של הצעיר, ובעוד הרב בנימין קליין, אחד ממזכיריו של הרבי, ממתין לו בסמוך כדי להסיעו ל'770', נתן הרבי בר' לוי איצ'ה מבט נוקב והשיב: "אמור לבחור הצעיר שירשום על פתק את שמו, שם אשתו ושמות אמותיהם. אזכיר על הציון". ואז, כפי שנהג פעמים רבות בעבר, הזמין הרבי את ר' לוי איצ'ה שיתלווה אליו בנסיעה ל'770'. על-פי רוב היה ר' לוי איצ'ה נוהג לסרב, אולם בפעם הזאת נכנס למכונית בתקווה לומר כמה מלים נוספות כהשתדלות עבור בני הזוג. הרבי לא הותיר לו זמן לעשות זאת. תוך כדי הנסיעה, הנמשכת דקות ספורות בלבד, התעניין הרבי בבני משפחתו של פריידין, ושאל אם היה סיפק בידו לקנות מתנות לאשתו וילדיו. כאשר הגיעה המכונית ל'770' - נפרד ר' לוי איצ'ה לשלום מן הרבי ומיהר לביתו של הצעיר כדי למסור לו את התשובה. מיד אחר כך עלה למטוס שהביאו ארצה. פחות משנה אחר כך, בכ"ה אלול, כאשר הגיע לקראון-הייטס בפעם נוספת, נתקל פריידין במארחו, ר' גבריאל שפירא, כשהוא ממחר לצאת מביתו. "שלום עליכם, ר' לוי איצ'ה. זוכר אתה, בתשרי, שהשתדלת אצל הרבי עבור בני הזוג חשוכי הילדים, ובכן, הגעת בדיוק בזמן לברית המילה..." פריידין הביט בשעונו. השעה היתה כמעט עשר בבוקר. בשעה הזאת עוזב הרבי את ביתו בדרכו אל '770'. בלי להתעכב שניה אחת נוספת, מיהר לרחוב פרזידנט. "רבי", פנה אליו, נשימתו קצרה מן הריצה, "הברכה שהענקת לבני הזוג אשתקד - התגשמה. היום הברית!" הרבי הקשיב בסבלנות. "אל תעשה עניין מכל דבר", אמר בתנועת ביטול, "אין צורך שתתרגש כל כך".

הרב אהרן דב הלפרין מספר לקראת חגים ומועדים, היה הרבי כותב 'מכתבים-כלליים'. מכתבים אלו, שבכותרתם נכתב "אל בני ובנות ישראל", היו עוסקים במהות החג הקרב ובא ועל המסר לימינו אלו. המכתבים היו מתורגמים לשפות שונות; בארץ, הם היו מופיעים בלשון הקודש בעיתונים נפוצים. בדרך-כלל, היו אלו תרגומים שלא הוגהו על-ידי הרבי עצמו. אולם, עם הוצאתו לאור של השבועון החבד"י "כפר-חב"ד", החל הרבי להגיה את התרגום ללשון הקודש, שנערך על ידי הסופר הרב טוביה בלוי. באחד ממכתבים אלו, הבחנו בדבר משונה, בעיני בשר שלי ושל המתרגם. היה זה כאשר במכתב באידיש הופיע, כרגיל, הרבה פעמים המלה "א איד", והרב בלוי, כרגיל, תרגמה ל"יהודי". והנה, כשהרבי שלח את ההגהה על התרגום, הבחנתי שכמעט בכל מקום שהיה כותב אצלנו "יהודי" שינה

הרבי וכתב "אדם". מרוב פליאתי והשתוממותי הרמתי טלפון למזכיר, הרב לייבל גרונר, ושאלתי אם ידוע לו פשר הדבר. "לא", אומר לי הרב גרונר, "גם בעיניי זה פלא עצום". כעבור שבועיים לערך טסתי לניו-יורק. במטוס, עד לפאריס, ישבתי, בהשגחה פרטית, ליד ח"כ מוחמד וותד ממפ"ם. הופתעתי לגלות איש מבריק עם אינטלגנציה ורמת-חשיבה גבוהה ביותר. שוחחנו במשך כל זמן הנסיעה, והוא גילה לי שמטרת נסיעתו היא להיפגש עם אנשי אש"ף. החלפנו דעות בעניינים מדיניים, וגם את טיעוניו המרגיזים השמיע בדרך תרבותית ומרתקת. ההפתעה הגדולה ציפתה לי כשאמר: "אני מוכרח לומר לך שאני מוקסם לחלוטין מאישיותו של הרבי מליובאוויטש. למרות שאני מתנגד בחריפות לדעותיו המדיניות - אני ממש מעריץ את אישיותו. אני קורא את ה'מכתבים-כלליים' שלו, המתפרסמים בעתונות, והחשיבה הפילוסופית שלו, כפי שהוא מתרגמה לחיי היום-יום, ממש מרתקת ומקסימה אותי". אם לא הספקתי להיות מופתע - מתחיל ח"כ וותד, הערבי, לחזור בפניי על כל התוכן של המכתב-כללי האחרון, זה המכתב שבו שינה הרבי את כל המלים "יהודי" ל"אדם"... "אגב", סיפר לי וותד, "כשבמוסדות מפ"ם קמה התנגדות גדולה לפרסם את מכתבי הרבי ב'על המשמר' וכמעט הוחלט להפסיק - אני קמתי וטענתי כי למרות התנגדותנו הנחרצת לכל עמדותיו של הרבי מליובאוויטש, המכתבים המחשבתיים שלו מהווים 'מזון-רוחני-מחשבתי' אפילו לערבי כמוני, והכרעתי את הכף בעד המשך הפירסום..."

כשהגעתי לניו-יורק למחרת בשמונה בבוקר, נכנסתי למזכירות ופגשתי שם את המזכיר הרב בנימין קליין. שוחחנו על הא ועל דא, סיפרתי לו, בין היתר, על פגישתי במטוס עם ח"כ וותד, ואמרתי לו: יתכן שזה הפתרון לחידת הפלא של המכתב-כללי. אולי כדי להשפיע גם על אדם כמוהו, שינה הרבי הפעם מ"יהודי" ל"אדם"... "במשך היום", אמרתי לו, "לאחר שאטבול במקווה, אכתוב אי"ה לרבי דיווח על הפגישה הזאת, כולל על הצעתו בעניין "מיהו-יהודי" (היתה זו הצעה לפיה יימנעו חברי הכנסת הערביים בהצבעה על תיקון החוק, ובתמורה יימנעו חברי כנסת יהודים בהצבעה על מינוי קאדים)". כעבור שעה בערך, ר' בנימין מחפש אותי. נגשתי אליו ל"מזכירות", והוא מספר לי: "כשהבאתי קודם את הרבי, במכונית, ל-770, שאל אותי הרבי: מה חדש? מישהו הגיע מהארץ? אמרתי לרבי שאתה הגעת וסיפרתי לו את סיפור הפגישה עם ח"כ וותד, ובעיקר, כמובן, על ה"מכתב כללי"... "הרבי", מספר ר' בנימין, "שמע את הדיווח בקורת-רוח מרובה, ולבסוף חייך חיוך רחב ואמר: האם הוא לא הבחין שכתוב למעלה 'אל בני ובנות ישראל'? זה לא הפריע לו?..."

פעם אחת הציעו החסידים לרבי שינפש מעט ויצא לחופשה קצרה. הם הטילו על ר' ניסן נמנוב, מזיקני החסידים, לגשת אל הרבי ולומר לו זאת בשמם. ר' נמנוב גייס את כל כוחות השכנוע שלו, אך לשווא. הוא ניסה להסביר לרבי, כי הרביים הקודמים נהגו אף הם ליטול חופשות קצרות מתפקידיהם ולנוח ב'נאות דשא' - ומדוע לא יעשה כן גם הרבי? הרבי חייך: "הרביים הקודמים יכלו לצאת לחופשה משום שהחסידים הקודמים ישבו ולמדו. היום התהפך המצב: חסידים הם שיוצאים לחופשה, ועל כן צריך הרבי לשבת וללמוד..."

בן דוד לא רחוק שלי שגר בדרום אמריקה נקלע למשבר משפחתי. בתם הכירה צעיר יהודי והשניים החליטו להנשא, אלא שהורי הצעירה התנגדו בתוקף לשידוך. הנימוק: הצעיר בא מרקע לא דתי ולא חי חיי תורה ומצוות. הוא אמנם הצהיר על נכונותו להתחיל לשמור מצוות ולהקפיד על כל ההלכות

והמנהגים, אבל כל המשפחה המורחבת וכל מעגל הידידים היו מאוחדים נגד רצונה של הצעירה. "אי אפשר לסמוך על הבטחות", הם טענו. הצעירה הגיבה במרירות הולכת וגוברת ולא היתה מסוגלת לסבול את העובדה שמשפחתה שכל-כך יקרה לה מסרבים לשתף פעולה. היא הרגישה כאילו העולם כולו עשה יד אחת נגדה למנוע ממנה את אושרה. המצב הלך והורע, גם היא וגם הוריה הפכו יותר מרירים זה לזה, והמתח ביניהם הלך וגבר. בסופו של דבר הם הגיעו להסכמה שהענין יובא לפני הרבי. למרות שהמשפחה לא נמנתה על חסידי הרבי, האישה והוריה העריצו את הרבי מאד והסכימו שהוא יהיה זה שיכריע ביניהם. הצעירה הגיעה לניו-יורק ואני, בתור הליובאוויטשער במשפחה, התבקשתי ללוות את הצעירה ליחידות שלה עם הרבי. באותן שנים, קיבל הרבי אנשים שלושה לילות בשבוע, החל מהשעות המוקדמות של הערב עד השעות הקטנות של הלילה. לעיתים קרובות היה המבקר האחרון עוזב לאחר שזרחה השמש. אנחנו נכנסנו לחדרו של הרבי קרוב לשלוש לפנות בוקר. בתחילה הרבי חיפש שפה משותפת עם הצעירה. נעשה ניסיון לדבר באידיש, בעברית, באנגלית ובצרפתית ולבסוף סוכם על גרמנית (שהיא הכירה לאחר תקופת לימודים בשווייץ). כשהצעירה סיפרה את סיפורה, היה אפשר להרגיש את המבוכה בקולה: אני לא מבינה מה הם רוצים ממני! הוא הבטיח לחיות חיים דתיים. אני יודעת שהוא רציני. למה כולם כל כך בטוחים בעמדתם נגדנו? יתכן שהוא אכן רציני", אמר הרבי, "אבל איזה ערך יש להצהרה שלו אם הוא לא יודע על מה הוא מתחייב. על פי החוק צ'ק ריק הוא חסר-ערך אפילו אם המחזיק בו ממלא רק סנט אחד, כי אדם לא יכול להתחייב על משהו מבלי לדעת מה ההתחייבות מכילה. חיים לפי דרישות ההלכה הם אתגר מאוד תובעני לכל אחד, על אחת כמה וכמה עבור אחד שלא קיבל חינוך כזה בצעירותו". "אבל הוא מוכן ללמוד", ענתה הצעירה. לימוד לבד לא מספיק, הגיב הרבי. "מישהו יכול ללמוד עם הכוונות הטובות ביותר, אבל לתרגם זאת לחיי היום יום זה כבר משהו אחר לחלוטין. ובכן, זוהי הצעתי: הבחור יחיה עם משפחה שומרת מצוות במשך כמה חדשים, כך הוא יוכל לראות מכלי ראשון מה כוללת התחייבות כזו, החל ממודעה אני עם פתיחת העיניים בבוקר ועד קריאת שמע לפני השינה. אם אחרי כל זה, הוא עדיין יצהיר על רצונו לחיות חיי תורה אמיתיים, אני נותן לכם את ברכתי הלבבית לחיים משותפים באושר". האישה הצעירה יצאה את חדרו של הרבי בלב שמח ומאושר. אני נשארתי כדי לשוחח עם הרבי על כמה נושאים אישיים, אבל בטרם הספקתי לומר משהו, הרבי הורה לקרוא לה מיד בחזרה והסביר: "איני רוצה שהיא תחשוב שאנחנו משוחחים עליה מאחורי גבה". היה זה שלוש לפנות בוקר. הרבי פגש עשרות אנשים לאורך הלילה. עם זאת, הוא היה ער ורגיש במידה מספקת לרגשות הזולת ועשה את מה שנחוץ לעשות כדי למנוע מצב בו היא תחשוב שיש כאן איזושהי קונספירציה נגדה. לכן, למרות שהעניין נפתר לשביעות רצונה ואף שבכל מקרה לא הבינה את האידיש בה דברנו, הרבי לא רצה לדבר אתי שלא בנוכחותה...

שירלי צ'יסהולם עשתה כותרות כשהיתה האישה השחורה הראשונה שנבחרה אי-פעם לבית הנבחרים של ארצות הברית מטעם המחוז ה-12 של מדינת ניו-יורק. לאחר ההתרגשות הרבה, היא מצאה את עצמה נאבקת בדיעות קדומות ובחברי קונגרס גזעניים שניסו לעכב את התקדמותה. בלחץ חברי קונגרס מן הדרום היא מונתה כחברה בוועדת החקלאות, תחום בו שירלי, אישה שגדלה כל חייה באיזור עירוני, לא יכלה לתרום רבות. המינוי גרם לה אכזבה רבה. היא רצתה להיבחר כדי למגר את בעיית העוני וחסרי הבית במרכזי הערים; מה תוכל לעשות כחברה בוועדת החקלאות? יום אחד היא

קיבלה טלפון ממשרדו של הרבי מליובאוויטש. "הרבי רוצה להיפגש עמך", נאמר לה. צ'סהולם, שהתגוררה במרחק רחוב אחד ממרכז חב"ד העולמי "770", נפגשה עם הרבי לפני הבחירות בניסיון לקבל את תמיכתו במועמדותה (אותו, אגב, לא קיבלה: הרבי סירב להתערב בפוליטיקה ולתמוך בה או בכל מועמד אחר); כעת תהיה זו פגישתם השנייה. אני יודע שאת מאוד מאוכזבת אמר לה הרבי כשנפגשו. "אכן, אני מאוד מאוכזבת; אני חשה פגועה. מה עליי לעשות כעת?" שאלה. בורא העולם העניק לך מתנה אמיתית! הכריז הרבי. "לארצות הברית עודפים רבים של מזון, בעוד אלפי איש נמקים ברעב. את יכולה להשתמש במתנה שנתן לך האלוקים כדי לספק מזון לעניים. עלייך למצוא דרך מקורית לעשות זאת". זמן קצר לאחר-מכן נפגשה שירלי באקראי עם הסנאטור בוב דול, שייצג את מדינת קנזס העתירה בשטחים חקלאיים. הוא שטח באוזנה את מצוקת החקלאים במדינתו: באותם הימים החלה ארצות הברית לרכוש פירות וירקות מקובה, והחקלאים נותרו עם עודפי מזון והפסדים משמעותיים. תוך כדי שיחה נזכרה שירלי בדברי הרבי ובמוחה החל להתגבש רעיון. במשך השנים הבאות, עמלה שירלי צ'סהולם יחד עם בוב דול על הרחבת תוכניות המספקות מזון לנצרכים, לנשים בהריון ולנשים מניקות (התוכניות ידועות בארה"ב בשם Food Stamps WIC וחלק נרחב מתוכניות אלו, המספקות מזון בשווי של מיליארדי דולרים לעניים ברחבי ארצות הברית, נרשם לזכותה. אך היא עצמה זקפה זאת לזכותו של הרבי. במסיבת פרידה שנערכה לרגל פרישתה לפנסיה, אמרה שירלי צ'סהולם: "את כל הישגיי בתחום זה אני חייבת לרבי שהיה אופטימי ולימד אותי כי גם מה שנראה כאתגר הוא למעשה מתנה מאת האלוקים. אם לתינוקות עניים יש חלב, ואם לילדים עניים יש מזון – הרי שזה בזכות הרבי מקראון הייטס".

קבוצת תלמידי תיכון באה פעם לראות את הרבי. התלמידים הכינו שאלה שאותה הם הציגו לרבי במהלך הראיון. לקראת סוף הפגישה, לאחר שהשיב הרבי על שאלותיהם בנושאים שונים, שאל תלמיד אחד: שמעתי שאומרים שהרבי מסוגל לעשות ניסים. האם זה נכון? אתה באמת מסוגל לעשות מעשים על-טבעיים? השיב לו הרבי: "היכולת לעשות ניסים אינה מוגבלת לקבוצת אנשים נבחרת, אלא כל אחד מאתנו מסוגל לכך. לכל אחד מאתנו יש נשמה שהיא ניצוץ אלוקי. לכן, לכל אחד מאתנו יש הכוח להתגבר על מגבלות טבענו הפיזי, גדולות ומאיימות ככל שתיראנה לנו". כדי להמחיש לכם זאת, אמר הרבי, "אעשה עכשיו נס". כשהוא מחייך אל פניהם הנרעשות של התלמידים שנקבצו סביב שולחנו, המשיך הרבי ואמר: "כל אחד בחדר הזה יחליט עכשיו להשתפר בתחום אחד מסוים. כל אחד מכם יבחר שיפור שהוא מכיר בו כנחוץ וחיוני אך שעד היום ראה כמצוי מעבר ליכולת השגתו. אף על פי כן, אתם תצליחו כל אחד במשימתו, ותוכיחו לעצמכם כי לנשמה אכן יש הכוח להתגבר על ה"מציאות" הטבעית..."

לואיס היה אדם צעיר שהתמכר לאלכוהול. הוא עזב את אשתו ועבר להתגורר לבדו כשהוא מקדיש לילה אחר לילה לשתייה והוללות. מדי שנה היה הרבי מליובאוויטש זצ"ל מחלק עוגת דבש כסמל לשנה טובה ומתוקה. הרבי היה מחלק את פרוסות העוגה בערב יום כיפור ובערב שמיני עצרת ושמתח תורה. באותה שנה, אשתו של לואיס עברה לפני הרבי. כשהרבי העניק לה את העוגה, הוא שאל אותה האם בעלה לואיס נמצא אף הוא בניו-יורק. היא השיבה כי למיטב ידיעתה הוא לא בניו-יורק. האם את יודעת היכן הוא נמצא? שאל הרבי והיא השיבה שאין לה כל מושג. האם ידוע לך כיצד ניתן ליצור

עמו קשר? המשיך הרבי לשאול. "אלתר בוקיעט הוא ידיד קרוב שלו" השיבה האישה (אלתר הוא אחי, ובאותם הימים למד בישיבת חב"ד במיאמי). הרבי פנה לאחד ממזכיריו וביקש ממנו לחפש את אלתר בוקיעט. המזכיר רץ אל בית המדרש שם ראה את אלתר ואמר לו שהרבי רוצה לראותו מידית. אלתר מיהר אל המקום בו חילק הרבי את פרוסות העוגה, והרבי שאל אותו האם הוא יכול ליצור קשר עם לואיס. אנא אמור לו שיבוא ל"הקפות" הלילה כאן, ב-770 ביקש הרבי. אלתר לא ביזבו זמן. הוא יצר קשר טלפוני עם לואיס וביקש ממנו שיגיע לניו יורק. "לא תיכננתי להגיע לניו-יורק ואין לי כל כוונות לעשות זאת" השיב לו לואיס. אלתר ביקש, התחנן והפציר ואחרי שעה של תחנונים נעתר לואיס לתחנוניו. ל-770 הוא הגיע דקות ספורות לפני החג. במשך כל החג יצר הרבי קשר עין עם לואיס, עודד אותו וחיין אליו פעמים רבות. בסוף החג, כאשר הרבי חילק מן היין ("כוס של ברכה") לאלפי המשתתפים, אמר הרבי ללואיס: "שמחתי לראות אותך במצב רוח טוב במשך החג. אנא נסה לפתור את בעיותיך בחוכמה..." זמן קצר לאחר מכן נגמל לואיס מן השתייה ושב למשפחתו.

בתקופת מלחמת ששת הימים, כיהן ארתור גולדברג כשגריר ארצות הברית באו"ם. עוזרו האישי היה צעיר יהודי מבריק בשנות העשרים לחייו בשם ג'ו בן אליעזר. ימים ספורים לפני שפרצה המלחמה, קיבל ג'ו טלפון מבת דודתו הניו יורקית, שביקשה לשוחח עמו בדחיפות. בנם היחיד, אברהם, לומד בישיבה בישראל והוא מסרב לשוב הביתה. הם שלחו לו כרטיס טיסה על חשבונם, התחנונו שיחזור הביתה עד המצב בישראל יירגע, אך הוא מסרב בתוקף בטענה ש"הרי מיליובאוויטש אמר לא לעזוב את הארץ". "ג'ו", היא אמרה, "לך יש קשרים בחלונות הגבוהים. תגיד את האמת: עד כמה המצב בישראל חמור?" ג'ו לא רצה להפחיד את ההורים המודאגים, אבל לא יכול שלא לומר את האמת: "אנחנו צופים סכנה גדולה למדינת ישראל. הצפי הוא שהערבים ינצחו במלחמה ומיליוני יהודים יעמדו בסכנת חיים. הוציאו את הבן שלכם משם עד שיסתיימו הקרובות". בת הדודה פרצה בבכי והתחננה לג'ו שישכנע את הרבי להתיר לבנם לחזור מידית הביתה. לנוכח מעמדו הבכיר באו"ם התקבל ג'ו בתוך ימים ספורים לפגישה במשרדו של הרבי. הוא פתח בהתנצלות על כך שהוא מנצל את מעמדו הציבורי עבור עניינים אישיים, וניגש ישירות לעניין: "בת דודתי מפצירה כי הרבי יורה לבנה לשוב מידית הביתה". הרבי הגיב כי הארץ היא מקום ששמור בהשגחתו הפרטית של אלוקים כמו שנאמר בפסוק: "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל", ולכן זהו המקום הבטוח ביותר עבור היהודים. "זה נכון", אמר ג'ו, "אבל אברהם הוא הילד היחיד של בני הדודים שלי. הוא כל העולם שלהם והם אינם יכולים לסכן אותו". פניו של הרבי עטו ארשת רצינית והוא אמר: "לי יש בארץ אלפי בנים יחידים, ואם אני אומר להם להישאר שם, זה רק מפני שאני בטוח כי לא יאונה להם כל רע. אמור לבת דודתך ולבעלה שהם יכולים להיות רגועים לחלוטין, ושומר ישראל ישגיח על היהודים היושבים בארץ". הביטחון שהקרין הרבי התברר בתוך ימים כמדויק להפליא. בתוך שישה ימים ניצחה מדינה קטנטנה וצעירה צבאות של שלוש מדינות ענק. תושבי ארץ הקודש חזו בעיניהם בשמירה האלוקית.

משפחה בברוקלין עברה טלטלה רצינית. בנם הבכור, נער בן שמונה עשרה, הסתכסך עם ההורים ועזב את הבית בטריקת דלת. הוא החליט לשכור דירה עם חברים במנהטן ולנתק את הקשר עם המשפחה. האמא הרגישה שבנה אובד לה. האם מספרת: זו הייתה סטירת לחי עבורי. הייתי מתהפכת על המיטה בלילות, מתייסרת במחשבות: היכן הוא עכשיו? מה הוא אוכל? איפה הוא מבלה? איך הוא מפרנס

את עצמו ומשלם את שכר הדירה? המתח והחרדה היו נוראים, קשים מנשוא. לא יכולתי לעמוד בהם יותר, ונכנסתי לפגישה אישית עם הרבי, לבקש את עצתו כיצד להשיב את הילד הביתה. הרבי שמע אותי בסבלנות והשיב תשובה קצרה: "תשקיעי כוחות בסעודה המשפחתית בליל שבת, תהפכי אותה למרכז החיים בבית".

זאת הייתה תשובה מפתיעה, משום שהילד כבר מזמן החליף כתובת אבל זה מה שעשיתי. ביום ראשון בבוקר קראתי לשלושת הילדים שנותרו בבית ושאלתי כל אחד מהם מה הוא הכי אוהב לאכול. הראשון ביקש סלט מיוחד, השני אהב מאוד שניצל והשלישי רצה גלידה. בערב שבת בעלי והילדים שבו מבית הכנסת וחיכתה להם הפתעה. השולחן היה ערוך בצורה חגיגת, לכל ילד המתינה המגנה שהוא הזמין ולידה פתק: "אהבת אותך, שבת שלום". המחווה המיוחדת הזו שינתה את כל האווירה. הארוחה התנהלה בצורה רגועה ושלווה, הייתה שיחה משפחתית פתוחה וממש הרגשנו נפלא יחד. בשבוע הבא שיתוף הפעולה עלה רמה והתחזק. בעלי ויתר על חצי שעת עבודה באמצע השבוע, כדי לשוב הביתה מקודם, לפתוח ספר ולהכין כמה דברי תורה לומר בארוחה המשפחתית המשותפת. הילדים היו במרכז, כל תשומת הלב שלנו הוקדשה להם, והם הרגישו בעננים. עברו כמה שבועות. באחד הימים התקשר אלינו הבן שלנו שעזב את הבית וביקש לדבר עם האחים. הוא התעניין ושאל מה חדש בבית, ואחד מהם סיפר בעיניים נוצצות על החוויה שעוברת עליהם: "אתה לא מבין כמה טוב לנו יחד, איך אבא ואמא אוהבים אותנו". השיחה הזו עשתה כל מה שלא הצלחנו לעשות קודם. כנראה שחיי הבדידות במנהטן לא היו ממש פסגת אושר עבור הבן שלנו. הוא הודיע שיבוא הביתה לשבת הקרובה, "רק בשביל לראות". הוא הגיע הביתה וישב בשקט ובתווך הסעודה עזב וחזר למנהטן, אבל הגיע גם בשבת הבאה, וגם בשבת שלאחריה, עד ששב הביתה.

ארי סמית הוא סופר שמציג את סיפוריהם של אנשים שזכו למפגשים מיוחדים עם הרבי. הוא עצמו חווה מקרוב חוויה אישית שהדהימה אותו ולימדה אותו על התשוקה והאהבה של הרבי ללימוד התורה. הוא מספר: את חג השבועות בשנת 1991 (תשנ"א) עשיתי אצל הרבי. זה היה רצף של שלוש יממות שהוקדשו להתרוממות רוח, לימוד ותפילה עם הרבי: שבת ושני ימי חג. סדר היום של הרבי היה עמוס, אינטנסיבי מאוד. בליל שבת הרבי למד לאורך כל הלילה. למחרת, בצהרי השבת, קיים הרבי התוועדות ארוכה עם החסידים, במהלכה אמר שיחות תורניות עמוקות, ולא נח. בערב, ליל חג השבועות, שוב הרבי לא עלה על מיטתו, אלא למד תורה כל הלילה, בהתאם למנהג היהודי ללימוד 'תיקון ליל שבועות' בליל החג. למחרת בלילה שוב הרבי לא עצם עין. בשעת חצות הרבי יצא לקבל את המוני החסידים החוגגים ששבו מסבב של שמחה בבתי הכנסת וברחובות ניו יורק. למחרת בצהריים הרבי שוב התוועד ושוב נשא שיחות ודברי תורה עמוקים, עד שעות הערב. הגיע מוצאי החג ואפשר היה לצפות שהרבי ייתן לעצמו מעט מנוחה, אבל לא. זה הרגע בו התחיל האירוע שקראנו לו "כוס של ברכה". אלפי אנשים מגיעים לבית המדרש של הרבי ועוברים לפניו כדי לקבל מעט יין מכוס ההבדלה שלו. החלוקה נמשכה שעות ארוכות והסתיימה רק בשעה שתיים לפנות בוקר, כשבכל הזמן הזה הרבי עומד על שתי רגליו ומעודד את השירה של הקהל ללא הפסקה. וכל זה, צריך להזכיר, כשהרבי ציין כבר יום הולדת 89! ואז הגיע הרגע שהדהים אותי: בשלוש לפנות בוקר, כשהסתיימה חלוקת היין והרבי חזר סוף-סוף לחדרו הפרטי, קרה דבר מדהים. הווילון היה מוסט מעט, כך שזכיתי

להצצה נדירה. כמו עיני ראיתי את הרבי ניגש בחפזה אל ארון הספרים, מוצאי ספר תורני ונעמד לעיין בו. הרבי עמד, לבוש עדיין בבגדי השבת, חגור באבנט התפילה, ובלי לעשות הפסקת קפה ואז מנוחה קלה – ניגש ללמוד. הוא לא יכול היה לכבוש את התשוקה העצומה ואת האהבה שקיננה בו ללימוד התורה, כמו ילד שפורש את ידיו סביבו אביו ומחבק אותו בחום.

הרב זלמן ליפסקר, פועל בשליחות הרבי בפילדלפיה שבפנסילבניה למעלה מחמישים שנה. אחד הסיפורים שהוא לעולם לא שוכח קרה בקיץ 1961 (תשכ"א). השעה הייתה שתיים לפנות בוקר. בתום ערב של לימודים אינטנסיביים נמנמתי מעט על הספסל בבית הכנסת של הרבי בברוקלין. לפתע הרגשתי טפיחה על הכתף. ניתרתי ממקומי, ומול עיני עומד מזכירו האישי של הרבי, הרב חיים מרדכי חודוקוב. "יש לי עבורך משימה דחופה לביצוע עוד הלילה", אמר המזכיר, "עליך להעביר זוג תפילין לכתובת מסוימת באזור לונג ביץ', על קו החוף של לונג איילנד. גר שם יהודי בשם לואיס שלדר, ועליך להדריך אותו כיצד להניח את התפילין. אגא, השתדל לעמוד בפתח ביתו בשש בבוקר בדיוק, משום שלפני שש הוא ישן ובשש הוא יוצא לעבודה". קמתי מהספסל, שטפתי את פני והייתי מוכן לצאת לדרך בשעה שש בדיוק הקשתי בדלת משפחת שלדר. לואיס הופתע למדי למצוא אותי. הדרכתי אותו כיצד להניח את התפילין ואחר כך התפתחה בינינו שיחה קצרה. "הרבי שלך הוא משהו מיוחד", אמר לי לואיס. "הלילה ביקרתי אצלו בפגישה אישית, ובתוך השיחה הוא התעניין האם אני מניח תפילין. עניתי שאין לי תפילין ואינני יודע כיצד להניח אותן. עברנו לדבר על נושאים אחרים, ושוב חזר הרבי ושאל: "ואם אשלח משהו להדריך אותך, האם תניח תפילין?" לא הייתה לי ברירה והשבתי בחיוב. בהמשך השיחה התעניין הרבי בסדר היום שלי, מתי אני קם בבוקר ומתי אני יוצא לעבודה. והנה, חלפו כמה שעות, ואתה מופיע כאן, אך ורק עבורי ועבור המצווה היחידה הזו. הרבי שלך הוא יוצא מן הכלל". השארתי לו את התפילין, ובזאת הסתיימה שליחותי. לא פגשתי בו שוב. אבל כעבור שנים רבות קיבלתי שיחת טלפון מישראל. על הקו הייתה אישה שלא הכרתי. היא התעניינה האם אני זוכר את פרטי המקרה ההוא, וסיפרה כי היא בתו של אותו לואיס שלדר. באותו בוקר שאביה הניח את התפילין היא התעוררה מוקדם וראתה הכל. המראה הותיר עליה רושם משמעותי ועורר בה מחשבות עמוקות על תכלית החיים. בעקבותיה עברה המשפחה כולה תהליך והחלה לשמור מצוות, וכיום היא ומשפחתה מתגוררים בישראל.

הוא היה איש עסקים מצליח בתחום הטקסטיל. בסוף שנות הארבעים עבר להתגורר למשך תקופה בניו זילנד, לצורך גידול צמר כבשים, עבור סחר הטקסטיל שלו. יום אחד הוא נסע לבקר את בתו המתגוררת בניו יורק. הם נסעו יחד לביתה וכשנכנסו למעלית הבניין הבחין באדם נוסף שעמד במעלית, איש צעיר ובעל חזות רבנית ועיניים רציניות. הרב הושיט את ידו ושאל: "מניין בא כבודו?" והאיש השיב: "מניו זילנד". הרבי הביט בו ושאל: "ומקווה טהרה יש בניו זילנד?" איש העסקים היה נבוך מעט והשיב: "אני שוהה שם זמן קצר, לצורכי עסקים בלבד". "השם מכון את צעדי האדם", החזיר לו הרב, "כשיהודי מתגלגל למקום כלשהו, עליו לדאוג שהימצאותו שם תותיר רושם חיובי". המעלית עצרה. הרב נענע בראשו לשלום ויצא. איש העסקים הניו זילנדי שאל את בתו מיהו הרב הזה, והיא סיפרה שזה הרב מנחם מענדל שניאורסון (מי שלימים התמנה להיות רבי מליובאוויטש). ארבעים שנה חלפו. איש העסקים כבר צבר הון רב והיה פנוי לחיות את חייו כלבבו. הוא עזב את ניו זילנד והתיישב

בישראל. בשנת 1989 (תשמ"ט) ביקר בארה"ב והחליט לבקש את ברכתו של הרבי מליובאוויטש. באחד מימי ראשון מצא את עצמו ממתין בתור הארוך המשתרך בשדרת איסטרן פארקווי, ליד מרכז חב"ד העולמי. אלפי בני אדם מכל הסוגים – צעירים ומבוגרים, רבנים ומגודלי שיער, איש ציבור ופשוטי עם – חיכו לרגע המיוחל בו יעמדו מול הרבי ויקבלו שטר של דולר לצדקה. והנה הגיע הרגע. איש העסקים התכונן לקבל את השטר, אך הרבי לא מיהר. הוא נעץ בו מבט חודר ובעודו מושיט את השטר שאל: "נו, כבר יש מקווה טהרה בניו זילנד?" את הרגעים הבאים הוא לא זכר. למשמע שאלת הרבי נתקף סחרחורת עזה, שנרגעה רק כעבור כמה דקות. ארבעים שנה חלפו ואת הרבי עדיין מטרידה השאלה: האם יש מקווה בניו זילנד?

שמואל לנגזם, חסיד חב"ד שגר בניו יורק, מספר על מקרה שארע בשנת 1979 (תשל"ט): יום אחד החל בני בן השנתיים להתלונן על כאבי בטן. צעקות הילד גברו מיום ליום והוא התקשה לנוע במיטה. רופא המשפחה, דוקטור פלדמן, אבחן כי הילד סובל מבקע (קילה) ועליו לעבור ניתוח. ביקשנו חוות דעת של מומחים נוספים, וכולם היו תמימי דעים ביחס לנחיצות הניתוח. אלא שכל אחד מהרופאים המליץ על מנתח אחר. כתבתי מכתב אישי לרבי. סיפרתי את כל הסיפור והוספתי כי אנחנו מתלבטים באיזה מרכז רפואי לקיים את הטיפול הכירורגי, וביקשתי ברכה. למחרת קיבלתי טלפון ממזכירו האישי של הרבי. "כדאי שתלך לשמוע את דעתו של דוקטור פלדמן", הוא אמר לי. מיהרתי למרפאה ונדהמתי לשמוע את מה שהרופא סיפר לי: ביקרתי היום אצל הרבי לצורך עניין אישי, ולפתע הוא פנה אליי בשאלה: "האם תהיה מוכן לעשות לי טובה אישית?" "בוודאי", השבתי, והרבי המשיך: "יש כאן בשכונה פעוט, מטופל שלך, שזקוק לעבור ניתוח בקע. לדעתי, המקום הטוב ביותר לעשות זאת הוא בית הרפואה על שם שולדייס בטורונטו. הם המומחים הגדולים ביותר בתחום וגם מבצעים ניתוח כזה בהרדמה מקומית בלבד. רק שאני תוהה האם הם מסוגלים לנתח בהרדמה מקומית גם פעוט בן שנתיים, שעשוי להיות תזזיתי וחסר מנוחה. אבקש ממשיך לעשות בורי טובה אישית. צור אתם קשר וברר האם הם מבצעים ניתוח בקע גם לתינוקות בהרדמה מקומית בילד". ואז הרב הוסיף ואמר משהו שהותיר אותי המום: "כדאי שתברר האם יש להם תור פנוי לניתוח ביום י"ב בחודש סיוון. שכן משפחת לנגזם נוסעת לאירוע משפתי בטורונטו יום קודם, וחבל שייאלצו לשלם פעמיים את הוצאות הנסיעה מניו יורק לקנדה". הבטתי המום ברופא. לרגע לא העליתי בדעתי לבקש מהרבי לבצע עבורי את הבירור, בסך הכל שיתפתי אותו במה שעובר עליי. והנה, הרבי עושה בעצמו את הבירור ואף בוחר את יום הניתוח כדי להקל עליי את ההוצאות.

סיפר הרב גרונו: חסיד שהיה מגיע לרבי מדי שנה בשנה, הפסיק להגיע במשך כמה שנים. יום אחד שוב הגיע לרבי, וכשנכנס ל"יחידות" התעניין אצל הרבי אם קרה משהו. החסיד השיב לרבי כי ביקש לחסוך לו דאגות. "אתה רואה את החדר הזה?! שאלו הרבי והצביע סביב. "החדר מלא אבנים שירדו מלבם של יהודים שדיברו על מצבם. בחדר הזה נמצאות אלפי אבנים והחדר הזה יכול להחזיק את הצרות של כל עם ישראל." הרבי הוא למעלה מכל ההגבלות ולכן אין דבר כבד בעבורו, אשר על כן, בחדרו יכולות להיכנס כל הצרות של כל עם ישראל.

סיפר הרב שלום מענדל סימפסון: שנים רבות הייתי אחראי מטעם הרבי על חלוקת "מעות חיטים" למשפחות נזקקות. בשנים הראשונות, החלוקה הייתה רק לקראת פסח. בשנים מאוחרות יותר הורה

הרבי לחלק גם לקראת חודש החגים. כיוון שמדובר בעניינים רגישים, אינני יכול להאריך בזה, רק אומר בכללות שהרבי ביקש להכניס אליו את רשימת הנצרכים, ובכל פעם הורה להגדיל את הסכום מכפי הסכום שניתן בפעם הקודמת! כמה פעמים שאל הרבי האם אין עוד משפחות נזקקות וביקש להוסיף עוד משפחות לרשימה. לאחרי שהכנתי את ההמחאות (מטעם 'מחנה ישראל'), שעל כל אחד מהם היתה חותמת "על פי הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א", הכנסתי את כל ההמחאות לרבי, ואחר כך אישר הרבי לשלוח את ההמחאות לנמענים. כלומר, כל המחאה וכל נתינה הייתה על פי אישור ברור מהרבי ועברה תחת ידיו.

• באחד מימי תשרי של שנת תשמ"א, בשעת ההתוועדות של הרבי, ישבו מספר ילדים צמוד לכסא הרבי. הדבר לא מצא חן בעיני אחד החסידים והוא ניסה לפנות את הילדים מהאזור. הרבי שם לב למתרחש ואמר: "הם חיילים בצבאות ה', ואילו אתה אזרח פשוט, איך אתה יכול לומר להם מה לעשות?"

• פעם שאל הרבי ילד שנכנס עם אביו ליחידות האם הוא רוצה משיח נאו. הילד לא השיב, והרבי פנה להוריו ואמר: צריכים לחנך את הילדים שירצו משיח נאו.

• כאשר ישא האומן את היונק אירע שהרבי יצא מחדרו הקדוש לתפילת מנחה ובדרכו חילק צדקה לילדים. משהבחין בילד קטן שגובהו לא איפשר לו להגיע לקופת הצדקה על מנת לשלשל את המטבע, הניח הרבי את סידורו מתחת לידיו, הגבי' את הילד וחיכה עד שיכניס את המטבע לתוך הקופה

• בסעודות ליל הסדר אצל אדמו"ר הרי"צ ה' נהוג שהילד שמואל זלמנוב שואל מה נשתנה. בליל פסח תשי"א, נכנס הילד הנ"ל אל הרבי ואז אמר לו הרבי שהיות וכנראה לא יתאפשר לו לשאול מה נשתנה בליל הסדר כהרגלו – לכן שישאל כעת. הילד חזר את כל הנוסח של מה נשתנה, ולאחר מכן הוציא הרבי חתיכת מצה והושיט לו. הילד סירב לקחת באומרו שאביו כבר קיבל. השיב לו הרבי: ילד לא יוצא ידי חובתו במצות שקיבל אביו.

• ילדה אמריקאית שעברה על פני הרבי בחלוקת לעקאח, שאלה את הרבי: למה אין קרם? ענה לה הרבי: בליובאוויטש אין קרם.

• יהודי מסויים מארה"ק סיפר לאחר שיצא מיחידות שהרבי דיבר איתו על ילדי אנ"ש הגדלים בכפר חב"ד. בין השאר התבטא הרבי ואמר שצריכים לחנכם כראוי, כי אותם יקחו לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו. וסיפר היהודי הנ"ל, שבעת שאמר הרבי משפט זה, פניו הקדושות נשתנו.

• יהודי מכפר חב"ד נכנס ליחידות עם בנו. הרבי פנה אל הילד ושאלו מהי דרגתו בצבאות ה'? הילד לא ידע מה להשיב, והרבי אמר לו: בצבאות ה' יש דרגות מקצין ועד אלוף. תשתדל ללמוד טוב ולהתנהג כראוי, עד שתגיע לדרגה הגבוהה ביותר. כשתגיע לדרגת אלוף תודיע לי.

• הורה שכתב לרבי כי בנו שנרשם לצבאות ה', נפצע בתאונת דרכים ומבקש את ברכת הרבי – זכה למענה בזה הלשון: להעלותו בדרגה בצבאות ה' ויתעלה בבריאות הגוף אזכיר עה"צ.

• באחת הפעמים שחילק הרבי צדקה לילדים, שאל הרבי את אחד הילדים אם יש לו סמל של צבאות ה'. כאשר השיב הילד בשלילה, שאל אותו הרבי בחיוך: מדוע?

- ילד אחד שהגיע מרחוק לחצרות קדשנו עבר בחלוקת דולרים. הרבי כביכול לא התייחס אליו ולא נתן לו דולר. הילד התאכזב מאוד והדבר העיקר לו. לאחר שנה נסעו שוב הוא ומשפחתו, ועברו בחלוקת הדולרים. כאשר הגיע תורו של הילד, חייך הרבי חיוך רחב ונתן לו 2 דולר.. בין חייל למפקדו.
- אברך חסידי שיצא לשליחות באחת ממדינות אירופה, התבקש שלא לבוא לחצרות קדשנו בעשר החודשים הראשונים לשליחותו. לאחר חודש לא יכל השליח להתאפק ונסע לרבי לשבת י"א ניסן. מכיוון שלא הי' לו אישור לנסיעה, השתדל שלא להתבלט במהלך השבת, ואף ביקש מהגבאי שבשום פנים ואופן לא יכבד אותו בעלי' לתורה. לאחר התפילה קרא הרבי לגבאי לחדרו ואמר לו: היתכן שאברך, רב, שליח, מגיע מעבר לים ולא נותנים לו עלי'.
- פעם תבע הרבי מהחסידים פעולה מסויימת, ולאחר שחלפה יממה ולא התקבל דיווח על פעולה, פנה הרבי לאחד המזכירים ושאל: איפה ה"מהרה ירוץ דברו" של החסידים? חלפו כבר 24 שעות ועדיין לא נפעל כלום בעניין.
- בפרקו של הרבי לשנת הע"א, אמרו את הפסוק "יפרח בימיו צדיק". אמר ר' יעקב כץ לרבי שלכאורה הי' צריך להיות כתוב "יפרח בימינו צדיק". הרבי חייך ואמר לו: אל תגיד זאת לבחורים, הם ידפיסו את התהילים מחדש.
- פעם אמר הרבי לאחד השלוחים ביחידות: כל אברך שראה את כ"ק מו"ח אדמו"ר, צריך בכל בוקר – לא חשוב אם לפני או אחרי ברכות השחר – ללכת לפינה, ולצייר לעצמו את פני קודשו, וזה ייתן חיות במה שצריכים.
- בשנת תשי"ג נכנס חתן ליחידות, והרבי הורה לו אז שבכל שעת החופה תהא מונחת בכיסו תמונה של כ"ק אדמו"ר הריי"צ. כמו כן סיפר אחד מהשלוחים שהרבי הורה לו שתמונת הרבי תהיה מונחת בכיסו דרך קבע.
- לאחד השלוחים היתה תשוקה עצומה לנסוע לרבי, ומכיוון שהמצב הכלכלי לא איפשר לו לרכוש כרטיס טיסה, החליט לנסוע לפחות לשדה התעופה לראות איך חסידים נוסעים. משהגיע לשדה התעופה, פגש אותו יהודי אמיד וכששמע ממנו את מטרת בואו החליט לממן לו את הכרטיס. בו במקום נסעו שניהם לרבי. משנכנס השליח ל770 ראה אותו הרבי וחייך חיוך רחב.
- חודשים אחדים לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, ניגש אחד החסידים וביקש למסור פ"נ לרבי שליט"א, סירב הרבי לקבל את הפ"נ ואמר שיסע לציון האדמו"ר הריי"צ ויקרא שם את הפ"נ. אמר אותו חסיד לרבי שכעת הוא מבין מה שכתוב אודות משה: "ולא ידע איש את קבורתו" – כי אם היו יודעים, יהושע לא היה מסכים לקבל את הנשיאות, אלא הי' שולח את כולם לציון של משה רבינו... כששמע זאת הרבי, הסכים לקבל ממנו את הפ"נ.
- בהושענא רבה תשל"ט, כשחילק הרבי 'לעקאח', החליטו כמה מאנ"ש, להפסיק את התור אחרי שעה וחצי, היות ורק לפני שנה הרבי עבר את מה שעבר בליל שמיני עצרת. כשנפסק התור חיכה הרבי לשווא לבאים. הרבי התבטא אז: "ישנם זמנים של העלם, ואז אסור להפריע. אך כמו כן ישנם גם זמנים של גילוי, וגם אז אסור להפריע. עכשיו זהו זמן של גילוי ואין להפריע".. והורה לתת לכל אחד לעבור.

הרה"ח ר' שמואל לו, שאל את הרבי ביחידות איך להיות מקושר. ענה לו הרבי: תלמד מה שאני לומד. ומה לומד הרבי? שאל שוב. השיב הרבי: נגלה וחסידות. בין חסיד לרבו 20. התקשרות 'יחידה' ב'יחידה' אברך שנכנס ליחידות, נשאל האם אמר חת"ת היום. כאשר השיב הנ"ל בטבעיות בשלילה, אמר הרבי: אני לוקח מזמני לקשר את היחידה שלי עם היחידה שלו והוא עונה לי מבלי להתרגש 'לא'

סיפר ר' ראובן דונין: בשיעור חסידות שהתקיים בביתו סיפר פעם על חוויה אישית שחווה בתקופה ששהה במחיצת הרבי בשנות הכ"פים, אשר המחישה את מהותו של הרבי בתור הראש של כולם, יותר מכל הסבר שכלי: "בליל 'יחידות' אחד שהיתי ב-770 והמתנתי לרבי עד שיצא מחדרו הקדוש וישוב לביתו. כשהשעה היתה כבר אחרי חצות הלילה, חיכיתי לרבי מחוץ ל-770. לפתע חסמו מכוניות משטרה את כל הגישות ל-770, צלפים צצו על הגגות מכל עבר ומסוק ריחף ממעל. סוכנים חשאים יצרו חיץ-חי על מדרגות הגישה ל-770 ובדקו כל סנטימטר. ואז הגיעו אל מול הבניין שלוש מכוניות רולס-רויס ומתוכן יצאו מספר אנשים שנכנסו ישירות לחדרו של הרבי. בחוץ המשיכו הסוכנים לשמור על כל השטח ולא התירו לאיש להתקרב לאזור. לאחר כמחצית השעה עזבו כולם את השטח. "לא יכולתי להתאפק ונכנסתי לרבי) כפי שיסופר להלן, היתה לר' ראובן גישה 'חופשית' אל הרבי.) שאלתי מי היו האנשים, והרבי ענה לי שהם מ'הוועדה לאנרגיה אטומית' של ארה"ב. שאלתי מה הם רצו, והרבי השיב לי שהייתה להם שאלה מסויימת שכבר זמן רב לא הצליחו לפתור אותה, ולכן באו להתייעץ איתו. 'והרבי עזר להם?' - שאלתי. 'כן', ענה הרבי. 'מדוע?' - המשכתי לשאול - 'והרי פצצת אטום היא דבר איום ונורא?' "שלוש סיבות בדבר' - ענה לי הרבי. א החישובים שלהם היו מיועדים עבור כורים אזרחיים המשמשים למטרות שלום. ב ארה"ב היא מדינה שעושה חסד ליהודים, וחובה עלי לעזור לה. ג כדי שידעו מיהו בעל-הבית

סיפר הרב זאב גולד: נוכחתי בעת ביקור ניחום אבלים של הרבי אצל האדמו"ר מסאטמר. הביקור היה אצל אחד מגדולי הרבנים. החדר היה מלא וגדוש אנשים מכובדים, הרבנים ואישי ציבור ידועים. הרבי היה אז צעיר לימים, בתחילת ימי הנשיאות, אבל מיד עם היכנסו הפך לראש המדברים וכולם הקשיבו אליו מתוך ביטול והכנעה והערצה גדולה. להרבה מהנוכחים הייתה זאת ההזדמנות הראשונה להיפגש עם הרבי, והרושם שהשאיר על כולם היה חזק ביותר. כאשר יצא הרבי, הלכתי אחריו ואמרתי לו: אני מפחד שהנני הופך לחסיד שלכם. הרבי השיב: מדוע זה צריך להיות ב'מורא', הרי זה יכול להיות באהבה?

היה סטודנט יהודי, ממוצא חב"די, שרצה ללכת ללמוד באחת האוניברסיטאות בארה"ב. באותה תקופה הרבי התבטא בחריפות נגד תופעות שונות שהיו באוניברסיטאות בארה"ב, והסטודנט שהיה בדילמה, כתב לרבי שמאחר והוא חסיד של הרבי אזי הוא לא יכול לעשות נגדו וללכת בכל זאת ללמוד באוניברסיטה בה הוא כל כך רוצה ללמוד. לכן הוא מציע רעיון מקורי: במשך ארבע שנים הקרובות בלבד הוא לא יהיה חסיד של הרבי, ובכך תיפתר הבעיה... הרבי השיב לו: "אם ההתקשרות בין רבי לחסיד הייתה חד סטרית - אז הרעיון שלך היה טוב; אך מאחר וההתקשרות בין רבי לחסיד היא דו-סטרית גם אם תנתק עצמך מהרבי - הרבי לא ינתק אותך ממנו".

ב"יחידות" של הר' אברהם מיכאל הלפרין אמר לרבי שהוא מגיע כל כך הרבה פעמים לכאן ומרגיש "אז מווערט נישט אנדערש", ורוצה להיות מקושר יותר לרבי. הרבי נעשה מאוד רציני ואמר: "כשאתה

תעסוק יותר בלהט בחסידות, ירגישו את הקשר". לאחר מכן אמר לזהרבי: "ידוע מה שכ"ק מו"ח אדמו"ר אומר בשיחות שאי ההרגשה היא מעלה, וכאשר האבר כואב חלילה, אזי מרגישים"

כיצד יהודי שהיה בתהליך של התקרבות לתורה ומצוות כתב לרבי מכתב, ובו ביקש, בין השאר, שהרבי ישלח לו את תמונתו. הרבי השיב לו: אין זה נהוג כלל, כי אם ילמד בתוך שאר לימודיו מה שאני לומד פרשת השבוע (וזה מאחד שלא בערך) - יותר מפוטו.

ב770 באחת מהתוועדויות כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח בחיי כ"ק אדמו"ר הריי"ץ, השתתף בין השאר יהודי, שאביו היה רב באחד מבתי הכנסת בעיר. הרבי מה"מ שאלו מדוע אביו, שיש לו השפעה רבה על המתפללים בבהכ"ס, לא מביא אותו לבקר ב770 אצל הריי"ץ? והוסיף הרבי ושאל: האם במידה והבעש"ט היה ב770, האם אז אביך היה מביא אותם לביקור? וכשענה הלה בחיוב אמר לו הרבי - דע לך שהבעש"ט נמצא ב770!

בשנים הראשונות לנשיאות, נהג הרבי לחלק דמי חנוכה רק לתמימים ששמרו על סדרי הישיבה, והנהגה הייתה מכניסה רשימה של הבחורים ששמרו על הסדרים. פעם אמר הרבי לאחד המזכירים: הייתי כמה פעמים בסדר חסידות בבוקר, ואני יודע על כמה בחורים שלא שמרו על הסדרים. מה הם חושבים, שהם מרמים אותי? אותי לא מרמים!.

אחד סיפר לרבי שבנו עושה צילומים ממכתבים של הרבי. אמר לו הרבי שמכיון שעושה צילומים ממכתבים - יעשה ויתנהג כמו "תמים" נוהג: לקרוא את המכתב פעם לפני הצילום, פעם בשעת הצילום, ופעם נוספת לאחר הצילום.

כ"ק אד"ש מה"מ אמר פעם לא' התמימים ביחידות: אני תמיד שמח, אבל לעולם לא שבע רצון פעם לאחרי חודש תשרי, הראה הרבי שליט"א מלך המשיח לר"י דזיקאבסאן פ"נ מאחד התמימים, שלא דוקא שהיה מבחירי התמימים, והתבטא הרבי: "זע ווי שרייבט א תמים" [הבט איך כותב תמים].

פעם התבטא הרבי כי נר"נ נפש רוח נשמה של 'תמים', נמצאים בידי המשפיע שלו.

אחד התמימים סיפר שביחידות הראשונה שלו שאל אותו הרבי: האם ראית את הפתק על הקיר בו כתובים סדרי הישיבה? ובכך הסתיימה היחידות

הרבי אמר פעם לתמים ביחידות בשנת תשכ"ח: יש להשתדל שזמני האכילה והשינה יהיו בהתאם שתוכל לבוא לסדרים, ויש מספיק זמן בין הסדרים ללכת מחיל אל חיל.

אחד התמימים אמר לרבי, שכאשר מתפלל ביחידות יכול לכוון פירוש המילות, וכשמתפלל בציבור אינו יכול. ענה לו הרבי, שיתפלל לפעמים ביחידות ולפעמים בציבור, ובפרטיות - שישאל אצל המשפיע.

באחרון של פסח תשל"ו אמר הרבי שיחה, בה ביאר את ענינה של ישיבת תומכי תמימים והנדרש מהלומדים בה. לאחר שיצאה השיחה לאור, סיפר הרבי לגיסו הרש"ג שהגיה את השיחה במשך לילה שלם!.

סיפר ר' זושא פויזנר: ר' שמואל לוויטין שאל פעם את אחד הבחורים היכן כתובה המילה 'גיוועלד' בחסידות. השיב לו הבחור שזה כתוב בתניא, ובהמשך תרס"ו. ר' שמואל התפעל מהתשובה וכשנסע עם הרבי שליט"א ל'אוהל' סיפר לרבי זאת. הרבי שאל לשם הבחור ור' שמואל לא ידע להשיב. תמה הרבי שליט"א "כיצד זה שאינכם יודעים את שמו של בחור שלומד בישיבה?!". בין אב לבניו.

ר' שמואל לוויטין שאל פעם את אחד הבחורים היכן כתובה המילה 'גיוועלד' בחסידות. השיב לו הבחור שזה כתוב בתניא, ובהמשך תרס"ו. ר' שמואל התפעל מהתשובה וכשנסע עם הרבי שליט"א ל'אוהל' סיפר לרבי זאת. הרבי שאל לשם הבחור ור' שמואל לא ידע להשיב. תמה הרבי שליט"א "כיצד זה שאינכם יודעים את שמו של בחור שלומד בישיבה."

בשנת תר"צ התוועד הרמ"ש – הרבי שליט"א בשמחת תורה והייתה התוועדות מיוחדת מאוד. על התוועדות זו מספר הרב חמ"א חדקוב שבמהלך ההתוועדות הציע כ"ק אדמו"ר שליט"א לנוכחים להפוך את חליפותיהם, וללובשם כשצידם הפנימי כלפי חוץ בכדי לצאת מ"הנחות העולם" ואמר שיהודי יכול לפעול בקרבנו מהפכה פנימית בקלות כזאת כמו להפוך את החליפה!

זקני החסידים בפריו היו מספרים, כי באחת מהתוועדויות של הרבי בפאריז, קם לפתע ממקומו ובפנים מאוימות אמר: הרבי בעיניו המאירות מלווה אותנו היכן שאנו נמצאים! ויצא בריקוד נלהב כשכל הקהל הקדוש מרקד עמו בהתלהבות עצומה.

בשנת תש"ז, כששהה הרבי בפריו, התוועד עם החסידים ששהו שם, ודיבר אודות שבע דרגות בהתקשרות, וסיים: אבל כל זה אינו מגיע לדרגת ההתקשרות שעל ידי נתינת מעמד. והוסיף ואמר: אינני אומר זאת בתור איידיים חתן כי אם בתור חסיד!

החנוכי' של הרבי מאוד פשוטה. פעם רצה יהודי אחד לתת לרבי חנוכי' של זהב. אמר לו הרבי שרוצה להשתמש בחנוכי' כמו שהייתה לחמיו הרבי הריי"צ. לבסוף קיבל הרבי את החנוכי', אך לא השתמש בה.

חסידים שזוכרים את השנים הראשונות, בהן הרבי הי' מתוועד עם קהל החסידים לעיתים נדירות – סיפרו כי כאשר הרבי החל לדבר על חמיו, הרבי הריי"צ, צבע פניו היה משתנה מגוון אדום ללבן והיה בוכה הרבה. בכלל, הי' זה מחזה שקשה לתארו.

סיפר הרב שלום דוב אייכהורן: אני זוכר דבר שבעיני היה אופייני ל"ביטול" של הרבי. בדרך כלל, כשהרבי הריי"צ היה מסיים את ההתוועדות, היה חתנו הרבי קם ראשון ומלווה את הרבי ביציאתו. פעם ראיתי שהרבי נ"ע סיים את ההתוועדות ויצא. כולם קמו, מלבד הרבי שנשאר לשבת ולא זו ממקומו. לא הבנתי מה קרה. רק אחר כך נתברר לי כי אחד מרגלי השולחן נשטט מרוב לחץ באמצע ההתוועדות. הרבי שלא רצה להפריע להמשך ההתוועדות של הרבי, החזיק את השולחן ברגלו במשך כל ההתוועדות כדי שלא יבחינו שהשולחן נשבר – דבר שמצריך כוח על טבעי. רק לאחר שכולם יצאו הוציא את רגלו וכל השולחן נפל.

אחד מבאי ביתו של הרבי סיפר שלרבי יש שני סידורים מאדמו"ר הריי"צ – אחד שמשמש בו ואחד שנותן לחתנים. בבית, ה' סידור שהרבנית קיבלה מאביה והי' כתוב בדף השער: "יהי רצון שיתקבלו תפילותי".

פעם שאל הצלם ר' לוי"צ פריידין את הרבי, מדוע נוסע לאוהל דווקא אחרי הדולרים ביום א' ולא ביום אחר. ענה לו הרבי שכדי לנסוע ביום אחר צריך להתיר נדר. יצוין, כי בשנים האחרונות החל הרבי לנסוע ביום שני.

בחיי אדמו"ר הריי"צ אירע פעם שלאחר שהבחורים הניחו את הסכך על הסוכה, הגיע לשם הרבי ואמר להם לצאת ואדמו"ר הריי"צ יבוא ויבדוק אם מספיק או לא. אח"כ חזר הרבי ואמר להם בחיך: דער שווער וויל מער =חמי רוצה יותר.

מאנ"ש נכנס עם בנו ל'יחידות', והתאונן לפני הרבי כי בנו איננו רוצה לטעום מזונות לפני התפילה. אמר הרבי לבחור: כך השווער נהג, כך גם אני נוהג, וכך אני אומר לך לנהוג. ובאם רצונך דווקא להתנהג באתכפיא – תוכל לשים מלח על העוגה.

ביום ז' שבט תש"י, שלשה ימים לפני הסתלקות הרבי הריי"צ, התקיימה חתונתו של אחד מאנ"ש. הרבי, שנכח בשעת החופה, נתבקש על ידי אבי החתן להשאר לסעודת החתונה. השיב הרבי: הזמן דחוק, וצריך ללמוד עם מורי וחמי... נשמתו בי

אחדות פעם אמר הרבי: מייך עניין וואס מ'האט מיר אוועקגעזעצט אויף דעם ביינקל, איז צו ממשיך זיין אלקות, און מלאזט ניט טאן [=העניין שבשבילו הושיבו אותי על הכיסא, הוא להמשיך אלקות, ולא נותנים לי לבצע זאת] מפני היפך האחדות ששורה!..

באחת הפעמים שהביאו מוצרים מהמכולת, הניחו אותם בפתח ביתו של הרבי. הרבנית, ששהתה באותה העת בתוך הבית, כנראה לא שמה ליבה למתרחש. כעבור מספר דקות היא רואה את הרבי נכנס לבית כשסל המוצרים בידו. שאלה הרבנית את הרבי, הרי נוטיק [הבחור מנחם מענדל נוטיק שהיה משמש בקודש] היה יכול לעשות זאת? השיב לה הרבי: נוטיק הוא גם יהודי.

כשהרבי הי' בדרכו למכונת מביתו ל770, ניגש אליו יהודי והחל לדבר עמו. המזכיר שראה זאת, ניגש אל אותו יהודי ומשך אותו משם. כשנכנס הרבי למכונת התרעם על המזכיר: יכול להיות שבשבילו ירדה נשמתו לעולם הזה, ואתה מושך אותו ממני?

אברך חסידי אחד כתב לרבי שכבר שנתיים אינו מקבל תשובה. הרבי הקיף בעיגול את המילים "שכבר שנתיים אינני מקבל תשובה", (והוסיף) תוכן) אינו מובן, במשך שנתיים כתבתי שלשה או ארבעה מכתבים תחת הכותרת: לכל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם. מכתבים אלו נכתבו לכל בני ישראל בפרטיות, אלא שמפני ריבוי הנמענים אי אפשר לשלוח מכתב מיוחד לכתובתו של כל אחד ואחת מישראל.

אחד מהמשמשים בביתו של הרבי סיפר שפעם קיבל הרבי מכתב, וכשקרא את המכתב החל לבכות זמן רב. לאחר כמה רגעים הפסיק הרבי לבכות, ושוב קרא את המכתב ושוב החל לבכות זמן רב אח"כ התברר שבמכתב הי' מסופר על יהודי שנפטר לפני זמנו.

לאחד מאנ"ש שעסק בלהט במבצעים אך ה' לו חסרון באהבת ישראל – אמר הרבי ביחידות: מבצעים זה ענין שלי, ואינני רוצה שתלך למבצעים.

נחשוב על זה מחר. כשחזר הרבי מהאוהל ב' שבט באחת השנים, הודיע על חלוקת קונטרסים. מיד נעמדו בתור מאות ואלפי חסידים ששהו באותו העת ב770, והחלוקה נמשכה כמה שעות. במהלך החלוקה ניגש ר' יעקב העכט לרבי, והציע שהרבי יפסיק את החלוקה למשך זמן בכדי לטעום משהו, שהרי כבר מהבוקר הרבי לא הכניס כל מאכל לפיו. אמר לו הרבי: נחשוב על זה מחר.. והמשיך בחלוקה הרבי שאל פעם אישה אחת מדוע בעלה לא כותב על עניני פרנסה. האישה אמרה שבעלה לא רוצה לגזול את הזמן היקר של הרבי. חייך הרבי ואמר: בשביל זה אני פה.

לפני פרוץ מלחמת ששת הימים נכנס יהודי אחד לרבי ואמר: בת דודתי ובעלה ביקשו ממני לבקש מהרבי שיצווה לבנם היחיד הלומד בישיבה בארץ ישראל – לחזור הביתה. השיב לו הרבי: יש לי בארץ אלפי בנים יחידים ואם אני אומר להם להישאר, הרי זה משום שאני בטוח שלא יקרה להם כלום. בין הראש לבני ישראל.

היה זה כמה ימים לאחר תחילת "מבצע תפילין" והוא קיבל הרב גרשון בער ג'ייקובסון ע"ה לביתו שיחת טלפון ממזכיר הרבי, הרב חודקוב, שביקש לדעת את תגובתו הכללית של הציבור בנוגע למבצע החדש. דודי השיב בכנות כי ישנם מתנגדים רבים לדבר. עוד הוא מדבר, והרבי מלך המשיח עצמו עלה לקו באומרו: יש צעקות? עכשיו אני יודע כי הענין יצליח.

פעם צעד הרבי לכיוון ביתו, ובדרך פגש באביו של אחד השלוחים. אמר לו הרבי: עכשיו קיבלתי מכתב מבנך. והוסיף הרבי: אה, האב איך הנאה [=אה, יש לי הנאה].

ר' שלמה קונין שאל את הרבי בנוגע לשליח חדש שרצה להביא לעירו. אמר לו הרבי: כשעומדים לבחור שליח, צריך לדעת כמה דברים: ראשית, האם הוא הולך ל"מיטוואך שעה", והרבי מיד המשיך: והרי הוא הולך, שנית, האם בשעה שלוש הוא עוזב מיד או שנשאר לדבר עם ההורים, וגם את זה הוא עושה, ובנוסף לזה צריך לברר מי היא אשתו מי הם ההורים שלו ומי הם הורי אשתו. כאן הרצין הרבי ואמר בטון תקיף: צריך לדעת שאף אחד לא עושה לנו טובות.

פעם קיבל ר' ראובן מידיד שהתגורר בקראון הייטס הזמנה לבר מצווה של בנו בצירוף כרטיס טיסה עבורו. ר' ראובן שמח על ההזדמנות להגיע לרבי, ומיד כשנחת בנמל התעופה לקח מונית 770 כדי לראות את הרבי. בדיוק כשהגיע ל770 הרבי הגיע גם הוא. כשהרבי הבחין בר' ראובן פנה אליו ושאל: "הייתכן שהשארית את חיפה בלי שליח?!" בשביל ר' ראובן זה הספיק, כעבור שעות אחדות כבר היה על המטוס בדרכו חזרה לחיפה.

פעם נכנס ליחידות שליח אחד עם אחד מגדולי התורמים שלו. לקראת סוף היחידות רמו הרבי לשליח שישאר בחדר לאחר שהגביר יצא, וכך הוה. משנותר לבד עם הרבי, אמר לו הרבי: כשמדברים עם גביר לתת כסף – אל תגיד לו שיהי' לו גן עדן בענינים רוחניים, אלא תאמר לו שגם בגשמיות יהיה לו טוב

אחד מאנ"ש שנכנס ליחידות טען שאמנם ברוחניות מצבו יהי' יותר טוב כאשר יצא לשליחות, אבל בגשמיות אם ישאר כאן – הרי שמוטב לו. אמר לו הרבי: בדבר שתלוי במילוי תכלית ירידת הנשמה למטה אין מביטים על גשמיות.

אחד מאנ"ש שהי' אמור לצאת לשליחות, כתב לרבי שהיות והוא חולה וחלש ואין לו כח לצאת לשליחות – לכן שהרבי ישחרר אותו מהשליחות. ענה לו הרבי: אני חשבתי שתכתבו הפוך – היות ואת השליחות אני צריך למלא והחלישות מפריעה לי, לכן הנני מבקש ברכה שיהי' לי כח למלא את השליחות.

בחור אחד שנסע לשליחות לרוסי', חזר כולו שבור מכן שהשליחות לא התבצעה כפי שרצה. הדבר גם אצלו חלישות גם בעניניו הרוחניים. בחנוכה תשנ"ב כשעבר לפני הרבי בחלוקת דולרים נתן לו הרבי דולר ואמר לו: "פעם שליח – תמיד שליח!"

בהתוועדות פורים תשכ"ט ניגשו שני בעלי בתים למסור לרבי מפתח של אחד מבתי חב"ד שהוקמו אז בקליפורניה. שאל אותם הרבי: זאת אומרת שהבית הוא שלי? כן, ענו. אמר הרבי, היד שלי תהי' על ידית הדלת, שתהי' פתוחה 24 שעות ביממה לכל יהודי. בין שליח למשלח.

פעמים רבות אפשר לראות שהמענות של הרבי כתובות על דף קרוע. אחד המזכירים סיפר בהקשר לכך שבתחילת עבודתו כמזכיר הבחין שהרבי לוקח חתיכת דף קרועה בכדי לכתוב עלי'. מיד רץ להביא לרבי חבילת דפים מלאה, אך הרבי הורה לו להחזיר את זה, באומרו שאינו זקוק לזה, כי יש לו הרבה כשמצביע על הרבה חתיכות ניר.

מדי בשנים הראשונות הי' בחדר המזכירות מקום שנקרא "דעם רבינ'ס ווינקל" (פינתו של הרבי), שם היו מונחים כל המכתבים שהגיעו לרבי. הרבי בעצמו הי' ניגש לשם מידי פעם לקחת את המכתבים. בשנים מאוחרות יותר הי' מצלצל למזכירות, ובלשונו הק' הי' מבקש: "אויב ס'איז ניט צו שווער אריינפריינגן" [= אם זה לא קשה מידי להכניס].

הסדר בכל השנים הי', שהרבי הוא זה שחתם בעצמו על כל המכתבים. פעם הציע המזכיר הרמ"ל ראדשטיין לרבי להשתמש בחותמת גומי. ענה לו הרבי: יהודי מבקש ממני ברכה, ואני אתן לו גומי?

סיפר אחד המזכירים, בכל פעם שהייתי נוסע לארץ הקודש, הייתי מודיע לרבי על כך, והרבי הי' מברך ברכת נסיעה טובה. ארע פעם שהייתי צריך לנסוע לארץ והודעתי לרבי, והרבי ענה לי: באם בהסכמת זוגתו תחי'. הבנתי שעלי להשאר. זמן לא רב לאחר מכן שאל אותי הרבי מה עם הנסיעה? עניתי שלא נסעת, ואמר לי הרבי: עשית דבר נכון.

הרב חודקוב סיפר שפעמים רבות הזדמן לו להכניס לרבי מכתב עם כמה עותקים (לדוגמא כאשר הי' צורך לכתוב מכתב זהה לכמה אנשים). כאשר המכתבים הובאו לרבי לחתימה, טרח הרבי לקרוא כל אחד מהם ואמר: "כשאני חותם על משהו, אינני יכול לומר שחתמתי כי שיערתי שבטח זה אותו דבר כמו מכתב אחר.

מספר הרב בנימין קליין: פעם טסתי בשליחות הרבי לארץ ליום אחד. כאשר באתי לעלות על המטוס בחזרה, הדבר החשיד את אחד מאנשי משטרת הגבולות שבדק את הדרכון והחל לחקור אותי. הוא

שלח אותי לקצין גבוה יותר, ומשראיתי שהעסק לא זו, אמרתי להם שאני מזכירו של הרבי. מששמעו זאת, מיד נתנו לי להמשיך בכל הכבוד.

כל המכתבים נכנסו לרבי בדיוק כמו שהתקבלו, והרבי פתח בעצמו כל מכתב. פעם הציע המזכיר הר' רודשטיין לקנות מכונה מיוחדת שתסייע בפתירת המכתבים. אמר לו הרבי: דאס איז ניט פאר מיר [= זה לא בשבילי.

מספר המזכיר הרב י.ל. גרונר: פעם נכנסתי בעצמי ליחידות, במהלכה אמר לי הרבי איזה ענין שלא חשבתי שאוכל לעמוד בו. כפי הידוע הסדר ביחידות הוא, שהרבי ענה על השאלות תוך כדי שהביט בפתק דשהיה נתון בין אצבעותיו. בתנוחה זו היישר הרבי מבטו עלי, וכמו קרא את מחשבותיי אמר לי: "פון זיך מאן איך צען מאז אזוי פיל" [=מעצמי הנני תובע פי עשר.

המזכירים שהיו נוהגים להסיע את הרבי לאוהל סיפרו כי לא אחת הרבי הי' מתחיל לענות על השאלות שהיו חושבים במהלך הנסיעה. אחד המזכירים התבטא פעם, היו פעמים שהייתי פוחד לחשוב בכלל... פעם התבטא הרבי שאצלו, לימוד התורה הוא תאוה, מה אעשה, אמר הרבי, ותאוותי היא שכל אלו השייכים אלי ידעו ללמוד.

הרבי אמר פעם לאחד המזכירים, מדוע כשמתחילים לדבר בהתוועדות על עניני השעה ופוליטיקה, כולם מקשיבים, שלא כרגיל בשאר השיחות. למה זה כך, הרי מחדשים בעת ההתוועדות כל כך הרבה ענינים בנגלה וחסידות.

בשמחת תורה תש"ט ו' ניגש אחד התמימים לרבי לקבל משקה. הרבי הביט בו ואמר לו בקול רם: כמו בשנה שעברה? הבחור רעד כולו ולא ידע מה להשיב, המשיך הרבי ואמר: לפני שנה לקחת על עצמך להוסיף בלימוד החסידות, ולפועל מה למדת במשך השנה כהוספה? שש מאמרים בלקוטי תורה ושנים וחצי מאמרים בתרס"ו – הלזו תקרא הוספה? אח"כ עשה כמו תנועת ביטול עם ידו הק' ואמר: זאל זיין אזוי, ומזג לו לחיים.

פעם מצא אחד המזכירים את הרבי כותב הערה על מאמר של הרבי הריי"צ. פתאום הניח הרבי את העפרון על השולחן, הביט ואמר: מה לי לכתוב? האם יש מישהו, לפחות אחד או שנים, שמעיין בזה

בשנת תשכ"ה נכנס ליחידות יהודי מקורב לחב"ד שלמד בישיבה מסוימת. בין השאר אמר לרבי כי קשה לו ללמוד לעיונא את כל הפרשה בלקוטי תורה, וביקש את עצת הרבי. ענה לו הרבי שלכתחילה ילמד את כל הפרשה בלקוטי תורה לגירסא, ורק לאחר מכן יתחיל ללמוד בעיון לכל הפחות את האות הראשונה ממאמר אחד, כי בתחילת המאמר נמצא התוכן של כל המאמר.

בבר מצווה של אחד, דיבר הרבי כשעה ועשרים דקות. לאחר מכן פנה הרבי לאחד הצעירים שעמדו שם, ושאל אותו האם הבין מה שדובר, הלה שתק, והרבי אמר לו: אין לך מה להתבייש – גם המבוגרים העומדים מן הצד לא הבינו.

משפיע אחד אמר לרבי שרוצה לשתות הרבה משקה בשביל להתחמם. גער בו הרבי ואמר: אם רוצים להתחמם יש ללמוד הרבה חסידות, שזהו "כי הוי' אש אוכלה" – עי"ז אפשר להתחמם כדבעי.

לאחד שהתאונן שיש לו מרה שחורה – אמר הרבי: תשתמש עם המרה שחורה שלך ללימוד התורה. כמו שבת הרבי הורה פעם לאחד השלוחים, בקשר לקביעות התורה שהייתה לו, כי בשעת הלימוד עליו להתייחס לטלפון כמו בשבת..

ר' שמואל לויטין ע"ה סיפר, כי בשנת תשי"ד ביקש הרבי למסור לחתנים שבנוסף למאמר חסידות עליהם לחזור גם עניין בנגלה. והוסיף, שאם לא בכל סעודה – לפחות יותר מפעם אחת. בין תלמיד לרבו.

אחד התמימים נכנס ליחידות ביום הולדתו שחל בד' חשוון. כשנכנס, שאלו הרבי: מתי היום הולדת שלך? הלה השיב: ד' חשוון. שאלו הרבי שוב: מתי היום הולדת שלך, ושוב ענה: ד' חשוון. כך ג' פעמים. כשיצא, בירר שוב אצל הוריו מתי נולד והתברר לו שהוא נולד בי"ד חשוון.

אחד מאנ"ש הודיע לרבי שנוסע למכסיקו לצורך עסקים. שאלו הרבי: מתי אתה נוסע? ענה הנ"ל היום. שאל אותו הרבי: מה החיפזון האם אינך יכול לנסוע מאוחר יותר? הלה ניסה להסביר כי צריך להיות שם בשביל עסקים, אך הרבי חזר ואמר: בכ"ז תשאר פה. עבר יום או יומיים והנה הוא שומע על רעידת אדמה מסוכנת שפרצה זה עתה במקום עסקיו.

בערב יוהכ"פ תשי"ט הגיע יהודי אחד ל770 וחיתה לרבי ליד חדרו הקדוש. כשיצא הרבי, ניגש אליו אותו יהודי וסיפר שיש לו את ה"מחלה הידועה" וכל הרופאים אומרים שהסיכוי האחרון שלו זה רק אם יעשה ניתוח. אמר לו הרבי: אם תתחיל להניח תפילין מידי יום לא תזדקק לאף ניתוח. הלה קיבל על עצמו להניח מידי יום וכעבור זמן קצר המחלה נעלמה ממנו כליל!

בזמן מלחמת יום כיפור באמצע אחת ההתוועדויות, קרא הרבי לאחד שנסע לארץ הקודש, נתן לו בקבוק משקה ואמר לו לחלק בבית רפואה מסויים בארץ. הלה לא הבין את הכוונה, אך לא שאל שאלות מיותרות. כשהגיע לארץ, נכנס לבית הרפואה ונמצא שם חייל שמצבו היה אנוש. הוא הכניס טיפת משקה לפיו, ולאחר זמן לא רב הוא קם ממטת חוליו. מאוחר יותר התברר שהחייל נפצע בדיוק באותו זמן שהרבי נתן לו את הבקבוק.

פעם עברה אישה לפני הרבי בחלוקת לעקאח, כשנתן לה הרבי את הלעקאח הוסיף הרבי ואמר: שתשמעי בשורות טובות. האישה לא הבינה במה דברים אמורים, באותו הלילה בנה איבד את ההכרה ובניסי ניסים הוא פקח את עיניו בבוקר. הרופא שבא לבשר לאישה על החלמת בנה, קרא לה: גברת מ., יש לי בשורות טובות בשבילך...

גוי אחד ביקש את ברכת הרבי על בעי' מסוימת, ענה לו הרבי שיבדוק את התפילין שלו. השליח שהעביר לו את התשובה לא ידע איך להסביר לו את תשובת הרבי, אבל בסופו של דבר התברר שהוא יהודי ממשפחה מתבוללת ובביתו היו זוג תפילין שקיבל בירושה מדורי דורות ואף פעם לא שם לב אל ליבו לבדוק מהו החפץ המוזר הזה, עד שהרבי גילה לו...

בני זוג שהיו נשואים מספר שנים ועדיין לא זכו לפרי בטן, נכנסו ליחידות וכתבו לרבי רק על מצבם הרוחני, ואילו בנוגע לברכה לילדים לא הזכירו מאומה, רק ציינו את שמם וביקשו ברכה בכל המצטרך,

בסיום היחידות פנה אליהם הרבי ואמר: שנשמע בשורות טובות מכל אחד מכם ומשניכם יחד עם הבת.. כעבור זמן מה נולדה בתם הבכורה.

שני חסידים חיכו בתור לקבלת לעקאח בערב יום כיפור. תוך כדי נוצר ביניהם כמין וויכוח, האם כאשר הרבי מברך כל אחד בברכת שנה טובה ומתוקה, הוא אכן מתכוון באופן פרטי למתברך, או שהרבי מברך באופן כללי. התור התקדם, וכשהגיע תורו של זה שטען שהרבי מברך רק באופן כללי – נתן לו הרבי את הלעקאח בידו, הביט בו חזק ואמר באיטיות: שנה... טובה.. ומתוקה

משפחה אחת נכנסה ליחידות, והבינו מהמזכיר שכותבים רק את השמות בלי כל הבקשות. משנכנסו, התבונן הרבי בשמות המשפחה, ולאחר מכן החל עונה על כל שאלותיהם שחשבו לכתוב. בסיום היחידות אמר להם הרבי: במענה על הצעת עבודה מופתים בניו יורק – תסעו חזרה ל.. ולא לניו יורק.

פעם בעיצומה של התוועדות, שאל הרבי את אחד מאנ"ש מדוע לא הביא את בנו הקטן להתוועדות. ענה הנ"ל שבנו מרגיש מאוד לא טוב ונאלץ להשאר בבית, אמר לו הרבי: לך בכל זאת ותביא אותו עכשיו. הלה קיים את הוראות הרבי, אך הילד הרגיש מאוד לא טוב ושקע בתרדמה. כשנסתיימה ההתוועדות התעורר הילד וסיפר שלא מרגיש שום חולי.

כדאי לרב ישראל דרן, מנהל בית-חב"ד באמהורסט שבמסצ'וסטס, יש ידיד, עורך-דין יהודי נודע ושמו שלמה קליינמן. האיש נמנה עם צוות יועציו הקרובים של נשיא ארה"ב ניקסון, וגם ניהל עסקים בין-לאומיים. יום אחד הוצעה לו עיסקה גדולה ביותר במדינה שמחוץ לארה"ב, בהשקעה של 15 מיליון דולר. העיסקה עמדה לשאת רווחים גדולים ונראתה בטוחה מאוד, עד שהבנקים התחרו על מתן האשראי. אולם האיש, שהספיק בינתיים לשמוע רבות על הרבי, החליט לפני החתימה הסופית על החוזה, לבקש את ברכתו להצלחת העיסקה. כעבור זמן נתקבל מכתב תשובה. על-פני שני עמודים הרחיב הרבי בדבר חשיבותן של המצוות והשפע שבכוחן להעניק למקיימיהן. רק בשורה התחתונה באה תשובה לשאלה: "נ.ב. בקשר לעניין העסק - אינו כדאי". תשובת הרבי הדהימה ברגע הראשון אפילו את הרב דרן. אולם עורך-הדין לא העז עוד לבצע את העיסקה וביטלה ברגע האחרון. המדינה שבה הייתה אמורה להתבצע העיסקה הגדולה היא ניקרגואה. זמן קצר לאחר מכן התחוללה שם הפיכה, ואין צורך להסביר מה היה עולה בגורל כספו של עורך-הדין לו היה הכסף מושקע שם.

בראיין קורשה הוא עורך-דין בוונקובר שבקנדה. יום אחד התייצב האיש בבית-חב"ד המקומי, כשפניו עצובות: "אשתי חולה אנושות ואמרו לי שאולי ברכת הרבי מליובאוויטש תוכל לעזור". שיחה קצרה עם האיש העלתה כי אשתו אינה יהודייה. שליח חב"ד, הרב יצחק ויינברג, העביר את הבקשה אל הרבי, כשהוא מציין את העובדה שהאשה אינה יהודייה. כעבור יומיים קיבל עו"ד קורשה מכתב מהיר מהרבי, שבו הוא מאחל רפואה שלמה לאשתו ומבקש לדעת את שמה ושם אמה. היה בכך משהו מוזר. הנוהג להתפלל על חולה בהזכרת שם אמו חל על יהודים בלבד, ולכן פנייתו זו של הרבי הפתיעה את הרב ויינברג. לא חלף זמן והאישה החלימה. אך בכך לא תם העניין. הרב ויינברג ועו"ד קורשה החלו לנבור בעברה של האישה, ואז התברר כי היא למעשה יהודייה, שנמסרה בתקופת השואה למשפחה נוצרית! המשפחה שמרה את הסוד בקפדנות והאישה חשבה כל חייה שהיא נוצרייה. רק הרבי חשב אחרת.

בקיץ תשמ"ז נכנס השליח ר' שלמה קונין ליחידות ואמר לרבי ב"ה שזכינו שכיום אין עיר ועיירה בעולם שהרבי טרם כבש, ובכן כבר הגיע הזמן.. פניו הק' של הרבי הרצינו מאוד והרבי אמר: "אבל משיח עדיין לא בא". המשיח הנ"ל ואמר: אבל הרבי יכול להניף את ידו ולהביא את הגאולה באופן של לכתחילה אריבער.. הרבי שוב הרצין ואמר: איך זשאלווע ניט דעם לכתחילה אריבער [=אינני חוסך ומקמץ בלכתחילה אריבער..]

ר' ראובן דונין כתב פעם לרבי שכל מה שהרבי יורה לו לעשות – הוא מוכן לעשות, על מנת שיהיה לקירוב ולזירוז הגאולה, לאחר זמן יצא פתק שנשא ג' מילים: "עפ"י שולחן ערוך

ר' ישראל ע"ה ג'ייקובוסן היה עסקן ציבורי בעל שם. פעם אמר לו הרבי בהתוועדות: משיח יבוא ויתבע אתכם: הוא יבוא לישיבה וישאל, איפה הר' ג'ייקובוסן, ויענו לו שהוא נמצא בבית רבקה, הוא יבוא לבית רבקה וישאל אודותכם, יענו לו: הוא נמצא באתרוגים. הוא ילך לשם ושוב ישאל אודותכם ויענו לו הוא נמצא בחברה קדישא..

פעם סיפר הרבי שלפני שנסע ר' אברהם פאריז לארה"ק אמר ונזכה זעהן זיך מיטן רבי'ן, וכאשר הרבי שאל אותו: מה עם משיח? ענה לרבי בפשיטות: דער רבי איז משיח [=הרבי הוא משיח]. וכשהרבי סיפר זאת "חיקה" הרבי את התנועה שלו כשמראה לקהל את האופן שעשה זאת.

בשנות הנשיאות הראשונות, עברו כמה יהודים ליד חדרו של הרבי ודיברו על ביאת משיח – באיזה אופן זה יהי', תוך כדי כך יצא הרבי מחדרו בפתאומיות מבלי שיהיו מוכנים לכך, והפטיר: כך הוא יבוא!

הרבי אמר פעם ליהודי שנכנס עם בנו ליחידות: בהתוועדות האחרונה דובר על כך שמשיח יכול לבוא ביום ג', היות ויום זה הוכפל בו כי טוב. זה לא שולל, הוסיף הרבי, שיכול משיח לבוא ביום ב', אף שאין בו אפילו פעם אחת כי טוב. וסיים הרבי: אם אני ואביך ואתה נשתפר – אז הוא יבוא.

אחר הסתלקותה של הרבנית התקיימה התוועדות בביתו של הרבי (ע"פ הוראתו). הרבי בעצמו לא השתתף בהתוועדות רק ישב למעלה בחדרו. זקני החסידים והתמימים ישבו למטה והתוועדות עד אור הבוקר, באמצע ההתוועדות קם אחד החסידים והתבטא "שהרבי יוליכנו קלקראת משיח צדקנו". ר' שלוםל דוכמאן ששמע זאת צעק: "מה?... הרבי הוא משיח.

רב אחד נכנס ליחידות לרבי. הרבי התעניין לדעת מה הם סדרי הלימוד שלו, לאחר שהלה פירט את סדרי הלימוד שלו, הי' ניכר אצלו חסרון גדול בלימוד החסידות. אמר לו הרבי שצריך להוסיף בלימוד החסידות, .. והוסיף הרבי ואמר בזה הלשון: וואס האלסטו אפ משיח? [=למה מעכב הינך את משיח?]

ר' ראובן דונין היה ביחידות לאחרי תשרי תשל"ה ואמר לרבי שהוא רוצה לבוא עם כל המשפחה לגור בארה"ב, ליד הרבי. אמר לו הרבי: כשמשיח יבוא, הרי נלך איתו לארץ הקודש. אמר ר' ראובן: כשיבוא שיכנס אלי הביתה? ענה הרבי: משיח יכנס לכל בית יהודי! נשיא הדור משיח שבדור.

אחד שאל את הרבי באם יכול לבוא לארצות הברית למשך זמן, אמר לו הרבי לזמן קצר מפני שבקרוב כולם ילכו, וגם אני, לארץ הקודש.

ר' רמי ע"ה אנטיאן אירגן בקיץ תשנ"א קייטנה לילדים, כאשר המוטו המרכזי שעליו הושתת כל הקיטנה היה הנושא של משיח. זמן מה אחרי הקייטנה. התקשרה אמא של אחד הילדים לר' רמי וסיפרה שהילדה שלה לא פוסקת מלדבר על ביאת משיח והיא חוששת לשלומה של הילדה. ר' רמי כתב על כך לרבי וסיים את מכתבו: ואני שואל, רבוננו של עולם, ולו רק בגלל ילד יהודי אחד שאחרי אלפי שנים שאותותינו לא ראינו – כלתה נפשנו בצפי' למשיח, האם אין זה מן הראוי שתבוא כבר הגאולה ע"י מלך המשיח..? ועל זה ענה לו הרבי: "הרי זוהי טענתי בשיחה הידועה אזכעה"צ".

הרב י.ל. גרונר: חסיד שלא מחסידי ליובאוויטש, היה נוהג לבוא לבקר מידי פעם ב770 וללמוד בקומה העליונה, סמוך לפתח הכניסה לגן עדן התחתון, וזאת כי רצה לקבל מהרבי יחד אישי כמו ברכת "א גוטן אווענט" [=ערב טוב] וכדומה. אירע פעם שהרבי פתח את דלת חדרו הק', כשלתע הסתובב אלי וביקש ממני לקרוא לאותו חסיד. חשבתי לרגע שהרבי מתכוון להכניסו לחדרו הק' ע"י שולחן היחידות. בעוד הרבי עמד ליד הכניסה לחדרו הק', פנה לחסיד הזה ואמר לו: "די וועלט זאג אז איי עם קרייזי אבאט משיח, און זיי זיינען גערעכעט" [=העולם אומר שאני משוגע על משיח, ואכן הם צודקים] וסיים "א גוט אווענט", ונכנס לחדרו הק'.

כשעלה כ"ק אדמו"ר שליט"א לסעוד את סעודת מוצאי יוהכ"פ בשנת תשכ"א היתה ניכרת עליו שמחה רבה ועצומה, כך שבאמצע הסעודה נענה לרבנים המסובים שהיו שם וביניהם גם רש"ז גרליק ע"ה, רח"ש ברוק ע"ה, ר"נ טרבניק ע"ה, רש"נ ששונקין ע"ה ור"ד חנוזין ע"ה: "הרי נכתב בעיתונים שהגיעו רבנים חשובים, אזי שיאמרו שישכימו? שמשיח יבוא!", נענה מיד אחד הרבנים ואמר: "וכי אנו צריכים להסכים, מי אנו שנסכים? שהרבי יסכים!". ומיד ברגע זה תמורת זאת שעד עתה היתה ניכרת עליו שמחה רבה ועצומה נעשה רציני ביותר. ואפי' שהרב הנ"ל התנצל וחזר בו מדבריו, נשאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בסבר פנים רציני והיה ניכר שהוא כאילו לא שומע את דבריו! ובהמשך לזה, הי' בסוכה בשעת ליל יו"ט הראשון, בשעת חלוקת המנות להמסובים, פנה א' הרבנים בשאלה אל כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מה בנוגע ליו"ט שני של גלויות בקשר לאוחרים שהגיעו?" וכשהזכיר הנ"ל את המילים יו"ט שני של גלויות עוד טרם שהספיק לומר ההמשך נענה מיד כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר בזה"ל: "יו"ט שני של גלויות? הרי יכלתם לחסוך זאת לגמרי..!" הדברים נתקבלו שם כרעם והרב הנ"ל חזר והתנצל על דבריו כדלעיל, ובכ"ז היה ניכר על פני כ"ק אדמו"ר שליט"א שהוא כלא שומע דבר!!! ומיד החל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשוחח בעניין אחר לגמרי.

מדברי הרב שמואל בוטמן: כשהדפסנו חולצה עם הכיתוב "משיח בדרך", והראנו לרבי מלך המשיח שליט"א דוגמה בעת חלוקת הדולרים, בירר הרבי כמה חולצות הדפסנו, אמרנו לרבי שהודפסו עתה אלפיים, והרבי מה"מ שליט"א אמר שהוא יקח אחת ועדיין ישארו עוד 1999... והוסיף "א יישר כח פאר דער כתונת".

בשלהי תש"ג, בהמשך לפרסום ה"קול קורא" על "לאלתר לתשובה - לאלתר לגאולה", הדפיס כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, בסגרת "מחנה ישראל" שעמד בראשותו, מדבקות מיוחדות (צהובות) הקוראות "לאלתר לגאולה", וכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א הי' מוסר את המדבקות לידי התמימים, בכדי לפרסמן ולהדביקן ברחבי ניו-יורק, ובפרט ברכבות התחתיות, ויש אומרים - שגם כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א עצמו הדביק (כמ"פ) את המדבקות בחוצות העיר. "

מספרת הגב' פרומה יוניק: בתקופת משפט הספרים, בני מאיר דיבר עם הרבנית בטלפון. במהלך השיחה אמר לרבנית: "הלוואי שמשיח כבר יבוא ויגאל אותנו מכל הצרות". הרבנית השיבה לו כי משיח נמצא בתוכנו, צריך רק להכיר אותו. השיב לה בני: "משיח נמצא אצלכם בבית, תאמרי לו שיתגלה ויגאל אותנו". אמרה לו הרבנית: "תאמר לו את זה אתה, אולי לך ישמע..." בשמחת תורה, במהלך ההקפות, ניגש בני לרבי ואמר לו: "רבי, יש לי סיפור על הרעבעצין ועל משיח". הרבי התכופף קמעה והיטה אוזן להקשיב.. אך כמו מעשה שמים, בני קיבל פתאום "בלק אוט" חסימה ולא הצליח לספר את מה שרצה. הרבי הבחין בזאת ואמר: "עדיף שתגידי לחיים ותשירי ניגון שמח"....

לאחר השיחה הידועה מכ"ח ניסן ה'תנש"א עבר א' שלא מאנ"ש בחלוקת הדולרים, ואמר לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א שאולי היה זה עצה טובה שכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א יבוא לארץ ישראל להתפלל ביחד עם היהודים בכותל המערבי. כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בידו הק': אני הבהרתי כל הזמן שכעת נותן אני עצות לכם, לא שאתם צריכים לתת לי עצות, מה עלי לעשות. הנ"ל: ח"ו לא התכוונתי לתת עצות... כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א: לא אכפת לי שיהיו הצעות, אלא התחילו להשתמש בזה כדי להשתמט מעשות משהו, אותך הצליח הקב"ה, יכול אתה להנות את ה' מגרונו הנ"ל הינו זמר, אז מה מחפש אתה עבודה עבורי, שהקב"ה יעזור לך! הנ"ל: ח"ו אינני מחפש יותר עבודה... כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א: לא אכפת לי שיחפשו עבודה. אבל מנצלים זאת כדי למעט בעבודה האישית אז – לא זו הדרך! וסיים הרבי מלך המשיח שליט"א: ואל תתפעלו מהרוגז שלי, כי אכן אינני מרוגז.

הרה"ת דובער בוימגארטן סיפר שבתקופה קודם קבלת הנשיאות, הציעו לו להשתתף בעסקה מסובכת והסתפק אם לקבל את ההצעה. הוא נכנס אל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשאול בעצתו הק', אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א שילך ל"אהל" לשאול אצל כ"ק אדמו"ר הכ"מ "פרעגן ביים שווער".. ר' הערל ענה לו שלא כולם יכולים לראות את כ"ק אדמו"ר הכ"מ, והוא רוצה "רבי" חי... ענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א, שילך ל"אהל" וישטח שם את בקשותיו, וינהג בהתאם למחשבה הראשונה שתפול במוחו, ר' בערל טען שוב שאינו מסוגל לעשות זאת, הפטיר כ"ק אדמו"ר שליט"א שהוא ילך לשאול אצל ה"שווער", כ"ק אדמו"ר הכ"מ, עבורו. מיד לאחר שר' בערל יצא מחדר היחידות טלפון כ"ק אדמו"ר שליט"א אל הרב חודקוב ואמר לו למסור לר' בערל שבשום אופן לא יקבל את ההצעה.

פעם נכנס אחד ליחידות ובין הדברים אמר לרבי שישנו ענין של "בעתה" ו"אחישנה", התלויים באם "זכו" או "לא זכו", "כולו זכאי" או "כולו חייב". אמר לו הרבי: "מה שהנכם אומרים שייתכן גם מצב של "כולו חייב" – הנה הסאטמאר, הרב קצנבלויגן, ומשכאן הזכיר הרבי את שמו הק' – לא יאפשרו את זה ("וועלן דאס ניט צולאזן", וממילא, אודות "כולו חייב" אין לכם מה לדבר, והדרך היחידה היא שיהי' "כולו זכאי").

הפקידה פערה עיניים תמהות. "אני לא מבינה, ההורים שלכם מתגוררים בברית המועצות, אתם כולכם, כל המשפחה, כל האחים וגם האחיות היחידה מתגוררים כאן בברית המועצות, אז מה קרה לכם, השתגעתם לגמרי? לבקש "איחוד משפחות" עם האח הבודד שהיגר לישראל!?! אם אתם רוצים "איחוד משפחות", מה יותר פשוט שאותו אח בודד המתגורר בישראל יחזור לכאן, לברית המועצות, וכך יתאפשר האיחוד?" ובכלל, נעצה בהם הפקידה עיניים רושפות איבה - "לישראל!?! הרי ישראל

היא מדינה פשיסטית". חבל על הבקשה. אתם ודאי לא תיענו בחיוב!" חרצה את גזר דינה. בני משפחת ליבנהרץ (לבנהרץ) עמדו מול הפקידה הקומוניסטית העוינת. לכאורה, מצב רוחם היה צריך להיות שח ונפול עד לעפר. אך לא! הם לא התחשבו ב"פסק ההלכה" של הפקידה, וכאילו לא נאמרו הדברים, הגישו שוב את בקשתם לעלות לארץ ישראל, כדי להתאחד עם הבן שכבר הגיע לשם.

בדיוק כפי שחרצה הפקידה הקומוניסטית האדוקה. כעבור שבועות אחדים הגיעה תשובה שלילית, "בקשתכם נדחתה". האכזבה הייתה גדולה מנשוא. מופלא הוא סיפורם של חסידי חב"ד שנצרכו בכור הברזל של ברית-המועצות (לשעבר) בדור האחרון. מופלאה עוד יותר מדת התקשורתם לרבים כ"ק אדמו"ר רבי מנחם מנדל מליובאוויטש זי"ע א" (ששבת קודש זו היא יום ההילולא שלו), וכיצד הדריכם מרחוק בכל פרט. רבים מאותם יהודים של מסירות נפש עוד חיים אתנו כיום בכפר חב"ד, בשכונת חב"ד בעיר לוד ובנחלת הר חב"ד שבקרית מלאכי. את כפר חב"ד הקים כ"ק האדמו"ר הריי"צ זי"ע עבור חסידי חב"ד שיצאו מרוסיה ב'ציאת רוסיה' המפורסמת. שיכון חב"ד בלוד היה הריכוז ההתיישבותי החב"די הראשון שייסד כ"ק אדמו"ר רבי מנחם מנדל מליובאוויטש זי"ע א" בישראל בשנת תשכ"ה, כאשר הוא מסייע ב-10,000 דולר לרכישת הקרקע. לאחריו נוסדו והתפתחו שיכון חב"ד בירושלים, נחלת הר חב"ד בקרית מלאכי, קריית חב"ד בצפת ועוד. בתחילת השלטון הקומוניסטי על רוסיה היא הפכה לברית המועצות, וכמו ריחו בשעתה, היתה סגורה ומסוגרת, אין יוצא ואין בא. "אפילו עבד לא יכול היה לברוח משם", כפי שאמרו חז"ל על מצרים, קודמתה של רוסיה לשעבוד ולעריצות. הגזרות נגד הדת הפכו להיות חלק משגרת החיים, וקיום התורה והמצוות ירד למחתרת. בולטים היו חסידי חב"ד בהנהגת כ"ק אדמו"ר הריי"צ, ולאחריו בהנהגת כ"ק אדמו"ר זי"ע, ששמרו על קיום התורה והמצוות בתנאים של מסירות נפש. לאחר שנות השואה, הצליחו לצאת רוב חסידי חב"ד שברוסיה בבריחה הגדולה דרך פולין, אך עדיין נשארו כמה מאות בודדות של משפחות חסידים שלא הספיקו להימלט, עקב סיכול הבריחה האחרונה בידי השלטונות. הם הגישו בקשות ליציאה מרוסיה אך נענו בשלילה פעם אחר פעם. רוב חסידי חב"ד הנותרים התרכזו בערים סמרקנד וטשקנט שבבוכרה, שהפכה להיות בירת חב"ד ברוסיה. הדרך היחידה שנותרה לצאת מרוסיה, הייתה בבקשת 'איחוד משפחות', על ידי בני משפחה שהספיקו לברוח מחוץ לגבולות רוסיה, אם לאמריקה ולאירופה ואם לארץ ישראל, אבל רובם המוחלט של בקשות אלו נדחו על הסף. כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש הנהיג חסידים אלו מרחוק, בחכמה נפלאה ובדרכים נסתרות, שרובן הגדול נשאר חשאי עד עצם היום הזה. ישנם סיפורים מדהימים על אודות דרכי ההתקשרות, על שלוחים מניו-יורק שהתחזו לתיירים ולנציגים ממשלתיים, פתקאות עם תשובות מהרבי שנשמנו בספרים ועוד. יהודי רוסיה היו שולחים את בקשותיהם בדרכים רבות, ובשנים האחרונות גייסו את התקשורת המודרנית לעזרתם ושיגרו לארה"ב קלטות עם בקשות מוקלטות ומצלמות. הרבי לא הותיר אדם ללא מענה. שם הקוד שלו בכל המכתבים שנשלחו לרוסיה בדרך-לא-דרך היה "דיעדושקא" - סבא, מה יותר תמים מכינוי חביב זה...

החסיד רבי שמחה גורודצקי ז"ל היה מחשובי חסידי כ"ק אדמו"ר הריי"צ זי"ע וחתנו כ"ק אדמו"ר זי"ע. הרבי הריי"צ שלחו עוד בשנת תרפ"ג להקים במסירות נפש רשת תלמודי תורה וישיבות במדינת בוכרה, הכבושה תחת מגפיו הכבדות של השלטון הקומוניסטי. ר' שמחה אמנם פעל במסירות נפש ממש, ונעצר בידי המשטרה פעמים רבות. מסכת גבורותיו ועמידתו ההרואית על כל קוצו של יו"ד

במחנות ההגליה, התפרסמו זה מכבר בסדרת הספרים "יהדות הדממה". בשנת תשכ"ד - לאחר מאסר ממושך של 10 שנים - שוחרר ר' שמחה וגורש מרוסיה, וממנה נסע, איך אפשר אחרת, הישר לארץ ישראל. שמחתו הייתה גדולה. סוף סוף יכול הוא לפעול באין מפריע בהפצת היהדות. זמן קצר לאחר בואו לארץ הקודש טס לארצות הברית לבקר בחצר הקודש בברוקלין שבניו יורק אצל הרבי זי"ע. לאחר מכן חזר לארץ ישראל והמשיך בהפצת יהדות. לאחר שנפתחו שערי העלייה מבוכרה הקים את תלמוד התורה והישיבה לעולי בוכרה, השוכנת עד היום בכפר חב"ד.

שמחה רבה שררה בלבו מסטרא חדא, אך גם עצב גדול מצד שני. הוא היה לבדו. שני ילדיו, הרב מרדכי גורודצקי (כיום בנחלת הר חב"ד, לאויט"א) ובתו הנשואה להרב יונה ליבנהרץ (כיום בכפר חב"ד, לאויט"א) נשארו מאחור, בגולה הקומוניסטית המדכאת. אולם, אל תוך האפלה הסמיכה הצליחה להסתנן קרן אור. חתנו של ר' שמחה, ר' יונה ליבנהרץ הוא נצר לחסידים ואנשי מעשה ששמרו על תורה ומצוות במסירות נפש. ר' יונה וארבעת אחיו עטורי הזקן הלבן הארוך, שהיה לסמלה של משפחת ליבנהרץ, בניו של החסיד הנודע רבי אברהם שמואל ליבנהרץ, הם דמויות לבביות בעלות אהבת ישראל מרובה. אחד האחים, ר' זלמן יואל ליבנהרץ ז"ל, הצליח לצאת מרוסיה עוד בשנת תשי"ו, לאחר שמצא פקיד בכיר שתמורת שוחד עצום, כל הונו של ר' זלמן יואל, הסכים לספק עבורו ועבור משפחתו דרכונים מזויפים. ר' זלמן התגורר שנה בפולין בעיריה קטנה ליד קראקא ומשם עלה לארץ בשנת תשי"ט, התיישב עם משפחתו בבני ברק ולאחר מכן עבר לירושלים (ובה גר בערוב ימיו בשכונת סנהדריה המורחבת, עד לפטירתו בה' בחשוון תשס"ד). באותן שנים הייתה מחלקה מיוחדת במשרד החוץ בירושלים שהתמחתה בבקשת איחוד משפחות. ר' זלמן ניגש למשרד והתייעץ עם הפקידים בנוגע לאפשרות להגיש בקשה עבור אחיו והוריו, באמתלה של איחוד משפחות. הפקידים במשרד החוץ גיחכו למשמע דבריו ושללו את הרעיון מכל וכל. "זה מעשה חסר תועלת וחבל על המאמץ", טענו באוזניו, "שני הורייך, חמשת אחייך ואחותך ובני משפחותיהם גרים בברית המועצות, אתה אח אחד בודד המתגורר בארץ, וזה פשוט מצחיק לבקש על כך 'איחוד משפחות'. הרי השלטונות ברוסיה אינם כל כך מטומטמים". ומה אתם מציעים?" שאל ר' זלמן. להגיש בקשה רק עבור הורייך. תגידי שאתה רוצה להתאחד אתם. נו, זה שניים מול אחד. עוד יש סיכוי, ואם החלק הזה יעבור בשלום והורייך אכן יורשו לעלות ארצה, יהיה מקום לנסות להגיש בקשה גם עבור שאר בני המשפחה". כחסיד נאמן שיגר ר' זלמן תיכף מכתב לרבי ל-770, הוא הציג את עמדתו ואת עמדת אנשי משרד החוץ, ושאל כיצד לנהוג. תשובת הרבי הייתה: "גישו כולם!" תשובה החלטית זו של הרבי נטעה בר' זלמן מרץ וביטחון, והוא החל מיד בפעולות קדחתניות. כדי לחסוך בזמן יקר, ויתר על שירותי דואר משרד החוץ, והוא בעצמו העביר את כל המסמכים הדרושים ממקום למקום. במקביל, הודיע להוריו, לחמשת אחיו ולאחותו על הגשת הבקשה, ועל תשובת הרבי.

כחסידים נאמנים פעלו האחים לפי פקודת הקודש. הם הגישו את בקשתם לאיחוד המשפחה למשרדי ההגירה (אוביר) הידועים לשמצה של ברית המועצות. הפקידה, כפי שפתחנו את הסיפור, הגיבה בשלילה וצפתה את התשובה השלילית, נבואה שהגשימה את עצמה די מהר. ר' זלמן שירך את רגליו פעם נוספת לעבר משרד החוץ (שהיה בעת ההיא במבנים חד קומתיים, לא הרחק ממתחם בניני האומה בדרך לגן סאקר) בירושלים. הפקידים מילאו פיהם צחוק והגיבו כמובן ב"אמרנו לך", המתבקש, "תעשה מה

שאמרנו לך! תגיש בקשה צנועה על הוריק בלבד", חזרו ואמרו ביהירות של יודע כל ובפסקנות נחרצת של אני ואפסי עוד. בימים ההם, פקיד ממשלתי בכיר בכלל, ובמשרד החוץ בפרט, התהלך בגרון נטוי כטווס והעניק לכל סובביו את התחושה כי זכו לרגע של חסד בלתי מצוי, אם הוטב מזלם והואיל לשוחח עמם שניים-שלושה משפטים. ר' זלמן כמעט השתכנע. בלב דאג שיגר מכתב שני לרבי ובו דיווח על השתלשלות העניינים עד כה. "שמא צודקים הפקידים ועתה יש להגיש בקשה רק עבור ההורים?" שאל בהיסוס. תשובת הרבי הייתה נחרצת: "גישו כולם בקשה לאיחוד משפחות, עוד פעם ועוד פעם עד שייענו". כשהגיעה תשובת הרבי לבני משפחת ליבנהרץ בברית המועצות, ידעו כי עתה יהיה עליהם להגיש עוד שתי בקשות נוספות, שהרי זו היא המשמעות הברורה של התשובה "עוד הפעם ועוד הפעם"!!! ולא נחדש דבר לקוראים אם נאמר כי דברי הרבי היו להם כדברי האורים והתומים. בין בקשה אחת לשנייה היה עליהם להמתין חצי שנה, כמתחייב בחוק. לאחר חצי שנה שלח ר' זלמן שוב את המסמכים. שוב הגישו כולם את הבקשות ושוב, כצפוי, נענו בשלילה. אולם למצער נמנעה מהם בפעם הזאת האכזבה הקשה, שכן עתה "דיווח" להם הרבי מראש על שלבי התוכנית, והם ידעו שזהו שלב נוסף שעליהם לעבוד לקראת ה"עוד הפעם" השלישית. לאחר המתנה של חצי שנה, היה זה בשלהי קיץ תשכ"ו, שלח ר' זלמן שוב את המסמכים, ושוב הגישו כולם את הבקשות. הפעם - ידעו מראש - זה יהיה סופי. התשובה הבאה בחשבון היא רק תשובה חיובית, הרי הרבי אמר! וכך היה !!! - - - בניגוד גמור ובהיפוך מוחלט לכל הלך הרוחות הנושבות בממשלת בריה"מ המרושעת דאז, כל משפחת ליבנהרץ זכתה באשרות יציאה, והמשפחה כולה, ההורים וכל האחים, האחות ובעלה, גיסו של ר' יונה, הרב מרדכי גורודצקי ובני משפחותיהם קיבלו אישור יציאה מרוסיה. התקיימו בהם מילותיו המדויקות של הרבי "ועוד הפעם עד שייענו". בתחילת שנת תשכ"ז באו גם הם לארץ הקודש, ואת חודש החגים תשרי תשכ"ז חגגו יחד בארץ הקודש, כל המשפחה המאוחדת. ישבו בני המשפחה ביחד וחגגו בשמחה ובטוב לבב. הקטנה היא בעיניכם? לצאת מבין מלתעותיה של הקליפה הקומוניסטית! שוחחו על ברכתו של הרבי ועל עצתו-אמונה ותקיפותו האיתנה, שהצליחה לסדוק את מסך הברזל בימים שבו היה עשוי פלדה אטומה חסינה. והנה, מה שומעות אוזניהם? האם הם חולמים? אני ידעתי שקיבלתם את אשרת היציאה עוד לפניכם", אמר רבי שמחה גורודצקי,

"הרבי כתב לי זאת בפירוש". מה כתב, מתי כתב? "נרעשו הכל. שמעו ותחי נפשכם", חייך רבי שמחה והחל לספר: רבי שמחה גורודצקי, כאמור, אביו של ר' מרדכי שהיה גיסו של ר' יונה ליבנהרץ, הגיע לארץ ישראל כזכור כבר בשנת תשכ"ד. דא עקא, את שמחת בואו השביתו המחויבים שהחל לסבול מהם תיכף מיד עם בואו לארץ. ייסורים קשים סבבוהו, מצבו הבריאותי הידרדר מיום ליום, והוא אושפז במרכז הרפואי "אסף הרופא", הסמוך לכפר חב"ד. בצר לו פנה ר' שמחה במכתב לרבי וביקש ברכה להחלמה מהירה, אך תשובת הרבי לא הגיעה. בינתיים, כתוצאה מטיפול שגוי, הסתבך מצבו הבריאותי עוד יותר, ור' שמחה נאלץ לשהות במרכז הרפואי חודשים רבים, כשהוא עובר סבל קשה מנשוא. מה עושה חסיד? כותב מכתב שני! במכתבו ציין בין היתר, כי כבר פנה בעבר לרבי, אך הוא לא נענה, וכנראה איננו ראוי לקבל את תשובת הרבי וברכתו. היה זה בצערי יום שישי בשלהי חודש תמוז תשכ"ו. המשפיע הנודע הרב החסיד משה וישצקי זצ"ל הגיע לבקר את מחותנו החולה, רבי שמחה גורודצקי. אל רבי משה התלווה בנו המשפיע הרב בן ציון וישצקי (וישדסקי) מכפר חב"ד. כאשר נכנסו האב ובנו לחדרו של ר' שמחה ציפו לראות אדם מדוכך ומדוכא במכאובים. להפתעתם גילו

כי המחותן שרוי בהתרוממות רוח. הוא היה עליז ושמת. מה קרה? שאל ר' משה בהנאה. ר' שמחה הביט בו במבט צופן סוד. די קינדער קומען (הילדים מגיעים!) לאט בקול רווי התרגשות. שני ילדיו של ר' שמחה הם בנו ר' מרדכי (חתנו של ר' משה וישצקי) ובתו הנשואה לר' יונה ליבנהרץ מה זאת אומרת? התרגש גם ר' משה וישצקי והתיישב מיד סמוך למיטתו של ר' שמחה, "מניין לך ידיעה מרעישה זו?" ר' שמחה גולל בפני ר' משה את סיפור מכתביו לרבי, הוא סיפר על שני המכתבים. "היום בבוקר זכיתי לקבל מכתב מהרבי הנושא את תאריך ג' בתמוז. בסיומו מוסיף הרבי בכתב יד קדשו ברכה, "לרפואה קרובה ושלמה", ובשולי הגיליון הוסיף הרבי עוד כמה מילים מדהימות: "זה עתה נתקבל מכתבו מיום ד' תמוז והפ"נ (פדיון נפש) שלאחריו, לפלא גדול כתבו שאינו ראוי (ה"ו) ולא נענה וכו', והרי יוצאי חלציו ובני ביתם שיחיו קבלו היתר יציאה משם וכו', והאפשרי מענה טוב יותר מזה?!"... אתה מבין?" צהל ר' שמחה, "יש לי ידיעה מן המקור הכי מהימן, שהם קיבלו היתר יציאה. הילדים באים ואני לא אשמח?" שני המחותנים לא יצאו במחול לשמע הבשורה, רק בגין הסיבה הפרוזאית שר' שמחה היה עדיין מוקף ייסורים קשים, אבל לשמחתם לא היה גבול. יודעי דבר מעידים כי מכתב זה נדיר ביותר מסוגו, הרבי כותב (בתוספת למכתב בשורות אחדות שהוסיף בכתב ידו. צילום המכתב נמצא תחת ידי. י.ו.) על דבר המתרחש במרחק אלפי ק"מ ממנו, מאחורי מסך הברזל הקומוניסטי, ואין צורך לומר שלא היתה לו שום דרך טבעית לדעת דבר זה. מעטות ההזדמנויות שבהן הרבי מעיד על עצמו באורח כה ברור והחלטי שהוא פעל ושבר את גדרי הטבע. במילים אחרות, כתב הרבי לר' שמחה: ה'מענה' שלי למכתביך הוא קבלת היתרי היציאה עבור יוצאי חלציו, "והאפשרי מענה טוב יותר מזה?" כאשר לאחר כחודשיים יצאו ר' יונה ואחיו לבית משפחת ליבנהרץ, יחד עם בנו של ר' שמחה, ר' מרדכי גורודצקי, ובני ביתם את ברית המועצות, התבררה עוצמתה של רוח קדשו של הרבי. ר' יונה ור' מרדכי נשאלו מתי קיבלו את אשרות היציאה והשיבו, כי היה זה למחרת תשעה באב, כשבועיים ימים לאחר שר' שמחה קיבל את המכתב מהרבי. התברר אפוא כי ר' שמחה (באמצעות הרבי) ידע הרבה לפנייהם על אשרות היציאה שבדרך...

כותבת פנינה גכטמן ניסים גלויים מהמאסר והגאולה הפרטית שלה: חזרתי בתשובה בקיבוץ כשנולדה ביתי השניה. במשך 6 שנים הייתי שליחה של הרבי במקום.

כשיצאתי מהקיבוץ בהוראת הרבי, היה הסכם דרך בית המשפט שהילדות תקבלנה חינוך במוסדות הממ"ד שזאת פשרה בין בני הזוג (אני חרדית והאבא לא דתי). אחרי שנה כשראיתי ששתי הבנות שלי לא התחזקו מבחינה רוחנית, הבנתי שישנה בעיה בבית הספר הממ"ד. כתבתי מכתב לרבי שליט"א מה"מ ופרטתי את הבעיה שלי. הרבי שלח תשובה "להעביר את הבנות לחרדי, ברכה!!" עם ההוראה של הרבי, רשמתי בחופש הגדול את הבנות לביה"ס החרדי שהיה בסביבה (לשם נרשמו בנות אנ"ש) ואיך שהאבא של הבנות שמע שהן נרשמו לביה"ס חרדי הוא מיד פנה לבית המשפט והוציא נגדי תביעה של הפרת הסכם. זומנתי לבית המשפט והשופט פסק עלי להעביר את הבנות לממ"ד. כשיצאו העורך דין והאבא של הבנות מחדר הדיונים, הרהבתי עוז ושאלתי את השופט אם יש אפשרות להעביר את הבנות לביה"ס חרדי שכפוף לממ"ד? השופט ענה שאפשרי. רשמתי את בנותי לביה"ס של חסידות צאנז שהם היו כפופים לממ"ד ובתחילת שנה הן הגיעו לביה"ס עם התלבושת והספרים. איך שנוודע לאבא שהן בביה"ס של צאנז הוא הגיע לביה"ס וכמעט הפך את השולחן על המנהל. התנהלה מלחמה

גדולה ובאיום של המנהל שאם הוא לא יוצא מהמקום הוא מזמין משטרה, האבא יצא והבטיח שהם לא יראו יותר את הבנות. שוב, עם העו"ד קבלתי צו מבית משפט להגיע בדחיפות לבית המשפט. השופט קבע שאם תוך 48 שעות אני לא מעבירה את הבנות לממ"ד רגיל אני צפויה ל10 ימים בכלא ולשלם את הוצאות בית המשפט ושכר טירחת עו"ד של האבא. יצאתי מבית המשפט ואמרתי לעצמי 48 שעות זה יומיים ושהשופט נתן לי עד להעביר הבנות. ביומיים האלו הבנות המשיכו ללמוד באותו ביה"ס ואחרי התייעצות עם הרב המקומי הוא ביקש ממני לא ללכת נגד החוק ולהחזיר את הבנות לממ"ד הרגיל. נגשתי למחלקת החינוך ועשיתי העברה לממ"ד ויום למחרת הן חזרו ללימודים באותו ביה"ס שהיו בהתחלה. כשנודע לאבא במהלך היומיים שהן למדו בצאנו שהן עדין בביה"ס של צאנו הוא הודיע לעו"ד שלו שהפרתי חוק. אחרי שבועיים מיום שהבנות עברו לממ"ד הרגיל, באחד מהימים בשעה 9 בערב דופקים אצלי בדלת ובפתח עומדים 2 שוטרים. לרגע נבהלתי וחשבתי שהם באים לבשר לי בשורה לא טובה, הם ראו את הבהלה שלי והרגיעו אותי ואמרו שהכל בסדר. שאלתי אז למה הגעתם? והם ענו, יש לנו צו מאסר נגדך ואת צריכה להגיע איתנו לתחנת המשטרה. צחקתי ושאלתי, מה בדיוק עשיתי שאתם באים לאסור אותי? התשובה שלהם היתה שהפרתי חוק ושלא העברתי את הבנות שלי למסגרת הממ"ד לפי פסק בית המשפט. עניתי להם שהילדות עברו כבר לפני שבועיים לביה"ס הממ"ד. הם שאלו אם יש לי הוכחות ובתגובה שאלתי אם הם רוצים לראות את המחברות והספרים שלהם מאחר ואין לי טלפון לא של המנהל ולא של במחנכות ובשעה כזאת אין לי דרך אחרת להוכיח. בתגובה הם חייבו אותי להצטרף אליהם לתחנת המשטרה. ביקשתי שירשו לי להתקשר להוריי שיבואו לשמור על הבנות. הם הסכימו ותוך רבע שעה הורי מתייצבים אצלי בבית כשאימי בוכה ומבקשת שישחררו אותי ושיחפשו פושעים אמיתיים שישבו בכלא. השוטרים איימו בכח ואני יחד עם אבי הגענו לתחנת המשטרה. בחדר התחנה ישבו טיפוסים מיוחדים וקצת חששתי להתקרב. מפקד התחנה ראה אותי ושאל מי אני? השוטרים הראו לו את הצו של בית המשפט והמפקד שואל אותי אם זה נכון. עניתי שהעברתי מזמן את הבנות לממ"ד ומחר בעו"ה אגש לביה"ס להוציא אישור שהן אכן לומדות שם. מפקח התחנה זעם עלי ואמר שאני צריכה ללכת לכלא. אבא שלי התחנן בפניו וביקש לשלם שטר ערבות ושמחר נגיע עם כל המסמכים שמאשרים שהבנות נמצאות בביה"ס הממ"ד הרגיל. מפקד התחנה צרח ונתן דפיקה חזקה על בדלפק ואמר, "אם אמרתי שהלילה היא תשב בכלא, אז הלילה היא בכלא". הבטתי עליו ואמרתי לו, תקשיב, אתה לא מפחיד אותי, אין לי בעיה לשבת בכלא, תן לי ללכת הביתה ולקחת כמה חפצים. המפקח הסכים. בליווי של 2 שוטרים קדימה ושוטרת מאחור נסענו בניידת לבית שלי. לקחתי ספרי קודש במטרה לעורר נשמות טועות ונסענו לאבו כביר. בדרך שוחחתי עם השוטרת והסברתי לה על חשיבות שמירה על הבית היהודי. היא קיבלה על עצמה לשמור וגם הסכימה לרשום את הבן למוסד חרדי. זרחתי מאושר וקיוויתי לפעול גם בקרב הנשים שיושבות בכלא. כשהגענו לאבו כביר הלכנו לא מעט עד שהגענו למשרד של מפקד התחנה.

ישבה שם סוהרת, השוטרים הגישו לה את המסמכים והיא שאלה במי מדובר (מאחר והשוטרת הייתה בלבוש אזרחי היא חשבה שמדובר בה). השוטרים הצביעו עלי והיא בחנה אותי ואמרה בקול מופתע, את??? צחקתי ועניתי, מודה באשמה שאלתי אותה, תגידי, איזה נשים יושבות כאן? היא עונה, יושבות כאן רוצחות, נרקומניות, נשים לא מוסריות ועוד ועוד, ליד מי את רוצה לשבת? שוב צחקתי ועניתי לה, אולי יש כאן סוויטה פרטית?

הסוהרת עמדה בהלם ואומרת לי, תקשיבי, בחיים לא קרה לי שנשים שמגיעות לכאן צוחקות, אני שומעת את הצרחות שלהן חצי שעה לפני שאני זוכה לראות את הפנים שלהן ואת צוחקת???

שאלתי אותה, ואם אצרח זה יעזור לי במשהו?

הסוהרת עונה כמובן שלא, אז עניתי לה שאם זה לא עוזר אז עדיף לצחוק. אחרי 10 דקות מגיע מפקד התחנה, הסוהרת מביאה לו את המסמכים והוא קורא אותם בעיון. אחרי 5 דקות הוא מרים את הראש מהדפים ושואל את השוטרים אם הם קראו את המסמכים? השוטרים עונים שקראו. המפקד עונה להם איך קראתם? כתוב כאן שהגברת צריכה לשבת 10 ימים בכלא מתאריך x ועד תאריך y התאריך הזה עבר ולי אסור לקבל אותה. השוטרים אמרו לו שהם קבלו הוראה והם מבצעים אותה. מפקד הכלא מתקשר לשופט תורן ב1 בלילה ושואל מה עושים? התשובה היתה, אסור לך לקבל אותה. שחררו אותה. חזרנו חזרה לניידת, מגיעים לתחנת המשטרה ב2.30 לפנות בוקר ומפקד התחנה עדין עמד שם. איך שאנחנו נכנסים הוא רואה אותי ושואל בפליאה, מה את עושה פה?

ה' שהכניס לפי את המילים, עניתי לו,

אני פה כדי להראות לך שמי שמנהיג את העולם זה הקב"ה ולא אתה וגם אם החלטת שהלילה אשב בכלא ה' בא להראות לך אחרת. המפקח התבלבל וענה "אשרי המאמין, אשרי המאמין" ואני בתגובה עניתי "ישתבח שמו לעד". שוחררתי הביתה ויום למחרת הגשתי להם את המסמכים.

לקראת סוף השנה חברה מבשרת לי שישנם בתי ספר של חב"ד שהם נקראים ממ"ד ושכדאי לי לבדוק אותם. מיד יצאתי לחיפוש במס' מקומות בארץ והגעתי גם לקריית מלאכי.

אימי שהתלוותה אלי אמרה לי "זה המקום".

מצאתי דירה לשכירות די מהר ואם תחילת השנה עברנו כשהבנות רשומות לביה"ס חב"ד.

כשהאבא שמע, שוב הפעיל את בית המשפט והפעם הרגשתי שמיציתי את כוחותיי ובקשתי מהרבי שיתלווה אלי. בדיון, השופטת שאלה את האבא מה הבעיה והוא צעק שמה שמלמדים בביה"ס זה רק משיח, משיח... הסתכלתי על התמונה של הרבי שהייתה לי ביד וביקשתי שיעזור לי.

השופטת עונה לו אתה לא יודע איזה זכות יש לך שהבנות שלך לומדות בחב"ד!!!

כמעט התעלפתי... והיא ממשיכה,,, יבוא יום ואתה תשמח בחינוך שהם קיבלו.

וואאאאההוואו... לא האמנתי למשמע אוזני.

היא מעיינת במסמכים ורואה שהמזונות שהוא העביר לי זעומים ביותר והעלתה את המזונות לפי 3 יותר. והקב"ה ישתבח שמו לעד דרך כ"ק אדמו"ר מלובאוויטש נשיא דורנו בנס מופלא עשה נהפוך הוא בדידן נוצח גדול. יצאתי מבית המשפט עם שיר והלל לקב"ה ולרבי שליט"א מה"מ. וליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר!

את הסיפור הזה הם בחרו לשתף אותנו למען הכלל. את שמם הם לא מוכנים לפרסם. כאשר תקראו את הסיפור תבינו גם למה. מכל מקום, הלקח של הסיפור מאלף, יותר נכון מבהיל – גם ללא השמות.

הם – בני זוג שהיו נשואים שנים רבות ולא זכו להיפקד בפרי בטן. כמו בכל הסיפורים, הם ניסו לעשות הכול – בדרך הטבע ובדרך שמעל לטבע. הם ביקרו אצל הרופאים המומחים הגדולים ביותר בתחום, ניסו מגוון גדול של שיטות טיפוליות, ומאומה לא קרה. כחסידי חב"ד ובמיוחד ככאלה שמתגוררים בשכונתו של הרבי מליובאוויטש, הרבו להיכנס לחדר המזכירות של הרבי ולהותיר בקשות חוזרות לברכה, אך הרבי כמו התעלם מהן. ההתעלמות בלטה במיוחד בעת שהכניסו לרבי מכתב עם כמה שאלות. הרבי התייחס לכל הנושאים, מלבד לערירותם. השנים הנוקפות לא שיפרו כמובן את הרגשתם. חברים ומכרים בגילם כבר עמדו עוד מעט להוביל את ילדיהם לחופה ואילו הם עדיין מצפים לפעיות של הילד הבכור שיפיגו את השקט הקודר השורר בין קירות ביתם.

ערב אחד הם זכו להתקבל לפגישת 'יחידות' – פגישה אישית בחדרו של הרבי.

כנהוג, הם הגישו לרבי פתק עם כל הנושאים עליהם ביקשו להתברך, והרבי בירכם כמעט על הכול. מהנושא הכי בוער להם, שב הרבי והתעלם. האישה לא יכלה לשאת את המעמד ופרצה בבכי תמרורים "מדוע?", התייפחה מול פני הקודש, "מה עשינו? אם מוטל עלינו להשתפר ולהיטיב את דרכינו כדי להתברך, אנא יורה לנו הרבי את דרך התשובה!".

פניו של הרבי הרצינו מאוד. הרבי אמר כי אחד משניהם פגע בעבר ביהודי, ועלבוננו של הפגוע מונע מהם להתברך בפרי בטן! הרבי לא הוסיף לפרט ובני הזוג הבינו כי תם זמנם.

כאשר יצאו מהחדר, ניסו שניהם לדלות מתהומות הנשייה מקרה בו אחד מהם העליב מישהו קשות. שעות על גבי שעות ניסו לשחזר אירועים שונים, אך לא הצליחו להיזכר בעלבון משמעותי שגרמו למישהו. היה להם ברור כי לא מדובר במילה לא מחמיאה שבטעות נשמטה מפייהם, אלא בהתרחשות הרבה יותר חמורה. פתאום 'נפל האסימון' אצל הבעל. "נראה לי שאני יודע על מה מדבר הרבי".

הוא סיפר לאשתו כי בעבר הרחוק, בהיותו תלמיד ישיבה בבית-המדרש של הרבי בברוקלין, נערכה בקנדה חתונה של חבר. קבוצת תלמידים, שכללה אותו, התארגנה והזמינה אוטובוס שיסיע אותם לחתונה וממנה. מדובר בנסיעה בת שעות רבות. לאחר החתונה, בשעת לילה מאוחרת, יצא האוטובוס עם התלמידים לדרך חזרה. הנסיעה נמשכה על פני כל הלילה ובאופן טבעי כולם נרדמו. אחד מהתלמידים, ירא שמים במידה יתרה, לא ויתר גם באוטובוס על המנהג ליטול ידיים כשמתעוררים – סמוך למקום השינה, מבלי לפסוע קודם לכן אף פסיעה אחת. לשם כך הוא הכין ליד מקום הישיבה שלו ספל מים בתוך קערה, כדי שיוכל ליטול את ידיו מיד כשמתעורר. מיודענו, הבעל, היה שובב לא קטן והחליט לעשות מעשה קונדס. מיד כשנעצמו עיניו של אותו בחור, הוא לקח את הקערה עם ספל המים והחביא אותם. כאשר קטע הנהג את הנסיעה הארוכה ועצר להתרעננות, התעוררו כולם וירדו מהאוטובוס לחלץ עצמות ולשאוף אויר צח. גם אותו בחור ירא-שמים התעורר והופתע לגלות כי הקערה נעלמה לו. כחלק מיראת השמים שלו, הוא נמנע מלדבר לפני שנוטל ידיים. מה שנותר לו לעשות היה לנופף בידי ולזעוק בקולי קולות "נו! נו!".

החבר'ה היו משועשעים מהמחזה, במיוחד גיבור הסיפור, שהעלים את הקערה עם המים.

הנהג שהיה עד למחזה המביש, ביקש מהבחורים לעשות לזה סוף, ולאחר דקות ארוכות ניאות הבחור השובב להחזיר למקום את מה שלקח. קל לשער כי ירא-השמים שהושם ללעג ולקלס נעלב עד עמקי נשמתו. ואכן, הדבר הראשון שאמר לאחר שנטל את ידיו, כיוון למי שהעלים לו את הקערה והספל: "לא אסלח לך על מה שעשית לא בעולם הזה ולא בעולם הבא!". לבעל וגם לאישה הייתה תחושה ברורה כי זה המקרה. כעת, הכתובת כמו זעקה על קיר. למחרת, חיפש הבעל את אותו אברך ירא-שמים, שהתגורר בשכונתו. כאשר ראהו, ניגש אליו ושאלו אם זוכר את מה שעבר עליהם באותו לילה. "בוודאי שאני זוכר", הוא ענה ברורות, "אמרתי לך שלא אסלח לך ואני עומד בדיבורי: לא אסלח לך!". ניכר כי הפגיעה לא כהתה למרות השנים הרבות שחלפו מאז. הבעל סיפר לאיש כי מגיע אליו בשליחות הרבי. "רחם עליי ועל אשתי. עד היום לא זכינו להתברך בילדים", התחנן מעומק ליבו. כאשר שמע האיש שהרבי בתמונה הוא התרכך. "רק בגלל הרבי אני מוכן לסלוח".

כעבור פחות משנה הפכו בני הזוג להורים מאושרים.

שנת תשל"ט. שמועה מחרידה מזעזעת את חסידות ברסלב בעולם כולו. מסר שנשלח מאוקראינה, הנתונה מאחורי 'מסך הברזל' הקומוניסטי, אל הרב מיכל דורפמן, מחשובי חסידי ברסלב, מתריעה על תכנית זדונית של ממשלת ברית-המועצות. לפי התכנית, יפוננו כל הווילות התוחמות את הציון של רבי נחמן מברסלב זצ"ל, ברחוב פושקינה, כולל הציון הקדוש ובית הקברות. על השטח שיפונה – במקום הציון, בית הקברות והווילות – מתוכננים לקום בניינים רבי-קומות למגורים. באותם ימים היתה מתקבלת בקרמלין, אחת לחמש שנים, חוקת פיתוח כוללת בברית-המועצות, ועל המחוזות המקומיים היה לבצעה. המשמעות: ההחלטה התקבלה בדרגים הגבוהים של השלטון הקומוניסטי.

זובידה, הגויה המקומית שבחצר ביתה שכן הציון, הכירה את הרב מיכל דורפמן עוד משנים עברו, כשעדיין התגורר בעיירה מלאכווקא, הסמוכה למוסקבה. עתה, מששמעה מתושבים על תכניות ההרס – חששה לחצרה ולביתה. היא לא חפצה להחליף את הבית עם החצר בדירת מגורים קטנה. כיוון שכך, שלחה זובידה הודעה אל הרב דורפמן. היא ידעה היטב שהמקום יקר לו וכי יפעל ככל יכולתו בדרגים הגבוהים לביטול הגזירה המרה. המסר הגיע אל הרב דורפמן באמצעות אחד מחסידי ברסלב שביקר בציון, בדרך לא דרך. זובידה ביקשה ממנו ליידע את הרב דורפמן בדחיפות אודות התכנית.

משלחת שתדלנות יוצאת לארצות הברית. עם קבלת הידיעה, פקד הלם את חסידות ברסלב כולה. הכל עמדו חסרי-אונים, וזקני החסידות התבקשו להכריע בסוגיה הסבוכה: כיצד לפעול להצלת הציון הקדוש. בישיבה מיוחדת שהתכנסה לדון בפרשה, הבהיר הרב דורפמן כי לפי הערכתו במקרה זה שוחד לא יועיל מאומה. "אם ישנו סיכוי כלשהו לנסות ולבטל את רוע הגזירה", אמר, "הרי שיש לנקוט בשתדלנות בדרגים הגבוהים בממשל האמריקני, כדי שזה יפעיל לחץ על ברית-המועצות". הנסיעה תוכננה במהירות מרבית. ר' חיים מנחם קרמר, ששהה באותם ימים בארץ-ישראל, יצר קשר עם גיסו, הרב נתן מיימון (חתנו של הרב צבי אריה רוזנפלד זצ"ל, מחשובי חסידי ברסלב בארה"ב), כדי שזה יאות לארח בביתו את הרב דורפמן במשך כל תקופת שהותו בארצות-הברית, עד שהפרשה תבוא לידי גמר טוב. הרב מיימון, שהיה אז אברך צעיר בן עשרים ושלוש, שמח על ההצעה כמוצא שלל רב. ר' קלמן רוזין, שניחן בחוש כתיבה, כתב מכתבים לגורמים שונים. על הרב דורפמן הוטל לנסוע לארצות הברית כדי

למוסרם ליעדם, בתקווה שיפעלו את פעולתם בדרג הגבוה ביותר בממשל האמריקני. אולם תכנית מסודרת טרם גובשה, בשל אי התמצאות של ה'עובדים' הנעלים מבית הכנסת החסידי בשכונת 'מאה שערים', בנבכי מסדרונות הממשל של ארצות-הברית... הימים נקפו, אך כל הניסיונות ליצור קשר עם בכירים ב'בית הלבן' לא צלחו. הם ידעו כי עליהם לפעול מיידית, כדי לנסות ולהשפיע בדרגים הגבוהים של הממשל האמריקני. בין כך ובין כך ביקרו ר' מיכל דורפמן ור' נתן מימון אצל האדמו"ר מסאטמער ואצל הרב משה פינשטיין וקיבלו את ברכתם להצלחה במשימה שלפניהם. כעבור ימים אחדים שמו השניים את פעמיהם למנהטן. הפעם אל משרדו של נשיא אגודת ישראל באמריקה, ר' משה שרר. ר' משה היה עסקן בולט בארצות-הברית, עם קשרים ענפים במסדרונות הממשל האמריקני, כמו גם קשרים מסועפים בדרגים בכירים ביותר בעולם. ר' משה שרר קיבל את השניים במשרדו, ושאל לסיבת בואם. הרב דורפמן גולל במשך כרבע שעה את השתלשלות הפרשה. ר' משה האזין, ולבסוף לחץ את ידם של השניים, תוך שהוא מבטיח לעשות כל שביכולתו למען הצלת הציון באומן. עם חזרתם אל ביתו של מימון בשכונת ברייטון ביטש, עלו השניים לנוח, אלא שאז צלצל הטלפון. ר' משה שרר היה מעברו השני של הקו. "אתה דובר אנגלית. מחר בתשע בבוקר תתייצב בווינגטון. יש לך פגישה עם האחראים על דסק ברית-המועצות ב'סטייט דיפרטמנט' (משרד החוץ האמריקני)", אמר למימון קצרות וניתק, לא לפני שמסר לו את קוד הכניסה לבניין. למחרת, בתשע בבוקר, התייצב מימון, כפי שהצטווה, בבניין ה'סטייט דיפרטמנט'. הממונים על קשרי החוץ עם ברית-המועצות שמעו מפיו את כל פרטי הפרשה, אך בפועל לא העניקו לו עצה אפקטיבית.

אותם ימים היו ימי ה'מלחמה הקרה' בין ברית-המועצות ומדינות הגוש-המזרחי לבין ארצות-הברית ומדינות מערב אירופה. יחסי ברית-המועצות וארצות-הברית היו קרירים מאוד, עד עוינים. הצעת חברי הדסק הרוסי ב'סטייט דיפרטמנט' היתה כי בעת שיסעו השניים - הרב דורפמן והרב מיימון - לברית-המועצות, יודיעו על כך קודם לפקיד הדסק והם יציידו אותם במכתב לשגריר האמריקני במוסקבה, כדי שייסיע להם. הרב דורפמן ור' נתן הבינו כי מאנשי ה'סטייט דיפרטמנט' לא תבוא הישועה - ופנו לאפיקים אחרים. פונים לבקשת עזרה מהרבי מליובאוויטש.

הם החליטו להיכנס אל הרבי מליובאוויטש, כדי לבקש את עזרתו לביטול הגזירה. אלא שבאותם ימים - כשנה וחצי לאחר התקף הלב בשמיני עצרת תשל"ח - הרבי לא קיבל אנשים ל'יחידות'. השניים, שביקשו לשוחח עם הרבי בדחיפות, תהו מה עליהם לעשות. לעזרתם בא אחד החסידים שסיפר להם כי במוצאי חג השבועות עוברים לפני הרבי, בבית מדרשו, אלפי חסידים, לקבלת 'כוס של ברכה'. "אז תוכלו", גילה להם, "למסור לרבי מכתב, בו תכתבו את מטרת שליחותכם, ותבקשו את עזרתו למען הצלת הציון הקדוש". השניים עשו כעצתו. במוצאי חג השבועות, במהלך חלוקת ה'כוס של ברכה', התייצבו השניים לפני הרבי ומסרו לידי מכתב, בו גוללו את כל הפרשה וביקשו את ברכתו של הרבי, ואת עצתו - מה עליהם לעשות. בשולי המכתב חתמו: "יחיאל מיכל בן חנה פערל. נתן יעקב בן יענטא פריידל, חתן ידידכם הרה"צ ר' צבי אריה רוזנפלד". [מה עומד מאחורי המילים שכתב ר' נתן מימון לרבי: "חתן ידידכם הרה"צ ר' צבי אריה רוזנפלד"? על הסיפור המיוחד שמסתתרת כאן, ראה כתבת המשך לכתבה זו, בגיליון הנוכחי. יום חולף ועוד יום עובר מאז הגישו את המכתב לרבי. הרב דורפמן והרב מיימון מצלצלים בכל כמה שעות אל חדר המזכירות של הרבי,

אבל תשובה מהקודש פנימה עדיין לא יצאה. אחרי שלושה ימים, המתינה עבורם תשובה, שתוכנה: "פנו אל הרב פנחס טייץ. הוא, בעזרת ה', יעזור לכם". הרבי אף צירף ברכה חמה ולבבית, שיצליחו במשימתם. מצוידים בהוראה של הרבי עשו השניים את דרכם אל ביתו של הרב פנחס טייץ, בעיר אליזבת בניו ג'רזי. הרב פנחס טייץ, היה מוסר מידי מוצאי-שבת את 'דף השבועי', עימו היו לומדים עשרות אלפי בעלי בתים, באמצעות הרדיו. הוא היה חביב מאוד בעיני אנשי הממשל האמריקני, והיו לו קשרים בכל מקום. הכל הוקסמו מהרב הכריזמטי. גם בברית-המועצות פעל הרב טייץ רבות, מעט בגלוי ובעיקר בסתר. הוא היה הראשון שהדפיס סידור ברוסית, ופעל רבות, בכל ליבו, למען יהודי ברית-המועצות שהיו מעבר ל'מסך הברזל'. באמצעות פעילות זו גם חילץ מרוסיה יהודים רבים. ככל הנראה, כתוצאה מפעילות זו התפתח הקשר ההדוק שהיה לרב טייץ עם הרבי – קשר שלימים התברר כנסתר ומיוחד. "ישבנו בביתו וגוללנו את פרטי הפרשה, כשאנו מוסיפים, כי קיבלנו הפנייה ישירה אליו מהרבי מליובאוויטש", מספר הרב מיימון. "כששמע הרב טייץ שהגענו אליו בשליחותו של הרבי, היה נרגש כולו והיה מוכן לעשות ה-כ-ל כדי למלאות משאלתנו. לבסוף אמר: 'למעשה כל הסיפור שלכם מסתמך על דברי זובידה הגויה בלבד. קודם כל, אני צריך לברר את העניין, האם הוא אכן נכון. אם כן – נראה מה לעשות. נדבר בעוד יום-יומיים ותמסרו במזכירות של הרבי שאני מטפל בזה'". אולי לעת הזאת הגעתי למלכות. הרב טייץ התקשר לאיש הקשר שלו שהתגורר במוסקבה, מעבר ל'מסך הברזל', הלה היה שליחו הנאמן בכל רחבי ברית-המועצות. הוא שיפץ, בין היתר, את קברו של הבעל-שם-טוב כבר לפני עשרות שנים. יהודי זה עלה על מטוס שיצא ממוסקבה לקייב, ומשם נסע לאומן – לגשש בין תושבי המקום ובמשרדי העיר, האם הידיעה נכונה. אחרי יומיים הגיעה לניו-ג'רסי ההודעה: 'השלטונות אכן מתכננים להרוס את כל הבתים באזור, כמו גם את בית הקברות, ולהקים על השטח שיתפנה בנייני ענק למגורים. התוכנית כבר עברה את אישור הממשלה, והעירייה אמורה ליישמה מיידית. לא נראה כי שתדלנות תצלח בשלב זה', הוסיף את התרשמותו. הרב דורפמן והרב מיימון הוזעקו אל ביתו של הרב טייץ בניו-ג'רסי. הם החלו לטכס עצה מה לעשות. היה ברור להם כי חייבים להגיע לדרגים הבכירים בארצות-הברית, בכדי לנסות ולהשפיע באמצעותם על השלטונות בברית-המועצות לסגת מהתכנית. בתוך כך שקע הרב טייץ בהרהורים. לפתע ניתר מכיסאו לעבר מגירת השולחן, שלף ממנה מכתב עליו התנוסס לוגו ממשלתי, וכשהוא מנופף בו למול הרב מיכל דורפמן קרא: "אוי, ר' מיכל, ר' מיכל, מי יודע, אולי לעת הזאת הגעתי למלכות?!" בשולי המכתב המסתורי התנוססה חתימתם של רוברט ליפשיץ, יועצו לענייני יהודים של נשיא ארצות-הברית, ושל הנשיא ג'ימי קרטור בכבודו ובעצמו. הרב טייץ החל לגולל באוזניהם את הסיפור שמאחורי המכתב:

בדצמבר 74' הכריז ג'ימי קרטור על ריצתו למועמדות המפלגה הדמוקרטית לנשיאות ארצות-הברית. בתחילת המרוץ היה קרטור דמות שולית – מושל לא מוכר של מדינת ג'ורג'יה, מדינה קטנה בדרום, שלא היה מעורה בפוליטיקה המפלגתית ברמה הלאומית. לאורך כל הקמפיין של קרטור, לא ייחסו לו הארגונים היהודים הגדולים חשיבות רבה. כמו רבים באומה האמריקנית, הם לא סברו כי קיים סיכוי כלשהו שבשלטון יזכה המושל ממדינת ג'ורג'יה, בעל חוות הבוטנים.

הוראה מפתיעה של הרבי

מי שחשב אחרת, היה הרבי מליובאוויטש. באחת מפגישותיו ב'יחידות' עם הרב פנחס טייץ, כאשר דנו בענייני יהדות ומלכות, הורה לו הרבי לבסס קשר חם עם קרט, המועמד לנשיאות, כיוון שקשר כזה עוד יכול להועיל מאוד בעתיד. הרב טייץ לא התמהמה ויישם את הוראת הרבי. הוא זימן את קרט למסיבה מפוארת שאירגן לכבודו. במסיבה המתקשרת השתתפו יהודים מכובדים וגבירים רבים, שעמדו בקשר עם הרב טייץ. היה זה המפגש הראשון והקרוב ביותר של קרט עם רבנים ועם העסקונה החרדית. המסיבה, שנערכה בתקופת היותו בשפל בסקרים, חיממה את ליבו מאוד והאירוע נחקק בזיכרונו למשך שנים רבות, כפי שהתבטא בעצמו זמן רב לאחר מכן. דבר אחד לא ידע הרב טייץ: שהמסיבה אותה ערך לפי הוראת הרבי, נדונה בעצם להתבטל, ועימה כנראה גם הסיכוי הכמעט יחידי להצלת הציון באומן. ועובדת קיומה של המסיבה לבסוף, מהווה חלק נוסף של השגחה פרטית, הכרוך בסיפור הוראתו המופלאה של הרבי מליובאוויטש, אך פרט זה יתברר רק שבע-עשרה שנה לאחר מכן – בשנת תשנ"ו, ובל נקדים את המאוחר. כמה ימים לאחר האירוע, קיבל הרב טייץ מכתב תודה והערכה על פועלו למען קרט. על החתום היו, כאמור, ג'ימי קרט, ויועצו לענייני יהודים, רוברט ליפשיץ. במכתב ציינו השניים, כי בכל עצה או עזרה שיזדקק לה מקרט – הוא מוזמן לפנות אליהם, כל אימת שירצה. בבחירות שהתקיימו ב-2 בנובמבר '76 ניצח ג'ימי קרט, כנגד כל הסיכויים, בהפרש דחוק של מעט יותר מחמישים אחוז מקולות המצביעים כנגד ארבעים ושמונה אחוז שקיבל הנשיא המכהן פורד. בפועל, לפי השיטה המורכבת הקובעת את תוצאות הבחירות בארה"ב, קרט זכה בקולות 297 אלקטורים, רובם מהדרום ומהחוף המזרחי, לעומת 241 אלקטורים שקיבל פורד. כך היה קרט לנשיא הראשון מ'הדרום העמוק', מאז מלחמת האזרחים. הרב טייץ סיים את סיפורו, וכשהוא אוחז במכתב, הפנה את מבטו אל הרב דורפמן ואמר: "עד עתה לא השתמשתי במכתב הזה. אולי הגיעה העת לפועל, למען מנוחת כבוד רבי נחמן". בראשו של הרב דורפמן נצנץ רעיון כביר כיצד להפעיל את הנשיא ג'ימי קרט בפרשה ולהשפיע על השלטונות הקומוניסטיים: ועידת סאל"ט. הפרזידנט קרט נענה לאתגר היו אלה, כאמור, ימי 'המלחמה הקרה' בין ארצות הברית וברית המועצות. בשנות ה-60 התעצם מרוץ החימוש ואיים לצאת מכלל שליטה. בניסיון להרגיע את המתרחש ולעצור את ההתחמשות הבלתי פוסקות, פתחו הסובייטים והאמריקאים בשנת תשכ"ט בסבב שיחות, שמטרתו היתה ניסוח הסכם להגבלת נשק סאל"ט Strategic Arms Limitation Talks.

השיחות הובילו לחתימת שני הסכמים, הסכם סאל"ט-1 שנחתם בשנת תשל"ב והסכם סאל"ט-2 שנחתם בקיץ תשל"ט. כשבוע וחצי לאחר פגישתם של הרב פנחס טייץ והרב מיכל דורפמן, אמורה היתה להתכנס בווינה ועידת סאל"ט, במהלכה היו אמורים להיפגש ליאוניד ברז'נייב, נשיא ברית-המועצות ומזכ"ל המפלגה הקומוניסטית, וג'ימי קרט, נשיא ארצות-הברית – ולחתום על הסכם. "זו הזדמנות טובה בה יוכלו שני המנהיגים לדבר בענייניו של רבי נחמן", אמר הרב דורפמן. אלא שבעיה אחת ניצבה בפניהם: כיצד מסבירים לנשיא ארצות-הברית, או ליועצו, את חשיבות המתחם הקטנטן בחצר בילנסקי שבאומן, כדי לשכנעו שיפעיל את השפעתו לשימור המקום? הרב טייץ שקע בהרהורים, ולפתע ניתר ממקומו: "ר' אריה קפלן הוא הכתובת!" הרב אריה משה אליהו קפלן היה

רב אורתודוקסי יהודי-אמריקני, בעל תואר שני בפזיקה, שהחליט, בעקבות נהירה של יהודים רבים לשיטות מדיטטיביות של תורות המזרח, להבהיר את הקשר בין מדיטציה ליהדות. הרב קפלן היה באותן שנים אקדמאי נודע ברחבי ארצות-הברית כולה. מיליונים, יהודים ושאינם יהודים, שנתו בצמא את הגיגיו שהופיעו בטורים שפרסם בעיתונות. קשר מיוחד היה לו, לרב קפלן, לחסידות ברסלב, והיה מרבה לצטט את רבי נחמן מברסלב במאמריו. בעצת הרב טייץ קבעו הרב דורפמן והרב מיימון פגישה עם הרב קפלן והציגו בפניו את החשש של הרב טייץ – שהנשיא ועוזרו לא יבינו על מה ולמה המהומה – ובכך יכשלו מאמציהם. הרב קפלן החל צוחק בקול. "האח האה, ר' מיכל, האם אתם חושבים שרבי נחמן הוא רק של 'מאה שערים'? רבי נחמן הוא היום איש מוכר בכל העולם, יהודים ושאינם יהודים. אפילו מרטין בובר הנודע מזכיר את רבי נחמן בכתביו. גם אלי ויזל, מזכיר את רבי נחמן. היום אפילו הגויים מבינים כי צריך להיאחז במשהו רוחני יותר. אל תדאגו, אני אכין מכתב משכנע לנשיא וליועצו רוברט. הם יבינו היטב את חשיבות הענין". הרב קפלן הסתגר בחדרו כמחצית השעה ואחר-כך מסר בידי השניים מכתב. עם המכתב חזרנו לביתו של הרב טייץ, מספר הרב מיימון, "כשקרא הרב טייץ את המכתב, הוא יצא מגדרו מהתפעלות מהניב, התוכן והשפה הקולחת והמשכנעת. הרב טייץ הוסיף מספר שורות וכתב כי הגיעו אליו מכתבים מאקדמאים, מדענים ואנשי רוח, מכל העולם, על אודות תוכניתם של הרוסים להרוס את קברו של רבי נחמן מברסלב, וכי אם דבר זה יתממש – זו תהיה טרגדיה אנושה לעולם האקדמאי כולו. מנגד, כתב, יש בכוחו של הנשיא לעשות חסד היסטורי עם העם היהודי, חסד כזה שייחקק בספרי ההיסטוריה היהודית לאורך ימים ושנים. המכתב נשלח לרוברט ליפשיץ, יועצו לענייני יהודים של הנשיא". אחרי יומיים הגיעה תשובת רוברט ליפשיץ: "הכל מסודר. הנשיא קרטור ישוחח עם הרוסים בעת הוועידה והנושא יסודר. אל דאגה". מרגע קבלת התשובה, היה שרוי הרב דורפמן בשמחה עילאית. שמחה שאי-אפשר לתאר כלל. "פעלנו את שלנו", אמר הרב דורפמן. "כעת הרוסים לא יעזו לנגוע בקבר!". הוא הזמין כרטיס טיסה ונסע ארצה. הרב טייץ הבטיח לעדכן אותם בכל התפתחות צפויה, עד לוועידה. בקרמלין מחליטים לא לגעת בציון!

לקראת ועידת סאל"ט-2 הגיעו ארצות-הברית וברית-המועצות להבנות לגבי ההתחמשות ההדדית. בכ"ג סיוון תשל"ט (18 ביוני 79) נפגשו ליאוניד ברז'נייב וג'ימי קרטור בווינה שבאוסטריה. ההסכם נחתם לעיני העולם כולו. מה שלא ידעו נציגי כלי התקשורת הוא על ההסכם הבלתי-רשמי שנסגר מאחורי הקלעים בין האמריקנים לרוסים, בנושא הציון באומן. כמה ימים לאחר הוועידה, הגיע טלפון משגריר רוסיה בארצות-הברית, דוברינן, לבית הלבן. הוא הודיע: "הנושא עלה בוועידה. אל תדאגו. בקרמלין קיבלו החלטה שהם מתחייבים שהתוכנית תמשיך כפי שתוכננה, מלבד רחוב בילנסקי. בחצר הזאת לא יגעו". ליפשיץ מיהר לעדכן את הרב פנחס טייץ, שצלצל מיד להרב דורפמן על ההחלטה של הקרמלין. את השמחה שפרצה בריכוזי חסידי ברסלב בארץ ישראל וארצות-הברית אי-אפשר לתאר. הרב פנחס טייץ והרב מיכל דורפמן פקדו על ר' נתן מיימון לנסוע לרוסיה כדי לוודא שהרוסים אכן עומדים בהבטחתם. הוא אכן נסע ווידא כי התכניות השתנו והציון נשאר על מקומו. יום למחרת הגעתו חזרה ארצה, צלצל הטלפון בבית בו התאכסן מיימון. מעברו השני של הקו היה הרב פנחס טייץ, שהתקשר מרומא. נרגש כולו זעק הרב טייץ: "נתן, אתה לא מאמין מה אני אוחז בידי!" היה זה השער של העיתון הנפוץ בעולם, ה'ניו-יורק טיימס'. בכותרת הראשית דווח העיתון על שבעה מיועציו של הנשיא קרטור, שפוטרו מתפקידם לפתע פתאום. שניים מתוכם היו יהודים. אחד

מהם היה לא אחר מאשר רוברט ליפשיץ" ... איני חסיד חב"ד", קרא הרב טייץ בקול גדול, "אבל כבר למדתי שברבי מליובאוויטש אין לי השגה. לך תדע אם לא לעת הזאת הגענו אז למלכות" ... הרגש היהודי שהתעורר פתאום...

אך המעגל עוד לא נסגר ... עד כמה גדולה היתה ההשגחה הפרטית בהצלחת שתדלנותו של רוברט ליפשיץ, בעקבות קשרי הידידות ההדוקים והבלתי צפויים שנרקמו בין קרטל לרב פנחס טייץ באותה מסיבה שערך לכבודו, עת התמודד לנשיאות? על כך ילמד סיומו המפליא של הסיפור: שבע-עשרה שנים חלפו מאז ועידת סאל"ט-2 בווינה. היה זה בשנת תשנ"ו, לאחר החפירה המחפירה שחפרו בני בליעל בקברו של רבי נחמן, במקום מנוחתו באומן. הרב דורפמן יצא מגדרו והעניק ראיון נרחב לעיתונאי ג'רמי לוויין מה'ג'רוזלם פוסט'. בראיון הבהיר את דעתו הנחרצת, כי אסור לאף אדם בעולם לנגוע בקברו של רבי נחמן, וכי רצונו הוא להישאר שם. בחלוף ימים אחדים, לאחר תפילת 'ותיקין', ליווהו נהגו המסור הרב מיימון מה'שול' הברסלבאי אל ביתו שברחוב הושע בירושלים. כשהגיעו אל הבית, ביקש הרב דורפמן מהרב מיימון להאזין ל'מוזיקה האלקטרונית' שבביתו. מהמכשיר נשמעה הודעה באנגלית: "שלום, אני מתגוררת באמריקה. לצורך עניין מסוים אני שוהה כעת בארץ ישראל. אימי ילידת אומן. קראתי את הראיון עם כבוד הרב והתרגשתי. הייתי רוצה לבוא אל כבוד הרב ולפוגשו". ר' נתן מיימון תירגם לרב דורפמן את תוכן ההודעה מאנגלית לעברית, והרב דורפמן ביקש: "צור עימה קשר". הרב מיימון התקשר אל האישה והציג את עצמו. האישה מעבר לקו שמחה מאוד, והתעניינה באיזו שעה ביום המחרת תוכל לעלות אל מעונו של הרב. אבל הרב דורפמן פסק: "לא, אנחנו נוסעים אליה". האישה חשה שלא בנוח, אבל לא נותרה לה ברירה, אל מול ההחלטה הנחרצת של הרב דורפמן. למחרת, אחרי תפילת 'ותיקין', יצאו הרב מיימון והרב דורפמן אל ביתה של האישה, בשכונת רמת אביב בתל-אביב. הבית היה חדש ואפילו מזוזה לא היתה קבועה בו. גם ריהוט לא היה בו, מלבד שני כיסאות, עליהם ישבו הרב דורפמן והאישה. מיימון ישב, בלית ברירה, על הרצפה. האישה לא חדלה מלהתנצל על המצב בו נתון הבית. להפתעתו של מיימון, מיד לאחר אמירת "שלום", החל הרב דורפמן לגולל באוזני האישה את כל סיפור הגזירה שריחפה על הציון הקדוש, והשתדלנות אצל רוברט ליפשיץ שהרב פנחס טייץ הכירו באמצעות המסיבה שערך בהוראת הרבי מליובאוויטש לכבוד הנשיא קרטל, בעת שרץ למועמדות לנשיאות. האישה החווירה לפתע, ועצרה את הרב דורפמן באמצע דבריו. "תן לי", אמרה נרגשת, "להשלים לך את הפאזל. שמי גויז סטאר ואני מתגוררת בג'ורג'יה שבארצות-הברית. אני יהודיה בת יהודיה, אבל רחוקה מאוד משמירת מצוות. כאן בארץ ישראל אני נמצאת בשליחותו של המיליארדר היהודי רונאלד לאודר, ששכר את שירותי בניסיון לייבא מים מטורקיה לארץ ישראל או למצוא פתרון אחר". באותן שנים שרר בארץ ישראל מחסור חמור במים, עקב שנות בצורת. טובי המומחים מכל העולם הגיעו ארצה, בניסיון למצוא פתרון. לאודר, התורם עשרות מיליוני דולרים מידי שנה עבור היהודים בארץ ישראל ובעולם, שכר את אותה גברת, בהיותה בעלת שם עולמי בתחום המים, כדי שתמצא פתרונות למצוקת המחסור במים. היא המשיכה בסיפורה: "בתקופה שג'מי קרטל כיהן כמושל בג'ורג'יה, התמניתית לעוזרת האישית של רוברט ליפשיץ, במסגרת הקמפיין שניהל למען קרטל ברחבי ארצות-הברית, ומאז הייתי למנהלת לשכתו. גם את המסיבה ההיא שארגן הרב טייץ אני זוכרת היטב. היינו בדרכנו לשם עם ג'מי ורוברט, כשלתע הגיעה קריאה דחופה: ג'מי קרטל התבקש לסור עם מטוסו למדינה סמוכה. "האמת, אני

אדם מאוד ישר. איני רוצה להתגאות, אבל כנראה שכזו נולדתי. פשוט איני מסוגלת להוציא דבר שקר מפי, ועל כך כבר שילמתי במשרותיי הרמות השונות, במהלך השנים. והפעם, למרות שכפי שצינתי, אין לי שמץ של זיקה לתורה ומצוות, אבל כששמעתי על הביטול הצפוי, התעורר פתאום בי רגש לא מוסבר. אמרתי לעצמי: זו הפגישה הראשונה של ג'ימי עם יהודים שומרי תורה ומצוות ועם יהודים התומכים בו. מי יודע מה צפוי לצאת מהפגישה הזו – וכעת היא תבוטל כך, בהינף יד? קראתי לרוברט הצידה ואמרתי לו: 'הברט, דע לך שצפויות לנו בושות גדולות בתקשורת כולה. הוצאתי 1000 הודעות לעיתונות ולכלי התקשורת שיבואו לסקר את האירוע יוצא הדופן, בו רב יהודי חשוב תומך בג'ימי. אם ג'ימי יבטל כעת את השתתפותו, אנו צפויים לביקורת נוקבת, ונהפוך ללעג וקלס'. משעודכן קרטר על 1000 ההודעות ש"נשלחו, החליט מיד להמשיך בתכנית המקורית, ולנסוע למסיבה שארגן הרב טייץ. כך קרמה המסיבה עור וגידים..." המסיבה שנערכה על-פי הוראת הרבי מליובאוויטש להרב טייץ, והביאה – לאחר שהרבי שלח מאוחר יותר את ר' מיכל ור' נתן להרב טייץ – להצלת הציון של ר' נחמן מברסלב... הביא לדפוס: חיים ברוק, בית משיח (לפני פרסום הכתבה שוחחתי עם בני המשפחה שאישרו את נכונות סיפור ההצלה וסיפור היחידות אצל הרבי שבכתבה הבאה, ואף חזרו באוזוני על עיקרי הדברים)

סיפר הרב פיוויש שפירא, מחשובי קהילת בעלזא באנטוורפן:

בתחילת שנות ה-70 (ה-70) הגעתי פעם לניו יורק במסגרת עסקי ונשארתי שם לפורים, ואז החלטתי לבקר בבית מדרשו של הרבי מליובאוויטש. הרבי ישב עם הקהל והתוועד עד השעות הקטנות של הלילה. בסיום, כשהרבי צעד לכיוון היציאה ניגשתי לתת 'שלום עליכם', הגבאים הדפו אותי שאין זה הזמן המתאים, אך הרבי קלט אותי, הושיט לי את ידו וכך בעודו מחזיק בידי צעד איתי עד לחדרו, שם הכניס אותי והושיב אותי על כסא. הרבי פתח מגירה נעולה בחדרו, הוציא משם מכתב והגיש לי. במכתב כותבת אשה בגיל 36 שגילו אצלה מחלה ממאירה ל"ע וימיה ספורים. "אני כבר השלמתי עם הגזירה", כותבת האשה, "אבל מה יהיה עם 12 ילדיי? בבקשה רבי, אני לא מכירה אותך, אבל אנא תתפלל עליהם שיגדלו ילדים בריאים ושמחים וימשיכו ללכת בדרך התורה והיראה..." חותמת האשה ששמה "רעכיל". רעדתי כולי. רעכיל הזו היא אמי. התייתמתי ממנה לפני יותר מעשור, והנה נגלה מול עיני מכתב מימיה האחרונים, בו היא מבקשת עבורינו, ילדיה. התייפחתי בבכי. לבסוף הרמתי את עיני ואמרתי "רבי! יש לי בקשה אחת. האם אוכל לקחת את המכתב הזה עמי?". הרבי הנהן בשלילה "לא. המכתב הזה צריך להישאר פה. מידי שנה ביום כיפור, אני לא יורד לבית הכנסת ל'כל נדרי' לפני שאני קורא את המכתב הזה". יצאתי משם ברגשות סוערים, מבלי שהספקתי אפילו לשאול את הרבי מאיפה הוא ידע שאני אחד הבנים של אמא, הרי אפילו את שמי לא אמרתי לו?

מה שאני כן יכול לומר: שכל אחד משבעת הבנים וחמשת הבנות של אמי גדלו לתפארת והקימו בתים מפוארים של תורה ומצוות, ממש כפי שביקשה מהרבי.

מספר משה הלוי קליין: רציתי לשתף אתכם בסיפור השגחה פרטית נפלא שקרה לפני שעה קל: אני יושב במשרדי ומגיע יהודי ומביא לי דולר מהרבי, וכתוב עליו "מכ"ק אדמו"ר שליט"א – לוי יצחק הלוי קליין". הוא הלך לפרוט הרבה מטבעות קטנות לשטרות של דולרים בחנות מכולת של ר' בערל שי' כהן בקינגסטון, והוא קיבל את הדולר הזה. מיד צילמתי ושמת על קבוצת המשפחה שלי, כי יש

לנו במשפחה לוי יצחק הלוי קליין. בתי תחי' כותבת לי מיד תנסה לברר, אולי זה של הרב לוי יצחק שי' קליין (בן המזכיר האהוב ולא נשכח, הרה"ח ר' בנימין ע"ה הלוי קליין) – שליח הרבי בממפיס טענעסי. שלחתי לו מיד תמונה של הדולר, הוא מתקשר תוך דקה, ואומר לי: "משה זה הדולר שלי, זה הכתב שלי, אבל איך זה הגיע לחנות מכולת?" אחרי כמה דקות הוא מתקשר ומספר לי סיפור, אני נתתי לכל ילד שלי דולר מהרבי, כשנהיה בר מצוה. ושמתי התמונה מיד על קבוצת המשפחה שלי, ושאלתי האם אחד הבנים איבד הדולר שנתתי לו ביום הבר מצוה? בני הבכור מנחם שי' הלוי קליין - מיד מתקשר אלי ואומר לי, לפני יותר משנתיים כשהייתי בשדה התעופה הוצאתי את רשיון הנהיגה שלי להראות לבדיקת ביטחון, במטוס כשאני מחזיר את הרשיון לארנק, אני רואה שהדולר איננו!!!

פחדתי והתביישתי לספר לך שאיבדתי אותו! עכשיו תקשיבו להשגחה פרטית נפלא עד מאד! שעתיים לפני מציאת הדולר - הגיעה חברת הובלה ולקחו את כל תכולת הבית שלו על משאית לעיר ממפיס, והערב הם יושנים אצל משפחה, כי אין להם מיטות ולא כלום! מחר בבוקר מוקדם הוא עם משפחתו שיחיו טסים בשליחות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו זי"ע לעיר ממפיס טענעסי!

לא יאומן כי יסופר! הרבי שלח לו דולר לצאתו לשליחות!!!

מיד אחרי שהחבילות נסעו, ולילה לפני שהוא נוסע לשליחות!

לא יעזוב צאן מרעיתו, הרבי חי אתנו וחי בתוכנו, והעיקר שאנו נחיה עם הרבי!

ונזכה זעען זיך מיטן רבי'ן דא למטה אין א גוף גשמי והוא יגאלנו מיד ממש אמן ואמן.

.

יהודי אמריקאי, לפני עלותו ארצה, הלך לרבי מליובאוויטש לקבל ממנו ברכה. הרבי ברכו, נתן לו שני דולרים, ואמר לו: "אחד מהם בשבילך, והשני לנהג המונית". האיש התפלא קצת אבל שמר את הדולרים אצלו בארנק.

כאשר עלה ארצה עם משפחתו הוא חשב לתת את הדולר לנהג המונית שהסיע אותם משדה התעופה ועד למרכז הקליטה, אך הנהג היה עסוק ועצבני והאיש הבין שכנראה שהרבי לא התכוון לנהג הזה. וכך נשאר הדולר אצלו בארנק. במשך עשרים שנה.

לא מזמן, נסע אותו "עולה-ישן" במונית באזור המרכז. הוא ראה שהנהג אמנם לא לובש כיפה, אך היה שם ספר תהילים וליד ידית ההילוכים היתה מודבקת תמונתו של הרבי. הם החלו לשוחח והנהג סיפר לו שבמשך החדשים האחרונים הוא מנסה להתחזק והחל את דרכו חזרה לשורשים ולתורה דרך מרכז חב"ד בשכונתו. הנוסע נזכר לפתע בדולר שקיבל מהרבי וחשב לעצמו שזו הזדמנות טובה להעביר אותו "לנהג המונית". הוא הוציא מארנקו את הדולר והושיט אותו לעבר הנהג ואמר: "קח, זה דולר שהרבי אמר לי לתת ל"נהג המונית".

הנהג לחץ על הבלמים בחזקה, המונית סטתה הצידה במהירות והגיעה לעצירה בצד הכביש. הנהג פנה לעבר הנוסע ההמום ואמר בהתרגשות: "אתה יודע מה עשית? מאז שהתחלתי את דרכי החדשה, לאשתי מאוד קשה עם זה. זה לא פשוט לה בכלל. היום בבוקר היא התעצבנה עלי וצעקה: "תגידי לי,

מה זה כל השטויות שאתה עושה? מה זה כל האמונות המשונות האלו? הרבי כבר איננו! נראה לך הגיוני שהרבי ישלח לך דולר לברכה? בוא נראה אותו שולח לך דולר היום!"

הנוסע הבין כעת לאיזה "נהג מונית" התכוון הרבי, עשרים שנה קודם....

לאחר שנים של טיפול פרטני בחולים באיזור בני ברק החליט הרב רוטשילד לעשות מעשה ולהקים בית רפואה שישירת את תושבי האיזור. הוא רכש אדמת טרשים שהיתה מיועדת עבור בריכה עירונית, על אף שידידיו ומכריו הזהירו אותו כי הוא שם כספו על קרן הצבי ואף מהנדס העיר שיגר לו מכתב אזהרה מפורש. הוא לא נרתע ואסף פרוטה לפרוטה בכל העולם להקמת בית הרפואה, שאז נקרא בפי כל בית חולים. באחד ממסעיו הוא הגיע לרבי מליובאוויטש לפגישה בבית מדרשו בניו יורק וסיפר לו על חזונו. מקורביו סיפרו כי הרבי הניח בידו צ'ק חתום פתוח ואמר לו "תרשום כל סכום שתחליט" ד"ר רוטשילד רשם אלף דולר. והרבי ביקש מרוטשילד כי למרכז החדש יקראו בית רפואה. והד"ר הבטיח לעשות כן וגם קיים.

העיתונאי החב"ד'ר זלמן וודרמן חושף בעיתון 'בקהילה' מה גרם ללך ולנסה, נשיא פולין לשעבר, לבקש סליחה מהעם היהודי. מסתבר שדולר של הרבי שקיבל ולנסה באמצעות ידידו דוד צ'ייס היה אחד הגורמים המרכזיים לשינוי היחס. החשיפה המלאה מתוך עיתון 'בקהילה': ב-9 בדצמבר 1990 היה לך ולנסה לנשיא הראשון של פולין שנבחר באופן דמוקרטי. כשנתיים לאחר מכן בא ולנסה לביקור רשמי בישראל ובמהלך ביקורו הפתיע את מארחיו כשביקש בשם עמו את סליחת העם היהודי, על רדיפת היהודים בארצו ועל חלקם של הפולנים בשואה, בהמשך נקט ולנסה בסדרת צעדים נוספים שנועדו ליצור תשתית למערכת יחסים תקינה בין פולין לישראל. דוד צ'ייס הוא יהודי חם, איש עסקים גדול וידוע בארצות-הברית, המתגורר בניו-ג'רסי. מר צ'ייס עומד בראש 'קרן ידידי מוסדות חב"ד' בניו-ג'רסי והיה מקורב מאוד לאדמו"ר מליובאוויטש. בשיחה שקיימתי אתו בעבר סיפר לי מר צ'ייס על קשריו האישיים עם לך ולנסה ואגב כך שפך אור נוסף על תהליך ההתקרבות בין ישראל ופולין, שהחל בתקופת כהונתו של ולנסה: פגישתי הראשונה עם ולנסה התקיימה בפולין, זמן מה לפני שנבחר לנשיא. הפגישה בינינו התנהלה ברוח טובה, אף כי טרחתי להדגיש באוזניו כי אין כוונתי לעשות עסקים בפולין. סיפרתי לו כי משפחתי - כולל אמי, אבי, אחותי והסבים שלי - נרצחו בפולין במהלך השואה והבעתי את דעתי כי העם הפולני ממשיך לגלות אנטישמיות, דבריי נגעו ללב. אפשר היה לראות זאת על פניו, "האלוקים שלך הוא האלוקים שלי", הייתה תגובתו. בשובי לארצות-הברית דיווחתי על פגישתנו זו, לרבי מליובאוויטש. הרבי נתן לי כמה שטרות של דולר והציע כי אמסור אותם ליהודים החיים בפולין, אם אראה שיש בכך כדי לחזק את הקשר והזיקה שלהם לעם היהודי. הוא גם הורה לי לתת כמה מהדולרים ל"לא-יהודים העוזרים לגורמים יהודיים או שיכולים להיות טובים עבור היהודים בעתיד". על שאלתי, כיצד אדע למי עליי לתת את הדולרים, ענה: "אתה תדע". מאז הוספתי לראות את ולנסה לעתים קרובות. באחת מנסיעותיי לפולין הוא סיפר לי על החלטתו לרוץ לבחירות לנשיאות. החלטתי לתת לו אחד מהדולרים שקיבלתי מהרבי. "הנה דולר שאתה צריך לשמור קרוב אליך", אמרתי לו. "כאשר תהיה הנשיא, אני אספר לך מי נתן לי את הדולר הזה על מנת לתת אותו לך. אל תשאל אותי לפני כן, כשתהיה נשיא, ואני בטוח שאתה תהיה נשיא, אגלה לך מי נתן את הדולר הזה". ולנסה לקח מידי את הדולר, קיפל אותו ושם בכיס חליפתו.

זמן מה לאחר מכן ניצח ולנסה בבחירות והיה לנשיא פולין. רק אז חשפתי לפניו את זהות מוסר הדולר, שמאז הוא נושא אותו עמו לכל מקום. סיפרתי לו על הגדלות של הרבי מליובאוויטש, על התמסרותו לאנשים, על הנהגתו המופלאה, על תכונותיו ומעשי הטוב והחסד שלו, ולנסה אמר לי כי הוא מלא תודה על כך שנתתי לו את הדולר, והביע בפניי את הערכתו כלפי הרבי. כשנתיים לאתר בחירתו, עודדתי אותו לנסוע לישראל ולהביא למצב של שלום ופיוס בין העם היהודי לפולין. רציתי שהוא יכונן מחדש את יחסי ישראל-פולין. ואמנם, זמן קצר לאחר מכן הוא דיווח לי שהוא ועוד עשרה שרים בממשלתו יטוסו לישראל במטוס של חיל האוויר הפולני כדי לפגוש את ראש הממשלה יצחק שמיר, והוא ביקש ממני להצטרף אליו. אמרתי לו: "כשאתה פוגש את שמיר, אל תנסה לרצות אותו, אמור לו את האמת, ספר לו כיצד אתה מרגיש והסבר לו איך אתה מרגיש כלפי העם היהודי ומה שהתרחש בפולין". הוא אמר: "אל תדאג. אני אדאג למה שאני צריך לעשות". לא ידעתי למה הוא התכוון בזה, או מה הוא מתכוון לעשות. בפגישתו עם מר שמיר נשאל ולנסה לגבי האנטישמיות הנמשכת בפולין. שמיר הזכיר את משרד אש"ף בוורשה והציג את מכירת הנשק הפולני לעיראק, אירן וסוריה, כהוכחות לאנטישמיות הנמשכת בפולין. בתגובה לכך אמר לו ולנסה: "כבוד ראש הממשלה, על הדם היהודי שנשפך בפולין, אני, בשם העם הפולני, מבקש את סליחתך". דבריו החדים הדהימו את המארחים הישראלים. מבחינתם זו הייתה הצהרה מדהימה. איש מהם לא ציפה להתנצלות ישירה שכזאת. מר שמיר קיבל את דבריו בהערכה, אבל המשיך לקרוא תגר על משרד אש"ף בוורשה ועל הכוחות הפועלים עם אויבי ישראל, על כך הבטיח לו ולנסה חגיגית כי עם שובו לפולין, יסגור מיד את משרד אש"ף ויעצור את מכירת הנשק למדינות האלה. באופן אישי, אני חשבתי שמר ולנסה ממש התחייב להתאבדות פוליטית, במצב של 25% אבטלה בפולין, צמצום מכירות הנשק היה עלול לגרום לאובדן של הרבה מקומות תעסוקה וחשבתי שהעם יחסל אותו מבחינה פוליטית. אבל הוא עשה את זה. הוא סגר את משרד אש"ף מיד, נסעתי חזרה אתו לפולין והייתי עד לכך. ואז הוא הפסיק למכור נשק ישירות לסוריה, עירק ואירן. אבל היה עוד רגע מרתק שהתרחש במהלך ביקור נשיא פולין בישראל: ולנסה, אני ואחרים הלכנו למוזיאון-התפוצות. בתערוכה אחת ישנו קיר עם פניהם של כארבעים יהודים חשובים, כולל תמונת הרבי מליובאוויטש. כשעברנו שם אמרתי לו ולנסה, "זוהי תמונת הרבי". הוא אמר לי, "זהו הרבי שלי? האיש שנתן לי את הדולר?". ואז הוא הסתובב וניצב מול התמונה, הביט עליה בריכוז, הניח את ידיו על לבו, ובמחווה אישית מאוד קד קלות. זה היה רגע מרתק ומיוחד שהפליא את כל הנוכחים. מאוחר יותר הודה ולנסה באוזניי כי למסר של הרבי מליובאוויטש - שהועבר אליו באמצעותי, לצד הדולר - היה חלק חשוב ומשמעותי בקבלת ההחלטה שלו, לשנות את הגישה הרשמית של פולין ולתת ביטוי גלוי לרגשות ההאשמה והחרטה כלפי העם היהודי וישראל.

אביבה שליט התקשרה לרבנית חנה קנטרמן ובישרה לה בהתרגשות: "חני, התאריך שמופיע על הדולר שנתת לי מהרבי מלובביץ' הוא יום שחרורו של גלעד - כ' בתשרי". את הדולר קיבלה חנה קנטרמן, שהיא ובעלה אליהו משמשים כשליחי חב"ד בשכונת טלביה הירושלמית, מידי הרבי לפני עשרים שנה. חסידי חב"ד נהגו לכתוב על שטרות הדולר שקיבלו מהרבי במעמד חלוקת הדולרים את התאריך העברי ואת דברי הרבי שליוו את נתינת הדולר. קנטרמן כתבה: יום שלישי, כ' בתשרי, שנת תשא"נ, "ברכה והצלחה בכל העניינים". בשבוע שעבר, בדיוק 20 שנה אחרי, ביום שלישי, כ'

בתשרי, גלעד שליט שב אל הוריו חי, בריא ושלם. משפחת קנטרמן נקשרה אל משפחת שליט כשזו ירדה באוהל המחאה הירושלמי. בכל שלישי בערב הייתה קנטרמן מבשלת ארוחה חמה, ומביאה אותה אל משפחת שליט. "המטרה שלי הייתה לתת להם עשר דקות של שמחה, בתוך כל העצב שלהם", מספרת קנטרמן בשיחה טלפונית עם 'מקור ראשון', "להסיח את דעתם מהדאגה הגדולה, ולו לזמן קצר". כשקנטרמן נסעה ל'כנס שלוחות' (שליחות של הרבי), היא ביקשה לשמח את אביבה שליט במתנות. "ידעתי שהיא לא תסכים לקבל דבר", היא מספרת, "אביבה תמיד אמרה: אני רק רוצה את גלעד. אבל אז עלה בדעתי לתת לה דולר שקיבלתי מהרבי, כדי לתת למשפחה חלון של תקווה ועידוד, לחזק אותם". בערב פסח האחרון, הגישה חנה קנטרמן לאביבה שליט את השטר. שליט כרכה אותו בניילון בלמינציה, ושמרה בתיקה. "זו הייתה תקופה שלא היו להם שום ידיעות לגבי, וכל מה שרציתי זה לעשות מחווה של אהבת ישראל, להעניק להם קצת כוח עד שיהיו בשורות טובות". עוד באותו ערב קרא נתניהו לנועם ואביבה שליט, והודיע להם כי הוא מחליף את המתווך חגי הדס בדוד מידן. מאז שמידן, שנעזר בגרשון בסקין, נכנס לתפקיד, משפחת שליט החלה לקבל מידע בתדירות גבוהה יחסית. בימים האחרונים, לאחר שחרורו של גלעד, עלה בדעתה של קנטרמן רעיון: היא נזכרה שהתאריך על השטר שקיבלה מהרבי לפני 20 שנה היה יום כלשהו בתשרי. היא שלחה לאביבה שאלה ב-sms, אם היא מוכנה לבדוק זאת למענה. שליט ניגשה אל השטר המנוילן, והופתעה לגלות את הכיתוב: "יום שלישי, כ' בתשרי". היא הראתה לגלעד את השטר מהרבי וסיפרה לו. "הדולרים מהרבי אינם קמע", מדגישה קנטרמן, "אלא נתינת ברכה ליהודים. זו ברכת ברוך הבא לגלעד ואות שיש השגחה עליונה. לא רק מאמציו של ראש הממשלה היו כאן, אלא גם יד ה' שכיוונה את חזרתו הביתה בשלום – לרבי הרי הייתה אהבת ישראל כזו שהרגישה יהודי במצוקתו אפילו אם היה נמצא רחוק מאוד". שליט שאלה את קנטרמן אם תוכל להשיב לה את הדולר, ואולם זו סירבה: "האם צריך הוכחה טובה יותר לכך שהדולר הזה שייך לכם?", שאלה אותה. בני משפחת שליט התוודעו לסוד שהסתתר מאחורי שטר הדולר שנמסר מהרבי לאורך כל ימי השבי והגיבו בהתרגשות רבה. מקורב למשפחה שראה את הדולר בעיניו אמר ל'מקור ראשון' כי אביבה בדקה שוב ושוב את הדולר כלא מאמינה. היא ביקשה מהרבנית חנה קנטרמן אישור להשתמש בדולר ולהציגו. גם יואל שליט, אחיו של גלעד, אישר את סיפור הדולר, התאריך וברכת הרבי.

הילה רבקה קריספין ברק מספרת: הקדמה: נולדתי בשנות החמישים בקיבוץ של האיחוד, וזכיתי לילדות בבית הילדים מהיום הראשון, על כל המשתמע מכך. הורי ז'ל היו ילידי בגדד (אבא) ותוניס (אמא). הקיבוץ היה מיוצאי גרמניה וצ'כיה, ייקי. הוריי היו אז הספרדים הכמעט יחידים, אך גדלנו כילדי ניצולי שואה: לא הכרתי את משפחות המוצא, ולא את סבי וסבתותי. קבלתי חינוך קיבוצי ייקי. אחי שיח' עבר ניסים גלויים בהם ניצל ממוות ודאי בעיקר בשורותו הצבאי בצנחנים. היה ברור שהקבה השאיר אותו בחיים בדרך ניסית, בשלב מסוים הוא חזר בתשובה ולמד בישיבה ליטאית אור שמח. אני הייתי אז סטודנטית לאמנות בחיפה. מאז התחילו חלומות מוזרים לפקוד אותי. היה להם מסר ברור: עלי להצטרף לעמי, כמעט בעל כורחי. בהמשך נחשף בפני מעט מהמורשת שלהם: סבא אליהו ז'ל, אבא של אבי, היה כפי הנראה יהודי פשוט וירא שמים. כשהגיע לגיל 90, בארץ, החליט כי די לו לחיות. הוא היה בריא לחלוטין. הוא בחר להיפטר בערב יום הכיפורים. הוא כינס את בני משפחתו ונפרד מהם, שכב על המיטה, פשט ידיו ורגליו ונפטר מיתת נשיקה. הדבר היחיד שאבא סיפר עליו,

בזוכרו את ילדותו, היה על ליל הסדר. בכל שנה, כשסבא אליהו היה קורא את ההגדה בהתרגשות גדולה, היה נכנס לאקסטוזה, התרגשות גדולה, וכשהגיע לפסוק "אני הוא ולא מלאך, אני הוא ולא שרף", כל גופו רעד מהתרגשות.

אבא של אמא, רבי ויטוריו חי ז"ל, היה יהודי פשוט וישר בתכלית. כאשר נפטר, גם הוא במיתת נשיקה, קברו אותו בבית העלמין היהודי בתוניסיה. כעבור כ-20 שנה הממשלה של תוניס החליטה לבנות במקום בית העלמין היהודי מבני ציבור. דודי, בנו גדול, התבקש להגיע מצרפת כדי לסדר את ההלוויה ולהעביר את גופתו למקום חדש. מה מאוד נדהם כשמצא את גופת אביו שלמה לחלוטין, אחרי 20 שנה!

החלומות שפקדו אותי מדי לילה, עוררו אותי לחפש את האמת, שלא מצאתי עד כה, ביהדות, שהיתה רחוקה ממני כל כך. באחד החלומות ראיתי את עצמי טובעת בים גדול וסוער, הגלים איימו להטביע אותי. ברגע האחרון הגיע נשר גדול, הרים אותי במקורו והניח אותי על שפת הים, על החול. שם היו עוד יהודים שנפלטו מהים. נאמר לי שהמשותף בין כולם היא נקודה של צדיקות [זכות אבות כנראה]. לאחר שהתאוששנו, החלו כולם ללכת דרך המדבר לארץ ישראל. נאמר לי שאם אני רוצה לעזור ולהיעזר, עלי להצטרף. אחרי מסרים כל כך ברורים, החלטתי להצטרף לסמינר של ערכים. ההרצאות זעזעו אותי לגמרי. האם ייתכן שהאמת טמונה דווקא ביהדות? האם ייתכן שהתורה אמת, ולא אוסף של סיפורי עם הזויים? הרגע בו הבנתי שמה אמת ותורתו אמת, היה רגע מכונן. מאותו רגע לא הייתי מסוגלת לחלל שבת או לאכול אוכל לא כשר, די מהר, כסטודנטית בחיפה, הגעתי למכון אלטע בצפת. היו כמה וכמה מקומות שבדקתי, ולא מצאתי משהו שיתפוס אותו. אבל כשהגעתי שם, מבלי לדעת דבר וחצי דבר על חב"ד ועל הרבי, הרגשתי אור גדול ומיוחד שהיה רק שם! החלטתי להישאר, וכך התוודעתי לרבי.

לרבי טסתי בשנה הראשונה, בראש חודש ניסן. כשהגעתי למוזכירות, כדי להביא מכתבים מהבנות בצפת, המוזכרים אמרו לי מיד שהרבי תכף יוצא לאוהל ואוכל לראות אותו. לא היה לי זמן להתכונן. לא העזתי לעמוד ליד הדלת ולראות אותו מקרוב כל כך, ולכן התמקמתי לפני קופת הצדקה ממול חדרו של הרבי. עדיין לא הספקתי להתמקם, והדלת נפתחה בתנופה, הרבי יצא משם ופסע ממש אלי, התחלתי לרעוד כולי. לא הייתי מסוגלת לזוז. המוזכרים מאחורי אמרו לי זוזי, זוזי, לא הייתי מסוגלת. הרבי הלך ממש מולי, התקרב אלי, כשעיניו הקדושות נעוצות בשלי. הרגע האחרון זותי הצידה. הרבי שם צדקה בקופת הצדקה הגדולה, ומיד הסתובב למדרגות לרדת, ואז שוב סובב את ראשו אלי והביט בי במבט חודר. מפלח לב וכליות. זאת הייתה היחידות הראשונה שלי עם הרבי, שנראתה כנצח, אך הייתה כנראה קצרה מאוד. אז הרגשתי שהרבי קילף ממני הרבה קליפות במבטו.

לא ידעתי כמעט כלום על הנוהגים של 770. פעם הגעתי להתוועדות, עמדתי למעלה בעזרת הנשים וראיתי שכולם מביאים משקה ועושים לחיים עם הרבי, אחד אחד, הצלחתי להשיג כוס חד פעמית שקופה פשוטה, עמדתי ליד החלון ודיברתי בלבי אל הרבי: 'בבקשה רבי, הכוס ריקה, אבל אני מבטיחה לך שכשאגיע חזרה לצפת, אעשה אתך 'לחיים' על כוס מלאה יין או מיץ ענבים. בבקשה תעשה גם לי לחיים על הכוס הריקה!' מיד הרבי הרים את עיניו אלי, הביט בי ונד בראשו אלי. הייתי מאושרת. בהמשך ראיתי את הקשר המחשבתי עם הרבי עוד כמה פעמים.

כשחזרתי לארץ, הרגשתי פעם רע מאוד, כאילו נשמתי עוזבת אותי. קראתי במחשבה לרבי, והנה ראיתי חזיון מלא ומהיר מאוד, כאילו מישהו מחוץ מתמקד בעולם, בארץ, בצפת, במכון אלטע, בחדר שלי, ובי. וקמתי בריאה ושלמה.

כשילדתי את בתי הבכורה, בפוריה, הרגשתי פתאום כאב עז מאוד בכליות. הרגשתי שאפילו מילימטר לא יכולה לזוז, אבל הגיע הזמן לגשת לחדר התינוקות ולקחת את בתי להנקה. דברתי אל הרבי, ואמרתי לו: רבי, הבטחת לי במכתב לידה בעיתה ובזמנה. לא היה קל, ילדתי בניתוח, אבל צדיק גוזר והקב"ה מקיים. בבקשה קח ממני את הכאבים. באותו רגע, חוויתי שיר שהתנגן בי בחוזה "סימן טוב ומזל טוב", וראיתי את עצמי נופלת על דשא ירוק. החזיון נגמר וקמתי בריאה ושלמה להניק את בתי.

בכ"ב שבט לאחר שנים, השתתפתי בכנס נשי חב"ד לכבוד הרבנית, מתוך למעלה מאלף נשים, אני זו שזכיתי בדולר מיוחד מהרבי, מנוילן וממוסגר, שיועד מידי הרבי לארגון נשי חב"ד בארץ הקודש. הדולר ניתלה כתמונה בבית.

חלפו שנים. אמי ז"ל חלתה בלבה. היא הייתה צריכה לעבור ניתוח לב פתוח. כמוכן בקשתי באגרות קודש ברכה מהרבי שהכל יעבור בשלום. נסעתי איתה לאשפוז בהדסה עין כרם. הגיע תורה, לפתע האחות לא מוצאת את התיק הרפואי! פשוט נעלם. תוך כדי ההמתנה, כשהיא בצום, בקשה ממני ליצור קשר עם הרב בני פיישר ולברר מיהו המנתח הטוב ביותר. איך אשיג עכשיו את בני פיישר? שאלתי את האחות, והיא אמרה לי: הנה הוא, צועד אלינו! ניגשתי אליו והוא אמר: אם יש לכם כסף לניתוח פרטי, רק ד"ר. מתן. התחלתי לחפש מישהו שיסכים להשאיל לנו את כרטיס האשראי שלו, כהלוואה. הדבר הסתדר במהירות. ואז כבאורח פלא, נמצא התיק הרפואי שלה. הכינו אותה לניתוח אצל ד"ר. מתן, שבהשגחה פרטית שהה שם אז. נאמר לי שהניתוח ימשך כמה שעות! נפרדתי מאמא וירדתי לקפטריה לכוס קפה.. לאחר כחצי שעה החלטתי לעלות ולראות אם הכל בסדר. להפתעתי מצאתי את אמא במיטתה, בחדר התאוששות. לא הבנתי מה קרה, גם אמא לא הבינה למה הוציאו אותה כל כך מהר. והנה הופיע ד"ר. מתן, ואמר לי שכשבא לנתח, הסתבר לו שאין צורך בניתוח לב פתוח, כי אם בצינתור קטן בלבד, היא עברה זאת במהירות. לא היה לי ספק שזה עוד נס של הרבי.

אמי התארכה בביתר אצל משפחה, שדאגה לכל צרכיה. היא הייתה מחוברת למסכת חמצן רוב הזמן והיתה חלשה מאוד. מדי יום היינו מבקרים אותה. יום אחד, נזכרתי בדולר המיוחד שברשותי. הורדתי אותו מהקיר ולקחתי אותו אתי, ויחד עם בתי הלכנו לבקר את סבתא. מסרתי לה את הדולר הממוסגר. תוך כדי שישבנו איתה, והיא עם מסכת החמצן המחוברת לבלון גז, אמרה בתי מוריה: סבתא, תראי, הצינור התנתק מהבלון! ראינו שהיא נושמת בכוחות עצמה. תוך כמה ימים חזרה הביתה, ולתפקוד מלא. זה היה עוד נס בזכות הדולר.

אמא חיתה עוד כמה שנים, בהם הספיקה לסדר עניינים כספיים שונים. כשאושפזה בפעם האחרונה, לא מצאתי את הדולר היקר. חיפשתי בכל מקום, הוא נעלם. אחרי שנפטרה מצאנו אותו שוב. בכל תקופת מחלתה ואשפוזו, הרגשתי כיצד הרבי נמצא איתנו ממש בפועל. כל ההנהגה הייתה לגמרי מעל הטבע.

במשך שנים עבדתי בבית ספר חב"ד עיר גנים בירושלים, אוהלי יוסף יצחק. עבדתי כמורה לאמנות, גרפיקאית וקישוט בית הספר. שנה אחת התקשיתי מאוד לחזור לעבודה בתחילת השנה. נשארתי בבית בינתיים, אך התקשרתי למשפיעה. והיא נזפה בי – כיצד עזבת את העבודה, כשליחה של הרבי בבית הספר, מבלי לקבל רשות מהרבי? הרמתי טלפון למנהל, והוא אמר שמקומי נשאר, ואני יכולה לחזור לעבודה. באותו לילה חלמתי את הרבי. חלמתי שהוא נכנס אתי לבית הספר, מהכניסה הראשית. הוא עבר איתי לאורך המסדרון, והורה לי לשים עבודה גדולה של 770 בלוח מול הכניסה. ואז צעד איתי לאורך המסדרון, ובפינה אחת גדולה, הורה לי שאפשר להניח שם שולחן וכסאות עבור הילדים. מיד כשחזרתי, המנהל אמר לי שבית ספרנו נבחר מטעם עיריית ירושלים להכין 100 ציורים גדולים של הילדים לתערוכה בנושא ירושלים. היה לי חודש להתחיל ולסיים את העבודה. כל כיתה קבלה תת נושא: שערים בירושלים, שכונות בירושלים, הגאולה בירושלים, וכדומה. התחלתי לעבוד עם הילדים על ציורים בתהליך שלם של יצירה: כל ילד עבד על היצירה שלו כמה שעות. והוציאו תחת ידם יצירות נפלאות, שלא התאימו לילדים שלא מקבלים שיעורי אמנות באופן קבוע. תוך חודש סיימנו את המשימה והציורים המנויילנים נתלו בלישכת ראש העיר, ניר ברקת, שגם הזמין את היוצרים הצעירים לכנס בלשכתו בעירייה. התערוכה זכתה לכבוד גדול. גם כאן הרגשתי שהרבי עומד מאחורי הכל, העיקר לפרסם את הגאולה בכל דרך אפשרית. שנה אחרת, לפני חנוכה, עיריית ירושלים החליטה לעשות תחרות בין כל בתי הספר היסודיים על החנוכה היפה ביותר. נרתמנו למשימה. יצרתי ביחד עם הילדים חנוכה גדולה מאבני איטונג מסותתות, בצורת חומות ירושלים. הילדים סיתתו קשתות, חלונות, הכל ברוח ירושלים. החנוכה הייתה תלת ממדית עם חלל פנימי שהואר בספוטים צבעוניים ונראה כמו חומות העיר העתיקה כשמוארים בחושך. החנוכה הזו זכתה פעמיים במקום הראשון מכל בתי הספר בעיר [יש תמונות] וזכתה שידליקו בה את נרות החנוכה בכיכר ספרא. גם כאן הרגשתי את פרסום הנס בזכות הרבי.

מנשיאי החסידות הכללית המאורות הגדולים

הרה"ק הרבי אלימלך מליזענסק זי"ע

יומא דהלולא - כ"א אדר

הגה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל נולד בשנת תע"ז לאביו רבי אליעזר ליפמן ומרת מירל, בעיירה טיקטין שבצפון מזרח פולין. חתן הגה"ק ר' אהרן רוקח אחי בעל שמן רוקח. תלמיד המגיד הק' ממעזריטש זצ"ל, אליו נתקרב בהשפעת אחיו הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפאלי זצ"ל. ראשון מפיצי תורת החסידות בגאליציע, מפורסם כקדוש אלקי, וכל צדיקי החסידות בדור שלאחריו בפולין וגאליציע היו מתלמידיו. נפטר כ"א אדר תקמ"ז (וי"א תקמ"ו), ספה"ק נועם אלימלך הוא מספרים המקודשים ביותר בתורת החסידות. ("ילקוט מקח טוב" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' רמ"ג)

הוא התקרב אל המגיד ממזריטש על ידי אחיו הגדול רבי זושא מאניפולי. ובמשך זמן רב ערכו שניהם מסעות גלות והיו שני האחים הקדושים, רבי אלימלך ורבי זושא, הולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה להשיב רבים מעוון, והרבה בעלי תשובה נעשו על ידם. הוא לפיד האש אשר הבעיר את אור החסידות בפולין, והעמיד תלמידים קדושי עליון, בהם: ה'חווה' מלובלין, המגיד מקווצ'ניץ, רבי מנדלי מרימינוב, ה'אוהב ישראל' מאפטא, רבי נפתלי מרופשיץ, בעל 'מאור ושמש' ועוד.

"פעם אחת," כותב רבי נתן מברסלב בשם רבו הקדוש רבי נחמן מברסלב, "סיפר מעניין הביטחון, ואמר שיש צדיקים שאין מניחים אצלם ממון מיום לחברו, כמו שמספרין מכמה צדיקים גדולים שהיו לפנינו, כגון הבעל שם טוב ז"ל והצדיק הקדוש מוה"ר אלימלך ז"ל וכיוצא בהם, שבכל יום ויום היו מפזרים כל הממון שהיה בידם ולא הניחו אצלם שום ממון מיום לחברו... וכפי המובן מדבריו אז היה, שהיה חפץ ומשתוקק לזכות אותנו להגיע להנהגה הקדושה הזאת, למדרגת הביטחון הנ"ל, לבלי להניח שום ממון מיום לחברו" (חיי מוה"ר"ן תצט, תק)

עוד מובא שם בסעיף תקנ"ג, כי כשראה רבינו את הספר הקדוש 'נועם אלימלך' 'התפלא מאוד, ואמר, שקדושת מעלת הרב הקדוש רבי אלימלך, נשגבה למעלה למעלה ממה שנראה ומובן מתוך ספרו הנ"ל. וגם בקדושת אחיו הרב הקדוש רבי זוסיא הפליג מאוד מאוד וכו' כידוע אצלנו."

תלמידו בעל ה'מאור ושמש' כותב: "בדורות האלו, ציווה לנו אדמו"ר וכו' מוה"ר אלימלך זצוק"ל, לבל יתענו יותר ממה שציוו חז"ל, כי כשל כוח הסבל לסבול התעניות והסיגופים, ואין באפשרי לקנות שלמות על ידי תעניות, וזולת מי שבטוח על כוחו ואונו שיהיה יכולת בידו לקבלם, או פגם ח"ו בעבירות חמורות - יבוא לפני צדיקי הדורות להורות לו תשובה" (דרושים לשבת שובה).

הביאו פעם לפניו איש אחד שעסק הרבה בתעניות וסיגופים, עד שהיה נראה כאדם גוסס, נענה רבי אלימלך: "מה הבאתם אלי, נפטר? הרי אין רואים כאן אדם כלל", וציווה לבנו רבי אלעזר: "קח אותו והאכילהו והשקהו, ובעוד שבועיים תביאהו אלי ואברר לו דרך תשובה" (שיח שרפי קודש, ברסלב,

(1-תקמג.)

אמר על עצמו, שזוכר את מעמד הר סיני; ולא זו בלבד, אלא גם את כל אלו שעמדו סמוך לו ('עדות ביעקב' בשם תלמידו רבי נפתלי מרופשיץ). "העיד תלמידו הגאון הקדוש האלוקי, מוה"ר מנחם

מענדיל מפרוסטיק, לפני הרה"ק בעל 'דגל מחנה אפרים', ואמר: 'ראיתי למורי הקדוש מליזענסק, בכל יום בעת שהיה מתבונן ביראת השם, היו כל עצמותיו דא לדא נקשן וחיל רועדה יאחזון, והיה נראה לכל רעידת גופו מפחד השם ומהדר גאווה, וכל גידיו ועורקיו נעשו כצינורות עבות ופניו משתנות"' ('עשר צחצחות' להגאון רבי ישראל ברגר).

הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר סיפר, שבעת שרבי אלימלך היה אומר קדושת 'כתר' בשבת, היה מביט בשעונו; והסביר, שהוא מרגיש כזו מתיקות גדולה בשעת קדושת כתר, שירא הוא שמא תצא נפשו מקרבו מגודל המתיקות, וכדי להחזיק את הנפש בתוך הגוף, מביט הוא בשעון.

כתב בעל ה'מאור ושמש': "שמעתי מאדוני מורי ורבי וכו' מוה"ר אלימלך זצוק"ל, שאמר, שאין מתפלל על פי הכוונות; ומה שמתפלל בסידור האר"י ז"ל, הוא מפני שהשם הוי"ה נכתב שם בכתובה תמה והוא גדול" (פרשת עקב).

נסתלק לעולמו בכ"א באדר תקמ"ז ומנוחתו כבוד בעיירה ליזענסק שבפולין, וציונו הפך למוקד עליה לרגל לרבבות יהודים עד עצם היום הזה.

שלושה סיפורים לכבוד שבת מברכין ניסן

ישנם שלושה סיפורים שנוהגים חסידי פולין לספר לפני חג הפסח – וסגולתם – שהמספרם לפני חג הפסח זוכה שיהיו כל צרכי החג ברווח.

ישנם שלושה סיפורים שנוהגים חסידי פולין לספר לפני חג הפסח – וסגולתם של שלושה סיפורים אלו – שהמספרם לפני חג הפסח זוכה שיהיו כל צרכי החג ברווח. אחד הסיפורים הוא מסיפורי הרבי ר' אלימלך מליז'נסק שהיום חל יום ההילולא שלו. שני הסיפורים הם סתם סיפורי חסידים, "בלי רבי".

הסיפור הראשון – הרבי רבי אלימלך, החסיד והי"ש:

אחד מחסידי הרבי ר' אלימלך מליז'נסק היה סוחר במשקאות חריפים, סוחר בי"ש. לפני חג הפסח היה החסיד מכין חבית גדולה של י"ש, אותה היה נוהג להבריח אל מעבר לגבול ולמכרה, ומהרווח היה קונה ומכין את כל צרכי חג הפסח. אותה שנה, נסע החסיד בעגלה עם חבית הי"ש שלו. בזמן שניסה החסיד להבריח את הגבול, תפסו אותו שומרי הגבול והחרימו את מטענו היקר.

ואכן, החסיד נקלע למצב קשה ביותר. כל כספו מושקע בחבית הי"ש, ואם איננו יצליח למוכרה, הרי הוא נשאר חסר פרוטה, ומהיכן יביא את כל צרכי חג הפסח? מיד חזר החסיד ורץ מהר לרבי שלו, הרבי ר' אלימלך. החסיד סיפר לרבו בדמעות שליש את כל המוצאות אותו ואת מצבו הכספי הקשה, וביקש לשמוע את עצת הרבי.

אמר לו הרבי ר' אלימלך לחזור לשומרי הגבול ולהגיד להם שקרתה כאן טעות, ושהחבית אינה חבית של י"ש כי אם חבית של מים, ועליהם רק לטעום מהחבית כדי להוכיח בזאת. והחסיד, שהוא חסיד אמיתי, עשה כעצת הרבי, חזר אל שומרי הגבול, ואמר להם שזו חבית של מים ועליהם רק לטעום וכו'. טעמו השומרים, ואכן היו אלו רק מים. מיד החזירו את החבית לחסיד שמיהר להטעינה על עגלתו ולחזור לרבי ר' אלימלך.

נכנס החסיד לרבי והתחיל בוכה שנית בדמעות שלישי. "היתה לי חבית של י"ש שאותה אמור הייתי למכור ברווח ולקנות את כל צורכי חג הפסח. עכשיו, כשהחבית י"ש הפכה לחבית מים נשארתי חסר כל וללא פרוטה לפרוטה, ומהיכן אשיג את כל צורכי החג?

אמר לו הרבי, "טעם גם אתה מהמשקה שבחבית". טעם החסיד מהמשקה ומצא שאכן הוא י"ש משובח, וליהודי היה כל צרכי פסח בהרחבה גדולה.

עד כאן סיפור אחד מתוך שלושת הסיפורים שנוהגים החסידים לספר כי הם סגולה להשיג כל צרכי החג ברווח לקראת הפסח.

הסיפור השני – היהודי, המלך והכומר דייני:

פעם אחת איבד המלך את טבעתו היקרה – שהיתה שווה הון תועפות, וגם היתה יקרה לליבו של המלך. כל כך יקרה היתה הטבעת למלך – עד שהקציב מכספו לכסות מראש את כל הוצאותיו של כל מי שיקבל על עצמו לחפש את הטבעת.

דבר זה פורסם בכל המדינה – והגיע גם לאוזניו של יהודי פשוט ועני מאוד – שחי במדינת אותו מלך. והימים ימי חדש ניסן, ומתקרב חג הפסח והצרכים מרובים – ולא היה ליהודי מהיכן לקנות צרכי החג.

אמרה לו אשתו של היהודי – בעלי, היות ששמענו שהמלך נותן ביד רחבה לכל מי שמקבל על עצמו לחפש את הטבעת – לך מיד גם אתה לארמונו של המלך ותצהיר שם שגם אתה מוכן להתמסר לחפש את הטבעת היקרה. היהודי הפשוט והתמים עשה את רצון אשתו והלך לארמון המלך והודיע למלך שמוכן הוא לחפש את הטבעת היקרה.

שמח המלך ומיד העניק ליהודי ביד רחבה – והיהודי חזר לביתו וקנה את כל צרכי החג – והתישב יחד עם בני ביתו לחגוג את ליל הסדר בשמחה גדולה. וכמוכן, שהיהודי כבר שכח מהמלך ומהטבעת ומהחיפוש וכו'. הכומר הערמומי, יועץ המלך ששמו היה דייני – עקב אחרי היהודי והבין בדיוק מה שקרה כאן – ומתוך שהוא גם שונא יהודים – מיד גילה את אוזנו של המלך שהנה היהודי רימה את המלך – לקח את כל הכסף וקנה בו צרכי חג הפסח – ואין לו שום ענין וכונה לחפש את הטבעת האבודה.

המלך, לא השתכנע מיד מדברי הכומר – והלכו שניהם לבית היהודי לראות כיצד הוא מחפש את הטבעת – ואם אכן נכונים דברי הכומר. עמדו המלך והכומר מחוץ לביתו של היהודי, מציעים מבעד לחלון – שומעים ורואים את היהודי ומשפחתו חוגגים את ליל הסדר ואומרים את הפיוט דיינו. והיו אלו יהודי גליציה שאינם מבטאים דיינו – אלא דייני. היה בעל הבית שר לבדו את כל השורה "אילו וכו'" – ובני הבית עונים אחריו בקול רם – דייני.

שומע המלך מבעד לחלון – שהיהודי מדבר אל המסובים – וכולם עונים לו דייני – וכך שוב ושוב. והמלך משוכנע היה שהיהודי אכן חוקר ושואל את המסובים לליל הסדר אם יודעים הם היכן נמצאת טבעתו היקרה של המלך – הוא שואל – וכולם עונים דייני שוב ושוב – דייני.

עומדים שם המלך והכומר דייני – וככל שצועקים בני הבית דייני, דייני – התחיל המלך לחשוד ביועצו – ופני הכומר חפו. הזעיק המלך את השומרים ואסר את הכומר – ולאחר שייסרו אותו הודה הכומר דייני שגנב את טבעתו היקרה של המלך – וסופו היה שתלו אותו על העץ. וליהודי היה כל צרכי הפסח בהרחבה גדולה.

הסיפור השלישי – היהודי, הפריץ והקוף:

היה היהודי מאמין, תמים, פשוט – שהתפרנס מהפעלת בית מרזח שחכר מהפריץ המקומי. הפריץ היה מיודד עם היהודי – ופעם אחת כשנפגשו שאל אותו הפריץ – מהיכן באה פרנסתך ?

כמובן, רצה הפריץ לשמוע שהיהודי מחזיק לו טובה שהרי פרנסתו באה ממנו – אלא שהיהודי המאמין התמים השיב ואמר: פרנסתי באה רק מהקב"ה.

לשמע תשובת היהודי הרצין הפריץ, והתחיל לשאול את היהודי שוב ושוב שאלה זו בצורות שונות – וציפה לשמוע בתשובותיו איזה רמז לטובה שמחזיק היהודי לפריץ המשכיר לו את בית המרזח.

ואכן, היהודי היה פשוט מאוד ולא נרמז בשום רמז – ובכל פעם ששאלו הפריץ מאין באה פרנסתך? – חזר היהודי והדגיש שפרנסתו באה ישירות מהקב"ה – ולא משום מקום אחר חוץ מהקב"ה.

התרגו הפריץ על היהודי ואמר לו – מאחר שאינך יודע מי עושה איתך טובה ונותן לך פרנסה – עליך לעזוב את בית המרזח ולחפש פרנסה אחרת.

ואם כן, היהודי נשאר לגור באותו מקום – אך נאסר עליו להפעיל את בית המרזח – וכך, לפני חג הפסח – מצא עצמו היהודי בלי פרנסה ובלי פרוטה לפורטה – וצורכי החג מרובים.

לפריץ היה אוצר במרתף ביתו – ושם היו הרבה מטבעות זהב יקרי ערך שאותם אהב הפריץ למנות – וכך בכל יום היה הפריץ נכנס לאוצרו – סופר את מטבעותיו באהבה רבה ומצחצח אותם כדי שיאירו הצורות והדמויות המוטבעות על גבי המטבעות.

הפריץ היה יורק על המטבע – ועם מטלית היה מצחצח את המטבע – כך היתה דרכו של הפריץ לעסוק עם מטבעותיו – דבר יום ביומו.

אותו פריץ היה "מהגדולים אשר בארץ" – ונהג להחזיק בביתו קוף – קוף אמיתי – שאותו היה לוקח לכל מקום שהלך. וכידוע, טבעו של הקוף לחקות את בני האדם הסובבים אותו – וכך לאחר שראה הקוף, פעם אחר פעם, את הפריץ יורד לאוצר, יורק על המטבעות – ואח"כ מצחצח אותן בהנאה רבה. והקוף, הרי הוא רק קוף – וחשב לעצמו שודאי הפריץ אוכל את המטבעות הטעיימות והמבריקות. ואכן, פעם אחת ירד הקוף לתוך האוצר – והתחיל לזלול את המטבעות – אכל ואכל עד שנפל והתפגר.

כאשר ירד הפריץ לתוך האוצר – וראה את הקוף המת – מייד התחכם להתנכל ליהודי חוכר בית המרזח. וכך, בערב פסח – שלח הפריץ את משרתו לזרוק את הקוף המת – לתוך ביתו של היהודי. המשרת עשה כמצוות הפריץ ומיד הסתלק משם חושב לעצמו – יהודי חסר דעת – זה חלקך לחג הפסח. תוך כדי שנחת פגר הקוף על רצפת בית היהודי – נקרעה בטן הקוף ומתוכה נשפכו כל מטבעות הזהב.

לקח היהודי את מטבעות הזהב וקנה את כל צורכי חג הפסח בשפע רב – ושמה וטוב לב ישב עם בני ביתו לערוך את סדר הפסח.

עם חשכה, התגנב הפריץ לבית היהודי והציץ מחלון הבית לראות כיצד חוגג היהודי את ליל הסדר. והנה רואה הפריץ שולחן מלא כל טוב – הנרות דולקים ואורחים רבים בבית – וכולם נהנים ושרים ושמחים.

הפריץ לא הבין – מהיכן כל השפע הזה? נכנס הפריץ לבית היהודי ובפשטות שאל את היהודי מהיכן יש לך כל זה? – והיהודי, שהיה כאמור יהודי תמים לכל דבר – סיפר לפריץ שמישהו עבר וזרק פגר קוף לתוך ביתו – וממנו יצאו מטבעות של זהב – ומהן קנה את כל צרכי החג.

חכך הפריץ בדעתו – והודה ליהודי שאכן צדק באומרו שפרנסתו באה לו ישר מהקב"ה. – וליהודי היה כל צרכי הפסח בהרחבה גדולה.

סדר הסיפורים

ואכן, אם כך מקובל מהצדיקים הראשונים – במסורת שעברה דרך כל תלמידי הרבי ר' אלימלך – לספר ג' סיפורים אלו לפני הסדר – וזאת כסגולה לכל צורכי חג הפסח ברווח – ישנו ודאי גם סוד המשתקף בסדר הסיפורים.

ראינו כבר שהסיפור הראשון, הוא סיפורו של הרבי ר' אלימלך – ואילו שאר שני הסיפורים הם סיפורים של יהודים פשוטים.

הסיפור השני מיוחד בזה – שבזכות אשתו באה הפרנסה ליהודי. יהודי טוב שומע בקול אשתו – והייתי יכול לחשוב שהזוג בסיפור זה הם גילגול של אברהם ושרה. אלא שכאן מתנוצץ סדר אחר והוא – ששלושת הסיפורים הם בעצמם כנגד שלושה אבות – אברהם יצחק ויעקב.

חג הפסח חל בחודש האביב – וישנה התעוררות של כל האבות – כאשר האב העיקרי הוא אברהם אבינו – האב המיוחד של חג הפסח. אביב – אבי"ב הן אותיות א"ב י"ב – א"ב – בגימ' 3 – הם ג' האבות. י"ב עולה בגימ' 12 – הם י"ב – י"ב שבטי י"ה. אבי"ב עולה י"ה. וממילא בפסח, באביב – ישנה התכללות של כל ג' האבות.

הסיפור הראשון – "הרבי אלימלך החסיד והי"ש" – בו מופיע הצדיק בפרוש – הוא כנגד האדם הגדול בענקים – אברהם אבינו. וידוע שתלמידי הרבי ר' אלימלך שבחו והללו אותו – ממש כמו את הבעש"ט. אברהם אבינו הוא גם בחינת אל"י – וגם בחינת מל"ך. בתנ"ך אלימלך – הוא "אלימלך איש נעמי" – ולכן גם קראו לספרו "נועם אלימלך" – ע"ש נעמי ואלימלך.

במסורת הכתובה בספר זה מופיע – שמ"אלימלך איש נעמי" – ועד הרבי ר' אלימלך – לא היה אחד גדול בישראל שנקרא בשם אלימלך. מאלימלך ועד אלימלך – לא קם כאלימלך.

ואם כן, הסיפור של הרבי ר' אלימלך הוא כנגד אברהם אבינו – כך התנוצץ בשעת סיפור ג' הסיפורים.

הסיפור השני – "היהודי, המלך והטבעת והכומר דייני" – הוא סיפורם של היהודי והיהודיה שעיקרו – ללכת למלך ולהשיג את צורכי החג ולשכוח מכל ההתחייבות לחפש את הטבעת. ובזכות התמימות

הזאת – ה' מגלגל הכל לטובה – ובאופן ניסי. ונוסף לזאת – גם הורגים את השונא. ואם כן, זאת ודאי בחינת גבורה – מידתו של יצחק אבינו, ואשתו היא רבקה אמנו – "ויעתר יצחק להוי' לנכח אשתו".

הסיפור השלישי – "היהודי, הפריץ והקוף" – הוא התמים מכולם – כאשר היהודי התמים לא נרמז כלל ע"י הפריץ – והוא הבן התם של ליל הסדר. וממילא, סיפור זה הוא כנגד יעקב אבינו "איש תם יושב אהלים" – וכששואלים אותו מי נותן לך את פרנסתך – תמיד תשובתו – פרנסתי באה לי ישירות מהקב"ה – ולא משום גורם אחר.

ויהי רצון שבזכות שלושת הסיפורים – יהיה לכולם חג הפסח ברווח, ותכף ומיד ממש נזכה כולנו לרכוש גדול בגשמיות וברוחניות – לצאת מיד לקראת מלך המשיח – שיבוא ויתגלה תכף ומיד ממש. ("חסדי דוד הנאמנים" כרך י' עמ' 143 מהתוועדות הרב יצחק גינזבורג שליט"א. כ"ח מרחשון ה'תשס"ג)

גילוי אליהו

שמעתי ממורי הקדוש הגאון מוה' יהודה אריה ליבוש אבד"ק ווישניצא בעל "ארי' דבי עילאה" זי"ע שאיש אחד שאל את רבינו הקדוש אלימלך זצ"ל שאמר על אחד מהיושבים שהיה לו בבית מדרשו שהוא בעל גילוי אליהו, ושאל אותו איך אפשר שיהיה כן הלא הבעל אבן עזרא אינו מודה שיש כעת גילוי אליהו כמ"ש בספרו ומהסתם לא היה לו גילוי אליהו, וזאת מעלתכם ג"כ יעיד שבעל אבן עזרא הוא היה איש גדול יותר מאיש זה שמעלתכם אומר עליו שהוא בעל גילוי אליהו ואיך אפשר שיהיה כן, והשיב רבינו אלימלך הקדוש זצלה"ה אמת כן הדבר כאשר אמרתי ואקדים לך הקדמה, הנה אמרו חז"ל שאליהו הוא מלאך הברית והנה אליהו בארבע טיסות שט העולם, ואיך אפשר שיהיה בשעת כל מילה ומילה הלא כל המילות הם בזמן אחת אחר זמן התפלה ואפשר בזמן שמברכין כאן ברכת על המילה מברכין בסוף כל העולם ג"כ בזה הרגע, ואיך יכול להיות בשני מקומות יחד, רק אני אומר לך הענין שאליהו על ידי שהחזיר את כל ישראל בתשובה ואמרו ה' הוא האלקים עי"ז זכה לנשמה כוללת של כל ישראל, ועי"ז בשעת הכנסת הילדים בבריתו של אברהם אבינו אז מתנוצץ ומתגלה בילד חלק אחד מנשמת אליהו וכל אחד נוטל לפי ערכו ושרשו, ואח"כ כשנתגדל והולך בדרך הטוב אז נתגלה לו ממש חלק אליהו שיש לו, וא"כ האיש היושב אצלי שאני אומר עליו שיש לו גילוי אליהו באמת אין לו אלא חלק קטן באליהו, לכן לפי הטבת מעשיו זכה ונגלה בו חלקו הקטן שהיה בו, אבל בעל אבן עזרא היה לו חלק גדול ולא היה בו כח לתקן ולברר שיתגלה בו ממש גודל חלק אליהו לכן אין לו גילוי אליהו "שפת אמת" מטות, דף קי"ח

הרה"ק רבי ארון לייב מפרימישלאן זי"ע חלה פעם. באותה עת הגיע עני לביתו, וביקש להיכנס אליו, אולם הרבנית לא רצתה לתת לו להיכנס. כשמוע הרה"ק רבי ארון לייב שמאן דהוא מבקש להיכנס, קם ממייטתו ופתח את הדלת. כשנכנס העני, אמר שהוא אליהו הנביא, ושרוצה ללמדו את כל סודות התורה"ק. השיב לו הרה"ק רבי ארון לייב: לעבוד את ד' אני רוצה לפי השגתי, להשיג נגלות התורה חפץ אני ע"י יגיעתי ועמלי, ואילו את תורת הנסתר הנני רוצה לשמוע מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו. כעבור זמן מה, חלתה הרבנית של הרה"ק רבי ארון לייב. נסע רבי ארון לייב אל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, וביקשו שיברך את הרבנית ברפואה. נענה לו הרה"ק מזלאטשוב שיסע אל

הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, ומשם תבוא לה הרפואה. נסע הרה"ק רבי ארון לייב לשבות בליזענסק, ובדרך אמר לרבנית: "דעי שהרה"ק רבי אלימלך רואה על מצחו של אדם את כל מה שעשה מיום הולדתו, מתיירא הנני מאד שהרה"ק רבי אלימלך ישלח אותי מביתו נאווה קודש ולא יהיה לנו היכן להיות בשב"ק, על כן הכיני באכסנייתנו את כל הנצרך לשבת". כשבא רבי ארון לייב זי"ע לליזענסק, לא רצה הרה"ק ר"ר אלימלך לתת לו 'שלום', באומרו, שהוא רואה על מצחו שעבר על שלושת העבירות החמורות - עבודה-זרה, ג"ע ושפיכות דמים. שב הרה"ק רבי ארון לייב לאכסנייתו בשברון לב, כשהוא אומר לרבנית: "אמרתי לך שתכיני צרכי שבת כי הרבי לא יקבלני". בערב שבת הלך רבי ארון לייב להתפלל בבית מדרשו של הרה"ק רבי אלימלך, אך לא נכנס פנימה, אלא עמד בחוץ, כדי שלא להפריע את הרה"ק ר"א מתפילתו. והנה הפסיק הרה"ק ר"ר אלימלך מתפילתו, ושאל: "היכן יש כאן אברך אחד שאינו מניח לי להתפלל?!" חיפשו את ה'אברך' ומצאו את הרה"ק רבי ארון לייב מתפלל ב'פאליש' (חדר החיצון של ביהמ"ד). הוא נקרא אל הרבי ר' אלימלך, אשר כיבדו ונתן לו מקום במזרח. במוצאי ש"ק, נכנס רבי ארון לייב אל הרבי, עם הרבנית, וביקש עבודה רפואה. הוריד הרבי ר' אלימלך את הגארטיל שהיה חגור בו, אמר לרבנית שתאחו בקצה האחד והוא אחז בקצה השני, ושאל את הרבנית: "הנך מרגישה כבר טוב?" כשהרבנית השיבה שעדיין לא, שאל פעם נוספת: "ועתה?" השיבה הרבנית שאמנם היא מרגישה טוב יותר. שוב שאל פעם שלישית, ואז השיבה שעתה היא כבר בריאה כאחד האדם. שאל אותה הרבי, אם אמת הדבר שלא הבריאה בפעם הראשונה. ענתה הרבנית שאמנם כן הרגישה מיד שהבריאה, אלא שביקשה לאחוז עוד את הגארטיל עם הרה"ק ר"א זי"ע... אח"כ שאל רבי ארון לייב את הרבי ר' אלימלך, מה הם החטאים שראה על מצחו. הזכיר לו הרבי ר' אלימלך, שכאשר שב מהטבילה במקוה ביום הבר-מצוה שלו, עברו לפניו זוג אחד, והתבטאו: "הלוואי יהיה לנו בן כזה!" דברים אלה הכניסו בליבו מעט רגשי התנשאות, וחז"ל אמרו (סוטה ד): "כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד ע"ז וכאילו בא על העריות". והנה לאחרונה בא אליהו הנביא אליו ללמד אותו, והוא דחה אותו וביישו וכל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים (ב"מ נ"ח:). (ה'אמרי חיים' מויו'ניץ "שרפי קודש" ע' ש"א)

הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע היה פעם סנדק והביאו לו כמה כרים כדי לישב עליהם ולא הוטבו בעיניו, עד שהביאו לו הכר של רבי ארון לייב אביו של הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע והוטב בעיניו וישב עליו. הרה"ק מרדכי חיים מסלונים מאמר מרדכי ח"ג, ע' קי"ג

שמעתי ממרן הרמ"ח שהרב החיד"א עשה שאלת חלום בשואלו שכבר הספיק לחבר ארבעה עשר חיבורים על ענינים שונים, ועל כל ספריו הסכימו עליהם בשמים, ולראיה שלומדים את ספריו בישיבה של מעלה. ובכ"ז עם כל תנועה שהרה"ק רבי אלימלך עושה בתחתונים מתרגשים בישיבה של מעלה, השיבוהו מן השמים שהסיבה לכך היא מפני שהרה"ק רבי אלימלך אינו מניע שום איבר מאבריו ללא יחוד. (הגה"ח רבי ישראל שמעון קסטלניץ וצ"ל "מוקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' רפ"ה)

הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, עליו אמר זקני הקדוש מרוז'ין זיע"א, שארבע מאות שנה טרם שירדה נשמתו של הרבי רבי אלימלך זיע"א לעולם ירדה השפע לעולם בזכותו הנשגבה. וזקני מסאדיגורא זיע"א הוסיף ואמר על זה בלשון הגמרא: דלא הוי הוי מה דהוי לא כל שכן, ומה טרם

שירדה נשמתו לעולם ירדה השפע לעולם בזכותו. על אחת כמה וכמה לאחר שנשמתו הקדושה היתה בעולם, ופעל בעבודתו הנשגבה בתורה ומצוות ובקדושתו העילאית, על אחת כמה וכמה שיורד שפע רב לעולם בזכותו. (כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א "קובץ תפארת ישראל", ניסן תשס"ג, ע' 44)

ידוע שאביו של בעל נועם אלימלך זכה לבנו ע"י שפדה את ישראל אחד בכל ממונו, שהלך לעשות עסק עם אדון אחד וראה שם משפחה של ישראל אסיר כי לא שלמו להשר את חובם ופדאם הוא בכל ממונו. (הגה"צ רבי יהודה סג"ל ראזנער הי"ד אבד"ק סעקלהיד "אמרי יהודה" (ברוקלין תשמ"ט) אבות, ע' פ"ח)

שמעתי (וכמדומני ששמעתי זאת מאביכם כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זי"ע) שפעם בא נכד מהרבי ר' אלימלך זי"ע אל מרן הדברי חיים זי"ע ביום ל"ג בעומר, ושאלו מרן הד"ח אמאי לא הולך היום אל ציונו של זקינו בליזענסק, שהרי הוא היה הניצוץ של ר' שמעון בר יוחאי. (אדמו"ר משומרי אמונים זצוק"ל בשיחתו עם אדמו"ר מצאנו ט"ז אייר תשס"ג בצילא דמהימנותא בחוקותי תשס"ג, עמ' ז')

סיפר הרה"ג ר' אלי' ווינד, ששמע מהרה"צ ישראל ראזענצווייג ז"ל ששמע מהגה"צ ר' מרדכי הערש שמערלער זצ"ל, שהרה"ק מהרי"ד מבעלז זצ"ל אמר נס שהכרתי איש אחד שהכיר את אמו של הרה"ק ר' אלימלך זצ"ל, שלולא כן, לא האמנתי שהי' ילוד אשה. (הרב ישראל חיים אשרי "שיח זקנים" ח"ג, ע' כ"ח)

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש (השני) מבאבוב זצוק"ל היה מספר, שהאחים הקדושים הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע והרה"ק הר"ר זושא זי"ע שמו לדרך פעמיהם לסכול צער שכינתא בגלותא, ומדי טלטולם בעריכת "גלות" להיות נע ונד בארץ עסקו בעבודתם הק' לטהר ולזכך אויר ארץ העמים, ולהחזיר אחינו בני ישראל לתשובה לקרבם לאבינו שבשמים. נדדו והלכו מעיר לעיר ומכפר לכפר עד שהגיעו בנידודם אל העיר אושפיצין, שהיא על קצה הגבול שבין גאליציא וגרמניה [אנשי עיר אושפיצין ידעו להראות על מעיין שהי' מקובל בידם ששם טבל הר"ר אלימלך זי"ע, וחסידים ואנשי מעשה טבלו שם לעיתים מיוחדים. כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש [אדמו"ר מבאבוב] זצוק"ל, בתקופת כהונתו כאבד"ק בעיר אושפיצין, נהג לטבול שם בכל ערב יוהכ"פ, וכן נהג אחריו גיסו הרה"צ ר' אלעזר'ל מאושפיצין זצ"ל]. והנה כאשר עמדו הכן ליכנס לארץ גרמניה ולהמשיך שם בעבודתם הקדושה, נגש אליהם הס"מ ולא נתן להם להמשיך הלאה עבור בגבולו, אבל הם לא נתנו אונן קשבת לדבריו כלל וכלל. עד שהתריס כנגדם והזהיר להם, שאם יחדרו אל תוך ארץ גרמניה, אעשה כל גרמניה לחסידים. או אז פנה הר"ר מיילך אל אחיו הק' ואמר: "זושא, בוא נברח! אינני רוצה שיהיו חסידים לבעל דבר" ... וחזרו לאחוריהם. והנה זה פלא, כל מקום ופולך בארץ פולין וגאליציע אשר שם דרכו הצדיקים בכף רגלם - היו מתנהגים ע"ד התורה והמסורה, ודרך החסידות הכתה שורש, והיו עיירות מלאות יהודים תמימים וחרדים על דבר ד', ישיבות ושטיבלעך מכל הסוגים, וכן הי' עד עיר אושפיצין ועד בכלל. הי' הדבר נראה בעליל לארץ כאילו מתחו שם קו, כי משם ואילך מעבור הגבול, עיר קאטאוויץ כבר היתה עיר נאורה - א דייטשע שטאט - בכל הפרטים, כמו שאר מקומות בארץ אשכנז.

מספרים תלמידי ישיבת עץ חיים בעיר באבוב, שפעם אחת נכנס אדמו"ר מוהרב"צ זצוק"ל מוצש"ק לראות איך שהבחורים עורכין סעודת מלוה מלכה בין עצמן, והי' אז בשבוע של כ"א אדר, ולחש בחור א' לחבירו: "מי יתן והי' רבינו מספר מעשה מהרבי ר' אלימלך זי"ע". פנה כ"ק מרן זצ"ל אליו ואמר:

אם רואים היום יהודי חסידי עם זקן ופיאות, זה "מעשה" מהרבי ר' אלימלך זי"ע. (פרי הכרם תצוה תשנ"ט, עמ' ה')

הרה"ק מהר"ש מבעלזא אמר: מה שיהודי עשה תשובה, ומה שיהודי עושה תשובה, ומה שיהודי עוד יעשה תשובה, הכל הוא מכחו של הרבי ר' אלימלך. (אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל י"ג אורות ח"ב, ע' ס"ב) מעשה שהיה עם הרה"ק מאפטא זי"ע, שסיפר היאך היה פעם ביום טוב סוכות אצל כ"ק הר"ר אלימלך זצ"ל, ואמר לו הר"ר אלימלך שמיצר לו על שלא היה אצלו בראש השנה: היות שבימים הנוראים היה ח"ו קטרוג בשמים על ישראל, והר"ר אלימלך זי"ע היה משתדל ללמד זכות על ישראל, והתחיל ללמד זכות על ישראל בכח תורתם ותפלתם ומעשיהם הטובים, והמשטינים עמדו כנגדו ולא הניחו ללמד זכות. ונתישב להתחיל לדבר מעניני אכילה ושתייה, וגם ע"ז עמדו המשטינים כנגדו, עד שאמר נחזי אנן החילוק בין העכו"ם ולהבדיל ישראל, דהיינו אם עכו"ם עושים משתה נצמח מזה רציחה וכהנה כידוע, אמנם כשישראל עושה חתונה אומרים שירות ותשבחות ומחלקים מעות לצדקה. ומזה נתהוה עת רצון גדול, עד שבאו אליו ושאלו אותו מה נעשה כבוד ויקר על שגרמת שמחה להבורא ית"ש ולכל העולמות במה שלמדת זכות על ישראל. והמשיך הר"ר אלימלך זי"ע, נתיישבתי שאם הוא עת רצון אני רוצה לראות בית המקדש של מעלה, והראו לי, אני רוצה לראות הקדשי קדשים, והראו לי, אני רוצה לראות הארון, והראו לי, אני רוצה לראות הלוחות, אמרו לי הקשית לשאול. והבין מזה שאם היה רואה את הלוחות אז יבוא הגאולה. ואמר הר"ר אלימלך זי"ע להרה"ק מאפטא זצ"ל, שאם כבודו היה בכאן, והיה זכות הרבים, היו מראים הלוחות ג"כ, ואמר הה"ק מאפטא זצ"ל שמסתמא לא היה עוד זמן הגאולה... (הגה"צ רבי משה וואלפסון שליט"א "אמונת עתיך" (ברוקלין תש"ס) עמ' פ', טו"א)

היה מרגלא בפומיה (של מרן האמרי יוסף מספינקא זי"ע) לספר, שפעם אחת מצאו את הרבי ר' אלימלך שהיה משתטח על הארץ בפשוט ידיים ורגלים, והיה בוכה וצועק: למה לא נצמח אבן במעי אמו במקומו, הרי האבן לא היה מכעיס את הבורא ית"ש, ואני מייליך הרי כן הכעסתי את הבורא ית"ש. (הקדמת חקל יצחק, שמות הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא זצוק"ל בעל "חקל יצחק" "מעשה אבות" (ברוקלין תשס"ב) ע' כ"ד)

סיפר (מרן האמרי יוסף מספינקא זי"ע) שפעם אחת היה הרבי ר' מענדלי מרימנוב אצל הגה"ק ר' אפרים בעהמ"ח דגל מחנה אפרים מסדילקוב זצוקללה"ה, ושאל אותו מי הוא רבו, והשיב הרבי ר' מענדלי, שרבו היה הרבי ר' אלימלך, ואמר לו שייספר לפניו איזה עובדה ממנו, וסיפר לו, שהנה נודע שיש לכל אדם עורק אחד תחת אזניו שאינו מזדעזע כל ימי חייו רק בעת הגסיסה ר"ל, ואותו העורק היה מזדעזע בכל יום ויום אצל הרבי ר' אלימלך מחמת פחד השי"ת, ונענה הדגל מחנה אפרים ואמר מחסיד כזה יש לי הנאה שהוא יודע מה לספר. (הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא זצוק"ל בעל "חקל יצחק" "מעשה אבות" ע' כ"ז)

שמעתי מעשה שהי' אצל אדמו"ר הרה"ק ר' אלימלך זצ"ל מליזענסק, שהי' בימיו איש אחד עובד ד' שהי' יושב בחדרו כ"ב שנים סגור ומסוגר על התורה ועבודה ולא יצא חוצה כל הכ"ב שנים, עד שהי' נדמה בעצמו שהוא אדם השלם, אמר אצא החוצה ואראה את יושבי הארץ ודרכיהם, כי אני לא יראתי עוד מהבלי הארץ, והלך חוצה ושמע רעש גדול כי אנשים למאות נוסעים להרה"ק ר' אלימלך זצ"ל

מליזענסק, והתפלא מאוד מה המה רואים אצל הרה"ק מליזענסק שהמה רצים כל כך אליו, למה לא באו אלי הלא אני לא ראיתי את עין הארץ כ"ב שנים וישבתי בחדרי כל הזמן סגור ומסוגר על התורה והעבודה, לכן הוסכם בדעתו לנסוע להרה"ק מליזענסק זצ"ל ולראות בעיניו מה טיבו של הרה"ק מליזענסק, ונסע לליזענסק להרה"ק זצ"ל על ימים אחרונים של חג הסוכות, ובליל הושענא רבה היה מנהגו של הרה"ק זצ"ל לומר משנה תורה ביחד עם החסידים שלו וגם האיש הנ"ל היה אומר עמהם משנה תורה, וכשהגיע הרה"ק זצ"ל להפסוק ועתה ישראל מה וגו' כי אם ליראה, התחיל הרה"ק זצ"ל לצעוק להחסידים בקול גדול, אפשר אתם סוברים שהיראה איז אַ בעזעם (מטאטא) לא כן, היראה איז טייטש שרעק (יראה כוונתו מורא) והבן. מיד נפל פחד גדול על החסידים שהיו שם עד שהיו נופלים על פניהם ארצה, וגם האיש הנ"ל נפל על אפיו ארצה מגודל הפחד והאימה שהי' שם. החסידים עמדו מיד על רגלם, אבל האיש הנ"ל נשאר מונח על הארץ מגודל הפחד והאימה שנפל עליו ולא היה בו כח לקום ולעמוד על רגליו ונשאר שוכב על הארץ כבחלשות (התעלפות). כראות החסידים זאת הגביהו אותו מן הארץ והשכיבו אותו על מטה אבל הוא לא נע בשום אבר, כך שכב כל הלילה וכל היום של הושענא רבה וגם ליל שמיני עצרת עד בוקר של שמיני עצרת בלי שינוי. ויהי כראות החסידים כי עבר זמן כזה ולא הוטב לו, נפחדו מאוד מזה ונכנס הרה"ק ר' אלעזר - בנו של הרה"ק ר' אלימלך זצ"ל לאביו הק' וסיפר לו את דבר האסון מהאיש הנ"ל, ואמר הרה"ק זצ"ל לבנו, קח מקלי והנח עליו, ולקח בן הרה"ק זצ"ל את המקל והלך אל האיש הנ"ל והניח עליו ואמר לו, אבי מורי גזר עליך שתעמוד ועמד מיד. אחר שעמד האיש הנ"ל מהתעלפותו נכנס לקודש פנימה ובכה לפני הרה"ק זצ"ל במר נפש ואמר לו בזה"ל: אם כשראיתם דף אחד מספר מונח על הארץ בודאי הרימותם, למה אהי' גרוע מדף קרוע של ספר, הלא עסקתי כ"ב שנים בתורה ועבודה, הרם אותי. ואמר לו הרה"ק זצ"ל: לך לשלום השם יהי' בעזרך. מזה נוכל ללמוד שאין תכלית להאדם רק להתחבר אל הצדיקי אמת וגם מזה יבין מה הוא היראה. (מכת"ק הרה"ק רבי ישכר בער מוואלבארז זי"ע "אהל ישכר" (ירושלים תשכ"ב) ע' פ"ה)

שמעתי מפ"ק אדמו"ר מגארליץ זצוק"ל בשם הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"י, שמי שאינו מתנהג כשורה ח"ו בימי עלומיו, אז בבא ימי הזקנה ועפ"י הטבע נחלשו כוחותיו ותאוותיו, אז כאשר רואה בנפשו שהוא מושלל מלילך אחר תאות נפשו אזי חושב שבא למדרגה למאוס ברע, ובראותו כי עומד קודם הבוקר ללמוד, חושב שהוא כבר בוחר בטוב, ובאמת לא כן הוא, כי עמידתו קודם אור הבוקר הוא מחמת זקנותו שלא ערבה שינתו, וכן יוכל ח"ו רח"ל לטעות בכל ענינים עד שישכח ח"ו לעשות תשובה על החטאים שעשה בעודו בבריאותו ונאבד ח"ו מן העולם בלא תשובה רח"ל. (הגה"צ רבי פינחס הלוי הורביץ זצ"ל "בית פנחס" (לונדון תשכ"ג) ע' קט"ו)

רבינו (ה"חידושי הרי"ם") זצ"ל הי' רגיל לספר בגודל קדושתו של הרה"ק מאפטא זצ"ל והפליג להלל את חי' תורה שלו, ואמר כי לא שמע עוד מימיו פה מוכשר לומר תורה כמו ששמע אז מפיו של הרה"ק מאפטא זצ"ל. ופ"א כאשר ישב הרה"צ רפ"א זצ"ל אבד"ק פילץ לפני מרן הק' בעל "שפת אמת" זצ"ל אמר לפניו דברי רבינו (ה"חידושי הרי"ם") זצ"ל שהפליג בסגנון התורות שיצאו מפיו של הרה"ק מאפטא זצ"ל, וסיים רבינו (ה"חידושי הרי"ם") זצ"ל שאין חידוש בדבר כי הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל אמר פ"א שלשה דברים היו לנו, עין פה ולב. את העין מסרנו לר' איציק'ל לאנצוטער הוא הרבי מלובלין זצ"ל, ואת הפה מסרנו לר' יהושע העשיל אפטער ואת הלב השארנו לעצמנו. ואמר

ע"ז מרן הק' בעל השפ"א זצ"ל כן הי' כוחו של הרבי ר' אלימלך זצ"ל שהי' טופח ע"מ להטפיה, כי בוודאי לא הי' כונתו שכשמסר העין והפה לא נשאר כח זה גם אצלו, אבל לפי"ז למה לא מסר גם את הלב לאחד, וכנראה הי' זה עיקר כונת מאמרו שלא מצא מי שיוכשר למסור לו בחי' הלב שלו עכ"ל"ק. ("מאיר עיני הגולה" (פיעטרקוב תרפ"ח) ח"א, ע' 43)

סיפר (הגה"צ בעל "ויגד יעקב" מפאפא זצוק"ל) שהיה איזה חסיד שהיה יושב אצל הרב הק' בעל נועם אלימלך זי"ע, והוא היה אומר בכל יום פרשת המן, אבל הוא בעצמו לא הבין כי לא היה עוסק בשום משא ומתן ולמה לו לומר, ופעם אחת כשישב אצל השלחן של הרה"ק הנ"ל שכח הגבאי ליתן לו כף ולא היה יכול לאכול, ושאל אותו הרה"ק מדוע אינו אוכל, והשיב שאין לו כף, ואז תפס הרה"ק את מחשבתו ואמר לו: עכשיו תוכל להבין שאע"פ שאתה עוסק בכל יום בתורה גם אתה צריך לומר פרשת המן. (הגה"צ רבי יעקב יצחק ניימאן זצ"ל רב דחסידי בעלזא במונטריאל "שיחות קודש" (ברוקלין תשס"ג) ע' י"ד)

מו"ח זצ"ל סיפר על אודות חילוקי דעות שנחלקו בה רבינו הרבי ר' אלימלך זי"ע ואחיו הרבי ר' זושא, שרבינו סבר שטוב להם לישראל שיהיו עשירים, והרבי ר' זושא סבר להיפוך, דיאה עניותא לישראל. אך אחרי כן לפני פטירתם, היה נראה לכל אחד שהצדק עם אחיו כדרכם של צדיקים שמחמת ענוותנותם חושבים תמיד שאולי דרכו של צדיק אחר יותר נכון, ולכן התפלל רבינו שבניו ונכדיו יהיו עניים, והרבי ר' זושא התפלל שבניו ונכדיו יהיו עשירים, ואמנם הכרתי כמה מנכדיו שהיו עשירים. (כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל "י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב ע' ל"ג)

סיפר ר' אליעזר רבינוביץ ששמע מר' חיים ווייטמאן ע"ה שהרה"ק מרוזין אמר פ"א בזה"ל: הרבי הגדול ר' אלימלך נדמה לו פעם שפגם בידי, ושרף את ידיו, ברא לו הקב"ה ידים חדשות, אתם יודעים מה היו ידיו הק', שני לוחות הברית, ועשר אצבעותיו היו עשרת הדברות. (ר' יונה צלר ז"ל "כנפי יונה" ע' י"ח, אות ס"ב)

ומסופר עליו (על הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע) כי פעם אחת היה ישן איזה שעות, והלכו אל אחיו הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי זצ"ל שיעורר אותו. הלך הרבי ר' זושא והניח את ידו על המזווה שבחדר שהיה ישן בו, ומיד נתעורר הרבי ר' אלימלך וקם ממטתו. אחר כך שאלו את הרבי ר' זושא, מה ענין מזווה אצל שינה, והשיב להם כי צריך להיות תמיד לפני האדם השם הוי' ברוך הוא, כמו שנאמר "שויתי ה' לנגדי תמיד", ואיך אפשר לקיים דבר זה בשעת שינה? אלא שסומכים על מה שנכתב השם במזווה שבחדר. ולכן כאשר אך הנחתי את ידי על המזווה לכסות את השם, לא היה יכול עוד לישן והיה מוכרח לקום תיכף ומיד ממטתו כדי לצייר שם הוי' נגד עיניו. (הרב יקותיאל אריה קמלהר ז"ל "משרתיו אש לזה"ט" (ב"ב תש"ס) ח"א, ע' מ"ט)

פעם אחת דיבר מרן בעל קול אריה בשבח מרן הרבי ר' אלימלך ואמר: לומר שהיה גדול כל כך כמו הבעל שם טוב, זאת אין לומר, והכה באצבעותיו הקדושים על שפתיו, וסיים: אבל זאת אוכל לומר, שכל מדרגות קדושה שהיו לו להבעל שם טוב היו גם להנועם אלימלך! ("אמת ויציב" (מאנסי תשנ"ו) ח"ב, ע' רנ"ט)

שמענו ואבותינו סיפרו לנו המעשה שבא צדיק אחד ממדינה רחוקה שהיה סגור ומסוגר כל היום, ולא דיבר עם שום אדם והיה לומד תורה יומם ולילה, והיה צדיק, וכששמע את שמע רבינו הקדוש מו"ה אלימלך זללה"ה מליזענסק מעניי מופתיו הנוראים ורוח הקודש ומדרגות שלו, נדבה רוחו לסע אליו ובא לבית המדרש של רבינו, ורבינו צפה ברוח הקודש ויצא אליו מביתו לבית המדרש, ונתן לו שלום בסבר פנים יפות, ותיכף אמר לו רבינו הנ"ל כתיב (ירמיה כג, כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', הפירוש הוא כך, 'אם יסתר איש במסתרים' סגור ומסוגר כל היום ולומד ומתפלל, 'ואני' ר"ל שחושב בדעתו שהוא בחי' 'אני', 'אני' למדן 'אני' צדיק, 'אני' עובד, וכדומה, לא אראנו נאום ה', כמאמר חז"ל (ערכין טו): אין אני והוא יכולין לדור. (אמרי יוסף, וירא) (הרה"ק יוסף מאיר מספינקא זי"ע "מעשה אבות" (תשס"ב) ע' כ"ה)

שמעתי ומקובל אצלנו מדברי רבינו אא"ק הר"ר אלימלך זי"ע מליזענסק מה שאמר לזקיני אא"ק רבינו הר"ר משה יהודא לייב זי"ע מסאסוב בעת היה אצלו על שבת קודש בליזענסק, ורבינו בעל נועם אלימלך הגיד תורה בליל שבת קודש והוכיח להשומעים ומסתופפים בצלו בדרכי השם יתברך וכי לא טוב יתנהגו בדורו. ועל זה התפלא קדוש זקיני הרמ"ל זי"ע כידוע מהפלגת אהבת ישראל אשר היה בוער בקרבו כאשר תמיד, ואמר לו כעין תמיה מדוע לא ימליץ זכות יתור על כנסת ישראל. והיתה תשובתו (של רבינו נועם אלימלך זי"ע) בדרך משל למלך אשר החייט התופר בעדו הבגד וצריך בע"כ לידע המדה של הבגד בארכו וברחבו ואיך יעשהו בדיוק, ולפי כבוד המלך הלוּבשו שיהיה כמדתו, אז ההכרח לו לומר למלך שיגביה ידו כדי שיניח עליו את המדה, וכן שיעמוד אצלו ישר כדי לשער ולמדוד ולידע מדת הבגד שיעשה, ואם היה עושה אחר כך היה נתחייב ראשו למלך בפגעו בכבוד המלכות כשיצוה עליו איך לעמוד ואיך להניח ידו, מה שאין כן הוא שיעשה על ידי זה בגד למלך זהו כבודו כמוֹבן. כן הנמשל, גם אם אמת כי ישראל בני מלכים הם, אמנם כדי לעשות להם בגד היינו חלוקא דרבנן לרמ"ח אבריהם להתנהג כראוי באמת בדרך התורה צריכין בעל כרחם להוכיחם ולאמר להם איך יעמדו או ילכו ואיך יגביהו ידיהם וכיוצא כי זהו לטובתם ולכבודם. עכ"ד הקדוש הנ"ל. (דברי תורה" (מונקאטש) ח"ב, אות ק"ו)

שמעתי מכ"ק אאמו"ר זי"ע שסיפר על הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א שאמר פעם בענוותנותו הקדושה למה באים בני אדם אל "מיילעך" להסיח בפניו צרותיהם, כי אחז"ל (קידושין מ' ע"ב) שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע א"ע ואת כל העולם כולו לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע א"ע ואת כל העולם כולו לכף חובה, ולזה באים בנ"א אל "מיילעך" ואומרים לו הבט נא מה שעוללת במעשיך הלא זכים, כמה צרות רעות ומרעין בישין נתגלגלו על ידיך. (כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג שליט"א יום ג' מקץ - "רישומא דקדושה", יגש תשס"ד, עמ' ט')

אמר [בעל קול אריה] בשם הקדוש רבי אלימלך זל"ה, שאמר על עצמו, שבטוח הוא שיהיה לו עולם הבא, כאשר יבא לעולם העליון ישאלו אותו אם למד, יאמר לא, ישאלו אם התפלל, ישיב לא, עשית מצות ומעשים טובים, יאמר לא, ומשיבים לו, אם כן אתה אומר האמת, בעבור האמת מחוייבים ליתן לך חלק לעולם הבא. (באר שלמה) (אמת ויציב" (מאנסי תשנ"ו) ח"ב, ע' ר"ס)

סיפר הרב הצדיק הקדוש איש אלקים מאפטא נ"ע, פ"א נתאכסן אצלי הרבי ר' אלימלך ז"ל נבג"מ, ויחדתי לו בית בפני עצמו, פעם א' נכנסתי אצלו ומצאתיו שיושב ומחשב חשבונות לעצמו אם הוא ראוי לעוה"ב, וסיפר עם עצמו, נפשי נפשי אינך ראוי לעולם הבא, וחישוב כל דופי שיש בו, ושוב ניחם את עצמו ואמר הלא אפילו אם אינך ראוי מ"מ הקב"ה ברוב חסדו ינחילך חלק לעוה"ב, כי הלא אמרו ז"ל (עי' סוטה יד.) קב"ה קיים כל התורה וכו', ניחם אבלים ועשה שושבינות וגומל צדקה וכו', והנה בעוה"ב שאין בו לא אכילה ושתייה וכו' מה צדקה שייך שם, אלא יעשה צדקה עם שאינם ראויים לעוה"ב ליתן להם בתורת צדקה, ע"כ. (הרה"ק רבי פנחס מדינאוויץ זי"ע "שפתי צדיקים" (ירושלים תשנ"ז) ע' ל"ב טו"א)

שמעתי עובדא דהוה אצל הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע שאחד מתלמידיו החליט לנסוע לארץ ישראל כדי להשתקע שם, וערכו סעודה עבורו, ובשעת הסעודה שתה הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע מים, ואיחל לחיים לאותו תלמיד, ולא הבינו אמאי אומר לחיים על מים דייקא, וכשנסע אותו תלמיד על הים, וחפץ מאד לטבול בים קודם התפילה, והשתלשל אותו תלמיד מהספינה לתוך המים וטבל, ובתוך כך המשיכה הספינה בנסיעה, ולא הבחינו באותו תלמיד שנשאר בים, והתחיל לזעוק כדי שישמעו אותו בני הספינה, אך לא נשמע להם קול זעקתו, עד שכמעט הגיע לידי יאוש, ובתוך כך נזכר שהרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע איחל לו לחיים על מים, ובאותה שעה שמעו בני הספינה מרחוק את קול זעקתו וחזרו והעלוהו על הספינה, וכך ניצל בזכות הלחיים על המים. (רבי חיים וואזנר "בציילא דמהימנותא", אמור תשס"ג, עמ' י')

רבינו הרבי ר' אלימלך זי"ע זכה שדוד המלך ע"ה נתגלה אליו בכל מוצש"ק כשהוא מעוטר בכתר על ראשו. פעם אחד נגלה אליו בלי הכתר, וכששאל לו רבינו טעם הדבר, ענה לו משום שבכל מוצ"ש שותה את הקאווע (או הטיי) עם צוקער, ובפעם ההוא שתה בלי צוקער. [עי' בסידור יעב"ץ אצל סעודת מל"מ אות ד' וז"ל: ובשעת הדחק, ומי שמזגו חלוש, יוצא ידי חובתו בשתיית טעע או קאפע, ויש לזה סמך במה שאמרו (שבת קי"ט ע"ב) חמין במוצאי שבת מלוגמא]. רבינו הרבי ר' אלימלך זי"ע לא נטל ידיו לסעודת מלוה מלכה, ופעם אמר שלא ידע שסעודת מלוה מלכה גדול כל כך, וכיון שכבר אין לו כח בזקנותו ליטול את ידיו לסעודת מלוה מלכה, על כן יצוה את בניו אחריו שהם ידקדקו לערוך סעודת מלוה מלכה. (שמעתי מפי מו"ח זצ"ל - כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' ל"ג)

סיפר הגה"צ בעל "ויגד יעקב" מפאפא צוק"ל שהיה לו להרה"ק שמעלקא מניקלשבורג זי"ע מחלוקות גדולות בקהלתו, ואף לאחר מותו לא כבדו אותו, ועל מצבתו לא רשמו דבר גדול כמו שהיה ראוי לו, הרה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע הגיע לניקלשבורג ואמר להם משל, שפעם אחת נחלה סוסו של מלך אחד וקראו רופאים מומחים גדולים ולא ידעו לרפאות את הסוס והגיע לשם רופא בהמות אחד ואמר להם שרפואתו של הסוס הוא פשוט. אבל מה אתם רוצים הלא אתם רופאי אדם, כן אמר להם הר"ר אלימלך זי"ע שר"ר שמעלקא זי"ע הוא רופא אדם, אבל אתם צריכים רופא בהמה על כן אדרוש לכם מוסר, מספרים שרצו להלקות את הרה"ק זי"ע משום דבריו. (ר יעקב יצחק ניימאן "שיחות קודש" ע' י"ג)

סיפר הרב הקדוש רבי אלימלך זצוק"ל מגראדזיסק, שאיש אחד מבראד בא להרב הקדוש רבי ר' אלימלך זצוק"ל מליזענסק, ושאל אותו הרבי רבי אלימלך, על הרב הקדוש רבי ר' מיכל'ע זצוק"ל מזלאטשוב שהוא דר אז בבראד, והשיב האיש כלאחר יד, מה הוא? והראה לו הרב רבי אלימלך בידו ואמר לו: ירא מה! ירא מה! והתחיל אותו האיש לחרוד, עד שלא היה באפשרי לעמוד במקום אחד, ובא בנו הרב הקדוש רבי אלעזר זצוק"ל ואמר לאביו הק': אבא מה עשית? והשיב לו אביו הקדוש, מה עשית? אמרתי לו שיירא מה'. (הרה"ח ר' אלעזר דב גימאן ז"ל "אמת ויציב" (ברוקלין תשנ"ו) ח"ג, ע' מ"ג)

מסופר על הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזנסק זי"ע, כאשר היה פעם אחת במרחץ, נכנס לשם איש אחד שבא ממרחק ממדינת אונגריין שלא הכירו, שאלו הרה"ק לשם מה הגיע, ענהו הלה שבא אל הצדיק הקדוש הרבי ר' אלימלך. אמר לו הרה"ק: האם גם באונגאריין הוא עלמא דשיקרא? עד לשם הגיעה השמועה על האיש הלזה שהוא צדיק וקדוש? כמובן שהאיש לא עצר בנפשו ופתח עליו בדברי חרפות וגידופין, כיצד מעיז הוא לדבר כך על האי צדיק וקדוש וכו', לאחמ"כ כשנכנס אל הקודש פנימה, נבהל מאד כשראה את מי גידף והעליב, אמנם הרה"ק ניחמו: מה לך נבהל הלא שנינו דוברים אמת. (אדמו"ר ה"ישועות משה" מויוזניץ זצוק"ל)

שמענו מכ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב זצוק"ל בשם אביו כ"ק מרן אדמו"ר ה"קדושת ציון" זצוק"ל, שפעם ישב הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע עם תלמידיו הק' בעת סעודת הערב, והגישו לפניו לחם עגול גדול, כמו שהיו נוהגים לאפות בימים ההם, ועל ידו קערה מלאה אוכל. הרבי ר' אלימלך זצ"ל אכל רוב הלחם בקדושה ובטהרה בדביקות עילאה, אבל שייר ממנו קצת, ופנה אל תלמידיו ואמר להם: אברכים, אל תלמדו ממני, אני כבר לא אברך, אני חלש, הייתי מוכרח להשאיר, אבל אתם לא תתנהגו כן, אלא בעת שמגשישים לפניכם אוכל תראו לאכול את הכל, כדי שתרכשו בזה עוד כח לעבודת השי"ת, ומיגו דזכי לנפשי' זכי נמי לנפ"ש חברי', הוא ניצוץ הקדוש שבתוך המאכל, להעלהו לשורשו בזה שמתפלל ולומד ועובד את השי"ת אחר האכילה" - והמשיך הרבי ר' אלימלך זי"ע כאילו מתרץ את עצמו על שלא הרבה לאכול יותר - "מימי נעורי הי' דרכי להתענות הרבה ולסגף את גופי ראה בסה"ק באר משה לר"ח אב, ועל כן תשש כוחי ואי אפשר לי להרבות באכילה, אבל אתם, זאת עשו וחיו, תאכלו על דעת שיהי' גופכם בריאים וחזקים לעבודתו ית"ש, וממילא הוי כל האכילה לצורך גבוה, וכאכילתכם כן עבודתכם". ("פרי הכרם" (באבוב) ויקהל תש"ס, עמ' ד')

שמעתי מהחסיד ר' אברהם אהרונוביץ, בעת שהיה נכדו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך אצל הרה"ק מרוזין, אמר לו הרה"ק מרוזין בזה"ל: איר ווייסט פארוואס איך פאר נישט צו קיין רבי'ס, נישט מחמת... (ולא גמר את הדיבור) נאר ווייל איך בין שוואך, ווען אייער זיידע דער גרויסער רבי מיילך וואלט געלעבט וואלט איך געפארן (כמה פרסאות) אים קענען, זיין השפעה איז געגאנגען פאר הונדערט יאר איידער ער איז אראפ אויף דעם עולם אתם יודעים למה איני נוסע לצדיקים, לא מחמת... (ולא גמר דיבור), רק כיון שאני חלש, אם זקינך הרבי ר' אלימלך היה חי הייתי נוסע כמה פרסאות להכירו, השפעתו כבר הזריחה מאה שנה טרם ירד להעולם. (ר' יונה צלר "כנפי יונה" ע' י"ח, אות ס')

הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע ראה איש כפרי פשוט מאד, והכיר בו ששורה עליו אור קדוש ובהיר. שאל אותו רבינו: מאיזה מקום אתה? אמר לו: מליזענסק. אמר לו רבינו: ההכרת את הרה"ק הר"ר אלימלך בעיר ליזענסק? השיב הכפרי: לא הכרתי שום אדם בשם "רבי אלימלך" רק ידעתי אחד בשם

"מלך קאלטאנעס". אמר רבינו: הביטו וראו כמה שפל ופחות האיש הזה, ואעפ"כ הואיל וראה פעם את הרה"ק הר"ר אלימלך זצ"ל נגה עליו אור גדול וקדוש. הרה"ח חיים קופערמאן ע"ה. מה שתיאר אותו בשם קאלטאנעס הוא משום שהר"ר אלימלך לא נגע בפאותיו ובזקנו הק' מפני שחשש פן יקרע שער, ומזה נעשו כחבלים עבים, קאלטאנעס בלע"ז (רבי נחום מאיר גערמאן שליט"א "דמשק אליעזר" ח"ב, ע' ל"ח)

הרה"צ ר' מאיר ביכווער הי' השד"ר מרמ"מ מויטבסק לנסוע אצל כל הצדיקים בחו"ל עבור מעות אר"י, פעם בא בשליחות להרר"א מליזענסק, אמרו אנשיו של הרר"א לרבם, היות שהשד"ר הוא אדם גדול מאד, כדאי שהרבי יקח אותו אליו, וישפיע עליו שישאר אצלו ויהי אחד מאנשיו. אמר לו הרר"א, אספר לך סיפור: פעם בא אלי יהודי שמצבו היה חמור מאד ולא היה לו מה לשלם לפריץ עבור הארענדע והפריץ כבר גירש אותו מהארענדע, אמרתי לו אני אתן לך מכתב להפריץ. נכנסתי לחדרי ואחרי זמן קצר הבאתי לו מכתב, ואמרתי לו לך עם מכתב זה לפריץ ותגיד לו שהרבי מליזענסק שלח לו את המכתב. היהודי הלך לפריץ, ובאמצע הדרך התיישב בדעתו, היות שהוא יודע שהרבי אינו יודע לכתוב פולנית, מי יודע מה נמצא שם במעטפה, ופתח המעטפה ומצא שם נייר חלק, ונבהל היהודי מאד מרוב פחד שאם ילך לפריץ עם נייר חלק, אחת דתו להמית, וגם לחזור להרבי הי' מפחד, כי לא הי' לו רשות לפתוח את המכתב, והלא הרבי יודע מה שהוא עושה ובודאי היה לו כונה בנייר החלק, והיהודי היה חוכך בדעתו ולא ידע לשית עצה בעצמו, עד שחזר אלי ובכה מאד שאמחול לו על שפתח את המכתב, אבל הוא חשב אולי רצה הרבי להכניס בתוכו מכתב ובטעות הכניס בה דף ריק, וצעקתי עליו למה פתחת את המכתב, ואח"כ שוב נתתי לו מכתב במעטפה סגורה. עכשיו כבר ידע היהודי שהולך עם נייר חלק, ובכל זאת הלך ברוב תמימות ובאמונה פשוטה, וכשבא לבית הפריץ דפק בדלת והשומר יצא ואמר לו שעכשיו יש נשף גדול וכל הפריצים מסובים שם, כי היום יום הולדתו של הפריץ ולא יוכל ליכנס. בכל זאת ביקש ממנו היהודי שישאל לפריץ אולי בכל זאת יתן לו ליכנס, והפריץ אכן אמר שיתנו לו ליכנס, והפריץ התפאר לפני כל הפריצים שזהו היהודי שלו, והיהודי הושיט לפריץ את המכתב של הרבי, וכשפתחוהו ראה שזו מכתב גדול באותיות של זהב אשר נכתב שמה הרבה חרוזים בפולנית וברכות ליום ההולדת, וגם היה כתוב שם כל היחוס של הפריץ ואבותיו מהרבה דורות שהיו פריצים, והיה לפריץ שמחה גדולה מכך כי לפני כן יצא עליו לעז שאין הוא פריץ אמיתי, כי נאבד לו אגרת היוחסין שלו, ופריץ יכול להיות רק מי שאבותיו מהרבה דורות היו ג"כ פריצים. ולכבוד הטובה הגדולה שעשה לו היהודי ע"י כתב היוחסין מחל לו כל החוב, ועשה אתו חוזה חדש כאשר מוחל לו למפרע דמי החכירה להרבה שנים. כשגמר הרר"א את הסיפור הזה אמר להשד"ר: מה שאנחנו יכולים לפעול ישועות וכו' וכו', תשאר אצלינו ונרים אותך לשערים גבוהים מאד, והשד"ר ענה לעומתו: יש לי רבי!

עוד סיפר לו הרר"א: הרמב"ם בא אלי מעולם העליון, וביקש ממני שאלמד ספרו "יד החזקה להרמב"ם". אמרתי לו למה אתם צריכים שאלמוד ספרכם, ענה לי מה שאנחנו הצטרכנו לעשות הכנות גדולות לעבודת ה' אתם עושים זאת כהרף עין, ע"כ ברצוני שתלמד בספרי. ענית לי שאין לי את ספרכם הרמב"ם, אז אמר לי שיביאו לפני, ואכן הביא לי את הרמב"ם, והראה הרר"א להשד"ר את הרמב"ם - ע"כ אמר לו הרר"א, טוב לכם שתשארו אצלי וכו' וכו', ושוב ענה לו השד"ר: יש לי רבי!

ונתרגש מאד הרר"א מליזענסק מתשובתו, ואמר לו בזה"ל [שמעתי מאדמו"ר מוהר"א (בעל "ברכת אברהם" מסלונים צוק"ל) כשסיפר זאת בתנועה מיוחדת בבכי]: "אולי יזכו גם העצמות הזקנות האלו לתשובה ואסע לרבעם הק' רבי מנחם ממנדל מויטבסק. וענה לו השד"ר כן.

שאלו הרר"א האיך אפשר להגיע לארץ ישראל, והאם שייך להגיע אליה ביבשה, אמר לו שאי אפשר. אז אמר הרר"א א"כ אינני יכול לנסוע אליו, כי צדיק הדור מוכרח להיות בשבת קשור לדור, והגמ' בר"ה (דף יז ע"ב) אומרת יורדי הים כיחידין דמי, והצדיקים שקשורים לדור אינם יכולים להיות מובדלים מהדור, ע"כ אינני יכול לנסוע. (הרה"ח ר' יאיר שווארצמן ז"ל "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' פ"ג, אות קל"ב)

בשחר ימיו היה רבינו ה"נועם אלימלך" זי"ע מלמד בכפר אחד בביתו של איזה יהודי, והיה שם מלמד אחר שלמד עם בניו של עשיר אחד, והוקיר מאוד את רבינו (מו"ח זצ"ל אמר שכמדומה לו שזה היה מחמת שראהו טובל תחת הקרח). יום אחד אמר לו רבינו: הנה הבעל הבית שלך יש לו בן, ולי יש בת, תגיד נא לו שברצוני להשתדך עמו. ענה לו המלמד: והלא מע"כ הנו מלמד, ואיך יעלה על דעתו שעשיר כמוהו ישתדך עמכם. השיב לו רבינו: מה איכפת לך, עשה נא את בקשתי. הבטיח לו המלמד לעשות כן, וחיכה על שעת הכושר להציע הדבר לפני בעליו ולא יהיה נראה בעיניהם כמשתגע. יום אחד ישב העשיר עם בני ביתו ושוחחו מעשיות ומילי דבדיחותא, ניצל המלמד את ההזדמנות, ואמר להם שגם לו יש איזה דבר לספר, והוא שהמלמד ר' אלימלך רוצה להשתדך עמהם. ויהי הדבר כצחוק בעיניהם. כעבור כמה ימים שאל רבינו את המלמד: מה נשמע אודות בקשתי. והשיב המלמד שכבר הציע להם את הדבר ואינם מסכימים. זמן מה אחרי כן בא סוחר מעיר רחוקה לעשות עסקים עם העשיר הנ"ל, ובתוך הדברים אמר לו הסוחר: יען ראיתי שבנך הינו בחור הגון, ויש לי בת הגונה, על כן נכון שנשתדך בינינו. העשיר הסכים, ונגמר ביניהם לבוא בקשרי שידוכין, וקבעו זמן לכתיבת התנאים. לזמן הקבוע הגיעו לשם הרבה מחותנים ושושבינות, וביקש רבינו שהמלמד שהיה מן המוזמנים, שבעת מסיבת התנאים ילחש באוזן הסוחר המחותר בזה"ל: "אלימלך קאלטאן נמצא פה" (רבינו לא נגע בהזקן שלו, ועל ידי זה נדבקו ונסתבכו שערות זקנו יחידו כחתיכה אחת, וזה נקרא קאלטאן). ויעש כן המלמד, ולשמע דבריו התחילו המחותרים לצאת משם אחד אחד, עד שכולם נעלמו משם. כמובן היה הדבר לפלא גדול בעיני העשיר, והיות שהבחין איך שהמלמד לחש איזה דבר באוזני המחותר, שאל לו מה אמר לו, והוא השיב שכך וכך ציוה לו רבינו לומר. וילך העשיר עם בני ביתו לרבינו לדרוש על פשר הדברים. הגיד להם רבינו שהללו היו שדים ורוחות שרצו לתפוס בנם ברשתם כי היה לו נשמה גבוהה, ועל כן הציעו לו שרוצים להשתדך עמו, וכדי להציל אותו מידם, שלח אליהם את המלמד להציע להם שמוכן להשתדך עמהם. אבל כשסירבו וכבר עשו מסיבת התנאים, הוזקק לעשות פעולה אחרת לבלתי ישלטו עליו, ולזאת ציוה למלמד שיזכיר את שמו באזניהם, ואז נפל עליהם אימה ופחד והלכו להם. מיד הסכים העשיר לבוא בקשרי שידוכים עם בתו של רבינו. וכפי הנראה היה חתנו זה רבי שמואל צורף שנטמן בחדר הסמוך לאוהל של רבינו. (כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל "י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' מ"א)

רבה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע היה אומר, גוף גוף מתי כבר אראה בנקמה על כל אשר עוללת לי, כשתהיה מושכב בקבר והתולעים יאכלו אותך או אז אשמח לראות בנקמתך (והוא בקדושתו לא ראה

בנקמה כי גופו הקדוש נשאר שלם). (כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצוק"ל [ד"ת-ארה"ב תש"ס - גליון ד', עמ' ט']

שמעתי מן הצדיק המפורסם ר' יצחק פשעווארסקער זצוק"ל נכד רשכבה"ג בעל נועם אלימלך זצוק"ל שקבלה מן הצדיקים שאמרו שזקנו הרר"א זצוק"ל כשנפטר ובא לעולם העליון לפני בי"ד ש"מ ושאלו אותו מה עשה בעוה"ז והשיב שלא עשה כלום, כי ענוותנותו הי' נחקק בכל חלקי נשמתו כ"כ עד שגם כשבא לעולם העליון לא ידע אם עשה איזה דבר הגון בעוה"ז. רבי מרדכי גרשון שפאלטער ז"ל "אמרי מרדכי" ע' צ"ט טו"ב

אחר הסתלקות רבינו הרבי ר' אלימלך זי"ע העלה המגיד מקאזניץ בת צחוק על שפתיו, וסיפר שבשעה שהופיע רבינו לפני הבי"ד של מעלה ושאלו לו על מעשיו, התוודה ואמר: לא התפללתי ולא למדתי. אמרו הבית דין: אם כן ילך לגיהנום. אבל למעשה כמובן הוליכוהו לגן עדן, וכשהגיע לשם סיפק כף על כף ואמר: יש לנו בורא טוב כזה, אם הגיהנום טוב כל כך, כל שכן ועל אחת כמה וכמה מה מאד טוב ויפה הגן עדן כי חשב שנמצא באמת בגיהנום. [שמעתי מפי מו"ח זצ"ל ששמע מהרה"ק רבי מנחם מענדל הורוויץ אבד"ק מעליץ זצ"ל] (כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל "י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' נ"ט)

סיפר לי הגה"צ מו"ה אברהם יצחק ווייסבלום ז"ל מסטאשוב, שכאשר פרצה מלחמת העולם השנייה, וארץ פולין נכבשה ע"י חיילות הגרמנים הנאצים הארורים ימ"ש"ו, מסרו והודיעו להם הפאלאקים, כי בציון אהל מנוחת קדשו של הרבי מליזענסק הטמינו היהודים הרבה כסף וזהב, כי כן נדמה להם, בראותם אלפי יהודים באים אל ציון הקודש מדי שנה בשנה עם פתקאות וניירות אשר בידיהם. וכאשר שמעו הרשעים האלו מזאת, לקחו מיד כמה יהודים, וצוו עליהם לחפור את קבר איש האלקים הרבי ר' אלימלך זי"ע ולראות שם מה שהחביאו היהודים. וחפרו ופתחו את קברו, ומצאו את גופו הטהור בשלימות גמורה, כי לא שלטה בה רימה ותולעה, ונשארה גופו שלם כמו שגנזוהו שם. וחפשו ולא מצאו שום כסף או זהב, וצוו לסתום את הגולל, ולכסות הקבר בעפר. כן ספרו שני עדי ראיה אשר היו באותו מעמד, וראו את זאת כמו עיניהם, ה"ה מו"ה יוסף פאגעל ע"ה, ומו"ה ישראל זעלנער ע"ה מתושבי העיר ליזענסק יצ"ו, אשר זכו לראות את צורת קדשו של הרה"ק, והעידו ואמרו, שזקנו הק' הי' קולטנית, והדבר ידוע. (הרה"ח ר' דוב בער שווארץ "אמרי דבש" ע' כ"ג)

בכל שנה ושנה נסע התפארת שלמה זצ"ל לליזענסק על היא"צ להיות סמוך לקברו של הנועם אלימלך ז"ל כי לא היה יכול לילך על הציון הק' כי היה כהן. פעם נסע דרך קראקא והיה אצל הרב דקראקא אור ישראל רבי שמעון סופר ז"ל בן החת"ס ז"ל, ושאל לו רבי שמעון הלא פה בקראקא מונחים גדולי וצדיקי הדור, מפני מה אינו מבקר קבריהם, והשיב לו התפא"ש ז"ל שהצדיקים המונחים פה בקראקא אין להם שייכות עם זה העולם, אבל הרבי ר' אלימלך הוא עומד מוכתר בטלית ותפילין ושומע כל מין בקשה. סיפר כ"ק מחו"ר אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א ב"פ הרה"צ ר' שלום גרשון אונגער שליט"א "דבר אלימלך" (ברוקלין תשס"ג) ע' ל"ו

ענין נסיעתו של הרה"ק ה"תפארת שלמה" מרדומסק זי"ע לליזענסק כמעט בכל שנה, היה ענין נורא ופלא אצל כל העולם, ואף שהיה כהן, ולא יכול לילך על הציון ממש, אעפ"כ היה לו מקום מיוחד שם,

אצל אילן העומד כנגד החלון של האהל, ושם העמידו לו, ופרשו לו ג' מחיצות בינו ובין העם, ושלחן וכסא, ומחיצה הרביעית היתה פתוחה כנגד החלון וישב ולמד שם, וכל העולם פרשו משם באימה ופחד, ובעת שסיים לימודו, עמד להחסידיים, ובאו כולם בפתקאות, ושתו יי"ש לחיים, ושם הראה נפלאות ומופתים, ופעל ישועות עד להפליא. ועשה שם תיקון גדול, שתיקן מחיצות האהל בחומת בנין וגג, ותיקן בפנים שידלקו נר תמיד, ועד היום הזה כן המנהג. ומאז התחילו מכל מדינות גאליציא ליסע על ציון הנ"ל בקביעות, ואמר בזה"ל: ב"ה שהרמנו הכבוד של הר"א זי"ע. ופעם אחת אמר שהזקן הזה שכח לגמרי מאתנו בעולמות העליונים, וב"ה שהזכרנו אותו קצת שיזכור אותנו. ("נפלאות התפארת שלמה" (ירושלים תשנ"ח) ע' רס"ט)

שמעתי מאאזמור"ר הס"ק בעל "אהבת ישראל" וצ"ל שסיפר לרב א' שבא לבקרו בכ"א אדר (יא"צ ר"ר אלימלך זי"ע) שפ"א היה בעיר ברלין ויש שם ארמון המלך שנמצאו בו דברים נפלאים והפצירו בו שילך לראותו, ואף שלא היה לו חשק לילך עכ"ז כשהפצירו בו נענה להם והלך, ואמר שיכולין להבין שהיה שם מה לראות, ואח"כ בהמשך דרכו היה בשבוע זו במדינת פולין ונסע לליזענסק להשתטח על ציון הר"ר אלימלך זי"ע, ואמר אז לניסן יוסט ע"ה הגבאי עכשיו יכולין לראות בחוש משאה"כ יתרון האור מן החושך גודל רגש הקדושה שמרגישים כאן לעומת החושך שהרגישו שם בארמון.

ושמעתי מהרה"ח ר' משה מעכיל וויסבלום ע"ה שהיה נכד הר"ר אלימלך זי"ע שסיפר שהוא היה עני ואביון, שידוע שהר"ר אלימלך פעל שכל יו"ח יהיו עניים, והיה מרגלא בפומיה דאאזמור"ר ה"אהבת ישראל" ז"ל לומר לו שכאשר יפגש עם הר"ר אלימלך יבקש ממנו שכבר הגיע העת שיבטל צוואתו שמעתה יוכלו יו"ח להיות עשירים, ופ"א כשחזר אא"ז ז"ל מציון הר"ר אלימלך אמר לר' משה מעכיל יש לי פ"ש עבורך מזקן הר"ר אלימלך, והרהיב עוז ושאל הרי הרבי הבטיח לי איזה דבר כשייפגש עם הר"ר אלימלך, וענה אא"ז ז"ל תאמין לי ששם שכחתי ממך לגמרי. אדמו"ר מוויז'ניץ-מאנסי "ויהי בנסוע" עמ' ג'

רבינו בעל קול אריה וצ"ל קירב כל עני, וקיים נתן נתן, אף אם ידע שאשתו הרבנית ע"ה כבר נתנה לאורח זה. פעם אחת נודמן שבא אליו איש נכבד מנכדי הרה"ק רבי אלימלך וצ"ל עבור הכנסת כלה, והושיט לו מכיסו עשרה זהובים כסף (זה היה בימים הללו כסף רב), ובנתיים נכנסה אשתו הצדיקת ע"ה, וביקשה איזה זהובים לצרכי הבית, והשיב לתומו כי אין לו עתה, ודחקה עליו מאד, הלא יודע אנכי שיש לך בכיסך עשרה זהובים, הכי נתת כל הכסף להאורח? והיתכן? והשיב לה: אל תדאגי, כי יש לי בקבלה שהכסף מה שנותנים ליוצאי חלציו של הקדוש בעל נועם אלימלך זל"ה, מזמין הקב"ה מיד בחזרה! והיא אך יצא יצאה, בא בעל הבית אחד מהגליל לשאול בעצתו, והניח עשרה זהובים על שלחנו, ואמרה אחר כך: עתה גם אנכי מאמין בך... (תולדות קול אריה) "אמת ויציב" ח"ב, ע' ר"ס

פעם סיפר איש א' לכ"ק מרן אדמו"ר מוהרב"צ מבאבוב צוק"ל שזכה להיות בליזענסק כ"א אדר ביומא דהילולא של הרבי ר' אלימלך זי"ע, ומודה לד' על חלקו הטוב, שהרי מקובל שמי שמשתטח על קברו של הר"ר אלימלך אינו מת בלא תשובה. כ"ק מרן אדמו"ר (ה"קדושת ציון") וצ"ל לא הי' לו קורת רוח מדברים אלו, כי אין זו תכלית עבודת האדם בהאי עלמא לבלות את שניו בהבלים, וליתן מרגוע לנפשו שבוודאי לא ימות בלא תשובה כיון ששהה איזה רגעים אצל ציון המצוינת של הר"ר אלימלך... אמר לו כ"ק מרן אדמו"ר וצ"ל: "הנה אתה מדבר בסגנונו של בלעם הרשע, גם הוא אמר

"תמות נפשי מות ישרים", הוא חי כל שנותיו כמו בלעם הרשע, אבל למות רצה כמו ישר. הנה כדי לזכות למות בתשובה צריכים לחיות בתשובה, לעסוק בתורה ועבודה ולהיות דבוק ומקושר לצדיקי אמת. מי שמתנהג לפי מה שכתוב ב"צעטיל קטן" של הרבי ר' אלימלך, הוא "חי" עם תשובה. ("פרי הכרם" (באבוב) תצוה תשנ"ח, עמ' ד')

נכדי רבינו הרבי ר' אלימלך זי"ע לא היו אומרים, "הסבא הרבי ר' אלימלך", כמו שאומרים שאר נכדים של צדיקים, רק קראוהו בסתם, הרבי ר' אלימלך, כמו שאר אנשים. ומו"ח אמר בדרך אפשר שהטעם לזה משום שרבינו כתב פ' בא, ד"ה או יאמר דברו אל כל עדת שצריכין לשכוח היחוס, ע"ד תהלים מ"ה י"א ושכחי עמך ובית אביך ויתאו המלך יפיך, וזלה"ק: דהיינו אם תבוא למדריגה זאת שתשכח מאיזה עם אתה ומאיזה בית אב אתה מיוחס, אז יתאו המלך מלכו של עולם את יפיך. (אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל י"ג אורות ח"ב, ע' ס"ז)

הרב מבארנוב זי"ע סיפר שהרה"ק מוהרצ"ה מרימנוב זי"ע, נסע בדרך עם חבורת חסידיו (וגם הרה"ק ר' אליעזר זי"ע מדו"יקוב זקנו של הרב הנ"ל היה באותו מעמד) ועברו דרך כפר אחד, ויצאו אנשים משם בצעקה, היות ואיש חולה גוסס ר"ל כבר ימים אחדים, ומבקשים לבוא למנין ליציאת נשמתו, ושאל הרה"ק רצ"ה את החולה מה היתה אומנתו, והשיב שהיה בעל עגלה, ושאלו האם נסעת פעם בנסיעותיך, עם הרבי ר' אלימלך זי"ע, ואמר כן וכמה פעמים הרכיבו בעגלתו, אז אמר לו הרצ"ה זי"ע אתה הולך עכשיו לתת דו"ח לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרהר בתשובה על כל חטאיך, והתחיל לבכות תמרורים, והרצ"ה שהיה כהן, יצא תומ"י מביתו, והחולה נפח את נשמתו, והרצ"ה אמר שלכן סבל יסורי גסיסה ר"ל כה ארוכים מכיון שהרבי ר' אלימלך זי"ע היה אומר שמי שראה פניו לא ילך לעולמו בלי תשובה, והיתה השגחה פרטית שהוא יעבור שמה ויעוררו לתשובה, ונחלץ מצרתו. (הרה"ח ר' יצחק דוד לידר ז"ל בית דלי" (ב"ב תש"ס) ע' מ"א)

קדושת הספה"ק נועם אלימלך

להשיג מעט מזעיר מקדושת הספה"ק "נועם אלימלך" וחשיבותו הרבה, אזכיר עובדא נוראה ששמעתי מש"ב הרה"ק מפריסטיק זצ"ל. הנה תלמידיו הקדושים של הרבי ר' אלימלך זי"ע החליטו פעם אחת שלא יניחו לשום אדם זר לשמש את רבם הקדוש, רק הם עצמם ישמשוהו, כדי שיוכלו לעקוב בעצמם אחרי כל תהלוכותיו והנהגותיו הק' בכל שעות היממה, והטילו ביניהם גורלות על חלוקת כל התפקידים, ובחלקו של הרה"ק בעל מאור ושמש זי"ע נפל להכין כוס משקה חם לרבי ר' אלימלך קודם התפילה. בשעות שקודם התפילה היה הרבי ר' אלימלך יושב בחדרו בהתבודדות גמורה ולשום ילוד אשה לא ניתנה רשות להכנס אליו אז, והרה"ק בעל מאור ושמש היה יושב בחדר הסמוך וכוס המשקה מוכן ומונח על הכירה, וכשהיה הרבי ר' אלימלך פותח את דלת חדרו, היה ממהר להגיש לו את הכוס, והרבי ר' אלימלך היה נוטלו לחדרו ונועל הדלת אחריו. לצורך כך היה בעל המאור ושמש נעור כל הלילה, כי לפעמים פתח הרבי ר' אלימלך את חדרו באמצע הלילה ולפעמים רק לפנות בוקר, והיה ממתין מוכן ומזומן לרגע שבו יפתח הרבי את הדלת ויוכל לשמשו ללא שהיות. פעם אחת אירע שתדמה קלה נפלה על הרה"ק בעל מאור ושמש בשעות שהמתין שהרבי ר' אלימלך יפתח את דלת חדרו, וכשנעור מתרדמתו נבהל מאד כי חשש שמא פתח הרבי את הדלת באותם הרגעים שנרדם,

ולא ידע לשית עצות בנפשו מה יעשה, מחד גיסא גדל צערו עד מאד בחושבו שמא ביקש הרבי את כוס המשקה ולא קיבלו בשעה שנצרך לו, ומאידיך גיסא גדול היה מוראו להיכנס לחדר רבו בשעה נשגבה זו שבה לא ההין שום ילוד אשה להיכנס שמה, וכה חכך בדעתו עד שנתיישב ואמר לנפשו, הנה על הספק שמא ביקש הרבי את כוס המשקה ולא נתתיו לו, או שמא עדיין לא פתח את דלת חדרו כלל, מוכן אני להסתכן ולהיכנס לחדרו אפילו אם על ידי כך ח"ו אאבד ב' עולמות, ובלבד שלא יחסר להרבי ר' אלימלך כוס המשקה. וכאשר נפלה בליבו הכרעה זו ניגש אל חדר הרבי ר' אלימלך, ויהי כאשר פתח את הדלת כדי סדק צר בלבד, התעלף ונפל ארצה. לקול נפילתו מיהרו להגיע אליו בני הבית ששהו בחדרים הסמוכים והקיצוהו מעלפונו. מאוחר שאלוהו מדוע התעלף, והשיב כי תיכף כאשר פתח את הדלת ראה את הרבי ר' אלימלך שהוא שוכב במטה והמטה מרחפת באויר, וסמוך לו עומד איש גבה קומה והם מדברים זה עם זה, ובעת דיבורם יוצאים מפיהם לפידי אש בכל פעם, וכל החדר מלא אש סביב. תלמידיו של הרבי ר' אלימלך היו רגילים לשאלו כל מה שרצו לשמוע, ובאותו היום בשעת הסעודה בקשו שיאמר להם מה היה בחדרו באותו בוקר בשעות שלפני התפילה שמיטתו ריחפה באויר והחדר היה מוקף באש. השיב הרבי ר' אלימלך, הלא זה היה אברהם אבינו ע"ה, דיברנו אודות קטע בספר נועם אלימלך. והמתבונן בעובדא נוראה זו יעמוד מרעיד משגב קדושתו העצומה של הספה"ק נועם אלימלך. (כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל בפתחת הזמן, ג' ניסן תשד"מ)

סגולה לזכרון

נודע שיח קודש הרה"ק רבי ר' אלימלך זצ"ל שהתנצל איש א' לפניו שגברה עליו השכחה ושוכח הכל, ויעץ לו עצה הגונה לעשות תשובה והיא סגולה לזכרון, כי אמרו חכמז"ל (יומא פ"ו ע"ב) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, והרי אין שכחה לפני כסא כבודו, ודפח"ח. (אדמו"ר מהר"ש מבאבוב "לקוטי כרם שלמה" ח"ג, ע' ע"ב)

ה"יהי רצון" מהרר"א

סיפר הסבא קדישא הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע שבילדותו בעת שהיה אצל הרה"ק רשכבה"ג הרבי אלימלך מליזענסק זצ"ל ועמד לפני בית הרה"ק עם כמה חסידים מהחבריא קדישא שלו ודיבר עמהם, ובתוך כך ראו אנשים גבוהי קומה מאד שהלכו במהירות אל בית מרן הרה"ק מליזענסק, ובהגיעם אל פתח חדרו כפפו קומתם ונכנסו לתוכו, והרה"ק סגר הדלת ופניהם לא ראינו רק אחוריהם, וחכינו בחוץ עד צאתם כדי להכיר האנשים ההם, אבל מה נשתוממנו מזה שבעת צאתם מחדר הרה"ק שוב לא הספקנו לראות את פניהם רק אחוריהם ותיכף נעלמו מעינינו, אז הבנו כי לא דבר ריק הוא, והוסכם ביננו לשאול את פי מרן הקדוש זי"ע, והלכו החסידים הזקנים ושאלו למרן הרה"ק זי"ע מזה, והשיב להם הרה"ק בלשון קדשו, כאשר ראיתי שרוב העולם אינם מכוונים בתפלתם כיאות, מקוטן השגתם ומגודל טרדת הזמן וטרדת וקושי הפרנסה אינם יכולים לכוון דעתם בכל התפלה, עלה על דעתי לתקן נוסח חדש וקצר שיהיה שוה לכל נפש, והרגישו בזה אנשי כנסת הגדולה הקדושים זי"ע ובאו הנה ובקשו ממני שלא לעשות זאת לשנות אפילו תפלה אחת מנוסחתם, וההתייעצתי עמם ואמרו לי שאתקן תפלה קודם התפלה וזה יועיל בעזרת השם למי שאין ביכלתו

לכוון בכוונות הראויות לכוון בכל התפלה, וזה הוא יהיה רצון קודם התפלה שנדפס בסדורים מהרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע. (ר' ראובן חיים אלכסנדר צארניכע הי"ד "נפלאות הסבא קדישא" ע' ס"ז)

תפלת הרבי ר' אלימלך

שמעתי מהה"צ מהרי"צ מפשעווארסק זצ"ל ששמע מרבו הה"צ מצעשינוב זצ"ל באופן נוסחו של תפלת ההר"א מליזענסק זי"ע הנדפס בסידורים, שלהרר"א זי"ע היו לו כל"ו תלמידים שהתבודד עמם לכמה ימים ביערות, בהכנות לקראת ניסוח התפילה ופתאום נתקבצו יחד עם רבם למקום א' ויחד כולם פתחו פיהם ונתכוונו לנוסח אחיד. (הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל "הגש"פ אמרי חן" (ירושלים תשס"ג) עמ' פ')

טובה מוסתרת

בעיצומם של ימי מלחמת העולם הראשונה כשמספר החללים והפצועים מאחב"י הלך וגדל מיום ליום, והצרות עם הסבל הכריעו את כולם, אמר הרבי הגה"ק בעל "אמרי אמת" מגור זצוק"ל למקורביו: החרישו אלי ואספר לכם מעשה שארע בשנה האחרונה לחייו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע. בשנה ההיא גזרה מלכות הרשעה גזירה קשה על בני ישראל, ואחד מצדיקי הדור עמד להרעיש עולמות וסיגף עצמו בסיגופים קשים כדי להעביר את רוע הגזירה. שלח אליו הרבי ר' אלימלך שיחדל מסיגופיו, באשר הוא עצמו עומד להסתלק בקרוב מן העולם, וישתדל בעולמות העליונים לבטל גזירה זו. שמע אותו צדיק לקולו, ואמנם כן: תוך זמן קצר בא יומו של הרבי ר' אלימלך, שנתבקש ונתעלה בחד קטירא למתיבתא דרקייעא, אבל - הגזירה לא התבטלה! תמה הצדיק והתפלא, מה עלתה להבטחתו של האי בוצינא קדישא שיבטל הגזירה? התחיל, אפוא, מחדש להתענות בסיגופיו ובצומותיו, עד שנגלה אליו הרבי ר' אלימלך מגן עדן ויאמר לו: "דע שלפעמים יש דברים בעוה"ז הנראים כגזירה רעה, אך פה בעלמא דקשוט רואים שכולו טוב וחסד, וכמו כפית מלאה מרקחת ממיני מתיקה) לטובת ישראל..."

כאן הוסיף רבינו (ה"אמרי אמת") זצ"ל באותו ענין: "זה שטען משה רבינו ע"ה לפני הקב"ה במצרים: למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני", כי במשה נאמר 'יודיע דרכיו למשה', והוא אמנם ידע שהכל לטובתם של ישראל, אך מרוב אהבתו אותם ומחמלתו שחמל עליהם היה קובל לפניו ית' למה הרעות לעם הזה, במה, בזאת ששלחת אותי דוקא, כי הלא אני יודע ורואה שהכל לטובה, וממילא אינני יכול להפציר שתבטל הגזירה, גם ביקש 'שלח נא ביד תשלח', כאומר: היה לך, רבש"ע, לשלוח אליהם רבי שאינו רואה את הכל... הלה, מכיון שלא יעצור כח להבליג על צרות ישראל, בודאי יתעצם בתפלתו לבטל מהם הגזירות... ("ראש גולת אריאל" (גור) ח"ב, ע' רנ"ו)

הוכח תוכיח

שמעתי אשר בעת היותו בק"ק ניקלשבורג, דרש ברבים הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע ואמר: אלימלך אלימלך, זכור נא מה עשית ביום פלוני במקום פלוני עבירה פלונית, וכן היה חושב והולך כל החטאים שעשו כל הקהל אשר באו לשמוע דרשתו, ותלה אותם החטאים בעצמו, ובזה היה מעורר לבב השומעים לתשובה שלימה. ונמצא לזה ודאי צריך להיות צדיק גדול לידע זה. וזה שאמר (ויקרא יט,

(זו) הפסוק 'הוכח', ר"ל אתה תוכיח את עצמך, בכל אלו החטאים כאילו עשית אותם אתה, ועל ידי זה 'תוכיח את עמיתך' שיתעורר מזה לשוב על חטאיו, 'ולא תשא עליו חטא' שלא יתבייש כלל, הבן. (הרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא זי"ע "מעשה אבות" ע' כ"ט)

בימיו של רבי אלימלך מליז'נסק גזר קיסר מלכות אוסטריה כי מי שירצה להשיא את בתו חייב לתת לאוצר המלך ארבע מאות זהובים. באותם הימים יכולים היו לשלם סכום כזה רק עשירים מופלגים, וכך נותרו נערות רבות עגונות וגלמודות, ללא בעל. בכו היהודים וצעקתם עלתה השמימה.

באותם הימים חי בכפר אחד סמוך לליז'נסק, יהודי עני, הגון וירא שמים, ולו בת יחידה שהגיעה לפרקה. הזדמן לו שידוך הגון עבור בתו, וגם משפחת החתן לא ביקשה ממנו לשלם דבר, אך את המס לאוצר המלך לא יכול היה לשלם ולא יכול היה להוציא לפועל את השידוך.

ידע האיש כי אם לא ישיא כעת את בתו לא יוכל עוד למצוא שידוך בעבורה, בשל גילה המבוגר ועונייה. והנה כעת הזמין לפניו השם שידוך ראוי – ורק גזרת המלך עומדת לפניו למכשול.

פעם אחת אחזו צער גדול ולבו היה מר בקרבו. מרוב יגון רץ אל ר' אלימלך שבעיר ליז'נסק. אך דרך על המפתן קרא ואמר מתוך צער: "רבי, יש לי דין-תורה עם השם יתברך!"

מיד כשהוציא האיש את המילים מפיו נבהל: "מה זה שדיברתי בחוצפה כלפי השמים. ולפני מי דיברתי כך!" "חרטא מילאה את לבו. בטוח היה כי הרבי ידבר עמו קשות, יעניש אותו על דבריו ויגרש אותו מביתו.

והנה שמע את קולו של ר' אלימלך לוחש לו: "עמוד בני, עמוד ואל תלך". "אחר כך אמר הרבי: "בני, אמרת שרצונך לעמוד לדין עם השם יתברך – טוב הדבר. ואולם, עלינו להושיב בית דין של שלושה דיינים, כשם שאמרו חז"ל. לך וקרא לשני הדיינים שלי, ואמור להם בשמי שיבואו לשבת עמי לדין.

פחד אחז את האיש, אך מה יעשה? את דבר הרבי אין להשיב, כי באותם הימים היו יראים כולם מרבי אלימלך ונזהרו לקיים את דבריו. בעל כורחו הלך בעצב אל הדיינים, ואלו באו עמו מיד אל ביתו של הרב. אז אמר הרב לאיש העני: "אמור לנו את טענתך ונשמע." פתח האיש ואמר: "הקדוש ברוך הוא נתן לנו את התורה, ובה תרי"ג מצוות. מצווה ראשונה לכולן היא מצוות 'פרו ורבו' (בראשית א, כח). והנה גזר הקיסר שלא ישיא אדם את בתו עד שיינתן ארבע מאות זהובים לאוצר המלך, ומי יוכל לתת סכום עצום שכזה? יושבות הבתולות עגונות בביתן, וגם בתי נותרה ללא בעל. והנה הזמין לי השם שידוך טוב והגון, אבל הדבר הזה מונע ממני להוציא לפועל את השידוך. ואם כך – עושה אתה את תורתך זיוף, כי את המצווה הראשונה הכתובה בה מבטל השם בעצמו. לזאת אבקש, שיבטל השם יתברך את הגזרה הרעה." כשסיים האיש את דבריו אמר ר' אלימלך: "את טענותיו של השם יתברך – יודעים אנו כבר. כעת, על פי ההלכה צריכים בעלי הדין לצאת ולהמתין בשעה שהדיינים מחליטים כיצד יפסקו את הדין. כמובן שלא נוכל לצוות זאת על השם יתברך, אשר 'מלא כל הארץ כבודו' (ישעיהו ו, ג), ומי יוכל לחיות בלי השם יתברך? ועל כן – הישאר גם אתה כאן בעת שנעייין בדין ונפסוק." אחר כך לא דיבר הרבי, אלא ישב בעיניים סגורות ופניו בערו בדבקות נפלאה כרבע שעה. אחר כך התעשת ואמר בהתרגשות: "הביאו לי את מסכת גיטין." כשהביאו לפניו את הספר פתח אותו

וציווה על הדיינים שיקראו עמו ממנו. וכך נכתב בספר, כי אדם שהוא חציו עבד וחציו בן-חורין אינו יכול לשאת אישה. שפחה אינו יכול לשאת בשל צד החירות שבו, ובת-חורין אינו יכול לשאת בשל צד העבדות שבו. בשל כך, כופים את אדונו לשחררו, כדי שיוכל לשאת אישה בת חורין. וכך נכתב במפורש: "כופין את רבו ועושה אותו בן חורין" (מסכת גיטין, פרק ד משנה ה).

כשאמר ר' אלימלך את המלים "כופין את רבו", נשא את ידיו ועיניו אל השמים. אחר כך אמר מיד: "לך לביתך לשלום, כי כבר ביטל הקיסר את הגזרה". טרם עבר האיש את חצי הדרך אל ביתו שמע קול ששון ושמחה, כי יצאו בני ביתו לקראתו לבשרו את הבשורה הטובה. כן יבשרו לנו מן השמים בשורות טובות, ישועות ונחמות, אמן.

רבי קלונימוס קלמן מתלמידי ר' אלימלך מליז'נסק. פעם אחת ביקש ר' קלונימוס מרבו שייתן לו לשרת אותו, והסכים לכך ר' אלימלך. לאחר זמן ביקש ממנו הרבי להביא לו כוס תה. הלך ר' קלונימוס להכין את התה. כאשר חזר ובדו הכוס, הבחין מבחוץ כי איש זקן יושב עם הרבי בתוך החדר. נבהל ר' קלונימוס ונרתע לאחוריו ברעדה. התה נשפך אל הארץ, ור' קלונימוס ברח מן הבית. אחר כך שאל אותו ר' אלימלך: "מדוע לא נתת לי את התה?" סיפר לו התלמיד כיצד נבהל כשראה את האיש הזקן היושב בחדר עם רבו, וכיצד שפך את הכוס מרוב בהלה. אמר ר' אלימלך: "אוי וויי! האם אין הילד יכול להביט בפניו של אביו? הלוא זקן זה היה אברהם אבינו עליו השלום!"

פעם אחת, בלילה שלפני יום הכיפורים, אמר רבי אלימלך מליז'נסק לתלמידיו: "אם רצונכם לדעת איך יש לעשות את מנהג הכפרות כפי שצריך, לכו וראו מה מתרחש בביתו של החייט שגר בקצה העיר." עם עלות השחר הלכו התלמידים אל ביתו של החייט, הציצו בחלון וראו כי החייט ובניו קמו בבוקר והתפללו תפילת שחרית פשוטה, כדרכם של חייטים. אחר התפילה לבשו בני הבית בגדי שבת, הדליקו נרות וישבו מתוך שמחה רבה ליד השולחן הערוך בכל טוב. טרם התחילו לאכול, לקח החייט ספר מן הארון, פתח אותו ואמר: "ריבוננו של עולם, הגיע הזמן לעשות בינינו חשבון על כל העברות שעשינו, כי זמן כפרה הוא כעת לכל ישראל." אז התחיל החייט לקרוא מתוך הספר את כל העברות שעשה במשך השנה, שאת כולם רשם לפניו בספר הזיכרון הזה. לאחר שסיים, הוציא מן הארון ספר נוסף, גדול וכבד מן הראשון, וכך אמר: "ריבוננו של עולם, קודם לכן הזכרתי את העברות שעשיתי אני, ועכשיו אמנה את העברות שעשית אתה." ואז התחיל לקרוא מתוך הספר השני את כל הצער והייסורים, כל הצרות, עגמת הנפש, המחלות והפסד הממון שעברו עליו ועל נפשות ביתו בשנה זו. לאחר שסיים לקרוא אמר: "ריבוננו של עולם, אם נעשה חשבון על פי היושר, הרי שאתה חייב לי יותר ממה שאני חייב לך. אבל ערב יום הכיפורים היום, זמן סליחה ומחילה, ולא ארצה לדקדק עמך בחשבון. בשל כך הננו מוחלים לך על כל העברות שעשית לנו, וגם אתה תמחל לנו על כל העברות שעשינו לך." אחר כך מזג החייט כוס יין שרף, בירך עליה ואמר בקול רם: "לחיים, ריבוננו של עולם! הננו מוחלים זה לזה על כל עוונותינו. כל העברות שלנו בטלות ומבוטלות, כאילו לא היו כלל בעולם. לחיים!" אז אכלו ושתו החייט ובני ביתו מתוך שמחה רבה מאוד. לאחר שראו התלמידים כל זאת, שבו אל רבם, רבי אלימלך, וסיפרו לו כל מה שראו. קשים היו בעיניהם דבריו של החייט ונראו כחוצפה כלפי הבורא. אמר להם ר' אלימלך: "דעו לכם כי כאשר אומר החייט את דבריו, מתכנסים

ובאים הקב"ה בעצמו עם כל הפמליה שלו. ודברי האמת שאומר החייט גורמים שמחה, רצון וחדווה בעולם הזה ובעולם העליון."

בעיר לִיזְנֶ'סְק היה איש צעיר שהתחיל ללמוד את חוכמת הכישוף. כאשר נודע הדבר לרבי אלימלך מִלִּיזְנֶ'סְק ביקש שיזמינו את הצעיר אליו לסעודת ליל שבת.

בסעודה הושיבו את האיש בראש השולחן, אלא שלאחר זמן מה אמר שחם לו מאוד וביקש רשות להסיר את מעילו. סימן לו הרבי שהוא רשאי להוריד את מעילו. אבל עדיין היה לו חם והוא ביקש רשות לפשוט גם את אדרתו עד שנותר בכותנתו בלבד. אבל גם לאחר מכן עדיין היה לו חם והרבי הורה לו לצאת להתהלך מעט בחוץ, ואמר לו: "חזור בערך בעוד עשר דקות." יצא האיש החוצה, ופתאום נדמה היה לו שהוא הולך ביער והצטער לראות שהוא יחף. כאשר עלה הבוקר שמח לראות כפר והלך אליו בשמחה רבה, ובדרך קילל את ר' אלימלך שגרם לו את כל הטרחה הזאת. הלך אל הבית הראשון בכפר וצעק בקול לפני הפתח, אבל אנשי הבית שראו איש עירום פחדו ממנו. התחיל האיש לבקש רחמים ואמר כי גנבים לקחו את בגדיו, והאנשים ריחמו עליו והכניסוהו לביתם. שאל האיש לשם הכפר והשיבו לו כי זהו כפר קטן סמוך לעיר לייפציג. ביקש האיש שירחמו עליו וייתנו לו עבודה שיוכל להתפרנס ממנה, והחל לעבוד בהובלת מים לליפציג. כך חי כעשר שנים, ואחר כך התגייס לצבא. עשה חיל בצבא, התקדם בסולם הדרגות והיה למפקדם של אלף חיילים. אז נזכר בצער שגרם לו ר' אלימלך מִלִּיזְנֶ'סְק והחליט לנקום בו. קיבל רשות מהמלך לצאת עם אלף חיילים לליז'נסק. במהלך נסיעתו לשם חשב על הצרות שגרם לו הרבי והתנחם בנקמה שינקום בו. כאשר הגיע לִיזְנֶ'סְק לבית הרבי, ראה שהוא עירום כפי שיצא משם. אמרו לו כל המסובים: "הלוא אמרו לך לצאת החוצה לעשר דקות, ואתה כבר שתים עשרה דקות בחוץ." ואמר לו ר' אלימלך: "אתה רואה לאן מובילה חוכמת הכישוף?" עשה האיש תשובה גמורה והיה לאחד מגדולי תלמידיו של ר' אלימלך.

בין תלמידיו של רבי אלימלך מִלִּיזְנֶ'סְק היה אברך אחד חסיד, מתמיד ובקיא בתורה. גם משפחתו וגם משפחת אשתו רחשו לו כבוד. במשך כמה שנים נהג האברך לנסוע אל רבו, ומעולם לא ביקש ממנו דבר מלבד עניינים הקשורים בעבודת השם. אף שעברו כמה שנים מאז נישאו, לא זכו האברך ואשתו בפרי בטן. אשתו של האברך והוריה הפצירו באברך שייסע לרבו ולא ירפה ממנו עד שזה יבטיח לו ישועה ורחמים, כי הלוא רבי אלימלך איש אלוהים צדיק וקדוש הוא. הדבר היה למורת רוחו של האברך כי לא רצה לבקש מרבו בקשות גשמיות, אבל כשאשתו והוריה המשיכו להפציר בו, נעתר לבסוף ואמר שכאשר יגיע שוב אל הרב, יעלה בפניו עניין זה. ואכן, כך עשה, ורבו הבטיח לו הצלחה וישועה. אולם עבר זמן מה והתקוות של האברך לא התממשו. לכן, החליט האברך להזכיר שוב את מצוקתו לרב. רבי אלימלך שאל אותו: "אמור לי, מה היחסים בינך ובין אשתך – האם אתם חיים יחד בהרמוניה ובשלווה?" האברך ענה: "ברוך השם, היחסים בינינו הם יחסים של אהבה, אחווה ורעות." הרב אמר: "אמנם כך ציוותה תורתנו הקדושה, שהחיים יחד יהיו חיים בהרמוניה ובשלווה, אבל אם אכן אהבתכם גדולה כל כך ומעולם לא חדלה ולו לרגע אחד, הרי זהו הדבר המונע את הריונה של זוגתך. אני מייעץ לך לחזור הביתה ולנסות לצנן מעט את האהבה שביניכם. אם תראה שאשתך כועסת עליך, מיד תשוב ותאהב אותה כמקודם, וכך תיוושע." רבי אלימלך בירך את האברך, והאברך הלך לדרכו כשהעצה של הרב חקוקה בלבו.

כשהגיע האברך לביתו, יצאה אשתו לקראתו כדרכה תמיד לקדם את פניו. אבל הוא לא בירך אותה לשלום אלא הזעיף את פניו לעומתה. הוא נהג כפי שהרב הורה לו ואכן במהרה פרצה ביניהם מריבה, שאף הגיעה לכדי תגרת ידיים. לפתע מצא את עצמו האברך סוטר לאשתו. הוא נבהל וחש שהפריז בקיום ההוראה שקיבל מהרב. הרב הורה לו לדבר אל אשתו דברים קשים ואילו הוא הכה אותה. האברך המתין עד שיתפוגג כעסה של אשתו, ואכן כעבור זמן מה הם התפייסו. לא עבר זמן רב והאישה הרתה. האברך נסע שוב לרב וסיפר לו את כל מה שאירע.

הרב אמר לו כך: אל תחשוב כי ציוויתי עליך להתקוטט, חס וחלילה. אני רק כיוונתי למה שרמזה תורתנו הקדושה בסיפור כעסו של יעקב. הנה כתוב 'וַיַּחַר אֶף יַעֲקֹב בְּרַחֵל' (בראשית ל, א-ב). והרי מה פשעה ומה חטאה רחל כשאמרה ליעקב 'הֲבֵה לִי בָּנִים וְאִם אֵין מִתָּה אָנֹכִי', הלוא אין לבקר אדם על דברים שאמר מתוך צער, אלא שיעקב אבינו עליו השלום ראה כי אהבתם הגדולה היא המונעת את ההיריון. בשל כך, בכוונה, שחרר יעקב קמעה את כבלי האהבה, ואז שמע השם לקול תפילתה של רחל ופתח את רחמה.

רבי אלימלך מליז'נסק הקפיד עם הנכנסים לחדרו שלא ילבשו בגדי צמר ולא יחבשו כובעים של גויים, אלא כובעים המיוחדים ליהודים. ומשום שבאו אליו אנשים רבים כל כך ממקומות שונים שלא הקפידו על כך, היה מונח בסמוך לחדרו מלבוש מיוחד וקאפלוש – כובע מיוחד כמנהג החסידים – שכל המבקש להיכנס אל הקודש פנימה, לחדרו של הרבי, היה מוכרח ללבוש אותם מזמן כניסתו אל החדר ועד צאתו.

וכשבא רבי מנדלי מרימנוב – מי שהיה אחר כך מתלמידיו המובהקים של ר' אלימלך – בפעם הראשונה לליז'נסק, היה לבוש בגדי צמר כמנהג הונגריה, שבה התגורר באותו זמן, ומכיוון שלא ידע על פקודת הרבי – נכנס לחדרו כשהוא לבוש בבגדיו. ר' אלימלך לא כעס עליו, אלא אדרבה, קיבל אותו בסבר פנים יפות והושיבו לידו בחיבה רבה, ושמוח עמו עד מאוד. עד מהרה נודע למשרתיו של רבי אלימלך, שאיש זר נכנס אל הקודש פנימה בבגדי צמר, אך הם לא העזו להיכנס ולהעיר לו על כך, כי פחדו שהרבי יכעס על שלא מנעו את הדבר מלכתחילה. על כן סיפרו זאת לבנו, רבי אלעזר.

הלך ר' אלעזר מיד לחדרו של אביו וראה את ר' מנדלי יושב לידו. ר' אלעזר רמוז לר' מנדלי בסתר שילך עמו החוצה, כדי להלבישו כראות, אך ר' אלימלך הרגיש ברמיזותיו ואמר לו, בדרך חיבה: "לְאִזִּישׁ, לְאִזִּישׁ, מה אתה רוצה מהיהודי הזה? האם אינך רואה כי ניצוצות של אש סובבים אותו ככוכבים?"

רבי דוד מללוב הלך בכל שנה אל רבו, רבי אלימלך מליז'נסק, לחוג אתו את הפסח. רכבות עדיין לא היו והוא הלך ברגל, ונשא עליו מרדים (כף להוצאת מהתנור) לאפיית מצות, מתנה לרבו. הוא הכיר את הדרך אבל איבד את הכיוון בחורשה קרובה לליז'נסק וטעה בדרך. לאחר שעבר זמן רב והוא לא מצא את הכיוון הנכון החל לבכות. נגלה לפניו איש אחד ששאל אותו: "למה אתה בוכה בני יקירי?" השיב לו ר' דוד בככי, שאף שהוא מכיר את הדרך הנה תעה בה ואיבד את דרכו. "בוא נלך יחד עד שנצא מכאן," ענה לו האיש, ולקח אותו אתו עד קצה החורשה. כאשר רצה ר' דוד להיפרד ממנו אמר לו האיש: אמר לך שני דברים שעליך לדעת תמיד: האחד, אם רוצים לחבר עצים, צריך קודם לקצוץ את הבליתות והסיקוסים כדי שהעצים יתחברו היטב. השני, לפני שתבונן על יתרונותיו וחסרונותיו

של הזולת, מוטב שתראה לתוכו ולא מתוך עצמך. זאת תזכור כל ימי חיך. "לימים הפך דוד מללוב לרבי בעצמו ופעם סיפר את כל הסיפור הזה ואמר "בחיי שזה היה אליהו הנביא."

עיר לנצוט התגורר אציל פולני "הרוזן פוטוצקי". לרוזן היה בן יחיד, נבון ויפה תואר. הרוזן, שהיה נוצרי אדוק, הקפיד שבנו יקבל את חינוכו אצל טובי הכמרים שהיו בעיר.

הנער הסקרן נהג להטריד את מוריו בשאלות תאולוגיות מביכות ועמוקות על אודות כתבי הקודש. הנער הרגיש שהכמרים מסתירים ממנו את האמת, והחליט שעליו לבדוק את אמונת היהודים.

באחוות אביו התגורר יהודי זקן שחכר מהרוזן אכסניה. הלך אליו הנער בסתר וביקש שילמד אותו את אמונת היהודים. לבו של הנער נמשך בעבותות אהבה אל האמונה היהודית. פעם אחת, כשלמד עם הזקן היהודי על דיני טומאה וטהרה, שאל את עצמו: "כיצד ייתכן שמי המקווה מסוגלים להפוך טמא לטהור?" והחליט לבחון את הדבר. השכים הנער בבוקר, והלך לטבול במימי הנחל. כשיצא מהמים הרגיש שנכנסה בו רוח של קדושה וטהרה, כאילו הפך לאדם אחר. באותו רגע החליט שעליו להפוך ליהודי. כשסיפר זאת הנער לאיש סודו – היהודי הזקן, יעץ לו היהודי לברוח לעיר גדולה ומרוחקת שבה איש אינו מכיר אותו ולהתגייר. וכך עשה הנער. הוא התגייר וקיבל את שמו החדש: אברהם בן אברהם. כעבור שנים אחדות, בעודו לומד בבית המדרש, ראה אברהם בחור אחד עטוף בטלית ותפילין שמדבר עם חברו דברי חולין. גער בו אברהם ואמר לו: "כיצד אינך מתבייש לעסוק בדברי חולין כשאתה עטוף בתפילין?!" שתוק, גוי שכמותך! השתיק אותו הבחור. אברהם לא נשאר חייב והמשיך לנזוף ולגעור ביהודי החצוף. הבחור, שנפגע עמוקות מהנער אברהם, החליט לנקום בו והלשין לשלטונות שאברהם הוא בעצם הבן למשפחת פוטוצקי שהתגייר. בימים ההם היה אסור באיסור חמור להתגייר, ואחת דינו של המתגייר – למות. הנער אברהם נעצר והושלך לבית הסוהר. הוריו שמחו כשגילו שבנם חי וקיים והגיעו מיד לבקרו. כשראו שבנם הפך ליהודי הזדעזעו, והתחננו אליו שיחזור אל משפחתו ואל דת אבותיו. אנא ממך, בננו האהוב! בכו אליו בלב שבור, "אל נא תבייש את עמך ואת משפחתך האצילה!" אך אברהם התעקש להישאר יהודי. כשנואשו הוריו מלשכנעו, שלחו אליו כמרים ואנשי דת נכבדים כדי שהם ישכנעו אותו לחזור אל הנצרות. כל דבריהם ואיומיהם שאם לא יחזור בו, יוצא להורג בעינויים קשים נפלו על אוזניים אטומות. "מאמין אני באמונה שלמה כי דת ישראל היא האמונה האמיתית, ואם עליי למסור את נפשי וחי למענה, כך אעשה!" ענה להם הנער אברהם. כשראו הכמרים שלחנים הם מבזבזים את זמנם וכי הנער אינו משנה את דעתו, דנו אותו למיתה בשרפה. בשעה שהובילו את אברהם הגר למיתה, היה זה זמן תקיעות שופר של ראש השנה. רבי אלימלך מליז'נסק הכריז בבית מדרשו שיעכבו את תקיעת השופר: "בשעה זו, כל מלאכי מרום ירדו אל המוקד כדי לאסוף את נשמתו הקדושה של הנער אברהם," אמר הרבי. נמתין להם עד שיסיימו את מלאכתם הקדושה. אברהם בן אברהם הגר הלך בשמחה ובראש מורם אל המוקד, וביום א' של ראש השנה הוצא להורג בשרפה.

דירתו של רבי חיים מצאנז הייתה קטנה מאוד. רעייתו הרבנית טענה כי נחוץ מאוד להרחיבה, אבל הרבי לא רצה בכך. ובכל זאת, הרבנית הייתה חוסכת מעט מעט בכל פעם. בכסף זה, לקראת חג הסוכות, היו בונים סוכה גדולה ומשאירים אותה גם לאחר החג, וכך התרחבה הדירה.

על כך אמר ר' חיים: "הלוא כל דירתו של רבי אלימלך מליז'נסק לא הייתה אלא חדר אחד מלבד חדר השינה. בחדר זה היו דרים כל בני הבית, ועדיין היה מקום גם לשבעת הרועים, הצדיקים העליונים, שהיו באים אל ביתו. ואילו עתה אין מסתפקים בכך, וכל אחד מבקש לעצמו דירה מרווחת."

בעיר ליז'נסק גר איש עשיר, ולו חנות גדולה. מדי בוקר אחרי התפילה נהג ללכת אל החנות ולעמוד שם כל היום. יום אחד שאל את עצמו: "לאיזו תכלית אני עמל כל כך? מה יהיה בסופי?" עוד באותו היום אמר לאשתו כי היום לא ילך אל החנות, אלא הלך אל בית המדרש ושם התפלל ולמד עד אחר הצהריים. כך עשה גם למחר ובימים הבאים, ובני ביתו ניהלו במקומו את החנות.

מדי ערב נהג האיש ללכת אל בית רבו, רבי אלימלך מליז'נסק, לשמוע ממנו דברי תורה. פעם אחת, בשעה שהיה אצל הרבי, אמר רבי אלימלך כי אם יצליח אדם לעצור את עצמו מלומר דברי שקר יממה שלמה מובטח לאותו אדם חלק בעולם הבא. שמע זאת האיש והחליט לנסות ולקיים זאת. מה עשה? סגר את דלת חדרו במנועול כדי שלא יהיה לו שום מגע או שיחה עם בני אדם ועל ידי כך ימנע מלומר דברי שקר כל אותו היום. בצהריים ביקשה כלתו של האיש, אשת בנו, להיכנס אל החדר, והנה החדר נעול. דפקה בדלת ואין עונה. חששה האישה שמא חמיה התעלף בחדר וצעקה לעזרה. לקול זעקתה באו אנשים, שברו את המנועול ונכנסו פנימה. מצאו את בעל הבית יושב מעוטף בטלית ותפילין ולומד תורה. לכל השאלות ששאלו אותו לא ענה האיש דבר כי פחד שמא יאמר בשגגה דבר שקר. נבהלו מאוד בני הבית כי אמרו: "מי יודע – אולי השתתק האיש לעולם ולא ידבר עוד..." והתחילו לבכות מאוד. בתוך כך נכנס השכן הגוי וקרא בקול: "שכן, השאילני קרדום!" פתח האיש את פיו והשיב: "אין לי קרדום." כשראו בני הבית כי האיש יכול לדבר, עזבוהו ויצאו מן החדר. לאחר שגמר את לימודו קם מן השולחן. לפתע ראה את הקרדום מונח תחת מיטתו. נבהל האיש מאוד וצעק: "אוי לי כי דיברתי היום שקר!" מיד הלך אל רבו הקדוש, רבי אלימלך. ברגע שנכנס שאל אותו הרב: "והיכן הקרדום?" הבין האיש שרבו יודע את כל מה שאירע לו באותו היום, ובכה מאוד.

אמר לו הרבי: "היום הראו לך מן השמים שאי אפשר לקנות עולם הבא בפעם אחת. אבל כשמרגיל אדם את עצמו לדבוק באמת כשהוא עוסק יום יום במשא ומתן עם הבריות – זו הדרך שבה זוכים לעולם הבא."

שש שנים רצופות עסק ר' דוד בידרמן מללוב בתורה ובסיגופים כדי לתקן את נפשו. באותן שנים קיים את כל התעניות והסיגופים הכתובים בספר הקנה. אחר כך אפילו הטיף מעצמו דם כדי לקיים בכך מעין ברית מילה נוספת, ואפילו בכך לא הסתפק ר' דוד, אלא החל לעסוק בתעניות וסיגופים שש שנים נוספות. כך צם והתענה ר' דוד בכל ימות החול, בין שבת לשבת.

למרות כל זאת לא הרגיש שלמות בנפשו ולא ידע מה להוסיף ולעשות. אז הגיעה לאוזניו השמועה כי הרב הקדוש, ר' אלימלך מליז'נסק, הוא רופא מומחה לחולי הנפש. קם ר' דוד ונסע לליז'נסק.

בערב שבת עמד ר' דוד בין הבאים לקבל את פני ר' אלימלך, והרבי היה מושיט את ידו לכל הבאים. כשהגיע לפניו ר' דוד, נרתע לפתע הרבי והחזיר את ידו, הסב את פניו אל הקיר ואמר: "מי הוא זה אשר העז לבוא אל ביתי, וריחו רע כל כך?!" נבהל ר' דוד מדברים קשים אלו ויצא משם בחפזה ובלב כבד.

לא ידע ר' דוד כיצד לפרש את דברי רבו ולא ידע מה עוד עליו לעשות. שב ר' דוד אל חדרו שבאכסניה ושם התרוצץ בין הקירות נבוך וקודר. בעל האכסניה ראה את האורח הטרוד והמבוהל, שאל אותו לפשר העניין והזכיר לו כי "דְאָגָה בְּלֵב אִישׁ יִשְׁחָנָה" (משלי יב, כה), וכי כדאי שיספר לו מה פשר דאגתו. לבסוף התרצה ר' דוד וסיפר את מה שאירע לו עם ר' אלימלך. "אולי מקרה הוא, ואולי הייתה לרבנו איזו טעות, ניחם בעל האכסניה את ר' דוד והציע לו לשוב מיד לבית מדרשו של ר' אלימלך, להמתין באחת הפינות, ובסוף התפילה לשוב ולנסות להושיט את ידו לרבי.

חזר ר' דוד לבית המדרש והתפלל בפנית החדר. לאחר התפילה שב ועמד לפני הרבי והושיט את ידו לשלום. גם הפעם קרא הרבי בקול ואמר: "מדוע הגיע אדם זה לביתי, להבאיש ריחו כאן?!"

שב ר' דוד לחדרו במרירות נוראה, ובכה בשיברון לב כל הלילה. בבוקר לא הלך עוד לבית המדרש. בלבו החליט כי מיד בצאת השבת, לאחר ההבדלה, יעזוב את המקום וישוב לביתו. אך כשהגיעה זמנה של הסעודה השלישית חשב בלבו: אולי בכל זאת אנסה לשמוע חידושי תורה מרבי אלימלך...

הלך ר' דוד ונעמד מחוץ לחלון בית המדרש, הטה אוזן והקשיב. בתוך בית המדרש החל ר' אלימלך לומר דברי תורה בהתלהבות רבה כדרכו. בתוך דבריו קרא הרבי ואמר: "ישנם כאלה הבאים אליי אחרי שעסקו שנים רבות בתורה ובסיגופים. אפילו קיימו כבר את תשובת הקנה, ואפילו הטיפו מעצמם 'דם ברית'. אחרי עבודה קשה כזאת הם בטוחים שראויים הם שתשרה עליהם רוח הקודש. ממני הם מצפים שאשלים חסרונות קטנים שיש בהם ושאושיט להם רוח הקודש כרצונם. שקרנים הם, המשקרים לעצמם! אינם יודעים הם שכל עבודתם אינה כלום. אפילו כטיפה מן הים. אפילו לא כחוט השערה! מלאי גאווה הם, וכל עבודתם בגאווה לב, וצריכים הם לשוב בתשובה שלמה ולהתחרט על כל העבודה שעשו עד היום. צריכים הם להתחיל מחדש לעבוד את השם באמת ובתמים."

כששמע ר' דוד את הדברים יוצאים מפי קודשו של הרבי בקול חוצב להבות, בכה שוב בכי מר, ולבו נמס בקרבו, עד שכמעט יצאה נפשו מרוב עצב ושברון רוח. לא היה ספק בלבו כי רוח הקודש דיברה מפיו של ר' אלימלך, וכי אליו התכוון הרבי בדבריו. "אם נכונים הדברים, חשב ר' דוד, "הרי שאין עוד תרופה ותקווה לנפשי." ביאושו עמד ר' דוד מאחורי חלון בית המדרש ובכה בתשובה שלמה.

בתוך בית המדרש נערכה ההבדלה של מוצאי שבת. באותם רגעים גמלה החלטה בלבו של ר' דוד. "חוטא גמור אני," אמר לעצמו, "יהיה אשר יהיה, אדחק ואכנס אל חדרו של ר' אלימלך, אפול לרגליו ולא אקום עד שיורה לי דרך תשובה." בתום ההבדלה דחף ר' דוד את הדלת בשקט ונכנס אל החדר. מיד קם ר' אלימלך לקראתו, רץ אליו וחיבקו בחום. "ברוך הבא ר' דוד היקר!" קרא הרבי והושיב את ר' דוד בחיבה עצומה ובאהבה לידו אצל השולחן. ר' אלעזר, בנו של הרבי, עמד המום ותמה: "הלא זה האיש שאבי לא יכול לסבול ואף גירשו פעמיים מעל פניו!"

"חלילה!" אמר רבי אלימלך, "הלא כעת זהו איש אחר לגמרי. הנה זה אונזער רב דוד לעבין – ר' דוד היקר שלנו!"

מאותו היום הפך ר' דוד לתלמידו המובהק של רבי אלימלך.

אמר רבי אלימלך מליז'נסק כי שמע שהכריזו בשמים שמעתה מפסיקה התענית להיות דרך לעבוד בה את הבורא, וכי הוא האחרון שיעבוד את השם בדרך זו.

שאל אותו אחד החסידים: "הלא הבעש"ט היה נוהג להרבות בתעניות!"

ענה לו ר' אלימלך: "בכל מוצאי שבת היה הבעש"ט לוקח כד מים ושישה כיכרות לחם בשקו והיה הולך אל המקום שבו נהג להתבודד. בכל יום אכל כיכר לחם אחת ושתה מכד המים.

פעם אחת, בערב שבת, רצה הבעש"ט לשוב לביתו, וכששלח ידו אל השק הרגיש כי השק כבד, ויהי הדבר לפלא בעיניו. פתח הבעש"ט את השק וראה והנה ששת כיכרות הלחם עודן בשק, שכן כל השבוע עסק הבעש"ט בתורת הנסתר והתרחק מן הגשמיות עד כדי כך ששכח לאכול ולשתות. באופן כזה מותר להתענות, אמר רבי אלימלך, "רק כשנשכח העולם הזה ומסתלק מן העין, עד שממילא אין אוכלים ואין שותים – כפי שעשה הבעש"ט."

לפני שיצא שמו ברבים ערך רבי אלימלך מליז'נסק נדודי "גלות". הוא שוטט בעיירות ובכפרים כשהוא לבוש כאדם פשוט, וחגורה עשויה תבן הייתה סביב המעיל הקצר שנהג ללבוש. קומתו הייתה גבוהה מאוד, ובזקנו היו סבוכות שתי צמות.

באחד הימים הגיע ר' אלימלך לעיר ז'רנוב'צה (זרנוביץ) וביקש רשות מאחד מפרנסי העיר לשאת דרשה בבית הכנסת. ואולם הפרנס, שחשב שהוא איש פשוט, לא הרשה לו לעשות זאת. ר' אלימלך שב והפציר בו, אך הפרנס עמד על דעתו ודחף אותו אל מחוץ לביתו.

והנה לאותו פרנס היה בן יחיד, עלם צעיר רך לבב ושמו אבנר. כאשר ראה הבן כי אביו סילק את היהודי המוזר מביתו, פנה אליו ואמר: "אבי יקירי, מה אכפת לך אם יישא העני הזה דרשה וירוויח על ידי כך כמה זהובים? אם כל כך הרבה העני להפציר בך, מן הסתם יודע הוא כיצד לשאת דרשה."

הסכים הפרנס לשמוע בקול בנו האהוב, נתן לרבי אלימלך רשות לדרוש בבית הכנסת ושלח אותו אל השמש. עוד באותו היום יצא השמש, כנהוג באותה עיר, ודפק על הדלתות כדי להודיע כי "מגיד", דרשן נודד, ידרוש היום בבית הכנסת.

כל בני העיר התאספו בבית הכנסת, ורבי אלימלך – שנראה בעיניהם זר ומוזר – עלה על הבימה. הביט האיש הזר בבני העיר והפנה את ראשו כה וכה כמחפש מישהו, אך לא הוציא מילה מפיו.

לבסוף שאלו אותו הנוכחים: "למה אתה מחכה ואת מי אתה מחפש? הלוא כל יהודי העיר נמצאים כאן."

השיב ר' אלימלך: "סירחון אני מריח – סירחון של ניאוף."

כששמעו זאת הנאספים בערה בהם חמתם והם ביקשו להכותו. מיד קפץ ר' אלימלך מעל הבימה, נמלט החוצה והחל לברוח, ובני העיר רצים אחריו. לא בדרך ישרה רץ ר' אלימלך אלא בדרכים עקלקלות, בין הסמטאות ובשולי הבתים. לבסוף, הגיע אל בית רחב כאורווה, והוא פתוח ומפולש משני צדדיו. כשבאו בני העיר בריצתם אל הבית, מצאו בו את השוחט עובר עברה עם אישה גויה.

כשראו זאת הבינו את מי חיפש הדרשן העני ולמה התכוון כשהריח ריח ניאוף, וחדלו מלרדוף אחריו.

באותם הרגעים המשיך ר' אלימלך לרוץ הלאה בכל כוחו, ולא ידע כי איש אינו רודף אחריו. כל זאת ראה אבנר, בנו הצעיר של הפרנס. אף שלא הבין מה בדיוק אירע, ריחם על הדרשן העני שלא זכה לקבל תשלום עבור הדרשה. רץ אבנר אחרי ר' אלימלך וצעק בקול: "עמוד, עמוד! איש אינו רודף אחרך עוד!"

עמד ר' אלימלך ופנה אל הנער – "מה אתה רוצה בני?" שאל.

השיב אבנר: "אם היה כבודו משלים את הדרשה בוודאי היה מקבל תשלום עבורה, ועכשיו אחרי שרדפו אחרך וסילקו אותך מן העיר, לא ירצו לשלם לך את שכרך. אתה בוודאי זקוק לכסף, על כן אמרתי בלבי שאשלם לך אני, שכן אינך אשם בכך שלא הניחו לך לדרוש."

התבונן בו ר' אלימלך ואמר לו: "הלוא הכסף הזה שאתה מבקש לתת לי הוא כספו של אביך ואין לך רשות לתת לי אותו בלי הסכמתו." לא, השיב העלם, "הכסף – כספי הוא. אבי נותן לי בכל יום ויום סך של ארבעה זהובים וכבר חסכתי מהם סכום גדול." אמר לו ר' אלימלך: "אם כך אפוא אקח מידך את הכסף."

נתן לו העלם שמונה זהובים ואמר לו: "הנה, זה הסכום שמשלמים במקומנו עבור דרשה."

"בני, במה אברכך?" שאל אותו ר' אלימלך. השיב לו: "ברך אותי כבודו כרצונו."

נתן ר' אלימלך את ידו על ראש העלם ובירך אותו כי ברבות הימים יהפוך אבנר למחותנו, וילדיהם יינשאו זה לזה. אחר כך הלך ר' אלימלך לדרוכו, ולא ידע אבנר מיהו האיש שבירכו ומה שמו.

שנים רבות עברו. אבנר נודע לאדם נכבד ועשיר, ואחת מבנותיו או נכדותיו השתדכה עם חתן צעיר, שהיה מבני בניהם של שני צדיקים חשובים – רבי אברהם יהושע השל מאפ"טא ורבי אלימלך מליז'נסק. אורחים רבים הגיעו לחתונה החשובה, והיא נודעה לימים בשם "החתונה מזרנובצה". בין הבאים היו גם החוזה מלובלין, "היהודי הקדוש" מפשיסטה, ועוד שבעים אדמו"רים וצדיקים בבגדיהם הלבנים. גם סבו האחד של החתן, ר' אברהם יהושע השל, בא אל החתונה, ואילו סבו השני של החתן – ר' אלימלך – כבר לא היה בחיים בשעת החתונה. מיד כשבא ר' אברהם יהושע השל אל האכסניה שהוכנה עבורו בעיר, שלח לקרוא לאבנר. רצה הרבי לדעת, מפני מה זכה אדם זה להפוך למחותן של אדמו"רים חסידיים חשובים, ובפרט לרבי אלימלך מליז'נסק. כשבא אבנר לפניו ביקש ממנו הרבי כי יספר לו על מעשיו ודרכיו.

סיפר אבנר כיצד זוכה הוא לעסוק בהכנסת אורחים, וגם צדקה נותן הוא כהוגן ואף לומד תורה. הקשיב ר' אברהם יהושע השל ואמר: "לא משום כך זכית." המשיך אבנר וסיפר על מעשיו הטובים, ובתוך דבריו הזכיר דברים שעשה בשנים שעברו ועוד קודם להן, עד שנזכר וסיפר המעשה כיצד סייע לעני הדרשן. אמר לו ר' אברהם יהושע השל: "תאר לי, כיצד נראה עני זה."

"גבוה מאוד היה, לבוש כאיש פשוט בחגורה של תבן על מעיל קצר, וגם שתי צמות היו סבוכות בזקנו," אמר אבנר. דע לך כי את ר' אלימלך מליז'נסק פגשת אז, אמר לו ר' אברהם יהושע השל, "ועל ידי הברכה שבירך אותך זכית לכל זאת."

אחרי שנפטר רבי אלימלך מליז'נסק, אמר לעצמו פייביש, אחד מחסידיו: "כל ימי הייתי חסיד של ר' אלימלך וכעת, כשהוא איננו, אולי אסע לססוב, אל רבי משה לייב."

ומיד עלתה בלבו מחשבה שנייה: "הלוא אתה אדם מבוגר ולא יאה לך לכתת רגליך בדרכים אל רבי אחר אחרי הסתלקותו של רבך." אבל פייביש זיהה את המחשבה הזאת כמחשבת השטן המסית אותו להתעצל, ולא הקשיב לה. אז עלתה בלבו מחשבה נוספת: "הרי אתה זקן וחלש, ועכשיו חורף והדרכים בחזקת סכנה." אך גם למחשבה הזאת לא שעה פייביש ויצא לדרכו. בדרכו, בקור העז, הוסיפה לייסר אותו מחשבה אחרת: "אולי ר' משה לייב אינו נמצא בבית? והרי ידוע שהוא נוהג לנסוע למקומות אחרים." העציב הספק את רוחו של פייביש והתווסף לקור הגדול ולתלאות הדרך.

באותו זמן התארח רבי צבי הירש מזידיטשוב אצל ר' משה לייב מססוב. שהה אצלו כמה ימים ופתאום אמר לו ר' משה לייב: "סע עכשיו לביתך." אמר ר' צבי הירש: "רבי, אולי תרשה לי להישאר עוד כמה ימים עד שיעברו הרוחות והשלגים." אבל ר' משה לייב סירב. הלך ר' צבי הירש ושכר לו עגלה ונסע משם. בדרכו ראה ר' צבי הירש עגלה הפוכה בצד הדרך ומיהר לעזור ליושביה. בעגלה המתגוללת בשלג הבחין באדם המוטל בשלג, היה זה פייביש, החסיד שהיה בדרכו לססוב לרבי משה לייב. הקים אותו ר' צבי הירש, בירך אותו לשלום ושאל לקורותיו. סיפר לו פייביש את כל דאגותיו, ורבי צבי הירש סיפר לו שרבי משה לייב לחץ עליו לעזוב מיד, ומיד הבינו שניהם את כוונתו של ר' משה לייב, וסיכמו לחזור יחד לססוב. בכואם לססוב שמע פייביש שהגיעה איגרת מברדיטשוב המספרת שרבי לוי יצחק מברדיטשוב חולה מאוד והוא מבקש שרבי משה לייב יתפלל עליו, בייחוד בזמן הריקודים בליל שבת. הבין פייביש שריקודי ערב השבת הם עניין חשוב בססוב והתמלא ציפייה. בליל השבת נעל ר' משה לייב נעלי עור ויצא בריקוד. אחר כך סיפר פייביש שהריקודים היו דברים של מעלה, וכל תנועה ותנועה ייחדה את השם הקדוש בייחוד נורא ונפלא עד שהתמלא כל הבית אור וכל יצורי הקודש העליונים רקדו עם הרבי. ומה שהיה שם אין להשיג ולתפוס.

פעם אחת נסע רבי אלימלך אל ידידו, רבי שמלקה מניקלשבורג, ור' שמלקה יצא לקראתו עד שנפגשו באחת העיירות שבדרך. כשנפגשו שם, נכנסו שניהם לדרוש בבית הכנסת לפני הציבור. עמד ר' שמלקה לפני ארון הקודש ודרש לפני הקהל בדברי קבלה, בחכמה ובפלפול, והקהל עמד לפניו ושמע את הדרשה.

כאשר סיים, ביקש ר' אלימלך מר' שמלקה רשות להגיד לפני הציבור דברי מוסר. אז נעמד ר' אלימלך לפני ארון הקודש ואמר: אספר לכם מעשה שהיה. פעם אחת נסע השר הפולני הנודע פוטוצקי למסע בעולם, לטייל ולראות מדינות רחוקות. לקח עמו שמש אחד ועגלון. בכואם למדינה שבה איש לא הכירם קשרו ביניהם העגלון והשמש קשר, ורצחו את אדונם השר. אז התחפש השמש לשר פוטוצקי, והעגלון הפך לשמש שלו, וכך המשיכו ונסעו ממדינה למדינה. יום אחד, חלה השר המדומה ונפל למשכב. רופאים רבים באו ונתנו לו תרופות מעודנות, אך אלה לא פעלו עליו כלל. לבסוף נקרא לשם "פֶּעֶלְטֶשֶׁר" אחד, רופא כפרי פשוט. נתן הרופא לשר המדומה תרופה גסה וחזקה כמו שנותנים לאיכרים מגושמים, ומיד התרפא והבריא. "אכן ידידי!" – קרא ר' אלימלך – "הרופאים הנכבדים והפרופסורים חשבו שהוא השר פוטוצקי, ונתנו לו תרופות הראויות לאיש ענוג כמוהו. אך לאיכר גס, תרופות כאלה אינן מתאימות כלל. לאדם כזה הרי נותנים כמות הגונה של שמרים לעצירות,

ולכאב ראש – כוסות רוח. ר' שמלקה חושב אתכם לבעלי הבנה מעמיקה, ולכן טרח לדרוש לפניכם דרשות מחוכמות, הראויות לאנשים נבונים, שהם גם ישרים ומוסריים. סלחו לו – הוא אינו יודע כלל איך יכול אדם לחטוא. אבל אני – אני רופא כפרי קטן, ולכן אתן לכם תרופות הראויות לבורים שכמותכם!" אז החל ר' אלימלך להזכיר את חטאיהם של אנשי העיר, ואף הזכיר את חטאיהם שחטאו בבעילות אסורות – מי כאן ומי שם. אז הצביע גם על העשירים היושבים בכותל המזרח שבבית הכנסת, ואמר לכל אחד ואחד את פשעיו וחטאיו. אז בכו כולם במר נפשם והתעוררו לחזור בתשובה.

קודם פטירתו קרא רבי אברהם יהושע הַשֵּׁל מֵאֲפֻטָּא לבנו, רבי יצחק מאיר, ואמר לו: "אני הייתי עני מרוד בנעוריי וסבלתי קשות לפני שהגעתי לחיי רווחה וכבוד, אך אתה – מה יהיה בסופך אם לא תסגף את גופך? אספר לך כיצד חייתי." וכך סיפר "בנעוריי הייתי רב בעיר קולֶבְיִסוב והשתכרתי ארבעה מטבעות מדי חודש, אך מכיוון שרק שבוע אחד הייתי בביתי – ושלושה שבועות הייתי אצל הרבי שלי, הלוא הוא רבי אלימלך מליזֶנְסֶק – קיבלתי משכורת רק עבור שבוע אחד בכל חודש. תאר לעצמך כמה עני הייתי אם הייתי צריך להתפרנס חודש שלם ממטבע אחד בלבד. פעם אחת עבר רבי מיכל מְלוֹטְשׁוֹב בעירי, וכאשר נכנס להתפלל בבית הכנסת ביקשתי ממנו שיסעד אצלי סעודה אחת, ואמר לי שיבוא לסעוד אצלי למחרת. הלכתי לביתי ובישרתי לזוגתי הרבנית בשמחה שר' מיכל יסעד אצלי סעודה אחת. וגם היא שמחה מצד אחד, אך מצד אחר נאנחה, כי ידעה שאין לה ולו פרוטה אחת לצורכי הסעודה. הלכה הרבנית לשכנים ולוותר שישה גרושים, וקנתה בעד שניים קמח, בעד שניים ביצים, ובעד שניים חמאה והכינה סעודה. למחרת הזדרז ר' מיכל ובא לביתי עוד כשהייתי בבית המדרש, כדרכי מדי יום. ראה ר' מיכל את העוני שבביתי, והצטער מאוד. בבואי לביתי מצאתי שרבי מיכל כבר סעד, ורצה ללכת לדרכו. קודם שיצא מביתי בירך אותי שתהיה לי גאולה במהרה.

אחר כך נעשיתי עוד יותר עני, עד שלא יכולתי לנסוע לליזֶנְסֶק כחצי שנה. לבסוף הצלחתי לנסוע לשם כדי לעשות את הימים הנוראים במחיצת ר' אלימלך. בדרכי הזדמן לי רבי מְנֹדְלָה, מי שנודע לימים כרבי מנדל מרימְנוֹב, והלכנו יחד. באמתחתו היו 'קוֹיטְלֶךְ', פתקי פדיון-נפש ובקשות, שהיו מיועדים לר' אלימלך. כשהגענו סמוך לליזֶנְסֶק יצא לקראתנו הגבאי, המשמש את ר' אלימלך, ולקח ממני את הקוויטלך באומרו: 'כעת עוסק ר' אלימלך בפדיונות הנפש ובפתקאות הבקשה, ובעוד שעה או שתיים תוכלו לבוא אליו ולקבל ברכת שלום'. בתוך כך ראינו עגלה מכוסה, ויכולנו 'להריח' בה שהיא מלאה יראת שמים. שאלנו מי בעגלה, ואמרו לנו: 'רבי זושא מאַנְיפּוֹלֶי, האח של ר' אלימלך, וקיבלנו ממנו ברכת שלום. אחר כך בא הגבאי וקרא לנו לקבל ברכת שלום מר' אלימלך. הצטער ר' זושא על שהכניסו אותנו אל הרבי לפניו. אחי שבירך אותנו לשלום קרא הרבי לאחיו, ר' זושא, בירכו לשלום, ואמר לו: 'אל תתפלא מדוע קראתי לאנשים הללו לפניך, כי כבר נאמר – 'טוב שְׁכֵן קָרוֹב מֵאֵחָ רְחוֹק'. (משלי כז, י) אז אמר לנו ר' אלימלך שנצא, כי רצונו לדבר עם אחיו הקדוש דברים נסתרים, ויצאנו.

נעמדתי מאחורי הדלת, שמא אוכל לשמוע משהו משיחתם של קדושים אלו, אולם ר' מנדלה ניסה לשכנע אותי שלא לעשות זאת, באומרו: 'אם היינו זוכים לשמוע, לא היה הרבי פוקד עלינו לצאת'. אני, שנפשי יצאה לשמוע דברים קדושים, לא שמעתי בקולו אלא סיכנתי עצמי ועמדתי ליד הדלת, אך לא שמעתי כלום. נוכחתי לדעת שהצדק היה עם ר' מנדלה. שהינו בליזֶנְסֶק כל הימים הנוראים.

מנהגו של ר' אלימלך היה שלא היה מרשה לנו לשוב לביתנו עד שהיה יודע שהשיג בתפילותיו שנה טובה בעבור כלל ישראל. לפעמים התעכב הדבר מאוד, עד חנוכה ואפילו עד פורים. ואולם בשנה זו קרא לי הרבי כבר בחול המועד של חג הסוכות ואמר לי שאסע לביתי. התפלאתי מאוד, ולא רציתי ללכת. בא אליי הגבאי ואמר לי שוב שר' אלימלך גוזר עליי לנסוע משום שהגיע הזמן שאהיה בביתי, ואם לא אסע – יכעס עליי הרבי. כששמעתי זאת, הייתי חייב ללכת ולהיפרד מן הרבי, והלכתי לביתי לשלום.

בדרך פגשתי שני צעירים, שסיפרו לי שפניהם מועדות לרב מקולביסוב. לא גיליתי להם שאני הוא הרב מקולביסוב, אלא שאלתי: 'ומה תמצאו אצל הרב מקולביסוב? האם לא טוב יותר שתיסעו לרב הקדוש מליז'נסק, שהוא רבי מפורסם, רבם של כל בני הגולה?' אמרו לי: 'לא, כי מן השמים הודיעו לנו בחלום שנלך לקולביסוב דווקא.' אמרתי: 'זהרי הוא עני מרוד, מה תאכלו אצלו?' אמרו: 'לא נמות ברעב.' כשראיתי כי עז רצונם להגיע אליי, הלכתי עמם. בדרךנו פגשנו איש מעירי שהוביל חלב לאחת הערים, ואמר לי שאמתין עד שישוב, ואז אוכל לנסוע עמו. נכנסתי לקרעֶטְשֶׁמֶע, פונדק על אם הדרך, כדי להמתין לו שם; אך הוא שב ולא ראה אותי, ונסע לביתו וסיפר שראה אותי וכי אני בדרכי לביתי. בינתיים ראיתי שהוא לא בא, והמשכתי ללכת ברגל עד בואי העירה.

כשהגעתי היה ליל הושענא רבה, יומו האחרון של חג הסוכות. אמרתי בלבי: 'למה אלך לביתי, אם לא הכנתי כלל כסף לצורכי החג, ובוודאי לא אמצא שם מה לאכול?' הלכתי לבית המדרש והאורחים הלכו אחריי, ויחד קראנו כל הלילה את חומש דברים, משנה תורה, כנהוג בליל הושענא רבה – ולא אכלנו דבר. עם אור הבוקר הלכנו לטבול במקווה וחזרנו לבית המדרש, להתפלל תפילת חג ולומר את תפילות ה'הושענות', המיוחדות להושענא רבה. אחר התפילה אמרתי: 'נלך לביתי,' והם הלכו אחריי.

בבואי לביתי, נכנסתי לסוכה דרך הבית, והנה בבית ריח טוב של צלי ודגים. נכנסתי לסוכה ומצאתי שם יי"ש – יין שרף טוב, חלות ושאר צורכי סעודה. הכול ערוך לפניי. לקחתי כוסית יי"ש ושתיתי וגם אכלתי לעֶקֶה, עוגת דבש, והחייתי את נפשי, כי זה שלושה ימים בערך שלא אכלתי. גם נתתי לאורחים, לכל אחד כוסית יי"ש עם עוגת דבש. אנו אוכלים ושותים, והנה נכנסה זוגתי לסוכה, ואמרה לי בכעס: 'כמה שבועות עברו מאז עזבת את הבית, לא השארתי לי אפילו פרוטה אחת להוצאות החג, וכעת באת ומצאת הכול מוכן לפניך – ואפילו אינך שואל מאין בא עזרך?' אמרתי לה: 'הצדק אתך, אך גם אנוכי חף מפשע, כי לא אכלתי כבר שלושה ימים וכמעט פרחתי נפשי ולא יכולתי לדבר מאומה. כעת, בבקשה ממך, ספרי נא לי כיצד קרה הדבר.'

וכך סיפרה: 'אשתו של יהודי עשיר ילדה לו בן זכר למזל טוב, והכין סעודה גדולה לברית המילה, שנועדה להיות היום. והנה חלה הילד, ולא התקיימה הברית במועדה. האיש, בן עירונו, שפגשת בדרך הביתה הוא שסיפר לעשיר שאתה הולך לביתך, ובביתך אין מאומה. אמר האיש העשיר: 'הנה הילד חולה, ומה אעשה בסעודה שהכנתי? קח את החלות, היי"ש, הלעֶקֶה, הבשר והדגים ותביא אל הרב לצורך סעודת יום טוב.' זאת היא הסעודה שמצאת. כך, ברוך ה', הייתה לי ולאורחים שמחת יום טוב, ומאז עזר לי השם יתברך מעט מעט עד שהגעתי עד הלום." כשסיים את סיפורו, פנה הרבי אל בנו ואמר לו: "אבל אתה מנעוריך לא סבלת שום עוני ודוחק, ומה יהיה בסופך?" והתקיימו דבריו של

הרבי מאפטא. אחר פטירתו הפך בנו עני מרוד, וחי בעוני זמן רב. לבסוף גאל אותו אלוהים מעונו, ורק אז זכה להתפרסם כצדיק גדול.

רבי אלימלך מליז'נסק סייע פעם לידידו רבי שמלקה מניקלשבורג במאבקו במתנגדיו. בשל כך, כאשר יצא מניקלשבורג, שמע בת קול שהכריזה כי במשך יממה שלמה אחת כל ברכה שיברך תקום ותתקיים. לא מצא ר' אלימלך אף אדם לברכו, בכה וביקש מאת השם: "הלוא נתת לי עשרים וארבע שעות, אולם אין לי מי שאברכו." עוד הוא מדבר וראה פתאום אישה אחת הולכת בשדה, מיד התחיל ר' אלימלך לברך את האישה, אך זו נבהלה והחלה מתרחקת מן האיש המוזר. "אל תפחדי, אמר לה ר' אלימלך. כוונתי לטובה, הגידי לי בבקשה מאין את ומה פרנסתך." האמינה לו האישה וענתה על שאלותיו, ורבי אלימלך בירך אותה ואחר כך המשיך בדרכו. שבה האישה לביתה וסיפרה לבעלה על האיש שפגשה ועל הברכה שבירך. ואכן, מאותו היום הצליחו בני הזוג במסחרם ועלו מעלה מעלה עד שהתעשרו מאוד. הברכה הייתה שרויה בכל מעשה ידיהם, ולכן הניחו כי האיש שבירכם לא היה אלא אליהו הנביא בכבודו ובעצמו. בינתיים עבר הזוג להתגורר בעיר ופזרו ממון רב לצדקה. בעלה של האישה אמר למשרתים שלהם כי הם רשאים לתת עד דינר זהב לכל עני המבקש צדקה, וזאת בלי לבקש את רשותו. ואם יבקש העני יותר מדינר – יהיה עליהם לבוא אליו ולקבל את רשותו. הזמן חלף, ור' אלימלך ואחיו ר' זושא יצאו לדרכים כדי לאסוף כסף עבור פדיון שבויים. והנה שמעו כי בעיר אחת גר עשיר גדול שהוא נדבן ובעל צדקה. נסעו לשם ונכנסו לבית הגביר העשיר. אך כאשר הציעו להם המשרתים צדקה, אפילו דינר זהב שלם, סירבו לקבל. ראתה אשת הגביר את רבי אלימלך, נבהלה והתעלפה. נרעשו כולם והשיבו את נפשה של האישה, וכששבה נפשה אליה אמרה לבעלה: "הנה זה אליהו הנביא אותי לפני שנים. עתה ודאי בא לקחת מאתנו את ברכתו." אל תפחדו, אמר ר' אלימלך. "אין אני אליהו ולא באתי לקחת מכם את ברכת העושר. להפך, תודה לאל שברכת עשתה פרות." אז שאל אותו העשיר מה הסכום הנדרש עבור מצוות פדיון שבויים, וכששמע שהם מקווים לאסוף חמש מאות "אדומים" (זהובים), הלך מיד ונתן להם את מלוא הסכום. אך האחים סירבו לקבל את כל הסכום מידי, ואמרו כי ברצונם לתת גם לאחרים אפשרות לקחת חלק בקיום המצווה. רק לאחר הפצרות רבות הסכימו לקבל ממנו חצי מן הסכום.

הרה"ק רבי משולם זושא מאניפולי זי"ע

יום ההילולא - ב' שבט

איש יהודי היה בכפר "לאפאחי", שליד טיקטין, ושמו רבי אליעזר ליפמאן, פעם הגיעה לביתו חבורת עניים, ור' אליעזר ליפמן וזוגתו קיבלום בסבר פנים יפות. אחד מהם היה חולה ומנוגע בנגעים רבים, עד שאפילו חבריו התרחקו ממנו, אך האשה הצדקנית מרת מירל טיפלה בו במסירות רבה. בירכה העני: "יהי רצון שתלדי בנים כמוני", בטרם הספיקה להשיב על ברכתו, שהפליאה אותה, נעלמה מעיניהם כל קבוצת העניים. ויהי לפלא. ואכן נולדו להם בנים ובנות גדולים וצדיקים ביניהם ידועים ביותר הרבי ר' זושא מאניפולי והרבי ר' אלימלך מליז'נסק. מימי נעוריו הצטיין הרבי ר' זושא בתכונה של חיפוש האמת, תמיד ביקש ושאל במה יעשה נחת רוח להבורא יתברך, וכל מה שנראה לו כמסייע למטרה זו, לא הרפה ממנו. כך עלה ונתעלה במעלות עבודת ה'. שִׁמְעַ הַבַּעַשׁ ט' ה' הַק' הגיע אליו והוא

החליט ללכת אליו ואף יצא לדרך. אך לבסוף התיישב בדעתו שאין הליכה זאת כדאית, בשל ביטול תורה ותפילה שבדרך, ושב לביתו. כעבור שנה-שנתיים החליט שוב לבוא אל הבעש"ט ולקבל תורה מפיו, אך אז שמע שהסתלק כבר הבעש"ט לשמי-רום. התקרבותו המעשית לדרך החסידות החלה כאשר נפטר אביו הצדיק, והוא עבר להתגורר אצל דודו, ר' אלימלך פיילט ממעזריטש, משמשו בקודש של המגיד הגדול הרבי ר' בער זי"ע. ואז דבקה נפשו במגיד ונעשה מחשובי תלמידיו, ועל ידו נתקרב אחיו הצעיר, הרבי ר' אלימלך, לחסידות. לעיתים כאשר באה לפני המגיד שאלה קשה, או כשהיה צריך לקרב אליו מי מגאוני וצדיקי הדור שהיה נתון עדיין בפקפוקים ובהיסוסים, שלחם אל הר"ר זושא, היושב בבית מדרשו מאחורי התנור. כידוע, קיבל על עצמו גלות יחד עם אחיו הרבי ר' אלימלך, נע ונד היו בארץ, ובעת ההיא החזירו נשמות נדחות לשורשם, תחת כנפי השכינה, ורבים השיבו מעוון. רבינו האריך ימים, ונסתלק ב' שבט תק"ס, כבן ע"ז, י"ג שנה לאחר אחיו הר"ר א. מנו"כ באניפולי סמוך ונראה לרבו המגיד. ("קונטרס דרכי ציון" (קרית נדבורנה ב"ב תשנ"ה) ע' כ"ד)

מסופר על הרבי ר' זוסיא זי"ע ועכ"ל, שבימי ילדותו היה עקשן נורא, ובעת שהיה רב עם אמו שתניח לו לעשות דבר מה או שתקנה לו מה שלבו חפץ, היה מתעקש עד כדי כך שהיה צם ולא אוכל כמה ימים, עד שנתמלאה משאלתו. באחד הימים שמע מהחסידים שמשוחחים ביניהם אשר כל מידה רעה הטבועה באדם - מראה לו את שרשו בקדושה אלא שנאחו בה הרע והטומאה, ודייקא עם מידה רעה זו הוא יכול להמליך את בוראו ולהתקרב אליו באופן נפלא. מיד בשמעו זאת, החל להתבונן ולעשות חשבון נפשו: הרי בי טבועה מידת העקשנות, ואני עקשן ונצחן גדול, מה לי להשתמש עמה להרע לאמי ולצער את אחרים, מה טוב שאבוא בזה אל המלך מלכו של עולם ב"ה, לנצח את יצרי ולהדבק בהש"ת בחד קטירא. ומה תואם זה עם מה ששמעתי מאנ"ש בשם רבינו (הרה"ק רבי נחמן מברסלב) ז"ל, שהרבי ר' זוסיא היה מהלך עם התהלכות הלב של התחלת התקרבותו (כידוע הפתגם "אין חוץ כתחילת החסידות") במשך כ"א שנים רצופות!. ועיין בחיי מוהר"ן (אות תקי"ח) מה שאמר רבינו עליו, שבענין זה היה חידוש גדול וכו', עיי"ש. וזה מוכיח על גודל עוצם עקשנותו בקדושה, ששום דבר לא הסיטו כמלוא נימה, ושום מעבר לא פגע בו ולא השפיע עליו אפילו כזיו כל שהוא בהתלהבותו הרבה שנמשכה זמן רב כל כך ללא הפסק כל דהו (רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א "לקט אמרים" (ירושלים תשנ"ט) ח"ב, עמ' נ')

הרבי ר' זושא נשאר יתום ולא היה לו מי שילמד אתו, ולמד לבד. וכשהוקשה לו איזה רש"י היה בוכה מאד, עד שהיה בא רש"י ואומר לו הפשט. ("מרן הרמ"ח" (סלונים) ע' קט"ז, אות ט')

ידוע שכאשר התחיל הרה"ק הרבי ר' דוב בער [ממעזריטש] זצוק"ל את הפסוק לאמר עליו תורה, כבר התניע התלהב והתגעש הרבי ר' זישע זצוק"ל, ואם דחפוהו שאר התלמידים החוצה, כדי שלא יפריע אותם מלשמוע תורת רבם הקדוש, אמר הוא בחוץ את החידושי אורייתא אשר גילה רבם לפנים, וכששאלו אותו מאין זה ידע, ענה בקדשו: שכאשר הרבי רק אומר את הפסוק, פותח הוא כבר את התרעין דחכמה, ואורות החדשים ברזין דאורייתא כבר נמשכין, לכן בשמעו רק את הפסוק יודע הוא כבר את החידושי תורה, סודות, השגות ודרכי העבודה אשר יאמר הרבי, והוא גם סיבת התנועעו והתגעשו בשמעו רק הפסוק מרבו, לא מפני ששמע, אף לא היה במחשבת הרבי והרגישה, רק מפני ששם במרום פתח הרבי השער והאור נשפע. (הרה"ק רבי קלונימוס קלמן מפיאסעצנא הי"ד "מבוא השערים"

ש"ב מחו' הגה"צ רבי שלום יוסף זצ"ל מחבר ספר שושנים לדוד על תהלים אב"ד יוזעפאף (אשר אחותי הצדיקת מרת בריינדל ע"ה היא אשת בנו הרה"צ רבי איטשי ז"ל הי"ד) סיפר: שהגה"ק בעל התניא זי"ע סיפר: בהיותו במעזריטש אצל המגיד הגדול בערך ארבעה שבועות קודם שנסע לביתו נקרא לבית רבו המגיד הקדוש וציוה לו לברר על פי עומק הדין נוסח וסדר כתיבת התפילין שיהיה נכתב על פי כל הדיעות וכן בעשיית הבתים ובקשר של הרצועות, ועיין בזה הקדוש בעל התניא בהתמדה גדולה עד שבריר הכל לאמיתו בערך ארבעה שבועות, ונתן הנוסח להסופר דמעזריטש, ואחר זה קיבל ברכת פרידה מרבו, ונסע לשלום לביתו, ודרכו ממעזריטש לביתו היה על יד דרך עיר האניפאליע ושם היה אכסניא שלו סמוך לבית הסופר סת"ם דשם, ולכן בכל עת בואו לאניפאליע בא הסופר דשם אל אכסניא שלו יען שגם הסופר היה מסתופף בצל קדושת המגיד ממעזריטש, אבל בזו הפעם שהרה"ק בעל התניא בא לשם היה בלילה בימות החורף בליל ראש חודש שבט והיה בעל התניא עיף מאוד ולכן לא הלך מיד לבית הקדוש הרבי רבי זושע זי"ע אך הלך ללון בהאכסניא, אמנם גם הסופר הנ"ל לא בא אל האכסניא אליו, אע"פ שהיה רגיל תמיד לבוא מיד, אך בבוקר כאשר קם רבינו בעל התניא קידם הסופר את פניו והתנצל לפניו על שלא בא אליו בלילה כי זה איזה ימים אשר נקרא לבוא לבית הרבי רבי זושע מפה שיכתוב לו תפילין על פי נוסח חדש ויתקן לו הבתים והרצועות ויראה למהר לגמור הכל על ראש חודש שבט יען הראו לו מן השמים שמיום ראש חודש שבט יתחיל רבינו המגיד להניח תפילין כאלו, לזאת רצונו שגם הוא יתחיל בתפילין הללו, לכן הוכרח הסופר למהר לגמור בלילה שיהיה מוכנים כאור הבוקר, לכן לא היה לו פנאי לבוא להאכסניא, והנוסח שנתן הרבי רבי זושע לסופר היה ממש אותו נוסח שהעלה הרה"ק בעל התניא לפני רבינו המגיד, זי"ע. (הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל "קרני ראם" ח"א, ע' קל"ד)

הגה"ק מצאנו שידך את בתו הרבנית הצדיקת רייצא, להגה"ק רבי מאטעלע מהארנאסטייפל (בנו של הרה"ק רבי זושא מטאלמאטש, בנו של הרה"ק רבי מיכל קירעמער, בנו של הרה"ק רבי הירש מענדל, בן רבינו הרבי ר' זושא). ובעת כתיבת התנאים כשהתחילו לפרט כל אחד את שלשלת היוחסין שלו, כנהוג, הזכירו שהחתן הנו נכדו של רבינו (הרבי ר' זושא) בן אחר בן, ואחרי כן רצו להמשיך שהנו גם נכד המגיד מטשערנאבל, בעל התניא, בעש"ט הקדוש ועוד. נענה ואמר הגה"ק מצאנו: כבר די בכך, ואין צריך להוסיף עוד. וסיפר על זה הגה"ק מצאנו, שהמגיד ממעזריטש התחיל להתענות בשנותיו האחרונות, והתלמידים דאגו על כך, כי לא היה לפי כוחותיו. נמנו וגמרו שאחד מן התלמידים יכנס אליו להשתדל אצלו שיחדול מתעניותיו, ובחרו בהרבי ר' זושא בהיות שהוא היה הגדול מהן בשנים. נכנס הרבי ר' זושא ואמר: הנה הרבי מתענה, והלא הרבי חלוש מדי ואפס כח לסבול סיגופים אלה. אמר לו המגיד: איך אתה מוכיח אותי בענין הזה, בשעה שאתה בעצמך הנך מרבה בתעניות, אם תקבל עליך לאכול לכל הפחות ביומא דפגרא, אז אפסיק מתעניותי. והבטיח לו רבינו שיעשה כן. וכאשר הגיע אחר כך יומא דפגרא, נכנס רבינו (הרבי ר' זושא) מבית המדרש לבית הרבנית ממעזריטש, וביקש ממנה שתבשל איזה דבר לצורכו, כי צריך לקיים הבטחתו להמגיד הקדוש. ענתה לו שאין לה כלום בבית, אבל אם ישאר בביתה לשמור את התינוק שמוטל בעריסה תצא לשוק לקנות דבר מה. והסכים לזה. ביד רבינו היה אז ספר של"ה הקדוש שבו היה לומד, ובשעה ששמר את התינוק, המשיך בלימוד. כעבור רגעים מספר התחיל התינוק לבכות, ורצה רבינו לסגור את הספר ולטפל בהתינוק. אולם ברגע ההוא הופיע השל"ה הקדוש מגן עדן ואמר לו: תמשיך נא ללמוד בספרי ואני אטפל

בהתינוק, וסיים הגה"ק מצאנו ואמר: אם השל"ה הקדוש בעצמו בא מגן עדן להשיג על תינוק כדי שרבינו הרבי ר' זושא ילמוד בספרו, כבר די בכך, ואין כל צורך להוסיף עוד יחוס ליוצאי גזעו. (כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל "י"ג אורות" (אנטווערפן תש"ס) ח"ב, ע' ע"ט)

אמר הרה"ק רבי דוב בער ממעזריטש ז"ל על הה"ק מהאניפולי שלא ינהיג עדה, שהוא כבר למעלה מענין זה. (הגה"ק רבי אריה צבי פרומער זצ"ל הי"ד אבד"ק קוז'יגלוב "ארץ צבי" (ת"א תשד"מ) מועדים, ע' רפ"ז)

מסופר מפה אדוני מורי ורבי זצ"ל מרוז'ין לאוזן קדוש אאמו"ר זצ"ל. שהה"ק הצדיק דודי זקני מהו' זישא זצ"ל היה בבית מורו הה"ק ד"ב זצ"ל. בעת שעמד לפניו איש אחד לבקש מלפניו על עניניו. וראה ברוח קדשו עוונות איש הלזה כי רבו מאוד. וחרה אפו איך שאיש כזה העיז פניו לעמוד בלי פחד ובלי תשובה לפני איש קדוש כזה. וגער בו ואמר איש אשר כזאת וכזאת עשה איך יוכל לעמוד לפני קדוש כזה בלי בושה ובלי הרהורי תשובה. ואח"כ כשהלך אותו איש משם, התחרט איך שדיבר כך לפני מורו זצ"ל. אזי בירך אותו איש האלוקים מורו זצ"ל שלא יראה עוד שם רע על שום אחד מישראל רק הטוב שבו. וסיפר אאמו"ר זצ"ל כמה מעשיות ממנו, איך שראה רק טוב על כאו"א מישראל. ("דברי אלימלך" (גראדזיסק) נח, עמ' ח' ט"ו"ב)

שמעתי מעשה נפלא על צדקותו של הרה"ק רבי זושא מהאניפולי. "מעשה זה שמעתי מאיש אחד שהיה לפני המלחמה בהאניפולי, מקום מנוחתו של הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, ואותו אחד סיפר לי שראה כתוב בפנקס הקהילה שם את סיבת קבורתו של הרה"ק ממעזריטש בעיר האניפולי, וכך סיפר: בסביבות העיר מעזריטש פרצה מחלה שרבים חללים הפילה, וכל האיזור היה בחזקת סכנה של הידבקות במחלה. הוראה חמורה יצאה מטעם השלטונות שחל איסור על כל תושבי איזור מעזריטש לעבור להתגורר במקום אחר, מחשש להעברת המחלה. הרה"ק רבי זושא מהאניפולי זי"ע חשש לבריאותו של המגיד ומשפחתו, על כן נסע למעזריטש ובאופן חשאי העביר את המגיד ומשפחתו להאניפולי. לאחר תקופה קצרה נודע הדבר לשלטונות העיר וסכנת מוות ריחפה על רבי זושא בגין ההאשמה החמורה שהעביר משפחה ממקום הנגוע במחלה אל עירו האניפולי. רבי זושא עמד לפני משפט, קודם גזר הדין ביקש רבי זושא לומר את דברו, פנה לשופט ושאל: הלא כל החשש הוא שמא הועברה המחלה לעירנו, מה יהיה אם אתן הבטחה לשופט שבמשך שנה תמימה לא ימות אף אחד באזורנו - בין צעיר ובין זקן. השופט שידע את גדלותו וצדקותו של רבי זושא, שאלו אם הוא מוכן לחתום על הבטחה זו. רבי זושא הסכים לחתום, ושם בפנקס היה כתוב כל תוכן ההבטחה ותאריך חתימתו. האיש הנ"ל לא התעצל והלך לבית החיים ובדק את המצבות ואכן לא מצא שום מצבה עם תאריך מהשנה ההיא, מה שכן ראה הוא דבר פלא, שבתחילת השנה שאחר כך, תוך תקופה קצרה, נפטרו למעלה משלושים אנשים רח"ל. על כל אותם אנשים נגזר כנראה מן השמים למות בשנה ההיא, אך צדיק גוור והקב"ה מקיים, ופטירתם נדחתה מן העולם עד לשנה הבאה". (רבי ישראל גרוסמן "לב ישראל" ע' רמ"א)

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר (מצאנו-קלויזנבורג) זי"ע (בשיעור חורש"י פר' חיי תשכ"ה, דב"ת שנה ט"ז גליון ה') על הרבי ר' זושא כשהיה עורך חשבון הנפש היה לפעמים רץ למקום זבובים ויתושים וישב ביניהם כשהוא פושט ידיו כדי שיעקצו אותו ויסתגף, אבל אף זבוב לא הייתה לו החוצפה לנגוע בבשר

קדשו, וברוב שפלותו התבטלותו היה מוסיף להתמרמר, זושא זושא הלא תראה איזה פנים יש לך כבר שאף הזבובים ממאסים בך.

סיפר לי מורי חמי, הצדיק המפורסם מוהר"ר אברהם מרדכי מפינטשוב, ששמע מאיש אלקים קדוש, מוהר"ר ר' זוסא מאנפאליא, שסיפר לו. האיך בעניותו היה שמש בעיר אוסטרהא, והיה דרכו להתענות שנים ושלושה ימים, ואחר כך היה הולך לבקש מאיזה בעל הבית, שיתן לו על לחם להשיב נפשו. ופעם אחת אמר בלבו, שזהו חסרון אמונה לילך ולבקש לחם, אלא יבטח באלקיו באמונה שלימה, שלא יחסיר מזונו. ופעם אחת התענה שלשה ימים כדרכו, ואחר התענית לא היה מי שיתן לו מעט לחם, והתענה והלך עד שהיה קרוב למות, ולא היה מי שיתן לו שום דבר, והיה רעש גדול למעלה, ולא היה בכל המקום מי שיזדמן לפניו זה המצוה הגדולה, לקיים נפש קדוש כזה, כי לא היה אפילו אחד שיהיה ראוי לזה, אף שהיה שם אנשים כשרים הרבה, לא היו ראויין למצוה זאת, שישלח לו השם יתברך דורון כזה, כמבואר בזה"ר (ח"א דק"ד ע"ב, ח"ב דקצ"ח), וברא לו השם יתברך שני דדין בפיו, אחד הוציא דבש ואחד הוציא חלב. ושלושה חדשים היה ניזון מזה הדבש וחלב, שהיה יונק מן הדדין שבפיו, ואחר עבור שלשה חדשים בא אליו אחד, ואמר לו, זוסא! קח לך ששה גראשיש וקנה לך לחם, אזי ברגע נפסק זה הדבש וחלב. כך סיפר הצדיק בפיו למורי חמי. ("היכל הברכה" ואתחנן, דף ל"ה ע"ב)

כדי לקבל מושג כיצד אצל תלמידי הבעש"ט הק' היה האחד מסייע לזולתו, נתבונן בעובדא הבאה: אל הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע בא אדם אחד שהיה חוטא גדול, והרה"ק הכיר בפניו מיד את גודל חטאיו, והתחיל להוכיחו ולייסרו עליהם, עד שהחוטא נשבר בקרבו ואמר, שהוא מוכן לשוב בתשובה שלימה ולהתחיל לעבוד את ה', אלא שסיגופים ותעניות על החטאים שעבר עד עכשיו, אינו מסוגל לקבל על עצמו. אמר לו הרה"ק: אתה רק תקבל על עצמך ללכת מעתה בדרך ה', ואילו את חבילת העבירות שלך, מקבל אני על עצמי, להסתגף ולהתענות בעבורך. וכן הוה, הרה"ק התחיל לסגף את עצמו בגלגול שלג וכדו'. בני הבית שהבחינו בדבר, וראו כיצד הוא מסכן את עצמו בקור ובשלג עד כדי פיקוח נפש, לא הניחו לו בשום אופן להמשיך בסיגופיו, ועל אף הפצרת הרה"ק בבני הבית שיניחוהו לנפשו, לא הרפו ממנו ומנעו אותו מכך. לימים הגיע הרה"ק הרבי ר' מיכל מזלוטשוב זי"ע לביקור אצל הרבי ר' זושא, וכאשר נכנס לביתו, הכיר על פניו הק' את רושם החטאים שנשאר בו מכח אותו חוטא, לפי שעדיין לא השלים את הסיגופים. ויתמה הרבי ר' מיכל על זה מאוד, וישאל אותו לסיבת רושם החטא, וסיפר לו הרבי ר' זושא דברים כהווייתו, שקיבל על עצמו את החטאים של הנ"ל. התפלא הרבי ר' מיכל מאד על כך, והוכיחו באומרו: האמנם עד כדי כך, למכור את הנשמה בעבור הזולת...!?! חלשה דעתו של הרבי ר' זושא, שלא די שקיבל על עצמו את החטאים, עוד הוכיחו הרבי ר' מיכל על כך, ונעשה רעש בשמים על גודל חלישות דעתו, עד שפסקו מן השמים, שהרבי ר' מיכל יסתלק מן העולם ח"ו בעבור זה. אביו של הרבי ר' מיכל, הרה"ק ר' יצחק מדרוהוביטש זי"ע כבר היה אז בעולם העליון, וכשנודע לו פסק זה, התחיל להרעיש עולמות כדי לבטל את גזר הדין. אמרו לו, שרק אם הוא בעצמו ילך ויפייס את הרבי ר' זושא, והוא ימחל על עלבוננו, אזי יהיה אפשר לשנות את גזר הדין. ואכן הרה"ק מדרוהוביטש התגלה אל הרבי ר' זושא, אך הרבי ר' זושא לא היה יכול להביט בפניו, מחמת רושם החטא שעדיין היה בו, אבל שמע את קולו ואת בקשתו שימחל לבנו, והרבי ר' זושא מחל לו, ולא עוד אלא שבקש בעבורו בריאות ואריכות ימים. בתוך כך ביקש הרבי ר' זושא שיגייד לו מה עליו

לעשות כדי להסיר ממנו רושם החטאים, כי הלא אין אלו עבירות שלו אלא מה שקיבל על עצמו. והשיב לו הרה"ק מדרוהוביטש, שילך לטבול במקוה, ויכוון כוונות מסויימות שמסר לו, ואכן כך עשה הרבי ר' זושא, ותיכף סר ממנו רושם החטא. אח"כ זכה לראות את פני הרה"ק מדרוהוביטש ולהביט בפניו הקדושים, וראה שצורתו מזהירה כשמש בצהרים לאחר מכן נתגלה הרה"ק מדרוהוביטש לבנו, הרבי ר' מיכל זי"ע, והזהירו שמעתה יזהר לבל יגרום חלישות הדעת לרבי זושא, כי בשמים מחשיבים אותו מאד, והוסיף: הפעם הצלחתי להציל אותך, אבל מעתה צריך אתה להיזהר ביותר. הרי לנו עד היכן הגיעה מסירות נפשם של תלמידי הבעש"ט הק' בעבור הזולת, עד שהיו מוכנים למסור גם את נשמתם בעבור הזולת. (כ"ק מרן אדמו"ר ה"ישועות משה" מוויז'ניץ זצוק"ל)

פעם לא היה לרבינו הרבי ר' זושא זי"ע מעות לצרכי שבת. הלך להקצב ואמר לו שאם יתן לו מעות לשבת, יגיד לו על הבהמות לפני שחיטתם איזה מהם כשרה ואיזה לא, ויהיה הקצב בטוח שלא יפסיד כסף. והסכים הקצב, וכדברי רבינו כן היה. כה חזר ונשנה הדבר מדי שבוע בשבוע. פעם אחת אמר הקצב לרבינו (הרבי ר' זושא) שהוא עומד לנסוע ליריד לקנות בהמות, ומבקש ממנו שילמדנו להכיר איזה בהמה כשרה ואיזה לא, ויתן לו בעד זה ממון רב. נענע לו רבינו בראשו שמסכים ללמדו, אבל למעשה דחה אותו מיום ליום. פעם הפציר בו מאד, ואמר לו רבינו: כן, היום אלמדך. וביקש רבינו את הרבנית שתביא קדרה עם גחלים בוערות, וכשהביאה את הקדרה צוה רבינו להקצב להניח את ידו בתוכו, ואז ילמדנו. אמר הקצב: הלוא יראתי שלא יכוונו ידי ממנו כי אש בוער בקרבו. תחב רבינו את ידיו הק' בתוך הגחלים, והוסיף ואמר אם אין יכולין להכניס את היד בזה, אי אפשר להכיר בבהמה אם היא כשרה או לא. (מהרה"ח ר' נחמ"י בראדט ע"ה ממעליץ. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל "י"ג אורות" (אנטווערפן תש"ס) ח"ב, ע' פ"ז)

הרב הגאון הקדוש מסוכטשוב זצ"ל אמר בשם חותנו מרן מקאצק זצ"ל, על הרבי ר' זושא דהיה גאון באהבה ויראה, ומה חילוק יש באיזהו הלכה אדם גאון, הוא היה גאון בהלכות אהבה ויראה. (הגה"צ רבי חנוך צבי לעווין זצ"ל)

הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע, לפני התגלותו הי' עני ואביון, ולא הי' רוצה ליהנות משום בן אדם. ידוע שהלך לסבול גלות עם אחיו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע. וזמן מה קודם שהלך בצוותא עם אחיו, הלך בעצמו לסבול גלות. ופעם הגיע לכפר, ולן בפונדק, ועמד להתפלל. ובעל הפונדק עם שני בניו היו אנשים פשוטים וסוחרי בהמות. ויהי כאשר ראו האיך שהרבי ר' זושא מתפלל בכוחות עצמות, הכירו שאיש קדוש הוא. ונכנסו אליו והתאוננו בדמעות שליש על צרה גדולה שבביתם. יש להם אחות בת י"ח, ובכפר זה יש פריץ רשע, ובנו אמר לאביו שרוצה להינשא עם אחותם. ודיבר הפריץ עם הנערה, ואמר לה שתהא מלכה ולא יחסר לה כל טוב. הם השתדלו בכל עוז לעכב את הדבר. אך הפריץ מרבה לדבר לנערה, עד שרואים שעומדת להסכים לבקשתו, ועוד מעט וח"ו יקח הפריץ את אחותם לביתו וימיר את דתה. אולם הם לא ניחו בשום אופן שאחותם תשתמד, ומשום זה החליטו להסיעה אל הנהר ולהשליך אותה שם, ואעפ"י שידועים שאסור לעשות כן, לא יוכלו לעצור בעדם מלנקוט צעד זה, כי לא יוכלו שאת דבר רע כזאת, שאחותם תמיר את דתה. הרבי ר' זושא לא רצה לומר דבר, אם להתיר אם לאסור, אלא בירכס שיעזרם השי"ת. הרבי ר' זושא הלך לישן, ובחצי הלילה קם לערוך חצות, ונטל גפרורים להדליק נר, ולא עלתה לו. וניסה כמה פעמים ולא אסתיעא מילתא להדליק.

וללא אור נר לא היה יכול לערוך חצות ולומר התפילות והפזמונים. ונענה ואמר, רבש"ע, מה נעשה פה, אין עוזבים אותי לערוך חצות, אינני יכול להדליק את הנר. ופתאום שמע קול הקורא ואומר, וכי לערוך חצות צריך הרוצח. מי צריך את החצות שלו. הוא הסכים לרציחה, דשתיקה כהודאה, ולא מחה כלל. וכששמע את זאת, הרהר בתשובה וקיבל על עצמו לתקן הדבר, ואז עלה לו להדליק את הנר וערך חצות. למחרת אמר להאחים שיקראו את אחותם לפניו, והתחיל לדבר עמה דברים קשים, התדעי איזה חשכות היא רח"ל להינשא לגוי, הנה הרשע משדל ומבטיח לך שתחיי חיים של טובה, אך זה אינו, כי רע ומר עוזב את ד' אלקיך. תדעי שעליך להתפלל שתזכי להעמיד דורות ישראל. ואם לאו, תהי מושלכת משני העולמות. דיבורים העוזים האלו עשו לה רושם כביר, ותעש כדבריו ונמלטה מן הכפר. אחר שנים רבות, כשנתגלה הרבי ר' זושא לקדוש עליון ומאות חסידים נהרו אליו, באה אשה עם ילדים בפאות ארוכות, ואמרה למשמש בקודש של הרבי ר' זושא, שהם יודעים מסכתות בעל פה, ונפשה חמדה שהרבי יבחן את הילדים. כשמסר המשמש את הדברים להרה"ק, צוה להכניסם לחדרו, והאם עמדה בחוץ והדלת היתה פתוחה. הרבי ר' זושא בחן אותם, והם אמרו דפין גמרא ותוס' בעל פה. לבסוף שאל להם הרבי ר' זושא, מאין באתם ומי אתם. וקראה ואמרה האשה מבחוץ, רבי, אני בת בעל הפונדק, אשר הרבי הצילני מיד הפריץ, וצוה לי לברוח. ואלו הן בניי. אז נענה ואמר הרבי ר' זושא, והלא צדקו בשמים כשצעקו עלי רוצח, כי הי' עומד לצאת ממנה בנים שידעו מסכתות בע"פ, ואני לא אמרתי שום דבר. וכי לא רוצח הייתי בשתיקתי על דמה ועל דם בני'. ברוך המקום שהצילני מזה... (כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב צוק"ל "הילולא דצדיקא" (ברוקלין תשס"א) ע' נ"ה)

מפורסם בעולם המעשה ידוע שהרבי ר' זושא הגיע לחסידות לפני אחיו הרבי ר' אלימלך, ומספרים שהרר"ז הגיע פעם באיזה שמחה אל הרר"א, ולהרר"ז כבר היה מתנהג ע"פ דרך החסידות בעבודת ה' והיה זה מוזר בעיני הרר"א וביקש ממנו שיתאפק מהנהגות אלו, וכשהגיעו לעת האוכל אמר הרר"ז להרר"א שהוא לא יאכל בשר רק אם הוא בעצמו יראה את החלף (סכין השחיטה) קודם השחיטה, והביאו להם לראות, והרר"א הסתכל על החלף ומצא חן בעיניו והרר"ז הסתכל על החלף ואמר שאין זה מוצא חן בעיניו וביקש שהשוחט יעמיד ויתקן את החלף עוד פעם, ואחר שהעמידו שוב נסתכלו בזה שניהם והרר"א אמר שעכשיו כבר אין זה מוצא חן בעיניו כ"כ והרר"ז אמר שדוקא עכשיו הוא כבר כן מוצא חן בעיניו, ושאל אותו הרר"א מה זה שכשבעיני הוא מוצא חן אז בעיניך אין זה מוצא חן וכשבעיני אין זה מוצא חן אז בעיניך הוא כן מוצא חן, והשיב לו הרר"ז, כשאני רואה את השם הוי"ה על החלף אז הוא מוצא חן בעיני, ושאל אותו הרר"א מנין לך לדבר בשפה כזו ומנין אתה לוקח את זה, ואז נסתגר עמו הרר"א לזמן ארוך ודברו ביניהם ואח"כ לקח הרר"ז את הרר"א אל המגיד זי"ע. (אדמו"ר מטשערנאביל "קונטרס דברי תורה" ע' קס"א)

שמעתי מפי הקדוש המנוח הרב מוהר"ז מאניפאלי שפעם אחד היה מתווכח עם אחיו המפורסם מוהר"ר אלימלך, שאחד מהם אמר שהעיקר הוא שיהיה האדם מקודם שפל רוח לתכליתו עד שמגודל השפלות יבוא אח"כ להבין גדולת הבורא ב"ה, ואחד מהם אמר בהיפוך שיסתכל מקודם בגדלות הבורא ב"ה ומצד זה יבוא אח"כ להכרת שפלות עצמו, ושאלו את הרב המגיד מוהרד"ב צוק"ל שיכריע ביניהם עם מי האמת וצדקו יחדיו דברי שניהם בעיניו, ואמר: שאלו ואלו דברי אלוקים חיים הם אך מדריגה זו שחושב קודם שפלות עצמו היא מדריגה הגדולה מחברתה ע"כ. (הרה"ק רבי גדליה מליניץ זי"ע "תשואות חן" (ברוקלין תשמ"ב) לקוטים, ע' קט"ו טו"ב)

רגילים היו האחים הקדושים מרן הרה"ק מוהר"ר אלימלך זצלה"ה מליזענסק ואחיו הרה"ק מוהר"ר זושא זצלה"ה זי"ע לקרוא כל אחד לאחיו בשמו. היינו, שהרבי ר' אלימלך זצלה"ה קרא: "זושא זושא", והרבי ר' זושא קרא: "מלך מלך", ואמר בזה כי לדעתו הקדושה בטח שהיה כוונתם לעורר בזה את מדות היסוד ומלכות. וזהו שהרבי ר' אלימלך קרא "זושא זושא", כי "זושא" גי' השם שד"י שהוא שם היסוד לעורר בזה את מדת הצדיק יסוד עולם, והרבי ר' זושא קרא "מלך מלך" לעורר בזה את מדת המלכות, שיהיו מכוונים ומוכנים זה לזה. (והנה בספרי רבינו הקדוש מלובלין זצלה"ה מצינו כמה פעמים שמביא את הרבי ר' אלימלך זצלה"ה בשם "מלך" לבד, ובודאי גם כוונתו הקדושה בזה כנ"ל). (הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין-פאריסוב זי"ע "נהר שלום" (ירושלים תשס"ג) לקוטים, דף ע"ו טו"ג)

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר עט"ר מבאבוב צוק"ל בשם אביו כ"ק מרן אדמו"ר ה"קדושת ציון" צוק"ל, שבעת שהלך הרה"ק הר"ר זושא זי"ע בגלות יחיד, בלי לוויית אחיו הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע, נתארח פעם אצל גביר שהי' בעל מכניס אורחים ביד רחבה וברוח נדיבה. בכל לילה, בעת ששאר העניים כבר הלכו לישון, הי' הרבי ר' זושא זצ"ל ער עד שעה מאוחרת, ובהצנע ובהסתר עבד עבודתו הקדושה בעריכת תיקון חצות ושאר סדרי לימודיו באופן שלא יודע לשום אדם. והנה אירע פעם אחת שנאבד חפץ יקר בבית הגביר, ואחר הרבה חיפוש בחורין וסדקין, החליטו בני הבית שודאי נגנב ע"י א' העניים מהארחי פרחי שנמצאו שם, ומיד נפל החשד על הר"ר זושא זצ"ל כיון שתמיד הניח את עצמו על משכבו בשעה מאוחר מאוד. נגש אליו הבעה"ב ובקש ממנו שיחזיר לו החפץ, ואחר שענה לו הר"ר זושא ז"ל שהוא לא שלח ידו במלאכת רעהו, תבע ממנו שילך אתו לדין לפני רב העיר שהי' גדול בתורה ואיש צדיק ובעל מקובל. הסכים הר"ר זושא בדבר וילכו אל הרב. וידבר הרב על לבו שיראה להודות על חטאו, כי עם מעשה הגניבה שלו ינעול דלת בפני העניים, שמעתה לא יפתח הבעה"ב שערי ביתו לפני האורחים מפני החשש שמא יגנבו את חפציו היקרים. אבל הר"ר זושא זצ"ל עמד בשלו, שהם חושדים בכשרים ושלא הושיט אף אצבע בדבר שאינו שלו. הוציא הרב א' מספרי הקבלה והראה להר"ר זושא זצ"ל כמה שמות הק' הכתובים שם, והזהיר לו: "יודע תדע שיש גיהנם ששם דנין את הרשעים בשריפה ר"ל, ואני מזהיר לך, אם לא תתוודה על הגניבה תיכף ומיד, אשליך אותך בעמקי השאול תחתית ר"ל - בכח שמות הקדושים אלו הכתובים עלי ספר". ענה הרבי ר' זושא זי"ע: ככה אתה אומר! אם אתה מסתכל בספרים קדושים כאלו, הרי אתה צריך להיות מבין! תדע, אני מפחד הרבה יותר מה"לא תגנוב", ממה שאני מפחד ממך ומהגיהנם ביחד! לעבור על "לא תגנוב" גרוע יותר מהגיהנם והיא כאשר שמע הרב דברים אלו מפורש יוצא מפי הרה"ק הר"ר זושא מעומק הלב בכל הפשטות והתמימות, וניכרים דברי אמת, נתרגש עד מאד, והסתכל עוד הפעם על הר"ר זושא, ואמר: "אוי, נכשלתי ולא ראיתי לנכון, חשדתי בכשרים בצדיק וישר", ובקש ממנו מחילה. וצוה להגביר שילך לביתו ויחפש עוד הפעם את הגנב, אבל את הצדיק הזה תניחו לשלום. "האיש הזה אינו מתיירא לא ממני וגם לא מהגיהנם עצמו, הוא מפחד מן ה"לא תגנוב"! את האלקים הוא ירא"! וסיים כ"ק מרן מבאבוב צוק"ל: הרבי ר' זושא הק' ידע שלעבור על התוה"ק יותר מליכנס לגיהנם, גיהנם הוא רק תיקון וצירוף אם ח"ו עבר עבירה, אבל הפגם של העבירה עצמה, הוא הכי גרוע שיכול להיות". (פרי הכרם בשלח תשנ"ט, עמ' ה')

שמעתי מפי צדיקים, רבותינו הק' ז"ל, כשהיו מסבבים במדינה האחים הקדושים הרבי ר' אלימלך והרבי ר' זושא זצ"ל ועשו הרבה בעלי תשובה. ובא היצר הרע בדמות שחור ועמד לפניהם כחומה

משמים עד לארץ ואיים עליהם שאם לא יתפרדו לבל לילך עוד ביחד, אזי יפנה את עצמו מכל עסקיו ויהיה רק עליהם להכשילם ח"ו, ומאז לא ראו איש לאחיו כל ימיהם. ("שפתי צדיק-פיליץ" (ירושלים) ח"ד, ע' קס"ג)

עובדא דהוי אצל הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע שפעם היה משובתי שבת אצל הרב המגיד הק' ממעזריטש זי"ע בין החבריא קדישא, ובעת ששוררו לכבוד שבת היה הרבי רבי זושא שרוי מאד בהתרוממות הנפש עד שעלה על השולחן והחל לרקוד לכבוד שבת, והנה בשעת הריקוד נפל הנר שעמד על השולחן ונכבה, אכן לא היה זה מחמת הריקוד. משהבחין בזה הרבי רבי זושא תלה זאת מחמת הריקוד שלו, ונפל מהשולחן והתעלף, ושוב העירוהו ונפל מתעלף, עד שבא אחד מן החבריא קדישא שישב אצל השולחן וראה שלא בגינו נפל הנר, וגחן אליו ולחש לו באזנו, מיד נחה דעתו הק' ושבה אליו רוחו. אח"כ נענה הרבי ר' זושא ואמר: החושבים אתם שכל הסער הגדול הזה היה כי יראתי מהגיהנום, לא ולא, שהרי בעת שאבוא לעלמא דקשוט והקב"ה יחפוץ שאלך לגיהנום, הלא ארים את כנפי כסותי וארוץ לגיהנום כי זהו רצון הבורא ית"ש. אלא שיראתי שמא נתרחקתי מהקב"ה. כי בכל עבירה שעובר האדם אזי מתרחק ונתלש מהקב"ה ונעשה מסך המבדיל בינו לבין קונו כדכתיב (ישעי' נט, ב) עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם. (אדמו"ר מפנינסק-קרלין זצוק"ל "ארחות אהרן" ח"ב, ע' כ"א)

סיפר הרב החסיד המפורסם מו"ה גבריאל טצאק ז"ל כי אחרי פטירת רבו הקדוש מליזענסק, כאשר התאבל על רבו הקדוש, ומאוד דאג את מי יבחר לו למורה רב. ויאמר אל אברך אחד לכו ונלכה אל הרב הקדוש מו"ה זישא, ונראה את התנהגותו, אולי הוא יהיה לנו לרב במקום רבינו הקדוש. וילכו יחדיו הלוך ונסוע לעיר אניפלע, מקום אשר היה הרב הנ"ל שוכן. ויהי בדרך ויבואו בלילה במלון אחד, אשר לא היה שם שום ישראל, רק נכרים. אמנם מרוב יגיעם ועמלם מטורח הדרך, קבלו לנוח שם ולישן עד אור הבקר. וטרם הלכם לישן, בקשו מים להעמיד מראשותם, ליטול ידיהם בקומם משינתם, ולא מצאו. ויבקשו ליתן כסף מלא בעד מדה מים, ולא היה שם. ויאמר הרב מו"ה גבריאל ז"ל יהי מה אונס רחמנא פטריה. מה אעשה כי עיף אנכי מעמל הדרך, אלך ואישן, אמנם האברך אשר הלך עמו לא נח ולא שקט, ולא חפץ לישון בלא מים. ויהי כאשר נרדם הרב מו"ה גבריאל ז"ל, אז נפל במחשבתו של האברך לילך לקנות מדה כמות של בירה, וליטול בה ידיו, וכן עשה. ויהי בבוקר הלכו שניהם יחדיו לגשת לעיר הרב מו"ה זישא ז"ל. והרב מו"ה גבריאל לא נטל את ידיו בקומו משנתו כי לא ידע מקום למצוא מים. ויהי אך דרכה כף רגלם אל מפתן בית הרב הקדוש מו"ה זישא ז"ל, אמר הקדוש להרב מו"ה גבריאל ז"ל, הידעת כי כל הטומאה והזוהמא אשר הבדיל והרחיק מאתך אחי הקדוש ז"ל בימים רבים, חזרה אצלך בבוקר, כאשר הלכת בידיים מסואבות. ויבך הרב החסיד ז"ל בשמעו את דבריו. וברגע שמח שמחה גדולה באמרו ברוך ה' כי הנחני בדרך אמת, למצוא לי רב קדוש צדיק יסוד עולם אשר תעלומות נגלה לפניו, כמו אל רבינו הקדוש מליזענסק ז"ל. דברים אלו מתאימים למ"ש בשמו בספר אגרא דפרקא (אות ט) קבלה מאת כבוד דודי זקני סבא קדישא מה"ר משולם זישא זצוק"ל. הא דאין רשאי לילך ד' אמות בלי נטילה בשחרית, אמר הוא ז"ל דיש ליהזר שלא להציג רגליו על הארץ בלא נטילה. כי בהציג רגליו על הארץ בלא נטילה אזי ח"ו כל חמום הרע (שכנפש הבהמית) רודף אחריו להסיתו ואמר על זה רמז הפסוק (תהלים לו, ה) יתיצב על דרך לא טוב (אזי ח"ו) רע לא ימאס. (הגה"ח רבי מנחם מנדל בודק ז"ל "נפשות חסידיו" ח"א, ע' ל"ז)

מקובל בשם הרה"ק רבי זושא זי"ע מהאניפולי, כי היה פ"א יושב בסעודה גדולה שעשה לפניו גביר אחד בק"ק אסטרהא, מקום אשר היה שם אהלו בתחילה בהיותו שמש ועני מדוכא חסר לחם ממש, ואח"כ כשנעשה מפורסם בעולם לאדמו"ר ישב בסעודה היא, והזמין הבעה"ב הגביר לכבודו חשובי העדה תלמידי חכמים ונכבדים, ובאמצע הסעודה ישב הרה"ק בדומיה ורעיונותיו הקדושים משוטטים ותפוס במחשבתו, פתאום לקח מהמרק והבשר שהיה לפניו וזרק על בגד המשי שלבש, ואמר הדברים האלה: בגד יקר קח לאכול בשר, המסובין בשמעם הדברים האלו נבהלו ונשתוממו וחשבוהו ח"ו למשתולל בדעתו, אמנם הוא פי' שיחתו לפני המסובין הנכבדים ויאמר להם: הנה חשבתי בדעתי, מה זה אשר בהיותי לפני כמה שנים דר בעיר הזאת לא היה איש מרחם עלי אפי' בפרוסת לחם וכמה פעמים הייתי מסתכן ברעב עכ"ז לא השגיחו עלי אז מאומה ועתה קראוני בכבוד כזה ועשו סעודה בעדי, ולא די שנתנו לי לאכול מרק בשר ויין, עוד קראו לכבודי כמה אנשים נכבדים ונותנים להם לאכול ולשתות, ומה זה, ואם בשביל שמאז ועד עתה תקנתי מעשי לטובה הנה בעוה"ר אינני מרגיש שהטבתי מעשי, אלא בודאי בע"כ מפני שאז הייתי עני ואביון הלכתי בבגדים קרועים, ועתה הנני הולך בבגד משי, ע"כ נותנים ומכבדים אותי בשביל הבגד, ע"כ נתתי להבגד מכל מאכל טוב הלז, ואמרתי בשבילך קראו אותי ובשבילך הזמינו כל זה ולא בשביל זכותי, וכל זה הגיד הרה"צ הר"ר זושא זי"ע כנודע מרוב ענוותנותו בקדושת צדקותו. ("דברי תורה" (מונקאטש) ח"ב, אות נ"ח)

סיפור זה שמעתי מאא"ז הרה"ח ר' שאול לייב גאנץ ז"ל, ביום י"ג שבט תשי"ט לפ"ק.

פעם היה איש אחד שהתחיל ללמוד בספרי האר"י הק', ובתוך למודו מצא כתוב בכתבי האר"י הרוצה לזכות ולהגיע לרוח הקודש יתענה כך וכך תעניתים ויעשה כמה מיני סיגופים וכדומה, וכן עשה, התחיל להתענות הרבה תעניתים, וסיגף את עצמו בכל הסיגופים הנאמרים שם, עד שהשלים את כל סדר התעניתים והסיגופים, והנה להפתעתו לא הגיע לו הרוח הקודש אשר לזה קיווה כל הזמן. התחיל האיש להתענות ולהסתגף שוב, ואין קול ואין עונה. פעם נפגש הוא עם אחד מחביריו, ראה החבר שפניו זועפות ומוריקות, שאלו חבירו מדוע פניך זועפים, התבייש האיש לספר לו שהוא התענה והסתגף כדי לזכות לרוח הקודש, עד שהפציר בו והוצרך לספר לו את הקורות אותו. ויהי כשמוע חבירו את זאת, יעץ לו, הנה ישנו צדיק אחד בעיר אניפולי ושמנו רבי זושא, אשר מתנהג לפי דרכי האר"י הק', הוא בודאי יוכל לענות לך על שאלתך. נסע האיש להרה"ק ר' זושא ז"ל ובחרי אף וקצף גדול נכנס אליו, והתחיל לצעוק בקול גדול את כל המעשה שלו, ולא נחה דעתו עד שאמר כי אילו היה נמצא פה האר"י הק' היה עושה לו בזיונות, ועכשיו ששמעתי שאתם מתנהגים ע"פ האר"י הק', א"כ עליכם לפתור את שאלתי למה לא זכיתי לרוח הקודש, ואם לא תתנו לי פתרון טוב אזי אוי ואביו לנפשכם. ויהי כשמוע רבי זושא צעקותיו התחיל להשיב את נפשו שלא יהיה מרוגז, ואמר לו, אספר לך מעשה, ובוזה יהיה מתורץ לך. התחיל האיש הנ"ל שוב לצעוק, במעשה אתם רוצים לפטור אותי, אינני רוצה וכו', הפציר בו הרבי רבי זושא שוב עד שהסכים לשמוע. התחיל הרבי לספר: פעם בלכתי בדרך נכנסתי למלון אחד ונשארתי ללינת לילה. ויהי בערב הלכתי לטייל קצת בחצר, וראיתי שם מחסן גדול עם כל מיני כלים של בעלי מלאכות, סנדלרים, נגרים, חייטים וכו'. חישבתי בדעתי מה מעשהו של האיש הזה, אם הוא סנדלר למה לו כלים של נגרים, ואם הוא נגר למה לו כלים של סנדלר וכו'. שאלתי אותו לפשר הדבר, וענה לי שהפריץ של העיר נתן פקודה שיתנו לו כך וכך כסף עד יום

פלוני, ואם לאו יגרש אותנו מפה, ונתאספנו יחד כל בני הקהילה וטיכסנו עצה איך לאסוף את הכסף הרב. החלטנו להטיל מס על בני הקהילה ובדרך זו נאסף את כל הכסף. וכן היה, העשירים שלמו והבינונים ג"כ, אבל העניים לא שלמו חובתם וכיון שהגיע זמן התשלום החלטנו לקחת מאתם את כלי עבודתם למשכון, ואלו הם הכלים שנמצאים אצלי במחסן. המשיך רבי זושא בסיפורו: כששמעתי זאת חרה לי הדבר מאוד, היתכן לקחת מהעניים את מטה לחמם ופרנסתם, אמרתי לבעל המלון שיומין את בני הקהילה לאסיפה שניה, והתחלתי להוכיחם למה לקחו מהעניים את מקור פרנסתם, עליהם לקחת עוד פעם מהעשירים, ולא להטפל לעניים. וכך הוה. כשמוע האיש את הסיפור, נשאר עומד ומשתומם, מה שייכות המעשה הזה לשאלתו על רוח הקודש. אמר לו רבי זושא, הנה באדם יש שלושה סוגי איברים, עשירים, בינונים, עניים, הלב והמוח הם העשירים שבאיברים כי הם מנהיגי הגוף, הידים והרגלים הם בינונים כי עובדים עבודתם תמיד. הקיבה היא העניה שבכולם, אם לא נותנים לתוכה מאכל, אינה עושה כלום. א"כ מה לך שלקחת ראשונה מן העני שבכולם, שהתחלת להתענות ולהסתגף ולא נתת אוכל, ופרנסה לעני. לך בתחילה לעשירים, תתקן את המוח והלב, שיהיה לך דעת נקיה ולב נקי לעבוד את ה' בלב שלם, ואח"כ לעניים, אבל לא להיפך. הדברים חדרו עמוק ללבו, והתחיל לשפוך שיחו לפני רבי זושא שיאיר לו את הדרך הנכונה לעבודתו יתברך. ע"כ ודו"ק. ("אוצר אפרים" ח"ט, ע' רע"ז)

הרה"ק ר"ר זושא מהניפולי זצ"ל אמר, כי עדיין לא ראה מלאך משחית שנולד מחמת עבירה של בר ישראל שיהיה שלם בלי מום כי אין שום בר ישראל עושה עבירה בחשק גמור וברצון שלם, ועי"ז נוצר המלאך עם מום. עכדה"ק. ("ארץ צבי" קווי'גלוב) בלק תרפ"ה, ע' קפ"א)

שמעתי מהרה"ג המפורסם מו"ה ישראל יצחק רייזמאן זצ"ל דומ"ץ פעיה"ק ששמע מהרב בעל תורת חסד מלובלין זי"ע ששמע מרבו הצמח צדק זי"ע ששמע מחותנו, האדמו"ר האמצעי ששמע מאביו הק' בעל התניא, האיך שהרבי ר' זישא זי"ע יצא פעם תחת כיפת השמים, ואמר הפסוק (תהלים ח) כי אראה שמין מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת וגו' ונפל עליו יראה גדולה כל כך, עד שקיבל מזה שלשול של דם שלושה ימים, מגודל פחד הבורא, וכשסיפר זאת הבעל התניא זי"ע התעלף. ולקח זמן ארוך עד שהקיצו אותו. [עיין בספה"ק "ישמח ישראל" (אלכסנדר) דברים דף צ"ט טו"ג, וזה לשון קדשו שם: "אמר הרה"צ ר' יעקב ישראל (מטשערקאס) זצ"ל, שעמד מאחורי כסא של הרה"ק מוהרש"ז מלאדי זצ"ל בעיו"כ ושמע שאמר על הרה"ק ר' זושא זצלה"ה זי"ע, כאשר הגביה עיניו לשמים ביוה"כ אחזו שלשול עם דם ר"ל מחמת גודל היראה". (אדמו"ר מתולדות-אהרן צוק"ל "דברי אמונה", דף כ"ה ע"ב)

העידו בשמים על הרה"ק ר"ר זושא מהאניפאלא זי"ע, שהולך בשמים במקלו והזוה"ק בידיו, ולומד הזוה"ק באותן הכוונות שחברן רשב"י בעצמו. המעשה כך היה, הר"ר נתן אחיו של הר"ר אלימלך והר"ר זושא, היה למדן מופלג אבל התנגד לדרך החסידות, ולא רצה להתקרב לאחיו הקדושים. פעם נפל למשכב במחלה קשה, מחלה מדבקת, והרופאים פקדוהו לעזוב את העיר, שלא יתפשט המחלה על ידו, והוצרך לשכב באיזה בית מחוץ לעיר, ונחלה יותר ויותר, עד שהרופאים אמרו נואש, והחברא קדישא כבר עמדו על ידו להתעסק עמו, אבל פתאום התחיל ר' נתן לפתוח עיניו, והוטב לו יותר ויותר עד שנעשה בריא כאחד האדם והיה לפלא. כאשר ישב על מיטתו סיפר לנוכחים מה קרה עמו,

כי נשמתו כבר עלתה השמימה, ופתאום הגיעו לשם אחיו הר"ר אלימלך והר"ר זושא, וטענו לפני הבי"ד של מעלה האיך מותר לסלק איש צעיר לימים, על מי יעזוב את משפחתו, וטענו ואמרו כי הם פוסקים בהחלט כי אסור לסלקו מעוה"ז, והבטיחו הבי"ד שיחזירוהו, שאל ר' נתן בשמים, מה המעלה בשני אחים אלו, שבכוחם להחזיר פסק הבי"ד של מעלה, הגידו לו בשמים קצת ממעלתם הנעלה, ובין הדברים אמרו לו על הר"ר זושא ש"הוא הולך בשמים במקלו והזוה"ק בידי, ולומד הזוהר עם אותם הכוונות שחברן רשב"י בעצמו". אז הבטיח רבי נתן שיתקשר לאחיו הקדושים, ואח"כ קבע דירתו סמוך לליזענסק והסתופף הרבה בצל אחיו הק' הר"ר אלימלך והר"ר זושא, וכאשר נסתלק הניחווהו אצל אהל הר"ר אלימלך, ועל מצבתו נחרת שיעיינו בפנקס הקהל מעשה הנ"ל, האיך התקשר לאחיו הקדושים. (כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש צוק"ל "עבודת עבודה" (קאנאדא תשנ"ד) ח"א, ע' ר"ג)

שמעתי שהרבי ר' זוסיא זי"ע פ"א נפל על רגלו ואחזתו כאב גדול, עשה ברכה ברוך שעשה לי כל צרכי, מה שמגיע לי. (ממכתב הגה"צ רבי יואל אשכנזי זצ"ל "תפארת משולם" (ברוקלין תשס"א) ע' שס"א)

כשנתקשו פעם החבריא תלמידי המגיד ממעזריטש בפשט באיזה תוס' או זוהר, ובאותה שעה התכונן הרר"ז הרבי ר' זושא זי"ע לתפילה והיה בדביקות גדולה, וקולות הלומדים שהתווכחו בלימודם הפריעו לו מעט מדביקותו, ניגש אליהם ושאלם מה הענין, ואמרו לו שמתקשים באיזה תוספות או זוהר, שמע הרר"ז את קושייתם ותירצה על אתר, שאלוהו איך עלה בידו ליישב זאת בנקל כ"כ, ענה להם כי מכיון שהפריעוהו מדביקותו, שאל את בעל המימרא בעצמו והוא שיישב לו את כוונת דבריו. (כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' קמ"ז)

עובדא שהי' אצל הרבי ר' זושא זי"ע שעבר פעם בשוק ושמע קול ניגון מחזן אחד והי' לו מזה התעוררות תשובה, אח"כ כששמע שהחזן אינו אדם כשר עשה תשובה על ההתעוררות שהי' לו ממנו. (כ"ק מרן אדמו"ר מויו'ניץ-מאנסי שליט"א "דרשות" (מאנסי תשס"ב) ח"א, ע' שע"ו)

מעשה שהיה אצל הרה"ק הרבי ר' זושא זצוק"ל שנסע פעם אחת על עגלה לאיזה מקום, ובאמצע הדרך שקעה העגלה ברפש וטיט, והבעל עגלה עם ההתאמצות לא היה ביכלתו להוציא את העגלה מהטיט, וכראות הצדיק המצב, חשב בלבו הלא עכשיו אין עצה ואין תבונה, רק לתפוס אומנות אבותינו להתפלל לד' ולשוב בתשובה שלימה, ואז יקשיב ד' ויענה. ותיכף עלה ברעיונו לסדר תפלתו, ואמר במליצת לשונו, רבש"ע הלא כל כוונתך שהשלכת אותי כאן, הוא כדי להחזירני בתשובה שלימה לפניך, והריני מקבל עלי לעשות רצונך ולשוב בתשובה, אמנם וכי זה הוא המקום הראוי והנכון לעשות תשובה כשורה, כשאני שקוע בבון, הצילני נא מזה, וכשאגיע למקום מרחב, אז אשוב אליך באמת ובלבב שלם, ואתפלל כדת כראוי וכנכון. ("קדושת ציון" (באבוב) ח"ב, ע' ל"ב טו"א)

שגור היה בפי רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב צוק"ל) וכך היה מספר: קשרי ידידות מופלאים שררו בין הסבא האדמו"ר רבי דוד צבי שלמה ובין האדמו"ר רבי מוט'לה מרחמסטרביקה, כה הדוקים היו הקשרים ביניהם, עד שהיה הסבא מגדיר אותם כ"קשר אלחוטי". ילד הייתי והסבא לקחני עמו לביקור אצל רבי מוט'לה, הרבנית מרת ציזא חנה - זוגתו של רבי מוט'לה, היתה אשה צדקנית וכלולה בעטרת יוחסין, נינה היתה לצדיק הקדוש הרבי ר' זושא מאניפולי (אביה היה האדמו"ר רבי דוד מטולנא, חתן האדמו"ר רבי ישראל אברהם מטשרניאוסטראה, בן הרה"ק הרבי ר' זושא), באותו ביקור פנה אליה

הסבא ושאל אותה אם זכור לה איזשהו מעשה אשר נשתמר במשפחתה על הרבי ר' זושא. השיבה הרבנית, כי אכן שמעה סיפור מאמה ששמעה מאחד ממשפחתה שאף היתה נוכחת בשעת מעשה, פתחה וסיפרה: שני האחים הקדושים, הרה"ק רבי אלימלך מליזנסק והרה"ק רבי זושא ישבו פעם בחדרם ושוחחו בענייני קדושה ועבודת השם, לפתע פרצה אנחה מרבי אלימלך וקרא: "אוי ואבוי! הנה הוא כבר בא..." , לא חלפו שניות מועטות ואל החדר נכנס יהודי והחל שופך את ליבו לפניו, באומר כי שקע בחטאים כבדים, ועתה התעורר ליבו בחרטה עמוקה על מעשיו הרעים ומבקש הוא לשוב בתשובה. נענה הצדיק רבי אלימלך ואמר לו: "צר לי, אך שערי תשובה ננעלו בפניך, אין באפשרותך לעשות תשובה". כשמוע האיש את דברי הצדיק, נפרצו סכר דמעותיו ופרץ בכי תמרורים, "אנא רבי הושיעה! - יילל בקול ייאוש - הנני מוכן ומזומן לקיים ככל אשר תאמר לי ובלבד שאזכה לעשות תשובה..." "ברם, דמעותיו של האיש לא הועילו מאומה, רבי אלימלך חש והרגיש בחטאיו העצומים המשטינים והמקטרגים כנגדו, ועמד נחרץ בסירובו להורות לו דרך תשובה. אותה שעה החזיק הרבי ר' זושא מקטרת בידו וביקש להעלות בה עשן, הוא פנה אל נכדתו ששהתה שם וביקש ממנה שתביא לו גחל אש מן התנור הבווער, כששבה והגישה לו את הגחל, נענה הרבי ר' זושא ואמר לאיש: "הרואה אתה גחל זה שבידי? כשם שיעלה בידך לעשות תשובה, כן גחל זה יצמיח עשב..." "כשמוע האיש את דברי הרבי ר' זושא ונוכח כי אפסו סיכוייו, נזדעזעו ארכובותיו ונפל תחתיו מתעלף, כשעוררוהו מעלפונו זעק בקול גדול: "אם לא מועילה לי תשובה, למה זה לי חיים!?" "וצנח שוב בעלפונו, כל המאמצים לעוררו לא הועילו והוא חזר והתעלף שוב ושוב. נכמרו עליו רחמיו של רבי אלימלך והוא פנה וקרא באוזני האיש: "נעניתי לך! אערוך לך סדר תשובה מועילה, אך עליך להתכונן לעמוד בסדרת סיגופים קשים ומפרכים למשך תקופה של שנה תמימה, באם אכן תצליח לעמוד בכל אלה, אזי תמצא מזור לנפשך ותתקבל תשובתך לרצון לפני אדון כל..." הנכדה שהיתה נוכחת באותו מעמד וראתה את הדברים, חדורה היתה באמונת חכמים איתנה, היא האמינה בכל ליבה כי אם יעלה ביד האיש לעשות תשובה, אזי ללא ספק יתקיימו דברי הסבא והגחל יעלה עשב... היא נטלה עמה את הגחל ושמרה עליו מכל משמר, והיתה ממתנינה ומצפה לראות כיצד ייפול דבר, כעבור שנה התרחש הפלא הגדול לנגד עיניה המשתאות, מן הגחל השרוף בצבצו ועלו עלי עשב ירוקים ולחים... הגחל היה שמור במשפחת - סיפרה הרבנית מרחמסטרביקה - הוא עבר אל אמי, וממנה הגיע לידי, עם השנים נבלו עלי הדשא ואינם, אך את הגחל עצמו אוכל להראותך. תיכף ניגשה הרבנית אל השידה שעמדה בפאתי החדר, הוציאה מן המגירה את הגחל השמור והראתה אותו לפני האורח. כאשר כילה רבינו לספר את סיפורו, הוסיף ואמר: "כשצדיקים אומרים דבר, חייבים להאמין להם ללא שום צל של פקפוק וערעור, מלבד כאשר יאמר הצדיק לאדם שלא תועיל לו כל תשובה, במקרה כזה אין להאמין לו, יען כי תשובה מועיל לכל אחד..." (הרב שמואל הניג שליט"א "משה איש האלקים" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, עמ' 9)

שמעתי מזקני ר' סנדר שפעם הלך הרר"ז על הדרך וירד גשם ונכנס לאיזה קרעטשמע כדי לפוש, וכשנכנס החלה בעלת הבית לגרשו ולא יצא עד שסטרה לו על לחיו ועזב הרה"ק את המקום, ובלכתו נפלה האשה למשכב וכשנכנס בעה"ב וראה את מצבה שאל מה ארע, וסיפרו לו הנוכחים האין שסטרה לאורח שהגיע - ותיארו לפניו את האיש, זעק בעה"ב - הרי זה רבי זושא! ורץ אחריו לחפשו ומצאו והפציר בו שישבו לביתם, וכשהגיע נעמד על יד החלון ושאל את החולנית - מדוע מגיע לזושא "א

פאטש", והחלה למנות את כל עבירותיה, ואמר הרה"ק - על זה עוד לא מגיע לזושא מכת לחי, ומנתה עוד מחטאיה אך הרה"ק נענה שוב שלא על זה הגיעה ליתן לו מכת לחי, עד שסיפרה שהיות שבביתה מבשלים לאורחים שבאים לאכול ויש לבשל עופות ואין זמן בידה לקרוא לשוחט אזי נכנסת למרתף וחונקת את התרנגולים וכך יש לה מה להגיש, נענה הר"ז - אכן כן, משום הכא כבר מגיע לזושא מכת לחי, ונתן לה דרך תיקון ונסע לדרכו. כך היה רגיל לעורר בתשובה והיה מונה את החטאים של השני על עצמו, ושמעתי עוד מזקני ר' סנדר שפעם הגיע הר"ז לעיר והיה הדרך בעיר שהראש הקהל - שהיה תלמיד חכם היה דרכו להכניס את האורחים החשובים, והשאר - ארחי פרחי - היה השמש מפזר בין הבעלי בתים, וכשגמר הר"ז להתפלל סיים אחרי כולם, והשמש סידר את כל האורחים איש על מקומו אצל הבעלי בתים ואת הר"ז זושא קרא לביתו, נענה רבי זושא ואמר שאינו רוצה לאכול רק אצל ראש הקהל, שאלו השמש אם ת"ח הוא ונענה שלא, אך לא היה לו ברירה והראה לו את ביתו של הראש הקהל וברח משם שלא יראו שהוא הביאו, ודפק הר"ז על הדלת ושאלוהו אם הוא ת"ח ונענה שלא - אך המשיך באמרו - מ"מ איני גרוע מכלב שגם להם מזמינים את מזונותם, והכניסוהו אך הקצו לו מקום בפינה נידחת, ובעת הסעודה ישבו התלמידי חכמים וכ"א אמר את חידושו, ובעה"ב הגיש להם ברוחב לב, ובטוב ליבם רצו לשמח עצמם מעט והרי כל אחד אמר מימרא, ע"כ שאלו את האורח העני אם גם לו יש מה לומר, נענה הר"ז ואמר שיש לו קושיא, שמחו הללו לדבריו וביקשו שיאמר להם קושייתו, ונענה שבהגדה של פסח איתא שבכורך יכרכו מצה ומרור ויאמרו - זכר למקדש כהלל כן עשה הלל בזמן שביהמ"ק היה קיים, משמע שהלל היה צדיק ואילו בתהלים רואים "הלל רשע" על תאוות נפשו, והמסובים צחקו מאד והתענגו על השאלה, אח"כ שאלוהו אם יש לו תירוץ והשיב שאכן כן, כי לפעמים עושה הלל עצמו צדיק שלומד ומכניס אורחים ת"ח בלבד ושאר דברים טובים, אך יש פעמים שהלל רשע שנוסע למרחקים ובזמן פלוני נכשל בעבירות חמורות, והמסובים שלא ידעו מכלום צחקו לקול דברו אך הראש הקהל שמע היטב והבין אל מה ירמזו דבריו כלל לא צחק בשמעו את עבירותיו אחת לאחת, ונשבר לבו בקרבו וביקש מהרה"ק דרך תשובה וכך הציל את נשמתו. (כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א "מילין קדישין" ח"ג, ע' רל"ה)

שמעתי מכ"ק אאמו"ר זי"ע שפעם הגיעו לעיר קצין וחייליו מצבא רוסיה, ועצרו במקום המקווה, הקצין וכמה מהחיילים נכנסו לבית המקווה, עד שהתחיל לבוא השמש והתקרב לילה, הלך הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע אל מקום המקווה ואבן בידו, ונעמד מאחורי הבית וזרק האבן לתוך הבית דרך החלון ופגע בראש של הקצין, הלה התחיל לצעוק מרוב יסורים והרבי ר' זושא זי"ע עזב וברח מהמקום, החיילים ששמעו הצעקות וראו יהודי בורח מן המקום הבחינו מיד בפירוש הדבר והתחילו לרדוף אחריו, וברח הרבי ר' זושא זי"ע ורץ עד שכלו כוחותיו, אז עצר ולקח הציצית בידו וצעק עליהם - "רשעים תראו את זה ותיראו מהקב"ה", משראו החיילים את הציצית נפל עליהם פחד גדול מאוד וברחו מהמקום, ואחר מרחק גדול שרצו עצרו ולא הבינו וכי איזה דבר הפיל עליהם פחד גדול כזה שברחו עד כאן - מרחק כה גדול. (אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג שליט"א "רישומא קדישא", קרח תשס"ג, עמ' ח')

מסופר כי בעיר מגוריו של הרבי ר' זושא זי"ע, נאבד לפריץ הון רב, ואמר הפריץ שבוודאי היהודים גנבוהו ממנו, ולכן גזר ואמר, כי אם היהודים לא יביאו לו את המעות בחזרה עד משך שנה, יגרש כל היהודים מן העיר. באו בני העיר בכייה אל הרבי ר' זושא, אמר להם הרבי ר' זושא שלא ידאגו כלום,

אלא יאמרו לפריץ בשמו, שבסוף השנה בזמן הקצוב הוא יביא לו את כל המעות. חשבו אנשי העיר, כי בודאי במשך שנה זאת יסע הרבי ר' זושא על פני תבל לקבץ המעות, אבל למעשה לא נסע הרבי ר' זושא כלל, כאשר עברה כבר חצי שנה, בקשה בני עירו, שיעשה איזה דבר למענם, שהרי אם לא יביאו המעות יגרש אותם הפריץ, אמר להם הרבי ר' זושא שלא ידאגו כי הוא יביא את כל הסכום, עברו עוד כמה חדשים ולא נסע לאסוף מעות, שאלוהו עוד הפעם, אבל הרבי ר' זושא הבטיח להם שאין מה לדאוג כי הכל יבוא על מקומו בשלום. כאשר הגיע איזה שבועות לפני הזמן הקבוע, שלח הרבי ר' זושא להפריץ לאמר, שבזמן הנקבע לשלם המעות שנגנבו, יקבץ את כל שריו ועבדיו וכל משרתי ביתו, ואז הוא יבא לשם ויראו נפלאות, הפריץ עשה כדבריו, וליום המיועד קיבץ את כל משרתיו ואנשי ביתו ועבדיו, כשבא הרבי ר' זושא לשם, התאספו אנשים רבים לראות מה יהיה שם, הרבי ר' זושא עמד והביט על כל עבדיו ואנשי ביתו של הפריץ כמחפש איזה דבר, ואמר אל הפריץ כי חסר עוד אחד מעבדיו, חיפשו ומצאו כי אכן העבד הממונה לנקות את הסוסים של הפריץ אינו נמצא שם, והלכו להביאו לשם, בהגיע העבד הזה, פתח הרבי ר' זושא ואמר: ובכן תן פחדך ה' אלוקיני על מעשיך וכו', ותיכף התחיל אותו העבד לרעוד בכל גופו וארכובותיו דא לדא נקשן, והודה בפחד ובהלה כי הוא גנב את המעות מאוצרו של הפריץ, והחזירו תיכף. מרגלא בפומייהו דאינשי לומר בדרך צחות, שכשאומרים ובכן תן פחדך בתפלת הימים הנוראים, מכוונים לבקש מעות, ובכן געלט, תן געלט, פחדך בגימטריא געלט, זהו בדרך צחות, אבל כשהרבי ר' זושא אמר ובכן תן פחדך, המשיך אכן בחזרה את המעות הנגנב, הרגיש ברוח קדשו היכן המעות מונחים. (כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצוק"ל

”עבודת עבודה” (תשס”ב) ע’ צ”ט

בזמנו של הרה"ק הר"ר זושא זצ"ל נהגו המלכות לחלק את הצבא לשני חלקים, שילחמו בינם לבין עצמם, כדי ללמוד להכות ולהלחם, ואלו שנצחו קבלו מתנות וכדו'. בזמנינו אין עוד מנהג כזה, כיון שכבר ישנם כלים מיוחדים שאפשר ללמוד עליהם. הכלל, רשעים אלו שקבלו המתנות היו מלאים שמחה. פעם באו אלו הנוצחים לאיזה עיר, ונכנסו לתוך ה"קרעטשמע" שהיה שייך ליהודי, ובקשו ממנו שיתן להם יי"ש, והוא נתן להם ככל משאלותם, עד שנשתכרו, ואז לא רצה ליתן להם עוד. עמדו ממקומם והתחילו להכותו, ושברו את החלונות וכלי הבית. כשראו בניו של בעה"ב את אשר לפניהם, מיהרו אל הר"ר זושא וסיפרו לו מהנעשה. ויהי כשמוע הר"ר זושא כי ח"ו יכולים הם להרוג את היהודי, קם ממקומו וחישי מהר רץ אל המקום, וכיון שהחלונות היו פתוחים נגש הר"ר זושא והתחיל לצעוק בקול רם "ובכן תן פחדך ד' אלקינו על כל מעשיך ועל כל מה שבראת", וחזר ושנה דיבורים אלו כמה פעמים, ונפל פחד גדול על הרשעים וברחו דרך החלונות ששברו וכן דרך הפתח, ונעלמו, כי נפל פחד היהודי עליהם. בדיוק באותו רגע הזמין הקב"ה ברחוב שהוא את השר שלהם, וירא את המחנה שלו שאך נצחו רצים כמו משוגעים, ואף כשצעק לעברם שיעצרו מלרוץ, לא עצרו ואף לא ראו אותו מגודל הפחד שאחזתם, והלא צעק עוד והתרה בהם, עד שאחד מהם הראה לחבירו, כי הלא הגענעראל נמצא כאן, אבל ללא הועיל, כי רובם רצו הלאה כמשוגעים, ומיעוט אלו שעצרו ספרו לו את אשר עשו ליהודי מפני שמיאן ליתן להם עוד יי"ש. ויצו הגענעראל שיקחו אותו אל בית היהודי, אבל הם מיאנו ללכת עמו מחמת רוב הפחד, ויתפלא השר מה כל הפחד הזה לחיילים מזויינים, ויספרו לו, שבא לשם יהודי אחד ומבעד החלון צעק "פאקדיך פאקדיך", ומאז הם עדיין חלים ורועדים, וכמובן שצוה השר עליהם שישלמו במיטב כספם על ההפסד שגרמו. וידוע לכל שהר"ר זושא הי' במדריגה

גבוה במדת היראה. ושמעתי מכ"ק אאמו"ר זצ"ל הי"ד, שהר"ר זושא ביקש מאת השי"ת שיזכה ליראת המלאכים, ויעתר לו ה', וכך הוה, שנפל עליו יראה גדולה כל כך, עד שכשהי' בידו כוס קפה לשותות, התחיל לרעוד ולפחד כל כך עד שנפל הכוס מידו ונשפך. ויהי בראותו כי לא יוכל שאת יראה גדולה כזו, התפלל להשי"ת שיסלק ממנו יראה זו, כי לא יכול לו, ונשאר ביראת עצמו בלבד. ובאמירת התיבות "ובכן תן פחדך וגו' ועל כל מה שבראת" גרידא, הטיל על הרשעים האלו, יראה ופחד עד אין שיעור, כל כך היתה עבודתו הקדושה ביראה גדולה. (כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצוק"ל "שיח שלמה" (ברוקלין תשס"ג) ע' ס"ז)

מעשה ידוע, באחד שעשה כעובדא דרבי שמעון בן יוחאי, שלמד תורה עשרים שנה מוחבא בתוך מערה, בהתמדה גדולה ואחר עשרים שנה, כשהלך בשווקים וברחובות דימה בנפשו שאנשים יעמדו לפניו ויחלקו לו כבוד גדול ויבהלו ממנו, לרוב התמדתו ופרישתו. וכשנוכח לדעת שאין נותנים לב עליו כלל וכמו אדם פשוט נחשב, אמר בלבו נראה שאנשים אלה אינם מבינים עליו, כי טח עיניהם מראות, ועל כן שם מגמתו לעיר אחרת, וכן היה בכל מקום ובכל עיר, עד שבא אל הרב הק' איש אלקים הרבי רבי אלימלך מליזענסק זצוקללה"ה והיה אז ליל חורף והוא עם אחיו הרב הק' איש אלקים הרבי רבי זושא זצוקללה"ה השליכו עצים להסיק התנור. ובראותו אותו והבין ברוח קדשו את מצבו וכל אשר קרהו, חפץ לתת תיקון לנפשו האומללה ולבלתי תנהו רדת בשחת הגאות. אמר הרבי רבי אלימלך לאחיו זושא: זושא חביבי אמור איזו מליצה נאה. פתח הרבי רבי זושא פיו הקדוש ואמר, עה"פ (ירמי' כג, כד) אם יסתר איש במסתרים אם אדם יתחבא במערה עשרים שנה וילמד, ותרום נפשו עליו, בבחינת אני ואפסי, אז אומר הקב"ה, לא אראנו נאם ה'. וכששמע האדם הלז, נשבר לבו בקרבו. ואח"כ פתח הרבי רבי אלימלך זי"ע בשנית את פיו הקדוש ואמר זושא חביבי, אמור עוד מליצה נאה, אמר תיכף הרבי רבי זושא זי"ע: אם יסתר איש במסתרים, אם אדם יחביא עצמו במערה עשרים שנה וילמד, ובכל זאת יחזיק עצמו לכלום, אז אומר הקב"ה, אראנו נאם ה'. (הרה"ק רבי דוד מנאדברנא-כאניא זצוק"ל "אוהב חסד" (נתניה תשס"א) ע' נ"ה)

הרבי רבי זושא היה מלא כל כולו ביראת ה', כל אבריו היו מרתתין ומפחדין מפחד ה' והדר גאונו, וכל מי שבא פעם בגבולו נשפע עליו יראת ה' עד עולם, כל שכן כאשר הגביה ידיו על ראש אחד מישראל, האציל עליו בזה יראת שמו יתברך על כל ימי חייו. בהיות הרה"ק בעל מאור ושמש זי"ע ילד קטן, כיתת רגליו לחפש לו רבי לשורש נשמתו, ובתוך דרכיו הגיע אל הרבי רבי זושא בעת אשר עמד בתפלה מעוטף בטליתו, הילד המאור ושמש רץ תיכף מתחת טליתו של הר"ר זושא, וראהו בוכה ושופך שיחו לפני ה' עד שדם שותת ויורש מעיניו. הרבי רבי זושא הרגיש בקדושת נשמתו של הילד הזה החוסה בצל כנפי טליתו, והאציל עליו אז אור גדול, וכאשר גמר תפלתו אמר לו: האצלתי עליך עתה חלק הנפש וחלק הרוח, מכאן תלך אל אחי הרבי רבי אילמך לליזענסק והוא יאציל עליך חלק הנשמה. (כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצוק"ל "עבודת עבודה" (קאנאדא תשס"ב) ע' קכ"ז)

הרב הקדוש מו"ר מו"ה זישא זצללה"ה היה מרגלא בפומיה לברך כל בר ישראל בזה"ל: תהיה בריא כמו גוי, ואמר ז"ל הפירושו: שרצונו לומר הגם שהאדם אינו כדאי לזה, מ"מ ראוי האיש הישראלי להיות בריא וחזק, כי הלא הגוי שאינו מקיים שום מצוה ממצוות התורה והוא בריא ומכש"כ הבר ישראל, עכ"ל. ("דעת משה" עקב, דף קל"ז טו"ג)

שמענו בשם הרה"ק מו"ה זושא זלה"ה כי בכל יום אחר ברכת התורה היה הולך בשוק לחפש אחר איש מזרע ישראל כדי להעניקו מברכותיו מי שהיה זוכה להיות ראשון יהיה מי שיהיה. ("תפארת שלמה" כי תצא, ע' שע"ט טו"ב)

שמעתי שהה"ק אדמו"ר מו"ה זושא זצלה"ה הלך פעם בדרך ולא ידע לאן יפנה כי היה לפניו ב' דרכים וראה באיזה דרך השם הוי' לנגדו, ובדרך זו הלך. וע"ע בספרו הק' "ויחל משה" על תהלים קאפיטל קי"ט פסוק א': "הה"ק מו"ה משולם זושא זצלה"ה כאשר נסע בדרך והיו מפוצלים נתיבות לכאן ולכאן ולא ידע אנה יפנה, לקח הציצית בידו וייחד שמו יתברך ואמר זהו הדרך לכו בה", עכדה"ק, ועיי"ש מה שמסביר בזה. ("דעת משה" קאזניץ) שמיני, ע' ע"ב טו"ב)

מסופר מהרה"ק ר' זושא זצ"ל שפ"א אמר בדרשה לציבור, אחים יקרים, הלא הקב"ה אוהב אתכם כל כך, הרי בנים אתם לה' אלקיכם והלכה כר' מאיר שבין כך ובין כך קרויין בנים, ואיך זה שעושים נגד רצונו ית', וגעו כל הקהל בבכיה. (כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים זצוק"ל "נתיבות שלום" דברים, ע' קצ"ה טו"א)

אמר הרה"ק ר' זושא ז"ל, שהי' פעם קטרוג למעלה, שהי' חסר תורה לשמה בעולם. ואמר, רבש"ע עשה מדה כנגד מדה, אם אנו לומדים בפניות, עשה את החסדים שלך ג"כ בפניות. ("בית אברהם" הנוכה, ע' מ"ז טו"ב)

הציעו לכ"ק מרן אדמו"ר מסטראפקוב זצוק"ל בשנת תרצ"ד לכהן פאר כדומ"ץ בעיר בערגסאז שבהונגריה. רבינו נכנס לקודש פנימה אל זקינו מרן הדברי שלום מסטראפקוב זי"ע. שטח לפניו את ספיקותיו, וזקינו יעץ לו להתיישב בערגסאז, והתבטא אז: כל קהילה ועיר שתמנה אותו לרב תשרה הברכה בעיר זו! קודם נסיעתו לבערגסאז לקבוע דירתו שם נכנס רבינו לזקינו לקבל ברכת הקודש, ומרן הדברי שלום פתח ואמר: אספר לך עובדא שיהיה לך מורה דרך איך להתנהג. הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע"א היה תמיד בשמחה וטוב לבב ולא הרגיש חסרון מאומה בעניני עולם הזה. בעיר אניפולי התגורר עוד איזה תלמיד חכם וירא שמים שהיה דומ"ץ בעיר, ולא היה מדרגתו להיות תמיד בשמחה, כי מצא מדי פעם ענינים שהעיקו את רוחו וגרמו לו עוגמת נפש. פעם אחת ניגש רב זה אל הרה"ק הרבי ר' זושא ושאלו: יגיד לי כבוד תורתו למה כבודכם תמיד בשמחה וטוב לבב, ולי יש תמיד על מה להתעצב. השיב לו הרבי ר' זושא: שמע, לפני זמן מה השיא הנגיד ר' פלוני את בנו, וקרא את אנשי העיר על החתונה, ונתן פתקא להמשמש ורשם כל שמות המוזמנים לשמחתו, והנה כשבא המשמש לכבודו היה מן הראוי שימצא את שמו הראשון בפתקא, וכשהביט ראה ששמו נמצא רביעי או החמישי. והנה האמת שבעל השמחה לא חשב כלל להקטין כבודו בזה אלא מתוך שכחה, אבל כבודו לא חשב זה להמליץ טוב עליו, ממילא היה לו עוגמת נפש. אחר כך כשהגיע זמן השמחה בשעה פלונית חשב כבודו שאין מחוייב לבוא הראשון מן הקרואים כי מה יהיה אם יאחר קצת, וגם תמיד יש טרדות בבית, ואיחר ברבע שעה, וכשבא כבודו להשמחה כבר היה החדר מלא וכל השולחן מיושב כבר ולא היה מקום להושיב את כבודו למקום הראוי לפי כבוד תורתו, והיה לו עוגמת נפש בעמדו בלי שמישהו יעמוד ממקומו לכבודו לשבת, וגם בעל הבית בהיותו טרוד לרוץ הנה והנה לא הרגיש כלל שבא כבוד תורתו להשמחה, על כן הוכרח כבוד תורתו לעמוד זמן מה מתוך עוגמת נפש עד שראה בעל הבית את כבוד תורתו והתעורר וצעק "ברוך הבא ר' פלוני" וציוה לפנות מקום מכובד, אבל בקושי מצא בתוך ההמון מקום להושיב את כבודו ולבסוף הושיבוהו במקום שאינו מכובד כל כך

לפי כבודו, וממילא היה לכבודו עוגמת נפש. ממילא כשחילקו מנות אכילה ושתייה היה גם כן שלא לפי כבודו כיון שלא ישב על מקומו הראוי, והמשמשים רגילים לחלק מנות היפות ליושבים ראשונה, ולזלזל ביושבים אחר כך, ממילא היה לכבודו עוגמת נפש, בכיבודים חשב כבודו: מי לנו גדול ממני לכבדני בכיבוד פלוני, אבל הבעל הבית יש לו תמיד חשבונות משלו, וכיבד את כבודו לפי דעתו, אבל לא לפי מה שכבודו ערך את עצמו, וממילא היה לו עוגמת נפש מזה. כשבא בעל השמחה לחלק מעות, חשב כבודו שבודאי יקבל סכום הגון כראוי לו לכבוד תורתו, אבל הבעל הבית בעשותו חשבון לכמה בני אדם יש לו לתת מעות נפל בגורל כבודו סכום פעוט, והיה לו עוגמת נפש. וכו' וכו'. אם כן אין פלא אם כבוד תורתו יצא ובא לו לביתו בלב קרוע ומורתח מלא צער ועוגמת נפש. אבל אני יודע בעצמי שאין בי לא תורה ולא חכמה ואני באמת הבזוי והשפל מכל אנשי עירי, על כן חשבתי שבודאי הבעל שמחה לא יקרא אותי כלל. ובכן כאשר בא המשמש וקרא אותי נתמלא לבי שמחה. אני נודרזתי ללכת רבע שעה לפני זמן השמחה, כי ידעתי שבאם אאחר לא יהיה לי מקום לשבת על יד השולחן. כשנכנסתי לבית השמחה היה עוד החדר ריק וישבתי לי בסוף השולחן כמו שמגיע לי השפל, אבל כאשר נכנס בעל הבית אמר לי ברוך הבא בסבר פנים יפות ודיבר עמי דברי חיבה וציוה עלי לשבת קצת יותר למעלה, ממילא היה לי שמחה כי כיבדני יותר מהראוי לי, וגם היה לו להבעל הבית זמן לכבדני במנה יפה ואכילה ושתייה יותר מן הראוי לי. וכן במתנת ממון חשבתי לאשר יש הרבה נכבדים שמגיע להם תמיכה הוגנת אם כן לא ישאר על חשבוני רק איזה פרוטות קטנות, אבל לתמהוני נתן לי סכום יפה. וכן כשהגיע לכיבודים חשבתי שבודאי לא אבוא בחשבון כלל, אבל לתמהוני קרא אותי לכיבוד. היוצא מכל זה שהיה לי כמה הפתעות שגרמו לי שמחה, ממילא באתי לביתי מלא שמחה וישבתי לומר תהלים וללמוד מתוך שמחה ורוחב לב בתהלה ושבח לבוּרָא עולם יתברך שמו שמרחם על שפל כמוני. בכך אם כבודו רוצה להתחזק במדת השמחה, העצה לזה להשפיל עצמו באמת לאמיתו ולהבין שאין מגיע לו כלום, ואם יתאמת אצלו דבר הזה באמיתיות בתוכיות הלב, אז בודאי יהיה תמיד בשמחה. וסיים מרן ה"דברי שלום" זי"ע את דבריו לנכדו חביבו רבינו זי"ע: דע כי הוריתך עיקר גדול בעבודת השי"ת, ודדא ביה כולא ביה להתנהג בכל דרכיך בעונה ושפלות, ועל ידי זה מעשיך יקרבוך למצוא חן בעיני אלוהים ואדם וטוב לך כל הימים, והשי"ת ישלח ברכה כל מעשי ידיך מעתה ועד עולם. ואכן עובדא זו היתה נר לרגליו של רבינו (אדמו"ר מסטראפקוב) זי"ע במשך כל ימי חייו, ותמיד היה בורח מן הכבוד ולא היה צריך לכלום והיה בשמחה רבה ועצומה. (הרה"ג משה יודא נחמיה הלברשטאם "איש האמת" ע' ל"ב)

סיפר לי האדמו"ר מראחמיסטריוקא שליט"א שפ"א נחלה הרבי ר' זושא ל"ע ובאו צדיקי הדור לבקרו, וכשבא הרה"ק השפאלער זיידע זי"ע לבקרו, אמר לו הר"ר זושא, שבוודאי תרצו לעורר עלי רחמים ובמטותא מכם שלא תעוררו רחמים עלי בהזכרת זכות, דאפשר למעלה בשמים יבא מקטרג ויבטל הזכות, רק זאת תוכלו לטעון היות שכאן בכפר סמוך לאניפאלי דרים שם ז' מאות גויים והם בריאים וחזקים, וזכות כמו הגויים להבדיל יש גם לי. והרה"ק מסאדיגורא זי"ע אמר שזה המעשה מסוגל לספר בעת הצורך לרפואה. (הרה"צ רבי אליעזר פיש זצ"ל "נועם שיח" ע' י"א)

על ענין ניהול משא ומתן עם פושעים ודאי יש ביכלתו להזיק, וכדאיתא בגמ' סנהדרין ל"ח: בהא ששנינו אבות פ"ב מי"ד ודע מה שתשיב לאפיקורס, לא שנו אלא אפיקורס עכו"ם, אבל אפיקורס

ישראל כל שכן דפקיר טפי רש"י שלא יוכל להשיבו דבר המקובל לו, ונודע מה שהמשיל הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע ענין זה למטאטא, שהגם שמנקה את הבית, אבל בכ"ז הרי המטאטא בעצמו נשאר מזוהם ומלוכלך, כן הוא המתווכח עם אינשי דלא מעלי, שאפילו אם סוף כל סוף ישפיע עליהם, מ"מ קשה מאוד שלא יודבק בו מרעת האנשים ההמה. (כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ-מאנסי שליט"א "דרשות" ח"א, ע' י"ט טו"א)

זקני הקדוש זי"ע נהג בכל ליל שב"ק אחר בהמ"ז, בשעת עריכת שולחן השנית "דער צווייטער טיש", לרקוד בהתלהבות עצומה ואח"כ ישב על כסאו, ובנו הרה"ק ר' לייזער'ל זי"ע סיפר אז איזה עובדא, כך היה דרכו מדי שבת בשבתו. ופעם סיפר כי ידוע שדרכו של הר"ר זושא היתה שהיה יושב בביהמ"ד כל היום וכל הלילה, ולא היה מבקש שום אוכל מבני אדם, אלא כשהרגיש רעבון ורצה לחזק כחו בעבודתו הק', אמר "זושא איז הונגער'ג" והשומעים הביאו לו אוכל.

פעם הסכימו האנשים ביניהם שלא להביא לו אוכל, למען לראות מה יהיה עמו, ואכן כאשר אמר "זושא איז הונגער'ג" כדרכו, לא הביאו לו אוכל. פתאום נכנס לביהמ"ד איש זר, ונראה כמחפש דבר מה בכל פינות ביהמ"ד, וכשראה את הר"ר זושא אמר "יא!! דאס איז דאס!!" ונתן לו אוכל, והר"ר זושא אכל, ובירך את האיש, והמשיך ללמוד.

כשראו זאת האנשים שאלו את האיש הזר על סיבת בואו לכאן, וטעם הבאת האוכל לאיש זה, סיפר האיש שהוא כי אחד מבניו מונח חולה זה זמן ארוך ל"ע, וכל מיני השתדלות לרפואתו לא הועילו עד כה, ובלילה העבר התגלה אליו בחלום אביו מעולם האמת, וצוהו לקום ממטתו ולבשל מאכלים, ולמחר ילך לעיר פלוני ויכנס לביהמ"ד, שם יראה איש אחד יושב ולומד בהתמדה גדולה בלי הפסק, לאדם זה יתן את המאכלים, ובזכות זה יזכה בנו החולה לרפואה שלימה, וע"כ הגיע לכאן לתת אוכל לאיש זה, ע"כ שמעתי מפי דודי הרה"ק ר' לייזער'ל הנ"ל. (כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש צוק"ל "עבודת עבודה" ח"א, ע' צ"ז)

היה זה בשבת פרשת בראשית, בבית מדרשו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי ישראל מצ'ורטקוב זצ"ל. הרב מלובלין, הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל שכיהן אז ברבנות סאנוק, בא להסתופף שבת זו בצלו של הצדיק. אחרי קריאת-התורה נפתחה לפתע דלת חדרו המיוחד של האדמו"ר, בפתח הופיעה דמותו הקורנת והוא הכריז: אני מכבד את הרב האורח בברכת-החודש ותפלת מוסף! בצ'ורטקוב היה זה מאורע נדיר, שהאדמו"ר בעצמו יכבד מאן-דהוא לעבור לפני התיבה. אולם מהר"מ שפירא זצ"ל ידוע היה לא רק כגאון ההלכה והמחשבה, כאמן הפלפול והדרוש, לא רק בעל מח גאוני - כי גם בעל לב גאוני. הוא היה גאון הרגש, השירה והפיטו. עבודתו שבלב, בשפכו צקון-לחשו כבן המתחטא על אביו שבשמים, היותו מעין של השתפכות הנפש והתלהבות דקדושה. וזה תפס אולי את המקום המרכזי בחייו (תפלותיו חוצבי-הלהבות, בשעה שעבר לפני התיבה בתור שליח-ציבור, היו חטיבה של עבודת-קודש ספוגת שפע של מתיקות ודביקות, לבביות טהורה והתעוררות צרופה ונרגשה. תדיר כשהתפלל קלחו מעיניו סילודי-דמע, שריככו אפילו לבבות-אבן אטומים. המלים הקדושות של התפלה להטו על שפתותיו, רשפי אש ניתזו מפיו והוא רועם בקולו הנעים והצלול, שופך שיחלבו הגדול בפני קונו. מטעים היה במיוחד את המלים הדשות בצער ישראל או בשמחה אלוקית, בהתגלות אלוקית או בחכמת התורה. המלים הללו כשיצאו מלוטשות ומתנגנות מלבו של הבעל-תפלה הגדול,

האירו כל מוחין ונסכו חמימות באלפי המתפללים, הרעידו את נימי הלבבות הסמויים ביותר. הוא הדליק כל נפש בתפלתו, הצית אש דקדושה והביא לידי התעוררות, להרהורי-תשובה. כבש הרב הלבבות בקולו הלירי העמוק והמעורר, בירך ברכת-החודש והתפלל מוסף בהתעוררות שכזו, עד שכל קהל האלפים נגרף באוירה של התרוממות-הנפש ומתיקות סלסולי נמוגה בכל האיברים.) כתום התפלה ניגש הרב בין כל החסידים להגיד "שבתא-טבא" לאדמו"ר מצ'ורטקוב, ואז אמר לו האדמו"ר בבדיחות-הדעת: בסגולה נפלאה זו לא ידעתי, שהרב כה מטיב להתפלל! הזמינו האדמו"ר לקידושא-רבא בביתו, הסתגר אתו ביחידות ושוחח ארוכות. אנו צפינו בחוץ, בפרוודור. כשמהר"מ מלובלין יצא מחדרו של האדמו"ר נהרו פניו שבעתיים כאור החמה מרוב שמחה ואושר. כולו שרוי במצב רוח מרומם. בסעודה שלישית סעדנו על שולחנו של הרב, ואז סיפר לנו משהו מתוכן סוד-שיחו עם האדמו"ר. היות שהאדמו"ר הזכיר שוב את כח-התפלה המשובח שנתברך בו נענה הרב: אם באמת כה גדול כוחי בתפלה, שמא אהפוך לשליח-ציבור בקביעות? הרי אני נכדו של הצדיק רבי פנחס קוריצר, שכל שערי תפלה פתוחים היו לפניו? הרהר האדמו"ר מצ'ורטקוב והרצין קמעה, אחרי רגעים של דומיה פתח ואמר:

ברצוני לספר מעשה שאירע ברבי זושא מאניפולי. כשערך רבי זושא "גלות" ונדד מארץ לארץ, הגיע בדרך נודדו גם לגליציה. שם שמע כי בעיר זאלקובה יושב הגאון רבי יוזפא ומנהל ישיבה גדולה, משמיע לתלמידיו שיעורים יפים ביותר... כיתת רבי זושא את רגליו ונדד מעיר לעיר ומכפר לכפר עד שהגיע לזאלקובה ושאל על ישיבתו של רבי יוזפא. בהיכנסו לישיבה הגיד רבי יוזפא בפני תלמידיו פלפול חריף בסוגיא ד"רוב וחזקה" והפיץ אור על סוגיות פריכות ועמומות מן הבבלי והירושלמי. אף אחד מן התלמידים לא הבחין ולא שם לב להלך שנכנס ותוארו כעני קרוע ובלוא, תרמילו על שכמו ומקל עבה בידו, שהתיישב בפינה והסכית לשיעור בשקט, מבלי לגרוע עים מן הרבי ר' יוזפא. כתום השיעור ניגש רבי זושא אל הרבי ר' יוזפא ואמר: יישר-כח מגיע למר בעד השיעור שהגיד! שמעתי בעולם הגדול שכבודו מגיד שיעורי-תורה יפים ביותר ונדדתי ממרחקים בכדי לשמוע אותו, אמת ששיעוריו יפים ונחמדים, כדאי לי כל הטירחא ובלבד שזכיתי לשמוע... החזירו הרבי ר' יוזפא: - מילא, מר לפחות שמע ממני משהו טוב ונהנה, מובן איפוא מדוע נשאתי חן בעיניו. ברם פליאה בעיני, למה מצא מר כל-כך הרבה חן בעיני, בו בזמן שלא שמעתי מפיו כלום ואינני יודע אפילו מי הוא... במה אוכל לשאת חן בעיני הזולת, הרי אינני יודע ללמוד, אינני יודע מאומה... לא יתכן שאין בו כלל חכמה וקדושה, כי מרגיש אנכי שהוא אוצר בחובו סגולה יקרה, המעניקה לו חן רב בעיני כל בני-בינה... רק להתפלל אני יודע! והיכן יהודי שאינו יודע להתפלל? אני יודע כיצד מתפללים לפני בורא כל העולמים! ושמא יגלה גם לי את סודות התפלה? מוטב, ניכנס לחדר מיוחד ונתבודד, אז אפתח לפניו כל שערי תפלה - השיב הרבי ר' זושא. נכנסו שניהם לחדר סגור. הרבי ר' זושא התחיל לשנן לר' יוזפא את סודות התפלה, עד שהוא מרוב התפעלות, לפת ראשו בשתי ידיו וקרא בהתרגשות: רבי! שמא אנטוש את ישיבתי ואלך אחריו כדרך שהלך אלישע אחרי אליהו, ואלמד מכם לפחות כיצד להתפלל פעם בחיים תיבה אחת בשלימות לפני בורא כל העולמים, בכוונה טהורה, כדרך שכיוונו אנשי כנסת הגדולה!... השיבו הרבי ר' זושא בניחותא: אפשר לו שיחתי. חז"ל אמרו "כשם שפרצופיהם של בני אדם אינם דומים כך אין דעותיהם שוות". מצויים מלינוי אנשים על פני כדור הארץ, לכולם מבנה אחיד של הפנים, עינים וחוטם ופה, בכל זאת אין פרצוף אחד דומה לשני. קל

וחומר: אם תואר החומר החיצוני הוא כה שונה ומשונה, כמה גדול השינוי שבין פנימיותם של איש ורעהו, הנשמה ותכונות הנפש. כי אם היופי הרוחני של הנשמה יהיה שווה בכל הברואים, לאיזה צורך ברא הקב"ה מליונים כה רבים של אנשים, שאין ביניהם שום הבדל. אלא, סוד הדבר, שכל אדם נשלח לעולם-הזה בכדי למלא יעוד אלוקי, להגשים מטרה שמימית נשגבה - זוהי תעודת אנוש עלי אדמות. וכמספר האנשים שהקב"ה הוריד לעולם כן מספר היעודים והתפקידים הנפרדים, השליחויות שכל אחת אינה נוגעת בחברתה, שעליהם לבצע ולהשלים. לפיכך נטע הקב"ה בכל אדם כשרון מיוחד, הכשרון שנתברך בו ומייחד אותו, הוא המכוונו לאפיק יעוד חיים. הכשרון תוסס בו, תובע בנפשו, את המטרה של שליחותו בעולם. לכן אמרו חז"ל: "לעולם ילמוד אדם ממקום שלבו חפץ", מכיון שאותו מקצוע בחכמה, זה הענף שבתורה או מדריגה זו בסולם הקדושה, שכשרונו של האדם מתאים להם ולבו נמשך אחרי ערך מסויים זה מבטאים את ההוכחה החותכת כי זוהי המטרה וזוהי תכלית חייו עלי אדמות. זהו מה שההשגחה העליונה תובעת ודורשת ממנו. זהו רצון הבורא. והפטיר הרבי ר' זושא: אתה, רבי יוזפא, כשרונך גדול בהרבצת תורה, נועדת מן השמים להגיד שיעורי-תורה מלהיבים וכובשי-לבבות - ואני אתפלל... והנה, במלים הללו - הדגיש הרב מלובלין זצ"ל - העמיד אותי מורי ורבי אדמו"ר מצ'ורטקוב על תפקיד חיי, הוא הועיד אותי על דעת המקום לשאת במשימה הגדולה של חינוך הדור הצעיר. כי זו היתה משמעות הדברים שמסר מפיו של הרבי ר' זושא: אתה תהיה תופס ישיבה ותגיד לתלמידים שיעורי-תורה ואני אתפלל! (הגה"ח רבי צבי הירשהורן הי"ד קובץ "תפארת ישראל" - רז"ן, טבת תש"ן ע' 43)

מספרים מהרה"ק ר' זושא זצ"ל, שהלך בדרך לתומו ובא לנגדו ערל וביקש ממנו שיסייעהו להעמיד את העגלה שלו עם שחת (בלע"ז: היי) שנפלה, ואמר לו שאינו יכול, והשיב לו הערל: יכול אתה, אבל אינך רוצה, ואמר על זה הרה"ק הנ"ל, שרמזו לו שה"א תתאה נפלה (ה"א תתאה רומזת לכנ"י) וביכולתו להעמידה, רק שאינו רוצה. (כ"ק מרן אדמו"ר רבי חנוך העניך מסוכטשוב זצ"ל "נאות הדשא" תשמ"ג ח"ב, ע' שס"ג)

רמוז בשם קדשו משולם זוסיא, או משולם זיסל, אשר מורה שהמתיק את כל הדינים, והמשיך כל מיני מתיקות לעולם. גם מעולם העליון ממשיך הר"ר זושא להשפיע עלינו כל מיני אורות וברכות, ולהמתיק מעלינו הדינים. כמה דהוה עובדא בנכדו הרה"ק רבי יחיאל מיכל קורימער זי"ע, בן הרה"ק רבי הערש מענדל בנו של הרבי רבי זושא. רבי יחיאל מיכל היה איש צדיק וקדוש ובעל מופת גדול, מתחלה דר במדינת רוסלאנד, ושם הלשינו עליו לפני המלכות ואסרוהו במאסר, ובעת ישבו במאסר באה חיה קטנה הנקראת 'מילצקע', אשר טבעה למצוץ את דם האדם, ורצתה לעשות כן בדמו של רבי מיכלי, והיה בסכנה עצומה, אמר רבי מיכלי: "נו! דער הייליגער זיידע", ובא זקינו הרבי רבי זושא מעולם העליון להצילו, ונעשה נס שהמילצקע לא שלטה עליו כלל. אחר כמה שעות הצליחו אנשי שלומו להבריחו מן המאסר, והוציאוהו בחשאי ממדינת רוסלאנד למדינת גאליציע, והתיישב שם בעיר "קורימע". וכאשר הגיע שם אל המנוחה ואל הנחלה, נזכר מה שעבר עליו במאסר, והצטער מאוד על שהטריח את זקינו הר"ר זושא לבוא אליו מעולם העליון להצילו, והתענה כמה תעניות לשוב על זה.

הרי לנו כי אף אחר שכבר עברו שנים רבות מפטירתו של הרבי רבי זושא, בא ממשכן קדשו בעולם העליון לפעול ישועה בעולם הזה, משום שאף משמי מרומים משתוקק תמיד להשפיע לבני ישראל כל מילי דמיטב כמו בחיים חיותו. (כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש צוק"ל "עבודת עבודה" (קאנאדא תשס"ט) ח"ב, ע' ק"ל)

שמעתי מהרה"ח ר' משולם נתן מרגליות ז"ל שמוצאו היה מרוסיא מעיר אנפולי, והגיע מרוסיא באותן שנים שיצאו איזה אנשים משם [והתפלל אצל כ"ק אאזמו"ר זיע"א], וסיפר שהרר"ז בסוף ימיו כשכבר סבל בגופו השיא את א' מנכדיו, ומספר שבועות קודם החתונה שאלוהו מי יהיה המסדר קידושין ונענה הרר"ז "דער שפיטיווקער רב", ולא הבינו דבריו שהרי הרה"ק כבר התגורר באותם ימים בא"י, וחשבו שיניחו לו וישאלו פעם אחרת, ובשבוע קודם החתונה שאלוהו כנ"ל וענה שוב הרב משפיטיווקע, וחשבו שאולי שכח שהנ"ל גר בא"י וכשיצאו לחופה שאלוהו מי יהא המסדר קידושין וענה "דער שפיטיווקער רב" וכן כשעמדו תחת החופה שאלוהו וענה כנ"ל, ולא ידעו מה לעשות ולפתע הגיעה מרכבה וירד משם השפיטיווקער רב ואמר שעכשיו הגיע מא"י ושמע שהרר"ז עושה חתונה ע"כ הגיע תיכף לכאן. (כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ז) ח"ג, ע' רל"ו)

הכל לטובה

שמעתי מחותני הגה"צ רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר זצ"ל שסיפר מעשה מהרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע שבצעירותו כשנסע פעם לרבו יחד עם קבוצת חסידים התנה עמם בעל העגלה הנכרי שלא יעלו על מרכבתו יותר מששה אנשים בשום פנים ואופן, והם היו שם שבעה והסתתר אחד מהם שלא יראוהו וכך נסעו לדרכם, באמצע הדרך פנה הבעל עגלה לאחוריו וראה שיש שם שבעה אנשים, מיד צעק עליהם שאינו ממשיך בנסיעתו עד שירד אחד מהם, ושוב ניסה אחד מהם להסתתר עד שבהמשך הדרך כשראה שוב שיש שבעה אנשים, פנה אליו הרבי ר' זושא ואמר לו רואה אתה שאינך סופר טוב בא עמי למטה ומשם תיטיב יותר לספור, וכך עשה שירד יחד עמו מהעגלה, וכיון שהיה הרבי ר' זושא עמו למטה שוב לא היה למעלה רק ששה אנשים וספר וראה שישנם רק ששה, והגוי הערל לא הבין זאת והמשיך בנסיעתו עד ששוב ראה שהיו שם שבעה, וחזר הרבי ר' זושא וירד עמו למנות וכך נשנה הדבר כמה פעמים, ואמר ע"ז הרבי ר' זושא שזה מלמדנו שמה שרואים מלמעלה אין רואים מלמטה ושתי ראיות אחרות הם... החשבון של מעלה אינו דומה כלל לחשבון של מטה ואין אנו מבינים מאומה בחשבונות שמים ובהנהגות השי"ת, אבל מאמינים אנו שהכל לטובה ואף שאין רואים מאומה. (כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א "בצילא דמהימנותא", תרומה תשס"ד, עמ' ט')

יותר מעיו

כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותר מעיו - חייו (ב"ק דף נ' ע"א). פירש הרה"ק רבי משולם זוסיא מאניפולי ז"ל, מי שרוצה שהקב"ה יותר לו על חטאיו, "יותר מעיו", יפקיר הבני מעיים שלו, רצונו לומר האכילה ושתייה. ("אור הגנוז" (ירושלים תשנ"ז) ע' מ"ב טו"א)

והמפייסו בדברים

הרבי ר' זושא זי"ע הלך פעם עם רב אחד לקבץ מעות לצדקה, בהתקרבת לבית אחד העשירים, אמר הרב שהעשיר המתגורר כאן ידוע כקמצן, ואינו נותן כסף לצדקה, השיב לו הרבי ר' זושא, שבכל זאת בדעתו להיכנס אל העשיר. הם נכנסו, והלה כיבדם והושיבם. כאשר ביקשו ממנו סכום כסף לצדקה, אמר העשיר שהוא אינו רוצה לתת, בהסבירו, שבגמרא (ב"ב ט:): **איתא: "הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות"**, משמע מכאן, שהמפייס חשוב יותר מהנותן, ואשר על כך זוכה לברכות יתרות. אמר לו הרבי ר' זושא: **טועה אתה בדברי הגמרא, את כספו של העני הפקיד הקב"ה אצל העשיר. אם כן, כאשר העשיר נותן לעני, הרי הוא משיב לו את פקדונו שלו, ואם לא יעשה כך ייחשב כגזולן. ברם, אם הוא גם מפייסו בדברים, הרי הוא מוסיף לו משלו. וזה פירוש המשנה באבות (ה, י): "ארבע מידות באדם, האומר שלי שלי ושליך שליך - זו מדה בינונית, ויש אומרים - זו מידת סדום. שלי שליך ושליך שלי - עם הארץ. שלי שליך ושליך שליך - חסיד. שלי שלי ושליך שליך - רשע".** הנה לפי האמור "שלי" הוא ה"פיוס", כי רק זה שלו, ואילו הכסף עצמו הריהו "שליך" - שייך לעני, ורק כפקדון הוא בידו. ולפיכך: האומר לעני "שלי שליך", גם את הפיוס הנני נותן לך, "ושליך שליך" - את הכסף ודאי הנני נותן לך, הרי זה נותן צדקה בשלימות, וחסידי הוא. האומר "שלי שלי ושליך שלי" עושה מהעני את כסף הצדקה, והרי הוא רשע - גזולן. האומר "שלי שלי ושליך שליך", היינו שנותן צדקה כראוי, אבל אינו נותן בסבר פנים יפות כדי לפייסו, הרי זו מדת סדום, כי אם הוא כן נותן, מדוע לא יתן בפנים מסבירות. אבל "שלי שליך ושליך שלי", היינו שנותן להעני רק את הפיוס, ואילו את הכסף השייך לעני הוא מותיר בידו, הרי הוא עם הארץ, כי הוא טועה בהבנת דברי הגמרא "והמפייסו". (אדמו"ר ה"אמרי חיים" מו"ז ניצן צוק"ל "שרפי קודש" ע' רע"א)

חמין במוצאי שבת

שמעתי בשם הרב הצדיק המפורסם מ' משולם זושא צוקללה"ה על מאמר הגמ' חמין במוצאי שבת מלוגמא שבת קיט:; והנה לא ביארו בגמ' לאיזה דבר הוא רפואה רק אמרו בסתם שהוא מלוגמא, ואמר הוא ז"ל שהוא רפואה שלא יהיה לו עצבות, והוא מרומז בפסוק ומחב"ש לעצבות"ם, כי כן מחב"ש הוא ר"ת ח'מין ב'מוצאי ש'בת מ'לוגמא וסמ"ך ליה לעצבותם, לומר שהוא רפואה לעצבות ע"כ, ושמעתי בשם איזה צדיק מפורסם שטוב לומר כן בפירוש בעת אכילת חמין אזי יאמר חמין במוצאי שבת מלוגמא. (רבי יצחק אייזיק ווייס זצ"ל "דברי יצחק" ע' נ"ה טו"ב)

דור תהפוכות המה

כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מגור צוק"ל לא הניח לאברכים החריפים להרחיק משורותיהם אפילו את מי שסרח ונכשל כדי שלא לדחות אבן אחר הנופל, ומתוך ידיעה מבוססת שאם ירחיקוהו מן ה"שטיבל" יפול לגמרי החוצה. סבור היה, שכל זמן שרגלו של זה דורכת על מפתן בית המדרש, אין להתייאש ממנו. שנינו במס' תמורה (י"א ע"א): **"האומר רגלה של זו עולה, פשטה קדושה בכולה"**, מכאן רמז, שאפילו רק קידש רגלו בהליכה לבית המדרש, סופו שיתקדש כולו. מרגלא בפומיה משם הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע, שפירש את הכתוב בפרשת האזינו: **"כי דור תהפוכות המה"** - לעולם אין לדעת מה קורה עם איש יהודי, בן תהפוכות הוא, היום הנו חוטא ומחר ישוב ויתהפך פתאום

ליהודי טוב ממש. מי מסוגל לחדור לנבכי נפשו של אדם מישראל שהוא חלק אלקי ממעל. ("פאר ישראל" ע' קכ"ד)

תורה ותפלה

אחז"ל שמעתתא בעי צילותא (מגילה כח:). פי' שצריך להתפלל בכוונה שיכול להבין השמעתתא לאמיתה של תורה. (הה"ק מרן ר"ר זושא זי"ע). (רבי ברוך צבי הכהן מושקוביץ זצ"ל "תשובות ברוך" (תשס"ח) ח"ב, ע' פ"ט)

בזכות האמונה

שמעתי ממו"ז זי"ע שסיפר שפעם אחד בא דו"ז הקדוש הרבי ר' זושא זי"ע לבית אחיו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע וראהו כשהוא עסוק כולו בחשבון נפש נפלא מאד. ושאלהו מהו החשבון הגדול כ"כ, והשיב לו שכפי חשבוננו עולה שגן עדן בטח לא יהיה לו וכמדומה לו שגם עולם הבא לא יהיה לו. ענה הרבי ר' זושא זי"ע: כתיב והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, דמי שמאמין בה' חושב הקב"ה לעשות עמו צדקה, ואיזה צדקה עושה הקב"ה עם האדם, ובודאי שהצדקה הוא בזה שבזכות האמונה מנחילו הקב"ה גן עדן ועוה"ב אע"פ שאינו ראוי לזה מצד מעשיו, ואמר הרבי ר' אלימלך זי"ע שמאד הניח את דעתו בדברים אלו. ("בינת ישראל" (גראדזיסק) חנוכה, ע' ס"ד טו"א)

תשוב"ה

הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל ישב פ"א עם החבריא קדישא בעשי"ת ופתח ואמר, מרא דכולא עלמא כלום יודע זושא מהי תשוב"ה, שהיא מדרגה גדולה, זושא יכול לעשות לפניך רק הר"ת של תשוב"ה, ת'מים תהיה עם ה"א, ש'ויתי ה' לנגדי תמיד, ו'אהבת לרעך כמוך, ב'כל דרכיך דעהו, ה'צנע לכת עם ה"א. ("בית אברהם" ראש השנה, ע' קצ"ג טו"א)

האחים רבי זושא ורבי אלימלך היו נוהגים לצאת למסעות של "גלות". הם היו נעים ונדים חסרי כל כעניים, כדי להתנסות בסבל, לכפר על עוונותיהם ולתקן את דרכם.

באחד מלילות נדודיהם הגיעו לפונדק שהייתה בו באותו לילה חתונה, וישבו בצד כאורחים עניים. הייתה שם חבורה של שיכורים ריקים ופוחזים, וכטוב לבם ביין ערכו משחק אכזרי: בסופו של כל ריקוד היו חוטפים אחד מן העניים, משכיבים אותו על הארץ, ומכים אותו מכות נאמנות כשהם צוחקים. אחר כך היו עוזבים את העני האומלל וחוזרים לרקוד. איתרע מזלו של ר' זושא שכל המכות נפלו בחלקו, משום שישב ליד השיכורים, ואילו אחיו, ר' אלימלך, ישב סמוך לקיר ונשען על שקו. קינא ר' אלימלך בר' זושא על המכות שנפלו בחלקו ובעת שהשיכורים רקדו, לחש לאחיו: "אהובי אחי, קיבלת כבר מכות רבות, בוא נחליף במקומות ותנוח מעט." החליפו השניים את מקומותיהם בלי שהשיכורים הבחינו בכך. בסוף הריקוד רצו להכות את ר' אלימלך אבל אחד מהם אמר: "לא הגון להכות רק את האורח הזה, ניקח גם את השני, היושב בפניה ונכבד גם אותו במכות, שתהיה גם לו מזכרת מהחתונה." ושוב לקחו את ר' זושא והכו אותו. אחר כך אמר ר' זושא לאחיו: אתה רואה? כשנגזר על האדם לחטוף – הוא יחטוף בכל מקרה. היכן שהוא נמצא, מחפשים אותו ונותנים לו את ה"מנה" המגיעה לו.

עוד כשהיה צעיר חָבַר רבי זושא מאניפולי אל החסידים, יראי השם, בני חבורתו של המגיד ממזריטש. באותם הימים היה ר' זושא מסתתר מאין רואים או הולך אל היער, ושם היה מנעים זמירות ותשבחות להשם יתברך בהתלהבות ובאהבה עזה, בחשק ובהשתוקקות גדולה. דומה היה לאדם ההולך כשהוא שקוע תמיד ברעיונות עמוקים, וכל זאת מרוב דבקותו בהשם והשתוקקותו לעבוד את אלוהיו. אח היה לו לר' זושא, רבי אלימלך שמו. באותם הימים עדיין לא הצטרף ר' אלימלך אל עדת החסידים, אלא היה עוסק בלימוד התורה. ראה ר' אלימלך כי אחיו הולך שקוע תמיד ברעיונותיו, וכי מעשה זה זר היה לכל הלומדים העוסקים בתורה. שאל אותו ר' אלימלך: "מדוע אתה מתנהג בזרות ומוזרות?" השיב לו ר' זושא: "אחי, אספר לך מעשה נפלא, וממנו תדע ותבין הכול: במדינה אחת היה מלך חכם מאוד, אשר כל בני המדינה אהבוהו מאוד אהבה עזה. באותה המדינה היה בעל מלאכה עשיר גדול, שהתעשר ממלאכתו. יום אחד חשב האיש – 'מה תועלת יש לי מהוני הרב? הלוא את תענוגות בני אדם לא אוהב אני. די לי הלחם אשר אני אוכל והמלבוש אשר אני לובש, ומה תענוג יש לי מכל נכסיי אלו? מוטב לי שאשתמש בכספי כדי שאוכל לשרת את מלכי, אשר אני אוהבו.' מכר האיש את כל חפציו היקרים ונסע אל עיר המלוכה. שם חקר ודרש בין השרים מהי הדרך שבה יוכל לעבוד את המלך. אמרו לו כי יש תפקיד אחד שהוא יכול עתה לקבלו – להיות מסיק התנור בבית המלך, וגם תפקיד זה לא יקבל, אלא אם ירצה המלך ביקרו. אמר בעל המלאכה העשיר בלבו – מה לי תפקיד זה או אחר, הן פיזרתי את כל רכושי מאהבת מלכי ולמען יראו עיניי את יופיו. מוכן אני לפזר את כל שאריתי כספי כדי לשחד שרים וסגנים שיקבלו אותי לתפקיד זה, ובכך אמצא עונג לנפשי, ואשרת את מלכי האהוב.

וכך היה, השרים מינו אותו להיות מסיק העצים בתנורי בית החורף של המלך. בכך עסק ובכל מלאכה שהוטלה עליו בבית המלך. בימים ההם עשה המלך משתה גדול לכל שריו, ובנו יחידו של המלך ישב בראש הקרואים. תוך כדי המשתה, מתוך ששתה יין לרוב, דיבר בן המלך דברים בלי דעת לפני המלך והשרים. כעס המלך על הדברים שאמר בנו וגירש אותו מביתו לשנה אחת – שנים עשר חודשים שבהם לא יראה את פני אביו. תקפו הגעגועים את בן המלך, אך לא יכול היה לראות את אביו. והנה ראה כי מסיק התנור מושיט את ראשו אל פתח הנמצא בעליית הגג שבבית המלך, ומביט דרכו אל דבר מה. שאל אותו בן המלך על כך, וסיפר לו האיש איך ויתר על רכושו ובא לשרת את המלך. והנה כעת, בכל עת אשר ירצה בכך יכול הוא לראות את המלך ממקום זה אשר בעליית הגג בעזרת הטלסקופ שהתקין לו שם. ביקש בן המלך מן האיש שייתן גם לו ויראה את פני אביו האהוב. הסכים לכך בעל המלאכה וסייע לבן לראות את אביו האהוב. אז אמר האיש אל בן המלך: 'בושה היא לך, שאתה מגורש מעל שולחן אביך. הנה אני אדם פשוט ואיני איש משכיל. ביזיון הוא למלך כי איש כמוני יבוא ויעמוד לפניו בכל רגע. לפיכך, שמח אני בחור הזה אשר ניתן לי, כי אוכל כך לראות מרחוק את המלך על ידי העדשה המגדילה. אבל אתה – בן מלך הנך! חכם ומבין בענייני חכמה. אתה מקומך להיות בין היושבים לפני המלך תמיד. כל שנדרש ממך הוא להשגיח על הדברים שאתה מוציא מפיך, שיהיו דברי חכמה ודעת ולא דברים בטלים והבלים. שמע אדוני לעצתי – מהיום והלאה השגח על הדיבורים שאתה מוציא מפיך, שלא תאמר דבר שלא חשבת עליו תחילה, עד שיהיו פיך ומחשבותיך

שווים. אם כך תעשה, תזכה לשבת לפני המלך פנים אל פנים ולחזות ביופיו." כשסיים ר' זושא את סיפורו אמר לאחיו, ר' אלימלך:

"אחי, אחי. גם אני אין בי לא תורה ולא חכמה, לא דעת ולא תבונה. לכן עובד אני עבודת עבד בעמל רב כדי לראות את המלך מרחוק. אבל אתה הנך תלמיד חכם מופלג. אם תשגיח על דיבורך ולימודך ותפילתך, ותעשה אותם מתוך מחשבה – תזכה להיות מן היושבים ראשונה לפני המלך." אז נסע ר' אלימלך עם אחיו אל רבו, המגיד ממזריטש, ונעשה גם הוא תלמידו המובהק.

אמר רבי ישראל מרוז'ין:

"ידוע שמי שמדבר על הבעל שם טוב במוצאי שבתות זוכה לפרנסה טובה,

ומי שמספר על האחים רבי זושא מאניפולי ורבי ראלימלך מליז'נסק יזכה על ידי אחד מהם ליראת שמים, ועל ידי השני – לבנים. ואני אומר: אמת נכון הדבר, טוב לו לאדם שיעסוק בסיפורי הצדיקים. אבל לאו דווקא בצדיקים האלה, ולא דווקא במוצאי שבת קודש, ולא דווקא למען סגולות אלו."

רבי זושא מאניפולי היה נודד מעיר לעיר וממדינה למדינה כדי לקבץ ממון עבור מצוות "פדיון שבויים", ולשחרר אסירים יהודים מן הכלא. פעם אחת הגיע בדרכו לאכסניה אחת, ובעל הבית לא היה במקום באותה עת. בחצר הבית ראה ר' זושא כלוב ובו ציפורי נוי. הביט הרבי בציפורים השבויות בכלובן, ראה כיצד הן מנסות לצאת מן הכלוב ולפרוח באוויר העולם ונתמלא רחמים עליהן. אמר לעצמו: הנה אני מכתת את רגליי כדי לקיים את מצוות פדיון שבויים, והלוא אין לך פדיון שבויים גדול מזה, להתיר את הציפורים ממאסרן. מיד פתח את הכלוב ושחרר את הציפורים ממאסרן. לאחר זמן הגיע בעל הבית, וכאשר ראה כי הכלוב פתוח והציפורים אינן, הצטער וכעס מאוד. "מי עשה זאת?" שאל האיש את בני ביתו. הם ענו: "נמצא כאן אדם אחד, הנראה בעינינו כמשוגע. הוא שעשה את המעשה הרע הזה." בא האיש אל ר' זושא ואמר: "משוגע אתה! איך עשית את הדבר הרע הזה? היודע אתה כמה שילמתי עבור הציפורים?" אולם ר' זושא רק ענה: "כתוב 'וַרְחַמֵּי עַל כָּל מַעֲשָׂיו' (תהלים קמה, ט). וכשם שהבורא מרחם על כל יצוריו, אף אני נכמרו רחמי על הציפורים האלה, להוציאן מכלאן." אז כעס מאוד בעל הבית והכה את הצדיק מכות קשות ואכזריות. אחר כך אמר ר' זושא לאיש: "תדע לך שאני הולך מעיר לעיר כדי לקיים את מצוות פדיון שבויים. ולך ישלם הבורא על מעשיך, בכך שתרד מכל נכסיך עד שתחסר פת לחם לאכול." והלך הצדיק לדרכו.

כאשר שב לביתו, סיפר ר' זושא את כל המעשה לאחיו, רבי אלימלך מליז'נסק. ברבות הימים ישבו האחים הצדיקים, ר' אלימלך ור' זושא יחדיו לסעודה. אך לפני שהתיישבו לאכול, הלך ר' זושא ליטול את ידיו לסעודה. ברגע זה, בעת שניגב את ידיו, אך טרם בירך את ברכת "המוציא לחם מן הארץ", בא עני אחד ועמד בפתח הבית. הביט בו ר' זושא, ורמו לאחיו ר' אלימלך שיביט גם הוא באותו עני. לאחר ברכת "המוציא", משהותר לו לדבר, שאל ר' אלימלך את ר' זושא מפני מה רמו לו על עני זה ומה טיבו של אותו אדם. אמר לו ר' זושא: "זהו בעל האכסניה שהכה אותי אז מכות אכזריות." אז פנה ר' זושא אל האיש ושאלו: "ספר לי כיצד איבדת את רכושך הרב, ומה גרם לך?" סיפר האיש כי שרפה כילתה את ביתו, ועתה הוא מחוסר כול, הולך בין פתחי הבתים ומבקש פת לחם.

ר' אלימלך מליז'נסק ואחיו ר' זושא מאניפולי תהו בינם לבינם, מדוע דווקא כשמגיעה השבת מתעוררת בהם הרגשת קדושה והם מתעוררים לומר דברי תורה לפני החסידים בשולחן השבת. חוששים היו שמא אין זו באמת השפעתה של השבת עליהם אלא הרגשות הלב שמקורן בדמיון בלבד. החליטו השניים לבדוק את העניין ולערוך סעודת שבת עם החסידים באמצע השבוע. אם ירגישו את קדושת השבת – אזי יתברר כי חלילה אין הרגשת השבת שלהם אלא דמיון, ואם לא ירגישו את קדושת השבת – יתברר כי ההרגשות שבלבם ביום השבת ודרכי עבודת השם – אמת הם.

ערכו השניים "סעודת שבת" ביום חול. לבשו בגדי שבת, חבשו את כובעי השטריימל ואמרו דברי תורה לפני החסידים שנקבצו סביב שולחנם. והנה הרגישו האחים הרגשה גדולה כאילו היום שבת הוא.

התחיל רבי אלימלך לבכות. "זושא", הוא אמר לאחיו, "מה עושים עכשיו?" ענה לו ר' זושא: "מילך, אלימלך, נלך אל רבנו המגיד ממזריטש, נספר לו הכול ונשמע מה יש לו לומר." נסעו השניים אל המגיד וסיפרו לו את מה שאירע להם.

ענה להם המגיד: "אם הלכתם בבגדי השבת וחבשתם את כובעי השטריימל, אזי ברור שהרגשתם את קדושת השבת באמת, ואין בכך דמיון. בגדי השבת משמרים את קדושת השבת עצמה, ולכן אין לכם מה לדאוג כלל."

לרבי זושא מאניפולי המופרסם היה מנהג קבוע. בכל בוקר, לאחר תפילת שחרית, לא ביקש מן המשרת שיביא לו אוכל, אלא היה אומר כאילו לעצמו: "ריבוננו של עולם, זושא רעב מאוד. הבא נא עבורו משהו שיאכל." וכאשר היה המשרת שומע זאת, היה מביא לפניו את האוכל. פעם אחת נועצו המשרתים ביניהם והחליטו כי עד שלא יבקש מהם זאת במפורש לא ייתנו לו לאכול. באותו היום ירד גשם באניפולי. ובשעת ירידת גשמים היו כל רחובותיה של אניפולי מתמלאים בוץ וטיט. כיוון שאדמתה של אניפולי לא הייתה כבושה ועפרה היה כמו חול, וכדי שיוכלו אנשים לעבור מרחוב לרחוב בשעת הגשם, היו מניחים קרשים כמעין גשרים על גבי הבוץ. באותו היום הלך ר' זושא בבוקר אל המקווה כדי לטבול קודם התפילה, כמנהגו תמיד. והנה בא לקראתו אדם שלא הכירו, אורח שהתאכסן באחת האכסניות שבעיר. כיוון שהיה ר' זושא הולך במלבושים פשוטים, נדמה היה לאורח כעני זקן. בינתיים הלכו זה לקראת זה עד שנפגשו על אחד הקרשים המונחים על גבי הבוץ. חמד האורח לצון, ודחף את ר' זושא מן הקרשים. מובן שרבי זושא נפל אל עומק הרפש והטיט והתלכלך כהוגן. אחר כך בא האיש אל האכסניה וסיפר על הצחוק שעשה, כיצד הפיל מן הקרש איש עני וזקן אל תוך הרפש. כיוון שתיאר כיצד היה נראה אותו עני וכיצד היה לבוש, נחרד בעל האכסניה וצעק: "או מה עשית! הלוא זה רבנו הצדיק והקדוש אשר בצלו אנו חיים! כך רגיל הוא ללכת לבדו, בלבוש פשוט וללא משרתים." נבהל האורח ושאל: "כיצד אפייס את הרבי על הביזיון שביזיתי אותו בקלות דעתי ופחזותי?" השיב לו בעל האכסניה: "הנה אנחנו מכירים את טוב לבו וענוותו של ר' זושא. בטוח אני כי מיד כשתבקש את סליחתו ימחל לך בלב שלם. אבל עצתי לך שלא תבוא אליו בידיים ריקות – אחר התפילה נוהג ר' זושא לטעום דבר מה. לכן קח בידך 'משקה' ועוגות 'לקח' העשויות דבש וסוכר ותמתין עד שיסיים את תפילתו והלימוד שהוא מוסיף לאחר התפילה. אז תבוא אל ביתו ותבקש ממנו

שימחל לך על הביזיון בשכר הנאה זה שאתה מביא לפניו. מיהר האיש ועשה כך, והלך אל ביתו של ר' זושא. באותה השעה ישב ר' זושא אל השולחן ואמר כדרכו: "ריבונו של עולם, זושא רעב מאוד."

בפעם הזאת לא הגישו לו המשרתים את האוכל, אלא הסתירו את עצמם מפניו והקשיבו לראות מה יעשה ר' זושא. שוב הכריז ר' זושא ואמר: "ריבונו של עולם, זושא רעב. הזמן לי משהו לאכול."

באותה השעה נפתחה הדלת ונכנס אדם שמעולם לא ראוהו המשרתים קודם לכן. בידו אחז האיש "משקה" ומיני מתיקה והעמיד אותם לפני הרבי וביקש ממנו מחילה. ר' זושא מחל לאיש בלב שלם ואף טעם מן המשקה והמאכלים. יצאו המשרתים ממחבואם וראו את רבם יושב ולפניו השולחן ערוך בכל טוב. הבינו המשרתים כי מן השמים משגיחים על רבם שיאכל, וחלילה להם להמרות את רצונו שוב.

פעם ביקר רבי זושא מאַניפולי אצל רבי ייבי – הלוא הוא רבי יעקב יוסף מאוסטרָהא – בחג הסוכות. ישבו השניים בסוכה עד שהגיע הלילה. רצו אנשי הבית להציע מיטה בסוכה בעבור זושא, אבל ר' זושא סירב, וביקש לישון על הארץ. הפצירו בו שיישן על המיטה, כדי שלא יתקרר, אך ר' זושא התעקש ולא הסכים.

בעל הבית, ר' ייבי, שכב בסוכה במיטתו כהרגלו, והתכסה בשמיכה חמה, ור' זושא שכב לידו על הרצפה הקרה. אך מיד כאשר שכב ר' זושא על הארץ, נשמע קולו של ר' זושא: "קר לזושא, והנה הסוכה התחממה מעט. שוב אמר: "זושא – קר לו." מיד נעשה חם בסוכה כל כך, עד שר' ייבי הסיר את השמיכה החמה שהתכסה בה. וכשקרא ר' זושא בפעם השלישית, נעשה החום בסוכה בלתי נסבל. קרא הרב ייבי: "ר' זושא, מה רצונך בכך – לשרוף לנו את הסוכה?" אז חדל ר' זושא מקריאותיו ושכב בשקט.

אדם אחד חלם חלום, וראה בו את אביו שנפטר לפני כמה שנים אוחז בו בחוזקה ומסית אותו להמיר את דתו, ואיים להענישו אם לא יעשה כדבריו. נבהל האיש מאוד, ותלה את הדבר במקרה בלתי טהור. לעצמו אמר: "דברי חלומות אינם מעלים ואינם מורידים" (תלמוד בבלי, גיטין, דף נב עמוד א), ואין זה אלא דבר הבל בלבד. ואולם גם בלילה השני ראה שוב את אביו המת, והוא מפתה אותו בדברים להמיר את דתו, ואינו מניח לו עד שיבטיח לו לעשות כן. הקיץ האיש בבהלה רבה ולא ידע את נפשו. התבייש האיש לספר את דבר החלום והלך בפנים זועפים. בלבו אמר לעצמו כי לא ייתכן שחלום זה אמיתי, כי איך ייתכן שיבוא איש מישראל שנפטר לפתות פיתוי שכזה. הלוא ראוי שיהיה להפך – שיהודי מעולם האמת יבוא בחלומו של כופר להשיבו לאמונתו. לכן הסיר את הדבר מלבו ואמר כי חלום שקר הוא.

והנה בא החלום בפעם השלישית, ושוב אביו המנוח משתדל לשכנע אותו שיכפור בדתו, ומפחיד אותו בעונשים אם יסרב לו. האיש הבין כי לא דבר ריק הוא ויש אמת בדבר. מה עשה? לא התבייש ונסע מיד אל רבי זושא מאַניפולי, וסיפר לו את המקרה מתחילתו ועד סופו. כששמע זאת ר' זושא, ביקש שיחפרו היטב סביב קברו של האב הנפטר עד דופנות הקבר, ואולי ימצאו בין רגבי העפר איזו חתיכה ובה התבנית של סמל הצלב. ואם ימצאו כזאת, ישליכו אותה משם ומיד ישקוט הנפטר מזעפו. והנה נכון היה הדבר – מצאו שם צורת צלב והשליכו אותה משם, ושוב לא בא בעל החלומות אל הבן

בעניין זה, ונעשה שלום בנפשו. באותם הימים הייתה שערורייה גדולה בעולם, בשל ההתנגדות של הגאון מווילנה ותלמידיו לחסידים ולרבותיהם. באו תלמידיו של "הגאון" לפניו, וסיפרו לו את הפלא שעשה ר' זושא, רבם של חסידים. אמר הגאון מווילנה: "אצלכם נראה הדבר כפלא וכמופת, אך עניין זה מפורש בתלמוד הירושלמי, ואם כן – לא חידש ר' זושא מדעתו דבר, ואין כאן נס." גם הראה להם את המקור בתלמוד הירושלמי שמבואר שם כעצה שיעץ ר' זושא. אחר כך אמר הגאון מווילנה: "ובכל זאת נפלא ממני דבר אחד – כיצד ידע ר' זושא את דברי ה'ירושלמי' הזה, ומניין ידע להשיב כך לאותו ה'בן?' באותם הימים אמרו המתנגדים על החסידים ורבותיהם כאילו אינם לומדים את הלכות וסוגיות התלמוד, וביחוד כוונו הדברים לרבי זושא, שהצניע כל כך את עצמו ומעשיו עד שאמרו עליו שאינו בן תורה כלל. בשל כך התפלא עליו הגאון מווילנה. באו תלמידיו לפני ר' זושא וסיפרו לו את דברי הגאון מווילנה עליו, ועל תמיהתו כיצד ידע ר' זושא את דברי התלמוד הירושלמי. אמר ר' זושא: "אמנם נכונים דבריו, ואנכי לא ידעתי כלל את דברי הירושלמי. אבל המקור שממנו לקח הירושלמי – התגלה גם לי. ומהיכן שהירושלמי לקח – לקחתי גם אני את התשובה שענית."

סמוך לפטירתו אמר רבי זושא מאניפולי: בעולם הבא לא ישאלוני: 'מדוע לא היית משה רבנו' אלא ישאלו – 'מדוע לא היית זושא?'

פעם נסע רבי יצחק-אייזיק מקאליב לעשות את השבת בכפר אחד. ובעת תפילת קבלת שבת נשמעה המולה גדולה והתברר כי דלקה פרצה באסם התבואה של מארחו של ר' אייזיק. בעל הבית רצה לצאת מיד ולכבות את השרפה כדי להציל את רכושו. תפס אותו ר' אייזיק בידו ואמר לו: "עצור – עצור. רוצה אני לספר לך סיפור חשוב". וכך סיפר הרבי: "כשרבי זושא מאניפולי היה משרת אצל המגיד ממזריטש, תפקידו היה להכניס עצים אל התנור ולהבעירו. פעם אחת, סמוך לקבלת שבת, עלו הלהבות שבתנור כל כך, עד שפרצו מן האח והאש אחזה בבית. באותה השעה שרוי היה ר' זושא באמירת תהלים בהתלהבות גדולה כל כך, שלא שם לב למה שאירע. באו אליו ואמרו לו – 'זושא – זה בוער!' ואולם ר' זושא רק המשין ואמר תהלים בקול רם עוד יותר. שוב ושוב צעקו אליו – 'זושא – זושא! זה בוער!' לבסוף פנה אליהם ואמר: 'נו, אז בוער. אבל בתורה כתוב גם 'וַתִּשָּׂקֶן עַל הָאֵשׁ' (במדבר יא, ב). והנה, מיד לאחר שאמר כך ר' זושא שקעה האש ודעכה. "לאחר שסיים את הסיפור אמר ר' אייזיק למארחו: "ועכשיו, כמו בסיפור, גם אני אומר לך – הלוא כתוב 'וַתִּשָּׂקֶן עַל הָאֵשׁ' לאחר מכן, במוצאי השבת, מצאו באסם התבואה מעין בור עמוק שבו שקעה האש."

פעם אחת כתב הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי מכתב אל ידידו, רבי זושא מאניפולי, ובתוך תוארי הכבוד שכתב עליו כתב גם "שר התורה". העומדים במחיצתו תמהו על כך וטענו ש"שר התורה" הוא תואר הראוי לגאון מפורסם בתורה, ואילו ר' זושא – אף שהוא מפורסם כגדול בחסידות – אינו מפורסם כגדול בתורה. השיב להם ר' שניאור זלמן: "דעו שבאמת הוא 'שר התורה', ואספר לכם מנין אני יודע זאת."

"בעבר למדתי עם ר' זושא אצל רבנו, המגיד ממזריטש. באחד הימים סיימנו להתפלל תפילת שחרית, ואחד החברים הראה לנו קטע מתוך ספר הזוהר הקדוש שלא הצליח להבינו. עיינו בקטע ואכן, זה היה קטע קשה מאוד, ואיש מאתנו לא הצליח להסבירו. התחלנו להתדיין בינינו, זה אומר כך וזה אומר כך, עד שנעשה רעש גדול בבית. באותה שעה התכונן ר' זושא לתפילה שלו, והתהלך אנה ואנה בבית

כשהוא מתעמק במחשבותיו ונתון בדבקות נפלאה. הרעש הגדול שהקמנו הפריע לדבקותו, והוא פנה אלינו ושאל לפרש העניין. השבנו: 'יש כאן קטע מוקשה בספר הזוהר הקדוש, ואנו מנסים להבינו.' אמר לנו ר' זושא: 'הראו גם לי את הדברים, והראינו לו. לאחר שעיינ בספר, אמר: 'בבקשה מכם שתקו מעט, כדי שלא תבלבלו אותי, ואז התיישב, השעין את ראשו על ידו למשך זמן קצר, וכשניעור ממחשבותיו, ביאר לנו את כוונת הדברים בדרך מתוקה מדבש, עד שהבינו כל החברים שהפירוש שהציע הוא הפירוש האמיתי.

שאלנו אותו: 'מהיכן לקחת את הפירוש הזה?' והוא השיב: 'מכיוון שבלבלתם אותי ולא יכולתי להתפלל, עשיתי עליית נשמה ושאלתי את פיו של רבי שמעון בר יוחאי (רשב"י), מחבר ספר הזוהר, ופירש לי את דבריו כדי שתפסיקו להרעיש ואוכל להתפלל...'

ועתה, ראו שהוא באמת 'שר התורה!'

רבי זושא מאניפולי צדיק תמים היה, ולא נודע כתלמיד חכם. פעם אחת ביקש ר' זושא מחברו, רבי שְמֵלֶקָה מניקלשבורג, שילמד עמו תורה. אמר רבי שְמֵלֶקָה: "אם תִּלְמַד אתה אותי את חכמת הנסתר, אלמד אותך אני את תורת הנגלה – משנה, תלמוד והלכה." הסכים ר' זושא, ואמר: "לו יהי כדברך."

שאל ר' שְמֵלֶקָה: "ומה תרצה ללמוד?" כדרכו, ענה ר' זושא בענווה גדולה, כשהוא מדבר על עצמו בלשון נסתר: "זושא הוא עם-הארץ גדול. צריך ללמד אותו משניות ולפרש עבורו כל מילה ולתרגם לידיש, כדי שיבין."

התחילו ללמוד את המשנה הראשונה שבשישה סדרי המשנה, הלוא היא המשנה הראשונה שבמסכת ברכות, הנפתחת במילים "מֵאֵימְתֵי קוֹרֵין אֶת שְׁמַע בְּעֶרְבֵית" (משנה, ברכות, פרק א משנה א).

"מֵאֵימְתֵי", הסביר ר' שְמֵלֶקָה, "פירושו בידיש 'פון ווען' – ממת, מאיזו שעה מותר לקרוא את קריאת שמע."

לפתע הפיל את עצמו ר' זושא אל הקרקע באימה ובפחד גדול, ואמר: "מנין אתה יודע שכך הוא פירוש המילה? אולי פירושה בידיש הוא 'פֶּאָר פֶּאָרְכֵט' – מתוך אימה ופחד! וכך כוונת הדברים – 'מֵאֵימְתֵי' – מתוך אימה ויראת שמים – 'קוֹרֵין אֶת שְׁמַע בְּעֶרְבֵית'."

כששמע זאת ר' שְמֵלֶקָה אמר: "למד בעצמך איך שתרצה, אך לא נוכל להמשיך ללמוד יחד."

לאחר שיצא רבי שניאור זלמן מלאדי מן המעצר בעיר פֶּטְרֶבוּרַג ושב אל ביתו, המתינו תלמידיו לראותו ולקבל את פניו. ביום שבת בבוקר בא לפני תלמידיו, ושאל: "רצונכם שאומר לכם דברי חסידות או שאספר לכם מעשה?" אמר רבי אהרון מסְטְרֶשֶׁילֵיה, הישיש והנכבד שבין חסידיו: "רוצים אנו לשמוע סיפור מעשה." פתח ר' שניאור זלמן וסיפר:

"זוכר אני כיצד הגיעו שני האחים הרבנים – רבי שְמֵלֶקָה מניקלשבורג ורבי פנחס – בפעם הראשונה אל הרב שלי, המגיד מְזוֹרֵיטֶש. לפני בואם נערכו הכנות בבית רבי. סיידו מחדש את הקירות וניקו את החדרים, כמו לפני חג הפסח. כאשר הגיעו שני האחים לקבל את פניו של המגיד, באתי גם אני לראות מה יקרה. פנו האחים אל המגיד בשאלה, וביקשו ממנו פירוש למה שכתב הרמב"ם באיזה מקום

בספרו, ולא הבינו את דבריו. אמר להם המגיד: 'חלש אני כעת ולא אוכל לענות לכם. אך נמצא אצלי אחד מאנשיי ושמו רב זושא. אנא מכבודכם, הציגו לפניו את שאלתכם והוא בוודאי ייתן לכם תשובה.' מיד רצתי אל האכסניה, שבה גר ר' זושא ובה גרתי גם אני, כדי לראות מה ישיב להם.

מצאתיו יושב ליד התנור כשהוא שקוע במחשבות עמוקות, עד שלא הבחין כי באו האחים אל החדר ולא בירך אותם לשלום. כשראיתי זאת, נענעתי קצת את ידו עד שהתעורר, התבונן בהם ובירכם בברכת שלום. סיפרו לו האחים כי המגיד שלח אותם לשמוע ממנו תשובה לקושיה בדברי הרמב"ם. כששמע ר' זושא את שאלתם שתק כמה רגעים ואז אמר: 'כנראה שלא למדתם על פי הסדר. אילו למדתם את הדברים מן ההתחלה הייתם רואים כי בפסקה הקודמת שבספר ישנו תירוץ על השאלה ששאלתם.'

מיד כשיצא הדבר מפיו, ידעו האחים כי צדק ר' זושא, וכי ניתן לפתור את הקושיה.

תמהתי מאוד על מה שראו עיניי, ואחר זמן שבתי ובאתי אל רבי, המגיד ממזריטש. שאל אותי רבי: 'האם באו הרבנים אל ר' זושא?' – 'כן', עניתי, וגם סיפרתי לו מה ענה להם על הקושיה שהקשו.

שוב שאל המגיד: 'האם המתין הרבה לפני שענה להם?'

סיפרתי לו כי ר' זושא המתין מעט ועישן את מקטרתו בטרם אמר להם את תשובתו.

'אם כן', אמר המגיד, 'נראה כי ר' זושא אינו בקו הבריאות. ישלח לו השם רפואה שלמה.'

פעם אחת נדד רבי זושא מאניפולי במדינות אשכנז ובא לעיר אחת. כשראו אנשי העיר את מעשיו ודרכיו של ר' זושא זלזלו בו מאוד, וכשניסה לדבר עמהם לא הקשיבו לדבריו. כשבא ר' זושא אל בית הכנסת שבעיר, לעגו לו האנשים שהיו שם, וגם הילדים החלו לשחק בו כדרך שעושים הילדים עם איש זר ומשוגע הבא אל בית הכנסת. אז פנה ר' זושא אל הילדים ואמר: "אהוביי הילדים, התאספו נא והתקבצו ובואו כולכם אליי." באו הילדים שבבית הכנסת ונקבצו סביבו, והוא עמד ביניהם. אז הביט בהם ואמר: "כעת, ילדים אהובים, הסתכלו נא היטב." בטוחים היו הילדים כי מיד יעשה לפנייהם איזה תעלול או מעשה להטים, אבל הוא לא עשה כלום ורק הסתכל היטב בפניו של כל ילד וילד. אחר כך שלח אותם לדרכם ואמר: "כעת לכו לבתיכם." והנה, כשבאו הילדים אל בתיהם והוגש לפנייהם אוכל, סירבו ולא אכלו. אחד מהם אמר: "איך אוכל לאכול, והחלב טרף ואינו כשר." אחר אמר: "איך אפשר לאכול והחמאה היא של גויים." היו ילדים שאמרו: "איך אפשר לאכול והבשר לא נמלח כראוי ולא הוכשר לאכילה." כך סירבו כל הילדים לאכול, כי המאכלים אינם כשרים או כי כלי הבית לא הוכשרו כראוי. אמרה אישה אחת לשכנתה: "האם ראית מה עשה לי בני – שבשום אופן אינו רוצה לאכול ואומר כי האוכל טרף." וחברתה השיבה כנגדה ואמרה: "הנה גם בני צועק שצריך לשבור את כלי הבית כי אינם כשרים." נעשתה מהומה בעיר, ואיש לא ידע מה אירע לילדים. לבסוף אמרו: "אין זאת, אלא האיש הזר שהסתכל בהם בבית הכנסת הוא שגרם להם זאת. ודאי איש קדוש ונורא הוא וכעת עלינו לפייסו ולבקש ממנו לתקן את מה שקלקלנו."

באו אנשי העיר לפני ר' זושא והשתחוו לפניו, ובקשו שימחול על עלבוננו ויורה להם דרך תשובה. והוא נעתר לבקשתם והעמידם על דרך התורה ויראת השמים, ולבסוף נפרד מהם בכבוד גדול.

האחים רבי שמלקה ורבי פנחס היו תלמידי חכמים נודעים, עוד קודם שהפכו לחסידיו של המגיד ממזריטש. יום אחד, לאחר שהתפרסם המגיד ושמעו הטוב הגיע למרחקים, אמר ר' שמלקה לאחיו פנחס: "הנה שמעתי כי יש במזריטש צדיק קדוש ורב גדול ומופלג בתורה. ממנו ודאי נוכל ללמוד כיצד לעבוד את השם באהבה וביראה. הבה ניסע אליו." ענה לו ר' פנחס: "נסיעה כזו ודאי כרוכה בביטול תורה, שהרי לא נוכל ללמוד בזמן הנסיעה. וגם חושש אני שמא רב זה עוסק רק בתורת הנסתר, ומה אוכל ללמוד ממנו?"

אמר ר' שמלקה: "ואני שמעתי שמפארים את שמו כתלמיד חכם מופלג, הבקי בכל חלקי התורה." הסכים ר' פנחס, והשניים נסעו למזריטש. אל העיר הם הגיעו ביום שישי, זמן קצר לפני כניסת השבת, ומיד באו לביתו של המגיד לקבל ממנו ברכת שלום. בירכם הרבי לשלום בחיפזון ומיד שלח אותם מפניו, כי היה טרוד בהכנת צורכי השבת. הדבר חרה להם, כי רבנים נכבדים היו, ולא הבינו מדוע לא קיבל אותם בסבר פנים יפות כפי שראוי להם. עוד חשבו האחים בלבם כי אם איש אלוהים הוא הרבי, ראוי היה שירגיש בעצמו כי הם תלמידי חכמים גדולים, וייתן להם את הכבוד המגיע להם. לאורך השבת אמר המגיד דברי תורה בסעודות השבת. ר' שמלקה ור' פנחס רגילים היו בדברי תורה מפולפלים ובדרשות הנוגעות לסוגיות התלמוד ופוסקי ההלכה. בעניינים כאלו יכולים היו להתפלפל עם הרבי ולהראות את כוחם. אך דרשותיו של המגיד לא נגעו בכל אלו. כִּזו האחים בלבם לתורתו של המגיד, כי לא הצליחו להבין מה טעמה של דרך זו בלימוד התורה ובעבודת השם. החליטו האחים למהר ולשוב לביתם, ומיד לאחר צאת השבת באו שוב אל המגיד כדי להיפרד ממנו לשלום. סירב המגיד לתת להם ברכת פרידה ואמר: "שובו אל האכסניה שלכם, והמתינו עד שאשלח אחריכם להיפרד מכם לשלום."

כך המתינו האחים עד ליום שלישי, ואז באו שוב לפני המגיד. הפעם נפרד מהם הרב לשלום. אחר כך אמר להם: "דבר אחד אבקש מכם, שתלכו גם אל תלמידי, רבי זושא, להיפרד ממנו בברכת שלום."

באו ר' שמלקה ור' פנחס אל בית המדרש, ומצאו בו את רב' זושא. כשסיפרו לו על בקשתו של המגיד אמר להם ר' זושא: ודאי יודעים אתם מה דרשו בתלמוד על הפסוק 'וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלְאָךְ ה' צְבָאוֹת הוּא' (מלאכי ב, ז). על פסוק זה אמרו חכמים, כי רק אם הרב דומה בעיניך ל'מִלְאָךְ ה' עליך ללמוד ממנו. ואם לא כך – אל תלמד מרב זה (תלמוד בבלי, מועד קטן, דף יז עמוד א).

"על כך אני שואל, "המשיך ר' זושא, "כיצד יכול אדם לדעת שרבו דומה למלאך? וכי ראה האדם מלאך קודם לכן, כדי שיוכל להשוות בינו לבין הרב?" שתקו השניים ולא ידעו להשיב.

המשיך ר' זושא: "שמעו אחיי מה פירוש הדבר – אם דרכו של הרב נסתרת ואינה מובנת – כשם שמלאך הוא נסתר ואינו מובן – מרב כזה תוכלו לבקש תורה." כך אמר, ומיד פטר אותם ר' זושא מלפניו בברכת שלום. אמרו האחים איש אל רעהו: "אכן, רוח אלוהים דיברה מפיו של האיש. אין ספק כי הרגיש המגיד שיש בלבנו עליו. ואפילו תלמידו, ר' זושא גילה ברוח הקודש את הדברים הצפונים בלבנו. נשב כאן עוד כמה שבועות עד שנראה מהי הדרך שלומדים כאן במזריטש, כיצד לאהוב ולירוא את השם."

כך הפכו האחים לתלמידיו הקרובים של המגיד, והם נשארו במחיצתו עוד ימים רבים.

לימים, אמר עליהם המגיד ממזריטש: "מצאתי בית מלא נרות, אלא שלא היו דלוקים. ברגע אחד נתתי בהם ניצוץ קטן, ומיד נדלקו כולם וגדל האור עד מאוד."

רבי שמלקה מניקלשבורג ואחיו רבי פנחס, שהיו תלמידיו של המגיד ממזריטש, באו אל רבם פעם אחת בשאלה: המשנה אומרת "חַיֵּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרַעָה, כְּשֶׁשָׁם שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה" (ברכות, פרק ט משנה ה). איך אפשר לקבל את הרעות בשמחה ולברך עליהן? במקום לענות שלח אותם המגיד לבית המדרש. "בבית המדרש יושב רבי זושא ומעשן מקטרת, לכו ושאלו אותו."

הלכו שני האחים לר' זושא וסיפרו לו שהמגיד שלח אותם לשאול אותו איך מברכים על הרעה. ר' זושא לא ענה להם, אלא צחק ואמר: "תמוה בעיני שהוא שלח אתכם דווקא אלי. למה לבקש תשובה על השאלה הזאת ממי שמעולם לא היה לו רע? הרי מיום לידתי ועד היום יש לי רק טוב. צריך לשאול מי שחס וחלילה היה לו רע." ידעו שני האחים שר' זושא הוא עני גדול שידע סבל רב בחייו ומכך הבינו: מי שמקבל באהבה את כל מה שקורה לו אינו מרגיש שום רע, וממילא מברך גם על מה שנראה בעיני אחרים כרע.

בליל שבת קודש אמר רבי ישראל מרוז'ין דברי תורה לפני תלמידיו. אחרי אמירת התורה סיפר:

"רבי זושא מאניפולי מעולם לא אמר דברי תורה ליד השולחן בזמן הסעודה המשותפת עם החסידים. ומדוע? משום שהיה תלמידו של אבי סבי, המגיד ממזריטש, וכל תלמידיו של המגיד מעולם לא אמרו על שולחנם דברי תורה משלהם, אלא רק מה ששמעו מפי רבם. מדבריו לא גרעו ועליהם לא הוסיפו. אם כן, למה לא אמר גם ר' זושא מתורת רבו? משום שמעולם לא שמע דברי תורה מרבו. הכיצד? בטבעו היה ר' זושא בוער כאש, וכשהיה המגיד מתחיל לומר דברי תורה, מיד כשהוציא מפיו מילה אחת של פסוק שעליו התכוון לדרוש – ואפילו רק "ויאמר" או "וידבר" – היה ר' זושא מרגיש את כל האור שבדברים העתידיים להיאמר, ומרוב התלהבות היה מחווה בידי תנועות נמרצות עד שהיה מבלבל את כל השולחן. באותו שולחן ישבו צדיקים גדולים, כמו רבי לוי יצחק מפרדיטשוב, רבי זאב וולף מ'יטומיר, רבי נחום מצ'רנוביל. לקחו את ר' זושא ודחפו אותו מבית המגיד אל החדר החיצוני, שהיה לפני הבית, או למחסן העצים, ושם ניסה לטפס על הקירות הישירים, וצעק בקול גדול את המילה ששמע מפי המגיד: "ויאמר!", "וידבר!", וכיוצא בהן. כך עשה כל זמן שאמר המגיד את דברי התורה, וכאשר הפסיק המגיד – נח גם ר' זושא מן האש שבערה בו והשתתק, והכניסו אותו בחזרה אל הבית. כך, ידע ר' זושא היטב את האור הגדול שממנו שאב המגיד את דברי תורתו, אך את הדברים עצמם לא ידע. לכן לא אמר דברי תורה על שולחנו כל ימי חייו."

רבי זושא מאניפולי התארח פעם אצל רבי מרדכי מנשכיו. נתן ר' מרדכי את חדרו לר' זושא כדי שישן בו.

לאחר חצות הלילה שמע ר' מרדכי את רבי זושא קם ממיטתו בהתלהבות ורץ בחדר אנה ואנה. לאחר כמה ריצות צעק ר' זושא ואמר: "ריבנו של עולם! אני אוהב אותך. אך מה אוכל לעשות, הלא איני יכול לעשות עבורך מאומה!" שוב רץ ר' זושא בין הקירות, ושוב צעק את הדברים הללו. וכך עשה כמה פעמים.

לבסוף, קרא ר' זושא ואמר: "הלא יכול אני! יודע אני לשרוק. ובכן, אשרוק בפי לכבוד הבורא יתברך שמו". אז התחיל ר' זושא לשרוק ולתקוע בפיו בהתלהבות נוראה, עד שאמר הרבי מנשכיו לאחד מן הנוכחים: "נברח מכאן, שלא ישרוף אותנו בהבל פיו הקדוש".

פעם אחת ישן רבי יוסף, המגיד מפולנאָה, שנת צהריים. והנה ראה בחלומו דברים עליונים, ושמחה גדולה בשמים. כששאל בחלומו מפני מה שמחים, ענו לו: "רבי זושא מאַניפולי אמר דברים יפים בעולם הזה. דברים אלו, הם שגרמו לשמחה הגדולה." אז שמע ר' יוסף בחלומו את דבריו של ר' זושא, שגרמו לאותה השמחה. אחר כך שמע: "ולזה לך האות והסימן, שכל מה שראית ושמעת אמת הוא – שמיד בהקיצך משנתך יבוא ר' זושא לעיר." וכך היה. מיד כשהקיץ משנתו שמע רעש והמולה, כי בא ר' זושא לעיר.

לא יכול היה ר' יוסף להתאפק, וביקש מר' זושא לדבר עמו בצנעה ובחדר סגור. אז סיפר ר' יוסף לר' זושא את שראה בחלומו. מיד התחיל רבי זושא לבכות בכייה גדולה, ואמר: "הלוא את זה אפשר לאבד ברגע אחד."

פעם אמר המגיד ממזריטש לתלמידו רבי זושא מאַניפולי:

"שלושה דברים עליך ללמוד מתינוק ושבעה דברים מגנב, ומהם תדע כיצד לעבוד את הבורא.

שלושה מתינוק; תמיד הוא שמח; אין הוא יושב בטל; והוא בוכה על כל דבר בכל לבו.

ושבעה דברים מן הגנב: עבודתו בלילה; אם לא השיג את מבוקשו בלילה הראשון הוא ינסה שוב בלילה השני; הגנבים אוהבים זה את זה; גנב מוסר את נפשו להשיג אפילו דבר קטן; לאחר שהצליח במלאכתו לא נחשב עוד הדבר בעיניו, והוא מוכר בזול אפילו דבר יקר; גם אם יענו אותו בעינויים קשים ימשיך ויאמר 'איני יודע'; מלאכתו יפה בעיניו, ולא יחליפנה בשום מלאכה אחרת."

פעם אחת, בשעת תפילת "כל נדרי" של ליל יום הכיפורים, סלסל חזן בעל קול ערב את הפסוק "וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" שמזכירים בתפילה זו. אמר ר' זושא: "ריבוננו של עולם! אילו לא היו עמך ישראל חוטאים, לא היה נשמע לפניך 'וְנִסְלַח' יפה כל כך."

האחים ר' אלימלך מליז'נסק ור' זושא מאַניפולי עשו יחד "גלות" ונדדו ממקום למקום ברגל וללא רכוש, כאנשים פשוטים. כשהיו מגיעים אל לודמיר, נהגו להתארח אצל חסיד בשם ר' אהרן. לאחר שסיימו את ה"גלות" ושמום כבר התפרסם בעולם, יצאו האחים שוב אל לודמיר, והפעם באו בעגלה עם סוסים. כשחזרו בכפר סמוך, בא אליהם עשיר אחד מן העיר והזמין אותם להתארח אצלו. אמרו לו האחים שלא ימתין להם אלא יחזור לביתו, והם יבואו אליו בעצמם. ואולם כשהגיעו ללודמיר, פנו האחים אל ביתו של ר' אהרן ולא באו אל ביתו של העשיר. כשבא אליהם העשיר בטענה מדוע סירבו להזמנתו, אמרו לו האחים: "הרי אנחנו אותם השניים שהיו כאן גם בביקורים הקודמים, ובכל זאת, רק בפעם הזאת ביקשת שנבוא אל ביתך. והרי ההבדל בין ביקור זה לקודמיו הוא שעכשיו באנו בעגלה רתומה לסוסים. ואם כך, הכבוד שאתה מבקש להעניק אינו לנו אלא לעגלה ולסוסים. אנא ארח אצלך את העגלה והסוסים."

האחים רבי זושא ורבי אלימלך ערכו "גלות", ונדדו ממקום למקום בלי שם ורכוש, כדי לקרב את הגאולה ולעסוק בתיקון העולם. פעם אחת באו אל כפר אחד ולנו באחד הבתים. באמצע הלילה ראו כי בעל הבית בא לביתו והדליק את הנר על השולחן כדי שיוכל לתקן את מעילו. אז שמעו כי בעלת הבית קוראת לבעלה ואומרת: "מהר ותקן את המעיל, כל זמן שהנר דולק - אפשר לתקן". אמרו האחים זה לזה: "האם שמעת את דבריה? דבר גדול למדנו כאן - כל זמן שהנר דולק, עוד אפשר לתקן."

הרוזי'נר הקדוש - הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע

יום ההילולא - ג' חשוון

נולד במוצאי ר"ה שנת תקנ"ז, לאביו הרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהבישט זי"ע. בשנת תקס"ג בהיותו בן שש נפטר עליו אביו, ואחיו הרה"ק רבי אברהם גדלו. בהיותו בן שבע שנים בא בקשרי שידוכין עם הרבנית מרת שרה ע"ה בת רבי משה ראש ישיבה בברדיטשוב, וכשמלאו לו י"ג שנים התקיימו הנישואין בעיר בוטושאן, מקום מגורי חותנו בעת ההיא. בשנת תקע"ג, כשהיה רבינו בן ט"ז שנים נסתלק אחיו הבכור, אף הוא בדמי ימיו. ולא השאיר אחריו זש"ק, וחלץ רבינו לגיסתו. ונתמנה ע"י החסידים כממלא מקום אחיו ואבותיו הקדושים. ראשית הנהגתו לחסידים היתה בפרוהבישט, עיר אבותיו, ממנה עבר לסקווירא ומשם לרוז'ין. גדולי דורו חלו מפניו והכניעו עצמם אליו. עוד בהיותו במעי אמו, כשנכנסה אמו אל הרה"ק ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע לבקש ברכתו, קם הרה"ק מאפטא שכבר היה זקן - לכבודה, באומרו: הריני קם לפני ארון הקודש, שכן ס"ת את נושאת בקרבך. בחודש אלול תר"ז נשא בזיוו"ש את אלמנת הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע. כל ימיו המשיך בדרך אביו, והתנהג בצורה מלכותית ובעשירות מופלגת. בעקבות כך הלשינו עליו למלכות וסבל רדיפות רבות מהצאר של רוסיה. ישב שנתיים בבית הסוהר עד שהבריוהו לאוסטריה. נשאר לגור בעיר סאדיגורא עד סוף ימיו. בשלהי תשרי של שנת תרי"א נפל למשכב, וממנו לא קם. לפני פטירתו אמר: "רבי הקדוש העיד על עצמו שלא נהנה מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה. אף אני מעיד עלי שמים וארץ שלא נהניתי מהעולם הזה אפילו כחוט השערה. כל הנהגתי בגדלות וברחבות היה לכבוד שמו יתברך". ובוה יצאה נשמתו הטהורה, ביום ג' חשוון תרי"א, והוא בן נ"ד שנים בלבד. ומנו"כ בסאדיגורא. דברי תורתו לוקטו בספרים "עיריין קדישין" "בית ישראל" "נר ישראל" ועוד. ("מעשה אבות" (חיפה תשס"ח) ח"א, ע' ס"ב)

שמעתי בשם אא"ז מרוז'ין זי"ע שאמר על עצמו שיש לו נשמה דאצילות. ("בינת ישראל" גראדזיסק שבת שובה, ע' 103)

הרה"ק הרוזי'נר זצ"ל סיפר: כד הוינא טליא נשאני אבי הרה"ק רבי שלום מפרוהבישט זי"ע על ידי והלך אתי מחוץ לעיר והיה נראה מרחוק כאילו שמים וארץ נוגעים זב"ז, ושאלתי, אבא, האם כאן גומרים השמים, והשיב לי, לא בני, יש עוד שמים גדולים ויש א-ל גדול שברא את השמים, ומרוב פחד התחילו מעי להתחלחל בקרבי. (הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצ"ל "אבקת רוכלים" (ירושלים תשל"ט) ע' קפ"ז, אות י"ג)

אחרי הסתלקות אדמו"ר קוה"ק הר"ר שלום שכנא (הגדול) מפראהביטש ערב סוכות שנת תקס"ג, הי' אז בנו הק' איש אלקי פלאי טמיר ונעלם מוהר"ר אברהם בן ט"ז שנה וגאון מעוזנו אחיו קוה"ק מרוז'ין בן שש (או בן שבע), ואמר הה"ק ר' אברהמני' להמלמד של אחיו הקטן שיוליכו כל יום להתפלל ולומר קדיש לביהכנ"ס של העיר, כי הוא התפלל בזמן מאוחר יותר מדי וחס על בריאות הילד הרך שיאכל פת שחרית ולפיכך ציוה שיתפלל לביהכנ"ס בשעה מוקדמת. אחרי עבור איזה שבועות בא המלמד לפני הר' אברהמני' זצ"ל וסיפר לו שזה איזה ימים שהקטן מסרב לומר קדיש. וקרא הה"ק ר"א לזקני הרוז'ינער ושאל אותו ע"ז וענה, בא לביהכנ"ס יתום קטן לאביו שהי' חייט וראיתי שכל הציבור המה שומעים רק הקדיש שלי ועונין אמן, ולקדיש של יתום זה אינם שמים לב לענות אמן, ומפני שאביו שלו נחוץ יותר לנשמתו הקדיש מאבי זצ"ל, לכן יאמר הוא קדיש וישמעו... (כ"ק מרן אדמו"ר ה"כנסת מרדכי" מסדיגורא זצוק"ל "מסילות", חשון תש"ס, ע' 25)

שמעתי מהאב"ד דקוממיות ז"ל, ששמע זאת מאחד שהסתובב אצל אחד מאדמור"י רוסייה, שאמר בשם הרה"ק מרוז'ין ז"ל, כי בענין תעניות וסיגופים דהיינו גלגול שלג וכדו' כבר פעלו הבעש"ט הק' והרבי ר' בער ז"ל שהקב"ה עושה את התיקונים שהיו צריכים לעשות ע"י הסיגופים, ואמר כי בדורות הקודמים שהיו לפני הבעש"ט הק' כשעשו סיגופים לא היה בזה טובה לא לגוף ולא לנשמה, כי הגוף נחלש ע"י כך ולא היה יכול לעבוד את השי"ת כראוי, וגם להנשמה לא היתה טובה מזה, מכיוון שהיה יודע שמסגף את עצמו והי' בא לידי גאות, עכדה"ק. (הגאון רבי שלום בראנדער זצ"ל "תכין לבם" ב"ב תש"ס) ע' קמ"ב

זקני מבוהוש זי"ע סיפר לאבי זצ"ל שהוא ואא"ז מהוסיאטין אשר גדלו יחדיו בחצר הק' של הס"ק מרוז'ין, בהיותם ילדים היה דרכם להכנס כל ליל שבת לחדר קדשו של הס"ק לומר לו שבת שלום, ותמיד היה שואלם אם כבר אכלו מרק הכוונה בוודאי היתה לשם הק' של תפלת הדרך (היוצא מס"ת של הכתוב כי מלאכיו יצוה לך), דכן מצינו בזמירות של ליל שב"ק שמזכירים ענין של תפילת הדרך: ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, והיא תפלת הדרך לנשמה היתירה ברדתה לעוה"ז שלא תפגם, ותהיה יציאתה במוצאי שבת כביאתה בערב שבת. (הרה"ק יצחק מהוסיאטין זצוק"ל "שיח יצחק" ע' קכ"ט)

כח הסיפור שלו (- של הרה"ק רבי מרדכי חיים סלונים זצוק"ל) הי' מיוחד במינו, באופן שבו הי' מספר על צדיקי הדורות את אשר שמע איש מפי איש. הוא התגורר שנים רבות בצפת בתקופת תלמידי הרוז'ינר, שהכיר יהודים שעוד הכירו את הרה"ק מרוז'ין זי"ע, ומפיהם - שהי' פה ראשון - שמע סיפורים מהרוז'ינער והצ'ורטקובר, והיה חוזר על מאמריו של הרוז'ינר באופן שלא שייך לשמוע זאת מאחר, רק ממנו יכלו לשמוע זאת. אם מפני שהוא שמע מפה ראשון, ואם מחמת כחו המיוחד בזה. בכל המאמרים שהי' חוזר, מלבד עצם הדברים הי' טעם מיוחד לשמוע איך שהוא אומר אותם. הוא ידע לעשות את התנועה והנוסח כפי שקיבל מאלו שהכירוהו. וחסידי רוז'ין בארץ ישראל אשר ידעו מעט-מזעיר על הרוז'ינר שמעו מפיו רבות על הרוז'ינר, דברים ששמע מבעלי המעשה ממש. ונזכיר כמה מהדברים הידועים שהי' חוזר - אם כי כאמור העיקר הי' לשמוע איך שהוא מספר זאת! פ"א נכנס הרוז'ינר לביהמ"ד בעת שהחסידים ישבו במסיבת מלוה מלכה, ועמד בדלת ואמר: דעו לכם, הבעש"ט לא הי' ה'כביכול' וזקני המגיד לא הי' 'בעל-עגלה', ואעפ"כ פ"א הי' מעשה שנשמטה

טליתו של הבעש"ט מאבנטו, והרב המגיד ניגש ותחב את הטלית בחזרה באבנט, והתחיל הרה"מ לרעוד מפחד כ"כ עד שהי' בסכנת נפשות, והוכרחו להפסיק את הבעש"ט מדביקותו כדי שיחזור המגיד לאיתנו כי הי' מסוכן. וחזר שוב: והרי אמרתי לכם כי הבעש"ט לא הי' ה'כביכול' וזקני המגיד לא הי' 'בעל-עגלה' ואעפ"כ אך נגע בלבושו של הבעש"ט אחזתו חיל ורעדה, והלא העולם כולו הוא לבושו של הקב"ה כביכול, שמסתתר בעוה"ז, וא"כ איזה פחד צריך ליפול על אדם בכל דבר שהוא נוגע מהעוה"ז, שהרי הוא נוגע כביכול בלבושו של הקב"ה. סיפור זה הוא סיפור כשלעצמו, אבל אין לתאר איך שהרמ"ח זי"ע הי' מספרו. וכן המאמר שהי' אומר בשם הרה"ק מרוזין - ששמעתי זאת ממנו פעמים אין ספור, שאמר: רבש"ע, אני מוחל לך עוה"ז אני מוחל לך עוה"ב ובלבד שתאיר את העינים שלא יסתובבו כבהמות בעולם הזה. והוא הי' חוזר זאת באופן כזה, שהי' נראה שמאמר זה יש לו שייכות גם אליו. להסתובב במחיצתו הי' בבחי' תורה שלמה בכל יום, שהי' מה לקבל ממנו מכל מלה שאמר ומכל תנועה שלו. (כ"ק מרן אדמו"ר ה'נתיבות שלום' מסלונים זצוק"ל ביומא דהלולא של הרמ"ח זצוק"ל - י"ב טבת)

וכמו ששמעתי ג"כ ממחור' הרה"ק רבי יצחק מבוהוש זי"ע נכד אדוני מורי הרה"ק מרוזין זצ"ל, ששמע ממנו פ"א כאשר בא למקום שולחנו לסעודת שבת עם המסובין עמו, אמר לרב גדול אחד, תדע כי בזה אני בא לשלחן המסובים, כי אני עושה את גופי נשמה (ואיני זוכר בירור, אם נשמה לכנ"י או לישראל) ונשמה שלי אני מדבק לא"ס, ובזה אני מושך השפעות לישראל. (דברי אלימלך" תרומה, דף צ"ו טו"א)

דיבר בקדשו הרה"ק מרוזין זצ"ל לכ"ק אדמו"ר מווארק' זצלה"ה, כשבא אלי אדם שהוא מלוכלך בחטאים וצריך לעשות תשובה אזי אנכי אעשה תשובה על חטאי ובזה אני גורם לפתוח שערי תשובה ולהחזיר כל העולם בתשובה, ובתוכם גם זה האיש. (תפארת שמואל" אלכסנדר) וישב, דף ל' טו"ד)

שמעתי מכ"ק א"ז מו"ר הרה"ק רבי אלימלך מגראדזיסק זי"ע שכ"ק א"ז מאפטא זי"ע אמר, דאיתא במדרש שלעתידי ישב משיח ואצלו ישבו צדיקים, והרואים יתמהו וישאלו מדוע זכו האנשים האלו לאותו הכבוד, ואחזו הקדוש הנ"ל בדיקנא קדישא שלו ונשבע שזה מרמז על כ"ק א"ז מרוזין זי"ע, ע"כ שמעתי. ("אמונת ישראל" (גראדזיסק) ואתחנן, ע' 91)

רה"ק רבי שלום מקאמינקא זצ"ל ביקר ג"כ אצל הרה"ק מרוזין בהיות איתן מושבו בק"ק סאדיגורא, ולפי השמועה היה הוא הראשון מבין אדמו"רי וצדיקי גאליציא שנסעו לקבל פני הצדיק מרוזין זצ"ל, וכמו"כ היה הוא הגורם המכריע לנסיעת הרה"ק מצאנז אל הרוזינער זצ"ל, וכה מספרים: פעם בעת התוועדות הצדיקים הקדושים בהלולא של הרה"ק הרבי ר' מענדל'י ברימנוב, ישבו יחדיו רבינו זצ"ל והרה"ק מצאנז זצ"ל והרה"ק הרבי ר' אליעזר'ל מדזיקוב זצ"ל, ונתגלגל שיחה ביניהם אודות צדיקי הדור, נענה רבינו הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע זצ"ל ואמר: "גבורות" רואים בבעלזא! - "עבדות ה" רואים כאן אצל הצדיק מרימנוב! - "דברי נביאות" שומעים אצל הרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן! - אבל ה"מקור" לכל המדרגות הוא הצדיק מרוזין! ועליו קאי דברי הזוהר המשוה את הצדיק לבחינת "שבת" אשר מניח מתברכין כל שיתא יומין, כי ממנו יוצא שפע הקדושה אשר מניח יונקים כל הצדיקים הנקראים לגביו "בני הנביאים". הדבר תמוה מאד בעיני - אמר הרה"ק מצאנז זצ"ל לרבינו - כי הלא אין רואים אצלו עבודה כזו כמו אצל הצדיקים מפה (הרבי ר' הירש זצ"ל), או שליטה על כוחות הטבע כמו אצל הצדיק מבעלזא?! ענינים נשגבים ומדרגות נעלות אי אפשר לראות או לשמוע - ענה

הצדיק מדזיקוב - דבר זה צריכים להרגיש, וכמובן שלזה צריכים להיות בעל הרגשה. והוסיף לדבר גדולות ונוראות מהצדיק מרוזין אשר ראה והרגיש בהיותו אצלו זה זמן לא כביר, עד שבאותו מעמד החליט הרה"ק מצאנו לנסוע בעצמו אל הצדיק מרוזין ולראות מקרוב גדולות וקדושות זה האיש אשר נוראות יסופר ממנו. (רבי נחום מאיר גערמאן "אוהב שלום" ח"ב, ע' נ"ה)

מסופר מאא"ז הקדוש מרוזין זי"ע שנזדמן לפונדק אחד עם אא"ז הקדוש מאפטא זי"ע וחסיד אחד התחבא בזוית הבית כדי לשמוע מה שהקדושים האלו מדברים ביניהם, ושמע שהם מדברים לערך ב' שעות אודות המטה שהי' ביד אא"ז מרוזין זי"ע, וככלותם לדבר ונפטרו איש מעם רעהו יצא החסיד ממחבואו בשברון לב, שחשב לשמוע סודות נוראים ודברו ביניהם אודות איזה מטה, אח"כ אמר אא"ז הקדוש מאפטא זי"ע שבשיחתו עם אא"ז הקדוש מרוזין זי"ע למד ח"י דפים עץ החיים, וכשהגיעו לאזני אא"ז הקדוש מרוזין זי"ע, אמר, אני לא למדתי עוד כלל בספר עץ החיים, אך מי שהוא דבוק בחי החיים הוא בעצמו עץ החיים. ("בינת ישראל" (גראדזיסק) לקוטים ע' 172)

סיפר זקיני מבוהוש זי"ע שגדל יחד עם אא"ז אדמוה"ז מהוסיאטין זי"ע בבית הס"ק מרוזין, שאף בעת משחקם בעת ילדותם הייתה מחשבתם בענינים נעלים ונשגבים. כן סיפר זקיני מבוהוש מתקופת ילדותם, שפעם אחת בקשו מהס"ק מרוזין שיתן להם רשות לנסוע במרכבתו, ויען ויאמר אליהם: אם תוכלו לדמות בעצמכם בעת נסיעתכם שהמרכבה היא המטה (רח"ל) עליהם מובילים את האדם למקום מנוחתו בבית החיים, יכולים אתם לנסוע במרכבה. הרהרנו מעט, והשבנו שנכונים אנו למחשבה זו.

ועלה בדעתי, שבזה אפשר להבין מענהו של הס"ק מרוזין לאחד מצדיקי הדור שלא ירד לסוף דעתו של הס"ק בהנהגה זו של הנסיעה במרכבה הדורה, והעיר לו בבדיחותא הרי נאמר: ואל יבא "בכל עת" (לשון נופל על "קאלעס" כינוי המרכבה בל"א) אל הקודש? והשיב לו הס"ק: כנראה שכחתם מהפסוק ב"כל עת" יהיו בגדיך לבנים (קהלת ט, ח). והוא דרש"י מפרש "בגדיך לבנים" הם רמז ליום אחרון, יום המיתה, והיינו שצריך האדם להתקין עצמו ולזכור תמיד יום זה. וזכירה זו מביאה לשברון לב ולהכנעה וענוה, וענוה גדולה מקדושה, כי מקדושה באים לענוה, כמאמרו של רבי פנחס בן יאיר (בסוף מס' סוטה) קדושה מביאה לידי ענוה. וזאת רמז לו הס"ק בתשובתו, שהוא במדרגת בכל עת וגו' היינו מדרגת הענוה שהיא גדולה מקדושה, ו"בכל עת" הכוונה בכפילה, ראשית "בכל עת" אפילו ביושבו על המרכבה (קאלעס) שהוא סמל הנהגה ברוב פאר, עם כל זה הוא בבחינת "בגדיך לבנים" מדת הענוה, ובמדרגה זו אין בכח ה"כל עת" להפריע ולמעט מעבודת ה'. ומה שרמז הכתוב: ואל יבא בכל עת אל הקודש, היינו כשאדם צריך עוד להשיג מדרגת הקדושה, אזי אין ביכלתו להשיג זאת "בכל עת", דכל השנה היתה העבודה בבגדי זהב שהיא הנהגה בגדלות, סמל הגבורה דין וגאות, וזה מפריע להשגת הקדושה ולכן אל יבא בזה בכל עת, ואך בזאת יבא אהרן אל הקודש - לפני ולפנים - כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו (ויקרא טז, ד) שהם סמל ההכנעה ענוה ושברון לב. משא"כ כשהאדם הוא במדרגת "בכל עת" יהיו בגדיך לבנים, שתמיד הוא בענוה ויראת חטא כתרי רעין דלא מתפרשין, אזי "בכל עת", אף בישבו במרכבה מפוארת והדורה יבא - בה ועל ידה - אל הקודש.

(הרה"ק רבי יצחק מהוסיאטין זצוק"ל "שיח יצחק" (ירושלים תשנ"ז) ע' קל"ב)

נודע מה שצוה הגה"ק מהר"ם מפרימשלאן זי"ע להגה"ק מרוזין זי"ע דאנו מפרשים מאחז"ל (ברכות יז) בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש, לפי שהוא מסתפק במועט ודי לו בקב חרובין לכך זכותו גדול להיות כל העולם ניזון בשבילו, וצוה הרה"ק מרוזין להשיבו דאנו מפרשים כך, דמזונות היינו כדי חיותו בצמצום, ופרנסה היינו בהרחבה לכסות ומזון, וכוונת הבת קול, למה כל העולם ניזון רק מזונם בצמצום הוא מחמת שחנינא בני די לו בקב חרובין ובאופן שהצדיק מתנהג כך משפיע לכל העולם, אבל אם הצדיקים יש להם בהרחבה אזי היו משפיעים לכל העולם פרנסה בהרחבה, והנה יש בזה שיטות עמוקים וטמירין, אבל בפשטות מובן דהא השפע נשפע ע"י הצדיק ואם הוא מקבל בהרחבה אז משפיע ג"כ לאחרים בהרחבה. (כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלוינובורג זצוק"ל "ישראל סבא", מנחם אב תשכ"ב, ע' כ"ח)

זקני הק' הס"ק מרוזין זי"ע אמר על עצמו והטעים את דרכו בקודש, שהיה טמיר ונעלם בהצנע לכת ובלי תנועות נראות רק שפתותיו נעות, אך הוא דוגמת הענין שאיתא ברמב"ם שכל הגלגלים מתנענעים, וגלגל היומי מנענע כל הגלגלים בלא תנועה, כי מחמת גודלו של גלגל היומי, הנה בתנועה הקטנה שבקטנות שכמעט לא נראית הוא מנענע כל הגלגלים. כן הוא הצדיק הכולל הוא משפיע מדריגות וחיות לעבודת כל הצדיקים שנראית עבודתם ועשייתם בנגלה והוא בעצמו הוא בחי' גלגל היומי שאין תנועתו נראית. וסיים בפה קדשו זצוקללה"ה, שזה רומז הכתוב (קהלת א, ז) "כל הנחלים הולכים אל הים", כל הנחלים הם בחינת כל הצדיקים, כל חד לפום מדריגתו. והם הולכים אל הים, שהוא בחי' צדיק הכולל שהוא בחי' שער החמישים, עולם הבינה הרמוז בתיבת "ים". ולזה מסיים שם הכתוב "אל מקום שהנחלים הולכים שמה המה שבים ללכת" היינו בבחי' "והחיות רצוא ושוב" (יחזקאל א, יד). ולכן ניכר תנעתם בהליכתם, אבל הצדיק הכולל שהוא בחי' ים, המשפיע להם כמעט שלא ניכר תנועתו. (כנסת מרדכי"ג חשון תרצ"ו, ע' קי"ב טו"ב)

סיפר הגה"ח רבי משה טרשצ'נסקי זצ"ל, אב"ד קרמנצ'וק חוזר עליו תדיר וראה בו מוסר השכל חסידי עמוק. הסבא הכיר אישית את אחד משני בעלי המעשה. "ידוע שהרוזינר הקדוש ישב כלוא בבית הסוהר שבעיר קייב עשרים ושנים חודשים", ואח"כ הי' ממשיך סיפורו: שני יהודים שגויסו לצבא והיו משומרי בית הסוהר, עשו לו טובות רבות במשך ימי שבתו שם. ולא פעם גם עברו על חוקי בית הסוהר למען עשות טובה להרבי הקדוש. כשהרוזינער הקדוש השתחרר מכלאו, הוא הודה מאד לשני אנשי החיל היהודיים. הרבי ביקש לברכם וישאלם איזו ברכה הם מבקשים כי יברכם, אמר אחד מהם: "יברכני הרבי בעולם הבא. מכיר אני את שפלות ערכי, אין בי לא תורה ולא מצוות, וידוע אני מה מצפה לי בעולם האמת. אנה יברכני הרבי, שבזכות כל מה שעשיתי למענו, אהי' בן עולם הבא". הרבי ברכו כבקשתו ואח"כ נפנה לשומר השני ושאלו ומה אתה מבקש שאברכך? ענה השני ואמר: "הרבי הבטיח לחברי עולם הבא בתורת מתנה, שיקבלה גם אם אינו ראוי לכך מצד מעשיו. אני איני רוצה במתנה כזו, אני מבקש שיברכני הרבי ב"עולם הזה"... שאזכה לעשות מעשים טובים ולהגיע לעולם הבא בשכר עבודתי שלי". הרבי טפח לו על שכמו על שהשכיל לנצל את עת רצון זו כדבעי למיהוי, וברכו באמת שיזכה, כבקשתו, לעולם הזה ולרכוש לו עולם הבא במעשים הטובים שלו בעצמו. לא עברו ימים רבים, המשיך הסבא דבריו, והראשון הלך לעולמו. ואילו השני האריך ימים ושנים טובות

והתעשר ובנה בתי מדרשים ומקוואות. (ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל "על אבותינו ועל יחוסם" (כפר-חב"ד תשנ"ט) ע' 84)

אזכיר בזה מה ששמעתי בשם הה"ק ציס"ע מרוזין זצלה"ה שאמר ע"ד הצחות מילי דבדיחותא בעת צרתו שהיה אסור בתפיסה תחת הצר הצורר מרוסיה (כידוע ומפורסם כל ענין העלילה שהיה עליו) כי שפיר כנוהו חז"ל את היצה"ר בשם "כסיל" ושמו נאה ומתאים לו באמרו: הן אנכי מוכרח להיות בגיא צלמות אסיר בתפיסה על ידי הרשעים הזידונים בחנם בלא דבר, אבל אתה היצה"ר שיכולת בידך להיות חופשי ולראות אור העולם כסילות גדול מאתך שאתה עמי חבוש במאסר ותעשה מלאכתך גם פה. (הרה"צ רבי גרשון הגר זצוק"ל "זכות אבות" (ברוקלין תשי"ט) דף י"ג טו"ד)

הרה"ק מרוזין זצ"ל בעת ברחו מרוסיה לסאדיגורא, המשיכו נציגי שלטונות רוסיה להתנכל לו ולבקש שיחזירוהו לרוסיה, ויעצוהו מקורביו לשנות שם משפחתו, ואז יוכלו לומר שהוא איננו האיש שהם מחפשים אחריו, ולא הסכים הרה"ק לזה, באמרו: בברחי משם נתקיים בי ענין גלות, לאברהם אבינו ע"ה אמר הקב"ה (בראשית ט, א) לך לך מארצך ממולדתך ומבית אביך, "מארצך וממולדתך" נתקיים גם בי, אך ללכת "מבית אביך" יכול היה רק אברהם אבינו, שאביו היה תרח, אבל אני, אבי היה רבי שלום, ומאב כזה איני יכול ללכת (כי את שם המשפחה "פרידמאן" שפירושו "איש שלום" בחר לו הרה"ק מרוזין על שם אביו הרר"ש זיע"א). (הרה"ק משה יהודה לייב מפאשאקאן זי"ע "קובץ שפתי צדיקים", אדר תש"ס, ע' י"ח טו"ב)

חמותי הצדיקת ע"ה אשת הרה"ק רבי שלמה מסאסוב זי"ע סיפרה מאמה הצדיקת ע"ה בתו של הרה"ק רבי יצחק מגראנוב זי"ע חתנו של הרה"ק רבי שלום מפראהביטש זי"ע) ששמעה בעצמה מפה קדשו של הרה"ק הריזינער זי"ע איך שהקפיד מאוד על המאדעס החדשים. וגופא דעובדא הכי הוי, כי הנה אמה של חמותי הנ"ל נשארה יתומה ונתגדלה בבית דודה אחי אמה הרה"ק מרוזין הנ"ל, ופעם אחת נזדמן שנסעה לעיר ברדיטשוב וכאשר באתה בחזרה משם מלובש בכובע עם איזה סטענגילי על כובעה שלא כמנהג שאר כובעי הנשים, הקפיד הרה"ק הרוזינר זי"ע ע"ז מאוד ואמר לה תוכחת מוסר אשר בלבושי המודא נמשך קליפות מסטרא אחרא ר"ל. (הרה"ק אלעזר רובין מסאסוב זצוק"ל "זכרון אלעזר" (ת"א תש"ס) ע' כ"ו טו"ב)

סיפר לי ר' מרדכי מהיש"נ"י שהכיר את האיש בעצמו וסיפר בעת היות הצדיק הקדוש זצלה"ה מרוזין ביאס, אז נשבר לאיש הנ"ל שני רגליו וכל הרופאים נלאו למצוא תרופה ומזור לו, אך גוי אחד מומחה דיבק את עצמותיו הנשברים, אך כאשר שב לאיתנו ורצה לילך על רגליו ראו כי היפך את רגליו ולא יכול לזוז ממקומו בלתי על קביים, והגוי אמר שלא יוכל לעשות לו מאומה זולת לשבור עוד הפעם רגליו ולתקנם אח"כ, ובא בבכי ובתחנונים לפני הצדיק הנ"ל שיבקש עליו רחמים כי כבר סבל יסורים די והותר. אז אמר לו שמע בקולי והשלך הקביים ותראה כי תלך ככל אדם, ותיכף מחדרו הלך בעצמו על רגליו. עוד שמעתי ממנו כי בהיותו ביאס ביקר שבעה עשר אנשים נכבדים בביתם ולכל אחד סיפר מעשה, ואח"כ באו אל ביתו והתודו על חטאם בהכירם כי רומז להם בהמעשה לכל אחד את מעשיו. (מכתי"ק מרן אדמו"ר רבי ישראל מטשורטקוב זצוק"ל "קובץ בית אהרן וישראל", חשון תשנ"א, ע' כ"ט)

סיפר מו"ר הרה"ק בעל "אהבת ישראל" מוויזניצא זי"ע, שפ"א נסע וקיננו הרה"ק מרוזין זי"ע, לאיזה מדינה, והי' שם זקן אחד שהי' עוד מחסידי קאריץ, והי' עסקו בתורה ועבודה ולא הי' מאמין בצדיקים שחיו בזמנו, אמנם כשבא הרה"ק מרוזין זי"ע בגבולו וכל העולם נסעו לקבל פניו הק', הלך גם הוא, וכשהרה"ק נסע על העגלה, וראה אותו מרחוק, צווה לו שיבוא על העגלה, והי' שם עולם גדול מלא על כל גדותיו, ודחק עצמו עד שהגיע אל העגלה, ואמר אותו זקן אם יעזור השי"ת שיהי' מלאה הארץ דעה, אז לא יצטרך העולם לדחוק כי כ"א יהי' צדיק, השיב לו הרה"ק מרוזין זי"ע, כשיהיה מלאה הארץ דעה, כבר ידעו למה העולם דוחק. (הרה"צ רבי אליעזר פיש זצ"ל אב"ד מאטע-סאלקא "נועם שיח" (ברוקלין תש"ס) ע' ס"ה)

מסופר על הס"ק מרוזין שאמר פעם לאחד שאיקלע לשולחנו ולא אמר אז ד"ת, מרן הס"ק הרגיש שהדבר קשה בעיניו, ופתח ואמר בלשון תמיהה את הפסוק (מלאכי ב, ז) אם הרב דומה למלאך ה' צב-אות תורה יבקשו מפייהו? כלומר אם הרב דומה למלאך ה"צ, אין מהצורך לבקשו לומר תורה, כי הוא עצמו תורה שלמה. (הרה"ק רבי יצחק מהוסיאטין צוק"ל "שיח יצחק" (ירושלים תשנ"ז) ע' קל"א)

אמר הרה"ק מרוזין זי"ע, שבעולם הזה הוא רואה את כל הצרות העוברות על כלל ישראל, אך כאשר הוא מתעלה לעולמות העליונים לבקש עליהם רחמים הריהו רואה שבעצם הכל לטובה, שכל הנהגת הקב"ה עם ישראל וכל מה שעובר עליהם זה רק לטובתם, ואח"כ כאשר הוא יורד שוב לזה העולם רואה שוב איך שכלל ישראל נמק בצרותיו, ע"כ הוא מבקש מהשי"ת, הרי אתה נמצא בשמים ובארץ, תעזור ותושיע שיהיה רק טוב הן בשורשו והן בגילוי בעוה"ז. (כ"ק אדמו"ר מסלונים צוק"ל "נתיבות שלום" דברים, ע' כ"ד)

מרן אאזמו"ר מרוזין זי"ע כשבא לסדיגורה והלך פעם על פני השדה והראה במקלו ואמר עד כאן תחומה של ארץ ישראל ואחר כך נקבר באותו מקום. ("אביר יעקב" (סדיגורא-ת"א) ראה, ע' קע"ז)

חסיד אחד אמר פעם לפני אדמו"ר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע, בשם אביו אדמו"ר מרוזין זי"ע, שבשעה שעולה במחשבה של אחד מהחסידים לבוא אלי, מיד בא אליו הס"מ לשטנו ולהפריע לו בכל מיני סיבות שלא יעשה דבר זה. ומנין לו העוז והאומץ להתחזק כנגד היצר ובכל זאת לבא אלי, זהו רק מפני שבאותה שעה שעולה על רעיונו של החסיד לנסוע ולצאת לדרך, כמו כן גם עולה ברעיוני לצאת לקראתו ולקבלו, וזה מאפשר לו להוציא לפועל את מחשבת נסיעתו. ואמר לו אדמו"ר רד"מ מטשורטקוב זי"ע, כי ענין זה מרומז בפסוק "כי על כן ידעת חנותנו במדבר והיית לנו לעינים" (במדבר י, לא), היינו שמשה רבינו ע"ה אמר לחותנו יתרו "על כן ידעת חנותנו במדבר" אם חפץ הנך לדעת היאך זה עלה בידך לבא למקום חנותנו במדבר, למרות ההפרעה של הס"מ המפריע לאדם החפץ לנסוע אל הצדיק, זה רק בכח ש"והיית לנו לעינים", כי עמדת לנגד עינינו בשעה שכיוונת לצאת, ויצאנו לקראתך לקבל אותך. (הגה"צ רבי מרדכי אריה הלוי הורביץ זצ"ל "דברי דוד השלם" (ירושלים תש"ס) ע' מ"ז)

ידוע מצדיקים שאמרו שבהגיעם לעולם העליון לא ינוחו ולא ישקטו עד שיביאו הגאולה. מסופר על הרה"ק ר' נחמיה בן היהודי הקדוש שהיה דבוק מאוד בהרה"ק מרוזין זי"ע, ובהסתלקות הרוזינער זי"ע, לא הודיעו אותו, ובחלום הלילה ראה את רבו הקדוש מרוזין שעומד בנהר, והבין שזה כבר לאחר

ההסתלקות, ונסע לסדיגורא אל הרה"ק ר' שלום יוסף בן הרוזינער ושאלו לפשר החלום, ואמר לו שזה נהר מדמעות ישראל, ואינו רוצה לצאת משם עד שיגיע משיח צדקנו. וספרו לי זקני חסידי באיאן שהרה"ק מהוסיאטין צוק"ל היה עורך שלחנו ביום ג' מרחשון יום הילולת הרוזינער זי"ע בביהכ"ס של חסידי רוזין בעיר העתיקה בירושלים, והיה מספר עובדה זו, ונתלהב מאוד וישב תפוס בשרעפיו ואמר, והוא עדין עומד. (כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א "בצילא דמהימנותא", מטו"מ תשס"א, ע' ז')

איתא בשם קוה"ק אדמו"ר מרוז'ין צוק"ל שאמר שאם כואב לא' מישראל אצבע קטנה בסוף העולם הוא מרגיש בזה. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מסקולען צוק"ל "בקדושה של מעלה" (שיכון-סקווירא תשס"ב) ע' רנ"ד

כ"ק מרן אדמו"ר הרבי מבוהוש זיע"א סיפר לאדמו"ר הזקן מבוהוש זי"ע הגיעו שני אחים שגרו בשאריגראד, העירה בה כיהן התולדות יעקב יוסף כרב, והביאו לו מגילת קלף שהם קבלו מהרוז'ינער, וסיפרו לו ששניהם גרו יחדיו באותו בנין ופעם נפל עליהם פחד, היות שבצוואת רבי יהודה החסיד אות מ' איתא: לא ידורו ב' אחים בעיר אחת, ונסעו להרה"ק מרוז'ין לשאול בעצתו. אמר הרוזינער אתן לכם קמיע ולא תחששו יותר, הם יצאו לרגע את החדר ואח"כ נכנסו שוב, ונתן להם מגילת קלף וציוה לתלותו בין שתי הדירות למשך שבע שנים. עברו השבע שנים והיו צריכים להחזיר את הקלף, אך הרוז'ינער כבר לא היה בעלמא הדין, ובאו להרבי הראשון מבוהוש והביאו לו את הקלף. הרבי פתח אותה, וראה שהיה כתוב בו, "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" תהלים קלג. נענה הרבי ואמר, בנוהג שבעולם שכותבים בקמיע שמות הקדושים, אבל הרוזינער הקדוש כשכתב פסוק בקדושה וטהרה, זה אותו הכוח ואותה הסגולה כמו שכותב שם ה', דבר שיוצא בקדושה וטהרה יש לו אותו הכוח ואותה ההשפעה. (אדמו"ר מבוהוש תורת אמת ע' 44)

מרן הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע בישבו פעם בליל הסדר עטור סביבו באורחים פנה אליהם לפני הסדר ואמר להם הנני מבקש ממכם אנא אל תבלבלו אותי במחשבותיכם בליל קדוש כזה, והדברים יצאו מפה קדשו וחרדת קודש אחזתם ואע"פ שהאורחים בעצמם היו בעלי השגה ומורמים מעם מ"מ לגודל התביעה נחרדו עד עומק נשמתם, ומאת ה' היתה זאת שבגמר הסדר כשנדברו כולם יחד נתברר להם שכל המסובים האורחים התבוננו במחשבתם במשך כל ליל הסדר והתעמקו בפסוק שמע ישראל וגו' שהוא פסוק של יחוד ה' ובוהו שמרו מחשבתם במשך כל הסדר לבלתי לבלבל מחשבת צדיק. (רבי חיים ברים "שירה חדשה" ע' י"ג)

בהיות שביתתו של הרה"ק רבי אליעזר מבורשטין צוק"ל בטשרנאוויץ, ערך שלחנו בסעודת "מלוה מלכה", בה השתתפו המון חסידים ומעריצים. באותו מעמד שמעו הנוכחים מפי הרב ר' אליעזר סיפור מרתק. הסיפור מקובל היה במשפחתו, ונסב אודות ה"לילקע ציבין" [מקטרת] של הרה"ק מרוזין זי"ע. מקטרת זו עברה בירושלם מדור לדור, והגיעה לאמו של הרבי ר' אליעזר שהיתה בתו של הרה"ק רבי צבי מפאטשניזין, בן הרה"ק רבי דוד'קה מזאבילטוב זצ"ל, בן הרה"ק בעל "אהבת שלום" מקוסוב זצ"ל. היא קיבלה בירושלם מדודתה, בתו של רבי דוד'קה הנ"ל ואשת הרה"ק רבי יצחק מבוהוש זצ"ל, את המקטרת של הרה"ק מרוזין, ומסרתה לבת אחיה, הרבנית מבורשטין, אמו של הרבי ר' אליעזר'ל זצ"ל. ומעשה שהיה כך היה: בכפר נדח דר לו יהודי אלמוני יחד עם משפחתו. בתור שומר יערות הפריץ, הצליח לפרנס את משפחתו באופן מצומצם למדי, ולכן היה שוהה בימות

החול ביערות יחד עם עמיתיו השומרים, וחוזר לביתו ליום השבת. סימני עניות פקדו את האשה וילדיה בששת ימי המעשה, ומזונם הגיע "עד פת לחם". לחם צר ומים לחץ היו מנת חלקם. באורח חיים כזה חיו בני המשפחה איזה שנים. יום אחד הופיעו בשערי הכפר שני ערלים צעירים לימים ודפקו על פתחה, ושאלוה אם יש לה צורך בשק של תפוחי אדמה. "ודאי" ענתה האשה, בהוסיפה כי אין בידה כסף לשלם. הערלים הרגיעו אותה לאמר, יען שעמוסים הם בשקים רבים, יוכלו להעניק לה שק אחד במתנה. עיני האשה אורו מרוב שמחה, וכי מילתא זוטרתא היא שתוכל להכניס דבר-מה בפי עולליה? כעבור שנים-שלושה ימים שוב הופיעו הערלים והעניקו לאשה שקים נוספים. לא הסתפקו בתפוחי אדמה גרידא, עוד הביאו שקי קמח, פירות, ירקות, ביצים. סוף סוף, הרחבת הדעת בבית. כאשר חזר הבעל, סיפרה האשה את מה שעבר עליה, והיא וגם הוא היו שבעי-רצון ושמחים על "המציאה" החדשה. עברו ימים חלפו שבועות, עד שיום אחד באו הערלים והתנו עם האשה תנאי - מוכנים הם להמשיך בהספקה תמידית, בתנאי שביום הגיע בנה הגדול לגיל מצוות כבן י"ג, תסכים למסרו אליהם! מתחילה נבהלה האשה לשמע אזהרה, ואמרה: "חלילה לי מלמסור את בני לכם, הס מלהזכיר". הלכו להם הערלים והפסיקו מלהביא שקיהם. אט אט אזל פרוטה מן הכיס, והמחסור הורגש בבית. יום יום חזרו הערלים עם אותה הצעה, והיא השיבתם ריקם בתשובה שלילית. אלא שמאחר והורגלה האשה לחיות חיי רחבות, לא יכלה לעמוד בפני הרעבון המציק. כאשר לא הרפו ממנה, שוב ויתרה למבוקשם, והבטיחה למסור את בנה בהגיעו לגיל בר מצוה, אלא כמוכן לא היו פיה ולבה שווין. מעולם לא עלה על דעתה מחשבת פיגול כזה, והיתה האשה בטוחה שכאשר יכנס הנער לשנת השלש-עשרה, תזמין שוטרים לעקוב אחרי הערלים, בל יוכלו לתפסו. ויהי כשמעם את הסכמתה הנחושה של האשה, הוציאו הערלים חתיכת קלף, ובסכין שבידם חבלו בעצמם עד זוב דם. את העט טבלו בדם, וכתבו בו את נוסח ההסכם, והאשה חתמה בדם את שמה, מבלי משים שבעצם את נפש בנה היא חותמת. מאז באה ההשפעה כפלי כפלים. הערלים היו מביאים מדי יום ביומו מעדני מלך, והוסיפו על ההענקה עד אין שיעור. אודות ההסכם, לא גילתה האשה לבעלה מאומה. הבעל הכפרי נמנה על חסידי הרה"ק מרוזין זי"ע, והיה נוסע אליו מדי שנה בשנה על חמשה עשר בשבט. היותו עמוס בפירות משובחים שבכל רחבי המדינה, שקיבל מהערלים, החליט החסיד לכבד את הרבי בסל מלא פירות לכבוד היום, ראש השנה לאילנות. כאשר הציג החסיד את פירותיו לפני הגבאים, יצאו הללו בהתפעלות, כי מעולם לא ראו פירות משובחים כאלו. הם תיארו לעצמם את גודל השמחה שישמח הצדיק על המנה היפה. בבואם לסדר את השלחן, הניחו סלי פירות אחד אחרי השני, ואת פירותיו של החסיד דגן ראשונה. נכנס הרה"ק מרוזין זצ"ל לערוך את שלחנו, הסתכל בפירות, וסילקם מלפניו. חשבו הגבאים שמא לא הבחין הרבי בשבח הפירות, וניסו לקרבו שנית. שוב העבירם הרבי, אלא שהפעם צווה להורידם מעל גבי השלחן. הבין הכפרי כי לא טוב הדבר, וכי יש דברים בגו. אין זה מקרה, אמר. חזר הביתה כשפניו נופלים, וסיפר לאשתו את כל אשר קרהו. ידע בנפשו כי יש כאן איזה קשר עם הערלים שספקו לו את הפירות, אך מהו הקשר - זאת לא ידע. האשה כשמעעה את אשר בפי בעלה, לא יכלה להסתיר את סיפורה, ומתוך חרדה גילתה לו את ההסכם שעשתה עם אותם הערלים. רעדה אחזתו עם היוודעו את פרטי הענינים, וישם הבעל פניו אל הצדיק, כדת מה לעשות הלאה. הקשיב הרה"ק מרוזין והתחיל צועק מרורות: "אוי וי, מה עשתה, הלא מכרה את נפש בנה להחיצונים, אוי וי!" והחסיד תוך מבוכה החל לבכות, ביקש והתחנן שיתן לו הרבי עצה הגונה

להנצל מפח המחבלים הללו. יעצו הרה"ק שכשבוע לפני הבר מצוה יביא אליו את הנער, וכן עשה. פקד הצדיק על הנער לבל יהיין לצאת מפתח ביתו במשך כל אותו זמן. הוא אכל עם הצדיק, ישן אתו, ועשה את כל מעשהו באותו חדר. אתא ליל הבר מצוה, יושב לו הצדיק תפוס שרעפים, אחוז מחשבות טהורות, ופתאום דפיקות על החלונות וקול צעקה צווח ואומר: "תנה לנו את שלנו, הנער הלזה שלנו הוא!". "הנער כבר שלי הוא ולא אתנהו לכם", השיב הצדיק. התחילו החיצונים לחולל רוח סערה שכמעט ונפצה את חלונות הבית. הבין הרה"ק שהפעם כחם חזק ואמיץ, והתחיל לדבר ולנהל אתם שיחה: "תנו לי זמן עד אעשן את ה'לילקע ציבעך' שלי". הסכימו הם לדבריו והרוח שקטה. לקח את מקטרתו, מלאהו בטבק, ולא הדליקו, רק סתמו בחומר הנקרא "טריפס", כעבור זמן מה חזרו ותבעו את שלהם. ענה הרה"ק ואמר בזה הלשון: "הסכמתם עמי שעד שאעשן את מקטרתי תעמדו ותכחו, מודיע אני לכם, שלעולם לא אעשן לילקע זו - סתמתיה לחלוטין". כאשר ראו החיצונים שהצדיק התחכם עליהם, התרגזו והחלו לצעוק וליילל בקולי קולות, והספיקו לשבור חלון אחד בבית מדרשו, ואז, הלכו להם לגמרי. וכך, בדרך נס נפלא, הציל הרה"ק מרוזין נפש מישראל...

את הסיפור הזה סיפר הרבי ר' אליעזר'ל זצ"ל, וסיים: דודתי הרבנית הצדקת מבוהוש סיפרה כדברים האלה לאמי הצדקת, ונתנה לה במתנה את ה"לילקע", והרבנית מבורשטין מסרה לבתה הרבנית משאץ שדרה בטשרנוביץ הילילקע-ציבעך נמצא כיום אצל אחד מנכדי הה"צ משאץ זצ"ל. ("צדיק מה פעל" ע' ל"ח)

ה"אביר יעקב" זצוק"ל מסא"ג היה מספר שאדמה"ו מטשורטקוב אמר שאם השי"ת יעזור לו לעלות לארץ ישראל הוא יבחר לגור על הר הכרמל, שהרי לא לחינם התהלך שם אליהו הנביא. וכשהיה דודי מסא"ג על הר הכרמל נעמד על יד אבן אחת כמה רגעים ואמר בהתרגשות אולי כאן היה אליהו הנביא. וסיפר אז שאדמה"ו מטשורטקוב היה מטייל באותם גנים ויערות שאביו הס"ק מרוזין טייל שם, היה מריח את העצים ואמר שרוצה לדעת איזה יחודים ייחד אביו במקומות הללו. (כ"ק מרן אדמו"ר מקאפיטשניץ "קובץ שיחות" ע' ל"ב)

שמעתי מנכד הס"ק מרוזין זי"ע מו"ר הרה"ק בעל אהבת ישראל מויזניצא זי"ע שסיפר, מה ששמע מפי זקינו הרה"ק בעל צמח צדיק מויזניצא זי"ע, שהי' חתן הרה"ק מרוזין זי"ע. שבעת החתונה שלו לא הי' יכול חותנו הק' מרוזין זי"ע להיות על החתונה, בהיותו פליט, שברח מארץ רוסלאנד ודר בעיר סאדיגורא, והכלה וב"ב נשארו ברוסיה ושם הי' החתונה שלא היו יכולים לצאת מסאדיגורא, וע"כ עשה הרה"ק בעל תורת חיים מקאסוב זי"ע (אביו של הצ"צ) לכבודו את הפארשפיל (שבת עליית החתן לתורה - באווארפען) בעיר סאדיגורא אצל המחונן הק' שלכה"פ יהי' על הפארשפיל, והי' שם על ש"ק, ולכבודו באו חסידי קאסוב מהגליל דשם, ומשם נסעו על החתונה, ונסע הרה"ק מרוזין זי"ע ללוותם עד כפר מאליי שהוא סמוך לגבול המדינה שמשם והלאה לא היה יכול לצאת, וטרם נסע מביתו צוה שיביאו עמהם בקבוק גדול עם יין (ולא ידעו למה מצוה אותם על כך, וציתו לדבריו), והחסידיים מקאסוב נטלו עגלה לעצמם ונסעו לערך שלש מנינים אנשים, טרם שנפרדו זה מזה התפללו מנחה שם בכפר מאליי ביער סמוך להגבול, והרה"ק מרוזין זי"ע האריך אז בתפילת שמ"ע, ואמר מו"ר מויזניצא הנ"ל שאינו זוכר בדיוק אם אמר זקינו הצמח צדיק שהאריך הרה"ק מרוזין במשך זמן 7 פערטיל שעה או 9 פערטיל שעה, ובמשך כל התפילה הזיו בשתי אצבעותיו

אחת למעלה ואחת למטה ואחר גמר התפלה, לקח הרה"ק מרוז'ין זי"ע, הבקבוק יין, ונתן לכולן כוס א' לשתות וצוה שכ"א יברך אותו, שיראה שמחות אצל הילדים, והאברכים הצעירים לא הרהיבו עוז בנפשם לברך את הרה"ק, אבל הרה"ק הכריח את כולם לברך אותו, ואפילו הבעל עגלה הוכרח לברכו. (רבי אליעזר פיש זצ"ל "נועם שיח" ע' ס"ג)

אמי ע"ה היתה בתו של זקני הרה"ק רבי ישראל שלום יוסף ממז'בוז' זיע"א. וזוגתו, זקנתי מרת בת שבע טראנא ע"ה, היתה בתו של הרה"ק רבי יעקב שמשון חודרוב זצוק"ל שהיה רבה האחרון של באהפלי שבאוקראינה (סמוך לגבול רוסיה) שהיתה עיר ואם בישראל, ונסתלק לעולמו כשהיה בן ק"א שנים. וממנו חוטר יחוסנו עד הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטובקה זיע"א. אביו היה רבי אליעזר חודרוב זצ"ל שהיה נוסע אל זקני הס"ק מרוז'ין זיע"א לקבל ברכתו ולשאר ענינים. ועיסוקו היה במכירת עורות בימי החורף, כך שלוה מעות עבור קניית עורות והיה מוכר העורות באופן שהיה נשאר רווח תחת ידו גם למחייטו בשאר ימות השנה. פ"א סיפר לגביו זקני הס"ק מרוז'ין זיע"א לפני אנשי שלומו שבאחת מן השנים לא ירדו גשמים ולא היה קר כ"כ, ולכן לא הרבו בנ"א לקנות עורות. וכיון שכן היו לו תרתי לריעותא, שהיו העורות תחת ידו ונעשה בעל חוב. ונתיישב בדעתו שאמנם מנהגו היה בכל יום ללמוד תורה ד' שעות, מקודם עלות השחר עד שעמד להתפלל, ומשהתפלל הלך לאכול פת שחרית והיה שב ללימודו, ולכן היו לו שעה אחת או ב' שעסק אז במכירת העורות, ועכשיו יצטרך להוסיף זמן שיעסק בו במכירת העורות כדי שיעלה בידו למוכרם, וגם יצטרך למוכרם בזול יותר, אע"פ שיהיו רווחיו אך מעט, כדי שישכמו לקנותם ממנו, היות שגם הקונה מתכוין למוכרם ולהרוויח מעט, והרי גם הוא לא יוכל למוכרם במחיר שמכר בכל השנים, דמסתמא גם במקומו לא היה קר. וכך נתכוין לעשות, ויצא מביהמ"ד. מיד בא לקראתו גוי, ושאלו הגוי אולי הוא הסוחר בעורות. והשיבו שכן. ואמר הגוי שחפץ הוא לקנות את כל העורות שתחת ידו, אך רוצה הוא לסיים העסקה מיד. ובינתיים נתיישב זקני שוב בדעתו שהרי פרק זמן זה שיעסק במכירת העורות במקום לימוד התורה"ק לא ישוב לו עוד. וכיון שכן חזר בו מכונתו לעסק עתה במכירת העורות וגמר בדעתו שאינו חפץ בזה. וחשב הגוי אולי אינו חפץ למוכרם בזול, כי אם במחיר שמכר בכל השנים. אזי אמר הגוי לעברו שישלם עבור העורות כמחירם בכל השנים. ולא השיבו על כך. ואמר שוב הגוי, שאם אין לו פנאי עתה, אולי יקנה ממנו עכ"פ מעט עורות. וברח היהודי משם והלך לביתו. ונעשה קול גדול בשמים ממסירות נפשו לכבוד הקב"ה שחישב כל רגע ללימוד התורה"ק ואפי' תמורת פרנסתו. זאת סיפר זקני הס"ק מרוז'ין זיע"א לחסידיו. והיה שם מי ששאל ומה נעשה עם העורות. ואמר לעברו הס"ק, הלא שוטה אתה, מה לך עם מה שהיה, הרי אפי' בעל העובדא לא שאל מה יהיה עם העורות ותלה אמונתו בהשי"ת לגודל החשיבות בעיניו לכל זמן פנוי ללימוד התורה"ק. (כ"ק מרן אדמו"ר ה"עקבי אבירים" מסדיגורה זצוק"ל "קריית מלך", אייר תשס"ד, ע' ט"ו)

הרמ"מ מידנר זצ"ל סיפר מהרה"ק מרוז'ין זי"ע, שאחד מאנשיו הי' מסתרו בשוורים, והי' משקיע את כל רכושו בקניית עדר גדול של מאות שוורים במקום זול, ואח"כ הי' צריך להוליכם למוכרם במקום יקר. ואירע פ"א שהשוורים התמרדו בדרך ונפצו כולם לכל רוח, וברגע אחד נהפך לעני ואביון. החסיד הנ"ל שהה בקרבת מקום למשכן הרה"ק מרוז'ין, וכיון שהי' מבולבל מאד מגודל האסון שקרה, התפרץ ישר לחדרו של הרה"ק מרוז'ין. והרה"ק שהה אז בחדר ההתבודדות שלו. והתחיל לצעוק

לעבר המשמש: מדוע הנחת לשור להיכנס לחדרי, המשמש בא במרוצה וראה את הנעשה, וא"ל, הרי אין זה שור כי אם פלוני החסיד מאנ"ש, ואמר הרה"ק הנ"ל, שהי' נראה לו כשור, כיון שבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא, והיות וכל מחשבותיו היו נתונות על עסק השוורים הי' נראה לו כשור. (כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים זצוק"ל)

שמענו שהרה"ק מרוזין ז"ל אמר שבעקבתא דמשיחא ירד לעולם מינות והעצה להינצל מזה הוא ישיבה עם חסידים. (מתוך מכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר רבי אברהם אלימלך מקארלין זצ"ל "דברי אהרן" (ירושלים תשכ"ב) ע' קל"ה)

אהבת ישראל

הה"צ ר' שלום יוסף זי"ע אמר: העולם אומרים על אבי כ"ק אדמו"ר תפארת ישראל זצל"ה מרוזין, שהיה לו מדת סבלנות, ועל הה"צ הק' מאפטא זצל"ה שהי' לו מדת אהבת ישראל, ואחר הסתלקותו של הה"צ הק' מאפטא זי"ע, לקח אבי ג"כ מדת אהבת ישראל, והוסיף בפה קדשו: אני אצייר לכם עד היכן הגיעה אהבת ישראל אצל אבי הק' זצל"ה, כי אני בעת שאני רואה לאיש ישראל, אפילו לאמר שעשה עבירה רח"ל, הייתי מנשק לו כל איבריו, אך זה אינו עדיין אפילו אפס קצהו של אהבת ישראל שהיתה לאבי ז"ל. ("דעת משה" (באיאן-קראקא) י"א אלול, ע' רכ"ט)

זכות אבות

שמעתי מדודי הגה"צ ר' זלמן בריזל זצ"ל בשם הרה"ק מרוזין זי"ע שאמר שזכות אבות נמשל לשמיכה שבאם אדם נכנס תחת הכסות אזי מחמם את האדם, והאדם מחמם את הכסות, אך באם יכניסו אבן תחת הכסות לא די שזה אינו מתחמם אלא כפי שאומרים חכמי הטבע האבן תקרר את הכסות. וכמו כן הוא זכות אבות שזה מסייע יותר לעבודה עצמית. (רבי סנדר פריינד "בצילא דמהימנותא", פנחס תשס"ד, ע' י"ב)

אמונה ובטחון

כמו שרפואת חולי הגוף תלוי באמונת החולה ברופא, להאמין שהוא מומחה לדבר ויודע את חוליו ורפואתו ואם אין להחולה אמון ברופא וסומך על דעתו ואינו נזהר באזהרת הרופא אין רפוי הרופא מועיל לו. כן הוא ענין אמונה ובטחון בשם יתברך שהם כלים לקבל השפעת וישועת השם וכל קיום התורה והמצוות תלוי בזה להאמין באמונה שלימה שכל דבר המתהווה בעולם הוא מהשם המסבב כל הסבות ועושה כל המעשים וכשמתחזק באמונה זו, אז צדיק באמונתו יחי' וליילה כיום יאיר לו, משום שידע ומכיר שכל מה שעובר עליו היא סבה מאתו ית"ש ובודאי כך צריך ומוכרח להיות לטובתו. כפי המשל שספר אא"ו מרוזין זי"ע, שאיש אחד נשא אשה שני' והי' לו בן מאשתו הראשונה, וכשחלקה האשה את המאכל לבני הבית נתנה תמיד להבן ההוא חלק קטן ואביו הוסיף לו תמיד מחלק שלו, פעם אחת נחלה הבן נטל האב מחלק הבן שנתנה לו אשתו, כי מסבת מחלתו הוזקק לאכול מעט, והבן התפלא מאד על אביו והתרעם עליו. אז אמר לו האב עכשיו אני רואה שאין לך אמון באהבתי אליך, כי לו היית מאמין בי ובאהבתי הי' לך לדעת שאני עושה הכל בחשבון, כשאתה בריא אני מוסיף לך על

מאכלך ועכשיו שאתה חולה חושש אני שלא תזיק לך האכילה לפיכך אני מונע ממך מאכל הרבה. כן צריך האדם לחזק את עצמו באמונה שלימה שהשי"ת חפץ בטובתו ואל יקשה בעיניו השתנות העיתים משום שבשעה שהאדם יכול לקבל ברכה והשפעה מרובה אז מכין לו ד' שפע ברכה עד בלי די, ובעת שהשפעה המרובה יכולה להזיק לאדם אז השי"ת ממעט טובו והונו, כשנתאמת אצל האדם האמונה הזאת אז היא כלי מוכשר לקבל כל ההשפעות ומוכן לכל הישועות. ("בינת ישראל" שבועות, ע' 174)

תהלים

בחז"ל (מד' תהלים א, ח) שדוד ביקש מאת הקב"ה שהעוסק בתהלים יהיה חשוב לפני הקב"ה כעוסק בנגעים ואהלות. ואיתא בשם הרה"ק מרוזין זי"ע, למה ביקש דוקא כנגעים ואהלות, כי נגעים ואהלות נעשו להזכיר ליהודי לשוב ולתקן מה שפגם, וכדאיתא ברמב"ם (סוף הל' צרעת) שבתחילה באים נגעים בביתו, ואם אינו מתעורר באים עליו נגעי בגדים וכו'. ודוד ביקש שבאמירת תהלים יהיה הכח לעורר יהודי ולא יזדקקו לנגעים ואהלות. ("ברכת אברהם" (סלונים) ח"א, ע' רע"ג)

מנעלים לרגליו

שמעתי בשם הרה"ק מרוזין ז"ל על מאמר חז"ל לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו (שבת קכ"ט.). מנעלים לשון מסגר. רגליו לשון רגילות, היינו שיקח מסגר לרגילות שלו כשהי' רגיל בדרך לא טוב יגדור א"ע במסגר מזה הרגילות. (הרה"ק רבי יהודה לייביש מברעז'אן וצוק"ל "אמרי יהודה" ע' קי"ח טו"ב)

ולך ה' חסד

סיפר מרן בעל "בית אברהם" מסלונים זי"ע המשל מהרה"ק מרוזין זי"ע, שהי' למלך מנורה יקרה מאד משובצת באבנים טובות ומרגליות שאין דוגמתה בכל העולם, והיתה מאירה בהיכל המלך, והי' שם איש אחד שוטה אשר חמד בלבו את החבל שהמנורה תלוי' בו וחתך אותה לקחת לעצמו ונפלה המנורה ונשברה ונהי' חושך בהיכל המלך. והמלך שהוא מלא רחמים, כאשר באו להעניש את האיש השוטה אמר המלך שלא שייך להענישו על כל החשכות שעשה אלא רק על החבל, הרי שוטה הוא ואינו מבין את משמעות החשכות שנגרמה ע"י מעשהו, ובזה פי' תהלים סב ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו: דלכאו' צריך להעניש החוטה לפי גודל הפגם שגרם בחטאו, אך לך ה' החסד שאינו מעניש לאיש יהודי רק כמעשהו. (כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים וצוק"ל "נתיבות שלום" (ירושלים תשנ"ט) ח"ב, ע' ק"ס)

מחלוקת בארץ ישראל

...וידוע ספור הריצ"מ ז"ל ששאלו הרה"ק מרוזין זי"ע, מה נעשה בענין המחלוקת או בלשון אחר, והעיקר שהשיב הרה"ק מרוזין זי"ע, כי מחלוקת באה"ק בן שתי שפחות הוא יותר גרוע ממחלוקת

בין גדולי הדור בחו"ל, ומפני זה היצה"ר מניח א"ע להתאמץ בזה. ("בית אברהם" (סלונים) מכתבי קודש, מכתב כ"א, ע' רס"ג)

אל תצורם ואל תתגר

כלל גדול הי' הגה"צ רבי בנימין רבינוביץ זצ"ל, חבר בד"צ העדה החרדית מדריך בעניני בין אדם לחבירו, בהיותו משנן דברי הרה"ק מרוז'ין עה"פ (דברים ב) "אל תצורם ואל תתגר בהם" אל תעשה במחשבתך צרות לצייר בכל מיני ציורים כגון שפלוני חושב כך או פלוני רוצה כך, וממילא לא תצטרך למלחמה. ("עמודא דנהורא" (ירושלים תשס"ג) ע' ש"ג)

מל ולא פרע

שמעתי מידידי ר"ע השו"ב מבאוטר, ששמע בשם הרוזינר זי"ע, הפי' של מאחז"ל מל ולא פרע כאילו לא מל, דידוע פי' הפסוק (עקב י-ט"ז) ומלתם את ערלת לבבכם, דהיינו להסיר את כל המדות הרעות, וזהו מ"ל, פי', אחרי שבן ישראל עוסק בטהרת המדות כל הימים ורואה שעדיין לא פר"ע, פי', שלא הגיע עדיין לשום מדה טובה ולא נתגלה אמיתית לבבו בטהרת המדות, אזי ידע אשר המעכב הוא על אשר לא עשה תשובה על כל הכאיל"ו הנאמרים בחז"ל וחושב שרק על עיקרי העבירה צריך לעשות תשובה. (הרה"צ רבי אליעזר פיש זצ"ל אבד"ק מאטע-סאלקא "נועם שיח" (ברוקלין תש"ס) ע' ס"ה)

האדמו"ר מרוז'ין הקדוש

יום ההילולא - ג' חשוון

עיצומו של יום יום מכפר

היום הלולא הק' של זקני אדמו"ר מרוז'ין ז"ל זי"ע ועכ"י. על היום הזה (ג' חשוון) אמר זקני אדמו"ר מסדיגורא ז"ל זי"ע ועכ"י, שעיצומו של יום מכפר (עי' רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג), אנחנו מאמינים כלנו שביום הזה שמתייחדים עם הצדיק הדור הזה - שידוע מה שהצדיקים הזקנים שבדורו אמרו עליו - יכולים לקבל השפעות דקדושה וטהרה ברוחניות והשפעות טובות וישועות בגשמיות עבור כלל ישראל ועבור הפרט... יש צדיקים שמדברים מהם ומספרים מבחינה שלהם וממדותיהם ועבודתם הגדולה או מגודל אהבת ישראל שלהם או שהיו גומלי חסדים, אבל יש בחינת צדיק ששמו בעצמו אומר הכל, מלפניו ירגזו עמים וצדיקי הדור, כי הוא למעלה מההשגה. וזה היה זקני אדמו"ר הק' מרוז'ין זי"ע ועכ"י, כמו שידוע שצדיקי ומנהיגי החסידים הגדולים היו באים אליו. כשמזכירים שמו הוא תורה, כשזוכרים שמו הוא תשובה, כשזוכרים שמו הוא אהבת השם ואהבת ישראל, וכמה אלפים ואלפי אלפים יהודים באו להרהור תשובה רק בעת שנזכרו בשם רוז'ין. אפשר שהיום ישנם מעט אנשים שיודעים מהזכות לישב ביחד בזה היום ולדבר מאדמו"ר מרוז'ין זי"ע ועכ"י, מאיש שהיה יכול לומר על עצמו אם הייתי בין התנאים הייתי חידוש.

זקני אדמו"ר הק' זי"ע ועכ"י אמר פעם אם הייתי יושב אפילו אלף שנים על אי בודד ולא היה עמדי אפי' ספר אחד, לא הייתי מסיח דעת אפילו על רגע אחד מהתדבקות בהבורא ב"ה...

יש שלש דרגות ובחינות בצדיקים, יש צדיק שמתבדל מהדור ועובד להשי"ת בתורה ותפלה, ואין לו עסק כלל עם הדור, רק ע"י עבודתו ממילא נשפע השפעות טובות על הדור, אבל הוא אין לו עסק בזה. ויש צדיק שמוכיח את הדור ועובד תמיד להעלות את הדור למדרגה יותר גדולה ע"י תשובה ודברים קשים כגידיים, והוא עוזר להדור בפועל ממש כי אין רוצה לנתק עצמו מהדור. ויש בחי' צדיק שעובד להשי"ת בהתדבקות עצומה ואין לו זמן להוכיח לדור אפילו רגע, רק אומר להשי"ת אני מקבל עלי כל היסורים מהדור ואיני רוצה לצער אותם בתוכחה, רק רוצה לקרב אותם להשי"ת ע"י שמחה. ובבחי' זו היה עבודת זקניי הק' מרוזין ז"ע ועכ"ל, בעת שצדיקי הדור דאו גזרו תענית על הצרות שתקפו באותו הדור, ושלחו גם לאדמו"ר הק' מרוזין ז"ע ועכ"ל שיתענה ויפציר ברחמים, ושלח להכלי זמר שלו ונגנו לפניו, ואמר הרה"ק מאפסא ז"ע ועכ"ל שיש על זה רמז מן התורה ע"ד הכתוב (במדבר י, ט) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאיביכם. וזקניי הק' ז"ע ועכ"ל סבל כמה יסורים בעצמו להגן על הדור, וזה מידה כנגד מידה שזכותו יכולה להשפיע על הדור בלא יסורים על הדור, כי הוא מרגיש תמיד ביסורי הדור. (הרה"ק רבי אברהם

יעקב מסדיגורא-ת"א זצוק"ל "אביר יעקב" (ירושלים תשנ"ט) ע' ו-יא)

בסעודת ליל הפורים נוהג היה רבי ישראל מרוזין לספר מעשה:

למלך גדול אחד היה גן נפלא, ובו עצים ושיחים נפלאים מאוד. פעם אחת מצא המלך איש אחד עומד בגן ומתבונן בעצי היער שבגן. שאלו המלך: "מדוע מאריך אתה להתבונן באלו העצים? וכי רק אלו טובים בעיניך מכל הגן?" אמר האיש: "בנאי אני, ואני רואה כי אוכל מאלו העצים לבנות עבורך בניינים מפוארים. לכן אני מאריך להתבונן בהם." ציווה המלך וכתרו רבים מעצי היער, והבנאי בנה מן העצים בניינים יפים עד מאוד. שוב מצא המלך אדם אחר, שהיה עומד בגן ומתבונן בעצים שנשארו בו. שאל המלך: "ואתה, מדוע תתבונן בעצים הללו כל כך?" אמר האיש: "אם ישמע המלך לעצתי ויסכים לכרות את העצים הללו ולשרוף אותם לפחם, אוכל לעשות מן האפר זכוכית וחלונות יפים ומאירים לבניין אשר בנית. כי ראיתי שעדיין אין זכוכית בחלונות, ואני אוכל לתקן זאת." ציווה המלך את לעשות כדבריו, וכך הושלם הבנין והותקנו בו החלונות הנפלאים שעשה האומן השני. אהב המלך את שני בעלי המלאכה, הבנאי ואומן הזכוכית, אך הם שנאו זה את זה והקנאה בערה בהם. לבסוף, הוציא אומן הזכוכית שם רע לבנאי והלשין עליו לפני המלך. הועמד הבנאי למשפט ונגזר דינו למוות. כיוון שאהב המלך את האיש, לא רצה לגרום למותו במו ידיו. מה עשה? שלח את הבנאי אל הקפיטן, רב החובל, ובידו מכתב המיועד לקפיטן. במכתב כתב המלך כי כאשר יבוא אליך הבנאי קח אותו אל הים והשליכהו אל המים.

כיוון שהכיר רב החובל את הבנאי ואהב אותו מאוד, לא התאפק ושאל: "מה אירע לך, וכיצד אוכל להצילך?" אמר הבנאי: "אם תרצה להציל את נפשי אבקש כי תטמין אותי בירכתי הספינה, ויהי אלוהים עמנו." הבנאי הורד אל ירכתי הספינה ושם החליף את בגדיו. יום סיפק הספן אוכל לידידו הבנאי, וכך עבר זמן רב עד שנשכח העניין מהמלך. יום אחד שט המלך בספינה על פני הים. בשעה שהושיט את ידו אל מחוץ למעקה הספינה, נפלה הטבעת שלו אל הים ואבדה. הצטער המלך מאוד, כי הייתה הטבעת אהובה עליו וחשובה לו מכל הון. לימים, הביא רב החובל דג לידידו הבנאי, כדי שיאכל את בשרו. כשחצה הבנאי את הדג מצא בו את טבעת המלך. מיד אמר הבנאי לרב החובל: "הנה

בא הזמן שאוכל לשוב ולבוא לפני המלך. " לבש האומן את בגדיו הראשונים, ונכנס כך אל הים סמוך לחוף. וכך, אל מול הקהל שהיה על החוף, עלה ובא מתוך הים כשהוא לבוש בבגדיו. כך הלך ברחובות העיר עד שהגיע אל שער המלך. בלי שקיבל רשות נכנס אל הארמון ובא לפני המלך ואמר: "אדוני המלך! הנה שבתי לעמוד לפניך. אספר לך תחילה מה שאירע לי. בשעה שזרקו אותי אל הים בא דג גדול ובלע אותי והביאני לפני מלך הדגים – הלווייתן הגדול. שם נתנו לי לאכול ולשתות, ונשארתי שם זמן רב.

כיוון שרצה גם הלווייתן לבנות לו ארמון מפואר, סייעתי לו בכך ובניתי עבורו את הארמון, כשם שבניתי עבורך. וכשם שאירע בארמון המלכות שבארץ כך גם במלכות שבתוך הים – הארמון הושלם ועדיין לא הותקנו בו חלונות. יום אחד ראיתי והנה בא דג אחד והביא ללווייתן את הטבעת שלך. חסתי על צורך, אדוני המלך, ומיד אמרתי לפני המלך לווייתן: 'אם תתן לי את הטבעת אחזיר אותה למלך שאיבד אותה, והוא יסכים וישלח לכאן את אומן הזכוכית, כדי שישלם את מלאכת הארמון.' ועתה דע לך אדוני המלך, כי המלך לווייתן מצפה לאומן הזכוכית שיחליף אותי וירד אל הים. ואם לא תעשה כדבריו עשוי הלווייתן לכעוס ולהרעיש את הארץ עד שיפול כל הארמון אשר בניתי.

כששמע זאת המלך, מיד ציווה לעשות כדברי הבנאי. כך לקחו את אומן הזכוכית וזרקו אותו אל הים, כדי שימהר לבוא אל המלך לווייתן לעשות עבורו את החלונות. " לאחר שסיים את סיפורו נוהג היה ר' ישראל מרוז'ין לומר כי סיפור זה אינו אלא מעשה אחשוורוש והמן וכל סיפורה של מגילת אסתר.

טרם צאתו של גדליה מחדרו של הרבי הקדוש, רבי ישראל מרוז'ין, שמע מפי האדמו"ר משפט סתום שלא הבינו: "עומדים אנו עתה בפרשת מסעי", אמר הצדיק, "שם למדנו שרוצח בשגגה נס לעיר מקלט. אמנם, בפרשת שופטים, הדגישה התורה בעניין זה 'תכין לך הדרך'. שמא יודע הנך, ר' גדליה, כיצד 'מכינים' את הדרך?" ... לאחר אתנחתא קלה המשיך הרבי מרוז'ין ותירץ בעצמו על השאלה: "בתורה הקדושה נכתבה המילה 'תכין' בכתוב חסר - 'תִּכְנֶן'. ראשי התיבות של מילה זו הינם: ת'פילין, כ'יכר, נ'ר. עצתי לך, שמהיום והלאה בכל דרך שהינך נוסע - תכין לך הדרך, ע"י שלא תצא לדרכך בלי שלושה דברים אלו: תפילין, כיכר לחם ונר שעווה גדול ואיכותי" ... דברי הצדיק היו פלאיים וסתומים בעיניו, אך כחסידי נאמן לא הרהר אחר רבו הקדוש ולא שאל שאלות. החל מאותו הרגע קיבל על עצמו לנהוג בעצת רבו הקדוש. ביציאתו מרוז'ין העיר, תכנן גדליה לעבור בעוד כמה ערים לצורך מסחרו, ורק אז לשוב לביתו.

בתחנתו הראשונה עצר גדליה ליד פונדק בבעלות גוי על אם-הדרך. לא הייתה זו פעם ראשונה ששהה אצל גויים, אולם אם בכל חניה כזו היה גדליה מבקש לאכול רק פירות וירקות וכוס משקה חם - מטעמי כשרות, הרי שהפעם היה באמתחתו גם כיכר לחם אפוי היטב שרכש לפי הוראת הצדיק. לאחר שנטל ידיו ובצע על הפת, אכל במתינות ובירך ברכת המזון בקול רם. כמנהגו מימים ימימה, ביקש גדליה מבעל הפונדק לתת לו חדר מרווח לשנת הלילה, וביקש שיהיה שם נר איכותי בכדי שיוכל ללמוד מעט תורה לפני השינה. חדר מרווח קיבל גדליה, אך נר סירב בעל המלון לתת לו בטענה משונה: "מאוחר מאוד כעת. אם לא תעלה תיכף על יצועך, לא תוכל להשכים בבוקר" ...

גדליה לא התווכח. העסק נראה היה לו חשוד מעט, אך בזכות רבו הקדוש לא דאג. הן יש באמתחתו נר, ילך בעל המלון לעיסוקיו והוא ילמד תורה עם הנר שברשותו.

מיד לאחר שנסגרה דלת החדר מאחוריו, שמע גדליה קולות ורחשים משונים מאחריה. חיכה מעט גדליה עד שיתרחק בעל הפונדק, הדליק את הנר והחל סוקר את החדר שסביבו. לחרדתו כי רבה נוכח לגלות שלמראשות המיטה, בגובה הכרית, פעור חור אפל ושחור בקיר. חיבר גדליה אחד ועוד שניים והגיע למסקנה מצמררת: שודד מתוחכם הוא בעל המלון. את דלת חדרי נעל מאחורי על בריח, מחכה הוא שאירדם בכדי שיוכל לירות בראשי בלא התנגדות דרך החור, או-אז ישדוד את כספי ויפטר מגופתי...

התבונן גדליה סביבו ותכנן בקור-רוח את צעדיו. נטל את נרתיק התפילין שלו, ומבעד לחלון הלא-מסורג ניתר קומה וחצי על הקרקע הבטוחה, וכך, ללא שום חפץ נוסף, אץ רץ לתחנת המשטרה. השוטרים ששמעו את סיפורו התחילו להבין מה פשר תיקי החקירה של נעדרים כה רבים שלא מצאו להם מעולם פיתרון. בכוחות גדולים יצאו לעבר הפונדק, והתברר שגדליה ניצל ממוות ממש ברגע האחרון. בעל המלון עמד שפוף מול החור ועמד לירות במיטה הריקה...

עתה התבהרו משפטיו התמוהים של הרבי מרוזין: "תכין לך הדרך"...

על סדר היום עמד עניין ציבורי חשוב שנגע לכלל ישראל. רבי מנחם-מענדל (אדמו"ר ה'צמח צדק') מליובאוויטש, שניצב בחזית הפעולה, ביקש לתאם את מהלכיו עם הצדיק רבי ישראל מרוזין. הוא שיגר אפוא לרוזין את חסידו הנודע, הגאון רבי יצחק-אייזיק מהומיל. בהגיעו לרוזין התקבל רבי יצחק-אייזיק על-ידי הצדיק בחמימות רבה, ואף הוזמן להתארח בביתו – גם בזכות אישיותו ולמדנותו, אך בעיקר מתוך הכבוד העמוק שרחש רבי ישראל מרוזין לאדמו"ר ה'צמח-צדק'. לאחר שהשליח והצדיק נועדו ביניהם ביחידות ודנו בסוגיה שעל הפרק, התברר לרבי יצחק-אייזיק כי יהיה עליו להתעכב ברוזין עוד כמה ימים. בודעו כי שום דבר בעולם אינו לבטלה, החליט לנצל את ימי שהייתו ברוזין כדי להתחקות על הנהגתו של הצדיק. הסדר אצל הצדיק מרוזין היה, שכאשר קיבל אנשים שבאו לשוחח עמו בדברי תורה, או לזכות בעצותיו ולקבל את ברכתיו, עמדו לצידו שניים מחסידיו, כחיילי משמר משני עברי המלך. מימינו עמד חסיד שהיה מקורב אליו ביותר. הלה שימש כעין מתורגמן בין הצדיק לבין הבאים. משמאלו עמד הגבאי הראשי, שקצב את זמן השיחה של הנכנסים. בין הבאים באותו יום היו שני חסידים, שמשום-מה הוכנסו פנימה יחד. אחד מהם נמנה עם גדולי הרבנים בבוקובינה, למדן גדול ומפורסם, וממקושריו הגדולים של הצדיק מרוזין. בידו החזיק כתב-יד של ספר חידושי-תורה, שזה עתה סיים את כתיבתו. הוא בא אל רבו כדי לקבל את הסכמתו על הספר, קודם שיביאו לדפוס. החסיד השני, שכאמור הוכנס אף הוא לחדר, הביא עמו גם-כן ספר שחיבר. לא היה זה ספר חידושי-תורה, אלא קובץ של סיפורי-צדיקים שאסף וליקט במשך שנים, ממקורות מגוונים. גם הוא חפץ בהסכמת רבו על הספר, בטרם יוציאו לאור. הצדיק הורה למקורבו, שעמד לימינו, לקרוא באוזניו כמה קטעים מספר הסיפורים. המקורב קרא כמה סיפורים, והדברים היו מחממי-לב ומשובבי-נפש. לאחר מכן הורה הצדיק למקורב לקרוא לפניו מספר חידושי-תורה של הרב הנודע. ואכן, המעט שקרא מן הספר העיד על חריפותו וביאורו של המחבר. שקע הצדיק לזמן-מה בדבקות. לאחר מכן החל לדבר בשבחם של סיפורי צדיקים, השפעתם העמוקה על שומעיהם, והרושם הרב שהם מחוללים בגן-עדן. כשסיים לדבר בשבח הסיפורים, פתח בדברים על מעלת היגיעה והחידוש בתורה, מזכיר אותם קטעים שהוקראו לפניו מספרו של הרב, ומתפלפל בהם.

לאחר מכן הורה לגבאי להגיש לו נוצה וקסת דיו. תחילה כתב הצדיק דברי הסכמה לספר הסיפורים, ורק לאחר מכן העניק את הסכמתו לספר החידושים. כל אותה השעה עקב רבי יצחק-אייזיק אחר מעשי הצדיק מרוז'ין והשתומם: מדוע דיבר הצדיק מרוז'ין תחילה במעלת סיפורי הצדיקים ורק לאחר מכן שיבח את היגיעה והחידוש בתורה; ומדוע הקדים את כתיבת הסכמתו על ספר הסיפורים להסכמתו על ספר החידושים?! יומיים לאחר מכן חל ראש-חודש, ורבי יצחק-אייזיק הוזמן לסעוד עם הצדיק סעודה לכבוד היום. במהלך הסעודה נשא הצדיק דברי תורה, ואף כיבד את אורחו החשוב לשאת מדברי רבו ומשל עצמו. לקראת סוף הסעודה, לפני ברכת המזון, אמר לפתע הצדיק מרוז'ין: "הרב מהומיל, שליחו של הגאון הצדיק מליובאוויטש, מתפלא עליי ועל מעשיי. ואולם, אין כל חידוש לא בשאלתנו ולא בתשובה עליה. "רש"י הקדוש כבר הקדים ושאל אותה השאלה, על הפסוק הראשון בספר בראשית. 'לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החודש הזה לכם", ומה טעם פתח ב"בראשית"?', מקשה רש"י, ומיד משיב, 'משום כוח מעשיו הגיד לעמו'. כלומר, בגלל הכוח וה'נשמה' הטמונים ב'מעשים' של בריאת העולם. "זקני, המגיד ממזריטש, קיבל ממורו הבעש"ט הקדוש את הסוד, כיצד לראות בכל דבר ודבר בעולם את ה'נשמה' המחיה אותו". הצדיק מרוז'ין הישיר מבטו אל רבי יצחק-אייזיק והוסיף: "האם מבין אתה את דבריי? הולך אני באותו סדר שקבע הקב"ה בתורתו הקדושה – תחילה ספר בראשית, שהוא בבחינת סיפורי צדיקים (כלשון המדרש לגבי בריאת העולם, 'במי נמלך? בנשמותיהם של צדיקים'), ורק לאחר מכן ספר שמות – 'החודש הזה לכם', מצוות ודיני התורה". הצדיק מרוז'ין שינה את טון דבריו, שלבשו עתה רוח: "שני המחברים הם חסידים בעלי צורה. בשני החיבורים יש חידושים נאים ותועלת נפלאה. הנה כי-כן, חידושי התורה מעידים על גודל למדנותו ועל סברותיו המצוינות של המחבר החשוב, בתורה הקדושה. ואולם סיפורי הצדיקים מספרים על החידושים העצומים שחידש ומחדש הקב"ה בעולמו. אלה מבטאים את התגלותו האלוהית של הקב"ה בבריאה. לכן הקדמתי את סיפורי הצדיקים לחידושי התורה. 'בראשית ברא אלוקים', בא לפני 'החודש הזה לכם'..."

השמועה התפשטה כאש בשדה קוצים, ופני היהודים ברוסיה חפו. הצדיק הנשגב והנודע, הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע, נאסר בעקבות הלשנה והושם בבית הכלא לתקופה ממושכת. גדולי החסידים התייעצו עם המשפטים המומחים ביותר, והבינו כי ההלשנה הייתה חמורה וקשה מנשוא, וגזר הדין שהוטל על הרבי הינו מאסר עד להודעה חדשה...

החסידים המודאגים, התהלכו אבלים ודוויים. הרבי הקדוש, הצדיק הנערץ, נמצא בבית הכלא לבדו, שרוי בצער כה רב, ואין לאל ידם להושיע. גם הניסיונות להצליח להיכנס אליו לביקור עלו בתוהו, ואך בקושי ובעזרת שוחד רב הצליחו להעביר לו את הטלית והתפילין. הרבי מנותק מהעולם, החסידים מנותקים ממנו, והנתק המפתיע הזה כואב ומדכדך... הגבאי של הרבי, שנקרא 'שמואל דער גבאי', היה שם נרדף למסירות נפש למען הרבי. הוא היה מסור ונאמן לרבי עד כלות הנפש, וגם עתה הכניס עצמו בעובי הקורה תוך סיכון רב. בהון תועפות של שוחד ששילם ובעזרת אינספור לחצים שהפעיל, הצליח להגיע לבית הכלא בו נתון הרבי, ואף הצליח לקבל את אישור להיכנס אל הרבי ולהיות איתו כל זמן מאסרו. בידיים רוטטות מהתרגשות ובפנים סמוקות ביראת כבוד, הגיע הגבאי לתא הקטן והמחניק בו היה נתון הרבי. בקצהו ישב הרבי על כסא קטן ופשוט, ועיניו מפיקות זיו וטוהר, כמו

בשבתו על כסא ממלכתו ברוז'ין. פתח הרבי ואמר לו ר' שמואל יקירי, 'עברתי על מעשיי, פשפשתי וערכתי את חשבון נפשי, והמתנתי לבואך כדי לספר מדוע נגזרה עליי גזירה כה קשה, להיות נתון בבית הכלא במצוקה כה גדולה. הסכת ואגלה לך הסיבה לגזירה הזו, ר' שמואל היה המום. הוא נכנס לרבי לשאול בשלומו, והרבי פותח ומספר לו את הסיבה השמימית למאסרו, לזה הוא כלל לא ציפה... עד מהרה התעשת ועשה אוזנו כאפרכסת, והרבי החל לספר את הסיפור הבא: אל העיר יאס, שבתקופה המדוברת לפני כ-200 שנה החלה להתפתח מאוד, נכנס שטן המחלוקת, והחל מרקד בין יהודי העיר ופרנסיה. עד מהרה הפכה העיר למרקחה, פרנסי העיר הסתכסכו ביניהם, מחלוקת נוראה איימה לגדוע את התפתחות היהודים בעיר. ראשי הקהילה חיפשו צדיק שיבוא לעירם להשכיך שלום, ותחילה קראו להרה"ק בעל ה'אשל אברהם' מבוטשאטש זי"ע, אלא שהוא סירב וביקש שיקראו לרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע. הרה"ק מרוז'ין נענה לקריאה ויצא לדרך. אנשי יאס התרגשו וציפו לקראת המעמד הגדול, בו ייכנס הצדיק בשערי עירם. ביום המיועד להגעת הצדיק עמדו כל יהודי העיר בשעריה, מאמצים את מבטם לעבר האופק, ממתינים בדריכות להגעת הכרכרה של הצדיק. כשהיא נראתה כנקודה קטנה המשתרכת ממרחק, נרגש ליבם והם נעמדו על קצות אצבעותיהם, נדחפים ונדחקים לעבר שערי העיר והכביש המוביל העירה... בשל המהומה הגדולה, הגיעו למקום כוחות משטרה ואבטחה, שהפקדו על שמירת הסדר. הללו נעמדו בשולי הכביש, כדי לפנות מקום למען תוכל הכרכרה להתקדם בנסיעתה, ולא תיחסם בידי אלפי היהודים הנדחקים לראות את פני הצדיק מתוך לחץ ודוחק, ומי יודע – אולי יזכו גם להושיט יד לברכת שלום... הכרכרה כבר נכנסת, מפלסת את דרכה בין ההמון. השוטרים אך בקושי פותחים עבודה את הכביש, והיא מתקדמת בעצלתיים. אחד היהודים שעמד שם, יהודי בשם ר' וועלוועל המוזג, נדחק אף הוא לעבר העגלה, ושוטר שעמד בסמוך זעם עליו, והיכה בקת רובהו.

ר' וועלוועל נע לאחור ונתן לעגלה לעבור, והיתה כדאית לו המכה – הרי זכה לראות את פני הצדיק, ומה לו אם ספג איזו חבטה קטנה מידי השוטר. העיקר שזכה להביט במראה תואר פני הרבי מרוז'ין! זה דבר הסיפור, אותו סיפר הרבי מרוז'ין לגבאוי הנאמן ר' שמואל. כשסיים לספר הוסיף: 'הידעת בני מדוע אני מושלך בכלא? למה נגזרה עליי גזירת בית האסורים, היא בגלל שיהודי הוכה בגללי! נכון שחלילה לא ביקשתי להכותו, ונכון שאף לא הזמנתי את השוטרים למקום, אך עצם העובדה שיהודי הוכה בגללי, עצם הענין שיהודי הצטער בעטיי – די לה להטיל עליי גזירת שמים של כליאה ממושכת בבית הסוהר, כי יהודי הצטער בגללי!' הרבי סיים את הדברים, והורה לגבאוי הנאמן לנסוע לביתו, לקחת ממקום שמור שני ארנקי עור מלאים בכסף אותו קיבל מיהודי יאס, למהר לנסוע ליאס ולתת את הכסף במתנה לר' וועלוועל המוזג, כפיצוי על המכה שספג מחמת ביקור הצדיק בעיר, ולבקש את מחילתו. כשהגיעו הגבאוי ומלווייו ליאס שמעו בצער כי ר' וועלוועל כבר איננו בין החיים, ואלמנתו הופתעה מהסיפור ואמרה: אני בקושי זוכרת את הסיפור הזה... כן, בעלי קיבל איזו מכה קלה, אבל הוא בעצמו שכח ממנה כעבור כמה שעות, והיא לא השפיעה עליו בכלל! האומנם עד כדי כך חרד הרבי לצערו הקטן והקל, שציווה עליכם לפצותו בסכום כה גדול בגין מכה שכה השתלמה לו והוא בכלל לא חש שנפגע ממנה במידה משמעותית? הגבאוי השיבו ב'כן' חפזו, השאירו את הכסף בידי האלמנה ומיהרו ל'בית החיים' הקרוב. שם, על קברו של ר' וועלוועל ביקשו מחילה בשם הרבי מרוז'ין

בנוכחות עשרה יהודים, ורק אחר כך שבו לעירם, שמחים על קיום דבר השליחות כהלכתה. ואכן, תקופה לא ארוכה אחר כך, הצליח הרבי לברוח ממאסרו, ונפשו היתה לו לשלל...

הסיפור המופלא הבא מסופר במשפחתנו על אחד מאבות המשפחה, שבמצוות רבו עלה ארצה להתיישב בה וכעבור שנים נתמנה לקונסול הממלכה הפרוסית האדירה בארץ-ישראל. הסיפור התרחש לפני כמאה ושישים שנה ומאז הוא עובר במשפחתנו מדור לדור ומאב לבן. ראשית המעשה בעיר יאסי שברומניה. ר' פסח בן ר' זלמן פרידמן נמנה עם חסידיו והיה מבאי ביתו הקרובים של הצדיק הנודע רבי ישראל מרוז'ין. ר' פסח למד בבחורותו פרק בתורת הרפואה ולפרנסתו שימש רופא ורוקח בעיר מגוריו. ויהי היום ורבו הצדיק מרוז'ין ציווה עליו לעלות לארץ-ישראל על-מנת להשתקע בה. "רואה אני בשורש נשמתך כי מקומך בארץ-הקודש", אמר הצדיק לר' פסח. זה האחרון לא שש במיוחד על ה'גזרה' הפתאומית שהטיל עליו הרבי, שכן באותם ימים הייתה ארץ-ישראל שוממה ויושביה – מחוסרי פרנסה. "במה אתפרנס ומהיכן אמציא אוכל לבני ביתי שעתיד אני להקים?", הקשה ר' פסח בעגמומיות. "ר' פסח יקירי", השיב לו הצדיק לאחר הרהור קל, "אם לעצתי תשמע, קבע את מושבך בעיר המקובלים צפת והמשך לעסוק במקצוע הרפואה". בדברו הוציא הרבי ממגירת שולחנו מטבע שנקרא 'רנדל', נתנו לר' פסח והוסיף, "צא לדרך וה' ישלח מלאכיו לפניך ויצליחך בכל אשר תפנה". חובת הציות לרבו גברה על כל החששות והלבטים. ר' פסח אסף את מיטלטליו ויצא לדרך הארוכה, רבת הסכנות והסיכונים. בהגיעו לארץ-ישראל עשה כעצת רבו ופנה לעיר הקודש צפת, שם נטע אוהלו. באותה תקופה הייתה צפת מאוכלסת ביהודים יותר מכל שאר ערי הארץ. ר' פסח החל לעסוק ברפואה והמזל האיר לו פנים. מחלות מעולם לא חסרו ואילו לאבחנתו הרפואית כמו גם לתרופות שרקח – יצא שם טוב. הוא נקרא בפי כול 'דוקטור פסח'. גם במישור האישי ראה ברכה והצלחה. הוא מצא אישה כלבבו ובהמשך נולדו להם ארבעה בנים ובת. כאן מגיע עיקר המעשה המובטח – התמנותו של ה'דוקטור' ר' פסח לקונסול פרוסיה בארץ-ישראל: תקופת מסויימת אחרי עלייתו של ר' פסח, הגיעה לארץ פמליה מלכותית מפרוסיה והיא כללה את הנסיכה, הלוא היא בת הקיסר ירום הודו. ראשית דרכם הייתה מביירות לצפת. תוך כדי שהות המשלחת בעיר, נתקפה לפתע הנסיכה מחלה קשה ומסתורית שהרופאים לא מצאו לה מזור ואף התקשו לעמוד על טיבה ומקורה. אנשי הפמליה המודאגים פנו לכל רופא בסביבה שהאמין כי בכוחו לרפא את הנסיכה. באחד הימים נודע להם על הרופא היהודי, 'דוקטור פסח', ועל תרופותיו המיוחדות. עד מהרה הוזעק ר' פסח למיטת החולה הנכבדה. לאחר שבדק, דרש וחקר – קבע ר' פסח את סוג המחלה, עמד על שורשה והמליץ על תרופה מסויימת. אך מכיוון שאותו יום היה יום שישי והשעה סמוכה לכניסת השבת, חשש ר' פסח להיכנס ל'ספק חילול שבת' ונמנע מלרשום על דף את המרשם. תחת זאת ירד בעצמו לבית-המרקחת שבעיר ובמו ידיו רקח את התרופה. כעבור שעה קלה שב אל מיטת החולה והשקה אותה מן התרופה. למרבה השמחה פעלה תרופתו של ר' פסח על הנסיכה כתרופת פלאים ובתוך כשעה ניכרה הטבה משמעותית במצבה. חלפו עוד כמה ימים והנסיכה שבה ועמדה על רגליה, בריאה ומאוששת כאילו מעולם לא חלתה. אסירת-תודה לר' פסח – ואולי גם מחשש שהמחלה תחזור ותתקוף אותה שנית – הציעה לרופא היהודי להצטרף לפמלייתה וללוותה בהמשך מסעה בארץ. ר' פסח נענה עקרונית להצעה, אך הקדים תנאי למעשה – לצרף אליו מניין יהודים כדי שבכל מקום ומקום יתאפשר לו להתפלל בציבור. גם שוחט ביקש להצמיד לו. הנסיכה השתכנעה מנחיצות

דרישותיו ונענתה להן. כך הצטרפו אל פמליית הנסיכה למעלה מעשרה יהודים, שליוו אותה בכל תחנות ביקורה בארץ. עם תום הסיור המלכותי חזרו ר' פסח והגלוים אליו לצפת. הנסיכה הודתה לו על שירותו הטוב והנאמן ופנתה לחזור לביירות, בדרכה אל מולדתה. כעבור זמן מה נשתכח העניין מלב כול, או לפחות כך נדמה היה.

חלפו שנים והנה יום אחד השיב הקונסול הפרוסי בארץ-ישראל את נשמתו ליוצרה. עתה היה צריך למנות קונסול חדש והכול המתינו להוראות שיגיעו מפרוסיה. והנה הגיע שליח מיוחד שהביא עמו צו חתום מאת קיסר פרוסיה, המורה למנות לכהונת הקונסול את... ר' פסח. במכתב צויין במפורש כי הדבר נעשה על-פי בקשתה והמלצתה החמה של הנסיכה, שלא שכחה לו את חסדו עמה. ר' פסח קיבל אפוא את התפקיד הרם ומאותו יום והלאה נהגו בו הכול – יהודים ולא-יהודים – כבוד רב. בן נינו של ר' פסח, ר' ראובן פרידמן ז"ל מירושלים (שאת הסיפור הזה שמעתי מפיו) סיפר כי כשהיה ר' פסח יוצא מביתו לרחובה של עיר, היו פורשים לרגליו שטיח אדום ושני שומרי-ראש היו מלווים אותו כשבידם מטה ארוך עם גולת-כסף בראשו. עם כל צעד וצעד נהגו שומרי-הראש להקיש במטה על הארץ כמכריזים, פנו דרך לקונסול. כמו כן רשאי היה ר' פסח להנפיק תעודת אזרחות פרוסית לכל אדם שביקרו חפץ. ר' פסח חי בארץ-ישראל כארבעים שנה ונפטר בו' בתשרי תרמ"ה. הוא נקבר בצפת, מטרים מספר מקבר האר"י ז"ל הקדוש.

פעם ישב הצדיק רבי ישראל מרוזין בשבת רעים עם חסידיו, וכטוב עליו ליבו נענה ואמר: סבורים אתם שלצדיק דרושים דווקא חסידים גדולים בתורה, כי רק כאלה מסוגלים להיות לו לעזר? אספר לכם איפה מעשה, ותווכחו לדעת שאפילו אדם פשוט ותמים יכול להיות לעזר ולמושיע, ובלבד שיהיה אוהב נאמן. ומעשה – כך היה: כאשר העלילו עלי המלשינים את העלילה שבבקבותיה הושמתי במעצר בעיר קייב, כזכור, ניצלתי בחסדי השם יתברך מהאשמה והשופטים זיכו אותי לחלוטין מכל אשמה. אלא שבאותו מעמד התערב המושל הרשע ביביקוב, ואמר:

'רבותי השופטים, אמנם לא מצאתם בו עתה כל עוון פלילי, אולם כידוע השפעתו על קהל המונים היא בלתי מוגבלת, ועל כן יש לחשוש שברבות הימים יאמינו היהודים שהוא ראוי להיות משיח, והם עוד עלולים להכתירו לקיסר, והדבר עלול לסחוף אחריו המונים, עד שהם יהפכו לזרם גדול, ויהיו נחשול אדיר שעלול למוטט את אושיות השלטון בארצינו! על כן, כדי למנוע שואה ומהפכות בארצינו, אני מציע לגרש את הרבי הזה לסיביר, ולאסור עליו את היציאה משם, ונוסף על כך, לאסור עליו לאסוף בביתו למעלה מעשרה אנשים.' ואל יעלה בדעתכם – המשיך רבי ישראל ואמר – שהיתה זו הצעתו של ביביקוב בלבד, שכן גם בשמים הסכימו עם הגזירה הזו, אך עדיין לא נחתמה הגזירה. וכרוז יצא בשמים, שכל מי שילך ויודיע על כך לרבי מרוזין, ילקה שישים מלקות של אש. בין השומעים את דבר הכרוז היה גם נשמה של יהודי אחד מאנשי (ורבי ישראל אף נקב בשמו), שכולכם הכרתם אותו. הוא אמר לעצמו, שיהיה מה שיהיה, הוא מוכן לקבל על עצמו כל עונש שהוא, ובלבד שיציל את רבו מגזירת הגירוש הזו. ואכן, הוא בא וגילה באזני את דבר הגזירה המרחפת עלי, וברוך השם שפעלתי והצלחתי לבטלה ברחמי שמים. רואים אתם, סיים רבי ישראל, שאין לזלזל בכוחו של אדם פשוט, ובלבד שיהיה אוהב נאמן!

אחד מהאורעות הכי מיוחדים בחיי הרבי מרוז'ין זה כשישב בכלא זמן רב – כמעט שנתיים, הרבה יותר מאדמו"ר הזקן – והיות ש"זה וזה גורם" יש כמה סיפורים בשביל מה ישב שם (ברוחניות, כי בגשמיות יודעים מה היתה הסיבה; אצל אדמו"ר הזקן ידוע שהסיבה היתה פרסום האלקות), ואחד מהם נוגע לאמו. שפעם אחת נזרק מפיו דיבור בפני אמו, שאני יכול להמשיך עכשיו נשמה מאד גבוהה לעולם הזה, שלא היתה דוגמתה כמה מאות שנים, אבל זה כרוך במס"נ. הוא היה אז ממש אברך צעיר, וכך אמר לפני אמו, ואז אמא שלו חוהל'ה, אמרה לו – מה לא עושים בשביל ילדים. היא אישרה לו, ובאמת הוא המשיך, ואחר כך הוא ישב הרבה זמן בבית הסהר בגלל זה, והאמא מאד הצטערה – וגם דאגה לו כל הזמן, לספק לו צרכיו – וכשבכתה הרבה הוא מסר לה פעם, מה את רוצה? זה בגלל, שאמרת 'מה לא עושים בשביל ילדים'. זו דוגמא. בכל אופן, יש הרבה סיפורי מופת על החכמה והצדקות של אמו. היא גרה איתו כל הזמן, עד הסוף – הוא התייתם מאביו כילד קטן, אבל האמא האריכה ימים והיתה איתו כל הזמן. נתחיל מסימן בפרשת השבוע – מספר שמוזכר בפרשה, וזה דבר נדיר ביותר, "שלוש מאות ושמונה עשר". זה חניכיו של אברהם שרדפו עמו להציל את לוט עד דן, וחז"ל אומרים שזה רק אחד – אליעזר – וזה הגימטריא של שמו (דרשה לגמרי יוצאת דופן של חז"ל, שמספר מפורש הוא בעצם גימטריא של איש אחד). זה שחי – לפי הסדר בתורה –

ר"ת שלום-חוה ישראל ועוד, שלום חוה ישראל = לו פעמים שם הוי' ב"ה. הממוצע של שלושת השמות הוא יב צרופי הוי', שלמות המעגל של חדשי השנה, שלכל חדש יש צירוף של שם הוי', וכולם יחד עולים חדש (זה גם קשור לדבר מלכות של הרבי, שהענין של "לך לך" זה כל הזמן להיות בראש חדש, עד שמגיעים ל"תורה חדשה מאתי תצא"). זה שהמספר הזה, הר"ת שלהם, זה עולה אליעזר עבד אברהם – צריך להעמיק בכתבי האריז"ל בשביל להבין זאת. האריז"ל אומר שאליעזר יוצא מהמקום הכי נמוך, "ארור כנען עבד עבדים", ולאט לאט מתעלה, עד שהוא מגיע לסוד משיח בן דוד (הוא מגיע לרבי עקיבא, ואחר כך גדולי גדולי ישראל, עד משיח בן דוד). ואכן, רבי ישראל מרוז'ין אמר על עצמו שהוא משיח בן דוד, וגם על אביו אמר שהוא ניצוץ משיח בן דוד של דורו. זה היה לפתוח ברמז לגבי המשפחה הקדושה הזאת, שלום וחוה ובנם ישראל.

קודם ספרנו לילדים את הסיפור הראשון, מה קרה איתו כשהיה ילד קטן, יניק ממש, בן שלוש או ארבע, שיצא עם אביו לשדה וראה שקיעה ואמר שזה סוף השמים. אביו אמר לו שיש עוד שמים ועוד שמים, וכמו כן מי שברא את השמים הוא גדול עד אין סוף. כשהילד הקטן שמע מלים אלו זה חדר בו כך שאמר שעד עצם היום הזה לבי מתחלחל מהחוויה הזו. כפי שהסברנו לילדים, זה כמו חווית גילוי ה' לאברהם בגיל שלוש, שאמר לו "אני בעל הברכה". אמרנו גם לילדים שלכל יהודי יש חוויה כזאת באיזה שלב, ואשרי מי שזוכר את זה, וזה מונח לפניו כל הזמן. בדרך כלל זו חוויה של ילדות, שפתאום – על דרך האמור במעשה מרכבה – נפתחו השמים ואראה מראות אלהים".

אחר כך סיפור שני (נלך לא לפי הספירות, אלא לפי סדר התולדות של ילד הפלא הזה), כשהוא הגיע לגיל עשר, היות שאדמו"ר הזקן – בעל התניא, הרבי הראשון של חב"ד – היה התלמיד המובהק ביותר והנבחר ביותר של הסבא-רבא שלו, המגיד, אז לכל המשפחה הייתה קרבה מיוחדת עם אדמו"ר הזקן, וגם היו מבקרים מדי פעם. פעם אחת הילד הזה, בגיל עשר, פגש את אדמו"ר הזקן. אז הוא בא ושאל את אדמו"ר הזקן שאלה בחסידות – כתוב "שמע ישראל וגו'" ואחר כך "ואהבת וגו'", ואיך

יתכן שאחרי שאדם מסר את נפשו ב"אחד", הגיע להתפשטות הגשמיות, למי מצווים "ואהבת וגו'", הרי אין פה כבר אף אחד. יש כמה גרסאות איך אדמו"ר הזקן הגיב לשאלת הילד בן העשר. יש גירסא שהוא ענה ואמר שמאז ועד עצם היום הזה אני רק עונה על השאלה הזאת – כל החסידות שאני אומר זה רק לענות לילד זו. יש גירסא אחרת, ששאלה זו ראויה לגדולי החסידות, ולהם היה לוקח לי לענות כמה שעות טובות, והילד הזה תפס את התשובה במשפט אחד, בשניה אחת. לפי הגירסא השניה, פעם אחת רבי הלל מפאריטש, מגדולי-גדולי חסידי חב"ד, נסע באופן מיוחד לרוז'ין כדי לזכות להכיר צדיק זה, ונימק את עצמו (הוא הרי קשור לחב"ד, ובדרך כלל חסיד לא 'נוסע' לרבי אחר, ולכן היה צריך לתרץ את הנסיעה לראות את הרוז'ינער) שהוא שמע תיאור זה מאדמו"ר הזקן הוא רצה לראות מי זה אותו ילד (שכעת הוא כבר גדול). רבי אייזיק, המשכיל הכי גדול בחב"ד, נשלח על ידי הצ"צ כמה פעמים לרבי ישראל הקדוש, אבל כאן זה סיפור שרבי הלל נסע על דעת עצמו. מה באמת תורף ההסבר? כמו שכתוב בהרבה דרושי חסידות, ההסבר הוא שלשם המעבר מהמס"נ והתפשטות הגשמיות של "אחד יחיד ומיוחד", "אין עוד מלבדו" ממש, שיש בק"ש, בשביל שיהיה משהו שאפשר לצוותו "ואהבת וגו'" חייבים מעבר, ומעבר זה הוא "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הפסוק (לא בתורה ולא בתנ"ך) שהוסיפו חז"ל, לפי המסורת שיעקב אבינו, ישראל סבא, אמר זאת אחרי שבניו אמרו לו "שמע ישראל [סבא] הוי' אלהינו הוי' אחד", "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד". מה זה "ברוך שם וכו'"? זה נקרא "יחודא תתאה". כל שער היחוד והאמונה בתניא זה להסביר ששמע ישראל זה יחו"ע, ושם באמת אין למי לצוות "ואהבת", זה בטול המקום והזמן הנבראים (שאנו חווים) בתוך האלקות שלמעלה מהמקום והזמן לגמרי, וממילא "אין עוד מלבדו", אבל כשאומרים בשכמל"ו הכוונה היא להמשיך הארה מהאלקות שלמעלה מהזמן והמקום לתוך הזמן והמקום ("לעולם ועד", לתוך הזמן והמקום). ידוע הרמז המפורסם, שגם קשור לפרשת שבוע, ששכם – המקום הראשון אליו אברהם עבר בארץ – זה ר"ת כבוד-שם-מלכותו (כל פעם שאומרים ק"ש צריך לנסוע בכוונה, בלב, לשכם). שכם זה מעבר מהפנים לאחור – השכם, הכתף, שהוא הגשר מהפנים לאחור ומהאחור לפנים – המעבר מ"שמע" ל"ואהבת". כשה' עומד פנים זה יחו"ע, ואז "אין עוד מלבדו", אבל "וראית את אחורי לפני לא יראו", וכשיש רק גילוי אחור אז יש למי לצוות "ואהבת את הוי' אלהיך". זה חלק חשוב ביותר של היחו"ת, שעל ידי השכם הזה יש מעבר מ"שמע ישראל... הוי' אחד" ל"ואהבת את הוי' אלהיך וגו'" (לכן גם כתוב "ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם" – לשון מעבר). עוד רמז מובהק לקשר לק"ש – "עד מקום שכם" ר"ת שמע למפרע (איזה היפוך ב"שמע", כדי שיתאפשר להגיע ל"ואהבת", על ידי השכם, המעבר של "שם כבוד מלכותו"). זה הסיפור השני, מה שהיה איתו עם אדה"ז בגיל עשר.

מבין גדולי הצדיקים, תלמידי הרבי ר' בונים מפרשיסחא. היה רבי יצחק מווארק. הוא והרבי מקוצק והחידושי הרי"מ שלושת התלמידים הגדולים. הרבי מקוצק היה הכי חריף, ולא נסע לאף אחד אחר – הוא היה איש גבורה. הרבי מווארק היה איש חסד מובהק, ואף כאשר היה רבי גדול – יש אפילו מסורת שהרבי יחד אותו כהתלמיד הכי גדול – נסע מדי פעם לרוז'ין. החידושי הרי"מ לא נסע אליו קבוע, אבל היה אצלו פעם, ואפילו היתה לו בקורת על הנהגתו (כדלקמן). אם כן, בין שלושת התלמידים הגדולים אחד נסע לרוז'ין, אחד כלל לא, ואחד נסע והיה ביניהם דין ודברים. כשהווארקער נסע פעם אחת הם שוחחו ביניהם (אף שהוא בא כמקושר, הוא היה רבי עם אלפי חסידים, והם ישבו ודברו;

בכלל, היו הרבה צדיקים בדור שאמרו שכדאי שאנשים פשוטים לא יסעו אליו, אלא צריך להיות רבי של רביים, עד כדי כך שהיה רבי שהיה חסיד שלו והיה מונע את חסידיו מלנסוע אליו, וכשהוא שאל אותו על כך אמר שכך צריך, כי אתה רק רבי של צדיקים ולהם אני טוב, עכ"פ, זה לא התקבל על דעתו של הרוז'ינער, שאהב את כולם ורצה שכולם יבואו) – זה היה לאחר כ"א חדש שהוא ישב בבית האסורים מקנאת הצאר של רוסיה בגלל הנהגתו המלכותית (והוא רדף אותו עד סוף ימיו, הוא ממש הלעו"ז של הצאר של רוסיה, עד שבסוף הוא ברח בסכנת נפשות וגנב את הגבול בין אוסטריה לרוסיה, ועדיין ממשלת רוסיה רצתה להסגירו, והיה נס ומופת גדול שלא הסגירוהו; הרבה זמן הוא הסתובב בחשאי ובסוף התמקם בסדיגורא) – והוא שאל את הווארקער אם יודע בשביל מה ישב בבית הסהר. כמובן שהוא אמר "למדנו רבינו", והרבי מרוז'ין ענה. קודם ספרנו סיפור שקשור עם אמו, אבל כל מה שעובר על צדיק גדול – וכן על כל אחד מאתנו, בהגשגח"פ – זה "זה וזה גורם". ידוע שהב"ח, אחד מגדולי הפוסקים, כאשר נפטר מהעולם הזה נגזר עליו שצריך לעבור את הגיהנם. יש הרבה צדיקים, ואולי אפילו כולם, שעוברים בשביל לקבץ נשמות, אבל אצלו היה משהו מיוחד בכך שצריך לטעום טעם של גיהנם. וכל כך למה? המסורת אומרת שפעם אחת כשהוא יצא לרחוב הוא התעטש, כנראה חזק מאד, והיתה שם עגלה של יהודי רתומה לסוס וחמור שזה כלאים, זה אסור, ומתוך האפצ"י שלו הם התחילו לנסוע. כלומר, שהוא בלא יודעים הנהיג עגלה עם כלאים, ובשביל זה היה צריך כשנפטר מהעולם הזה לעבור את הגיהנם (שכל אחד יקח בחשבון...). כל זה מספר ההייליגע רוז'ין לווארקער, ואומר – דע לך שאצלי אין אפילו דבר כזה, אז בשביל מה ישבתי כמעט שנתים בבית הסהר? כי פעם, כשהייתי בן חמש, היתה סעודת חומש (היום קוראים לזה חגיגת חומש), שמתחילים ללמוד חומש. אז המלמד הושיב אותי בראש, ובקש ממני שלכבוד החומש אומר דבר תורה לפני כל הילדים, ולכן אמרתי איזה דבר תורה לפני כולם. אחרי הדבר תורה שאמרתי כולם עברו לפני ונתנו לי שלום, ישר כח, ואז הרגשתי טיפה קטנה של התנשאות, ובגלל טיפת ההתנשאות שהרגשתי בגיל חמש כשאמרו לי ישר כח על דבר תורה שאמרתי ישבתי כמעט שנתים בבית הסהר (גם כן, שכל אחד יקח ללב את הדבר הזה). זה בכלל סיפור שמלמד הרבה לגבי האישיות שלו, כי, כאמור, הסיבה הפשוטה והגשמית שישב בבית הסהר היא בגלל שנהג במלכות. אבל כמה שהוא נהג במלכות, לבו נשבר בקרבו, ואין לו שום טיפה קטנה של התנשאות על אף אחד. ובאמת, מי שאין לו שם התנשאות בכלל – שזה דוד המלך – הוא משיח בן דוד. משיח בן דוד זה כמו דוד אביו, כמו שהרמב"ם פוסק, ודוד בעצמו אומר "והייתי שפל בעיני", הוא עצם השפלות, אין לו שום טיפת התנשאות בפנים, כולו אומר שפלות.

יש עוד סיפור דומה. פעם אחת הוא נסע בעגלת כבוד – פעם היו כרכרות מפוארות ביותר (רצוף שטיחים וזהב ויהלומים, משהו מאד יקר שהיום אין רכבים כאלה). היה עוד צדיק גדול מאד של הדור, רבי משה צבי מסווארן (תלמיד של הברדיטושבער, של האפטער-רב), והם נסעו ביחד בעגלה והגיעו לאיזה מקום. שמה קבלו אותם בכבוד מלכים, באופן יוצא מהכלל, רצו לפני הכרכרה וכו' – דברים שגם כאשר חולקים כבוד לאדם מכובד, למלך, לא עושים דברים כאלה. הכבוד היה כל כך גדול עד שהסווארינער – שבסיפור אחר הוא אמר לצדיק אחר בדור שלא כל צדיק יודע לקבל כבוד, ואמר לצדיק אחר שאתה לא יודע לקבל ואני כן יודע לקבל – הרגיש כל כך לא בנוח שהוא הרכין את ראשו בעגלה, שלא יראו אותו. מסופר על רבי לוי יצחק מברדיטשוב, שכאשר התמנה לרב בברדיטשוב כבדו אותו בכבוד מלכים, וכשהוא התקרב לעיר הוא ראה מה שהולך לקרות והוא כל כך מאס בכבוד

זה שהוא פשוט התחמק והסתובב בדרך אחר, נכנס לעיר מצד שני, ונכנס לבית של כפרי, ורק כעבור יממה, כשהחלו להתייאש ולומר שהרב אמר שיגיע והוא רמאי, אז הואיל לגלות שהוא נמצא שם באיזה בית עלוב. יש הרבה סיפורים על קבלת כבוד של צדיקים, וכאן אפילו מי שהעיד על עצמו שיודע לקבל כבוד מרגיש כל כך לא בנח שמרכין ראשו בעגלה. פונה אליו רבי ישראל מרוז'ין בשאלה – מה הבעיה שלך? הרבי מסווארין אומר לו שזה כבר מופרז, לגמרי לא נורמלי. אז הרבי מרוז'ין אומר לו – מה אני מרגיש בשעת מעשה? שעגלת הכבוד הזאת, שאנו נוסעים בה, זה ארון של מתים, והסוסים הם נושאי המיתה, וכל האנשים מסביב הם המלווים של הלוויה. מי שמרגיש ככה, זה לא נוגע ולא פוגע בשפלות שלו כמה כבוד שלא יתנו לו. אדרבה, כנראה שזה מוסיף לחויה שלו שהוא נמצא בתוך הארון (הכי מעניין כאן זה הסוסים, שהם נושאי הארון). זה עוד סיפור של עוצמת השפלות שלו, שזה התנאי לנהוג בחיצוניות בשיא ההתרוממות וההתנשאות, כמלך ממש, ובאמת לומר שאני המלך המשיח.

אמרנו שהווארקער היה נוסע אליו, הקוצקער בכלל לא, והחידושי הרי"מ היה אצלו פעם אחת. רבי ישראל מרוז'ין נהג בשיא המלכות, והיו לו אורוות סוסים (כמנהג המלכים לכל דבר, לכן התקנא בו הצאר), וכשהחידושי הרי"מ היה שם הוא לקח אותו לאורוות הסוסים והתחיל להראות לו אותם. אז הוא פנה לחידושי הרי"מ – שכמו שהקוצקער היה חריף והווארקער היה נח, החידושי הרי"מ הוא בן תורה (הקו האמצעי, גאון בתורה, והעיקר אצלו זה התורה) – ואומר לו, מה אתה אומר על זה? הוא ענה לו "גם זה הבל" ("גם זו – לטובה", "גם זה – הבל"; גם זה = 55 = הכל, "הכל הבל", כלשון בתחלת ובסוף קהלת). כל מה שאתה עושה – זה הבל (מתאים למגילת קהלת, שקראנו בסוכות). ככה עונה בן תורה – כל הגשמיות זה הבל הבלים. כך הוא עונה לו אחרי ש'מתפאר' בסוסיו. הרוז'ינער אמר שנכון, והבל ר"ת "הכל ברא לכבודו". מה נלמד מהסיפור הזה? שצדיק שבאמת נוהג במלכות, שיש לו חוש במלכות, זה חוש להעלות את הבלי העולם הזה, לגלות בתוך ההבל של העולם הזה – שהוא יודע שהכל הבל – שהכל ברא לכבודו, כל מה שברא הקב"ה בעולמו לכבודו ברא. מי שיש לו את החוש הזה הוא מלך. לחידושי הרי"מ כנראה אין את החוש הזה, הוא רק בן תורה. אבל מי שצריך למלוך – אפילו היום, פה בארצנו הקדושה, להקים ממשלת תורה וממשלת משיח – כל כולו צריך לשקוע בהבל, אבל תוך כדי ששוקע בתוך ההבלים הוא יודע שהבל זה ר"ת "הכל ברא לכבודו" והתפקיד שלנו זה לגלות את זה בתוך ההבל. זה גם כן ווארט חשוב מאד.

אמרנו שהוא אמר על עצמו משיח, והוא היה צעיר יחסית, והוא שלח לצדיקי אותו דור שיכתירו אותו כמלך המשיח. היו צדיקים גדולים מאד שהסכימו, כמו רבי מאיר מפרימישלאן – מזקני צדיקי אותו דור – שאמר שלא רק אכתיר אותו, אלא גם אשלח לו את הספודיק של אבא שלי. אבל היה עוד צדיק מהזקנים, רבי אורי השרף, שאמר שלא מתאים שהמשיח יהיה כזה אברך צעיר – לא שהוא לא יכול להיות משיח, אבל הוא עדיין צעיר לימים, וזה ספאסטנישט שום דבר. בכל אופן, האפטער-רב, שהיה עוד יותר מזקני צדיקי אותו דור – בדור הקודם היו רבים שראו בו את גדול כל הצדיקים (הכל בין צדיקי וחסידים פולין, ולא כל כך קשור לחב"ד בכלל, שהיו במקום אחר ולא היה כל כך קשר, לכן זה כל כך פלא שהצ"צ היה כל כך קשור לר"י מרוז'ין) – והוא אמר עליו כאברך צעיר שכבר יש לו את הנ"ר של משיח (נפש-רוח), הלואי שהוא יזכה לנשמה של המשיח. כלומר, הוא אישר בעצם שהוא המשיח

בדרך (כמו שיש מדינה בדרך, יש גם משיח בדרך). לפי הקבלה כל אחד צריך לזכות דרגה אחרי דרגה – נרנח"י, ולפעמים מסתפקים רק בנר"נ – לכן הוא אומר שכבר זכה לנ"ר של משיח, והלוואי שיזכה גם לנשמת משיח, ואז יוכל להתגלות כמלך המשיח.

סיפור ברוח אחרת לגמרי. בכל עיירה בישראל יש את המשוגע של העירה – זה מסורת (יש ציר מפורסם בדור האחרון, ר' משה קליינמן ע"ה, שאחד מצירוי המפורסמים זה משוגע העירה, וכדאי לראות תמונה זאת) – וכך היה גם בעירו של ר"י מרוז'ין. פעם אחת המשוגע בא אליו, פגש אותו ואמר לו – רבי דו ביסט משיח בן יוסף, איך בין משיח בן דוד (אתה משיח בן יוסף ואני משיח בן דוד). ידוע שמשוגע = אני משיח. אז הרוז'נער פנה אליו ואמר – אפשר פאקערט (אולי זה הפוך). היו שם הרבה חסידים שלו מסביב, אז גדולי החסידים שמה התדיינו בינם לבין עצמם למה היה צריך לענות לו בכלל – הוא ענה לו כאילו שהוא שפוי, ב"סטרייט פייס", ולמה עשה כך? אז החסידים שדנו בינם לבין עצמם הסבירו שכנראה שאותו משוגע וכולנו – אצלו זה בדיוק אותו דבר. זה שהוא מתייחס אלינו, זה בדיוק אותו דבר כמו שהוא מתייחס למשוגע הזה, אין אצלו שום הבדל. זה 'השגה' של גדולי החסידים של הרבי.

אמרנו שהצמח-צדק היה בקשר מאד מאד פנימי עם ההיליגע רוז'נער, גם בעיני הכלל, כמו שאמרנו ששלח אצלו כמה פעמים את רבי אייזיק מהומיל גדול חסידי חב"ד (ורבי אייזיק לגמרי התפעל ממנו, עד שלהרף עין עמד באיזה נסיון של התקשרות), אבל גם בעיני הפרט היה קשר. הסיפור הכי מפורסם, ידוע שהצ"צ עסק מאד מאד – כמו הרבה גדולי ישראל בנגלה – בנושא של היתר עגונות. אשה שבעל נעלם, ולא יודעים אם הוא חי ומת, וכל זמן שלא יודעים כלום אסור לה להתחתן והיא עגונה ומסכנה לגמרי, וגדולי הצדיקים עסקו בהתרתה. גם אצל הצ"צ יש ריבוי תשובות בענין זה, וכן ריבוי מופתים בענין זה (מי ששקוע ומוסר נפשו ללמוד נושא בתורה בעומק, זוכה שהקב"ה יסייע בידו לחולל נסים ומופתים למעלה מדרך הטבע בנושא זה). כאן זה מופת משותף – סיפור מופלא של שיתוף שני צדיקים במופת, שאיני זוכר כרגע כיצא בו. אשה אחת עגונה מרוסיה, מאזור הצ"צ, ובוכה שהבעל נעלם ולא יודעים עליו כלום. הצ"צ התבונן לרגע, ואמר לה לנסוע לסדיגורא – נסיעה ארוכה, מרוסיה לאוסטריה – ותחזרי אלי ותאמרי לי מה אומר הרבי מרוז'ין על הבעיה שלך. היא נסעה כמובן את כל המסע, ונכנסה לר"י מרוז'ין, ושפכה לפניו את מר לבה. הוא לא התייחס כל כך, רק אומר לה פסוק – "כי יצפנני בסכה ביום רעה". זה מה שיצא מפיו, זה מה שהיא שמעה, והיתה מספיק יודעת ספר לקלוט את הפסוק. היא חוזרת לליובאוויטש והצ"צ שואל מה אמר לך דער הייליגע רוז'נער, והיא אומרת שאמר לה "כי יצפנני בסכה ביום רעה". הצ"צ שאל אם פעם היתה להם סוכה ליד הבית, ואומרת שהיתה לנו לפני כך וכך שנים אבל זה התמוטט, ומאז אין לנו סוכה. הצ"צ אמר שתלך מיד ותביא פועלים שיפנו את חורבת הסוכה שהתמוטטה. היא הלכה ועשתה זאת, ולהפתעת כולם, כמובן, מצאו את הגופה של בעלה (אחרי כמה שנים טובות). כלומר, הוא הלך לשם ובאותו זמן קרה מה שקרה והסוכה התמוטטה עליו ומאז הוא נעלם. הכל בהשגחה והסוף טוב, כי זה מתיר את האשה העגונה להתחתן. שוב, זה סיפור מופת מופלא של שיתוף פעולה של שני צדיקים יחד – הצ"צ וההייליגע רוז'נער לטובת אשה אחת מסכנה. הרוז'נער רואה ברוח הקדש, וכך תמיד היה אומר על עצמו, שמי שלא מרגיש בסוף העולם ממש כאב שניים או כאב אצבע של כל יהודי הוא לא צדיק –

ודאי לא צדיק בבחינת משיח. אז עיניו פקוחות לראות כל מה שעובר על כל אחד בקצה העולם. הוא באמת נין של המגיד, וכך אדה"ז אמר על הבעש"ט והמגיד, שראו מסוף העולם ועד סופו, והוא ירש זאת. הוא אומר את הפסוק, ונותן לצי"צ לפרש את הכוונה (מה שהאשה עצמה לא הבינה, כמובן). אז איך נסביר את היחס כאן? זה כמו אורות וכלים. כל הענין של חב"ד זה להכניס אורות בכלים – זה בדיוק מה שהסיפור הזה ממחיש, שהוא שלח את האשה לרוז'ינער בשביל לקבל הארה, אבל לתרגם את זה לשפת מעשה, לתת לאור כלים, זה מה שהצי"צ עושה. בעצם זה התחיל ממנה – שרש הכלים זה לפני האור. קודם היא מגיעה אליו, אחר כך הוא שולח אותה לרוז'ינער, ואז היא חוזרת עם האור אליו ו"מהתעבות האורות נתהוו הכלים", הוא מיד מבין מה הבעיה כאן ושולח אותה לסוכה הנופלת (סוכת דוד הנופלת), לפקח את הגל. בזכות לפקח את גל האבנים גם פוקחים את העינים – "גל עיני" – להתיר את העגונה, שהיא כנסת ישראל.

הסיפור הבא הוא גם סיפור מופלא שיש בו מכנה משותף עם הצ"צ. גם הצ"צ וגם ההייליגע רוז'ינער היו מאד קשורים ליהודים שהתגייסו, כמובן בעל כרחם, לצבא הצאר ודאגו לשלומם. יש הרבה סיפורים שהצ"צ אמר מאמרים לחזק אותם לעמוד בנסיון, עד מס"נ. יש סיפור דומה שאפשר ללמוד ממנו הרבה מוסר השכל, שהגיעו לרוז'ינער ע"ב יהודים שנלקחו לצבא ונשלחו למלחמת גוים בגוים. כתבו פ"נ לרבי מרוז'ין שיעזור רחמים שיחזרו בשלום מהמלחמה, אז הוא שלח להם שיהדרו בהנחת תפלין – שכל הזמן יהיו עם תפלין על הראש. זה סיפור מופלא, כי הוא בעצם מקור נפלא ביותר למבצע תפלין של הרבי. אם יש מישהו בזמן האחרון שאמר שהסגולה להינצל ולהישמר חיילים במלחמה זה מצות תפלין זה הוא (האסמכתא היא ברא"ש, בהלכות קטנות של תפלין, המביא מאחז"ל "וטרף זרוע אף קדקד" שזה תש"י ותש"ר – זה ברכת גד, השבט של החלוץ היוצא לפני הצבא, היחידה הקרבית הנבחרת של צבא ישראל, אך כאן יש סיפור, מעשה שהיה, על צדיק שהורה כך לחיילים). הרבי לא אמר דבר כזה, אבל הוא אמר שישתדלו להיות כל הזמן עם תפלין על הראש. הם רכשו לעצמם תפלין מאד קטנות – אנו מהדרים בתפלין גדולות, אבל עימן אי אפשר להסתובב בקרב – שהיה אפשר ללבוש זאת תחת הכובע (או מה שלבשו במדים), וכך הלכו כל הזמן. גם בשעת הקרב, קרבות קשים ביותר, היות שהמלחמה היתה בין גוים לגוים, הם קבלו החלטה – ואת זה הרבי לא אמר להם – שהם לא נלחמים בכלל, זו לא מלחמה שלנו. אבל הם בחזית ממש, ולכל אחד היה סוס – והם פשוט רכבו אנה ואנה, עם רושם גדול, אבל בלי להילחם בכלל. היו שם מפקדים ששמו לב שהחיילים האלה לא נלחמים, רק משחקים כאן, אז מפקד אחד הרים את הרובה על מנת לירות בהם. ברגע שהוא הולך לירות בהם הוא בעצמו מקבל כדור בראש מהאויב – כל הדבר הזה קרה תחת אש, הם רוכבים אנה ואנה ושום דבר לא פוגע בהם, ומפקד ששם לב והרים את הרובה במקום קבל כדור בראש. אחר כך עוד מפקד שם לב ונורה, ובסוף "לא נפקד ממנו איש" – כולם חזרו בשלום. כאות הוקרה שחזרו מהקרב כולם נסעו ביחד לרוז'ינער – בהתחלה רק כתבו פ"נ, אבל בסוף, אחרי הנס, כולם נסעו לענות. היו שם ע"ב – כנראה שהיה לו ארמון מלכותי, וכולם יכלו להיכנס לחדר. נכנסו ע"א חיילים, ואחד לא נכנס. הוא שם לב – מי שיש לו ראש גאוני מיד רואה כמה יש, וזכר כמה היו בפתק – ושאל איפה האחרון, ואמרו שהוא עומד מאחורי הדלת ומתבייש לראות את פני הרבי. הרבי קרא לו להיכנס, הסתכל עליו, ואחר כך – אחרי שכולם הלכו – הוא התבטא בפני החסידים שמימי לא ראיתי צדיק שומר הברית כמו החיל הע"ב הזה. כולם נצלו בנס, אבל בנוסף לכך יש לו גם בוש

פנים בפני הצדיק. זה גם סיפור מופלא ביותר, איך הוא הציל את הגדוד העברי במלחמה בזכות מצות תפילין. המוסר השכל זה גם ההחלטה שלהם, שהיות שלא לנו המלחמה אין לנו מה לשתף פעולה ולהילחם. אפשר לפשט את הרעיון הזה ולהבין שיש גם אצלנו הרבה דברים, אפילו מלחמות היהודים, וכל צד מנסה לגייס עוד אנשים ועוד יהודים לצבא שלו – בכל מיני הקשרים של מלחמות היהודים, של מפלגות רבות – ולומדים שצריך תמיד לחוש אם המלחמה הזאת היא לנו או לא לנו, ואם לא לנו המלחמה צריך רק ללבוש תפילין ולא לשתף פעולה. אם כבר מכריחים אותך, אז רוכבים על הסוסים אנה ואנה, ואז הקב"ה עוזר. אפשר לומר שהא בהא תליא – זה שהיה להם תפילין על הראש זה מה שנתן להם את המוחין לדעת שלא צריך פה להילחם בכלל, רק לעשות את עצמנו (היו גם תש"י, אבל על תש"ר יש פסוק מיוחד – "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" אלו תפילין שבראש", כמאמר רבי אליעזר הגדול).

כמו שאמרנו בהתחלה, יש הרבה מאד סיפורים, ובחרנו רק כמה – גם זה סיפור מופלא. פעם אחת חסידי רוז'ין – בדרך אל הרבי או ממנו – התארכו באכסניא של יהודי, וראו שבעל הבית מתפלל מאד מאוחר, אחרי הזמן, בצהרים. שאלו אותו מה זה – למה אתה לא מתפלל בבקר? הוא אמר ששמעתי שיש צדיק שקוראים לו רבי ישראל מרוז'ין שגם מתפלל מאד מאוחר, וכמו שהוא כך גם אני. החסידים אמרו – דע לך, אנחנו חסידים שלו. הוא סיפר לנו משל על הדבר הזה. שהיה זוג, איש ואשה, וכל פעם האשה היכנה לבעל ארוחת בקר בזמנה (8, 9, 10), כל יום לחם וחמיצה (בורשט). יום אחד הוא בא למטבח בשעה הידועה לארוחת בקר ואין כלום – הוא מתאזר בסבלנות ומחכה, עוברת שעה ועוד שעה, ואין אוכל. מגיעים כבר לאחר הצהרים, ופתאום בשעה מאוחרת מאד האשה מביאה לו ארוחה – לחם וחמיצה. אז הוא אומר לאשתו היקרה – למדתי זכות עליך כל הזמן, חשבתי שלא הבאת לי את הארוחה בזמן כי את רוצה להפתיע אותי באיזה ארוחה מיוחדת, ולכן זה לוקח לך הרבה זמן. דמיינתי איזו ארוחה את עומדת להכין, ובסוף את מביאה לי לחם וחמיצה כל יום בבקר. כך החסידים אמרו לבעל האכסניא, שזה המשל ששמענו מהרבי – מה שהרבי מתפלל מאוחר זה כי מכין סעודה מיוחדת לבעל, לאבינו שבשמים, דודנו, אבל מי שרק יודע להביא לחם וחמיצה אז בשביל מה לחכות?! ככה באמת הרבי למד אותם – שההתנהגות שלי זה לא בשבילכם, ולא כל התנהגות של רבי זה בשביל כולם, אלא רק בשביל אשה שיודעת להכין סעודת מלכים. אז בעל האכסניא הזה חשב לרגע, ואמר לחסידים – כל זה מדובר באיש ואשה שאין השלום שרוי ביניהם, אז יכול להיות שהאשה תאחר את הארוחה ובשעה מאוחרת תביא לו לחם וחמיצה והוא יקפיד (שאת זה יכולת להביא לי בבקר), אבל אם מדובר בזוג שהשלום שרוי ביניהם, גם כשהיא תביא לו לחם וחמיצה בשעה הכי מאוחרת הוא לא יקפיד בכלל, כי הוא אוהב אותה והיא אוהבת אותו. הם, בלשון ציורית, נפלו על הפנים, וזה גם סותר את מה שהם שמעו בעצמם מהרבי. אז אף על פי שיתכן שהיו בדרך מהרבי הביתה, הם חזרו מהר לרוז'ין ונכנסו לרבי – כנראה היו חסידים חשובים – וספרו את כל הסיפור, שספרנו לו את המשל הידוע של רבינו והוא הגיב כך, בתשובה ניצחת. הצדיק רבי ישראל מרוז'ין אמר להם – תדעו לכם שיש נשמה שיורדת לעולם הזה לחיות שבעים שנה רק בשביל לומר ווארט אחד (יש משהו דומה מהבעל שם טוב, שיש נשמה שיורדת לעולם הזה וחי שבעים שנה רק בשביל לעשות מצוה אחת, וזה עוד יותר חזק – יורדת רק בשביל לומר ווארט אחד). חזרו לדרכם, דרך אותה אכסניא, וכשהגיעו לשמה שמעו שאותו אחד כבר נפטר לעולמו. בכל אופן, הווארט הזה כל כך חזק – הרבי אומר מוסר

השכל לחסידים, ובא מישהו שנותן 'בוקס' להוראה ולמשל של הרבי – אבל בעצם, מה הרבי ספר ומה הוא ענה? הרבי סיפר משל שמתאים לזמן הגלות, לתקופה הגלותית שלנו, שאכן, כמה שהבעל הזה לא הולך לגרש את אשתו בגלל שבסוף היום היא סוף כל סוף מביאה לו את הלחם והחמיצה של כל יום, אבל בכל אופן יש כאן איזו קפידא. בלשון בעל האכסניא, אין השלום שרוי ביניהם לחלוטין. ואילו אותו אחד ענה שאם השלום שרוי זה לא אכפת לו בכלל, כי זה בטל בתוך אור האהבה והשכינה ששרויה ביניהם. כל ההבלים האלה בטלים באור הגדול של השכינה, של האהבה שיש בין בני הזוג. מה הוא השיג באותו רגע שענה ככה? מצב גאולי. מאיפה ההשראה הזאת באה לו בכלל? כנראה שזה בא לו משרש נשמת ר"י מרוזין בעצמו. על פניו, זה סותר את המצב שלו, אבל מי כמו הצדיק הזה שיודע מה ההבדל בין הגלות לגאולה, שביחס שלנו לדודנו (אנחנו הרעיה של שה"ש והקב"ה הוא הדוד) היום זה לא בדיוק מצב של השלום שרוי ביניהם, ומה שאנו מצפים ומחכים ושואפים שיהיה מצב מושלם של השלום שרוי בינינו. מתוך המצב הוא תפס את הפירכא – זה גם בא לו באמצעות מה שהוא שמע, כלומר שבעצם הוא חשף את הממד הנסתר ביותר של מי שאומר על עצמו שאני מלך המשיח ואני יכול להביא את הגאולה לעולם. שבעצם הגאולה לעולם זה מצב של השלום שרוי ביניהם. מצד אחד, זה כבר קצת מסוכן לומר את המשפט שבשבילו ירדת לעולם, אבל מצד שני יש מוסר השכל אין סופי שאפשר ללמוד מסיפור זה.

נספר עוד סיפור אחד, אחרון אחרון חביב, שבעצם זה ווארט: עוד משהו שדומה לחב"ד – ידוע מה שכתוב ב"היום יום" האחרון (הכל הולך אחר החיתום), בערב י"ט כסלו, מסורת מהצ"צ שהיו שומעים מפיו של אדמו"ר הזקן על הפסוק "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ" שהיה ואמר "איך וויל ניט וכו'" – איני רוצה שום דבר, לא את הגן עדן שלך ולא את העולם הבא שלך, אלא רק אותך עצמך. מפיו הקדוש של הרוז'ינער הקדוש היו רגילים לשמוע כזה משפט – רבנו של עולם, איך בין מוחל כל הגן עדן והעולם הבא שלי, ומבקש ממך רק דבר אחד, תביא כבר אור לעולם ולא יסתובבו אנשים בעולם כבהמות בחשיכה. על עצמי אני מוחל לך את הכל, ורק בקשה אחת אני מבקש – שקצת תאיר את המציאות, שאנשים לא יסתובבו כמו בהמות. אם הווארט של "מי לי בשמים" של אדה"ז זה בסוד רצוא, הווארט הזה שהיו שומעים מפיו זה שוב, כי זה מתוך דאגה לעולם – זה מלכות, מתוך דאגה ל"הבל", שלא ישאר הבל אלא מתוכו יתגלה "הכל ברא לכבודו". שלא נהיה "רוח הבהמה הירודת היא למטה לארץ" אלא "רוח האדם העולה היא למעלה" תוך כדי העלאת המציאות כפי שהיא (לא לעזוב את המציאות, רק לגלות את "שם כבוד מלכותו" במציאות). (מהתוועדות של הרב יצחק גינזבורג שליט"א)

סיפר רבי ישראל מרוז'ין: מעשה בחוכר אחד שהיה חייב סכום כסף גדול לפריץ, ואמר לו הפריץ שאם לא יפרע את חובו יגרשו מביתו ויטול את פרנסתו הפצירה בו אשתו שיבוא אליי להתברך, וסירב.

משראתה אשתו שהוא ממאן לנסוע, החליטה לבוא אליי לבדה.

וכאשר באה הייתה כאן גם אישה אחרת שביקשה רחמים על בעלה החולה, וכתבו שתיהן את צרתן על ידי כותב הפתקאות. וקרה המקרה ונתחלפו הפתקאות ביניהם. והאישה שהיה בעלה חולה הגישה הפתקה על החוב לפריץ, והשבת ליה השם יושיעך. ואשת החוכר הגישה הפתקה שבעלה חולה והשבת שתעמיד לו כוסות רוח.

וכאשר שבה אשת החוכר לביתה שאל אותה בעלה מה אמר הרבי וסירבה להשיב לו, כי ידעה שאם תאמר שציווה הרבי לעשות לו כוסות רוח ילעג לדברים, כי איך יפרע את חובו על ידי כוסות רוח.

וכאשר התקרב מועד פירעון החוב הפציר בה בעלה מאוד שתגלה לו מה אמר הרבי, וסיפרה לו כי הרבי אמר שיעמידו לו כוסות רוח. ובצר לו הסכים הבעל שתעשה כן, והדביקה לו האישה כוסות רוח. ויצא ממנו דם רב כדרך רפואה זו. בתוך כך בא הפריץ לביתם לגבות את חובו. וראה כיצד שוכב האיש במיטתו, מתייסר במכאוביו, ושאל מה זאת. והשיבה האישה שהלך בעלה אל העיר למצוא הלוואה לפרוע את חובו, ואכן השיג הלוואה, אלא שבדרכו חזרה התנפלו עליו שודדים והכו ופצעו אותו וגזלו את כספו. ואמר הפריץ שכיוון שבעטיו נגרם הצער הזה הרי הוא מוותר עתה על חובו, ולא עוד אלא שהוא מוכן להעניק לחוכר הלוואה כדי שיוכל לסחור ולהרוויח ויחזיר את חובותיו במשך הזמן.

סיים רבי ישראל ואמר צאו וראו כוחה של אמונה, שכאשר עמדה האישה לפני לא הייתה לי שום עצה לפעול ישועתה, והיא באמונתה המשיכה על עצמה את הישועה.

סקולא לבשה חג לכבודו של הצדיק הנודע רבי ישראל מרוז'ין, שבא לשבות בה שבת במחיצת חסידיו הרבים, תושבי העיר. לקראת אותה שבת נהרו לסקולא תושביהן של ערים נוספות מכל הסביבה, שביקשו אף הם ליהנות מזיו קדושתו ותורתו של הצדיק. עם בואו נתקבל רבי ישראל מרוז'ין בכבוד מלכים, כראוי לכבודה של תורה, ואכסנייתו נקבעה במהודר שבבתי הקהילה. מאותו רגע והלאה לא פסק זרם הנוהרים אל אכסנייתו – לחזות בנועם פניו ולזכות בברכתו. כשעה לפני שקיעת החמה, סר הצדיק לבית הטבילה וקידש עצמו לקראת שבת המלכה. בשובו משם, פנה אל משמשו וביקש ממנו בקשה מפתיעה משהו. "גש נא אל מעונו של המרא-דאתרא ומסור לו כי דבר-מה נחוץ לי לדבר איתו ולא אוכל להיכנס לתפילת מנחה בטרם אעשה זאת". רבה של העיר היה הגאון הגדול רבי שלמה דרימר, פוסק נודע בדורו, בעל שו"ת 'בית שלמה' וספר 'שרש יעקב' על מסכת יבמות. לשמע ההזמנה הדחופה, בשעה כה סמוכה לכניסת השבת, החיש פעמיו והגיע מבוהל לאכסניית הצדיק. לאחר שהתנצל לפני המרא-דאתרא על הטרחתו בשעה כה מאוחרת ודחוקה, ביקש ממנו הצדיק מרוז'ין לשבת, שכן ברצונו לספר לו סיפור. תמיהתו של רבי שלמה גברה עתה שבעתיים: כל-כך דחוף היה לספר לו סיפור בערב שבת?! וכי לא יכול היה הסיפור להמתין עד אחרי שבת או אפילו לשבת עצמה?! ואולם מייד סילק את מחשבתו מראשו, בהאמינו כי הצדיק לא היה עושה כן אילולא היה הדבר דחוף באמת, גם אם סיבת הדחיפות אינה נהירה לו בו-ברגע... "יהודי עשיר היה במדינתנו", פתח רבי ישראל מרוז'ין את סיפורו. "ישר-דרך וירא-שמים. שמו הטוב של האיש הלך לפניו כאיש נאמן וטוב לב, הגומל חסדים עם הבריות. רבים, בהם אלמנות ויתומים וסתם פשוטי-עם, נהגו להפקיד בידי את כספי חסכוניותיהם, ביודעם כי בידי יישמר הכסף היטב. והוא, בטוב ליבו נענה להם ושימש שומר-חינם על כספם. כאשר באו לבקש ממנו את כספם, היה מוציא ממקום המסתור שיעד לכך ומחזירו להם, וכל זאת שלא על מנת לקבל פרס. "ויהי היום ולאוזניו של העשיר הגיע מידע על מכרז ממשלתי בהיקף כספי עצום. מעטים היו האנשים המסוגלים להשתתף במכרז בסדר-גודל כזה, על-אחת-כמה-וכמה מקרב בעלי ההון היהודים במדינה. העשיר דגן היה אפוא היהודי היחיד מבין כל מגישי ההצעות למכרז. "ביום המיועד נאספו ובאו כל מגישי ההצעות למקום שבו התקיים המכרז. נפתחו כל המעטפות והנה התברר כי הצעתו של היהודי היא הגבוהה ביותר, והוא

זכה במכרו. בקנאה הטבעית שהתעוררה כלפיו בלב יתר הסוחרים נמהלה גם כמות לא-מבוטלת של שנאת-ישראל. הללו התקשו להשלים עם זכיית יהודי במכרו. "גם פקיד המכרזים לא הצטיין באהבתו ליהודים. משנוכח כי מבין כל עשירי וסוחרי המדינה דווקא יהודי זכה במכרו, ביקש לתקוע מקלות בגלגלים ולנסות לסלק את הזוכה מהעסקה. 'להווי ידוע לך, אדוני', הכריז הפקיד, 'כי אישור הזכייה במכרו מותנה בהפקדה מיידית של דמי-קדימה גבוהים מאוד', והוא נקב בסכום עתק. "היהודי ניסה להתקומם, באומרו שהדבר לא צוין מראש במסמכים שפרסמו את דבר המכרו, אבל הפקיד עמד על שלו וגם הסוחרים סביב החרו החזיקו אחריו, תומכים בדבריו. "פעילות ליבו של היהודי הואצו ופניו חורו. הוא אמנם היה עשיר, אך מהיכן ישיג באופן מידי סכום גבוה כל-כך של מזומנים. כמעט וויתר וירד מהעסקה כולה, אלא שעיינו הרעות של הפקיד ופניהם הסמוקות של הסובבים אותו, לא הניחו לו להיכנע ולסגת. יצר הנצחנות התעורר בו והוא החליט כי ישיג את הכסף ויהי-מה. "הוא נזכר בסכומי הכסף הגדולים המופקדים בידיו וחשב בליבו, 'אמנם לשמירה קיבלתם, אך דבר לא יארע אם אעשה בהם שימוש לזמן קצר בלבד. הלוא במכרו ממשלתי נטול כל סיכונים מדובר. חוץ מזה, כשהכסף ברשותי, יכול הוא חלילה להיגנב ואילו בהיותו גנוז באוצרה של מלכות, בטוח הוא עשרת מונים!..." "כבר למחרת היום המציא את דמי-הקדימה לידי פקיד המכרזים שנאלץ לרשום לו קבלה המאשרת את דבר זכייתו במכרו ואף לצרף לה הזמנה רשמית למעמד החתימה החגיגי על החוזה השמן בין העשיר היהודי לבין המדינה. "שמח וטוב לב, חזר היהודי לביתו. בימים הבאים פתח במסע נמרץ לגיוס מקורות כספיים למימון העסקה הגדולה. קיבץ שטרי ערבות ממכריו, סוחרים מוכרים וידועים, שיעבד לשם כך כמה ממפעליו ומאחוזותיו, והתכונן כראוי למעמד החתימה, לבל יחסר דבר. "כשבוע לפני מועד החתימה, כשהחל היהודי לתכנן באופן פרטני את צעדיו ואת לוח-הזמנים לימים הבאים, נחרד לגלות כי מועד החתימה הצפוי נקבע ל...שבת-קודש. בתחילה הניח כי יסוד הדבר בטעות לא-מכוונת וכי על-נקלה יצליח לשנות את מועד החתימה. "אולם כשבא לפגוש את פקיד המכרזים ולהעמידו על 'טעותו', הבהיר לו הלה כי אין כאן כל טעות וכי המועד שנקבע הוא המועד לחתימה, הוא ואין בלתו. "התחנן היהודי על נפשו, טען את טענותיו, ניסה לדבר על לב הפקיד, אך הלה גלגל שתי עיניים מתחסדות וטען כי 'מכרזים ממשלתיים אינם משחק-ילדים וכל פרט ופרט בהם חשוב ביותר!'. הוא אף הזהיר את היהודי כי אם לא יתייצב במועד שנקבע לחתימה, יהיה זה בבחינת הפרת אחד מפרטי החוזה, והמכרו כולו יבוטל.

"היהודי האומלל לא ידע את נפשו. לחתום בשבת – לא העלה על דל מחשבתו. אולם הוא קיווה כי בכל-זאת יצליח לבטל, ברגע האחרון, את רוע הגזרה ולדחות את מועד החתימה. "יום לפני מעמד החתימה, ביום שישי בשבוע, הגיע היהודי לעיר הבירה כשבאמתחתו כל דפי הערבות והמסמכים הנחוצים למימוש זכייתו במכרו. לאחר ששכר לעצמו חדר באחד המלונות בעיר, סר למשרדו של פקיד המכרזים והניח לפניו את כל הניירת הדרושה להשלמת העסקה הגדולה. "אם לא תתייצב מחר בשעה שנקבעה לחתימה על המכרו, יבוטל החוזה, שב הפקיד והזהירו. שבור ורצוץ שב היהודי למלונו, נאחז בפירורי תקוותו, כי בסופו-של-דבר העניינים יסתדרו ויתאפשר לו לדחות את חתימתו על המכרו משבת למוצאי-שבת. "בשבת בבוקר הקדים היהודי להתפלל, ובהגיע השעה היעודה לחתימה, גרר את רגליו אל האולם שבו עמד להיערך טקס החתימה החגיגי על המכרו הממשלתי. שורה של פקידים וכתבנים כבר המתינה שם, כאשר פקיד המכרזים מצנח על המלאכה. "כשכל

התהליך הסתיים, חתם נציג המדינה בתחתית המסמך מצד אחד, והיהודי דנן נקרא אף הוא להוסיף את חתימתו בצדו השני של המסמך. "שקט השתרר באולם שעה שהיהודי הודיע, כי 'בשל קדושת השבת, נבצר ממני לחתום ברגע זה על המסמך והריני מבקש לצרף את חתימתי עליו בעוד שעות מספר, לאחר צאת-הכוכבים'." "הכול ציפו למוצא פיו של הפקיד, שברצותו יכול היה לאשר את בקשתו הצנועה וההגיונית של היהודי. אבל הלה דחה אותה על הסף. 'לא נוכל להמתין עם החתימה', פסק והוסיף בקוצר-רוח, 'חתום כעת או וותר על העסקה'." "אף-על-פי-כן, לא אוכל לחתום", השיב לו היהודי. 'אוותר על העסקה ולא אחלל שבת'. זיק של שמחת-מנצחים ניצת בעיניו המרושעות של הפקיד. 'עליי להבהיר לך', הוסיף מיד, 'כי אם לא תחתום כעת על המסמך, לא רק על העסקה יהיה עליך לוותר אלא גם על דמי-הקדימה הגבוהים שכבר שילמת!'. "היהודי חש כי החדר כולו מסתחרר סביבו. לזאת לא פילל. מלבד העובדה שמדובר היה, כאמור, בסכום עתק, הכסף הזה לא היה שלו! לנגד עיניו ראה את כל אותם יתומים, אלמנות ופשוטי-עם באים אליו לדרוש את כספם חזרה והוא נאלץ להשיב את פניהם ריקם. "זה היה יותר מכדי שיכול היה לשאת. מוחו כמו השתתק, לבו כאילו חדל לפעום ועיניו לא ראו בשעה שידו אחזה בקולמוס ושרבטה באותיות רועדות את שמו בתחתית המסמך. "העסקה הגדולה יצאה לדרך, אבל היהודי העשיר נשבר כתוצאה מהמעשה שעשה ושקע במרה-שחורה. לביתו הוא חזר חולה ותשוש, גופנית וגם נפשית. בשבועות ובחודשים הבאים, משך את ידיו מכל פעילות עסקית שוטפת והקדיש את כל זמנו למכירת נכסים, כדי שיהיה בידי לפרוע את התחייבויותיו הרבות ולהחזיר את הפיקדונות הרבים שקיבל לידיו". הצדיק מרוז'ין עשה אתנח בדבריו ואנחה פרצה מקרבו בטרם המשיך את סיפורו.

"השבוע – שנים אחדות לאחר המאורע המצער עליו סיפרתי – הלך האיש לבית עולמו, אכול יגון ושבע תמרורים. בהתייצבו לפני בית-דין של מעלה, נחלקו הדעות לגביו. המקטרגים טענו, כי אי-אפשר לפוטרו מעונש חמור, שהרי נכשל בעוון חילול-שבת במזיד. לעומתם, המסנגרים טענו, כי לא היה זה חילול-שבת בזדון ובצלילות הדעת, ועל כן יש לדונו כאנוס ולא כמזיד. "ברוך ה', עלה בידינו לפעול כי דינו של היהודי יוכרע בבית-דין של מטה. ועתה, הריני מבקש מכבוד תורתו, לפסוק את דינו של היהודי העשיר". התמיהה שמילאה את לבו של המרא-דאתרא בתחילה, התחלפה בהתרגשות גדולה, בהבינו את גודל הרגע ואת כובד האחריות שהונחה זה-עתה על כתפיו. החל רבי שלמה שוקל וטר בסוגיה, הופך בה והופך בה, אינו משאיר שום דין בהלכה ושום דבר חז"ל הקשור לנושא, בלי להביאם בחשבון הכולל. לבסוף, הגיע לכלל מסקנה: "לדון אותו כאנוס, אי-אפשר, שהרי מדובר בהפסד ממון גרידא ובשום פנים ואופן אין להתיר במקרה כזה חילול שבת. מאידך גיסא, לדון אותו כמחלל שבת במזיד גם-כן אי-אפשר, שהרי בשביל ממונו שלו לא היה נכשל ורק העובדה שהיה זה ממונם של אחרים, היא שגרמה לו לאבד את עשתונותיו ולחלל שבת. חרדתו לממונם של האלמנות והיתומים טשטשה את דעתו ופגעה בכושר שיפוטו. "לפיכך, אין לדונו במידת הדין, כי-אם במידת הרחמים. והואיל וכבר בא על עונשו בעולם הזה, וסבל בשנותיו האחרונות יגון ואנחה לרוב, מהראוי להסתפק בעונש זה ולפוטרו מדינה של גיהנום". הביט הצדיק מרוז'ין ברבה של סקולא וקורת-רוח רבה ניכרה על פניו. "אשריכם!", קרא בשמחה, "אשריכם שדנתם דין אמת ונעשיתם שותף לקב"ה במעשה בראשית! פסק-דינכם התקבל בשמים וכך פסקו עתה גם בבית-דין של מעלה! היהודי דנן יזכה לקבל את השבת – בגן-עדן".

השעה כבר הייתה מאוחרת, והצדיק מרוז'ין והגאון מסקולא יצאו יחדיו לתפילת מנחה של ערב שבת. הצדיק מריבניץ סיפר, שהצדקנית מרת גיטל, בתו של הרה"ק מרוז'ין, אמרה פעם אחת ש"ברכת האתרוג" של אביה נמצא אצל הצדיק משטפנשט, היא אמרה את זה על ר' אברהם מתתיהו, שהוא כבר היה הנכד של הרבי מרוז'ין.

הצדיק מריבניץ סיפר שהרה"ק האדמו"ר הראשון משטפנשט, ר' מנחם נחום משטפנשט זכותו תגן עלינו, היה רגיל לומר שהענין של אדיקות ('פרום' באידיש) הוא עניין שלא מקובל אצל החסידים, כרמז לכך אנו רואים שרק פעם אחת כתוב בתורה: "ובגדיו יהיו פרומים", וזה נאמר אצל מצורע... ולכן: הבגד של המצורע שהוא "פרום", זהו מגאוה, והבטנה הוא כעס, והחוטאים תפורים ממרה שחורה. לעומת זאת, החסיד הוא בדיוק ההפך מזה, מלא שמחה וכולו נשבר...

הצדיק מריבניץ סיפר פעם אחת שהצדיק משטפנשט, הרה"ק רבי אברהם מתתיהו זכותו תגן עלינו היה רבי 65 שנים שלימות. הוא נולד תר"ז - תר"ח, ונסתלק בשנת תרצ"ג. הוא נולד ביום ראשון של חנוכה, והוכנס לבריתו של אברהם אבינו ע"ה ב"זאת חנוכה". והרה"ק הצדיק מרוז'ין זצ"ל נתן לו שמו אברהם מתתיהו. הטעם שקראו אברהם, אין אנו יודעים, אבל השם מתתיהו, אמר הרבי שנתן לו שם כזה, מפני שהוא ברוחו של "מתתיהו" הכהן גדול הזקן ממלחמת החשמונאים שהסתיימו בנצחונם לקראת חנוכה, והוא האריך ימים.

סיפר הצדיק מריבניץ שהסתלקותו של הצדיק משטפנשט, אירע ביום השבת והיה שם בביתו שעון, שהתקבל בירושה מהרה"ק הצדיק מרוז'ין, שהיה נוהג למתוח את הקפיץ בשעון זה פעם ביום, מדי יום. ובדיוק כשהסתלק הצדיק משטפנשט, נעצר השעון הזה מלכת.

כשהיה הצדיק מריבניץ אצל רבו הצדיק משטפנשט, שבועיים לפני שנסתלק מזה העולם, אמר הצדיק משטפנשט, שנוכר בסבו הרה"ק מרוז'ין, למרות שהוא היה בפטירתו בסך הכל בגיל שלש שנים. הוא הוסיף ואמר שזוכר את הרה"ק הצדיק מרוז'ין והוא למד איתו את ה"אלף בית" עד אות "יוד". וכשהגיע לאות י', אמר הרה"ק הצדיק מרוז'ין לצדיק משטפנשט שהיה אז ילד קטן: יו"ד, זה מה שאתה... (דאס ביסט דו). ועוד אמר עליו הצדיק מרוז'ין, שבזמנו יושעו היהודים.

סיפר האברך ר' יחזקאל הערמאן ששמע מהצדיק מריבניץ, שאצל הצדיק משטפנשט רבי אברהם מתתיהו זכותו תגן עלינו, היה אפשר לראות נענועי ד' המינים באורח פלאי בימי חג הסוכות, כאשר הזיעה היתה זולגת מידיו של הצדיק משטפנשט כמו טיפות מים בעת נענועי הד' מינים בחג הסוכות מרוב דבקותו בעבודת התפילה, אבל האתרוג היה נשאר יבש.

דבר נוסף הוא הביא לביטוי בשם הרבי מריבניץ שאמר שבזמנו התפרסם במדינת רוסיא, שהעמידו חיילים לעונש, ונאסר עליהם במשך חצי שעה לעשות שום תנועה כך במשך חצי שעה, וכמעט אף אחד מהחיילים לא היה מסוגל לעמוד בכך. לעומת זאת אצל הצדיק משטפנשט אפשר היה לראות כיצד בשעת נענועי הד' מינים שלו, הוא עמד במשך שעות ארוכות כשהוא בדבקות עליונה, אך מבלי לעשות שום תנועה.

סיפר הצדיק מריבניץ: פעם היה קצב בשטנפשט שהגיע אליו פקיד מס לא יהודי שבא לדרוש ממנו תשלומי מס. הקצב עמד אז עם סכין הקצבים וכשניגש הגוי לתבוע את המס, התרעם עליו הקצב ומתוך כך נבהל פקיד המס וקיבל התקפת לב ומת מיד בתוך החנות. וירץ הקצב תיכף לצדיק משטפנשט והתחיל לזעוק בקול בכי שח"ו הגויים עוד יכולים להעליל עליה על כל היהודים ומי יודע אם הדבר לא יכול להסתבך ולהגיע לכדי פוגרום חלילה. הצדיק משטפנשט ענה בקול רגוע שיעזוב את העיר במשך יומיים וכל הענין ישתכח, וכך הווה. מעשה המופת הזה נודע לרבנית משטפנשט, וכידוע לא היו לה ילדים, היא הגיעה מייד בטענה לצדיק משטפנשט, שאם הרבי יכול לעשות ישועות כאלה לאחרים, מדוע אינו עושה ישועה להם עצמם שיהיו להם בנים? ענה על זה הצדיק משטפנשט, "איפה יש לכם האמונה שיש לקצב הזה" – –

בטשרנוביץ הסמוכה לסדיגורא התגוררו שני סוחרי שוורים שנסעו ובאו לרגל עסקיהם ביריד סדיגורא. סוחרים אלו שראשם ורובם שקועים במשא ומתן, לא נמנו עם ההולכים בדרך החסידות. ויהי היום ושני הסוחרים הגיעו לסדיגורא, כהרגלם, ליריד הגדול שהתקיים שם. ותוך שהם מגלגלים במסחריהם, שמו ליבם לתכונה גדולה בין רבים מבאי היריד. תכונה זו עוררה סקרנות בליבם, וכששאלו את עמיתיהם הסוחרים בשל מה המהומה, נודעו כי הרבי הקדוש מרוז'ין, שברח באותה תקופה מרוסיה, חונה בסדיגורא, ומקצוות הארץ מגיעים אליו יהודים, להזכיר עצמם לברכה וישועה.

"מה הרבותא ברבי זה?" שאלו הסוחרים, ונענו בקצרה, "הרבי מרגיש צערו של אדם מישראל מסוף העולם עד סופו". דברים אלו חלחלו בליבם, ולפתע החליטו כי טרם ייסעו לעירם וענייניהם יכנסו אל הרבי, יגישו לו פתקה ופדיון, וכדרך סוחרים מבינים, יתהו על קנקנו כדי להבין בשל מה הרעש שמקימים סביבו. גמרו לעשות ועשו. כאשר חיסלו עסקיהם ביריד, הלכו לחצר הרבי ועמדו עם שאר הממתנינים להיכנס להיכל קודשו.

בהגיע תורם, נכנסו, קיבלו שלום, מסרו פתקה ופדיון וסיפרו לרבי אודות עסקיהם. הקשיב הצדיק לדבריהם, אחר ברכם כנהוג בברכת הצלחה. בצאתם מלפני הרבי, הביטו איש ברעהו ושתקו. לבסוף אזר הראשון אומץ והפטיר: "מה ראינו? באמת בשביל מה כל הרעש? הלא כל הדברים ששמענו אצלו וברכה זו שברכנו יכולים לנו לשמוע מכל יהודי אחר... אין זאת כי טבעם של החסידים להסתנוור, ובעיניים מסונוורות לחשוב כי חוזים הם גדולות ונצורות", כה אמר האחד וחברו שתק, כעונה אמר אחר דבריו.

בדרך שקעו בשיחת חולין של מסחר ועסקים עד שביקורם הצונן אצל הרבי כמעט ונשכח מליבם. העגלה בה ישבו, נהוגה בידי עגלון וותיק ובקי בדרכים, נסעה כהרגלה, והסוחרים שעייפו מן הדרך ומן המשא ומתן, שקעו בתנומה. כיוון שהתנמנמו, חלפו שעה שעתיים עד ששמעו קולו של העגלון המעורר אותם משנתם. פקחו הסוחרים עיניים נבהלות, הביטו כה וכה וראו כי רד הערב על פני הארץ והסביבה אינה מוכרת להם, משום מה. שפשפו הסוחרים את עיניהם כדי לחדד ראייתם והנה ראו כי הם מצויים הם ביער, מוקפים בעצים עבותים. "איך טעית הנה?" סנטו בעגלון המבולבל. "איני יודע" משך העלוב בכתפיו, "דומני כי נסעתי בדרך הרגילה, וכלום זו לי הפעם הראשונה בירידה של סדיגורא!! אכן, איני יכול להסביר מדוע הגענו הנה". "סע הלאה!" פקדו הסוחרים, "מן הסתם מצויים אנו בקרבת דרך המלך. דרבן את הסוסים לעבור את דרך העצים במהירות ונתייצב על הדרך הנכונה".

עשה העגלון מצוותם, והסוסים החישו פרסותיהם, אך ללא הועיל. ככל שהרחיקו בדרכם כן הסתבכו יותר. עצי היער הקיפו אותם מכל עבר ומוצא כל שהוא אין נראה בעיניי. "מה לעשות?" עצר העגלון את הסוסים, מתיירא מן הבלתי נודע. "מה לעשות?! חזרו הסוחרים אחריו כהד על שאלתו, "אף אנו איננו יודעים... יתכן כי חטאנו בזלזול שזלזלנו באותו צדיק ועתה נענשנו בעוונותינו".

הרחשים מסביב הקפואו את דמם בעורקיהם. לעמוד בצל העצים ולהטות אוזניהם לרחשי היער, לזאת לא יכלו להסכים, בשל כך גמרו אומר להמשיך בדרך. ייתכן כי יסתבכו יותר אך גם ייתכן כי לפתע פתאום יגיעו למקום יישוב.

שעות ארוכות תעתה העגלה בשבילי היער והייתה זו דרך ייסורים שטלטלה ליבם של הנוסעים. אבל נסיעת צער זו נסתיימה סוף סוף. לפנות בוקר הבחינו בבתים זעירים מעבר לעצים, משמע - כפר או עיירה. הם נכנסו לפוש בפונדק יהודי, שם חילצו עצמותיהם העייפות, החיו נפשם ונחו מן התלאה. לאחר שאכלו, שתו ונחו חשו כי בכוחם לצאת לדרך וניגשו אל הפונדקאי לסכם איתו את החשבון. הפונדקאי, יהודי בעל סבר פנים יפות, דיבר איתם בניחותא, וככפרי במקום נידח שמח בכל יהודי שהגיע אל סף ביתו. הוא שאל למקום מושבם ומשלח ידם. כאשר נודע לו, בין השיטין, כי טרם צאתם לדרך נכנסו להתברך אצל הצדיק בסדיגורא, התלהטו פניו בהתרגשות עזה ובשום אופן לא אבה ליטול מהם שכר אש"ל. "אנשים שזכו לעמוד במחיצת הרבי - אמר ועיניו לוחטות - מן הראוי כי אכבדם ללא תשלום, איני חפץ בשכר כלשהו עבור זכות זו". אבל הסוחרים דגן, לא היו ממלחכי פנא בחינם, ולא אבו ליהנות ממה שאינו שלהם. אך הפונדקאי התעקש כנגדם ולא אבה לקחת. עמדו שני הצדדים והתווכחו בוויכוח משונה, אלו מפצירים לתת וזה אינו מתרצה לקחת. לבסוף התעייף הפונדקאי מן הוויכוח, שינה נעימת דיבוריו ואמר: "כדי שתבינו מדוע אני מכבד כל כך את הצדיק מרוזין, אספר לכם מעשה ואז תבינו את סירובי לקחת תשלום בעבור זכות זו". והפונדקאי סיפר:

"בכפר הזה בו תקעתי יתד שלט אדון אחד שקיימתי איתו קשרי ידידות. האדון כבדני ולעיתים קרובות נועץ בי. לאדון זה היה בן יחיד אותו טיפח וקיווה לעתידו המפואר. כאשר בגר הבן, עמד האדון אביו ושלח אותו לווינה להשתלם במיני מדעים שיכתירו אותו בשם טוב. מדי פעם בפעם שלח האב צרור מזומנים לבנו כדי שיוכל ל התקיים בכבוד בווינה.

אך הנה הגיע עיתו של הפריץ המושל, וטרם הספיק להודיע לבנו אודות מצבו, מת מן העולם בחטף. כיוון שמת באין קרוב משפחה לצידו, ניצל סוכן ביתו את המצב הנוח לעצמו. מה עשה הנוכל? עמד וזייף צוואה כאילו מוריש האדון כל רכושו לסוכן ביתו הנאמן! מזימתו עלתה לו והירושה נפלה לידי. כיוון שמלך העבד, החלו נתיניו לטעום את נחת זרועו.

שונא ישראל מושבע היה אותו רמאי, ומיד עם השתלטותו על נכסי האדון המנוח, גרש והרחיק את כל היהודים שעבדו באחוזה. אף אני הייתי בין המגורשים והגעתי לפת לחם. כיוון שלא ראיתי מוצא כלשהו מן המצר, וגם לעזוב את כפר מגורי לא אביתי, נמלכתי ונסעתי לרוזין לצדיק הקדוש, שסיפורי הפלאות שסיפרו אודותיו, הגיעו לאוזני מכבר. נכנסתי אל הרבי וסחתי לפניו צרתי. והוא אך זאת השיב לי 'סע בחזרה לכפר, לך אל המושל החדש והתחנן לפניו כי יסכים להותירך על מעמדך רק עוד מחצית השנה, עד שתוכל להשתקם'.

וכן עשיתי, מחוזק מדברי הרבי, אזרתי עוז, באתי אל אותו רשע ואמרתי לו את הדברים ששם הרבי בפי. וראה איזה פלא: הרשע נענע בראשו והסכים להצעתי. ובינתיים עברה תקופה ארוכה למדי, וכן הפריץ המנוח, שלא קיבל מזומנים ומכתבים מאביו החל לתמוה על פשר הדבר. חכך בדעתו מה לעשות, והחליט לנסוע הביתה להיוודע הדברים לאשורם. בהיכנסו לאחוזה חשכו עיניו. התרמית הנוראה טפחה על פניו. המושל החדש סילק אותו מן הבית בכיזיונות ושלה בעקבותיו כלבים נובחים.

אכול צער על מיתת אביו ועל רשעותו של סוכן בית אביו, כמעט נטרפה דעתו של הבן. שעות ארוכות סובב בכפר תוהה ובוהה ואינו יודע לשיט עצות בנפשו. והנה עבר על בית פונדקאי ונכנס לפוש. מאז ומקדם ידע כי ידיד נאמן אני לאביו, ועתה ביקש לשוחח עימי על אסונו. שמעתי בהתעניינות מרובה את דבריו. אף אני מצידי סיפרתי לו על מעלליו של הנחש הארור, ולאחר שיקול דעת הצעתי לו לנסוע עימי לרוז'ין אל הרבין הנפלא הפועל ישועות לעשוקים ודלים.

בן הפריץ הסכים, וכי היה לו מה להפסיד?! ואני רתמתי מיד את הסוס לעגלה ונסענו לרבי. באנו לרוז'ין והצדיק הקשיב בקשב רב לדברי הבן, אחר פטרו מעל פניו בעצה קצרה: סע לווינה וגש לפונדק זה וזה. שם תפגוש את דודך שאר בשרו של אביו שבידו תמצא עצה לצרתך.

הבן יצא מבולבל מעט מבית הרבי. הוא זכר כי אביו דיבר בשעתו מקרוב משפחתו, אך דימה כי זה נסע לחוץ לארץ, וזמן רב לא שמעו על אודותיו מאומה. אך מכיוון שלא היה לו מה להפסיד החליט לקיים את העצה. אני התלוויתי לדרכו וביחד הגענו לווינה לאותו פונדק שציין הרבי. שאלנו על אדון זה וזה ומצאנו אותו איש בא בימים, נשוא פנים. הוא שמח מאוד לקראת שאר בשרו, וכשהלה סיפר לו את אסונו הרגיעו, 'אביך הניח אצלי צוואה אותה כתב לפני עשרים שנה. צוואה זו ניתנה בידי למשמרת. קח והבא אותה אל הרשות, ללא ספק יגרשו את הנוכל מאחוזת אביך ואתה תזכה לנחלתך'. באמרו את הדברים מסר לבן כתב נאה, חתום כחוק ומאושר בידי עדים. ולא רק זאת, גם ציין בכתב כי תעודה זו הנה מקורית ומבטלת כל שטר אחר בנוגע לירושת הפריץ המנוח.

נטל בן הפריץ את הצוואה ובלב שמח יצא לדרכו. אך טרם נפרד מעל דודו, ביקש ממנו לבקר באחוזתו ואף ביקש להתמיד עימו בקשרי ידידות כי לא נשארו לו קרובי משפחה אחרים על פני האדמה. חייך הדוד בטוב לב ונתן לו את כתובת האכסניה בה הוא מתאכסן בווינה. חזרנו לכפר" חיכך הכפרי ידיו בהתרגשות, "הבן הציג את הצוואה המקורית בבית המשפט והנוכל גורש מן האחווה. הרכוש שב ליורש האמיתי והמושל החדש נשם לרווחה. עתה ביקש לנסוע לדודו לספר לו על התוצאות המשמחות ולהזמינו לביתו כדרך קרובים טובים. וכשעמד לנסוע, ביקש אותי להצטרף עימו, כי מיד עם שובו לאחוזה מינה אותי לסוכן ביתו.

ובכן, קבענו יום לנסיעה ובבוקר השכם יצאנו לדרך. כתובת האכסניה של הדוד צוינה היטב בפתק ולפי ההנחיות הגענו לשם בלי תקלות. אבל דלת החדר באכסניה המצוינת בפתק נפתחה לפנינו על ידי איש בלתי מוכר, תואר פניו דמה מאוד לתואר דודו. שיערנו מיד כי בנו הוא ובלי היסוס שאל הפריץ על דודו. הצעיר הביט בנו משתאה. "מתכוונים אתם לאבינו עליו השלום? והרי כבר נפטר לפני שנים רבות!". הבטנו איש ברעהו חליפות, אחר היבטנו אל איש שיחנו, בוחנים פניו להיווכח אם אינו חומד עימנו לצון.

לבסוף פתח בן הפריץ פיו והסביר ברורות, "לפני שבועות ספורים נפגשנו אם אביכם, הוא מסר לי צוואה ששמר אותה במשך עשרים שנה, וכשביקשתי להיפגש עימו בפעם הנוספת כדי להתמיד בקשרי משפחה ידידותיים, מסר לי כתובת זו אליה הגענו עתה". "התוכל להראות לי את הפתק שקיבלת מידי אבי" חקר הבן. "וודאי!" השיב בן הפריץ ומיד שלף את הפתק שקיבל מדודו. בן הדוד בחן את הכתב והזעיק את אחיו. "מה תאמרו לכך?" שאל בקול משונה. פה אחד אשרו הבנים הנדהמים כי אכן כתב זה כתב אביהם, אבל הוא כבר אינו חי עלי אדמות עשרים שנה!.

בלית ברירה עזבנו את הפונדק ושכנו לכפרינו, אך התעלומה לא הניחה לנו. לבסוף החלטנו לנסוע אל הרבי. בן הפריץ ביקש להודות לרבי שהושיעו מצרתו. כמו כן חשבנו כי שם ייוודעו לנו פרטים שיבהירו את ההתרחשות המופלאה מבינתנו.

נכנסנו אל הרבי וסיפרנו לו את השתלשלות העניינים. כאשר סיימנו לספר נענע הרבי ואמר לבן הפריץ: למען יהודי זה, המקורב אלינו, הבאנו את דודך מקברו כדי להמציא לך את הצוואה. כך אמר ובשרנו נעשה חידודים חידודים. רצה בן הפריץ להעניק לרבי המופלא מתנה הגונה אבל הרבי סרב לקחת. לא נתקררה דעתו, ובשובו לכפרינו העניק לי מתנות רבות וטובות.

זהו סיפור המעשה ידידי סיים הפונדקאי הנרגש את סיפורו, "ועתה תבינו מדוע חשוב אצלי כל אחד ואחד שזכה לעמוד בסמוך לאותו צדיק מופלא, ואם חושבים אתם כי סיפרתי דברי בדאי, גשו אל אדון הכפר ובקשו ממנו לחזור על הסיפור".

הסוחרים, שכאמור לא נמנו מאז ומתמיד עם החסידים, לא התעצלו והלכו אל האדון לשמוע את הדברים מפיו. וכאשר שמעו את הסיפור בשנית, קיבלו עליהם לנסוע כל ימיהם אל הצדיק מרוזין זי"ע.

פרצוף סיפורי רבי ישראל מרוזין

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א - אור ל-ג' חשון ע"ג
- הכנסת ס"ת לישיבת תום ודעת - ירושלים

הילולת רבי ישראל מרוזין

לחיים לחיים, בהשגחה פרטית אנחנו באור ל-ג' מרחשון, יום ההילולא רבא של אחד מגדולי הצדיקים - צדיק משיחי לכל דבר, רבי ישראל מרוזין זכותו ועל כל ישראל אמן. אדמו"ר הצמח צדק היה מכנה אותו דער הייליגער רוז'נער - כינוי מיוחד לגמרי. יום ההולדת שלו הוא ב-ג' תשרי וההילולא ב-ג' חשון. הוא חי נ"ד שנים. מכל הצדיקים הגדולים שזכו לשבת במאסר, הוא זכה הכי הרבה - כמעט שנתים רצופות - על שהיה "מרגיז ממלכות", הרגיז את הצאר עם ההנהגה המשיחית שלו, ההנהגה המלכותית שלו.

הקשר של הכנסת ספר תורה לפרשת נח וליום ההילולא

זכינו הערב להכניס ספר תורה להיכל. ידוע מאמר חז"ל ש"הכל תלוי במזל - אפילו ספר תורה שבהיכל". האריז"ל אומר שספר תורה הוא יסוד אבא וההיכל הוא יסוד אמא - יחוד של אבא ואמא,

והוא תלוי ב"אין מזל לישראל", "נצר חסד", המזל העליון, שהוא עושה את היחוד של אבא ואמא והוא בעצם מכניס את ספר התורה לתוך ההיכל. "נצר חסד" ר"ת נח, אנחנו בפרשת נח – פרשת בראשית מסיימת "נח מצא חן בעיני הוי" ופרשת נח מתחילה "אלה תלדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח". נח הוא "נצר חסד"². האריז"ל אומר שנח עצמו הוא יסוד אבא, והוא נכנס לתיבה – יסוד אמא – אבל עוד יותר גבוה יש לו שרש ב"ג תקוני דיקנא דאריך אנפין, "נצר חסד", ר"ת נח, והוא זה שמכניס את ספר התורה לתוך ההיכל. הכל מדת החסד, "נצר חסד". ב-י"ג מדות הרחמים יש פעמיים חסד, "ורב חסד" ו"נצר חסד"³, התיקון הששי והתיקון השמיני, שהוא נקרא המזל העליון, עליו דרש הבעל שם טוב "אין מזל לישראל". ישראל הוא שמו של הרבי מרוז'ין – שנקרא על שם הבעל שם טוב – וגם כאשר מסיימים ספר תורה כותבים את המלה האחרונה, "[לעיני כל] ישראל". כך ידוע לגבי הבעל שם טוב, שכעבור עשר שנים רצופות – מגיל כ"ו עד גיל ל"ז – של לימוד יום עם אחיה השילוני, שלמדו מ"בראשית" עד "לעיני כל ישראל", ואז אמר לו אחיה השילוני, "ישראל, הגיע הזמן שתתגלה 'לעיני כל ישראל'". וכך הרוז'נער נקרא על שמו.

כתר: אני ה"קוצו של י"

נפתח בכמה סיפורים ותורות קצרות של רבינו רבי ישראל מרוז'ין, קשור להכנסת ספר תורה, קשור לפרשת נח. כמו תמיד, נעשה זאת לפי הספירות. יש סיפור, ווארט, שהוא אמר על עצמו – שממש קשור לספר תורה. פעם אחת הוא והחסידיים שלו היו ביער, נסעו לאיזה מקום והגיע זמן תפלת מנחה בעבי היער, ושם עמדו להתפלל מנחה. כשהתפללו, אחרי שמו"ע, הוא אמר תחנון ונפל אפים בין העצים ביער. אמרו לו תלמידיו – הרי אין פה ספר תורה, וכתוב בשו"ע שנופלים אפים בתחנון רק כשיש ספר תורה. אז הוא אמר להם שכל הספר תורה כלול בסוד הוי', בשם הוי', שם המיוחד, שם המפורש, שם העצם ב"ה, וכל שם הוי' כלול ב-י, באות הראשונה של שם הוי' ב"ה, וה-י כלולה בקוצו של י – הכל נכלל בתוך הקוץ של י, 'און איך בין דער קוצו של י, 'אני הקוצו של י'. ממילא, אם יש כאן הקוצו של י יש את ה-י ואם יש את ה-י יש כל שם הוי' ב"ה ואם יש את כל שם הוי' ב"ה יש את כל התורה כולה שכולה היא שם אחד של הקב"ה, כפי שידרוש ויגלה מלך המשיח. וממילא – כמו שאמר הלל הזקן, הענו (גלגול משה, הענו מכל אדם) – "אם אני כאן הכל כאן" ("אני" דא שכינתא" כמו שכתוב בזהר). כפי שהלל יכול לומר זאת הוא יכול לומר, ואפשר ליפול אפים בתחנון. לפי הקבלה נפילת אפים היא להגיע לא"ק – שמו"ע באצילות ונפילת אפים עוד יותר גבוה, בא"ק. האריז"ל גם אומר שכל פעם ששומעים קריאת התורה צריך לכוון שמקבלים את האורות (ההבלים) מאזני א"ק, מקום מאד גבוה, כי ספר תורה שייך לא"ק. לכן צריך ספר תורה כדי ליפול אפים. אבל הוא אומר – אני כולל זאת, אני הקוצו של י. קוצו של י הוא הכתר, לכן הווארט הזה שייך לכתר עליון, לכתר תורה. הקוצו של י שלמעלה מה-י היא כמו אצבע שמצביעה למעלה. ה-י הוא חכמה, אבל קוצו של י היא אצבע שמצביעה על הכתר, על "רישא דאין" ("זהחכמה מאין תמצא").

2 עד סיום הפסוק הראשון של פרשתנו – "אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח" – שמו של נח מופיע ח פעמים בתורה, 2 פעמים "נח" ופעם אחת "ונח" ("ונח מצא חן בעיני הוי") = נח ("ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו וגו'") – ה"נח" המקורי) ועוד "נצר חסד" (המזל השמיני)!

3 "ורב חסד... נצר חסד" = ב פעמים רצון (הערך הממוצע של שתי המדות), נוצר אותיות רצון כנודע, וכן כללות ענין הכתר, פרצוף אריך אנפין שבו י"ג תקוני דיקנא, הוא ענין הרצון (שהוא גם ענין הסליחה – נשא עון ופשע וחטאה ונקח"י).

ביאור הסיפור בסדר הספירות

אם כבר, נסביר את כל המהלך שלו. אמרנו שהאריז"ל אומר בפירוש על מאחז"ל "הכל תלוי במזל ואפילו ספר תורה שבהיכל" שספר תורה הוא יסוד אבא. הרוז'נער אמר שהוא כלול בשם הוי' – תפארת אבא. שם הוי' כלול ב-י – חכמה דאבא. ה-י כלולה בקוצו של י – הכתר דאבא, ובעיקר שמצביעה לאין, כתר לגמרי, "און איך בין דער קוצו של י". הווארט הזה קשור לבעל ההילולא של היום, קשור לספר תורה, וקשור לכתר – הכתר שלו. באמת בדורו הוא היה נחשב הכתר של כל הצדיקים – כל הצדיקים הגיעו אליו. הוא היה הרבי של הרביים, כך כינו אותו⁴.

מסירות נפש תמידית

עוד משהו שנשים בכתר, וגם נבין יותר טוב מה שאמרנו הרגע מתוך הווארט הבא: אמרנו שכל גדולי הצדיקים נסעו אליו, ואחד מגדולי הצדיקים שנסעו אליו היה הצאנזער רב, הדברי חיים. הוא היה גדול מאד, וגם אמר על עצמו שכאשר יבוא מלך המשיח אני אהיה אחד משבעים הסנהדרין שלו – מכל צדיקי הדורות, ממשה רבינו עד היום, צריך לבחור שבעים צדיקים, ואני אחד מהם. כך אמר הצאנזער רב על עצמו. בכל אופן, למי הוא נוסע – לאחר הסתלקות הרבי המובהק שלו (רבי נפתלי מרופשיץ), הוא נוסע להייליגע רוז'נער. כששאלו אותו למה הוא צריך לנסוע אליו הוא אמר, כשאני נכנס במחיצתו אני מרגיש שכל רגע ורגע הוא מוסר את עצמו, מסירות נפש ממש, לקב"ה. אין רגע בחיים שהוא לא מוסר את עצמו לגמרי להשי"ת. אחד כזה – ראוי לנסוע אליו. העובדה שיש לו מסירות נפש תמידית היא כמו שלמדנו כמה פעמים שלעתיד לבא, כאשר מצוות בטלות, מצות קידוש ה' תשאר כמצוה תמידית. מי שמוסר את עצמו כל רגע לקב"ה מקיים מצות קידוש ה' באופן תמידי, כל רגע ורגע מהחיים שלו. אם כן, הוא כבר היה במדרגה כזו כמו התקופה שאחרי ביאת המשיח – התקופה השניה כמו שהרבי אומר, הנסית, תחית המתים – שמצוות בטלות ויחד עם זה בכל רגע מתקיים "ונקדשתי בתוך בני ישראל". זו המצוה היחידה שכתובה בנפעל, "ונקדשתי", כי קורית בדרך ממילא (ומה שמצוות בטלות לעתיד לבא, היינו קיום מצות בדרך של קום עשה או שב ואל תעשה). שוב, זו מדרגה של הרוז'נער ששייכת לספירת הכתר, וזה ענין היותו בסוד קוצו של י

4 על בחינה זו אמרו חז"ל: "כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה". והנה, מקשים על זה שבמ"א אמרו חז"ל על הפסוק "מפני שיבה תקום וגו'": "מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכר", משמע הפוך מהני"ל, שהספר תורה עדיף על הת"ח. ראה תירוצי הראשונים והאחרונים (הר"ן, המהרש"א, הערוך לנר). אך מובן מהסוגיא הני"ל ד"גברא רבה" דעדיף על ספר תורה היינו מי שמשגיג את מעלת ישראל ביחס לתורה (בסוד "מחשבתן של ישראל קדמא לכל דברי", גם לתורה הקדומה) ומשום כך מהדר לבטל דברי תורה (לא רק כהוראת שעה אלא כדרשה גמורה הקיימת לעד) משום פיקוח נפש דישאל (לקיים "וחי בהם" בעצם פירוש התורה. יש שבעים פנים לתורה, אך "וחי בהם" = עא, הוא הפך ה-עא, ומי שמחזיר זאת לפשט הכתובים, מתוך אהבת ישראל שלמעלה מטעם ודעת לגמרי, הרי הוא בחינת המופלא שבסנהדרין, בחינת משה רבינו, נותן התורה, דעדיף על ספר התורה בפני עצמו – סוד מעלת הסופר על הספר כנודע). וזה לשון הסוגיא שם (מכות כב, ב): "מ"ט [להנאמר במשנה] כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת שנא' במספר ארבעים מנין שהוא סמוך לארבעים? אי כתיב ארבעים במספר הוה אמינא ארבעים במנינא השתא דכתיב במספר ארבעים מנין שהוא סוכם את הארבעים אמר רבא כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה דאילו בס"ת כתיב ארבעים ואתו רבנן בצרו חדא". מה ש"אתו רבנן בצרו חדא" הוא משום פיקוח נפש דישאל, כמבואר במפרשים, ודוק. כזה "גברא רבה" (דעדיף על ספר תורה) היה רבי ישראל מרוזין זצ"ל (דהיינו בחינת קוצו של י, המצביעה על "אין מזל לישראל", וד"ל). ובדרך רמז: "רבנן בצרו חדא" = תריג (כללות כל התורה והמצוות) = משה רבינו (נותן התורה, הסופר שלמעלה מהספר. ועוד, תריג = "הוי' אלהי ישראל", וד"ל). "אתו רבנן בצרו חדא" = השגחה פרטית = "רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר", כמבואר סודו במ"א, וד"ל.

(כשם שהקוץ שמעל ה-י רומז לאין שמעל החכמה, שממנו תמצא החכמה, כך מקיים הקוץ בעצמו "קצתי בחיי" [בחיי "החכמה תחיה", בחינת גוף ה-י] ומסתלק, עולה ונכלל בכל רגע בכתר עליון).

הכפה הלוהטת

נספר עוד סיפור: אחד הצדיקים הגדולים שנסעו לרוז'ינער היה רבי משה מקוברין – התלמיד המובהק של לעכאוויטש, של רבי מרדכי מלעכאוויטש ואחר כך בנו רבי נח מלעכאוויטש – הרבי של בעל ה"חסד לאברהם" וה"יסוד העבודה" מסלונים. הוא היה מכונה בין כל צדיקי אותו דור "איש אמת", והוא היה נוסע קבוע לרוז'ין. לפעמים הוא היה מביא, כמו מקושר, כמו חסיד, שי, תשורה לרבי. אם כי הרוז'ינער נהג בעשירות מופלגה, במלכות, ובכך עורר את הקנאה של הצאר, ולכאורה לא היה זקוק למתנות פשוטות – בכל אופן הוא היה מביא מדי פעם איזה שי, משהו פשוט, רק כסימן של אהבה והתקשרות לרבי. פעם אחת הוא הביא לרוז'ינער כפה חדשה. כפה היא כתר. הביא לו כפה, יארמולקע, חדשה. הרוז'ינער לקח את הכפה ושם על הראש שלו, ונתן לו במתנה את הכפה שלו – התחלפו בכפות. אחר כך רבי משה מקוברין ספר לחסידים שלו שכאשר שמתו את הכפה שלו על הראש שלי, הראש שלי בער באש ארבע שעות רצופות. היה כזה חום ואש בכפה שלו, שהראש שלי בער ארבע שעות. ממה הכפה בערה? ממסירות הנפש – הכתר – התמידית, ה"ונקדשתי". קדש היינו יקד-אש. כמו בתחלת צעטיל קטן של רבי אלימלך, שכל רגע הוא קופץ לתוך האש על קידוש ה', וממילא הכפה שלו בוערת באש.

אם כן, אמרנו כמה דברים שכולם קשורים לכתר לגבי בעל יום ההילולא זי"ע.

חכמה: רפואה מכח המח

אחר כך חכמה: פעם אחת באו לרוז'ינער וספרו לו על אחד מגדולי הצדיקים של אותו דור, השר-שלום מבעלז (הרבי הראשון של בעלז) – מישוהו העיד עדות ראייה, שראה איך שהצדיק, השר-שלום, שם את ידו הקדושה על הבטן של איזה חולה אנוש ומיד החולה התרפא. ספרו את המופת הזה לרוז'ינער. אמר הרוז'ינער, קודם כל אומר לך איך הוא עשה זאת, מאיפה לקח את הכח לשים את היד על בטן החולה ומיד הוא מתרפא. יש פסוק בתהלים "ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם" – "ישלח דברו וירפאם" ר"ת ידו, ומאותו פסוק הוא לקח את הכח, קבל את הכח של היד. יש מושג שלם בקבלה וחסידות "יד הרופא" – צריך להיות כח ביד של הרופא לרפאות, והוא בא מאותו פסוק אומר הרוז'ינער. אבל, הוא אומר, אצלי זה אחרת – אני לוקח את הכח שלי לרפאות חולים לא מראשי התיבות של הפסוק אלא מסופי התיבות, "ישלח דברו וירפאם" ס"ת הפוך, למפרע, מוח. יש רפואה שבאה בכח היד, וכך אצל השר שלום מבעלז, ויש רפואה שבאה על ידי – נקרא לזה השידור, קרני הכח של – המח. יש קשר בין היד והמח, כח-מח, לשון נופל על לשון. על "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה" אומר הבעל שם טוב – "בכחך", בכח-מה שלך, בכח החכמה שבמח (בעצם יש שלשה שהם לשון נופל על לשון: כח מח נח; בכל כח יש יד-יד, סוד "פותח את ידך" קרי "פותח את יודיך" כידוע, בחינת חכמה). עיקר הכח בנפש הוא הכח של המח (שהוא גם כח הראיה של הכהן המרפא את הצרוע, על ידי המשכת מוחין דאבא, בטול, אור החכמה כנודע), שנקרא כח-מה, "חכמה מוחא איהי מחשבה מלגאו". מחשבה גם אותיות בשמחה. הפשט של רפואה מכח המחשבה הוא כמו הווארט

בחסידות טראכט גוט וועט זיין גוט – חשוב טוב יהיה טוב. יש צדיק שלא רק מקיים זאת בעצמו – אדם בצרה צריך לחשוב טוב – אלא מסוגל גם להקרין זאת החוצה, לשדר מהמת, מהפנימיות, ועל ידי זה לרפא את החולה. שוב, הרוז'נער אומר ששניהם מרפאים מאותו פסוק – הוא מהמת והוא מהיד, לכאורה המח יותר פנימיות, הס"ת.

"ישלח דברו וירפאם" – "ישלח דברו וימסם"

מה שמענין שיש עוד פסוק בתהלים – לא כתוב בסיפור, נוסף ווארט. יש שני פסוקים בתנ"ך שמתחילים "ישלח דברו" – יש "ישלח דברו וירפאם [וימלט משחיתותם]" ב"ארבעה צריכין להודות" בפרק קז בתהלים, ויש "ישלח דברו וימסם [ישב רוחו יזלו מים]", להמס את הקרח, את הכפור, בפרק קמז. אם נקשר זאת לרפואה, יש משהו שנקרש בתוך הגוף וצריך להמיס אותו. הרפואה היא להמיס. אלה שני פסוקים. נשים לב שבשניהם הר"ת והס"ת אותו דבר – ר"ת ידו, היד של השר שלום מבעלז, והס"ת מוח למפרע, המח של רבי ישראל מרוזין.

רפואת "מצרף לחכמה"

חוץ מזה ש"חכמה מוחא", שאם הוא מרפא עם המח שלו סימן שזה כח של חכמה, יש עוד בפירוש בכתבי האריז"ל בכוננת ביקור חולים – "הוי' יסעדנו על ערש דוי", שצריך לשדר כח מרפא לחולה שנמצא על ערש דוי. מי שמבקר את החולה ורוצה לרפא אותו צריך להפוך את המלה ערש ל-עשר (י במספר מספרי) ואת ה-דוי ל-יוד (קודם דברנו על הקוצו של י, אבל לפני שמגיעים לקוש"י צריך להיות י). כך אומר האריז"ל שעיקר הרפואה היא היכולת לצרף כך. שייך גם לפרשה, בה כתוב "צהר תעשה לתבה", וידוע הפירוש – מיסודי היסודות של מורנו הבעל שם טוב – שיש במח (החכמה, מצד הבטול, האין שבו) יכולת לקחת מלה כמו צרה ולשנות את הצירוף ל-צהר. "עת צרה היא ליעקב וממנה [מתוך אותיות צרה] יושע [בעשית צהר לתבה, הפיכת צרה ל-צהר]". על אותו משקל האריז"ל אומר להפוך "ערש דוי" ל"עשר יוד" – זה הכח לרפא עם המח. אבל, כמו שאמרנו, ראשית הכח היא דבר פשוט מאד – אמונה ומחשבה טובה. "חשוב טוב יהיה טוב", גם אם מדובר אודות האדם בעצמו, שסובל, וגם אם מדובר באחד שמבקר את החולה ורוצה לשדר לו כח מרפא. קודם כל הוא צריך להאמין במחשבה מאד חזק – ולשדר זאת – שהיהודי הזה הוא בריא, הוא חזק, ומה שלא יהיה הקב"ה מרחם עליו (כמו שנאמר עוד בהמשך), וממילא תהיה לו רפואה שלמה. כך יש לו כח במח לשנות את הצירוף. לכך קוראים "מצרף לחכמה", ואם כן את הווארט הזה נמקם בספירת החכמה.

בינה: כח התשובה של נשמה כללית

כעת נגיע לבינה: פעם אחת בקר אותו אחד מגדולי צדיקי הדור, רבי יצחק מווארקי, תלמיד מובהק של הרבי ר' בונים מפרשיסחא. הרוז'נער שאל אותו מה אתה עושה כשבא אליך מישהו שמלוכלך בחטאים וצריך להמציא לו דרך תשובה, לעורר אותו, כמו השיר שלנו "תתעורר תתעורר וכו'". איך עושים את זה? מישהו בא מלוכלך – זה הביטוי. הוא שאל, והוא ענה בעצמו מה הוא עושה. פשוט מאד, כשבא אלי מישהו מלוכלך בחטאים אני עושה תשובה על כל חטאי, וממילא נפתחים שערי תשובה בשמים ונעשה עת רצון, עת רצון שתשובת כל עם ישראל תתקבל, כל עם ישראל יתעורר בתשובה, כולל אותו אחד. כלומר, אותו אחד שבא אלי הוא כעת פרט שנכלל בתוך הכלל. שוב, מאד

דומה לווארט שאמר בהתחלה – שאני הקוצו של י. נראה כמה וכמה פעמים שהוא ידע היטב, ידע אינשי בנפשיה, שהוא הנשמה הכללית, וכל מה שהוא עושה בעצמו נוגע לכלל ישראל. אם אני עושה תשובה על החטאים שלי כולם שבים. יש בחב"ד משהו דומה, שאם מישהו בא לרבי מלוכלך בחטא הרבי צריך להתבונן בעצמו, למצוא את השרש בדקות שבדקות של אותו חטא עצמו ולשוב עליו בתשובה, ועל ידי כך הוא יכול גם להמציא עצה טובה ודרך תשובה נכונה לאותו אחד שבא לבקש תיקון בנפש. אבל כאן הווארט קצת אחרת. הוא לא אומר שכאשר אני רואה אותו מלוכלך אני מחפש את הלכלוך שלו בתוך עצמי. אלא פשוט, זה אדם שצריך לעשות תשובה, ואיך אני עוזר לו? פשוט אני עושה תשובה. לא מחפש את הדקות – אולי משתקף באופן ממילא. אם ראיתי איזה לכלוך, וכעת אומר שבכלל אני צריך לעשות תשובה על החטאים שלי, יתכן שהיות שעורר אותי כן נוגע לאותו ענין בדקות, אבל לא זה הווארט. הווארט שהוא בא אלי, ואני עוזר לו בכך שהוא חלק ממני. אם אני עושה תשובה על הבעיות שלי, הענינים שלי, החטאים שלי – אז היות שגם אני נשמה כללית נפתחים שערי תשובה בכל העולמות לכולם. בזכות אותו אחד, עם הלכלוך שלו, נעשה עת רצון שכל עם ישראל יכול בקלות יחסית להתעורר בתשובה. הווארט הזה שייך כמונן לבינה, כי בכל ספר הזהר הקדוש בינה נקראת תשובה. התשובה שלו היא התשובה הכללית של כל עם ישראל.

דעת: רוח הקדש אצל מי שלא מטמא את רוחו

רש"י בחומש, על בצלאל, אומר שדעת היא רוח הקדש – "ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה", חכמה היא מה שאדם לומד מרבו, כותב רש"י, תבונה להבין דבר מתוך דבר, ודעת היא רוח הקדש. פעם שאלו אותו מהי רוח הקדש. כמונן, התשובה שלו תהיה עבורנו הדעת שלו – דרגת הדעת. מה הוא ענה? לכל יהודי יש רוח, רוח חיים, נשמה, ואם היהודי רק דואג לא לטמא את הרוח שלו בכך הוא זוכה לרוח הקדש. כלומר, כל אחד הוא בפוטנציאל בעל רוח הקדש – לא שמישהו נולד עם כשרון מיוחד שיכול להשיג ואחר לא – כל אחד נולד עם רוח, אל תטמא אותה. אם תשמור את הרוח מטומאה תזכה לרוח הקדש, כי הרוח שלך היא רוח הקדש – הרוח של כל יהודי (וכל היהודים שייכים ל"ממלכת כהנים וגוי קדוש", כולם "עם קדוש אתה להוי' אלהיך"). זו גם תשובה כללית, לא שאני כלל רוח הקדש של עם ישראל, אלא שרוח הקדש יש לכולם – כמו שיש לי כך יש גם לך. שלעצמו יש רוח הקדש – פשיטא. הוא מחדש שבדיוק כמוני גם כמוך, יש לך רוח, רק שאולי לא הקפדת לשמור היטב על הרוח שלך, אז קלקלת את הרוח שלך. אם תקפיד לשמור בטהרה על הרוח, הרוח שלך תהיה רוח הקדש.

לא לאבד את התעוררות הלב

ננסה להבין את הווארט הזה עוד טיפה: מהי הרוח של כל אחד, חוץ מנשמה, "ויפח באפיו נשמת חיים". כשהוא אומר שכל אחד נולד עם רוח – רוח היא התעוררות. בקבלה רוח שייכת למדות. נשמה היא בבינה, "נשמת שדי תבינם", אבל רוח היא בלב, רוח היא התעוררות. ההתעוררות והרוח הן שיש לאדם חלום – זה גם רוח – משהו שהוא מאמין חזק ורוצה ליישם אותו, להגשים אותו במציאות, הוא מלא רוח. אם עובר זמן ושום דבר ממה שהוא רצה לא מתממש, יכול להיות שהרוח דועכת. זה גופא נקרא שהוא מטמא את הרוח. לטמא את הרוח היינו לטמטם את הרוח – טומאה היא טמטום, כמו

טמטום הלב והמת. הדבר שהכי מטמא את הרוח הוא יאוש. אסור להתייאש, אין שום יאוש בעולם כלל. צריך לשמור על הרוח, על ההתעוררות. אם שומרים בטהרה לא לטמא את הרוח, אז כל יהודי זוכה לרוח הקדש.

עד כאן עשינו כתר-חכמה-בינה-דעת. נעשה הפסקה – בקשו לעשות הפסקה כי יש עוד מנה, אז נענה לבקשה. לחיים לחיים.

חסד: אהבת ישראל עד שה' ירצה להכנס לברית האהבה

לחיים לחיים. הגענו עד חסד: בחסד יש מצות אהבת ישראל, "ואהבת לרעך כמוך" רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה. פעם פירש דער הייליגער רוז'ינער מה הכוונה "ואהבת לרעך כמוך". הוא אמר, משל למה הדבר דומה? שהיו שני אוהבים בנפש, שני רעים, ואחד מהם נתפס למלכות ונידון למות. ביום קיום גזר הדין המלך הוציא כרוז בכל ממלכתו שכולם יגיעו לראות את התליה של אותו אחד שחייב מות, איש בל יעדר. הגיעו כולם, כולל החבר הכי טוב שלו – הוא בכלל לא היה בענין, לא ידע מה קורה, ופתאום הוא רואה שהחבר שלו עולה על הגרדום. מתוך בהלה רבה הוא צועק למלך – גם המלך עומד שם – צועק מתוך קהל של רבבות 'תפטור אותו, תפטור אותו, אני עשיתי זאת, אני אשם'. הוא צועק חזק ואז המלך מצוה להביא את אותו אחד שצועק מתוך הציבור שעשה את העבירה, ושמי שהולכים להרוג אותו הוא חף מפשע. כשהוא מגיע למלך הוא מתוודה – הוא לא עשה זאת אלא אני, תהרגו אותי ולא אותו. אז המלך מתחיל לחקור את המקרה, קודם כל הוא שואל אותו – איך אתה יודע שהוא לא עשה? חוץ ממה שאתה אומר שאתה עשית. הוא אומר שאני מכיר אותו, החבר הכי טוב שלו, ואני יכול להשבע שהוא לא עשה את העבירה הזו. כשהחבר שעומד להתלות, או להשרף, לפי גזר הדין שהיה שם, פתאום רואה מה קורה שם – שהחבר שלו רוצה להחליף אותו – הוא מתחיל לצעוק למלך, 'לא, אני עשיתי, הוא לא עשה שום דבר'. כך מתווכחים מי אשם ואת מי יהרגו. כך המלך מתחיל מעיין בעניניהם יותר ויותר, עד שתופס ששני האנשים האלה כל כך אוהבים אחד את השני – בלי קשר למי שעשה את העבירה – עד שכל אחד מוכן למות כדי להציל את החבר שלו. הוא בא אליהם ואמר שמקנא בהם – קודם כל שניכם פטורים, ויש לי רק בקשה אחת, שבבקשה מכס תצרפו אותי לברית האהבה שביניכם. זה משל של הרבי מרוז'ין לאהבת ישראל, ועל כך כתוב "ואהבת לרעך כמוך – אני הוי'". כשהקב"ה רואה זאת הוא מבקש שתאהבו אותי ואני אתכם כמו שאתם אוהבים אחד את השני, עד כדי מות. אין משהו יותר מתאים מהווארט הזה לספירת החסד.

גבורה: ניקוי נשמות בכלי המתאים

בספירת הגבורה, כשההייליגער רוז'ינער היה ילד הוא היה אצל אביו – בנו של רבי אברהם המלאך, בנו של המגיד הגדול ממעזריטש. הרוז'ינער הוא ניין של המגיד, ואביו היה רבי גדול, והוא אמר עליו שהוא היה ניצוץ של מלך המשיח (כפי שאמר על עצמו) – רבי שלום מפראביטש. הוא היה רבי של חסידים, ופעם אחת האבא עם כל החסידים מסביב – הוא דבר איתם, חזק אותם בעבודת ה' וגם הוכיח אותם. תוך כדי שהוא מדבר עם החסידים דברי התעוררות הוא פונה לילד הקטן, הרוז'ינער, ושואל אותו – מה אתה אומר על הדבורים האלה, שכעת דברנו עם האנשים. עונה לו הבן: אבא, אמשיל לך משל. כשבבית המלך, בארמון של המלך, רוצים לנקות את הכלים, את הסלון, את הבית

– לנקות דברים יקרים מאד, עדינים מאד ושבירים מאד – מנקים את הכל עם בערשט, עם מברשת עדינה. אפילו את הרצפה מנקים עם מברשת, הכל בעדינות. בבית של אדם פשוט, כשצריכים לנקות את הבית, מנקים עם מטאטא. אבל בדיר של בהמות יש גם כלי כדי לנקות את הדיר, שקוראים לו רידעל. הוא אומר – אבא, אתה פה משתדל לנקות את האנשים עם בערשט, בזמן שהם זקוקים לרידעל. הוא ילד קטן, וכך אומר לאבא שלו – אתה משתמש במברשת עדינה מדי בשביל האנשים האלה, הם צריכים כלי ניקוי של בהמות. מה רואים כאן? שיש לילד הזה גם גבורה – לא הכל עדין-עדין, רק מברשת עדינה. אם כי המושג ארמון של מלך מאד קרוב ללבו, ואחר כך כל החיים שלו הוא שאף והגיע לארמון ממש, עם כל גינוני המלכות של המלך וארמונו. אף על פי כן, עם החסידים של אבא שלו הוא טען – איך אתה מנסה ליפות אותם (לא רק לנקות אלא ליפות את כלי הבית) עם בערשט, בזמן שצריך לנקות עם רידעל.

התכללות המדות בגדלות מוחין – כח להוכיח מתוך אהבת ישראל

זה קשור גם לווארט מתוך המאמר של הרבי הרש"ב שלומדים השבוע, על התכללות המדות זו בזו, שמתוך רוב אהבה למישהו, אם יש לאוהב גדלות מוחין, הוא מסוגל להשתמש במדה ההפכית מהמדה העיקרית שלו – בקדושה המדה העיקרית היא חסד ואהבה, אבל לפעמים צריך לדעת להשתמש גם בגבורה, ושהיא תתכלל בתוך החסד, כגבורה שבחסד או חסד שבגבורה. מי שאין לו מספיק גדלות מוחין, והוא חסד ואהבה, הוא לא מסוגל להשתמש בגבורה למטרת החסד – לא יודע לעשות זאת, לשם כך זקוקים לגדלות מוחין. כמו כל צדיקי אמת, והוא בודאי, שמו בישראל וכולו אהבת ישראל. אבל מתוך המח שלו והפה שלו הוא יודע איך להשתמש בכלים של גבורה, כמו הרידעל הזה, כדי לעשות את העבודה בצורה הכי נכונה, הכי יעילה, הכי משיגה את המטרה – לתקן את הנפש של כולם. כמובן שייך לדרוש של הבעל שם טוב שרמזנו קודם, "הוכח תוכיח את עמיתך", שקודם "הוכח" את עצמך ואחר כך "תוכיח את עמיתך" – בחב"ד אמרנו שלחזור על אותו דבר ממש, ואצלו הוא עושה תשובה בעצמו ופותח שערי תשובה לכולם. ענף הבינה הוא גבורה – צריך גם רידעל. כל בעל מקצוע צריך כלים. בתורת הנפש מדברים על כך שצריך כלים, כנראה צריך שלשה כלים – בערשט, מטאטא, רידעל – צריך כל פעם לדעת באיזה כלי משתמשים כדי לנקות וליפות את הזולת.

תפארת: חקיקת החסידים על לב הצדיק

כעת מגיעים לספירת התפארת: יש הרבה מכנה משותף בסיפורים האלה. פעם אחת רבי ישראל נסע בדרך ופגש עוד צדיק גדול של הדור שגם נסע, רבי משה מסווראן, תלמיד מובהק של הבערדיטשובר, שהיארציט שלו היה לפני שבוע. הם היו מאד מיוודים ביניהם, הסאווריינער והרוז'ינער, ונפגשו ליד איזו קרעטשמע, איזו אכסניה. האכסניה היתה תפוסה, לא היה מקום לשניהם, ולפי הסיפור כל אחד הוציא מהעגלה שלו ארגז וישבו והתוועדו יחד. הזמן היה בחדש אלול, לפני ראש השנה, זמן של התעוררות תשובה. הרוז'ינער שואל את הסאווריינער – הרבה אנשים באים אליך לראש השנה, לימים נוראים, מה אתה עושה אתם? איך אתה נוהג עם כל הצבור הקדוש שמגיע אליך? הוא ענה לו – "כולם נסקרים בסקירה אחת", כך אמר הסאווריינער לרוז'ינער. הוא ענה לו, זה נאמר על ה' – אבל מה אתה עושה בשבילם? את זה ה' עושה. הם עוברים לפניו כבני מרון וכו'. אז הוא שאל אותו בחזרה

– מה אתה עושה? גם אליך מגיע צבור גדול מאד, מה אתה עושה עם כולם בראש השנה? יש ענין דווקא להגיע לצדיק בראש השנה. הוא ענה ווארט כללי – לא שאני עושה תשובה ונפתחים השערים לכולם, אלא משהו אחר, אבל קשור. הוא אמר שכל אחד שבא אלי לפני ראש השנה – בערב ראש השנה באים הרבה, עשרות-מאות-אלפים-רבבות – כל אחד שבא אלי, שאני רואה שמגיע לראש השנה, כמו מישהו שרושם. כל אחד שנכנס, אני מסתכל עליו והוא עלי, והוא נחקק על לוח לבי. מגיע ראש השנה, זמן התקיעות ובכלל ראש השנה, אני פותח את הלב שלי לקב"ה. ברגע שאני פותח את הלב שלי לקב"ה, כל הפתקים, הצטעליך והקוויטלאך של כולם, נמסרים ישירות לה'. ידוע שלפני ראש השנה כשחסיד בא לרבי הוא כותב פ"נ. מי שזוכר, שראה איך היה אצל הרבי מליובאוויטש, הוא היה מביא שקיות ענקיות מלאות אלפי פתקים לבימה של תקיעת שופר. הוא היה מתכסה בטלית ובוכה בדמעות שלישי לפני התקיעות, כדי לעורר רחמים על כל אלה שמסרו את הפ"נים. איך עובד אצל הרוז'ינער אותו ענין? הוא אומר שאני לא צריך שאף אחד יכתוב פתקים – אני צריך לראות אותך, ואז אתה (הפתק שלך הוא אתה עצמך) נחקק לי על הלב. כולם נחקקים על הלב, וכשמגיע ראש השנה אני פשוט פותח את הלב לרבונו של עולם, וממילא כל הפתקים של כולם נמסרו ישר לרבונו של עולם. זה ראש השנה שלו. מזכיר לנו את הווארט הקודם שאני עושה תשובה על החטאים שלי וממילא נפתחים שערי תשובה לכולם, אבל משהו מיוחד. הקשר הוא שיסוד אמא מגיע עד תפארת ז"א (בעוד יסוד אבא ארוך ומגיע ליסוד ז"א). התפארת כוללת את כל נשמות ישראל, כל הנשמות שנחקקות על הלב הן התפארת. צריך לדעת שצדיק אמת, כל מי שזוכה לבוא אליו, כל מי שזוכה להתראות עם הצדיק – יש ביטוי כזה – נחקק על לוח הלב של הצדיק, והצדיק לא צריך להזכיר אותו בפירוש. המכנה המשותף כאן שהצדיק לא צריך לחשוב על כל אחד באופן פרטי, אלא שהכל נחקק בו על הלב ואז פותח את הלב לה' והכל נמסר לה' (גם כי הוא נשמה כללית, הכל נכלל יחד). אז כולם נענים, נכתבים בספרן של צדיקים גמורים יחד איתו עצמו, לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות. את זה נשים בלב, בתפארת.

נצח והוד: יאוש מעצות האדם לעצמו

אחר כך יש ווארט שלו שקשור לנצח והוד, ה"כליות יועצות". יש פסוק בתהלים יג – "עד אנה אשית עצות בנפשי". שייך לשנת "אבן השתיה", שנת תשעג, כפי שהסברנו ש"אבן השתיה" היא לשית עצות. אחד הפסוקים של לשית עצות בתנ"ך הוא "עד אנה אשית עצות בנפשי [יגון בלבבי יומם, עד אנה ירום אויבי עלי]". אמרנו קודם שאסור להתיימש, אבל כמו שיש דברים שאסור להתיימש מהם, מהעולם הזה צריך להתיימש, ודווקא אחרי שאתה מתיימש מהבלי העולם אתה יכול להתחיל לעבוד את ה' – זה "שער היאוש" למעליותא בספר מבחר הפנינים. בדרך כלל היאוש הוא מדה רעה, אבל יש יאוש טוב – להתיימש מדמיון השוא שיש משהו לרדוף כאן בעולם הזה. בפנימיות, בתוכיות, האדם צריך להתיימש – אם הוא זקוק לישועה, וככל שהישועה יותר דורשת נס מהשמים כך הוא צריך להתיימש מלתת עצה לעצמו. "עד אנה אשית עצות בנפשי" – כל זמן שאני חושב שיש תקוה בלשית עצות לנפשי רחוקה הישועה לבוא (וממילא "עד אנה ירום אויבי עלי" ח"ו). ברגע שאני מתיימש, "עד אנה אשית עצות בנפשי", כמו "רבות מחשבות בלב איש ו[רק] עצת הוי' היא תקום" – אבן השתיה היא "עצת הוי'" – כשאני מתיימש ויודע שרק "עצת הוי' היא תקום" תבוא הישועה. זה תיקון

נצח והוד, הכליות היועצות. לפעמים האדם כן צריך להשתדל לתת עצה, אבל במצבים הקשים – המצבים הקיומיים של האדם – הוא צריך לדעת "עד אנה אשית עצות בנפשי". אז, כשתפסיק לשית עצות, "עצת הוי' היא תקום". זה תיקון של נצח והוד.

יסוד: קימה לתחיה מלמטה למעלה בכח הדבור – לא להפסיק להלל את ה'

בספירת היסוד יש קימה לתחיה, כי בספירת היסוד יש מת וחי, אבר מת ואבר חי. ניתן שתי דוגמאות שקשורות אצלו, שני דברים שונים אבל משלימים אחד את השני, של תיקון היסוד, שהוא בעצם תחית המתים. אחד מהם הוא איך שהוא מפרש את הפסוק בהלל – "לא המתים יהללו יה ולא כל יורדי דומה". הוא מפרש שמי שהוא מת ומפסיק להלל את ה' הוא באמת מת. מי שכאשר יורד לעמקי שאול נעשה דומם, מפסיק לדבר, הוא נשאר שם. מה העצה? בדיוק ההיפך, מתוך הפסוק "לא המתים יהללו יה ולא כל יורדי דומה" צריך ללמוד שגם במצב שאתה על סף מות, אולי אתה מרגיש שאתה כבר מת, אל תפסיק להלל את ה' – אל תגיע אף פעם למצב של דומם, של "דומה". קודם הווארט היה להתיימשך מלחפש עצה לעצמך, וכאן הווארט הוא – אל תתיימשך מלהמשיך לדבר. אם תמשיך להלל את ה', ולא תדום, ותאמין ותתפלל מתוך אמונה שלמה שהקב"ה רחמן – כפי שהזכרנו בהתחלה, שצריך קודם כל להאמין שיש לה' רחמים אין סוף, הוא ודאי רוצה לרחם עליך ודאי ירחם עליך – רק תבקש ממנו, אל תשתוק, אסור לשתוק. "לא המתים יהללו יה" – אתה לא רוצה להיות מת? אל תשתוק מלהלל את ה'. תהלל את ה' מתוך אמונה, אמירה שתרחם עלי. הוא לא אומר, אבל דומה למה שאומרים בחז"ל שחזקיהו למד מבית אבא – "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". לא להמנע מלהתפלל, וגם להלל את ה'. אצל הרוז'ינער היה סדר כל יום להלל גם צדיקים – אנחנו מספרים עליו סיפורים, וזה היה ענין שהוא מאד אהב, היה לו בזה סדר ועבודה שלמה. יש להלל את ה' ויש להלל את עבדי ה'. ככה, גם מי שבבחינת מת, אם הוא לא יפסיק להלל, לא ידום, הוא יקום לתחיה בעזר ה' יתברך – רחמי שמים שהם אין סוף. זה ווארט אחד, משהו שמשלים קצת בכוון הפוך. אתה מת, והמת לא מדבר – אתה לא רוצה להיות מת, אל תפסיק להלל, אל תפסיק לדבר. זו קימה מלמטה למעלה.

קימה לתחיה מלמטה למטה מכח הדבור – "ואבואה אליה"

כעת נאמר ווארט של קימה מלמטה למטה – גם יסוד, היסוד צריך להתעורר להשפיע למלכות, בלשון הקבלה. יש פסוק שיעקב אבינו אומר אחרי שהוא עובד שבע שנים בשביל רחל – הוא אומר ללבן הארמי הרמאי, השווער שלו לעתיד, "הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה"⁵. אומר רש"י שאפילו קל שבקלים לא אומר כך, "אלא להוליד תולדות אמר כך". איך מפרש הרוז'ינער? יעקב

5 "הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה" = "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", היינו סוד יחודא תתאה, שהוא יחוד גופני – עד עתה, עד גיל פד התעצם יעקב אבינו עם סוד יחודא עילאה, אך כעת הגיע הזמן ליחודא תתאה (וכפי שבסוף ימיו הוא ענה לשבטים שאמרו לו "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" – "ברוך כבוד מלכותו לעולם ועד", כדי ליחד יחודא עילאה ביחודא תתאה, שדווקא כך אפשר להוליד תולדות בעולמות התחתונים בי"ע כרצונו יתברך). "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" = ז פעמים צדק (מלכותא קדישא) = יד פעמים מהיטבאל (תיקון המלכות, על ידי יחוד מה בן).

רק הר"ת של "הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה" = פד, גילו של יעקב אבינו כשאמר זאת, כמפורש ברש"י על המלים "כי מלאו ימי!" השאר = 1274 = ז פעמים יעקב (מט פעמים הוי' ב"ה)!

אומר "כי מלאו ימי", ובן כמה הוא? בין פד שנים (רש"י מביא, בפש"מ) – פד הוא מספר בקבלה שקשור לתיקון הברית – הוא עבר את המחצית הרבה, חי 147 שנים ונשארו לו עוד 63 שנים. הוא בן 84 ולא ראה קרי מימיו. ראובן הוא "ראשית אוני", מה הוא פעל במשך מרבית החיים שלו, 84 שנים? הוא בטל את היצר לחלוטין, אין לו יצר הרע לדבר הזה. בשביל מה הוא מדבר כאחד הנבלים (ללבן, שנתגלגל בנבל הכרמלי), חלילה, שאפילו קל שבקלים לא מדבר ככה? אומר רש"י "כדי להוליד תולדות". מסביר הרוז'ינער שהוא מכניס בעצמו יצר הרע, כדי להוליד. יש בכח הדיבור כח לקבל כח גברא – כח של יצר הרע, שהוא משתמש בו בשלמות, מאה ואלף אחוז, לשם שמים, אבל לשם כך ברא הקב"ה יצר הרע. כשניסו חז"ל לבטל את היצר הרע התרנגול הפסיק להוליד, להטיל ביצים. הוא 84 שנה מבטל את היצר, וכעת צריך לעורר אותו ויש משהו בדיבור כח לעורר בעצמו את הזיקה והכח להשפיע – להחיות את האבר שהוא עצמו המית כל החיים שלו. כעת צריך שהוא יוכל להתעורר, לקום לתחיה, ואיך עושה זאת? מכח הדבור. מצד אחד, דבור הוא מלכות, אבל שני הווארטים שלו הם להשתמש בכח הדבור כדי להחיות מת, מצב בנפש של מת. או להחיות מת מלמטה למעלה, האדם נפל לשאול תחתית – איך הוא קם משם? אל תשתוק, אל תדום. דבר שני, האדם מת ביחס להשפעה – הוא צריך להשפיע. יש לפעמים גם רב, שכדי להשפיע לצבור של יהודים מגוונים וגם יהודים רחוקים, במדה מסוימת הוא צריך להשתמש במלים שלא היה משתמש בהן אף פעם – לא היה מדבר כך, לא מתאים לו, אפילו קל שבקלים לא מדבר כך, אבל כדי להשפיע צריך לעורר (כמו דיבור יעקב ללבן-נבל כנ"ל). זה ווארט חזק מאד-מאד שלו. אלו שני מקרים הפוכים של שימוש בכח הדבור כדי להחיות את המת – תחית המת ביסוד, אבר חי, כנ"ל.

מלכות: 'שמתי אלהים לאדון לכל מצרים'

עכשיו, אחרון אחרון חביב, המלכות: יוסף בתחלה אומר לפרעה "בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה" ואחר כך, כאשר מתוודע לאחיו ואומר להם שיאמרו לאבא "רדה אלי אל תעמד" הוא אומר שיאמרו "שמני אלהים לאדון לכל מצרים". אומר הרוז'ינער שהמלה "שמני" – שמופיעה כאן פעם אחת בתורה (יש עוד הופעה בתנ"ך) – אל תקרי "שמני", שאלקים שם אותי אדון, אלא "שמתי אלהים לאדון לכל מצרים", אני שמתי את אלקים שיהיה אדון לכל מצרים, ולכן הוא אומר ליעקב "רדה אלי אל תעמד". בווארט הזה שלו דנו הרבה צדיקים בדור הבא, וניסו לפרש אותו – לא "שמני" אלא "שמתי".

ביאור השם משמואל: יוסף מולך במקום השר של מצרים

נתחיל מהשם משמואל, הבן של הסוכוטשבר, האיידם של הקוצקער, החבר של הרבי מווארקו שהזכרנו קודם. אומר השם משמואל – כתוב "שמני", שם אותי, ולא "שמתי", אני שמתי אותו, אז

6 "שמני אלהים לאדון לכל מצרים" = 1037 = 17 פעמים 61 (סוד "אני והו – הושיעה נא"). = 61 אדון, 17 = טוב. יוסף הוא אדון טוב לכל מצרים (יוסף = ב"פ אדון טוב [סוד לחם משנה למשנה למלך]). "אלהים לאדון לכל מצרים" = 637 = 7 פעמים 91 – "לאדון". ה שלבי היפנימיים: "שמני אלהים לאדון לכל מצרים" "אלהים לאדון לכל מצרים" "לאדון לכל מצרים" "לכל מצרים" "מצרים" = 3065 (= הפסוק המסיים את ששת ימי בראשית: "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי", שמזה קבל יוסף את כחו לשלוט במצרים, וד"ל) = ה פעמים 613 (תריג מצות התורה, הוי' אלהי ישראל, משה רבינו וכו'), הערך הממוצע של ה השלבים! "שמני... מצרים" = יוסף פו"א (טל במשולש).

איך הוא דורש? הוא אומר שיעקב אבינו פחד לרדת מצרים כי לא רצה להיות תחת השפעה של שר. בארץ ישראל השפיע יורד ישר, לא על ידי ע' שרים, וברגע שירודים לחו"ל – בפרט מצרים, ערות הארץ – שם מקבלים את השפעה משר, וכל מי שגר שם מקבל את השפעה מאותו שר. יעקב אבינו לא רוצה להיות תחת השפעה של שר. אומר יוסף שברגע ש"שמני" – לא שולל את הפשט, פרעה באמת שמני מכח ה', שהאלקים שמני, הכל בהשגח"פ – להיות אדון לכל מצרים, וממילא, אני חלק אלוק (גם משקף את האופי של הרוז'נער עצמו), אם אני כאן בעל הבית ממילא שמתתי את האלקים בעל הבית כאן, וממילא השפיע לא יורד דרך השרים. השר נגמר, השפיע דרכי, ואני שמתתי את ה' אלקים – אני שמתתי את ה' להיות אלקים למצרים, ואין לך מה לחשוש שבירידה למצרים תהיה תחת השר. השר כבר בטל. כך מפרש השם משמואל.

ביאור הישמח ישראל: 'שם אני'

הישמח ישראל מאלכסנדר מפרש אחרת – מביא אותו ווארט מהרוז'נער ושואל אותה שאלה, ומפרש (פירוש מאד קרוב ומתקבל) ש"שמני" נוטריקון "שם אני" – "שם אני אלקים" פירושו שאני שמתתי את אלקים לאדון לכל מצרים. יש עוד אריכות שהוא כותב, אבל היות שזה לא מהרוז'נער בכבודו ובעצמו לא נאריך בזה כעת – כל אחד יכול לראות מה הוא כותב, דברים יפים מאד. "אלו ואלו דברי אלהים חיים", מה ש"שמני אלהים" הוא אומר שהמינוי שלי בעצם הוא המינוי של הקב"ה – הוא שם אותי, אני שם אותו.

שמני-שמתתי – שנים-שתיים

נשים לב למשהו יפה שלא כתוב: מה פירוש "שמני" ומה פירוש "שמתתי"? הרוז'נער רק אומר בקיצור, אבל נתבונן רגע באותיות – שמני אותיות שנים ושמתתי אותיות שתיים, לשון זכר ולשון נקבה (כמו בית דגושה, ה-ב של בראשית, ובית רפויה, ה-ב של "ובהו", תחלת וסיום השם של מב אותיות שבו נברא העולם). בעצם אותו דבר, רק שאחד זכר והשני נקבה. יש מהבעל שם טוב בתחלת כתר שם טוב שצריך בכל מלה בתורה להתבונן שיש את הפן הזכרי שלו ויש את הפן הנקבי שלו. כל דבר צריך לראות זכר ונקבה (בסוד הנאמר בפרשת שבוע "שנים שנים באו אל נח אל התבה זכר ונקבה"). יש "שמני", שנים, ויש "שמתתי", שתיים. מה כבר יכול לומר? מה הקשר? לפי איך שלא נפרש את ה"שמני"- "שמתתי" יש פה שנים, מעין ברית בין אלקים לבין יוסף. בתחלה יוסף הצהיר לפרעה "בלעדי האלהים יענה את שלום פרעה" – זה לא ממני אלא מאלקים. מהרגע הראשון שיוסף בא לדבר עם פרעה ולפתור לו את החלום שלו, וכך לצאת מבית הסהר – "מבית הסורים יצא למלוך" – הוא כבר עושה שותפות עם הקב"ה, בפירוש. יוסף אומר לאלקים אתה תוציא אותי מכאן, מהבור הזה, הברוך הזה, ותעלה אותי לגדולה – אז גם אעלה אותך לגדולה. יש הסכם, כמו לפני בחירות שעושים הסכם – כאן הברית, ההסכם, היא בין יוסף הצדיק והקב"ה, אתה תשים אותי ואני אשים אותך. כתוב "טובים השנים [שמני] מן האחד" – מתי טובים השנים? אם מקבלים את הכח שלהם, הבטול שלהם לטוב, "מן האחד". יש עוד ווארט של הרוז'נער על "זכור ושמור בדבור אחד נאמרו" – כל דבר שאתה מוציא מהפה, זכור או שמור, וגם הפוך אחד מהשני, הכל בא "בדבור אחד", הכל בא מהאחד. כך "טובים השנים מן האחד" – יש יהודי ויש אלקים, כמו שותפים באדם. יש עוד אחד,

"עד שלא נברא העולם היה הוא [אחד] ושמו [שנים] בלבד" – העצמות, שכוללת את גם עצמו וגם את יוסף, היא "טובים השנים" מן האחד [אחד האמת ב"ה]". יש עוד פסוק, ממנו דורשים "זכור ושמור בדבור אחד נאמרו" – "אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי כי עז לאלהים" (עז הוא כח לשאת הפכים). זה ה"שמתי", וגם ה"שנים" טובים מן האחד וגם ה"שתים" בא מהאחד. "אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי" – לגבי תורה, לשון נקבה. "טובים השנים מן האחד" לגבי נשמות, שהן זכר. לו קוראים ישראל.

ירידת המלכות לעולמות: הנהגת המלכות של הרבי מרוזין

עוד ווארט אחד – ירידת המלכות למטה. את הווארט הקודם שמנו במלכות כי "שמני אלהים לאדון לכל מצרים" – שם אדנות, מלכות, אני כאן המלך. אבל ברגע שאני מתמודד בבחירות להיות המלך, כל המגמה שלי – שאני רוצה ש"שמני", גם שהם יבחרו בי להיות מלך – רק בשביל "שמתי אלהים לאדון לכל מצרים". זה הצדיק שמולך, מבית האסורים יצא למלך. בכל אופן, הרוז'ינער היה בבית הסהר הרבה זמן, יותר משאר הצדיקים, על המשיחיות שלו. קודם הזכרנו את הקאצקער, שתמה אליו – איך הוא מפגין קבל עם ועדה של הגוים מלכות? הוא אמר שגם אני מטפל בצאר, אבל בחשאי, לא בפהרסאי. איך הוא מעיז בפהרסאי ללכת נגד המלכות? הקאצקער תמה עליו, אבל אף על פי כן ולמרות הכל זה מה שהוא עשה.

החזקת טובה של בעל ה"סמיכת חכמים" לרבי מרוזין

יש עוד סיפור מאד נחמד שבלודמיר, עיר חשובה בפולין, היתה בת, בחורה, בתולה אחת, שהחזיקו אותה כנביאה, בעלת רוח הקדש, שהיתה אומרת נבואות – והכל היה נכון. קראו לבתולה הזאת 'דער לודמירער מויד' – הילדה מלודמיר, היה שם דבר. פעם אחת היא אמרה ברוח הקדש שלה שרבי נפתלי כץ בעל ה"סמיכת חכמים", אחד מגדולי הגאונים של הדור הקודם, מחזיק טובה לרבי ישראל מרוזין – בן דורה. אמרה שהוא בשמים מחזיק טובה לר"י מרוזין. הביאו את הווארט הזה לפני ההייליגער רוז'ינער, שהבתולה מלודמיר אומרת כך וכך. הוא הנהן עם הראש ואמר שנכון מאד, ואז ספר סיפור. הוא סיפר שבעל הסמיכת חכמים היה נוהג במלכות – הכל לשם שמים. היה כל כך מתנהג בדברים יקרים, זהב וכסף וכבוד, שהיה לו איזה כר קטן ועדין, ממשי או דבר יקר, שהיה מניח אותו בבגדיו על לבו – כנראה שעשה לו טוב על הלב – ואותו כר קטן עלה הון תועפות, משהו אגדי. זה היה חלק מההנהגה שלו, שהנהיג את עצמו במלכות מופרזת. כשעלה לשמים, כמו כל אחד, גם צדיק גדול דנים על כל דבר. אמרו שכל מה שעשית, כל הנהגת המלכות שלך, היתה מאה אחוז לשם שמים – בכל אופן, בשביל מה היית צריך לחדש הנהגה כזאת? יש בזה ממד של הרגזת השטן. אם עוד לא הגיע הזמן של מלכות ישראל, אז קצת מרגיז שיהודי עושה מעצמו מלך, בגשמיות, בחיצוניות. דנו אותו בשמים, לא שיש משהו לא בסדר שעשה לפניו אישית ח"ו, אלא איך העזת לחדש כזו הנהגה מלכותית?! עכשיו, אומר הרוז'ינער ומסביר את אמירת הילדה הזו ברוה"ק – כשאני נוהג כמוהו, ועוד יותר ממנו, 'ירדו ממנו'. היות שירדו ממנו הוא ודאי מחזיק לי טובה. מה איתו בעצמו? הוא עצמו באמת 'ישב' על זה. יש עוד הרבה-הרבה סיפורים.

צער הצדיק על השכינה שמצטערת בצער

בכל אופן, הוא קבל את הדין בעולם הזה – כך ה' נוהג עם צדיקים גדולים, כך כתוב במאמר של השבוע, גם התכללות של המדות, כשה' אוהב אותך הוא נותן את כל הדינים בעולם הזה כדי שעולם הבא יהיה מאה אחוז שכר טוב. כשהוא ישב בבית הסהר הוא היה דורש את הפסוק בפרק כג בתהלים, "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע". יש המון סיפורים, מאז שהיה ילד קטן, הוא היה מסגף את עצמו – אין לו שום פחד כלל וכלל משום דבר. נקרא ישראל והולך בדרך הבעל שם טוב. "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע", ורק מה מעיק עלי? שאני יודע "כי אתה עמדי" – השכינה נמצאת אתי ומצטערת בצער שלי, וזה מצער אותי. בפני עצמי אין לי שום צער ושום פחד מכלום, ורק מיצר "כי אתה עמדי" – יש לך צער בצער שלי, וזה מצער אותי. זו ירידת המלכות למטה, בעולמות התחתונים. בכך השלמנו את הפרצוף, ואפילו הוספנו נקודה זו בסוף.

שלשה דינים באותיות ספר תורה

נאמר עוד משהו – נחזור להתחלה ונסיים עם ספר התורה שלנו וגם עם המאמר מע"ב, וגם פרשת נח, "נוצר חסד": נתבונן בשלשה דינים פשוטים לגבי כתיבת ספר תורה. כל אות בספר חייבת להיות מוקפת גויל, שיהיה לבן מכל הצדדים, שאות אחת לא תגע באות אחרת – אם יש נגיעה בין אותיות פוסל את הספר. דבר שני, לכל אות יש את צורת האות שלה, בפני עצמה, והיא חייבת להיות בדיוק בצורתה – אחרת, אם הסופר כותב עקום, שלא כצורת האות, האות פסולה וממילא הכל פסול. דין שלישי, שכדי שספר תורה יהיה כשר צריך את כל האותיות, כל הספר, כל השש מאות אלף – "יש ששים ריבוא אותיות לתורה" ר"ת ישראל, המלה האחרונה בתורה. זה עצם הישראל, גם ישראל בעל שם טוב וגם ישראל מרוז"ן.

שלשה סוגי התכללות

מה היחס בין שלשת הדינים האלה? קודם שהאות תהיה בודדת, תהיה מוקפת גויל, לא תגע באות אחרת. דין שני, שהאות צריכה להיות בצורה הנכונה שלה. דין שלישי, שצריך את כל האותיות יחד, ואות אחת חסרה פוסלת את כל האותיות מקדושת ספר תורה. הגם שכל האותיות הן בצורה הנכונה וכל אחת בנפרד, אם חסרה אות אחת הספר פסול. במאמר של השבוע אלה שלשה סוגי התכללות, ונאמר בקיצור נמרץ: בכל התכללות, כדי לבוא להתכללות יותר ויותר מוחין. המוחין הם אותו מוח של רבי ישראל מרוז"ן שהזכרנו קודם, והם פועלים את התכללות המדות. הדבר הראשון שנפעל ממש החכמה הוא עצם חלישות המדה, שהמדה לא תתפשט בלי גבול, וממילא כל מדה תתן מקום למדה הנגדית – שהחסד יתן מקום לגבורה והגבורה תתן מקום לחסד. זו עדיין לא התכללות ממש, שיהיו יחד בנשיאת הפכים, אך בכל אופן מה שמגביל את החסד שלא יתפשט אלא יתן מקום למדה הנגדית, הגבורה, זו גם גבורה – גבורה במקיף שאומרת לחסד עד כאן תבוא ותו לא, וממילא לתת מקום למישהו אחר ממך וגם הפוך ממך. שוב, המדרגה הראשונה של התכללות נקראת נתינת מקום לאחר. בעולם התהו זה לא היה, לכן הכל נשבר שם – גם המדרגה הכי בסיסית של התכללות, נתינת מקום לזולת לא היתה. המדרגה למעלה מזה, שצריכה כבר מוחין דאמא דגדלות היא התכללות בכלים. "חושך שבטו שונא בנו" – שהחסד יוכל להשתמש במדת הגבורה לתכלית החסד. כדי לזכות

לחסד מושלם צריך להשתמש בגבורה – גם הרידעל, לא רק הבערשט. לגבי זה שכל מדה צ"ל כלולה מכל המדות נחזור לדיני הספר. הדין הראשון, שכל אחד מוקף גויל, נקרא נתינת מקום אחד לשני – אף אחד לא נכנס לשני.

שלש ההתכללויות – שלשת בני נח

שלש ההתכללויות כאן הם בעצם שלש פעמים שכתוב "נח" בפסוק הראשון – "אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח". הם גם כנגד שלשת הבנים שלו, שיוצאים משלשת הנח בפסוק הראשון, כל נח בפסוק הראשון מוליד בן. זה כבר מתרץ את הקושיא שכהמשך ל"אלה תולדות נח" היה מיד צריך למנות את בניו, ולמה מפסיק ב"נח איש צדיק תמים וגו'" – כאן מתברר ששלשת הבנים נולדים משלש הפעמים נח. לא נאריך, אבל כל נח הוא מדרגה של התכללות? – להיות נח לזולת היינו להתכלל עם הזולת. מי פגם בתבה? חם, ששימש בתבה. השימוש בתיבה נגד רצון ה', בדין של כתיבת אותיות סת"ם של סופר, נקרא פגם בדין של מוקף גויל. שאות נכנסת במקום אות אחרת. הוא משמש בתבה, ומה היא תבת נח? הבעל שם טוב אומר שזו תבה של תורה (ותבה של תפלה). אם אות נכנסת לאות אחרת זאת אומרת שחם הגיע לכאן ושמש בתבה, עשה נגיעה של שתי אותיות, וממילא פסל את התבה ואת כל הספר. יש בן שני, שכנגד דין צורת האות. הדין של מוקף גויל הוא התיקון של חם. על הדין של צורת האות – שתהיה לה צורה יפהפיה – כתוב "פת אלהים ליפת וישכן באהלי שם". עיקר היפי הוא ההתכללות השנייה. אם האות י היתה נקודה פשוטה, נקודה בלתי מצוירת בלשון החסידות, היא לא היתה י – כי אין בה התכללות של משהו אחר, פשוט מדי. גם ה-י הכי קטנה היא מורכבת, נקודה מצוירת, והכוונה שיש בה התכללות של כל האותיות. כתוב ש-י, הכי קטנה, היא דומה ל-ל, הכי גדולה. זו ההתכללות השנייה, שכל אחד כולל את כולם בפני עצמו. זה כבר יפת, שצריך יותר מוחין. אבל, עיקר עולם התיקון הוא לא זה ולא זה – עיקר התיקון צריך להיות שלמות ספר התורה. כמו שאמרנו קודם, כל התורה היא שם אחד של ה' יתברך (שם = ספר כנודע), כפי שידרוש משיח. כל התורה היא בחינת שם – שם בן נח⁸ – ואם יש אות אחת חסרה הכל פסול.

ההבדל בין ההתכללות השנייה להתכללות השלישית

למה זה דומה? מסביר במאמר שכל אבר צריך לקבל מכל האברים, ולא יהיה אחד בריא בפני עצמו אם כל הגוף לא בריא ושלם. זה עצם הישראל, ולשם כך צריך גדלות מוחין הכי גדולה (גדלות שניה דמוחין דאבא, שהוא מצד הכתר, ה"כליל", "כלילת יפי [י פעמים י]", הכולל הכל יחד). מה ההבדל בין זה לזה? כשכל אחד כולל את השני, חסד את הגבורה וגבורה את החסד, הוא מסוגל לפעול למטרה שלו במדה השנייה, לשם השגת המדה העיקרית בעתיד. "חושך שבטו שונא בנו" יכול לפעול בגבורה כדי להיטיב לבנו לעתיד, אבל כעת לא טוב – "שבטו". מה ההתכללות השלישית? שכל המדות, גם הגבורה, עוזרת לחסד להיות בתכלית החסד כאן ועכשיו. הגבורה לא מתכללת בתוך החסד כדי שאחר כך החסד יושלם, על ידי שכעת אני נוקט במדת הגבורה – זו ההתכללות השנייה, אבל ההתכללות

7 ידוע שהתכללות = "נעשה ונשמע" וכו'. וביחד עם נח = 949 = 13 פעמים 73, אהבה פעמים חכמה = אהבת ישראל וכו'.

8 שם בן נח = י פעמים אדם (הרבוע הכפול של יח – "ויהי הווי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הווי אחד ושמו אחד", בחינת שם). הסי"ת של שם בן נח הם חנס (למפרע), הרבוע הכפול של ז. והוא בחינת חסד חנס (חסד הוא הרבוע הכפול של ו).

במילוי, שם בן נח = 1482 = אל הווי פעמים הווי.

השלישית היא שהכל משקף את מטרת החסד כעת. לכן הוא אומר שהגם ששייך לכל המדות, יותר מכל המדות נוגעת התכללות זו השלישית לספירת החסד, כמו "נוצר חסד" – שכל המדות משתתפות לשם חסד. לכן התורה היא "תורת חסד" – הכל חסד (בטוב הנראה והנגלה – עכשו).

"כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו" בתכלית גדלות המוחין

איך נבין יותר? כתוב "אלה תולדת נח נח איש צדיק" – צריך להיות נח, "כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו", הבעל שם טוב אמר זאת וכולם יצאו מן הכלים. יש שואלים על זה הרי יש גמרא ש"האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא לאו משום דמעלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא", אז לא טוב ש"רוח הבריות נוחה הימנו" (ובפרט איך יהיה רוח המקום נוחה הימנו אם אינו מוכיח את העולם במילי דשמיא?). יש הרבה תירוצים על זה שלא בדיוק מתיישבים, אך יש לומר שהפשט הוא שצורבא מרבנן שהנו ירא שמים באמת מוכיח תמיד, כמו כל הנביאים, מאהבת ישראל – זו ההתכללות של יפת, צורת האות. זו מדרגה, צריך בשבילה מוחין, אבל זו לא התכללות של שם. כשהבעל שם טוב (הבעל של השם הטוב) יצא ואמר זאת, וכולם יצאו מן הכלים מרוב התפעלות, שזו כל התורה כולה – סימן שיש עוד מדרגה. יש אחד שמוכיח, "צורבא מרבנן דרתח אורייתא דמרתחא ליה" – צורבא מרבנן בחז"ל הוא ת"ח חס, רותח, בחור עם דם חם. אם כולם אוהבים אותו סימן שהוא לא "צורבא מרבנן" באמת. מה שהבעל שם טוב אמר, "כל שרוח המקום נוחה הימנו וכו'", צריך גדלות שניה דאבא, תכלית הגדלות. הוא מסביר במאמר שזו הבחינה של אהרן הכהן, שכולם נלוים אליו לשרתו – זו ההתכללות הכי גדולה, שה' בוחר באהרן, והכל משמש בפירוש את החסד. במלים פשוטות, יש מציאות של תלמיד חכם שכן מוכיח את העם, ואף על פי כן כולם אוהבים אותו.

נח הגוי ונח למעליותא

את ה"צורבא מרבנן" כולם אוהבים כשלא מוכיח אותם, הכל בסדר, יותר מדי נח. מה הפירוש "אלה תולדות נח נח"? יש פירוש אחד, נח לשמים ונח לבריות. הכוונה שאיני מעביר בקורת – כולם בסדר. בחיצוניות כולם אוהבים אותו, כי הוא בסדר עם כולם, מלמד זכות על כולם ולא מפריע לאף אחד, וממילא אוהבים אותו. מה זה נח לשמים? אותו דבר, הוא לא מפריע לה', לא מעביר עליו שום בקורת, אז ממילא יוצא שה' תמיד בסדר (גם כשעומד להביא מבול לעולם ר"ל). זה "נח לשמים ונח לבריות" – זה נח גוי. בסופו של דבר נח היה גוי, גוי מתורבת. גם נח לה', לא מוכיח אותו בכלל, לא מתפלל תפלת דין בלשון רבי נחמן – הוא נח לכולם, לכן הוא גוי. על זה אמרו חז"ל שצורבא מרבנן שכולם אוהבים אותו הוא לא בסדר, הוא ת"ח גוי. אבל האם יש נח-נח – אפילו שלש פעמים – שהוא צדיק, שהוא בסדר? האם אפשר לדרוש לשבח? כן, אבל רק במדרגה השלישית, נח אבי שם – כל התורה היא שם אחד, וממילא כל המדות משרתות את מדת החסד דווקא. אז יש אחד שיכול ממש להוכיח את כל העולם, כמו שהרבי אומר על משיח – יכוף את כולם בדרכי נעם, ירביץ (תורה) לכולם בדרכי נעם. עושה צחוק? יש כזה דבר, זו ההתכללות השלישית, נח אבי שם⁹, שהוא מוכיח וכופה וכולם אוהבים אותו. "לא תאר לו ולא הדר ונראהו ולא מראהו ונחמדהו" כתוב בנביא. הוא עם כל

9 נח אבי שם = אלישע (ראה בשיעור הקודם בדמיון בין נח לאלישע בענין "פי שנים ברוחך". נמצא שאותו נח שדומה לאלישע הוא נח אבי שם דווקא, וד"ל) = תהו = ג פעמים 137 (קבלה וכו'), הערך הממוצע של ג התבות. וביחד עם שם בן נח הנ"ל = 861 = אם במשולש = בית המקדש (סוד תבת נח) וכו'.

האמת שלו, שהיא לא פוליטקלי קורקט – "לא תאר לו" – לא מחניף לאף אחד, ויחד עם זה חומדים אותו, כולם אוהבים אותו. למה כולם אוהבים אותו? זו לא "תוכחת מגולה מאהבה מסותרת" – כפי שיש אצל הצורבא מרבנן במקרה הטוב, שמוכיח ומשום כך לא אוהבים אותו – אלא אצל משיח זה אחרת. שהמשיח היה צעיר היה כך אצלו, אבל ככל שהוא מתבגר הוא כבר לא "תוכחת מגולה מאהבה מסותרת", אלא תוכחת מגולה מאהבה עוד יותר מגולה – האהבה שלו כל כך עוטפת, שלאף אחד לא אכפת שהוא מעביר עליו בקורת. הוא מקבל זאת יפה, מיטיב את דרכיו, וכולם חומדים אותו.

תפלה בזמנה ותפלה לאחר זמנה

נספר עוד ווארט מבעל ההילולא של היום, דער הייליגע רוז'ינער¹⁰. פעם אחת הוא נתן משל לחסידים שלו שצריכים להתפלל בזמן, לא להתעכב ולהתפלל מאוחר כמו שנוהגים צדיקים. משל למה הדבר דומה, לאשה טובה שכל בקר בשלה לבעלה קטניות על הבקר. הוא מתפלל מוקדם, חוזר בשבע הביתה – מתפלל ותיקין – ויש לו כל בקר מאכל קטניות חס. בקר אחד לא הסתדר לה, היא לא הספיקה לבשל את הקטניות. הוא חוזר הביתה, שבע, אין קטניות – אין ארוחת בקר. עוד שעה עוברת ואין ארוחת בקר, עוד שעה עוברת ואין ארוחת בקר, וכבר מגיע 12 ואז היא מגישה צלחת קטניות. אז הוא אומר – ראיתי משהו מוזר, חריג, שתמיד את בסדר והיום לא, אז חשבתי שהיום את מבשלת משהו מיוחד במינו, תבשיל מיוחד שלוקח הרבה זמן להכין. הייתי דרוך, מלא ציפיות, כמה אני אוהב אותך שאת מקדישה ומשקיעה כל כך הרבה בשבילי – ובסוף מגיע שתים עשרה ואני מקבל אותו דבר, צלחת קטניות. בשביל זה לא הייתי צריך לחכות כל כך הרבה זמן. הוא אומר לחסידים שלו – זה אתם, לא כדאי לכם לאחר את התפלה. אני אולי באמת מבשל תבשיל מיוחד, אבל אתם תתפללו בזמן. ווארט חזק. היתה חבורה של חסידים שנסעו ודברו ביניהם, התלהבו מהווארט וממש החיה אותם. הגיעו לאיזה קרעטשמע, ראו שם יהודי זקן, ואמרו – אתה יודע מה? הרבי ספר כזה משל מדהים וכו'. ספרו לאותו זקן את המשל. הוא הסתכל עליהם ואמר – מה שהרבי שלכם אמר הוא כשאין אהבה אמתית בין הבעל והאשה, אבל אם הבעל באמת אוהב את אשתו באהבה גמורה ואמתית לא אכפת לו בכלל מה היא תגיש לו ומתי היא תגיש לו. הם כמעט התעלפו שם, שהנה הזקן הזה מפרוץ להם את כל התורה של הרבי שכל כך התלהבו ממנה – אז במקום להמשיך לנסוע הביתה הם מיד עשו אחורה פנה, היו צריכים מיד לחזור לרוז'ין ולספר לרבי מה הזקן אמר, שכל המשל שלך הוא רק כשאין אהבה אמתית בין האיש והאשה, אבל אם יש אהבה אמתית זה כבר לא משנה. הרוז'ינער הקשיב ואמר להם – הזקן הזה כבר לא בחיים. כל מה שירד לעולם, וחי 100-90-80-70 שנה היה בשביל הווארט הזה. ברגע שאמר זאת 'עלי', בטוח, הוא כבר לא חי – חזרו וראו שהוא כבר מת. כל התפקיד של הזקן בעולם הזה, כל המאה ועשרים שלו, היה כדי לומר את הווארט הזה – להפריך את המשל של ההייליגער רוז'ינער, שהוא ודאי אמת מצד עצמו. זה דבר אחד.

כח הטהרה של ניגוני הרבי מרוז'ין

דבר שני, לעבור לחלק של ניגונים וריקודים כעת. פעם הלשינו לרוז'ינער שאחד האברכים החסידים שלו בטלן, לא מתכוון לתפלה כדבעי, לא הולך קודם התפלה למקוה – כל חסיד הולך למקוה בבקר

לפני תפלת שחרית. הרבי שאל – מה הוא עושה לפני התפלה? אמרו שהוא הולך ברחוב, סתם מסתובב, ומפזם את הניגונים שלך. הרוז'ינער חייך והגיב שאם כך הוא בסדר גמור, כי לפזם את הניגונים שלי מטהר כמו מקוה¹¹. עד כאן, לחיים לחיים. זכותו יגן עלינו על כל ישראל אמן. נשמע ניגונים, נרקוד קצת, אחר כך ברכת המזון ואז אפשר שוב לרקוד.

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע

יום ההילולא - כ"א אב

הגה"ק רבי אהרן רוקח, הרבי מבעלזא, זכותו תגן עלינו, נולד בשנת תר"מ לאביו הגה"ק רבי ישכר דוב, בן הגה"ק רבי יהושע בנו של מיסד השלשלת, הגה"ק רבי שלום. מנעוריו מיעט באכילה ובשינה והצטיין בקדושתו וטהרתו עד שהגה"ק רבי יחזקאל משינאווא אמר עליו "כנראה שהיצר הרע הסיח דעתו לגמרי ממנו". היה גאון בתורה ובעל מוח חריף ובהיר מאד וזכה בבחרותו לחבר ספר של הגהות על הקצות החושן.

בשנת תרפ"ז נפטר אביו הגה"ק מהרי"ד זי"ע והנהגת העדה נפלה על שכמיו. בזמנו נתעצמה חסידות בעלזא, ומאות ואלפים נהרו אליו מכל חלקי גליציה, פולין והונגריה. הרבי שימש כדוגמה חיה לכל באי קורות ביתו לאיזה דרגות מסוגל ילוד אשה להתעלות, בתורה, ביראת השם ובקדושה וטהרה. למרות פרישותו המופלגת ודביקותו בבוראו כחד מקמאי אחז בשבט השלטון בכל הנוגע להנהגת כלל ישראל. הוא ביצר חומת הדת באסיפה בשנת תרפ"ח בנוגע לארגון מחזיקי הדת, וכן השתתף בשנת תרפ"ט במשלחת שנפגשה עם ראש ממשלת פולין ביחד עם החפץ חיים זי"ע.

בפרוץ מלחמת העולם השנייה נטל הרבי את מקל הנדודים בידו ונס לסקוהל וגר שם כשמונה חדשים ואח"כ לפרימישלן למשך שנה. כשהנאצים ימש"ו שרפו את ביהכ"נ הושלך גם בנו יקירו הרה"ק רבי משה'לה לאש, והרבי קיבל עליו את הדין באהבה בבחינת "וידום אהרן". המצב הלך והחמיר מיום ליום עד כדי סכנת נפשות תמידית. בהשתדלותם של האדמו"רים מליובאוויטש וממודזשיץ ששהו כבר בחוץ לארץ, הצליחו חסידי בעלזא לשחד איזה נסיך פולני ולהבריחו לווישניצא שבגליציה. בחורף שנת תש"ג החלו פעילות נמרצות אצל חסידי בעלזא שבכל מדינות החופש לשחרר את הרבי שנמצא אז בגיטו בוכניה.

סכומים עצומים נאספו ובכסף זה שכרו קצין הונגרי מראשי שירות הריגול לביצוע ההצלה, בניסים גלויים שכמעט אי אפשר לתארם הגיע ביחד עם אחיו רבי מרדכי מבילגוריי, לבודאפעסט, הונגריה בל"ג בעומר תש"ג וגר שם כחצי שנה. בשבט, תש"ד עזב הרבי את ארצות הדמים והגיע לארץ הקודש.

על אף אבדן כל משפחתו העניפה, כל החסידים, היושבים, שהיו מופלגים בתורה וחסידות, לא היה ניכר עליו כלום, ומיד בהגיעו התחיל לשקם מחדש את החסידות. רבבות התדפקו על דלתותיו, בידעם שאמנם קדוש הוא בקדושה עליונה.

11 ולהשלמת הענין ראוי להביא ווארט המצוטט משמו של הרבי מרוז'ין בספר קובץ אליהו (לרב חיים אליהו שטערנבערג) אות שיב: "כל בעלי השיר יוצאים בשיר וטובלים ומזין במקומן – ע"י שירים ותשבחות נחשב כאילו טבל עצמו במקוה".

אולם לדאבון לב חסידיו בפרט וכלל ישראל בכלל נפטר הרבי ביום המר והנמהר כ"א מנחם אב תשי"ז, נתבקש ועלה לשיבה של מעלה, וירד יתמות וצער על חסידי בעלזא.

זכו חסידי בעלזא שנשאר אחריו בנו יחידו של אחיו הגה"ק מהר"ם מבילגוריי זצוק"ל ה"ה כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א, למלאות את מקומו בהמשכת השושילתא דדהבא ובהנהגת החסידות לתפארת. (בקדושתו של אהרן" (ירושלים תשס"ז) ח"א, עמ' ג')

ראיתי שהוא צורה בלי חומר מופשט מהגוף כך העיד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש הרבי מנחם מנדל שניאורסון

"אברך, מאתנו אי אפשר להסתתר"

כאשר גרו הרבי והרבנית בברלין, נודע באחד הימים כי האדמו"ר מוהר"א מבעלזא הגיע לברלין ורבים הולכים לקבל את פניו. הרבי שהיה אז אברך צעיר, השתוקק לראות את הצדיק המפורסם. היא ביקש מידידו חסיד גור שגר בברלין בשם ר' איצ'ה מאיר פירסנטברג שיתלווה אליו, אולם התנה איתו שלא יגלה את זהותו (ככל מעשיו בעת ההיא שהיו בהצנע לכת ובהסתר). בהגיעם לשם, נזדמן למקום הרה"ח ר' חיים שניאורסאהן מחברון שנסע כשד"ר מארה"ק. כאשר הבחין הרבי בר' חיים ביקש גם ממנו שלא יגלה את זהותו לאיש, ור' חיים הבטיחו בכך.

כשהגיעו לאכסנייתו של האדמו"ר היה תור גדול של יהודים שחיכו לתת "שלום". הוא נתן שלום כשידו עטופה במגבת, וראשו מורכן כלפי מטה. כשניגש הרבי ונתן לו ידו לשלום, הרים את עיניו הקדושות, הוריד את המגבת מהיד ואחז את ידו של הרבי. כך החזיק ר' אהרן הקדוש את היד זמן ממושך ושאל: "ווער איז דער יונגערמאן?" [=מי הוא האברך הזה?].

"אגיוניליכער יונגערמאן" [=אברך פשוט] ענה הרבי. נענה הרבי מבעלזא ואמר: "א ווארימע הענטאלע. יונגערמאן, פון אונדז בעהאלט מען זיך ניט" [=יד חמה. אברך, מאיתנו אי אפשר להסתתר]. כשגילה ר' חיים שניאורסאהן לאדמו"ר מבעלזא שהאברך הוא חתנו של האדמו"ר מליובאוויטש, אמר הצדיק: "יא, יא, איך זע איך זע. איך האב געפילט אז דאס אין אן איידעלע האנט" [=כן כן, אני רואה אני רואה, הרגשתי שזו היא יד זכה]. הרבי מבעלזא המשיך להחזיק את ידו של הרבי ודיבר איתו כך במשך כעשר דקות.

על סיפור זה שזכה לראות בעיניו, היה הרה"ח ר' חיים שניאורסאהן ז"ל חוזר שוב ושוב לפני אנ"ש בירושלים. לאחרונה התקבל על כך אישור נוסף ממקור בלתי צפוי. הרה"ח ר' יחזקאל בעסער שי' מראשי "אגודת ישראל" בניו יורק, סיפר בראיון ל"כפר חב"ד", שאותו חסיד גור ר' איצ'ה מאיר פירסנטברג מברלין, שהתלווה אל הרבי בהליכתו לפגוש את האדמו"ר מבעלזא, התיידד עמו שנים רבות אחר כך כאשר גר בניו יורק, וסיפר לו את הדברים ממקור ראשון.

הרב בעסער הוסיף, שכאשר סיפר לר' איצ'ה מאיר שיש לו "יחידות עם הרבי", ביקש ממנו להזכירו לפני הרבי. כששוחח עם הרבי מסר לו את דרישת השלום מאיצ'ה מאיר פירסנטברג, והרבי אמר בהפתעה: "או, פירסנטברג, הוא עדיין כל כך חריף?! אני מודה על הד"ש, תמסור לו ד"ש חם בשמי, הוא הרי לקח אותי אל הרבי מבעלזא!"

החזיק לרבי עשר דקות את היד!!!

סיפור מעין זה קרה שוב בזמן אחר ובעיר אחרת, וכך שח הגאון רבי אלחנן הילפרין:

"הרב הגאון החסיד רבי אלימלך רימפלער זצ"ל מווינא (שגר אח"כ בלונדון), סיפר לי בעצמו על מאורע שהיה בנוכחותו. בעת שהרה"ק מוהר"א מבעלז זצלה"ה הגיע לווינא לרפואת עיניים, הנה בצאתו מביתו בדרכו אל הרופא, באו לנגדו שני אברכים לקבל ממנו ברכת שלום. לראשון שבהם (שהיה הרה"ח חדב"נ הרש"ג זצ"ל) השיב ברכתו כדרכו וכמנהגו בג' פעמים, ולהשני החזיק בידו כרבע שעה, והיה בדבקות גדולה. הרב רימפלער נוכח בעצמו בשעת מעשה עם עוד חסידים, והוא אמר כי אלו שהיו שם המה ראו כן תמהו, שמעולם לא ראו הנהגה כזו אצל רבם. והכל דברו כי הרה"ק מבעלז הרגיש כי זוהי יד טהורה וקדושה. ואברך זה היה הרבי רמ"מ מליובאוויטש".

"שלום פויגל חזור בך, אתה משחק באש"

הקשר בין האדמו"ר הרה"ק מבעלז לבין הרבי היה מפליא כבר מהתקופה הראשונה של הנשיאות. משמשו של האדמו"ר מבעלז היה הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל (נכדו של הצדיק רבי נחמן לובעניצער זצ"ל שהיה בעל רוח הקודש). הוא היה מחשובי החסידים, שימש כמשפיע לבחורים והיה סמל ודוגמא של חסיד אמיתי.

כאשר שיגר כ"ק אדמו"ר בחודש כסלו תשי"א אגרת כללית לאדמורי"ם ומנהיגי ישראל בקשר להפצת המעיינות חוצה, הגיע מכתב כזה גם לביתו של כ"ק האדמו"ר מבעלז זצוק"ל. רבי שלום ז"ל קרא לפניו את המכתב, אבל העיר על כך שהרבי שנעשה רק עתה לאדמו"ר, כבר מעורר את הצדיקים וגדולי הדור איך עליהם לנהוג.

כששמע הרבי מבעלז דברים אלו, נבהל ואמר: "שלום, שלום, האב שוין חרטה. זאלסט וויסען אז דו שפילסט זיך מיט פייער! זאג נאך מיר דריי מאל: [=שלום, שלום, חזור בך מיד. דע לך שאתה משחק באש! אמור אחרי שלוש פעמים: אני מתחרט, אני מתחרט, אני מתחרט].

אסור שגזע חסידי ילך לאיבוד

שלושה ימים אחרי הסתלקות הרבי מבעלז נסע הרב נחום רבינוביץ לניו יורק ונכנס ליחידות ביום חמישי כ"ה מנחם אב תשי"ז. הרבי ידע על השייכות שהיתה לו עם האדמו"ר מבעלז ושאל אותו אודות ההסתלקות.

הרב רבינוביץ הוציא את עתון "המודיע" של יום ראשון, שבו היה מסופר על ההסתלקות והלויה וכו', ומסר את זה לרבי, והוסיף כי לפני יציאת השבת הגיעה ידיעה על מצבו החמור, ועם צאת השבת שלחו תלמידי ליובאוויטש מברק אל הרבי שיעורר רחמים עבורו. הרבי ענה: "המכתב הגיע לכאן שש שעות לאחר ההסתלקות", ובתוך כך יצאה אנחה כבדה מעומק לבו הטהור.

אחר כך שאל אותו הרבי באם הרבי מבעלז השאיר כתבים, וענה שיש קבלה בבעלז שלא מדפיסים את תורת האדמורי"ם שלהם. הרבי הגיב: "גם הרבי הרש"ב נ"ע לא רצה שידפיסו את כתבי החסידות שלו, ובכל זאת השווער (הרבי הריי"צ זי"ע) הדפיסם". אחר כך שאל הרבי "מה חושבים חסידי בעלז

לעשות עתה?" וענה הרב רבינוביץ שאחיו הרה"צ מבילגוריא זצ"ל (שנסתלק ביום כ"ה מרחשון תש"י) השאיר בן צעיר בן תשע שנים בשם יששכר דוב (כיום כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א), וחושבים להועידו לאדמו"ר. הרבי ענה על זה: "א גלייכע זאך. א חסידישער גזע טאר ניט זיין פארפאלען" [=זה דבר נכון. אסור שגזע חסידי ילך לאיבוד].

קבלתי ממנו שיריים

הרב יחזקאל בעסער ע"ה מראשי אגודת ישראל ומקורב לרבי מספר שלפני היחידות הראשונה של הרבי מבעלזא שליט"א בחודש אדר תשל"ג, הוא היה אצל הרבי ואמר לו שחסידי בעלזא ביקשו למסור "כי מאחר שהרבי מבעלזא חדש ככהונתו ואברך צעיר, הוא צריך חיזוק, ומבקשים שהרבי יעודד אותו". כאשר העלה הרב בעסער את העניין של בעלזא אמר לו הרבי שהאדמו"ר הקדוש הר"א זצוק"ל היה צדיק גדול ובקי גדול באורח חיים, ואמר הרבי שקיבל מהבעלזער "שיריים".

ביחידות של שנת תשל"ג קיבל האדמו"ר מבעלזא את ברכת הרבי לבן זכר. ואחר כך נולד לו בנו יחידו שהוא היום חתנו של הגה"צ רבי שמעון לעמברגער שליט"א הרב ממאקאווא.

"כמה מגדולי ישראל הלכו למנוחות והתגבר חושך הגלות".

מעניין לציין דבר מדהים פחות מחודש לאחר הסתלקותו של רבי אהרן מבעלזא כותב הרבי מכתב ב"ט אלול תשי"ז (הסתלקותו בכ"א אב תשי"ז) במענה לאחד ששאל האם יש כבר אתחלתא דגאולה בעצם הקמת המדינה. תשובת הרבי הייתה כידוע שאין אתחלתא דגאולה לפני ביאת משיח כמבואר ברמב"ם. אולם כאן הרבי הוסיף משפט נדיר המרמז את השבר הגדול בפטירת רבי אהרן מבעלזא. הרבי הוסיף במכתב משפט נדיר "ונמצאים עתה בגלות חשך כפול ומכופל עוד יותר מדורות שלפנינו כיון שכמה מגדולי ישראל הלכו למנוחות וכו'"

"ראיתי שהוא צורה בלי חומר מופשט מהגוף"

באור ליום ב', י' אדר ראשון ה'תשל"ג ביקר האדמו"ר הרה"צ רבי ישכר דב רוקח שליט"א מבעלזא אצל הרבי. הרבי סיפר לאדמו"ר מבעלזא כי פגש את דודו, אדמו"ר מבעלזא הרה"ק רבי אהרן זצ"ל, "וראיתי שהוא צורה בלי חומר מופשט מהגוף".

להדפיס ספרי בעלזא למרות ה'קפידה'

להלן קטע מהמשך שיחתם הק' הסובבת סביב הדפסת תורתם של אדמו"רי בית בעלזא:

הרבי: אילו כתבים מאדמו"רי בעלזא מצויים?

האדמו"ר מבעלזא: ישנם קצת בצילום (קופיע), אך הם אינם מוגהים. בשנים תש"ה-תש"ו כתב אאמו"ר (הרב מבלגרוויי זצ"ל) הנחות מתורותיו של אחיו (הרה"צ רבי אהרן זצ"ל).

הרבי: טוב מאד, אפשר הרי להדפיסם!?

האדמו"ר מבעלזא: ישנה קפידה (גזירה) בבעלזא, שלא להדפיס תורות!

הרבי (בחי"ך): בילדותי שכר אאמו"ר ז"ע עבורי ועבור שני אחי, מלמד שהתגורר בביתנו, והיה לומד עמנו כל השנה כולה. פעם אחת, נכנסתי לחדרו של המלמד בתשעה באב, ומצאתיו יושב ולומד. שאלתיו בדרך-ארץ – היתכן?! והמלמד השיב: כשאבוא לעולם האמת, בין כה ילקוני. אשמה, איפוא, כשאדע שמלקים אותי על לימוד תורה בתשעה-באב.

ועל דרך זה בענייננו: הלואי וה"עון" יהיה – הפצת התורה. גם אם בדורות קודמים אסרו זאת! האדמו"ר מבעלז: כיון שאין טעם גלוי לקפידה שלא להדפיס תורות, ואם-כן, הרי זו בבחינת גזירה ללא טעם – אם היה טעם אפשר היה לדון אם בטל טעמה, או לא, אך כאמור הרי זה ללא טעם!?

הרבי: בדורנו כאשר המצב הוא שרבים צריכים לכך – מפאת מחלת הדור – אין להתחשב בקפידה, בדוגמת הפסק-דין: "חולה שהוא אומר צריך אני לאכול כו' מאכילין אותו מיד כו' שהלב יודע מרת נפשו כו' אפילו מאה רופאים אומרים שאין צריך לאכול כו' שומעין לחולה".

זאת אומרת: אף על פי שהרופא הוא בקי וכו' יש להתחשב במצב החולה.

ולענייננו: צריכים לבדוק את המצב כפי שהוא היום, ולא כפי שהיה לפני חמישים שנה. ובענין זה – יש ללמוד הוראה מ"מעשה רב" בנוגע לכתבי האריז"ל – שהרב חיים ויטאל ז"ל ציוה לגונזם, ולאחר מכן התירו גדולי-ישראל להוציאם ולפרסמם [ולהעיר מהשקלא וטריא בהלכה בתלמיד חכם וגדול הדור שציוה שלא להספידו – שיש מקום לומר שמוותר להספידו!].

ועל דרך זה בדורנו: אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, לא רצה שידפיסו את כתביו, ובפרט לא ב"אותיות מרובעות", אך כשהגיע כ"ק מו"ח אדמו"ר לארצות הברית וראה שהמצב הוא שאם יודפסו ב"כתב רש"י" לא יסתכלו בספרים [שכן: (א) ישנם שאינם יודעים לקרוא "כתב רש"י", (ב) גם אלו שיודעים טוענים שספר שנדפס בצורה כזו הוא ספר ישן וכו'] והורה להדפיס את ספרי החסידות ב"אותיות מרובעות"!

"הרבי פועל שם דברים עצומים ונפלאים"

בתאריך ד' אדר שני תשמ"א ביקר האדמו"ר רבי ישכר רוקח מבעלז אצל הרבי. להלן קטעים משיחתם הק':

הרבי: באים אתם הרי מארץ-הקודש, בודאי יש בידכם בשורות טובות!?

האדמו"ר מבעלז: הרבי פועל שם דברים עצומים נפלאים.

הרבי: הנכם פותחים במה שאני פועל בארץ-הקודש, הרי באים אתם מהתם לספר אודות פעולותיכם...

האדמו"ר מבעלז: אנו מנסים גם-כן לפעול משהו.

הרבי: מהו פשר הביטוי "משהו"?

האדמו"ר מבעלז: כמה שפועלים הרי זה מעט.

כבוד מיוחד שהרבי מתעניין אודות בעלזא

הרבי: ראיתי את העתון שאתם מוציאים-לאור (קול מחזיקי הדת) – כיון שאתם אינכם רוצים לספר לי אודות פעולותיכם, צריך אני לספר לכם מה נשמע שם!...

האדמו"ר מבעלז: זהו כבוד מיוחד שהרבי יודע מעתוננו.

הרבי: אני גם קורא אותו, ואני מחפש שם דברים טובים. הרי רואים אתם שאני מתעניין כל הזמן על דבר בשורות-טובות...

הרבי: כשהתחלתי לחפש בעתון ("קול מחזיקי הדת" הנ"ל) ראיתי שהתחילו להדפיס גם עניני חסידות. דבר זה הזכיר לי את הנושא עליו דיברנו בשעתו בנוגע לבחורי ישיבה שעליהם לדעת שחשיבות לימוד תורת החסידות היא בדיוק כלימוד תורת הנגלה.

האדמו"ר מבעלז: "נהרא ונהרא ופשטי" – בחסידות פולין ישנם כמה סוגי חסידות, אך מכיון שישנם הטוענים שנשתכחה תורת הבעש"ט (חס ושלום) – אזי דברי חכמים צריכים חיזוק.

הרבי: אכן גם זו סיבה טובה להתחזקות בלימוד החסידות, – אולם לשם מה להזכיר גנותן של ישראל, שישנה "שיטה" שכזו?!

"ישכר" או "יששכר"?

הרבי אמר שבתור "מאמר המוסגר" ברצונו לנצל את הביקור ולברר כיצד נוהג אדמו"ר מבעלז בנוגע לכתבת שמו (ישכר) – האם כותב הוא שני שיני"ן או שי"ן אחד?

האדמו"ר מבעלז השיב שזקנו הרה"צ ר' ישכר דוב מבעלז צוק"ל היה כותב שי"ן אחד.

הרבי שאל האם כך הוא גם היה חותם, אדמו"ר מבעלז השיב שכן.

הרבי שאל האם כך נהג גם בהברה, כלומר כשהיה מבטא את שמו בפיו האם גם אז נהג לבטא בשי"ן אחד.

האדמו"ר מבעלז השיב שכן.

הרבי שאל האם נאמר פעם ביאור על כך. אדמו"ר מבעלז השיב: הרי בקריאת-התורה קוראים בשי"ן אחת.

הרבי העיר כי זוהי אכן ראייה שכך צריך להיות, אך מהו באמת הביאור בכך? האם לא נדפס ביאור כלשהו?!

האדמו"ר מבעלז אמר שבספרים הרי מובא טעם. הרבי העיר על-כך: לכאן ולכאן.

האדמו"ר מבעלז: הרה"צ מקאמרנא אמר כי "ישכר" הוא "פי דוברי שקר", דעתו היתה שיש לבטא זאת בשני שיני"ן.

הרבי: לשון הכתוב הרי הוא – "יש שכר" – והדבר קשור עם הגלות והגאולה.

ידוע שחמישים שנה לא ישן רבי אהרן רוקח על מיטה אלא ישב עליה או על כורסה.

לא אכל בשר ובקושי לחם, וחי יותר מנוזלים מאשר ממוצק, והיה רוב ימיו צם, כך שגם מה שאכל פעם ביום משהו קטן זה היה צלוחית קטנה של מרק, ומתי שאכל לחם או פירות היה אוכל רק בשביל הברכה ומשאיר הכל לשיירים שייקחו אחרים. אשר העיר לפניו משמשו על כך שלא אכל כמה ימים, נענה ואמר "האמן לי שאינני רעב. אילו הייתי חש צורך בכך, הייתי אוכל מעצמי ולא היית צריך להזכיר לי..." מרוב פרישותו, הצטמק גופו עד שרק עור ועצמות נכרו עליו, עד כדי כך שבקיץ היה צריך ללכת במעיל פרווה בשביל לספק לגופו את החום הדרוש לו!

כשפרצה מלחמת העולם השנייה, נשאר רבי אהרון בפולין. ועד חסדי בעלז פנו במכתב לרבי הרי"צ, בו ביקשו סיוע מהרבי הרי"צ להצלת רבי אהרון. לאחר קבלת המכתב, ענה הרבי הרי"צ כי הוא מוכן לסייע, ועבור כך עליו לדעת "באיזה מקום פרטי משכן קדשו, שמו הקדוש ושנותיו ושם הוריו הקדושים בדיוק, ושמות שארי בני המשפחה יחיו, כי בלי זה אי אפשר לעשות שום דבר השתדלות".

סדרנו מיד רשימה של כל משפחת אדמו"ר שמותיהן ופרטיהן, והמצאנו לאדמו"ר מליובאוויטש [=הרי"צ] כדרישתו במכתבו הנ"ל. ובהמשך הדברים כותב: ביום גשם חזק מימי החורף של שנת תש"ב, הופיע בביתי הרה"ג הצדיק ר' שלמה-יהודה-לייב אליעזרוב הרב מחברון, ומסר לי מכתב שנתקבל אצלו למסור לידי מכבוד קדושת הגאון הצדיק האדמו"ר מליובאוויטש [=הרי"צ]. נודעזעתי לראות, איך רב נכבד וגדול, זקן מופלג ובעל יסורים, הטריח עצמו לביתי. על שאלתי למה הטריח את עצמו, הלא היה יכול לשלוח על ידי עושי רצונו, ענה: האדמו"ר כותב לי למסור לכבודו, עלי לקיים דבריו. ואמרתי שוב: אם היה כבודו מודיע לי שאבוא אליו, הייתי ממחר לבוא, ענה לי: מצוה בו יותר מבשלוחו, וכל צעד הכרוך עם הצלת אותו צדיק, יקר לי ואינו קשה בעדי...

לאחר שניצל האדמו"ר מבעלזא והגיע לארץ הקודש, שלח אדמו"ר הרי"צ מברק אל הרב שאול דוב זיסלין ואל הרב מנחם מענדל קופרשטאך, וביקשם לבקר רבי אהרן, ולברכו בשם אדמו"ר הרי"צ בברכת 'ברוכים הבאים', ולטוב וברכה בגשמיות וברוחניות, ולדווח לאחר מכן לאדמו"ר הרי"צ אודות מצבו ומצב בני משפחתו. ביום ראשון י"ט שבט תש"ד (עשרה ימים לאחר שהגיע רבי אהרן לארץ הקודש), נסעה המשלחת אל רבי אהרן, בה השתתפו גם הרב שלמה יהודה לייב אליעזרוב, הרב יצחק אורנשטיין, והרב יהודה לייב סלונים.

הרה"ק רבי אהרון מבלז זי"ע היה פעם אחת בחוף הים אחד ואמר שמי שהוא חכם יוכל להכיר עדיין על ידי סימנים בים המקום של קריעת ים סוף, ומתוך דבריו היה ניכר שהוא היה מבין את זאת. ושאלו אותו הלא אין זה הים שנבקע לישראל, והשיב הרה"ק כי הלא כתיב ויבקעו המים ופירש"י כל מימות שבעולם נבקעו. (כ"ק אדמו"ר מפאפא צוק"ל [בשיחת קדשו - מוצש"ק פ' חיי שרה תשל"ג] - "אמרי יחי יוסף" (ברוקלין תשס"ג) ע' קצ"א)

סיפר לי הגה"צ ר' אהרן מרדכי רוטנער שליט"א, שכמה פעמים שלח אותו הרה"ק עם נרות שיתן לבית המדרש דמתא ואמר עבור הנשמות שראיתי בלילה. (הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' ר"ח)

נעתיק סיפור נורא: הרה"ק ר' אהרן מבעלזא זצוק"ל שבת פעם בעיר 'הולשיץ', ובאו חסידים מעיר 'אושפיצין' ובקשו ממנו שיואל בטובתו לבוא לעירם לעשות את השבת, ענה הרה"ק, אם היו מבקשים ממני שאבוא לעיר 'סטרעליסק' הייתי נוסע, וכשהגיע זאת לאזני חסידי בעלזא בעיר סטרעליסק שלחו משלחת ובראשם רב העיר שהיה חסיד בעלזא, והזמינו את הרה"ק לשבות בעיר סטרעליסק. ואכן שבת הרה"ק בעיר סטרעליסק והתפלל בביהמ"ד דשם, רק בסעודה שלישית אמר שרוצה לערוך סעודה שלישית בבית מסויים בעיר. וכשישב לערוך סעודה שלישית סיפר כי הבעל שם טוב ערך פעם בבית זה שלש סעודות עם תלמידיו, והראה הרה"ק האיך שישבו התלמידים סביב הבעל שם טוב, ומנה הרה"ק ארבעים שמות של תלמידים וביניהם ר' דוד ממיקאליעו ור' וולף קיצעס זי"ע ועוד, והמשיך וסיפר, באמצע שלש סעודות נכנס א' מהקענער'ס (כך כינה למתנגדים) ושמו 'לייבוש', והיו קוראים אותו 'לאביש', ולקח חלה א' מהי"ב חלות של הבעש"ט הק' ושחקו לפתיתים, וחלה זה היה החלה שהוא מרומז כנגד דעת. אמר אז הבעש"ט 'ה' מלך גיאוש לבש' 'גיאוש לאביש!' ומאז נעשה אותו 'לאביש' אינו שפוי בדעתו רח"ל, ושכח תלמודו וכל מה שלמד לא הבין, והיה כותב בצידי הגמרא במקומות שלא הבין 'סמי מכאן', [דהיינו לשנות הגירסא, ולהשמיט הקטעים שלא מובנים לו]. אחר שסיפר הרה"ק מבלזא סיפור הזה, מצאו שם גמרא שהיה נכתב בהגליון 'סמי מכאן' והבינו שזהו הגמרא שבה למד זה 'הקענער' והביאו גמרא זו לבלזא. (מפי הרה"ח ר' מרדכי פעדער שליט"א). (הרה"ג ר' פנחס שפיצער שליט"א "מבואר ועד צאתו" (שיכון סקווירא תשס"ד) ע' ר"ז)

כנודע סבל מרן זצ"ל על העיניים, עד שהגיע למצב כזה שהרופאים אמרו שמוכרחים לעשות ניתוח על עין אחת, כדי להציל את עינו השנייה, ואם לאו מרחפת סכנה ח"ו לשני עיניו הקדושים.

בימים ההם הי' גר בעיר ואם בישראל קראקא רופא מומחה גדול בשם ראזענהאך אשר שמו הלך בכל העולם בין אצל היהודים ובין להבדיל אצל הערלים, אע"פ שמלכות פולין היתה מפורסמת ברשעתה כלפי היהודים עכ"ז עבד רופא הנ"ל בהצבא, ובאם לא הי' יהודי הי' מגיע למדריגות פרופסור, ברם דבר גדול זה הי' מפסיק בינו ובין התואר פרופסור, ואם הי' ממיר את דתו הי' יכול להגיע למדריגה גבוה כזו, אבל הוא לא רצה לעשות זאת להמיר באמונתו, לכן החליטו החסידים שמרן זצ"ל יסע לקראקא והרופא הנ"ל יטפל בענין הנוכחי, וכן הי' שנה אחת לפני פרוץ מלחמת העולם השני' האיזמה נסע מרן זצ"ל לעיר קראקא בלוויית המון חסידים, הניתוח עבר ב"ה בשלום ונראית אח"כ תיכף שינוי לטובה, מרן זצ"ל שהה אז בעיר קראקא שבעה שבועות תמימות, ועכ"ז לא הוטב מצבו לגמרי במאה אחוז.

בזמן ההוא אמר מרן זצ"ל שברצונו לבקר את בית החיים הישן ברחוב "הויכע גאס" ששם נטמנו ונגנזו הרבה גאוני וצדיקי עולם, אנ"ש הודיעו להחברה קדישא מהביקור הזה, וכמה חברים מהחברייא באו לשם בעת ביקורו והראו לו דברים עתיקים חשובים ומאד ישנים משנים קדמוניות, ביניהם כוס של הרמ"א זצ"ל, גם לרבות פנקס הישן של החברה קדישא שבו נרשמים מעשיות וסיפורים נוראים ונפלאים, מרן זצ"ל רצה רק לראות קברים של כמה צדיקים ולא לצאת על ביה"ח מפני טעמים הקדושים הכמוסים אתו, לכן עלה על המדרגות שהובילו לעזרת נשים, ושם בכותל הי' חלון שמשם הי' יכולים להביט על פני ביה"ח אבל לא כל הקברים, ראשית מפני שביה"ח הי' כדוגמת הר משופע שנתהוו במשך שנים הרבים, וממילא הי' בלתי אפשר לראות הקברים מהחלון ההוא שעמדו מתחתית

ההר מצד השני, ושנית שבמשך שנים הרבים נפלו ונהרסו וחלק מהם נמחקו האותיות, ורק מעט מזעיר שנשארו עומדים תוקנו ע"י אנשי הקהילה כמה שהי' אפשר לתקנם.

חברי' מהח"ק שהיו שם הראו על המצבות ופרטו שמות הקדושים מהצדיקים הקבורים שם, שהם היו בקיאים כמובן, ואמרו שגם מצד השני בתחתית ההר מונחים צדיקים וקדושים רק שא"א לראות קבריהם שההר מפסיק, בין הצדיקים המונחים בצד השני אמרו מקום גניזתו של הב"ח זצ"ל, אמר מרן ז"ל בזה"ל "אני רואה", הי' דבר זה לפלא גדולה באזני כל העומדים סביביו כי איך אפשר לראות הלא ההר מפסיק, אבל אצל החסידים לא הי' בכלל הדבר לפלא שהם מאמינים בדברי הקדושים שבוודאי רואה אותם.

בצילא דמהימנותא

סיפר לי הרה"ח ר' בן ציון אויסטערליץ נ"י, שזוכר כשהרבנית הצדקנית מסקווירא ז"ל היתה אצל דודה הרה"ק מהר"א מבעלז זצ"ל, הביאה לפניו את כל החפצים שקיבלה בירושה מזקינה הרה"ק ר' מרדכי מראחמיסטרייווקא זצ"ל (בביקורה בארץ ישראל נמסרו לה כל החפצים). אמרה הרבנית מסקווירא לדודה הרה"ק שיש ברשותה מקל מהרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל זצ"ל, לקח הרה"ק את המקל בין שני רגליו הק' והחזיק בו כן למשך זמן. אחר כך אמרה שיש לה גם טלית קטן מהרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל זצ"ל, אמר הרה"ק, חושקני ללבשו, אבל יש לי שאלה על הציצית. אחר כך אמרה הרבנית מסקווירא שיש לה ספר תורה שכתב הרה"ק בעל אור פני משה מפשעווארסק זצ"ל. אמר הרה"ק מבעלז, שספר תורה הזו אינו מהאור פני משה. אמרה לדודה הרה"ק שידעת בוודאות שהספר תורה הוא מבעל האור פני משה, אמר הרה"ק, נא, נא. (הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ז) ח"ו, ע' קי"א)

בעת שהיה מרן בסטולין לרגל נישואי אחיו הרה"ק רבי שלום מאפטא - בי"א שבט תרפ"ח - ספרו לו אדמור"י סטולין, שיש בידם חלה קטנה מי"ב חלות, שקיבל זקנים הרה"ק רבי אשר מכ"ק מרן מהר"ש מבלז, אולם, היות ובאותה עת קיבל זקנים גם חלה מהרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן, נתערבו החלות במשך השנים, ואינם יודעים איזוהי חלתו של מי.

ביקש מרן לראות את החלות, ומיד כשהביאו אותן לפניו, בחר בחלה אחת, אחזה בשתי ידיו הקדושות ואמר בשמחה: זוהי חלתו של זקני ז"ל! "עלים לתרופה", עקב תשנ"ט ע' ג'

סיפר לי ר' שמעון קמפּלר בעת ששהה דודי ז"ל בגטו בכניא היה מתנגב בכל יום לביתו של איכר פולני שהיתה לו פרה בכדי לחלוב חלב עבור דודי ז"ל, באחד הימים תפסו אותו אנשי הגסטפו איך שרוצה לצאת מהגדר של הגטו והפליאו בו את מכותיהם, על אף שאמר שהלך לחפש קצת מים, ובנס ניצל מהם, ולכן איחר והגיע לבקתת האיכר לאחר החליבה, וחשב בדעתו היות וזהו כל מזונו של האדמו"ר מבלז לכן לא יספר לאף אחד הדבר רק יביא את החלב לביתו של דודי ז"ל והלך משם.

ר' שמעון רצה לדעת אחר כך האם שתה דודי ז"ל את החלב או לא, באמצע היום שאל דודי ז"ל את המשמשים מי הביא את החלב ומי עמד היום בשעת החליבה, וענו שר' שמעון מביא בכל יום את החלב שעומד בעת החליבה, שאל האם היום ג"כ עמד שם, וכשלא ידעו לענות, נענה דודי ז"ל ואמר,

הנה כאן בגטו נמצאים הרבה ילדים קטנים, יולדות ומעוברות אשר להם בוודאי אין שום שאלה ומותר להם לשתות החלב ויתנו להם זאת לשתות. (כ"ק מרן אדמו"ר מבבלז שליט"א [רעוא דרעוין פר' בא תשס"ג])

לאחר שהוקמה מדינת ישראל בחודש אייר תש"ח, החלו מטוסים מצריים להטיל פצצות על תל אביב, בעיקר במרכז העיר, שהיה באזור מקום קדשו של מרן ברחוב אחד העם, ולא היה בידי היהודים נשק לפגוע במטוסים אלה, וכאשר הייתה אזעקה שהודיעה שמגיעים מטוסים כאלה, היה מרן צריך לרדת למטה למרתף אשר בביתו, ששימש כמקלט. וזה היה קשה מאד. לכן חיפשו בשביל מרן גטו באזור רחוק יותר מן המרכז, וגם שתהא קומת קרקע, כדי להיות שם עד יעבור זעם. לאחר נסיונות קצרים של דירות קטנות, מצאו לבסוף את דירתו של הרה"ח ר' ישראל מגדל, חסיד גור, שגר בקומת קרקע ברח' קלישר, שהיה קרוב ליפו, והיתה דירה גדולה יחסית. לאחר מכן מצאו דירה עוד רחוקה יותר, ברח' יצחק אלחנן ביפו, שם היה בית קטן עם 4 חדרים שהיה מקום מרווח.

בחג השבועות היה מרן עדיין אצל ר"י מגדל. בעת קריאת התורה, בשעות אחר הצהריים, כאשר מרן עלה לתורה, אמר לעשות מי שברך לחולה לבעל "אמרי אמת" מגור, שהיה ידוע שהוא מאד חולה ובימים האחרונים שלפני שבועות תמיד הזכירו אותו לפני מרן. לפני שמרן החל לומר חצי קדיש לפני מוסף, שוב הזכירו לפניו את האמרי אמת, ומרן משך באבנטו ומיד החל באמירת קדיש ולא שמעו מה שאמר. וחשבו שהוא ממהר להתפלל. ומאז עד צאת הכוכבים לא הזדמן עוד פעם להזכירו. ולאחר צאת הכוכבים בא ר' ישראל ואמר ל"עולם" שעכשיו הודיעו שהאדמו"ר האמרי אמת כבר נפטר אחר הצהריים. ולאחר בירור על שעת פטירתו, התברר כי כאשר מרן עשה "מי שברך" בעת קריאת התורה, עדיין היה בחיים, ואילו כאשר הזכירו אותו לפני מוסף כבר לא היה בחיים, ואז הבינו מדוע מרן לא אמר אז כלום. כמובן שמאותו רגע הפסיקו להזכיר אותו, אבל גם לא היה איש אשר העז להיות המבשר רע. ומרן למרות שבכל יום עד אז שאל בשלומו, מאז לא שאל מאומה, עד יום ה"שלושים". לקראת הימים הנוראים, כבר היה מרן שוב בביתו ברח' אחד העם, לאחר שהמצב היה שקט. (לירושלים לא יכלו לנסוע באותם ימים, בגלל המלחמה עם הערבים). (הרה"ח ר' משה אורטנר ז"ל "פאר משה" (ירושלים תשס"ו) ע' 131)

נספר כאן על דבר מאורע פלא, שאירע בליל 'שבת שובה' שנת תש"ט, בהיות כ"ק מרן זי"ע בנוה-קדשו שבעיר תל אביב. בעיצומו של השלחן הטהור בליל שבת קודש, פנה בפתע מרן הקדוש זי"ע, ושאל את תלמידיו של כ"ק הגאון הצדיק אבד"ק פאפא זצוק"ל, בעל "ויחי יוסף", שנכחו שם, ובמיוחד את הרה"ח ר' שמואל פורגס, לשמו ושם אמו של ה"פאפא" רב". בכדי שהם יזכירוהו בפניו! ואכן הזכירו אותו, ומרן הק' הרעיף ברכת: "רפואה שלמה במהרה!". ולא עמדו הנוכחים על פשר הדבר.

והנה, לאחר שבת קודש, ביום ראשון, הגיע מאנטוורפן, עיר מגוריו, אל ביתו של כ"ק מרן זי"ע, בת"א, מברק שנשלח בליל שב"ק מבלגיה על ידי תלמידו החשוב הגאון ר' יעקב יצחק ניימאן זצ"ל, ותוכנו היה על מצב בריאותו הקשה והקריטי של כקש"ת הגאב"ד דפאפא, "יוסף בן שרה רבקה". אשר נפל למשכב בפתע - פתאום בליל שב"ק שובה, וכי הוא זקוק מיד לרחמים מרובים!. כי הובילו אותו בדחיפות לבית רפואה, עקב 'פנדציט' שהתפוצץ רח"ל, והיה לו מזה דימום. דבר שראה מרן הקדוש בעיני הטהורות, ממכון שבתו, עד מעבר לים.

יש לציין, כי כ"ק הרה"צ מפאפא זצ"ל היה רתוק למיטתו כמה חודשים, וכ"ק מרן זי"ע התעניין לשלולמו מידי יום ביומו. לחג השבועות בשנה ההיא, עלה לראשונה לארץ הקודש, להסתופף בצל קודשו של מרן זי"ע. וברבות הימים, סיפר הגה"צ מפאפא, וציין, כי דווקא באותו הזמן, בעת נסיעתו באוניה לקבל את פני קדשו של מרן הק' זי"ע, וכאמור, היתה זאת בפעם הראשונה לאחר שנות המלחמה, החלים כליל מחליו ושב לאיתנו (כ"ק אדמו"ר מבערגסאז "ביתו נאוה קודש" ר"ה, ע' תקנ"ז)

היה דבר פלא - יהודי שהיה אצלו עוד בחו"ל ובהיכנסו אמר לו הרה"ק דע לך שאליעזר לנדאו הוא אדם ישר ונאמן, ולא ידע הלה למה אמר ומיהו אליעזר הלזה, עברו שנים אחר המלחמה ועלה לא"י והתקדם לדרגת שופט, ובאחד הימים הגיעה תביעה לבית המשפט על יהודי בשם ר' אליעזר לנדאו שהתגורר כאן בא"י, שתבעו אותו על עניינים שונים, והשופט ביטל על כסאו בבית המשפט שמע את קול המכריז "אליעזר לנדאו", וחשב השופט שהשם מוכר לו מאיזה מקום, עד שנזכר בדברי הרה"ק מבעלז לפי רבות בשנים, וזיכהו במשפט, הרה"ק כבר הקדים כמה שנים לפני כן כי הכל היה גלוי לפניו. (כ"ק אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א בשיחת קדשו - מוצש"ק עקב תשס"ד"מילין יקירין" (ירושלים תשס"ו) ע' של"ח)

בתום הימים הנוראים של שנת תרח"ץ, אחר שבת בראשית, כשנכנס החסיד המפורסם ר' זליג וולף וולדמן ע"ה לקחת ברכת פרידה ממרן זי"ע ולחזור אל עירו בפראנקפורט שבגרמני, כדרכו בכל שנה ושנה, נשאל על ידי מרן: למה אתה ממחר היום?. הדבר היה לפלא בעיניו של ר' זליג וולף, שכן כל שנה שהה בצילא דמהימנותא עד אחר שבת בראשית ולאחר מכן היה חוזר לביתו, אך כחסיד פיקח הבין מיד, כי יש דברים בגו ואין רצון מרן זי"ע שישוב כעת לביתו, ובהדי כבשי דרחמנא למה לי, ועל כן ענה על אתר: "רבי, איני ממחר". וכשראה שמרן קיבל דבריו, חזר לבית המדרש, כשבכוונתו להישאר בבעלז...

ימים ספורים לאחר מכן הגיע אליו "מברק" מזוגתו, שהיא נמצאת כעת עם בני המשפחה אצל קרוביה בראזוואדוב שבפולין, לאחר שהגרמנים גירשו את כל אזרחי פולין ששהו בארצם. שבשעת גירושם התירו להם הגרמנים ימ"ש לקחת את כל חפציהם, וכשיצאו החיילים מביתם אמר לה אחד מהם: "דעי, שלוקחים אתכם למקום שממנו לא תחזרו לעולם, ועל כן כדאי לקחת רק חפצים יקרי ערך..."

ואמנם, הגרמנים ימ"ש הובילו את אזרחי פולין לתחנות הרכבת, ומשם הסיעום עד אל הגבול הפולני. בתחילה אישרו להם החיילים הפולנים שעמדו במעברי הגבולות את הכניסה לפולין, אך לאחר שראו שהשיירות הולכות וגוברות, ואזרחי פולין, יהודים וגויים, מושבים אל ארץ מולדתם, נאסר מעבר הגבול אפילו לאזרחי פולין. משפחתו של ר' זליג וולף הספיקה עוד להיכנס לפני שהוחל האיסור.

כידוע, לאחר מכן הוציאו הגרמנים ימ"ש את האזרחים הללו מארצם, אולם לגבולות פולין לא זכו להגיע. הפולנים הקצו מקום מיוחד על גבול ארצם, בו הושיבו את כל הפליטים כאשר הם מתעלמים מאחריות למצבם...

או אז נתגלו שוב עיניו הצופיות למרחוק של כ"ק מרן ז"ל, כי אילו היה ר' זליג וולף יוצא בעתו ובזמנו ומגיע לביתו בפראנקפורט, שוב לא היה יכול לחזור משם לפולין, ולא היה מתאחד עם בני משפחתו לעולם... ("עלים לתרופה", עקב תשס"ד, ע' ג')

שמעתי מאבי שליט"א: כאשר היה בא לשבת קודש אל מרן מהר"א מבלז זי"ע, במוצאי שבת כאשר לקח ברכת פרידה לרגל חזרתו לבני ברק לאביו ה"אמרי חיים", היה אומר לו מרן זי"ע שימסור פריסת שלום לאביו, פעם אחת בליל שבת אחר השולחן קרא לו מרן זי"ע וביקשו שימסור ד"ש לאביו, הדבר היה לפלא בעיני כל הנוכחים שכבר בליל שבת יצווה מרן זי"ע למסור ד"ש, אולם עד מהרה הוברר הדבר, בליל שבת הרגיש אבי שליט"א, ל"ע ברע ואשפזו אותו בבית החולים למשך השבת ובאותו שבת כבר לא בא יותר לבית מרן ז"ל ולא לקח ברכת פרידה. (הרה"צ רבי דוד הגר כ"ק אדמו"ר ממנסי-וויז'ניץ "בעלזער נייעס", תש"ס, ע' ד')

מספר שנים לפני המלחמה הגיע פעם לבלז בחור יתום מאב, ברצותו להיפרד ממרן זצוק"ל, היות והוא נוסע לנסות את מזלו בקנדה. אמו שדאגה ליהדותו של בנה, לא חפצה שיסע לשם עד שיקח ברכת פרידה ממרן ז"ל, כששמע מרן שהבחור נוסע לקנדה, פקד עליו שיזהר לשמור לכל הפחות על שלשה דברים: תפילין, שמירת שבת וכשרות המאכלים. הלה נסע והשתקע בעיר מונטריאל, ובמשך הזמן התדרדר מטה מטה, עד שפרק מעליו עול המצוות לגמרי. לאחר המלחמה, בשנת תש"ח, נסע לארץ ישראל, והלך לראות את מרן זצוק"ל, אולם לא גילה לאף אחד את שמו ומהיכן הוא, גם כשניגש אל מרן זצוק"ל לא אמר מי הוא, רק עבר יחד בשורה עם כולם ליטול ברכת שלום. מיד כשהושיט את ידו, פנה אליו מרן בשאלה: האם אתה עדיין שומר על הדברים שציוויתני? ...

הלה נבהל ונשתומם מהמחזה המופלא, ועל אתר קיבל על עצמו שמעתה יקיים את הדברים שמרן פקד עליו בשעתו (ר"י לאנדוי, ששמע מפי בעל המעשה עצמו). ("עלים לתרופה", עקב תש"ס ע' ג')

סיפר לי הרה"ח ר' משה לעפקאוויטש נ"י, שאביו הרה"ח ר' לייבוש ע"ה היה פעם במרינבאד כשהיה שם הרה"ק מהר"א מבעלז זצ"ל, וגם הגה"צ ר' נפתלי מנירבאטור זצ"ל היה שם, ואמר המספר, אבי היה יליד נירבאטור, וכשרצה הגה"צ ר' נפתלי לבקר אצל הרה"ק מבעלז ביקש מאבי שילך עמו להרה"ק. אבי לא רצה, משום שרצה לבוא לבד להרה"ק ולא ביחד עם הרב, אמר לו ר' נפתלי על הרה"ק, הוא לא יבין (כאומר, אף כשתלך אחר כך במיוחד אליו, לא ידע הרה"ק שכבר היית אצלו), ובלית ברירה הלך אבי עמו. בהגיעם לאכסניית הרה"ק, נכנס אבי באופן כזה שלא ירגיש הרה"ק שנכנס והעמיד עצמו מאחורי כסאו של הרה"ק, פתאום פנה הרה"ק אל אבי ונתן לו שלום. (הרה"ג ישראל חיים אשרי "שיח זקנים" ח"ה, ע' רצ"ט)

עובדא נפלאה, היתה פעם בראש השנה (שנת תש"י בקטמון, או תשי"א בהיותו ב"מושבה הגרמנית") כאשר כ"ק מרן זי"ע יצא מן בית הכנסת אל עבר ביתו עם תום התפילה. חלק מן הקהל הלך בעקבותיו. ויהי בעת שחצו את הכביש לפתע חלפה מכונית, וכמה אנשים זעקו לעברה "שבת!", "יום טוב!".

ומרן הקדוש זי"ע - אשר תדיר עצם עיניו - פנה והתבטא בפשיטות, לשמע זעקתם: "הלא הנהג אינו יהודי!..." לאחר מכן הבחינו המלווים שהנהג והמכונית הם מארגון האו"ם!... (כ"ק אדמו"ר מבערגסאז שליט"א "ביתו נאוה קודש" (ירושלים תשס"ז) ע' תק"ל)

פעם אחת הזכירו בפני מרן הרה"ק מהר"א מבלז זי"ע, חולה אנוש, המוטל על מיטת חוליו, ונתון בסכנת חיים. נענה מרן ז"ל: הוא יבריא, אבל שלא יעסוק יותר בקבורת מתים.

תמהו השומעים, שכן אותו חולה אכן קברן הוא במקצועו. אך, לא ידוע בציבור ככהן. באו ואמרו לו את דבר הרבי מבלז זי"ע. שמע, ויחרד חרדה גדולה עד מאוד, ונעשה כל גופו חידודין חידודין וכמעט שהתעלף, ובקול שפל הודה לבושתו כי אכן כהן הוא, והסתיר זהותו זו, שכן לא הייתה לו מלאכה אחרת להתפרנס הימנה לאחר המלחמה, זולתי "קבורת מתים" שאסורה לכהנים. (הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל גאב"ד חוג חת"ס - ב"ב "רשומים בשמך" (ב"ב תשס"ז) ע' רנ"ד)

שמענו מזקננו הרה"ח בנש"ק מו"ה אלעזר שיף ז"ל מהשנה ששהה בחג הפסח בתל אביב בחצר הקודש של מרן מהר"א מבלז זי"ע בשנת תש"ו, כך היה:

לאחר תפילת ליל התקדש החג פנה אליהם בעל אכסנייתם, הרב רפאל שטרן זצ"ל, והפציר בהם רבות שיבואו ויסבו תחילה על שולחן הסדר שלו, היות ומרן זי"ע נכנס לערוך הסדר בשעות המאוד מאוחרות של הלילה, וקהל המסובים המתין אפוא בלאו הכי שעות רבות עד תחילת הסדר. ואכן, כל מה שאומר לך בעה"ב עשה... ולאחר הפצרותיו מיהרו והלכו עמו לעריכת הסדר.

כשחזרו משם אחרי הסדר שלהם, הגיעו ממש קודם שמרן ז"ל נכנס לעריכת הסדר, והם התיישבו אצל השלחן יחד עם שאר המסובים בסדרו הק' של מרן. כשהחל ה'שלחן עורך' ומרן החל לחלק למסובים מן הביצה שנטבלה במי מלח, לפי סדר ישיבתם: ראשונה אחיו הגה"ק מבילגורייא ז"ל ולאחריו לגיסו הרה"ח ר' נפתלי פרלוב ע"ה, ולאחריו לרה"ח ר' משה זילבערמאן הי"ו, ולאחריו ישבו זקננו הרה"ח ר' אלעזר ע"ה הרה"ח ר' חנינא הי"ו. ובהגיע תורם דילג עליהם מרן ז"ל ושאל מי יושב אחריהם, וחילק לו. וכן היה הלאה, שלפי פקודת הקודש פסחו ודלגו על האחים, ועל אף שהזכירו אותם שוב שוב לפני מרן... נשנה ונשלהש הדבר להשתוממות כל הנוכחים. לאחר הסדר ניגש הגה"ק מבילגורייא אל זקני ושאלו אם יודע פשר הענין המופלא הלז, וגילה לו, שאכן כבר ערכו את הסדר באכסנייתם, ואף אכלו כבר את ה'אפיקומן', וממילא אסור להם לאכול ולא כלום... ויהי לפלא (הרה"ח ר' שמעון שיף הי"ו "עלים לתרופה", עקב תשס"ו, ע' ג')

סיפר לי הרה"ג ר' שמואל פינטער שליט"א, רצייתי פעם לבוא מבני ברק לתל אביב, על כן ביקשתי מבחור אחד שנסע לתל אביב בערב שבת, שיניח עבורי עירובי תחומין. כשהגעתי לתל אביב ונתתי שלום להרה"ק מהר"א מבלז זצ"ל, שאל אותי מתי באת. אמרתי שביקשתי מאחד שיניח עירוב בשבילי. אמר לי המשב"ק, כי הרב אינו שואל אלא כשיש סיבה, אחר כך שאלתי את הבחור, וענה לי שהניח עירוב, אבל היה פחות מהשיעור המחויב בהלכה. (הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ז) ח"ו, ע' ק"ז)

כשמרן ז"ל היה יוצא מעריכת השלחן הטהור, היה המשמש מושיט לו מאחוריו את המעיל העליון, והוא הקדוש היה פושט ידיו מאחוריו ומכניסם בשרוולי המעיל. פעם טעה המשמש והושיט מאחורי מרן את המעיל של אחד המשמשים, ויהי אך נגע בו מרן בראשי אצבעותיו, כדי להכניס בו ידיו, נחרד נכונה ברותחין וקרא בקול: "הרי זה אינו שלי!" וציוה מיד להביא מים, ונטל ידיו. ("עלים לתרופה" עקב תשס"ב, ע' ג')

סיפר לי הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א שבעת שנהיה חתן נסע אתו חותנו להרה"ק מהר"א מבלז זי"ע, ונתכוון להגיע לאחר התפילה, אך לבסוף הגיע שם קודם תפילת שחרית, והרה"ר משה

בדעתו הרי כעת הוא כבר לאחר חצות היום והרב מבלז עדיין לא התפלל שחרית, הגם שיש שיטת הט"ז שעד זמן מנחה גדולה אפשר להתפלל שחרית אך הרי היא שיטה יחידאית, ולאחר שגמרו שם התפילה נכנסו לקו"פ ונתנו לחיים, ונענה הרה"ק מבלז האמת שצריך להתפלל קודם חצות, אך הרי יש דעה של הט"ז שמותר להתפלל עד זמן מנחה גדולה, והגם שהיא שיטה יחידאית, אך אבי זצ"ל אמר שבנים ונכדים יכולים לסמוך על דעת זקנם הגם שהיא שיטה יחידאית, והתינה על הנכדים אך מה עם החסידים אך תלמידים נקראים גם כן בנים, וראה בכך שתפס מחשבתו. (הגרה"צ אלחנן היילפרין אבד"ק גולדרס-גרין "שיחתן של עבדי אבות" ע' נ"ד)

הרה"ק מבלז הגיע לארץ ישראל בימי מלחמת העולם עם אחיו הגה"צ מבילגורייא זצ"ל, ושמעתי מהגאון רבי ח. ה. פאדווא אב"ד לונדון זצ"ל, שאמר לו הרב מבילגורייא דבעת שמזכירין לפני אחיו הרה"ק אנשים הנמצאים בארץ הדמים מקום זעם המלחמה, יכולין להכיר אם עודם בחיים או לא, דאם חיים וקיימים המה, הינו מאציל עליהם ברכתנו, ואם לא, אז אומר יעזור השי"ת נחת מכל היהודים. והוא תמה על דבריו, כי הוא היה נוסע לבלז לפני המלחמה, ולא היה הדרך לפענח צפונות באופן גלוי כזה. ופעם אחת נכנס אל הקודש פנימה עם חותנו הראשון, וחותנו הזכיר לפני הרה"ק את בתו ואת חתנו שהיו אז בעיר אנטווערפן שהיתה תחת שלטון הגרמנים ימ"ש הארורים. וכשהזכיר את שם בתו איחל הרה"ק ברכת קדשו, וכשהזכיר את חתנו אמר הרה"ק, יעזור השי"ת נחת מכל היהודים. ולבסוף נתברר שבתו היתה בחיים חיותה, ובעלה כבר הלך לעולמו. (הרב קלמן יהושע באב"ד שליט"א "תפארת משולם" ע' תתכ"ב)

שמעתי מהרה"ח ר' שמשון מרגליות ז"ל, שהתגורר בצפת בעת ששהה שם מהר"א מבלז זי"ע בשנת תש"ה והיה רגיל לבוא שם לשלחנו הטהור של כ"ק מרן ז"ל, לתפילות לא בא כיון שהיה בעל תפילה בביהכ"נ האר"י, ושמו המלא היה יעקב שמשון, אולם קראוהו רק שמשון בלבד, וגם בעת עריכת השלחן כשהעמידו יין היו קוראים אותו בשמו שמשון בלבד, וחשב בדעתו, מאחר ושמו המלא הוא יעקב שמשון, מדוע שלא יזכירו אותו בשמו המלא שלחנו של הרבי, ועלה בדעתו לומר להגבאי כי שמו הוא יעקב שמשון ויבקש ממנו שיקראו אותו בשמו המלא, וברגע שעלה הדבר במחשבתו הושיט לו כ"ק מרן ז"ל שיריים וקראו בשמו המלא יעקב שמשון. (שמעתי זאת מר' יעקב שמשון עצמו מהגאון ר' שלום בראנדער זצ"ל)

סיפר הרב מנדלסון שליט"א משמו של אביו הרה"ג המפורסם בגדולתו וקדושתו ר' בנימין מנדלסון זצ"ל רבו של קוממיות מעשה פלא מרוה"ק שהופיע בבית מדרשו של הרה"ק מהר"א מבלז זי"ע, ובדידי' הוה העובדא.

קוממיות כידוע יש בה הרבה שדות ופרדסים שבעליהם הם שומרי תורה ומצוות, ושומרי שביעית כדת וכדין, ורבה הגדול הרב מנדלסון ז"ל כנודע עסק בזה רבות בשנים לחזקם ולתומכם באחיעזר ואחיסמך למען קדושת הארץ ושמירת המצוה בשנות השמיטה.

ובכל עת שהגיע זמן השמיטה נוהג הי' הרב לילך עם העסקנים אל בית הצדיקים ולבקש את ברכתם על השדות והכרמים שיצליחו ויוכלו לעמוד על משמרתם לשמור קדושת הארץ במצות שמיטה, והיה פעם אחד בשנים אלו שהרב מנדלסון בא אל הרה"ק מהר"א מבלז זי"ע לבקש את ברכתו ונטל עמו פתקו וגם הפתקאות של כל בני קוממיות למסור לכבוד קדושתו בשליחותם.

בעת ההיא נולד בן לאחד מבני קהילתו, איש נכבד וחשוב, ורצה לכבד את רבו הרב מנדלסון בסנדקאות, והיות שהרב נתכבד כבר בכרית שיעשה זה האיש לבנו הקודם, לא רצה להיות הסנדק בפעם שניה, וכמ"ש הרמ"א שלא יכבד ב"פ לאיש אחד במצות סנדקאות, ואף שהמנהג בכמה מקומות שמכבדין את הראב"ד בעיר אף שני פעמים ויותר, אבל הוא חשש להחמיר, אולם זה האיש לא רצה לוותר ועמד בעקשנותו שאך ורק הרב יהי' הסנדק לבנו שנולד הוא ולא אחר, והי' הרב במבוכה גדולה מה לעשות, כי מעולם לא לקח זה הכיבוד פעמיים, ואולי צריך לשאול על נדרו על הנהגה טובה שקיבל עליו, ועלה אז בדעתו לנסוע אל החזון איש זצ"ל לשמוע חוות דעתו הגדול בדבר הלכה בזה הענין, וכפי מה שיפסוק כן יעשה.

וקודם כל דבר הלך ונסוע לכ"ק מרן הגה"ק מהר"א מבלז זצ"ל לקבל ברכת קדשו למען בני קהילתו שעובדים בשדות ובפרדסים שיצליחו, ולקח אתו כל הפתקאות, ומיד כאשר הגיע ונכנס לבית קדשו פנימה ורצה למסור לו כל הפתקאות, אמר לו הרה"ק מבעלז, אין אני קורא רק הפתקא של כבודו, ואין מן הצורך לראות ולקרות כל שאר הפתקאות של בני קהילתו, כי כאשר יתברך הרב שבעיר, יתברכו בשבילו כל בני העיר, ונכללים בברכתו. ואז הסביר לו הרה"ק מהר"א זי"ע זה הטעם הנפלא, ואמר לו, הלא ידוע מ"ש הרמ"א שאין מכבדין אדם אחד ב"פ סנדקאות מפני שמביא עשירות וצריך לזכות לזה הרבה בנ"א, ואולם נוהגין שהרב שבעיר מכבדין אף כמה פעמים והטעם כי הלא כל צינור וההשפעה לבעלי בתים באה מהשמים על ידי המנהיג הרב, ועל ידו בשבילו מתברכים המה בשפע רב, כי אז יוכלו לחזקו ולתומכו שיוכל ליישב על התורה ועבודה ולשמור משמרת הקודש למען כבוד ה' ותורתו, ובכן אברך אותך, ועל ידך יתברכו כל בני קהילתך בשבילך בשפע טובה לחיים ולברכה.

כאשר שמע הרב מנדלסון אלה הדברים יוצא מפי כהן גדול השתומם מגודל כח קדושתו שהשיב לו תשובה ברורה על ספקו בדבר הסנדקאות בטרם שישאל שאלתו, וענה ברוה"ק טרם יקראו ואני אענה, זי"ע ועכ"י. הרה"ג ר' אברהם מייזעלס שליט"א "קובץ אור ישראל", תשרי תשס"א, ע' רל"ה

כ"ק מוח"ז הרה"ק רבי שלום מאסקאוויטש משאץ ז"ל כשהיה מדבר מקדושת מדרגת מרן מוהר"א מבלז ז"ל שהחזיקו לבעל רוה"ק. סיפרתי לו מה ששמעתי מפ"ק של הגה"ק מוהר"י הורביץ זצ"ל, כשבא פעם לבקר את הגאון רבי יהושע דייטש אב"ד קטמון ז"ל בביתנו בקטמון ירושלים ת"ו, שסיפר לכ' אאמו"ר ז"ל שבהיותו דר בת"א היה מנהגו לילך לשולחנו הטהור של כ"ק מרן מוהר"א מבלז זי"א, פעם בליל שב"ק או פעם בסעודת שלוש סעודות,

פעם החליט שילך אל סעודת שלוש סעודות, אבל היה נבוך בדעתו מה לעשות, היות שהסעודה של של"ס: היה מאוחר מאוד במוצש"ב"ק, כידוע, שהיה נגמר בשעה שתיים או יותר, ולהתחיל אח"כ עם סעודת מלוה מלכה, ויהיה מאוחר מדי, נפל בדעתו שהוא קודם יתחיל סעודת מלוה מלכה בביתו, ואח"כ ילך לבלז אל השולחן, ויברך שם ברהמ"ז, אבל לבו היה נקפו לעשות כן, לישב אצל שולחן שמרן ז"ל עושה כעת שלש"ס, והוא יבוא למלוה מלכה, ולא ידע לשית עצות בנפשו, והתייעץ עם זוג' הרבנית הצ' ע"ה והיא דיברה על לבו שיעשה קודם מלוה מלכה, ולא כשיבוא הביתה מבלז, שזה יהיה מאוחר יותר מדי, ושמע לעצתה.

אח"כ כשהלך לבלז, מרן ז"ל חתך כזית מוציא ליתן לידו, קודם שנתנו לו, אמר בקול להגבאי שלו בלשון כזה, עם כזית כזה יוצאים ידי מלוה מלכה, ואז נתן לו כזית גדול, ונתנו ליד של הגה"ק הנ"ל, והגה"ק שמע כל זה, ולקחו מידו ואכל, ואמר לנפשו זה רוח"ק ממרן ז"ל, שרק הוא יודע מחשבתו הנ"ל.

על זה אמר לי כ"ק מו"ז (הגה"צ משאין) ז"ל לדבר כזה עדיין לא צריך להיות בעלזר רב, כי אפי' במדריגה יותר קטנה ממנו, אם איש יש לו מחשבות טהורות, ומתנהג כמו שצריך להתנהג, יכול בקל לתפוס את מחשבתו של השני, לזה אינו צריך להיות בעלזר רב, אני מחזיקו לבעל רוח"ק, אבל ענין של תפיסת מחשבתו, זה עדיין לא רוח"ק עכ"ל של כ"ק מו"ז ז"ל. הגה"צ רבי משה סג"ל דייטש זצ"ל "אור גנוז" (לונדון תשס"ז) ח"ב, ליקוטי דיבורים, ע' כ"ז

יום אחד, בתקופת המלחמה, כששהה מרן ז"ל בבודאפעסט, לעת מנחת ערב, וההכנות לתפילת מנחה בעיצומן, מיהר המשב"ק - הרה"ח ר' שמואל פארגעס שליט"א - להביא מים עבור נטילת ידיים קודם התפילה. לשם כך היה עליו לרדת אל החצר ולשאוב את המים במשאבה. על המדריגות, בדרך עלותו אל בית התפילה עם ספל המים בידי, עמד שם אחד, שכנראה אחזו התרגשות, ואמר "הנה המים של הרב מבלז", וטבל בו את ידיו. ר' שמואל עמד אובד עצות, מצד אחד המים משומשים... אך מאידך, השעה מאוחרת, ומרן עומד עתה וממהר ל'מנחה', ועד שירד לשאוב שוב יקח זמן מה, והן עתה כל רגע יקר עד למאוד... בין כה וכה, עד שהחליט, קרב והביא את המים לפני מרן ז"ל כמו שהם. מיד כשהגיש את המים למרן, צוה לו מרן להביא מים אחרים! --- "עלים לתרופה", עקב תשנ"ט, ע' ג'

סיפר לי זקני הרה"ח ר' אברהם יודא וועבער נ"י מראשי קהילת פאפא וויליאמסבורג יצ"ו, שפעם אחת נסעו אביו הרה"ח ר' ישראל הי"ד וידידו הנגיד ר' יונה בערלא הי"ד להסתופף בצל הקודש של הרה"ק רבי אהרן מבלז זי"ע, ובהגיעם לבלז נודע להם שצריך להמתין זמן רב עד שיוכלו להיכנס אל הקודש פנימה, וזקני הרה"ח ר' ישראל החליט כי ביני לביני ילך לשלוח טעלעגראמא לבשר לבני ביתו כי הגיעו לעיר בעלז בשלום, אך עמיתו ר' יונה לא זו ממקומו והמתין עד שיהי' שעת הכושר להיכנס, ואכן כעבור כמה דקות נפתחו השערים וזכה להיכנס אל הקודש, וזכה לקבל ברכה מהרה"ק מבלז שיצליח מאוד, ובינתיים הופיע זקני בחזרה אך שוב לא היה יכול להכנס, ונתוודע לו שכבר עבר זמנו, ולא היה יכול לקבל ברכתו, ובחזרה לביתם נתקיים ברכת צדיק אצל ר' יונה וההצלחה האירה לו פנים למעלה מדרך הטבע ונתעשר, וכל ימיו נצטער זקני ר' ישראל שלא זכה אז לקבל ברכת צדיק. הרה"ח ר' משה דב אייזדארפער שליט"א "מעשה צדיקים" (ברוקלין תשס"ו) ח"א, ע' קס"ד

סיפר הרה"ג ר' טוביה פריינד ששמע מהרה"ח ר' ישראל יאקטער ז"ל שהיה מזקני חסידי בעלז, שפעם אחת הגיע האדמו"ר הרה"ק רבי אהרן מבלז זצ"ל לבקר בעיר דראהביטש. לקראת הביקור פנו משלחת חסידי בעלז אל ראש המשטרה הראשי של עיר דראהביטש בבקשת השתדלות שיסייע להצלחת הביקור. ראש המשטרה נענה מיד לבקשתם וסיפר להם בין השאר, כי כאשר כיהן כראש המשטרה בעיירה "בובריקא" שהיתה עיירה קטנה, הגיע פעם הרה"ק רבי אהרן מבלז לשבות בעיירה סמוכה שליד בובריקא, גם הוא בא לראות במתרחש שם. כאשר עזב הרה"ק מבלז את העיר התאספו כל יהודי המקום בבית מסילת הברזל להיפרד ממנו לשלום, הוא הבחין שכולם מושיטים יד לרבי לשלום שמחלק להם מטבעות לברכה, ניגש גם הוא והושיט את ידו להרה"ק מבלז וביקש ממנו מטבע

של ברכה, הרבי נתן לו מטבע של זלאטעס, ובירכו: השי"ת יעזור שתגדל ותגדל, הוא קנה במטבע המבורכת (ניירות ערך פולניות), ונתקיימה בו ברכת הרבי שהרויח תוך תקופה קצרה מהניירות האלו עשרת אלפים זלאטעס, ולא עוד אלא שבתקופה קצרה נתעלה בדרגה ונתמנה כראש המשטרה של העיר דראהביטש הגדולה וסביבותיה.

ואכן כשהרה"ק מבלו הגיע לביקור עשו פאראד גדול (מסיבה וחגיגה גדולה) בהשתתפות אנשים רבים, אך היו תושבים מקומים שכל המאורע היהודי הזה היה לצנינים בעיניהם, הם פנו אל ראש המשטרה והתלוננו בפניו שהחוגגים בכיכר עושים רעש גדול באישון לילה, וביקשו ממנו לבטל על אתר ולאסור את המאורע, אבל הוא סירב לקבל את תלונתם ודחה אותם בשתי ידיים, ואמר להם שכל זמן שהוא מכהן בתפקיד הזאת העיר הוא יתן את רשותו לד"ז. וכל זמן שהראב"ן שוהה במקום העיר נתונה ברשותו ויכול לעשות בה כטוב בעיניו. הרה"ח ר' משה דב אייזדארפער שליט"א "מעשה צדיקים" (ברוקלין תשס"ו) ע' קס"ז

באותה נסיעה כאשר נכנס הרב (הגרי"י ניימאן אב"ד חסידי בעלו במונטריאל) זצ"ל לקודש פנימה אל כ"ק מרן אדמו"ר (מהר"א) זצוקלה"ה והזכיר את אנ"ש קהל עדתו במונטריאל לפרנסה, אמר לו כ"ק מרן זי"ע את המאמר המפורסם בשם "גוטע איד" (יהודי טוב) שאמר: על שלשה דברים צריך להיות לרב עיר כוח לפעול ישועה באופן עצמאי, ללא רבי, שריפה (שצריך ישועה תיכף ומיד כי עד שמגיעים לרבי כבר מאוחר...), מקשה לילד (כנ"ל), ופרנסה, כי אם אין לבעלי הבתים פרנסה אז גם לרב לא יהיה, כי לא יהיה מי שיחזיק אותו...

סיפור ידוע נוסף מאותה נסיעה השכנים הערלים הציקו מאוד לבית המדרש ופעלו למען סגירתו, והיה שם שכן אחד שהוא הוביל את כל המהומה נגד בית המדרש, ובעשרת ימי תשובה שנת תשי"ג הלך לבית המשפט לדיון שהתקיים בנושא סגירת בית המדרש, ונשא שם נאום אנטישמי, באותה עת נכנס הרה"ח ר' שמואל פורגס ז"ל אל הקודש לכ"ק מרן אדמו"ר זצוקלה"ה להזכיר את בית המדרש לדבר ישועה ורחמים לנוכח הצרות מהשכנים, מרן זצ"ל איחל שיוכלו להתפלל וללמוד בבית המדרש, בדיוק בשעה שמרן זצ"ל בירך אותם חזר השכן מבית המשפט, עלה במדרגות שלפני הבית, ולפתע החליק ונפל ומת על המקום. החסידים שעמדו שם וחזו במחזה המבהיל, התקשרו אל ר' שמואל כדי לבשר לו את הבשורה, וחשבו ומצאו שבדיוק בשעה שהוא היה בקודש פנימה התפגר הגוי במיתה משונה ומזימתו ירדה מהפרק. ובכן, לשנה האחרת, שנת תשי"ד התעורר שוב אחד השכנים, והפעם זה היה דווקא אחד מבני ברית שהתכחש למוצאו, והתחיל להוביל מהלכים לסגירת בית המדרש, והתסיס את השכנים האחרים שהמקום לא מתאים לבית מדרש, נכנסו הרב (הגרי"י ניימאן) זצ"ל והרה"ח ר' שמואל (פורגס) ז"ל אל הקודש לחלות פני מרן זי"ע לדבר ישועה ורחמים, והזכירו לפניו את הסיפור עם הגוי שמת בפתאומיות לפני שנתיים, באמרם שמרן זי"ע יסדר גם את השכן הזה כדוגמתו. "יהודי?! נחרד מרן זי"ע חס ושלום. שיקבל שכל". ואכן, תקופה קצרה אחרי זה קיבל היהודי שכל, ועזב את המקום. הרב חיים אביגדור פורגס הי"ו "זכור זאת ליעקב" (ירושלים תשס"ז) ע' 12

סיפר ר' אשר הירש נ"י: היתה תקופה בה פעלו במרכז הארץ ובדרום, קבוצות מסתננים ערבים שנקראו: פאדאיון. הם הסתננו לכפרים ולמושבים, גונבים דברים ואף רוצחים יהודים. לאחר שבמושב החרדי: גמזו, באזור בן שמן, חדרו מסתננים כאלה מספר פעמים וגנבו מזון ודברים אחרים, הלך אב"ד גמזו

הרב רוזנברגר זצ"ל עם נציגי התושבים, למרן ובקשו ברכה שלא ירעו להם אותם ערבים, ובהוסיפו כי יש רבים מן התושבים החפצים לעזוב את המושב משום הפחד ממסתננים אלה. אמר להם מרן שיקימו בית החיים במושב שלהם ויעשו את ההקפות שהרב משינעווא זצ"ל ערך כשקידש מקום לבית החיים. ועוד, שיעשו סעודה לכבוד הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בכל יומא דהילולא שלו בכ"א אדר. ואכן הם עשו כן, ומאז לא נכנסו יותר רוצחים אלה למושב, אף שבכפרים אחרים באזור כן פגעו.

ומוסיף ר' אשר הירש נ"י נכדו של אב"ד גמזו הרב רוזנברגר זצ"ל, כי במשך שנים רבות הקפידו על עריכת הסעודה בכ"א אדר ברוב עם. וכאשר במשך תקופה מסוימת, קצת התרשלו בזה, נפלו שני חללים, מתושבי המקום, במלחמות, ומאז החלו שוב לחזק את התקנה הזו בשלימות כמקדמת דנא. הרה"ג ר' נתן אורטנר שליט"א אבד"ק לוד "פאר משה" ע' 279

שמעתי מידידנו הרה"ח ר' אברהם אליעזר נייס מסטיטשין נ"י, שאביו הרה"ח ר' יעקב נייס ז"ל שחל"ח בגלות סיביר, והוא ואחותו נמלטו לרוחה והגיעו לארה"ק. אחותו סבלה מחלום נבהל כמה לילות זה אחר זה, שאביה צועק אליה שיעבירו את עצמותיו אל ארץ הקודש.

בצר לה נכנסה להגאון החזון איש זצ"ל ותמונת אביה בידה להראותו, ואמר לה החזון"א: באשר אביך היה חסיד, לזאת תלך להרה"ק מהר"א מבלז זצ"ל שגר בתל אביב, ויושיע לה כי זה שייך אליו. כשבאתה אל הרה"ק מבלז, אמר לה שתשתדל להגיע לקבר רחל (זה היה בשנת תש"ז, זמן המאורעות הקשים, וליהודי הי' סכנה להגיע שם), ותאמר איזה מזמורי תהלים, "און וועסט איהם אריבערנעמען" (ותעבירי אותו).

היא כאשה היה לה יותר קל להשתנות באופן שלא יכירוה שהיא יהודית, עלתה מיד על אוטובוס הנוסע לבית לחם, ונכנסה לאהל קבר רחל, לא מצאה שם איש, כי אם אדם זקן אחד, שרצתה אח"כ להנותו בצדקה, אבל לא מצאתו. והתפללה כציווי הרה"ק ז"ל. נכנסה ויצאה בשלום, ושוב לא נטרדה בחלומות. (ולשאלת השומעים אם באמת הצליחה להעבירו בפועל. השבתי שלהעביר מנוח א"א לבנ"א, ובשמים יש מלאכים שיכולים להעבירו. וזוגתי, האשה החכמה הרבנית ע"ה, כששמע סיפור הנ"ל, הוסיפה שאפשר לומר שזה בא מכח הבטחת רחל אמנו "ושבו בנים לגבולם" וכו'). הגה"צ רבי אלחנן היילפרין שליט"א אבד"ק גולדרס-גרין "יפה שיחתן" (ברוקלין תשס"ה) ח"ב, ע' רי"ח

סיפר לי ש"ב הר"ר יצחק זינגר ז"ל, מנהל ת"ת חוג חת"ס זכרון מאיר ב"ב, שאחר המלחמה קבע את מקום מגורו בעיר ברגנץ שבאוסטריה הגובלת בשווייץ. היהודים שוכני המקום היו שולחים ידם במסחר הקפה. מיצאים ומיבאים קפה ממדינה אחת לשכנתה, מאוסטריה לשווייץ וממנה להולנד וכו' ומוצאים מחיתם ברווח ובכבוד.

איברא, דבר זה היה אסור מדינא דמלכותא, ולמרבה הצער למשטרה המקומית נודע דבר ההברחות ועלתה על עקבותיהם של כמה מן הסוחרים היהודים שנתפסו והושמו בבית המעצר, עד בוא יום דינם על עוון פלילי זה. שבו יועמדו למשפט. איתרע מזלם, ונפל בחלקם להשפט אצל שופט שונא ישראל גדול, אכזר ורע מעללים, שעתידי היה למצות עמם את עומק הדין, ולהשליכם אחרי סורג ובריח לשנים רבות. בצר להם, שגרו מברק בהול לארה"ק, לר' יצחק מיודעם, שיכנס אל הקודש

פנימה, למרן הרה"ק המהר"א מבלו ז"ע, להזכירם לטובה, שיעתיר בעדם ויפעל ישועה למענם. נכנס ר' יצחק אל מרן ז"ל ואמר: יהודים נתונים בצער גדול, כלאו אותם בבית הסוהר, שהרב יפעל בעבורם. שמע מרן ז"ל את הדברים, וביקש לדעת את שם השופט ושם אמו. זירו עצמו ר' יצחק, ושיגר מברק מהיר ליהודי ברגנץ, שישלחו לו את שמות השופט ואמו, וכעבור ימים מעטים הגיעו השמות. נכנס אתם אל מרן. הביט מרן בשמות, וביטא בלשונו: שתהא לו מיתה משונה, כך מספר פעמים. הדברים יצאו מפיו של איש האלוקים מרן ז"ל, ולא יצאו ימים מועטים, ואמו של השופט מתה במיתה משונה, ובנה השופט היה שרוי בדכאון ובלבול עשתונות, עקב מות אמו, ובשל כך נבצר ממנו לנהל את המשפט. מינו שופט אחר תחתיו, שהוציא לצדק דינם, וזיכם מכל אשמה, וליהודים היתה אורה. הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל גאב"ד חוג חת"ס - ב"ב "רשומים בשמך" (ב"ב תשס"ז) ע' רנ"א

שמעתי מהרה"ח ר' נחום רבינוביץ ששמע מהרה"ח ר' אברהם קאהן, כי בזמן המלחמה כשכ"ק מרן אדמו"ר מהר"א ז"ע התגורר בבודאפעסט, הופיעו ובאו לביתו שתי נשים, אחת מהן מיררה בכי מר והתאוננה שתפסו את בעלה וכלאוהו בבית סוהר, שמשם אינם יוצאים אסירים לחפשי עולמית. תיכף ומיד שלח מרן ז"ע לקרוא לפניו את אחד מראשי הקהל שבעיר, וביקש ממנו בכל לשון של בקשה, שיפעל וישתדל עבור שחרורו. כשמוע האיש את בקשת מרן ז"ע, התחיל להסביר כי אין בידו לעשות מאומה בענין הזה, מרן ז"ע מיאן לקבל את דבריו, ובירך אותו שהשי"ת יצליח את דרכו, ויזכה לפעול למען שחרורו ממאסר.

יצא האיש מבית מרן ז"ע, כולו פחד ולא ידע לשית עצה בנפשו, וכי מה ביכולתו לעשות בדבר הזה. ויהי בעת שעבר על הגשר שמעל הנהר "דונאי" שבעיר, התנגש פתאום באדם שהלך מולו ונבהל מאוד, כי האיש שהתנגש בו היה לבוש בגדי גנרל, ורעד מאוד מתגובתו, כי לרוע מזלו היה הגנרל שתוי לשכרה וריח י"ש חריף נדף מפיו, ומה גדולה היתה תדהמתו כשהגנרל פנה אליו בידידות ושל אותו: "אתה לא מכיר אותי? הרי למדנו יחדיו בילדותינו לפני כשלושים שנה בבית הספר", והתחיל להתחבק עמו מתוך רוב שמחה. וסיפר שהיום הוא אצלו יום של שמחה, כי נתעלה בדרגה והעניקו לו עוד כוכב על כתפיו, ומעבר לכך אף מינו אותו למפקד הכלא, ונקב בשמו של אותו כלא שבו היה היהודי כלוא, ועל אתר אף הזמינו להשתתף במסיבה שהוא עורך לחבריו וידידיו לרגל המינוי שקיבל.

היהודי אכן הופיע למסיבה, והגנרל התחיל להשתעשע עמו נגד כל ידידיו ומכריו, והציגו לפניהם כחבר נעוריו מבית הספר, כטוב לבו של הגנרל ביין, אמר לו שימלא את כל מבוקשיו אשר יבקש ממנו בשעה זו. מיד כאשר שמע את הבטחתו, סיפר לו, שבבית הסוהר שהוא הופקד עליו נכלא יהודי על לא עול בכפו, וביקש ממנו שיפעל לשחררו. לאלתר השיב לו הגנרל שבקשה כזו הוא אינו יכול למלא, היות ולפי תקנות בית הסוהר הזה, אין משחררים שום אסיר הכלוא בתוכו, אבל היהודי התעקש וטען כלפיו, שהוא הבטיח לו שימלא כל בקשה אשר יבקש ממנו, הרהר הגנרל בעצמו ואמר לו שעלה ברעיונו עצה, הרי בבית הסוהר עורכים כל יום מפקד וסופרים את האסורים ומספרם צריך להיות תואם, על כן הוא יביא אסיר מבית כלא אחר, ויכניסו לבית הסוהר שלו, כדי שמספר האסירים יהיה תואם. הגנרל אכן הביא אסיר אחר במקומו, ושיחרר באישון לילה את היהודי מכלאו. הרה"ח ר' דוד ארי' פרסטר ז"ל (מרשימות הרה"ג ר' ישי יעקובוביץ שליט"א) "המחנה החרדי", ט"ז מנ"א תשס"ו, ע' י"ז

אחד נכנס לכ"ק מרן מהרי"ד לבקש על זש"ק. ופעם אמר לו מרן, לך לבני מרן מהר"א והלך אליו. נתן פדיון. לא קויטל, כי לא רצה לקחת, ברכו ונתברך בזרע של קיימא.

אחד ביקש מכ"ק מרן מהר"א בתל-אביב ברכה לזש"ק עבור גיסתו. ואמר מרן: אני לא מלאך.

השיב הלה: יותר ממלאך. ועוד פעם חזר על בקשתו והיתה אותה שקלא וטריא. ואמר מרן: מה אמרת, יותר ממלאך? ה' יעזור שתזכה לזש"ק, וכן הוה. מרשימות הרה"ג ר' נתן אורטנר שליט"א "פאר משה" ע' 269

סיפר (כ"ק מרן אדמו"ר מטאלנא צוק"ל): כשהיתה בתי יחידתי מקשה לילד עם נכדי, הלכתי להרה"ק מבלז רבי אהרן זי"ע להזכירה לברכה שיעתיר בעדה, והיה המשמש ר' שלום פויגל, וביקש הרבי מבלז לומר לו שמה ושם אמה וחזר על שמה ג"פ (כך היה דרכו בקודש לחזור כל דבר שלשה פעמים שיהיה חזקה בדבר) אח"כ שהה מעט ואמר ג"פ מזל-טוב, מזל-טוב, מזל-טוב. הסתכלתי בשעון לכוון את השעה ורצתי בחזרה לבית החולים והתברר לי שבדיוק בעת הזאת ילדה בתי בן זכר והיה ממש מופת גלוי על רוח קדשו. אין זה רבותא לספר עליו, הוא היה ממש מלאך... הרה"ח מרדכי וינברג שליט"א - נכד כ"ק אדמו"ר מטאלנא צוק"ל "חיים הם למוצאיהם" ע' ס"ה

מעשה פלא: כשבא הרבי מבעלז צ"ל לראשונה בירושלים, התאכסן בעיקר אצל הרה"ח ר' זלמן אשכנזי, הוא היה חסיד "חב"די", ובשכנותו גר תלמיד-חכם גדול, ומופלג במידות ויר"ש וכו' הר"ר פייביל, הנ"ל לא היה חסיד, הוא התחנך בישיבות-בליטא, וגם ממשפחתו וכן ממשפחת אשתו לא היו חסידים, והיה להם שייכות לחסידים כרחוק מזרח-מערב. הם היו כבר נשואים יותר מעשרים שנה, ועדיין לא נתברכו בבנים. פעם אחת, בליל היארצייט, של האוה"ח הק', חלמה אשתו של ר' פייביל הנ"ל, שראתה את האוה"ח הק' בחלום, וספרה האשה מהחלום לבעלה, ובעלה לא התפעל מהחלום, ואח"כ סיפרה האשה מהחלום לשכנתה, והיות והשכנה היתה ממשפחה של חסידים, יעצה לה השכנה שתלך לספר להרבי מבעלז מכל החלום, כי הוא נמצא מרחק שני בנינים מביתם, ובתוך כך תבקש את בקשתה... אשתו של ר' פייביל עשתה כעצת-שכנתה, ונכנסה להרבי מבעלז עם בקשתה ועם חלומה. וציוה לה הרבי מבעלז, שתסע עוד באותו יום (כי זה היה בט"ו בתמוז), "להציון" של האוה"ח הק' ותאמר שם את כל ספר ה"תהלים", ואחר-כך תבקש את בקשתה, ותבטיחי לאוה"ח הק' שבאם תלד "בן-זכר" תקרא את שמו על שם רבנו: חיים בן עטר זי"ע, ועכי"א. ובדיוק ליום השנה, בט"ו תמוז נולד אצלה בן וקראו לבן בשם חיים. והוא הוא הבן היחיד שלהם. הרה"ח ר' אליהו חיים קרלבוך ז"ל אור החיים" (ברוקלין תשל"ח) ע' שנה

סיפר ר' ישראל מאיר עקשטיין מקוממיות ע"ה הוא היה איש מורם מעם, כל השבוע היה יגע להשיג פרנסתו, ואילו משהגיע שבת היה נהפך לאיש אחר לגמרי, והיו רואים בעליל שקדושת שבת בוערת בו, כולם היו נתלהבים משירתו בליל שבת 'נפש כי נאנחה באה שבת באה מנוחה', והיה נשאר תמיד בליל שבת עד האחרון שבאחרונים בבית המדרש, שהיתה לו קרובה שהיתה דרה בירושלים ת"ו, והרופאים אמרו שאסור לה להוליד, והיא נכנסה בבכיות אל הרה"ק מבלז זי"ע, כשדמעתה על לחיה שהיא רוצה כן להוליד בנים, נענה הרה"ק ואמר וכי אם הרופאים אומרים שאי אפשר אני יכול לומר להיפך? התחילה האשה לבכות ואמרה הלא אני שומרת את כל ההלכות ולמה לא אזכה להיבנות? נענה לה שוב האדמו"ר וכי מה אני יכול לעשות אם הרופאים אומרים כן, וכי אני מלאך, נענתה האשה

בצעקה, הרבי גדול יותר ממלאך! שאל הרבי את הגבאי ר' שלום פויגל ז"ל, מה אמרה האשה, נענה ר"ש ואמר שהיא אמרה שהרבי הוא גדול יותר ממלאך, אמר הרה"ק כך, כך, לכי לשלום ותלדי ילדים חיים ובריאים, מובן שברכת הצדיק עשתה רושם ואח"כ ילדה כמה ילדים בריאים שיחיו.

עוד סיפר, שהיה לו שדה בשותפות עם ר' יענקל פרקש ע"ה, שהיה חסיד בעלז, ואילו הוא עצמו היה חסיד סאטמער, פעם באה מכה על השדה, שאלפי עכברים התקיפו אותה מכל צד, וכל ההשתדלויות שלהם להניס אותם עלו בתוהו, ולא הועיל כל המלכודות שהיה אורבים להם, פנה ר' ישראל מאיר לר' יענקל, הלא אתה חסיד בעלז, סע נא לרברך ותבוא הישועה, ר' יעקב נסע מיד לתל אביב ונכנס עם קוויטל אל הקודש, והזכיר את ענין העכברים, הרה"ק שאל כמה פעמים מה הוא אמר ואמר לו שהראטין מקלקלים את השדות, האדמו"ר זי"ע חזר על התיבות: אכן כך, הם מקלקלים את השדה, שילכו למדבריות, ובבוקר לא היה שום סימן מהעכברים, צדיק גזור והקב"ה מקיים, זי"ע. הרב יעקב משה הלוי סיגלר "דברי הרב" ע' קע"א

הגה"ח ר' נתן לובארט ז"ל התאכסן פעם בת"א אצל אחד ממכריו בליל הסדר. לאחר הסדר נודרו המארח, כיון שרצה להיות אצל הרה"ק רבי אהרן מבלז, בהכנסו המארח הנ"ל להיכל הרה"ק הנ"ל, הרים מוהר"א זי"ע את עיניו הטהורות והביט בו ואמר "א שטריימל". (אז כמעט לא היה בין היושבים לשלחן שטריימל, והלה הלך עם ספאדיק, פעם שטריימל היה יקר המציאות). "אצל האבא (מהרי"ד מבלז זי"ע) היה אחד שנצרך להוושע בבנים, אמר לו האבא שיקנה שטריימל בק"ן רייניש. ואכן נושע האיש, אה א שטריימל". אותו אחד שלא הבין מה מדבר הרה"ק יצא וסיפר לר' נתן את הדברים בנימה של שחוק. אמר לו ר' נתן: "ריקא שבעולם", בא ואבאר לך מה היתה כוונתו. ידוע שליל הסדר נקרא היכל המשיח ושמו ג"כ היכל קן ציפור. ובספרי הקבלה מובא שיש מושג של ש"ע נהורין והם מתחלקין לפי מנין ק"ג ור"ך שמניין שניהם הוא ש"ע כמנין צפ"ר, (בתורה כתוב צפר חסר), והיכלו של משיח הוא בק"ן. וידוע ג"כ כי מצוות שילוח הקן מסוגלת להיוושע בזש"ק כמ"ש במדרש "שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך". ולבאים בסוד ה' ידוע שסוד זה נרמז במס' חולין (קל"ט ע"ב) באיבעיא מצא קן בראש אדם מהו. כיון שרצה הרה"ק הנ"ל להשפיע בליל זה שפע ברכה והצלחה לכלל ישראל, ע"כ סיפר מעשה זה. וזה היה טעמו של אביו שציוה לקנות שטריימל בעד ק"ן רייניש להושיע את הלה בבנים. "שארית נתן" (אשדוד תדש"ן) ע' שס"ה

סיפר הר"ר דוד דאננבערג הי"ו, עובדא נוראה על מרן ז"ל דהוי בדידיה. היה זה לאחר מלחה"ע, בעלותו לאר"י ולמד בישיבת דושניסקיא, וקראוהו לצבא להתגייס. מיד נכנס להזכיר עצמו אצל מרן הק', אמר לו אתה משוחרר. חשב ר' דוד לעצמו, א"כ כל פעם שיקראוהו אפילו לא אלך, שהרי מרן הק' אמר שהוא משוחרר. ואכן, משך תקופה ארוכה שלחו כל העת מכתבים שצריך להתגייס, אך הוא לא התייצב כלל. כשראו שזה זמן ארוך שאינו מתייצב הלכו לחפשו בביתו, והגיעו עם כלב אשר יש לו חוש הריח שיזהה היכן הוא נמצא. אף אחד לא היה בבית, וכשראה מהחלון שהם מגיעים נכנס אל מתחת למיטה, והם פרצו הדלת ונכנסו לחפשו. ואכן, הכלב הגיע אל מתחת למיטה, ועוד קודם שהתחיל לנבוח, לחש ר' דוד באזני הכלב "הרבי הקדוש מבלז אמר שאני משוחרר", כאומר אין לך רשות להמרות פי הרב מבלז. והנה, הכלב פנה לאחוריו, והסתובב כאילו לא היה, ויהי לפלא.

הר"ר דוד הנ"ל היה מאד מקורב אצל מרן ז"ל, ועל כן כשחזר אל מרן הק' סיפר לו דברים כהוייתן, וסיפר בשמחה. נענה מרן ז"ל בדברי פלא " הכלבים מפחדים ממני, ואתה לא מפחד ממני "

סיפר לי הרה"ג ר' נפתלי לאנדא שליט"א דומ"ץ חוסט. כשאבי הגה"צ ר' בנימין זאב זצ"ל אב"ד לעגימיניהאי הגיע לגיל הצבא, היו פוטרים את הרבנים, אמנם הממונים בעירו לא רצו לכתוב עבורו את הניירות שהיו שולחים לשר משום שכשגולד בן לאבי והממונה עם אשתו בירכו אותו, הושיטה אשת הממונה לאבי את ידה ואבי לא רצה, ע"כ היו ככעס על אבי. כשהיה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל בעיר ראצפערט נסע אבי אליו, והזכיר עצמו לפניו שיפטר מהצבא. כשיצא מחדר הרה"ק מהרי"ד ניגש גם אל בנו הרה"ק מהר"א זצ"ל, ואמר לו מהר"א, יעזור השי"ת שישכחו מכבודו, וכן הוה, ששכחו אודותי ולעולם לא קראוהו לצבא.

עוד סיפר לי הנ"ל, בשכונתינו גר יהודי אחד שהיתה לו אשה נכרית רח"ל, וכאב לאבי דבר זה מאד. כשהי' הרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל בעיר הומענע, ונסע אבי אליו אמרה לו אמי שיזכיר להרה"ק שילכו משם, והזכיר אבי אצל הרה"ק. כשחזר אבי לביתו לא היתה הנכרית שם עוד, כי ברחו מבעלה פתאום. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ד) ח"ה, ע' ש"א

שמעתי מאאמו"ר שליט"א ששמע מפי הרה"ח ר' יוסף (קורנפלד) טורנער, שבישיבת בעלזא למד בחור שהיה יתום ל"ע, והגיע עתו להתייצב לצבא, ולא התייצב עד שבאו לחפשו בישיבה, ותינה את דאגתו, ר' יוסף שהיה מנהגו להכניס בכל ליל שב"ק יין לקידוש לכ"ק מרן מהר"א מבלזא זצוק"ל הזכיר הענין לפני הרבי זצ"ל וסיפר כי אצל הרבי ר' אלימלך זי"ע היה סיפור דומה והר"ר אלימלך בירך אותו שישכחו ממנו, וכך הוה, כ"ק מרן מהר"א מבלזא זי"ע בירך את הנ"ל ואכן שכחו ממנו... הרה"ח ר' מנשה יצחק מאיר שיף הי"ו "שבחי הרבי ר' אלימלך" (אשדוד תשס"ג) ע' ע"ח

אבי (הרה"ח רבי שמואל אהרן יוספוביץ) ז"ל היה מקושר ונוסע לעיתים תכופות להרה"ק מבלזא זי"ע, והיה לו מופת נורא, שבזמן המלחמה ב"מבצע סיני" שירת אז בצבא בדרום המדינה, באחד הימים אמר לו המפקד שנוסע הוא לת"א, ולקח אבי ז"ל קויטל ופ"נ והכניסו למעטפה וביקשו שישלשל זאת לתיבת מכתבים שם, וזה ממוען להרה"ק מבלזא זי"ע, וימים ספורים לאחמ"כ היה שם הפסקת אש, ואבי ז"ל ישב מחוץ לבונקר שהיה שם בתוך הר, ולמד מסכת ברכות עם עוד כמה חיילים, ובתוך כך נפל פגז על הגמ' שלמד, ואבי ז"ל יצא ללא פגע, וכמוכן שכל אנשי הצבא מסביב באו לראות את הפלא, ונתנו לו שחרור לביתו, והיה זה ביום שישי ונסע מיד להרה"ק מבלזא זי"ע בת"א, והיה מלוכש עם בגדי הצבא וכלי הנשק בידו, לפי שלא היה לו זמן לנסוע לביתו להחליף הבגדים, ובהגיעו שאל אותו הרה"ח ר' שלום פוגל ע"ה מה היה אתו. וסיפר לו ר' שלום פוגל שבעת שהגיע המכתב ממנו, הכניס זאת אל הרה"ק מבלזא זי"ע וכשקרא הקויטל שקע בדביקות וקרא זאת שוב ושוב, והיה מאד רציני, וחישבו אז שזה היה כמה רגעים קודם שקרה לו הנס ההוא. הרה"ח ר' שמעיה יוספוביץ הי"ו "בצילא דמהימנותא", כי תצא תשס"ב, ע' ב'

כמה שנים אחר מלחמת השואה המנוח הרה"ח ר' חיים משה בארד ע"ה היה מתחבא בעיר ציריך, בבית הרה"ח המופלג רדו"ב קארניאל ז"ל, והשוטרים חפשוהו יום יום, כי לא היה לו רשיון חוקי להשאר שם. והזכיר את עצמו לפני הרה"ק מהר"א מבלזא זצ"ל שהיה כבר בארה"ק בברכה שלא תהיה

להם שליטה עליו. היה שוטר אחד עולה כבר במדריגת הבית הנ"ל לחפש אותו ופתאום חזר מאליו, ושוב לא חפשוהו. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין "יפה שיחתן" (ברוקליו תשס"ה) ע' ר"נ

איש אחד הבריח את הגבול מרוסיה עם בני משפחתו. איתרע מזלו של אחד מבניו, הוא נתפס ונענש בעונש מאסר עשר שנים. כאשר בא האיש ארצה נכנס למרן בפתקא וסיפר שבנו נענש בעונש כל כך גדול, אמר מרן: "וכי לא מספיק שלשה חדשים?" אחרי זמן קצר הגיע בנו לארץ ישראל, וסיפר לאביו שפעם נכנס אליו ראש המשטרה וצעק עליו שמיד יעזוב את בית הסוהר. שאלו אביו באיזה יום זה היה, והתברר שזה היה באותו יום שאביו היה אצל מרן, ואז מלאו שלשה חדשים מיום שהוכנס לבית הסוהר. הרה"ח ר' ישראל קלפהולץ ז"ל "אדמו"רי בעלז" (ב"ב תשמ"ט) ח"ד, ע' של"ד

עובדא נפלאה סיפר לי הגה"צ רבי משה ניישלאס זצלה"ה, אב"ד סערדאהעלי, לימים אב"ד עיר סקווירא יצ"ו בניו יורק, דהוה בדידיה, ביום אסרו חג דסוכות, בהיותו ב"בעלז" גופא, בצל קדשו של מרן זי"ע. ומעשה שהיה כך היה:

באחת השנים, שזכה הגה"צ ר' משה להסתופף שם ב"בעלז", בימי ירח האיתנים [שמונה שנים ברציפות!], היה נזקק לישועה רבה. זאת עקב שהגיע אז במס"נ בעלז, בדרך בלתי ליגאלית. וחשש אפוא לשוב לאונגארין, עקב הבדיקות והסריקות הנערכות על מסילת ברזל בדקדוק רב... ובמידה, והיו תופסים מאן דהוא על עבירה כזו, העונש היה חמור מאוד ר"ל. ברם, במשך ימי החג לא התאפשר להביע בפני רבינו את דאגתו העמוקה וחששו הרב. והנה, בנו בכורו של מרן זי"ע, ה"ה הרה"צ רבי משה'לע הי"ד, אמר לו - לבעל העובדא - בזה"ל: "האמא אשה חשובה!" וציווהו, אפוא, ללכת אל הרבנית הצ' הי"ד, וסיפר לה את כל הקורות עימו, ואת מבוקשו להיושע עתה בישיע רב.

השיבה לו הרבנית בחכמתה, שהנה יומא ד"אסרו חג", יומא מעלייתא הוא, במיוחד לעת מנחה, שאז מנהגו בקודש של רבינו לשתות קצת מן המשקה "מעד" (מי דבש) בצוותא עם יוצ"ח, ואז הוא מאוד בקורת רוח ונייח דעתיה! ועת רצון הוא - כטוב לב המלך - להפקד בדבר ישועה ורחמים.

שאל לה הרב הנ"ל זצ"ל: האיך יוכל הוא להכנס אז אל הקודש פנימה? ... ייעצה לו הרבנית הי"ד: שיבוא תחילה לבית, והיא תפתח את הדלת ויוכל משם ליכנס את הקודש פנימה... ואכן כך הוה!

והנה, תיכף ומיד, כאשר דרך הגה"צ ר"מ ניישלאס על מפתן חדרו נאוה קודש של רבינו, אמר מרן זי"ע - כטוב לב המלך - בזו הלשון: "מה רוצה ממני 'משה בן לאה'?"... וניגש רבי משה זצ"ל לפני הקודש, ותינה את צערו והביע לפני רבינו את כל מבוקשו. והנה מרן זי"ע מזג לו בגביע דיליה, כוס מלא עם "מעד", ואמר בפה קודשו: שלא ישלוט עליו עינא בישא ח"י!... והנה ראה זה פלא! כאשר שם את פעמיו חזרה למדינת הגר, עלו למסילת הברזל כמה וכמה פעמים 'שומרי הגבולות', אשר החלו לבדוק בניירות המסמכים שלו, ועיינו שם שוב ושוב, בדקדוק רב, אך אירע נס! הללו לא הבחינו, ולא ראו מאומה, את הפגם והליקוי הגלוי, והניחוהו לנפשו, והגיע בשלום אל ביתו. ויהי לפלא! כ"ק

אדמו"ר מבערגסאז שליט"א "ביתו נאוה קודש" (פ"ת תשס"ז) סוכות, ע' תתשפ"ו

סיפר לי מחותני הגה"צ מהר"י אשכנזי אבד"ק יאס זצ"ל שדר בירושלים בשנת תש"ו ונסע לבית וגן אצל כ"ק מהר"א זי"ע בסוכות באושפיזא דאהרן והיה הסוכה קטנה והיה מלא וגדוש מחסידים ולא

היה יכול לכנוס, והרגיש אותו מרן ושאל האם אין רב עומד בחוץ, וכשאמרו לו שהרב מיאס בא, ציוה שידחוק ויבא להסוכה, אבל מפני שלא היה יכול לכבדו ביקשו שישאר שם על הטיש השני שהיה אחר חצות הלילה, ולא נסע באיחור כ"כ אוטובוס, והבטיחו כ"ק מרן שיסיים הטיש שיוכל להגיע לביתו בלילה, והיה ענין פלא שאיש אחד נהג אוטובוס בא לסוכה אחר חצות וביקש ליתן שלום ומרן ביקשו שיתן רשות לחסידים שיסעו אתו לירושלים - וסיפר בעצמו (הנהג הנ"ל) שאחר חצות היה ברחוב יפו והרגיש שאחד אמר לו כמה פעמיים שילך אצל צדיק, ושאל מי הוא צדיק וא"ל הבעלזער רב, ע"כ הלך לשם בפעם ראשונה בחייו, והיה פלא שכ"ק מרן משכו כדי לקיים הבטחתו. הגאון רבי יצחק דוד הכהן פרידמאן "יד כהן", ע' ע"ב

שמעתי מהגה"צ רבי ישעיה שנייבלג זצ"ל שקיבלוהו להיות רב במושב בני ראם ורימוהו ונתנו לו שכר פחות מהטבלה שמגיע לרב ב-25 ל"י (של אז), ונכנס להאדמו"ר מבעלזא ואמר לו ה' יעזור שתשתוו, ומיד שחזר למושב עשו אסיפה והעלו לו השכר. מרשימות הרה"ח ר' רפאל כ"ץ הי"ו

זקני, הר"ר אברהם יעקב בן ר' שלמה זלמן בולימבסקי ז"ל, היה מנהל בית יתומים בפולין, עוד לפני פרוץ השואה. באחד מימי חודש שבט פלשה לבית היתומים אשה יהודיה, ענייה וחולת שחפת. בימים ההם, היתה ידועה השחפת כמחלה קטלנית מאוד וחשוכת מרפא. אשה זו התגוררה בדירה שכורה, אבל לאחר שחלתה גירשוה בעלי הדירה הגויים משם, בחוששם שמא ידבקו ממנה וימותו.

לא היתה לאומללה זו ברירה אחרת אלא לפלוש לבית היתומים של סבי, שנחרד מאוד לראות את חולת השחפת בתוך בית היתומים. בשלב הראשון הזדרזו לנעול אותה בחדר שאליו פלשה, ולא הותיר לה להתהלך בפנימיה בין היתומים.

לאחר שהביא לה מזון להשביע את נפשה, מיהר לנסוע לעיירה בעלזא כדי להיוועץ באדמו"ר הגה"ק זצ"ל. ההתלבטות שלו היתה גדולה וקשה עד מאוד: לגרש את האשה מבית היתומים - אי אפשר, שהרי אז היא עצמה תהא נתונה בסכנת חיים, כיון שלכל מקום אליו תגיע יסגרו לה את הדלת, מאידך, להשאיר אותה במוסד הרי זו סכנה עצומה ליתומים, והרי היא בגדר 'רודף'.

האדמו"ר התחבט אף הוא קשות, ולבסוף ביקש מזקני שיצייר לו את צורת הבית בו נמצאת האשה, מבואותיו וחדריו. משהתברר לו שהחולה פלשה לאחד החדרים שבקומת הקרקע, יעץ לסבי לאטום את הכניסה לחדר בחומר ובלבנים, במקביל לפרוץ לה פתח מיוחד לחצר, ולעשות גדר מזה וגדר מזה לאורך כל השביל, כדי שלא תבוא במגע עם יתר היתומים. זקני אמר לאדמו"ר שבית היתומים מושכר לו על ידי נכרי, וספק גדול אם הלה יסכים לשינויים הללו בבית, ובפרט שהגוי הלז הינו נוצרי אדוק ואינו נימנה על אוהבי ישראל. השיב לו הרבי מבעלזא: "נו, זו כבר לא בעייה. תאמר לו שאני ביקשתי ממנו שיבצע את השינויים, ותראה שיסכים"... זקני ז"ל יצא בשמחה מאת פני הקודש, וחזר לעירו. בטוח היה שעצתו של הצדיק תפעל את פעולתה, במיוחד לאחר המשפט האחרון שיצא מפיו של הרבי, "נו, זו כבר לא בעייה"... והנה, כאשר נכנס אל בעל הבית הגוי, וסיפר לו השתלשלות האירועים, סירב הגוי לבצע את השינויים.

ויאמר לו זקני: "דע לך שהאדמו"ר אמר לי שאבקש ממך שתסכים, ואם תסרב, הרי אני חוזר אליו לבעלזא, אבל מסופקני אם תוציא את שנתך, כי האיש הזה איש אלוקים קדוש הוא". סבא אמר את

דבריו ומיד עזב את הבית, לא עברו שניות אחדות והנוצרי רודף אחריו וצועק שהוא מסכים לשנות את הדירה... ולא נפל דבר מדברי האדמו"ר זצ"ל. הגאון רבי יצחק זילברשטיין אב"ד רמת אלחנן "טובך יביעו" ח"ב, ע' תכ"ט

חסיד אחד מחסידי בעלז מעיר טשאבא רכש בתקופת המהומה של המלחמה הרבה סחורות בלי לשלם עליהם מכס. בימים כתיקונם נחשבת זאת לעבירה חמורה על החוק. ברם, הוא ניצל את האנדרלמוסיה של המלחמה ועסק בסחורות "שחורות". איתרע מזלו ומי שהוא הלשין עליו בפני השלטונות. ביום בהיר הופיעו פקידי המכס בביתו לערוך חיפוש אחר הסחורה. חיפשו ומצאו את הספרים בהם רשם את כל הסחורות השחורות נטלו הפקידים עמהם את הפנקסים. הם אף אילצוהו לחתום כי הוא מודה בכל האשמות המיוחסות לו. החסיד בראותו כי מצבו הוא בכל רע - התקשר עם אחיו שגר בפעסט ובקשו להכנס מיד אל רבינו מרן מהר"א מבלז זי"ע שהיה אז בפעסט ולספר לו על צרתו. האח נכנס אל הקודש פנימה אל רבינו ופרץ בבכי מר וסיפר על צרתו של אחיו וכי עונש מר צפוי לו על עבירה שכזו.

רבינו פנה אלו ואמר: "הסר דאגה מלבך, שום רע לא יאונה לו לאחיך". למחרת הגיע אחד מעובדי הרכבת לחסיד הנאשם ומסר לידו תיק ששמו רשום עליו. הוא סיפר כי את התיק עם הפנקסים מצאו בתחנת הרכבת שבטשאבע, ומצא לו לחובה להחזירו לבעליו, והיות ושמו מופיע עליו השבתי אותו אליו.

אין לתאר את שמחתו של אותו חסיד שפתח את התיק ומצא בו את כל הפנקסים שנטלו ממנו פקידי המכס, וכן הטופס עליו חתם כי הוא מודה באשמה... כך יצא שאשמתו נשכחה לגמרי מהשלטונות, הבטחתו של רבינו עמדה לו להנצל מעונש חמור. "קונטרס כ"א אב" (ירושלים תשל"ו) ע' ק"א

חסיד אחד מחסידי בעלז יצא פעם לרחבי המדינה כדי לקבץ כספים לענין שבצדקה. ביום מן הימים הגיע לעיירה וילצקי, ובדרכו נכנס לאיזה חנווני מתושבי המקום. הלה קבלהו בסבר פנים יפות, וכאשר שמע כי מחסידי בעלז הנהו הצהיל פניו ביתר שאת, הזמינהו לביתו, האכילהו והשקהו ונתן לו סכום הגון למטרה עבורה בא, ולא נתקררה דעתו עד שהעמיד לרשותו חדר מיוחד בביתו, וציווהו שיפוש שם מהדרך ושוב לא ילך לחזר על הפתחים ובמקומו יצאו בני ביתו לאסוף כספים בעיירה. הדבר היה לפלא בעיני החסיד. לא התאפק ושאל למארחו לסיבת קבלת הפנים השמחה, וכל הטורח שטורחים סביבו.

צהלו פניו של בעל הבית למשמע השאלה והשיב: לאחר מלחמת העולם הראשונה נשאר בעירום וחוסר כל. הפרנסה אינה מצויה ולחם אין. עד כה וכה נודמן לו איזה נכרי שמכר לו מלח בסכום זול מאד, ומכיון שמלח היה אז יקר המציאות נתעשר ממסחר זה. כעבור תקופה מסוימת אכן נודע הדבר כי גוי זה נהג לגנוב מלח ולמכרו. הממשלה העמידה אנשים שיתורו אחר קוני המלח וכך עלו על עקבות היהודי.

מובן מאליו כי היהודי שרוי היה עתה בצרה גדולה. השלטון הגיש נגדו משפט פלילי, שתוצאותיו עשויים להיות עונשים כבדים ומאסר ממושך. בצר לו בא אל רבינו מרן מהר"א מבלז זי"ע ושח לפניו

את צרתו. עמד רבינו ואמר: "הן מלח דבר הנמס במים הוא, כך אני מקוה יהיה גם עם המשפט שימס ויעלם".

החוק קבע שכל מי שנאשם בעבירה פלילית ומשפטו לא נתקיים במשך חמש שנים - בטל המשפט מאליו.

ואמנם, - סיים המספר את ספורו - כאשר חזרתי לביתי לא קבלתי שום הזמנה לבית המשפט. כך חלפו ועברו השנים שלא הוזמנתי לדין. ביום זה שבאת אלינו - אמר החנווני לחסיד - מסתיימים חמש השנים והמשפט מתבטל כליל. על כן רוחש לבי דבר טוב לכל מי אשר יש לו שייכות לאותו צדיק אשר מקום משכנו בבעלו, ואני משתדל להיטיב עם אנשיו, ולכן עשינו כל אשר ביכלתנו למענך, כי על כן חסיד אתה לאותו צדיק וקדוש. "קונטרס כ"א אב" (ירושלים תשל"ו) ע' ק"ב

הרבה מאחינו הספרדים באו לרבינו הרה"ק רבי אהרן מבלז' צוק"ל לקבל פני קדשו ולהפקד בישועה, ואמר רבינו, שכשם שהאשכנזים היה להם בעל שם טוב, כן הספרדים זקוקים לבעש"ט. כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל "י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' שכ"ב

היה אצל הרה"ק מבלז' זי"ע, שנכנסה אליו אשה אחת וביקשה ברכה בענין מסויים, אבל הוא לא ענה כלום. היא הוסיפה לבקש ולהתחנן, אבל הרה"ק מבלז' בשלו. משהרבתה להפציר, אמר לה הרה"ק מבלז':

יהודים מה אתם רוצים? האם אתם חושבים שאני מלאך? אני בשר ודם. אני לא יכול ... אותה אשה היתה חכמה ומשכלת, ושאלה: "אבל הרבי לכה"פ רוצה שאזכה לישועה?", ענה הרה"ק מבלז' שהוא בוודאי רוצה. אמרה האשה: "נו, הרי כתיב רצון יראיו יעשה" ... כששמע הרה"ק מבלז' את דבריה, עלתה בת שחוק על פניו ובירכה בישועה. רבי אלטר אליהו רובינשטיין זצ"ל "בצילא דמהימנותא", דברים תשס"ד, ע' ז'

בעת שהות רבינו בעיר דראהביטש למשך שבועיים ימים בשנת תרצ"ז, התאספו אליו אלפי אנשים, מצפים להכנס אל הקודש פנימה לקבל ברכתו ולמסור לו "פתקא". המונים צבאו על הפתח שעות על גבי שעות ולפעמים אף ימים שלמים מצפים להגיע תורם כדי להכנס לפני ולפנים. באחד הימים, היה זה כשעתיים אחר חצות הלילה, התעוררה בהלה בקהל המחכים, אשה שעמדה מן הצד בציפייה להיכנס כשיגיע תורה התעלפה ואיבדה הכרתה. האנשים הזדרזו להעיר אותה ולהשיב את רוחה.

נודע כי בין העומדים בתור נמצאים שני רופאים, הם ניגשו מיד לאשה וניסו בכל מאמציהם להשיב רוחה ולשוא. כל תחבולותיהם לא הועילו. הם הפטירו בלב רווי כאב כי אין לאל ידם להשיבה לחיים.

שמעו זאת הנוכחים והזדעזעו, אך מיד סר מהם ייאושם. חיש מהר פלסו דרך לחדרו של רבינו, בידעם כי מכח של הצדיק לעשות אף את הדבר שלמעלה מן הטבע. רבינו בשמעו את הנעשה בחוץ נענה: "אין זה ולא כלום!". הוא קרא אליו את משמשו ר' נחמן הרש ושאלו אם נותר מיין ההבדלה. המשמש השיב בחיוב, כי אמנם נשאר מן היין עליו הבדיל רבינו. - "האם גם מן החלה שאכלתי אמש נותר?" שאלו שוב. כן, השיב המשמש. אזי צוה רבינו שיזדרו ויקח מן החלה ויטבילנה לתוך היין ויתן ממנה לפי האשה וילחש לה כי הרבי מבלז' אמר שאין לה שום דבר!

רק כילה המשמש לעשות כמצוות רבינו עלה הסומק בפני האשה וניכרו בה סימני חיים. הרופאים אצו מיד אליה והמשיכו בטיפולם להשיב את רוחה, ומיד החלה לדבר. אז ספרה שזה לה שלשה ימים ולילות שכל מאכל או משקה לא בא לפיה. מפני שחששה שתפסיד את תורה בלכתה לקנות דבר מה להחיות את נפשה, ומרוב חולשתה קרה עמה מה שקרה. הרופאים עמדו מוכי תמהון בראותם עין בעין את כוחו הגדול של רבינו הקדוש האיך החיה את המת לעיני קהל ועדה. הדבר הכה הדים בכל רחבי הארץ. למחרת אף פורסמה הידיעה הרעשנית בהבלטה רבה בכל העיתונים וכתבי העת בה נאמר: "האדמו"ר מבלו החיה מת בעיר דראהביטש!" "קונטרס כ"א אב" (ירושלים תשל"ו) ע' ק"ח

סיפר לי הרה"ג ר' יוסף שטייכעל זצ"ל שזוכר שבבעלו בא פעם דיבוק אחד להרה"ק מהר"א מבעלו, והרה"ק אמר לו כשנוסע מבעלו יסע ביער אחד בצד העיר קריסטנאפאלע ושם ילך אצל אילן אחד, ושהרוח יצא מהאיש לאילן. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' ר"י

סיפר הרה"ג ר' טוביה פריינד ששמע מהרה"ח ר' ישראל יאקטער ז"ל שהי' מזקני חסידי בעלו, בתל אביב היה גר בימים ההם חסיד בעלו אחד בשם ר' איציקל וניהל בית מסחר קטן של הערינג (דגים מלוחים). פעם הוא בא אל הרה"ק רבי אהרן מבלו זצ"ל עם קוויטל והזכיר את עצמו שלאחרונה הוא סובל חולשה גדולה ויסורים בגבו והוא מפחד שמא לא יוכל להמשיך במלאכתו ולא תהיה לו פרנסה. המהר"א מבלו קרא את הקוויטל ובירכו ברפואה שלימה, אחרי עבור כמה חדשים בא שנית להזכיר את עצמו ואמר שאינו חש שום הקלה במחושיו. הרה"ק מבלו בירכו שוב ברפואה שלימה. לאחר תקופה ארוכה בא בשלישית אל הרה"ק מבלו, והתחיל להתרעם בפניו: "אצל אביו הקדוש האדמו"ר כשנכנס יהודי והזכיר עצמו היה יוצא מהדלת כשהישועה בידו, ואילו היום הנני כבר פעם שלישית ועדיין לא נושעתי. הפסיקו הרה"ק מבלו: ח"ו לדמות אותי לאבי, הרי אבי היה מלאך. אבל מרן זי"ע הרגיעו ובירכו ברפואה ומאז נעלמו מיחושיו לגמרי. הרה"ח ר' משה דב אייזנארפער שליט"א "מעשה צדיקים" (ברוקלין תשס"ו) ח"א, ע' קס"ח

שני אחים, חסידי אלכסנדר, ר' אברהם יצחק ור' דוד לנציצקי ז"ל, הסתופפו בקביעות בצל כ"ק מרן מהר"א ז"ל, מעת בואו לארץ ישראל. ר' דוד גם היה הנהג של מרן שנים רבות, בנסיעתו מתל אביב לירושלים וחזרה. כאשר שני האחים עם אביהם נכנסו לראשונה לכ"ק מרן מהר"א בירושלים, שאל אותם מי הם, כאשר ענו שהם חסידי אלכסנדר, אמר להם מרן: איפה לוקחים את הידידות שהיתה בין בעלו ואלכסנדר. כאשר ר' אברהם יצחק התחתן, נכנס למרן ביום החופה עם שטריימל לראשו, לקבלת ברכה. כאשר ראה מרן את השטריימל על ראשו, תמה על זה: הרי אבותיך באלכסנדר הלכו עם ספודיק. ענה החתן: החותן שלי הביא לי שטריימל, אמר לו מרן: לא צריך לשנות מלבוש אבותיו. ואכן כאשר ברבות הימים השטריימל כבר לא היה ראוי לשימוש, קנה לעצמו ספאדיק וכך בא במשך כל השנים למרן.

לר' אברהם יצחק היה ילד בגיל שנתיים וחצי שעדיין לא דיבר ולא הוציא מלה שלימה מן הפה. והוא ביקש מאחיו ר' דוד שכאשר יסיע את מרן במכונית, יבקש עליו. ואכן ר' דוד באמצע הנסיעה סיפר למרן על ילד זה שאינו מוציא מלה מפיו, אמר לו מרן: נו, ביום ההולדת הוא ידבר, וכך הוה, ביום שמלאו לו שלש שנים, החל לדבר. הרה"ג ר' נתן אורטנר שליט"א אבד"ק לוד "פאר משה" (ירושלים תשס"ו)

סיפר לי הרה"ח ר' אלטר אברהם שווארץ נ"י, שפעם אחת נחלה בחולי טיפוס רח"ל והי' במצב מסוכן. הלכו אביו הרה"ח ר' חיים שווארץ ע"ה ואמו עם דודו הרה"ק מהרמ"מ מלעלוב זצ"ל להרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל. ואמר לי ר' אברהם, אבי נתן אז בשליחותי חמשה פונט להרה"ק, ואמר לו, שאני שולח פתקא עם פדיון של שמונה עשרה פונט, ועכשיו הנני שולח על החשבון חמשה פונט.

קודם שנכנס אבי להרה"ק מבעלזא, אמר לו הרה"ק מלעלוב, אם הרה"ק מבעלזא יקח את המעות, אז יושע ואם לא יקח את המעות, זקוק לרחמים. מתחילה לא רצה הרה"ק מהר"א ליקח את המעות, אבל אבי הפציר בו, וכן הרה"ק מלעלוב העתיר בעדי, ולבסוף לקח הרה"ק מבעלזא את המעות בידו (שלא כדרכו, שהרי מעולם לא נגע במעות) והניח את המעות בכיסו ואמר לאבי, הוא עוד ידחוף בשולחנות שלי, אחר כך אמר הרה"ק לאבי שיתן משקה, אמר אבי להרה"ק שיש לו משקה. שתו אז לחיים (המספר אינו יודע אם הרה"ק שתה, אבל אמר לחיים).

אמי הלכה גם להרה"ק ר' ישראל מהוסיאטין זצ"ל, ואמר לה הרה"ק, הוא יהיה בריא הוא יהיה בריא הוא יהיה בריא הוא יהיה בריא. הוא יהיה בריא. אמי הלכה אל הרה"ק מהוסיאטין בכל יום, ואחר כך היתה מבקרת בבית החולים.

פעם אחת כשנכנסה להרה"ק מהוסיאטין, אמר לה הרה"ק עלי, הוא כבר יושב. אמי לא ידעה מזה, כי ביום ההוא עדין לא ביקרה אצלי, כשבאה אלי ראתה שהתיישבתי על המטה. פעם אחת אמר לה הרה"ק הוא כבר הולך קצת? ואז גם כן לא ידעה אמי מה להשיב. אחר כך כשביקרה אצלי ראתה שאני הולך קצת. בערב ראש השנה כשיצאתי כבר מבית החולים, באה אמי אל הרה"ק מהוסיאטין זצ"ל ואמרה לו שברצונה לעשות סעודת הודאה, ושאלה מתי לעשות את הסעודה. אמר לה הרה"ק מהוסיאטין שתעשה את הסעודה ב"א תשרי. אמרה לו אמי, שרצונה לעשות סעודה גדולה, ובי"א תשרי קשה לעשות סעודה גדולה. אמנם הרה"ק החזיק בשלו שתעשה או את הסעודה. בין כסא לעשור הלכתי ביחד עם אבי להרה"ק מבעלזא זצ"ל. כשדיבר אבי עם הרה"ק אודות סעודת הודאה, אמר לי הרה"ק, תעשו סעודה לעניים, וכל מה שיבקשו ממך תתן להם בשר וכסף. הרב ישראל חיים אשרי "שיח זקנים" ח"ד, ע' ר"ז

סיפר הרה"ג ר' טוביה פריינד ששמע מהרה"ח ר' ישראל יאקטער ז"ל שהי' מזקני חסידי בעלזא, פעם נכנסה אשה להרה"ק רבי אהרן מבלזא זצ"ל ומסרה קוויטל ובכתה בכי תמרורים וסיפרה שהיא מתגוררת בחיפה ובעלה עובד בנמל, יום אחד באמצע העבודה הרגיש בעלה חולשה בידיו והובל לבית החולים, הרופאים טיפלו בו אבל ללא הועיל, ושלחו אותו לביתו, היא סיפרה כי מאז שחרורו מבית החולים הוא שוכב במיטה בלי יכולת לזוז בכוחות עצמו. והיא צריכה לטפל בבעלה יומם ולילה בלי הפסק, וכשל כוח סבלה. אמר לה הרה"ק מבלזא "חזרי לביתך ותגידי בשמי לבעלך שיקום בבוקר ויקח את המקל בידו וילך לעבודה". היא נשתוממה מדבריו וחשבה שהרה"ק מבלזא לא הבין אותה כראוי, ואת חומרת מצבו, ואמרה: "רבי, בעלי אינו יכול אפילו לנוע את אבריו בשכבו במיטה בלי עזרה, וכיצד יקום וילך לעבודה?" התערב אחד הגבאים ואמר: "הרי את שומעת מהרבי ברכה כזאת ואת עוד מתוכחת, סעי לביתך ובעלך בעזה"ית ילך בכוחות עצמו לעבודה". כשחזרה הביתה שאל אותה בעלה: "מה אמר לך הרבי מבלזא?" וסיפרה לבעלה את דברי הרבי וההסבר של הגבאי. באמצע הלילה הרגיש החולה הקלה ושיכולתו להזיז את ידיו ואת רגליו. הוא ניסה להזיז את ידיו ורגליו וראה שהוא יכול להניעם. בבוקר קם על רגליו כאחד האדם. הוא אמר לאשתו שהוא ינסה לשמוע בקול הרבי

מבלז, ולעשות כמו שאמר לה הרבי שילך לעבודה, הוא התלבש והלך לעבודה כימים ימימה. הרה"ח ר' משה דב איזודארפער שליט"א "מעשה צדיקים" ח"א, ע' קס"ט

בשנת תש"ח כשהיה מלחמת השחרור היו הדרכים שבין עיה"ק לירושלים לתל אביב סגורות, ולא היו יכולים לנסוע מעיר לעיר, ורק יחידים הורשו לעבור בין העיירות, החסיד מענדיל פרידמן ז"ל, שהיה סוחר אתרוגים ומרן ז"ל קראו: ר' מענדיל פון די אתרוגים שהיה נוהג לשלוח מארץ ישראל עוד קודם המלחמה אתרוגים לבלז, פעם אחת חלה בחולי מעיים רח"ל ובהליכתו ברחוב פגש פעם את הגבאי הרה"ח ר' הלל ווינד ז"ל שבמשך ימות השבוע היה בתל אביב אצל מרן ז"ל ופעם אחת בשבוע ביום שלישי היה חוזר לביתו בירושלים עיה"ק, והתלונן אצלו על חולי המעיים שהיה לו, וכי אין באפשרות כעת להזכירו אצל מרן ז"ל. אמרן לו הגבאי ר' הלל, יש לי באמתחתי חלה אחת מי"ב חלות של מרן ז"ל תיקח אותה ותשרה במים ותאכל ממנו, והשי"ת יעזור לך שתתרפא. ואכן כך היה התחיל לאכול מהחלה ונתרפא לגמרי ב"ה. כאשר נפתחו הדרכים נסע ר' מנדל הנ"ל לתל אביב להגיש קויטל למרן ז"ל ובידו פדיון של פונט על הישועה שנושע על ידי החלה של מרן ז"ל, כשנכנס למרן ז"ל וסיפר לו מה שהיה אמר לו מרן ז"ל שיתן את הכסף לגבאי ר' הלל כי זה שייך אליו ועל כן חייב הוא לו הכרת הטוב. התעקש ר' מענדיל ואמר, הלא הכח שיש לי"ב חלות הם מכוחו של רבינו והגבאי אינו אלא שליח. אך מרן ז"ל בשלו, לבסוף בהתערבות הגבאי ר' הלל הסכים מרן ז"ל לפשרה שחמש פונט יתן לגבאי ר' הלל וחמש פונט יתן למרן ז"ל. מפי המשב"ק הרה"ח ר' אברהם מינסקי שליט"א.

סיפר הרה"ח ר' משה זילברמן נ"י, שהרה"ק מהר"א זצ"ל ביקר פעם בעירו כאשר נולד בן לאחד מאנשי העיר וכיבד את הרה"ק בסנדקאות. ושאל אותו הרה"ק, ומה עם שערות? היינו, האם אשתו מגלחת שערות ראשה, וענה שאינה מגלחת שערות ראשה, אמר הרה"ק, אם כן אינני יכול להיות סנדק, וסיפר האיש הלה לאשתו מה שאמר הרה"ק ושאל אותה אם מסכמת לגלח את שערותי כדי שהרה"ק יהי' סנדק, והסכימה, וקיבל הרה"ק את הסנדקאות. לשנה הבאה עלה בדעת האשה שברוך השם יש לה ילד והרה"ק הי' סנדק, ומכאן ולהבא לא תגלח את שערותי, אמנם תיכף כשחשבה כן יצאה מדעתה רחמנא ליצלן, בעלה נסע מיד לבעלז וסיפר במר נפשו להרה"ק מהר"א שאשתו יצאה מדעתה רח"ל, אמר לו הרה"ק, אי אפשר לרמות, כאשר מבטיחים צריכים לקיים את ההבטחה. בכה הבעל ואמר להרה"ק שמכאן ואילך תגלח את שערות ראשה, ואמר הרה"ק, אם תגלח שערות ראשה תחזור לאיתנה. האשה קיבלה על עצמה שתמשיך לגלח שערות ראשה, ואחר כך נהפכה לאחרת, וכל כך חשובה היתה, שהיתה נודעת אחר כך בעיר בשם די צדקה קלאפערין, משום שהרבתה לקבץ כסף לצדקה. ישראל חיים אשרי "שיח זקנים" ח"ג, ע' רכ"ט

סיפר לי אחד שבדידיה הוה עובדא, שהוא נמנה על עדת חסידי גור, ואביו היה נוסע להרה"ק מהר"א מבלז זי"ע, ובימים שהיה המלחמה בשנות תש"ח בירושלים נחלה אביו מאוד, והרופאים המליצו שצריך לנתחו על הלב, הוא בהיותו חסיד גור נכנס אל כ"ק האדמו"ר הבית ישראל זצ"ל לשאול עצתו, אמר לו הבית ישראל זצ"ל היות ואביך נמנה על חסידי בעלז תיסע להרה"ק מבלז בתל אביב, לשאול את דעתו.

ואכן נסע הוא לת"א והגיע לשם בלילה, והיה הדלת סגורה ולא קיבלו אז קהל, ונתיישב הוא להמתין שם. באמצע הלילה בשעה שתיים מעירו הגבאי הרה"ח ר' שלום פויגל ע"ה שעכשיו יכולים ליכנס

אל הקודש פנימה, ונכנס וסיפר להרה"ק מבלז אודות מצבו של אביו ושהרופאים אומרים לנתחו, אמר הרה"ק מבלז: הכל יודעים שאבי זצ"ל אמר שלא לתת הסכמה לניתוח - כידוע דרכו בקודש בזה, והוא בהיותו בחור צעיר לימים לא ידע מה לעשות, ולאחר כמה רגעים נענה הרה"ק מבלז ושאל אימתי אמור להיות הניתוח, השיב הבחור שביום י"ז לחודש פלוני, נענה הרה"ק ואמר: שלום שומע הנך, אנשים אינם יודעים האיך לדבר, צריך לומר טו"ב לחודש, ורמז לו ר' שלום שיכול לילך.

חזר ההוא אל כ"ק הבית ישראל מגור זצ"ל, ואמר לו שלא קיבל תשובה מהרה"ק מבלז זי"ע, ושוב אינו יודע מה לעשות, אמר לו הבית ישראל זצ"ל: אין יכול להיות כזאת שלא אמר כלום, וסיפר הבחור שרק אמר לו שהיה צריך לומר טו"ב, נענה הבית ישראל: נו, א"כ כבר איחל לך שיהיה טוב, וכמובן שהניתוח עבר בשלום. כ"ק אדמו"ר מגורליץ שליט"א "בצילא דמהימנותא", לך-לך תשס"ז, ע' י"א

כשהגיע מורי הגה"צ מקאשוי זצ"ל לגיל שבעים נעשה מסוכן על הכבד, כי ברפאותם לו את המרה, קלקלו לו הרופאים את הכבד לגמרי. והי' אז הרה"ק מבעלז במרחץ לא רחוק משם, ושלח הרבי ז"ל אחד מאנשיו להזכיר אותו אצל הרה"ק מבעלז, ואחל, וחי אח"כ עוד 5 שנים בדרך נס, כי בשו"ע נימק הכבד הוא בכל זאת מעשה הנכון. הגה"צ רבי עמרם בלום זצ"ל אבד"ק קאשווי "מפיהם ומפי כתבם" ע' רכ"ד

סיפר לי הרה"ח ר' יונה לערמאן נ"י, ששמע מאיש אחד שנסע עם דודו לבלז להזכיר את בת דודו שהיתה מקשה לילד, ולקח אותו עמו. כאשר אמר דודו להרה"ק מהר"א שהרופאים אמרו שזקוקה לניתוח, אמר לו הרה"ק, תלד לפני שיבואו הרופאים וכן הוה. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" ח"ו, ע' ק"ד

סיפר לי הרה"ג חיים ברוך פינק, ששמע מהרה"ח ר' מרדכי בארטפעלד ע"ה, שסבל מאד ממכה בידי, והזכיר א"ע הרבה אצל הרה"ק מהר"א. פעם נכנס אל חדר הרה"ק ואמר שאינו יכול לסבול יותר. שאל אותו הרה"ק, האם יש לכם בית מרקחת ליד הבית? והוסיף תלך אליו ותגיד לו שיתן לך איזה משחה אבל במקום החומר שיש במשחה יערב בה חמאה, וכן עשה, שציוה לבעל בית המרקחת שיערב עבורו את המשחה עם חמאה. הרוקח צחק מדבריו, אבל כאשר אמר לו שהרב מבלז ציוהו לעשות כן, עשה כדבריו. תיכף לאחר שמירח את המשחה על ידיו, סרה המכה מידי. הרה"ג ישראל חיים אשרי "שיח זקנים" ח"ו, ע' ק"ה

הגה"צ ר' משה יאיר וויינשטאק זצ"ל מחבר חיבורים בקבלה ועוד, היה פעם חולה מסוכן, ונכנסו בני ביתו להרה"ק מהר"א מבלז זצ"ל עם פתקא, ופדיון נפש, ואמר להם הרה"ק, שהפעם יעשה עמו דבר חידוש שלא כרגיל, ויתן להם קמיע להשים תחת ראשו של החולה. כשבא אח"כ הרופא המומחה, אמר לב"ב, שטעה באומד שלו כי אינו רואה שוב שום דבר מסוכן. הגידו לו בני הבית דבר הקמיע, ואמר הרופא שמוכרח להכיר הצדיק הזה. והלך עם פתקא להרה"ק מבלז, ומיד שינה את דרכו וקיבל עליו עול תורה ומצוות, ולא היו ימים מועטים ונפטר לעולמו. הרופא היה נצר מגזע צדיקים, וכנראה שרצה הרה"ק מבלז שתצא נשמתו בתשובה.

משפחת וויינשטאק רצו להחזיר הקמיע, אבל הרה"ק מבלז, אמר להם שישאירו אצלם שעוד יהיו צריכין לו, וכן היה אחר כמה שנים שהוצרכו שוב לאותו קמיע. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין "יפה שיחתן" ח"ב, ע' קצ"ב

הנני להעלות על הכתב מה שראיתי דבר פלא אצל מרן אדמו"ר זצוק"ל מבעלז אשר היה לבני ניתוח בבית החולים שלייד פתח-תקוה. הניתוח היה רציני מאוד באבר פנימי בתוך הגרון ובלילה הקודם הזכרתי אותו לפני מרן זצוק"ל וברך אותו כדרכו בקודש. דירת מרן הי' בזמן הנ"ל במונטיפיורי בירושלים ובבוקר בזמן שדברתי בחדרי בירושלים בערך שעה שמונה התפללתי פרקי תהלים והזכרתי שם מרן ושם אמו של מרן זצוק"ל ושיתקבל תפילתו בעד החולה, והנה בערב נסעתי למונטיפיורי לבית מרן זצוק"ל ואמר לי הגבאי אשר מרן זצוק"ל שאל אותי מה זה ששומע קולי. זה הי' בדיוק בזמן שהזכרתי השם של מרן זצוק"ל בביתי והתפללתי שיתקבל התפילה ברחמי שמים עבור החולה וב"ה שהי' בסדר גמור הניתוח. אשר כמה רופאים עומדים כמה שעות ומטפלים עם החולה שמה. הרה"ח ר' אברהם מהודר ז"ל "ליקוטי אברהם" ע' קע"ט

סיפר לי הרה"ח ר' אברהם מענדעלאוויטש נ"י, אחותי גרה בטבריא, ופסק בנה הקטן כבן ד' מלדבר ולא היה יכול לישן בלילה, אמרה אחותי לבעלה שיסע להרה"ק מבעלז, ונסע גיסי עם בנו לתל-אביב אל הרה"ק מהר"א, וסיפר להרה"ק מה שאירע לבנו, שאל אותו הרה"ק, האם מסתובבים נשים ערביות אצל ביתו. ענה, שכן. אמר הרה"ק, עיניים ערביות עיניים ערביות. אחר כך הכניס הרה"ק את הילד לתוך רגליו הקדושים ונקף בשתי אצבעותיו על מצחו ונתן לו סטירה חלשה ושאל אותו, מה שלומך? התחיל תיכף לדבר, וענה, אני מפחד. אמר לו הרה"ק, אתה לא צריך לפחד מאף אחד. חוץ מהקב"ה שהוא יברך אותך. שמעת? ואחר כך אמר הרה"ק לאביו שיבדוק את המזוזות בביתו. הילד חזר עם אביו לביתו, ועוד באותו לילה היה ישן כרגיל, ובדק אביו גם את המזוזה, ומצא שחלק המזוזה היה נמחק מחמת הגשם. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ד) ח"ה, ע' ש"ה

בהיותי בבית מרן, מדי ערב, גם נודמן לי מדי פעם במקרה שאשה באה עם "קוויטל". להיות אדם שלישי בקודש פנימה, אספר לכם על אחד מן המקרים הללו: פעם נקראתי לחדר מרן, כשעמדה להיכנס אשה עם "קוויטל", אשר סיפרה כי בנה החייל עלה על מוקש ונפצע קשה בכל גופו, מעיו נחתכו וכו' ר"ל. ורופאים אשר נואשו מחייו שאלו את בני המשפחה אם הם מאמינים ברבי. כשהשיבו "כן", אמרו להם שילכו לבעלזער רב. כאשר האשה נכנסה והניחה את הקויטל על השולחן, היא פרצה בבכיות נוראות, וסיפרה למרן מה שקרה לבנה וכי הרופאים אומרים כי חלילה אין לו תקוה לחיות. מרן הרגיע אותה, באמרו שאין לרופאים רשות לומר כן. מרן קרא שוב את הקויטל. ואחר כך אמר לה שתתן את כל בגדי בנה הישנים, הנמצאים בביתה, לאנשים אחרים נזקקים. ובעז"ה כאשר יבוא תקנה לו בגדים חדשים. ואיחל שבעז"ה יבן יבוא. יצאתי מחדר מרן שבור ורצוץ מקויטל קשה זה. אך לאט לאט נשכח ממני מעשה זה.

לאחר זמן רב, בהיותי בבית מרן ניגשה אלי אשה ולידה עמד בחור צעיר. והיא שואלת אותי אם אני מכיר אותה. עניתי: לא. על כך אמרה, כי לפני שנה היא היתה אצל מרן - והיא הכירה אותי שהייתי גם בחדר באותה שעה - וביקשה שמרן יתפלל על בנה החייל שהיה פצוע מאד. מיד זכרתי את המקרה, אבל כמובן שלא הכרתי אותה, כי גם בשעתו לא הסתכלתי מי זו האשה. עתה שאלתי אותה: מה מצב החייל? ואז סיפרה כי מעת שנפצע, לא ישן הבן הלילות. ובאותו לילה שהיתה אצל מרן, הוא אמר לה שישן בלילה. ולאט לאט השתפר מצבו (תקופה מסוימת הזכירו אותו שוב, מידי פעם, אצל מרן). והבחור שעומד על ידה כרגע, הוא החייל, אשר ב"ה הבריא לגמרי. ומכיון שעתה הבן עומד לנסוע

לפאריז ללמוד באוניברסיטה, היא באה עמו למרן כדי שיברך אותו להצלחה. והוסיפה כי כשנכנסו עתה למרן, ביקש מרן מן הבן, שישמור על שלשה דברים: הנחת תפילין, שמירת שבת ולאכול רק מאכלים כשרים. והוא הסכים ומרן בירך אותו. הרה"ח ר' משה אורטנר ז"ל "פאר משה" (ירושלים תשס"ו)

ע' 126

סיפר הגה"צ ר' לייביש לייזער (כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק) שליט"א ששמע מהרה"ח ר' אפרים צוויבעל ע"ה: פ"א הי' בעירו לאנצוט בשכנותו אברך א', אבל לג' בנים ונחלה ל"ע, והמיוחש בעצמו היו יכולים הרופאים לרפאות, רק הי' לו חום, ולזה לא היה להם עצה, ואשת האברך הנ"ל לא היתה יכולה ליסע ממנו ומהבנים, ע"כ נסע ר' אפרים צוויבעל עם עוד ב' בחורים לבעלו להרה"ק מהר"א. והוא הי' הגדול שבהם, ע"כ סיפר להרה"ק כל המעשה. אמר לו הרה"ק, אבל חום אין לו? כששמע זה ראה שלא שמע סיפור המעשה, סיפר עוה"פ, וסיים הרה"ק עוה"פ כנ"ל, אמר ר' אפרים, אני אומר להרבי שזהו העיקר, שיש לו חום. אמר לו הרה"ק עוד הפעם, אבל חום אין לו? אז כבר הבין שאין רוצה שיאמר כן, ואמר "לא". בירך הרה"ק רפואה שלימה, ונסעו בחזרה. ושאלו לאשתו מתי הוטב לו, ועשו חשבון, והי' ממש מכוון באותו זמן כשאמר הרה"ק הנ"ל. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א שיח זקנים" ח"א, ע' ר"ח

שמענו לספר סיפור פלא מפ"ק מרן אדמו"ר מבלו שליט"א:

בבודאפעסט גר יהודי שלא היה נמנה על הצדיקים הגדולים, בלשון המעטה, אבל אביו היה ירא-שמים ועובד ה'. לעת זקנתו של האב, ביקש ממנו הבן שיבוא לגור בביתו, והוא הכין לו חדר ספרים - שם ישב האב ולמד תורה, והבן כיבד אותו כראוי. לאחר פטירת האב, רצה הבן לעשות איזה דבר טוב באותו חדר שבו למד האבא, ופנה אל אבי ז"ל (-הגה"ק מבילגורייא זי"ע) לשאול בעצתו כדת מה לעשות באותו חדר. יעץ לו אבי, כי היות ובאותה תקופה היו שם הרבה בחורים שנאלצו להתחבא מהשלטונות שרצו לגייסם לצבא, ונקראו בשם: 'טמיר ונעלם', על כן יעשה להם 'שיבה' בחדר זה, בו יתאכסנו וילמדו, עד יעבור זעם. הלה שמע וקיבל עצת אבי ז"ל, וכך אכן עשה.

כעבור זמן קצר, חלה איש זה מאוד, והתלמידים שהתאכסנו בביתו באו אל כ"ק דודי ז"ל (-מרן מהר"א זי"ע), להזכיר את היהודי, שעשה עמם טובה, לרפואה שלימה. איני יודע מה בירכו דודי ז"ל, אבל אבי ז"ל שנכח שם, לא נראתה בעיניו הברכה, ופנה מיד אל אחיו, מרן ז"ל, ואמר: "יהודי זה עשה הרבה טובות ליהודים". מרן זי"ע בירך אותו שוב, אולם אבי ז"ל עדיין לא היה מרוצה מברכה זו, ופנה שוב אל אחיו זי"ע, ואמר: "יהודי זה עשה בעבר הרבה טובות ליהודים, ועוד יעשה בעתיד הרבה טובות ליהודים". נענה דודי ז"ל ואמר: כך? כך? ושוב בירכו ברפואה שלימה. הפעם הכיר אבי מלשון הברכה, שהישועה קרובה לבוא. הנוכחים שם, לא הבינו פשר הדין ודברים' שהיה בין אבי ז"ל לדודי - מרן ז"ל. רק אחרי שיצאו אמר להם אבי, שמעו את אשר אספרה לכם:

בהיותינו בגיטו, היה שם אחד מה"יודישע מאכערס", אנשי ה"יודענראט", שהציק רבות לאחיו מבני ישראל. לאחר שהגענו לשם, זכה להיכנס אל כ"ק אחי מרן שליט"א, "ומשהוא קרה לו", והתחיל להתעורר בו הרהורי תשובה, וכעבור כמה ימים התחיל לשנות ולשפר את מעשיו, עד שאף פעל ועשה טובות ליהודים. באחד הימים נכנס אל כ"ק אחי מרן שליט"א, ובפיו בשורה שזכה להתקדם

לדרגה גבוהה יותר, מצד הממונים הגרמנים ימ"ש. מרן בירך אותו ופטרו לשלום. מיד כשיצא משם אל הרחוב, ירו בו והרגוהו. הבנתי מזה - סיים אבי ז"ל - שיהודי זה, מאז שחזר בו ממעשיו הרעים ושב בתשובה, כבר השלים את עצמו, ולכן הגיע עתו זמנו להיפטר מן העולם. גם עתה, כשלא הכרתי בברכת אחי מרן שליט"א שהיהודי נושע, חששתי שמא כבר השלים את עצמו בכך שעשה טובות לבחורים אלה הלומדים תורה, ובפרט שהגדיל עשות וקבע ישיבה בביתו. לכן הזכרתיו לטובה והוספתי לומר, שעוד יעשה בעתיד טובה ליהודים, וכוונתי היתה, שעדיין לא השלים את עצמו. ואכן רק אז הרגשתי בברכתו של אחי שהיהודי זכה לישועה. "עלים לתרופה", עקב תשס"ד, ע' ג'

סיפר לי הגה"צ ר' אהרן מרדכי רוטנער שליט"א, שאצל הרה"ק מהר"א מבעלו אם היו באים אליו להזכיר אודות המחלה הידועה רח"ל, כל זמן שלא עשו ניתוח הי' מבטל המחלה, ושני פעמים זוכר ר' אהרן מרדכי שהרה"ק אמר הא זה כלום נשמן קצת וזה יעבור, וכן הי'. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי"שיה זקנים" ח"ב, ע' ר"ח

בשנת תשי"ג היו לאאמו"ר (הגה"צ רבי שמואל זאב הלוי ראטה זצ"ל, ראב"ד קהל מחזיקי הדת באר"י) כאבים חזקים בחזהו ודרש ברופאים שאמרו לו שזה ענין רציני והוא זקוק לרחמי שמים מרובים כי להם אין מה לעשות רח"ל, וחשבו לפי דעתם שאין לו יותר זמן רב לחיות, והיה נוסע מאנטוורפן לבריסל כל שבוע כדי לקבל טיפולים שונים על הדבר ר"ל, כשהגיעו הימים נוראים עלה, כדרכו, לארה"ק אל מרן מהר"א זי"ע ובאחד מימי חג הסוכות לאחר עריכת השלחן הטהור כאשר הובילו את מרן זי"ע לחדרו, ניגש אאמו"ר אל מרן והזכיר את עצמו שצריך רפואה על הנ"ל. מרן נכנס לחדרו ומיד צוה לקרוא את אאמו"ר אל הקודש פנימה שם ציהו שיפסיק לדרוש ברופאים כי אין לו שום מחלה! כך חזר ואמר לו כמה פעמים. מובן שפקודת הקודש שמרה נפשו והפסיק אאמו"ר את כל הטיפולים וכדו', ואכן אט אט חלפו לו כל כאביו עד שנתרפא כליל ת"ל.

אאמו"ר זצ"ל בעצמו היה מספר את הנ"ל, ולפי הוראה זו היה מתנהג כל ימיו ואף כאשר דר בבני-ברק בסוף ימיו לא רצה להתעסק ברופאים כלל! ורק בשנתו האחרונה כשגבל הדבר בפקו"נ ממש, הוכרח להתעסק ברופאים והיה לו זה הדבר כאות וכסימן שקרב קיצו, כי אינו יכול יותר לקיים את פקודת מרן זי"ע. ולמרבה הפלא, כאשר עשו לו צילום ריאות כמה חדשים לפני פטירתו היתה הדיאגנוזה, שיש לו גידול ישן שלא התפתח ועתה התחיל מחדש. עתה נראה בעליל שמרן זי"ע בכוחו הגדול והקדוש עצר אז את הגידול ופקד לאמר עד פה תבא, בבחי' "צדיק גוזר וכו'", זי"ע. בנו הרב אלתר ראטה "דברי שמואל"

משמשו המסור של מוהר"א מבלו, הר"ר שלום פויגל, סיפר פעם את הסיפור הבא:

פעם הגיעה הרבנית (מרת פייגל אשת הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל) בבוקר השכם למרן מבלו, וביקשה להיכנס לרבי להזכיר בפניו חולה אחד מבני משפחתה, שהרופאים התייאשו ממנו. הסברתי לה, שבזמן כזה אי אפשר בשום אופן להיכנס לחדרו של מרן. הצעתי לה שתגיד לי את שם החולה, ואני אזכיר אותו בפני הרבי. היא לא הסכימה ופרצה בדמעות שלישי.

נכנסתי למרן וסיפרתי לו את הדבר. כששמע מרן שהיא בת הצדיק מוועליפולי, אמר לי: "תן לה להיכנס, אבל בתנאי שלא תתן לי פתקא עכשיו לפני תפילת שחרית. תגיד לה זאת". יצאתי ומסרתי

לה דברי מרן. היא נכנסה אל הקודש פנימה, הניחה פתקא על השולחן והחלה לבכות שהחולה צריך רחמים גדולים. ביקש מרן שתצא לזמן קט לחדר השני. לאחר שיצאה, פנה אלי מרן וצעק עלי בקול: "מה אתה רוצה ממני? אתה חושב שאני אתן לשפוך את דמי? אמרתי לך שאנני מסכים שהיא תמסור פתקא, ומה אעשה עכשיו?"

הקולות נשמעו בחוץ, ומרן חזר על דבריו כמה פעמים בקול גדול, תוך כדי שהוא מתהלך בחדר אנה ואנה. כאשר שמעתי שמרן אומר אלי שאני שופך דמו, התחלתי לבכות, זו היתה הפעם הראשונה ששמעתי את מרן צועק כך. לפתע הפנה פניו אלי וראה אותי בוכה. שאל אותי: "למה אתה בוכה?" אמרתי לו: "הרבי צועק עלי ואומר שאני שפכתי דמו - בזמן שהוהרתי אותה שלא תתן פתקא, ומה אני אשם בזה שהיא לא שעתה לאזהרתי".

אמר לי מרן: "וכי צעקתי עליך, בכלל לא צעקתי עליך ולמה אתה בוכה?" "תן לרבנית להיכנס" אמר לי לאחר זמן קצר. היא נכנסה והוא בירך את החולה ברפואה שלימה. ברכת צדיק נתקיימה ואחרי כמה ימים נתרפא החולה. אחר כך - סיים ר' שלום את סיפורו - כשהרבנית הסבירה לי את מצב החולה ואת גודל הסכנה, הבנתי מה שאיתא בספרי צדיקים על הפסוק "ויחר אף יעקב ברחל" (בראשית ל, ב), שיעקב רגז כדי להמתיק את הדינים! "שלשלת הזהב" (ירושלים תשס"ג) ע' תקי"ח

אשת ר' הערשל רעגנבוין ממעליץ (הוא היה אוסף מעמדות לרבינו הרה"ק רבי אהרן מבלזו זצוק"ל היה דר שנים הרבה בוועד ונסע לאמעריקא לפני המלחמה), חלתה בהמחלה הממארת על החזה ל"ע, ובא הוא לרבינו (הרה"ק רבי אהרן מבלזו זצוק"ל) על יו"ט, וכשנתן שלום והזכיר אותה, פרץ בבכי עד שלא היה יכול לדבר. רבינו בירך אותה, וכשחזר לביתו בישרה לו זוגתו שהוטב לה. וכאשר הלכה אח"כ להרופא לבדיקה, אמר הרופא בהשתוממות שנעשה שינוי לטובה ואינו מבין איך נעלם מחלה כזו ללא תרופות כלל. כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל ל"ג אורות" ח"ב, ע' שכ"ב

מפי ר' גרשון רייבר ז"ל, שהיה משב"ק אצל כ"ק מרן מהר"א ז"ל, בשעות לפה"צ:

היה מקרה שפועל נהרג בבית חרושת. בא בעל הבית למרן וביקש "תשובה" על כך. לאחר שסיפר את כל הפרטים, אמר לו מרן: תתן בכל יום נרות לבית הכנסת עבורו. ואם אין אומרים קדיש במנין שאתה מתפלל בו, תאמר "קדיש" עליו במקום אחר או תראה שיאמרו אחרים. אבל בתוך השנה אינני יכול לתת לך תיקון. תבוא לאחר שנה לפטירתו.

היה מקרה שרופא אמר לאשה שהיא זקוקה לניתוח דחוף במוחה. באה האשה למרן, שאמר לה שלא צריך לעשות ניתוח, וזה יעבור גם בלי זה. כמה ימים שלא רצתה ללכת לרופא וכאשר באה אליו, בדק אותה ואמר: אני חושב שכנראה לא יצטרכו ניתוח. וגם היא אמרה שמרגישה יותר טוב ושיפור במצבה. בעלה בא למרן לספר זאת ומרן נהנה.

גם אשת ר' גרשון נזקקה פעם לניתוח. ר' גרשון נכנס למרן, ומרן ריחם עליו ושאל: הוא רופא צעיר. אמר: לא, זקן. אמר מרן: לא צריך לנתח. הרבה פעמים הרופאים אינם יודעים בעצמם מה שהם אומרים. וב"ה לא נזקקה לניתוח. הרה"ק ר' נתן אורטנר שליט"א אבד"ק לוד "פאר משה" (ירושלים תשס"ו) ע'

פעם אירע לכ"ק מרן אאמו"ר (רבי יעקב יצחק בידרמן) זיע"א שעלתה לו מכה בגרונו והרופאים שהוזעקו למיטתו אמרו שמוכרחים לנתחו, אמנם דבר זה מסוכן ביותר היה מחמת מזג גופו משום שרוב ימיו עברו עליו בצום ותענית כידוע, ושלחני אל הרה"ק רבי אהרן מבלז זיע"א שחנה אז בתל אביב לשאול בעצתו.

כשהגעתי לביתו נאווה קודש לא היה אז שעת קבלת קהל, וכידוע שכשבאו אל הרה"ק מבלז שלא בשעות הרגילות היו צריכים להמתין זמן רב עד שנפנה לקבל את הבאים, אך כשאמרתי לגבאי שבאתי בשליחות אבי מורי, נכנס אל הרה"ק לומר לו, ולאחר דקות ספורות יצא הרה"ק ועמד על הפתח, ושאלני על שם מי נקרא אביך, על שם הרבי מלובלין או על שם היהודי הק', ועניתי שהלא הוא חוטר מגזע שניהם, ומסתמא נקרא על שם שניהם.

ושאלני למטרת בואי ושחתי לו מה שארע ומה שהרופאים אומרים, ונענה הרה"ק הלא אפשר שתפתח המכה מעצמה... ואכן כן היה, למחרת כשבא אל הרופא נשתומם הלה למראה עיניו, שהמכה נפתחה מעצמה ולא הוצרכו לשום מעשה רופאים.

בזמן הכושר שאלתי לאאמו"ר ז"ל על שם מי הוא נקרא, ואמר לי שבעת היולדו לא היה אביו הק' (הרה"ק רבי שמעון נתן נטע) זיע"א בביתו, וזקיננו (הרה"ק רבי דוד צבי שלמה) היה לו סנדק ומוהל ונתן לו את השם על שם שניהם. כ"ק אדמו"ר מלעלוב - ירושלים זצוק"ל "מעייין דוד", שבט תשס"ג, ע' נ"ז

מעשה ניסים נורא סיפר לי אחד מתושבי עירנו הק' בני-ברק, שעלה ארצה בהיותו כבר איש שיבה בא בימים, ואשתו אף היא מבוגרת וזקנה, חשוכי בנים היו השנים, ואשתו חלתה ל"ע במחלה הידועה, ירחם ה'. היא הובלה לבית החולים, שם נלחמו הרופאים במחלתה שהלכה והתפשטה בכל גופה, מכף רגלה ועד קדקדה, ולא מצאו תרופה למחלתה. נלחמו עד שנואשו, ושלחוה לביתה כי ראו שאין לאל ידם להועיל יותר, והורו לה להתייצב לבדיקות אחת לשבוע.

בצר לו, עשה הבעל דרכו, למרן הרה"ק המהר"א מבלז זיע"א, שגר בתל-אביב. היה זה בלילות החורף הארוכים באישון ליל. בשעה שתיים אחר חצות, הכניסו יחד את כל הממתנינים בתור, למרן, והגבאי הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל, קרא את ה"קויטל". שאל מרן ז"ל: "מה אומרים הרופאים?"

סיפר הבעל על מצבה האנוש ועל יאוש הרופאים. מרן ז"ל בתגובה נאנח עמוקות: "השי"ת ירחם".

"אל יפטור אותי הרבי בתשובה כזו, אלא יבטיחני רפואה שלימה." - התפרץ הבעל מתוך מצוקה ושברון לב. הרים מרן ז"ל קולו בתוכחה: "מה תרצו הימני, וכי איך אוכל להבטיח, והרי אינני מלאך?! "נטל ידיו הק' כמה פעמים, כל השוהים בחדר הק' הוצאו החוצה, פרט, לבעל החולה שעניינו טרם הוכרע, ואז פנה אליו מרן בשאלה: "על שום מה עלי להבטיחכם רפואה?" הבין בעל החולה, ששאלתו של מרן איננה לריק. כי אם מרן ז"ל שואל, משמע יש בכוחו להושיע. השיב אף הוא בשאלה: "האם שמע הרבי על סאלנק אשר באונגארן?" הנהן הרבי בראשו בחיוב, והבעל המשיך, כשנפשו יוצא בדברו: "והאם ידוע לרבי, שדודתו הרבנית מרת פריידא ע"ה אשת חבר הרה"ק רבי שמחה ישכר בער הלברשטאם מצעשינוב, בת מרן הרה"ק מהר"י מבלז זיע"א, מנוחתה כבוד בסאלנק? גם הפעם הנהן הרבי לאות הן ושאל: "מה לכם ולדודתי הרבנית מצעשינוב!" כאן פתח הבעל בסיפור הקשר שלו ושל

משפחתו עם הרבנית מצעשינוב ע"ה: "בעבר התגוררתי בעיר סאלנק. משלח ידי היה במכירת עצים לצרכי בניה, ומקום מחסן העצים היה בקרבת תחנת הרכבת, ובשל כך הייתי מרבה להסתובב במקום.

יום אחד, עצרה הרכבת בדרכה מפעסט לוויןא וירדו ממנה שני אנשים יהודים, שתלבושתם ענתה בהם כי חסידים ממוצא פולני המה. ניגשתי אליהם, לדעת מה יבקשו, והשיבוני, כי בקרון הרכבת נמצאת אחות הרבי מבלז - הרה"ק רבי ישכר דב - הרבנית מצעשינוב, שבשל חולי גדול שפקד אותה, נוסעת היא לטיפולים בווינא אלא שבמהלך הדרך תקפה עליה מחלתה והתגברה מאוד, ואיננה יכולה עוד בשום אופן להמשיך בנסיעתה, ומחפשים הם אחר בית יהודי, שתוכל לשהות בו עד אשר יוקל לה ויוטב מצבה. הזמנתים תיכף לביתי, והם הביאוה יחד עם עוד שתי נשים, שהתלוו אליה. ששה עשר שבועות תמימים, שכבה הרבנית בביתי, ואשתי לא משה ממיטתה יומם וליל. סעדה אותה במסירות אין קץ ועשתה הכל, להקל מעליה סבלה ומכאוביה, ולספק לה כל צרכיה. אפילו בת אינה מסוגלת להתמסר כך לאמה, כפי שהתמסרה אשתי החולה לרבנית. כך טיפלה בה אשתי, עד יומה האחרון שבו השיבה את נשמתה לבוראה. ועל כל זה, לא מגיע שהרבי יברך אותה, שתתפא ממחלתה!?"

סיים הבעל סיפורו, נתן עיניו במרן והבחין שדבריו פעלו את פעולתם, ועשו עליו רושם גדול. בקשו מרן להמתין בחדר החיצון, עד שייקרא לבוא. סיפר הבעל: ישבתי בחדר החשוך זמן רב, שהיה בעיני כאין סוף, וכמעט הגעתי לכלל יאוש ודכאון. פתע פתאום, יצא אלי המשמש ר' שלום פויגל, והודיעני שהרבי קורא לי. מרן ז"ל נטל הקויטל וקרא את הכתוב בו שנית וקראו ככיוול היה זה קויטל חדש, ושוב הפנה את אותה שאלה, בה פתח בפעם הקודמת: "ומה אומרים הרופאים?" אלא שהפעם החכמתי בתשובתי, והשיבותיו: "הרופאים אומרים שעליה לחזור הביתה".

נענה מרן ז"ל ואמר: "הצדק עמם, החזירוה לבית, ושוב לא תזדקק יותר לרופא".

והנס התחולל. ונראה עין בעין. האשה שבה לביתה, והחלימה כליל ממחלתה, ואורך ימים ושנות חיים נוספו לה. ט"ז שנים נוספות חיה בבריאות שלימה והאריכה ימים יותר מתשעים שנה. ואדרבא, בעלה נפטר ב' שנים לפניו. פעם אחת כשבאתי אליה והיא לא חשה בטוב, שאלתי אותה אם רצונה שאזמין עבורה רופא שיבדוק את מצבה, והיא באחת, השיבתני בעוז: "חלילה, והלא הרבי מבלז" אמר לבעלי שלא אזדקק יותר לרופא". הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל גאב"ד חוג חת"ס - ב"ב "רשומים בשמך" ע' רנ"ז

סיפר לי הרה"ג ר' חיים ברוך פינק שליט"א, שזוכר בר"ה שנת תשי"ג בעת עריכת שלחנו הטהור של הרה"ק מהר"א זצ"ל, בא הגה"צ ר' ברוך שמעון שניארסון זצ"ל להשלחן, ובעת ההוא נחלה חותנו הגאון מטשעבין זצ"ל במחלת לב, אמר הגבאי הרה"ח ר' שלום פויגעל ע"ה להרה"ק, חתן הרב מטשעבין נמצא פה. ושאל הרה"ק, מה שלום הרב מטשעבין? וענה הגבאי, הרופאים אומרים שמצבו מאוד לא טוב, וציוה הרה"ק שיזכיר לפניו את שמו של הגאון מטשעבין, והזכיר את שמו. הרה"ק ישב אחוז בשרעפיו, ואחר כך אמר, וכי הם מבינים על לב יהודי, הא? ובפרט על לב יהודי כזה של הגאון מטשעבין, ואחר כך נתפא הגאון מחליו וחי עד שנת תשכ"ו. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תש"ס) ח"ג, ע' רל"ג

בעת כהונתי ברבנות דיר - יאסין חלו שנים מבני הקהילה, ופנו עלי שאתיר להם לאכול ביוה"כ. ואני רב צעיר אותם ימים, ולבי נקפני בחשש להתיר להם את האכילה ביוה"כ. פניתי על כן למרן הרה"ק

המהר"א מבלז זי"ע ואמר לי: ענין האכילה ביוה"כ מסור למורה הוראה וצריכים לעשות שאלת רב, אולם, בזכות שמתירים לאכול עפ"י תורה, יעזור השי"ת שלא יצטרכו לאכול, ובעז"ה תהיה לשניהם רפואה שלימה מן השמים". הזכרתי את שמוטיהם לפניו, וכדבריו הקדושים כן היה, שני החולים נרפאו ממחלתם והתענו כל היום כולו. הרגה"צ יצחק שלמה אונגר חוג חת"ס "רשומים בשמך" ע' רע"א

לאחר מלחמת העולם השניה הגיע אחד מהחסידים לעיה"ק ירושלים. הוא הגיע במצב של עניות ודחקות, בעירום ובחוסר כל, לאחר שבחסדי השי"ת ניצול מצפרניהם הטורפות של הנאצים ימ"ש.

הוא בא להסתופף בצלו של רבינו הק' בר"ה של שנת תש"ז. בליל ראש השנה הרגיש כאבים ברגלו השמאלית מפני שאחזתה הצינה. הוא בקש לאחד המשמשים שיכנס ויזכיר אותו אצל רבינו אודות רגלו הכואבת. נענה רבינו ואמר: "עד שאכנס לתפילה יעברו לגמרי הכאבים", והוסיף בהדגשה יתירה: "עוד תהיה לו רפואה שלימה על רגלו זו". הדגשתו זו של רבינו היתה לפלא. ואמנם תוך זמן קצר חלפו עברו הכאבים כלעומת שבאו. לא עברה אלא כמחצית השנה ויהודי זה נפצע מכדור שנורה ע"י ערבי. הכדור פגע ברגלו השמאלית. עצם הירך נתרסקה לחלוטין, הוורידים נקרעו והוא איבד דם רב. הוא הובהל לבית החולים ללא הכרה מפני הדם הרב שאיבד. לאחר שהשיבו לו את הכרתו בדקו הרופאים את רגלו, וכולם כאחד נמנו וגמרו שמוכרחים הם לקטוע מיד את רגלו. כשהזכירו אותו לפני רבינו ואף אמרו לו את דברי הרופאים ברכו ברפואה שלימה. והוסיף, שאין ממה לחשוש כי לא יהיה צורך לקטוע את הרגל.

ואמנם, כן היה הרופאים לאחר שבדקו שנית את הרגל החליטו כי הם לא יקטעו את הרגל אלא מקודם הם ינסו לנתחה ולחבר את הוורידים. הניתוח הצליח למעלה מן המשוער והרופא הכריז בפה מלא כי קרו כאן דברים שלמעלה מן הטבע. או אז הבינו הכל את כוונת רבינו באמרו שעוד תהיה לרגלו רפואה שלימה... "קונטרס כ"א אב" ע' קי"ז

בזמן שהותו של הגאון (רב"ש שניאורסון זצ"ל) מטישביץ בבוכרה, בתקופה שלאחר מלחמת העולם, חלה במחלת הטיפוס שהפילה חללים רבים. באחד מלילותיה הקשים של המחלה, שהוגדר על ידי הרופאים כליל ההכרעה, ניגלה אליו בחלומו כ"ק האדמו"ר מהר"א מבלז, והגאון הזכיר את עצמו לרפואה לפניו.

אמר לו הרבי מבעלו בחלום, הנה אבי הרה"ק רבי יששכר דוב עובר עתה לפניך, אחוז באבנטו ותתפא, וכך הוה. הגאון ראה באותו רגע את מהרי"ד עובר לפניו, אחוז באבנטו והלך עמו כברת דרך קטנה, וכיון שנתעורר משנתו החל להזיע הרבה, וזה היה האות שהוא מתגבר בעז"ה על המחלה הנוראה, ומיד לאחר מכן החלים ושב לאיתנו. הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א אב"ד רמת אלחנן "עלינו לשבח" ח"ג, ע' ר"ז

ילד מילדי דיר-יאסין, חלה ל"ע במחלה הקשה. ושכב על משכבו בביה"ח "וולך" חולה אנושות, מגידול שהיה לו בראשו רח"ל. הרופאים כבר נואשו ממצבו ולא הותירו לו, אף לא ניצוץ תקוה אחד להחלמה. בצר לו, פנה אלי אבי הילד, למען אזכיר את בנו החולה אצל מרן הרה"ק המהר"א מבלז זי"ע.

היה זה ביום תשעה באב אחר חצות היום, ואני כיונתי פעמי למעון קדשו של מרן ז"ל, אשר שהה אותה עת בשכונת "קטמון" בירושלים, ובבואי שמה ראיתי למרן, והוא "בדיחא דעתיה", ומעודי לא ראיתי בכך, [לאחמ"כ שמעתי מהמשמשים שזו היתה דרכו בכל תשעה באב אחר חצות, הלא הוא סוד כמוס עמדו חתום באוצרותיו] עומד, כשידו האחת נסמכת על השולחן, והשניה אוחת באבנט. הגבאי, הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל, שידע את מטרת בואי, פנה למרן: "הרב הגיע הנה להזכיר חולה". כהרף עין, השתנה צורתו, והיה לאיש אחר. יישב עצמו אצל השולחן, בכובד ראש ובסבר פנים חמורות, כהליכותיו בקודש. הזכרתי את הילד בשמו ובשם אמו, ומרן ביטל הדבר בתנועת יד לאות כי אין סיבה לדאגה, והילד יתרפא ויברכו ברפואה שלימה. יצאנו את הקודש, ופנינו ללכת לבית החולים, מעווד הייתי מברכתו של מרן ז"ל. אלא, האב דאג ופחד לבו כל הדרך ממצב בנו, התקשה להתעודד, וכבר הכין עצמו לגרוע מכל. והיה - "אין והיה אלא לשון שמחה (בראשית רבה מב, ג: אתא אבי שמואל ב"ג ועבד פלגא בכל מקום שנאמר ויהי משמש צרה והיה שמחה) - בהיכנסו לחדרו, מצאנוהו לילד החולה יושב על מיטתו, פניו העידו בו כבריא, והוא משחק בנחת בצעצועיו. והיה לנס ומופת גלוי. הרגה"צ יצחק שלמה אונגר זצ"ל "רשומים בשמך" ע' רנ"ה

באחד הימים בעת שהיה בחור יתום פליט שואה סיפר לי חברי ר' יעקב הרטמן הי"ו, שהוא נוסע לתל אביב כדי לפקוד את מעונו של הרה"ק רבי אהרן מבלז זי"ע, וגם אני הצטרפתי אליו לנסיעה זו.

כדי לתת קוויטל לרה"ק מבלז זי"ע היו צריכים להתאזר בסבלנות להמתנה ממושכת. כשאנו זכינו להיכנס אל הקודש פנימה, כבר הראה השעון על השעה שתיים עשרה בלילה! ר' יעקב ואני עוד לא היינו נשואים, ראשון נכנס לקודש פנימה חברי ר' יעקב ואח"כ נכנסתי אני עם קוויטל ובקשתי מהרב ברכה שאמצא את זיווגי הנכון. האדמו"ר מבלז זי"ע קיבלני בחמימות רבה ובירך אותי. כשיצאתי החוצה, שמעתי לפתע את קולו של הגבאי הידוע ר' שלום פויגל ז"ל, כשהוא צועק לעברי, שהרב זי"ע קורא לי לשוב אליו. פיק ברכיים ורעד אחזו בי, לא ידעתי מה ראה עלי הרב ומה הסיבה שקרא לי לחזור אליו. כששבת ונכנסתי מלא חשש חזרה פנימה, הושיט לי הרב את ידו הקדושה ויברכני בזיווג הגון ממשפחה הגונה בקרוב.

אגב, נזכר אני בביקור נוסף אצל הרב מבלז זי"ע. זה היה בשנה מאוחרת יותר, כשדודתי, אחות אימי, חלתה והרופאים הרימו את ידיהם. היא היתה אשה צעירה ואמא לארבעה ילדים. נכנסתי אל הקודש פנימה והזכרתי את החולה, כשאני מוסיף שהיא אם לארבעה ילדים. כששמע הרה"ק את דברי, נענה מיד ואמר: אם היא אם לארבעה ילדים, היא חייבת להיות בריאה! הרגשתי מיד שפעלתי ישועה. מיהרתי להודיע זאת לחולה ולמשפחתה. ואכן לאחר שבוע היא קמה על רגליה וחיתה עוד כמה עשרות שנים אחר כך. שבוע לאחר ביקורי הראשון אצל הרב מבלז זי"ע, נסעתי לשבות בשבת קודש ב"קרית ויז'ניץ" שהוקמה אז בעיר החרדית בני ברק. התאכסנתי אצל ש"ב ר' שמחה לייב שטרן ז"ל שעבר באותו זמן להתגורר בשיכון בבני ברק בעקבות מרן זי"ע שהשתקע בשיכון ויז'ניץ בב' בסיון תשי"א.

ר' שמחה לייב הציע בפני הצעת שידוך, את רעייתי המנוחה מרת רייזא ע"ה, שהיתה נכדת החסיד המפורסם ר' משה אליעזר פוקס ז"ל, שו"ב דווישווא.

כמו אבי ר' שמואל כהנא ז"ל ה"ד, היו גם חמי ר' עזריאל זאב ע"ה וגם ר' שמחה לייב שטרן - השדכן, משפחת המדוברת התאימה לי ולשאיפותי, אך הדבר הראשון שביקשתי מר' שמחה לייב היה, שאני רוצה לנסוע ולהתייעץ על כך עם מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" זצ"ל ולקבל את ברכתו.

מרן זצ"ל שהה אז בנופש בהר כנען בעיר צפת. נסעתי לצפת כדי לשבות בצל מרן זצ"ל ובמוצ"ש ביקשתי את ברכתו. מרן זי"ע האציל עלי את ברכתו, וביקש ממני, שבגמר השידוך למזל טוב, אשלח לו מברק עם המילים "מזל טוב". עם חזרתי לבני ברק הודעתי לר' שמחה לייב את הסכמתי לשידוך, ולמחרת, נגמר השידוך ב"סימן טוב ובמזל טוב". הרה"ח ר' יעקב אליעזר כהנא שליט"א "עדות ליעקב" (ב"ב תשס"ו) ע' 147

הוא עובדא, ואחד שלא נמנה על משפחה חסידית, היה לו ילד בן שש שלא רצה לפתוח פיו ולומר שום דבר שבקדושה, לא בלימוד ולא בתפילה, עד שלא ידע האב לשית עצות בנפשו, וגמר אומר להיכנס אל כ"ק מרן מהר"א זי"ע עם קוויטל. כשנכנס אמר מרן להגבאי ר' של' פויגל ע"ה, שקרא את הקוויטל, שיברר אם עשו שלום זכר להילד. נענה ר' של': מסתמא עשו 'שלום זכר'. אולם מרן חזר שוב ואמר לו תשאל אם היה לו לילד 'שלום זכר'. ואמנם ענה האב ואמר שלא, בהתנצלו שהילד נולד בערב שבת סמוך לחשיכה, וכבר לא היה שהות בידו להכין סעודת זכר, ובשבת הבאה הרי כבר היה הברית, ולכן כיון דאידיחי אידחי ולא היה לו סעודת זכר כלל. פתח מרן ז"ל ואמר: הטעם שעושים סעודת זכר הוא כי חז"ל אמרו: "לפתח חטאת רובץ" (בראשית ד, ז) - שמיד כשנולד האדם נכנס בו יצר הרע, ואם כן היאך יוכל להתגבר עליו אם מיד בהיוולדו כבר נכנס בו יצה"ר, על כן בליל שבת קודש הראשון לחייו עושים סעודת זכר, והכל באים ומברכים את אבי הילד בברכות וכו', ועל ידי זה ניתן כח להילד להתגבר על יצרו. ומאחר שלא עשית סעודת זכר אין בו כח להתגבר. ולפיכך בשבת הבאה תעשה שלום זכר, והכל יבוא אליך לברכה, כמו אצל שלום זכר ברח הנוול. ואמנם כן עשה, וביום ראשון שלאחריו הכניסו לתלמוד תורה, והתחיל הילד ללמוד כראוי. ממכתב הרב נ. פדווא הי"ו מלונדון "עלים לתרופה", ראה תשס"ו, ע' ג'

עובדא נפלאה מהרה"ק מוהר"א קדוש ה' זצוקלה"ה מבלו זי"ע עם אבא מארי הרה"ח מו"ה ברוך גרינפעלד ז"ל, יליד ברעזנא. היה זה לאחר החורף הקשה שעבר על יפו בשנת תשט"ז. שטפונות עזים של מים הציפו את רחובותיה ופרצו להרבה מבתיה, ביניהם לבית הורי שהיה בקומת קרקע ונתמלא כולו מים. כל בני הבית הצטננו ונחלו, עד שנאלצו להעבירנו לבית סמוך בן שתי קומות. אט אט החל סדר החיים לחזור לקדמותו, והגיע חג הפסח, אך השיעול החזק שנתקף אבא ז"ל עדיין לא הוטב לו. בדיקת הרנטגן בבית החולים "צהלון" ביפו הראה "כתם חשוד" באחת מריאותיו. הרופאים קבעו שעליו לעבור בדיקות יסודיות בבית החולים "הדסה" בירושלים. למחרת חג השבועות נסע אבא לשם ונתאשפז בבית"ח הנ"ל. יום יום עשו לו בדיקות שונות, עד שרופא בכיר גילה את אוזנו שיש לו "גידול" בריאתו, ומוכרחים לנתחו ולהסירו. תחילה טען אבא ז"ל לרופא שהוא יודע שכתם זה הוא ישן שנמצא בריאתו עוד מימי נעוריו, אולם במשך הימים ששהה בבית החולים הראה רופא לאבא את הצילומים שנעשו מידי יום ביומו, בהם רואים התפתחות הכתם שהשתנה והתרחב מאז הצילום הראשון שנעשה לו, והלכך אין מנוס מלבצע ניתוח בדחיפות, וקבע את זמן הניתוח ליומיים אחר כך. אבא ז"ל שלח להודיע את מצבו המסוכן לאחיו ר' שלמה גרינפעלד ע"ה מבני ברק, וביקשו שיסע

בדחיפות להרה"ק מבלזו צוק"ל, כדי להזכירו לפניו ולשאול בעצת קדשו, וכך עשה. הרה"ק מבלזו צוק"ל השיבו תיכף ומיד בזה הלשון: אמור לאחיך, שילך הביתה לגדל את ילדיו! מרוב התפעלות חשב ר' שלמה שזא לא שמע הרה"ק את חומר המצב, וחזר עוד פעם על השאלה - אם לעשות את הניתוח שהרופאים טוענים שחייבים לעשותו. ושוב השיבו הרה"ק באותו לשון: "אמור לאחיך שישוב וילך לביתו לגדל את בניו!".

למחרת השכים דודי ר' שלמה ע"ה ונסע ירושלימה. בהגיעו לשערי בית החולים נשאל לאן פניו מועדות, וכשהשיב את שם אחיו, אמרו לו שעכשיו אין כניסה לחדרו, כי מכינים אותו בכדי להעבירו לחדר הניתוח. אולם ר' שלמה לא הרפה, עד שלבסוף הצליח לעלות לחדר, בו פגש את אבא שספר את הרגעים וחיכה עליו בכליון עינים. בשומעו את תשובתו הברורה של הרה"ק מבלזו, ביקש אבא את מלבושיו ובאופן נחרץ אמר לצוות הרופאים שהוא הולך הביתה. מיד הבהילו אליו את הרופא הבכיר שמוצאו היה מעיר אונגוואר הסמוכה לברעזנא ששאלו לפשר הדבר, וכשאבא אמר לו את תשובת הרבי מבלזו, ביקש ממנו הרופא הנדהם להמתין, כי רוצה לעשות לו עוד צילום אחד. אך אבא השיבו, כי אין כל נפקא מינא בדבר, תהיינה תוצאות הצילום אשר תהיינה, אני את הניתוח לא אעבור. הצילום אמנם נעשה, אך הרופא חתם על שחרורו של אבא מבית החולים. אכן "גדולים צדיקים..." אבל בזאת עדיין לא נסתים הסיפור. בקיץ שלאחריו, במוצש"ק פרשת עקב תשי"ז לפ"ק התעורר אבא ז"ל קודם עלות השחר, ותיפעם רוחו, לאחר שבחלומו ראה את הרה"ק מבלזו כשעל גופו הטהור רק כתונת לבנה בלבד, כשהוא חוזר ואומר לו שוב את אותם הדברים כלשונם אשר השיב לאחיו בקיץ הקודם. עיקר תדהמתו היה באותו בוקר, בעת שהגיע למקום עבודתו בלשכת הרבנות. שם פגש את ידידו הרב ר' בעריש אייכנשטיין ז"ל הלוח ילך ובכה אנא ואנא. אבא נגש אליו ושאלו, מה קרה לך? וכשפרץ בבכיו והשיב: דער רב! דער רב! נזדעע אבא ז"ל מאד, כי נתברר לו שזמן חלומו היה שעת פרידת הרה"ק מהאי עלמא קודם עלות השחר של יום כ"א מנחם אב, או אז בעת עלותו לעלמא דקשוט האציל עליו המשכיות ברכתו הטהורה. בן מ"ח שנים היה אבא ז"ל באותה עת, ונתוספו לו עוד מ"ב שנים לאריכות ימיו, ונלב"ע ליל י"ג מדות ו' תשרי תש"ס לפ"ק בן 90 שנים. הרה"ח ר' דוד לייב גרינפעלד הי"ו "עלים לתרופה", ראה תשס"ו, ע' ג'

סיפר לי הרה"ח ר' מיכל זיכרמן נ"י, פע"א קבלתי לפני הרה"ק מהר"א מבלזו זצ"ל שרגלי כואב לי, אמר לי הרה"ק, אגיד לך, לא תטבול במקוה חמה ביותר, ולא במקוה קרה ביותר, יעזור השי"ת ויוטב לך ומאז סר הכאב ב"ה, וכה יעזרו השי"ת גם להלאה. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" ח"ו, ע' ק"ו

עוד סיפר לי הרה"ג ר' שמואל פינטער שליט"א, פעם כשהגאון ר' יוסף כהנמאן מפאניעוועזש זצ"ל ביקר באמריקא והיה חולה, היה המדובר שיורידו את רגלו ח"ו. שלחו אותי שאלך להזכירו אצל הרה"ק מהר"א זצ"ל. כאשר הזכרתי את הרב מפאניעוועזש בפני הרה"ק, נרעד ואמר, הרי רבים צריכין לו. אחר כך הבריא הרב מפאניעוועזש וחזר לארץ ישראל, סיפרתי לו מה שאמר הרה"ק, אמר לי שיסע אליו להגיד לו יישר כח. ר' ישראל חיים אשרי "שיח זקנים" ח"ו, ע' ק"ז

סיפר לי הרה"ג ר' יוסף מאיר מארקאוויטש שליט"א, פעם אחת היה לבני הרה"ח ר' יצחק חום גבוה ועי"ז נתעקם פיו רח"ל, והרופאים לא יכלו להועיל כלום. הלכתי לקטמון אל הרה"ק מהר"א מבלזו

זצ"ל, וכיון שהיו שם אנשים הרבה שהמתינו להיכנס, המתנתי כשתים ושלוש שעות, וכעשר רגעים לפני שעת חצות הלילה נכנסתי אל הרה"ק, וסיפרתי שבני נחלה. אמר לי הרה"ק איזה דיבורים, והגבאי ר' שלום הסביר לי שהרב אומר שאביו ז"ל לא התערב בענינים כאלו. והוסיף ר' שלום, לך, כי האוטובוס מגיע בשעה שתים עשרה. בכיתי ואמרתי שאין לי במה לנסוע. כאשר עמדתי כבר ליד הדלת, אמר לי הרה"ק, אל תדאג, הילד יהיה בריא. כאשר הלכתי אל הרופא בשנית עם בני, אמר לי שחזר הפה למקומו, ושאל, איזה מלאכים תיקנו את פיו? הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי "שיח זקנים" ח"ו, ע' ק"ח

תקופה קשה היתה בארה"ק עת התפשטה מגפת ה"פוליו" מחלה שיתוק ילדים רח"ל, שטרם נמצא תרופה למכתה ואנכי מכהן אותם ימים ברבנות בדיר-יאסין, ושם נחלו ל"ע ששה ילדים ביום אחד. אין צריך לתאר גודל הבהלה והחרדה שאחזה במשפחות הילדים ובקהילה כולה, ואני נתתי פני לשכונת קטמון בעיה"ק, למרן הרה"ק רבי אהרן מבלז זי"ע להזכירם לטובה ולרפואה. נכנסתי לקודש פנימה ופרשתי תחינתי על נפשות הילדים הרכים הנתונים במשכב ובסכנה, ומרן ז"ל בתשובה שלחני לבדוק המוזוות אצל ה"חסידישן סופר" שאלתי את מרן: "היכן אמצא לעת אשר כזאת סופר 'בעלזער חסיד'?" נענה לי מרן בחיוך נסוך על פניו הקדושות ואמר: "מה הנכם סבורים כי סופר חסידי הוא רק מי שמתחיל בסעודה שלישית "יצוה"?" כוונתי לסופר שלא נוגע בזקנו?! חשתי ולא התמהמתי, והזדרזתי למסור המוזוות ל"חסידישע סופר" ולא יצאו ימים מועטים עד שכל אותם ששה ילדים החלימו ב"ה כליל ונתרפאו ממחלתם. הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל גאב"ד חוג חת"ס - ב"ב "רשומים בשמן" (ב"ב תשס"ז) ע' רע"א

באחד הימים נכנסה אשה מרת נפש אל מפקחת בית חולים לחולי נפש והשיחה לפנייה את מר גורלה: זה שמונה עשרה שנה שבעלה מאושפז רח"ל בבית החולים ולדעתה אינו מקבל טיפול ראוי, תוכיח העובדה כי לאחר שנים כה רבות לא עלתה ארוכה למחלתו. המפקחת הרגיעה את האשה והבטיחה לפעול לטובת בעלה. כעבור זמן קצר התעניינה המפקחת לשלומו של החולה הזה, בעת היותה במוסד בו הוא מאושפז.

הרופאים אמרו לה כי מצבו אינו שפיר, ואין כל תקוה שיחלים, מאחר וכל הזמן הוא שותק, ואף לא הוציא הגה מפיו כל השנים שעברו עד עתה. היא לא אמרה נואש ובקשה לנסות לשוחח עם החולה ולדובבו אולי יפתח את פיו על ידה. האם למדת פעם? - שאלה את החולה בעת שהלה הובא אליה. לתימהונם של הכל פתח השותק פיו ושאל: האם את מלאך? המפקחת בקשה את תיקו של החולה כדי לעיין בעצמה במצבו. כאשר פתחה את התיק נשמט ממנו פתק ועליו כתוב: הק' אהרן רוקח מבלז לשאלתה כיצד הגיע פתק זה לתיק - לא ידע אף אחד מה לענות. המפקחת התקשרה מיד עם אשת החולה וסיפרה לה על שאלתו של בעלה. גם שאלה אם יש לה הסבר על הפתק הנמצא בתיק. בראות האשה את הפתק החווירה. מרוב התרגשות נאלמה. רק כעבור דקות מספר, כאשר התאוששה סיפרה פשרו של דבר: לפני שמונה עשרה שנה כאשר חלה בעלה באה לפני הרבי מבלז הידוע כפועל ישועות מעל הטבע ובכתה לפניו על מר גורלה. הרבי נתן לה אז פתק ואמר לה למסור לרופא בית החולים שישים אותו בתוך תיקו של החולה. גם אמר לה שבזמן שהפתק ישוב לידיה אזי יתרפא בעלה כליל. הדבר נשכח לגמרי מלבה, ורק עכשיו בראותה את הפתק נזכרה בדבר. גם לא ייפלא שדברי בעלה

הראשונים היו אם המפקחת מלאך, כי היא היתה השליח הטוב... כעבור ימים ספורים חל שינוי מפתיע לטובה במצב החולה ולא עבר אלא זמן קצר ביותר שב לביתו בריא ושלם כאחד האדם. "קונטרס כ"א אב" (ירושלים) ע' ק"ג

פרצוף סיפורי רבי אהרן מבעלזא וחב"ד

נעבור לעוד משהו – בהמשך נחזור לפתיחה אי"ה, אבל כעת נעבור לעוד משהו שקשור להיום וגם לאתמול. אתמול, כ' מנחם-אב, היה ההילולא של האבא של הרבי, רבי לוי-יצחק, שהיה מקובל מאד גדול, יש אומרים המקובל הכי גדול בדור הקודם. שרדו ממנו, מהגלות שהוא היה בה, כתבים, שעכשיו זכינו שראו אור הדפוס. יש לו פירושים על פי קבלה על כל הזוהר, על חז"ל, על תנ"ך וגם על ספר התניא – ספר היסוד, התורה שבכתב, של תורת החסידות. אולי תיכף נאמר משהו שהוא אומר על התניא.

ההילולא שלו היתה אתמול, ב-כ' אב, אבל אנחנו כבר בכ"א, יום ההילולא של צדיק גדול שהגיע לארץ – היום בדיוק ששים שנה להסתלקות שלו, מספר עגול, רבי אהרן מבעלזא, הבעלזער-רב, שגדולי ישראל החזיקו בו כגדול הדור. הוא ניצל מהשואה בנסי נסים, יחד עם אחיו שנפטר שבע שנים לפניו ובנו הוא הרבי העכשווי של בעלזא. יש סיפורים בלי סוף על הצדקות שלו, גם הקשר לארץ ואפילו הדעות הפוליטיות שלו לגבי הישוב כאן בארץ ישראל – לכן רצינו במיוחד להזכיר אותו. תיכף נגיע לזה, באחד מהסיפורים שנספר עכשיו.

היות שיש כל כך הרבה סיפורים עליו, נצמצם – סוד הצמצום – אנחנו קשורים לחסידות חב"ד, לכן נקשר סיפורים שלו עם חב"ד, גם עם הרבי הקודם, הרבי הריי"צ, וגם עם הרבי. בדור האחרון, אין דוגמה כזו של קשרים של הרביים עם צדיק מצדיקי פולין – אין כזה דבר אלא רק איתו.

כתר: השראת מסירות הנפש מהרבי הריי"צ

קודם כל, מי שהיה הפעיל העיקרי בהצלה שלו בשואה הוא הרבי הקודם. דבר ברור וידוע, וכל חייו הוא מאד החזיק טובה לרבי הקודם שממש הציל את חייו. הם בני אותו גיל, נולדו באותה שנה, הוא נולד חדשיים אחרי הרבי הריי"צ אבל האריך ימים קצת יותר – הרבי הריי"צ חי שבעים שנה והוא חי שבעים ושבע שנים. חוץ ממה שהחזיק טובה שבזכות הרבי, במאמצי ההשתדלות שלו, הוא ניצל, הוא גם היה אומר שכל מסירות הנפש, שיהודים מסרו את הנפש גם בזמן השואה, היא בהשראת מסירות הנפש שראו אצל הרבי הריי"צ ברוסיה. כאילו שמקור ההשראה של מסירות הנפש על תורה ומצוות – כך אמר הרבי מבעלזא – לומדים ומקבלים מהרבי הריי"צ.

כמנהגנו כשמספרים מגוון סיפורים או ווארטים מנסים לסדר לפי הספירות. התחלנו עם ההצלה שהרבי הריי"צ הציל אותו וגם עם הערכתו לרבי הריי"צ והאמירה שכל מסירות הנפש של היהודים באותו דור היתה בהשראתו, "ממנו יראו וכן יעשו", וכל זה שייך לכתר, עצם, למעלה מטעם ודעת. גם להציל את החיים של צדיק – להציל את העצם של הנשמה – וגם מסירות נפש שייכים לכתר. כמובן, זה הכי חשוב מהכל. יהודים כאן – כשמספרים סיפור על צדיק צריך לנסות לשייך לנו, ללמוד לקח, ומאד פשוט שכאן כל אחד ואחד עם מסירות הנפש שלו, יש כאן הרבה מסירות נפש. שבזכות מסירות הנפש הקב"ה יביא אותנו אל המנוחה ואל הנחלה ואל המתנה בסוף.

חכמה: צורה בלי חומר

נתחיל לספר סיפורים קצרים וווארטים בינו לבין הרבי. התחלנו עם הרבי הריי"צ. הרבי תאר אותו – מילים שהרבי אמר עליו, שרבי אהרן מבעלז הוא – "צורה בלי חומר, מופשט מהגוף". אדם שחי, מהלך על פני אדמות, אבל הוא בעצם צורה בלי חומר מופשט מהגוף. מסופר שחמשים שנה הוא לא ישן על מטה, רק נמנם על כורסא. הוא בקושי אכל. בבשר הוא בכלל לא נגע וגם לחם הוא בקושי אכל ובכלל מוצק הוא בקושי אכל – הוא חי בעיקר על נוזלים, וגם זה מעט שבמעט. הוא זכך את הגוף שלו מאד, עד שהרבי אמר עליו שמהלך בתוכנו אחד שהוא צורה בלי חומר.

הרבי פעם אמר על עצמו "מיין ענין איז [הענין שלי הוא] הגברת הצורה על החומר" – ווארט של הרבי, שכל הענין שלי, גם בחיים האישיים שלי וגם בתורת דוגמה חיה, כל צדיק הוא דוגמה חיה, "ממנו יראו וכן יעשו", הוא איך להגביר את הצורה, הפנימיות, הנשמה, על החומר-הגוף. לא להיות מופשט לגמרי, לא להסתלק מהגוף – יש גוף, יש חומר – אבל שהעיקר תמיד יהיה הצורה, הפנימיות, הנשמה, הרוחניות, "כימי השמים על הארץ", להחדיר את התודעה של השמים בארץ. עד שאם זוכים להגביר את הצורה על החומר בסוף זוכים לעשות אחדות בין הצורה לחומר. כתוב בכמה מקומות שזו המטרה בכלל של חסידות חב"ד, לחבר נכון בין הצורה והחומר (שלאחר "סור מרע ועשה טוב" יהיה "בקש שלום ורדפהו")¹², אבל החיבור אפשרי רק אם קודם אתה מגביר את הצורה על החומר, אחרת החומר משתלט על הצורה (מי שמגביר את הצורה על החומר זוכה לאור צח ואילו להיפך ח"ו מתקיים בו "עד יפלא חץ כבדו").

לפני כמה ימים למדנו בחת"ת – לומדים לפי הימים גם חומש, גם תהלים וגם תניא – שבאותיות לשון הקדש יש גם צורה וגם חומר ולצורה קוראים "קדמות השכל ורצון הנפש". זו ה-י בה ה' ברא את העולם הבא ואילו ב-ה ה' ברא את העולם הזה – "כי ביה הוי' צור עולמים" – העולם הבא הוא הצורה והעולם הזה הוא החומר. הוא מסביר שבאותיות יש צורה וחומר. הצורה היא "קדמות השכל" ו"רצון הנפש" – צירופי האותיות, הסגנון, לא בא מהמודע. אני לא יודע מה תהיה המלה הבאה, לא קורא מדף, אז מאיפה בא? מ"קדמות השכל ורצון הנפש", זו צורת האותיות. אבל יש גם את ההיגוי, גוף האותיות, שבאים מהאות ה, "אתא קלילא". הצורה באה מה-י. אם נקח ונשים על דברי הרבי על הרבי מבעלז, הוא עולם הבא – הוא הולך בעולם הזה, אבל כולו עולם הבא, א יוד, א הייליגע יוד, צורה בלי חומר. החומר הוא ה-ה, ב-ה נברא העולם הזה. היות שהצורה בלי חומר היא י נשים את הווארט בספירת החכמה, סוד האות י של שם הוי' ב"ה.

רוצים למקם את הווארטים לפי הספירות העליונות, והווארט הזה שייך לאות י, החכמה שבנפש. מה שהרבי אומר שהענין שלי הוא להגביר את הצורה על החומר, הוא כדי לחבר אמתית את הצורה והחומר, כבר י-ה, כמו "שכינה ביניהם", "איש ואשה זכו שכינה ביניהם", ה-י של איש ו-ה של האשה.

בינה ודעת: עצה פלאית שגרמה לרבי לקחת פ"נ ראשון

מה הסיפור הבא? עם צדיק אמת הולכים להתיעץ. הוא נותן עצות טובות, הוא "פלא יועץ" – ביטוי שכתוב על המשיח. העצות שהוא נותן באות מהבינה היתרה, הבינה שלו והדעת שלו ("אם אין דעת

אין בינה ואם אין בינה אין דעת"), "בן חמשים לעצה" – חמשים הוא גם שער הנון של הבינה, "בינה יתרה", שייך לאשה. שער הנון שצדיק אמת זוכה לו – שם הבינה שלו, העצות שלו, וגם הדעת בה מרגיש לגמרי את היהודי שבא להוועץ בו. הוא מתקשר אליו ועם הבינה היתרה נותן לו עצה פלאית, "עצות מרחוק אמונה אמן", גם שייך לעמונה. לכן הסיפור הבא שנספר הוא על עצה שהרבי מבעלזא נתן לחסיד חב"ד, כי כעת מספרים על הקשר של הצדיק של היום עם חב"ד.

מי שיודע, לרב של כפר חב"ד היום קוראים הרב מאיר אשכנזי, בן הרב הקודם הרב שמואל אשכנזי, הבן של הרב החב"די של תל אביב רבי משה אשכנזי, הבן של רבי מאיר אשכנזי שהיה בשנחאי, הבן של רבי שניאור-זלמן אשכנזי בירושלים. לאותו רבי שניאור זלמן היה בית גדול בקטמון – לא היה ממש גביר, אבל היה לו בית יפה – וארח בו הרבה אנשים, גם הרבה צדיקים, במיוחד פליטי שואה. כשרבי אהרן מבעלזא יצא מתופת השואה בתש"ד הוא בא לבית של רבי שניאור זלמן אשכנזי בירושלים, ואז רבי מאיר אשכנזי היה בשנחאי ועבר שם אירוע מוחי, סטרוק קטן. הוא בקושי התאושש, ונשאר לו איזה רושם – היו לו הרבה כאבים. רבי שניאור, האבא, ספר זאת לרבי מבעלזא. לפני שהרבי מבעלזא עזב את האירוח הוא אמר לו – כשבנך מאיר יגיע לארץ אני רוצה לראות אותו, לדבר איתו. באמת כאשר הוא הגיע לארץ האבא אמר לו והוא הלך לרבי מבעלזא – לא הרבי שלו, אבל אדם גדול מאד. הרבי מבעלזא אמר לו – אכן אני לא הרבי שלך, אבל יש לי עצה טובה לתת לך כדי להקל על הכאבים שלך, לשפר את הבריאות שלך. מה העצה שלי? שלשה דברים שאני מייעץ לך: לא לאכול חלבי, לא לשמוע מוזיקה ולא ללכת לקברי צדיקים. אנשים שהיו שם בעינים אצל הרבי מבעלזא אמרו שאת שני הדברים הראשונים כבר שמענו שאמר לאנשים מסוימים, אבל את הדבר השלישי לא שמענו אף פעם. כך אמר, אתה רוצה להרגיש טוב? יש לי שלש עצות. זו דוגמה ל"פלא יועץ".

הוא התחיל לקיים את העצה הטובה הזו, ובאמת הוקל לו מאד – כל הכאבים עזבו אותו. כל הסיפור היה בשנים מיד אחרי השואה כאן בארץ. אחר כך הוא נסע – אותו ר' מאיר אשכנזי, הבן של שניאור זלמן, סבא-רבה של הרב העכשווי – לאמריקה. הוא בעצם נסע לרבי הקודם, אבל עד שהוא הגיע – היה בתש"י – הרבי הריי"צ הסתלק מהעולם (סיפור דומה קרה לכמה, כגון הרב יואל קאהן, החוזר של הרבי), והוא הגיע והיה שם רק החתן שלו, שעדיין לא קבל את הנשיאות. הרבי שנה שלמה סרב לקבל את הנשיאות. מה הוא יעשה? הוא בכל אופן נכנס לרבי – כל אחד היה יכול להכנס לרבי, סתם לדבר, לא בתור יחידות לרבי – והוא הביא פ"נ. פ"נ חסיד מביא לרבי, לא לסתם משפיע. הרבי אמר – זה לא בשבילי, תלך לציון. כל השנה הזו אם משהו בקש מהרבי להתפלל הוא אמר שאני לא הכתובת – לך לציון של הרבי דער שווער, של חמי. הוא אמר – אבל יש לי סיפור, שהרבי מבעלזא אמר לי שלשה דברים. הדבר השלישי הוא אמר לי לא ללכת לקברי הצדיקים. כשהרבי שמע זאת הוא הרצין מאד-מאד, הלך לחדר אחר, ויצא לבוש סירטוק וגרטל, ולקח את הפ"נ שלו. כנראה שזו הפעם הראשונה שהרבי קבל פ"נ ממישהו. כלומר, מה כאן הפלא יועץ של הרבי מבעלזא? שפשוט הוא הכתיר את הרבי. סיפור מדהים.

איך להסביר את שלש העצות – לא לאכול חלבי, לא לשמוע מוזיקה ולא ללכת לקברי הצדיקים – גדול עלינו (אולי כנגד חב"ד). זה "פלא יועץ". את כל הסיפור הזה שמנו בבינה ודעת.

חו"ג: רבי אהרן אומר שלרבי יש 'ידיים חמות'

האם היה קשר ממש אישי בין רבי מאהרן מבעלז לרבי? כן. היו כמה פעמים. פעמיים שהרבי הלך אליו באירופה.

פעם ראשונה היתה בברלין, שהרבי היה אברך צעיר, חתן של הרבי הריי"צ, והגיע לשם הרבי מבעלז. כולם נהרו לקבל את פניו, לקבל ממנו ברכה. הרבי לא היה רגיל בכעין זה, אבל גם רצה לפגוש את הצדיק – האדמו"ר מבעלז. הוא בקש מחבר אחד, לא חב"דניק, שיותר התמצא בכגון דא, שיקח אותו. הלכו יחד, בדרך פגשו עוד חב"דניק שגם הולך לשם, והרבי השביע את שניהם שלא יגלו מי הוא, שהוא חתן הריי"צ. הרבי מבעלז כשהיה מקבל אנשים היה מרכין את ראשו למטה, לא היה מסתכל עליך, ועוטה את היד שלו במגבת ועמה לוחץ את היד ואומר 'שלום עליכם', נותן ברכה. כך עברו מהר כל תור האנשים. כשהרבי הגיע, בתור יהודי פשוט, הוא לקח את היד – בתוך מגבת – ולא עזב אותו. הוא הוריד את המגבת והמשיך ללחוץ את היד של האברך הזה, ושאל אותו 'מי אתה?'. הרבי ענה לו – איך בין א געווינליכער יונגערמאן, 'אני סתם אברך'. הוא אמר לו – ניין, פון מיר קענסט דו נישט בעהאלטען, 'לא, ממני אתה לא יכול להסתתר'. הוא אמר 'יש לך יד חמה' והחזיק את היד שלו – לפי עדי ראייה זה היה עשר דקות.

אותו סיפור חזר על עצמו בוניה, הכל לפני המלחמה, ואז הוא בא עם הגיס שלו, גם חתן הרבי הקודם. לגיס הוא התייחס כמו סתם אדם, ועם הרבי היה אותו סיפור ממש, ועדי ראייה אומרים שהחזיק לו את היד רבע שעה – אפילו קצת יותר מהפעם הראשונה. לא רצה להניח את היד, אמר שיש ביד חום. את הקשר הזה נשים כנגד שתי הידיים – שני הסיפורים על ידיים – שהן חסד וגבורה.

תפארת: הרבי לקח שייריים מרבי אהרן

הרבי ספר שפעם אחת קבלתי שייריים מהרבי מבעלז. ממש פלא. יודעים מה זה שייריים – שהצדיק אוכל משהו ומשאר, הרבי מבעלז השאיר הכל כי בקושי אכל, ואז החסידים חוטפים את השייריים שלו כי זו ברכה. בחב"ד זה ממש לא נהוג, הדבר הזה של שייריים, אז פלא עצום שהרבי אמר שפעם אחת לקחתי שייריים מהרבי מבעלז, בעל ההילולא של היום. כתוב ששייריים היינו "שאר יעקב", "שארית יעקב". לקחת שייריים לוקחים מהיעקב של הצדיק, מהתפארת, מהפאר של הצדיק – לכן נשים את הווארט הזה בתפארת, שהרבי לקח שייריים מהרבי מבעלז.

נצח: הו"א של הרבי לטוס לארץ ללוית רבי אהרן

שוב, אנחנו היום בדיוק ששים שנה להסתלקות שלו. זה קרה בדיוק כמו קביעות השנה הזו, פרשת עקב היתה שבת קדש, כ' מנחם-אב. הוא דרש, היה מאה אחוז בסדר, דרש כדרכו. בתוך הדרשה שהוא דרש בשבת הוא אמר בפשטות שכאשר אבא או רבי נפטר מן העולם, עוזב את העולם, על הילדים ועל התלמידים להתחזק ללכת בדרכו. כך הוא אמר בתוך הדברים שלו. במוצאי שבת הוא באופן פתאומי חלה ועלה השמימה. מוצאי שבת זה כבר היום, כ"א מנחם-אב. יש הבדל של שש-שבע שעות בין כאן לאמריקה, כלומר שבאמריקה עדיין היתה שבת, אבל ברגע שהרבי שמע את הבשורה במוצאי שבת שם הוא מיד שאל את המזכירות אם יש אפשרות לעלות עכשיו על מטוס ולהגיע לארץ ללויה. הלוייה

היתה ביום ראשון בבקר, ואמרו לו שלא שייך, כבר היה אחרי כל המטוסים. זה ממש משהו מדהים לגמרי, כי אנחנו יודעים שהרבי לא בא לכאן בכלל – עם כל הסבות שלו, אלף סיבות שמנסים להבין למה הרבי לא בא לארץ – אבל הנה יש ווארט שלרבי היתה הו"א שהוא רצה להגיע לכאן מיד בשביל לויית הרבי מבעלזא ולא אסתייע מילתא.

מלכות: הרצון בחזית דתית מאוחדת

הווארט הזה הולך יחד עם עוד משהו, אך כדי להבין יותר טוב נקפוץ רגע למלכות, שהיא הדעה הפוליטית שלו. בבחירות הראשונות כאן בארץ, אחרי קום המדינה, הרבי מבעלזא היה העיקרי שהחזיק ממה שנקרא "חזית מאוחדת" – שכל המפלגות הדתיות ילכו יחד. מהחרדים, אגודה, ועד מזרחניקים, כולם יחד. נציין שזו בדיוק היתה הדעה של הרבי, גם אז וגם תמיד, גם היום. אם רוצים ללמוד תכל'ס משהו מהרבי מבעלזא – זה הדבר הכי חשוב ללמוד ממנו. הוא רצה גוש אחד של כל המאמינים בה', כל המאמינים בתורה – לא משנה באיזה צד של הקשת אתה נמצא, שכולם יתחברו. פעם אחת באמת היתה כזו חזית, אז. אם היה היום אפשר לתאר כמה תועלת היה מביא לעם ישראל, אך אין לדאבוננו.

כשהוא יצא עם הקריאה הזו של החזית המאוחדת היו מבקרים. הגיע לאזניו, אולי אפילו אחד מהחסידים שלו, שאמר 'רבי, אידן מיט גוים?!'. גוים הוא התכוון מזרחניקים! הוא אמר לו לך לרחוץ ידים שלש פעמים, תתחרט, ותאמר שלש פעמים 'אידן מיט אידן'. היו כמה פעמים שהוא אמר למי שאמר משהו לא בסדר שירחץ ידים שלש פעמים ויאמר שמתחרט על מה שאמר – תיכף נספר עוד סיפור כזה.

הענין הזה שייך למלכות, כי המלכות היא תיקון המדינה – מה צריך לעשות כאן. אם רוצים היום לקבל ממנו הראה, ההשראה העיקרית היא שצריך להתאחד – קודם כל כל מי שמאמין, צריך אחדות, חזית מאוחדת. אם היתה חזית מאוחדת – כנראה לא היינו יושבים כאן היום, כי לא היה קורה מה שקרה...

הוד: הסתלקות רבי אהרן – סימן לחשך כפול ומכופל

נחזור להוד: הוד ומלכות הולכים יחד, אבל הוד הולך גם יחד עם נצה שהרי נצה והוד הם "תרין פלגי גופא". בתוך השלשים שלו מישהו מהקצה השני של הקשת שאל את הרבי למה הוא לא מדבר על "אתחלתא דגאולה", שהרי אנחנו ב"אתחלתא דגאולה". הרבי אמר ש"אתחלתא דגאולה" תתחיל כאשר משיח יבוא, ועכשיו אנחנו ב"חשך כפול ומכופל", והראיה שגדולי ישראל מסתלקים מן העולם.

שוב, זה ווארט שהרבי אמר תוך השלשים שלו – כמובן התכוון אליו. שהמצב הוא חשך כפול ומכופל והסימן שגדולי ישראל עוזבים אותנו. זה שייך לספירת ההוד, ש"הודי נהפך עלי למשחית", "כל היום דוה". הולך יחד עם זה שבשעת מעשה היתה הו"א שהוא יעלה על מטוס ויעלה לארץ. את שני הווארטים האלה נשים כצמד בנצח והוד. נצח הוא הנצחה, הלוייה היא הנצחה של הצדיק והווארט שאנחנו עדיין בגלות והחשך הוא כפול ומכופל ו"כי מפני הרעה נאסף הצדיק" היא בחינת הוד.

יסוד: עדות רבי אהרן על צדקות הרבי

נשאר לנו רק היסוד: גם ווארט, שאחרי כל מה ששמענו הוא לא יהיה הפתעה מדי גדולה. הסיפור הוא איך שהרבי מבעלז ראה את צדקות הרבי בתחלת הנשיאות, בשנים הראשונות. בשנים הראשונות הרבי היה אברך צעיר עדיין והרבי מבעלז הוא זקן צדיקי הדור. לקראת י"ט כסלו תשי"א – עוד לפני קבלת הנשיאות הרשמית – הרבי שלח מכתב לכל האדמו"רים וכל הרבנים החשובים שבדור ובקש מהם שבי"ט כסלו יעשו התוועדות לכבוד השחרור של אדמו"ר הזקן. כשהמכתב הזה הגיע גם לרבי מבעלז המזכיר שמקריא לו את המכתבים פתח והקריא את המכתב והיה לו נראה לו כעזות, ונורק מפיו – א יונגרמאן אומר לרבי מה לעשות?! אברך צעיר אומר לצדיק יסוד עולם מה לעשות?! הבעלזור-רב מאד הרציץ ואמר לו – דע לך שאתה משחק באש, לך מיד תרחץ ידיים שלש פעמים, ותאמר שלש פעמים 'אני מתחרט', וכך היה. זה שהוא אמר על האברך הצעיר הזה, הרבי, שאתה משחק באש – הוא מצהיר שזה צדיק שצריך להזהר מהאש שלו, כמו שכתוב בפרקי אבות. את הווארט הזה, שמאשר את הצדיקות של הרבי, נשים בצדיק יסוד עולם, ספירת היסוד. בקבלה כתוב שמהיסוד יוצאת אש וצריך להזהר ממנה.

סיכום

אם כן, עשינו – בקיצור – פרצוף של כל הספירות, ווארטים בין בעל ההילולא של היום, רבי אהרן מבעלז, שנקרא אהרן על שם רבי אהרן מטשרנוביל וגם רבי אהרן הגדול מקרלין, שני סבים שלו, אהרן "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", והקשר החם שלו (כמו לחיצת היד) גם עם הרבי הריי"צ וגם עם הרבי. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן, הוא ודאי רוצה שהמקום כאן יבנה מחדש. אפשר גם פה לחשוב עליו ולבקש ממנו שיפעל שכך יהיה בקרוב ממש.

התיישבות ר"א מבעלז בת"א ואהבת כל יהודי

מי שר פה? [המואזין]. כשהרבי מבעלז בא לארץ בתש"ד הוא לא מיד הלך לירושלים. רק יותר מאוחר, כעבור כמה שנים. הוא אמר שבבני ברק הוא בכלל לא רוצה להיות, גם לא בירושלים. איפה כן? בתל אביב. עכשיו אנחנו, בע"ה, יש חבר'ה שרוצים לעשות התנחלות בתל אביב. הוא ואחיו הלכו לגור בתל אביב, שם הקימו את החדר הראשון של ילדים, ת"ת הראשון בתל אביב. למה הוא בחר בתל אביב? כי תל אביב היה המקום היחיד בארץ – אז – שאין בו לא מסגד ולא כנסייה, המקום הכי טהור בארץ.

עוד פעם, חוץ מהסיפור של 'אידן מיט גוים', בכלל הוא לא היה מסוגל לשמוע שום גנאי על שום יהודי בעולם. אם מישהו אמר ח"ו שיש יהודי מחלל שבת הוא התעצבן עליו מאד, לא אומרים שום מלת גנאי על אף יהודי בעולם. אפשר לומר תינוק שנשבה, כל מיני ביטויים, אבל לומר על מישהו שהוא מחלל שבת – זו היתה הדוגמה – ח"ו לומר. הוא הרגיש שהמקום שצריך ללכת לשבת בו בארץ ישראל הוא תל אביב. כ"א מנחם-אב ע"ז עמונה תובב"א סיכום שיעור הרב יצחק גינזבורג שליט"א

שער היוחסין

להיות בהתאם לייחוס...

סיפר הרה"ח הרב גרשון מנחם מענדל אבצן מירושלים:

"אחד מקרובי משפחתי סיפר, שזכה להיכנס ליחידות לאדמו"ר הריי"צ, שאמר לו: "לפי הייחוס שלך – הרי [אתה] צריך להיות אחרת לגמרי", ומשפט זה החזיק אותו כל השנים. כששאלתיו מדוע לא נכנס ליחידות גם אצל הרבי, סיפר שהיה נוכח באחת ההתוועדויות של הרבי בשנת תשי"ד והרבי הורה שימזגו לו כוס משקה, וכשאמר לחיים, אמר לו הרבי באותה הלשון ממש ובאותו מבט בעיניים בדיוק כפי שאמר לו אדמו"ר הריי"צ משפט זה, וזה הספיק לו..."

מי פֵּעַל וְעָשָׂה קָרָא הַדְּרוֹת מְרֵאשׁ אֲנִי ה' רֵאשׁוֹן וְאֵת אַחֲרָנִים אֲנִי הוּא.

גדולי ומאורי הדורות שאנו הקטנים ב"ה ישתבח שמו צאצאיהם ב"ה עפ"י מה שמסרה דודדתי אנו צאצאים מצד אבי ז"ל של השפולא זיידא שהיה גלגול המהרל הקדוש רבי יהודה ליווא בן בצלאל וגם צאצא שלו.

ומצד אימי אנו צאצאים של משפחת אורבך של הרב הקדוש רבי שמעון וולף אורבך זצוק"ל אב"ד טורבין, לובמלא, פרעמישלא, וויען, פוזנא ופראג, היה נשוי לבתו של הרב הקדוש המהרש"ל. רבי שלמה לוריא. והחיבור בן המשפחות שהמהר"ל הקדוש היה תלמידו של המהרש"ל הקדוש.

ברוך השם יתברך יוצא שאחרי כמה דורות שאימי ז"ל צאצאית המהרש"ל הקדוש התחתנה עם אבי ז"ל צאצא של המהר"ל הקדוש תלמידו של המהרש"ל הקדוש

בספר נפלאות מהר"ל הובא: ר' שמעלקא רייך מהעיר וורמייזא לקח את המהר"ל לחתן בהיותו בן חמש עשרה עבור בתו פערילי. לאחר מכן שלח אותו לעיר פרמסלי ללמוד בישיבת הגאון מהרש"ל. באותן שנים ירד אבי הכלה מנכסיו וכאשר היה המהר"ל בן שמונה עשרה הוא כתב אליו: "מכיוון שבן שמונה עשרה לחופה, והיות ואין באפשרותי לתת לך את הנדוניה שהבטחתי, אינני רוצה לעגן אותך ח"ו. לכן, אנחנו מוחלים לך ונותנים לך רשות שתעשה שידוך אחר כרצונך". המהר"ל כתב תשובה שאיננו רוצה לשנות את דבריו, והוא מייחל ומצפה לעזר עליון. אולם, מאידך, אם אבי הכלה אינו מעוניין לעגן את בתו, יעשה הוא שידוך תחילה לבתו, ואח"כ ידע כי חופשי הוא. מצב המחותר לא הוטב. ותרא הכלה כי מצב אביה ברע הוא, ותפתח לה חנות קטנה למכירת מעשה אופה לעזור להוריה בפרנסה. וישבה כך גלמודה עשר שנים. וכן המהר"ל לא רצה לעשות שידוך אחר, וישב על התורה בהתמדה גדולה ויקראו לו ר' לייב בחור. והרמ"א ז"ל אמר כי עליו כתוב: "הרימותי בחור מעם, מצאתי דוד עבדי", כי יש בו ניצוץ מנשמת דוד המלך. נפלאות הצדיקים - לולא ח"י 1033 כעבור עשר שנים בשעת מלחמה עבר דרך שם צבא רב. אחרי אנשי הצבא רכב פרש. כאשר עבר הפרש על

יד החנות שישבה בה כלת המהר"ל, הוא תחב את רומחו לתוך ככר לחם גדול שהיה מונח בחלון. רצה אליו הכלה ובכתה לפניו לבל יגזול את הלחם, כי היא עניה, ומפרנסת את הוריה הזקנים החלושים, ויצעק עליה הפרש לאמר: "ומה אעשה לך, אין לי כסף לשלם, ורעב אני מאד. אך זאת אוכל לעשות, יושב אני על שני אוכפים, ע"כ אתן לך אוכף אחד בעד הלחם". וישלוף מתחתיו אוכף אחד וישליכנו אל החנות בכח גדול. וכאשר ניגשה הכלה אל האוכף להגביה אותו נבהלה מאד, בראותה כי נקרעה המרדעת מצד אחד ונפלו משם מטבעות זהב. היא רצה לבשר להוריה את הבשורה. אביה שלח תיכף מכתב אל המהר"ל שיבוא לחתונה, כי עזר לו ה' יתברך בדרך פלא שיוכל לסלק את הנדוניה ולעשות את החתונה. ומספר על כך ר' יצחק כץ, חתן המהר"ל: מעשה זה שמעתי מפי חמי בעת שבא לפניו דין תורה לנתק קשר שידוכין, לרגל עניות, שלא היה ביכולתם לסלק את הנדוניה כמדובר, ומעולם לא רצה מורי חמי להשתתף בפסק דין כזה, אלא אדרבא השתדל בכל כוחו לחזק את קשר השידוכין. רק כאשר הדבר היה נחוץ מאד, הוא שלח את בעלי הדין אל הדיינים שיפסקו את הדין בביתם, ולא בחדר בית הדין שלו.

סיפורנו מתרחש לפני כאלפיים שנה, בימים שלאחר חורבן הבית השני. גיבור הסיפור הוא בן למשפחת מלכי בית דוד, שבניה היו ראשי הגלות. כידוע, רבים מיהודי ארץ-ישראל הוגלו בידי נבוכדנצר מלך בבל עוד קודם חורבן הבית הראשון. אלה היו הגולים הראשונים. שבעים שנה לאחר חורבן הבית, בימי שלטונו של כורש מלך פרס, התיר ליהודים לעלות לארץ-ישראל ולבנות את בית-המקדש כמראשית. קבוצה גדולה מגולי בבל עטה על ההזדמנות, ובראשה זרובבל בן-שאלתיאל, מצאצאי יכניה, ממלכי יהודה האחרונים. הם עלו לארץ-ישראל ובנו את בית-המקדש השני. אולם רבים מהיהודים התקשו לעלות לארץ-ישראל לאחר שתקעו יתדות בבבל וקשרו בה קשרי מסחר ופרנסה. הם החליטו להישאר שם.

חלפו ארבע-מאות ועשרים שנה, את בית-המקדש השני חרבו הרומאים, ויהודי ארץ-ישראל התפזרו בגולה. רבים מצאו עתה מקלט אצל אחיהם שבבבל. מעתה הייתה הקהילה בבבל מרכז יהודי רוחני עולמי למשך דורות רבים. שם חיו חכמי בבל – מחכמי התלמוד ועד הגאונים.

כורש בשעתו רחש כבוד רב לזרובבל ולמשפחת המלוכה. לזרובבל העניק את סמכות המושל בארץ-ישראל, ואחרים מבני-המשפחה, שנשארו בבבל, מונו למייצגי הקהילה היהודית לפני השלטון. תפקיד זה כונה 'ריש גלותא', כלומר ראש הגולה, והוא עבר מאב לבן, כבירושה מלכותית. אולם לא כל העיתים שוות. יום אחד קם מלך אכזר ביותר, שרדף את היהודים. שנאה מיוחדת בערה בו כלפי משפחת דוד המלך, והוא רצה בחמה שפוכה את כל צאצאיה.

פחד גדול נפל על היהודים. מיום ליום הכביד הרשע את עולו עליהם. אף את זקני הקהילה השליך אל מאחורי סורג ובריח. היה ברור כי המלך האכזר לא יבוא על סיפוקו כל עוד נותר צאצא אחד ממשפחת המלוכה המיוחסת. במקום מסתור מצאה מקלט אישה מצאצאי דוד המלך. האישה הצליחה להימלט ולהתחבא ברגע האחרון, נושאת בקרבה עוד נצר למשפחת המלוכה. היא התחננה לפני הקב"ה כי תוכל לשרוד, ולגדל את הנצר האחרון לבית דוד.

המצוד נמשך והשאלה הייתה אך שאלה של זמן עד שגם היא תילכד ותוצא להורג. אך פתאום נראה המלך טרוד ואף מדוכא. יום אחד קרא המלך ליועציו וסיפר להם על חלום מוזר שחלם. בחלומו המלך עומד בגינה נאה ומטופחת, מלאה עצי נוי, ובידו גרזן. פתאום הוא מניף את הגרזן על עץ וכורת אותו. כך הוא עושה לעץ השני, וזה אחר זה הוא כורת את כל עצי הגן. בסיימו את ההרס הוא מביט בהנאה במלאכתו ומתמלא סיפוק. עתה נותר רק שתיל קטן בשולי הגינה. הוא מניף את ידו האוחזת בגרזן, כדי לכרות את השתיל. ופתאום יד חזקה לופתת את זרועו, ודמות זקן הדור-פנים ניצבת לפניו. אימה ופחד נופלים עליו מפני הדמות המלכותית. הזקן מרעים עליו בקולו, על גודל רשעותו ואכזריותו. מרגע לרגע גובר קולו של הזקן ודבריו נעשים נוקבים וחרिפים יותר ויותר, עד שהוא מאיים להורגו, על אשר לא חמל על עצי גנו. המלך נופל לרגלי הזקן ומתחנן על נפשו. הוא מבטיח לעשות ככל שיתבקש ובלבד שישאירו בחיים. הזקן חושב מעט ואומר, כי רק בתנאי אחד יחמול עליו: "הבט אל השתיל הזה. אם תבטיח לגדל אותו ולשמור עליו שלא יאונה לו כל רע, עד אשר יגדל וייתן פירות רבים, תחיה". המלך מבטיח לעשות זאת. באותו רגע נעלם הזקן והוא מקיץ מחלומו.

היועצים נאלמו דום. איש מהם לא הצליח לפרש בדרך מתקבלת על הדעת את חלומו של המלך. ואז הציע אחד מהם: "אדוני המלך, בבית-הכלא אסורים חכמי היהודים. אולי הם ידעו לפתור את החלום". ציווה המלך להביא לפניו כמה מחכמי היהודים הכלואים. הללו שמעו את פרטי החלום, ואחד מזקני החכמים פתח ואמר: "אדוני המלך, עצי הנוי שבגינה הם צאצאי דוד המלך, אותם הרגת ולא חמלת. השתיל הקטן הוא הנצר האחרון שנותר. והזקן הוא דוד המלך בכבודו ובעצמו, שמנע ממך להכרית את הנצר האחרון למשפחת המלוכה. "אם חפץ חיים אתה, עליך לקיים את הבטחתך לדוד המלך, לשמור על הנצר האחרון לבל יאונה לו כל רע, ולהבטיח את עתידו כדי שיוכל לגדול ולהיות אילן המצמיח פירות רבים". המלך שמע את הדברים בסערת-נפש. היה ברור לו כי זה הפתרון הנכון לחלום שטרד את מנוחתו. "היכן הנצר הזה, כיצד אמצא אותו?", שאל את היהודים. קולו של הזקן רעד: "נצר זה נתון בבטן אימו, הלוא היא בתי. בעלה של בתי היה מצאצאי דוד המלך והוא נהרג. אך בנס הצליחה אשתו להימלט ולהסתתר". הפחד מהחלום ריכך את המלך. הוא ציווה לשחרר את כל האסירים היהודים. לזקן הורה להחזיר את בתו לביתה, והבטיח לדאוג לכל מחסורה ולשמור על תינוקה, לכשייוולד, כעל בבת-עינו. הבן שנולד גדל בחצר המלכות, בחסותו ובהשגחתו של המלך. סבו ואימו טיפחוהו, לימדוהו תורה וחינכוהו ליראת-שמים. כאשר גדל כונה 'בוסתנאי', על שם בוסתן עצי הנוי שראה המלך בחלומו. לימים היה ל'ראש-הגולה' וסייע לאחיו היהודים בכל.

הרב הגאון שמעון וואלף אויערבך

הרב הגאון שמעון וואלף אויערבך, עלה ונתעלה להיות חתנו של המהרש"ל – הגאון רבי שלמה לוריא מלובלין נפטר ב"ב בכסלו של"ד) ע"פ ספר ישורון עמוד תרנט)

שנים אחדות הנהיג ר' שמעון וואלף אויערבך את רבנותו בלובלין ומאות תלמידים למדו בשיבתו. "היה גאון הגאונים, איש אֵלִקים קדוש וטהור, מקובל א-לקי נורא, אשר האיר עיני חכמים בהלכה, חסיד ופרוש, גאוני עולם היו תלמידיו"

בחודש טבת שפ"ו נבחר הגאון רבי יו"ט ליפמן הלוי העליר בעל "תוספות יום טוב" מגדולי תלמידיו של המהר"ל מפראג, לרב ואב"ד בפראג. עקב הלשנה לשלטונות על חוסר נאמנות כביכול לשלטונות, נאסר הרב בתמוז שפ"ט ונידון למיתה. לאחר השתדלות מרובה, קיבל חנינה מהמלך פרדיננד השני בכ"ח באב, גזר הדין הומר בתשלום כופר רב ונאסר עליו לכהן כרבה של פראג. בתום מאסר של ארבעים יום חזר לביתו בערב יום הכיפורים של שנת ש"צ. הרב עזב את פראג ג' תמוז שצ"א על מנת לכהן כרבה של נעמירוב.

במקום הרב העליר נקרא הרב שמעון וואלף אויערבך למלא מקומו כרבה של פראג וכל מדינת פיהם בוהמיה והוא בן למעלה משמונים שנה. גם מגדול בישראל זה כמקודמו לא זכתה קהילת פראג ליהנות זמן רב. ביום ד' י"ז מר חשוון שצ"ב השיב הרב שמעון וואלף אויערבך את נשמתו ליוצרו ונקבר קרוב לקברו של המהר"ל הקדוש.

הפלא ופלא כשלוש מאות שבעים ושתיים שנה לאחר מכן בשנת תשס"ב. נפגשו הצאצאים של הרבנים גדולי ישראל אלו המוהל ישראל העליר הצאצא של הגאון רבי יו"ט ליפמן הלוי העליר זצוק"ל משכונת קראון הייטס ניו יורק. והרב ירון עמית הצאצא של הרב שמעון וואלף אויערבך זצוק"ל. ועובדים בשיתוף פעולה גדול על מנת להכניס יהודים בבריתו של אאע"ה תחת כנפי השכינה.

הרב שמעון וואלף אויערבך נשאר בק"ק לובלין עד שנת. שמ"ד-שמ"ה (1584), ואז עבר לק"ק פרעמישלא, על כס הרבנות בלובלין עלה, בשנת שמ"ח, הגאון ר' מרדכי יפה – בעל ה"לבושים". שאחד מנכדיו יוסף בנט התנדב בארגון!

סופו נעוץ בתחילתו

יהודי בשם פטר פפוזק המכהן כראש הקהילה היהודית בעיר אולמוס שבצ'כיה ביקש להיכנס בבריתו של אברהם אבינו ע"ה. הוא פנה למוהל נפתלי גליק מארגון ברית יוסף יצחק שיבוא למול אותו. המוהל פנה לרב ירון ששלח אותו לבצע את הברית מטעם הארגון. הברית נערכה בחודש שבט תשס"ט, בבית הדין בחדר ההוראה של המהר"ל מפראג ושל הרב שמעון וואלף אויערבך ושל הנודע ביהודה בגטו היהודי בפראג – בבניין שנקרא בית מיזלמן ע"ש משה מיזלמן שהיה ראש הקהילה היהודית בפראג בזמן המהר"ל. המוהל ניצל את ההזדמנות לטוס ולערוך בריתות בערים נוספות בגרמניה.

הפלא ופלא: בשנת שפ"ו נתמנה לאב"ד פראג הרב שמעון וואלף אויערבך. שלוש מאות שמונים ושלוש שנה לאחר מכן מוהל שליח של הארגון בראשות הצאצא של הרב שמעון וואלף אויערבך אב"ד פראג ביצע ברית מילה בחדר בית הדין שלו!

צדיק מצרה נחלץ ויבוא רשע תחתיו

הגאון רבי אברהם אויערבך זצ"ל אב"ד בונא תקכ"א – תר"ו) למד ונתחנך על ברכיו של סבו הגדול הגאון רבי צבי הירש אויערבך רבה של וורמייזא שנים אחדות. עד ששלחו ללמוד תורה אצל הגאון המקובל הגדול הרב נתן אדלר הכהן. שם גדל בחברתם של הרב משה סופר (החתם סופר ואחרים שנעשו במרוצת השנים לגדולי תורה ורועי ישראל.

שנת תקנ"ד היתה שנה של טרור ושלטון אימים. בחודש נובמבר 1793 נאסרו כל מנהיגי היהודים באלזס. בספר "כלילת יופי" מתואר כיצד הוכרחו יהודים לחלל שבת, היה מסוכן ללמוד תורה לקיים תפילה במניין ואף לבישת ציצית והנחת תפילין – היה צריך להעשות בסתר. בין המנהיגים שנאסרו היה הרב אברהם אויערבך ששימש גם כמוהל. ועל אף הסכנה שבדבר המשיך להכניס ילדי ישראל בבריתו של אאע"ה, חרף איסור שלטון העריצות המהפכני.

הרב אויערבך אברהם (תקכ"ג-תר"ו) שימש כרב בצרפת בתקופת טרום המהפכה הצרפתית. בתוקף תפקידו, שימש גם כמוהל. בזמן המהפכה (1789-1799) עלה מקסימיליאן רובספייר שר"י לשלטון, וחוקק חוק האוסר לערוך ברית מילה. העונש שהוטל על ה'פושעים' שיעברו על החוק היה חמור מאוד – גיליוטינה, או בשמה העברי – מערפת. היה זה מתקן בעל סכין חדה וכבדה, אשר נופלת ועורפת את ראש האדם השכוב מתחתיה קשור, אל תוך סל.

הרב אויערבך נשפט על 'פשעיו' כמוהל, ופסק הדין האכזרי שנגזר עליו היה מוות באמצעות גיליוטינה. בפרק הזמן שחלף ממתן גזר הדין ועד לביצועו, נכלא הרב אויערבך בבית הסוהר, בו הושמו במאסר הנידונים למוות.

מספר ימים לאחר שנאסר הרב, הוא נלקח לגיליוטינה, לביצוע גזר הדין. בהשגחה פרטית מופלאה, התחוללה בדיוק באותה העת המהפכה הנגדית. ב 27.7.1794 רובספייר העריץ נתפס ע"י אחדים מחבריו שמאסו במעשי הטירוף שלו, והובל היישר אל הגיליוטינה, והגזירה בוטלה. כחודש לאחר מכן ב- 20.8.1794 הרב אויערבך שוחרר ויצא לחופשי. הנס הונצח ע"י הרב צבי בנימין אויערבך בספר "ברית אברהם"

הפלא הגדול הוא שבהשגחה פרטית, הרב ירון הוא צאצא מצד אמו ז"ל של הרב אויערבך המוהל מצרפת.

וכן צאצא נוסף הוא ד"ר ניתאי פרנקל מב"ש שהוא רופא מוהל. ואת הכשרתו כמוהל למד בארגון ברית יוסף יצחק.

ייחוס המהר"ל לדוד המלך

הגאון הרב הקדוש יהודה ליוואי הזקן, נפטר בשנת ה'ר. על מצבתו בפראג: "מוהר"ר יהודא ליוואי, וזאת ליהודה, לתורה ולתעודה, חכם הרזים, עוקר הרים וארזים, בקי בש"ס התלמוד, ולא נמצא כמותו בכל העולם בחריפות ובקיאות, ובזכרון, והוא מגזע הגאונים המיוחסים לאדונינו דוד בן ישי".

• מדברי אדמו"ר הרש"ב: "שלא יכבה נרו לעולם ועד, אור הבעל שם טוב תמיד מאיר, חסידות תהיה עד משיח בלתי ספק, שכן הרי 'דוד מלך ישראל חי וקיים', שזה היה הבעל שם טוב והמגיד ואדמו"ר הזקן, וכן הלאה, שאנו הרי [באים] מדוד, זה ימשיך לתמיד עד משיח" (תורת שלום ע' 176. וראה שם ע' 235).

• בשיחת חג הפסח תשי"א: "הולך וקרוב יום אחרון של פסח, שהוא, כדברי הרבי [=אדמו"ר הרי"צ], יומו של משיח ("משיח'ס טאָג"), שבו מפטירין "ויצא חוטר מגזע ישי וגו'". ויהי רצון

שבימים הסמוכים ממש יקויים יעוד זה, והרבי – שהוא "מגזע ישי", ממלכות בית דוד – יגאלנו מהגלות הרוחני ומהגלות הגשמי, ויוליכנו אל הגאולה האמיתית והשלימה (תורת מנחם כרך ג' ע' 15).

- "רבותינו נשיאינו אשר הם מיוחסים לבית דוד משבט יהודה" (שיחת פ' שמות תשנ"ב סי"ג).
- "היחוס של בעל ההילולא הוא מזרע דוד [כידוע שהוא דור השביעי מאדמו"ר הזקן, אשר הוא דור השביעי מן המהר"ל מפראג, והמהר"ל הינו מזרע דוד]" (סה"ש תשמ"ט עמ' 650 – אודות הרה"ק לוי יצחק אביו של הרבי).

מהרב הקדוש יהודה ליוואי הזקן עד אדמו"ר הזקן

הגאון הרב יהודה ליוואי הזקן, נפטר בשנת ה'ר. על מצבתו בפראג: "מוהר"ר יהודא ליוואי, וזאת ליהודה, לתורה ולתעודה, חכם הרזים, עוקר הרים וארזים, בקי בש"ס התלמוד, ולא נמצא כמותו בכל העולם בחריפות ובקיאות, ובזכרון, והוא מגזע הגאונים המיוחסים לאדונינו דוד בן ישי". בן אחותו היה הגאון מו' אביגדור קרא אב"ד פראג, דודו של הרב הקדוש יוסף קארו הבית יוסף, ואבי הגאון מו' יהודא קרא אבד"ק גלוגא אבי הגאון מו' יוסף קרא שהיה אב"ד בעשרים קהלות אבי זקנו של הגאון מו' משה בע"מ "זכרון משה" אבי האשה מ' אידל חמותו המהרש"א ז"ל.

נכדו (בן בנו): הרב הקדוש חיים מוורמייזא.

בכורו – הרב בצלאל (בשו"ת מהרש"ל סימן ט', מזכיר לשבח את הרב הקדוש בצלאל אביו של המהר"ל, עם ארבעת בניו).

בנו: המהר"ל מפראג. אודותיו בהרחבה מוקדש פרק נפרד בספרנו.

בנו: הרב בצלאל, המכונה בשם הרב הקדוש בצלאל חריף. נולד בשנת שט"ז בפראג, "היה חריף מאד והצטיין בכשרונות נדירים. במיוחד אהב לרביץ תורה. היה לו כשרון מיוחד באמירת שיעור לפני התלמידים". מפראג עבר לקלן, גרמניה, ופתח שם ישיבה. נפטר בשנת ש"פ בקלן (ספר הזכרונות המתורגם ח"ב ע' 109).

בנו: הרב שמואל. נולד (לערך) בשנת של"ו. למד בישיבת אביו בקלן. בגיל 16 כתב ספר תורה על קלף, שאורכו היה כ-12 ס"מ ורחבו פחות מ-8 ס"מ, אותו העניק במתנה לסבו המהר"ל. בגיל 19 התחתן בתו של הרב הקדוש מרדכי זלצהיים, מנהיג יהודי מפורסם באשכנז. בשנת ש"פ עבר לפראג. נפטר בשנת תט"ו בפראג, ועל מקום קבורתו סמוך למהר"ל נעשה נס וחלקת הקרקע התרחבה מאליה (ספר הזכרונות שם ע' 109 ואילך. ע' 132).

בנו: הרב יהודה ליב, נולד בשנת שע"א, ונקרא על שם המהר"ל מפראג. למד ב"מכינה" לנערים צעירים בפראג, שהייתה תחת ישיבתו של הרב הקדוש אליהו בעל שם מוורמייזא, ועשה חיל בלימודיו. הרב הקדוש אליהו בעל שם לפני פטירתו ברך את תלמידו הרב הקדוש יהודה ליב באריכות ימים, והורה לו לעבור לפוזנה, לשם עבר בשנת ת"כ. בפוזנה התפלפל עם גדולי התורה. נפטר בשנת תס"ד, בגיל 93.

בנו: הרב משה מפוזנא. נולד בשנת תכ"ז. היה בקי במדעי טבע שונים וידע שוטף שפות רבות, ביניהן צרפתית, איטלקית, גרמנית, יוונית ולטינית. נבחר לנשיא קהילת פוזנא בשנת תנ"ב, וכיהן בתפקיד זה עד שנת תע"ה/תע"ו, ואז עבר עם משפחתו לפראג, ואח"כ למינסק. אודות ויכוחים פומביים בינו לבין הקרדינלים בוותיקן בהם נחל ניצחונות מוחצים, והשפיע רבות על תלמידים יהודיים ברומא – ראה ספר הזכרונות פרק ק"ח ואילך. בשנת תקי"ח, בגיל 91, השתתף בשמחת הבר מצוה של נינו – אדמו"ר הזקן (ספר השיחות קיץ ת"ש ע' 58).

בנו: הרב הקדוש שניאור זלמן. נולד בשנת תמ"ט. נקרא על שם אבי אמו – הרב הקדוש שניאור זלמן, צאצא של הרב הקדוש יצחק כץ, חתן המהר"ל. הצטיין משחר ילדותו בכשרונות גדולים. למד והתחנך אצל סבו הרב הקדוש יהודה ליב. למד 5 שנים בישיבה בהורודנה, ליטא, ושנתיים בישיבה בפראג. לימים התיישב בויטבסק.

בנו: הרב הקדוש ברוך, ממקורבי הבעל שם טוב. היה למדן נפלא ועוסק בענייני צדקה, אך היה צדיק נסתר והתנהג כאיש פשוט כאחד מבעלי היישוב. בהרחבה אודותיו – בספר הזכרונות.

בנו: הוד כ"ק אדמו"ר הרב הקדוש שניאור זלמן, אדמו"ר הזקן.

• גם הסבא משפולי – השפאלער זיידע – היה צאצא של המהר"ל, ונקרא על שמו ("איש הפלא").

מהרב הקדוש יהודה ליוואי הזקן עד אדמו"ר הזקן

ב"נפלאות הצדיקים" כ"ח חשוון מובאת מסורת, שהרב הקדוש יהודה ליוואי הזקן, הוא צאצא של **רב שרירא גאון**, המתייחס למלכי בית דוד. רב שרירא גאון היה ראש ישיבת פומדיטא, ונפטר כבן מאה (ד'תרס"ו – ד'תשס"ו). באיגרתו – "איגרת רב שרירא גאון" – מציין רב שרירא את ייחוסו לדוד המלך. הרב שרירא גאון רושם כי הוא צאצא של **רבה בר אבוה**, שהוא היה ממשפחת הנשיא. על רבה בר אבוה מסופר בגמרא, שהוא פגש את אליהו הנביא, ואליהו הנביא נתן לו עלים מגן עדן, וריח של העלים נספג בתוך גלימתו, והוא מכר את הגלימה בי"ב אלפי דינרים, וחילק את הממון לחתניו.

נעשתה עבודת מחקר מקיפה על פי ספרי יחס קדמונים, שמציגה את סדר השושלת באופן הבא:

תקופת מלכים: א. דוד המלך. ב. שלמה המלך. ג. רחבעם המלך. ד. אביהו המלך. ה. אסא המלך. ו. יהושפט המלך. ז. יהורם המלך. ח. אחזיהו המלך. ט. יהואש המלך. י. אמציהו המלך. יא. עוזיהו המלך. יב. יותם המלך. יג. אחז המלך. יד. חזקיהו המלך. טו. מנשה המלך. טז. אמון המלך. יז. יאשיהו המלך. יח. יהויקים המלך. יט. יכניהו המלך. כ. השר שאלתיאל.

תקופת נביאים: כא. פדיה. כב. זרובבל. כג. משולם. כד. חנניה. כה. ברכיה. כו. חסדיה. כז. ישעיה. כח. עובדיה. כט. שכניה. ל. שמעיה. לא. נעריה.

תקופת ריש גלותא (תנאים ואמוראים): לב. חזקיה ריש גלותא. לג. התנא עוקבן בר נחמיה – נתן דצוציטא ריש גלותא. לד. הרב הקדוש הונא ריש גלותא. לה. הרב הקדוש עקוב ריש גלותא. לו. הרב הקדוש נחום ריש גלותא. לז. הרב הקדוש יוחנן ריש גלותא. לח. הרב הקדוש שפט ריש גלותא. לט. הרב הקדוש ענן ריש גלותא. מ. הרב הקדוש הונא ריש גלותא. מא. הרב הקדוש נתן ריש גלותא. מב.

הרב הקדוש נחמיה ריש גלותא. מג. הרב הקדוש עוקבן דצוציתא ריש גלותא. מד. הרב הקדוש אבא ריש גלותא. מה. הרב הקדוש ספרא ריש גלותא. מו. מר זוטרא ריש גלותא. מז. רב כהנא ריש גלותא. מח. רב גוריא ריש גלותא. מט. מר בוסתנאי ריש גלותא. נ. רב יעקב ריש גלותא. נא. רב מגיס ריש גלותא. נב. רב נחמיה ריש גלותא. נג. רב אבדימא ריש גלותא. נד. רב פינחס ריש גלותא. נה. רב חצוב ריש גלותא.

תקופת הגאונים: נו. רב שמואל גאון. נז. רב יהודה גאון. נח. רב חנניה גאון. נט. רב שרירא גאון. ס. רב האי גאון.

תקופת ראשונים – אחרונים: סא. הרה"ג הרב הקדוש יוסף מרומי. סב. הרה"ג הרב הקדוש יחיאל. סג. הרה"ג הרב הקדוש אברהם. סד. הרה"ג הרב הקדוש עזריהו. סה. הרה"ג הרב הקדוש יחזקאל. סו. הרה"ג הרב הקדוש לעמיל. סז. הרה"ג הרב הקדוש עזריהו. סח. הרה"ג הרב הקדוש אליהו. סט. הרה"ג הרב הקדוש יוסף. ע. הרה"ג הרב הקדוש נחמן. עא. הרה"ג הרב הקדוש קלמן קלונימוס. עב. הרה"ג הרב הקדוש לייביש. עג. הרה"ג הרב הקדוש אלעזר. עד. הרה"ג הרב הקדוש ירחמיאל. עה. הרה"ג הרב הקדוש אריה זאב. עו. הרה"ג הרב הקדוש יעקב. עז. הרה"ג הרב הקדוש בצלאל. עח. הרה"ג הרב הקדוש יהודה ליוואי הזקן. עט. הרה"ג הרב הקדוש בצלאל. פ. הרה"ג הרב הקדוש חיים מוורמייזא. פא. הרה"ג הרב הקדוש בצלאל. פב. המהר"ל מפראג.

(מקורות לכמה חוליות בשושלת: סדר עולם זוטא. קונטרס "מקור נפתח לבית דוד" (הרב ווינשטוק). בספר "נזר החיים" (ויז'ניץ, אודות הרה"צ מקאסוב) פרק כ"ז כ"ח, ופרק ל' עם כמה שינויים קלים, ולא באנו בזה להכריע)

ייחוס המהרש"ל

לאחר אשר הבאנו את שושלת היוחסין של המהר"ל מפראג, הננו להביא כאן גם את שושלת היוחסין של רש"י והמהרש"ל למעלה בקודש, אשר רבים מבני דורנו מיוחסים לשושלת זהב זו.

מרש"י עד המהרש"ל

הרב הקדוש שלמה יצחקי בן הרב הקדוש יצחק הצרפתי מטרווייש, רש"י, רבן של ישראל.

חתנו: הרב הקדוש יהודה בן נתן (הריב"ן), שהתחתן עם הרבנית מרים בת רש"י.

בנו: הרב הקדוש יום-טוב מפלייזא, מבעלי התוספות.

בנו: רבנו יהודה מפריז, מבעלי התוספות.

נכדו: הרב הקדוש יוחנן אשכנזי.

בנו: הרב הקדוש יוסף טריביש, אב"ד מארסיניא (=מארסיי).

בנו: הרב הקדוש מתתיהו טריביש, אב"ד פריז ורבה של צרפת.

חתנו: הרב הקדוש שמואל שפירא, אב"ד אשפירא, דור תשיעי ברבנות שם בן אחר בן.

בנו: הרב הקדוש שלמה שפירא, נכד רש"י, רבה של היילבורן ולנדאו, גרמניה.

בתו: הרבנית מרים אשת הרב הקדוש שמשון לוריא מערפורט, גרמניה (במקור מוורמייזא, והיה ראש ישיבה בערפורט). הרבנית מרים הייתה אשה למדנית.

בנם: הרב הקדוש יחיאל לוריא.

בנו: הרב הקדוש נתנאל לוריא.

בנו: הרב הקדוש אהרן לוריא, מתלמידי מהר"מ מינץ, ואב"ד היילבורן, גרמניה. מח"ס 'משיבת נפש'.

בנו: הרב הקדוש יחיאל לוריא, רבה הראשון של בריסק, ליטא.

בנו: הרב הקדוש אברהם, אב"ד בריסק, ליטא.

בנו: הרב הקדוש יחיאל לוריא מבריסק.

בנו: הרב הקדוש שלמה לוריא – המהרש"ל. סבו היה הגאון הרב הקדוש יצחק קלובר, שהגיע מוורמייזא לפוזנא, שהמהר"ל למד אצלו – יחד עם המהר"ל – 7 שנים, עד לפטירתו בשנת ה'רח"צ.

היה צעיר בשנתיים מהמהר"ל. בשנת רח"צ, המהר"ל והמהרש"ל עברו יחד לקראקא, ולמדו שם יחדו

– ועם הרמ"א – במשך 3 שנים נוספות. (ראה עוד: "נזר החיים" פרק כ"ג ופרק ל')

ייחוסו של רש"י

הגאון הרב הקדוש יחיאל היילפרין אב"ד מינסק בעל 'סדר הדורות', שבעצמו היה צאצא של המהרש"ל, ערך הרב הקדוש יוחנן הסנדלר, כותב: "אני הכותב יחיאל, בידי מגילת יוחסין כתובה, דאבי אמי מזרע דהרב הקדוש יוחנן הסנדלר, וסדר שלשלת היוחסין ממנו רש"י מאור הגולה והגאון מהרש"ל ואבי זקני הנ"ל". ובספר "מעלות היוחסין" לרב הקדוש אפרים זלמן מרגליות, מביא שושלת מהרב הקדוש יוחנן הסנדלר עד בעל סדר הדורות, אמנם השושלת קטועה ובלתי ברורה בכמה מקומות, והאריכו בזה בכמה ספרים ואין כאן מקומו.

מעיד הרב יוזלמן מוורמייזא, בעל ספר המקנה: "ואני שמעתי עוד מפי זקן אחד פה ק"ק ווירמיישא היה נקרא בשמו משה אנוש, והוא הי' מאוכלי שולחנו של א"א מורי זקני מהור"ר יוחנן לוריא ז"ל מפני שהיה דודו, ושמע אותו זקן מפיו איך שנאבד ממנו ספר יחוסו במלחמה שקורין שווייצר קריג והיה כתוב ורשום בו יחוסו עד הרב הקדוש יוחנן הסנדלר התנא הנזכר במשנה והיה א"א זקני מצער על אותו ספר כל ימיו יותר על ממונו שנגזל ממנו במלחמה זו והיה קורא עליו חבל על דאבדין ולא משתכחין כך שמעתי פה אל פה מאותו זקן הנ"ל פה ק"ק ווירמיישא, עד כאן לשון א"א יצ"ו בכתב שהשיב להאלוף הנ"ל מארץ לועז".

הרב הקדוש יוחנן הסנדלר היה תנא מתלמידי הרב הקדוש רבי עקיבא, וקיבל סמיכה מהרב הקדוש רבי עקיבא בקטנותו. ומקום קבורתו בכפר מירון.

החיד"א ערך רש"ל, הביא מדפוס חדש של שו"ת המהרש"ל (שנדפס ע"י נכדו של בעל סדר הדורות), שהרב הקדוש יוחנן הסנדלר הוא דור ד' לרבן גמליאל הזקן. ובספר 'ענף עץ אבות' (קראקא תרס"ג) ע' סה: וקבלה, כי רש"י היה דור ל"ג להתנא הרב הקדוש יוחנן הסנדלר, דור ד' לרבן גמליאל הזקן בן שמעון הנשיא בן הלל הזקן, מגזע שפטיה בן אביטל, מבני דוד המלך.

הלל הזקן, נשיא, צאצא מבית דוד מצד אימו (ראה 'סדר הדורות' בערכו). ותחילת נשיאותו – 100 שנה קודם החורבן. חי 120 שנה: בגיל 40 שנה עלה מבבל, 40 שנה למד, ו-40 שנה פרנס את ישראל. הצטיין במידת הענווה, ולכן זכה שההלכה נקבעה כמותו. בקטנותו התנבא על הורדוס שעתיד למלוך, והורדוס היה מכבדו מאד. הלל ידע את כל הלשונות, אפילו שיחת דקלים וחיות (מסכת סופרים). 80 תלמידים היו לו להלל, גדול שבכולם – יהונתן בן עוזיאל, הקטן – הרב הקדוש יוחנן בן זכאי. קבורתו בכפר מירון. בנו: שמעון הנשיא. בנו: רבן גמליאל הזקן.

רש"י הק' זי"ע

יום ההילולא - כ"ט תמוז

רש"י נולד בשנת ד' אלפים ת"ת - בה בשנה שקעה שמשו של רבינו גרשום מאור הגולה (- רגמ"ה) - לאביו הגדול בתורה ומגזע היחס רבי יצחק בעיר טרוויש שבצרפת. לאחר נישואיו כיתת רגלו למקום תורה, והיתה ראשית דרכו לעיר ווירמיזא (- גרמיזא) שבאשכנז. שם קיבל תורה מפי רבו המובהק רבינו יעקב ברבי יקר, שהיה מגדולי לותר, ואליו כוונת רש"י בכל מקום שמביא בשם סתם 'רבי'. כן קורא לו 'מורי הזקן' (סוכה לה: ועוד), והעיד עליו: "ידעתי מדתו לבחור לו גדולה מכולן, והנהיג עצמו כאסקופא הנדרסת, ושם עצמו שיירי שיירים, ולא מלאו לבו לעטרת הראויה לחדש דבר בדורו" (מחזור ויטרי שכ"א).

אחר פטירתו קבל תורה מפי רבינו יצחק הלוי ב"ר אשר (הראשון), ומזכירו הרבה בלשון "רבי הלוי" (משלי יז, כד ועוד). אחר עבר מווירמיזא ללמוד תורה בישיבת מגנצא אצל ש"ב רבינו יצחק ב"ר יהודה. יצויין כי שלשת רבותיו היו תלמידי רגמ"ה. [מן הענין הוא לצטט כאן שורה אחת מדבריו: "ואני שמעתי מרבותי... וטרחתי מנעורי בכל צידי שיטת הש"ס לישבה כפי דבריהם..."] (סוכה מ. ד"ה ה"ג עצים).

שלש בנות היו לו לרש"י והשיאן לת"ח גדולים וראה בנים לבנותיו. חתניו המה: האחד: תלמידו רבינו יהודה ב"ר נתן (- ריב"ן) ממגנצא [הוא אשר השלים פירש"י עמ"ס מכות, וכפי שכתוב שם בדף יט: בזה"ל: "רבינו גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה. (כי רש"י סיים פירושוו בתיבות 'טהור דטבל ועלה אוכל במעשר'), ולא פירש יותר. מכאן ואילך לשון תלמידו ר' יהודה ב"ר נתן"] והוא אחיו של רבינו אליעזר ב"ר נתן (ראב"ן) מבעלי התוס'; השני, רבינו מאיר ב"ר שמואל מרומריג, אביהם של שלשה אדירי התורה: רבינו שמואל (רשב"ם). שכותב בראשית לז: "הראשונים מתוך חסידותם נתעסקו לנטות אחר הדרשות, ומתוך כך לא הרגלו בעומק פשוטו של מקרא, ואף אני שמואל בר מאיר חתנו וצ"ל נתוכחתי עמו ולפניו, והודה לי שאלו היה לו פנאי היה צריך לעשות פרושים אחרים לפי הפשטים המתחדשים בכל יום", רבינו יצחק (- ריב"ם) ורבינו יעקב (- רבינו תם). אחותם היה

אשת רבינו שמואל בן רבינו שמחה מויטרי בעל ה"מחזור ויטרי" - תלמיד מובהק לרש"י [ואשר ערך יחד עם רבינו שמעון ורבינו שמעיה את ספריו הק' של רש"י] השלישי, יש הקוראים שמו בשם רבינו אפרים, ואינו ברור.

נשמתו הטהורה עלתה בסערה השמימה ביום כ"ט תמוז בשנת ד"א תתס"ה, כשהוא אך בן ס"ה שנה. תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדנו ועכ"א. (עלים לתרופה, מטות-מסעי תשנ"ז, עמ' ג')

מספרים שאביו של רש"י רבינו יצחק היתה בידו מרגלית גדולה וחשובה, והגויים חמדו מאד לקנותה, ולהשתמש בה לשם עבודה זרה שלהם, והיו מפצירים בו מאד שיתן להם את המרגלית, והם ישלמו לו כהנה וכהנה, אך בידעו שהם צריכים אותה לצורך אליליהם, לא אבה ליתנה להם בשום אופן. באחד הימים הזדמן לו לנסוע בספינה עם הגויים, והתחילו לשדל אותו ולשחדו בשלמונים מרובים, ובראותו שאינו יכול להתאפק מליתן להם את המרגלית, עמד והשליכה למצולות ים, ובזה הפסיד את כל ממונו הרב שהיה ברשותו. והצטער רבינו יצחק מאד על המעשה הזה, שהוכרח להפסיד את כל עושרו בעבור זה. ושמעו בבית המדרש בת קול מן השמים, שבזכות המצוה הגדולה הזאת שעשה עכשיו, יזכה להוליד בן שיאיר את העולם בתורתו.

מובא שקודם שכתב רש"י את פירושו על התורה ועל הש"ס, נסע לגלות במשך שבע שנים, ובחזרתו לביתו חיבר את פירושו הגדולים. הסיבה להליכת גלותו אינה ברורה. ברם שמעתי שני פירושים מדוע הלך רש"י לגלות. (א) היות שאביו רבינו יצחק הצטער על אובדן הרכוש הגדול שהיה ברשותו, ביקש רש"י לכפר על הפגם שנעשה בצער הזה, והיות שרש"י היה המתנה והשכר של המצוה, לכן רצה רש"י שתהיה המצוה שעשה אביו בשלימות, וע"כ הלך לגלות לכפר על הצער של אובדן הרכוש, ועל ידי זה הוא עצמו יתעלה במעלות נשגבות. (ב) שהלך לגלות בכדי לברר האם אין משהו ברחבי העולם שכבר כתב פירוש כזה על התורה או על הש"ס, ואולי אותו אדם כתב פירוש יותר מורחב ממנו, וע"כ נסע בכל הישיבות ברחבי המדינות. ורק אחרי שראה שעדיין לא הקדימו אחר בזה, כתב את פירושו והפיצם בישראל.

[ולכאורה יש לתמוה, מדוע הלך רש"י לגלות בכדי לכפר על צערו של אביו באובדן הרכוש, הרי לזרוק ולהשליך מרגלית יקרה כזאת למעמקי הים, זוהי מדרגה עילאית שלא כל אדם זוכה לבוא אליה, ולא מילתא זוטרתא היא, ואע"ג שהצטער אביו באבדו את המרגלית, וא"כ למה היה צריך רש"י ללכת לגלות. ואפשר לומר, דהנה מצינו לכמה מרבותינו מאורי הגולה מנוחתם עדין, שהיו מצטערים הרבה אפילו על מחשבה דקה שהיתה להם שלא כשורה, כי הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה...] הגה"צ רבי נתן גשטטר זצ"ל "שיחות מלוה מלכה" (ב"ב תשס"ט) ח"ג, ע' רנ"ד

רש"י הוא רבינו שלמה יצחקי, והוא בנוי לאביו רבינו יצחק. ובמסכת ע"א מזכיר רש"י מפירושי אביו (ר' ע"ז עה). רש"י ד"ה ולא פליגי: "לשון אבא מורי מנוחתו כבוד, והוא נראה בעיני. והראשון לשון מורי..."), ודלא כמי שכתב דרבי יצחק אביו לא הוי בר אוריין, ואמטו להכי בפירש"י עה"ת פתח: 'אמר רבי יצחק' - להזכיר אביו שאמר לו מפני מה כתיב בראשית, ורש"י כתב: א"ר יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש. והטיבו אשר דברו על הכותב הזה דאיהו ניהו דלא היה צריך

להתחיל אלא מהחודש, דאילו פתח בהחודש, שם היה מוצא בילקוט בפר' החודש מאמר זה בשם ר' יצחק, כמו שהביאו רש"י. ובוהר הקדוש פר' בא דף ט"ל ע"ב איתא: א"ר יצחק ל"ה צריך למכתב אורייתא אלא מהחודש הזה... ותו דאבוה דרש"י בר אוריין הוא, כמדובר... הגאון חיד"א ז"ע שם הגדולים" מערכת גדולים, ערך רש"י

מצאתי כתוב בשם הרב ר' יהודה הנקרא ר' יהודה ליאון דמודיאה, שהוא קיבל מרבנותיו שקבלה אצלם שרש"י היה מגלגול רב, ונפש הרמב"ם היה מגלגול שמואל, ונפש רבינו תם היה מגלגול ר' יוחנן. וכן נתגלגלו הדברים דכמו דהלכה כרב באיסורי ר"ל במאכלות אסורות כן נקבע ליהוי כרש"י, וכמו שהלכה כשמואל בדינא וסימנך אריון מלך אלסר היינו שמואל שהיה מרוה התלמידים בהלכות היה מלך ודינא דמלכותא דינא כן נקבע עתה כהרמב"ם, וכמו היכא שיש מחלוקת בין רב ושמואל היו קובעים הלכה כר' יוחנן, כן במקום שלא הסכימו לדעה אחד רש"י והרמב"ם נקבע הלכה כר"ת. הרמ"ע מפאנו ז"ע "גלגולי נשמות" (לעמבערג תרכ"ה) דף ט"ז ע"א

ואני לא היה לי לא רב ולא עוזר בכל הבנין הזה אלא כמו שהראוני מן השמים. רש"י, יחזקאל מ"ב, פסוק ג' אודות מפרשי התורה אמר רבינו (הרה"ק רבי אריה לייביש מווישניצא, בעל אריה דבי עילאי ז"ע) כי בעיקר יש שלושה מפרשי התורה, רש"י, האבן עזרא והרמב"ן. וההבדל שביניהם הוא כי רש"י כתב את פירושו לפרש את המקרא בפירוש השווה לכל נפש ושיהא מובן הכתוב לכל אדם עד תכליתו, אבל למעשה רק יחידי סגולה זוכים לירד לסוף כוונתו כי פירש"י עמוק הוא מאוד. האבן עזרא עשה פירושו ככוונה שלא יבינו את דבריו כי הרבה פעמים כתב בדרך חכמה וחיידה משל ומליצה ולא כל מוחא סבל דא, אבל למעשה יש ביד כל אחד להבין את רמזיו לאשורם כי כבר נכתבו פירושים שונים לפרש חידותיו וסודותיו, ובכמה מספרי מפרשי התורה גילו מצפוניו. הרמב"ן כתב את חיבורו על דעת שלא יהא מובן לכל איש ולא יהיו ידי הכל ממשמשיין בדבריו כי הרבה ענינים מחכמת הקבלה הטמין ברמז אשר אין מגלין אלא לצנועים, ולמעשה הצליח ונתמלא רצונו כי גם הבאים אחריו לפרש את דבריו לא זכו לגלות את רמזיו ומסתוריו ונתקיים רצונו להיות רק עם צנועים חכמה. הרה"ג ר' נחום מאיר גערמאן שליט"א "ארי שבחבורה" ח"ב, ע' ל"א

אצל חסידי חב"ד מקובל מדור דור תקנתו של אדמו"ר הזקן שתיקן שבכל יום ילמדו פרשה חומש עם פירוש רש"י מפרשת השבוע, וכך גם נהגו האדמו"רים נשיאי חב"ד, ורבנותינו אמרו ששנים מקרא ואחד תרגום הוא הלכה, ופירוש רש"י שאנו לומדים הוא ענין של יראת שמים, כמו שכתוב בשולחן ערוך (סימן רפ"ה ס"ג) וירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י, נמצא שפירוש רש"י הוא סגולה ליראת שמים. כ"ק מרן אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש צוק"ל "ביקור שיקאגא" (עמ' 6

שמעתי מפה רב מופלג קבל מרבו דרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה, והיה אומר ר"ת נכדו מה שפירש אדוני זקני הש"ס אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא לית בחילי כי לא אוכל עשוהו, ועתה ראיתי בספר מאמר העיתים להרמ"ע שנדפס בדיהנפארט שנת תג"ן אשר בסוף הספר ממש הביא מעשה ממקובל גדול פלא והפלא, ומכלל הדברים נראה שרש"י כתב פירושו ע"פ הסוד ויש בדבריו רזין עילאין ולכן התענה תרי"ג תעניות ומשה רבנו ע"ה אמר לו אשריך וכו', והמקובל הוא החסיד מוהר"ר נחמן ב"ר שמואל ז"ל שהפליא לעשות והלך על קבר רש"י ז"ל ועשה

סיגופים והפסקות עד שגילו לו סוד מ"ש רש"י ויתנכלו אותו עמו כלומר אליו סודות עליונים ע"ש באריכות (אמר המלקט: עיין דברים הנפלאים הנ"ל כפי שמובא באריכות בספר "פרדס יוסף" פר' וישב ע' רע"ג). הגאון החיד"א זי"ע. "שם הגדולים" מערכת גדולים, ערך רש"י

ידוע בספרים הקדושים מתלמידי רבינו הבעש"ט זצ"ל, שכל מקום שכתב רש"י שהוא על פי פשוטו, היינו, שהיה לו התפשטות הגשמיות בפירושו הכתוב זה. הרה"ק רבי צבי הירש ממונקאטש זצוק"ל "תפארת בנים" (ירושלים תש"ס) ח"א, ע' ש"ב

יש סיפור מרש"י: פעם בא המלך לבחון את חכמתו ורוח הקודש שלו. שאל המלך את רש"י שיגיד לו מאיזה שער הוא עתיד לצאת מן העיר, כי לעיר היו שני שערים. רש"י לא ענה, רק כתב על פתק משהו, ואמר לו לפתחו כשיצא מן העיר. המלך הגיע לשער העיר והיה במבוכה מאיזה שער לצאת, כדי להראות שרש"י לא צדק. עד שחשב על המצאה, וציוה את עבדיו לבקוע שער חדש בחומת העיר, והי' מלא שמחה שבטח רש"י לא חשב על זה. כשיצא מן העיר פתח את הפתק, ומצא כתוב שם: "מלך פורץ גדר..." הרה"ח ר' חיים שניאור זלמן מרוזוב ז"ל "אספקלריה", חוקת תשס"ח, ע' 27

בודאי מי שלומד דבר יום, זמן ובין הזמנים, גמרא פירוש תוספות עם כל הדקדוקים, ובפרט דקדוקי רש"י, כי בכל דיבור ודיבור של רש"י יש בו נסתרים, עניינים מופלאים, כי חיבר החיבור שלו ברוח הקודש, צאו וראו ברש"י על התורה שהקורא סובר שהוא קל, ראו במזרחי ובכל מפרשי דבריו ותמצאו נפלאות, ורש"י על הגמרא גם כן הוא, כולם מרועה אחד ניתנו ואח"כ יעיין בגמרא פירוש תוספות בקושיות ותירוצים, ואחר כך לתרץ כנזכר לעיל בדרכים אמיתיים, ודבר זה יהיה נוהג זמן ובין הזמנים ולא יזכר ולא יפקד שם "בין הזמנים", ויעקר מן העולם אז תהיה תורתנו תורת ה' תמימה. של"ה, מסכת שבועות, אות כ"ח (מהדורת מכון "יד רמה" תשנ"ב עמוד רנ"ג)

מספר הר"ר כתריאל מוניץ: פעם הגענו קבוצת נערים להיבחן אצל החזו"א הוא שאל אותנו כמה שאלות, ועל אחת מהן השיב אחד הנערים: כך אומר רש"י... שאל החזו"א: ומניין לרש"י זאת?... הנער קפץ והשיב: רש"י ידע זאת ברוח הקודש!... החזו"א התלהב עד מאד מן התשובה, קם ממקומו ואמר: נכון, נכון, רש"י כתב הכל ברוח הקודש!... הרב צבי ירוב שליט"א "מעשה איש" ח"ג, ע' נ"ח... מאור הגולה רש"י אשר על טיפת דיו יושב עליה ז' נקיים... ומדקדק אפילו על אות אחת כמפורסם... ואין ספק כי כל דבריו אמרי צדק ואפילו אות אחת יסודתו בהררי קודש רו"ל ועין לו ראתה כן במדרש רו"ל... "שור"ת חיים שאל" (מהחיד"א זי"ע) ח"א, סימן ע"א

בספר 'פאר יצחק' הביא (פרק כב סוף אות ב) משמיה דהרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע שהיה נוהג קדושה יתירה בדברי רש"י כלשונם, עד שהיה מדייק בצטטו מדברי רש"י שלא לדלג אף תיבה, אף לא על תיבת 'אומר' או לשון לע"ז שבדבריו, מפני "שאין בפירושו רש"י אפילו קוצו של יו"ד לבטלה". הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"א, ע' ס"א

הגה"ק מקאלאשיץ אמר שזקיננו רבינו משינאווא הקפיד מאוד להוציא בפה בעת לימוד רש"י גם המלות הלועזות הנזכרים בפירושו, ואמר שיש בהמלות בלע"ז אותה קדושה שיש ביתר דברי רש"י.

ולכן אם שמע מאחד שלמד רש"י והשמיט תיבות אלה, צוה לו לחזור על דברי רש"י ולכלול מילין אלה בלימודו. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל "י"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' של"ג

יש לי ספר אחד שכתב: שכל הגהות יש למחוק ויש ליישב בלי הגהות כי כל פירוש רש"י ושאר ראשונים נכתבו עפ"י השבעות הקולמוס וברוח הקודש כל תיבה ותיבה, ולא יתכן להגיה כלום, ולחסור או להויתר אות אחת. הגה"צ רבי נחמיה אלטר זצ"ל מגור "חידושי רבי נחמיה", ע' ס"ב

דער אלטער רבי (בעל התניא זי"ע) האט אמאל געזאגט: פירש"י אויף חומש איז יינה של תורה, פותח הלב ומגלה אהבה ויראה עצמיות, פירש"י אויף גמרא איז פותח המוח ומגלה שכל עצמי. כ"ק מרן אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש צוק"ל "היום יום", כ"ט שבט, ה'תש"ג

הגאון ר' זלמן כהן ז"ל בימי מהרי"ו ז"ל כותב לא'... גם כותב ג"כ (כעין התומים ז"ל בסי' קכ"ד), דהנה כמה דברים טובים שמעמידים באותיות הק' דפרש"י ז"ל, ואומרים שבדבור שהוא רצה לתרץ קושית התוס', או קושיא אחרת וכו"כ כוונות עמוקי' שמעמיסים בדברי רש"י ז"ל, ובוודאי לא כיון רש"י ז"ל לזה, אלא שהקב"ה סייע לו שכתב פירושו בלשון זה שדבוריו הקדושים יכללו במ כל הכוונות האלו אשר מעמידים באותיותיו... הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל "אלף כתב" ח"ב, ע' נ"ד

היו מספרים לפני רבנו (הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע) זכרונו לברכה, והיו משבחים מאד את פירוש רש"י ושאינן צריכין ללמוד פירוש אחר על המקרא על פי פשוט, כי שאר הפשטנים רובם הולכים על פי דרכי החקירות וכו'... ענה ואמר רבנו (הרה"ק רבי נחמן זי"ע): זה אינך יודע שרש"י זכרונו לברכה הוא כמו אחיה של התורה הקדושה, כי כל תינוקות של בית רבן וכל ישראל כולם לומדים התורה שבכתב ושבע"פ עם פירוש רש"י, ומזה מובן עוצם גדולת רש"י זכרונו לברכה. "שיחות הר"ן" (שכתב תלמידו הרה"צ רבי נתן מברסלב זצ"ל) אות רכ"ג, מהדורת משך הנחל, ע' קמ"ח

פעם לאחר נישואי אחד מצאצאיו של הרה"ק ר' דוד מזלאטיפאלי צוק"ל, נכנס אליו המחותן שלו, ושאל ממנו: רבי - מחותן, מה דעתו על העתיד, מהיכן יהיה פרנסה להבנים שלנו שזה עתה נשאו. השיב לו הרה"ק: הנה ידוע שדרכו של רש"י הק' בפירושו לקצר תמיד בלשונו ככל היותר שלא לכתוב מלה אחת מיותרת, אך במקום אחד מוצאים אנו בדברי רש"י שהלך בדרך אחרת שהאריך הרבה שלא כדרכו, וזהו בפירושו על הפסוק תמים תהיה עם ה' אלקיך, כאן מאריך רש"י בלשונו הק', שכותב "התהלך עמו בתמימות, ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות" ואחר כל זה הוא חוזר עוד הפעם "אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות", ואח"כ מסיים רש"י בלשונו הק' "ואז תהיה עמו ולחלקו". על כרחך שכאן בא רש"י הק' להורות לנו, שבמדה זו של התמימות והבטחון בה' שלא לחקור אחר העתידות, יש להלך בה תמיד בשלימות מבלי כל שאלות וספיקות. [מפי כ"ק האדמו"ר מראחמיסטריווקא - ב"פ שליט"א ששמע מכ"ק מרן אדמו"ר (מסקווירא) צוק"ל.

כן ידוע על כ"ק אדמו"ר ר' דוד מסקווירא צוק"ל שהיה רגיל לחזור תמיד הפסוק תמים תהי' עם ה' אלקיך והפי' רש"י התהלך עמו בתמימות וכו' אז תהיה עמו ולחלקו. וכן פעם לאחד שביקש ממנו שיברך אותו לפטור מהצבא, צוה הרה"ק מהר"ד מסקווירא צוק"ל "שיחזור תמיד את דברי רש"י על תמים תהי' עם ה' אלקיך". (מפי הרה"ח ר' משה אונגער הי"ו). "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא

קול גדול ולא יסף (ואתחנן ה', י"ט) עיין רש"י ז"ל קולו חזק וקיים לעולם. מבואר שמי שמקדש עצמו יזכה לשמוע קול ה' שקיים לעולם כמו שזכה מרן הקדוש האר"י בעל שם טוב עם התלמידים כידוע ומפורסם שזכו לשמוע הקולות והברקים וקול שופר חזק באמירות אנכי עם כל הרזין סתימין עלאין, וכן רש"י ז"ל היה לו זה המדריגה כפי הנראה מדבריו ופירושו וכן כל יוצאי חלציו. "היכל הברכה" (קאמארנא) ואתחנן דף ל"ד ע"ב

שמעתי בשם הקדוש רבינו אדמו"ר מוהר"ש מבעלזא זצוקלה"ה שמי שלומד וגומר בכל שבוע ושבוע פירוש רש"י על התורה אזי הוא מובטח שבעלמא דקשוט יהיה עכ"פ במתיבתא דרש"י הגם שיש מתיבתות יותר גבוהים ועליונים אבל עכ"פ יהיה איך שיהיה לא ידחה ממתיבתא דרש"י. הגה"צ רבי יצחק ווייס זצ"ל אבד"ק סוואליאווה "דברי יצחק" (ירושלים תשנ"ז) ע' נ"ח

הגה"צ ר' אלי' רוט זצ"ל, היה מעורר ומזרז ללמוד חומש עם רש"י. הוא עצמו התמיד בכך מאד, מימי צעירותו עד ימי זקנותו. הוא היה אומר, כי יראת שמים רבה מקבלים מרש"י על החומש.

"זכורני, אל ר' אלי' היה מגיע בחור צעיר, רציני, כבר תליסר או ארביסר, ויראת ה' על פניו. ר' אלי' היה מקבלו בכבוד גדול מיוחד. את חשיבותו המיוחדת של הצעיר הדגיש בכך שעובר כל שבוע על חומש ורש"י.

"כמו כן רגיל היה ר' אלי' לספר את העובדה הנוראה הידועה מאותו בחור משיבת פרשבורג שהיה בין ההרוגים בתאונת דרכים מחרידה בדרך לציון הרשב"י, בה קיפחו את חייהם ארבעה מטובי הבחורים. אותו בחור הופיע בחלום אל חבירו שהיה רגיל ללמוד עמו בכל שבוע את הפרשה עם רש"י, ואמר לו במאור פנים, שבזכות לימוד חומש עם רש"י הוא זוכה לשבת בהיכלו של רש"י. הוא עודדו וחיזקו מאד שלא ירפה מלימוד חומש רש"י, שיש לו חשיבות יתירה למעלה". "איש חסיד היה" (ירושלים תשס"ב) ע' רע"ז

...ובמגילת סתרים מהרח"ו זצ"ל כ"י מכתב ידו ממש כתב וז"ל: רבנא שלמה ז"ל, לאחר מותו בא בחלום לבן בתו רבנא שמואל והקיצו ז"ל. אמר לו: מי אתה. אמר לו: אני שלמה זקנך, קום ורחץ בנקיון כפיך ותלמוד ממני קריאת שם הנעלם, כי הכל למדתיך חוץ מזה. וכן עשה, וישב אצלו בממשות אבל לא ראהו ולמדו וכו' ואמר לו, תבין הפירוש בטוב כי אין לי רשות עוד לעכב, עכ"ל. וצא ולמד קדושתו ותוקף גדולתו, שלא רצה הן בעודנו חי ללמדו עד דשקיל רשותא וידע בעוה"ב דרשב"ם ראוי לזה, ואין להאריך. הגאון החיד"א זי"ע "שם הגדולים" מערכת גדולים, ערך רש"י

ואפשר שלכך הקפיד (הרה"ק רבי פנחס מקאריין) ז"ל מאוד ללמוד חומש עם פירוש"י ז"ל, כי רש"י הוא מלוקט ממדרשים שהיא תורה שבעל פה, לייחד תורה שבעל פה עם תורה שבכתב. "אמרי פנחס" (ב"ב תשס"ג) ח"א, ע' רס"א

איתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע, שללמוד חומש רש"י כל שבוע מסוגל לאמונה. כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל "דברי אמונה", פר' תולדות, דף ל' ע"א

...ורש"י ז"ל היה מקובל גדול כנראה מכמה מקומות שהביא שם ע"ב וגבי שלוש טיפות, וכמה מקומות עצמו מספר... הגה"ק מצאנו זי"ע שו"ת "דברי חיים" ח"ב, אר"ח, סימן ח'

מאדומ"ו הקדוש מהרי"א מזידטשוב זי"ע על הפסוק ויתהלך חנוך את האלקים ואינו וגו' שהרב החסיד המקובל המפורסם בקדושתו וטהרתו ר' שלמה סופר מדאלינא זצ"ל היה מסתופף בצל קדשו של מרן הקדוש ר' יעקב יצחק מלובלין זצוקללה"ה זי"ע ואח"כ נסע לרבינו הקדוש מהרי"א מזידטשוב זצוקללה"ה, וסיפר מעשה מהקדוש מלובלין שכאשר נסתלק מזה העולם רש"י הקדוש יצאו לקראתו כל הפמליא של מעלה, חוץ המלאך הקדוש מט"ט שר הפנים שלא רצה לצאת לקראתו מחמת שכתב רש"י בחומש ויתהלך חנוך את האלקים ואינו כי לקח אתו אלקים כתב רש"י צדיק היה וקל בדעתו לשוב ולהרשיע לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו וכו'. ע"כ התרעם על רש"י שכתב כן, כך סיפר הרב ר' שלמה זצ"ל. ואמר רבינו (הרה"ק מזידטשוב זי"ע) "אני אתרץ רש"י כי מצינו בגמרא שבת (דף ל"ג ע"ב) כשיצאו ר' שמעון בן יוחאי ור' אלעזר בנו מן המערה אחר תריסר שני נפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתכם. הדור אזול יתיבו תריסר ירחי שתא אמרו וכו'. וזה אמר רש"י בלשונו הקדוש צדיק היה היינו שהיה כ"כ צדיק גדול שלא היה יכול לסבול זה העולם כשהיו עוסקין בצורכי העולם וקל בדעתו לשוב להרשי"ע הוא לשון מפעיל לאחרים היינו שיעשה ח"ו כל העולם לרשעים לפיכך מיהר הקב"ה שלא להיות בעוה"ז שלא יחריב עולמו ח"ו ונעשה תיכף בשרו ללפיד אש ולקח אתו בשמי מרומים עכלה"ק, ותיכף כשתירץ זה אמר רבינו (הרה"ק מזידטשוב זי"ע) הנה עתה יצא המלאך הקדוש לקראת רש"י זצ"ל, ע"כ שמעתי בשמו. "זבד טוב" (לעמבערג) דף ב' ע"א

בשנותיו האחרונות לא עצר רש"י כח להתגבר על חולשתו, ומיום ליום תש כוחו. בשארית כוחותיו כתב את פירושו למסכת מכות, וכאשר הגיע בפסקה אחת למלה "טהור" - יצאה נשמתו הטהורה ועלתה השמימה. וכך כתוב בפירוש רש"י במסכת מכות (יט, ב):

"רבינו גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה, לא פירש יותר".

רבים, ביניהם החיד"א (ר' חיים יוסף דוד אזולאי) למדים מדברים אלו, כי ביום פטירתו עסק רש"י בפירוש הגמרא במכות וסיים פירושו בתיבת "טהור". הרב רפאל הלפרין ז"ל "רש"י חייו ופירושו" ח"א, ע' 125

מרומזים הסודות לעין כל

מובא ברשב"ם (ריש פרשת וישב) "ישכילו ויבינו אוהבי שכל מה שלימדונו רבותינו כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אף כי עיקרו של תורה בא ללמדנו ולהודיענו ברמיזת הפשט והאגדות וההלכות והדינים ועל ידי אריכות הלשון... וגם רבינו שלמה (רש"י) אבי אמי, מאיר עיני הגולה, שפירש תורה נביאים וכתובים, נתן לב לפירוש פשוטו של מקרא, ואף אני שמואל בן ר' מאיר חתנו (רשב"ם) נתוכחתי עמו ולפניו, והודה לי שאילו היה לו פנאי היה צריך לעשות פירושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום" עכ"ל הרשב"ם ז"ל.

ויפלא כל עובר וקורא זה ברשב"ם, אמנם בעלי הפשט אשר לא יבינו הרבה יותר מהפירוש הפשוט המה מצאו להם מדברי הרשב"ם בשם רש"י ז"ל הנ"ל עילה ח"ו להעליט ולהאפיל על דרשת חז"ל שאינן בדרך הפשט, והנה אם הן אמת שנאמן עלינו הרשב"ם כי זקנו רש"י הגיד לו ככה כדברים הנ"ל בחומרת תיבותם אך צריכין להבין צורתם - היינו פירוש דברי קדשו של רש"י אשר אמרו עליו מליצת

הראשונים ז"ל כי על טיפת דיו של רש"י צריכין לישב ז' נקיים להבין עומק כוננתו, וכמו בכתב כן בע"פ לשון חכמים מרפא עמוק עמוק מי ימצאנו, ובודאי כי אין כוננתו כפשוטו דאם כן הרי זה ח"ו כתוהה על הראשונות שעשה חיבורו על דרש מדרז"ל רוב דבריו ואיך ינחם על ככה, ואם הכונה כי היה נחוץ ביותר פירוש על דרך הפשט כפשוטו מדוע לא היה לו פנאי לחבר חיבור כזה אם הוא היותר נחוץ, בודאי היה בוחר ומייחד לו פנאי בע"כ לחיבור הלז לחברו כפי רצונו והבטחתו ותשובתו (להרשב"ם) הנזכר, ואין לך דבר שעומד בפני הרצון בפרט רצון אמיתי של מאור עינינו רש"י ז"ל שהוא יחיד בעולם בפירושו.

אלא ודאי בע"כ להבין עומק דברי חכמים וחידותם של רש"י ז"ל הוא על פי מה שכתבנו (עיינ דברי תורה ח"א אות צ"ו) בשם גאון וקדוש אחד בזה"ל: כשהנני לומד זוה"ק וכתבי האריז"ל הרי זה נגלה" כי גילו כוננתם בסודות - הגם כי בזה עמקו עוד דבריהם בפנימיות יותר לאין שיעור וערך ולפי ערך המשיג והמקבל - מ"מ הרי זה נגלה, וכשהנני לומד שור שנגח את הפרה וכיוצא הויות דאביי ורבא הרי זה "נסתר" כיון שצריכים להעמיק ולהבין מה שהיה כוננתם בנסתרות בזה עכדה"ק, ומעתה נחזי אנן אם כמה דברים הנראים לעין כל מבין כי בע"כ כוננתם בנסתרות וכמ"ש בספרים הק', וכגון בפ' בשלח "אז ישיר משה" יו"ד על שם המחשבה, וכן עוד כהנה וכהנה במקומות רבות שפירושוהו ע"ד הסוד ונראה למבין וליודעי חן כי על זה רמז רש"י ז"ל בקדושת לשונו כי זולת זה אין פירוש והמשך לדבריו...

ע"כ י"ל בע"כ שזה מה שאמר רבינו הקדוש רש"י לנכדו ז"ל כי אם יהיה לו פנאי - כי לזה צריכין פנאי וזמן מרווח יותר - יפרש ויחבר פירוש על התורה אחר - היינו כפשוטו ממש נראה לעין כל, ולא ירגישו כלל כי עוד טמון בתוכו סודות כנ"ל, לזה צריך עבודה גדולה ופנאי וזמן רב מיוחד איך לחברו כנז' לטמון שם עמוק עמוק רמז הסוד מכון ומכוסה לגמרי כולו כ"כ בפשט, משא"כ בחיבור רש"י שלפנינו שמרומז הסודות לעין כל צווחים ואומרים דרשוני והבנוני, והשי"ת יאיר עינינו במהרה בימינו אמן. "דברי תורה", (מונקאטש) ח"ד, אות קי"ג

רוחן של ישראל

אאמו"ר (הרה"ק רבי מרדכי מטשרנובל) זצוקללה"ה אמר: שבשביל רש"י הקדוש היה בריאת העולם וישראל והתורה הק' כמו שדרשו רז"ל בראשית בשביל ישראל ובשביל התורה, ובראשית נוט' ב'שביל ר' ש'למה י'צחק, בשבילו היה בריאת העולם... ורש"י הוא בחי' חלק הרוח מנר"ן (נפש רוח ונשמה) וכמו שרש"י נוט' ר'וחן ש'ל ישראל, ורוח הוא בחי' הדיבור כמו שתרגם אונקלוס לרוח ממללא, ודיבור הוא ה' מוצאות הפה כ"ב אתון דאורייתא, שרש"ה הק' עשה התגלות הכ"ב אותיות אורייתא בפירושו הקדוש על תושב"כ ועל תושבע"פ ולכן הוא בחי' רוח בחי' דיבור, ולכן היה בשבילו בריאת העולם שנברא בשביל ישראל ובשביל התורה. "מגן אברהם" (טריסק) בא, דף ז' טו"ד

מגיני שלמה

הגאון אמ"ז (בעל מגיני שלמה) זצ"ל הגיד באזני תלמידיו בחייו שהגאון רש"י ז"ל בא אליו והראה תמונתו בעצמו ובכבודו לפניו בשמחה גדולה, ואמר לו בזה הלשון: אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא בשביל שאתה מציל אותי מפי האריות והכפירים גבורים חריפים בעלי תוספות ז"ל, אתיא

לקבלך לעולם הבא עם כל תלמידי, וכן היה שקודם מיתתו כחצי שעה שכבה נר ישראל, היו אצלו גדולי ישראל בק"ק קרקא ואמר לפנייהם בזה"ל: פנו מקום שרבינו מאור עינינו הגאון רש"י ז"ל רבינו שלמה יצחקי בא אלי וכל קדושיו עמו וקבלני בשמחה להראות לי דרך החיים באשר שעמדתי לימינו תמיד לתרץ קושיות התוספות על רש"י, ועל שם כך נקרא מגיני שלמה. הגאון רבי אליקום געץ זצ"ל (נכד המגיני שלמה) בהקדמתו לספר "מגיני שלמה"

בלע"ז

במדרש (דברים רבה פר' א', א') אלה הדברים, הלכה אדם מישראל מהו שיהא מותר לו לכתוב ספר תורה בכל לשון וכו', רבן גמליאל אומר אף הספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית וכו' לכך התירו שיכתבו בלשון יונית אמר הקב"ה ראה לשונה של תורה מה חביבה שמרפא את הלשון מנין שכן כתוב (משלי ט"ו) "מרפא לשון עץ חיים" ואין עץ חיים אלא תורה שנא' "עץ חיים היא למחזיקים בה" וכו' עכ"ד, יש להתבונן בענין רפואת לשונות הגויים מהו, ויש לומר כי השפה של האומה היא מהותה ומעידה על תוכן לבה כאמרם ז"ל "לישנא קולמסא דליבא", והיינו שרעת לבם תמיד רגיל על לשונם, וע"כ בלשון ובשפת האומה נצפן בה כח רע מושך לרעת האומה, וכמו שהגיד כ"ק אדמו"ר הרי"ם זצללה"ה מגור על לשון צרפת שמושכת לניאוף רה"ל עכ"ד, והטעם משום שהם מלוכלכים בזה ביותר כידוע, על כן לשונם שצפונה בה מהותם מושכת לזה ביותר, אך לשונה של תורה מהפכת את הרע שבלשון ההיא לטובה, והיינו מחמת שיש צורך לתורה ללשון ההיא להסביר בה את השומע, נעשתה הלשון ההיא מחוברת לטהור ונדחה הרע מקרבה ונכנסת בה רוח טהרה, וזוהי רפואת הלשון, ובה הסברתי לי מה שרש"י ז"ל פירש הסברת הכתובים כמה פעמים בלשון צרפת, שלא יתכן שרש"י ז"ל לא מצא מילין בלשון הקודש להסביר בה את הקורא, ולפי דרכנו בכוונה עשה לטובת הכלל המדברים בלשון ההיא שתהיה רפואה קצת ללשון ההיא, כי יתכן שקודם שעשה רש"י ז"ל כך, היתה הלשון מושכת עוד יותר לרע. "שם משמואל" (סוכוטשוב) דברים תרע"ט, ע' כ"ט

נשמה יתירה עפ"י השגת רש"י

בשב"ק פ' אחו"ק תשנ"א סיפר כ"ק מרן אדמו"ר (מסטריקוב) זצוק"ל שאחד שאלו בתמיה ביאור בדברי רש"י שביאר הגמ' (ביצה טו.) דאיתא דאמר רבי שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו שנאמר שבת וינפש כיון ששבת ווי אבדה נפש וכתב רש"י שם וז"ל: נשמה יתירה - רוחב לבו למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרווחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו, ותימא ע"ז האיך יתכן שכל עניינה של הנשמה יתירה היא בענייני גשמיות ועוה"ל. ואמר ע"ז כ"ק אדמו"ר זצוק"ל דהנה אנו רוצים להבין את דברי רש"י כפשוטם לפי האופן והצורה שאנו אוכלים ושותים, ולפי זה אנו רוצים להשיג מהי הנשמה יתירה, ובוודאי שאין זה שייך, אמנם לפי ההשגות וההנהגות של רש"י הק' באכילה ובעונג שבת בוודאי שהיה שייך להשיג שיש בסעודת שבת עניין נשמה יתירה, שהרי היה אצלו דברים אלו במהות אחרת לגמרי, ואין לזה שום שייכות לאופן שאנו מנסים לחשוב ולתאר את דברים אלו על פי השגתינו, ובוודאי שלפי השגותיו של רש"י לא היה לו ע"ז שום קושיא, ואדרבה הוא שהרי רש"י מבאר הפשט וממילא זה הוא עניינה הפשוט של הנשמה יתירה, ורק אנו לפי דל שכלנו והשגתינו איננו מבינים את זה. והוסיף שיתכן

שבעצם הדבר שאנו יודעים ומאמינים ששייך דרגות והשגות שהם למעלה מהשגותינו, וכמו"כ שישנם אנשים גדולים ששייך אצלם נשמה יתירה בעניין האכילה, דבר זה גופא הוא בשבילנו בבחינת נשמה יתירה, והעיקר שנאמין ששייך ע"י דברים אלו להגיע לנשמה יתירה. "שיחות קודש-סטריקוב", מטות-מסעי תשס"ד, עמ' ג'

רש"י הק' ממליץ בעדנו

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו כי על כן עברתם וכו'. וכתב רש"י ז"ל. וסעדו לבכם. בתורה בנביאים ובכתובים מצינו דפתא סעדתא דלבא וכו'... והענין הוא כך. דהנה זאת ידוע שהעיקר בעבודת הבורא הוא הלב. כמו"ש רחמנא לבא בעי. וכמו"ש ובלבד שיכוון לבו לשמים. והסיוע לזה הוא הפרנסה. כי עניות חלילה מעביר על דעת קונו ואינו יכול לכוון לבו כמוכן. וזה"פ פתא סעדתא דלבא. פי' פתא היינו הפרנסה סעדתא דלבא היא סיוע אל הלב שיוכל לכוון לבו לשמים וזה שרש"י הקדוש עומד להמליץ בעדנו ומרבה להביא ראיות גדולות וחזקות על זה מן התורה נביאים וכתובים. דפתא סעדתא דלבא היינו שהפרנסה היא סיוע וסעד שיוכל לכוון לבו לשמים. ומביא עוד רא' גדולה וחזקה על זה מהכא. לבבכם אין כתיב כאן אלא לבכם מגיד שאין יצה"ר שולט במלאכים. היינו כמו המלאכים שאין להם דאגת פרנסה אין יצה"ר שולט בהם. כך ישראל כשלא יהי' להם דאגת פרנסה יהי' להם לב אחד לאבינו שבשמים כנ"ל. וזה המשך הפסוק. ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו כי על כן עברתם וכו'. ופירש"י אחר תעבורו אח"כ תלכו. הסימן לבנים הוא כך. ואקחה פת לחם היינו כשיהי' לישראל פרנסה. אזי וסעדו לבכם יהי' להם לב אחד לאבינו שבשמים. אחר תעבורו היינו אחר כן תלכו יהי' הולכים בדרכי ה'. כי על כן עברתם פי' כי על כן היינו מחמת חוסר הפרנסה שעניות מעביר עד"ק על כן עברתם על מצוות ה'. אבל כאשר ואקחה פת לחם היינו פרנסה וסעדו לבכם אחר כך תלכו בדרך ה' כאמור וד"ל. "דברי ישראל" (מודז"ץ) וירא, דף כ"ד טו"ג

המהרש"ל רבינו שלמה לוריא זצ"ל זי"ע

יום ההילולא - י"ב כסלו

רבינו שלמה לוריא זצ"ל נולד בשנת ע"ר לערך לאביו הרב יחיאל אב"ד סלוצק, כשהתיתם בילדותו התחנך על ברכי אבי אמו רבי יצחק קלויבר והתפאר בו שרוב תורתו וקבלותיו ממנו. יש אומרים שהיה תלמיד רבי יעקב פולק. נשא בתו של רבי קלונימוס הברקשטיין אב"ד אוסטרעא ובריסק ולמד מפיו תורה. כשחמיו עלה לארץ סביב שנת ש', נתקבל בהיותו כבן ארבעים על מקומו כאב"ד ור"מ אוסטרעא ורב הכולל למדינת ווהלין אחרי עשותו כעשרים שנה באוסטרעא עבר לבריסק, אח"כ הגיע ללובלין. כיהן תחילה כראש ישיבה בשיבתו של רבי שלום שכנא, אח"כ יסד בהשראת השלטונות ישיבה משלו בשנת שכ"ז-שכ"ח לערך. בשיבתו נהג דרך הפלפול בלימוד המסכת, ודרך עמקות ישרה לפסיקת ההלכה לאור סוגיות התלמוד. בנה בלובלין בית כנסת הנקרא על שמו, נפטר בלובלין ביום י"ב כסלו של"ד, זיעועכ"י. הרב מאיר וונדר שליט"א מתוך "אלף מרגליות" (ירושלים תשנ"ג) ע' 64

פעם אחת דיבר מוהר"ר שלמה לייב זי"ע מלענטשנא מענין המהרש"ל שעשה סייגים וגדרים ותהלה לו דומיה כי היה קדוש וטהור כמלאך ה' צבא-ות ע"כ. הרה"ק רבי שמואל שינאווער זצ"ל "רמתים צופים" (ירושלים תשס"ג) ע' ש"ה

...כל זאת כתבתי כאשר הראוני מן השמים... "ים של שלמה", בבא קמא, פרק י' סימן י'

"ונפשי כעפר לכל תהיה - עפר הכל דורסים עליה, ואח"כ היא דורסת על כל הדורסים. אף אני כן לכל מצערי" (מהרש"ל ברכות י"ז). "גנוי יוסף" (ירושלים תשמ"ב) ע' י"ט

שמעתי מרב א' שקבל דהגאון מהרש"ל בשבתו על כסא ההוראה לרב ואב"ד צוה למוכיח אחד שיבא בכל יום שעה אחת ויוכיחנו ויזהירנו כאלו הוא אחד מהמון כי כך רצונו והרשות נתונה לו, ובעת בא המוכיח תיכף מהרש"ל מתעטף ויושב לשמוע תוכחות מוסר ביראה ורעד לפני ה'. אשריו ואשרי חלקו ואשרי העם שככה לו רב חסיד וקדוש זי"ע. הגאון החיד"א זצ"ל "שם הגדולים" מערכת ספרים, ערך "ראשית חכמה"

סח רבינו [הגאון רבי חיים קניבסי שליט"א]: המהרש"ל היה שוכר אדם אחד ומשלם לו כסף כדי שיוכיח אותו על כל דבר לא טוב שעושה! פעם אחת למד המהרש"ל זמן רב מאד תוס' מוקשה, ואיחר בגלל זה לשחרית, והיה בטוח שאותו אחד יבוא להוכיח אותו, ברם, הלה לא הגיע, אחר התפילה ניגש המהרש"ל לאותו אחד ואמר לו: למה לא באת לצעוק ולהוכיח אותי והרי שילמתי לך על זה, השיב לו, רציתי אכן לגעור בך, אבל ראיתי שמשני צידך הולכים שני זקנים עם זקן לבן, פחדתי להתקרב ולגעור, אמר לו המהרש"ל שתי אלו היו ר"ת ור"י מבעלי התוס' שבאו ללוות אותי, על שעמלתי בדבריהם זמן רב. "מנחת תודה" (ב"ב תשע"ג) עמ' ט'

הים של שלמה, כתב בהקדמה שכמה פעמים רצה לברך על סיום מסכת שהשמחה במעונו, כי אין שמחה גדולה מזו, רק כל פעם עלו בידו עכובים, עכ"פ מזה אפשר לראות את חשקתו בתורה. הגה"צ ה"ויגד יעקב" מפאפא זצוק"ל "שיחות קודש" (ברוקלין תשס"ג) ע' ל"א

שמעתי מהרה"ק ר' נח מהאראדישיץ בנו של הצדיק ר' שלמה חיים מקאדינוב, שהוא ר"נ נשא אשה מעיר טיסעוויץ פלך לובלין ואמר לבנו שיהי' שם על קבר משיח בן דוד של דור הקודם שמ"כ שם. וסיפר לו ע"ז מעשה נורא שקיבל מאבותיו ורבותיו נ"ע. כי המהרש"ל כאשר שמע נפלאות האריז"ל לא האמין שפועל בכחות דקדושה עליונה רק חשב שהוא עושה זאת בכח הסטרא אחרא, וע"כ הוחלט אצלו להחרים את האריז"ל ואת הנמשכים אחריו, כאשר נודע זאת להאריז"ל ציוה לתלמידיו ר"ח ויטאל ור' ישראל סרוג שיסעו ללובלין להראות לו שצדיקים הם, ועוד אמר להם שבעד זה נותן הוא להם מתנה וגילה להם איך שיש בכל דור ודור משיח בן יוסף ומשיח בן דוד ואם אין הדור זוכה מת המשיח ונולד אחר על מקומו. ועתה המשיח בן דוד שבדור הזה הוא בעיר טיסעוויץ לא רחוק מלובלין [ערך ט' מיל זהו הוספת הר"נ וע"כ איני יודע איזה מיל אם של פולין שהם עשרה וויארסט כל מיל או של ליטא שהם שבעה וויארסט כל מיל] שמו אליקים ב"ר שמואל ותסעו לשם ותראו אותו. דרכם בנסיעתם ידוע שבא ענן וישבו עליו ובאו ללובלין, ולקחו עמהם מזון על דרכם מיני טיגון מאכלים שאינם נמצאים רק בא"י והיו מכוסים אצלם לשמור חומם. הענן בא סמוך לבית הכנסת שבו התפלל המהרש"ל והם נכנסו לבהכנ"ס לבושים בבגדיהם בגדי ספרדים ע"פ מנהג א"י, והתפלאו כל אנשי בהמ"ד על תמונתם ופרצופם ולבושיהם. אך יען באו בעת התפלה לא דיברו מאומה. ואחר תפלת שבלחש המתין הש"ץ עד שסיים המהרש"ל אמנם בפעם הזה האריך המהרש"ל בתפלה בלחש יותר מכל התפלות עד אשר תמהו ע"ז אנשי הבהמ"ד, ואמרו האורחים אם חושב אדם בשמו"ע ע"ד

מטלטלין של סוס חאמעט ידוע אין צריך להמתין עליו. ואמרו זה בלשון הקודש. ונעשה רעש כי רצו לענוש אותם שדיברו סרה על הרב. אמנם להצלחתם פסע המהרש"ל הג' פסיעות ואח"כ חזר פניו והביט על הרעש ועל האנשים וממילא התחיל החזן לומר תפלה בקול רם ונשקט הרעש ועד אחר התפלה לא דיברו בזה. ונבאר דבר פלא הזה כי אצל המהרש"ל הי' הנהוג שבכל תפלה כשהי' בא לברכת השיבה שופטינו כבראשונה הי' מעלה אז על מוחו את כל הדין תורה שפסק בין תפלה לתפלה אולי טעה באיזה דין, ובפעם זה הי' קודם תפילה זו ד"ת ע"ד כלי הסוס חאמעט ידועה ונדמה לו שטעה וע"כ העלה במוחו כל סוגיית הש"ס ומפרשיו ושיטות הפוסקים ועלה לו ביגיעה עצומה להחזיק בפסקו. וע"כ אמרו מה שאמרו.

...ומר"ב שפרין שמעתי שבענין מחלוקת המהרש"ל על האריז"ל הי' בזה ענין ששייך להוראה. והוא שאיש א' מארץ פולין גביר גדול עשה שידוך לבתו עם בן זוגה ממצרים ונתן מוהר לבתו מאה אלפים סלעים, ולא הגיע שנה שניה עד שמתה בתו ונשאר המוהר ביד הבעל, ואחרי שיש תקנה אשר בשנה ראשונה אם מתה בלא בנים אין הבעל יורש את אשתו ע"כ נסע האב של הבת למצרים לקבל הנדן שלו, ולקח ניירות מסתמא מכל גדולי הרבנים וגם ממהרש"ל שמתקנת ר"ת (באה"ע סי' נ"ג) ששנה ראשונה יורש אבי הכלה את בתו. ובא למצרים ושם לא חשו על תקנת ר"ת כי הם ספרדים ע"כ יעצו לו שירצה לדון אצל האר"י שהוא חותם עצמו אשכנזי, וגם חתנו הי' ג"כ אשכנזי ושם נכתב הכתובה רק אח"כ נסע לגור במצרים. באו להאר"י ולא רצה לקבל על עצמו לדון דין תורה ונתרצו ואמר האר"י שלא יטול האב המעות ורק ישארו אצל החתן ונסע האב לפולין בפחי נפש, וקודם נסיעתו אמר לו אף כי נתרציתי על פסק שלכם אף שלא ע"פ דין תורה עכ"ז מה אגיד להרבנים ששלחוני. א"ל אמור להם שאמרתי שכן כתוב בתורה ואלה המשפטים. ובא וסיפר מהמעשה הזו וצירף המהרש"ל גם ענין מגלה פנים בתורה שלא כהלכה. וכאשר באו השלוחים אמרו לו ששמעו מהאריז"ל שבמשך עשרים שנה מקודם נסעו שני אנשים ביחד על ספינה ונסעו ממקום פלוני למקום פלוני שם האחד כך וכך ושם השני כך וכך. והי' אצל האחד הרבה כסף וזהב עמדו ולהשני לא היה לו, ונתן הלואה למאן דלית לי' שכשיבוא לביתו ימסור לו, המלוה לא בא חזרה והלוה לא הי' לו למי למסור ונשארו אצלו, ומתו שניהם ותבעו אותם לדין המלוה תובע מעותיו ואינו רוצה למחול לו והלוה טוען מה היה לי לעשות אחרי שלא היה למי ליתן. ופסקו הב"ד שלמעלה שהלוה יבוא בגלגול נקבה והמלוה בגלגול זכר וינשאו זה לזה ואותו הסכום עם הרוחים תתן הנקבה להזכר נדן ואח"כ תמות בתוך שנה במצרים במקום שלא פשטה תקנת ר"ת וישאר אותו הסכום אצל הזכר. וגם הזכר לא יאריך ימים כי רק בא לעולם לקבל החוב שהיה מגיע לו מהלוה, ופי' משפטים הוא כי על תיבת משפטים בתרגום דיניא. ובפתח אליהו משפט איהי רחמי ובוזהר דא רזא דגלגוליא, שלכאורה אינו מובן ג' פירושים הסותרים זה את זה, ובמעשה זו מובן כי המשפט בכ"ד של מעלה הוא דין אמנם עכ"ז יש רחמים ע"י גלגול. ואמר המהרש"ל הלא הדין הוא היפוך מזה. אמרו לו ומה לו לעשות אחרי שהוא רואה הדבר כמו שהוא אמר להם. ומה יעשו אותם שאינם רואים, השיבו לו שלמעלה מסבבים שדינים כאלו יבואו רק לעיני הרואים. הגה"ח רבי חיים אליעזר ביחובסקי ז"ל "כתבי הרח"א ביחובסקי" (ברוקלין תש"ן) ע' ל"ה

דבר פלא שמעתי מאא"מ ז"ל שבעת היותו בק"ק לובלין והתאכסן אצל הרב הגאון רבי שניאור זלמן מלובלין זצ"ל בעה"מ שו"ת "תורת חסד" ורצה לילך להתפלל בבהכ"נ של הגאון מהרש"ל זצ"ל, ואמר

לו הרב הנז' לא"מ שאם אין רצונו לשנות את הנוסח שקיבל מאבותיו ז"ל שהוא נוסח האר"י זצ"ל אל ילך להתפלל בשם כי בשם מתפללים נוסח אשכנז, וא"ל א"א שהוא יתפלל בחשאי הנוסח שלו לבל ידע שום ב"א. וא"ל הרב הנז' לבל יעשה זאת מפני מעשה שהיה שפ"א היה הרב הקדוש המגיד מקאזניץ זצ"ל אצל הרב הקדוש החוזה זצ"ל בלובלין ורצה הה"מ לילך להתפלל בבהכ"נ של המהרש"ל וא"ל החוזה שאם יתפלל בשם נוסח ספרד יקפיד הרש"ל ז"ל. והשיב לו הה"מ שהרש"ל היה איש טוב ובל יקפיד ע"ז והלכו לשם, והה"מ עבר לפני התיבה ובגמרו את הודו וכו' ולקח את הציצית להתחיל ברוך שאמר, צעק הה"מ ואמר רבי מלובלין נברח מפה כי המהרש"ל הוא ברוגז, ותומ"י ברחו לבושי טו"ת לבהכ"נ הסמוך של החוזה לגמור תפלתם. רבי ישעי' הלוי הורוויץ "עדן ציון" ע"ק ט

רבינו (הגה"צ רבי ישראל אברהם שטיין אבד"ק פאלטישאן) זצ"ל סיפר על הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל (ראש ישיבת חכמי לובלין), שביקר פעם בספריה של הרה"ק בעל אמרי אמת מגור זצ"ל, - שהי' אחת הספריות היהודיות הכי ענקיות בעולם, שהכיל המון כתבים עתיקים ובעלי ערך, ושם ראה כתב יד עתיק "פנקס הקהלה בלובלין", הגר"מ שפירא שניהן כרב העיר התעניין בפנקס ומצא שם דבר מדהים: המהרש"ל - רבינו שלמה לוריא שניהן כאב"ד לובלין כתב בפנקס, מעשה נפלאה שהי' עמו, ומעשה שהי' כך הי', אשה אחת מתושבי לובלין אבדה לה בעלה, ורב העיר - גדול הדור המהרש"ל חתר לחפש לה היתר, לשחררה מכבלי העיגון, כמה מגדולי התורה דאז חלקו על דבריו וערערו על ההיתר וקבעו את דינה כאשת איש. האשה קיבלה את דעת מרא דאתרא המהרש"ל והתחתנה על סמך היתרו, ואחר שהתחתנה קרה מקרה מעציב ומעורר תמיהה, בעלה החדש הבריא והצעיר מת פתאום מיד אחרי החתונה בדרך הביתה, ותהום כל העיר, והיתה כמרקחה, ותומכי הרבנים האוסרים נופפו בזה כאות מן השמים על צדקת דרכם, וכי המהרש"ל טעה - ח"ו - בהוראתו, ומן השמים מנעו מהבעל מלהכשל. הדבר נגע ללבו של המהרש"ל שידע בבטחון כי יפה הורה כדת וכדין, וקרא אליו את ראש החברה קדישא - השמש שילך לבית העלמין, ולקח קלף שהוקצה לדבר שבקדושה (מזווה וכו') וכתב עליה המהרש"ל הנוסח המצמרר והמפליא הזה, "לכבוד ידידי מלאך מט"ט ראש מתיבתא דרקייעא" ... וכתב בה את כל אשר קרהו ומסיים: היות שתורה לא בשמים הוא, ואני פוסק בכח התורה שהיא מותרת, לכך אני גוזר עליך המלאך להחיות את פלוני הנפטר. וחותם "ידיך שלמה" ...

וכן הוה! השמש הלך על הקבר, ומיד קם לתחייה היהודי הנ"ל, ולתדהמת כולם חזר הביתה חי ושלם. אולם האשה שראתה אותו מת, היתה נתונה תחת רגש חזק של פחד וחוסר בטחון ופחדה להמשיך לגור אתו, וכתב המהרש"ל על כן התפללתי לה' שיישכח כל המעשה וישתקעו הדברים, וכך הוה כל אנשי העיר, כולל האשה שכחו כל הסיפור והתנהגו אליו בטבעיות כמקדם. המהרש"ל מסיים את התיאור בפנקסו וכותב: "וכתבתי את כל זה לזכרון דברים כדי שלא תשתכח ויהי לזכרון, וגדול אות אחרון - של השכחה - יותר מן הראשון". [רבינו ששמע סיפור זה מפי רבו הגר"מ שפירא זצ"ל הרבה פעמים, סיפרו פעם להגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שנתפעל ונתרגש מן הסיפור שיש בה חזקת לאמונת חכמים ולכח התורה, וביקש ממנו בהזדמנות מאוחרת שיספרו לו עוד הפעם.] "איש על העדה" תשס"ו ע' שי"א

בהקדמתו לאחד הספרים המפורסמים שלו "ים של שלמה", הכולל חידושי הלכה על רוב סוגיות הש"ס, מדגיש המהרש"ל שמאז חתימת התלמוד הוא נתקבל כמקור בלעדי לביורר וקביעת ההלכה,

ולא יכול לבוא שום גאון או פוסק ולהכריע את ההלכה נגד דעת התלמוד. לפי קנה-מדה זה מעביר המהרש"ל בקורת על פסקי ההלכה של כל הפוסקים הגדולים שקדמוהו ומשווה אותם עם פסק ההלכה של התלמוד, ואם הוא מוצא, שהוא מנוגד לתלמוד - דוחה הוא בכל תוקף את דעת הפוסק. המהרש"ל השקיע כסף רב לרכישת כתבי יד עתיקים של בעלי התוספות, הפוסקים השונים. ואף היתה לו ספריה עשירה של כתבי יד רבים של התלמוד וכתבי הגאונים.

בעבודתו היסודית הזאת, שעמל בה רב הושקע בה, התחיל המהרש"ל בהיותו בן 35, בשנת ש"ו, עוד בשבתו בבריסק. הוא המשיך בה לאחר מכן זמן רב לאחר שנבחר לרבה הראשי של אוסטריה במקום חותנו אשר נבחר להיות לאב"ד של בריסק. באוסטריה המשיך המהרש"ל לקיים את ישיבת חותנו ואף לפתח אותה ולהגדילה. בעיר זו קבל את המינוי הרשמי של "רב הכולל" (למדינת ווהלין), ואף כי היה עסוק וטרוד ברבנותו ובישיבתו, המשיך במרץ רב בעבודתו הספרותית הגדולה שהיתה הפעם בשני כוונים: מצד אחד - המשך הספר "ים של שלמה" על סוגיות ומסכתות הש"ס, זו העבודה העיונית הגדולה; ומאידך "חכמת שלמה" - הגהות וחיידושים על הש"ס, רש"י ותוספות, תיקוני הנוסחאות והעמדתן על דיוקן וחיידושים קצרים אך חשובים מאד. ה"חכמת שלמה" הודפס בפעם הראשונה בשנת שמ"ב ולאחר מכן נדפס יחד עם המהרש"א והמהר"ם בכל הש"סים.

בשנת ש"ג-ש"ד בערך נתמנה כרבה של לובלין הגדולה, במקום הגאון ר' שלום שכנא, אמנם בנו של רש"ש, ר' ישראל, המשיך גם הוא לנהל ישיבת אביו הגדול, אך ישיבת המהרש"ל היתה שונה כשם ששיטתו בלימודים היתה שונה, כפי שהזכרנו. על כס הרבנות בלובלין ישב המהרש"ל כעשרים שנה עד פטירתו בשנת של"ד.

בימי שבתו בלובלין נתפרסם ספרו של הג"ר יוסף קארו, "בית יוסף" על הטורים, אשר אמנם עורר את התפעלותו של המהרש"ל מרוב החומר שהושקע בו, אך יחד עם זאת ביקר את הספר, משום שהוא מבוסס על הרמב"ם, הרי"ף והרא"ש, מבלי לקחת בחשבון את הוראות בעלי התוספות וחיידושיהם (בדיוק כטענת הרמ"א. קרובו ובן דורו, שראינו בפרק הקודם). הוא אור חלציו ויצא בהשגותיו על ה"בית יוסף". וכתב באור חדש ונרחב על הטורים מבוסס על כתבי היד הרבים שברשותו. באותו זמן התחיל להגיה את רוב ספרי הפוסקים, את הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש, הסמ"ג, ודרך אגב כתב גם ביאורים עליהם. גם הגיה לפי כתבי יד עתיקים את נוסח התפלה, את נוסח ההגדה, כתב עליהם ועל הדינים הנוהגים בקשר להם חיידושי הלכה רבים. גם הגיה את רש"י על התורה ותוך כדי כך השיג על ר' אלי' מזרחי.

עם כל מלחמתו על שיטת לימוד ועל דרך מסויימת ועקבית של בירורי הלכה, ועם כל התנגדותו לדברים שהותרו ע"י גאוני דורו, הרמ"א, המהר"ל מפראג ואחרים, אשר המהרש"ל התנגד להיתרים אלה, היה המהרש"ל מקיים יחסים מצויינים עם כל גאוני דורו ובמיוחד עם הרמ"א, שני גאונים אלה היו ממש ה"אבוי ורבא" של הדור, מכל הבחינות (כפי שגם התלמוד מספר לנו על הבדלי שיטות בישיבות שני אמוראים אלה). כל הגאונים פנו אליו בשאלותיהם והוא היה משיב אלפי תשובות - בהן לא חסך בקורת על השואל, אך גם כבוד ודאגה לקיומו...

המהרש"ל בנה מכספו בית כנסת גדול ומפואר בלובלין שנקרא אח"כ על שמו, בבית כנסת זה תיקן תקנות יסודיות ע"פ ההלכה, שנדפסו לאחר מכן והיו בהרבה בתי כנסת בפולין לתקנות קבועות. המהרש"ל נלחם הרבה נגד הפקרות בני דורו. הוא פסק שאם בשמחת נישואין מתערבים אנשים ונשים ויושבים יחד, אין לברך "שהשמחה במעונו", "לפי שאין שמחה לפני הקב"ה במעונו באותה שעה" (פרק א' דכתובות)... הרב מאיר שצ'רנסקי העבר הישראלי ח"ה, ע' ס"ז

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו השם יתברך בתורתו. עוקר הרים בפלפולו וסיני בהוראתו. ראשית דבר יראת ה' קודם לחכמתו. עמו רוב בניין ורוב מניין תלמידי שואבי מי בארתו. מימיו כמים קרים על נפש עיפה משיבי נפש עיפתו. ראוי לסמוך עליו כמשה מפי הגבורה בעלותו. לקבל דברי הברית שעשועי חמדתו. העמיד תלמידים הרבה ועשה סייג לתורה משמרת למשמרתו. און וחקר ותקן ספרים ותשובות בסברתו הבאני המלך חדריו. והראה לי תשובות וספריו. והיו כמתוק בנופת צופים. כי בי"ג נפה הם מנופים. אמת שמקצתו ראיתי ועברתי עליו בדרך הקצרה. מ"מ לדעתי החלושה עמיה שריה נהורא. כי הוא בלול במקרא ובמשנה ובגמרא. כה אמינא משה בן לא"א ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרליס מקרקא. הסכמת הרמ"א לספר "חכמת שלמה" חכמת שלמה השלם" עמ"ס גיטין ע' 15

רבינו המהרש"ל זי"ע היה מביע דעתו ללא כחל ושרק, וידועים המה הדין-ודברים שהיו בינו לבין רעו וש"ב הרמ"א ז"ל (שהוא קורא עליו: "מהר"ם גדול בדורו היה ולא היה מן האחרונים כמוהו") שרבינו כותב לו בחריפות על שהוא מזכיר בספריו מחכמת אריסטו [ראה בשו"ת הרמ"א סי' ו': "הרגשתי כאיזמל בבשר, והקפתני בחבילות חכמות ורובן חיצוניות... והתורה חוגרת שק ומקוננת..."]. והרמ"א קיבל תוכחתו באהבה רבה: "קמתי מרעיד בראותי כל מגילה כולה תוכחת מגולה ואהבה מסותרת, ואפשר את אשר יאהב אדוני יוכיח...", והוא משיב לו בשובה ונחת על כל דבר ודבר (שם סי' ז). "עלים לתרופה", תולדות תשנ"ז, עמ' ג'

הגאון הנורא המהרש"ל, בעל מחבר ה"ם של שלמה, נתקל ביום מן הימים תוך כדי למודו בקושיה עצומה בסוגיא סבוכה שבש"ס. חרף גאונותו העצומה ושכלו החריף, לא עלה בידו של הגאון לישב את הקושיה על נקל. דרכו אל התירוץ המניח את הדעת - לא צלחה. כך, במשך ימים על גבי ימים הטרידה הקושיה את גאון ישראל. הוא לא נתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, עד שלאחר גיעת התורה עצומה - האיר ה' את עיניו והוא הצליח לחדש מהלך שונה בהבנת הסוגיא הנדונה, מהלך אשר הסיר את הקושיה מיסודה, ושמחים היו הדברים כנתינתם מסיני!!

והנה, לימים, נקלע המהרש"ל אל בית מדרש מסוים בעירה נדחת, ולהפתעתו הוא שומע את מגיד השיעור - אשר היה אמנם יהודי תלמיד חכם אולם לא מופלג בתורה יתר על המדה - מוסר שיעור ל'בעלי בתים', אודות אותה סוגיא עצמה אשר על בירורה הוא עמל זה לא מכבר.

ברב סקרנות הטו המהרש"ל את אזניו לדבריו של מגיד השיעור, והנה הפלא ופלא: הלה הרצה את הסוגיא בדיוק על פי המהלך אותו חידש המהרש"ל לאחר רב עמל ויגע... ברור היה, כי אין בכשרונותיו של אותו 'מגיד שיעור' כדי לאפשר חידוש מהלך נפלא מעין זה... ברור היה כי כך עלה בדעתו מלכתחלה, במושכל ראשון... חלשה דעתו של המהרש"ל זי"ע. בלבו תהה: "הכיצד יתכן כי

חידוש אשר הוא עצמו לא השיגו אלא לאחר יגיעה נוראה ועצומה, התחדש למגיד שיעור פשוט כלאחר יד? כאשר ראו משמים את חלישות הדעת שנגרמה לאותו צדיק נשגב והבחינו בצערו - מהרו לנחמו בגילוי מיוחד בחלומו הסבירו לו ואמרו: "דע לך כי עוצם עמלך ויגיעתך בסגיא חמורה זו - היא אשר הורידה לעולם את המהלך המחודש בהבנתה. עתה, אחר שנתחדש החידוש - עומד הוא ומזומן לכל יושבי תבל, וכל הרוצה לזכות בו- יבוא ויזכה!!". הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל "רבי משה שמואל" ע' 176

בעזה"י. ותרב חכמת שלמה [מהרש"ל] מחכמת כל בני קדם קדמתה בשנים קדמוניות ש"ס דפוס באסיליאה ולובלין שהיתה מלאה קמשונים וטעויות, והגאון הזה ז"ל טרח ויגע ותיקן רוב הטעויות ברוב הש"ס ועשאה כקופה שיש לה אזנים, ואמנם שכל אנושי יש לו גבול ותכלית, ע"כ בגליון הגהו' האלו חידושיו מועטין, כי די לו במה שליבן וסילת הש"ס מאבני מכשול. ובא אחריו המהרש"א ומצא לפניו הש"ס כשולחן ערוך מסולת ומלובן ע"כ גברה ידו לשדד עמקים בחריצותו וזך שכלו, וה' הניח לו איזה מסכתות שלא הגיה מהרש"ל כגון מנחות ובכורות, שם עשה המהרש"א פעולת המהרש"ל להגיהה, ושם קם שכלו ועמד במקום שעמד ולא העמיק יותר, להראות העמים והשרים שרי התורה כי המהרש"ל כל יכול ולא קצרה ידו. - והנה גם ברוב המקומות אשר השיג מהרש"א על הגהת המהרש"ל כל מבין ויודע ישכיל ויבין כי נקל ליישב דבריו, אמנם עד היום לא חיבר חובר חכם לקבץ כל מקומות ההשגות הנ"ל ולהתיישב עליהם, ועתה קם ונתעודד ה"ה הרב... כ' מו"ה משה נ"י אב"ד דגליל טארץ וקביץ ועמיר בכ"מ כל השגת המהרש"א על המהרש"ל, וגבה לבו לב הארי להצדיק הצדיק דמעיקרא ליישב השגת המהרש"א ותירץ קם יתיב מהרש"ל על מתכונתו. טעמתי טעם לשבח באיזה מקומן וראיתי הולך על דרך האמתי הקרוב לפשטיות הענינים, לא ע"ד פלפולים הנהוגים ההולכים דרך רחוקה, ודין הניין לנו, ויהיה זה תועלת קרוב למעיינים, ואמרתי טוב ונעים כי יפוצו מעינותיו חוצה ולכשיגמר ההדפסה אקח ספר א' במחיר אי"ה ומצוה רבה לסייעו בזה, וזכות הגאון מהרש"ל יעמוד לו, שיזכה לברך על המוגמר. הכ"ד פק"ק פ"ב יום ה' ד' תשרי תקצ"ז לפ"ק. משה ה"ק סופר מפ"פ דמיינ הסכמת ה"חתם סופר" זי"ע לספר "צוהר לבנין"

...לפי פסק הים של שלמה גדול האחרונים... "שו"ת אבני נזר", יו"ד ח"א, סימן כ"ב אות כ'

...וכאשר חנני אלקים ויש לי כל, ברוך המקום ברוב חסדו ירדתי לעומקה של הלכה, והייתי יושב מתון בכל דין ודין קודם שחתמתי וחקקתייהו בספר, וכתבתי הכל בביאור יפה ובראיות... האמונה באמונת שמים שהוכחתי כמה פעמים בפרט מן הפוסקים האחרונים שטעו בכמה מקומות מן התלמוד כאחד מן התלמידים הטועים בעיון הלכה, על כן שמתי פני כחלמיש לאמור עליהם, אמרתי פני עליון כולהון אכן כאדם ידרשון, ולכן לא אאמין לשום אחד מן המחברים יותר מחבירו, אף שיש הכרע גדול בין מעלותם למי שהורגל בהם בעיון רב מ"מ התלמוד הוא המכריע וראיות ברורות יתנו עידיהן... בעבור כל זאת דרשתי וחקרתי היטב בז' חקירות ובז' בדיקות אחר כל מקור וחוצב ההלכה בתכלית היגיעה והעיון ובמעט שינה ברוב שיחה עם חבריי ומתלמידי יותר מכולן עם הספר, כל הקורא בו ימצא בו מקום חוצב עם המופתים יבין וידע וישכיל, ושלא הנחתי שום מחבר שלא עסקתי בעיוני קודם חיתום גזר דין, וגם פעם אחד בא לידי ע"י נר מצוה ותורה אור כאילו הראוני מן השמים, ונתנו לי הורמנא ואמיץ כח ממלאכת הרקיע ופתחו לי שערי אורה לומר עסוק בתורה דון איסור והיתר והורה, הוי גבור

כארי שבחבורה, כתוב על ספר תשורה, ובחולק מחכמתו ליראיו בטחתי וחפץ יצליח בידי... ואקוה יתקלס ממנו עלאי ותתאי כי בשם ה' בואי ללמד, וכן יספיק ה' בידי, ויאיר עיני בתורתו וידביק לבי במצותיו אמן... המהרש"ל זי"ע בהקדמתו ל"ים של שלמה" עמ"ס חולין

בשם הגדולים (מערכת הגדולים אות א') מביא החיד"א זי"ע: שמעתי מרב אחד זקן שקיבל כי בימי מהרש"ל תחת בימד"ר היתה חנות לאחד מוכר ירקות, ושם היה ישן בחנות, וקורין לו ר' אברהם מוכר ירקות, היה צנוע ודבר אין לו עם אדם. לילה אחד קם מהרש"ל ושמע שר' אברהם לומד סוגיא עמוקה מאד ומפרשה פירוש רחב ונותן דעתו לכל דבריו. שלח אחריו ושאל לו שאלה עמוקה בש"ס והוא השיב כי הוא ע"ה ולא ידע מאי קאמרי רבנן. אחרי הפצרות וגזרות פתח פיו והאירו דבריו בחכמה ובקיאות הפלא ופלא. נתחנן לו שיהיה בסוד ולא יודיע הדבר. כך נמשך כמה זמן שהמהרש"ל מפלפל עמו ומוצא קורת רוח שהוא גברא רבה. לימים כשנתבקש מהרש"ל לישבה של מעלה ציוה לקהל שיקחו לר' אברהם מוכר ירקות לרב כי אין כמוהו. בהפצרות ותנאים רבים נתקיימה צוואת הרב ז"ל.

והרב חיד"א מסיים סיפור זה ואומר: מי שיש לו לב יקח מוסר השכל, עד כמה הוא גדר תורה לשמה ואת צנועים חכמה והתורה מכרות עליו: ירום ונשא וגבה. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. הרה"ג ר' יחיאל מיכל שטרן שליט"א "גדולי הדורות" (ירושלים תשנ"ה) ח"א, ע' 128

בנוסח המצבה [של הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע] כתוב: ממחצבת קודש הג' מהרש"ל והג' חכם צבי וצללה"ה.

מה שנרשם שהוא מגזע החכם צבי אין שום פלא בזה, שהרי לזקנו החכם צבי היתה לו זיקה מיוחדת והתייחס עמו הרבה בהלכה ובדברותיו הקדושים. אבל מהמהרש"ל היה רחוק מאוד, וגם היה נכד משאר גאונים מפורסמים מזמן ההוא, ומדוע איפוא נרשם רק יחוס זה. ושמעתי פשר הדבר מנכדי רבינו, כי מסורת בידם מהד"ח שאם מזכירים על המצבה שם המהרש"ל הוא סגולה להברחת החיצונים, וברוב מצבות מנכדי הד"ח מוזכר יחוסם להמהרש"ל. כ"ק אדמו"ר מציע שנוב זצוק"ל "פי צדיק" ע' רע"ז

ים של שלמה

וקראתי שמו ים של שלמה אקוה לקל כשמו כן הוא כי מלא על גדותיו בפירוש השמעתתא ופסק הלכה, סתימת התו' לפעמים וסתימות הרא"ש, עם כל דעת החכמים וחדושים מכל תשובות וכתבים שהוסיפו אחרונים, ואחלה לקל שיחלימני ויחייני כפי רוב חסדיו שאזכה לחתום ולסיים ככל אשר יד ה' הטובה עלי אם לא אחד המרבה ואחד הממעט. ס"ס אקוה ממנו יתקלס עילאה והצור יודע מחשבות ובוחר תעלומות גלוי לפניו שדעתי לש"ש ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורתך באהבה. רבונו של עולם האיר עיני במצותיך ובהם תאזריני חיל אמן ואמן סלה. הקדמת המהרש"ל זי"ע ל"ים של שלמה" עמ"ס יבמות

נס מן השמים

רבינו שלמה לוריא [המהרש"ל] זצ"ל כתב בהקדמת ספרו "ים של שלמה", וזה לשונו: "פעם אחד בא לידי נר של מצוה כאילו הראו לי מן השמים ונתנו לי הרמנא ואמיץ כח מרקיע ופתחו לי שערי אורה".

ע"כ. וכתב על זה בעל קב הישר (פרק צו): ושמעתי מפי מורי על פי קבלה, שהענין הוא כך. כשהי' רבי שלמה לוריא ז"ל לומד וחבר הספרים "ים של שלמה", אירע לו שהי' לו נר קטן ודולק לפניו, והי' זמן קרוב להכבות, והי' דולק כמה שעות יותר משלשה וארבעה נרות שלמים. וזה העידו עליו תלמידו ונכדו, וזה לשונם: "בעל הנס הכיר בנרו ובנסו, כי ה' עמו". וזה ארע להגאון נס ממש כנס של שמן הקודש שבצלוחית הקדושה שבבית המקדש. זכותו יעמוד לנו, אשרי לו ואשרי יולדתו. "רמ"ח אותיות" (חולון תשס"ג) ע' ס"ג

בר מצוה

...וסעודת בר מצוה שעושים האשכנזים לכאורה אין לך סעודת מצוה גדולה מזו ושמה יוכיח עליה, ועושים שמחה ונותנים למקום שבח והודיה שזכה הנער להיות בר מצוה וגדול המצווה ועושה... "ים של שלמה" בבא קמא, פרק ז', סימן ל"ז

שמות התנאים והאמוראים

כל שמות התנאים נחצבים מלשון הקודש, ובלשון זה היו משתמשים, ומשום הכי כל המשניות נעתקו בלשון צח הקודש כאילו הוא לשון המקרא ממש, והאמוראים שכל שיחתן והויותם בלשון ארמי ע"כ רוב שמות מלשון ארמי שאינו מצח לשון הקודש, רב פפא רב הונא אבבי וכל עשרה בני רב פפא. "ים של שלמה" גיטין, פרק ד', סימן ה'

הרה"ק רבי אריה לייב משפאלע זי"ע

יום ההילולא - ו' תשרי

נולד בשנת תפ"ה לאביו רבי ברוך, שהתגורר בכפר סמוך לאומן, כמוכסן אצל הגראף פוטוצקי.

מסופר שהבעש"ט הק' זי"ע ביקר בדירתו של רבי ברוך טרם שנתגלה, לאחר שנתגלה הי' רבי ברוך מראשוני מעריציו. הוא ביקש מהבעש"ט זי"ע שיברכו בכך, והבעש"ט הבטיחו שיולד לו בן שיזכה לנשמת המהר"ל מפראג, ולכן נקרא הילד בשם ארי' לייב. כמו"כ מסופר שהבעש"ט זי"ע השתתף בהברית וברכו שיהי' בבחי' "אברהם זקן" דהיינו סבא לכל ישראל, ומאז נתכנה הילד בתואר "זיידע" שדבק בו כל ימי חייו ונתפרסם בעולם כה"שפאלא זיידע".

עיקר תורתו בחסידות קיבל מהרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע ולפי הוראתו נשא את בתו של השוחט ממידובקה, ואז עבר לגור במידובקה. כשהזקין חותנו רצה רבי ארי' לייב למלא את מקומו כשוחט, אך ר"ר פנחס לא הסכים לרעיון זה, ונסע עמו אל הבעש"ט הק' לשמוע עצתו וחוות דעתו: שבועיים שהה אז אצל הבעש"ט זי"ע והוא ציווה עליו לערוך גלות למשך שבע שנים, ורבי ארי' לייב הי' אז בן שלושים. כדרך היוצאים ל"גלות" לבש גם הוא בגדי עניים וכך נדד מעיר לעיר ומכפר לכפר והפיץ את דבר ה' בכל מקום בואו והחזיר רבים למוטב, כן פעל רבות בתקופת ה"גלות" בהצלת חוכרים חסרי אמצעים משבי הפריצים. במסגרת גלותו בשנת תקכ"א התיישב בזלאטיפולא וקיבל ע"ע את התפקיד של שמש ביהכ"נ, אך במהרה החל להתפרסם במעשי מופתיו ורבים נהרו אליו לקבל את ברכותיו. שמונה שנים ישב בזלאטיפולא ומשם עבר לשפאלא ועל שמה נתפרסם.

התבלט כמנהיג עם. גם אחר שהתפרסם הירבה בנסיעות לכפרים הקטנים והשפעתו להעלאת מצב רוחם הירוד של יושבי הכפרים היתה גדולה מאד. רוב ענינו הי' בהכנת רפואות לחולים ובהצלת יהודים שנאסרו ע"י הפריצים, עקב אי תשלום חובן עבור דמי החכירה, ואף הגויים חרדו לקראת דברו, כי גם הם באו להתברך מאמרי פיו, וכשבאו התנה אתם שלא ירעו ליהודים וגם השביע אותם על כך: הצטיין במלחמתו במוסרים ובמלשינים והגיע לדרגה עילאית ביותר באהבת ישראל, כל ימיו למד זכות על אחיו היהודים.

בהתאם לצוואתו לא הועמדה שום מצבה על קברו, והניחו רק ארון גדול ועליו כתוב יום פטירתו.

נערץ ונקדש בכל העולם, זקן ושבע ימים - בן פ"ז שנה - נסתלק הסבא קדישא משפאלא בו' תשרי תקע"ב ומנו"כ בשפאלא. "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' ת"א

נולד סבא

בכפר קטן, סמוך לעיר אומן שברוסיה, התגוררו יהודי ושמו ר' ברוך גרונדי ואשתו רחל. עשיר גדול היה וקנה בכפר אחוזה רחבת-ידיים. הוא לא היה תלמיד-חכם, אלא סתם יהודי פשוט, אבל היה איש תם וירא-אלוקים. גם אשתו, רחל, היתה בעלת מידות טובות ויראת-ה'. בני-הזוג עסקו הרבה במעשי צדקה וחסד, ובעיקר התאמצו במצוות הכנסת אורחים. לשם קיום מצווה זו בנו בית מיוחד, ובו הרבה חדרים קטנים. כל עובר-אורח היה רשאי להתאכסן בבית זה שבוע ימים ולקבל שתי ארוחות ליום. בשבתות היו כל האורחים סועדים על שולחנם של ר' ברוך ורעייתו.

היה זה בתקופה שרבי ישראל בעל-שם-טוב עדיין היה נסתר. הוא התפרנס אז מכריית חול וטיט וממכירתם בעיר. אשתו, אף שהיתה רכה וענוגה, ידעה את צדקת בעלה ואת רצונו להיסתר מעיני הבריות ולעסוק בעבודות-כפיים, ולא-אחת היתה מצטרפת אל בעלה ועוזרת לו לכרות את החול ולהעמיסו על העגלה. מאחר שפרנסת הבעש"ט היתה דחוקה מאוד, היה ביכולתו לקנות רק סוס זקן וחלש. גם המספוא שהיה יכול לספק לסוס לא היה מן המשובחים. עם הזמן נחלש הסוס מאוד, עד שלא היה יכול עוד לשאת משא.

הבעש"ט ואשתו הגיעו לר' ברוך נתקבלו בבית הכנסת אורחים, סעדו את ליבם והחיו את נפשם. כשר' ברוך ראה את סוסו החלש של הבעש"ט, ציווה מיד על משרתיו לתת לו במתנה סוס חזק, ועוד הזמין את האורחים להישאר אצלו לשבת, כדי שיוכלו לנוח מהנסיעה הארוכה. במוצאי-השבת, כשר' ברוך התכוון לשכב לישון, הביט מהחלון לעבר בית האורחים, וראה אור בוקע מאחד החלונות. נדמה היה לו שפרצה שם שריפה, ומיהר לרוץ לשם. כשהתקרב לחדר הרגיש שאין מדובר בדליקה, אלא באור מסתורי וחסר-פשר. הוא ניגש אל הדלת והציץ מבעד לחור המנעול. המראה שנגלה לעיניו המם אותו. הוא ראה את האורח העני יושב על הארץ ועורך 'תיקון-חצות' ברעדה גדולה. כפיו היו פרושות לצדדים ומעיניו זלגו דמעות. ר' ברוך הוסיף והתבונן, ונבעת: ליד העני עמד איש גבה-קומה, לבוש לבנים ובעל פנים מאירות באור שלא מן העולם-הזה. ר' ברוך נפל מתעלף. למשמע קול נפילתו, פתח הבעש"ט את הדלת והחל מיד לשפשף את בשרו עד שהעירו מן העילפון. הוא הכניסו לחדר ודיבר עמו דברים מרגיעים, עד שנרגע כליל. ר' ברוך נוכח כי העני אינו איש פשוט, והחל לבקש את סליחתו על שלא כיבדו כראוי. הבעש"ט הפסיקו, וגזר עליו שיחדל מלדבר על כך וגם הזהירו שישמור את הדבר

בסוד גמור כל ימי חייו. אחר-כך בירכו ואמר לו שייולד לו בן שיהיה צדיק גדול, ושאתו תקפיד להניק את הילד בעצמה ולא למסרו למינקת, כפי שנהגה בילדיה האחרים. ר' ברוך היה נרגש מאוד מהדברים וביקש מהבעש"ט לגלות לו מי היה האיש נשוא-הפנים שעמד לצידו. אמר לו הבעש"ט: "מכיוון שזכית לראותו, אגלה לך סוד ענינו. הזקן הזה, הוא נשמת הצדיק הגדול רבי יהודה ליווא המהר"ל מפראג, אשר אתה מתייחס על צאצאיו. עתה הגיעה השעה שנשמתו תרד שוב לעולם, כדי לפעול ישועות גדולות ולתקן תיקונים גדולים ונוראים, ואתה זכית שנשמה קדושה זו תתגלגל בבנך אשר תוליד. כל הנשמות הגדולות הנשלחות לעולם הזה, מתאוות במיוחד, להתגלגל באנשים שהם מגזעיהן ושורשיהן. כיון שאתה צאצאו של המהר"ל מפראג, זכית שנשמתו הטהורה. הבעש"ט ציווהו לקרוא לילד אריה-לייב, ואמר, כי הוא בטוח שיראה את את הבן שייולד והוא יברכהו. למחרת נסע הבעש"ט לדרכו, וברכתו נתקימה. לאחר שנה ילדה רחל אשת ר' ברוך בן ר' ברוך הזמין לברית-המילה את כל עניי הסביבה, בתקווה שעמם יבוא גם הבעש"ט. כשנאספו האנשים, התהלך אבי הבן בקהל כדי לראות אם הבעש"ט נמצא שם, ואכן, זיהה אותו בין האביונים. הוא רץ לקראתו בשמחה רבה, אך הבעש"ט הוזהרו לבל ידבר עמו ולבל יחלוק לו כבוד כלשהו. ברית-המילה נערכה בזמנה ושמו של הילד נקרא אריה-לייב. אחר-כך, כשהחזירו את הילד לאמו, ביקש ר' ברוך שיעברו גם בין העניים, כדי שהבעש"ט יוכל לברכו. כשהגיעו אליו, הניח הבעש"ט את ידיו על ראש התינוק ואמר: אני עם-הארץ ואיני יודע לברך ברכות בלשון-הקודש. אבל אני זוכר מה שאבי לימדני על הפסוק 'ואברהם זקן' – 'אב' הוא אבא "פאטער", ו'זקן' הוא סבא "זיידע", והפירוש של 'אברהם זקן' הוא, שאברהם אבינו נעשה סבא שלנו. על-כן אני מברך את הילד שיהיה סבא לכל ישראל, כמו שאברהם אבינו היה סבא לכל ישראל".

דבריו עוררו פרץ-צחוק מפי הנוכחים, והכול סיפרו איש לרעהו את הפירוש של העני ואת הכינוי 'סבא' שהעניק לילד. הכינוי הזה נקלט בפי הבריות, וכשהיו שואלים את האב או האם לשלום הילד, היו אומרים: "מה שלום ה'סבא' שלכם?".

גם כשנתפרסם ברבות הימים כצדיק פועל-ישועות, שביטל הרבה גזירות רעות מעל עם-ישראל, לא פסקו מלקראו 'סבא'. הלא הוא ה'סבא' הקדוש משפול!

כתב עליו בעל ה'מליצי אש' השפאלער זיידע היה צדיק נסתר, קודש הקודשים, בעל מקובל גדול ונורא, כל מעשיו לשם שמים, כל מגמתו להכניס רשעים תחת כנפי השכינה. ונהרו אליו אלפי בני-מכל הארצות ופעל טובות, ריפא חולים, והיה בעל מופת גדול.

כ"ק אדמו"ר: שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר מהשייכות שהיה בין אדמו"ר הזקן ו"השפאלער זיידע": ידוע שכ"ק אדה"ו רצה לכתוב "ספר של צדיקים" נוסף ל"ספר של בינונים" (ספר התניא). והוציא כוונתו מן הכוח אל הפועל וכתבו – אלא שנשרף, הספר הזה עלה בלהב השמימה, באותו זמן שה"שפאלער זיידע" הסתלק.

ב'היום יום' ליי"ד בטבת העתיק כ"ק אדמו"ר הרבי מליובאוויטש קטע ממכתבו של כ"ק אדמו"ר הרי"צ מכ"ו במרחשוון תרפ"ה שבו נאמר:

הסבא משפאלע - השפאלער זיידע - היה איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן - שנת תקס"ט או תק"ע - סיפר, אשר בהיותו בן שלוש שנים ראה את הבעל-שם-טוב "והניח ידו הקדושה על לבי, ומאז 'חם' לי". תנועת צדיק, ומכל שכן ראייה או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.

הקטע עצמו הועתק ברשימותיו של הרבי משנת תרפ"ה שנדפסו ב'רשימות', חוברת ט, עמ' 3 (וצילום גוף כתב-יד-קודשו שם עמ' 21).

דרכי פולין ודרך חב"ד

ברשימה אחרת של הרבי, הכוללת מדברי כ"ק אדמו"ר הריי"צ מי"ט-כ בכסלו תרצ"ג (מה שלא נדפס בלקוטי-דיבורים), מסופר ('רשימות', חוברת קעב, עמ' 13):

הסבא משפולי תבע מאדמו"ר הזקן דרכי פולין (היינו, הנהגה בדרך של מופתים וכו'), ויענהו: אתי היתה ושלחתיה. וישאלהו: אם-כן, מהו הביאור במאורע שהיה בעת שהובילו את אדמו"ר הזקן לפטרבורג? הרי הגלגלים לא נסעו? ויענהו: שצווחין אף עקתינ האקסען [=שוורים] צווחו (כאילו שלא הוא עשה מאומה בשביל זה, אלא וכו', היינו, שה'אקסען' מעצמם ומאליהם לא נסעו, מ.מ. [=מנחם מענדל]).

בלהב השמימה

ביו"ד במנחם-אב תשי"ד (אגרות-קודש, כרך ט, עמ' רלב) כותב הרבי להרה"ח הישיש ר' ישראל-נח בליניצקי מזקני אנ"ש בצרפת ("נהנה אני מסיפורי צדיקים שמעתיק במכתבו, ובוודאי גם להבא ינהג ככה ותשואות-חן מראש"):

במה שכותב אודות הרב-הצדיק משפאליע בהיותו אצל אדמו"ר הזקן, הנה רשום אצלי בסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודותו בזה, שאמר לאדמו"ר-הזקן התחלתם בכתיבת ספר של צדיקים והעולם אינו מסוגל להכיל זאת. נתעוררו קטרוגים למעלה ופסקו שישרף, ואני אעלה באותו להב השמימה, וכן היה שבזמן השריפה נסתלק הרה"צ הסבא משפאליע.

קשורים זה בזה

לימים, בהתוועדות שבת-קודש פרשת מקץ תשכ"ב (שיחות-קודש תשכ"ב, עמ' 160) פירט הרבי: "את הקשר בין שני הנושאים (דשריפת הספר והסתלקות הסבא משפולי) לא שמעתי, אך שתי העובדות סופרו לי בחדא מחתא, ומשמע שהם קשורים זה בזה".

יתר על כן: במהלך סעודת החג בבית כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ביום שביעי-של-פסח תשכ"ה ('המלך במסיבו', כרך א, עמ' צב) גילה הרבי פרט נוסף: כשסיפר לי כ"ק מורי-חמי אדמו"ר את הדבר שאלתי: הרי הוא היה במקום רחוק? ומורי-חמי שתק ולא ענה (כדרכו כמה-פעמים)!!!...

"לב מלכים ושרים"

בהזדמנות אחרת (בהתוועדות שבת-קודש פרשת תשא תש"ל - שיחות-קודש תש"ל, כרך ב, עמ' 496) הזכיר הרבי כדרך-אגב:

היה סיפור שהיה צריך להלקות את הקיסר - הלקו אפוא את הקיסר - זהו מעשה שהתרחש אצל הסבא משפולי.

המופתים שלו - כך התבטא הרבי באחרון-של-פסח תש"ל (שיחות-קודש, שם עמ' 59) - היו קשורים ב"לב מלכים ושרים".

שניים שהם אחד

בהתוועדות אחרון-של-פסח ושבת-קודש פרשת אחרי תש"ל (שיחות-קודש תש"ל, כרך ב, עמ' 59-58, 98-99) התייחס הרבי לאישיותו של הסבא משפולי וטען-קבע כי הוא-הוא הצדיק הידוע גם בכינויו "ר' לייב שרה"ס". וכך אמר הרבי:

עד אשר לא ימצא איש נאמן שיוכיח בוודאות כי בידו הוכחה מוצקת או עדות מהימנה (שראה שתי מצבות של שני אישים שונים במקומות שונים וכן 'ארצייתין' שונים שמדובר בשני אישים שונים), אפשר לקבוע שהמדובר באישיות אחת ושלוש על ישראל.

טענה זו נשענת על הרבה מאוד מאפיינים משותפים בין הנ"ל: שניהם נשאו אותו שם, שניהם היו תלמידי המגיד ובעלי שייכות לבעל-שם-טוב, אצל שניהם אירעו מופתים רבים ושניהם היו 'נסתרים'.

הרבי התייחס לשאלה שהוצגה על השערתו זו ולפיה אין התאמה בין שמות אימהותיהם - שם אימו של ר' לייב שרה"ס היה שרה בעוד שלאם הסבא משפולי קראו בשם אחר. על כך אמר הרבי כי: (א) שאפילו לגבי זהות שם אמו של הרה"ק רבי לוי-יצחק מברדיצ'וב מצינו סתירות (בספר 'קב ונקי' מעיד שראה נוסח פדיון של רבי לוי-יצחק שבו הוא חותם בשם אמו אחרת מבשאר המקומות, וקובע שהשם המפורסם - בטעות יסודו); (ב) ייתכן שהוסיפו לה שם, (ג) אפשר שהיו לה כמה שמות, (ד) קיימת אף אפשרות ששמה הוחלף.

ניגון של מסירות-נפש

"שמחת-תורה ובאחרון-של-פסח נוהגים לנגן את הניגון 'האפ קאזאק' של הסבא משפאליע" - כך אמר הרבי הריי"צ בשנת תש"ד (ספר-השיחות תש"ד, עמ' 116; והשווה - תורת-שלום, עמ' 236).

וכך נהגו אצל הרבי נשיא דורנו (ראה לעניין אחרון-של-פסח ב'אוצר מנהגי חב"ד' (ניסן) עמ' רלא).

וכך סיים הרבי את ההתוועדות שבת בראשית תשכ"ו (שיחות-קודש תשכ"ו, עמ' 65):

מכיוון שבמוצאי שמחת-תורה היו מכריזין [=בליובאוויטש] "ויעקב הלך לדרכו", ועיקר ההליכה היא בדברי הרשות אשר מתחלת בימות החול (לאחר שבת-קודש) הנה ינגנו "האפ קאזאק" שירקדו לתוך השנה מתוך מסירת-נפש בדומה ל"קאזאק" אשר הנהו חייל ההולך במסירות נפש עד למעלה מדרך הטבע (בלעומת-זה); וזהו עניינו של הניגון שהיה הסבא משפולי מנגן - להדגיש מעלת ה"קאזאק" בקדושה. יקחו, איפוא, המסירות-נפש על כל השנה כולה מחודש תשרי ובהתחלה מראש-השנה שעניינו הוא מסירות-נפש ד"מלוך על העולם כולו בכבודך" (ויקחו על כל השנה כעניין "בידך אפקיד רוחי" - שהוא מוסר עצמו לגמרי מכל וכול) ולהמשיך המסירות-נפש על כל השנה כולה.

הרבי החל לנגן בעצמו "האפ קאזאק" ויצא.

שנה לאחר מכן (תשכ"ז) במהלך ההתוועדות השנייה של שבת בראשית סיים הרבי את אחת השיחות (שיחות-קודש תשכ"ז, כרך א, עמ' 111) באמירה הבאה:

היה בעבר סדר לנגן בשמחת-תורה נגונו של הסבא משפולי, בוודאי מכירים הכל אותו, ינגוהו, אפוא!

אדמו"ר הזקן חיבבו מאוד

כשנשאל הרבי אודות הקשר בין הסבא משפולי לאדמו"ר הזקן, והשייכות של הניגון למועדים של פסח ושמחת-תורה - השיב ('המלך במסיבו', חלק א, עמ' צב-צג, קנו, ח"ב עמ' קלו):

אדמו"ר הזקן חיבבו מאוד... חסידים סיפרו כמה וכמה סיפורים ופרטים... הניגון הוא ניגון של שמחה וניצחון, נקודת המועדים הנ"ל. ענינו של ה"סבא" שהוא עסק בפדיון-שבויים, שזהו עניין חג הפסח "זמן חירותינו".

קשור לחג הפסח

ביתר פירוט והרחבה דיבר על-כך הרבי בהתוועדות אחרון-של-פסח תש"ל (שיחות-קודש תש"ל, כרך ב, עמ' 57-59) ותוכן הדברים בקיצור:

אצל הסבא משפולי מצינו ג' ענינים אשר כל אחד מהם קשור לחג הפסח: א) אהבת-ישראל באופן נפלא, ב) עיסוקו בפדיון-שבויים, ג) ריבוי ניסים ומופתים.

בחג הפסח בא לידי ביטוי אהבת ה' לישראל "כי נער ישראל ואוהבהו"; חג הפסח עניינו הוא מה שבני-ישראל נשתחררו ממצרים עד כדי קריאת החג בתואר "זמן חירותנו"; והענין דניסים וניסי-ניסים מודגש אף הוא בשמו של החודש כמאמר (ברכות נו, א) "הרואה ניסן - ניסי ניסים נעשו לו".

הניגון "האפ קאזאק" שקשור בקווקים שעניינם היא כידוע (ליודעי דברי-ימיהם) שבין אנשי הצבא גופא היתה אצלם משמעת הכי חזקה והם היו חיילים באופן של מסירות-נפש עד שהפקירו עצמם ממש בדומה לנאמר "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו" - כך נהג השפאלער זיידע וכן יהודים בעלי מסירות-נפש אחר-כך ועניין זה קשור בתפקיד דורנו כמובא בהמשך מאמרי חסידות של יום ההילולא בעניין ביזבוז האוצרות לאנשי חיל שינצחו בפועל דבר הקשור במידת הנצח והמסירות-נפש.

"ייעשה נא הדבר מתוך שמחה וטוב לבב ומתוך הרחבה, וכאשר ישנו ניצחון המלחמה מכריזים 'האפ קאזאק' ויוצאים בריקוד בקרוב לקבל פני משיח צדקנו".

הרבי הוסיף להתייחס לתוכנו של ניגון 'האפ קאזאק' ולקשר שלו לאחרון-של-פסח גם בהתוועדות הסמוכה (שם עמ' 99). (מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר)

ה"סבא משפולי" בדברי רבותינו נשיאינו אדמו"רי חב"ד

התגלות הסבא משפולי בהיות הסבא משפאליע כבן שלוש או חמש שנים, היה אצל מורנו הבעל-שם-טוב בהיותו בשפולא, וברכו מורנו הבעל-שם-טוב ואחר הברכה הניח ידו הקדושה על ראש הילד ולבו, ומאז - אמר הסבא משפאליע - הרגשתי פתיחת המוח בלימוד התורה ותשוקת הלב בעבודת

הבורא ואהבת ישראל. וכשהיה אצל מורנו הרב המגיד ממעזריטש הרגיש בעצמו שהוא בעל מדרגה, אבל השתדל להעלים שלא יכירו בו. פעם הלך רגלי למורו רבינו המגיד למעזריטש, ופגע בבעל עגלה יהודי שהוביל משא, והעגלה טבעה בבוץ, וביקשו הבעל-עגלה שיעזור לו להוציא את העגלה מהרפש, והסבא משפאליע אמר כי אינו יכול להגביה משא כבד כזה. ענה לו העגלון: אתה יכול, רק אינך רוצה. ומכיוון שנתן ידו על העגלה - עלתה העגלה מהבוץ. הסבא משפאליע הרגיש בדברי הבעל-עגלה "אתה יכול, רק אינך רוצה", כי היא אמירה בדרך רמז מלמעלה שצריך להתגלות. ובבואו למעזריטש להרב המגיד, קראו הרב המגיד, ואמר לו במעמד התלמידים הקדושים: "הבעל-שם-טוב אמר לי, שאתה יכול לחליץ עגלה עם משא. יכול אתה, וצריך אתה להיות רבי". וסמכו וברכו. (אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ט ע' צח

ביקורו אצל הבעש"ט "היום יום" י"ד טבת הסבא משפאלע - דער שפאלער זיידע - היה איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן - שנת תקס"ט או תק"ע - סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט "און ער האט מיר ארויפגעלייגט דע הייליגע האנט אויפ'ן הארצען און פון יעמאלט אן איז מיר ווארעם". [והוא הניח ידו הקדושה על לבי, ומני אז חם לי]. תנועת צדיק, ומכל שכן ראייה או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.

במ"ש אודות הרה"צ משפאליע בהיותו אצל אדמו"ר, הנה רשום אצלי בסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודותו בזה, שאמר לאדה"ו איר האט אנגעהייבן שרייבען א ספר של צדיקים און די וועלט קען דאס ניט פארטראגען זיינען נתעורר געווארען קטרוגים למעלה ופסקו שישרף, ואני אעלה באותו להב השמימה. וכן הי' שבזמן השריפה נסתלק הרה"צ הסבא משפאליע. ברכה לקיץ בריא ושמח ואיוש"ט. בהתוועדות ש"פ מקץ תשכ"ב התייחס הרבי עוד לעניין זה: כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שרבינו הזקן כתב גם את "ספר של צדיקים". הספר הזה עלה בלהב השמימה, באותו זמן שה"שפאלער זיידע" הסתלק. הסבר לקשר העניינים שבין הסתלקות ה"סבא משפול"י עם שריפת הספר לא שמעתי, אך אני שמעתי את שני העניינים אלו בחדא מחתא, ומשמע שהדברים קשורים זה בזה.

במוצאי שבת קודש פרשת שמות תרס"ז, בהיותו בוירצבורג, סיפר כ"ק אדמו"ר הרש"ב (תורת שלום עמוד 84): (הסבא משפול"י היה נוהג לקרוא לעצמו בכל מיני שמות של ביזיון, בהמה וכו'. פעם היה בליאזנע בעת נשיאות כ"ק רבינו הגדול, והיה האכסניה שלו בעליה. והלך כ"ק רבינו הגדול אליו, וכאשר הלך כ"ק רבינו הגדול על המדרגות, אמר אז השפאלער זיידע: "מי יעלה בהר הוי' כו". וכאשר עלה אמר השפאלער זיידע לכ"ק רבינו הגדול איר "גייט צום דעם אלטן בהמה" [=אתם הולכים אל הבהמה הזקנה]. והתחיל לבזות את עצמו כו'. ואמר לי כ"ק אדמו"ר (היינו כ"ק אדמו"ר צוקללה"ה. הכותב) דלהיות נשמתו משם ב"ן לכן קרא עצמו בשם בהמה. וד"כ נשמות אלו דשם ב"ן צריכים לבטל את עצמם וי"ל דהביטול הוא שלא יהיה ח"ו וח"ו יניקה כו'. המספר

באחרון של פסח הש"ת, בסעודת היום, מופיע מדברי אדמו"ר הריי"צ: שאלה: על ידי איזה עבודה מגיעים לאהבת ישראל? תשובה: העניין המדובר אודות ה"שפאלער זיידע", שהיה לו חוש באהבת ישראל, זהו עניין אחר. בהערת רבינו על שיחה זו, מביא כי "הרה"צ ר' אריה לייב בר' ברוך. מתלמידי ר' פינחס מקוריץ ואח"כ - של הבעל שם טוב".

בספר השיחות תש"ד ע' 116 אמר אדמו"ר מהור"י צ: עס איז א מנהג אום שמחת תורה און אחרון של פסח צו זינגען דעם ניגון פון שפאליער זיידען, דעם "האפ קאזאק". דארף מען אים יעצט זינגען? [ישנו מנהג בשמחת תורה ואחרון של פסח, לנגן את הניגון של הסבא משפאליע "הופ קאזאק". צריך לנגן זאת כעת]. גם בהתוועדות שבת בראשית תשכ"ז (סעיף יד), דיבר הרבי בעניין זה: "פעם היה הסדר לנגן בשמחת תורה את הניגון של ה"שפאלער זיידען", מסתמא כולם מכירים את הניגון. ינגנו זאת עתה". בשיחת אחרון של פסח תש"ל הסביר כ"ק אדמו"ר את הקשר בין הסבא משפאליע לחג הפסח דווקא - בשלושה עניינים: עניין נוסף הקשור לאחרון של פסח הוא שבו נהוג לנגן את ניגונו של ה"שפאלער זיידע". ישנם אמנם כמה עניינים ממנו, אך מתוכם נבחר הניגון "האפ קאזאק", שהוא שייך לרגלים. ולכאורה איזו שייכות יש לכך דווקא עם חג הפסח? אלא זהו קשור עם שלוש עניינים שאנו מוצאים אצלו, שכל אחד מעניינים אלו יש לו שייכות עם חג הפסח. אצל הסבא משפולי הייתה אהבת ישראל בתוקפו, ועל פי חסידות. וכידוע הסיפור שהבעל-שם טוב הניח פעם את ידו על ליבו, ומאז היה אצלו לב חם, שלכן ידוע כל האריכות בנוגע לאהבת ישראל שלו. לאהבת ישראל יש שייכות מיוחדת עם פסח, שכן למרות שאנו אומרים על מתן תורה שהייתה מצד אהבת הקב"ה לבני ישראל, כלשון "הבוחר בעמו ישראל באהבה", וכפי שאומרים "ובנו בחרת", שזה מגיע מצד האהבה, אך אין זה מגיע לאהבה שהייתה בגלוי בשעת יציאת מצרים, כפי שנאמר על הזמן של יציאת מצרים "כי נער ישראל ואוהבהו". גם עיקר עסקו היה בפדיון שבויים, וזה הרי העניין של פסח, כיוון שאז היהודים יצאו ממצרים, שלכן מבין שלושת הרגלים נקרא פסח "זמן חרותנו". ועניין החירות הוא הרי פדיון שבויים. אצל ר' לייב שרה'ס, הסבא משפאליע, מוצאים עניין שלישי שגם לו יש שייכות לפסח: אצלו מוצאים את העניין של ניסים ונפלאות, שגם זה קשור עם פסח. הגמרא אומרת בברכות ש"הרואה נו"ן בחלום נסים נעשו לו והרואה שני נוני"ן בחלום, ניסי נסים נעשו לו". ומובן שזהו עניינו של חודש ניסן, שיש בו שני נוני"ן, שזו מעלתו לגבי החודשים תשרי וסיון. במילא מובן השייכות של חודש ניסן עם ר' לייב שרה'ס, שכן אצלו מצינו ניסים באין ערוך לגבי הניסים של שאר הרביים. ומצד כל זה יש לומר בדרך אפשר שזוהי השייכות של הסבא משפאליע לחג הפסח, ובמיוחד שהמופתים אודותיו היו קשורים עם "לב מלכים ושרים", וגם ידוע הסיפור מרבינו הזקן, שהסבא משפאליע אמר לו "מי יעלה בהר ה'", והסיפור בנוגע לספר של בינונים וספר של צדיקים.

באותה שיחה הסביר הרבי גם מדוע בחרו דווקא בניגון "הופ קאזאק", מבין כל ניגונו של הסבא משפאליע: בין ניגונו גופא, ישנו ניגון הגעגועים "קול ביער אנכי שומע". אבל בחרו דווקא את השיר הזה של ריקוד, שקשור עם קאזאקים, שעניינם (כידוע לידועים) הוא, שבין אנשי הצבא עצמם, אצלם הייתה משמעת חזקה, והם הלכו באופן של מסירות נפש ועד להפקרות, ואצלם היה כידוע "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו", שכך היה בזמנו של הסבא משפאליע ובשנים מאוחרות יותר, כידוע לכל מי שהיה שם. וזה קשור גם עם מה שכתוב בהמשך ההילולא שדווקא אנשי הצבא נמצאים במלחמה. את האוצרות מוסרים אמנם לפקדי החיל, אבל הכוונה היא שהם יגיעו לאנשי החיל, והם ינצחו בפועל, שזה קשור עם מידת הנצח והמסירות נפש. שזה ייעשה מתוך שמחה וטוב לבב ומתוך הרחבה, וכאשר יהיה ניצחון המלחמה יכריזו "הופ קאזאק", וילכו עם ריקוד בקרוב ממש לקבל פני משיח צדקנו. שיחת אחרון של פסח תש"ל. הנחה בלתי מוגה

בשיחת אחרון של פסח תש"ל דיבר כ"ק אדמו"ר אודות הסבא משפאליע, והזכירו כמה פעמים בשם "ר' לייב שרה'ס". מאוחר יותר, בשיחת שבת פרשת אחרי, הסביר הרבי שהסבא משפאליע ור' לייב שרה'ס זה למעשה אותו אדם (ראה להלן). וכך סיפר הרבי אודות ר' לייב שרה'ס: כל מציאאותו, היא עניין של נס: ישנו ספר בשם רז' המלאך (לא אומרים את השם המלא, כיוון שזה שם של מלאך, ושם בלתי רגיל) [וכידוע שזאת סגולה להחזיק את הספר הזה בבית] - שהספר הזה נדפס לפני שר' לייב שרה'ס נולד, ומכ"ש שזה היה בכתב-יד שנים קודם לכן, והכל מודים שכתבי היד הללו היו מאות שנים לפני לידתו. מוצאים אנו בספר הזה, תפילה עבור ר' לייב שרה'ס, שיהיה לו פתיחת המוחין. וכאשר מחפשים ר' לייב שרה'ס בדברי ימי ישראל, לא מוצאים מישהו אחר, ומובן שלא ערכו תפילה עבור אחד שלא ידעו עליו, והרי זה סימן שהכוונה אליו, אף על פי שזה נכתב שנים רבות קודם לכן. מצינו אכן על-דרך-זה במקום נוסף, שבמגילת תענית כתבו שתיקנו תענית בט' טבת על שם הגזירה שהייתה מאות שנים אחר-כך; אבל שם אפשר להתווכח, וכפי שישנם מפרשים שאומרים שזה היה בגלל עניין שאירע בימי עזרא. בנידון דידן אבל, אי אפשר להתווכח, כיוון שאי אפשר לומר שזה מכוון על יהודי שלא התפרסם, וממפורסם אחר לא ידוע, וזולתו. שזה עניין, שאלו שאינם מאמינים במופתים ועניין יודע עתידות, אין להם שום ביאור על זה אכן התקבלה, ואצלו היה פתיחת המוחין). וזהו העניין של "ניסי ניסים נעשו לו", ולא רק ניסים כיצד מגיעה תפילה על ר' לייב שרה'ס בספר שנכתב מאות בשנים לפני זה (והתפילה הזאת שלא היו מפורסמים, אלא עניינים שאפשר להראות באצבע ואפשר לומר: קח את הספר הזה, תדפדף בו ותראה שנכתב בו שחור על גבי לבן, בדף פלוני ובעמוד פלוני, ואפשר ללכת לכל ספרייה ולראות את זה בספר הזה

כאמור, בשיחת שבת פרשת אחרי תש"ל, התייחס הרבי לעובדה שהזכיר את הסבא משפאליע ואת ר' לייב שרה'ס כאותו אדם: כיוון שמדברים כבר בעניין הספק, הרי כאן המקום לבאר עוד עניין שדובר אודותיו באחרון של פסח, שדובר בקשר לסבא משפאליע ובקשר לר' לייב שרה'ס, וקישרו זאת שזה אותו אדם, והגיעה הקושיה: כיצד אפשר לומר שהסבא משפאליע ור' לייב שרה'ס היו שניהם אותו בן אדם? אבל מונח בפשטות לומר, שזה אותו אחד. כיוון שבכלל הן בנוגע לסבא משפאליע והן בנוגע לר' לייב שרה'ס, יודעים מאוד מעט. ומה שיוודעים בקשר לכל אחד משניהם הוא - שכל העניינים שאירעו אצל שניהם, אירעו באותו זמן, ושניהם היו תלמידים של המגיד, ולשניהם הייתה שייכות לבעל-שם-טוב, ולשניהם היה אותו שם, ואצל שניהם אירעו הרבה מופתים, ושניהם היו נסתרים - שלכן מונח בשכל לומר, שהם היו אותו אדם. ומה ששואלים, שבספר רז' המלאך כתוב ששם אמו היה שרה, ואצל הסבא משפאליע יש שם אחר - הרי זו אינה ראייה, כיוון שאפילו אצל ר' לוי יצחק מברדיטשוב, שהוא היה מפורסם, יש ספק מה שם אמו - שמובא ב"קב נקי" שהוא ראה פדיון של ר' לוי יצחק מברדיטשוב, ששם כתוב שמה של אמו אחרת מכפי שכתוב בכל מקום, שלכן הוא אומר שבמקומות האחרים זוהי טעות - ויכול להיות שהוא צודק, אבל על כל פנים אנו רואים שאפילו בנוגע לר' לוי יצחק מברדיטשוב גם יש ספק כיצד קראו לאמו. כך גם בנוגע לסבא משפאליע ור' לייב שרה'ס, שאין להביא ראייה משם האמא. הרי יכול להיות שהוסיפו לה שם, או שהיו לה שלושה שמות, או שהחליפה שם וכו'. לכן אמרתי, שהם היו אותו אדם. ועד שימצא בוודאות שהם היו שני אנשים נפרדים, יישאר הביאור מדוע בחרו לנגן את הניגון שלו באחרון של פסח, כפי שדובר באחרון של פסח, ואם לא, נחפש ביאור שני - אם בכלל צריך ביאור, כיוון שבהחלט ייתכן ניגון לא מצד המחבר,

אלא מצד תוכן הניגון, וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר נהג לבאר כמה פעמים תוכן של ניגון, יכול להיות שמנגנים זאת מצד תוכן הניגון, שבעל מנגן יכול להסביר זאת. אבל עד שלא יגיע מישהו ויאמר שהוא ראה שני קברים ושני מצבות ובשני מקומות שונים, ושני יארצייט נפרדים, ושמות שונים של האמא, והוא יהיה איש נאמן - הרי עד אז אפשר לומר ששניהם היו אותו אדם, ושלוש על ישראל.

בסעודת יום שביעי של פסח תשכ"ה, נסובו הדיבורים אודות ה"שפאלער זיידע" - הרה"ק וכו' רבי אריה לייב משפאלע - ושאל אחד המסובין האם ישנה שייכות בין הנ"ל וחב"ד? כ"ק אדמו"ר: שמעתי מחסידים כמה וכמה סיפורים ופרטים מהשייכות שהיה בין אדמו"ר הזקן ו"השפאלער זיידע", אך מכ"ק מו"ח אדמו"ר שמעתי רק ב' דברים: (א) ידוע שכ"ק אדה"ז רצה לכתוב "ספר של צדיקים" נוסף ל"ספר של בינונים" (ספר התניא), והוציא כוונתו מן הכוח אל הפועל וכתבו - אלא שנשרף, ובאותו להב עלה גם ה"שפאלער זיידע" ונסתלק. - כשסיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר את הדבר שאלתי: הרי הוא היה במקום רחוק? ומו"ח שתק ולא ענה (כדרכו כמה פעמים). (ב) פעם ביקר אצל אדמו"ר הזקן (בשנת תקס"ט - או תק"ע) וסיפר לו הרה"צ משפאלע כי בהיותו בן ג' שנים זכה לראות את הבעש"ט אשר הניח ידו הקדושה על לבו ומאז נעשה "חם" לו, ונטע בו את המידה דאהבת ישראל (והסיפור כבר, כמדומני, נדפס ב"היום יום"). ב"שער הכולל" (מזקני רא"ד לאוואט) כתב בשמו: שכשראה פעם הראשון את הסיפור הזה אמר להפליא את הרב המחבר ז"ל בזה"ל, דרך המחברים להעמיד תחילה הקדמה שלהם ואח"כ את גוף הספר, והרב הקדוש הזה סידר תחילה מודה אני כו' וברכות והודאות להשי"ת ואח"כ הקדמה וגם ההקדמה הזאת היא כולה דברי אלוקים חיים - וקרוב לוודאי שזהו ממקור מוסמך. [אחדים מהנוכחים הזכירו שישנם כיום משפחות בשם "זיידמן", "זיידה" וכיוצ"ב, שהם מתייחסים לה"שפאלער זיידע", וכ"ק אדמו"ר אמר שהוא מכיר כמה משפחות בשמות אלו

בסעודת ליל אחרון של פסח תשכ"ז, שאל הרש"ג: בספר השיחות תש"ד איתא, דבשמחת תורה ואחרון של פסח מנגנים את ניגונו של ה"שפאלער זיידע" - ניגון "האפ קאזאק". ברצוני לשאול: (א) מהי השייכות של הרה"ק הנ"ל עם חב"ד? (ב) מהו הקשר של הניגון עם מועדים אלו? כ"ק אדמו"ר: אדמו"ר הזקן חיבבו מאוד - הוא היה בין תלמידי הרב המגיד (וכמדומה דובר מזה פעם), וישנו גם ב"תורת שלום" ע"ד ביקורו אצל אדמו"ר הזקן. הניגון - הוא ניגון של שמחה ונצחון, נקודות המועדים הנ"ל.

בסעודת ליל אחרון של פסח תש"ל, שאל הרש"ג: מה היה הקשר בין אדמו"ר הזקן וה"שפאלער זיידע" - שכ"ק מו"ח אדמו"ר הורה לנגן באחרון של פסח את הניגון "האפ קאזאק"? כ"ק אדמו"ר: ענייני של ה"שפאלער זיידע" היה שהוא עסק ב"פדיון שבויים". רש"ג: מהי השייכות בין "פדיון שבויים" לחג הפסח? כ"ק אדמו"ר: חג הפסח הוא העניין ד"פדיון שבויים" וכמו שאומרים "זמן חירותנו". - ישנו שוחט שהוא קרוב שלו (עס איז דא א שוחט וואס ער איז זיינער א קרוב). הרב אליהו יאכיל סימפסאהן: אני נוסע מידי פעם לבוסטון ונמצא אצל נומאן, והם מבקשים ממני תמיד שאספר סיפור מה"שפאלער זיידע". רש"ג: הגיע אורח [הכוונה היה לרב סימפסאהן] היה ראוי שיספר ממנו סיפור אחד. כ"ק אדמו"ר: שמא תפעלו עליו ("אפשר פועל'ט איר בא איהם" [פנה לרא"ס ואמר לו:] שמא תספרו כאן מה שאתם מספרים אצל נומאן ("אפשר דערציילט איר דא, דאס וואס איר דערציילט ביי

נומאן")!?! ר"א"ס: לע"ע אין בזכרוני. ר"א"ק: האם אני יכול לספר משהו. כ"ק אדמו"ר: אדרבה. [ר"א"ק סיפר סיפור].

אחר הסתלקותו של הרה"ק רלוי"צ בשנת תק"ע, נסע רבינו הזקן לנחם את בני ביתו, ונשאר עד אחר חג הפסח. באותם ימים הגיע ה"שפאליער זיידע" לברדיטשוב ונכד רלוי"צ הודיע לרבינו כי "הסבא" בעיר. הרבי ביקש מהנכד שימסור ל"סבא" כי בדעת רבינו לבקרו. הנכד הגיע לאכסניית ה"סבא" ונעמד בין המוני החסידים שצבאו על הדלת ופדיונות בידם. הגם אתה באת ליתן "פדיון", שאל "הסבא", את הנכד!?! וכששמע את השליחות שבפיו קם "הסבא" ממקומו והכריז בשבועה כי רבינו לא יבוא אליו. הנכד חזר לרבינו ומצאו מוכן ומזומן לצאת לדרך אל "הסבא", וגם כששמע את תגובת "הסבא" ושבועתו, לא נסוג אחור באומרו כי אינו נפטר מלקדם את פניו אף אחר שבועה זו, ובתוך הדברים הגיע "הסבא" ונכנס לבית הרבי. נסתגרו שניהם בחדר רבינו, וכעבור זמן רב יצאו ועמדו להיפרד איש מרעהו, אולם הנכד התערב ואמר שאם הקרה לו ה' שני אורחים חשובים כאלו אינו מוכן לוותר, ומבקשם שישעו יחדיו בביתו, "אם רק תיתן – נסעד", אמר "הסבא". וישבו שניהם לסעודה. ובכל פעם שהיו צריכים לפתוח הדלת היה "הסבא" מזדרז לקום ממקומו ולפותחה. מגדל עוז עמד קע, מהרב רד"צ חן ששמע מאביו הר"ר פרץ חן

פעם הביאו לפני הסבא קדישא את סידורו של אדמו"ר הזקן, שיתן הסכמתו עליו, מכיוון שאז היו הרבה מערערים על הסידור מצד הגר"א ושאר המתנגדים לחסידות. ואמר הסבא קדישא: אין הסידור הקדוש הזה צריך הסכמה, גם אין רצון הרה"ק להדפיס הסכמה בתוך הסידור. ואמר טעמא דמילתא בדרך צחות: דהנה, מנהג העולם להדפיס הסכמות על הספרים בתחילת הספר. ולכאורה, אין זה יושר שיהיו מונחים דפי ההסכמות מעל גוף הספר, כי הרי זה "חול לגבי קודש", ועל פי הדין יש הקפדה שאסור להניח ספר שקדושתו מועטת על ספר שקדושתו יותר גדולה, ומכל שכן בתוך ספר אחד גופא נראה לכאורה דחמור יותר. וצריך לומר שההיתר הוא מכיוון שגם המחבר בעצמו כתב הקדמה בתחילת הספר, ולא כל פעם נזכר בו דברי תורה, אלא סיפור דברים והתנצלות בלבד, וההקדמה נדפסת בתחילת הספר, הוא משום שבספר אחר שייך בזה עניין "שקליפה קדמה לפרי", ועל כן יש היתר גם על ההסכמות הנדפסות בריש הספר ומונחות על גוף הספר. אבל בסידור הקדוש הזה, מבחין שהרה"ק רבי שניאור זלמן שונה מדרך המחברים וסידר מיד בתחילתו "מודה אני וכו'", ברכות והודאות להשי"ת, ואחר-כך נכתב הקדמה שהיא כולה דא"ה, ולא נמצא בתחילת הסידור שום ענין שנוכל לומר עליו שהוא בבחינת "קליפה קדמה לפרי", ואם-כן, האיך ירהיב איש בנפשו לכתוב הסכמתו על זה בסידור הק', כיוון שיש לפקפק בזה על פי הדין כאמור, אם יש היתר להדפיס הסכמה בתחילת הסידור; ואם להדפיס הסכמה בסוף הסידור - אין זה מנהג העולם, ועל כן מוטב שיודפס הסידור בלי שום הסכמה, כי בלאו הכי כל הערעור ישתתק מעצמו במשך הזמן, כיון שכבר מוסכם זה הסידור מן השמים. בסיימו לומר דברים הנ"ל, עלעל הסבא קדישא בסידור ועיין בו בכמה מקומות, ובטרם הניח הסידור מידו, אמר בנוגע לנוסח הסידור של אדמו"ר הזקן, בדרך שחוק מעט כדרכו הק', בזה הלשון: הכל אציית לו...

באחת ההתוועדויות של חסידים ב"ט כסלו בליובאוויטש הבירה, ישב החסיד המפורסם רבי מרדכי יואל ע"ה - שהיה עוד בין "היושבים" אצל הגאון החסיד רבי הלל מפאריטש, וסיפר את הסיפורים

דלהלן. בין היושבים היה נכדו הרה"ח ר' ברוך ז"ל דוכמן שהיה שותה דבריו בצימאון. ר' ברוך היה בעל שמועה ודייקן ביותר בהעברת סיפורים. ויהי היום והסבא משפולי, באחד ממסעיו עבר לא הרחק מהעיר זיטומיר. אותו היום יום חמישי בשבוע היה, והשעה שעת בין הערבים.

בהגיע הידיעה על כך לצדיק ר' זאב וואלף מזיטומיר, אמר בלבו: צדיק נשגב זה מגיע קרוב לבית מגורי ואני אחשה? הן זו הזדמנות פז להזמינו ולארחו בבית ליום הש"ק. במשך היום הזה ינתנו לי בוודאי אפשרויות רבות להתחקות על הנהגתו המופלאה, לראות ולהוודע במה כוחו ומנין שואב רוח הקודש תמידין כסדרן. אומר ועושה. מיהר בראש חזות תלמידים לצאת ולהקביל את הסבא קדישא משפולי. המה יוצאים את העיר ומגיעים אל הדרך הראשית, והנה הבחינו ממרחק במרכבה המתקרבת ובאה. ר' זאב וואלף ועדת תלמידים עומדים בסבלנות וממתינים למרכבה המתקרבת ובאה בצעדי צב. בהגיעה למקום עמידת הצדיק ותלמידיו פרצו החסידים שביל בתוך ההמון הגואה והגועש, כדי לאפשר לרבים להקביל את פני הסבא משפולי. אלה שזכו להצטופף קרוב למרכבה, שמעו קטעי דברים מהדו שיח שהתנהל בין שני הצדיקים, כאשר הרבי ר' זאב וואלף מפציר בסבא משפולי כי יאות לשבות את יום הש"ק במחיצתו בזיטומיר, ואילו הסבא מפטיר ספק בחידוד ספק בחיוך: רבי וואלף, הן אתה צדיק ודרכך בקודש להתפלל בדביקות ובמתינות, ומה יבקש צדיק כמוהו מאיש פשוט כמוני אשר תפילתו היא פשוטה ורגילה. אין אני מסוגל להמתין שעה ארוכה עד אשר הרבי ר' וואלף יסיים תפילתו, ומשום כך מבכר הנני לשבות באחד הכפרים או באחת העיירות הסמוכות מאשר בזיטומיר העיר. רבי זאב וואלף אינו מרפה ומשיב ואומר לו: "סבא קדישא, אחיש תפילתי ואשתדל להתאים פעמי אליך, ואנא קבל בקשתי ושבות שבת זו עמנו". "מוכן ומזומן הנני, עונה הצדיק ר' זאב וולף ואומר, להסתגל בשבת זו לכל הנהגה ולכל דרישה ובקשה של הסבא הקדוש, ואף אם לא אבינם סמוך ובטוח הנני כי יסודותם בהררי קודש". רבי וואלף התקין לאורחו הנעלה חדר מיוחד ודאג אישית למלאת כל הצטרכויותיו ובקשותיו על צד היותר נעלה. יחד עם זאת דאג שתהא לו אפשרות של ראייה והסתכלות מחדר נסתר לחדרו של הסבא משפולי. עת התקדש יום השבת. נוהג היה רבי זאב מזיטומיר לעבור בעצמו בכל ליל ש"ק לפני התיבה בתפילת קבלת שבת. במנהג זה נהג גם בליל שבת זו, אלא כשרבם הקדוש עמד רק ב"אל תקשו", כבר נשמע קולו של הסבא משפולי "אם תבואו אל מנוחת", ומיד הוא מסתכל במבט חודר על הרבי ר' וואלף ושפתותיו רוחשות נו!... נו!...

רבי וואלף עושה מיד כמצוותו של הסבא משפולי, ומסיים את הקטע בקול רם כשרק צל של ניגונו הקבוע משתמע בפיו. מקצת מתלמידיו של ר' וולף החלו לרטון ולהרהר אחרי האורח שבא אליהם. אמנם שמעו יצא בכל המדינות כבעל מופת גדול, אך האם בשל כך מותר לו לנהוג עד כדי כך זלזול כרבים. אך בראותם את התבטלותו של הרבי ר' וואלף וכניעתו לכל רמז של הסבא - עצר הדבר בעדם מלהתפרץ. בשעה מוקדמת מהרגיל סיימו הפעם את תפילת ערבית, ור' זאב וואלף והסבא קדישא נשארו לעמוד על עמדם, כאשר המתפללים עברו על פניהם וברכום בברכת "שבת טבא". בעלי מבט חד הבחינו כי קצרה רוחו של הסבא והוא מבקש כבר לסיים וללכת לסעודת שבת, משל שרוי הוא בצום מספר ימים רצופים. גם בסעודת הלילה חזר אותו סיפור על עצמו. כל הזמן דוחק הסבא ברבי וולף להזדרז, לסיים. תמורת הרגלו של ר' וואלף לשיר במתינות ובמתינות, הנה זאת הפעם זימר

בחטף ובמהירות לא רגילה, והכל לפי רמזיו של הסבא. תפילת שחרית ומוסף של היום היה כהמשך של תפילת ערבית, כשר הסבא דוחק לא להאריך בתפילה.

רבי זאב אף הודיע לגבאי בית המדרש כי הפעם יכבדו את הסבא לעלות למפטיר, ואילו לו עצמו יתנו "עליה אחרת". בסיום תפילת מנחה ערכו את השולחן לסעודה שלישית. ואם כי הפעם לא דחק הסבא כל כך בר' וואלף, אך לאחר מכן ביקש מר' וואלף שאם רוצה הוא לומר דברי תורה, שיאמרם תיכף ולא יאריך יתר על המידה, כדי שיעמוד בהבטחתו בליל שישי עת נפגשו מחוץ לעיר. לאחר תפילת ערבית והבדלה ביקש הסבא מר' זאב רשות כי יאפשר לו לקבל אנשים ל"יחידות", כי רבים כבר הספיקו להגיע מבעוד מועד ולהמתין בפתח הבית לבקש את ברכת הסבא קדישא. הרשות ניתנה והסבא סידר שולחנו לקבלת האנשים, כאשר ר' זאב מסתכל מהסדק הנסתר לראות הנהגתו בקודש. בזה אחר זה נכנסו יהודים אל הסבא. כל אחד וצרור צרותיו בפיו. לכל אחד ואחד היה מענה שווה שהסבא היה חוזר עליו לאחר שמיעת הבקשה: ח"י רובל. תן ח"י רובל ובשנה הבעל"ט תיפקד וזוגתך. תן ח"י רובל ואביך יתרפא ברפוא"ש. וכן הלאה וכן הלאה, הפזמון חוזר על עצמו. בצורה כזו נערמו על השולחן מטבעות ושטרות למכביר, והסבא ממשיך לקבל את כל זרם האנשים שבאו אליו. בין הקהל שנכנס לסבא היה אחד שביקש רחמים על בנו יחידו אשר מחלתו אנושה ואין תרופה רח"ל למכתו. עתה הוא בא אל הסבא לבקשהו כי יציל את בנו יחידו, והסבא בשלו: "תן ח"י רובל והשי"ת ישלח לו רפואה במהרה". אך הלה נשאר על עמדו. "רבי, פונה הלה, מבקש הייתי שהרבי יבוא אלי לברך את הבן כי מצבו ממש אנוש". "אם רצונך כי אבוא אליך עליך לתת ח"י פעמים ח"י רובל", משיב הסבא, ומצווה "עליך להמתין עד שכל המבקשים לבוא אלי יכנסו, ואח"כ נסע יחידו לביתך".

האורח נשאר לעמוד בחוץ להמתין לסבא, ואילו ר' זאב וואלך בירר את כתובתו של האורח שהיה באחת העיירות הסמוכות, ומיהר לבית החולה בטרם יבוא לשם הסבא משפולי. ר' וואלף נכנס לחדר הילד ששכב כבול עץ, עיניו עצומות ונשימתו קשה ביותר, וכל חזותו מבהילה. הוא ניגש לארוכה העומדת בקצה החדר, ניקה אותה מהאפר ומיד השתחל לתוכה כדי שיוכל לראות כיצד יתנהג הפעם הסבא משפולי ואיך ירפא את הנער. כשסיימו קהל החסידים להיכנס אל הסבא, ניגש הסבא אל תרמילו והוציא מתוכה שקית בד ריקה, והחל מכניס לתוכה את כל הכסף שהצטבר על השולחן, כשהוא מפזם לעצמו "ברכה הכא ברכה התם, ורובל לשקית אכניסנה"... וכך ממלא את השקית במטבעות ובשטרות הכסף, ויכניס את השקית עם כל תכנה לתרמילו. האב שעמד ומצפה בדריכות שהסבא יסע עמו לביתו, היה נדהם בשמעו ובראותו את בדיחות הדעת של הסבא בשעה שמנה את הרובלים ושלשלם לשקית. רק אז נפנה אל היהודי שהמתין לו בחדרה ויעל אל המרכבה ויסע לביתו כדי לברך את בנו החולה. מיד עם בואם לבית, ניגש הסבא למיטת החולה ויצו כי כולם יצאו מהחדר, וכל אלו שאינם מבני הבית – יחזרו לבתיהם. מיד לאחר מכן סגר את הדלת בעדו וינעל במנועול. הסבא נפנה פעם נוספת אל הילד החולה, נתן בו מבט חודר ותקיף ואחר כך צעד הלך ושוב לכל אורך החדר כשפניו להבים. לאחר הליכה כזו מספר פעמים נעצר ליד מיטת החולה, יד ימינו כיסתה את עיניו ובשמאלו החזיק במתניו. ולפתע קלחו מעיניו דמעות כשני ברוי מים.

ללא אומר ודברים עמד כך הסבא משך זמן, והנה הזדורר הנער ויתהפך מצד אל צד. שוב סבב הסבא בחדר ומראה פניו כגחלי אש לוהטות, וכשנעצר בשנית ליד מטת הילד חזר על אותו מעמד: יד ימינו

על עינו, ושמאלו על מתני, גופו ינוע וקולו לא ישמע, ומעיניו יקלחו שוב הדמעות כמים אדירים. והנער - פקח את עיניו ויביט בסבא במבט תמיהה ופליאה. בפעם השלישית כשנעצר הסבא ליד מיטת הנער, ומעיניו קלחו הדמעות, והנה התיישב הנער במיטתו ויקרא בקול חלוש: אבא! הסבא ניגש לפתח הארובה שבירכתי החדר, פתח את הפשפש ויאמר: "וועלוייל, וועלוייל... ואם מאן דהוא זוכה לדרגה מעין זו, שבכל יום ויום - ניחא לך כבר... "ולפני שר' זאב וואלף מזיטומיר הספיק לצאת מתוך הארובה, פתח הסבא את דלת החדר ויצא לאבי הילד ויאמר: הא לך בנך, הסכנה כבר חלפה אם כי עדיין תשוש הוא, אך בעזרת השם תוך ימים ספורים יחזור לאיתנו. והסבא עזב את הבית ויפן וילך לדרכו

ביום אחד כשהסבא משפולי כבר כיהן ברבנות בעיר שפולי, כי מתחילה היה צדיק נסתר וערך גלות שנים רבות. אחר כך נהיה שמש של בית הכנסת בזלטופולי. שם כבר החלו לספר עליו ענייני מופתים, לבסוף נתגלה ונבחר לכהן ברבנות בעיר שפולי. ויהי היום והסבא משפולי נכנס לבית המדרש הגדול בעיר, ויצו לתלמידיו כי יכבדו וינקו את בית המדרש בצורה יסודית. התלמידים התפלאה ויתמהו: הן לא ערב שבת היום ולא ערב מועד, מדוע ועל מה יבקש רבם מהם כי ינקו את בית המדרש באופן יסודי. אך הם עשו כמצוות רבם. כעבור שעה קלה חזר הסבא לבית המדרש ולא נחה דעתו ממה שהתלמידים ניקו. ויצו להביא כלים לשטוף ולנקות ולכבד כל מקום וכל פינה שבבית המדרש, כל כסא וכל ספסל יכבדו, כל ארוך וכל מדף ישפשפו ויטהרו, כל אבן וכל מרצפת יבריקו, למען שוות לבית מקדש מעט זה הוא והדר. כל כמה שהתלמידים עמלו וטרחו קשות בכל מאמציהם ובכל מרצם, היה הוא הסבא קדישא מופיע, משעה לשעה, לבית המדרש ובוהן ובודק בכל חרך וסדר ומצביע כי בפניה זו עדיין לא נגעו בה ידיים ובקרן זוית זה לא טיהרו די ועל כל עליהם לחזור פעם נוספת כידי שהכל יבריק ויגיה בצחצחות. כלי רחצה וחומרי ניקוי חוזקו בזה אחר זה, גבם וגווים של התלמידים כפף מרוב עמל וטורח, הידיים כאבו והזיעה ניגרת. את הכל בכל מכל כל מרקו, ליבנו, שפשפו וקרצפו, ביבש ובלח, בנתר ובבורית, לא היה דבר שלא חבטו או הדיחו, או קנחו, או נגבו, כל השולחנות, התיבות, והספסלים הוזזו ממקומם והכל עבר ניקוי יסודי כפי שלא נוקה מאז ועד עתה. אף החלונות, המנורות, הזכוכית והבדולח הבהיקו ביפעת נגהם. רק לאחר שהכל עבר בדיקה יסודית וחזרה תחת עיניו הפקוחות של הסבא ונחה דעתו והדבר היה לשביעת רצונו, רק אז פנו עליו אחדים והמיוחדים שבתלמידים ושאלוהו על מה ולמה צחצחו והבריקו זאת הפעם את בית המדרש יותר מכל עת? מה יום מיומיים? ויען הסבא קדישא ויאמר: היום הזה אנו נקבל כאן את התורה. הדברים היו סתומים ויהיו לפלא באזני השומעים, אך אף אחד לא רהרר אחר רבם, ביודעם כי באם הסבא אומר - יש דברים בגו. הסבא צווה לכולם ללכת לביתם ולהתרחץ ולהתלבש בבגדי חג, ואף הוא נכנס לביתו, לבש בגדי שיראין אשר רק בימים מיוחדים ראוהו בבגדים אלו, ולאחר מכן יצא בראש כל תלמידיו את העיר ויעמוד וימתין שעה ארוכה ועיניו צופיות לעבר הדרך הבאה ממזרח. המתח בעדת התלמידים גבר: איזה מתן תורה יהיה לנו היום הזה? מי ומה צריכים להגיע עתה, כדי שעיהם או על ידם יקבלו היום את התורה מחדש? והסבא עומד שקט ושליו רק עיניו תרות ומחפשות באופק. והנה - ממרחקים נראתה נקודה המתקרבת ובאה, אנחת רווחה יצאה מלב הסבא, והמתח והציפייה בין התלמידים גוברת והולכת, מרגע לרגע נוכחו לדעת כי זו מרכבה רגילה, אשר רבות כמוה עוברות במקום מפעם לפעם. בהגיע המרכבה ליד מקום עמידת הסבא קדישא, אותה הסבא לעגלון כי יעצור

והוא בכבודו ובעצמו נכנס פנימה וישתהה זמן מה. לאחר מכן יצאו הסבא משפולי ואתו עמו יהודי נשוא פנים, אשר זיו וזוהר קרן מפניו וילכו יחד שלובי זרוע לעבר העיר. רמז קל מעיני הסבא ומיד קול צהלה ושיירה מלאו את החלל. וכך ליוו התלמידים את רבם והאורח לבית המדרש הגדול שבעיר, ובכל מקום שהשיירה הצוהלת עוברת, מצטרפים אליהם יהודים תושבי המקום. בהגיעם לבית המדרש המצוחצח והמבהיר צווה הסבא לפתוח את ההיכל ולומר את פסוקי "אתה הראת", כמו בשמחת תורה לפני ההקפות. עם גבר אמירת הפסוקים פצח הסבא בניגון של שמחת תורה שלפני ההקפות, כשהקהל מזמר ושר אחריו. ומיד לאחר מכן תפס הסבא קדישא את האורח, הלא הוא, מי שנקרא אז בשם "המגיד מליאזני", ולאחר זמן נתפרסם כבעל התניא והשולחן ערוך, הגביהו ואמר "הרי הוא ספר תורה עצמו. קדוש וטהור הוא כספר תורה. והיום הזה נעשה הקפות מסביב לבמה עם הספר תורה הלזה שזכינו והוא הגיע אלינו ואשר בנינו צחצחנו והברקנו את בית מקדש מעט שלנו". ואז החל הסבא משפולי לקרא את הקטעים של ההקפות כאשר הוא מרים את כבוד קדושת אדמו"ר הזקן ומחזיק בו כפי שמחזיקים את ספר התורה בשמחת תורה. כך הקיף שבע פעמים. לאחר מכן אמר הסבא משפולי לתלמידים: לא בכל יום איתרחיש זכות כזו לנו, נגיל ונשמח כי זיכנו הקב"ה בכך, ומיד פרשו לסעודת מצווה שנמשכה שעה ארוכה

בימי ה"צמח צדק" היה איש אחד בשם ר' אלעזר משה. בהיותו בן שבע-שמונה נחטף לשרת במסגרת הקנטוניסטים. הוא למד מעט מאוד. ברם, על אף הייסורים הקשים שסבל שם, נשאר ביהדותו. משגדל, עשוהו לחייל. מקום מגורו היה בבאבינוביץ ושלחווה לשרת בהומיל. שם היה נכנס לפרקים לבית המדרש ומאזין לשיעורי הלומדים בחומש, נ"ך, משניות וכן היה שומע דברי חסידות. לאחר מכן שלחוהו לשמור על מחסן חומרי נפץ ובעומדו על משמרתו היה אומר "שכינתא בגלותא – וי". הוא היה איש פשוט. הרגיש ה"צמח צדק" בליובאוויטש איך ר' אלעזר משה אומר על משמרתו "שכינתא בגלותא – וי", ואמר על כך: הסבא משפאלע אמר על הרוזינאי הקדוש כשהלביש אותו בדרכו ל"חדר", שהוא גולל ספר תורה. כך גם מי שנתקל בר' אלעזר משה, נתקל בספר תורה. וה"צמח צדק" היה עומד בפניו.

שוב אירע (באותו פעם או בהזדמנות אחרת) שנשמט אבנטו של אדמו"ר הזקן. חטף הסבא-קדישא את האבנט וחגר בו את אדמו"ר הזקן, באומרו שהוא מקיים מצוות גלילת ספר תורה

הרב שמואל לויטין סיפר בהתוועדות ב-770, כי הסבא משפולי התפלל שבניו יהיו 'עמי הארץ', כדי להראות להשי"ת שהגם שהם עמי הארץ מכל מקום אוהבם. בליובאוויטש היה בעל בית אחד שגם כן התפלל שיהיו בניו עמי הארץ, ואמר הטעם בכדי שלא תהיה להם שלימות. ושניהם פעלו.

שמעתי כמה פעמים מפ"ק של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע ששמע מאביו הרה"ק מרודניק זי"ע, ששמע מפ"ק של רביה"ק מרן הדברי חיים זי"ע, עובדא דהוה כאשר נכנס ובא לראשונה הסבא משפאלי זי"ע אל מרן הבעש"ט זי"ע, ומקודם לא הכירו, ויהי כאשר פתח את דלת חדרו של הבעש"ט נחרד מאד ואמר הלא זהו היהודי עם ה'לאפעטע', ותיכף נפל מתעלף. אחר שעוררוהו מעלפונו שאלוהו פשרן של דברים לדעת מה זה ועל מה זה, פתח הסבא משפאלי ואמר להסובבים אותו, קודם ביאתי לעולם, לא חפצתי בשום פנים ואופן לרדת אל העולם המגושם הזה, ואמרת טוב לי שבת בבית ה' בשמים ממעל, ואהבתי את אדוני, ולא חפצתי בשום אופן להוולד להיות מבני אנוש, וכאשר הגיע תשעה ירחי

לידה ועדיין אני עומד במרדי, נעשתה מהומה גדולה בשמים, וכולם האיצו בי לבוא ולירד לזה העולם ואעפ"כ לא נענית לבקשתם, עד שלפתע הופיע וזרח איזה אדם זקן ומקלו בידו וצעק אלי כדברים האלו: 'השקיפה נא מן השמים וראה את גודל הצרות המתרגשות ובאות על כלל ישראל, כמה נפשות נדכאות ושבורות שצריכים לחזקם לתמכם ולאמצם, ומה לך זה שתסתכל אך ורק לטובת והנאת עצמך, שים נגד עיניך גם את טובת כלל ישראל', והרים שבטו בידו כרוצה להכות אותי, וברוב פחד אשר אחזתני נעניתי לדבריו, וכיון שחשבתי להסכים, מיד שמעתי קריאת 'מזל טוב' שנולדתי במז"ט, ועתה - סיים הסבא משפאלי, רואה אני שאותו היהודי שהמריץ אותי לבוא לעולם הוא הוא מרן הבעש"ט הק' זי"ע. כ"ק אדמו"ר מצאנו שליט"א בקבלת פנים בארה"ב - ט"ז סיון תשס"ט "בצילא דמהימנותא", שלח תשס"ט, ע' י"ז

בהיות השפאליער זיידע כבן שלש או חמש שנים הי' אצל מורנו הבעש"ט בהיותו בשפאלי, וברכו מורנו הבעש"ט ואחר הברכה הניח ידו הקדושה על ראש הילד ולבו, ומאו - אמר השפאליער זיידע - הרגשתי פתיחת המוח בלימוד התורה ותשוקת הלב בעבודת הבורא ואהבת ישראל. וכשהי' אצל מורנו הרב המגיד ממעזריטש הרגיש בעצמו שהוא בעל מדריגה אבל השתדל להעלים שלא יכירו בו.

פעם הלך רגלי למורו רבינו המגיד למעזריטש ופגע בבעל עגלה יהודי שהוביל משא והעגלה טבעה בבוץ, וביקשו הבעל עגלה שיעזור לו להוציא את העגלה מהרפש, והשפאליער זיידע אמר כי אינו יכול להגביה משא כבדה כזו, ענה לו העגלון, אתה יכול רק אינך רוצה, ומכיון שנתן ידו על העגלה, עלתה העגלה מהבוץ.

השפאליער זיידע הרגיש בדברי הבעל עגלה אתה יכול רק אינך רוצה כי היא אמירה בדרך רמז מלמעלה שצריך להתגלות, ובבואו למעזריטש להרב המגיד קראו הרב המגיד ואמר לו במעמד התלמידים הקדושים דער בעש"ט האט מיר געזאגט אז דו קאנסט ארויסשלעפן א בריקע מיט משא קאנסט דו און דארפסט זיין א רב וסמכו וברכו [=אם אתה יכול לסחוב עגלה עם משא, יכול אתה וצריך אתה להיות רב]. כ"ק אדמו"ר הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זצוק"ל "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ח) ח"ט, ע' צ"ח

השפאליער זיידע זי"ע אמר: נוהר אני מאד להתרחק מחברותא רעה ומתחבר אני רק עם חברים טובים, היודעים אתם למה? מפני שכאשר אעלה לעולם העליון, יביאו לפני רשימה עם אנשים, ישאלוני מי מוכר לך, ואם אתחבר כאן - בעלמא הדין - עם חברים רעים, אצטרך למנותם ולהעיד כי הם חברי הטובים, בשמים יבדקו מי הם חברי, ומה יאמרו? הלא יש לך חברים רעים, כנראה אתה כמוהם, ואולי - על סמך הודאה זו - יחייבו אותי... משא"כ אם אתחבר רק עם חברים טובים, אוכל להצביע שם בשמחה ולומר: ראו! אלו הם חברים שלי, אז יגיבו בשמים: יגיד עליו רעו אם התחברת עם חברים טובים, כנראה שאתה כמוהם, וישלחוני אליהם. כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויד"ניץ זצוק"ל רעוא דרעוין פר' תז"מ תשכ"ו "אז נדברו" סיון תש"ן, עמ' ג'

כאשר בא פעם לפני הסבא משפאלי זי"ע אברך אחד שנכשל בדבר עבירה בשוגג ובאונס ובקש ממנו "תשובה", אמר לו: אם רוצה אתה 'תיקון' על פי ספרי קבלה, תסע אל הצדיק מזלטופולי (הוא הרה"ק רבי נחמן מברסלב זצ"ל), שאומרים עליו שהוא 'קבלניק', אבל אנכי איני יודע כי אם מעט תהלים

ומעט מדרש, ואני זוכר דברי רב הונא במדרש רבה פרשת קדושים וזה לשונו: רב הונא אמר אם נכשל אדם בדבר עבירה שחייב מיתה בידי שמים מה יעשה ויחיה, יעסוק בתורה כו' עיי"ש.

שוב פעם אחת בא לפניו איש אחד והתאונן על מצבו כי הנהו מחוסר פרנסה. אמר לו **הסבא קדישא**: הנה אתה אומר בכל יום "אנכי ד' אלוקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו" (תהלים פא, יא). ויש לדקדק בפסוק זה, שהיה לו לומר אשר העליתך מארץ. **אולם הפירוש הוא כך**, דאמרו חז"ל (פסחים קיח.) "קשה מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף", שהיה גמר יציאת מצרים. וזהו שאמר 'אנכי ד' אלוקיך המעלך' תמיד, בכל עת, 'מארץ מצרים' - מן המצר ודוחק פרנסה שהיא קשה כקריעת ים סוף - רק בזה האופן אשר אתה תקיים זאת - 'הרחב פיך' (מלכות פ"ה תורה שבעל פה קרינן לה), הרחב פיך ולמד הרבה תורה שבעל פה, בהרחבה ולא בצמצום, והתפלל הרבה, ואמור תהלים הרבה, 'ואמלאהו' בפרנסה בהרחבה ובריוח עכ"ד. הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל "משרתיו אש לוחט", ע' פ"ה

הרה"ק משפאלי היה גדול ביותר. מהצדיקים הנסתרים, ותלמיד של הבעש"ט הק'. שמעתי מדודי אדמו"ר שליט"א ששמע מר' יוחנן אירבוך ז"ל - מנכדי הס"ק משפאלי, שהמאור עינים רצה להשיג עד היכן גדלה מעלתו של הס"ק משפאלי ולא עלתה בידו, ועקב אחריו איזה זמן, ובשמחת תורה בעת ההקפות עלה על עקבותיו.

פעל תמיד עבור כלל ישראל ונסע הרבה להצילים מיד מבקשי רעתם, סיפר אחד ממתפללי בית מדרשינו ממשפחת מרגליות שהגיע מרוסיה לפני שנים רבות והתגורר בחיפה - קרית מוצקין. ואבי זקיננו עוד היה אצל הבעש"ט הק' והיה בן אחיו של ה"מאיר נתיבים". וזקיננו היה מתלמידי המגיד הק' ואביו היה מחסידי הרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל זי"ע ולאביו לא היו בניו ה"י, ורבי אהרן הבטיחו שלא ילך מן העולם בלא להשאיר קדיש אחריו, ונולד לו בנו זה בהיותו בן שבעים שנה, ומוצאם היה מעיר אניפולי, ואביו היה הרב דשם, וסיפר שפעם היה אצל הרה"ק מבארדיטשוב סעודת ר"ח ונאספו שמה גדולי הרבנים כמו האפטער רב ועוד לדון בענין איזה עגונה אשר הרה"ק משפאלי התירה. והרבנית מבארדיטשוב הכינה הסעודה, ולה היה יראת הכבוד גדולה לפני הסבא משפאלי, והרה"ק משפאלי - שדרכו בקודש היתה בהסתרה - נכנס באמצע הסעודה ונענה אל הרבנית בשאלו: באבע, מה הכנת לסעודה, וסיפרה לו. ואמר לה - לי אל תתני בצלחת, אלא העמיד לפני את כל הסיר, ובהיותה מעריצתו עשתה כדבריו. וכאשר הוגש לפניו הסיר הכניס הרה"ק ידו והוציא חלק מהבשר והראה לרבנים בשאלו האם זה כשר או לאו, והיה זה שאלה חמורה. והמשיך - כמו שאני יודע מה שבתוך הסיר כך יודעני מה שלמעלה, ובעלה כבר אינו בין החיים ויש להתירה לינשא. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א "מילין קדישין" ח"א, ע' ת"ט

מסופר כי הרה"ק משפאליא היה מכוונה בשם 'דער שפאלער זיידע' בגלל שבבואו לעיר שפאלי מצא שם בורים וע"ה גמורים אשר לא נמצאו עוד כמותם, ובראותו שלא ידעו משבת ויו"ט כשרות ומקוואות, הלך מבית לבית ללמדם ההלכות, ונתמנה להיות שוחט דמתא כי גם שוחט לא היה להם, וכן הוצרך להיות המלמד תינוקות שלהם, והיתה קבלה בידיהם שהבעל תוקע אינו מוציא את שנתו, וכיון שפחדו לתקוע בשופר הוצרכו לקחת בעל תוקע זקן וחולה שנטה למות שיתקע עבורם והלה אכן לא הוציא את שנתו, עד שבא הסב"ק וקיבל על עצמו לתקוע בשופר למרות הפצרותיהם של תושבי המקום שביקשוהו שלא יעמיד את חייו בסכנה, וכך מסופרים עוד סיפורים רבים שא"א לספרם ברבים,

ותוך כמה שנים נשתנה המצב הרוחני שם לטובה עד לבלתי הכר ונעשתה שפאלי לעיר ואם בישראל, ההורים נעשו לחסידים ואנשי מעשה והבנים גדלו להיות תלמידי חכמים, ולאות הכרת הטוב רצו בני העיר לקרוא לו בשם 'אבא' ולא הרשה להם באמרו כי אין קורין אבות אלא לשלשה והתיר להם רק לקרותו בשם 'סבא'. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל חומש-רש"י בראשית "דברי תורה" גליון א', ע' י"א

הרה"ק [החזקה] מלובלין זי"ע שאל פעם לאנשיו באמצע התפילה מה שם אמו של השפאלער זיידע זי"ע [כנראה שהוצרך לו לרפואה או לאיזה צורך]. ולא ידעו לומר לו, כשרקד לאחר התפילה שאל שוב, ולא ידעו לומר לו. ושאלו חסידיו של הרבי מלובלין: למה אין השפאלער זיידע שואל על שם אמו של הרבי מלובלין רק יודע זאת מעצמו [איני יודע אם שאלו כך בפה מלא אלא שרצו שיאמר להם הטעם]. נענה הרה"ק מלובלין זי"ע: פון איהם רעדט איהר? איך וועל אייך דערציילן ווער דער שפאלער זיידע איז [ממנו אתם שחים, אני אספר לכם על הרה"ק משפאלי מי הוא].

פעם אחת נתאספו כל הצדיקים בעולם העליון לאסיפה, ואני ג"כ הייתי שם על האסיפה, והמתינו כל הצדיקים עם האסיפה על השפאלער זיידע שיגיע, ולא הגיע, ושלחו שליח אליו להודיעו שמחכים עליו, וחזר השליח ואמר שעדיין עומד ומתפלל, והמתינו עוד זמן ושלחו אחריו בשנית, וחזר ואמר שעדיין עומד ומחלק צדקה לעניים, שכן היתה דרכו לחלק מעות לעניים לאחר התפילה, כעבור זמן אמרו שעומד לבוא ונפל עלי כזה מורא, שמרוב פחד מעדתי ממקומי ונפילתי, ועד היום אינני יודע מה היו התוצאות של האסיפה הנ"ל. רעדט איהר מיט מיר פון דעם שפאלער זיידן?! הגה"ח רבי ישראל שמעון קסטלניץ זצ"ל "מזקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, עמ' ב'

החבורה הק' מחסידי סטרעליסק שבאו להסתופף בצל רבינו (הס"ק מרוז'ין) זי"ע אחרי הסתלקות רבם זי"ע, והם היו רגילים מקדמת דנא לספוק כף אל כף בעת התפילה, אמר להם רבינו: "מ'אתם פאטשין אין אנו מחזיקין, אויב א פאטש? הרי זה דוקא אן אמת'ר פאטש, ומה נקרא אן אמת'ר פאטש? בוא ואספר לכם: הסבא קדישא משפאלע זי"ע טרם שנתפרסם שמו ברבים היה מלמד תינוקות, ואיזה סוג תלמידים היו אלו? ילדים כאלו שאף מלמד לא היה יכול להחזיקם היו מוסרים לו, וכגון ילדים בלתי ממושמעים, משתובבים, הם וכיו"ב היו מוסרים לו. לימים נהיה אחד מתלמידיו גנב! וכידוע שסוף גנב וכו', כן היה גם אתו, תפסוהו פעם בגניבה, שערך בכנסיה שלהם (קלויסטיר) והעמידוהו למשפט, השופט הוציא פסק דינו שהברירה בידו, או שימיר את דתו רח"ל וישאר בחיים או שישרפוהו חי רח"ל, אבל סוף כל סוף היה הגנב הזה מתלמידיו של ה"שפאלע זיידע" ומשהו נדבק בו, עמד ואמר באומץ לב: אני מעדיף להיות נשרף חי. אך את דתי לא אמיר. בשעה שהוציאו לפועל את הגזר הדין, שפכו על ראשו זפת חם שגלש וירד עד רגליו והציתו אותו בראשי אצבעותיו, וכשכבר החזיק במצב של יציאת נשמה האט ער א פאטש געטוהן מיט ביידע הענט וצעק: טאקע א גנב, אבער א יוד בלייב איך, וחזרה נשמתו למקור מחצבתה. וסיים רבינו (הס"ק מרוז'ין) זי"ע: "אט דאס הייסט אן אמת'ר פאטש". (מכתבי רבי משה חזן ע"ה) "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' ת"א

כתב הגה"ח המפורסם רבי מאיר לייבוש זצ"ל אבד"ק טורקא: עם אמירת "תשליך" היה נוהג רבינו אדה"ז מסא"ג זי"ע להמתין עפ"י רוב עד ז' דעשי"ת, ובליל ח' אחרי אמירת תשליך אמר סליחות ד"שלוש עשרה מידות"; אבל גם ראו שהיה מכוון לומר תשליך ביום ו' תשרי - (אם היה באפשרי לומר

ביום זה) יום פטירת הסבא קדישא משפאלע זי"ע, כי לא לחינם נתפרסם בפי העולם בשם "הסבא" (זקן מלא רחמים), ובאורות נשמתו יש ענין של "מיתוק הדין"; וכן נשמע מרבינו מריז"ן זי"ע שנהג ג"כ כך. "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ט) ח"ג, ע' קל"ג

השפולר זיידע אמר פעם שכל הגזירות על עם ישראל שגוזר הקיסר ניקולי בחדרי חדרים אצלו בארמונו, מיד הם נודעים לו והוא מבטל אותם תיכף, פעם שאל הקיסר את שריו ויועציו, איך זה שמיד כאשר אנו מתייעצים לעשות איזה גזירה על עם ישראל, מיד הוא נודע להצדיקים שלהם והם מתפללים ובוקעים רקיעים לבטל הגזירה, ומנין הם יודעים זאת. ענו לו שריו יועציו כי כן כתיב ועוף השמים יוליך את הקול, התייעצו ביניהם שיותר לא ידברו על הצעות לגזירות, ומעתה כל הצעה שכזאת יהיה בכתב ולא יהיה קול שהעוף יוליכו, וכמוכן שהדברים לא הועילו, ומיד נודעו כל תחבולותיו להצדיקים והשפולר זיידע ידע את הכל ואמר על כך כי הלא הם אינם יודעים את המשך הכתוב ובעל כנפים יגיד דבר, והם מביאים לי את כל הגזירות שבכתב ידם. הרה"ח ר' יאיר שוורצמן ז"ל "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע"פ פ"ז

איכר אחד היה מביא תמיד מפרי תנובתו לכלכל בית הרה"ק רבי אריה לייב משפאלע זי"ע בערוב ימיו נמלך פעם עם אשתו ללכת לשאול את הרה"ק מה יהיה איתם בעולם העליון, ואמר להם הרה"ק, הנה לעתיד לבא יביאו את שור הבר עם הליתן ויריבו ביניהם וישחטו את שור הבר ואת הליתן יהרגו ויעשו מהם סעודה גדולה לצדיקים, ויזמינו את האבות הקדושים ושבעת הרועים והם לא יוכלו לאכול את כל זה, ויקראו לעוד צדיקים ועוד צדיקים וגם הם לא יאכלו את הכל ויקראו לצדיקים פחותים מהם ופחותים מהם עד שיגיעו אלי ויזמינו אותי אל הסעודה, וכי אני אלך להסעודה מבלעדיכם?! תנוח דעתכם!. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' ק"ג

הסבא משפאלע אמר פעם א' על הפסוק לא תעשון אתי אלהי כסף (שמות כ', כ'), פי' שהקב"ה אומר לא תעשון אתי אלהי (מיט מיר ג-ט מאך ניט קיין געלט) כסף כו', כי רצו ליתן לו כסף שיאמר תורה והשיב זה הפירוש כו'. מכתבי הרה"ח ר' שלמה זלמן הבלין ז"ל "היכל הבעש"ט", כסלו תשס"ו ע' צ"ח

הסבא משפאלי אמר: - רבש"ע! מה תביעה יש לך על עמך ישראל? אילו ציירת את הגיהנום לנגד עיניהם ואת התאוות גנות ב"ראשית חכמה", ראוי היה לך לבוא בטענה שאינם יראי חטא. אבל נהגת להיפך, את התאוות ציירת לנגד עיניהם ואת הגיהנום גנות ב"ראשית חכמה" - מה יעשו בנים ולא יחטאו? הרב יהודה לייב לוי ז"ל "חסידים מספרים" ח"א, ע' 22

פעם אחת קיבל הרה"ק רבי אריה לייב הסבא משפולי זי"ע, מכתב ובו תוארים גדולים וקרא אותם הרבה פעמים. עמד אצלו הרה"ק מאפטא זצ"ל בעל "אוהב ישראל", והיה קשה בעיניו הדבר איך שה"סבא" חוזר על התוארים פעמים הרבה. אחז הסבא קדישא משפאלע זצ"ל בזקנו, ואמר: "הנני איש זקן וזקני כבר לבן, והיצר הרע איננו מתבייש לבוא אלי עם העסקים שלו, ואני מראה לו, הבט מה שכותבים עלי שאני איש גדול ומעכשיו תתבייש לבוא אלי עם דברים מגונים כאלה". (שמעתי מפי רבי חיים שלום רובינפייין, ששמע מזקיניו רבי יצחק ז"ל) הרה"ח ר' נח גד וינטרויב ז"ל "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' צ"ב

בעיר בה חי הסבא משפולי, גר יהודי אחד שהיה מוכר בשוק מיני סחורות. על הדוכן היתה מונחת קופסא קטנה ובה הכסף שקיבל תמורת הסחורות. פעם עברו בעיר חיילים, וכשעברו דרך השוק ניגש אחד החיילים לאותו יהודי ודיבר אתו על משהו ובינתיים חטף את הקופסה שבה היה מונח כל הכסף וברח לו. החייל נבלע בתוך שאר החיילים שעלו על העגלה ונסע איתם. היהודי התחיל לזעוק מרה, הגיע עד המפקד וסיפר לו על הגניבה. אמר לו המפקד: אמור לי מיהו הגנב ואצווה עליו להשיב לך את כספך. אבל היהודי טען שהוא לא יכול לזהות אותו, כי כל החיילים לבושים באותם מדים.

הלך היהודי אל הסבא משפולי וסיפר לו מה קרה. אמר לו הסבא משפולי: לך שוב אל המפקד ואמור לו כך: 'אני יכול לזהות את החייל הגנב, אם כולם יעמדו בשורה ולא יסתובבו אנה ואנה'. ואתה - אמר לו הרבי - עבור ליד שורת החיילים, וכשתעבור ליד חיל שיחרוק בשיניו לעברך בכעס, תדע שהוא הגנב. הלך היהודי אל המפקד ואמר לו כדברי הרבי. ענה לו המפקד: אבל הזוהר לך - אם האיש שעליו תצביע לא יהיה הגנב, ענוש תיענש! ענה לו היהודי: אני מקבל על עצמי. המפקד היה סקרן לדעת כיצד יזהה היהודי את החייל ומיד העמיד את כל החיילים בשורות. היהודי התחיל לעבור בין השורות והלך מחייל לחייל, עד שראה את אחד החיילים חורק בשיניו. אמר היהודי למפקד: זהו הגנב. ציווה המפקד להלקות את החייל, ולאחר שקיבל כמה מלקות הודה החייל בגניבתו והחזיר ליהודי את הקופסה עם הכסף. הדבר היה לפלא בעיני המפקד והוא שאל את היהודי: כיצד זיהית את הגנב בין חיילים רבים כל כך? אותו יהודי היה אדם פשוט, וסיפר למפקד את כל האמת - יש כאן צדיק אחד שנתן לי את העצה הזאת. אמר המפקד ליהודי: לך אמור לצדיק שימהר לבוא אלי. לשמע הדברים, נבהל מאוד היהודי על שגרם לצדיק את הצרה הזאת. הוא נכנס אל הסבא משפולי, בכה לפניו, סיפר לו על כל הענין בצער רב וביקש מחילה על שגרם לו אי-נעימות שכזאת. אמר לו הסבא משפולי: אל תפחד ואל תבכה. לך אל המפקד ואמור לו שאני לא אבוא אליו, אבל אני ממליץ לו לבדוק היטב מה קורה בכיס שלו. הלך היהודי ואמר את הדברים למפקד. הסתכל השר במסמכים שבכיסו, ולאחר מכן אחז באקדחו והתאבד. לאחר מכן נודע שאותו מפקד היה אחראי לקרבות שניהל הקיסר במדינתו נגד צבא האויב, אך הוא קיבל שוחד מהאויב וסיכם עם צבא האויב שביום מסוים יבוא עם כל חייליו למקום פלוני ושם ייקח האויב את כולם בשבי. בקשר לכך המפקד כתב שני מכתבים: מכתב אחד כתב לקיסר, בו הודיע שהכל מתנהל כשורה והוא תולה תקוות גדולות במבצע הצבאי. ומכתב שני כתב לאויב, בו הסביר כיצד הוא מתכנן למסור לאויב את כל החיילים. אלא שהשר התבלבל והחליף בין המכתבים. את המכתב שכתב לאויב - שלח בטעות אל המלך, והמכתב עבור המלך עדיין נשאר בכיסו. כשראה זאת והבין מה יעלה בסופו - מיהר והתאבד. ("שמועות וסיפורים" ח"א עמ' 250) "כפר

חב"ד", ב' אדר-ב' תשס"ג ע' 56

השפולר זיידע הלך פעם לקבץ מעות צדקה עבור קמחא דפסחא, כשהגיע לביתו של גביר אחד, ידע הגביר שהשפולר זיידע מתכוין להוציא ממנו סכום גבוה, על כן החביא את עצמו מאחורי הדלת. השפולר זיידע ידע שהוא מחביא עצמו מאחורי הדלת, וקרא לו אתה עומד עתה מאחורי הדלת, תמיד יהיה פרנסתך כעני בפתח, וכך היה, שבמשך זמן קצר ירד העשיר מכל הונו והיה מחזר על הפתחים. הרה"ח ר' יאיר שוורצמן ז"ל "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' פ"ח

סיפר (ה"יסוד העבודה" זי"ע) על השפאלער זיידע זי"ע כשהלך בגלות בא בעש"ק לכפר אחד סמוך לסלאנים, ושאל מהבעה"ב דשם אם יתכן שיהי' אצלו שבת בביתו, והשיבו כי מצדו לא יקמץ לו כלל רק שלא ימצא פה מנוחה בשבת כי דרך הערלים כל השבוע אינם באים כ"כ לביתו כ"א בעת הצורך ובליל שבת מיד שנכנס שבת באים כמעט כל בני הכפר לביתו וממלאים כל החדרים עד שבטורח גדול הוא מוצא מקום לעצמו לאכול סעודת שבת, וכן לעת הבוקר באים ויושבים בביתו כל השבת לבלבלו עד מוש"ק והולכים לביתם וכו'. וציוה הצדיק זי"ע שכל אחד מבני הבית יקחו בעזימער ויפנו ויכבדו המקום ד' אמות סביב, כל השטח מכל רוחותיו אהפקעין, וכן עשו, ובמעלי שבתא באו הערלים כת אחת וכשבאו אצל הד' אמות שסביב לבית אמרו זל"ז מה נעשה עכשיו בביתו טוב יותר לישון וחזרו לביתם וכן באו כת שניה וחזרו כנ"ל וכן כל הכתות, ומאז והלאה הי' לו מנוחת שלום - כך שמע ר"ד שו"ב מפ"ק בליל שבת. רבי משה מידנר זצ"ל "כתבי רבי משה מידנר", ע' קצ"ח אות תתריס"ג

שמעתי מעשה פלא מכ"ק מרן (אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג) זי"ע בעת שהותו אצלנו בשוויץ, ופעם באישון לילה לאחר קבלת הקויטלעך, כשגמר עבודתו בקודש, כשהלך לבית אכסנייתו בבית אבי (הרה"ח ר' משה דוד גוטמן) שליט"א, עמד אחד ועשה תמונות, וסיפר אז מרן זי"ע מעשה שהיה עם הרה"ק השפאלער זיידע זי"ע, שהיה פריץ אחד שעולל רעות ליהודים הדרים באחוותו, ופעם גזר גזירה רעה על היהודים, ופעם כשעבר ליד ביתו של הסבא משפולי, עמד הסבא משפולי בחוץ וקרא את הפריץ אליו, והוציא הסבא משפולי זי"ע המטפחת מכיסו ואמר להפריץ רצונך לראות דבר פלא, ואמר הן, ושאלו האם ברצונך לראות את ארמונך והשיב בהן, ואמר לו הבט פה במטפחת וראה את חצר הארמון, אחר כך אמר לו רצונך לראות את פנים הבית והשיב הן, ואמר לו הבט וראה את כל חדרי הבית, עד שראה בחדר אחד את הגלח שתמיד הסיתו בדברי בלע על היהודים, שרוצה עתה לעולל רע לאשתו, ונתפחד הפריץ מאוד, ואמר לו הסבא משפולי מה ברצונך לעשות, ואמר הפריץ שרוצה להורגו אך נמצא במרחק רב ממנו, ושאל אותו האם יש לך קנה רובה בידך וענה הן, ואמר לו תכוון זאת לעבר הגלח ותירא בראשו, ואחזו המטפחת וירה כנגד הכומר, ומיד מיהר לחזור לביתו, ושם סיפרו לו שהכומר נמצא הרוג באחד מחדרי הבית... וכמובן שביטל כל הגזירות נגד היהודים, וסיים מרן זי"ע ואמר: כשהאדם יעלה לעולם העליון יואמרו לו שביום פלוני עבר על עבירה פלונית, וידמה שאפשר להכחיש הדבר או אז יוציאו הפילים ויראו לו תמונות מכל מעשיו... והיינו שמכל דבר שרואים כאן בעולם צריך לקחת מוסר לעבודת השי"ת הרב ישראל נח גוטמן "בצילא דמהימנותא", עמ' ז'

שמעתי מאבותי הקדושים זי"ע עובדא הוה אצל הרב הקדוש מהרא"ל זי"ע הנקרא בפי העולם שפאלער זיידע"ע כי היתה אלמנה אחת בשכונתו עם שתי בנותיה ובעלה המנוח היה יר"א מוחזק וחשוב בעיני העדה כי על כן גם לאחר מותו החזיקו ביד אלמנתו שקנו אצלה מי דבש (מע"ד) ועל ידי זה היתה היכולת בידה להשיא שתי בנותיה הבתולות שהגיעו לפרקן. ויהי היום וחלתה האלמנה במחלה מסוכנת והגיעה עד שערי מות ובנותיה הנ"ל הלכו לדפוק לבית רבם הה"ק מהר"ל הנ"ל לבקש רחמים בעד אמם (בידעם כי אם ח"ו תמות אז בטל המסחר הנ"ל ויצטרכו המה להיות מחזירות על הפתחים או להשכיר את עצמם לשפחות כי מי ישוך את עצמו עם יתומות אומללות בלי משען ומשענה) ובעת אשר אמם היתה גוססת והתקבצו כבר ליציאת נשמתה רצו המה (בנותיה) לבית שכנם האדמו"ר הנ"ל לעורר רחמים בכבי נורא. עוד בה נשמתה. יקוו לרפואתה. ויען להם הה"ק שיביאו לו

מדה עם מי דבש שלהם וילכו בזה על בית החיים על קבר אביהם המנוח הנ"ל ויאמרו לו כי שלח לו זה לכבוד האורח (גאסט) שיהיה לו בקרוב, היינו אמם (שתמות), ובשמעם הדברים האלו נתעלפו מרוב צערן ונפלו לארץ עד שהוכרחו להקיצם ולהחיותם במים קרים, ויאמר להם הרב לכו לביתכן כי כבר הוטב לאמכן ותתרפא לגמרי בעה"י. וכן היה כי באותו רגע החלו לראות בהחולנית הגוססת סימני הטבה ומרגע לרגע הוטב מצבה ושבה לאיתנה, ותהי לאות ולפלא ואנשי ביתו של האדמו"ר שהיו שמה בחדרו בשמעם הדברים האלו שהגיד להבתולות האלו בנות המסוכנת המה תמהו ונתפלאו עד מאוד היתכן בגדר האנושי לבשר בשורה רעה ומרה כזה להם בעת צר להם שיגיע ללבם ונפשם כאשר היה שנפלו לארץ בחולשתם כנוזר, וכאשר הלכו הבנות לביתם מבשורת הטבת אמם, הגיד להם הרב לאנשי ביתו אל תתפלאו על המחזה האיומה הזאת כי הן אמת האשה האלמנה היא אשה צנועה ויראת ה'. כאשר יחזקוה באמת. אולם בנותיה אין תוכם כברם ומפני חטאיהם היה נגזר הדין ר"ל על אמם, אך בראותי גודל הצרה שיגיע מזה כאשר אמרתי להם הבשורה הזאת שילכו להגיד על קבר אביהם כנוזר, אז נפלו לארץ והרגישו כבר בלבם טעם מיתת אמם ר"ל, ועל ידי זה קיבלו כבר המה העונש ומיד נתרפאה אמם עכ"ד הנ"ל. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"א, אות ס"ז

השפולר זיידע היה הרבי של הרבה אדמו"רים; כי רבים מהמנהיגים בדורו היו מתלמידיו. פעם באיזה שב"ק באו צדיקים רבים לשבות בצילו של השפולר זיידע, והיה נדמה לו להשפולר זיידע שהדליקו הנרות בערש"ק בשעה מאוחרת קצת, והיה עקב כך מודאג מאד, ושאל את תלמידיו אם אכן כבר היתה שעה מאוחרת בעת הדלקת הנרות, וכולם רצו להרגיע אותו ואמרו לו שלא היה מאוחר, והיה שם גם הצדיק הר"ר רפאל מברשיד, ושאל אותו השפולר זיידע ומה אתה אומר היה מאוחר או לא, ענה לו הר"ר רפאל, אכן היה קצת מאוחר, אבל כשהרבי יעשה תשובה גם כל עם ישראל יעשה תשובה, ונתן השפולר זיידע דפיקה על כתפו של הר"ר רפאל ואמר לו הצדק אתך, וכאשר יבוא המלך המשיח אעשה אותך לשר. הרה"ח יאיר שוורצמן זצ"ל "היה אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' פ"ז

סיפר לי הגה"ח רבי חיים מענדיל קוסטרומצקי זצ"ל הי"ד: פעם אחת סיפר לו רבינו [הינוקא מסטולין] זיע"א, כי הוא מגיע כעת מביקור בעיר שפאלי, שם גר יהודי זקן מופלג (למעלה ממאה ושש עשרה שנה), אשר זכה עוד להכיר את הרה"ק הסבא משפאלי זיע"א. נסענו לבקר אותו, ומצאנוהו שוכב במטתו. אמרתי לזקן זה מה שמעתי, כי הכיר את הסבא משפאלי זצ"ל - וענה לנו: כן, נכון הדבר! ביקשנו, שיספר לנו סיפורים מהסבא משפאלי. הוא החל לספר, ובין היתר סיפר, כי דרכו של הרה"ק הסבא משפאלי זיע"א היה, שבליילי שבתות לאחר התפילה היה מברך ביחידות את כל המתפללים. כל אחד נגיש אליו, הרכין את ראשו והרה"ק משפאלי היה מניח את ידיו הק' על ראשו של כל אחד וברך אותו. גם אותי בירך, אך לא שמעתי את הברכה. הסתובבתי וניגשתי פעם נוספת אל הסבא משפאלי, והוא הרגיש ואמר לי: הלא כבר ברכתי אותך! ענית ואמרתי: אמנם כן, אבל מאחר ולא שמעתי את הברכה שבירכני, לכן חזרתי בבקשה לשמוע את הברכה. הסבא משפאלי אמר לי להוריד את ראשי לקבל את הברכה. עשיתי כדבריו והסבא משפאלי הניח את ידיו הק' על ראשי וברך אותי שנית בשלש ברכות: א'. שאזכה לאריכות ימים, ב'. שלא ימותו מזרעי בחיי, ג'. שלא אחלה כל ימי. והזקן המשיך: זה שאני שוכב במטתי, אין זה אומר שברכת הרבי לא קויימה ח"ו, אלא היום מלאו ימי, ועליתי על הגג ונפלתי. כמובן, שזה לא היתה כוונתו של הסבא משפאלי - אבל כל ברכתיו של הרבי

קוימו, וב"ה לא חליתי בשום מחלה מאז שזכיתי להתברך ממנו זצ"ל. רבינו זיע"א הוסיף ואמר לרבי חיים מנדיל זצ"ל: חשיבות גדולה בעיני הביקור הזה, כי זה גרם שאזכה לראות את מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, כי ראיתי אחד שזכה לראות את הרה"ק הסבא משפאלי זיע"א, שזכה עוד לראות את מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א! הרה"ח רבי אברהם אלטר שווארץ ז"ל "מאורי אש" (ירושלים תשע"ב) ע' שפ"ד

לפני כמאתיים שנה עזב יהודי רומני בשם מענדל את ארצו והתיישב בעיר קישינב (שבאותם הימים הייתה ברוסיה). ברומניה היה יהודי אחד שרחש לו שנאה בליבו שניצל את ההזדמנות להלשין בפני השלטונות הרומניים כי מענדל מצא תיבת אוצרות מלאה במטבעות זהב שהייתה שייכת לממשלה הרומנית ולפיכך הוא עזב את רומניה ועקר לרוסיה. ממשלת רומניה שלחה בקשת הסגרה רשמית לממשלת רוסיה. ממשלת רוסיה סירבה להסגיר את מענדל שכן הוא כבר קיבל אזרחות רוסית; תמורת זאת הם הציעו לרומנים לתבוע אותו בבית המשפט בקישינב ואיפשרו להם לשלוח תובע מטעמם. מענדל נסע אל הסבא משפולי וסיפר לו את הסיפור כולו. הרבי הרגיע אותו ועודד אותו שלא לחשוש מהמשפט, אלא שעליו לעשות כל שביכולתו לסדר שהמשפט יתקיים ביום חג הפורים. הוא אמר לו גם לא לשכור עורך-דין, כיוון שהוא עצמו ישלח לו סגור מצוין. מענדל ביקש לדעת כמה זה יעלה לו. סבא משפולי השיב שהוא מארגן חתונה של נער ונערה יתומים, ושאל מענדל יוכל לתרום שלוש מאות רובלים למען מטרה זו, הוא עצמו ישלם את שכר הטרחה לעורך הדין. מענדל תרם בשמחה את כל הסכום והרבי בירך אותו. לאחר מכן שאל מענדל מתי הוא יוכל לפגוש את עורך-הדין המיועד לו. "הוא יפגוש אותך בבית המשפט. הכן מראש ייפוי כוח עבורו והבא אותו לבית המשפט" השיב הרבי. אבל כיצד אדע מיהו? שאל מענדל, תוכל לזהות אותו בקלות, חייך הרבי. "הוא ילבש כובע לבן וכפפות אדומות מענדל שב לקישינב ולאחר מאמץ ניכר הצליח להביא לדחיית המשפט עד לחג הפורים. הוא שלח מברק מיידי אל הרבי כדי להודיע לו את הבשורות הטובות. ארבעה שבועות לפני חג פורים קיבל מענדל הודעה רשמית על התביעה שהוגשה נגדו וכן זימון למשפט. באותה עת קיבלה ממשלת רומניה הזמנה לשלוח עורך-דין תובע ואת כל העדים מטעמה. זמן קצר לפני חג פורים מצא מענדל מישהו שהיה בדרכו לשפולי כדי לבלות את החג עם הרבי. מענדל שלח איתו "קוויטל" (פתק) המבקש את ברכת הרבי, וכן כסף ומשלוחי מנות אותן יוכל הרבי לחלק לעניים ביום פורים. פורים בשפולי תמיד היה חג מעניין ושמח גם יחד. לעתים קרובות היה עורך הסבא משפולי "פורים-שפיל", הצגה מיוחדת בה הופיעו חסידים שקיבלו תפקידים שונים. לפעמים הוא היה ממנה אחד מהם להיות "מלך פורים" או "רב פורים", ואילו אחרים היו מקבלים תפקיד של בכירים בחצר המלוכה או אישים חשובים אחרים. לפני ההתכנסות המכובדת היו מציגים מקרים שונים והם היו מחליטים בהתאם לרצונו של הרב משפולי. החסידים סיפרו שמיד בתום ה"פורים-שפיל" היו אנשים בקהילה חווים איזו ישועה פלאית. באותה שנה ביקש הסבא לערוך משפט מדומה בחג הפורים בו ידונו בתביעה נגד מענדל. הרב הראשי של העיר קיבל את תפקיד השופט הראשי ואילו שני אחרים ייצגו את שני השופטים האחרים. חסיד אחר קיבל את תפקיד התובע מרומניה. הוא צבע את פניו בפיוח וככל הפעם שדיבר כל הנוכחים ליגלגו עליו וקראו לעברו קריאות גנאי. אדם אחר קיבל את תפקיד המלשין, וכמובן שמישהו היה צריך לייצג את מענדל. שני חסידים מונו להיות העדים מטעם ההגנה, ולבסוף

הסבא משפולי פרש על השטריימל העגול שלו מטפחת לבנה ולבש זוג כפפות אדומות. הוא עצמו יקבל את תפקיד הסנגור! שומרים הוצבו כדי לוודא שאיש מלבד השחקנים לא ייכנס לחדרו של הרבי.

המשפט החל. הפרוצדורות הנהוגות בבתי המשפט התנהלו בדיוק נמרץ. השופט הראשי הקריא את התביעה. התובע הציג את התביעה בשם ממשלת רומניה אך עשה זאת בשפה נלעגת ובגמגום, והמלשין העיד וסיפר את גרסתו ביחס למאורעות. לאחר מכן הגיעו שני העדים מטעם מענדל. הם תיארו כיצד ראו את המלשין ניגש אל מענדל ודורש ממנו סכום כסף גדול תוך שהוא מאיים עליו שאם לא יעניק לו את הסכום הוא יתנקם בו. הסנגור מטעם ההגנה התבקש לומר דברי סיכום. הסבא משפולי קם והחל לדבר ברהיטות רבה. הוא הסביר כי המלשין פעל מתוך קנאה ותשוקת נקם. הוא הוכיח שהסיפור על תיבת האוצרות המלאה מטבעות זהב היה בדוי לחלוטין. הוא גם הבהיר שאפילו אם הייתה קיימת תיבה שכזו, לממשלת רומניה בלאו הכי לא הייתה כל זכות עליה. נאומו היה מלא רגש ועם זאת מבריק ומשכנע מאוד. ברגע שסיים הסבא את דבריו הכריזו השופטים על פסק הדין: מענדל חף מפשע. לאחר מכן גירשו השחקנים את התובע מן החדר והוא נמלט חפוי ראש כדי לשתוף מפניו את הצבע והאיפור. לאחר שהסירו את תחפושותיהם הצטרפו הרבי והחסידים אל הקהל הרחב וערכו סעודת פורים עליזה. השמועה פשטה חיש מהר על ה"משפט" שערך הסבא משפולי וכבר באותו הלילה הם קיבלו מברק מקישינב: מענדל זכה במשפט ויגיע בקרוב לשפולי. לאחר מספר ימים הופיע מענדל בבית הכנסת בשפולי. החסידים שמחו מאוד לראותו ורצו לשמוע את פרטי הסיפור. מענדל דיווח באופן כללי על האירועים והדגיש כי המרכיב העיקרי להצלחתו היה עורך הדין הנפלא ששלח הרבי כדי להגן עליו. "הוא נתן נאום כל כך מדהים ומבריק בבית המשפט", אמר מענדל. החסידים רצו לדעת מה בדיוק אמר עורך הדין הפיקח, וכאשר מענדל ציטט מן הנאום הם לטשו בו עיניים בתדהמה: היה זה בדיוק אותו נאום שנשא הסבא משפולי בתחפושת הסנגור!

בהזדמנות הראשונה נכנס מענדל לחדרו של הרבי כדי לשוחח עמו ביחידות. בטרם הצליח לומר מילה אמר לו הרבי משפולי: "נו, מענדל, אז איך היה עורך הדין ששלחתי לך?" "הוא היה מעולה!" קרא מענדל. "הוא כבש את כל הנוכחים בבית המשפט בנאום הגנה מבריק, וכפי שידוע לך, זוכיתי מכל אשמה הודות לנאומו זה". תשובתו של הרבי הותירה את מענדל המאושר המום ופעור פה. עליך לדעת, מענדל, שמי שהגן עליך היה מלאך משמים שנברא הודות לתרומה הנדיבה שנתת לי לחתונתם של שני היתומים. הוא הגן עליך בבית המשפט והביא לזיכוי המוחלט. אם תזכה לכך, תראה אותו שוב נואם להגנתך בבית הדין של מעלה כאשר תגיע שעתך לתת דין וחשבון על מעשיך בעולם הזה.

סמוך לעיירה שפולי התגורר "פריץ", בעל אחוזות עשירות רע לב. כל כפרי המחוז שייכים היו לו והוא החכיר את השדות, הכרמים ובתי המזיגה שבכפרים ליהודים מהם לקח כסף רב בתמורת שרותם הנאמן. בתקופת החורף התגורר הפריץ בארמון מפואר בעיר הבירה ובזבו שם את כספם של היהודים שגזל מהם באכזריות על כל תענוגות העולם. באותו זמן היו משרתי הפריץ אחראים על אחוזותיו שליד שפולי, והיהודים נהנו מחדשים מעטים של שקט ושלוה. בבוא האביב התחדשו צרותיהם של היהודים, ימי פורענות החלו עבורם. הפריץ ששב לאחוזותו הסמוכה לשפולי, אירח בטירתו מושלים ורוזנים ממחוזות אחרים, נשפים עליזים ערך לכבודם בכל לילה, וכטוב לב המסובים בין נהג לצוות על עבדיו להביא אליו את "יהודיו", את היהודים העלובים שנאלצו לציית לשגעונותיו בגלל שהוא

היה מקור פרנסתם. הם שנהלו את הפונדקים השדות ובתי המרווח להפריץ והיו נתונים תחת חסדו, ברצונו שלם להם וברצונו בקש מהם כסף רב. וכשלא היה בידם לתת לו, הכניסם לצנוק, התעלל בהם והשאיר את משפחותיהם ללא אב ומפרנס עד שיהודים רחמנים אספו כסף רב ופדו את "השבו". את העלובים האלה "הזמין" אל אורחיו גסי הרוח וההוללים ובפניהם צוה על היהודים לרקוד ולשיר כדי להצחיק ולרומם את רוחם של המסובים. בימים ההם התפרסם שמו של "הסבא משפולי", תלמידו הצדיק של הבעל שם טוב הקדוש. קהל חסידים גדול היה לו "סבא משפולי" כל דל וכל נדכא בא אליו בבקשת עזרה וישועה. וכל חכם וירא שמים כל צמא לדבר אלקים חיים בא אליו להתחמם באורו ולהסתופף בצלו. בין הבאים היו גם יהודים שסבלו מידו הקשה של הפריץ, ובפתקאות הבקשה שלהם הם מהרבי בקשו שיתפלל עבורם, שהשם יתברך יהפוך את לב הרשע לטובה עבורם. צרותיהם של היהודים צערו מאד את הצדיק, ואת כל הפונים אליו בענין זה ברך בכונה גדולה ומעומק הלב. ימים עברו ומצבם הרע של היהודים באחוזותיו של הפריץ, לא השתנה, מיום ליום הציק להם יותר ויותר, בכל שנה בפרוס האביב בהתקשט העצים בעלים ובפרחים בצאת השמש לחמם עולם ומלואו אחרי תקופת קרה וגשמים בתקופה של אור שמחה ותקוה לבני אדם החלה תקופת חרדה ואימה ליהודים של הפריץ. לרעיונותיו הנוראים לא היה גבול. באחד הימים צוה לתלות את תמונת "אותו האיש" בבתיים. אסון זה לא יכלו היהודים לסבול ובצר להם התאספו ויחד הלכו אל "הסבא משפולי", שפכו לפניו את מרי לבם בכו ואמרו ש"הגיעו מים עד נפש" ויותר אינם יכולים לשאת ועתה מתחננים הם בפני הצדיק שיעזור להם ויושיעם. לשמע גזרתו האחרונה של הרשע, קפץ הסבא משפולי ממקומו כנשוך נחש הכה על השלחן וצעק: "צודקים אתם אכן באו מים עד נפש זמן רב חכיתי לאותו רשע שיחזור מדרכו הרעה, קויתי שיתקן מעשיו, אך מעתה לא אחכה יותר. הגיעה השעה ללמדו לקח ולהשמיע באזניו את עשרת הדברות". משתוממים עמדו היהודים סביב הצדיק ולא הבינו את כונתו. ועוד בטרם שאלו ובקשו הסבר לדבריו, הוסיף הרבי ואמר: "הקשיבו היטב לדברי ועשו את מצותי. ככל שנה נוסעים אתם לחוג את חג השבועות בעיר הגדולה. הפעם אל תעשו כן. התאספו כולכם בבית החוכר ושם תחוגו את חג מתן תורה. לפני החג גשו אל הפריץ וספרו לו על תכניתכם. אמרו לו שאת תפלות החג תערכו בבית היהודי והזמינו אותו ואת ידידיו הרבים לבוא ולשמוע את תפלתכם. ואתם התקדשו והטהרו לפני החג היו מוכנים לקבל את פני החג הקדוש, וגם אני אבוא ואהיה אתכם ועתה סעו לשלום לבתיכם. סיים הצדיק את דבריו באזני השומעים הנדהמים, שלא העזו לומר דבר ומהרו בחרדת קודש לביתם לקיים ולעשות את מצות הרבי. השליחים התיצבו בפני הפריץ ובקשו ממנו לבוא ולהשתתף בשמחת חגם חג חמתן תורה. ובשמחה נאות הפריץ לבקשתם. הרעיון לראות את היהודים מתפללים נשא חן בעיניו מאוד. אם שירתו של יהודי אחד ששר לפי פקודתו מפעם לפעם בנשפי השכורים שלו שעשע אותו ואת אורחיו, הרי שזמרתם של צבור גדול תבדר את רוחם ותענג אותם ללא ספק. צהל הפריץ והבטיח ליהודים שהוא וידידיו הרבים יהיו אורחיהם בחג השבועות הקרוב. עוד באותו יום הזמין אליו הפריץ את ידידיו בעלי האחוזות הסמוכות ובמסבה המפוארת שערך לכבודם סיפר להם על המחזה הנהדר שעתידיים הם להיות עדים לו בחג השבועות הקרוב. בצחוק פרוע של הוללים וריקים התפזרו האורחים והבטיחו לבוא ביום המיועד לביתו של החוכר היהודי. בערב חג השבועות הגיע הסבא משפולי אל ביתו של היהודי ואתו עם רב. מכיון שצר היה המקום להכיל את כל האורחים צוה הרבי לצאת אל הגבעה הסמוכה לכפר לפרוש חופה גדולה

ולהציב מתחתיה בימה ועליה ספר תורה. זמן התפלה הגיע החורשה אשר סביב הגבעה התמלא המוני אדם. ליד הרבי הצטופפו היהודים וחכו בדחילו ורחימו לבאות. ומאחוריהם ערב רב של גוים בעלי אחוזות עשירים ונכבדים ובראשם הפריץ הרשע, ממתנינים להפתעת החג שהובטח להם. לפני התבה עבר הצדיק בעצמו, ובתפלת היהודים הנרגשים נאמרה בהתלהבות ובדבקות עצומה. הגוים שראו את הצדיק מתנועע בחרדת קודש כשהוא עטוף בטלית המכסה את ראשו וציציותיו נגררות ארצה פרצו בצחוק רועם שהופסק לפתע כאשר הגיע הצדיק לקריאת שמע. כשקרא הרבי שמע ישראל, נשמע קולו כשאגת ארי ביער, וכל העומדים נודעזעו. את הפחד שאחו בהם נסו הפריצים להסתיר, הן להשתעשע באו וכיצד יוכל קומץ יהודים עלובים להפחידם, אך כשהגיע הצדיק לתפלת שמונה עשרה התפשט קולו ונשא על פני הסביבה כולה. ורגש רך עדין ומופלא, ומתיקות שלא מהעולם הזה הרגישו הנאספים יהודים וגוים כאחד. דומה שהיקום כולו האילנות צפרי השיר, ופלג המים שזרם לרגלי הגבעה הצטרפו לתפלה הנשגבה. לאחר תפלת שמונה עשרה ואמירת "אקדמות", גולל הרבי את ספר התורה פתח בפרשת "יתרו" והזמין לקרוא בתורה את אחד מאנשיו שבאו אתו. בעל הדרת פנים מרשימה היה הקורא וקולו ערב חזק ועדין כאחד. כשהגיע לעשרת הדברות אחזה חרדה את הנאספים בהיר היה אותו יום השמש זרחה והשמים נראו כחולים ללא ענה. לפתע התקדרו השמים ענן כבד נפרש מעל הנוכחים כעומד ליפול עליהם וקולות רעמים נשמעו בחזקה. ליד הפריץ עמד אחד היהודים והסביר לו כל מלה ומלה שיצאה מפי הקורא בתורה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבריים, לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת" רעם קולו של הקורא, והמתרגם מבאר. הפריץ ששמע והבין נבהל בפחדו נזכר בפקודתו לתלות את תמונת משיחם של הגוים בבתי המזיגה של היהודים. זכור את יום השבת לקדשו, ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלקיך", שהסביר היהודי לפריץ, והוא נזכר בפקודותיו לפתוח את בתי המזיגה בשבתות. התכוזות בבטנו ומחנק בגרונו חש הפריץ, וכמעט שהתעלף. עשרת הדברות שנאמרו בלשון הקודש שפה שאינה שפת הגוים ואינה מובנת להם נשמעו באזני כל אחד מהם כאלו שפת אמו היא, כל אחד מהם נזכר בחטאיו ופחד נורא אחז בהם. בסוף הקריאה בתורה נפלו כולם מתעלפים על הארץ. לאחר דקות ספורות שנראו כנצח קמו הגוים חורים ונרגשים ובבושת פנים הסתלקו כל אחד לדרכו. אחרי התפלה סעד ה"סבא קדישא" בביתו של החוכר היהודי את הסעודה החלבית של חג השבועות. בין מאכל אחד למשנהו אמר הצדיק לחסידיו שאותות של התרגשות עדיין נכרו על פניהם: "את עשרת הדברות האלה ששמעו היום יזכרו הפריצים כל ימי חייהם ולא יציקו לכם יותר. לשם כך נאלצתי להטריח לכאן את משה רבנו בכבודו ובעצמו והוא שקרא בתורה אך כדאי היה הדבר ודעו לכם כי גם הפריץ שלכם אינו גוי ככל הגוים יש בו ניצוץ מנשמתו של יתרו כהן מדין שבא אל בני ישראל למדבר והודה בקיומו של הקדוש ברוך הוא ובעמו הנבחר ישראל".

במוצאי חג השבועות שלח הפריץ שליחים אל ביתו של החוכר ובקש מהצדיק לבוא אליו. הצדיק נאות ללכת, הלך אלא ביתו של הגוי והתיחד אתו שעות אחדות בחדר סגור. למחר שב הסבא קדישא לביתו ומאז חיו היהודים באחוזותיו של הפריץ בשלוה, פרנסתם היתה מצויה בשפע ואיש לא הרע להם בכספו של הפריץ ובעזרת אנשיו נבנה בית כנסת חדש וגדול עבור היהודים על הגבעה שעליה התפלל הסבא קדישא". יש אומרים כי שמיעת עשרת הדברות השפיעה על הפריץ עד כדי כך שעזב

את ארמונו וכל עשרו ותר על כבודו ותענוגותיו נדד לארץ רחוקה ושם התגיר ובאותה שנה נפטר ונקבר בבית קברות יהודי, ועל מצבתו נחקקו המלים "גר צדק".

שנים רבות לא ידעה רוסיה רעב כבד כל-כך. המחירים האמירו מאוד, ומצרכי מזון בסיסיים נמכרו ביוקר. המצב הזה הכניס את המשק כולו להאטה, והמוני עובדים מצאו את עצמם בלי עבודה. ליהודי רוסיה זו הייתה מכה כואבת במיוחד. באותה עת לא הורשו היהודים לגור בערים הגדולות, אלא בעיירות הקטנות, והם התפרנסו מחקלאות וממתן שירותים לחקלאים. עכשיו נשבר מטה לחמם. מיום ליום החמיר המצב. במרוצת הזמן החלו העוני והרעב לתת את אותותיהם. מחלות ומחסור בתרופות הביאו לידי מותם של צעירים ומבוגרים. בימים ההם נודע שמו של רבי אריה-לייב, 'הסבא משפולי'. המופתים שהתגלגלו על-ידו היו שמימיים, למעלה מדרך הטבע לגמרי. על דלת ביתו התדפקו יהודים בתחינה שיעתיר לפני ריבון העולמים להעביר את רוע הגזרה. גם חבריו הצדיקים, שהתגוררו בעיירות הסמוכות, שלחו אליו מכתבים דחופים בבקשה לעורר רחמי שמים. הסתגר הצדיק בחדרו יום תמים, לאחר שקיבל עליו תענית. הוא התעלה לשמי-רום, שפך את מרי שיחו בבכי מר, אך שערי התפילות היו נעולים. בראותו זאת החליט הצדיק לעשות מעשה. עשרה מכתבים שיגר באותו יום לעשרה צדיקים, מזקני האדמו"רים, וקרא להם לבוא בהקדם האפשרי לעיירה שפולי. אף שבמכתב לא פורטה סיבת ההזמנה הדחופה, הבינו מקבלי המכתבים כי בעת צרה כזאת ודאי יש לצדיק משפולי סיבה מספקת להטריחם לבוא אליו. בלי להתמהמה יצאו הצדיקים בדרך העולה לשפולי.

התכנסות צדיקים גדולים כאלה מביאה עמה רוממות רוח, אך הפעם חשו הכול במתיחות הכבדה העוטפת את ביקורם. בקול שקט פתח הצדיק משפולי ואמר: "רבותי, לא הייתי מטריח אתכם לבוא לכאן אילו לא היה הדבר נוגע בפיקוח נפשות של כלל ישראל". לאחר הפוגה קצרה הדהים הצדיק משפולי את המתכנסים: "מבקש אני לזמן את הקב"ה לדין תורה!". הצדיקים נרעדו והביטו ב'סבא' בהשתאות. "זקוק הייתי לבית-דין שבו מניין דיינים מומחים", המשיך ה'סבא'. "אמרו לי אם תיענו לבקשתי". הביטו החברים איש בפני רעהו, והשיבו כאיש אחד: "מוכנים אנו". כשקיבל את הסכמתם פנה ה'סבא' אל שמשו וביקשו להכריז ליד שולחן 'בית-הדין' כי בפקודת העדה הקדושה הנמצאת כאן הוא מודיע, כי רבי אריה-לייב בן שרה מזמין את הקב"ה לדין תורה שיערך בעוד שלושה ימים. לחברי בית-הדין הצדיקים הסביר הצדיק משפולי כי על-פי הכלל שהתובע הולך אחר הנתבע, הרי מכיוון ש"מלוא כל הארץ כבודו" – נמצא הקב"ה גם בחדר הזה, וממילא יתקיים הדין במקום הנתבע. בשלושת הימים הבאים הסתגרו הצדיקים ועסקו איש-איש בתפילה ובתשובה, מתוך תענית. רק בלילות טעמו מעט. הגיע מועד ה'דין תורה'. זה אחר זה נכנסו הצדיקים אל החדר ביראה ופחד. אין זה דבר קל לבוא בתביעות כלפי הקב"ה. סופו של דין כזה מי ישורנו. אולם צרת יהודי רוסיה וגדולתו וקדושתו של הצדיק משפולי הכריעו את הכף. אב בית הדין התבקש לזמן את הקב"ה לדין-התורה המתקיים כאן עם התובע רבי אריה-לייב בן שרה. אחר-כך פנה אל התובע בבקשה להשמיע את טענותיו. הצדיק משפולי פתח ואמר: "בתפילות ראש השנה אומרים אנו 'אבינו מלכנו'. ממה-נפשך, אם הקב"ה אבינו ואנו בניו, מוטלת על האב החובה לדאוג לבניו. ואף אם הבן חטא לפניו, מה אשמים הילדים הרכים?"... בכי נסער פרץ מפיו של ה'סבא', אך הוא המשיך: "ואם לא זכינו, והנהגתו של

הקב"ה עמנו היא כמלך כלפי עבדיו, הלוא על-פי דין תורה חייב האדון במזונות עבדו העברי, גם אם העבד חטא לפניו. ובפרט שהחטאים עצמם הם באשמת האדון, ששתל בליבו של העבד את יצר הרע... כהנה וכהנה האריך הצדיק, פניו לוהטות כאש, ודמעות זולגות מעיניו. ואז פנה אל הדיינים ואמר: "דיינים מומחים, הוציאו לאור את המשפט והכריעו אם הצדק עמי". בשלב זה יצא ה'סבא' מן החדר והשאיר את הדיינים לדון לבדם, כמקובל בדיני תורה. לאחר ששקלו ומצאו ראיות לדבריו מכל חלקי התורה, נקרא ה'סבא' לחדר ואב בית-הדין השמיע את הפסק: "מאחר שכל טענותיו של הצדיק רבי אריה-לייב בן שרה בצדק יסודן, פוסקים אנו כי על-פי דין תורה חייב הנתבע לזון ולפרנס את נשותיהם וילדיהם של כל בני ישראל, ומצד לפנים משורת הדין עליו לפרנס גם את בני ישראל עצמם. בטוחים אנו שאם ייתן להם הקב"ה את כל צורכיהם בגשמיות ורוחניות, יחזרו בתשובה וישבו לעבוד את ה' בכל ליבם". לא עברו ימים אחדים ופתאום באה הישועה: השלטונות הודיעו כי יעבירו לאזור כמויות ענק של תבואה ומצרכי מזון מהמחסנים המרוחקים. הסוחרים, שחששו לאבד את סחורותיהם, מיהרו להזייל את המחירים. בבת אחת פסק הרעב, וכאשר הגיעו משלוחי הענק של המזון כבר שָׁרו שובע ושפע בכל המדינה. אך לא רבים ידעו כי כל זה קרה בעקבות 'דין התורה' המופלא.

הסבא משפולי הלביש את הרוזינאי בדרכו ל"חדר"

בימי ה"צמח צדק" היה איש אחד בשם ר' אלעזר משה. בהיותו בן שבע-שמונה נחטף לשרת במסגרת הקנטוניסטיים. הוא למד מעט מאוד. ברם, על אף הייסורים הקשים שסבל שם, נשאר ביהדותו. משגדל, עשוהו לחייל. מקום מגורו היה בבאבינוביץ ושלחווה לשרת בהומיל. שם היה נכנס לפרקים לבית המדרש ומאזין לשיעורי הלומדים בחומש, נ"ך, משניות וכן היה שומע דברי חסידות. לאחר מכן שלחווה לשמור על מחסן חומרי נפץ ובעומדו על משמרתו היה אומר "שכינתא בגלותא – וי". הוא היה איש פשוט. הרגיש ה"צמח צדק" בליובאוויטש איך ר' אלעזר משה אומר על משמרתו "שכינתא בגלותא – וי", ואמר על כך: הסבא משפאלע אמר על הרוזינאי הקדוש כשהלביש אותו בדרכו ל"חדר", שהוא גולל ספר תורה. כך גם מי שנתקל בר' אלעזר משה, נתקל בספר תורה. וה"צמח צדק" היה עומד בפניו.

למעלה ממאתיים שנה לאחר שהסבא משפאלע אמר על הרוזינר הקדוש כשהלביש אותו בדרכו ל"חדר", שהוא גולל ספר תורה.

הרב ירון והמוהל הראשי של אוקראינה יעקב גיסינוביץ הגיעו להתפלל בתאריך ג חשון התש"ס ביום השנה של הרוזינר הקדוש האדמו"ר ישראל פרידמן זצוק"ל. היו אז שני דברים אחד אישי ואחד לטובת עם ישראל והארגון שצריכים ניסים משמים.

הרב ירון ביקש רשות מהרוזינר הקדוש לעשות איתו הסכם. שהרוזינר הקדוש יפעל אצל הקב"ה שיעשה הניסים בשני העינים. והרב ירון מצידו יעשה חלקו בהסכם, איזה דבר לכבוד הרוזינר הקדוש.

הפלא ופלא הרוזינר הקדוש עמד ראשון ומילא חלקו בהסכם – הקב"ה עשה הניסים!!!

הכל לעבדיך

פירש הרה"ק ה"שפאלער זיידע" את הפסוק בתהלים (ק"ט, צא) למשפטין עמדו היום כי הכל עבדיך, וכה אמר: כאשר אתה רוצה להעמיד את בניך לדין על עוונותם, אנא זכור כי 'הכל' מה שסבלו עד היום הזה, הוא רק בשביל שהם 'עבדיך', וא"כ הנח להם לישראל, ואל תשלחם ביד פשעם. אדמו"ר מפאלטישאן זצוק"ל תולדות אלעזר עמ' ק'

סגולה נגד גיאות

אבא מארי (הרה"ח ר' שמעיה יהודה מרינובסקי ז"ל) היה אומר בשם הרה"צ ה"שפאלער זיידע" זי"ע שיש לו סגולה נפלאה נגד גיאות, והיא לימוד חומש עם פירש"י. ואז, אמר ה"שפאלער זיידע", כשיראה שאפילו פסוק חומש עם פירוש רש"י אינו מסוגל להבין, ממה הוא כבר יכול להתגאות? הרה"ח ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל "על אבותינו ועל יחוסם" (כפר חב"ד תשנ"ט) ע' 147

ולא תונו...

הסבא קדישא ר' לייב משפאלא אמר להרב הק' מסאווראן בימי עלומיו בעת עבדו עבודת הקודש בתפלתו כדרכו בקודש, והיה מפוז ומכרכר בכל כחו בהתלהבות נוראה לפני הש"י, אמר אליו הסבא קדישא כתיב (ויקרא כה, יז) "ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך", והפי' הוא כן שלא תונה חברך שאתה מתירא מפני ד', אך באמת תירא מפניו, ואמר הרב הק' מסאווראן בימי גדלותו שמאמר הזה היה מונח במוחו ט"ו שנים אחר זה והיה מיסרו מאוד. "מרגניתא דבי רבנן" (ירושלים תשנ"ט) ע' מ"ו

בחריש ובקציר עולמים

הסבא משפאלע אמר: "עזור לשובתים בשביעי בחריש", עזור לשובתים בשבת עם חרישה ושתיקה מדברי חול, "ובקציר" לקצר בדברים לא לדבר מה שאינו נצרך, "עולמים" זאת צריך לעשות לעולם אפילו בימי חול. הגה"ח רבי יוסף פאצאנאווסקי הי"ד "גן יוסף" (ב"ב תשנ"ח) ע' קמ"ט טו"ב

אמר ולא יעשה

איש זקן אחד סיפר להרה"ק רבי איציקל מסקווירא זצוק"ל, שהוא זוכר עוד את הרה"ק ה'שפאלער זיידע' זי"ע, ואמר בשמו דבר יקר בפ' בלק, בפסוק לא איש א-ל ויכזב ובן אדם ויתנחם, ההוא אמר ולא יעשה ודיבר ולא יקימנה. ופירש הצדיק עפ"י הגמרא (מו"ק טז:) הקב"ה גוזר וצדיק מבטלה, והניחא כאשר יש צדיק בעולם שיכול לבטל גזירות, אבל מה עושה הקב"ה כאשר אין צדיק בעולם לבטל גזרותיו, אז - אמר ולא יעשה - הקב"ה מבטלה בעצמו. וזהו פירוש הכתוב, לא איש, כאשר אין בעולם איש צדיק, א-ל ויכזב, שיעשה כביכול את הקב"ה כמכזב, כגוזר ואינו מקיים, וכבן אדם ויתנחם - אז ההוא אמר ולא יעשה ודיבר ולא יקימנה, הקב"ה בעצמו מבטל אמירתו ודיבורו. כ"ק מרן

אדמו"ר מפאלטישאן זצוק"ל "תולדות אלעזר" (ברוקלין תשנ"ט) ע' צ"ט

הרה"ק לייב שרה'ס

נולד ביום י"ז תמוז שנת ת"ץ לאביו ר' יוסף ולאִימו שרה בעיר רובנה מקום מושבו של המגיד ממזריטש, עוד מנעוריו דבק בבעש"ט ודרכו והיה מבאי ביתו של המגיד.

נמנה על הצדיקים הנסתרים כל ימיו היה סובב בערים ובעיירות מבקר בירידים ובמקומות אחרים והיה עוסק בדבר מצווה, ביחוד הקדיש מכחותיו למצוות פדיון שבויים והצלת עשוקים מידי עושקיהם. מאת הבעש"ט קבל את התפקיד לפרנס את הצדיקים הנסתרים ובעצמו דאג לאיסוף הכספים לצורך זה, בעבודה זו נעזר גם ע"י צדיקים אחרים וביחוד ע"י רבי עזריאל מפולוצק.

הצדיק הקדוש ר' לייב שרה'ס היה תלמיד הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, וכיצד זכה להיות כ"כ דבוק בהקב"ה, שמלאכי מעלה יהיו מצויים אצלו, אשר אין לנו מושג בזה כלל, ותמיד היה עוזר לכל נצרך, ומה זכה שקראוהו על שם אמו? אלא ארע מקרה מזעזע מאוד. היה יהודי בעל בית מרוח שחכרו מהפריץ, ולו בנים רבים, ובת אחת יפת תואר. ובימים דאז לא היו תלמודי תורה ובתי ספר, אלא נטלו כמה משפחות את בניהם, והיו שוכרים להם מלמד. ואותו בעל בית מרוח היה בעל אמצעים, אזי שכר מלמד פרטי לבניו, והמלמד היה יהודי מבוגר אלמן.

יום אחד הגיע בנו של הפריץ נער כבן שבע עשרה, ואמר לאביו: אני רוצה לקחת לי לאשה את בתו של בעל בית המרוח. הפריץ ניסה לשדלו לסגת ממחשבתו וכו', אך הבן באחת אני רוצה אותה לאשה. ולא אאבד את עצמי לדעת.

ניגש הפריץ באכזריות ליהודי הנ"ל ואמר לו אם תיתן לי את בתך-מה טוב, ואם לאו אהרוג אותך ואשתך ובניך. וענה היהודי: תן לי להתיישב בדעתי, והלך הפריץ לדרכו, היהודי ואשתו ובניו ישבו לטכס עצה מה לעשות. ואמרה האישה: עדיף שניקח לבתנו את המלמד האלמן המבוגר, העיקר שלא תינשא לגוי. והלכו לשאול את פי הנערה, והיא אורו פניה, העיקר להינצל מחטא נורא ואיום, וכן עשו, שהתחתנו בסתר וברחו להם. והאבא הלך לפריץ ותינה לפניו צערו, שביתו השתגעה ונישאה ליהודי מבוגר, וברחה ממנו.

בין כך אמר המלמד האלמן לאשתו הצעירה: היות שעשית מסירות נפש כזו, תזכי לבן צדיק גדול מאוד, וכן הוה, שנולד להם בן בשם לייב, ואביו שהיה מבוגר נפטר, והאם נותרה אלמנה, אבל הבן נעשה צדיק קדוש מאוד, ר' לייב שרה'ס, שנקרא על שם אמו הצדקת.

רבי לייב שרה'ס היה נוסע גם לוינה ומשתדל לטובת היהודים אצל רבי המדינה. חסידים מספרים שרבי לייב נכנס כרואה ואינו נראה לארמון הקיסר יוסף השני והתאמץ להשפיע עליו בדרכים שונות שיבטל את חוק החנוך לילדי ישראל משנת תקמ"א. רבי לייב שרה'ס היה למדן מופלג ועסק רבות בדברי תורה עם רבי יעקב שמשון משיפיטובקה, דבריו המועטים וחלק מספוריו עליו כונסו בספר "גבורת ארי" לבוב תש"ד נפטר ביום ד' אדר שני תקנ"א.

רבנותו הקדושים יחסו מצוות הכנסת אורחים לאברהם אבינו. והנה לכאורה קשה, הרי מצינו אצל לוט ג"כ הכנסת אורחים ממש כמו באברהם ולא עוד אלא שנאמר בו ויפצר בם מאד וגו', ויעש להם משתה, ואצל אברהם אבינו לא מצאנו כלל שהיה מפציר באורחיו אלו, ולמה לא נקטו מכניס אורחים

כמו לוט? אמנם האמת היא כך שלוט לא היה מכניס אורח כלל אלא לפי שנאמר ויבואו שני המלאכים סדומה אז ויקם לקראתם כי מלאכים בודאי ירצה כל אדם להכניס אליו לאכסניא ולכן הפציר בהם שיסורו אליו אבל אברהם אבינו ע"ה מעידה עליו תורתנו הקדושה וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. אנשים ראה ולא מלאכים ורבותינו הקדושים אמרו אחד נדמה לו בדמות סדקי ואחד בדמות נווטי ואחד בדמות ערבי ואעפ"כ וירץ לקראתם. מפני שהוא היה באמת מכניס אורחים וגומל חסדים עם בני אדם יותר מאשר עם מלאכים כי המלאכים אינם צריכים לגמילת חסדים.

דברי תורה מרבי לייב שרה"ס

ויאמר קין גדול עוני מנשוא גו' — שנגזרה הגזירה נע ונד נע זה גלות, נד ר"ת נ'המא ד'כסיפא וטען גדול עוני פי' במה שהוא גולה עי"ז יהא נתרבה עוני מחדש. שאם האדם מטולטל אין לו דעת לישב את עצמו, וזהו גדול עוני על להבא שיהא גדול העוון שלהבא מנשוא, עבירה שעברה ובטלה הגזירה של נע זה גלות רק הגזירה של נד.

ורם לבבך, — כשבני ישראל יש להם עשירות שעי"ז רם לבכם אז ושכחת היינו שהם תמיד שכיחים אצל השי"ת מחמת שאין להם דאגת פרנסה ועי"ז יש להם שעות לחשוב עצות איך להתקרב להשי"ת.

ועתה מה קויתי אדני תוחלתי לך היא — כי עיקר מגמתו ותקוותו של הצדיק היא להיות תמיד בטחונו ביוצרו ואינו מצפה ומשתוקק לקניני העולם לכסף וזהב ועושר וכבוד, רק תמיד כפיו פרושות אל השמים בתפלה שיתן לו הקב"ה לב טהור לעבדו באמת ושיהיה לבו תמיד אמיץ ומקווה להשי"ת, וזהו שאמר ועתה מה קויתי פי' מה עיקר תקותי אדוני תוחלתי לך היא להיות תמיד תוחלתי לך שתתן לי לב טהור שתהיה תוחלתי לך לא לקבל פרס ולא לתשלום גמול עושר וכבוד.

מכתבו למגיד ממזריטש: אל כבוד ידיד ה' קדוש ומאד נעלה הרב המגיד הק' מוהר"ר דוב ממעזריטש יחיה, אספתי וקבצתי מאה זהובים ושולח אותם ליד קדשו שיחלקם דברי הק' ליב בן שרה

מטל השמים יבור"ך ידיד ה' וידידי איש הסידי ואיש אלקים וכו' מו"ה דוב בער מגיד מישרים מק"ק מעזריטש שלי"טא ומראוונא. השבויים פדיתי אבל לא שבעתי רצון כי אחד מהם אין תוכו כברו להשי"ת. שולח לכבודו י"ג אדומים חזרה והשי"ת ייטיב לנו החתימה בי"ג מכילין דרחמי דנושא עון ועובר על פשע, ציירתי לפני דמות דיוקנו של רבינו הגדול ריש מתיבתא דשמיא הבעש"ט זצ"ל ועלתה לי כאשר נצטויתי בש"כ. רצוף בזה המכתב מהקדוש הנסתר הנתיב לא ידעו עיט מוריניו חיים הידוע מבראד והוא יקבל מכ"ק הי"ג אדומים וד"ל אבקש תשובה נכונה. דברי ידידו אוהבו כנפשו טוב עין היבור"ך

חתימה מעין פתיחת. הק' ליב בן שרה כעת בסדילקוב .

אין אני נוסע אל המגיד בכדי לשמוע ממנו תורה כי אם כדי לראות איך הוא פושט את אנפלותיו (נעליו) ואיך הוא קושרם כי הצדיק האמתי אינו צריך כי לומר תורה ברבים כי כל מעשיו בעצמם צריכים להיות תורה שלמה.

גגולים

רחוק הוא שיקבל אדם ואפילו צדיק גדול נשמה חדשה לחלוטין שלא הייתה עוד בזה העולם. כל הצדיקים קבלו נשמות של צדיקים שקדמו להם. הבעש"ט הייתה לו נשמת רבנו סעדיה גאון ולרבנו סעדיה הייתה נשמת חזקיהו מלך יהודה למגיד הקדוש ממזריטש הרבי בער היתה נשמת האר"י הקדוש והיא היא נשמת ר' שמעון בן יוחאי. האור החיים הקדוש היתה לו נשמת ר' משה קורדובירו שהיתה לו נשמת התנא ר' עקיבא. ויש צדיקים שזוכים לנשמה בעלת דו פרצופין היינו שמלבד הנשמה המקורית שניתנה לו משעת לידה הם מקבלים עוד תוספת נשמה לבר מצוה או ליום חתונתם.

כשנעשיתי בר מצוה הלכה עמי אמי ע"ה אל המגיד הקדוש ממזריטש הרבי דובבער שיברך אותי, אמר הרבי לאמי בשעה שברכני יש לי מתנת בר מצוה בשביל ליב יפה מאד, ושנינו גם אני וגם אמי ע"ה לא הבנונו אז מה כוונתו במתנה זו מחמת שלא נתן לי כלום בשעת מעשה. לאחר זמן שנעשיתי יותר בר שכל השגתי באיזו מתנה כבדני הרבי אז. והמתנה שנתן לי היא נשמת אור החיים הקדוש.

רבי חיים בן עטר בעל אור החיים לא היה מתנהג כדרך הצדיקים פה ומ"מ הגיע לאותן המדריות עצמן שהשיג הבעש"ט הקדוש. בשעת הצורך היה בידו לעשות גם כן מופתים נפלאים. בזמן שהיה אור החיים דר בעיר מוגדור שבמדינת מרוקו אירע שהשולטן של מרוקו בא לעיר לחוג שם את יום לידתו והכריז השולטן בכל העיר שכל איש שנולד גם הוא באותו יום יש לו הרשות לבוא לפניו וכל אשר יבקש ממנו ימלא, בא אליו מרן בעל אור החיים לברכו ליום הולדתו והביא לו מתנה מראה (אספקלריא) קטנה ואמר לו שבתוכו יוכל לראות כל מה שירצה. שאל אותו השולטן בדרך הלצה האם אוכל לראות גם מה שנעשה עכשיו בביתי ובהיכלי השיב מרן האוה"ח בודאי! ינסה נא השולטן ויווכח. הביט השולטן במראה ופניו חוורו כסיד, הוא ראה את הויזיר הגדול בבית הנשים שלו וכו' בערה בו בהשולטן חמתו ושאל מה אוכל עשות? ענה לו האוה"ח שבקנה רובה שלו יירה אל מראה הויזיר שבתוך אספקלריא, עשה השולטן כן ומיד נסע לביתו כשבא הייתה כל העיר כמרקחת, ההמון נפל על השכונה שדרו בה היהודים וחפצו להשמיד את כל היהודים כי הויזיר הגדול שהיה ידוע לשונא ישראל נמצא מת והעלילו על היהודים שהם רצחו אותו. מיד הציל השולטן את היהודים ועוד הניח להם מהמיסים והרבה להם זכויות.

הבעש"ט הקדוש היה משתוקק כל ימיו להתראות עם בעל אור החיים שהתיישב אחרי כן בירושלים כאשר מן השמים גילו לו שאם יפגשו שניהם יעלה בידם להביא הגאולה. בחורף שנת תק"ג הוסכם אצלו לעזוב מעזיבו עירו ואת מקורביו ולנסוע לירושלים כדי להתראות עם האור החיים הקדוש. לאחר כמה טלטולים הגיע לאיסטאמבול שם השתטח על קברו של הרבי נפתלי בעל סמיכת חכמים שרצה גם הוא לעלות כ"ד שנה קודם לכן לירושלים ונפטר בדרך נסיעתו באיסטאמבול. בלילה בא הרבי ר' נפתלי אל הבעש"ט בחלום והודיע לו שאם לא יחזור תיכף ומיד לביתו אז יהיה להבעש"ט אותו הסוף עצמו שאירע לו שימות על אדמת נכר וירושלים לא יראה בשום אופן. ותיכף ביום דחוו"מ פסח ישב הבעש"ט באניה ההולכת למדינתו בדרך נשבתה האניה בידי גזלנים ואחר כמה הרתפקאות הניחוהו הגזלנים לירד מהאניה בעיר קיליא. לאחר שלשה חדשים ביום הששי ט"ו תמוז תק"ג שני ימים קודם שנעשיתי בר מצוה נפטר בירושלים רבי חיים אור החיים הקדוש בשבת פ' פנחס. נטל הבעש"ט במעזיבו ידיו לשלש סעודות וגנח גניחה גדולה ואח"כ בירך המוציא טעם מן הפת ואמר

כבה נר מערבי, איש לא ידע מה כוונתו בזה אלא שלא הרהיבו לשאול. בשבת על כוונת אותה גניחה ואמירה במוצאי שבת פנו אליו התלמידים בבקשתם להודיע להם כוונתו באמרו כבה נר המערבי, אז אמר להם כי נפטר האור החיים הקדוש שבעליונים קורין לו בשם נר מערבי, שוב שאלו התלמידים האיך נודע לו הדבר? השיב ואמר יש כוונה בנטילת ידיים שמגלים אותה רק לאחד בדור הייתי מתפלל כל ימי שיודיעו לי מן השמים כוונה זו ולא עלתה בידי שהיו משיבים לי שאין זה באפשרות אחר שכבר נתגלתה כוונה זו לבעל אור החיים ואין מוסרים סוד זה רק לאחד בדור והנה בשעת הנטילה לשלש סעודות פתאום גילו לי אותה כוונה ובכן אין ספק אצלי שהאור החיים נסתלק מזה העולם. לאחר זמן באו וספרו להבעש"ט שבאותו יום שנסתלק האור החיים נתחלש פתאום ר' חיים אבולעפיא מטבריא תיכף אחר קבלת שבת ונשאר כך יותר מחצי שעה כשחזרה אליו נשמתו אמר להעומדים אצלו היום נפטר האור החיים הקדוש לווייתו אותו עד שערי גן עדן, כאשר שמע הבעש"ט דיבורים אלו אמר אמת הדבר הוא לווה את הנשמה עד שערי גן עדן אבל דבר אחד נעלם ממנו הוא לא ידע כי נשמתו של האור החיים הלכה לגן עדן רק לישיבת ארעי לשעה כדי לשבות שם ולהתראות עם צדיקי עולם. ביום הראשון תיכף אחר השבת ירדה שוב לזה העולם. לנשמתו של הצדיק יש יותר הנאה להיות בזה העולם כי אפשר לעבוד להשי"ת במצוות ומעשים טובים מאשר לישוב בגן עדן ולהיות נהנים מתענוגי עולם הבא כבן זה שהוא סמוך על שולחן אביו והוא אוכל ואינו עושה.

ויהי לעת זקנתו רבינו התחילו גזירות חדשות על ישראל שמטרתן הייתה להעבירם על דתם ח"ו ולהשכיח מתינוקות של בית רבן את התורה הקדושה. אז חגר רבינו הקדוש בעוז מתניו להמתיק הדינים ופעמים תכופות נסע בקפיצת הדרך לעיר הבירה וויין שם לחם עם גדולי המלכות וגם עם הקיסר עצמו להציל ככל האפשר. אבל רבינו הרגיש כי אלו מניסיונות עקבתא דמשיחא ולא יוכל להן לבדו התוועד עם גדולי צדיקי זמנו ואמר להם שאחדים מהם מוכרחים לקבל על עצמם לסבול יסורים כמוהו למען להקל ניסיונות אלו נתרצה לזה הרה"ק ר' משה ליב מסאסוב זצ"ל והרבה שנים לפני פטירתו היה בעל יסורים גדולים ולא היה בו מתום וכמעט היה חי בנס, ואעפ"כ הייתה צהלתו בפניו וקבלם מאהבה כן קיבל עליו לסבול יסורים הרה"ק הר"ר זושא מהאניפאלי זצ"ל והיה ג"כ איזה שנים לפני פטירתו מדוכא ביסורים באהבה לכפרת ישראל. כאשר נתפרסמה פקודת הקיסר יוסף השני לפתוח שקאלעס בתי ספר ולהכריח תינוקות של בית רבן להתבטל מתורה רק לילך להשקאלעס וללמוד שם בלא ריח תורה ויראת שמים היה רבינו בא כפעם בפעם לוונינה וכרואה ואינו נראה נכנס לחצר הקיסר אנשי החצר והחיילים השומרים לראש הקיסר לא ראוהו והוא בא לחדר הקיסר ומצא אותו כשהוא יושב על כסאו וסביבו שרי המלוכה. ראה הקיסר יהודי זקן עומד על ידו ומשתומם למראה עיניו ובכעס עצור הוא שואל את השרים מי נתן רשות לעני זקן זה להיכנס פנימה? השתוממו השרים על דברי הקיסר העיפו עיניהם בכל פינות החדר ולא ראו כלום הראה הקיסר באצבע על רבינו, אבל אין איש מן השרים רואהו, פתאום התחיל הקיסר לצעוק בקול גדול כי הזקן מכה אותו במקלו מכות אכזריות וצווה לקרוא לחיילים לאסרו ולשימו בכלא עמדו השרים נבהלים ונרעשים וחשבו בלבם שהקיסר יצא מדעתו.

בראשית שנת תק"נ בא רבינו להרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע ליום כיפור במוצאי יוה"כ סגר הרה"ק מקאריץ את עצמו בחדר עם רבינו הקדוש ושהו שם קצת אח"כ פתח את הדלת ולווה את רבינו

בעינים זולגות דמעה ואמר לרבינו מה אעשה אם רצונכם הוא להיות תחילה. האנשים אשר שמעו הדברים האלה לא הבינו הפירוש והיו הדברים סתומים אצלם. באותה שנה עבר הקיסר יוסף השני בדרך יאלטישקוב ושם נשברו במרכבתו ארבעת צירי האופנים שהיו של ברזל, הבין הקיסר כי לא מקרה הוא. ואמר ידעתי כי הרב ליב עשה לי את הדבר הזה. אלך ואבקרו בביתו אמנם אני אמות אבל גם הוא לא יחיה. הלך ושאל בעיר איה דירתו של ר' ליב שרה"ס הראו לו, כשנכנס לא מצא את רבינו בביתו פנה אל בני הבית שמצא אשר לא ידעו מי הוא ואמר להם כשיבוא תאמרו לו שאי אפשר לי לסבול עוד יסורים נוראים כל כך ואני הולך למות אבל גם הוא לא יחיה עוד, וחזר למרכבתו שצווה לתקן בינתיים וחזר לבירתו וויין. לפנות ערב שב רבינו לביתו וכאשר אך דרכה רגלו על מפתן הבית קרא אוי! כבר נכנסה הטומאה לבית. כאשר ספרו לו על דבר האשכנזי שהיה במעונו ומסרו לו את דבריו מיד קרע את בגדיו והתחיל לבכות בקול קורע לבבות. במוצאי שבת שאחרי כן כשהתקבצו מקורביו אל ביתו כמנהגם שמעו שרבינו הקדוש דיבר אל עצמו ואמר רבש"ע למה זה נפל הגורל דוקא על יאלטישקוב ולא על ברדיטשוב או קישינוב? אבל רבש"ע אמר כן נגזר עלי מן השמים הריני מקבל הכל באהבה כשנכנסו אל חדרו הודיע להם כי הגיעה שעתו להסתלק מן העולם וצווה עליהם שיקברוהו בלי כל כבוד ושהלוויה תהי' פשוטה. בארבעה לחודש אדר שני שנת תקנ"א התחיל פתאום לדבר אודות גדולת וקדושת מרן בעל מגן אברהם על או"ה שהפליא אותו כל ימי חייו ובכל פעם שהתראה פנים עם הרה"ק משיפטיטווקא זצ"ל דברו אודותיו וסיימו שהוא תלמיד חכם אמיתי. כן גם עתה היו דבוריו האחרונים. ר' אבא'לע קאלישער איז א אמתר מקובל, א אמתר צדיק (הוא מקובל אמיתי הוא צדיק אמיתי!) ובוזה נח נפשי' ועלה לישיבה של מעלה.

באותה שנה עשרה ימים לחודש אלול ביום ו' עש"ק פ' תצא עלה לישיבה של מעלה גם הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצ"ל ואז הבינו פירוש הדברים שרבינו הקדוש חפץ להיות תחילה. אחרי פטירתו מלאו בני עירו צוואתו, ערכו הלוויה פשוטה וחצבו לו קבר ועליו אבן שעליה נחקק רק יום ההסתלקות ואחר שנים אחדות נבנה אוהל סביב הקבר סוכה קטנה מעץ ומכוסה גג של קש ולתוכה באים מבני ישראל להשתטח על קברו ולשפוך שם בקשתם. פעם אחת בא עשיר אחד מניקוליוב ר' שלמה ישעיהו, ומסר סכום של חמש מאות רובל כסף לבנין ציון של אבנים על קבר הצדיק חששו בני הקהילה פן לא יהא הדבר לרצון הצדיק שיקימו אוהל יפה על קברו נסעו אל הרה"ק מאפטא זי"ע לשאול את פיו איך להתנהג התיר הרה"ק מאפטא להקים בנין אבנים בתנאי שלא יסלקו את האוהל הישן אלא שיהיה החדש סביב הישן התחילו לבנות להנחת האבן הראשונה בא הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל זי"ע שמילא מקומו בפרנסת הל"ו צדיקים הנסתרים העמידו את הכתלים וצריכים היו לעשות את הגג ראו הבונים שאי אפשר למתוח את הגג מבלי לסלק את הגג הישן של קש עלה פועל אחד לסלק את התבן נפל מן הגג ומת חשבו אולי מקרה הוא עלה פועל אחר נפל גם הוא ונהרג רבינו שאין הדבר פשוט אלא משום כוחה של צוואת רבינו הקדוש.

היה בימים ההם ביאלטישקוב אחד מנכדיו של רבינו אדם ירא שמים ושמו ר' יוסקה אמר לבעלי הבתים שבעיר שהוא בעצמו יעלה על הגג ויסלק את התבן כי בטוח הוא שלו לא יעשה זקינו דבר עלה אבל גם הוא נפל מן הגג רק שלא ניזוק, אי אפשר היה לסיים את הבנין נסעו שוב אל הרה"ק מאפטא

זצ"ל להמלך בו כיצד להתנהג אמר הרה"ק מאפטא זי"ע הניחי לו, אל תבנו יותר כנראה שונא ר' ליב את הכבוד אחר פטירתו כמו שהיה שונאו בחייו.

ר' ליב שרה'ס, מגדולי צדיקי החסידות, תלמיד מובהק של הבעל שם טוב והרב המגיד ממעזריטש. הוא נצר למשפחת המהר"ל מפראג ומכאן שמו יהודה ליב (או אריה ליב). היה מאד מלומד בנסים, ועוד יותר היה מלומד במסירות נפש עבור עם ישראל – גם פדיון שבויים, בו הוא עסק במסירות נפש, וגם עשית טובות (הצלות וביטול גזרות) לפרט ולכלל, אלו היו כל חייו.

מספרים עליו במיוחד שהיה רגיל בקפיצת הדרך, כמו הבעל שם טוב. הוא היה לוקח מרכבה עם סוסים, אומר לבעל העגלה שינהג אותה מחוץ לתחום העיר, וברגע שהגיעו מחוץ לתחום הוא בקש למסור לו את המוסרות, ואז, פשוטו כמשמעו, העגלה התחילה לעוף באויר ובתוך שניות ספורות הגיעה למרחקים עצומים. יש הרבה סיפורים, במיוחד שהיה מגיע ל'זוין' (וינה), עיר הבירה – היה הולך לבקר את הנסיכים ואת הקיסר יוזף השני שם (שהיה שונא ישראל גדול, ולפי הסיפורים הוא היה ה"לעומת זה" בקליפה של ר' ליב בקדושה), לפעול ישועות עבור עם ישראל (היה נכנס בארמון המלך כ"רואה ואינו נראה").

שוב, זהו צדיק של מסירות נפש על פדיון שבויים. כולנו, כל עוד משיח לא בא, שבויים בגלות. צריך שהגואל יבוא ויפדה אותנו, שה' יפדה אותנו, והצדיק הזה מסמל את מצות פדיון השבויים. גם קפיצת הדרך שהיה עושה היא סימן לנו – גם אנחנו זקוקים לקפיצת הדרך, להגיע גם לעיר הבירה ולהפוך שם הכל לטובת ישראל. שנזכה בפועל, למה שכבר קיים בכח, "יד ישראל תקיפה", ושירושלים עיר הקדש תהיה עיר הבירה של ארץ ישראל השלמה – כולל הקיני הקנזי והקדמוני – ושארץ ישראל תתפשט בכל הארצות. אין צדיק יותר מתאים לכך מר' ליב שרה'ס, זכותו יגן עלינו.

מסופר עליו שהיה גבור גדול בגוף ("גבור כארי", כשמו אריה, סוד ריו, שעולה ג"פ יהודה ליב) וגם יפה תאר ביותר (בזכות אמו שרה שהיתה יפת תאר ועמדה בנסיון, במסירות נפש, לא ליפול בידי בן הפרץ שחשק בה) – ליב ועוד יפי גבורה = משיח, כך, עם היפי והגבורה שלו, האיר אצלו "אורו של משיח". דברי הרב המקובל יצחק גינזבורג שליט"א

פעם בערב יום הכיפורים, כשהיה רבי לייב שרה'ס הקדוש בדרכו לביתו, פרצה סערת גשמים גדולה, כך שנלאה להגיע לביתו, ורק לאחר חצות היום הגיע לכפר סמוך לעירו. הבין הרב שבהשגחה פרטית נקלע לכפר זה בערב היום הקדוש דוקא, הודה להשם וציפה בשמחה לבאות. בכפר מצא הרב קהילה יהודית קטנה, ומה שמח לשמוע שיש בכפר מנין ליום הכיפורים – שמונה יהודים הגרים בכפר ועוד שני יהודים האמורים לבוא מהיער הסמוך. ירד הצדיק לטבול בנהר, אכל סעודה מפסקת בשמחה, ורץ לבית הכנסת שבכפר, שם החל באמירת תפילות ותחנונים אותם היה רגיל לומר קודם "כל נדרי". בינתיים התאספו יהודי הכפר, שגם הם החלו בהכנות לתפילת "כל נדרי", בעודם מצפים לשני היהודים האמורים לבוא מן היער. חיכו יהודי הכפר, חיכו וחיכו, אמנם, ברוך השם, הגיע אורח חשוב, אולם עדיין היה חסר להם העשירי למניין. תוך שהם מצפים לחבריהם מהיער, נודע להם שחבריהם היהודים נאסרו בגלל עלילת שוא, על כן, הבינו, שבטוח שלא יוכלו להגיע. פנה אליהם רבי לייב ואמר: "אולי יש עוד יהודי בסביבות הכפר". ענו לו אנשי הכפר: "אין בסביבה שום יהודי בלעדיו". המשיך

רבי לייב ואמר: "אולי יש בסביבה איזה יהודי מומר". תמהו היהודים לשמע שאלה מזוזה זו ושתקו. אולם רבי לייב לא הרפה והוסיף ואמר: "דלתי תשובה לא ננעלו גם לפני יהודי מומר. וכמו שאמר רבתי, כשמחטטים באפר יכולים למצוא ניצוץ של אש". תפס אחד מבני הכפר אומץ ואמר: "הפריץ שלנו, אדון הכפר הוא יהודי מומר. אולם הוא שקוע עמוק בחטאיו כבר למעלה מארבעים שנה. הוא מצא חן בעיני הבת של הפריץ הקודם, ואביה הבטיח לו, שאם ימיר דתו יישא את בתו ויירש את כל נכסיו. הוא לא עמד בפיתוי, המיר דתו ונשא לאשה את בת הפריץ". שאל אותם רבי לייב: "יש לו בנים ובנות?" בני הכפר השיבו: "לא, אשתו מתה לפני שנים, והוא ערירי". ביקש רבי לייב שיולכיזהו לביתו של הפריץ. הוא הסיר מעליו את טליתו, והזדרז להגיע אל הפריץ. לבוש בקיטל מצנפת ואבנט לבנים, הגיע לבית הפריץ, דפק על דלת חדרו ונכנס מבלי לחכות לתשובה. והנה הוא עומד פנים מול פנים עם הפריץ, אדון הכפר, מביט בפניו מבלי להוציא הגה מפיו. וכך עומדים הרב והפריץ זה מול זה בדממה ללא מילים. ברגע הראשון עלתה במוחו של הפריץ מחשבת זדון לסלק את הרב בכוח מביתו ולהענישו קשות, אולם פני הרב האירו כל כך, וגם אור עיניו חדר לליבו של הפריץ, כך שלא יכול לעשות לרב מאומה. לאחר שעה קלה של דומיה, פתח רבי לייב ואמר: "שמי לייב שרה'ס. זכיתי להכיר את הבעל שם טוב, שהיה אהוב בשמיים ובארץ, ורבים מהפריצים העריצוהו, ופעם שמעתי אותו אומר: יהודי צריך להתפלל בלשון דויד המלך: "הצילני מדמים אלוקים" – הצילני ש"דמים", משמע "כסף", לא יהיו לי לאלוקים. אמי, שרה, שהיתה יהודיה כשרה, ואחד מבני הפריצים נתן בה עיניו וחפץ לשאתה לאשה, בהבטיחו לה עושר וכבוד, קידשה שם שמים, ורק כדי להינצל מצפורני הרשע נישאה ליהודי זקן, מלמד עני. לצערי, אתה לא זכית לעמוד בניסיון, ועבור כסף וזהב יצאת לשמד, אולם אין דבר העומד בפני התשובה!!! יש קונה עולמו בשעה אחת!!! הגיעה שעתך בערב יום הכיפורים הזה!!! השמש עומדת לשקוע, וליהודי הכפר חסר עשירי למניין, בוא הצטרף למניין, ותזכה להיות קודש להשם, כמו שכתוב: העשירי יהיה קודש להשם",

התרגש הפריץ מדברי הרב ופניו החווירו. הוא לא יכול לעמוד בפני קולו הנעים של הרב ומראה פניו הקדושים, שיחד עם בגדי הלבן שלבש, נדמה לו כמלאך אלוקים. בלב נפעם ובידיים רועדות החליט להצטרף לרב, בעוד יהודי הכפר מצפים בחיל ורעדה במקומותיהם, חוששים מצרה שעשוי להביא עליהם היהודי שטרם הכירו...

לפתע נפתחה הדלת, ולבית הכנסת נכנס רבי לייב ואחריו הפריץ שפניו כבושים בקרקע ועיניו דומעות. לבקשת רבי לייב הגישו לפריץ טלית, הוא התעטף בה, וכיסה בה את ראשו ואת פניו. רבי לייב ניגש לארון הקודש, הוציא משם שני ספרי תורה, את האחד נתן לאחד מזקני היהודים, ואת השני לפריץ. עומד בין שניהם החל רבי לייב בניגון: על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירים להתפלל עם העבריינים...

נאנח הפריץ אנחה עמוקה שזעזעה את כל המתפללים, וכולם פרצו בכיית תמרורים. וכך בתפילת ערבית וגם למחרת מהבוקר עד אחר תפילת נעילה, עמד הפריץ על רגליו שבור ורצוץ, ומידי פעם בפעם נאנח אנחות עמוקות, וכשאמר את הוידוי בכה בדמעות שלישי, עד שהרעיד את כל המתפללים. כשהגיע הקהל ל"שמע ישראל" בסוף תפילת נעילה, הכניס הפריץ ראשו לארון הקודש, חיבק את ספרי התורה וזעק בקולי קולות: "שמע ישראל השם אלוקינו השם אחד". אחר כך הוציא ראשו מתוך

ארון הקודש, וקרא בכל כוחו: "השם הוא האלקים" פעם אחרי פעם, ובכל פעם היה קולו הולך וחזק, וכססיים לומר בפעם השביעית: "השם הוא האלקים" יצאה נשמתו. אמר רבי לייב: "אשריך, יהודי, שיצאה נשמתך באמירת "אלוקים". אכן זכה הפריץ להתנקות מעוונותיו ולקנות עולמו בשעה אחת. עוד באותו לילה נקבר בקבר ישראל. רבי לייב עצמו התעסק בטהרתו וקבורתו, ומאז נהג רבי לייב לומר בכל יום כיפור "קדיש" לעילוי נשמת הפריץ – הצדיק, בעל התשובה.

הקב"ה מציל את סבי חיים שטכר ז"ל מהשואה

השגחה פרטית מופלאה של הקב"ה

היות ואחד מהדברים שמתעניין בהם מאד הוא ההיסטוריה של מסירות נפש של חסידי אומות העולם שהצילו יהודים בשואה. בהשגחה פרטית מופלאה של הקב"ה קניתי את הספר פולי המרגל שהציל 10,000 יהודים מאת מייקל סמית. ולאחר קריאתו דיברתי עם בת דודתי נוגה שחם שסיפרה לי על עלייתו מגרמניה של סבנו חיים ז"ל לארץ ישראל תובב"א. ואז הסתדר לי כל הפזל.

סבי (אב אימי חוה ז"ל) חיים שטכר ז"ל גר בגרמניה בעיר ברלין. חלק מבניו ובנותיו כבר גרו בארץ ישראל. ופעלו פה על מנת שיקבל את הסרטיפקט אישור עליה לארץ ממשלת המנדט הבריטי. סבא קיבל את הסרטיפקט ועלה ארצה בשנת 1938. אך לא ניתן היה לעלות מבלי עזרתו של פרנק פולי, איש מודיעין בריטי בכיר, שפעל תחת כיסוי כאחראי על מחלקת הווזות של שגרירות ארצו בברלין, והביא להצלתם של עשרות אלפי יהודים בין השנים 1933-1939.

(באופן אישי לגבי סבי אין עובדות שניתן להסתמך עליהם). אך על פי ראיות נסיבתיות ניתן לומר שקרוב לוודאי שחסיד אומות העולם פרנק פולי היה שליח ההשגחה העליונה להציל את חיי סבי חיים שטכר ז"ל ביחד עם עוד שני יהודים יקרים שהצילו מעל עשרת אלפים יהודים וילפריד ישראל ז"ל ויצחק הוברט פולק ז"ל. יהי זכרם ברוך. ואלמלא פועלם הגדול במסירות נפש ממש רבים מבני משפחתי כולל אותי לא היינו בעולם בצורתנו הנוכחית. וראויים חסיד אומות העולם פרנק פולי ושני היהודים היקרים מזכי הרבים בעלי מסירות הנפש בפועל להצלת יהודים: וילפריד ישראל ז"ל ויצחק הוברט פולק ז"ל שיזכרו את פועלם העצום וינציחו אותם ואת זה אנו עושים בספר זה.

באותה תקופה פעל פרנק פולי במסגרת משולש שכלל גם את וילפריד ישראל הי"ד בן אמי. ויצחק הוברט פולק בן וילהלם ויוהנה.

חסיד אומות העולם, פרנק פולי. "המרגל"

זהו סיפורו של מבצע הצלה עצום, שמאחוריו איש אחד בלבד, שהצליח לפעול מתחת לאפם של הנאצים, ומאחוריו גבם של מפעיליו הבריטים.

בשנות השלושים שירת פולי כאחראי מחלקת האשרות בשגרירות הבריטית בברלין, ככיסוי לתפקידו כראש תחנת הסוכנות הביון הבריטית (MI6) בעיר, והשיג ידיעות חשובות רבות על המחקר והפיתוח הגרמני לקראת מלחמת העולם השנייה. במהלך שנות שהותו בברלין הוא הצליח לגייס מרגלים גרמנים רבים, ולהפוך אותם לסוכנים כפולים. הגרמנית השוטפת שבפיו סייעה לו לרכוש את אמונם.

כאשר רודולף הס, סגנו של אדולף היטלר ימ"ש, טס לבריטניה בניסיון להגיע להסכם שלום – פולי היה האיש שנקרא לתחקר אותו.

הוא השתמש בכיסוי שלו כאחראי על האשרות בשגרירות וסייע לאלפי יהודים להימלט מגרמניה הנאצית. פולי נכנס למחנות ריכוז וחילץ משם יהודים למרות שלא הייתה לו חסינות דיפלומטית והוא היה בסכנת מעצר בכל שעה. הוא אירח והחביא יהודים במעונו, סיפק להם דרכונים מזויפים, או פשוט "עיקם את החוקים" וניצל את מעמדו כאחראי על מתן אשרות כדי לספק אשרות מעבר ולאפשר ליהודים להימלט באופן "חוקי" לבריטניה או לארץ ישראל. ההערכה היא שבמהלך שירותו בברלין סייע לעשרות אלפי יהודים לצאת מגרמניה ולהינצל מאימי השואה. בשנת 1999 הוכרו חסיד אומות העולם על ידי יד ושם.

הורדת המתח, בעקבות הסכם מינכן, אפשר לפולי ולצוותו לחזור לברלין, ולהמשיך בשילוב המסובך של איסוף מודיעין וסיוע ליהודים במציאות שבה יותר ויותר אנשים, גם בארצו, לא רצו לדאוגם מגיעים לחוף מבטחים. ה"דיילי אקספרס" הימני טען לקיומה של "רכבת תת-קרקעית" המבריחה יהודים לבריטניה. ה"דיילי הראלד" השמאלני ניסח כנראה בצורה נאמנה יותר את הלך-הרוח השולט בבריטניה בציינו כי הפליטים הם ללא ספק קורבנות חפים מפשע, אך "עניי עירך קודמים, ואם זרם הזרים המגיעים יימשך ללא הפרעה, לעולם לא נצליח לשמור על רמת החיים שהצלחנו בעמל להשיג". שופט לונדוני גור עונשי מאסר על שלושה פליטים שהגיעו לבריטניה ללא אישור כניסה והכריז בפסק דינו שהאופן בו יהודים חסרי אזרחות "זורמים פנימה מכל נמלי בריטניה" הופך לשערוריה של ממש. ככל שהדברים נגעו לו, הוא התכוון לאכוף את החוק כרוחו וכלשונו.

אחד מסוכניו של פולי בקהילה היהודית בברלין היה וילי פרייס, פרוון אמיד שקשריו הענפים עם סוחרי הפרווה הגרמנים אפשרו לו לאסוף מידע רב על אורחות המנהיגים - במיוחד בחייהם הפרטיים, זמן קצר לאחר שובו של פולי לברלין, נעצר פרייס ונלקח אל מטה הגסטאפו באלכסנדר פלאץ. הוא הצליח ליצור קשר עם רעייתו, לוטה, ואמר לה לפנות אל פרנק פולי במחלקה לביקורת דרכונים בטירגרנטשטראסה. אמא נסעה לקונסוליה הבריטית וגילתה כי הן המבואה והן גרם המדרגות פקוקים באנשים שחפצו בשירותים שונים או בעזרה, "סיפר עתניאל, בנו של וילי, "אמא שלפה מתיקה כרטיס ביקור של אבא והצליחה למשוך בעזרתו את תשומת לבו של אחת המזכירות של פולי. זו הובילה את אמא למשרד, משם יצרו קשר עם מר פולי". פולי נחפז להגיע לאלכסנדר פלאץ עם אישורי יציאה לוויילי ולוטה פרייס ולשני ילדיהם, עתניאל ואָלי, אחותו בת השש-עשרה. "אבא שוחרר, ובאותו הלילה הובא לשדה התעופה ועלה על טיסה להולנד".

מה הוביל את פרנק פולי, לכאורה פקיד אפור ממחלקת הוויות הבריטית בברלין, ולמעשה אחד המרגלים המבריקים שידעה בריטניה בתקופת מלחמת העולם השנייה, לסכן את חייו וחיי משפחתו (לפולי לא היתה חסינות דיפלומטית, ולכן היה חשוף כל העת למאסר באשמת ריגול), לפרש באופן מרחיק לכת את התקנות המחמירות להענקת וויות ליהודי גרמניה, להסתיר יהודים בביתו הפרטי ולחלץ עשרות יהודים מתוך מחנות הריכוז?

בהזדמנויות שונות אמר פולי כי צר לו על שלא הצליח להציל יהודים נוספים. בספרו חושף סמית את האופן בו בוצעו פעולות הצלה אלה, תוך שהוא מביא עשרות עדויות מרגשות של ניצולים הרואים בפולי קדוש.

ד"ר הוברט פולק למד באוניברסיטת ברלין בין השנים 1921-1927, וסיים תואר ד"ר בכלכלה ופילוסופיה. בשנים 1929-19230, עבד במשרדי קרן היסוד במדינת ריינלנד וסטפליה-בון.

כדי לעשות מעט להנצחת פרנסיס פולי, אסף מניצולים ויוצאי ברלין תרומות על מנת להנציח את האיש, בנטיעת יער על שמו, ביערות קק"ל בכניסה לקיבוץ הראל, בדרך לירושלים.

"בדקה התשעים", אוגוסט 1939 יצא עם משפחתו את ברלין, בסיועו של קפטן פולי.

ד"ר פולק שרת בהגנה באזור ירושלים, תוך כדי עבודתו בממשל המנדט, לחם במצור בירושלים והמשיך כקצין מחקר באמ"ן עד לפרישתו לגמלאות. נפטר שבוע אחרי מלחמת ששת הימים, לא זכה לדעת שקפטן פולי זכה לכבוד הראוי לו מעם ישראל עבור פועלו.

ד"ר פולק בשנים 1930-1933 ניהל את משרד הסטטיסטיקה של הקהילה היהודית בברלין. בין השנים 1933-1939, שימש כיועץ במשרד פלסטינה של הקהילה בברלין, באותן שנים עבד מול קפטן פרנסיס פרנק פולי, קצין ביון בריטי שהוצב בברלין, בכיסוי של מנהל משרד האשרות בשגרירות בריטניה. ביחד עם קפטן פולי ווילפריד ישראל שהיה המנהל שלו ב"חברת העזרה היהודית", הם יוצרים מנגנון שפועל בסודיות מוחלטת ותחת סכנה מוחשית. חלוקת העבודה ברורה: וילפריד מקבל את הפניות מהיהודים, מרכז את השמות, מגייס את הכסף הדרוש ומעביר אותו לפולק. פולק יוצר קשרים עם קצינים בגסטאפו, מעביר אליהם בחשאי את השמות שקיבל מוילפריד, יחד עם כספי השוחד. פולי מספק את האשרות היציאה, תוך שהוא שם דגש מיוחד על יהודים שנמצאים כבר ברשימות השחורות של הגסטאפו. הוברט מעבר היותו נציג הקהילה, היה גם סוכן של קפטן פולי, יחד פעלו להוצאת היהודים, כולל זיוף סרטיפיקטים בעבורם. על סמך עדותו של ד"ר פולק קיבל קפטן פולי מיד ושם את התואר 'חסיד אומות העולם'.

פרטים רבים על פועלם המשותף, בספר: פולי המרגל שהציל 10,000 יהודים מאת מייקל סמית.

אדם דליות בנו של יצחק הוברט פולק אמר לי אישית כשנפגשנו בביתו "כל הדברים שהוא עשה היו תחת מעטה סודיות ועד היום לא יודעים אפילו חלק קטן ממעשיו"

מציל היהודים שנשכח

וילפריד ישראל הציל אלפי יהודים מגרמניה בשנים 1933-1943, אז איך זה שמקומו נפקד מהזיכרון הלאומי?

הוא היה בין הראשונים לדווח למערב על מחנות הריכוז, בזכות קשריו עם ראשי ההנהגה היהודית באנגליה, הלורד הרברט סמואל וחיים ויצמן. הוא הצליח לשחרר יהודים מהמעצר בזכות שוחד שסכומי עתק שילם מכיסו הפרטי בהיותו יהודי עשיר גדול מאד. ומאוחר יותר סייע בהעברתם לארץ דרך תנועות הנוער הציוניות. לאחרונה נודע שהיה גם בין יוזמי מבצע הקינדר-טרנספורט, שבו

הועברו וניצלו יותר מעשרת אלפים ילדים יהודים מגרמניה למדינות באירופה ערב תחילת המלחמה. ועדיין, רק מעטים מכירים את שמו ואת פועלו של וילפריד ישראל, סוחר יהודי גרמני, להצלתם של יהודי גרמניה. את פעולותיו עשה בדרכים לא דרכים, תחת מעטה מסתורין, חלקן עלומות אף כיום.

בחר להישאר בגרמניה ולעזור

וילפריד ישראל נולד בלונדון ב-11 ביולי 1899 למשפחה עשירה יהודית שגרה בגרמניה. בגיל צעיר שבה משפחתו לברלין, שם ניהלה את בית הכלבו הגדול והוותיק בעיר, "נתן ישראל". אביו ברתולד היה נדבן וסייע לגופים יהודיים. וילפריד התעניין באמנות, וכשהיה בן 25 יצא למסע סביב העולם, הגיע למזרח, ושם רכש אוסף אמנות גדול, שילך ויגדל במשך השנים. במהלך הטיול ניסה להיפגש עם המנהיג היהודי מהטמה גנדי, אבל נאלץ להסתפק בעוזרו. את אוסף האמנות הגדול שלו הוריש בצוואתו לקיבוץ הזורע, והוא מוצג שם, ב"מוזיאון וילפריד לאמנות ולידיעת המזרח".

וילפריד היה מנהל כוח האדם במפעל, והאחראי הישיר לעובדים. כשאביו נפטר, בתחילת שנות השלושים, מונה להיות מנהל בית הכלבו עם אחיו הרברט. הוא היה סוציאליסט ופילנתרופ, ותרם הרבה כסף למוסדות רבים ביישוב היהודי בארץ ישראל ובהם ארגון עליית הנוער, כפר הנוער בכך שמן (שבו היה יו"ר הדירקטוריון עד יום מותו) ו"הוועד למען הבימה", שסייע להעלאת התיאטרון ארצה בתקופת פרוץ המשבר העולמי הכלכלי.

הוא היה בן 34 כשעלו הנאצים לשלטון, אבל במקום למכור את העסק ולהגר מגרמניה בעזרת דרכו הבריטי, בחר להישאר. בית הכלבו הגדול שלו שכן בדיוק מול בית העירייה של ברלין, במרכז העיר. המילים N. ISRAEL, שעיתרו את חזית הבניין, נשקפו מחלונות המשרדים שבהם היה שר התעמולה הנאצי, יוזף גבלס ימ"ש, אורח קבוע.

ב-30 במארס 1933, חודש לאחר שריפת בניין הרייכסטאג, הסתערה יחידה נאצית על הכלבו ותבעה לפטר את כל עובדיו היהודים. וילפריד סירב לעשות כן ונעצר, אך שוחרר בהתערבות אחד מעובדיו, שהיה בעצמו נאצי. ב-1 באפריל, כשהונהג החרם על עסקים יהודיים בגרמניה, הוצבו חיילים של פלוגות הסער בפתח הכלבו. אבל מעבר לכמה התנכלויות נקודתיות, העסק המשיך לפעול.

באותה תקופה התחבר וילפריד לקבוצות של צעירים יהודים ברחבי גרמניה, ובהן תנועת הנוער ורקלוויטה, של יהודים שחלמו לממש ערכים של מעורבות חברתית וסוציאלית בקהילה. "הוא פגש אותם בהתחלה מתוך הזדהות רעיונית", אומר אופיר בר, שאביו אורי היה חבר באותה קבוצה. בר עבד בימים עם כמה מחברי קיבוץ הזורע, על סרט הנצחה לוויילפריד ישראל. "עם עליית הנאצים לשלטון הם הבינו יחד שהולך להיות גרוע יותר, והפכו לתנועה ציונית. למעשה, הם נעצרו עם וילפריד באחת הפגישות שקיימו, מה שקירב ביניהם עוד יותר". אביו של אופיר, שהיה ד"ר לאמנות אירופית, הפך לימים למנהל המוזיאון לזכרו של וילפריד בקיבוץ הזורע, תפקיד שביצע בהתנדבות במשך כ-50 שנה.

צעירי הוורקלוויטה החלו לעזוב את גרמניה ב-1933, במטרה להקים בארץ את הגרעין שהפך אחר כך לקיבוץ הזורע. הם התיישבו ליד חדרה, ושנה לאחר מכן בא וילפריד לישראל לבקר אותם. הוא יפגוש אותם עוד פעם אחת, ב-1940, אחרי הקמת הקיבוץ.

כשהבין שמצב היהודים בגרמניה מחמיר, החל וילפריד לפעול כדי להוציא מהמדינה את 700 העובדים היהודים בכלבו שלו. חלקם כבר היו עצורים, והוא הביא לשחרורם באמצעות שוחד שנתן לקצינים נאצים, ודאג שייכללו ברשימות המאשרות לצאת מגרמניה. בד בבד שמר על קשרים טובים עם העובדים הגרמנים של החנות, שהיו חברי המפלגה הנאצית ונתנו לו מידע על כוונות השלטונות.

שמשון פרונט היה אז נער בן 16, שעבד כמתמחה במחלקת רוכשי הווילונות בכלבו של וילפריד. בנו, אבנר אורון, מספר שווילפריד פיטר את אביו באמצע שנות השלושים, כדי להציל את חייו. "הוא אמר לו שאין לו ברירה אלא לפטר אותו, למרות שהוא מסכים לדעותיו. אבל הוא שילם לו שכר עבור שנתיים למפרע, ועזר לו להגיע לאיטליה, להכשרה של תנועת נוער ציונית לקראת עבודה בחווה חקלאית בישראל. אחיו הצעיר וולטר נשלח לבן שמן כדי לעבוד שם, ומאוחר יותר גם אבא שלי עלה לארץ. כשהייתי ילד, בכל פעם שהיה מוזכר שמו של וילפריד ישראל, ברק מיוחד הציף את עיניו של אבא. רק לימים נודע לנו הסיפור".

רואה החשבון של הכלבו, וורנר בהר, סיפר לימים שווילפריד אישר לקצינים נאצים לקנות אצלו בהקפה, למרות שידע שהחשבונות לעולם לא ישולמו. "היום אנחנו יודעים שהעסק, שהמשיך לפעול כל הזמן, שמר את הכספת שלו מלאה במזומנים, ואיפשר לו לקנות אשרות מעבר, דרכונים ואישורים כאלה ואחרים", אומר יונתן ניר מקיבוץ הזורע, "על פי הערכות מבוססות שיש לנו, הוא הוציא מיליוני מרקם מההון המשפחתי כדי להבריח יהודים מגרמניה בדרכים כאלו ואחרות".

וילפריד הסתייע רבות ביצחק הוברט פולאק, יהודי גרמני שעבד בשירות הבולשת הבריטית, ובפרנק פולי, קצין הדרכונים בשגרירות בריטניה בברלין. את כספי השוחד ושמות היהודים שביקש לשחרר מהמחנות היה מעביר לפולאק, והוא העביר אותם לקציני גסטאפו. אחרי שחרורם, דאג פולי לספק להם אשרות בריטיות, כדי שיוכלו לצאת מגרמניה בזמן הקצר ביותר. הפעילות המשולשת סייעה להצלתם של אלפי יהודים עד פרוץ המלחמה. פולאק הגדיר את וילפריד בזיכרונותיו כ"מנהל הישיר שלי, האדם היחיד שידע על פעולותיי".

האיש שחזה את ליל הבדולח

ב-7 בנובמבר 1938, מייד לאחר ניסיון ההתנקשות של הרשל גרינשפן במזכיר השלישי בשגרירות גרמניה בפאריס, הבין וילפריד שהזמן דוחק. הוא פנה במכתבים בהולים לחיים ויצמן ולהרברט סמואל, שהיו חלק מהמועצה ליהדות גרמניה בבריטניה, ולמעשה חזה את ליל הבדולח, שהתרחש כעבור יומיים. בבריטניה ידעו כי מדובר באיש עסקים יהודי בריטי שחי בגרמניה ונחשב אמין מאוד, ועדיין, התייחסו לדבריו בספקנות. בלילה שבין 9 ל-10 בנובמבר התרחש הפוגרום.

בד בבד היה וילפריד בין הראשונים לדווח למערב על הנעשה במחנות הריכוז שהקימו הנאצים על אדמת גרמניה. ב-25 ביוני 1938 כתב להרברט סמואל: "בוודאי שמעתם על מצבם הקשה של רבים מבני דתנו. מספרם הוא 2,000-3,000, ועתה סובלים הם ייסורי תופת באחד ממחנות הריכוז החדשים, בתוך מה שמכנים 'מחצבות האבן של המוות'... בשביל רבים, המוצא היחיד מעינויים הוא להטיל עצמם לתוך סכך חוטי הברזל של הגדר המחושמלת. מסיבה זו ואחרות, מקרי המוות הם תדירים. אני פונה אליך בקול קורא ובקשה דחופה: יש להביא לשכירת אונייה בריטית ועליה יחידה

צבאית, שתגיע ללא דיחוי להמבורג ותוציא את הנשמות האבודות הללו, בליווי בריטי ובפיקוח הצלב האדום."

"אנשים חשבו שהוא רך ועדין ויפה נפש כזה, כי הוא היה מאוד אצילי", אומר אילן בר. "אבל הוא התגלה כאדם חזק ויעיל. הוא היה בקיא מאוד בכלכלה ובפוליטיקה בעקבות קשרי המסחר שלו והמעמד הגבוה של המשפחה. הוא ידע לקרוא את כל הכוונות החמורות של הממשל הנאצי יותר מאנשים אחרים, שלא האמינו שהנאצים יהיו מסוגלים לדבר כזה. הוא כתב דיווחים בלי סוף על המצב שהולך ומחמיר".

אחרי אירועי ליל הבדולח הבין וילפריד ישראל שכל רגע של המתנה מסכן את חייהם של אלפי יהודים, והחליט ליטול את העניינים לידי. הוא הבין שאם אי אפשר להציל את כל היהודים, לפחות אפשר לנסות להציל את הילדים. כך יצא לדרך מבצע

הקינדר-טרנספורט, שווילפריד נמנה עם יוזמיו. על פי עדויות רבות, הוא היה היחיד בעל הקשרים הנכונים שאפשרו את הוצאת הילדים מגרמניה ואת קליטתם במדינות אחרות.

וילפריד פנה להרברט סמואל וביקש ממנו ללחוץ על ראש ממשלת בריטניה, נוויל צ'מברליין, לאשר את הבאתם של ילדים יהודים מגרמניה, בטענה שהם לא יוצרים תחרות בשוק העבודה. הוא נעזר בארגון הקווייקרים, ארגון בריטי פילנתרופי. נציגי הארגון באנגליה יצאו לברלין להיפגש עם וילפריד, והוא קישר ביניהם לבין ארגוני נשים ופעילי שטח כדי לבדוק עד כמה מבצע כזה אפשרי, ואם באמת מוכנים ההורים להיפרד מילדיהם. רק אחרי ששבו לבריטניה ודיווחו לממשלה על המתרחש בגרמניה, יצא הקינדר-טרנספורט לדרך.

מבצע ההצלה נמשך מדצמבר 1938 עד ספטמבר 1939. ממשלת גרמניה אישרה לעשרת אלפים ילדים עד גיל 17 לצאת מהמדינה, תחת הגבלות קשות. כל ילד הורשה לקחת מזוודה אחת, תיק גב ללא ספרים וצעצועים וסכום כסף נמוך. הרכבות ובהן הילדים יצאו להולנד, ומשם הם הועברו באוניות לרחבי אירופה. עשרת אלפים הגיעו לאנגליה, כ-500 לשבדיה, כ-1,700 להולנד, 600 לבלגיה, 400 לצרפת, ועוד קבוצה קטנה לשווייץ.

"זו היתה פעילות חשובה מאוד, שחלק גדול מהגרמנים כלל לא יודעים עליה", אומרת ליסה בכנר, יו"ר ארגון הקינדר-טרנספורט הגרמני בשיחה מגרמניה. שהחלה לחקור את הנושא כחלק מההיסטוריה הגרמנית. רק לאחרונה, בעקבות פניות של ישראלים שהיו בקינדר-טרנספורט ושל יוצרי הסרט על וילפריד, גילתה את חלקו באחת מפעולות ההצלה הגדולות של העת ההיא.

"העובדה שווילפריד ביקש מהאנגלים להציל את היהודים היא מופלאה בעיניי", אומרת בכנר. "הוא היה זה שעשה את כל המבצע הזה לאפשרי. הוא הוציא הרבה כסף על הצלת הילדים, כי היה צריך לשלם 50 ליש"ט על כל ילד, בשביל נסיעות ואחזקה. כשעושים את המכפלות, מדובר בהמון כסף. גם אחרי שהמלחמה התחילה הוא הצליח לארגן עוד שני משלוחים של הקינדר-טרנספורט. ארגון הקינדר-טרנספורט העולמי מכיר בתרומה שלו, ואף משלב את ההיסטוריה שלו בסיוור בגרמניה הנוגע למבצע".

וילפריד עצמו נאלץ לעזוב את גרמניה לאחר שהגרמנים הפקיעו ממנו את החנות ב-1939. הוא היגר לבריטניה, קיבל משרת חוקר באוניברסיטת אוקספורד והצטרף לאגף המודיעין של משרד החוץ הבריטי. לאחר פרוץ המלחמה הצליח לשוב לגרמניה, כדי לארגן את המשלוח האחרון של הקינדר-טרנספורט, והמשיך לפעול להצלת יהודים ברחבי אירופה.

גופתו לא נמצאה מעולם

באביב 1943 שהה וילפריד בפורטוגל, במסגרת שליחות של הסוכנות היהודית להעברת פליטים יהודים לישראל באמצעות חלוקת רישיונות הגירה. ב-1 ביוני יצא בטיסה מסחרית של חברת התעופה הבריטית BOAC מליסבון בחזרה ללונדון. איתו היו במטוס 16 נוסעים נוספים, ובהם השחקן לסלי הווארד, אמרגנו וקצין מודיעין בריטי. כשטסו מעל מפרץ ביסקאיה שמצפון לספרד, הופל המטוס על ידי מטוס קרב גרמני. הנסיבות האמיתיות לתקיפה לא התבררו מעולם; שמועות שלא הוכחו טענו שהגרמנים סברו כי צ'רצ'יל עצמו נמצא על המטוס, מאחר שאמרגנו של הווארד דמה לו מאוד במראהו; שמועות אחרות טענו שהיעד היה הקצין הבריטי. והיו שטענו כי המטוס חיפה על מטוסו של צ'רצ'יל, שטס במקביל. כך או כך, כל הנוסעים נהרגו. גופתו של וילפריד לא נמצאה מעולם.

בתחילת שנות השמונים החליטה נעמי שפיהרד, היסטוריונית בריטית שהתגוררה אז בישראל, לחקור את דמותו של וילפריד, שאת פועלו לא הכירה עד אז. בשיחה מאנגליה היא מספרת: "קראתי מאמר שבו הסופר כריסטופר אישרוד מתנצל על הדרך שבה תיאר את וילפריד בספרו 'פרידה מברלין', כיהודי עשיר ונהנתן, מנותק מהפוליטיקה וחסר השפעה על גורל היהודים. אישרוד הצר על שלא הכיר בגדולתו של האיש ובפועלו למען יהודי גרמניה. חשבתי איך מתחילים לגלות מי האיש. הכרתי את הנס פלד, יהודי יוצא גרמניה שהגיע לאנגליה, וכששאלתי אותו מי זה וילפריד ישראל - הוא חייך, ניגש לכוננית הספרים והוציא ספרון באנגלית, ספר הספדים על וילפריד ישראל שהודפס באופן פרטי ולא יצא לקהל הרחב".

לצד הספדו של אלברט איינשטיין, מצאה שפיהרד הספדים של גדולי העם היהודי. הפילוסוף מרטין בובר, שכנראה פגש את וילפריד בהרצאותיו, כתב עליו שהיה "פגיע לגמרי אך חסין בפני מכות, נושא צלקות קרב אך נותר ללא מתום". הבנקאי היהודי גרמני מקס ורבורג כתב: "וילפריד היה מאושר ביותר בכל פעם שהיה יכול לעזור בעילום שם... הוא הזדהה אישית עם גורלו הקשה של כל מי שנאלץ להגר".

שפיהרד החלה לנבור בארכיונים בישראל, בארכיון ג'וינט בניו יורק ובארכיון משרד החוץ הבריטי. "היה עליו חומר, אבל רק כשהתחלתי לראיין אנשים, גיליתי עוד ועוד מידע. הגעתי מאחד לשני, ולשלישי, ודרכם הגעתי לעוד ועוד אנשים, שנתנו עדויות על פועלו וגילו לי את הצד האנושי שלו. אנשים שלא הכירו זה את זה, מכל הארצות, מכל הדתות, שכל אחד ידע עליו קצת. היום כמעט כולם כבר אינם בין החיים.

"גיליתי אדם אכפתי, רהוט, בעל קשרים מצוינים באנגליה, שניסה בכל כוחו להתריע בפני העולם על התוכניות של הגרמנים כלפי היהודים. הוא הצליח לנתח בצורה אינטליגנטית את תנועת הרכבות באירופה מזרחה, למקומות שמאוחר יותר נודע שיש בהם מחנות השמדה. היו לו קשרים עם אנשים

בשווייץ ובגרמניה שידעו מה מטרות הנאצים, והוא ניסה להתריע בפני כל מי שרק אפשר. הרשימה אותי העובדה שהנאצים ניסו להפחיד אותי, עקבו אחריי, גם כשהוא ביקר באנגליה ובשגרירות שונות, ואפילו עצרו אותו שלוש פעמים - אבל הוא המשיך בשלו וקצת הצליח. הנאצים לא אהבו אותו. גם בגלל קשריו, וגם בגלל שהיה בעל אזרחות בריטית. בסופו של דבר, למרות שהתרומה של וילפריד היתה עצומה, הוא האמין שהצדק והרחמים יגברו על האינטרסים של השלטונות. אבל בזה הוא טעה".

וילפריד ישראל מעולם לא התחתן.

"הוא ידע לדבר בשפתם"

"האנושיות שלו. הוא היה איש לא חזק, חולני, שבחלק מהמכתבים שכתב תיאר שהוא עומד להתמוטט. היו לו תקופות של חולשה, רפיון ותשישות, שבמהלכן היה צריך לצאת לבתי הבראה להתבודד או לנוח. ולמרות זאת, הוא הצליח לפעול בתקופה נוראה כל כך למען הזולת, באופן מעורר השראה. חוץ מזה הייתה לו יכולת מופלאה ליצור קשרים, לשמר אותם ולנצל אותם בחוכמה. כמו תמנון עם זרועות שנשלחות לכל עבר".

"דווקא בגלל שוויילפריד ידע 'לדבר בשפתם' של הבכירים באירופה, הם התייחסו לדברים שכתב ואמר באופן רציני יחסית, ולא כאל חלק מ'הפרופגנדה וההיסטריה היהודית'", "אבל למרות שהייתה לו יכולת כמעט נבואית להעריך מה עומד לקרות, רק במקרים בודדים הם פעלו על פי הצעותיו".

"כל הדברים שהוא עשה היו תחת מעטה סודיות". "בשנות המלחמה הוא לא סיפר ולא התפאר במעשיו, ולכן איש לא ידע מה רוחב היריעה של פועלו, אלא רק באופן כללי. הוא היה אדם צנוע, וגם שמר על סודיות מתוקף הנסיבות המסובכות של התקופה, ולכן השביע אנשים לא לספר. אבל מגיע לו שכולם יידעו מה הוא עשה".

הספר לזכות לזכרון עולם לכבוד ולעילוי נשמות

אימי מורתי חוה בת לאה אלוה וחיים ז"ל

אבי מורי ישעיהו בן רבקה חנה ויואל ז"ל

דודי יעקב בן רבקה חנה ויואל ז"ל

חמי ד"ר יעקב בן ליזה ושמעון ז"ל

ולכל נשמות משפחתי לאורך כל הדורות

בנימין בן שמחה ז"ל

מרים בת עיישה ז"ל

שלמה בן מרים ז"ל

סימה בת מרים ז"ל

שמעון בן שמחה הכהן ז"ל

אסתר בת חנה ז"ל

שלמה בן אסתר ז"ל

ולעילוי כל הנשמות שנפטרו מאז בריאת העולם

רוח השם תניחם בגן עדן.

לכבוד כל נשמות הצדיקים. לעילוי נשמת כל הנשמות

שנהרגו על קידוש השם בכל הדורות.

וכל הנשמות שנרצחו בשואה וכל נשמות חללי צה"ל ולוחמי

המחתרות. ועבור כל הנשמות הנדחות שאין להם מי שיגיד

קדיש עליהם וכל הנשמות שנפטרו ללא ילדים

תנצב"ה

ברכות לראש משביר

ליהודי החפץ בעילום שמו

יהי רצון שזכות זיכוי הרבים תעמוד לכל הברכות בגשמיות וברוחניות למזכה הרבים שתתקן להוצאת הספר ורוצה בעילום שמו. והקב"ה יברך אותו ואת כל בני ביתו באריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה. הצלחה וס"ד בכל מכל כל בגשמיות וברוחניות. נחת חסידי מכל יוצאי חלציו. בניי חייו מזוני רווחי ובכולם רווחי. עשירות גדולה וימשיך לזכות הרבים אלפי פעמים יותר לכבוד השם יתברך ויזכה לקבל פני משיח עכשיו.

הספר לזכות, לזכרון עולם, לכבוד ולעילוי הנשמות זכרונם לברכה

המקובל האלוקי רבי משה חיים לוצטו זצוק"ל
הצדיק הרב חיים כהן בן בלנקה (החלבן)
הצדיק עזרא אברהם בן קלרה רבקה
הצדקת בלנקה בת רחל

אברהם ברוך יוסף בן חוה	משה עבודי בן לולו ורחמים	יוכבד גרון בת שמחה
תמרה גירון בת חוה	פורטונה ישראל בת ג'ויה	ציפורה בת טובה
בכור בן חוה	רחמים עבודי בן אברהם	שמחה בת חוה
ציפורה עבודי בת יפה	ג'ויה בת חוה	סולטנה בת חוה
יעקב בן מרדכי	אברהם עבודי בן חוה	אליהו בן בלנקה
אנטואנט בת לטיפה	ליאורה בת אסתר	פנינה דונה בת בלנקה
מרדכי בן חוה	משה אברהם יוסף בן אסתר	רוזה יוסף בת אסתר
מיריס מרצדס בת יוכבד	פלורה עבודי בת טובה	אהרון בן שרה
אליהו בן חוה	סימן טוב מג'אר בן כוכבה	אסתר יוסף בת חוה
בידה בת שמחה	טובה פרץ בת חוה	שי בן חנה
אברהם בנבנישתי בן רוזה	דוד מג'אר בן אסתר	בואנה טובה מג'אר בת חוה
אסתר מג'אר בת טובה	לולו עבודי בת מסעודה	מנשה בן צ'חלה
שאול שלום בן סוליקה	סלומון שלמה כהן בן חוה	ברטה בת אסתר
אסתר מג'אר בת שלמה	מסעודה בת חוה	יוסף גרון בן תמרה
אשר בן יוכבד		סטריה כוכבה בת אסתר